
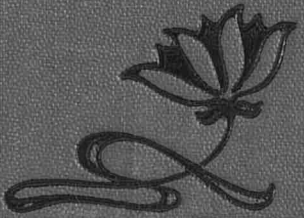

TEODOR V. PĂCĂȚIAN,
CARTEA DE AUR
VOLUMUL I.

TEODOR Y. PĂCĂȚIAN.

CARTEA DE AUR

SAU

LUPTELE POLITICE-NAȚIONALE
ALE ROMÂNILOR
DE SUB COROANA UNGARĂ.

VOLUMUL I

EDIȚIA A DOUA.

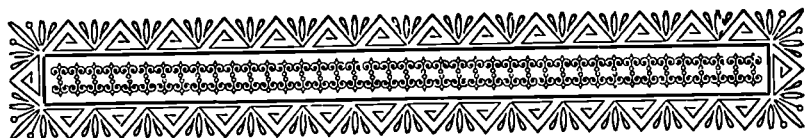
SIBIIU.

↳ TIPOGRAFIA ◁, IOSIF MARSCHALL.

1904.

CELOR VII ȘI CELOR MORȚI
MENȚIONAȚI
ÎN CARTEA ACEASTA
CA
LUPTĂTORI NAȚIONALI
ADMIRAȚIE
OMAGIU ȘI VENERAȚIUNE.

Autorul.

Prefață la ediția primă.

—

Cel-ce se gândește la viitorul neamului nostru (și care bun Român nu se gândește?), trebuie să se gândească atâtău la trecutul nostru. Pentru-că trecutul, prezentul și viitorul stau în legătură strânsă. Trecutul ne-a dat prezentul și din prezent se naște viitorul. E foarte natural deci, că numai cunoscând bine trecutul putem să ne croim un viitor, care să fie mai bun decât prezentul.

Deosebi în politică, cunoașterea trecutului e o necesitate imperioasă. Pentru-că timpul trece, oamenii se schimbă, dar' întâmplările se pot repeți. Evenimente cari au trecut odată peste poporul nostru pot să se deslănțuiască de nou deasupra capului seu, și situațiuni în cari s'a mai aflat pot să se ivească de nenumărate-ori încă și să-'i reclame totdeauna grele jertfe și mari opintiri pentru a eși din ele întreg și cu onoare. Și în astfel de momente e nu numai bine, ci chiar datorință să-'și arunce conducătorii ochii înapoi, pentru a vedea, că înaintașii în asemenea situațiuni ce au făcut, cum s'au apêrat, — fiindcă numai așa pot afla și ei calea cea adevărată pentru a scoate din ispită și din primejdie poporul încredințat conducerii lor.

Cred că nu greșesc când afirm, că prea puțini dintre noi, ales din generațiunea mea tinăra, cunosc trecutul nostru așa cum ar trebui să-'l cunoască. Și nu-'l cunosc, pentru că ne lipsește o istorie completă și amănunțită a luptelor noastre politice-naționale din trecut.

Cartea de față nu e menită să umplă acest gol. Nu e istorie critică a luptelor noastre din trecut, ci e numai

espunere, istorisire a faptelor întâmplare, e adunare de documente autentice, adunarea materialului necesar din care se se poată compune la timpul seu aceea ce ne trebuie, istoria adevărată a trecutului nostru politic.

Materialul îl dau așa cum 'l-am adunat, cu bun, cu rău, pentru că numai așa se pot face comparațiunile necesare și precumpênirile cerute pentru croirea dreptei judecăți. Cetitorul, și cel-ce va compune odată istoria critică a luptelor noastre naționale, îl va ști cerne bine și va ști alege din el numai aceea ce vrednic este de eternizare și de a ne servi de îndreptar pentru viitor.

Cartea, din care supun aprecierii opiniunii publice române acest prim volum, va avea o estensiune de opt tomuri, în formatul și mărimea celui de față, și conține următoarele :

1. Descrierea tuturor conferențelor noastre politice-naționale din trecut, împreună cu rezoluțiunile votate din partea lor, și cu vorbirile mai remarcabile rostite cu aceste ocașiuni.
2. Toate memorandele, petițiunile și reprezentațiunile adresate din partea națiunii române, prin reprezentanții ei, monarhului și guvernelor de pe vremuri.
3. Vorbirile autentice ale deputaților români, rostite în dieta țării, atât din Ungaria cât și din Ardeal, împreună cu vorbirile prelaților nostri, ținute în casa magnaților, și cu vorbirile senatorilor români, rostite în senatul imperial dela Viena.
4. Descrierea evenimentelor, cari deși nu se refer la viața noastră publică, au putut să aibă totuși influență directă sau indirectă asupra determinării atitudinii noastre din trecut, și au putut să contribue la precisarea liniei noastre de conduită politică.

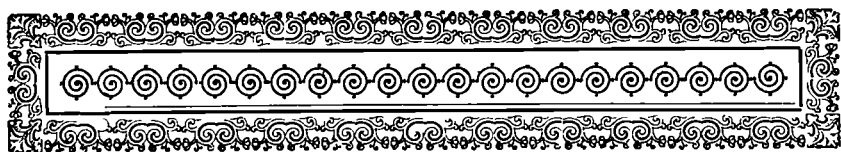
Acesta fiind cuprinsul cărții mele, e evident și de sine înțeles, că dela mine e foarte puțin, aproape nimic în ea; ci aproape tot ce dau indulgentului cetitor e dela acei mari luceferi ai trecutului nostru, cari pentru fericirea neamului lor au trăit, purtând lupte titanice și muncind cu statornicie uimitoare pentru a-'i vedea croită calea care duce spre bine. Dela mine e numai dorința de a fi făcut prin adunarea

*într'un mănunchiu a mărețelor și impunătoarelor lor fapte, — ca actualilor, și mai ales viitorilor conducători ai poporului român din patria aceasta, tinerimei române, să 'i se dea prin acest îndreptar politic o comoară bogată în mână, un izvor nesecat de însuflețire națională, de muncă uimitoare și de abnegațiune, — însușirile impunătoare și caracteristice ale marilor nostri înaintași, — în scopul, că însuflețindu-se de fapte din trecut, să poarte, când va veni rîndul la ea, lupta pentru steagul național cu zelul cu care au purtat-o înaintașii. Pentru-că numai însuflețindu-ne, — cei de azi și cei de mâine, — de frumoasele lupte naționale din trecut, văzînd greutățile ce erau atunci de învins și cunoscînd jertfele aduse din partea părinților nostri pentru-ca să ne asigurăm o viață mai bună și mai puțin sbruciumată decum a fost a lor, ni-se poate deștepta și imprima în inimă datorința de a merge și noi pe aceeași cale, păstrînd și apărînd cu sfințenie aceea ce ne-a rămas dela ei și ce datori sîntem să lăsăm și noi urmașilor nostri, în întregime și neatacată : **onoarea națională!***

Cartea aceasta, în care vin descrise luptele noastre politice-naționale cu începere din vremurile cele mai îndepărtate pînă la procesul memorandumului, o depun deci în mâinile binevoitorului cetitor în firma convingere, că bun și folositor lucru am intenționat a face ; și dacă nu 'mi-ar fi eșit așa cum am dorit, nu lipsei de zel și de voință rog a se atribui, ci puterilor slabe omenești, cari nu pot face nimica desevîrșit. Indulgentul cetitor primească însă cartea cu aceeași bunăvoință cu care eu 'i-o dau.

Sibiu, Ianuarie 1902.

Teodor V. Păcățian.

Prefață la ediția a doua.

Când am pus gând să dau publicității cartea aceasta, aveam intențiunea să trec în ea numai vorbirile deputaților români pe cari 'i-am avut pe vremuri în dietele țării din Ungaria și Transilvania. În cursul muncii începute m'am convins însă, că am avut acțiuni foarte însemnate politice în trecutul mai îndepărtat cari n'au decurs în sfatul țării, că s'au întemplat lucruri în viața politică românească la cari oratorii nostri parlamentari se provocau adese-ori ca la acțiuni politice-naționale de mare însemnătate, cari, credeam eu, nu pot să rămână necunoscute cetitorului cărții mele.

Am mers deci ceva mai îndrăg și mi-am început lucrarea dela memorabilul an 1848, anul rezeșteptării noastre naționale. Dar' de nou m'am convins, că tot nu e bine început lucrul, pentru-că și înainte de 1848 s'au întemplat acțiuni frumoase politice-naționale românești, vrednice de a fi cunoscute în cele mai largi cercuri.

Am contemplat deci lucrarea în forma în care a apărut acest prim volum al ei, în care sînt înșirate atâtîu mișcările noastre politice-naționale din vremile cele mai îndepărtate, apoi, mișcările și evenimentele întemplate dela 1848 încoace, așa, ca cetitorul să aibă o icoană completă și fidelă despre tot ce s'a întreprins până acuma din partea înaintașilor nostri în așa numita chestie națională.

Soartea acestui prim volum al cărții mele indulgentul cetitor o cunoaște. Pentru espunerea unor fapte istorice, în felul cum le-am aflat fixate la alți scriitori de valoare, români și străini, și mai ales pentru publicarea proclamației

lui Simeon Bărnuțiu, adresată la 1848 poporului român din Ardeal, apoi pentru publicarea vorbirii sale, rostită cu ocaziunea memorabilei adunări naționale de pe câmpul libertății din Blaj ținută tot în 1848, și a altor acte istorice, am fost dat în judecată, și declarat vinovat din partea juriului din Cluj, am fost condamnat la șase luni temniță de stat, pedeapsă pe care cu ajutorul lui Dumnezeu mi-am împlinit-o, în voe bună și sănătos, în temnița de stat din Seghedin.

Deodată cu condamnarea mea a fost decretată însă, prin sentință judecătorească, și nimicirea anumitelor părți din carte, a tuturor capitolelor în cari se aflau pasaje încriminate, și astfel am fost pus în necesitatea de a scoate aceasta a doua ediție a primului volum al cărții.

La scoaterea acestei ediții nouă m'am văzut pus în fața următoarelor alternative: ori să modific pasagele încriminate, înlocuindu-le cu altele pe cari reprezentanții puterii de stat se nu le mai poată dificulta ca menite să producă agitație, ori apoi să eliminez din textul cărții tot ce a fost împresuat.

M'am decis pentru procedura din urmă, ca mai corectă, și cred că bunul cetitor nu va aștepta explicați, că de ce am ținut eu calea aceasta de mai corectă?

Ediția aceasta nouă a volumului prim din „Cartea de Aur“ e scoasă deci de sub tipar cu unele oglinzi albe, în cari liniioarele țin locul textului condamnat și nimicit. Înțelesul însă prin aceasta nu e alterat întru nimica, în ce privește comentariul făcut ică-colea din partea mea, ear' ce se ține de documentele trecute prin aceasta censură, bunul cetitor va afla indicat în registrul dela finea cărții izvorul de unde e luat documentul, și unde-'i poate fi găsit textul original, întreg și nemutilat.

După ce am dat onoratului cetitor aceasta explicație, îl rog de nou, să nu caute în cartea mea mai mult decât 'i-am promis din început: o istorisire fidelă și conștiențioasă a mișcărilor noastre politice-naționale din trecut, o publicare de documente autentice, referitoare la aceste mișcări. Că lucrurile de ce s'au întâmplat așa cum s'au întâmplat și

nu altcum, și că ele cum se mai puteau întempla, ori că ce a fost bine așa cum s'a făcut și ce trebuia altcum făcut, că ce mai trebuia făcut pe lângă aceea ce s'a făcut, ori ce nu trebuia făcut de loc: toate acestea nu aparțineau problemei pe care eu 'mi-am fost pus-o din capul locului spre rezolvare, și așa imputări pe tema aceasta nu mi-se pot face. Eu am adunat numai materialul, bun și rău, pe seama aceluia care-l va prelucra la timpul seu pentru a compune aceea ce ne lipsește, istoria critică a luptelor noastre politice-naționale, și cred că și numai atâta merită recunoștință, cu atât mai virtos, că la opul meu n'a contribuit nimeni cu nici un șir, ci tot ce e publicat în el e exclusiv munca mea proprie, cu toate că la lucrări mai mari, cum e și a mea, cam așa e obiceiul, ca alții să muncească, ear' »autorul« ori editorul să-și dea numai numele și să încasseze laudele.

De altcum valoarea cărții mele e recunoscută din partea forului celui mai competent, din partea „Academiei Române“. Presentată anul trecut (1903) la concurs, pentru a obține premiul Năsturel - Herescu, cartea a fost împărțită spre censurare savantului profesor dela universitatea din Iași, domnului A. D. Xenopol, care a făcut comisiunei premiilor următorii raport asupra lucrării mele:

»Domnul T. V. Păcățian prezintă la premiul Năsturel cele două dintâi volume ale cărții sale: „Luptele politice-naționale ale Românilor de sub Coroana ungară“, carte ce e merită a cuprinde 8 volume. Această întinsă lucrare urmărește ca țintă o expunere documentală a luptelor duse de Românii de peste munți pentru apărarea naționalității lor, în care expunere se va da locul întâiu culegerii tuturor documentelor publicate în extenso și numai al doilea loc închiegării lor în o legătură istorică. »Cartea mea, — ne spune autorul, — nu e o istorie critică a luptelor noastre din trecut, ci e numai... o adunare de documente autentice, adunarea materialului necesar, din care să se poată compune la timpul seu... istoria«... (pag. V.) Cu toate acestea autorul nu lipsește a lega între ele documentele prin considerațiuni istorice, cari considerațiuni i-au și atras din partea guvernului maghiar darea în judecată înaintea curții cu jurați din Cluj și condamnarea lui la închisoare. Iată cum se poate încerca cineva

să scrie istoria Românilor în de Dumnezeu blagoslovita fără stăpânită acuma de poporul maghiar.

Documentele cuprinse în cele două volume ale domnului Păcățian sînt redade parte în extenso, parte în extract. Caracterele fiind aceleași și la reproducerea documentelor, și la legăturile scrise de autor, une-ori numai deosebit textul documentelor prin ghilemcte, — cetitorii nu cam știe totdeauna când încetează spusele autorului și începe textul documentelor, sistem care este un neajuns al scrierii, ce ar trebui îndreptat la viitoarele volume. Apoi nicăiri autorul nu arată izvorul de unde a cules documentele, ceea-ce este neapărat în o carte ce cuprinde material istoric, și în care citațiunile garantează autenticitatea textului reprodus. Credem că autorul ar trebui să adauge și note la urmarea scrierii sale. O analiză mai amănunțată a lucrării dlui Păcățian este cu neputință, întrucât este în primul loc o culegere de documente. Valoarea acestei culegeri este însă netăgăduită, de oare-ce ea pune la îndemână fiecăruia cele mai de seamă acte, cărora a dat naștere înverșunata luptă pentru drepturi și dreptate, purtată de națiunea română contra unei apăsări seculare, și care a devenit mai ascuțită, cu cât timpurile au înaintat, spre dauna tot mai mare a ambelor popoare, Români și Maghiarii, pe cari situațiunea lor critică de insulă perdută în un ocean germano-slav ar trebui dinpotrivă să-'i îndemne la solidarizare și la unire întru apărarea existenței lor amenințate.

Să înțelege, că o atare unire nu s'ar pute îndruma decât pe calea părăsirii din partea Maghiarilor a politicei lor de desnaționalizare, urmată până acum cu cea de pe urmă stăruință față cu poporul român, și cartea d-lui Păcățian, reamintind toate amănuntele acestor lupte, este menită a încorda și mai mult împotrivirea Românilor contra tendințelor cutropitoare ale poporului conducător; dar această încordare e necesară, căci Români nu pot renunța la naționalitatea lor fără a se sinucide, și mai la urmă, dacă e vorba pe moarte, este același lucru, dacă ea le va veni dela poporul maghiar sau dela prăbușirea insulei comune în valurile ce o amenință.

Români nu pot să cedeze, căci ei sînt cei amenințați. Maghiarii trebuie a o face, căci ei amenință. Rațiunea și bunul simț ar trebui să-'i facă se înțeleagă interesul comun. Dar' acest interes pe partea Românilor nu poate exista, decât dacă ei rămân ca element deosebit.

Cartea domnului Păcățian are deci o valoare mult mai mare decât simpla culegere de documente. Ea este un steag de luptă pentru frații noștri amenințați. Este o întreprindere apoi foarte costisitoare, avînd a forma 8 volume de aproape 1000 de pagine fiecare. E drept, ca Academia Română să vină în ajutorul acestei întreprinderi, încuviințând premiul dlui Păcățian .

Comisiunea premiilor a acceptat părerea și propunerea ilustrului profesor de istorie națională la universitatea română din Iași, a domnului A. D. Xenopol, și cu cinci voturi contra trei a decis recomandarea cărții mele spre a primi premiul Năsturel. În ședința plenară a „Academiei Române” însă, obținând o altă carte, pusă întăiu la vot, majoritatea reglementară de două treimi, — cartea mea n'a mai fost supusă votării. Ceea-ce însă nu impoartă. Impoartă faptul, că raportorul comisiunei premiilor, dl Xenopol, a constatat și stabilit bine adevăratul scop al întreprinderii mele. Intru adevăr, adunarea de documente autentice, a materialului trebuincios pe seama celui ce va scrie istoria critică a luptelor noastre politice - naționale din trecut, este un scop mai îndepărtat al cărții mele, pe când scopul mai apropiat este cel precisat la finea prefeței premergătoare: dorința de a da luptătorilor de astăzi și luptătorilor de mâine în așa numita chestie națională, apărătorilor celor mai mari bunuri pe cari le poate ave un popor și pe cari noi întregi și curate le-am primit dela înaintașii noștri, — legea și limba, un izvor puternic de însuflețire națională, un izvor de tărie și curaj, pentru-că vîd și simțesc că puterile încep să ne slăbească.

Și pentru ajungerea acestui scop, sistemul după care e compusă cartea mea este cel mai bun, pentru-că cartea trebuie citită întreagă, ear' nu numai răsfoită, pentru a se vedè notele de desupt și pentru a se putè câștiga convingerea, dacă nu se face cumva provocare la vre-un izvor până aci necunoscut, ori neutilizat din partea istoriografiei române. Pentru cetitoriul cărții mele, care foarte bine și foarte ușor poate deosebi unde îi vorbesc eu și unde se începe și se termină documentul pe care 'i-l comunic, e irelevant dacă știe ori nu știe că originalul documentului unde se află și că eu de unde 'l-am împrumutat? El are

să cunoască numai *cuprinsul*, ori mai bine, *spiritul documentului*, să-l cunoască și să 'i-se impregneze în minte și în inimă, venind la convingerea, că aceea ce au putut face moșii și strămoșii noștri, să-și apere cu succes *legea și limba*, trebuie să o putem face și noi, dacă vom fi conduși de aceleași gândiri și aceleași simțiri. Din acest motiv, documentele nici nu sînt publicate în cartea mea în originala limbă, latină ori germană, în care au fost compuse cele mai multe din ele, și nici vorbirile din dietă (vol. II.) nu sînt date în limba maghiară, ci toate documentele le-am publicat în românește, ca toți cetitorii să le înțeleagă, nu numai învęțații și istoricii. Cât pentru acești din urmă earăși am aflat, că ar fi lucru de prisos indicarea izvoarelor din cari 'mi-am cules documentele, pentru-că în cartea mea nu sę cuprind documente nouę, de mine descoperite și până acuma necunoscute, ci toate documentele date în cartea mea sînt tuturora bine cunoscute, și sînt de mult publicate și la alți autori. Eu le-am adunat numai la un loc de prin diferitele cărți și reviste, pentru-ca sę le avem grămadă, într'un mănunchiu.

Dar' cu toate acestea, recunosc, că pentru carte e o scădere neindicarea izvoarelor din cari sînt luate documentele. În ediția de față n'am putut însă delătura altcum scăderea aceasta (fiindcă nu cartea întregă a fost tipărită de nou, ci numai coalele nimicite), decăt dând cetitorului la finea volumului un *registru* în care sînt înșirate toate documentele trecute în textul acestui volum, împreună cu izvoarele din cari au fost împrumutate. Și în felul acesta va fi întregit și vol. II. al cărții, supus asemenea unei ediții nouę, pe cînd volumele următoare, dintre cari vol. III. apare în cursul anului acestuia, ear' vol. IV. în cursul anului viitor, vor fi compuse și tipărite cu ținerea în vedere a binevoitoarelor observări făcute de dl profesor universitar A. D. Xenopol.

După-ce am dat onoratului și indulgentului cetitor deslușirile acestea, fie-'mi permis a încheia cu exprimarea dorinței, ca scopul urmărit să mi-'l vęd ajuns. Cartea, trecută acum și prin focul prin care a trecut, să fie cetită, și să fie de mulți cetită, pentru-ca din făptuirile celor mari din trecut, din însușețirea de care ei au fost stăpâniți, din

zelul și abnegațiunea cu care ei au muncit și au apărat sfânta cauză a unui popor pururea credincios patriei și tronului, se putem prinde toți vieață nouă și putere nouă, și se putem purta greul zilelor ce ne așteaptă cu ușurință și mângăiați în conștiința noastră, că 'ni-am făcut și noi datorința de buni patrioți și buni Români, întocmai ca înaintașii nostri. Căci, dreptate are ilustrul profesor universitar din Iași, dl A. D. Xenopol, un steag e cartea aceasta în care vine trecută întreaga moștenire rămasă nouă dela cei mai buni și mai mari ai nostri din trecut, steagul corectității noastre politice, steagul curatului nostru patriotism, steagul virtuții românești, steagul cinstei noastre naționale. Un steag deci sub care se cuvine și datori suntem să stăm toți înrolați, cei de azi și cei de mâne dintre luptătorii și apărătorii sfintei cauze naționale române.

Sibiu, 1 Maiu 1904.

Teodor V. Păcățian.

Cuprinsul.

Prefață la ediția primă	V
Prefață la ediția a doua	VIII

I. Înainte de reînviere.

Introducere	3
Biserica română sub principii calvini	8
Diploma leopoldină	21
»Unirea«	30
Ioan Inocențiu Klein	55
Impăratul Iosif II. și Românii	71
Plânsoarea clerului și poporului iliric	88
»Supplex libellus Valachorum«	111
Petițiunea Românilor din diecesa Aradului	139
Rugămintea episcopilor Moga și Leményi	149
În chestia episcopiei neunite a Ardealului	165
Întărirea Maghiarismului	170

II. Anii reînvierei (1848—49).

Revoluția franceză	179
Mișcarea popoarelor în Austria	186
Evenimentele dela Viena	191
Maghiarii la Viena	195
Cererile națiunii maghiare	199
Pretensiunile Cehilor	202
Pretensiunile națiunii croate	205
Concilianța Sașilor	207
Ministeriul unguresc	210
Kossuth și Croații	212
Activitatea dietei maghiare	215
Mișcarea Slovacilor	220
Congresul Sârbilor	229
Maghiarii din Ardeal	237
Opiniunea publică română	241
Mișcarea Românilor	250
Simeon Bărnuțiu	255
Adunarea dela Dumineca Tomii	259
Pregătiri pentru adunarea cea mare	267
Conferența prealabilă	273
Vorbirea lui Bărnuțiu	275
3/15 Maiu	325
Actele adunării naționale	334
Adunarea dela Pesta	343
Adunarea dela Lugoj	347

Dieta din Cluj	355
Deputația română la Monarchul	364
Trei proclamațiuni	372
Deschiderea dietei ungare	377
Activitatea comisiei regnicolare	385
Chestia română în parlament	398
Croația și Ungaria	404
Trei adunări românești	415
Manifeste și decrete împărătești	431
Acțiunea lui Kossuth	439
Apel la popularitatea lui Șaguna	446
Comitetul român de pacificatiune	451
Alte manifeste și proclamațiuni	471
Abzicerea împăratului Ferdinand	488
În contra guvernului din Cluj	497
Adunarea națională dela Sibiu	501
Românii la Monarchul	516
Constituția din 4 Martie (1849)	523
Alte petițiuni	535
Proclamația lui Csányi	549
Detronarea dinastiei	553
Misiunea lui Dragoș	571
Scrisoarea lui Butean	579
Petițiunea națiunilor unite	582
Ursoriul națiunii române	592
Petițiune în favorul celor arestați	596
Al doilea ursoriu, adresat Monarchului	599
Respunsul lui Bach și replica Românilor	606
Convenția româno-maghiară	612
Proiect de lege în chestia naționalităților	617
În chestia despărțirii hierarhice	621
Reclamarea unei academii de drept	628
Petițiunea Arădanilor	631
Petițiunea Bănățenilor	634
Pentru cei morți	638
Petițiunea episcopului Erdélyi	641
Ultima reprezentațiune a delegațiunii române	649
Memorandul lui Șaguna	658
Repriviri	668

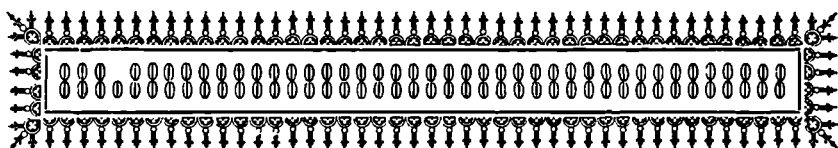
III. Sub absolutism.

Zece ani grei (1850—1859)	677
Registrul documentelor publicate în volumul acesta	789

Inainte de redeșteptare.

Întroducere.

Am fost pe semne prea slabi în trecut și nu ne-am putut opune răutății vremilor, cari ne-au răpit rînd pe rînd drepturile avute.

Dar' am fost totodată și destul de tari pentru a ne pute apăra cu succes comoara cea mai scumpă, singurul izvor dătător de viață: *biserica*, și prin ea am trăit.

În decursul vremilor de grea furtună, trecute peste capul poporului român din patria aceasta, singură biserica ne-a oferit scut și apărare. Alt ajutor poporul român nu a primit din nici o parte, cu toate că el a dat ajutor cui numai 'i-'l-a cerut.

Continuitatea naționalității noastre, atât de mult persecutată în cursul veacurilor, s'a făcut deci *prin biserică*. La altariul Domnului a aflat Românul în zile grele, în momente de strîmtoare și de primejdie, totdeauna, nu numai scăpare, mîngăiere și alinare de dureri, ci și izvor nesecat de tărie sufletească pentru a purta asupra sa cu indulgență creștinească și mîngăiat de credința fermă, că *trebuie* să vină o viață mai bună și pe seama acestui popor, atât de răbduriu, și înzestrat cu atîta putere de viață și cu atîtea însușiri nobile și frumoase.

Dintru început deci ne-am pus sub scutul și la adăpostul bisericeii. *Dintru început*, pentru-că noi, Români, dintru început am fost aici, în patria aceasta, pe plaiurile și pe văile din cari răsună și astăzi, ca totdeauna și neconținut în trecut, graiu românesc și doină românească, tot așa precum dintru început am avut și biserica noastră *creștină și națională*.

Sîntem deci poporul cel mai vechiu în patria aceasta, sîntem *autochtoni*. Și sîntem totodată și cei dintăiu *creștini* în țeara aceasta, sîntem apostolii creștinătății între popoarele conlocuitoare. Și zădărnice vor rămîne toate încercările de-a ni-se dovedi aceea-ce nu se

poate dovedi, anume, că am fi descins *în urma* altor neamuri pe pământul în stăpânirea căruia ne aflăm, pentru-că spusele și scrisesele de felul acesta rămân *povești*, în cari nu mai crede nimeni. Răsturnate sunt toate din partea istoriei, care una este, una și imparțială.

Cine nu știe astăzi, că compatrioții Maghiari, înainte de a descăleca în patria aceasta, au avut lupte grele cu Românii din Ardeal, pe cari nu 'i-au cucerit, nu 'i-au subjugat, ci *frățietate* au legat cu ei?

Cine nu știe, că Românii de *bună voie* au întins Maghiarilor mâna frățescă și cu ei împreună 'și-au ales domnitor comun pe *Tuhutum*, în locul domnitorului lor *Gelu*, căzut în luptă cu Maghiarii?

Și cine nu știe, că întru aducerea aminte a jurământului de frățietate și de iubire reciprocă s'a numit locul pe care s'a întâmpat acest mare eveniment *Esküllö*, și așa se numește și astăzi?

În fine, cine nu știe, că de aici, dela noi, a mers *Dragoș* cu o colonie numeroasă din Maramureș pentru-ca să întemeieze principatul *Moldovei*, și tot dela noi, din țeara *Făgărașului*, a trecut munții *Radu Negru*, cu altă colonie română, pentru a pune temelii principatului *Muntenia*, astăzi ambele țeri unite într'un singur regat frumos și valoros român, ceea-ce nu se putea întâmpla, dacă noi veneam în urma Maghiarilor în patria aceasta, pentru-că e curată imposibilitate, ca din câțiva ciobani, străcurați din Balcani, — după-cum se afirmă, — să ne fi putut înmulți atât de bine în curs de două veacuri, încât să putem crea și impopula două principate nouă, și totuși să rămânem și aici acasă atât de mulți, încât să nu putem fi nimicivi sau amalgamisați?

Și precum în Ardeal am esistat ca popor, ca *națiune* independentă, la venirea Maghiarilor în patria aceasta, — tot așa independenți am fost noi și în celelalte părți de țeară locuite de Români, în *Bihor* și în *Banat*, unde Românii încă își aveau domnitorii lor și vieața lor *națională*. Maghiarii au trebuit să poarte și aici lupte grele, nu pentru a cuceri și subjuga, ci pentru a ajunge la pace și înfrățire cu Românii.

Adevărul e deci, că *aici* este leagănul nostru ca *popor român*. Aici eram dintru început, prin urmare și atunci când au venit Maghiarii în țeară, și de aici s'au resfirat strămoșii nostri prin toate părțile și în toate țerile în cari se află astăzi neam românesc. Aici e trupina națiunii române, trupină frumoasă și sănătoasă, cu multe ramuri verzi, pline de vieață, și gata a o apăra când singură nu se va mai pute apăra!

Adevărul e, că dintru început aflându-ne aici, a trebuit se avem vieață națională, instituțiuni naționale, drepturi naționale și rol decisiv în stat. — lucruri în posesiunea cărora am rămas și după legarea înfrățirii cu Maghiarii, — împărțindu-le cu ei, până la anul 1438,

pentru-că scut și apărare am aflat la
sînul bisericii noastre, care ne-a conservat vieața națională.

De unde urmează, că luptele *politice-naționale* pe cari le purtăm astăzi și pe cari le-am purtat lungi veacuri de-arîndul, sînt lupte *îndreptățite*, date pentru *redobândirea drepturilor avute și pe nedreptul luate dela noi*, drepturi cari ne compet și pentru aceea, pentru-că noi n'am renunțat nici-odată la ele.

*

Dar' nu numai ca *popor*, ci și ca *creștini* sîntem cei mai vechi în țeara aceasta, pentru-că am fost cei dintâiu cari am trecut la creștinism.

Istoricul *Griselini* ne spune, că pe vremea când Hunii neli-nișteau părțile acestea ale Daciei, deosebi părțile bănățene, episcopul *Nichita*, numit și *apostolul Daciei*, a introdus religiunea creștină printre *urmașii coloniilor romane, rămași prin aceste ținuturi ale Daciei*, ear' nisuințele sale au avut rezultatul cel mai îmbucurător, fiind-că „urmașii coloniilor romane s'au alipit cu mare căldură și însuflețire de liturgia grecească“. Alipirea aceasta a devenit și mai invederată atunci, când și *Teodosie*, episcopul dela *Tomi*, a venit se întărească poporul în noua credință, care *se lațise și printre Huni*.

Și aceasta s'a întemplat pe la finea secolului al *patrulea*!

Va se zică, pe la finea secolului al *patrulea* eram aici ca *urmași* ai coloniilor romane, cu alte cuvinte, ca *popor român*, și ne aveam biserica noastră creștină, la care țineam cu credință și cu sfințenie.

E de sine înțeles deci, că Maghiarii la intrarea lor în noua patrie *dela noi* au luat cunoștință despre existența legii creștinești, care atât de mult le-a plăcut, încât au început a trece și ei la creștinism. Însuși principele Ardealului, *Gyula*, urmașul lui *Tuhutum*, s'a botezat în legea noastră la Constantinopol, de unde a adus cu sine episcop pentru Ardeal pe ieromonachul *Ieroteiu*; și în legea noastră a fost botezată și fiica sa *Șarolta*. Ba după legea noastră

a primit botezul și *Sfântul Ștefan*, întemeietorul regatului ungar, dându-'i-se din botez numele *Voicu*, prefăcut numai mai târziu în *Ștefan*, când în schimbul coroanei regale, primită dela Papa Silvestru II., a trecut la catolicism.

Avându-ne din început biserica noastră și știind că *prin ea* ni-se face conservarea vieții naționale, e foarte natural, că am stat gata totdeauna pentru a o apăra cu cea mai mare energie în contra tuturor atacurilor, venite din ori-ce parte.

Așa se explică, că primele mișcări pe cari le cunoaștem ca făcute din partea poporului român, și deosebi din partea clerului român, în epoca lungă care a premers reînnoșterii noastre naționale, — sînt mișcări date pe terenul *bisericesc*, cărora însă nu li-se poate nega nici caracterul *politic* și *național*, pentru-că biserica noastră *națională* fiind, prin apărarea ei și a așezămintelor ei s'a făcut totodată și apărarea naționalității noastre, conservată prin biserică.

Urme scrise despre asemenea mișcări ne-au rămas de pe vremea domnitorilor calvini din Ardeal, când biserica noastră era rău persecutată și amenințată în existența ei. Se puneau adecă mari opintiri din partea stăpînirii calvine, pentru-ca Românii să treacă la legea reformată. În parte scopul a fost ajuns, pentru-că inteligența română de pe acele vremuri, *aristocrația*, în mare parte s'a lăpădat de legea avută și prin aceasta s'a lăpădat și de limba străbună, fiindcă noua religie la care a trecut nu 'i-a mai dat posibilitatea să-și conserveze limba și naționalitatea. Aproape întreaga inteligență pe care o avea pe atunci poporul român a devenit deci perdată pentru el.

A rămas însă clerul român; și ca stîlp puternic a rămas poporul însuși, tare și statornic, deși de multe-ori, tocmai în urma faptului că inteligența l-a părăsit, lipsit de organe destoinice de conducere, și astfel nu totdeauna gata de apărare în contra ingerențelor străine.

Acestei împrejurări avem se atribuim faptul, că domnitorii calvini din Ardeal începuseră a-'și aroga din zi în zi tot mai multe drepturi asupra bisericii române, ajungând în cele din urmă se pună *condițiuni* metropoliților români, cari după placul lor se alegeau și la ordinul lor se depuneau.

În aceste zile, triste și grele ale trecutului nostru, vedem cum la dorința și din ordinul Domnitorului calvin se întrunește în sinoade clerul intimidat și depune pe câte un metropolit dintre cei mai buni și mai cu tragere de inimă pentru neamul românesc. Și vedem cum

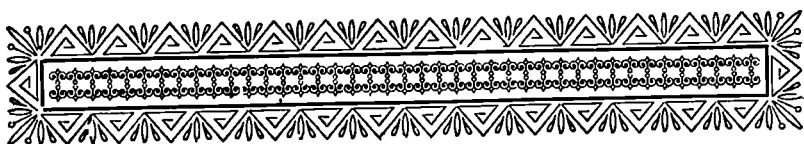
confirmarea noilor dignitari bisericești se face sub condițiuni dejositoare, pe cari aleșii erau siliți să le accepteze și să se supună lor.

Aceasta stare de umilire, creată pe seama bisericii noastre naționale, a dat naștere unui curent de *apărare*, care fie că a venit din partea clerului mai puțin fricos, sau chiar din partea poporului însuși, a dat roade bune, pentru-că domnitorii asupritori au început să facă concesiuni și să împartă favoruri bisericii române.

Apărarea bisericii noastre a devenit în urmă obiceiuință, și din aceasta obiceiuință ni-s'a născut în decursul lungilor ani *datorința* de a ne apăra și *limba*, ear' prin ea *naționalitatea*, pentru-că legea și limba sânt lucruri nedespărțite la poporul român. Astfel apoi am intrat tot mai adânc în lupte *politice-naționale*, până-ce am ajuns să ne precisăm aspirațiunile naționale într'un program *politic-național* pentru care luptăm astăzi și în a cărui realizare credem a putè afla garanțiile cele mai bune, nu numai pentru *esistența*, ci și pentru *înaintarea*, pe toate terenele, a poporului român din patria aceasta.

Espunerea faselor prin cari au trecut *luptele noastre politice-naționale* din trecut — este scopul acestei cărți.

Biserica română sub principii calvini.

Totdeauna în trecut biserica română a avut zile grele. 'I-a mers rău și înainte de reformațiune, sub domnia regilor născuți din casa catolică *Anjou*, pe vremea când se purta goană formală în contra tuturor celor-ce nu aparțineau bisericei catolice, pentru-că mulți dintre călugării grecești, cari ne umpluseră țeara, în loc să ne apere biserica, o exploatau și ei în modul cel mai necruțător, fiindcă puneau mâna pe toate episcopiile, mănăstirile și averile noastre bisericesti și le chiverniseau așa, că în urna lor rămăneau toate slăite, supte și stoarse. Mult mai rău 'i-a mers însă sub domnia principilor calvini ai Ardealului, pe vremea reformațiunii, când puterea lumească a țării nu se mulțumea numai cu încassarea venitelor din averile noastre bisericesti și cu punerea de impozite pe Români, în favorul Calvinilor, ci rîvnea la averile înseși ale bisericei noastre, în convingerea, că sărăcindu-ne clerul și făcându-l să se lupte cu grijile și greul vieții îl va pute aduce mai ușor la convertire, ear' odată câștigat clerul, va pute fi adus cu ușurătate la reformațiune și poporul.

Pentru-că scopul era: *calvinisarea Românilor!*

N'a mers însă lucrul atât de ușor după-cum se credea. De aceea, asupritorii bisericei române, având puterea lumească în mână, au luat măsuri în contra ei pe cale *legislativă*. Au adus legi în cari erau recunoscute și înarticulate numai celelalte patru religii din Ardeal, cea *calvină, luterană, catolică și unitară*, pe când religiunea română era decretată numai de *tolerată*, cum peste tot numai tolerată era națiunea română în propria ei țeară.

Nici prin aceasta nu s'a făcut însă mare sporiu cu privire la trecerea Românilor la reformațiune, pentru-că afară de nobilii români,

cari deodată cu nobilii maghiari au îmbrățișat noua lege, fără împotrivire, — din poporul de rînd puțini au primit-o.

S'a recurs deci la o strategemă nouă și mai ademenitoare. S'a manifestat anume, din partea domnitorilor calvini, o deosebită *bunăvoință* față de Români, cărora li-s'a dat mână de ajutor pentru-ca se scoată limba slavă din biserică și să introducă în ea *limba străbună română*, ba li-s'au tipărit chiar și cărți bisericești, în limba lor națională.

Scopul adevărat al acestei *părintești îngrijiri* era însă acela, ca în cărțile bisericești, tipărite pe seama Românilor, să se furișeze cu încetul dogme și credințe calvinești, pentru-ca să poată fi lățite printre Români cu ajutorul bisericii lor proprii.

În momentul în care intențiunea a fost observată din parte românească, s'a început *apărarea*. Cel dintâiu care a cutezat să dea pept cu stăpânirea a fost Metropolitul din Alba-Iulia, *Ilie Jorește*, — dar' rezultatul luptei începute a fost căderea sa proprie.

Locul devenit astfel vacant a fost îndeplinit încă în același an. Sinodul a ales Metropolit al bisericii gr.-ort. din Ardeal, la care aparțineau însă și cialalți Români din regatul ungar, pe preotul *Stefan Simoniu* recte *Simionovici*.

Alesul a fost confirmat din partea principelui din Ardeal, Rákoczy I., la 10 Octomvrie 1643, sub niște condițiuni foarte umilitoare pentru biserica română. Condițiunile sînt trecute în diploma de confirmare, al cărei cuprins autentic e următorul:

„Noi, *Rákoczy György* etc., facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine, că deși noi, din autoritatea noastră și din eserciarea

potestații de principe, manuată întru guvernarea acestui principat, dat nouă din ceriu prin mila lui Dumnezeu, — după moartea și eșirea din viață a onorabilului *George Bradi*, fost Arhiepiscop în Alba-Iulia pentru toate bisericile din Transilvania, de ritul grecesc, sârbesc și *românesc*, — ne-am fost socotit să punem, să înaintăm și să așezăm în scaunul aceluia arhiepiscopat pe un anumit *Ilie Joreste*, pentru-ca să-l guverneze în mod cuviincios, după instrucțiunile prescise lui, cu toate acestea, *Ilie Joreste*, nebăgând în seamă statul seu bisericesc, în urma căruia trebuie să strălucească, ca arhieru al bisericilor de numitele rituri. în cele bisericesti, prin sfințenia vieții curate, a purtării oneste și a evlaviei, și cu purtarea sa să stee de-asupra peste toți ceilalți preoți, supuși diregătoriei sale episcopești, pășind înaintea lor cu bun exemplu, ca o făclie arzătoare, am aflat, că prin purtările sale cele rele a căzut în mare adâncime și s'a spurcat cu diverse pete urite, înegrindu-și diregectoria sa episcopească cu nespuse blăstămății de o viață desfrânată, din care cauză s'au făcut diferite plânsori de cătră preoții ritului aceluia despre mai multe fărădelegi ale lui; și făcându-se în urmă sinod general de cătră toți *protopopii și preoții Românilor* de ritul grecesc și sârbesc s'au predat plânsorile în acel sinod general, după formele cuviincioase, observate în sinoade, și aflat fiind vinovat de toate greșelile și fărădelegile blăstămate cu cari a fost acusat, prin mai multe mărturii ale persoanelor capitulare și ale altor oameni vrednici de crezământ, *s'a judecat prin glasul comun al acelor preoți, să se depărteze din scaunul episcopesc, și pentru-ca să nu mai murdărească cu vre-o pată nici oficiul de preot simplu, se se desbrace cu totul de popie și să fie dat magistratului civil pentru a-i croi pedeapsă cuvenită.*

Fiind vorba de alegerea altui episcop în locul lui, și venind în gura tuturor acelor preoți, să se aleagă episcop onorabilul bărbat, popa *Stefan Simoniu* din Alba-Iulia, — am fost numai decât rugați ca și noi să binevoim a-i da grațios diregectoria aceasta bisericească, întărindu-l în scaunul episcopesc.

Noi, văzând că cererea lor e dreaptă și e consunătoare cu adevărul, ca cei-ce dela începutul guvernării principatului nostru am căutat și am grijit să ținem în dreaptă și cuviincioasă ordine toate staturile încredințate dela Dumnezeu guvernării noastre, și să nu lasăm pe nimeni lipsit de vre-un *mijloc de conservare*, am decretat, — mai ales după recomandarea reverendisimului domn *Stefan*

Gelei, episcopul bisericilor ungurești *ortodoxe* din țeara noastră Transilvania. — ca popa din Alba-Iulia, ca om priveghetor, chiar și după recomandarea altor credincioși însemnați ai noștri, cari ne-au lăudat modestia, buna purtare, vieța onestă și manierele întru mărturisirea credinței ale lui *Stefan Simoniu*, — am decretat deci. ca acel Stefan Simoniu se primească și să fie întărit în episcopatul de peste toate bisericile de ritul grecesc din comitatele Albei din Transilvania. Crasnei, Solnocului-de-mijloc. Dobâcei, Clujului, Turzii și al Cetății-de-Baltă, și din districtele Cetății-de-piatră, al Bârsei și al Bistriței, din toate scaunele sēcuești și săsești, cu excepțiunea bisericilor Alămorului, Orăștiei, Hațegului, Hunedoarei, Iliei, Crișului și din trei protopopiate din țeara Făgărașului, în cari nu va pute să aibă nici o putere, decât numai întrucât i-se va îngădui lui din partea domnului episcop unguresc *ortodox* (calvinesc); însă cu următoarele condițiuni lui puse :

1. Că în Dumineci și în celelalte zile de sėrbătoare va predica cuvēntul cel sfânt al lui Dumnezeu, după sfânta biblie, *în limba sa cea națională*, atât în biserici cât și la îngropăciuni și în alte locuri. ori unde se va cere, și va grijă ca așa să se predice și de toți ceialalți preoți.

2. Că va primi catechismul care li-s'a predat și va face să fie primit și de ceialalți, și-l va propune tinerimei, făcēnd să se propună și de ceialalți.

3. Că va sėvırși taina botezului după instituțiunea Domnului nostru Isus Christos, cu apă simplă, în numele tatălui și al fiului și al sfântului duh, și va face ca așa să o sėvırșească ceialalți toți.

4. Că va sėvırși sfânta taină a cinei Domnului, care de comun se numește *cuminecătură*, asemenea după instituțiunea lui Isus Christos, cu vin și cu pāne, și va face ca așa să se sėvırșească și de ceialalți toți. Va împărtași taina numai celor maturi și cu întreagă judecată, și cu vieța curată, și va face ca așa să se împărtașească și de cătră ceialalți toți.

5. Că va cinsti Majestatea divină a Domnului nostru Isus Christos, singurul nostru mântuitor și mijlocitor la tatăl, cu cult și venerațiune, și va face ca asemenea să fie cinstit și de ceialalți; ear' pe sfinți îi va întimpina cu onoarea cuvenită și va face ca așa să se întimpine și de ceialalți.

6. Că crucile și celelalte icoane din biserici nu le va cinsti cu vre-un cult religios, ci le va considera numai de ornamente ale bise-

ricilor și ca rînduite întru memoria Domnului, și va face ca așa să fie considerate și de ceialalți.

7. Că va săvîrși ceremoniile la îngropăciunile morților după usul primit al creștinilor (calvinilor), cu cuvinte, unde va fi trebuință, și cu sfinte cântări, ear' superstițiunile băbești nu le va aproba nici nu le va învăța și nu va lăsa să fie aprobate și învățate.

8. Că va publica cel puțin cu trei zile înainte de cununie, în adunare bisericească, persoanele cari vor fi de unit prin sfânta legătură a cununiei, și va face ca așa să se publice de cătră toți preoții lui supuși, în bisericile lor. Și dacă nu se va auzi nici o cauză prin care s'ar pute împedeca căsătoria, va cununa liber, prin jurământ, și va face ca asemenea să se cunune și de cătră ceialalți; car' persoanele cununate una cu alta vor locui împreună cu sfințenie, și dacă una va părăsi cu necredință (vicienie) pe soțul ei și se va afla trăind în această țeară a Ardealului, sau în părțile unite cu ea, — nu va desface cununia în nici un mod și din nici o cauză. Dar' dacă persoana, care părăsește cu necredință pe cealaltă, călătorește în țeri străine și depărtate și nu se va auzi veste sigură despre ea, — după patru sau cinci ani se va da voe liberă părții nevinovate a se căsători după usul bisericilor ortodoxe ungurești (calvinești), și va grijii, ca așa se facă și ceialalți.

9. Că va afurisi și escomunica din biserică și din ceata comună a credincioșilor pe oamenii cu vieță spurcată și blăstemată și pe făcătorii publici de rele, și va face să fie escomunicați și de ceialalți, și nu le va permite împărtășirea cu sfințele taine, nici nu va lăsa să li-se permită de cătră ceialalți, până-ce prin o serioasă ispășire nu se vor împăca cu Dumnezeu mai întâiu și cu biserica, reintorcându-se la calea dreaptă.

10. Că pe aceia dintre Români, fie din cler sau mireni, cari din inspirarea Duhului sfânt vor fi îmbrățoșat credința ortodoxă (calvinească), și se vor fi supus episcopului ortodox (calvin), nu va încerca în nici un mod a-'i turbura și a-'i supăra, pe ascuns sau în public. nici nu va permite să se încerce aceasta de cătră ceialalți, ci îi va întimpina ca un părinte, cu iubire frățească, și nu va căuta să facă vre-o intrigă la popor în contra lor. nici nu va permite să se facă de cătră ceialalți.

11. Că în fiecare an va deschide sinod general, compus din toți preoții supuși diregătoriei sale episcopești; și dacă s'ar întempla vre-un lucru grav în trebile religiunii, va consulta pe protopopii sei

și pe reverendisimul domn episcop ortodox (calvinesc) unguresc, pe cel de acum și pe cel viitor, și *va primi censura și consentimentul* acestuia.

12. Că pe protopopi îi va alege cu glasul comun al consisto-
rului seu, și va face ca tot așa să se aleagă, și că nu se va face corum-
pere cu bani pentru-ca să se scoată vre-unul din diregătorie, nici nu
se va permite să se scoată; ci dacă cineva dintr'înși se va afla că
a făcut escese, sau că s'a abătut în vre-un mod oare-care dela calea
dreaptă a oficiului seu, va fi seos din diregătorie după formele legii,
dar' casul se va face cunoscut și domnului episcop *ortodox* (calvi-
nesc). În fine, cel-ce se va părè vrednic de-a împlini diregătoria de
protopop, se va alege cu învoirea preoților diecesei, districtului sau
comitatului, și mai ales *cu învoirea amintitului domn episcop orto-
dox*, și va fi pus în locul celui îndepărtat din diregătorie.

13. Că în timpul vizitărilor generale (canonice) ale bisericelor
din Transilvania, aflătoare sub a sa jurisdicțiune, va rezolva cauzele
cele mai grele cu protopopii împreună; ear' dacă vre-una din părțile
litigante nu va fi mulțumită cu judecata, va putè apela la scaunul
judecătoresc din Alba-Iulia al aceleeași episcopii, care va revisui
causa mai cu maturitate, și apoi episcopul, luând pe lângă sine mai
mulți protopopi, va desbata cauza din nou și o va hotărî, însă va
consulta și va întreba și pe numitul domn episcop ortodox.

14. Că nu va cununa pe nici un Ungur și va face să nu
fie cununat nici de ceialalți, nici nu va despărți pe nici un Ungur
și va face să nu fie despărțit. Nu va boteza nici un copil de Ungur
și nu va îngropa nici un mort, nici nu va da altora putere să boteze
sau să îngroape, afară de singurul cas, când careva dintre Români,
luând în căsătorie muiere, sau fată, sau fecioară de Ungur. ar dori
să fie cununat prin preot românesc. Și dacă vre-unul dintre preoți
va călca aceste dispozițiuni, peste tot sau în parte. îl va pedepsi
ântâiu cu șese fiorini ungurești, a doua-oară cu doisprezece, și dacă
din adins va greși și a treia-oară, îl va scoate din diregătorie.

15. Că va rămâne în toate și totdeauna sincer și credincios
nou, va fi binevoitor al binevoitorilor nostri și inimic și rău cu cei-ce
noue ne sânt inimici și răi; ear' pentru darea noastră anuală va da
fiscului nostru pentru fiecare an câte treizeci-și-două piei de samur
și patru de rěz, după obiceiul de până acuma.

Dăm și concedem numitului popă *Stefan Simoniu* deplină
putere de-a face și a împlini cu drept și în mod legitim toate câte
se vor socoti a se ținè de diregătoria sa în bisericile sau diececele

sus numite, supuse jurisdicțiunii sale; anume: de-a guverna bisericile; de-a decide în cauze de căsătorie; de-a pedepsi greșelile preoților, cari duc vieață desfrânată; de-a împlini diregătoria bisericească cu pricepere, învățătură, evlavie și cu purtare cuviincioasă; de-a primi persoane destoinice în serviciul bisericei și de a delătura pe cele nedestoinice; de-a face toate cele-ce se țin de chemarea sa, după ob'ceiul lor, dar' să nu fie contrare învățăturii dumnezeești și se corcospundă condițiilor mai sus înșirate; de-a se bucura de venitele sale legitime, adecă de acelea pe cari din vechime le-au avut episcopii bisericilor grecești, sârbești și *românești*; de-a lua dela fiecare preot supus jurisdicțiunii sale câte un fiorin pe an; așa îi dăm și lui puterea de-a lua câte un fiorin dela fiecare preot al bisericilor românești din mai sus numitele comitate, districte și scaune sêcuești și săsești, și-l *întărim prin aceasta carte* (diplomă).

Din motivul acesta vè recomandăm vouë, credincioșilor nostri, onoraților, măriților, generoșilor, nobililor domni dêspani, vicedespani, jurați, nobili, căpitani, vicecăpitani, judecători regali, prefecti, provisorii, castelani, precum și generoșilor, înțelepților și circumspecțiilor măiestri ai cetăților (primari), judecători de scaun și primari comunali, și celorlalți jurați cetățeni, din toate comitatele, districtele, scaunele sêcuești și săsești mai sus numite, celor de acum și celor viitori, cari se vor numi după vremuri și vor ținè locul lor, și tuturor celorlalți, cărora se cuvine sau se va cuveni, atât din cler cât și mireni, la cari va ajunge aceasta carte:

Să cunoașteți și să primiți pe numitul **popă *Stefan Simoniu*** de episcop al bisericei românești de ritul grecesc, sêrbesc și *românesc*, din de multe-ori numitele comitate, districte, scaune sêcuești și săsești, sub condițiunile date, ca așa să vegheze peste bisericile sale, se grijească de biserică și să le guverneze, să între cu lege în diregătoria sa, să îndrepteze scandelele, să pedepsească cu pedeapsă cuvenită pe călcătorii de lege și să judece după lege cele-ce se țin de judecata sa, și să primească venitele legale, pe cari le-au avut antecesorii sei, episcopii bisericilor grecești, sârbești și *românești*, adecă câte un fiorin pe an dela fiecare preot supus jurisdicțiunii sale. Așa să poată lua și el dela fiecare preot al bisericilor sus numite din amintitele comitate, districte și scaune sêcuești și săsești.

Aceasta carte (diplomă) a noastră, întărită cu autenticul nostru sigil atîrnător, am dat-o grațios numitului popă *Stefan Simoniu*. Dat în Alba-Iulia, în 10 Octomvrie 1643. *Rákoczy György* m. p.⁴

Un comentariu mai amănunțit asupra acestei diplome e de prisos. Vorbește cuprinsul ei destul de elocvent și ne prezintă situația în colorii destul de vii.

Vedem din diploma aceasta, că principele Ardealului stabilește dogme și reguli disciplinare pe seama bisericii orientale române, întemeiată pe canoanele sinoadelor universale ale creștinilor, și o subordonează cu desăvârșire episcopului calvin unguresc. pe care-l numește *ortodox*.

Vedem însă și aceea, că principele are temere de înverșunarea poporului român, și de aceea dă îndrumări arhierului să nu facă cumva *intrigi la popor* în contra calvinilor. Și numai pentru a împlânzi poporul pare a fi fost trecut în diplomă punctul *prim*, de altcum foarte important, prin care se admite *limba română*, ba se impune chiar, ca limbă oficială în biserică.

E de mare importanță și punctul unsprezece din diplomă, în care se cuprinde un fel de autonomie pe seama bisericii, întru-cât nu se dă voe episcopului să domnească în mod absolut.

Cea mai revoltătoare parte a diplomei e însă aceea în care se înșiră motivele caterisirii metropolitului *Ilie Joreste*, motive combinate și închipuite, pentru-că adevăratul motiv al depunerii acestui metropolit a fost energia și statornicia cu care 'și-a apărat biserica.

E de însemnătate mare descrierea estinderii eparchiei române în diploma aceasta, pentru-că vedem din ea, că ținutul Alămorului, Orăștiei, Hațegului, Hunedoarei, Iliei, Crișului, și trei protopresbiterate din țeara Făgărașului *sînt scoase* de sub jurisdicțiunea episcopului românesc, care numai atâta putere mai are asupra lor *câtă îi va permite episcopul calvinesc*. De unde se poate deduce, că Românii din ținuturile acestea erau considerați ca trecuți la legea reformată, și de aceea își luase episcopul calvinesc titlul de episcop *al Ungurilor și al Românilor*. Dar' toate aceste ținuturi au fost supuse mai târziu de nou eparchiei românești, sub *Rákoczy György II.*, ceea-ce dovedește, că Românii au rămas statornici pe lângă legea lor rea strămoșască.

Nu se face pomenire în diplomă de părțile Ungariei aparținătoare la Metropolia din Alba-Iulia, deși Metropolitul din Ardeal avea subordonați sieși și pe episcopii români din Ungaria. Chiar și *Stefan Simoniu* purta titlul de episcop și al Maramureșului, după-cum se vede din următoarea diplomă, dată episcopului *Partenie* al Muncaciului :

„*Stefan Simoniu*, din mila lui Dumnezeu Archiepiscopul Albeii-Iulie, al Vadului, al *Maramurêşului*, şi al întregului Ardeal, de legea catolică şi apostolică de ritul grecesc.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că a venit la noi reverendul părinte *Petru Partenie*, religiosul preot din ordul Sfântul Vasile, de ritul grecesc, cu atestate de cinste şi îndestulitoare din partea reverendisimilor episcopi. Şi am cetit atestatele din cari am văzut, că numitul părinte *Partenie* a fost ales cu glas unanim să urmeze reverendisimului domn episcop al Muncaciului *Vasile Tarasovici*, care nu de mult a eşit din viaţă, — şi să fie înălţat în locul şi scaunul acestuia.

Noi, cercetând deci cauza sus numitului, 'l-am primit omeneşte în caritatea lui Isus Christos, şi după-ce am învitat pe reverendisimul domn *Sava*, episcopul *Bistrei*, şi am chemat la sinod clerul nostru. am făcut formele pe cari le ordonează sfinţele canoane şi sfântul sinod, am început solemnitatea şi 'l-am sfinţit episcop pentru numitul scaun al Muncaciului, cu ceremoniile apostolice, şi 'i-am dat puterea de-a hirotoni. Dat în Alba-Iulia în anul dela facerea lumii 7159, ear' dela naşterea fecioarei 1651, în mănăstirea prea sfintei Treimi, din reşedinţa noastră metropolitană.

Stefan m. p.⁴

Metropolitul *Stefan* a decedat încă în anul edării acestei diplome, la 1651, urmându-'i în scaun *Daniel*, care la 1656 a părăsit Ardealul şi a trecut în ţeara românească. În locul seu a fost ales Metropolit *Sava Brancovici*, la anul 1656. şi a fost confirmat în noua demnitate din partea principelui *Rákoczy György II.* prin diploma următoare :

„Noi, *Rákoczy György*, din mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, domn al părţilor ţării ungureşti, şi despan al Săcuilor.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că fiindu-ne recomandat onorabilul *Sava Brancovici* şi *Corenici* de către reverendisimul bărbat *George Isulai*, episcopul tuturor bisericilor ortodoxe (calvineşti) din Transilvania şi predicator în Alba-Iulia. care atestează despre modestia, întregitatea vieţii, învăţătura şi mărturisirea religiunii sale, — a dobândit dela noi sub titlul acesta îndreptăţirea de-a purta episcopatul bisericilor din comitatele Albeii din Transilvania, Hunedoarei, Zorinului, Bihorului, Zarandului, Crasnei. Solnocului-de-mijloc şi celui inferior, Dobăcei, Clujului, Turzii, Cetăţii-de-baltă şi al Maramurêşului, din districtele Cetăţii-de-piatră. Bistriştei şi *Beiuşului*, şi din toate scaunele săcuieşti şi săseşti ale Transilvaniei şi ale părţilor Ungariei unite cu ea, — între Greci, Sârbi şi Români.

Dăm deci și concedem acelu *Sava Brancovici* și *Corenici* deplină putere asupra bisericilor sau dieceselor pomenite, supuse jurisdicțiunii sale, pentru a săvârși după drept și după lege tot ce se ține de diregătoria sa, — a visita bisericile și a le governa, a judeca în cauze de căsătorie, a pedepsi greșelile preoților cari duc o vieață desfrînată, a împlini diregătoria bisericească cu pricepere, evlavie și cu purtare cuviincioasă, a primi în serviciul bisericeii persoane destoinice și a îndepărta pe cele nedestoinice, și a face tot ce se ține de chemarea sa, după usul lor, numai să nu fie contrare învățaturii domnești; în fine, a se bucura de venitele sale legale pe cari le-au avut în vechime și antecesorii sei, episcopii bisericilor grecești, sârbești și românești, și a lua darea obicinuită pe an dela fiecare preot și protopop, dela bisericile românești și grecești din numitele comitate, districte și scaune sêcuciești și sășești, precum *îi dăm și întărim aceasta carte* (diplomă).

Din motivul acesta vă ordonăm vouă, credincioșilor nostri, ilustrilor, onorațiilor, măriților, generoșilor despani, vicedespani, judecători, nobili, asemenea și vouă căpitanilor, vicecăpitanilor, primarilor regali, prefectilor, provisorilor și castelanilor, precum și înțelepților și circumspecților primari ai cetăților și juzilor scaunelor din ori-ce comitat, din Bihor, Maramureș, din cetăți și districte (deosebi din *Beiuș*), din scaunele sêcuciești și sășești mai sus numite, celor de acum și celor viitori, cari vor fi puși după vremuri sau vor ține locul lor, și tuturor celorlalți, cărora se cuvine sau se va cuveni. atât din cler cât și mireni, la cari va ajunge aceasta carte:

Să cunoașteți pe numitul *Sava Brancovici* și *Corenici* de episcop al numitei biserici românești, grecești și sârbești, din numitele comitate, districte și scaune sêcuciești și sășești, să-l primiți, să-l lăsați să umble în toate locurile, să meargă și să se întoarcă, ba să-și stați într'ajutor cu toate mijloacele, ca să poată veghia peste bisericile sale, să le poată visita, grijii și governa, să poată proceda în mod legal în diregătoria sa, să îndrepteze scandelele, să pedepsească cu cuvenită pedeapsă pe preoții, protopopii și mireni cari fac escese, să-și aducă la ordine și să pedepsească după lege faptele ce se vor ține de-a sa judecată și să primească venitele legale, pentru-ca să aibă de unde să acopere cheltuelile cu *tîpărirea cărților în limba națională a bisericilor* cari stau sub el, pentru ținerea școalelor și pentru onorariul nostru, obicinuit din vechime, ca și dela ceilalți episcopi ai Grecilor, Sârbilor și Românilor, — să iee adecă dela fiecare

preot și protopop al bisericii pomenite din mai sus numitele comitate, districte și scaune sęcuești și săsești, atât cât 'i-se compete după lege.

Spre a cărora aducere aminte și întărire vecinică, am hotărît să dăm prea grațios pomenitului *Sava Brancovici* și *Corenici* aceasta carte a noastră, întărită cu sigilul nostru atârănător și autentic. Dat în castelul nostru din *Cluj-Mănăștur*, în 28 Decemvrie 1656. (L. S.)

Rákoczy György m. p.

Diploma aceasta, comparată cu cea cunoscută a lui *Rákoczy I.*, arată un evident progres în vieața internă a bisericii române, pentru-că din ea lipsesc condițiunile umilitoare, puse mai nainte din partea principelui din Ardeal Metropolitului român, care, afară de aceasta, a mai redobândit și dreptul asupra bisericilor. cari mai nainte erau scoase de sub jurisdicțiunea sa. Numai despre bisericile din țeara Făgărașului nu se face în diplomă nici o pomenire, semnul că acelea erau trecute, sau erau considerate ca trecute la *Calvini*.

Ca nou lucru apare în diploma aceasta stăruința principelui de-a se tipări cărțile bisericești în limba națională a bisericii, ceea-ce avea să se facă, firește, în scopul binecunoscut.

De altcum epoca în care au domnit principii *Rákoczy* e însemnată în istoria literaturii noastre naționale, pentru-că în ea s'au tipărit primele cărți românești pentru biserici, nu numai în Ardeal, ci și în Moldova și în Muntenia. Sub *Vasile Lupul*, domnul Moldovei, s'a tipărit la Iași pravila împărătească, la 1640, și sub *Mateiu Basarab*, domnul Munteniei, s'a tipărit la Têrgoviște pravila cea mare, în anul 1652. În Ardeal apoi, sub domnia principelui *Rákoczy II.* se tipărese mai multe cărți românești, ear' la 1675 sinodul general al bisericii române din Transilvania decretează scoaterea limbei slave din biserici și introducerea limbei române.

Metropolitul *Sava Brancovici*, numit *Sava II.*, a fost om la locul seu. 'Și-a dat toate silințele să ridice biserica română și să ușureze soarta preoțimei ei. S'a întâmplat însă. că *Rákoczy II.* a abzis de domnie; și părându-'i rău de ce a făcut, s'a sculat cu putere armată pentru a pune de nou mâna pe ea. În contra lui și în favorul lui *Barcsai Ákos* au venit Turcii și Tătarii în țeară; și a venit și *Radu Mihnea*, domnul Munteniei, și *George Ghica*, domnul Moldovei, cu soldați români, și stricăciune mare s'a făcut pretutindenea în țeară, deosebi în Alba-Iulia, unde dărîmată a fost cetatea întreagă, împreună cu reședința Metropolitului român.

Resultatul a fost, că *Barcsai Ákos* a rămas domn al Ardealului, ear' Metropolitul *Sava* a esoperat dela el la 1659 un privilegiu, în înțelesul căruia preoții români vin scutiți de dare.

Rákoczy nu s'a liniștit, ci la 1660 a chemat și el Turcii în țeară pentru a face fapte înfricoșate. Patru mii de prizonieri și tot atâtea capete tăiate au luat Turcii cu ei la Adrianopol. În curând muri *Rákoczy*, ear' *Barcsai*, care de origine era Român (*Bîrsan*), a fost omorît de *Kemény János*, în urmă pe *Kemény* 'l-au omorît Turcii, — și astfel ajunse domn al Ardealului *Apafi Mihály*, cel mai mare dușman al legii românești.

Metropolitul *Sava* 'l-a știut însă îndupleca și 'l-a adus să-î dea și el un privilegiu, la 1663, prin care preoții români sînt scutiți de-a plăti dijma vinului, mai dându-î unul și la 1673, prin care preoții se scutesc peste tot de dijmă, cu privire la toate averile lor.

Reședința metropolitană din Alba-Iulia era și acum dărîmată. Pentru a aduna banii necesari ca să poată fi restaurată, Metropolitul *Sava* a plecat în Rusia, ear' împrejurarea aceasta favorabilă au folosit-o inimicii sei pentru a țese intrigi în contra lui și pentru a-l acusa. Inimicii sei erau Calvinii, și între ei cel mai mare dușman îi era episcopul unguresc *Tofei Mihály*.

Principele *Apafi* a dat ascultare acusatorilor; a convocat la 1680 un sinod general bisericesc și 'l-a pus să judece pe Metropolitul român, pe basa acuzelor ridicate în contra lui din partea Calvinilor.

Președinte al sinodului a fost pus predicatorul calvin *Vorösmarti János*, ear' acusa a fost susținută de *Tofei*, episcopul calvin.

Din vieața acestui Metropolit-martir e vrednică de amintire următoarea întâmplare.

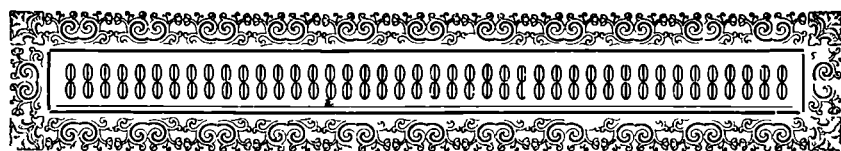
Aflându-se odată Metropolitul *Sava* în Blaj, la masa principelui *Apafi*, Calvinii, pentru a-l blama și batjocori, au mituit pe o prostituată, făcându-o să vină la Metropolitul român cu un cățel înfășat în loc de copil, pentru-ca să 'i-l boteze, ca aflându-se în preajma morții.

Metropolitul a înțeles cursa și blăstămăția Calvinilor conmeseni. S'a sculat deci liniștit dela masă și apropiindu-se de femeie a desfăcut scutecele și a văzut cățelul învêlit în ele. S'a întors ear' la masă, și tăind o felie din ridichea din care mânca el, pentru-că era zi de post, zi de Vineri, a întins-o cățelului, care mirosindu-o n'a voit să o mănânce. Metropolitul Sava luă acum o bucată de carne din blidul din care mânca principele cu ai sei și o dete cățelului, care o îmbucă cu poftă. Și a zis atunci Metropolitul Sava cu glas apăsător: „Dacă ar fi de legea mea, ar mânca din bucatele mele și eu 'l-aș boteza. Dar' el mănâncă carne; nu e deci de legea mea, de aceea boteze-'l aceia, cari împreună cu el mănâncă aceleași bucate, pentru-că cu tot dreptul poate fi numărat între ai lor“.

lăsând urmaș pe fiul seu Apafi Mihály II., în etate numai de 14 ani, pus însă sub tutoratul împăratului Leopold al Austriei.

La anul 1691 apoi principatul Ardealului trece cu totul *sub stăpânirea casei habsburgice*, făcându-'și împăratul Leopold inaugurarea de domnitor al marelui principat Transilvania prin cunoscuta *diplomă leopoldină*, dată la 4 Decemvrie 1691.

Diploma leopoldină.

Situația poporului român și starea bisericii sale pe vremea domnitorilor calvini din Ardeal era deci din cele mai triste și grele; pentru-că atât domnitorii Ardealului, cât și episcopul calvin ajunseseră stăpâni aproape nelimitați peste biserica română și prin aceasta peste poporul român, ear' cei-ce aveau curagiul să se pună în stare de apărare, erau persecutați, bătuți și uciși, fără privire la rang și dignitate.

În stare tristă și agitată se aflau deci Românii, când Ardealul a trecut în stăpânirea *casei habsburgice*, primind de protector pe împăratul Leopold I.; eveniment, pe care Românii numai cu inima plină de bucurie au putut să-l primească, fiindcă dela schimbarea aceasta se aștepta o sigură îndreptare spre bine în țeară, în toată privința, și astfel și cu privire la soarta Românilor. Și fapt e, că trecerea Ardealului în stăpânirea împăratului Leopold I., a fost un câștig foarte mare pentru Români, pentru-că dela datul acesta începe a se ameliora soarta poporului român din patria aceasta.

Trecerea s'a făcut după lungi tratări și schimbări de scrisori între curtea dela Viena și principele Ardealului Apafi, urmate prin agenți, și după-ce trupele austriace își puseseră piciorul în Ardeal, cu scopul ca să nu-l mai părăsească.

Trupele austriace intrate în Ardeal erau puse sub comanda ducelui *Carol*, care ca împuternicit al împăratului Leopold I. a legat la Blaj primul contract de supunere și de predare a principatului Transilvania în stăpânirea casei habsburgice.

Din ziua legării acestei convențiuni, care cade pe 27 Octomvrie 1687, poate fi datată trecerea Ardealului în posesiunea împăratului Leopold I., cu toate că trecerea faptică s'a făcut mai târziu; pentru-că cele-ce au urmat, au fost numai formalități. În principiu chestia se resolvase la Blaj.

Condițiunea principală pentru trecerea Ardealului în stăpânirea casei domnitoare din Austria era *conservarea autonomiei țării* și conservarea dreptului de a-și *alege țeara principe*, în deplină libertate, având să fie alesul numai *confirmat* din partea împăratului din Austria; și apoi cererea, ca hotarele Ardealului să fie lărgite, așa cum erau mai nainte, până la Oradea-mare, Ineu, Șiria, Lipova. Lugoj și Caransebeș. **Principele Apafi** numai sub aceste condițiuni s'a învoit să se facă trecerea.

După legarea convențiunii din Blaj au mai urmat schimbări de scrisori între principele Apafi și între curtea dela Viena; ear' după-ce și staturile țării, reprezentanții celor trei națiuni din Ardeal, încă s'au pronunțat *pentru predare*, — în adunarea din 9 Maiu 1688, ținută la Sibiiu, primirea faptică în desăvârșită posesiune a țării acesteia din partea împăratului Leopold I., — accelerată și prin moartea lui Apafi, s'a făcut în *4 Decembrie 1691*, prin *diploma leopoldină*, care a format de aci încolo bazele dreptului public al Transilvaniei, și care e următoarea:

„Noi, Leopold, din grația lui Dumnezeu Împărat ales roman, totdeauna august, și rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Croației, Dalmației, Slavoniei, etc. Archiduce al Austriei, Duce de Burgundia, Brabant, Stiria, Carniola, Ucraina, Luxemburg, Silezia-de-sus și de jos, Württemberg și Teșin, Principe de Svevia, Comite al imperiului roman, al Burgoviei, al Moraviei, al Lausației-de-sus și de jos, Comite de Habsburg, de Tirol, Feretia, Kiburgia și Gorița, mare comite de Alsația, domn al Marchionatului Slavoniei, al portului Naonic și de Salin, etc. etc.

Aleșilor nostri magnifici, nobililor, circumspecților și prudenților, într'adevăr iubiților nostri credincioși, tuturor statelor provinciei Transilvania și celorlalți, atât din statul preoțesc cât și mirenesc, cărora se cuvine grația noastră împărătească-regească și le zace la inimă desăvârșita bunăstare.

Luând cu bunăvoință în cercetare toate câte ni-s'au raportat pe larg, cu supunerea și credința cuvenită nouă, de cătră trimisul Transilvaniei, alesul, credinciosul, iubitul *Nicolau de Bethlen*, anume: aceea-ce ni-se cere cu tot dinadinsul privitor la confirmarea doritei diplome dela 20 Iunie anul 1686, atât privitor la *religiunile* obicei-nuite în acele locuri, cât și privitor la legile acelei patrii și la datorințele în chestiuni de drept, privitor la privilegiu, dignități și funcțiuni, privitor la ușurări de contribuțiuni militare și la încortelări pentru

iarnă, privitor la *readucerea provinciei la starea ei înfloritoare de mai nainte*, și privitor la tot ce promovează bunăstarea generală:

am socotit, ca drept al oficiului nostru regesc, dela care, dacă i-l va ajuta stăpânitorul cetelor ostășești, după vremuri obicnuește a veni din plin prosperitatea fericită; să îmbrățișem din ce în ce mai mult, întocmai ca sufletul nostru, aceasta preaiubită a noastră regiune Transilvania, care de veacuri e alipită alesului nostru regat Ungaria.

După-ce s'au terminat alte anumite operațiuni de războiu în contra dușmanului comun al numelui creștinesc, am trimis acolo pe iubitul nostru, Înălțimea Sa, Comitele *Ludovic de Baden*, cu oaste, pentru a opri în loc năvălirile prea din cale afară dușmănosului *Tökölyi*, și ale aderenților sei răsvrătitori, cum și pe ale Turcilor și Tătarilor, întemeiat pe neclintita speranță, că Acela, prin care regii stăpânesc și rostesc dreptatea, va fi cu brațul seu puternic și pentru dreptate într'ajutor miliției noastre transilvănene. și va permite ca voința noastră regală să aibă isbândă norocoasă.

Acelaș va întepi, ca jurământul de credință depus nouă deja de mai nainte, și care întru nimic nu se poate desface, să ajungă a fi tot mai mult o pornire internă spre nemurire, unde să ajungă și patria întreagă, prin aceia, căroră s'a încredințat sub protecțiunea noastră regească chivernisirea prin sfat și îngrijirea provinciei; care jurământ a fost prestat cu o neperitoare laudă și cu o credință după puteri manifestată prin rezolvarea a tot felul de afaceri ce s'au ivit, și pe care o prețuim după drept și cuviință, dorind să se herezească urmașilor și să se străduiască din răspuțeri a se lucra, ca nu cumva dușmanii să resvrătească, cu răpiri și cu predare, cu foc și cu sabie, aceasta țeară încinsă cu munți ca cu o coroană, și să împărecheze, prin cele mai primejdioase apucături ale stratagemei, prin ațîțări, *nașionile din vechime unite într'un gând*, aducându-le la jug mai aspru al poverilor de purtat în folosul barbarilor și să nu le bată și să nu răstoarne poporul, fost până acum *pavăza întregii creștinătăți*.

Ce privește confirmarea doritei diplome pentru succesiunea lui *Apași Mihály* în principat, de vreme ce acesta, ca tinăr de patru-sprezece ani, potrivit legii, a cărei observare e socotită de cătră nobili ca o sfântă datorie, nu e înainte de anul al 25-lea vîrstnic de domnie: am socotit prea grațios, în aceste vremuri de răsvrătire prin trădare din partea lui *Tökölyi*, că n'ar avea nici pentru afacerile Transilvaniei, nici pentru patrie isbândă bună, dacă s'ar întempla să

se schimbe ceva prin călcarea sus pomenitei legi. Până atunci minorul s'ar fi crescut până la anii majorenității, cu nădejdea succesiunii, în frica Domnului, în virtuțile cuvenite, prin consilierii intimi, cărora li-s'ar încredințat administrarea provinciei. Dovezile aptitudinelor crescânde și viitoare sânt a se aștepta, primind, în sfârșit, prea grațios, spre binele patriei, grația împărătească-regească.

Pentru-ca însă nu cumva într'aceea toate ordinele Transilvaniei s'ar stee în nedumerire, sau cel puțin pentru-ca s'ar nu aibă cumva motiv de-a bănuî părinteștile noastre intențiuni, am crezut că e bine și de folos, a încredința sub cuvântul nostru regesc, și pe lângă cea mai deplină credință, pe fideliu nostru. dela cari așteptăm cu încredere, că vor rămâne statornici în desevârșita lor credință cătră regeasca noastră Coroană, în următorii articoli:

I. În afacerile religiunilor acolo recipiate, ale bisericilor, școalelor, parochiilor, sau privitor la introducerea vre-unei alte persoane preoțești ori bisericeste, pe lângă eele-ce se găsesc acum acolo, *nu se va schimba nimic*, neavând nici-odată valoare protestările nici unei clase bisericeste ori laice în contra acestora; dar' totuși astfel, încât catolicii s'ar poată, fără plângere în contra lor din partea altor religiuni, clădi, din veniturile lor, la Cluj, pe locul de rugăciune de azi al lor, o biserică; și tot astfel la Alba-Iulia s'ar reconstruească biserica clădită odinioară de cătră *Cristof Báthory*, ear' acum pustiită; aceiași catolici s'ar se poată bucura pretutindeni de exercițiul *privat* al religiunii lor, dacă sânt puțini. ear' dacă sânt mulți, atunci și în public, și s'ar și poată clădi biserici, întocmai cum s'au bucurat în asemeni casuri și celelalte religiuni recipiate din Transilvania de acest drept în locurile unde neîndoelnic precumpăneau cu numărul.

II. Confirmăm credincioaselor noastre clase nobilitare toate darurile, donațiunile, privilegiile, diplomele nobilitare, titlurile, funcțiunile, dignitățile, zeciuelile, și în fine ori-ce beneficii și bunuri, făcute de cătră regii Ungariei, ca și pe acele făcute de cătră toți principii Transilvaniei dela separarea acesteia de cătră Ungaria, fie fost făcute ori dăruite aceste mai sus amintiților, persoanelor particulare, ori orașelor, comunităților ori asociațiunilor, vre-unei biserici a vre-uneia dintre religiunile recipiate, atât din Transilvania, cât și din părțile Ungariei, pe pământul Săcuilor și la Dobrișin, cu toate că vor fi aparținut odinioară vre-unei alte biserici, vre-nnui alt convent ori capitul, așa încât din această pricină nime s'ar nu fie neliniștit în bunurile sale prin pretensiuni ori pornire de procese, nici din partea

noastră, nici din partea altuia, cleric ori laic; ceea-ce are și posede acum, să păstreze și să stăpânească și în viitor, potrivit amintitelor dăruiri ale regilor și principilor. afară de acele, pe cari le vor fi desființat cumva principii prin vre-o constituție a lor.

III. *Aprobatele și Compilatele*, ca legi ale acestei patrii, decretule, *Tripartitul lui Verböczy* (cu excepțiunea aci a articolului IX. al decretului regelui Andreiu, care a fost cu desăvârșire abrogat în dieta ultimă din *Pojon*), Constituțiunile, dreptul municipal al națiunii săsești, declarăm într'adevăr, că *au să rămână în intactă vigoare*; dar' de vreme ce clasele nobilitare sânt totuși osăbite între ele, atât în privința religiunii, cât și din punctul de vedere al Constituțiunii și al privilegiilor lor, și catolicii se socotesc îngreuiți prin amintiții întâiul și al doilea articol, ear' Sașii cer cu osebită stăruință, ca în al treilea articol să mai fie adăpostite vechile lor privilegii și datini, și usurile de drept ale lor: am socotit, pornind dela însași chestiunea claselor nobilitare, — ca dinșii să nisuiască a delătura, prin înțelegere prietenească și prin concordie, — pe lângă ratificarea noastră împărătească-regească, — dificultățile cari există între ei, din cauza articolului al treilea. Ear' dacă aceasta n'ar isbuti, ne va rămâne nouă a decide în mod final, în virtutea dreptului împărătesc-regesc, ceea-ce se va găsi prin experiență a fi cu dreptul, după-ce vom fi ascultat părerea binevoitoare a consilierilor nostri intimi din Transilvania.

IV. Potrivit obiceiului vechiu, așa adecă cum 'l-am găsit noi, pentru-ca să nu deroage supremei autorități, ordonăm: *să rămână totul neatins în politică*, în libertatea consiliului intim, a dietei provinciale și a sufragiului; în autoritatea tablei judecătorești, a protonotarilor și asesurilor, tot astfel și întrucât privește tribunalele inferioare, în ordinea și usul administrării justiției, dar' toate cu păstrarea dreptului de apelare la rege în chestiuni mai de importanță. În chestii economice, privitor la regalii și fiscalități, vom observa, în urma informațiunei prealabile din partea celor mai credincioase clase nobilitare, o astfel de procedură, și un astfel de mod, încât nimeni dintre nobili, cetățeni ori persoane particulare, să nu fie și să nu poată fi apăsăat, nici prin comisiunile camerale, nici pe altă cale.

V. Pentru toate funcțiunile cari sânt trebuincioase, fie administrației politice, fie celei justițiare ori celei economice, vom întrebuința *indigeni transilvăneni*, anume: Maghiari, Săcui și Sași, fără

privire la religiune; și nici nu vor fi luate în considerare națiunile esterne, nici cele socotite și din partea noastră printre cele străine și incapabile pentru aceasta nu vor ave preferință la onoruri și funcțiuni, rămânând totuși în vigoare dreptul nostru de a recomanda, pe lângă învoirea claselor nobilitare, primirea ori neprimirea acelora în matricole.

VI. Vom fi inclinați a învrednici pe Transilvănenii binemerițiți, anume: pe Maghiari, Săcui și Sași, ca pe *indigeni*, fără considerare la diversitatea religiunii, cu bunurile trecute în proprietatea fiseului regese, fie din lipsa de moștenitori, fie pentru înaltă tradare. Ear' bunurile, cari cu armele noastre au fost luate dela particulari, ca dela inimici, vor fi restituite din curată bunătate regească, fostilor proprietari, ori moștenitorilor acestora. Pentru care scop vom încredința aceasta cu bunăvoință regală vre-unui tribunal din Transilvania, ori comandantului nostru de răsboiu, în acest special cas însărcinându-l, că după-ce va fi studiat dovezile se hotărăscă aceea-ce va găsi că este cu dreptul.

VII. Pe supremul nostru director de stat. numit în timpurile de mai înainte *Voivod*, ori pe locuitorul acestuia, îl vom lua din numărul nobililor și dignitarilor născuți în Transilvania, aparțină el religiunii catolice ori unei alte religiuni, dacă acela se va distinge prin fidelitate și merite. Aceeași procedură se va observa și privitor la funcțiunile de general al milițiilor transilvănene, de cancelar suprem, de consilieri intimi, de comiți-supremi și de căpitani la Săcui, de protonotari și de alte funcțiuni obicnuite mai înainte.

VIII. Și aceasta o încuviințăm preagrațios cu acea modificare, ca ele, (clasele nobilitare) se ne prescrie spre confirmare, când sânt de ocupat, pentru funcțiunile de guvernator, de general suprem al milițiilor transilvănene. de cancelar, consilieri intimi și protonotari, pentru-ca cu atât mai în liniște se se păstreze statul diferitelor națiuni, se înceteze *machinațiunile și apucăturile primejdioase* și se rămână adânc înrădăcinat binele obștesc dorit de cătră toți, ca scop final al celei mai bune guvernări, cătră care își iau adevărata direcțiune cu toții dimpreună. Întru-cât privește însă alte funcțiuni oficiale, anume pe judecătorii regești între Sași și Săcui, pe judecătorii nobililor, pe vicecomiți comitatelor, pe judecătorii, primarii și alte funcțiuni ale orașelor și tîrgurilor (opidelor), cari se obicnuește a se ocupa la dînșii prin libera alegere de cătră comunități, aceste vor rămâne și pe viitor în aceeași libertate și pe lângă același us

de drept; dar' și în fiecare dintre amintitele casuri, ca și în acelea de mai înainte, e a se cere confirmarea noastră.

IX. Am socotit preagrațios, că va isvorî o mare creștere a binelui public din aceea, ca în consiliul nostru intim să fie totuși, dintre doisprzece bărbați, trei catolici și la tabla judecătorească dintre doisprzece bărbați, earăși trei catolici, rămânând a se lua ceialalți dintre celelalte religiuni; și anume între aceia din consiliul intim se ține și judele regesc din Sibiiu, luat, conform legilor primite, din națiunea Sașilor; ear' între protonotari unul să fie catolic, dar' cei actuali să rămână fiecare în funcțiunea sa.

X. Îngăduim *diete provinciale anuale*, de lipsă pentru a discuta afacerile publice, a administra justiția, a lua spre cunoștință propunerile regești, când există de aceste, precum și termine judecătorești-octavali, cari vor fi promulgate de guvernatorul nostru și de cătră consiliul intim al nostru, rezervându-ne dreptul de aprobare a tot ce se va delibera într'acest chip.

XI. Supremului nostru director de stat 'i-se va da autoritatea. poziția și prerogativele, cari și altfel 'i-se cuvin; el trebuie să fie totdeauna present în provincie, legat prin un jurământ serbătorec de legile patriei, atât în lucrurile bisericesti, cât și în cele lumești; lui și fiecăruia din consiliul intim și dela tabla regească, le vom hotărî retribuțiuni potrivite, din mijloacele erarului nostru regesc și din veniturile fiscale.

Dacă utilitatea publică și liniștea singuraticilor religiuni ce se găscsc acolo, ar cere a-l schimba în fiecare an, se pot da voturile cu desevîrșire libere ale claselor pentru alegerea cât mai grabnică a altuia, dar' totuși se vor supune nouă pentru ulterioară rezoluțiune.

XII. În vremuri de pace (pe care Dumnezeuul păcii să ne-o dea cât mai curênd) ne vom mulțumi cu un tribut de 50.000 florini imperiali (taleri), ear' în vremuri de răsboiu pentru Ungaria și Transilvania cu o contribuțiune de 400.000 florini renani, — socotite fiind și prestațiunile în naturalii; modul repartițiunii și al încassării se încredințează claselor nouă credincioase și funcționarilor provinciali și se vor esecuta de dînșii fără părtinire, în proporțiune justă; celelalte, afară de sumele amintite, ce se vor mai cere, fie în vremuri de răsboiu, fie în timpuri de pace, pentru apărarea patriei, din iubire cătră iubitele noastre clase și pentru a aduce ușurare întregului popor, le vom scoate din bunurile noastre regești și din veniturile fiscale, precum și din veniturile minelor de sare și de alte metale,

din treizeciuielile, din zeciuielile între Sași și din arênda zeciuielilor în comitate.

XIII. Datii și alte prestații neobicinuite la dânșii, nu ne vom îngrijii a introduce; vămile și treizeciuielile nu le vom mări.

XIV. Sécuii, un neam foarte rêsboinic de oameni, sânt și în viitor, ca și până acum, cu totul scutiți de toate prestațiunile, de ori-ce îngreunări cu încuarterări pentru iarnă ori pentru vară, de zeciuieli și de prestațiunile pentru bunurile, pe cari le posed cu datoria de insurecțiune. În schimb ei rămân datori a face, pe cheltuiala lor proprie, servicii de rêsboiu pentru apêrarea patriei, dar' totuși aci nu se socotesc țêranii sau supușii Sécui.

XV. Permitted, cum era sub principi, liberul câștig și comerț, cu tot felul de obiecte, binevoind totuși, ca în acest cas să se respecteze și prerogativele și privilegiile nobililor.

XVI. Zeciuielile, obicinuite la dânșii a se rescumpêra cu o îndatinată arêndă, le vom lăsa proprietarilor de pământ; dar' aceasta e totuși rezervată fiscului.

XVII. Nu vom îngreua provincia cu trupe de ocupațiune mari și netrebuincioase, cari să consiste în parte din miliție indigenă și cari sânt a se întreține din erarul nostru; dar' ca general le vom numi pe un German, care va avê să poarte o reciprocă corespondență în afacerile de rêsboiu cu guvernatorul, cu consiliul intim și cu generalul milițiilor transilvane, ear' în celelalte, cari aparțin amin-titului stat sau guberniului, el nu se va amesteca.

XVIII. Vom lua de pe grumazii națiunii săsești și ai întregului popor sêrac de pretutindenea, abusul învechit de a îngrijii pe călătorii de ori-ce rang și poziție cu prestațiuni de cărăușie (transportare), cu cai și animale trăgêtoare de tot soiul; abuserile cu încortelarea și altele de acestea, cari s'au sêvîrșit de cătră călători, cu deosebire împotriva amintitei națiuni săsești, în vreme-ce sfătuim prea grațios și ordonăm, să se înființeze posturi de cătră consiliul de stat, în urma informațiunilor supuse mai ântâiu curții noastre, și restaurațiuni pentru adăpostirea și alimentarea călătorilor, în schimbul unei binevoitoare și drepte remunerațiuni și al unui preț, și să se înființeze de cătră proprietarii de pământ și de cătră orașe.

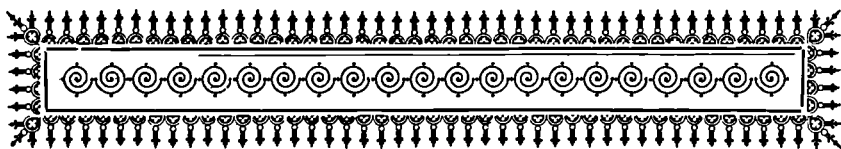
Am hotărît deci, celor căroră li-se cere să îndeplinească cu conștientiositate problema oficiului nostru regal, să sădim de aci înainte în inima noastră, cu ajutorul lui Dumnezeu, fără labirintul minotaurului turcesc, — mântuirea tuturor credincioșilor și a singu-

raticilor, — binele obștească, liniștea publică, proprietatea creștinismului, și prea iubită Transilvania, confirmând după cercetarea și esaminarea amintirilor articoli și a amintitelor puncte, — fiind acelea priincioase onoarei, liniștei, bunăstării clasei nobilitare și tuturor locuitorilor, precum și întregii chestiuni creștine, — toate părțile și toate capitolele; și statorim neschimbat, în virtutea prezentului act, ca acelea să aibă pentru vecie putere de lege, făgăduind, pe lângă cuvântul nostru regesc și pe lângă credința încă nici-odată călcată de noi și de serenissima noastră casă, că le vom păstra cu strictețe și neclătinat și vom face să se păstreze, având de gând să dăm preacredinciosului nostru popor *bunătăți mai mari și tot mai mari*.

Dat în orașul nostru Viena, la 4 ale luni Decembrie, anul după nașterea Domnului 1691, al domniei noastre romane al 34-lea, al celei ungare al 37-lea, ear' al celei boeme al 36-lea. (Sigil atârător) *Leopold* m. p. Henric de *Strattmann* m. p. La propriul ordin al sacrei Majestăți cesaro-regești:

Stefan Andreiu de Verdenburg m. p.

„Unirea“.

În diploma leopoldină nu se face pomenire despre *poporul român* din Ardeal, ca-și-cum nici n'ar fi existat pe acele vremuri.

Lucru ușor de înțeles. Împăratul *Leopold* nu putea primi Ardealul în stăpânire altcum decât numai cum era și cum 'l-a găsit: cu aceleași legi, cu aceleași drepturi și cu aceleași privilegii pe seama celor trei națiuni unite; pentru-că dacă își manifesta dintru început dorința și intențiunea de-a ridica la o stare mai bună și pe Români, cari formau națiunea a patra în Ardeal, sigur că staturile țării nu-'și dădeau consentimentul, ca Ardealul să treacă sub stăpânirea sa.

Căci e greu de crezut, să nu se fi știut la Viena, că în Ardeal locuiesc și Români, și că poporul acesta formează două terțialități din întreaga populațiune a țării. Și dacă nu se știa din alte izvoare, sigur că s'a știut din raportul generalului *Carafa*, care a prezentat curții dela Viena un plan amănunțit despre modul cum ar putè fi trecut Ardealul în stăpânirea casei habsburgice, ear' în planul acesta negreșit că au fost trecuți și Români, ca popor de încredere și cu sinceră alipire către domnitorul lor.

Și știindu-se aceasta la Viena, trebuia să se știe și aceea, că Români din Ardeal nu sînt legați prin nimica la supunere față de noul domnitor și față de casa domnitoare, pentru-că ei *n'au fost întrebați* în chestia aceasta; în numele lor nu s'au făcut declarațiuni de supunere, pentru-că ei n'au avut reprezentanți în staturile țării.

O apropiere de Români se impunea deci, și apropierea a urmat, pentru-că mijlocitorii erau la îndemână. Erău *jesuiții*, cari își puseseră toate forțele și întreaga activitate în serviciul Împăratului Leopold I. Motiv de apropiere încă era. Catolicismul scăpătase adecă pe atunci foarte rău, atât în Ardeal cât și în Ungaria-de-sus, și se croise planul la Viena, ca pentru a-'l întări de nou, să fie înduplecați Rutenii

în Ungaria și România în Ardeal să treacă la catolicism. Și cum ori-ce contract e basat pe interese reciproce, cari vin aduse în bună consonanță, — s'a ținut în vedere la executarea dorinței acesteia soartea devenită insuportabilă a Românilor din Ardeal, rămasă aceeași și în urma diplomei leopoldine, care a lăsat în deplină putere toate legile de mai nainte asupritoare pentru Români, și astfel drept contra-serviciu *li-s'a promis acestora o eventuală schimbare în tot ce-i privește*, dacă acceptează catolicismul.

Dacă ideea unirii bisericii române cu cea catolică a venit dela împăratul Leopold I. sau a fost a jesiuiților, e irelevant. Faptul e, că jesiuiții în numele împăratului au inițiat și purtat pertractările în chestia aceasta, și în numele împăratului au făcut și promisiunile ademenitoare. Clerul român și Metropolitul român așa știau cel puțin, că ofertul făcut pentru trecerea Românilor la catolicism a venit dela însuși împăratul Leopold I., ceea-ce se vede apriat din vorbirea metropolitului Teofil, rostită în prima ședință a sinodului general bisericesc, convocat pe Februarie 1697 la Alba-Iulia, în scopul de a discuta în chestia unirii.

În vorbirea acesta se spuneau următoarele:

„Acum de când a plăcut preabunului Dumnezeu să restituiască această țeară a Transilvaniei guvernului augustisimei case austriace, domnilor sei proprii și eredițari, a încetat persecutarea bisericii române în cea mai mare parte, și nu se mai cere nimica spre pacea dorită, decât să se desbată și să se sfătuiască despre unirea credinței cu biserica romano-catolică, după dorința grațioasă a augustisimului împărat Leopold, ce domnește ferice“.

„Unirea“ era deci o dorință a împăratului Leopold I. Și fiindcă prin aceasta împăratul doria și punerea sub scutul casei sale domnitoare a Românilor din Ardeal, față de cari dase și mai nainte probe evidente de bunăvoință, pentru-că sub el „a încetat persecutarea bisericii române în cea mai mare parte“, — Români ardeleni au adus jertfa cerută, au adus interesele lor în consonanță cu interesele casei domnitoare, și pentru a întări catolicismul în Ardeal au acceptat unirea bisericii lor cu biserica romano-catolică, legând însă un fel de contract social cu Coroana, căreia 'i-au pus condițiuni și dela care au cerut, ca:

„Românii mireni, uniți cu biserica romano-catolică, să fie primiți și să fie înaintați în toate direcțiunile, ca cei de celelalte națiuni și religiuni din patrie, ear' fiii lor să fie primiți în școalele catolice și la fundațiunile școlare“.

Ori-cât de rău apreciat să fie astăzi actul unirei bisericei române cu biserica romano-catolică, pentru urmările funeste ce le-a avut, desbinându-ne în două, punându-ne în lupte înverșunate pe unii cu alții, ear' pe unii dintre noi subordonându-ne stăpânirii ierarhice a Sêrbilor, de sub care numai după lungi și grele lupte am putut scăpa: el rămâne un *act politic* de mare însemnătate, pentru-că ne-a pus în legătură cu Coroana, ne-a câștigat *promisiuni* dela Coroană, și ne-a lăsat deschisă calea pe care am și bătucit-o din destul pentru a cere împlinirea promisiunilor făcute.

Pe lângă jesuiți, mai întrase în acțiune pentru trecerea Românilor la *unire* și Primatele Ungariei, *Leopold Kolonics*; și după multe capacitări, unirea a ajuns să fie perfecționată, în formă, la anul 1700.

Fasele, prin cari a trecut chestia până la finalizare, sânt cunoscute din *actele unirii*, dintre cari cele mai importante sânt următoarele:

Primul sinod.

Metropolitul *Teofil*, îndemnat și capacitat de primatele *Kolonics*, care lucra prin agentul seu, jesuitul *Baranyi Pál*, se hotărise să treacă la *unire*, în credința, că pe calea aceasta se va îndrepta soarta clerului și a poporului român, — amăsurat multelor și frumoșelor promisiuni primite. Singur însă nu putea face unirea; de aceea a convocat sinod general bisericesc la Alba-Iulia, pe Februarie 1697, pentru a pune aci în discuție chestia unirii. Sinodul a decurs în modul următor:

Ședința primă.

Metropolitul *Teofil* espune pe larg persecuțiunile, pe cari le-a îndurat biserica română sub domni calvini ai Ardealului, și că ereticii cum s'au silit să infecteze religia bisericei române cu eresurile lor. Însiră cărțile pline de eresuri și tipărite în limba română numai cu scopul de a atrage pe Români pe nesimțite pe partea lor. Spune, cum s'a ordonat și s'a impus clerului român să publice în biserici și să instrueze poporul, că icoanele sânt numai ornamente pentru biserici și pentru case, și că oamenii nu sânt dator să țină Mercurile și Vinerile. Ear' pentru a controla, dacă se împlinește aceasta întocmai, au fost numiți visitatori eretici, cu îndreptățirea să între în casele tuturor Românilor și să caute, dacă ei gătesc mâncări de carne în zilele oprite de biserica lor. Din acest motiv apoi, Români fierbeau

de post în vase, pe cari le ascundeau din fața visitorilor, ear' în alte vase fierbeau mâncări de carne, pentru a le pute arêta comisiunei controlătoare. Arată mai departe Metropolitul cu câte amenințări, lingușiri și măestrii se sileau ereticii să aducă pe Români la îmbrățișarea dogmelor perverse ale eresiei lor, și de aceea dădeau prerogative mai mari preoților români, și peste tot Românilor, cari îmbrățișau și căutau să se răspândească învățăturile lor. Espune faptul, cum erau preferiți predicatorii eretici față de episcopii români, ear' episcopul calvinesc primise putere supremă asupra Metropolitului și asupra clerului român, așa, că nici un ordin și nici o dispozițiune a Metropolitului român nu avè putere înainte de a fi fost aprobată și întărită de către episcopul calvinesc, — și arată și în câte alte moduri se chinuiau și se batjocoreau Românii tari în credință, mai ales persoanele bisericesti, pe cari le băteau până la moarte, cum s'a întâmplat cu metropolitul *Sava II.*, pe când clerul peste tot era îngreunat cu sarcini mari, cu zile de clacă, dijmă, vămi și alte greutăți, impuse clerului întocmai ca și țeranilor iobagi.

„Dar' acum, — a continuat Metropolitul Teofil, — de când a plăcut prea bunului Dumnezeu să restituiască aceasta țeară a Transilvaniei guvernării augustisimei case austriace, — domnilor ei proprii și ereditari, — *a încetat persecutarea bisericei române în cea mai mare parte și nu se mai cere nimica spre pacea dorită, decât să se desbată și să se sfătuiască despre unirea credinței cu biserica romano-catolică, după dorința prea grațioasă a augustisimului împărat Leopold, ce domnește ferice!*“

Cu mai multe asemenea cuvinte Metropolitul Teofil îndeamnă clerul român să primească unirea, espunându-și toate foloasele și tot binele ce poate resulta din unirea aceasta, *oferită de împăratul.* Cu aceasta ședința primă a sinodului s'a încheiat.

Ședința a doua.

În ziua următoare sinodul a început a se consulta asupra modului de trecere la unire, și în special asupra *ritului* s'a discutat mult. Era manifestată temerea, ca nu cumva să se schimbe cu încetul ritul și disciplina bisericescă, și nu cumva să se introducă ritul bisericei latine. Era temere și de aceea, că va fi introdus călindarul cel nou în locul vechiului călindar, esprimată fiind dorința generală în sinod, ca până când vor rămâne ceialalți neuniți de ritul grecesc din țările casei austriace în folosința calendarului vechiu, pe acesta să-l folosească și uniții. S'a cerut apoi, ca uniții să poată avè în

toate locurile biserici de ritul lor, și să nu se întemple cumva. ca acolo unde sânt puțini Români uniți și n'au preot din neamul lor, să fie siliți să primească tainele dela preoții latini, ci să aibă dreptul a chema preot de ritul lor. S'a mai accentuat în fine, că la judecăți să nu se procedă după dreptul canonic al latinilor, ci după canoanele și disciplina bisericeii grecești; că la mai mult decât la cele *patru puncte* să nu fie constrânsă biserica română la nici un cas și sub nici un pretext; că tot felul de drepturi și de libertăți să se dea bisericilor și persoanelor bisericești române, ca și bisericilor și persoanelor bisericești de ritul latin, și că *Românii să nu se mai socotească de tolerați, ci de fii recipiați ai patriei.*

După-ce sinodul a desbătut bine toate aceste puncte, s'a luat hotărîrea să se primească unirea, însă sub aceste condițiuni:

1. Biserica română va ține pentru totdeauna cele *patru puncte*, cari conțin sfânta unire, ear' la mai mult se nu fie constrânsă sub nici un pretext. Punctele sânt acestea:

a) Ponteficele roman este capul văzut al întregii biserici creștine din lume.

b) Pânea nedospită (azima) e materie suficientă pentru taina euharistiei.

c) Afară de eeriu, lăcașul celor fericiți, și de iad, închisoarea celor condamnați, mai este un al treilea loc, în care se păstrează sufletele necurățite pentru a se curăți (purgatorul).

d) Spiritul sfânt, persoana a treia în sfânta treime, procede dela tatăl și dela fiul.

2. Dreptul canonic, care în limba română se numește *pravilă*, să rămână în putere, afară de cele-ce sânt contrare sfintei uniri, și după *pravilă* să se procedă la judecăți.

3. Persoanele aflătoare în slujba bisericii, preoții, funcționarii bisericești, precum și diaconii, cantorii, dascălii și paraclisierii să se bucure de aceleași drepturi, privilegii, scutiri și libertăți, de cari se bucură preoții romano-catolici sau de ritul latin, după sfintele canoane și după statutele regilor Ungariei.

4. *Românii mireni, uniți cu biserica romano-catolică, să fie primiți și înaintați la toate direcțoriile, ca și cei de celelalte națiuni și religiuni recepte din patrie, ear' fiii lor să fie primiți în școalele latine catolice și la fundațiunile școlare, fără nici o deosebire.*

5. Să se poarte îngrijiri de subsistența cuvenită pe seama Metropolitului bisericeii române.

Acestea sînt conclusele sinodului bisericesc, luate în ședința a doua.

O lună mai târziu, la 21 Martie 1697, Metropolitul *Teofil* a trecut conclusele sinodului general bisericesc într'un act oficial, pe care 'l-a înaintat împăratului *Leopold I.* și totodată și primatului *Kolonics.* Actul e următorul:

„Noi, *Teofil*, din mila lui Dumnezeu episcop al bisericei române din Ardeal și părțile Ungariei unite cu ea, împreună cu tot clerul aceleiași biserici, facem prin aceasta cunoscut tuturor celor-ce se cuvine, că ținînd noi sinod general în luna trecută a lui Februarie în Alba-Iulia, am hotărît cu glas unanim, că voim să ne întoarcem la sînul sfintei mame biserici romano-catolice, și să ne reunim cu ea, primind, mărturisind și crezînd tot ce primește, mărturisește și crede ea. Și mai vîrtos mărturisim acele *patru puncte*, în cari ne-am desbinat pînă acuma: 1. Recunoaștem că ponteficele roman e capul văzut al întregii biserici creștine din lume. 2. Mărturisim, că afară de ceriu, lăcașul fericiților și de iad, închisoarea condamnaților, mai este și al treilea loc, în care se păstrează sufletele necurățite pentru a se curăți. 3. Credem că pânea nedospită (azima) este materie destulă pentru cina Domnului și a tainei liturgiei. 4. Credem, că sfântul Duh, a treia persoană în sfânta treime, procede dela tatăl și dela fiul, și primim, mărturisim și credem toate celelalte, pe cari le primește, mărturisește și crede sfânta maică biserică romano-catolică.

Dar' *cerem* dela Maiestatea Sa imperială și regală următoarele:

1. Ca preoții și funcționarii de ritul grecesc să se bucure de aceleași privilegii și drepturi, de cari se bucură nu numai preoții romano-catolici ci și arianii, luteranii și calvinii.

2. Ca în fiecare sat, în care se află preot, biserica să aibă și *casă parochială*, pentru-ca preotul să nu fie silit să șeadă în casă străină sau pe loc străin.

3. Ca preotul să depindă numai dela episcop, ca cap al bisericei, și numai el să dispună, nu mirenii ca pînă acuma.

Noi, anume: numiții *Teofil* și tot clerul, *cerem cu umilință* acesteia dela Maiestatea Sa imperială și regală, și ne îndatorăm la punctele mai sus pomenite, înaintea părintelui *Baranyi Pál*, parochul bisericei romano-catolice din Alba-Iulia. Spre a cărei credință și întărire am subscris cu mâna noastră și am întărit cu sigilul nostru episcopesc și cu al universității clerului. Dat în Alba-Iulia în 21 Martie 1697. *Teofil*, episcopul și tot clerul“.

E de remarcat, că în actul acesta *Teofil* s'întitulează numai episcop, nu metropolit, se pune deci singur în rang mai mic; și că în act nu sînt trecute *toate* conclusele sinodului general bisericesc, cari formau *condițiunile* trecerii bisericei române la unire. Lipsește punctul 4 și 5 din conclusele cunoscute, tocmai cele mai esențiale din punct de vedere *politic-național*. Explicarea 'ni-o putem face în două feluri: sau că *Teofil* le-a eliminat din adins din act, ca după părerea sa *nerealisabile*, sau că actul a fost compus de jesuiți, în limba latină, pe care *Teofil* poate-că nu o înțelegea, și astfel n'a putut controla dacă actul consună cu dorințele exprimate din partea sinodului.

Învoirea sinodului general al bisericei române de a trece la unire a provocat mare agitație printre calvini, cari au pus toate pietrile în mișcare pentru a împedeca realizarea ideii.

Se întîmplă, că *Teofil* moare în anul 1697, luna Iulie, ear' în locul seu vine ales Metropolit *Atanasie*, hirotonit în 22 Ianuarie 1698 la București.

Atanasie, noul Metropolit, a adus cu sine o instrucție amănunțită din București, că turma cum trebuie să 'și-o păzească, fiindcă se lășe vestea pretutindenea despre intențiunea Românilor ardeleni de a se uni cu biserica romano-catolică. Atanasie a primit și subscris toate punctele din instrucțiune, și a venit acasă cu cugetul cel mai curat de a nu continua opera predecesorului seu. La Viena însă se insista cu tărie, ca unirea să fie efectuită, și mai ales primatele Kolonics punea mare pond pe realizarea desevîrșită a ideii acesteia. În Ardeal earăși se începuse o energică contraacțiune din partea Calvinilor. Împăratul *Leopold*, temându-se de turburări, certe și frecări, născute într'o țeară peste care abia acum de curînd devenise stăpân, a edat la 14 Aprilie 1698 un decret, adresat guvernului provincial, în care între altele se spuneau și următoarele:

„Acela dintre preoții români de ritul grecesc, care mărturisind se va declara, că va păzi ritul grecesc după normele celor uniți cu catolicii și va recunoaște pe ponteficele roman: se va bucura de privilegiile preoților catolici; ear' care va socoti că nu poate face aceasta mărturisire, sau se va uni cu vre-una din celelalte religiuni recepte, ori va rămânè în religiunea în care e acum: se va bucura de privilegiile religiunii aceleia, pentru care se va declara, sau se va socoti în statul și dreptul religiunii, în care se află acum“.

La 2 Iunie 1698 a adresat apoi primatele *Kolonics* guvernului provincial și clerului român următorul manifest:

„Noi. *Leopold*, din mila lui Dumnezeu presbiter cardinal al sfintei biserici romane cu titlul sfântul Ieronim al Iluricilor de *Kolonics*, arhiepiscop al Strigoniului, comite suprem perpetuu al locului și al comitatului, pimate al regatului Ungaria, legat din naștere, secretar și cancelar suprem, prior al ordului Sfântul Ioan Ierosolimitanul, comandor al Egrei, Mailbergului, consilier intim actual al Maiestății imperiale-regale: tuturor, la mâinile cărora vor ajunge acestea, și mai ales preoților români de ritul grecesc din Ungaria, Transilvania și părțile unite cu ea, — mântuire eternă întru Domnul!

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că mai sus numita Maiestate imperială-regală *Leopold I.*, împărat al Romanilor, pururea august, a hotărît grațios, în 23 August 1697 și în 14 Aprilie anul curgător, că: aceia dintre preoții de ritul grecesc, cari mărturisind se vor declara că vor păzi ritul grecesc după norma celor uniți cu catolicii și vor recunoaște pe ponteficele roman, vor *trebui* să se bucure de toate acelea drepturi, privilegiu, scutiri și libertăți, de cari se bucură preoții romano-catolici sau de ritul latin, după sfintele canoane și după statutele regilor Ungariei.

Noi, înțelegând această rezoluțiune grațioasă a M. Sale, afară de aceea că ne-am umplut de bucurie, pentru-că auzim și vedem, că vi-se deschide calea pe care puteți să vă întoarceți la străbunul sîn al bisericii romano-catolice și la unirea mântuitoare, am socotit a fi datoria și grija noastră părintească, care o avem ca pimate al Ungariei și legat născut, în toată Ungaria și în țările și provinciile unite cu dînsa, precum și din puterea autorității noastre, ca Archiepiscop al bisericii metropolitane din Strigoniu, dat nouă prin un privilegiu special dela sfântul scaun apostolic: *să vă oferim favoarea noastră și protecțiunea specială întru toate*, vouă, celor-ce vă întoarceți și celor ce vă veți întoarce la unirea cu biserica romano-catolică. Și vom face aceasta cu atât mai virtos, cu cât voi veți fi mai ferbinți în mărturisirea și ținerea zisei uniri, învățând, mărturisind și crezând în particular și peste tot cele-ce învață, mărturisește și crede sfânta maică biserică romano-catolică, mai ales acele *patru puncte*, în cari se pare că ați fost desbinați până acuma de ea, și anume:

1. Că ponteficele roman este cap universal al întregii biserici din lume;

2. Că pânea nedospită (azima) este materie destulă pentru luarea cinei Domnului, sau a tainei euharistiei;

3. Că afară de cer, scaunul fericiților, și de iad, temnița condamnaților, răi este un al treilea loc, în care se țin și se curăță sufletele morților, încă necurățite;

4. Că spiritul sfânt, a treia persoană în trinitate, procede de la tatăl și de la fiul.

Și dacă veți face aceasta, atunci veți pute spera și de la Dumnezeu, dătătorul tuturor bunurilor, influența grației sale în această viață, și binezicere mai copioasă în cele vremelnice, ear' în viitor fericire eternă. Și totodată, *din favoarea specială a augustisimului împărat și din plina sa putere regală*, atât persoanele voastre, cât și bisericile și celelalte ce se țin de ele, *vă veți bucura de scutirea și libertatea de care se bucură în faptă bisericile, persoanele și lucrurile bisericești de ritul latin, din ordinul sfințelor canoane*. Ear' cel-ce va cuteza cu temeritate a desprețul acest decret al Maiestății Sale augustisime, sau va cuteza, sub vre-un pretext sau sub mantaua usului, pretins a fi esistat mai înainte de-a se uni, a se opune apriat sau pe ascuns acestei declarate libertăți bisericești a uniților de ritul grecesc, se va pedepsi atât de judecători ai forului bisericesc și civil, cât și de augustisimul împărat, dacă va cere trebuința, cu aceleași pedepse, cu cari se pedepsese după lege și us cei-ce calcă libertatea bisericească a credincioșilor de ritul latin. Și afară de aceasta, în libertatea aceasta bisericească, toți domnii, guvernul regal, magnații, despanii, vicedespanii comitatelor, judecătorii nobililor, căpitanii supremi și juzii regali ai scaunelor sêcuești și sășești, și în fine toți juzii forului bisericesc și civil, dacă vă veți plânge înaintea lor, că ați fost vătămăți în declarata libertate, și veți cere ajutorul lor, vor trebui să vă facă judecată și dreptate ca și celorlalți credincioși ai sfintei maice biserici, cari se bucură de aceeași libertate. Ear' dacă ei nu vor împlini aceasta și voi ne veți înștiința despre aceasta pe noi și pe urmașii noștri, noi ne vom sîrgui să vindecăm un rău atât de învederat, cât mai curând și cu mâna cea mai severă. Dat în curtea comandai noastre de Mailberg, în Viena Austriei, 2 Iunie, anul Domnului 1698. *Leopold*, cardinal de *Kolonics*, arhiepiscopul Strigoniului (L. S.)⁴

Metropolitul *Atanasie*, vîzînd atâtea promisiuni frumoase, la neîntreruptele stăruințe ale jesuitului *Baranyi*, se înduplecă și subscrie și el punctele *unirii*, — primite de antecesorul seu, — în numele întregului cler român. Făgăduințele făcute au fost deci prea iute date uitării.

Convocă apoi pe 7 Iulie 1698 sinod general la Alba-Iulia, unde fu *primită* unirea cu biserica romano-catolică și pe calea aceasta.

După votarea actului de unire, acum al doilea, Împăratul *Leopold* edă, la 16 Februarie 1699, următoarea diplomă:

„Noi, Leopold, din mila lui Dumnezeu, împărat al Romanilor pururea august, rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, Slavoniei, șcl. Archiduce al Austriei, duce al Burgundei, Brabantiei, Stiriei, Carintiei, Carnioliei, marchis al Moraviei, duce al Luxemburgului, Sileziei-de-sus și de jos, Virtembergei și de Tecin, principe al Sveviei, comite al Habsburgului, Tirolului, Kiburgului, Goriței, etc. etc.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că libertatea bisericească, de care se bucură bisericile și persoanele bisericești și lucrurile lor, după dreptul dumnezeesc și omenesc, mai ales în regatul nostru apostolic din Ungaria și din țerile și provinciile unite cu ea, fiind întărită prin grațioasele privilegii ale fericților regi, predecesorilor nostri de bună memorie, și prin constituțiunile regatului, și cuvenindu-se ca să se țină și apere de Maiestatea noastră imperială-regală (de oare-ce avem prerogativă specială de *rege apostolic* între regii creștini): ni-s'a părut drept, ca aceia, pe cari 'i-a unit aceeași credință și caritate în aceeași unitate a sfintei biserici catolice, și pe cari îi ține ca pe niște fii ascultători în tot acelaș sîn al sfintei mame, și le dă vieață sub acelaș cap, ca membre ale aceluiași corp, și-'i face vrednici de aceeași favoare dumnezească și omenască, aceia zic, *să nu fie lipsiți de dreptul lor*.

Deci, fiindcă ni-s'a făcut cunoscut cu toată siguranța, că *nașiuinea Românilor*, Grecilor și Rusniacilor, cari până acuma au fost întinată cu schismă, a început prin inspirarea lui Dumnezeu a se întoarce la unire și în sînul sfintei biserici romane, în diverse părți ale regatului și în Transilvania și în părțile unite cu ea, și a primi, a mărturisi și a crede toate cele-ce primește, mărturisește și crede sfânta maică biserică romano-catolică, și mai virtos acele patru puncte, în cari se desbinaseră până acuma (urmează punctele):

Noi așadară, voind să răspundem direcătoriei zăloase a unui rege apostolic, declarăm din plina noastră autoritate regală, că bisericile, persoanele bisericești și lucrurile uniților de ritul grecesc din numitele regate ale Ungariei, Croației, Slavoniei, precum și din Transilvania și din părțile unite cu ea, să se bucure chiar de aceeași libertate bisericească, de care se bucură în faptă bisericile, persoanele

bisericești și lucrurile credincioșilor de ritul latin, după ordinul sfințelor canoane și după consentimentul, indulgența și privilegiile principilor pământești. Și în respectul acesta ordonăm sever, *sub amenințarea mâniei noastre regale*, că dela publicarea acestei scrisori, nimenea, fie de ori-ce stare, autoritate, demnitate, prerogativă și putere, *să nu cuteze a se opune declaratei libertăți bisericești a uniților de ritul grecesc*, sau apriat, sau pe ascuns, sau sub ori-ce pretext, sau sub mantaua usului pretins a fi fost mai înainte de-a se uni, nici să cuteze a trata pe preoții uniți cu biserica română ca pe iobagi, a-i sili la clacă, la lucrări și la fapte de iobagi, chiar nici sub titlu de onorar, sau a-i prinde sau a-i persecuta pentru numita unire, sau a-i scoate din loc, din beneficiu sau parochie, chiar sub acele pedepse din partea forului bisericesc și civil, ba și din a Maiestății noastre, când va cere trebuința, cu care se pedepsesc după lege cei-ce calcă libertatea bisericească a credincioșilor de ritul latin. Și aceasta ordonăm tuturor credincioșilor nostri, prelaților, magnaților, nobililor judecători și justițiarilor forului bisericesc și civil, și tuturor staturilor din numitele regate și din Transilvania, și celorlalți supuși ai nostri, la cari vor ajunge acestea, celor de acum și celor viitori, mai ales generalilor, locuitorilor și celorlalți oficiali, de pe ori-ce locuri; că dacă mai des numiții uniți de ritul grecesc se vor plânga la voi, că au fost supărați în sus declarata lor libertate și vor cere ajutorul vostru, *să le stați într'ajutor* și să-i apărați și să-i protegeți în contra oricăror călcători ai acestui privilegiu.

Și voim și ordonăm, ca toate cele mai sus zise, și după ele aceasta diplomă imperială și regală, și acest mandat al nostru să se publice de despani, vicedespani, judecătorii nobililor, în toate comitatele din Ungaria, Croația, Slavonia și din Transilvania, de către căpitaniii supremi și juzii regali din scaunele sēcuești și săsești, unde locuesc uniți de ritul grecesc. Să se publice în adunările generale și în cele scaunale, ca să poată ajunge la cunoștința tuturor celor-ce se cuvine. Dacă, din contră, cineva se va arăta cu temeritate contra acestora, să ne raportați îndată, *ca să putem vindeca cât mai în grabă și cât mai sever un reu atât de evident*, altmintrelea se nu cuteze a-l face nici unul dintre credincioșii nostri. Afară de aceasta ordonăm, că la copiile, scrise sau tipărite ale acestei diplome, subscrise de vre-o persoană cu autoritate bisericească sau de vre-un notar public, să se dea același crezământ ca și cum s'ar fi dat în original, și după-ce se va ceti, voim să se dea totdeauna înapoi arătătorului.

Prin puterea și mărturia acestei scrisori, întărită cu dublul nostru sigil secret atârnat, cu care ne servim ca rege al Ungariei, dată prin mâna credinciosului nostru, iubitului, reverendisimului în Christos părinte, domnului ~~Leopold, presbiter cardinal al sfintei biserici romane cu titlul sfântul Ieronim al Iluricilor de Kolonicș~~, Archiepiscopului bisericii metropolitane din Strigoni, comitelui suprem și perpetuu al locului și al comitatului, primatului Ungariei, legatului născut, secretarului și cancelarului suprem și consilierului nostru intim: În cetatea noastră Viena Austriei, în 16 Februarie anul Domnului 1699, al regatului nostru roman 42, al Ungariei și celelalte 44, ear' al Boemiei 43-lea. Leopold m. p. (L.S.) Leopold cardinal de Kolonicș m. p. Conte Samuel Kálnoki m. p.“

La 20 Februarie, împăratul a trimis un asemenea decret de-a dreptul și guvernului provincial din Transilvania, spre știre și acomodare.

Reformații, firește, nu vedeau cu ochi buni acțiunea înscenată pentru trecerea Românilor la unire, și de aceea au început de nou o contraacțiune, pentru a-'i abate dela propusul lor, făcându-'i să treacă la calvinism. Lucrul era ușor, pentru-că membrii guvernului provincial din Ardeal erau aproape exclusiv reformați, și astfel puterea era în mâna lor. Guvernul țării a trimis deci comisari pe sate, pentru-ca să controleze dacă și țeranii români vreau într'adevăr să-'și unească biserica cu biserica romano-catolică, sau numai clerul e aplicat a face unirea. Pe de altă parte s'au început și intrigile, răspândit fiind printre Români svonul, că împăratul vrea să-'i treacă la unire cu de-a-sîla, ear' împăratului trimițindu-'i-se rapoarte false, că Românii îl vorbesc de rău și că nu vreau să se unească.

Împăratul a ținut să se resfire nedumeririle prin un nou rescript, datat din 6 August 1699, în care spunea, că Românii nu sînt *siliți* să treacă la unire. Au voe să se unească cu ori-care din cele patru religiuni recepte, sau să rămână și mai departe în religia lor de până acuma.

În credința, că va câștiga și capacita cu și mai bun succes pe Români, ca în locul unirii să îmbrățișeze calvinismul: guvernul țării a compus la 26 Septemvrie 1699 un regulament pe seama *bisericii române*, de următorul cuprins:

„Guvernul regal, cu plinul consentiment și al *catolicilor*, a hotărît cele următoare în privința *unirii Românilor*, în Alba-Iulia, la 26 Septemvrie 1699:

1. În Transilvania sînt destui *doi popi românești*, chiar și în cele mai mari sate românești; ear' în cele mai mici e destul și unul, pentru slujba dumnezească; așa dară se hotărăște să nu fie mai mulți.

2. Episcopului se nu-'i fie iertat a hirotoni persoane nedestoinice, nici prin abus nici pe bani, ci numai pe atari se hirotonească, cari esaminându-se se vor arăta deștoinici pentru chemarea bisericească. Dar' la examen să nu fie numai episcopul românesc, ci și popi din religiunea aceea *cu care se vor uni*, aleși de biserică sau de episcopul aceleia. Însă și în modul acesta să nu se înmulțească popii fără de lipsă.

3. Fiindcă Românii n'au acum nici o școală într'adevăr bună, așa dară cine vrea să se facă popă românesc, *să învețe în școalele acelei religiuni, cu care se va uni*; altmintrelea să nu se primească la preoție.

4. Popii, cari n'au diregătorie în biserică, se socotesc persoane libere; însă dacă n'au proprietatea lor, pe care să trăească fără paguba proprietarului străin și a altora, atunci să șeadă în mănăstire, ear' nu în sat, până-cînd li-se va afla o parochie.

5. În general, fiindcă și popii de celelalte religiuni, dacă mai țin pămînturi afară de cele-ce se țin de casa parochială, sînt datori a plăti dijmă proprietarului, de nu cumva acesta 'li-o iartă de bunăvoie, asemenea și dacă mai stăpînesc vre-un loc sau ori-ce altă ereditate afară de cele parochiale, sînt datori a purta sarcinile împreunate cu ea: de aceea și popii românești să aibă datorințele de mai sus, în privința dijmei și a celorlalte obiecte, ca și persoanele bisericești de celelalte religiuni, cu ori-care se vor uni.

6. Fiindcă bătaia nici mirenilor nu le este iertată, și că tot omul are pedeapsa și judecata sa după calitatea și cantitatea vinei sale, conform legilor patriei, de aceea Românii să se unească și în privința judecării persoanelor bisericești; și precum se va urma în contra popilor făcători de rele, așa să se urmeze și în contra popilor români, cum se vede în Aprobate partea I. lit. 5 art. 5. Popii români, cari nu se vor uni cu nici o religiune, ci vor rămîne în starea lor de mai nainte, în privința aceasta să se țină de procedura de mai nainte.

7. Despre afurisire încă se face cunoscut episcopului românesc, ca să nu facă abus de ea, nici să lase pe popi să facă; ci să urmeze toți după-cum e usul la acea religiune, cu care se vor uni. Dat în Alba-Iulia, dela guvernul regal al Ardealului⁴.

Aceste măsuri, mai mult de intimidare decât de atragere, luate din partea guvernului, — au îndemnat pe Metropolitul *Atanasie* să adune în pripă pe protopopi și pe unii dintre preoți, cu cari formă un sinod, pentru a lansa următorul *protest*, datat din 30 Septembrie 1699:

„Noi, subsemnații, episcopul și protopopii bisericii de ritul grecesc unită cu cea romano-catolică, facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, mai ales guvernului regal al Transilvaniei și staturilor aceleiași țeri, celor de acum și celor viitori: că noi am îmbrățișat *liberi, de bunăvoie, și cu inimă curată* grațiosul decret al M. Sale imperiale din 14 Aprilie 1698, precum și grațioasa diplomă a aceleiași Maiestăți imperiale din 16 Februarie anul curent, asemenea și celalalt nou decret al aceleiași Maiestăți imperiale-regale din 20 Februarie, tot acest an, care s'a trimis guvernului regal. Dar' fiindcă în numele guvernului regal ni-s'au trimis niște articoli, cari nu lovesc numai în decretul M. Sale, ci calcă și prostituesc chiar și libertatea religiunii catolice și a comembrelor ei: noi *protestăm în mod solemn în contra tuturor acelor articoli guverniali*, și nu primim și nu recunoaștem nici un cercetător și explorator, decât numai dela M. Sa, ca dela un rege apostolic, și dela eminentisimul cardinal, arhiepiscopul Strigoniului, primatele Ungariei și supremul păstor în țările cele supuse Ungariei, pe cari nu numai îi vom recunoaște cu cea mai mare reverență și sinceritate, ci îi vom și primi și îmbrățișa. Protestăm peste acestea, și prin jurământul făcut, că nu voim să ne retragem dela unirea cu biserica romano-catolică, nici nu voim să ne unim cu vre-o religiune contrară celei romano-catolice. Spre mai mare tărie și putere a acestora, am sigilat cu sigilul sinodului general, Alba-Iulia în 30 Septembrie 1699. Noi, arhiepiscopul cu tot sinodul Românilor din Transilvania“.

Curtea dela Viena încă fù informată despre intrigile reformatorilor, și împăratul *Leopold* se văzù îndemnat să edee la 12 Decembrie 1699 un nou decret, de cuprinsul următor:

„*Leopold*, din mila lui Dumnezeu ales împărat al Romanilor, pururea august etc. etc.

Ilustrilor, onorabililor, mărișilor, generoșilor, înțelepților, circumspecțiilor, credincioșilor, iubișilor!

Vă aduceți aminte fără îndoială de grațioasa noastră rezoluțiune din 14 Aprilie 1698 și de cea repetită din 6 August 1699, prin care am hotărît serios, *ca Românii să aibă libertate deplină a se uni cu una din cele patru religiuni recepte din Transilvania*,

sau de-a rămânè în statul religiei în care se află acuma, și așa, să se bucure de aceleași privilegii, de cari se bucură religiunea cu care se vor uni. Ear' acum am înțeles cu cea mai mare displăcere, că nu numai se lucrează în contra amintitelor noastre rezoluțiuni grațioase, ci că niște iubitori de turburarea păcii publice cutează a împrăștia vorbe, că intențiunea noastră ar fi ca numiții Români să se constrângă a se uni cu religiunea catolică. Drept aceea vrem să vă declarăm prin aceasta voința și intențiunea noastră imperială, că numiții Români au deplină libertate a se uni cu una dintre cele patru religiuni recepte ale Transilvaniei, sau de-a rămânè în statul de acum, și de-a se bucura de privilegiile acelei religiuni, cu care se vor uni, sau de acelea, pe cari le au Românii în statul lor cel de acum. Și așa nimenea să nu cuteze a turbura pe Românii sau a-i îngreuna în această libertate, sub pedeapsa mâniei noastre; ci din contră, opunătorii să se pedepsească, când cei îngreunați se vor plânge cu bună ordine, și să se facă dreptate și satisfacțiune cuvenită să se dea celor supărați. Căci voim, ca fiecare să poată trăi în pace în religiunea sa, după diploma noastră regală, ordonându-vă vouă earăși grațios și serios, că nu numai să faceți fără cea mai mică întârziere să se publice declarațiunea noastră regală prin întreaga provincie, ci să și întrebuițați toată diligența pentru observarea acestei rezoluțiuni grațioase, dată din partea noastră, precum se cade consilierilor zeloși și credincioși, și să vă supuneți ei după cuviință. Dar' afară de acestea, vă confirmăm grația noastră imperială-regală. Dat în cetatea noastră Viena Austriei, în 12 Decembrie anul 1699, al regatului nostru roman XLII., al Ungariei XLIV., al Boemiei XLIII., Leopold m. p. Iuliu Frideric, comite de Bucule m. p. Dia mandatul propriu al Maiestății Sale regale, Teodor de Wiesenberg m. p.

Cu toate decretale imperiale și pe lângă tot protestul Metropolitului *Atanasie*, unirea nu era încă perfectă, și Metropolitul continua a sta bine și cu Românii din țeara românească; ba dela principele *Constantin Brancoveanu* 'i-a succes a primi chiar și o moșie, *Merișenii*, pe seama metropoliei române ardelenene, — după-cum dovedește crisovul datat din 15 Iulie 1700 (în București) și subscris de domnul Munteniei, Iv. Constantin VV.

Tot dela acest domnitor român a primit *Atanasie* și un sacos arhiepiscopal și o păreche de mânuși cu mărgăritare, despre cari se zice că se păstrează și astăzi la *Blaj*.

Sinodul cel mare.

Unirea nu era deci faptă împlinită; și se poate că din motivul, că actele luate în cele două sinoade premergătoare nu erau de așa, ca din ele să se poată vedea consentimentul *întregului popor român*, și dorința lui de-a se uni cu biserica romano-catolică.

Numai așa se esplică faptul, că în toamna anului 1700 se convocă un nou sinod general, la care au luat parte toți protopopii, preoții, nobilii și bărbații orașelor și satelor (din fiecare câte trei) din întreaga Transilvanie și părțile Ungariei unite cu ea.

Sinodul s'a deschis în 4 Septemvrie 1700, în mănăstirea sfintei treimi din Alba-Iulia, și a decurs astfel:

Ședința primă.

Metropolitul deschide sinodul, înșirând foloasele unirii bisericei române cu biserica romană.

Cea mai mare parte a clerului *se arată aplicată a primi unirea*. Dintre laici, boierii din ținutul Făgărașului se învoesc fără greutate. Nu așa ușor însă locuitorii comitatului Hunedoarei, cei din scaunul Sibiului și din districtul Brașovului. Cu toate acestea, după aducerea mai multor argumente din partea celor-ce erau pentru unire, se înduplecă și ei. Astfel se poate spune, că întregul sinod a acceptat unirea. Cu acestea ședința primă a fost terminată.

Ședința a doua.

S'a ținut în 5 Septemvrie 1700. Se decide, că afară de cele patru puncte se nu să mai primească alta nimica. Ritul și disciplina să rămână cum au fost până aci, lăsând afară dintrînsele numai cele-ce se vor afla a fi contrare credinței catolice. Se decide, ca actul să-l subscrie Metropolitul, fiecare protopop înaintea juratului seu, doi comisari preoți, trei deputați bătrâni din fiecare sat, în numele districtului întreg.

Actul se formulează astfel:

„Noi, subsemnații, episcopul, protopopii și tot clerul bisericii românești din Transilvania și din părțile unite cu ea, facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, și mai ales staturilor țării Transilvania, că: considerând nestatornicia vieții omenești și nemurirea sufletului (de care trebuie să avem cea mai mare grijă dintru toate), am încheiat liberi și de bună voe, din îndemnul lui Dumnezeu unirea cu biserica romano-catolică, și ne declarăm prin aceasta

comembri ai sfintei maice biserici romano-catolice, primind, mărturisind și crezând toate cele-ce primește, mărturisește și crede ea, mai vârtos acele patru puncte, în cari ne păream până acuma a fi desbinați, cari ni-se propun și prin grațiosul decret și prin diploma M. Sale imperiale, și prin a eminentisimului arhiepiscop; din care cauză voim ca și noi de tot acelea drepturi să ne bucurăm. și de acelea privilegii. de cari se bucură preoții aceleleași sfinte maice biserici, după sfintele canoane și după legile fostilor regi ai Ungariei, așa și noi după numitul decret al M. Sale imperiale-regale și al eminentisimului arhiepiscop să ne bucurăm de acum înainte ca comembri ai aceleleași biserici. Întru mai mare credință și tărie a acestora, am întărit acest manifest al nostru cu subscrierea mâinii noastre și cu sigilul sfintei mănăstiri din Alba-Iulia și cu sigilele proprii. Alba-Iulia în 5 Septemvrie 1700. (L. S.) **Metropolitul Atanasie**, ear' după el urmează cu subscrierea proprie 54 de protopopi, cu 1593 de preoți, — va se zică întregul cler, care a fost de față la sinod.

Acesta a fost cel mai mare sinod al Românilor din Ardeal, la care, afară de cei chemați, se adunase mulțime mare de popor, ca se vadă ce se va decide; și după-ce văzură că ritual și disciplina *rămân neschimbate*, s'au liniștit toți și au primit unirea. În aceeași zi, se susține, că numeroase familii au trecut după toate formele la unire.

Sinodul 'și-a continuat lucrările curente, și la 14 Septemvrie a votat următorul regulament disciplinar, reprodus din vorbă în vorbă.

Anii domnului 1700, Septemvrie 14.

Într'aceasta vreme, fiind Sobor mare în metropolia Bălgradului (Alba-Iulia) de toți protopopii țării, cari sânt Români, Noi, Vlădica *Atanasie*, am arătat pofta noastră cătră sfântul sobor cu aceste puncturi. Și poruncim foarte tare, în tot locul, în varmeghii, în scaune, în partium: protopopilor, preoților, mirenilor, cari sânt Români, Greci, Sârbi, ce sânt aici în țeara ce se chiamă Transilvania.

Pofta Vlădicăi:

1. Când va rîndui Vlădica și cu titorii, cari vor fi jurați lângă Vlădica, zi de Sobor din toți protopopii țării, atunci tot protopopul cu doi preoți bătrâni să se afle la ziua cea numită a soborului și să-'i deie tot popa de cheltuială *doi duci* protopopului; ear' care n'ar da, protopopul împreună cu acei doi bătrâni să-'l tragă; ear' protopopul ce nu s'ar găsi la zi, să fie lipsit de diregătorie și globit cu 66 de florini.

2. Diacii, cari vor vrea să se preoțească, înainte să meargă la protopop să-și ceară carte, și cu carte dela adevărat duhovnic; și să știe psaltirea de înțeles, și glasurile și toate tainele bisericii; și până nu va fi la metropolie 40 de zile, până atunci Vlădica să nu-l preoțească; și popor să-și caute protopopul, și să aibă a da protopopului o piele de vulpe.

3. Popii, cari vin dintr'alte părți să nu se primească până nu vor aduce carte dela Vlădica. Așisderea popii cari merg într'alte eparchii, să nu se primească, până nu vor avea carte dela protopop cumcă îi om bun și 'și-a plătit darea, ear' care protopop nu va face așa, să aibă vlădica a-l birșugui cu 24 de florini.

4. Protopopii să nu facă despărțenii afară în țeară, sau în eparchii, fără numai când va fi sobor mare în Bělgrad; ear' care ar face, să fie scăzut din toată cinstea lui și să dea și acela birșag.

5. Care popă va cununa pe cari fug printr'alte sate sau poporanul altui popă, sau frății, unora ca acelora să li-se iee preoția.

6. Care diaci vor fi fost curvari, sau furi, să nu se poată preoți.

7. Care mireni se vor duce cu putere pe casa popii, sau pe femeile lui, sau pe marha lui, fără de știrea Vlădicăi sau a protopopului, unii ca aceia să fie fără de lege, până își dau seamă; și a cui va fi vina, birșagul Soborului mare, 66 de florini.

8. Preoții cari n'au pleasă sau potcapoc, sau vor umbla la cârcime sau beți prin tîrg și nu vor umbla cu haine lungi, unora ca acelora să li-se iee preoția.

9. Când va avea lege sau pără popa cu un mirean, de va căuta popa pe mirean, să-l caute în forumul lui, înaintea birului sau spanilor; ear' când va căuta mireanul pe popa, să-l caute înaintea protopopului în forum, sau la Vlădica.

10. Care popă va merge pe poporul altui preot, sau îi va scăde simbria, sau îl va pîrî la scaunul din afară, acela să se tunză.

11. Satul, care nu va îngădui pe tîrcovnic de slujbele satului sau nu va avè tîrcovnic, acela să fie oprit de lege, până nu vor pune crâsnic, și să-l îngăduască din toate cheltuelile și slujbele satului.

12. Care sat nu va da popii de o casă o claie de grâu și o ferdelă de ovės și două zile de lucru. acela sat să fie fără popă, ear' popa de-î va ține lege să se tunză.

13. Care popă nu va face Duminecile sau sèrbătorile de trei-ori slujbe și Vinerile și Mercurile de două-ori, și pe post în toate zilele, unul ca acela să fie lipsit de preoție.

14. Popii se facă slujba *cât vor putè românește*; evangelia și povestea se o înțelege creștinii; ear' care nu va povesti din *poucenie* în toate Dumineci și în toate sèrbători, acela popă se se globească cu 12 florini.

15. Care oameni nu vor merge Duminecile și în sèrbători la biserica și la liturgie, și vor fi sănètoși și acasă, pe unii ca aceia popa cu birèul și cu jurații àntàiu sè-'l birsluguiască cu 1 florin; de nu va veni și a doua-oară, sè-'l birsluguiască cu 3 florini, de nu va veni și a treia-oară, atunci se fie lăpèdat dela biserica ca un pàgân, cât nici la moarte nici la îngropàciunea lor se nu meargă popa; așìderea și cari nu iau anaforă și cari nu se spoveduesc, și cari nu vor ști tatàl nostru, credeul, poruncile, — fie bètrân, fie tinèr, așa se pată și aceia.

16. Popii, cari sùnt cu a *doua cãsătorie*, nici într'un chip se nu slujească liturgie; ear' de s'ar găsi, se se tunză de tot se fie mirean.

17. Care popă va boteza făr' de mir, se se lipsească de preoție.

18. Sèrbătorile se se ție cari sùnt semnate la ciaslov cu slove roșii, și au polileu și evangeliu; acelea se se țină; ear' cari vor ținè într'alt chip, se se birsluguiască cu 12 florini.

19. Cari protopopi vor face Sobor de eparchie și care popă nu va veni la Sobor, protopopul cu cei doi popi bètrâni și cu soborul seu sè-'i birsluguiască cu 6 florinți, făr' numai când s'ar întèmpla se fie betegi.

20. Care logodnă se va face fără popă, aceea se nu se cunune până nu vor da în știre protopopului sau Vlădicăi.

21. Care oameni nu vor ținè cele 4 posturi, sau nu vor posti cum se cade Vinerile și Mercurile, în post de pește, aceia se fie lipsiți dela biserica, până nu-'și vor cere iertăciune dela popă și dela popor.

22. Cari preoți sùnt adevèrați și vor trage tãbac, măcar în ce fel de chip, se se birsluguească cu 12 florini.

23. Care popă sau mirean va sudui de suflet și de lege, acela se se lipsească de preoție și mireanul lăpèdat ca un pàgân.

24. În care biserica nu va fi icoana lui Christos și a Precestei și a lui Sfântu Nicolae, se se globească popa cu 12 florini, și satul cu 24 de florini.

25. La care popi se vor găsi odăjdiile bisericeii nespălate, sau mai scurte de glesne, sau potirile, și alte grozave, se se birsluguiască cu 24 de florini.

26. Cari popi nu vor pomeni pe înălțatul împărat *Ignatius*, și pe coronatul craiul nostru *Iosif Leopold* și pe Vlădica Ardealului, acelora li-se va lua darul preoției.

27. În care eparchie sau sat se vor afla oameni răi, hoți, curvari, sau alte lucruri făcând, pe unii ca aceia să-’i dee în mâinile tisturilor să-’i birșluguiască; și până nu se vor împăca cu biserica, până atunci să nu-’i primească, ci să fie lăpădați.

28. În care sat se va face Duminecile și în sărbători jocuri, cum se trag pe uliță, sau într’alt chip, acela sat să se birșluguiască cu 12 florini“.

Acestea au fost *poftete* Vlădicăi *Atanasie*, acceptate toate din partea sinodului ca bune, afară de punctul 2 și 4, cari au dat ansă la nedumeriri și au provocat opoziție; ear’ metropolitul aflând argumentele aduse de destul de temeinice le-a acceptat și a modificat punctele numite astfel:

Eară acestea am îngăduit (adecă cedat din poftete înșirate):

„Protopopii să facă despărțenii cu știrea vlădicăi (ori-când, nu numai pe vremea sinodului). Diacii să se preoțească, cari vor fi vrednici și învățați“. (Fără a li-se cere cele spuse la punctul 4).

După-ce Metropolitul *Atanasie* a pus acasă la cale toate lucrurile, a plecat la Viena, unde a fost bine primit și a fost decorat cu cruce și cu lanț de aur, primind chiar și portretul împăratului, drept aducere aminte. Despre toate acestea dovedește diploma următoare:

„Noi, Leopold, din mila lui Dumnezeu ales împărat al Romanilor pururea august, etc. etc.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că noi, din grija ce o avem pentru alegerea păstorilor sufletelor credincioșilor nostri supuși, considerând meritele cele înalte și speciale ale credinciosului nostru *Atanasie*, episcopului de ritul grecesc din Transilvania și părțile unite cu ea, precum și învățătura și vieța lui cea esemplară și plăcută tuturor, purtarea și celelalte virtuți, cu cari este înzestrat de cel preainalt, precum am înțeles din raportul marilor nostri ministri: am hotărât pe același episcop ca pe o persoană vrednică și meritoasă și nouă plăcută să-’l numim *episcop națiunii române* în Transilvania și în părțile unite cu dînsa, prelat și păstor suprem al numitului *popor român*, în locul răposatului celui din urmă episcop *Teofil*, după dreptul patronatului nostru regal, care îl avem și-’l esercităm din puterea dreptului fostilor regi ai Ungariei, predecesorilor nostri de fericită memorie, întru conferirea tuturor biseri-

cilor și beneficiilor din provincia noastră Transilvania și din părțile unite cu ea, și afară de asta să-1 declarăm în numărul consilierilor și să-i dăm acel episcopat cu toate drepturile, foloasele și veniturile în ori-ce mod numite, cari de drept și din vechime se cuvin aceluși episcop și să-1 introducem întru stăpânirea episcopatului prin tesaurariatul nostru din provincia Transilvania. Și pentru iubirea noastră cea specială imperială-regală, care o avem cătră numitul episcop, pentru onoarea și stima lui și a națiunii lui, am voit să-1 decorăm și să-1 onorăm cu lanț de aur, adornat cu cruce și cu portretul nostru imperial-regal, care să treacă la ceilalți episcopi, următorii lui, însă așa, ca acela să fie ascultător și credincios în toate lucrurile drepte și permise, atât ponteficelui sfintei biserici romane, cât și nouă, și arhiepiscopului Strigoniului, celui de acum și celor viitori, să țină mărturisirea credinței de acum în viitor, atât însuși episcopul, cât și urmașii lui, ba și toți preoții de același rit, cari vor vrea să se bucure de episcopat și de celelalte beneficii și cari vor primi cărți de întărire numai dela noi, ca dela regele apostolic, ce se vor trimite prin cancelaria noastră aulică transilvană. Prin puterea și mărturia acestei scrisori din partea noastră, datu-s'a în cetatea noastră Viena Austriei, în 19 ale lunii Martie anul Domnului 1701, al Regatului nostru roman XLIV., al Ungariei XLVI., al Boemiei XLV. (L. S.) Leopold m. p. Conte Samuel Kalnoki m. p. Ioan Fiat m. p.⁴

Tot atunci, în 19 Martie 1701, a fost edată și așa numita a doua diplomă leopoldină, esoperată de Atanasie, diplomă în care, după o lungă introducere de cuprins religios și politic, și după înșirarea celor patru puncte cunoscute, cari formau deosebirea între biserica greacă și cea latină, — se stabilesc de nou condițiunile unirii în următoarele 15 puncte, pe cari le reproducem în estras, astfel :

1. Împăratul asigură de nou bisericilor și persoanelor bisericesti trecute la unire în Transilvania și părțile Ungariei anexate la ea, toate drepturile, privilegiile, prerogativele și scutintele, de cari s'au bucurat bisericile și persoanele bisericesti de ritul latin și pe cari le-au câștigat de veacuri dela regii Ungariei și ai Transilvaniei.

2. Preoții sânt scutiți de ori-ce contribuțiune personală după averile proprii, nu au să plătească vamă de poduri, nici pe la orașe, precum nu plătește nici nobilimea și n'au să dea nici zecime după agrii bisericesti.

3. Chiar și țeranii, dacă trec la unire, să fie considerați ca indigeni, ca toți ceilalți fii ai patriei, ear' nu numai tolerați, ca până

aci; sub pedeapsa de a-și atrage asupra-și mânia împărătească, nimeni să nu cuteze a trata pe preoții uniți ca pe iobagi, nici a mai pretinde onorariu dela ei, sau a-i întemnița, a-i jăful și a-i scoate din parochii și a-i persecuta.

4. Catechismul eretic să fie cassat și să se tipărească altul.

5. Din necunoașterea drepturilor canonice au pătruns în biserică foarte multe erori și scandale cumplite; din această cauză, pe lângă episcop se aplică un teolog canonist, din cei mai de frunte, care în calitate de așa numit „*Causarum auditor generalis*“ să îngrijească să nu se mai întemple abusuri și violări de legi bisericești.

6. Pentru a abate dela sine ori-ce prepus, episcopul să nu întrețină nici o corespondență cu *principele Valachiei*, nici cu vre-un patriarh și nici cu protestanții, în *afaceri naționale și religioase*. Numai în afaceri particulare poate purta corespondența, dar' scrisoarea să 'i-o vadă întâiu teologul.

7. Numărul popilor să nu mai fie înmulțit; cei însurați de două-ori să nu fie hirotoniți; episcopul să ia numai câte un florin dela popi, pe cari să nu-i pedepsească tirănește; fără știrea teologului să nu afurisească și să nu despartă căsătorii; în diregătorii să nu mai tolereze oameni de alte confesiuni; consângenii episcopului să nu-și aroage drept de jurisdicțiune în biserică. Ori-ce cărți înaintate de-a se tipări să treacă prin censura teologului.

8. *Să se deschidă școale pentru Români, în Alba-Iulia, Hațeg și Făgăraș.*

9. Episcopul să nu pedepsească ori să permute fără cauze evidente sau fără știrea sinodului pe protopopi și pe popi, nici să-î dee în cauze spirituale pe mâinile autorităților politice, ci în asemenea casuri să le lase recurs liber la primatele din Strigoniu.

10. Să regulează încâtva taxele preoțești, stola și administrarea averilor bisericești.

11. Condamnă înșelătoria ce se făcea cu unirea din partea calvinilor, cu cari biserica răsăriteană nu se poate uni, fiindcă calvinii nu au liturgie, nu postesc, nu-și fac cruce, nu cred în Sfânta Maria și nici în sfinți. Una este unirea în dogme, în credință și alta a cere protecțiunea altei religii.

12. Se asigură pe seama clerului *dreptul electoral pentru câte trei candidați* la episcopie, dintre cari împăratul și nimeni altui are să confirme pe unul; tot monarhul are să-î și doteze, nimeni altul.

13. Episcopul și teologul s'-'și deee toată silința să instrueze și cultiveze nu numai persoanele bisericești, ci și *poporul*, îndemnându-l la fapte bune.

14. Împăratul provoacă și obligă nu numai autoritățile civile, ci și pe generali și pe întreg corpul ofițeresc, ca ori-când ar reclama și s'ar plânge uniții că li-se desconsideră drepturile, *totdeauna să le stee într'ajutor și s'-'i apere*.

15. Împăratul provoacă toate autoritățile din țeară se publice negreșit această *diplomă* în adunările comitatelor feudale din țeara întregă, precum și în Săcuime și Săsime, ear' dacă cineva cere copii legalisate, scrise sau tipărite, s'-'i-se deee, având ele valoarea originalului. Cei-ce se vor opune publicării s'-'e fie arătați pentru a fi pedepsiți.

Diploma aceasta, datată din 19 Martie 1701, în Viena, poartă subscrierile: *Leopold* m. p. Samuel conte Kálnoki m. p. și Ioan Fiat m. p. și a fost publicată atât în două sinoade în curând următoare ale Românilor, cât și în dieta țării, ținută în 1703 la Alba-Iulia, cu care ocaziune cele trei națiuni unite și privilegiate au ridicat *protest* în contra ei, zicând, că preoții români uniți nu pot fi numărați între staturile țării, — și a rămas s'-'e se păstreze neatins dreptul guvernului din Ardeal de a da recurs la curtea din Viena.

Mai târziu, originalul diplomei *a dispărut*, atât din archiva guvernului cât și din a cancelariei transilvane aulice, astfel, că dacă Români se provocau la ea, existența ei era *negată*.

La 20 Aprilie 1701, împăratul Leopold dă ordin guvernului s'-'e pună în executare decretul imperial referitor la *unirea Românilor cu biserica romano-catolică*, dar' guvernul, cu organele sale, nebăgând în seamă ordinul împărătesc, căuta pretutindenea s'-'e turbure buna înțelegere și s'-'e facă pe Români s'-'e treacă la calvinism, ceea-ce în parte 'i-a și succes, ales în comitatul *Hunedoarei*, unde mulți nobili români au trecut la legea calvină.

Pentru a se apăra în contra acestui curent, Metropolitul *Atanasie*, reîntors dela Viena, a convocat un nou sinod, pe 16 Iulie 1701, în care s'-'au luat măsurile necesare, ca trecerea Românilor la legea calvină s'-'e împedecată. Ear' împăratul Leopold, informat fiind că guvernul țării *nu vrea* s'-'e publice rezoluțiunile preafnalte, edate *în favorul Românilor*, a adresat guvernului un ursoriu energetic, de următorul cuprins:

„Noi Leopold, din mila lui Dumnezeu ales împărat al Românilor, pururea august, etc. etc.

Iustrilor, onorațiilor, măriților, etc. etc. Cu toate-că vă ordonasem serios încă la 20 Aprilie 1701, că dacă nu vreți să încercați greutatea grațioasei noastre voințe și înălțimea sceptrului autorității noastre regale, să puneți în lucrare după cuviință și să păziți acurat, ca supuși credincioși și fără vre-o împotrivire și retragere punctele cele cuprinse în mandatul nostru din 5 Septemvrie 1699, despre libertatea și egalitatea celor patru religii recepte, precum și celelalte puncte cuprinse într'însul și să faceți să se păzească de toți, celor-ce se cuvine: însă voi, *conduși de o cerbicie învederată*, spre desprețuirea autorității noastre regale, n'ați pus în lucrare până astăzi nici punctele din anul 1699, nici celelalte grațioase rezoluțiuni ale noastre cele mai pe larg explicate și declarate în mandatul nostru din urmă, nici n'ați îngrijit să se pună în lucrare prin aceia cărora se cuvenia; și în modul acesta nu v'ați temut a vă face neascultători și neîngrijitori. Din care cauză ar fi foarte drept a lua drum mai scurt și mai aspru în contra desprețuitoarelor mandatelor noastre; însă voind a precumpeni și vigoarea legii și înălțimea sceptrului autorității regale cu blândeța grației noastre, vă ordonăm vouă încă odată și de prisos, că îndată-ce veți primi aceasta, să nu mai așteptați alt mandat ulterior, ci fără întârziere și fără împotrivire *să puneți în lucrare în toate modurile, atât numitele puncte, cât și celelalte rezoluțiuni ale noastre*, cuprinse și espuse în amintitele grațioase decrete ale noastre, precum se cuvine supușilor credincioși, după observarea jurământului vostru de supunere, etc. Dat în cetatea noastră Viena Austriei în 13 ale lunii Februarie anul Domnului 1702, al regatului nostru roman XLV. al Ungariei XLVII., ear' al Boemiei XLVI. *Leopold* m. p., conte *Samuel Kalnoki* m. p. După mandatul propriu al M. Sale imperiale-regale: *Ioan Fiat* m. p.⁴

Acestea sînt unele din actele unirii, din cari se poate vedea cum s'a făcut unirea bisericeii române cu cea romano-catolică.

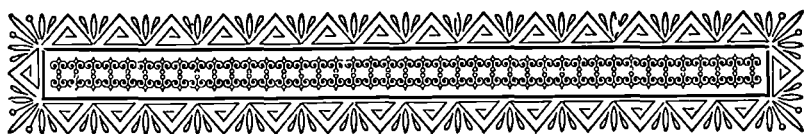
Deoparte faptul, că toate decretele și mandatele împăratului *Leopold* au rămas nerespectate și neexecutate din partea guvernului transilvănean, ear' de altă parte împrejurarea, că Românii *nu 'și-au precizat destul de bine* favorurile, pe cari aveau să le ceară în schimb pentru îmbrățișarea unirei, au avut fatala urmare, că unirea *n'a dat roadele dorite și așteptate.*

Văzându-se deci desilusionați și simțindu-se și seduși și amăgiți, Românii au început a se apropia earăși de sînul bisericeii orientale, și astfel s'a provocat desbinare între ei, după-ce acum nu mai aveau

independența bisericească de mai nainte și nu mai aveau nici metropolit, fiindcă după unire acesta a fost degradat la rang de episcop, subordonat arhiepiscopului și primatului dela Strigoniu și pus sub controla jesuiților.

Au câștigat însă Românii un lucru: au intrat, cum am spus, în raporturi *contractuale* cu curtea dela Viena, dela care aveau dreptul să ceară împlinirea promisiunilor făcute, după-cum de fapt le-au și cerut, prin energicul și marele episcop *Ioan Inocențiu Micu-Klein*, luceafărul epocii în care ne aflăm.

Ioan Inocențiu Klein.

Frumoasă, măreață și impunătoare ne apare pe orizontul politic-național, — trei decenii după unirea bisericei române cu Roma, — figura marelui episcop *Ioan Inocențiu Micu-Klein*.

Chemat de tinăr în fruntea bisericei sale, — pentru-că se afla încă în seminarul din Tîrnavia când a urmat numirea sa de episcop al Făgărașului pentru biserica unită română: *Klein* a fost din primul moment conștiu de misiunea grea, căzută sarcină asupra sa, și din capul locului a fost în curat cu acțiunea, pe care iubirea sa de biserică și de națiune îl va *sili* să o înscezeze, în favorul neamului seu.

Episcopul Klein cunoștea bine trecutul mai recent. Știa, că raporturile legate între națiunea română și curtea dela Viena sînt de așa, că lasă deschisă calea *in sus* și pe seama Românilor, pentru acțiuni politice, după cari erau atât de setoși.

Episcopul Klein știa, că prin actul unirii, legat sub *adeveratele* condițiuni, s'a deschis teren de mișcare politică și pe seama poporului român, ținut până aci în amorțeală și sclăvie. Și știa, că nu toate promisiunile făcute Românilor cu ocasiunea trecerei lor la unire au fost împlinite, și chiar și din cele acordate, nu toate au fost în mod conștientios executate.

Terenul de acțiune pentru acest episcop, plin de activitate și dornic de activitate, era deci dat gata, și *Klein* pe el avea să-și pună în practică mintea și energia.

Programul de muncă al episcopului Klein nu putea să fie la început altul, decât *reclamarea drepturilor promise Românilor*, de acolo de unde trebuiau să fie reclamate, dela — *Çoroană*.

Basat deci pe bunăvoința curții dela Viena, manifestată față de Români mai ales în diploma leopoldină *a doua*, prin care se ordonase, ca nu numai preoții români, înzestrați din capul locului cu favoruri și scutiri dacă trec la unire, — ci chiar și mirenii nenobili, *fĕranii*

români, dacă se unesc să fie considerați de *indigeni* și nu mai mult de *tolerați*, după-cum dispuneau legile ungurești din trecut; basat mai departe pe faptul, că dispoziția aceasta, de a fi priviți Români uniți de fi ai patriei, egali cu ceialalți cetățeni aparținători celor trei națiuni unite, a fost aprobată și întărită și de domnitorii cari au urmat pe tron împăratului Leopold I., fără ca Români să fi fost însă făcuți până aci părtași de aceste drepturi: episcopul Klein în direcția *aceasta* și-a început activitatea, cerând esecutarea diplomei leopoldine a doua, și a început-o încă înainte de a-și începe activitatea ca șef al bisericei sale.

Încă înainte de-a fi instalat în scaunul de episcop, Klein a adresat împăratului *Carol VI.* opt petițiuni, ear' după instalare, între anii 1733 și 1740, alte șasăsprezece, toate în scopul, ca curtea dela Viena să fie înduplecată a se ține de promisiunile făcute, scăpând prin aceasta clerul și poporul român de nedreptățile ce 'i-se fac, prin nerespectarea punctelor din diploma a doua leopoldină, favorabile Românilor, pe când celelalte puncte, asupritoare pentru Români, esecutate sînt cu toată stricteța.

Plîngerile și rugămintele, pe cari episcopul Klein le înaintase Coroanei, totdeauna în numele „*clerului meu*“ și în numele „*națiunii mele*“, pot fi reasumate în următoarele:

Episcopul Klein se plîngea, că:

Scutirile date preoților români uniți nu se respectează, pentru-că și acuma vin prinși, judecați și pedepsiți fără considerare, ca și mai nainte, precum întemnițați vin și membrii familiilor lor, soțiile și copiii lor.

Preoții români uniți sînt constrânși să plătească zeciuală până și preoților luterani și calvini.

Sarea, pe care Români o sapă din pămînt și o transportă în țeară, preoții români nu o primesc gratuit, ca preoții celorlalte confesiuni, și preoții români uniți nu sînt scutiți nici de vama de poduri și de piață.

Credincioșii de legea românească unită nu au voie să dea zeciuală preoților lor uniți, ei sînt constrânși să o dea preoților de altă confesiune, luteranilor și reformaților, chiar și în comune în cari afară de preotul nu se află nici un suflet de legea aceasta. Și lucrul acesta se face în contra ordinului împăratului *Leopold*, care poruncise ca fiecare credincios să plătească preotului *seu* prestațiunile la care e obligat.

Pe seama Românilor nu numai că ~~na~~ se înființează școale, dar' copiii lor *sunt oprîți chiar să umble la școală*, fie copii de iobagi sau de preoți, deși legea permite cercetarea școalelor tuturor fiilor patriei.

Românilor nu li-se permite să-și ridice bisericii acolo unde nu au.

Guvernul țării vrea să reducă numărul preoților români uniți așa, că în comune mai mari să nu poată fi decât cel mult doi, ear' în comunele mai mici numai unul, ceea-ce însă e în detrimentul bisericii, încă nu destul de consolidată a uniților.

Românii *sunt oprîți dela învățarea măestrilor*, precum și dela ori-ce ram de industrie; nu sînt admiși în funcțiuni, nu pot cumpăra și nu pot moșteni, n'au voie să sădească vii, să cultiveze grădini, pentru-că vin alții și le strică, n'au drepturi la ape și păduri, n'au decât *datorințe*, multe și grele, pentru cari, împlinindu-le, nu numai că nu sînt considerați de fi ai patriei, dar' nu sînt nici măcar tolerați.

Toate petițiunile, episcopul *Klein* le-a prezentat *în persoană* împăratului, fiind la Viena.

Împăratul le-a reasumat în următoarele patru puncte:

1. De ce se asupresc preoții români uniți ca și înainte de unire, cu violarea diplomei leopoldine?

2. De oare-ce nobilii și popii de alte confesiuni au sare gratuită din salinele bogate ale țării, *să se dea sare gratuită și popilor români*.

3. Nu numai preoții, ci *toți Românii*, nobili, nenobili sau țărani, *să fie considerați ca indigeni*, ca membri ai acestei patrii, egali cu ceilalți, ear' nu mai mult ca tolerați. Prin urmare, *dacă se unesc toți Românii, toți să fie indigenați!*

4. Ritul grecesc cere necondiționat, ca în comunele mai mici să fie câte un preot, ear' în cele mai mari câte doi, pe lângă cari să mai rămână scutiți de sarcinile publice încă doi indivizi puși în serviciul bisericii, cu toate-că la celelalte confesiuni sînt câte patru: învățătorul, cantorul, epitropul și crâșnicul.

Punctele acestea, împăratul Carol VI. le-a trimis cu rescriptul împăresc din 11 Decemvrie 1732 dietei din Ardeal, cu îndrumarea, să esmită o comisiune sub presidenția generalului comandant, de *Wallis*, din care să facă parte și episcopul romano-catolic și cel *greco-catolic*, precum și alte persoane înșirate din partea împăratului; care comisiune, luând în amănunțită și serioasă esaminare, atât punctele împăratului, cât și petițiunile și plângerile „*națiunii române de rit grecesc unite*” să caute să ajungă la o înțelegere amicală, trimi-

țându-o împăratului spre ratificare; ear' dacă nu s'ar pute stabili o înțelegere, comisiunea să facă raport monarhului despre pedecile constatate.

Dieta Ardealului s'a întrunit în 26 Februarie 1733. Din ea făcea parte și episcopul *Klein*, investit din partea împăratului cu dreptul de *regalist*. Era singurul Român în dieta Transilvaniei, îndreptățit însă, atât în urma poziției sale, cât și în urma facultăților sale, să reprezente întreg poporul român din Ardeal. Nici nu vorbea el altcum decât în numele »*națiunii mele*».

Rescriptul împăratului, datat din 11 Decembrie 1732, prin care se impunea dietei esmiterea comisiunii pentru esaminarea plângerilor Românilor, a provocat iritațiune mare printre staturile țării, cari nu voiau să știe nimica de concesiuni sau favoruri acordate Românilor.

Dieta a trebuit însă să se supună ordinului împărătesc; a ales comisiunea, ear' comisiunea s'a întrunit sub presidenția contelui de *Wallis*, și cetind toate actele și discutând cu amănuntul toate punctele, după mai multe și lungi trăgănări, în 25 Iunie 1733 a ajuns să iee următoarele hotărâri:

1. Guvernul să facă prin oficialii sei conscripția tuturor preoților români, a satelor și localităților locuite de Români, fie că sînt curat românești, sau amestecate cu alte naționalități, pentru-ca să se constate câte familii românești sînt în Ardeal. Conscripția aceasta să fie prezentată guvernului până la 1 Septembrie 1733. Paralel cu conscripția aceasta să facă și episcopul român o listă despre preoții sei și despre familiile românești, pe care prezentându-o guvernului, acesta să o poată confronta cu conscripția făcută de organele sale, pentru a pute constata adevărata stare faptică a lucrului.

2. Până la adunarea acestor date, episcopul se dee ordin preoților să nu facă nici o inovație în taxele lor stolare.

3. Sare gratuită vor primi preoții români numai după-ce se va ști numărul celor îndreptății la aceasta și lista lor va fi înaintată directorului cameral.

4. Episcopul să fie îndrumat să observe toate punctele din *diploma a doua leopoldină*.

5. Episcopul să înainteze comisiunii *catechismul bisericeii sale*, pentru a se esamina, dacă e bun din punct de vedere *dogmatic*.

6. Episcopul să înainteze spre aprobare formula profesiunii de credință, pe care au să o facă cei-ce trec la unire.

7. După-ce vor fi împlinite toate acestea, comisiunea va proceda mai departe.

Dar' comisiunea n'a procedat mai departe, cu toate că episcopul *Klein* 'i-a prezentat conscripția cerută.

De aceea *Klein* merge în anul 1734 de nou la Viena, unde cere o nouă comisiune pentru esaminarea și delăturarea plângerilor sale.

După-ce consiliul de ministri a dat opiniune *favorabilă* asupra acestei noue petițiuni a episcopului român din Ardeal, împăratul, în consonanță cu opiniunea consiliului seu de ministri, ordonează reconstruirea comisiunii, sub presidenția guvernatorului din Ardeal, *Haller*, și îndrumarea ei, să rezolveze chestia în înțelesul rescriptului din 11 Decemvrie 1732.

Despre această nouă dispoziție a monarhului s'a trimis rescript împărătesc guvernului din Transilvania, la 23 Noemvrie 1734.

Nu 'i-a fost însă prea de grabă comisiunii, pentru-că abia în 17 Martie 1735 s'a întrunit pentru a-'și reîncepe activitatea.

A esaminat atâtăiu de toate catechismul bisericei unite și 'l-a aflat *corect*, prin urmare 'l-a *aprobat*.

A censurat lista preoților îndreptățiți să primească sare gratuită și a hotărît, că în comune mai mari să se dee 6, în cele mijlocii 3, ear' în cele mici 2 măji de sare, prin urmare, peste tot preoții uniți să primească 3854 măji de sare la an.

Preoții uniți să nu plătească vamă la poduri și târguri, însă în număr restrîns, după-cum li-se dă și sarea.

Cu privire la zăciuială, comisiunea transpune afacerea dietei, ca singură competentă în cauză.

Locuri de biserici și case parochiale *nu se pot da fără taxă*, — așa e părerea comisiunii.

Cu privire la numărul preoților, comisiunea e pentru reducerea numărului lor, și pentru inființarea de comune filiale.

Ce privește *indigenarea Românilor uniți cu biserica romano-catolică*, comisiunea e de părerea, că nenobili români trebuie să se țină, atât ce privește persoana lor, cât și averea lor, de jurisdicțiunea domnilor de pământ sau a comunității pe al cărei teritor își au locuința. Ear' nobilii români, cu privire la averea lor să aparțină jurisdicțiunii domnilor de pământ, pe când cu privire la persoana lor să aparțină la jurisdicțiunea comitatelor de cari se țin. În scaunele săsești la comitatul la care aparține respectivul scaun.

Asupra celorlalte puncte din plângerile episcopului *Klein* comisiunea nu s'a pronunțat, pentru-că ținea de necesară o *cercetare mai strictă*.

Despre lucrările comisiunii s'a făcut raport împăratului, cerându-se preaînalta hotărîre.

Episcopul *Klein* se afla tot la Viena, unde în 8 Martie 1735 a înaintat monarhului un nou *memorand*, plângându-se că *națiunea română* poartă cele mai grele sarcini în țeară, fără să aibă pe cineva în guvernul țării care să o apere.

Punctele de plângere, cuprinse în acest *memorand*, de caracter pronunțat *politic*, sînt următoarele:

1. *Națiunea română* întrece după număr pe fiecare dintre cele trei națiuni recepte și este corporațiunea cea mai mare în toată Transilvania, fiindcă după conscripția dela 1733 are 85.857 de familii; și precum întrece cu numărul pe celelalte națiuni, așa le întrece și cu dările vîrsate în cassa erarială a Maiestății Voastre.

2. *Națiunea română* a fost totdeauna credincioasă Maiestății Sale și dacă se va asemăna loialitatea ei cu a celorlalte națiuni, nu se va afla nimica ce ar pute-o păta, pentru-că totdeauna s'a luptat pentru a-'și câștiga frumosul nume de „*supusă și credincioasă*“.

3. *Națiunea română*, unindu-se cu biserica catolică a înlăturat ori-ce scădere, care o împedeca a ajunge la oficii publice, ear' prin diploma leopoldină a fost făcută capabilă de ori-ce direcție publică.

4. Nu e cu cuviință, ca *națiunea română*, în contra favorului pe care 'i-'l dă religiunea, să aibă o situațiune politică mai desavantajoasă decît luteranii și calvinii, cari au scaun în guvern.

5. Nu se poate zice, că *națiunea română* nu are bărbați învęțați și nobili, căci clerul unit, după diploma leopoldină este nobil, și apoi nici din alte națiuni nu se numesc în guvern tot numai bărbați din cea mai strălucită nobilime, ci cetățeni și fii de cetățeni, asemenea cărorora avem și noi destui, cari se disting prin vîrtute, știință și experiență în afacerile publice.

6. »*Națiunea mea*, dacă nu ar avè nici un merit, totuși unindu-se cu biserica Romei, a ridicat statul decăzut al catolicilor și-'l susține și în ziua de astăzi“. Pe basa acestor puncte înșirate, episcopul cerea să fie numit consilier în guvernul actual, în unul din posturile vacante, pentru-ca »*să aibă și națiunea mea pe cineva, care să-'i apere drepturile preamilosiv date de M. Voastră și să vadă această națiune, că nu se bucură de mai puțin favor împărătesc decît catolicii*“.

Împăratul a predat *memorandul*, spre opinie, consiliului de ministri, care în 17 Iunie 1735 a făcut propunere, ca acordarea

cererii să fie deocamdată *amănată*, ceea-ce a fost aprobat și din partea monarhului.

Episcopul *Klein* încă nu cunoștea lucrările comisiei, cari comunicându-și-se abia mai târziu, a rămas nemulțumit cu ele și a înaintat o nouă petițiune împăratului, esoperând dela acesta un nou rescript, datat din 24 Octomvrie 1735, prin care se dispune, că punctele încă neresolvate din partea comisiei, precum și nouele plângeri înșirate din partea episcopului român să fie pertractate în proxima dietă, cerându-se informațiuni dela însuși episcopul *Klein* și înaintându-se monarhului spre aprobare eventuala înțelegere amicală.

Dieta era convocată pe 11 Maiu 1736, în Sibiu.

Înainte de a prezenta guvernul rescriptul împărătesc din 24 Octomvrie 1735, referitor la plângerile episcopului *Klein*, — acesta a prezentat separat și dietei o petițiune, în care cerea următoarele :

1. Atâți preoți români să fie scutiți de sarcinile publice și dotați câți sânt de lipsă.

2. Toți preoții de ritul grecesc să atîrne numai dela episcopul unit din țeară, ear' nu și dela episcopul străin neunit.

3. Persoanele bisericesti să nu mai fie trase în judecată înaintea forului secular.

4. Preoților să se dea porțiune canonică și fiii lor precum și ai mirenilor uniți să nu mai fie împedecați dela școală.

5. Să se restituie bisericilor pământurile răpită de domnii de pământ.

6. Chiar și iobagii, dacă vor fi citați înaintea forului bisericesc, să nu fie împedecați a se prezenta.

7. Taxe, onorare și altfel de contribuțiuni să nu se pretindă dela preoții uniți. Acestia să nu mai fie scoși din oficiu prin seculari, nici să se pună în locul lor schismatici. De zecime, încuarterări și cărașii să fie scutiți preoții uniți.

8. Românii, mai ales cei din fondul regiu, să nu mai fie eschiși „*via facti*“ dela păduri, ape, munți și alte pământuri, de cari s'au folosit mai nainte și să nu mai fie împedecați *dela meserti*.

9. Preoții damnificați să fie despăgubiți.

10. Românii să plătească zecime la preoții lor proprii, ear' nu la preoți de altă confesiune și în zilele lor de sərbătoare să nu fie constrânși a lucra la oameni de altă confesiune.

11. Nici un secular să nu se amestece în cauze aparținătoare jurisdicțiunii episcopesti.

12. „Când sîntem acuşaţi nimic să se nu se hotărască de noi fără de noi, în absen a noastră. Diploma a doua leopoldină se se observe în toate punctele sale, va să zică  i în punctul în care asigura Rom nului uni  *primirea între staturile f rii*“.

După-ce comisiunea, căreia au fost predate plângerile episcopului *Klein* spre opinieare, a venit cu niște propuneri pe cari episcopul român nu le put  primi, guvernul a provocat dieta să se pronunțe ea în causa,  i dieta a dat următoarea declarațiune:

„Episcopul  i clerul unit cere lucruri, pe cari nimeni nu le-a mai cerut nici-odată dela străbunii nostri  i nu le va put  cere nici dela urmașii nostri; cere aceea-ce deroag  în gradul cel mai mare privilegiilor  i scutin elor celor mai vechi, dobândite dela regi  i principii; cere aceea-ce prejudecă sanc iunilor pragmatice ale regatului, întărite de actualul împărat; cere aceea-ce răstoarnă din temelie drepturile  i libert  ile avute p n  acum în pace din partea națiunilor patriei; cere aceea-ce *de fapt sgudue  i turbură întreg sistemul acestei f ri*, conservat p n  acuma în ordine bună, at t în cele religioase, c t  i în cele politice  i economice; în fine cere aceea-ce *clerului  i plebei valache*, după firea ei prea bine cunoscută, nu *'i-se cuvine nici-odată*.

La aceste cereri ne mai auzite  i foarte momentoase ale episcopului, nouă, staturilor venite la această dietă, nu ne este ertat a răspunde, nefiind noi deloc autorisa i  i preg ti i a ne declara într'o chestiune at t de importantă  i nea teptat , căci trebuie să ne sfătuim cu ai nostri acasă, * nainte de-a ceda domnului episcop  i Valachilor sei din drepturile noastre*, c stigate cu s ngele strămoșilor nostri.  i noi sperăm, că augusta curte nu va lua în nume de r u, că am n m declarațiunea noastră meritorie în această causa“.

 n sensul acesta s'a făcut raport  i monarchului, căruia s'a adresat din nou  i episcopul *Klein*, pl ng ndu-se, că dela dietă *nu poate spera nimica*.

 mp ratul, prin decret nou, datat din 4 Octomvrie 1736, d  poruncă aspră guvernului, că în dieta proximă *să se  ie negreșit în desbatere toate gravaminele episcopului român*.

Porunca aceasta se mai dă guvernului transilvănean  i în 1 Iunie 1737.

Dieta, deschisă la 2 Septemvrie 1737, am nat  apoi din cauza morții generalului  i  mpu ernicitului împărătesc, comite *Wallis*,  i redeschisă la 7 Noemvrie, a predat plângerile episcopului român

unei comisiuni, din care făcea parte și episcopul. Comisiunea a venit cu niște propuneri *ofensătoare pentru clerul român*, pe cari episcopul *Klein* neputându-le accepta. dieta a rămas să decidă asupra lor mai târziu.

În ședința din 1 Februarie 1738 a dietei, episcopul a prezentat *o nouă petițiune*, în care cerea următoarele:

1. Parochiile se se împartă în trei clase, parochii mari cu cel puțin 100, parochii de mijloc cu 50 până la 100, și parochii mici cu 20—50 părechi cununate.

2. În parochiile mari se se dee loc pentru casă parochială, lung și lat de 100 stângini, în parochii de mijloc de 50, ear' în cele mici de 40 stângini.

3. Unde nu se pot da zecime, se se dee quartе, de es. în domeniile fiscale. În fondul regiu se se dee zecimile întregi. Unde domnii de pământ nu ar permite ca preoților se se dee quartе, se li-se tae loc de sēmēnat și de fēnaț la câmp, și anume, în parochii mari agrii cari aduc 100 gălete de bucate și fēnaț de 50 de carē de fēn, în parochii de mijloc agrii de 50 gălete de bucate și fēnaț de 25 carē de fēn, în parochii mici agrii de 40 gălete de bucate și fēnaț de 12 carē de fēn.

4. Unde preotul nu poate căpēta nici zecime, nici quartе, nici porțiune canonică. fiecare parochian se dee câte o găleată de grâu, două ferdēle de ovēs, două ferdēle de cucuruz, și din legumi câte ceva, în mod proporționat; ear' dacă țēranul nu are sēmēnătură, se plătească un florin.

5. Stola se rēmână așa, cum a fost obiceiul de mai nainte.

6. Clerul se nu fie supus forului secular.

7. Parochii se nu fie amovați și înlocuiți cu preoți schismatici.

8. Se nu se mai comită violențe asupra preoților uniți, luându-li-se vitele și silindu-'i la robote.

9. Bisericile se nu mai fie înfestate de domnii de pământ. Acestia se nu mai împedee repararea lor și ținerea cultului dumnezeesc.

10. Credincioșii se nu fie împedecați dela cultul dumnezeesc în zi de sērbătoare.

11. Fiii preoților, cât timp stau sub stăpânirea părintească, se fie scutiți de iobăgie. După aceea se iobăgească numai dacă nu se preoțesc.

12. Preoții bigami întorși la unire, se nu fie liberi de sarcinile publice, nici se nu poată funcționa.

13. Preoții când se introduc în oficiu sau se promovează, se facă profesiunea credinței. Nici un iobagiu se nu fie sfințit întru preot fără învoirea în scris a domnului seu de pământ.

14. Episcopul se nu sfințească preot pentru o anumită parohie, înainte de ce aceasta ar fi devenit vacantă.

15. Preoților se nu le fie ertat a pretinde dela credințioșii lor nimica afară de venitele statorite în acest proiect.

16. Copiii se capete instrucțiune dela învățători, în localuri private.

17. Nimenea, afară de episcopul, se nu poată dicta censură bisericască.

Acest proiect de împăcare încă a fost predat comisiunii dietei, care însă, nu 'l-a acceptat, ci a prezentat dietei alt proiect, care nu convenea episcopului român; dar' cu toate acestea a fost acceptat din partea dietei. În contra hotărârii dietei episcopul *Klein* a înaintat *protest*, ear' staturile au dat *contra-protest*, și astfel actele au fost trimise în 31 Martie 1738 împăratului, cu plângere în contra episcopului român, că *»prea mult dă de lucru«*.

O luptă de aproape nouă ani, purtată de episcopul *Klein* sub domnia împăratului Carol VI., pentru acordarea de drepturi *naționale-politice* pe seama „*națiunii sale*“, n'a dat deci nici un rezultat pozitiv!

La 20 Octomvrie 1740 moare împăratul Carol VI. și pe tron îi urmează împărăteasa *Maria Teresia*, căreia *Klein* încă începe a-'i adresa petițiuni, în numele clerului și al „*națiunii*“, ear' la 1742, luna August, merge în persoană la Viena, pentru a cere *esecutarea diplomei a doua leopoldină*, și decretarea națiunii române de a *patra națiune politică* a Transilvaniei.

La 1743 împărăteasa *Maria Teresia* dă ordin, ca gravaminele clerului și poporului român se fie esaminate de o comisiune aulică, care se-'i facă apoi raport despre rezultat. Ear' episcopul *Klein* a fost poftit să rămână până atunci la Viena.

Comisiunea aulică n'a voit să accepteze punctul de vedere al episcopului român; și astfel pe basa propunerii făcute din partea ei, împărăteasa n'a putut lua hotărâri, cari se mulțumească pe episcopul *Klein*. Împărăteasa a provocat însă cancelaria aulică transilvană se-'și deee părerea în scris asupra tuturor cererilor episcopului român; ear' în cele din urmă toate actele, ale comisiunii aulice de mai nainte și ale cancelariei aulice transilvane, — au fost supraesaminate în conferența ministerială din 17 August 1743.

Conferența ministerială a făcut propunere împărătesei, să nu confirme *diploma leopoldină a doua*, al cărei original *nu se poate arăta*, prin urmare n'a fost espedat; ear' chiar espedat fiind, diploma aceasta *n'a fost nici-odată publicată*, și dacă s'ar publica acuma, s'ar scula în contra ei toți cei interesați, din întreaga țeară. Propune deci confirmarea *diplomei prime leopoldine*, ear' celelalte cereri ale episcopului să rămână neresolvate, *până la timpuri mai liniștite*.

După atâtea esaminări, consultări și trăgănări, în fine primește episcopul *Klein* o rezoluțiune împărătească la multele sale petițiuni, dar nu în sensul dorit și așteptat din partea sa, pentru-că se spune din capul locului, că *»nu este intențiunea împărătesei să ridice națiunea română la dreptul de națiune politică«*, — ci în sensul dorit de contrarii poporului român, pentru-că întreaga rezoluțiune preainaltă e o acceptare a propunerii conferenței ministeriale, care earăși s'a conformat dorinței cancelariei aulice transilvane.

Rescriptul împărătesei e datat din 9 Septemvrie 1743 și conține următoarele *zece* puncte:

1. Preoții uniți să capete bucate, ear' stola să rămână cea de mai nainte, cu unele modificări înșirate în rescript.

2. Loc pentru biserică și casă parochială să se dea în fiecare sat, dacă așa cere *numărul Românilor*.

3. Drept de imunitate să aibă și clerul unit ca și cel latin, în sensul *diplomei prime leopoldine* din 1699, și preoții uniți să fie scutiți de vămi și sarcini publice. În parochii mari să nu fie decât un paroch și doi capelani, ear' în cele de mijloc un preot cu un capelan, și în parochiile mici numai un paroch. Episcopul se nu hirotonească prea mulți preoți pentru-ca să nu se prea înmulțească, ear' înainte de-a împlini 25 de ani să nu fie chirotonit nimeni.

4. Românii, unde sunt mai mulți, pot să-și zidească biserici pe intravilane, dar' episcopul să facă întâiu raport M. Sale.

5. Întreținerea teologului să se facă din venitele ce le aduce domeniul Blajului.

6. Împărăteasa aprobă diploma leopoldină primă, referitoare la unire, ear' cu privire la a doua diplomă dispune să fie — *căutată*.

7. Se dispune, ca fiii de iobagi să nu fie împedecați în cercetarea școalelor, dacă se arată a fi capabili să studieze.

8. Ridicarea Blajului la rangul de cetate privilegiată împărăteasa o va face după-ce va primi informațiune dela dieta Transilvaniei.

9. Nobilii români, capabili de officii publice, sã nu mai fie desconsiderați la conferirea acestor officii.

10. Cu privire la pãmânturile luate pe nedrept din partea domnilor de pãmânt, episcopul e îndrumat sã însire guvernului țerii casuri concrete, ear' guvernul e îndrumat sã le esamineze și sã saneze rãul.

În fine, împãrãteasa declarã în rescriptul ei, cã voește scrios *sã se procedã cu indulgențã fațã de Români*, și sã se înfrãneze cruditatea domnilor de pãmânt fațã cu iobagii lor, pentru-ca poporul sã se conserve și sã poatã purta sarcinile publice. Celelalte cereri ale episcopului român se țin în suspens, pãnã la efectuarea cercetãrii.

Episcopul *Klein*, luând act despre aceasta preainaltã rezoluțiune, adreseazã în 25 Noemvrie 1743 un nou memorandum împãrãtesei, în care dovedește cu acte, cã împãrãteasa a fost rãu informatã și cere *dreptate pe seama națiunii române*.

Memorandul era ținut în termeni foarte tânguitori și a avut de urmare, cã împãrãteasa a dat îndrumare dietei sã voteze urmãtoarele douã articole de lege:

Art. VI., prin care se decreteazã, cã toți uniți de rit grecesc fac parte din staturile și ordinele celor trei națiuni, și toți au sã se bucure, fãrã deosebire de poziție și stare socialã, de toate legile și drepturile țerii și de toate privilegiile date de împãrãții Leopold I., Iosif I. și Carol VI., nu numai în privința religioasã, ci și în privința *politicã și civilã*; și

Art. VII., prin care aveau sã se șteargã toate legile aduse în contra religiunii catolice și în contra jesuiților. recunoscându-se libertatea deplinã pentru bisericile catolice *de ambele rituri*, și pentru hierarhiile și jurisdicțiunile lor eclesiastice.

Dieta a schimbat însã în mod foarte esențial aceste articole de lege, *în detrimentul Românilor*; și pe lângã toate protestãrile episcopului *Klein*, — modificate au fost trimise împãrãtesei spre sancționare, pe lângã o listã lungã de acuse în contra Românilor, despre cari dieta spunea, cã nu sânt oameni de încredere și cã pot sã devinã *»desastru pentru monarchie«*.

Clerul și poporul român a rãspuns staturilor țerii în o *suplicã*, emanatã din adunarea ținutã la 19 Iunie 1744 și adresatã împãrãtesei. În suplica aceasta se ridicã plãngeri amare în contra atitudinei staturilor țerii fațã de Români, cari sânt despoiați de toate drepturile și sânt fãcuți cersitori, ca nici sã nu mai poatã purta

sarcinile publice și nici copiii să nu și-'i poată da la școală. În fine cere clerul și poporul român, ca împărăteasa să sancționeze articolele de lege în textul original propus de ea staturilor țării.

Tot în Iunie a înaintat împărătesei și episcopul *Klein* o nouă petițiune în numele Românilor uniți din Transilvania, în care ridică acuse în contra staturilor țării, că nu vreau să primească pe Români între națiunile recepte, și se roagă să fie ajutați Românii din partea Coroanei, ca prin aceasta să încete odată asupra lor.

Împărăteasa *Maria Teresia* a poftit pe episcopul *Klein* la curte, pentru a se pute pertracta în prezența sa propunerile făcute Coroanei.

După primirea acestui ordin, episcopul a convocat sinod la *Blaj*, care s'a și ținut, sub conducerea sa, în 25 Iunie 1744. La acest sinod, căruia episcopul a dat seamă despre tot ce a făcut până aici în interesul bisericii și al națiunii, erau chemați și mireni, nobili și țărani. După facerea unei amănunțite dări de seamă asupra activității sale și asupra situațiunii, episcopul *Klein* supune sinodului spre deliberare următoarele propuneri și întrebări:

1. Mai este oare de lipsă să stăruim pentru recunoașterea privilegiilor noastre sau ba? Și dacă da, cum și pe ce cale?
2. Fiindcă confirmarea privilegiilor e împreună cu mari cheltuieli, voiți să ajutați cu bani sau ba?
3. Fiindcă privilegiile ce au să se confirme privesc și poporul, trebuie să întrebăm oare și poporul și să cerem și succursul lui și dacă da, cum și în ce mod?
4. Turburarea stărnită în popor (cu trecerea la unire) cum și pe ce cale o vom pute liniști?
5. Să se facă dispoziții cu privire la salariile domnului agent din Viena, și a dlui *Tolnai*, avocatul clerului.
6. Să se iee hotărâre cu privire la pretensiunea dlui *Francisc Boer*, fost secretar al clerului.
7. Să se hotărască cu privire la pretensiunea dlui vicar din *Briia*.
8. Să se hotărască cu privire la datoria dela *Săsciori*.
9. Să se hotărască, dacă cei-ce au fost hirotoniți în alte provincii să se primească în cler sau ba?
10. Să se cetească comunicatul înaltului guvern regesc despre preamiloștivele hotărâri ale curții, cu privire la unele hotărâri ale noastre.
11. Să se hotărască asupra scrisorilor dela Escel. Sa domnul tesaurariu, cu privire la banii promiși pentru mănăstire.

12. Să se cetească decretul guvernului, prin care mă avisează despre porunca de-a merge la Viena, prin urmare socotiți-vă despre cheltueli.

Sinodul a răspuns în mod demn și corect la toate aceste întrebări și episcopul a luat răspunsurile cu sine. A luat cu sine și o amenințare a sinodului, că »*va trece la neunire dacă nu se vor împlini cererile Românilor*«. Și din această amenințare s'a făurit armă în contra episcopului *Klein*, sub greutatea căreia a și căzut.

A mai luat cu sine episcopul *Klein* și o suplică a sinodului, a clerului și poporului român, ca teologul catolic, străin de neamul și ritual nostru, să fie delăturat de pe lângă episcopul român.

Klein a plecat în 23 Iulie 1744 la Viena, unde a sosit la 7 August 1744, când împărăteasa sancționase deja cunoscutele două articole de lege, așa cum le votase dieta din Ardeal. Prin urmare, episcopul *Klein* n'a mai putut împedeca sancționarea lor și n'a mai putut îndupleca Coroana să le sancționeze în textul original, propus din partea împărătesei. Tot ce a mai putut face episcopul *Klein* a fost, că într'o »*pro memoria*« a espus de nou toate gravamenele și toate necasurile »*nașunții sale*«, cerând ca legile acum sancționate să fie interpretate așa cum au fost contemplate dintru început din partea împărătesei.

Asta a fost ultima acțiune politică a episcopului *Klein*, pentru-că în urma intrigilor țesute în contra lui și în urma prigonirilor la cari a fost espus, a trebuit să fugă la *Roma*. Se pornise adecă cercetare în contra episcopului, în urma mai multor puncte de acuse ridicate în contra lui din partea guvernului țării. Episcopul *Klein* s'a apêrat așa, că a denegat comisiunii aulice competența de-a-i cere fasionarea, informarea sau apêrarea, ear' în 9 Decemvrie 1744 a plecat pe ascuns la *Roma*, căzând prin aceasta cu totul în disgrația împărătesei *Maria Teresia*.

Ajuns la *Roma*, pe la începutul anului 1745, episcopul *Klein* a înaintat numai decât un memorandum Papei Benedict XIV., în care cerea intervenirea Papei ca:

1. Să se confirme și esecute cele două diplome leopoldine, date în favorul Românilor uniți;
2. Domeniul episcopesc din Blaj să fie eliberat de sarcina de-a plăti teologului jesuit plata de 300 fl.;
3. Teologul să fie ales din partea episcopului și să fie de ritual grecesc; și

4. Să fie destinat un nobil dintre greco-catolici, ca să poată primi cu autoritate legitimă plânsorile Românilor și să-i poată scuti și apăra în contra celorlalte națiuni din țară.

Episcopul *Klein* are intențiunea să vină acasă, și în privința aceasta a adresat petițiune împărătesei *Maria Teresia*, ca să-l ierte; și a făcut și prin alții pașii necesari de-a 'i-se permite întoarcerea în țară, fără a fi urmărit și pedepsit, — dar' înzadar. A fost silit să rămână în Roma.

Spiritul seu, pururea activ și neobosit, a lucrat însă și de acolo. Avea legătură neîntreruptă cu ai sei de acasă. Instrucțiunilor primite dela el putem atribui proiectarea întrunirii ce era să se țină la 2 Noemvrie 1847 în Alba-Iulia, pentru a se înșira gravamenele Românilor într'o petițiune nouă, pe care avea să o înainteze împărătesei o delegațiune a Românilor, — întrunire, care însă nu s'a ținut, parte pentru-că se adunaseră prea puțini, parte pentru-că se accentuase necesitatea de-a emana petițiunea proiectată dela un sinod convocat în toată forma.

Sinodul acesta a fost încuviințat din partea împărătesei și a fost convocat pe 15 Maiu 1748 la Sibiu, astfel, ca din el să facă parte toți protopopii și câte un preot din fiecare protopopiat. Împărăteasa a dat voe sinodului să se sfătuiască asupra stării uniunii, să-și înșire într'o petițiune gravaminele, ear' petițiunea să o ducă deputații clerului la Viena.

Sinodul, întrunindu-se, a compus un memoriu mai lung, în care sînt trecute toate dorințele și cererile sale, dintre cari cele mai esențiale sînt următoarele:

1. Episcopul *Klein* să fie *rechemat la scaunul seu episcopesc*, pentru-că atunci se va restabili pacea și liniștea în biserică, pe când în cas contrar poporul *va trece la neunire*.

2. *Națiunea română să fie declarată de a patra națiune receptă.*

3. Episcopul unit să fie numit consilier guvernial, ear' *cățiva membri din clerul român să fie admiși la dietă.*

4. *Nobilii români să fie aplicați în funcțiuni înalte*, la tabla regească, la comitate și scaune, la oficiile camerale și militare. *Nenobili să fie admiși la meserii.*

5. Să se nobiliteze mai mulți țărani români, pentru a se face și ei capabili de a cumpăra și a avea bunuri.

6. Blajul să fie cetate liberă; etc. etc.

Memorandul a fost dus la Viena prin esmișii sinodului, *Silvestru Caliani*, *Grigorie Maior* și protopopul *George Pop*; dar' împărăteasa, care 'l-a luat în primire, nici n'a voit să audă de episcopul *Klein* și de rechemarea sa în țeară.

Astfel *Klein* fù silit să-și dea abdicarea din rangul de episcop, pe lângă o pensiune anuală de 1200 fl., asemnată din partea împărătesei.

Actul de abdicere 'l-a scris *Klein* în 8 Octomvrie 1750. A mai trăit apoi 16 ani în Roma, departe de ai sei, dar' cu eugetul necontentit la ai sei și la soartea lor, — ear' în 23 Septemvrie 1768 a decedat, în etate de 76 ani, înmormântat fiind în pământul sfânt al Romei eterne.

O descriere mai amănunțită a vieții și activității acestui mare episcop se cuprinde în cartea: „*Ioan Inocențiu Klein*“ de *Dr. Augustin Bunea*, — din care e făcut și estrasul acesta.

Împăratul Iosif II. și Românii.

Am văzut cum toți domnitorii din casa habsburgică au dovedit oare-care bunăvoință față de neamul românesc de sub a lor stăpânire; și numai împrejurărilor extrem de nefavorabile pentru noi, vitregității vremilor avem să atribuim tristul fapt, că binefacerile pe cari ei voiau să le estindă asupra Românilor s'au lovit de pedeci la executare și n'au putut să fie prefăcute în fapte, ci au rămas simple dorințe.

Nici unul însă dintre ei nu ni-a fost atât de mare binevoitor ca împăratul *Iosif II.* acest domnitor cu inimă largă și cu cap luminat. Și nefericirea noastră a fost, că tocmai pe timpul glorioasei sale domniri n'am avut oameni, sau măcar un singur om, cu destulă forță intelectuală pentru a-i înțelege intențiunile și planurile, pentru a înțelege situațiunea politică și a o ști exploata în favorul poporului nostru.

Astfel conducerea poporului român a trebuit să cadă în mâinile lui *Horia* și a consoților sei, cari, din al lor punct de vedere, bine și-au împlinit rolurile. Dar' cu toate-că revoluția lor, — a cărei descriere de altcum nu cade în cadrele acestei cărți, — încă a dat rezultat practic și real și a adus unele roade bune pentru iobăgimea de pe atunci: se poate spune, că între împrejurările favorabile din zilele acelea, rezultatul era înzecit mai mare, dacă paralel cu acțiunea lui *Horia* mergea și o acțiune politică, bine chibzuită, pentru a stoarce pe cale *pacinică* tot ce *Horia* cu ai sei nu a putut câștiga pe cale revoluționară, adecă: *drepturi politice-naționale pe seama poporului român!*

Au rămas deci *neexecutate* intențiunile acestui mare domnitor, căruia noi cu toate acestea avem să-i rămânem mulțumitori și să-i binecuvântăm memoria în vecii vecilor.

Împăratul *Iosif II.* primise dintru început o educațiune foarte bună, pe care 'și-a amplificat-o singur mai târziu, prin studiu neîntrerupt. dat fiind că avea o minte foarte ageră și o memorie nespus de bună.

Despre direcțiunea în care-'și dezvoltase spiritul ne putem face o iconană din cuvintele sale proprii, cu cari își precisează vederile asupra — *politiceii*.

În memoriul ce 'l-a scris la anul 1765, ne spune despre politică următoarele :

„Politica n'are decât o singură basă, și asta e — *poporul*. masele poporului, pentru-că *poporul dă soldați și poporul plătește dare*. De aceea, misiunea statului, respective a domnitorului este: *să apere poporul în contra claselor privilegiate*. Să nu se tragă pielea de pe două sute de țărani pentru un trântor de domn! Privilegiile și drepturile speciale ale ordinilor și claselor speciale formează numai pedecă pentru realizarea voinței de stat, manifestată în persoana principelui; de aceea *trebuesc șterse*“.

Eată un program de domnire, așa cum îl reclamau popoarele asuprite ale monarhiei, un program, în care se cuprind toate intențiunile marelui domnitor față și de *poporul român*, supus și credincios.

O particularitate a acestui împărat o forma dorința de a le vedea toate *cu ochii proprii*, de a le auzi toate din gura celor asupriți, cu un cuvânt, de a-'și câștiga informațiuni din propria intuițiune, ear' nu din spusele sfetnicilor sei, sau din rapoartele celor din îndepărtare, în cari *n'avea absolut nici o încredere*.

De aceea, imediat cum a fost încoronat ca *împărat al Romanilor*, după vechiul us, în locul decedatului seu tată, — act s'evârșit la 18 August 1765, — a început să facă călătorii lungi prin monarhie. Motiv avea, pentru-că mamă-sa, *Maria Teresia*, îl ridicase și pentru monarhia austriacă la rang de *conregent* și-'l însărcinase cu comanda supremă asupra *armatei*. Făcea deci călătoriile sub titlul că inspecțiunează trupele, pe când de fapt le făcea pentru a studia apucăturile aristocrației și pentru a asculta plângerile poporului de rînd.

Prima călătorie a făcut'o la anul 1766, prin *Ungaria și Bănat*, până la *Orșova*, însă în cel mai ascuns incognito, sub numele: conte de *Falkenstein*.

S'a reîntors din această călătorie bogat în experiențe, dar' plin și de amărăcinne, după-ce a văzut cu ochii nedreptățile ce se făceau poporațiunii dela sate, în numele și sub firma domnitorului!

În anul 1768 a întreprins o călătorie mai lungă prin *Boemia* și *Moravia*, unde poporul era asemenea mult asuprit.

În anul 1769 a călătorit prin *Italia*, ear' mai târziu prin *Prusia*, de unde venind acasă la *Viena*, a trecut de nou prin *Moravia*, dându-'i-se aci ocașiune, la moșia principelui *Lichtenstein* din *Posovitz*, să pună singur mâinile pe coarnele unui plug și să facă câte-va brazde în arătura de toamnă, spre marea mirare a țăranilor aflători pe câmp.

În anul 1771 a făcut o nouă călătorie prin *Ungaria* până la *Arad*; ear' în anul 1773, când era de 32 de ani, a întreprins prima călătorie prin *Ardeal*, despre a cărui frumseță era pe deplin informat, tot așa ca și despre raporturile bolnăvicioase *politice și sociale* din această țeară.

În 10 Martie 1773 împăratul Iosif II. a scris guvernatorului din *Ardeal*, *Bruckenthal*, că în curând are să sosească în *Transilvania*, pentru a studia raporturile de acolo din propria intuițiune.

Guvernatorul 'i-a trimis fără amânare un studiu amănunțit despre *constituția țării*, despre raporturile *politice* din țeară, și 'i-a trimis totodată și o *hartă geografică*, cu părțile din țeară pe cari împăratul voia să le onoreze cu înalta sa vizită.

Guvernatorul a ținut sê-'l informeze din vreme despre toate, până și *despre Români*, sau *mai ales* despre *Români*.

Referitor la acest popor, care și pe atunci forma majoritatea covârșitoare a populațiunii din *Ardeal*, guvernatorul scria următoarele:

„Comitatele formează aproape două părți din țeară. Locuitorii lor țărani (iobagi) sânt în cea mai mare parte *Valachi*, cam puțini *Unguri*, printre cari și mai puțini *Sași*...

Valachii nu formează națiune, în sens legal, ci numai *plebs*, popor simplu. Din partea legilor sânt *numai tolerați*, ear' dela drepturile și libertățile celorlalte națiuni sânt *eschizați*. Nu formează nici stat separat, nici district separat, ci sânt resfirați printre celelalte națiuni și districte. Astfel, locuiesc parte în sate separate, parte împreună cu ceialalți. Nu au legi separate și instituțiuni separate, și *nici datini* (obiceiuri) *naționale*, ci trăesc amăsurat datinilor și legilor națiunii, în mijlocul căreia se află; dar' pentru aceea esistă totuși la ei o atragere naturală spre confundarea virtuților cu păcatele (crimele) și aceasta îi deosebește de ceialalți locuitori ai *Ardealului*. De aici se naște și deosebirea, ce se poate observa între ei, deosebire, care îi face părtași de o soarte, când mai bună, când mai rea, după-

cum adecă trăesc sub legi și datini mai corecte sau mai clătinătoare. Preoții lor uniți se bucură de toate privilegiile și libertățile de cari se bucură preoții celorlalte religii recepte“.

Informațiunile acestea ale guvernatorului din Ardeal, *Bruckenthal*, date asupra Românilor, au fost cu totul superfue; pentru-că împăratul *Iosif II.* era mai bine informat decât poate însuși guvernatorul despre starea de nesuferit în care se afla poporul român din țeara aceasta. Interesul ce 'l-a manifestat împăratul față de Români în decursul călătoriei sale prin părțile acestea ale monarhiei, dovedește că le cunoștea durerile și suferințele. Și cum pe vremea aceea nu aveam pe nimeni, care cu graiu viu să fi dat informațiuni esacte Coroanei despre Români, trebue să presupunem, că împăratul *Iosif II.* a cetit și studiat toate petițiunile, toate memorandele, pe cari episcopul *Ioan Inocențiu Klein*, precum și clerul și poporul român le înaintase mamei sale, *Maria Teresia*, și antecesorului acesteia, *Carol VI.*, și din ele 'și-a croit părerea asupra Românilor, asupra acestui popor, pe care și el 'l-a aflat vrednic de o soarte mai bună.

Împăratul *Iosif II.* a sosit în 27 Maiu 1773 la Sibiiu și a descins la hotelul, care de atunci poartă firma la »*Împăratul Românilor*«.

Împăratul a venit pe la *Timișoara, Hațeg, Hunedoara, Deva, Orăștie, Alba-Iulia, Zlatna*, și așa a sosit la *Sibiiu*.

Pretutindenea mulțimea, care auzise povestindu-se multe despre bunătatea inimii acestui domnitor, îl aștepta de-alungul drumului, cu rugări, plângeri și suplice scrise.

Nu mai puțin decât 19.000 de petițiuni au fost predate împăratului *Iosif II.*, cu ocasiunea acestei prime călătorii a sale prin Ardeal, despre al căror cuprins împăratul se mai informa și din întrebările ce le adresa petenților. Pe Români îi întreba *românește*, pentru-că învățase câteva cuvinte românești.

Modul, cum căuta împăratul *Iosif II.* să străbată cu mintea sa cea ageră în toate durerile poporului de rînd, îl putem înțelege din descrierea călătoriei sale prin părțile *Mediașului*, descriere făcută de protonotarul din Mediaș, *Mihail Conrad de Heidendorf*, care a fost dat împăratului în calitate de comisar-conducător prin acel scaun (district), cu misiunea să-'i esplice toate și să-'l informeze despre toate.

Îl lăsăm deci pe el să vorbească, reproducînd întreaga sa descriere despre călătoria aceea, scrisă pe seama familiei sale, ear'

la anul 1880 publicată și în »*Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*«, volumul 16, fascicolul II.

E un fel de autobiografie, în care numitul *Heidendorf* ajungând la cea mai frumoasă parte a vieții sale, — cum ne spune, — la posibilitatea ce 'i-s'a dat de-a fi mai lungă vreme în nemijlocita apropiere a împăratului *Iosif II.*, își pune pe hârtie impresiunile și toate cele întemplate și cele auzite, după-cum urmează:

„Încă înainte cu trei ani trebuia să se întemple, amăsurat svonurilor generale și chiar și amăsurat rescriptelor preainalte, ca Maiestatea Sa imperială, Iosif II., să viziteze Ardealul. Au obvenit însă totdeauna pedeci importante, cari au făcut să fie amânată călătoria de pe un an pe altul. În sfârșit a sosit momentul, în Iunie, anul acesta (1773), când am fost fericiți a primi pe Monarchul.

Țeara întreagă era în mișcare pentru acest eveniment rar, căruia nici nu se știa cum trebuie să 'i-se facă față, pentru-că nu era în vieață nici un cetățean al patriei, care să fi văzut în țeară pe domnitorul său, fiindcă domnitor din casa austriacă nu mai fusese în țeară, ba de pe vremile lui Vladislau II., cu excepțiunea regelui *Ioan*, Ardealul n'a avut rege ungar, n'a avut cap încoronat.

Maiestatea Sa a plecat în 7 Maiu din Viena și în 21 a lunii aceleia a sosit peste Timișoara în țeară, trecând prin Hațeg, Hunedoara, Deva, Orăștie și Alba-Iulia, unde a descălecat în 21 Maiu în oraș, la un birt, ear' de aci a mers călare la Zlatna, de unde s'a întors îndărăt la Alba-Iulia și pe la finea lui Maiu a sosit la Sibiiu, unde a descins la așa numitul »*hotel*« din strada Cisdădiei, birt cum se cade pe acele vremuri, numit pentru acest eveniment mai târziu »*la Împăratul Romanilor*«.

Suita M. Sale era compusă din adjutantul general *Nostitz*, din generalul *Șișcovici*, feldmarșallieutenantul *Pelegrini*, medicul de curte *Brambilla*, — un favorit al împăratului, — și alți diferiți, ca: canceliști, furieri, lacai, bucătari. Suita întreagă stătea din douăsprézece trăsură, pentru cari trebuiau la fiecare stațiune 72 de cai.

După-ce M. Sa a odihnit două zile în Sibiiu, Sâmbătă și Duminică, — erau tocmai Rosaliile, — a plecat Luni dîmineața peste *Nocrich* la *Cincu-mare*, până la *Rupea*, unde a rămas peste noapte; ear' de aci a mers Marți, 1 Iunie, peste Sighișoara la *Ibașfalău*, unde asemenea a rămas peste noapte, și astfel, în sărbătorile acestea a văzut cea mai mare parte a *nașîunii săsești*, pe drum frumos și vreme bună.

Pe drum M. Sa a ținut revistă în toate locurile asupra trupelor, lăsându-le să facă exercițiul de arme, tot așa cum a făcut M. Sa și cu grănițerii din valea Hațegului, din comitatul Hunedoarei și din districtul Sibiiului, la *Orlat*.

Dincoaci de *Holdvilág*, dinjos de birtul »*pădurarului*« erau postate batalioanele de grenadiri ai lui *Bülov* și *Pelegriini*, la cari M. Sa a ajuns Marți, 1 Iunie, la 7 ore seara, venind din Sighișoara.

Se adunaseră multe mii de oameni curioși, de diferite etăți și bresle sociale. Batalioanele formau o linie dreaptă, dela drumul de țeară al Sighișoarei diagonal peste vale până la Târnava, cu fața către Sighișoara; și de amândouă părțile, dinjos, spre Târnava, și deasupra, pe lângă drumul de țeară al Sighișoarei, imensa lume forma asemenea două linii drepte, până la șanțul care vine din pădure și e acoperit cu iarbă și peste care trece un pod mic.

Prin mijloc, între aceste două linii de privitori, a trecut Monarchul pe cea mai frumoasă vreme, stând în picioare în trăsură, ca într'o căruță de triumf, având pe cap o pălărie neagră fără bordură și fără pene, și îmbrăcat fiind în o jachetă verde de postav, cu distincții mici roșii, fără bordură, apoi în pantaloni galbini de piele și cisme mari. A salutat poporul din amândouă liniile prea grațios, dând o icoană maiestatică despre modul cum are să vină odată marele judecător.

M. Sa a fost primit de maiorul călare, baron *Wenkheim*, care 'l-a salutat cu sabia scoasă. Numai decât în societatea generalilor a trecut în revistă soldații, pe cari 'i-a lăsat să facă tot felul de exerciții cu armele, exerciții cari au durat până în noapte, ținând două ore, sub care vreme împăratul stătea neconținut în foc, fum și negură, ear' când aveau să alerge grenadirii, alerga cu ei împreună pedestru.

După terminarea exercițiului, cu care M. Sa a fost foarte mulțumit, M. Sa a plecat, cum s'a spus mai sus, la *Ibașfalău*, unde a descălecat la casa cetățeanului *Martin Gașpar*.

Și acum ajung la cel mai important episod din întreaga mea viață.

Era dat ordinul din partea M. Sale, ca din fiecare cerc, comitat sau district, un comisar magistratual să conducă pe M. Sa dela hotare, prin cerc, până la hotarile celuiialalt cerc.

Comisar gremial am fost numit eu din partea magistratului din scaunul Mediașului, și anume, între altele și pentru aceea, pentru-că era de temut, că Armenii din Ibașfalău vor arăta M. Sale în *Heviz* pericolul ce-'i amenință din partea Târnavei, ear' eu, ca unul care

cunoșteam foarte bine toate împrejurările, puteam să fac tot posibilul pentru a apăra pe cei din Șaroș.

După-ce deci în seara premergătoare venisem din bivoacul dela *Holdvilág* la Șaroș, unde am durmit, în ziua următoare. 2 Iunie, acompaniat de doi călăreți din Mediaș, am plecat de dimineață la Ibașfalău, aflând pe M. Sa încă durmind, ear' împrejur o liniște generală.

După orele 5 s'a sculat suita M. Sale, în care se afla și locotenent-colonelul *Luchsenstein*, un Sas din Sebeșul-săsesc, și apoi s'a sculat și M. Sa. M'am anunțat la adjutantul M. Sale, contele *Nostitz*, precum și la generalul *Șiscovici*, și am cerut instrucțiuni, dacă am să petrec pe M. Sa din oraș, sau am să-l aștept la hotarile districtului; și am primit ordin să-l aștept la hotarile districtului Mediaș, pe podul Ibașfalăului, ce trece peste Târnava, dincoace, pe hotarul Șaroșului“.

Heidendorf povestește apoi, tot în felul acesta, cum s'a întâlnit în Ibașfalău cu locotenent-colonelul *Luchsenstein*, care 'i-a comunicat, că împăratul are o părere foarte bună despre națiunea sasă, și chiar în seara premergătoare la cină a făcut declarația, că a aflat oameni desteri în națiunea aceasta; descrie întâlnirea sa cu împăratul, întâmplată la podul Ibașfalăului, unde se începe hotarul Șaroșului, și apoi continuă:

„De aci drumul duce peste rîtul Șaroșului. La diferite locuri erau postați ici-colea suplicanți, de toate vîrstele, sexele și națiunile Ardealului, pe drum, ținînd ridicate în sus petițiunile.

La toți împăratul s'a oprit, le-a spus să se scoale, — Sașilor nemțește, cu cuvintele: »*Steht auf!*« *Valachilor* în limba valachă cu »*Sculă, sculă*«, — a luat în primire cu mîna proprie rugările dela suplicanți, întrebându-'l pe scurt pe fiecare: ce jalbă are, ear' după primirea răspunsului a spus M. Sa, în limba germană sau *valachă*, după-cum era națiunea suplicantului: »*Ich werde untersuchen*«, sau »*o'i căuta*«, depunînd petițiunile într'o magazie, aflătoare în ușa trăsorii.

Aceeași procedură a observat M. Sa față de toți suplicanții. Au fost peste o sută, dela Ibașfalău până la Mediaș, de aceea nu voi face menționare specială despre toți. Dacă însă jalba era de mare importanță, M. Sa se lăsa în vorbe cu suplicantul și-'l întreba de toate amănuntele afacerii, ceea-ce voi spune pe rînd, încât îmi este cu puțință“.

Heidendorf istorisește apoi, cum un invalid, imigrat din Silezia, a cerut ajutor dela împăratul, ear' un preot unit (*român*) a prezentat M. Sale pe un pod mic un *memorial*, și descrie pe larg, cum a informat el pe împăratul în chestia procesului pentru regulare de hotar, purtat între comuna Ibașfalău și comuna Șaroș, arătându-'i și esplicându-'i toate, de sus, de pe un deal, de unde se putea vedè întreaga regiune. Ear' în fine ne spune, că la intrare în comuna Șaroș așteptau *Valachii* din comuna aceasta, toți în genunchi, tineri și bătrâni, deoparte bărbații, de cealaltă femeile, în fruntea popoului preotul neunit al comunei, în ornate bisericești, în mână cu praporul, — ear' împăratul le-a făcut din departe semn cu mâna și le striga necontent: »*Scula, scula*«; și povestește ce a vorbit cu împăratul pe drum, continuându-'și interesanta istorisire astfel:

„Și așa am ajuns la podul dela *Afel* (*Hetzeldorf*), unde înge-nunchiau dincolo de pod, pe mâna stângă, juratul comunei *Afel*, încă cu câțiva reprezentanți, cari au înaintat M. Sale un memorandum, de mine compus, în care cereau, ca *Valachii din comună*, cel puțin *cei suspiționați* că sînt tăciunari, *să fie scoși din comună*.

M. Sa, amăsurat obiceiului, a stat pe loc, a primit memorandumul și a întrebat pe juratul satului, că ce intenționează cu rugarea?

Timiditatea nu 'l-a lăsat pe jurat să spună M. Sale împăratului durerea ce-'l apesa; de aceea împăratul a dat ordin să se mîne caii, dar' s'a aplicat spre mine din trăsură și m'a întrebat:

— Ascultă! Ce vreau oamenii?

Aici, în valea aceasta, se află un opid frumos, aparținător la districtul Mediașului; se numește *Hetzeldorf*. În secolul trecut era foarte scăpătat, avea puțini locuitori și pe lângă aceasta multe datorii.

Locuitorii nu aveau trebuință de întregul lor hotar, și astfel au amanetat o parte din el unui creditor maghiar, care, pentru a putè purta economia, a făcut loc pentru câteva *familii valache*, acolo unde era sălașul.

Maiestate! Pe aici se numesc astfel de oameni „colibași“.

Acestia au locuit peste jumătate de secol aici, preagrațioase doamne! și au trecut dela un creditor la altul, până-ce în urmă comunitatea 'și-a plătit datoria înainte cu cinci ani și 'și-a primit înderèt terenul.

Fiindcă într'acestea locuitorii comunității sè înmulțiseră până la o sută de familii, și le trebuia terenul pentru a-'l cultiva și folosi singuri, au luat hotărîrea sè mute *colibașii* în comună. Dar' acestia nu voiau de bunăvoie sè părăsească locul care era foarte bun, în

sine luat, și cu care se obișnuiseră. A trebuit deci să fie mutați cu forța, și cu ocaziunea aceasta au fost aprinse câteva din colibele miserabile. Și atunci, preagrațioase doamne, a amenințat unul dintre colibașii valachi: »*Sașii din Hetzeldorf o vor plăti scump aceasta!*« Și cu adevărat, așa s'a întâmplat, preagrațioase doamne! În anul următor, în ziua în care au fost aprinse colibele Valachilor, a fost incendiat opidul Hetzeldorf în mai multe locuri deodată, în special însă casa omului, care înainte cu un an aprinsese colibele. De atunci a mai urmat de *cinci-ori* foc în comună, cu toate-că oamenii nu-'și aduc aminte să fi fost foc la ei mai înainte. Sașii suspicionează deci *pe Valachii colibași*, și se tem că nu vor fi siguri în contra focului decât numai dacă acești Valachi vor fi mutați undeva departe, de unde să nu le mai poată strica. Și asta roagă oamenii dela Maiestatea Voastră!

— Dar' asta e pedeapsă; a *transloca* oamenii, *înainte de a avea dovezi* în contra lor!

— Dovezi, adevărat că nu sînt, pentru-că atunci s'ar fi procedat în contra lor în înțelesul legii, dar' presupunerea e mare și *poporul valach e destul de răutăcios*.

— Magistratul n'a cercetat (anchetat) cauza?

— Da, Maiestate! S'a ținut strictă inchișițiune. Am fost și eu de față. Nu s'a putut însă scoate nimica la iveală, decât numai atîta, că la ultima incendiare, focul, pe care făptuitorul 'l-a pus în gard, *era învălît în sărențe din cămașa unui Valach*.

— Motiv mare de suspiciunare; dar' a putut s'o facă și altul, nu numai Valachul! Nu s'a aflat cine a fost amenințătorul cu incendiare când s'a făcut translocarea?

— Maiestate! Acela a plecat, să crede, în Valachia!

— Să păzească bine oamenii, ales noaptea!

— Maiestate! Toate au fost încercate, dar' până acuma fără rezultat. Răița făptuitorului lipsit de Dumnezeu e atît de mare, încât, după-ce în anul trecut guvernul, la rugarea magistratului, a lăsat să se publice Valachilor, spre mai mare crezământ, prin comisari străini, că dacă se vor mai naște incendii în comună, *ei vor plăti întreaga pagubă*: s'a întâmplat, că la câteva săptămâni, șura și grajdul primarului, în casa căruia s'a făcut publicarea, au fost incendiate și au ars ca de batjocură.

— Dar' cum pot fi siliți Valachii să restituie paguba, dacă nu li-se poate dovedi fapta?

— S'a făcut numai pentru a-i spăria, Maiestate, dar' n'a folosit nimica!

Așa descria Sasul pe Români, în fața Domnitorului, care îi luase în apărare!

Heidendorf continuă:

„Astfel am ajuns la șesul, unde se împreună cele două hotare, al *Așelului* (*Hetzeldorf*) și al *Brateiului*, și până la poalele dealului unde se termină șesul. Aici se aflau *toți Valachii din Hetzeldorf, cari au predat împăratului un memorandum*. Îi spuneau cu glas tare, că ei trebuie să plătească contribuțiune și să poarte sarcinile publice provinciale, opidane și de scaun, tot așa ca și Sașii; trebuie să dea sâcară, fân, ovės, cărăuși, să facă robote și să lucre la mori, tot așa ca și Sașii, — și totuși *ei n'au nici vii, nici arătură, nici fânațe*. Sașii nu vreau să le dea nimica, pentru-că ei zic că pământul e al lor, că regii cei vechi 'l-au predat lor în proprietate!

Maiestate Sa 'i-a întrebat *în limba valachă*, așa cum știa M. Sa, că dacă trebuie să facă robote, — *le fac ei pentru domni?* Ei au răspuns: Nu pentru domni, ci pentru *district* (scaun), *la porunca domnilor*, și pentru comună, ca și Sașii.

M. Sa a răspuns apoi, că va examina plânsoarea lor și a dat ordin să mână caii. După plecare M. Sa stând în trăsură, m'a întrebat:

— Se află între Valachi *buni economi?*

— Maiestate! Sînt și buni economi între ei, dar' cei mai mulți *sînt răi și leneși*. Națiunea în sine posedă destulă desteritate dela natură, dar' are trebuință de o prelucrare.

— *Care cum ar putè fi cultivați?*

— Maiestate! Așa, *dacă tinerimea ar fi dată la școală* să învețe morală și principiile curate ale religiunii creștine, căci atunci s'ar scutura națiunea de ruiditatea ei.

Împăratul m'a întrebat apoi:

— Sînt multe puste în scaunul acesta?

— Nu, Maiestate!

Și *Heidendorf* ne povestește cum s'a informat împăratul asupra recoltelor din trecut și asupra prospectelor economice din anul acela, și cum un magistru postal din Mediaș a inmanuat împăratului un memorandum, în contra persoanei sale, — pentru a ne spune mai departe următoarele:

„Nu departe de el (magistrul postal) era căzut în genunchi un biet simplu Valach, numit *Mișu Chințu*, lângă drum. Acest Chințu

a înaintat M. Sale un memorandum pentru eliberarea fiului său dela miliție. Eu eram în dosul trăsorii, fără ca Valachul să mă vadă. M. Sa a întrebat, *cam greu românește*, pe Valach, despre dorința sa, pe care Valachul 'i-a spus'o.

Împăratul a întrebat: »*La ce regiment fecioru?*«

Valachul a răspuns: »*Între a lui Macskasi, domnule, Măria Ta!*«

Împăratul: »*Regiment! Regiment!*«

Dar' Valachul nu știa altcum. Văzând eu, că suplica e de cuprins foarte indiferent pentru mine, am eșit din dosul trăsorii și am călărit până în dosul Valachului, așa, că Valachul se afla între mine și împăratul. 'L-am întrebat apoi (citație): »*Nu spune compania moi; dară regimentu în care slujește fecioru tău!*«

Valachul, întorcându-se spre mine, cu dosul cătră împăratul și cu mâinile ridicate și înceștate zicea (citație): »*Ie, că bine-'mi pare că ești și Măria Ta ac. Spune Măria Ta la Măria Sa împăratul lucrul meu. Că Măria Ta știi bine. Că mă întreabă Măria Sa în ce regiment slujește fcioru, și io nu știu altmintrelea, fără Macskási!*«

Eu îi spun împăratului: „Maiestate! feciorul lui servește sub *Gyulai*; căpitanul său se numește *Macskási*«.

— Și ce vrea omul?

— Maiestate! Are un fecior care cu forța a fost luat cătană.

— *Cu forța?*

— Da, Maiestate! Așa era porunca!

— Da, știu; sînt mulți ani de atunci!

— Așa era porunca, unde se află în casă fecior de prisos, sau mai mulți decât unul, să fie luați răcruți. La omul acesta așa era, și de aceea a trebuit să dea un fecior. Îl doare însă foarte mult și el a încercat toate, pentru a-'l scăpa. A înaintat rugări guvernului, chiar și consiliului belic de curte, și au fost ordonate cercetări, făcute de comisuni mixte, dar' nu 'i-s'a putut ajuta. Are mai mulți feciori. Cel mai mare e însurat și nu mai e pe o pită cu el; pe acesta nu-'l numără. Al doilea e un flăcău mare, pe care ear' nu-'l numără, fiindcă acuși îl va însura. Al treilea e soldatul. Al patrulea e la studiu, pentru a se face popă, nu-'l numără nici pe acesta. Al cincilea e încă mic, asemenea nu-'l numără, pentru-că nu-'i poate fi întru nimica de ajutor.

Împăratul: Întreabă-'l câți copii are la sine?

Eu (citație): »*Moi, Chințe! Că te întreabă nălțatul împărat câți copii ai cu tine!*«

Valachul: Că n'am domnule, fără ficioru ăl mare și două fetișoare, și ficiorașu ăl mititel; dară nu-'mi pot ajuta nimica, și io-'s bētrân și nu pot lucra; lăsați-'mi ficioru acasă, să vă ierte Dumnezeu păcatele, și a părinților!

Împăratul: Întreabă-'l, câți feciori are?

Eu: Câți feciori ai?

Valachul (impedecându-se, nu prea voia să spună): Dar' știți Măria Ta, numai ăl copilaș!

Eu: *Ce le togodești; cred că-'s cinci toți!*

Valachul: Dar' Dumnezeu ni-'i-a dat. Tot a-'și pofti domnule ficioru ăla, care-'i în cătane!

Eu (cătră M. Sa): Nu prea vrea să iasă cu vorba Maiestate! Dar' e sigur, că el poate să se lipsească acasă de ficiorul care e soldat. Îi cade însă greu, că nu-'l are lângă sine.

Împăratul: Spune-'i să-'și lase ficiorul soldat; dacă se poartă bine poate să ajungă ofițer, poate să ajungă domn mare, poate să ajungă domn!

Eu: »Că zice nălțatu împărat să lași ficioru tău în cătane; dacă se poartă bine să face ofițer; să face domn mare, să face domn!«

Valachul: Dacă bine ar fi; mulțumesc Măriei Sale împăratului. Dumnezeu să-'l ție. Dar' tot mă rog, mă rog să-'mi lase ficiorul acasă!

Împăratul (zîmbind): Ce zice?

Eu: Zice că toate ar fi bune Maiestate, dar' el totuși 'și-ar dori ficiorul acasă.

Împăratul: Întreabă-'l dacă poate să dea alt om?

Eu: Poți da altă cătană în locul ficiorului?

Valachul: De aia nu-'s harnic domnule, Măria Ta!

Eu: Asta nu e în stare s'o facă.

Împăratul: Dar' n'ar pute să-'l răscumpere cu bani?

Eu: Dară cu bani putea-vei face lucrul?

Valachul: Aia tot mă țin că așa face.

Eu: Asta ar pute-o totuși să o facă.

Acum începă Valachul să plângă, rugându-se pentru eliberarea ficiorului, ear' eu am zis împăratului: Maiestate, ficiorul a fost cel mai drag la părinți, în special la mamă-sa, care plânge necontenit după ficior.

Împăratul nu a răspuns nimica; 'i-a dat mai mulți galbini și 'i-a spus: »că oi căuta«, plecând mai departe.

Pe drum împăratul m'a întrebat:

— Cum să zice bine românește: »*ich werde nachfragen?*«

— *C'oi întreba!* Maiestate.

— Și ce e aceea: *căuta?*

— Aceea e »*suchen* Maiestate!

Nu însemnează »*untersuchen* și »*nachfragen?*«

— Se poate înțelege și *astfel*.

Știi dta *bine românește?*

— Limba asta o știu *toți Sașii* din districtul acesta, ca limba lor maternă, și *trebuie să o știm*, pentru-că avem zilnic de lucru cu Valachii, ear' acestia *nu învață limba noastră, trebuie să învățăm noi pe a lor*.

— Știi să și scrii și să cetești românește?

— Nu Maiestate! Nu știu. Dar' nici nu e de lipsă să se știe aceasta. În limba valachă este foarte puțin de cetit și de scris.

— *Dar' Valachii? Știu ei ceti și scrie?*

— Poporul de rînd nu, Maiestate!

— *Dar' popii?*

— Ei știu ceti; serie nu știu *toți*.

Dar' n'au Valachii școale?

— Au puține, dar' nu pretutindenea pe unde locuiesc.

— *Și nu umblă în școalele săsești?*

— Nu, Maiestate!

— *Îi primiți în școalele voastre?*

— Da, Maiestate, îi primim cu plăcere!

Și nu se face nici unul protestant?

— Nu cunosc nici un exemplu Maiestate. *Valachii n'au motive în chestii de credință. Ei nu știu alta decât vechile lor obiceiuri, pe cari le sug deodată cu laptele mamei, și dela ele nu se abat.*

Aveți d-voastre pretutindenea școale?

— Nu este localitate, în întreaga națiune, Maiestate, unde să nu avem școală, fie cât de mică.

Heidendorf descrie apoi visita Monarchului în *Brateiu*, unde a intrat și în biserica Sașilor, și a vizitat *două case valachic*, ear' la plecare un grup mai mare de Valachi stăteau în jurul trăsorii împăratului și strigau că *nu pot se trăească, în lipsa de pământuri*, pe cari Sașii, parte le-au luat dela ei, parte nu vreau să le dea Valachilor. Au rugat deci pe împăratul să le stee într'ajutor. Împăratul *le-a răspuns românește*, să vină la Sibiiu, pe 1 Iulie, când le va da rezoluțiune.

Ne spune mai departe *Heidendorf*, cum cărcămarul *Hands Schuh*, care mai nainte fusese Român și-l chema *Manuste*, dar' trecând la catolicism s'a germanizat, a inmanuat împăratului un membrand, în care se plângea, că e urmărit din partea notarului din Mediaș, *Heidendorf*, și cum el, *Heidendorf*, a căutat să se justifice în fața Monarchului. Și după-ce istorisește și plângerea Sașilor în contra contelui *Bethlen Miklos*, domnul lor de pământ, continuă:

„În curând a ajuns M. Sa la dealul furcilor (*Galgenberg*). Aici erau postați, la dreapta, spre Târnava, *preoții neuniți*, (români) din scaunul (districtul) acesta, cari predând împăratului un memorand, 'l-au rugat să le dee *permisiune, parte să-și ridice biserici, parte să-și iee bisericile îndărăt*, — ales cei din Brateiu.

Împăratul 'i-a întreat, *în românește*, asupra diferitelor împrejurări, ales pe protopopul, câte suflete are, ear' acesta a răspuns că 11.000. Văzând eu că împăratul se minunează, 'i-am spus:

„E probabil Maiestate, pentru-că scaunul Mediașului are 20.000 suflete, dintre cari a treia parte sânt Valachi, și aproape toți *neuniți*; ar fi deci 7000. Ear' dacă luăm și sufletele din afară de scaunul Mediașului, supuse protopopului, ese suma de 11.000!“

Împăratul: Întreabă-'i, *de ce nu merg la biserica unită?*

Eu (citație): *Că întreabă nălțatu împăratu, că ce nu mcreși în beserecele unite?*

Popii nu au răspuns nimica.

Împăratul: Întreabă-'i dacă *biserica unită și a lor nu e tot una?*

Eu (citație): *Că întreabă înălțatu mpăratu, dacă nu-'i tot una biserica unită cu nu unite?*

Un popă: Ba este tot una domnule!

Eu: Ei spun că ar fi una, Maiestate!

Împăratul: Spune-le să umble la o biserică cu uniți; când ăia es, ei să între. Vreau așa?

După-ce le-am explicat lucrul, Valachii au rémas mulțumiți și s'au aplecat până la pământ în semn de recunoștință. Ear' împăratul, după-ce 'i-am împărtășit răspunsul lor, 'mi-a zis:

— *Spune-le că voiu cerceta cauza!* și a plecat mai departe.

În restul istorisirii sale *Hcidendorf* nu mai face pomenire de Români, decât numai când vorbește despre *cerșitorii Valachi din Mediaș*, cărora împăratul le-a aruncat bani și ei au început să se certe pentru împărțirea lor, ear' el, *Heidendorf*, a trebuit să-'i împace.

Ne spune însă impresiunea, pe care a câștigat-o el din aceasta primă călătorie a împăratului Iosif II. prin Ardeal, și care e următoarea:

„Maiestatea Sa n'a dat nici unde nici o atențiune magnaților unguri și aristocrației; în schimb avè însă părere grațioasă despre națiunea sasă; *ear' masele de popor au fost chiar amețite de purtarea prea grațioasă a Monarchului față de ele*“.

Să ne închipuim acum, că în locul lui *Mișu Chințu*, și a celorlalți suplicanți români, se prezentau în fața împăratului Iosif II. alți oameni, alte delegațiuni. cari știau să-și comunice în scris și cu gura, *unde zuce rēul*, cari sânt durerile și necasurile neamului român din țeara aceasta: și putem să ne facem imagine și despre frumoasele rezultate, pe cari putea să le dee pentru noi călătoria acestui domnitor prin Ardeal.

Cu toate acestea. călătoria a avut de urmare îmbucurătoare întărirea raporturilor între dinastie și poporul român, căruia 'i-a trecut în sânge convingerea, că Domnitorul îi voește binele când stă cu el de vorbă, îi ascultă plângerile și cererile.

Dar' și în altă privință a dat rezultat bun. Împăratul a înțeles din proprie intuițiune, că ce le lipsește și ce le trebuie Românilor, și astfel, zece ani mai târziu, după învingerea tuturor pedecilor, le-a trimis episcop gr.-or. la Sibiiu, pe *Gedeon Nichitici*.

Zece ani mai târziu, la 1783, împăratul Iosif II. a întreprins o nouă călătorie prin Ardeal. A sosit în 31 Maiu la Sibiiu. Sosirea sa a fost așteptată cu bucurie și încredere din partea poporului de rînd și cu temere din partea aristocrației maghiare, care nu-și putea esplica, ce intențiuni are împăratul cu călătoriile acestea.

A venit lume multă, ales țărani, pentru a să plînge împăratului și a-și preda suplice de cuprinsuri diferite. Toți au fost primiți bine din partea împăratului, care îi aștepta la început în ușa antișambrei și afacerile de interes mai mic aci le și rezolva, în mod verbal. În afaceri mai complicate, suplicantul era poftit în cameră, unde împăratul îl asculta și-l întreba în mod amănunțit asupra tuturor împrejurărilor stătătoare în legătură cu afacerea.

Cum însă suplicanții să înmulțeau pe fiecare oră, împăratul mai târziu n'a mai putut sta de vorbă cu toți, ci fiecare își depunea suplica în mâna împăratului, care aștepta la trepte, ear' un gardist căra în continuu petițiunile în despărțemintele împăratului, de unde au fost trimise toate la Viena, spre rezolvare.

Între suplicanți au fost și de astă-dată *mulți Români*, însă țărani.

Împăratul a plecat în 6 Iunie din Sibiiu, luându-și rămas bun dela membrii guvernului și dela comandantul militar cu următoarele cuvinte semnificative:

»*Dumnezeu cu d-voastră domnilor mei. Împliniți-vă cu omenie datorința și lăsați-vă de ori-ce șicane*«.

Împăratul a mers dela Sibiiu la Brașov, ear' de aci, prin Săcuime la Rodna, de unde e trecut în Galiția și Bucovina.

Temerea aristocrației maghiare era motivată, pentru-că împăratul Iosif II. încă din Sibiiu a edat un rescript împărătesc *pentru ușurarea sorții iobăgimei*, permițând iobagilor să se poată însura în viitor fără nici o taxă, să se poată învăța măestrii și să se poată muta unde vreau.

Cancelaria aulică transilvană 'și-a ținut de datorință să trimită împăratului la 18 Iunie și la 26 Iulie 1783 câte o reprezentațiune, rugându-l *să revoace* acel rescript împărătesc, fiindcă iobagii din Ardeal nu pot fi asemănați cu cei din Ungaria; dar' 'și-a găsit omul, pentru-că împăratul 'i-a dat următorul răspuns, scurt și energic:

„Nu vă apucați nici-odată de lucru; îmi dați numai lămuriri sau *imi puneți greutăți* însemnate în cale, și din adins provocați confusiune, *pentru-ca eu să nu cunosc adevărul*. Nu vreau să caut, dacă să face aceasta din principiu, pentru a fi menținute stările de lucruri vechi și confuze, sau numai din temere de muncă. Dacă eu, în urma experiențelor personale și locale, ordonez ceva, pe basa convingerilor mele, autorităților: *acestea sunt datoare să îmbrățișeze cu zel principiile mele*. ear' nu să considere ordinul meu drept închișitoriu sau acasă, în contra căreia să silesc din toate puterile să compună act de apărare. în scopul de-a înfrumșeța lucrurile toate!“

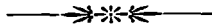
După atâtea semne de bunăvoință din partea împăratului Iosif II. față de poporul de rînd și în special față de poporul român, să nu ne mirăm, că *Horia* s'a ținut îndreptățit a bate și el drumul la Viena de nenumărate-ori, același drum, pe care 'l-a bătut înaintea lui și *Ioan Inocențiu Klein*, — deși el nu era înarmat cu aceleași forțe intelectuale, de cari dispunea Klein.

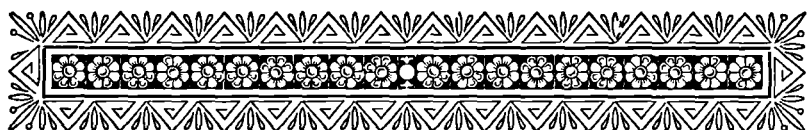
Și să nu ne mirăm, că buna primire, făcută la Viena, a fost esplicată din partea lui drept încurajare și a pus bazele *revoluției*, a cărei descriere, cum am spus, nu cade în cadrele cărții acesteia.

Tot ce mai avem de spus despre împăratul Iosif II. este, că în 3 Iulie 1784 a edat un rescript împărătesc de cea mai mare însemnătate *pentru Români*, fiindcă prin el se dispunea cassarea indepen-

denței politice și de drept public a celor trei națiuni din Ardeal: a Maghiarilor, Sașilor și Sécuiilor, ștergerea privilegiilor date acestora pentru a ocupa funcțiuni publice și ordonarea, ca în viitor *să fie primiți în funcțiuni cei mai desteri din țară, fără deosebire de naționalitate și religione*, lucru care a provocat mare nemulțumire printre Unguri, Sécui și Sași, ales printre Unguri și Sécui, pe cari împăratul îi surprinsese încă și cu un al doilea rescript, — edat două luni mai înainte, — despre introducerea *limbei germane* ca limbă oficială în toate ramurile vieții publice din Ardeal.

Schimbarea aceasta esențială în viața politică a Ardealului, — pe care împăratul îl împărțise acum în *unsprözesse comitate*, — a dat ansă nobilimii maghiare, să adreseze împăratului Iosif II. un *memorand*, cerând în el să fie restaurată starea de mai înainte în viața publică a țării, — dar' împăratul a dispus să fie trecut memorandumul la archiv, *fără a 'i-se da răspuns*.

Plânsoarea clerului și poporului iliric.

În Bănat și părțile ungurene, mai marii națiunii române erau pe vremea aceasta episcopii sârbești, în frunte cu Metropolitul din Carloveț, fiindcă după unire biserica română din aceste părți a ajuns sub ocârmuire sârbească.

Sârbii au venit în Ungaria la anul 1690, sub conducerea patriarhului lor din *Ipec*, cu numele *Arsenie Cernovici*, pe baza învoelii legate cu împăratul Leopold I. și în puterea diplomei împărătești, prin care li-s'au garantat pentru totdeauna drepturi și privilegii speciale, atât pe terenul *bisericesc* cât și pe cel *politic*.

~~Cu privire la autonomia bisericească a Sârbilor au fost edate mai multe diplome împărătești, dintre cari e de remarcat cea din 20 August 1691 și cea din 5 Maiu 1695, - prin cari neatfirmarea bisericii gr. ort. sârbești era pe deplin asigurată și garantată.~~

Românii din părțile ungurene și bănățene au făcut deci act de prudență și precauțiune atunci, când văzându-și amenințată biserica, — prin trecerea Metropolitului *Atanasiu* la unire, — s'au pus sub scutul privilegiilor date Sârbilor, și cu ei împreună au format o singură biserică.

~~Câștigând drepturi asupra Românilor din Ungaria și Bănat, episcopii sârbești, și în special Metropolitul din *Carloveț*, primise asupra sa și datorința de a 'i apăra totdeauna, când trebuința avea de apărare. Se vede însă că lucrul acesta nu s'a prea întemplat, pentru că mari nemulțumiri se născuseră față de clerul înalt, tocmai prin diecesele locuite de Români.~~

Nemulțumirile au început să primească caracter aproape amenințător atunci, când s'a văzut, că guvernul vrea se introducă schimbări în cele bisericești și în obiceiurile poporului, prin un regulament octroat.

Metropolitul din Carloveț s'a văzut deci necesitat să meargă la Viena și să înainteze împărătesei *Maria Trecia* o *plânsoare*, în care se ceară îndreptarea relelor.

Au contribuit mult la nașterea nemulțumirilor și la creșterea agitațiunilor și tendențele de *germanisare*. destul de evidente din următoarele două acte.

Consiliul de războiu al curții, — pe atunci supremul for în cele militare și administrative pentru grănițeri, — a adresat la 14 Aprilie 1773 următorul ordin comandai generale din Timișoara:

„Referitor la raportul înaintat despre revista generală, ținută anul trecut asupra *regimentului iliric de graniță*, se află de lipsă a se obiecționa, și anume:

ad 19. Din consemnarea trimisă deodată cu relațiunea, în care sînt trecute școalele și învățătorii, se vede, că dela anul 1768 încoaci s'au făcut multe schimbări, și au fost instituiți mai mulți învățători, fără a se fi cerut întâiu de aici încuviințarea.

Cu toate-că aici nu există scrupuli de-a acorda încuviințarea când se fac reprezentațiuni în chestii de introducere de îmbunătățiri folositoare grănițerilor de acolo: totuși comanda generală are să îndrume pe comandantul regimentului *iliric*, ca pe viitor, în astfel de casuri, să facă totdeauna propunere consiliului de războiu, pentru a da aprobare prealabilă; prin urmare și în cazul de față să trimită aici un conspect, cu numele și ocupațiunea tuturor învățătorilor germani și *ilirici*, pe lângă arătarea salariului ce-'l primesc și a numărului copiilor, pe cari îi instruează fiecare din ei, în scopul, ca acoperirea speselor să se poată face de aici.

Mai departe aflăm a observa. că numărul celor 24 de școale *ilirice*, față cu cele trei germane, e *prea mare*; și e cu atât mai puțin corăspunzător scopului avut în vedere, fiindcă intențiunea este, ca încetul cu încetul să se câștige pentru serviciu subofițeri desteri, *versați în cetirea și scrierea nemțească*, pe când aruncându-se speșele pentru susținerea atâtor învățători, — nu se atinge intențiunea aceasta.

După conspectul primit, din cele mai multe comune abia 1, 2 sau 3, și chiar și din număroasa comună Chichinda-mare numai 12 copii se trimit la școala germană. Comanda regimentului *iliric* are să îndemne deci pe actualii grănițeri, ca copiii lor, pe cari vreau să-'i vadă mai târziu subofițeri și ofițeri, fără a perde mult vremea cu puțin necesara instruire în cetirea și scrierea *ilirică*, *să meargă din capul locului la școala germană*, prin ce apoi și actualele spese

școlare ar pute să fie întrebuințate pentru susținerea mai multor școale *germane*».

Ear în 2 Aprilie 1774, consiliul de războiu dela Viena a scris comandai generale dela Timișoara următoarele :

„În *granița valachă*, conform propunerii comandai generale, se poate face începutul deocamdată cu ridicarea a două școale *germane*, și anume: una la *Mehadia*, și cealaltă în *Bozovici*, în *Almăș*.

Să se caute deci doi indivizi, cunoscători de limba *valachă* și cea *germană*, și după puțină *catolici*, de cari neaflându-se în graniță, să se iee din părțile provinciale ori din Ardeal, și să ni-se propună ca învățatori; și dacă nu ambii, apoi cel puțin unul să se trimită aici, pentru a asculta prelegerile în școala normală. Ear' mai fiind necesitate de învățatori, și neputându-se lua dintr'un loc sau altul, va trebui să se poarte de grije, ca cel puțin cu timpul indivizi cunoscători de limba valachă să fie instruați la învățatorii de școale normale din părțile de graniță ilirice și germane, pentru a pută fi aplicați ca învățatori în granița valachă.

Deși cea mai mare salarisare a învățătorilor din graniță n'a trecut peste suma anuală de 180 fl., se va ține totuși cont și în privința aceasta de propunerea comandai generale, întrucât învățătorii pot să corăspundă pe deplin instrucțiunei *de-a face din cei-ce li-se trimite, încet cu încetul, învățatori germani pe seama districtelor valache grănițerești*, în așa măsură, ca la timpul său să poată fi aplicat la fiecare companie câte unul, care, după ridicarea edificiului necesar, să poată da instrucțiunea necesară atât fiilor de grănițeri, cât și fiilor de Nemți, aplicați în graniță. apoi fiilor de ofițeri și subofițeri“.

De-oparte tendințele acestea de *germanizare*, de altă parte *inovațiunile* introduse în viața internă a bisericei gr.-or. prin regulamentul octroat din partea guvernului, au făcut deci ca o nemulțumire generală să se simtă pretutindenea, ear' nemulțumirea aceasta a silit pe metropolitul *Vichente Ioanovici de Vidák* să înainteze Coroanei o plânsoare. în numele ~~*clerului și poporului iliric*~~, sub care numire se sub înțelegeau în cele bisericești și Români. Plânsoarea intitulată: »*Beschwerde des illirischen Cleri und Nation*« și datată din Viena, 27 Ianuarie 1778, a avut rezultat bun, pentru-că multe din dorințele exprimate în ea au fost ținute în vedere la compunerea cunoscutului »*Declaratorium Illyricum*« edat la anul 1779, cu privire la regularea afacerilor interne ale bisericei gr.-or., pe care o formau Sârbii și Români.

Plânsoarea conține puține momente *politice* și de interes mai apropiat pentru poporul român; are însă uuele părți destul de interesante pentru cunoașterea vremilor de pe atunci, și de aceea merită să fie cunoscută. O dau în traducerea făcută după copia, pe care domnul *Daniel Poliția*, oficial militar în Viena, a avut bunăvoința a 'mi-o face din arhivele consiliului de război (*Hofkriegsrath*) de odinioară.

E următoarea:

„Maiestății sale ces. reg. apostolice îi este deja prea grațios din destul cunoscut, cât de mult e revoltat clerul de jos și *națiunea neunită* în contra Metropolitului și în contra tuturor episcopilor, căci s'a desbrăcat de afecțiunea de până acuma și de încrederea avută în ei în așa măsură, că și ce se propoveduește în biserică și în chestii de religie din partea Metropolitului și a episcopilor, e primit cu neîncredere, considerat fiind de - neveritabil.

După-cum dovedesc exemplele triste din diecesa *Bacă*, din *Neoplanta*, apoi din diecesa *Caransebeș* — *Vêrșeș*: neîncrederea a făcut, ca episcopii *să fie provocați din partea cetelor, să ceară revocarea unor modificări*, făcute în afacerile de privilegii și în obiceiurile bisericesti și *naționale*, — dela congresul național din 1769 încoace, precum și a unor dispozițiuni de nou introduse, fiindcă acelea, după-cum a fost ordonat, trebuiau să fie împlinite din partea mea și a episcopilor sufragani, în urma ordinului primit dela preastimata ces. reg. deputațiune ilirică de curte.

Această neîncredere, aruncată mie și episcopilor, a cuprins inimile credincioșilor mei de atunci, de când, în decurs de patru ani:

1. Au observat, că în calendarele bisericeii proprii, concese pe baza privilegiilor preafnalte ale domnitorilor, *au fost șterse de două-ori numeroase sărbători*, până acum totdeauna observate aici în țeară. și observate în permanență și în țeri străine, printre coreligionarii nostri; ear' din observarea, care inevitabil se pune în fiecare an pe titlul calendarului, au văzut, că reducerea aceasta a sărbătorilor s'a făcut la dispoziția luată ~~din partea sinodului episcopilor gr.-neuniți, întrunit în Carloveș la 1774, — fără a voi să înțeleagă, că la cassarea~~ de astfel de sărbători a putut să contribuie și prezența în congres și sinod a diferiților ces. reg. preestimați comisari, precum mai mult sau mai puțin și declarațiunile făcute, că nu peste mult va fi introdus și în biserica greco-neunită calendarul usitat în biserica romano-catolică, de unde va urma apoi *unirea*.

În special însă, fiindcă la ștergerea sărbătorilor nu s'a ținut cont de zilele sfinților, pe cari îi serbează credincioșii neuniți, fie în formă de *fagăduință*, sau ca *patroni bisericești*, ori apoi ca *sărbători familiare*, ce au să treacă la urmași, și le serbează ziua întregă, cu reținere dela ori-ce lucru, în ceea-ce nu pot fi împedecați: s'a produs prin aceasta amărăciune atât de mare în popor, încât în archiedecesa mea din Sirmia, la Surcia, unde să află regimentul petrovaradin, nemulțumirea a luat dimensiuni atât de mari, încât n'a lipsit mult până la ciocnire, după-cum îi este bine cunoscut lucrul comandei generale din Slavonia și deputațiunii ilirice de curte, căreia 'i-s'a adus mulțumită pentru potolirea neplăcutelor urmări. Ce se va întâmplă însă în viitor, după-ce s'a interzis în noul regulament a să mai face astfel de făgăduințe, prin urmare vine legată conștiința?

2. A fost cassată în cartea tipărită pentru școalele triviale neunite, numită *Ciaslov*, figura dela început a unei mâni, îndreptată spre facerea crucii, după ritul nostru, ceea-ce are să premerge instrucțiunii; ear' la următoarea ediție a cărții, întreaga instrucțiune a fost delăturată, prin ce s'a dat naștere unui nou scrupul, că *să fac schimbări în ale religiei*.

3. Ediția *Abc-darelor slavone, valache și totodată germane*, dă ansă credincioșilor neuniți la idei grozave; deosebi însă:

4. Catechismul tipărit deodată în toate cele trei limbi neunite, care în cele două limbi, adecă slavonă și valachă vorbește pe scurt despre legea dreptcredincioasă a bisericei greco-neunite, ear' în cea germană despre *adeverata credință*, prin ce să dă ansă la temeri, că copiii nu vor mai ține nimica la legea dreptcredincioasă și în care credincioșii neuniți au descoperit, că cu toate-că a fost prezentat în anul 1774 sinodului, în prezența comisarului regal, ca catechism compus pentru tinerimea școlară neunită, - când a fost scos la anul 1774 de sub tipar, nu a apărut întitulat cum trebuia să fie ca: *compus în anul 1774 de către sinodul episcopesc neunit, întrunit în Carloveș*, ci fără să se știe că de cine e compus, și dacă e încuviințat din partea sinodului, așa a fost dat publicității; și fiindcă în trecut de multe-ori acest catechism, ca consunător cu textul original al sinodului, a fost împărțit națiunii, ear' acum, la finea anului trecut, 1776, a apărut în altă formă, cu întrebări și răspunsuri, deosebit în mare parte de cel dintâiu, și după-cum să vede, câteva foi sânt înlocuite cu altele, și totuși poartă pe pagina primă a titlului încuviințarea sinodului din anul 1774: să vede constatată o proce-

dură, care poate duce națiunea la un pas și mai periculos. fiindcă nu găsește scusă sau justificare pentru *acte de forță în ale religiei*.

5. E întărită nedumerirea, că se plănuiește »*unirca* , escutată cu concursul Metropolitului și al episcopilor prin aceea. că cartea numită »*Pascalica* . tipărită în anul 1772 la *Kurböck*, pentru întrebuințare din partea catolicilor dreptcredincioși de rit grecesc, uniți cu biserica sfântă și apostolească romano-catolică, și supuși comuniunii: poartă pajurea metropoliei greco-neunite, și astfel e împărțită în popor, prin ce se dă alimentare neîncrederii în inimile credincioșilor.

6. În *Psaltirea* tipărită din capul locului pe spesele Maiestății Voastre ces. reg. apostolice pentru tinerimea slavonă neunită, a fost trecut simbolul sfântului Atanasie. al lui Atanasie Antiochianul, al lui Ciril Alexandrinianul și al lui Maxim; dar' în curând a fost eliminat din unele exemplare întregul paragraf, care vorbea despre proveniența duhului sfânt, și în urmă, în ediția dela 1773 a *Psaltirei*, toate simbolurile numite au fost delăturate de tot, dându-se prin aceasta motiv de suspiciune.

7. Se caută să fie supuse cât de des censurii, modificării, scutării și restrîngerii numai catechismele prezentate spre tipărire din partea sinodului acestuia, pentru eserciciul religionar pe seama națiunii privilegiate, precum și cărțile școlare și bisericești, cari privesc instrucțiunea în ale credinței, — pe când celelalte se tipăresc fără censură și fără ori-ce altă dificultare, în mod liber, chiar și fără a întreba pe Metropolitul sau sinodul ori consistorul, și se împart națiunii, fără a purta marca »*cu permisiunea superiorității*«, cum s'a făcut și cu »*catechismul platonice*« tipărit în anul 1773 la *Kurböck* și adus din Rusia, — acum pretutindenea preferat, ear' cel de aici preterat, din motivele înșirate.

Fiindcă din faptele astfel date și din experiențele zilnice se vede, că tipografia *Kurböck*-iană a Maiestății Voastre ces. reg. apostolice nu dă folos statului și nici națiunii, dar' în schimb, prin literile și hârtia rea întrebuințată, și prin tiparul suspicios și plin de greșeli a provocat nemulțumirea națiunii, ba a dus-o la necuviințele sus înșirate, la neîncredere și suspiționare dăunătoare, și fiindcă e ușor de acceptat, că după ce pe calea aceasta, cu toate-că națiunii îi este acordată esercierea liberă a religiei prin însuși preainaltul domnitor al țării, de altă parte însă cărțile adaptate conform ritului ei și necesare în scopul acesta, nu e permis să fie procurate de

altundeva decât din tipografia Kürzböck, ear' Kürzböck nu e provăzut cu deposit din cărțile necesare, afară de acelea pe cari le are, pentru *națiunea neunită*. pentru bisericile și preoțimea ei, pentru esercițiul în religione și în evlavie, și nici nu e în stare să se provadă, fiindcă editura de cărți costă prea mult, ear' desfacerea lor deodată nu e de sperat, fiindcă nu toate bisericile, nu toți preoții și ceilalți credincioși vor avea deodată trebuință de ele: *națiunea e împedecată în esercițiul religiunii, și de aceea nu poate fi liniștită*.

De aceea, Maiestatea Voastră ces. reg. apostolică sînteți rugată cu umilință, să vă estindeți grija de mamă a țării asupra *tipografiei ilirice* pentru cei neuniți, ca să fie provăzută cu litere mai bune, cu cari era obicînită națiunea până acuma, și cu hârtie mai bună, și să nu se facă schimbări și greșeli atît de dese; sau să se pună tipografia mai jos în țeară, în mijlocul națiunii, aproape de metropolie sau de vre-o episcopie, unde se poate găsi mai ușor censor și corector, și personalul tipografic poate trăi mai ușor, prin urmare cărțile pot să fie cumpărate pe un preț mai mic și tot așa și traduse. Și să se iee dispozițiunea, că în librărie cărțile destinate pentru neuniți și lor aparținătoare să aibă un loc propriu de conservare și să nu fie amestecate cu acelea ale uniților. În fine tipografal *iliric*, Kürzböck, să fie îndrumat să aibă în deposit, conform specificării primite dela sinod, care 'i-se va trimite și în viitor, și cărțile pe cari el nu le are, din motivele înșirate, dar' cari sînt cerute din partea noastră.

După-ce și afară de motivele înșirate de nedumerire, manifestate din partea clerului și a națiunii, mai sînt motive, mult mai grave, provăzute cu preainalta signatură a M. Voastre ces. reg. apostolică, despre cari se crede a se fi descoperit că nu sînt numai suspicionări, ci fapte evidente de contravențiuni, comise din partea Metropolitului și a episcopilor, și de aici amărăciunea și neîncrederea față de ei: fie-'mi permis din partea preainaltei domnii de țeară să espun cu cea mai mare umilire și supunere *plângerea clerului și a națiunii*, după-cum urmează mai departe.

Sîntem departe de-a căuta să eruăm motivul, care a făcut, ca preainalta curte să nu trimită în estens clerului și *națiunii ilirice* regulamentul național, edat în 27 Septemvrie 1770, ci numai în estras, îndeosebi făcîndu-se cunoscute numai 28 de puncte, și numai actuala bănuială a națiunii în contra mea și în contra episcopilor îmi dă ansă să espun motivul ferberiei escate în popor.

Preastimata deputațiune ces. reg. de **curte, în chestii ilirice**, a trimis cu datul 17 Ianuarie 1771 metropolitului de atunci și tuturor episcopilor, fiecăruia separat, câte un decret, cu câte o copie *în estens* de pe regulamentul emanat sub 27 Septemvrie 1770, cu comunicarea, că :

Maiestalca Voastră ces. reg. apostolică ați ordonat prea grațios, să se facă regulament pentru națiunea neunită, și să se comunice staturilor respective precum și metropolitului și episcopilor sufragani, spre acomodare; ear' poporului să se facă cunoscute prin autoritățile sale numai punctele necesare.

Cum însă la 2 Ianuarie anul trecut 1777 a eșit din tipar un nou regulament național, suslăudata deputațiune ilirică de curte 'mi-a trimis mie și celorlalți episcopi, fiecăruia câte 50 esemplare *în limba germană*, cu ordinul, să împărțim câte un esemplar registraturii diecesane, membrilor consistoriali, protopopilor și mănăstirilor, ear' esemplarele traduse în limba *slavonă* au ajuns în mâinile credincioșilor mireni, fără ca eu, episcopii, sau alteineva din cler, să fi putut ajunge la ele.

De aci s'a născut bănuiala; și anume, din pasagele dela început, unde, pe pagina 4 e vorba despre *desbaterile congresului din anul 1769* și despre *publicarea regulamentului din anul 1770*, ear' la fine, despre conclusele *luate în diferite chestii din partea sinodului întrunit la anii 1774 și 1776 în Carloveș*, concluse sancționate preagrațios din partea M. Voastre ces. reg. apostolice. Și adecă nu numai bănuială în contra metropolitului și a episcopilor, pe tema, că au ținut în secret primul regulament din anul 1770, fiindcă tot ce se cuprinde aci e prezentat ca adus *în înțelegere cu națiunea* și cu consentimentul ei, deși despre multe obiecte, cuprinse acolo, *în congres nici n'a fost vorba*, ba în contra multora din ele, atât la congresul acela, cât și la cel următor din anul 1774, s'au înmanuat comisarului ces. reg. de curte mai multe plânsori pentru a le comunica preaiualte curți: ci, pentru espresiuile din regulament, *concluse aduse* și apoi *la preaiualtul loc aprobate*, — ale *sinodului*, s'a născut mare nemulțumire, fiindcă privilegiile acordate din partea domniei preaiualte nu sânt date numai metropolitului și episcopilor, ci *întregului cler și întregei națiuni*, — ear' din partea acestora n'a fost nimeni la sinod, și nimeni n'a dat sinodului plenipotență să se dimită în acțiunile sale la scormonirea afacerilor de privilegii, pentru-că spre a delibera asupra lor nu sinodul, ci *congresul național* trebuia să fie convocat.

Că expresiunile de sus, despre *conclusele luate* în sinodul din 1776 au dat motiv națiunii să fie bătutoare și nemulțumită, e corect; dar' că ele cum au fost trecute în regulament, la început, nu înțeleg nici eu, nici episcopii, chiar și de aceea, fiindcă ei n'au fost în stare să facă *propuneri*, nici înainte de sinod, despre ce dovedește, spre justificarea noastră, rescriptul preafinalt din 20 August 1776 al M. Voastres. reg. apostolice, prin care s'a făcut convocarea sinodului.

Fiindcă pentru regularea afacerilor privitoare la ființa religioasă a privilegiilor și la clerul neunit, și prin urmare, pentru publicarea largitului *regulament național iliric*, s'a conces de nou convocarea unui sinod episcopesc neunit la *Carloveș*, și pentru deschiderea lui s'a precizat ziua de 21 Septembrie stil nou, numindu-se comisar împărătesc contele *Iankovics de Daruvár*, care va avea să tâlmăcească sentimentele și părerile noastre; și fiindcă susnumitul regulament național, emanat ca o învoire ce nu a existat dela primirea preafinaltelor privilegii încoace ci acum a apărut, a provocat în cler și în națiune nemulțumire, servind de ansă celor întemplate în dieceasa *Bacica* și *Caransebeș*, dând dimensiuni atât de mari recriminărilor, încât chiar și esemplarele împărțite din acest regulament au fost înapoiate din diececele *Vêrșeș*, *Timișoara*, și din *Sirmia*, pentru-că n'a voit nimeni să le primească: dorim să spunem cu umilință, că clerul și națiunea nu caută să se lapede de toate regulările cuprinse în regulament; ba pentru unele din ele, ca isvorite din grija ce 'i-se poartă din partea preafinaltei domnitoare, își exprimă cu genunghi plecați, cea mai umilită mulțumire, pe care o va dovedi și în viitor, cu neclintita credință, cu serviciile ce le va presta, cu jertfirea de viață și de avere.

Pentru-ca punctele de regulament, primite cu prea umilită recunoștință, să poată fi deosebite de acelea, pe cari națiunea le-a primit cu nemulțumire, am aflat de datorința mea a mă pronunța cu umilire asupra acestor paragrafi din regulament:

1. Clerul și națiunea supusă și credincioasă are onoare a exprima, cu genunghi plecați, mulțumire pentru privilegiile acordate și întărite credincioșilor de ritul grecesc neunit, clerului și națiunii, din partea M. Sale, ces. reg. apostolice.

2. Cu toate, că în afacerea aceasta, care privește întreaga națiune, ar fi fost din capul locului de cerut avisul *întregului cler și a întregii națiuni*, totuși fiindcă schimbările făcute în privilegiile națiunii, din motive numai preafinaltei curți cunoscute, n'au fost puse în apli-

care, spre mulțumirea M. Sale ces. reg. apostolice, de care sîntem legați cu supunere prin jurămînt de credință. și în care avem încrederea cea mai mare, că va estinde grija sa plină de gingășie, cu care tratează pe toți supușii sei, și asupra credincioșilor greco-neuniți, asupra clerului și națiunii noastre, și nu va lăsa să fie știrbite privilegiile națiunii: *se supune clerul și națiunea cu cea mai mare devoțiune celor cuprinse în acest paragraf*, comunicate mie în numele Domnitoarei, prin cancelaria aulică ungară, la 11 Ianuarie 1778, prin ordinul de *dependență*, prin care, afacerile privilegiale în chestiuni de religie, cari privesc clerul, până acum aparținătoare deputațiunii ilirice de curte, — vin trecute în cercul de activitate al cancelariei aulice ungare.

3. Precum de toți antecesorii metropoliți, așa și de mine departe a fost cugetul a mă estinde mai departe decât permit preafnaltele privilegii. Trebuie să mărturisesc însă sincer, că prin *sistarea dependenței în chestii lumești* (înțelege politice!), *de metropolit*, — *națiunea ar deveni nemîngăiată*, și lucrul acesta ar fi și contrar literilor clare ale privilegiilor; de aceea, molestările cu plînsori, adresate curții, nu vor înceta, până nu se lămurește treaba, și nu se precizează bine afacerile lumești, în cari credincioșii mireni au să depindă dela metropolit și episcopii sufragani. Ce să atinge mai departe de aceea-oe să referă în paragraful acesta la alegerea și întronisarea metropolitului, nu 'i-a picat în minte nici unui neunit, să se espectoreze în contra dispozițiilor, fiindcă din cuprinsul privilegiilor se vede apriat (în §§-ii 12 și 28) cum trebuie procedat la alegere de metropolit, și nu este de temut, că întărirea din partea preafnaltei curți, făcută în sensul privilegiilor, va fi denegată vre-odată, cu atât mai puțin, fiindcă în înțelesul privilegiilor, un metropolit astfel ales, — prin însași eserciarea drepturilor date prea grațios în numitele privilegii *vine recunoscut și întărit*; și de aceea, clerul și națiunea a rugat în congresele din 1769 și 1774 pe M. Voastră ces. reg. apostolică, *să-'i cedeze dreptul de alegere*, atât pentru administratorii instituiți în diecesele văduvite, cât și pentru adevăratul metropolit, așa cum era obiceiul în vremile de demult, supunându-se curții actul alegerii spre preafnalță aprobare.

4. Fiind în paragraful acesta vorba despre asemnarea sumei de 6.000 fl. din cassa camerală din *Eseg* și a sumei de 3.000 fl. din cassa camerală din *Timișoara*, în total 9.000 fl. ca echivalent de salar acordat prea grațios actualului metropolit, după-cum s'a dat

și fostului metropolit *Nenadovici*, 'mi-se dă ocasiunea, să rog prea umilit pe M. Sa ces. reg. apostolică, să acorde și încuviințeze așa numiții *galbeni chinezești*, obicinuiți în întregul *Banat timișan*, atât actualului metropolit cât și urmașilor sei, precum acordați au fost și metropolitului *Nenadovici*, din partea deputațiunii ilirice și bănățene, la 21 Iulie 1752. La celelalte două puncte ale Ș-lui acestuia îmi rezerv dreptul a face reprezentațiune specială. deosebi cu privire la folosirea bunurilor din *Dalia* și *Neradin*.

5. Paragraful acesta e trecut ca superfluu în regulament și a provocat mare îngrijorare în sînul națiunii; și fiindcă în privința aceasta unele împrejurări au provocat încă pe vremea metropolitului *Nenadovici* cu totul alte dispoziții, îmi rezerv asemenea dreptul a face reprezentațiune specială, prea umilită.

6. Pentru enunțarea făcută cu privire la lăsămînturile metropolitului și episcopilor din preainalta parte domnească, își exprimă *clerul și națiunea ilirică*, adânc supusă, cea mai umilită mulțumire față de M. Sa ces. reg. apostolică; și

7. Își reînnoește toate rugările făcute din partea congresului dela 1774 pentru justa delăturare a tuturor pedecilor puse cu inventarisarea și socotelile averii bisericești, nu numai pentru-că privilegiile dispun în privința aceasta, ci și pentru-că aceasta e pentru națiune o inovație, și un lucru octroat, care nu merită atîta muncă, dacă luăm în considerare, că de multe-ori cassa bisericii, fiind poporul sêrac, nu stă decît din 3 fl.; și e și în contra preainaltelor dispozițiuni, în înțelesul cărora un esmis al metropolitului sau al episcopului face inventarul bisericii, în prezența reprezentantului stăpînirii, care poate fi funcționar comitatens, domnul de pămînt din localitate, sau un ofițer, ear' dintre cele trei chei ale cassei, una o primește epitropul, a doua preotul și a treia funcționarul comitatens, respective ofițerul; și toți acestia cad în sarcina bisericeii sau a comunei, cu prânzuri și cu diete plătite; mai avînd a ține în vedere și aceea, că după-cum a dovedit experiența făcută în anii din urmă, nu toate persoanele designate se pot întruni deodată și toate la un loc, pentru-că multe din ele au și alte afaceri, și atunci aruncînd vina pe cei absenți, cei prezenți consumă și amână numai facerea socotelilor și a inventarelor; și așa socotelile nu intră pînă la finea anului, epitropii vechi rîu pot sê abzică, alții noi nu pot fi aleși, pentru-că antecesorii nu sînt absolvați, ear' cei noi n'ar putè nici sê primească obiectele și socotelile.

De altcum și așa nepracticitatea lucrului e evidentă de acolo, că în cas de erogare toate cele trei persoane însărcinate cu păstrarea cheilor au să fie prezente, să deschidă împreună cassa și să facă plătirile, ear' continuele călătorii încoace și încolo ar cauza și epitropilor și comunelor spese mari. De aceea ne reînoim preaumilita rugare, să rămână chestia cu socoțile și inventarele bisericilor la *usul* și *observanța* de pâna acuma și să se facă fără concursul și cooperarea unui ofițer sau funcționar, numai prin mandatarul metropolitului sau al episcopului, cu epitropii bisericeii, în prezența celor mai bătrâni din comună, de ritul gr.-neunit.

8. În §-ii 8—20, apoi 28—30, se tratează în regulament despre testamentele metropoliților și episcopilor; despre averea neatacabilă metropolitană, și despre partea ce cade din fondul clerical-școlar din Carloveț la lăsământul metropolitului sau al episcopului; despre candidarea și alegerea asistenților dați metropolitului pentru-ca să facă administrarea metropoliei; despre datorințele acestora la cas că trebuie puse toate sub chee și la cas că să aranjează conduct de înmormântare metropolitului, când se adună noul convent de alegere și să institue administrator pentru durata vacanței; mai departe despre urbarisarea pământurilor aparținătoare metropoliei; despre darea socotelilor; în fine despre modul cum sînt de pertractat lăsământurile metropolitane și episcopești și cum trebuie procedat față de pasivele rămase, și cum se poate aduce ordine în fondurile școlare. De aceea, eu și episcopii întregului cler și ai întregii națiuni, credincioase și supuse, trebuie să mulțumim cu cea mai adâncă devoțiune, pentru preainaltele dispozițiuni; dar' totodată trebuie să ne rugăm cu adâncă supunere, să ni-se permită a atrage atențiunea asupra unor lucruri referitoare la rămasul metropolitului sau episcopului, — cuprinse în §-ul 16, și în punct 2, — anume, că pentru cler și națiune ar fi dureros, ear' pentru creditul metropolitului și al asistenților sei ar fi păgubitor, dacă în înțelesul acestui paragraf, punct I., nu 'i-s'ar încredința toate obiectele, prețioasele, mobilele și biblioteca, așa, ca numai ornatele metropolitului și prețioasele și argintăriile obicînuite la pontificarea metropolitului să vină predate bisericeii metropolitane, căreia aceste lucruri și așa n'au aparținut nici-odată, ci totdeauna metropoliei, și au fost procurate pe spesele metropoliților, dar' au fost trecute în inventarul bisericeii; de unde a urmat, că totdeauna când metropolitul avea să pontifice altundeva, în afară de Carloveț, trebuia să le ceară dela epitropii din Carloveț, pe lângă revers,

după-cum se poate dovedi; și fiindcă biserica metropolitană din Carloveț încă își are ornatele sale bisericești, cari nu au nici un amestec cu ale metropoliei, adresăm umilita rugare să se facă o schimbare și în privința aceasta. și ornatele metropolitului, predate bisericei metropolitane din Carloveț, precum și prețioasele și arginteriile necesare metropolitului la pontificare, *să fie restituite metropoliei* și întocmai ca celelalte obiecte, prețioase, mobile și bibliotecă, să fie lăsate în folosința eventualului metropolit, pe lângă observarea precauțiunii din punctul prim.

9. Fiindcă temporarului metropolit 'i-s'au dat pentru controlă și administrare trei asistenți, un episcop, un ofițer de ștab sau ofițer suprem și o parte politică, dar' toți *de legea și națiunea noastră*, dorința cea mai ferbinte a credincioasei națiuni este, să binevoiască M. Sa. ces. reg. apostolică a împuternicii preagrațios pe metropolitul și pe cei trei asistenți ai sei, ca

Antâiu: după-ce ei primesc capitalele și interesele, ei să dea și socoteală;

Al doilea: să răspundă pentru fondul metropolitan încredințat lor, și despre fondul școlar clerical și să dispună de averea metropoliei amăsurat științei și conștiinței celei mai bune a lor, ear' banii să-i elocheze la credincioșii noștri de ritul greco-neunit și la *naționaliștii noștri*, cari au contribuit în mod însemnat la acest fond, și a căror poziție și avere e mai bine cunoscută asistenților metropolitanii decât ori-cui altuia, — pe lângă ipotecă reală suficientă, prevăzută în regulament, *fără a mai face întrebare*, fiind o astfel de cămătărie permisă și la persoane private, amăsurat §-lui 8 punct 3; și să facă raport despre dislocarea banilor la privați, pentru-ca să se știe totdeauna ce capitale sînt cari n'aduc interese; pentru-că cele 8000 fl. depuse la oficiul de aramă aduc numai 4% interese, pe când la privați se pot căpăta, dacă nu 6, apoi sigur 5%; ear' experiența ne arată, cât de păgubitor pentru fondurile, dacă manipularea averii metropolitane să face fără influența asistenților metropolitanii.

Cu privire la marele *service* de masă, — de argint, - cumpărat pe basa preînaltului regulament din 1770, §-ul 8, care a trebuit să fie vîndut la anul 1776, se știe că a costat 477 de mărci à 18 fl., va se zică 8564 fl. numai argintul brut, ear' pentru facere s'au aflat trecuți la activele lășămentare ale metropolitului *Georgievici*, ca primiți din averea neatacabilă a metropoliei, 5560 fl. 05 cr., prin urmare întregul *service* a costat 14.124 fl. 05 cr. Dar' când a fost trimis

la Viena spre vânzare nu s'a primit pentru el decât numai 8000 fl. va se zică, nu numai din preț s'au pierdut 6124 fl. 05 cr., ci s'au mai plătit și spese de transport, dela Timișoara la Viena, 136 fl. 46 cr. Așadară pierderea a fost 6260 fl. 51 cr.

Acum, dacă acest *service de masă* nu era trimis la Viena spre vânzare, cu spese de transport în sumă de 136 fl. 46 cr., ci se dădea episcopului din Timișoara, pentru suma oferită de 9231 fl. 27 cr. nu se perdea din capital 1231 fl. 27 cr., ear' ca interese pe cinci ani, după întreaga sumă de cumpărare (9231 fl. 27 cr.), cu 5% soco-tite, 707 fl. 30 cr. la olaltă deci 2075 fl. 43 cr. ci pierderea arătată mai sus ar fi cu atâta mai mică, va se zică ar fi redusă la 4185 fl. 08 cr.

Al treilea: să se trimită numiților asistenți metropolitani, pe lângă instrucțiune potrivită, obligațiunile despre suma de 13,615 fl. 25³/₄ cr. depusă spre fructificare în urma decretului deputațiunii ilirice de curte din 4 Maiu 1772, ca datorie rămasă dela guvernul camerei ilirice de curte, și despre suma de 5063 fl., predată la 13 Iunie 1773, prin comisiunea ilirică din *Eseg*, ca bani gata, deputațiunii ilirice de curte, — comunicându-'li-se, că aceste două capitale unde sânt depuse spre fructificare, și că cine are dreptul, atât după ele, cât și după cel depus la 1 Aprilie 1777 la oficiul de aramă ces. reg., în sumă de 8000 fl., când și cum, lunar, la cuartal, la jumătate de an, sau la finea anului, să ridice interesele curente; ce taxe de timbru vin puse pe cuitanțe, cum trebuie să fie acestea stilisate și cine are să le subscrie?

Al patrulea: ca acești asistenți, dați fiind metropolitului pentru facerea administrației și a controlului, fără a se numi, ca în §-ul 9, asistenți de *rafiociniu*, ci totdeauna *asistenți metropolitani*, fiindcă cu desființarea deputațiunii ilirice de curte încetează și activitatea comisiunii ilirice subdelegate din *Eseg*: să nu mai depindă de o astfel de subdelegațiune, cum se zice în §§-ii 10 și 11, ci să fie candidați din partea metropolitului, ear' în cas de vacanță, din partea administratorului metropolitan; și în fine,

Al cincilea: să se permită preagrățios, ca în cas de deces, la metropoliți, cum se spune în §-ul 12, asistenții. doi asesori consistoriali, unul preot, altul mirean, cei doi epitropi, fără influența vre-unei superiorități civile, — să facă punerea sub cheie și inventarisarea precum și pertractarea lăsemântului; ear' în cele archiepiscopești, administratorul, consistorul apelator, pe lângă asistenți și episcopi, și împreună cu administratorul diecesei și cu consistoriul diecesan, însă

totdeauna și pretutindenea conform prescrierilor preagrațioase, cuprinse în preînaltul regulament, să le facă toate, cu deplină precauțiune și observând toate cele-ce sînt de observat, stabilind ce se cuvine fiecărui fond, fiindcă o parte din pertractarea lăsămentară după preoți formează ramul cel mai nobil din *dependența* cuprinsă în paragrafii preînaltelor privilegii; și așa e natural, că administratorii și consistoriile se vor ocupa cu mai mare zel cu resolvarea afacerilor lăsămëntare, dacă din lăsămënt o parte trece la fondul ce servește spre folosul propriu sau spre folosul comun al națiunii; și de altcum însă experiența ne învață, cât de scumpe sînt pertractările lăsămëntare ale metropolișilor și episcopilor, dacă se fac prin judecătoriile civile, căci din lăsămëntul rămas de episcopul din *Carlstadt*, aproape a treia parte a fost folosită pentru acoperirea speselor avute cu comisiunea și cu judecătoriile, și prin urmare abia a întrat cam *atîta* și la fonduri. Ear' din lăsămëntul fostului episcop din *Costainița* n'a întrat chiar nimic.

ad 21. Să spune în preînaltelile privilegii, — unde se stabilește liberul esercițiu religionar și autoritatea ce compete metropolitului și episcopilor, că alegerea de episcopi cum are să se facă; și fiindcă la anul 1768 s'a dat naștere din partea deputațiunii ilirice de curte unei inovații, care până aci nu a esistat, anume, de-a se trimite la fiecare alegere de episcop un comisar imperial: de aici s'a remonstat, nu numai atunci, la 19 Aprilie 1768, în numele sinodului, ci și în decursul întregului an 1769. prin plînsori înaintate din partea congresului național, în cari era espusă rugarea cea mai supusă, că la alegeri de episcopi să fie menținut metodel usitat de optzeci și atîția de ani, după-cum se spune și în concesionile privilegiale, date sub *sfântul cuvânt regal*, din partea M. Sale ces. reg. apostolice, precum și din partea glorioșilor antecesori, — a căror modificare, sau inovație, introdusă în religia privilegiată, în statutele bisericești și în libertatea credinței, provoacă cel mai simțitor resens în sinul întregii națiuni.

Dela anul 1690 până la 1769 numai odată a fost comisar la sinod. dar' și atunci numai pentru-că era present la congresul național. De aceea, să se facă preagrațioasa îndurare, și atît la alegeri de episcopi, cât și în alte afaceri eclesiastice, sinodul, întrunit pe basa statutului eclesiastic să fie dispensat preagrațios de prezența unui astfel de comisar regal, cu atîta mai virtos, fiindcă în §-ul 21 se face dispozițiune, ca comisarul să nu fie present la votare și la facerea scrusițiunilor.

tiniului; ear' rezultatul votării se poate trimite înaltei curți, sau M. Sale ces. reg. apostolice însași, tot așa de bine de-adeptul, în original, ca și cum se predă comisarului. Căci pot obveni casuri speciale, când din cauză de morb sau din alte împrejurări, nu pot să se adune toți episcopii, dar' voturile trebuie să se adune dela toți, în scris, și ei trebuie să le dee. De aceea, se reînțește acuma rugarea cea mai umilită, ca M. Voastră ces. reg. apostolică să dispensați sinodul de prezența, inventată numai la anul 1769, a comisarului regal, și să permiteți, ca celelalte dispozițiuni ale §-lui 21, referitoare la numărul și specificarea episcopilor să aibă valoare numai pentru actuala stare de lucruri și să *nu fie păgubitoare pentru națiune la o eventuală cucerire de feară.*

Mai departe, fiind vorba în §-ul acesta despre alegerea de episcopi, rog cu cea mai mare umilință, ca M. Voastră să binevoiască a dispune să nu rămână vacant nici un scaun de metropolit sau episcop *mai mult de jumătate de an*, după-cum prescriu canoanele bisericii greco-neunite; ci să se facă numai decât alegerea, fiindcă pentru conventul de alegere a metropolitului, speșele se asemează din trei în trei luni, pe basa §-lui 15, la mânilor administratorului. Și fiindcă ceremonialul de sub *A*) nu e îndreptat așa cum a cerut sinodul din 26 Octomvrie 1776, și cum a binevoit a dispune M. Voastră sub punctul 4, 6 și 10, — rog cu cea mai mare devoțiune ca îndreptarea aceasta să se facă în textul regulamentului.

ad. 22. La §-ul acesta trebuie să fac cu cea mai mare supunere destăinuirea, că întregul cler și întreaga națiune supusă și credincioasă e dureros atinsă de introdusa transferare de episcopi dintr'o diecesă într'alta, mai cu seamă într'una mai bună și cu mai mari venituri, fiindcă prin aceasta se violează legile bisericii gr.-neunite. De aceea, adresez cea mai umilită rugare, M. Voastră să binevoiască a cassa preagrațios pentru viitor aceasta transferare ilegală.

ad. 23. Se face numai observarea prea umilită, că prin §-ul acesta vin prostituți, fără a fi vinovați, toți episcopii, pe când cuviincios era, dacă numai respectivul era pedepsit singur, ear' nu toți pentru unul.

ad. 24. În regulamentul de mai înainte, dela anul 1770, au fost trecute în acest paragraf speșele pentru salarisarea unui *agent național*, precum și pentru acoperirea altor cheltueli eventuale. Cum însă în regulamentul nou nu obvine espresiunea aceasta, națiunea e plină de îngrijire, că pe viitor va fi oprită să-și mai țină *agent național*. Sentimentul de supunere oprește națiunea să iee poziție în contra

acestei dispozițiuni prea înalte a Domnitoarei țării; dar' se roagă cu toată umilința, să se iee în considerare, că acei doi indivizi, ca *agenți naționali*, ca secretari naționali, sînt foarte necesari întregului cler și întregii națiuni; sînt chiar indispensabili, prin urmare, să se conceadă prea grațios, ca numiții doi indivizi să se salarisese din fondul manipulat ca *bun național*.

ad. 25. Fiindcă în privilegiile acordate națiunii ilirice s'au luat dispoziții clare cu privire la visitarea dieceselor, și dela primirea concesiunilor preaînalte, timp de 88 de ani, diecesele au fost visitate în pace, fără a se cere pentru fiecare visitațiune concesie specială: clerul și națiunea trebuie să considere această nouă dispoziție de o restrîngere făcută în liberul esercițiu al religiei, conces preagrațios și eserciat de atâția ani, — căci prin aceasta metropolitul și episcopii vin apăsați în conștiința lor și reținuți dela împlinirea datorinței lor, dictată de canoane și de propriile îndatoriri. Națiunea însași știe foarte bine, din cuprinsul regulamentelor și din alte dispozițiuni luate, precum și din rezoluțiunile date din partea deputațiunii ilirice de curte la recercările înaintate din partea episcopilor din Bacica, *Arad* și *Carlstadt*, ce scop se urmărește prin noua dispoziție, luată în contra clarelor privilegii și a liberei religiei, sancționată prin ele. De aceea se roagă națiunea, ca M. Voastră ces. reg. apostolică să se îndure preagrațios a concede episcopilor și metropolitului visitațiunea dieceselor în libertatea de până acuma, și conform usului și observanței de mai nainte, din regulamentul din anul 1769, când s'a luat ântâiu această dispozițiune, permițându-se să se facă visitațiunea fără propunere și fără cerere de concesiune.

ad. 26. Pentru a se aduce la îndeplinire §-ul acesta, va trebui numai pentru a fi adusă la cunoștință, din cas în cas, neobservarea lui, — să se scrie mai mult decât să scrie pentru a se face corespondența însași.

ad 30. Pentru aceasta preagrațioasă dispoziție își exprimă clerul și națiunea de nou și cu genunchi plecați cea mai ferbinte mulțumire, cu supusa rugare, ca cele două fonduri să rămână intacte. ear' venitele lor, în special ale fondului școlar, să nu se folosească spre alt scop decât spre care e determinat.

ad 31 și 32. Acea ce se zice preagrațios în acești doi §§-i despre protopresbiterate și protopopi, să rămână așa cum se zice.

ad 33. Dar' trebuie să spun cu cea mai mare devoțiune, cum clerul și națiunea e dureros atinsă și e neconsolabilă, că în noul regu-

lament din anul 1777 nu s'a ținut cont nici de petițiunea înaintată la preafînaltul loc pentru a se da o preafînaltă îngrijire *creșterii unui cler greco-neunit, mai bun și mai destoinic*, și nici de rugarea înaintată la anul 1774, din partea congresului ținut atunci, provăzută cu rezoluțiunea M. Voastre, cari ambele nu au fost împlinite, ci amânată a fost dorința, pe timp nederminat, *de-a se ridica gimnasiul național cu alumneu în libera cetate regească Neoplanta*, spre care scop, la ordin preafînalt, la anul 1774 și la cel următor 1775 comisiariatul reg. a compus planurile și devisul, ear' deputațiunea ilirică de curte a compus și edat regulele normative, — instituind o comisiune școlară și precisând fundațiunea alumneală, pe când pentru acoperirea sumei necesare, care mai lipsește din fondul școlar, s'a repartat pe fiecare casă din provincie și din graniță, apoi pe cler, câte 5 cr. până va fi suma acoperită. De aceea, clerul și națiunea suspină după grabnica reînnoire a acestei dispozițiuni preagrațioase, preafînalte și aducătoare de mângăere generală, pentru-ca să se poată ridica cu grabă gimnasiul național și alumneul, ca să poată fi educate puterile, cari vor avea să instrueze tinerimea în școalele clericale și triviale ce vor fi introduse în fiecare diecesă.

ad 34. Căci altcum întregul §. referitor la certificate și esamene consistoriale, ținute cu cei-ce competează să fie diaconi, preoți sau mai mari, nu va da roade și rămâne neexecutat acolo unde nu există gimnasii, studii, învățători și profesori. Pe când dacă se introduc studii și indivizi inteligenți, va fi foarte la loc, ca fiecare episcop, dacă la alegerea preoților nu are în vedere meritele și capacitatea. după-cum e dator, conform obligamentului său față de Dumnezeu și de Domnitoare, să fie supus pedepsei canonice pentru persoana sa proprie, nu însă pentru aceea, cum s'a mai întemplat în multe casuri, pentru-ca să se facă restrângeri pe seama tuturor episcopilor.

ad 35 și 36. Să recunoaște cu adâncă mulțumire îngrijirea preafînaltă de mamă față de supușii gr.-neuniți din țerile de coroană; și venind la

ad 37. Espun cu cea mai mare supunere, că după-ce la anul 1769 s'a făcut propunere pentru precisarea numărului preoților într'a-devăr necesari pentru funcțiuni, și în scopul acesta întreaga preoțime de ritul nostru a fost conșcrisă, — ar fi de dorit să nu se facă deosebire între preoții fungenți și cei-ce trec peste număr, ci toți să se bucure de imunitatea privilegială, întărită preagrațios la anii 1756, 1758 și 1763, 1770 și 1777, fiindcă chiar și împușinarea

preoțimei, prevăzută în regulamentul din anul 1770 punct 5, se va face numai încet, după moartea celor aflători în imunitate, căci stabilirea numărului preoților se face *pentru viitor*, nu pentru prezent. Dar' după-ce cei trecuți peste număr sînt siliți să poarte toate sarcinile, ca supușii mireni, și așa ca-și-cum ar fi preoți puși în posturi de nou create, — se roagă clerul și națiunea, să se aibă în vedere soarta miseră a acesteî preoțimi ce trece peste număr și să se lase în imunitatea avută, ca să moară în ea; de altcum să se revoace punctul 5 întrodus în special în districtele militare, ca ceva nou, dar' contrar privilegiilor și puterii date metropolitului și episcopilor.

ad 38. Clerul se va ține de aceea ce e dat bisericei, după lege, în paragraful acesta.

ad 39. Din cauza inegalității de stolă, care e mai mică în parochiile din graniță decât în cele din provincie, deși preoții au să facă egale funcțiuni și egale servicii, se observă oareși-care nemulțumire, dar' totuși vom aștepta timpuri mai bune, pentru urcarea și egalizarea stolei.

ad 40 și 41. Tot așa e liniștită preoțimea, văzînd preafnalta aprobare a imunității, cîtă vreme preafnalta rezoluțiune va fi observată în întreg cuprinsul ei, ad litteram.

ad 42. Legarea căsătoriilor prin preoți e întrodusă deja în înțelesul, ca să-î premeargă trei vestiri publice; ear' în direcția aceasta să nu se facă schimbare, decât în urmarea dispensațiunii date din partea episcopului.

ad 43. Paragraful acesta ne dă, prin cuprinsul seu literal, destul de bine a înțelege, că despre ce fel de înmormîntări e vorba; dar' după edarea regulamentului din anul trecut, la 28 August același an, s'a adus din partea deputațiunii ilirice de curte *un mod de înmormîntare cu totul nou pe seama națiunii ilirice*, care după-cum am încunoștiințat despre aceasta, cu cea mai mare supunere, prin deputațiunea ilirică de curte, la 13 și 14, ear' la 24 Noemvrie anul trecut, deadreptul, prin stafetă, pe M. Voastră ces. reg. apostolică, — a produs mare ferbere în sînul națiunii și a dat naștere la triste urmări. Mă provoc la locul acesta, la reprezentațiunile înaintate sub daturile susamintite, și rog cu mare devoțiune pe M. Voastră ces. reg. apostolică, să vă îndurați preagrațioasă a dispune, ca noul mod de înmormîntare să fie delăturat în toate diecesele în cari sînt credincioși de ritul greco-neunit, spre liniștirea celei mai credincioase națiuni, lăsându-î și pentru mai departe, întreg și nealterat, vechiul obicei

de înmormântare, adus cu ea, isvorit din liberul esercițiu religionar, garantat în privilegii, prescris de biserică și eserciat până acuma de atâția ani, și care nici nu poate fi modificat; anume: ca întregul conduct să fie admis ca mai nainte, plecând și în viitor cu mortul dela casă *în sicriu deschis* la biserică, unde făcându-’i-se sfințirea și iertăciunile, tot *în sicriu deschis* și cu același conduct să fie dus la cimiterul comun, ori la groapa din ograda bisericii, făcută din peatră și cu boltitură, — pentru a fi aici îngropat, ori acolo astupat cu pământ; căci în cas contrar nu vor înceta plânsorile pe tema aceasta și liniștea nu va fi restabilită.

ad 44. 45 și 46. Aceste paragrafe au dreptul de-a fi în ființă; dar’

ad. 47. Paragraful acesta și cei următori cauzează clerului și națiunii consternare, pentru inventata stabilire de număr pentru mănăstiri, precum și a călugărilor aflători în ele, fiindcă se pare a fi ceva nou față cu privilegiile donate din partea preainalților domnitori, și contrar acestora. prin urmare în defavorul națiunii, acum după optzeci și mai bine de ani trecuți. cu atât mai vârtos, fiindcă în toate districtele provinciale și militare, în cari se află mănăstirile noastre de rit gr.-neunit, e în de obște cunoscut, că dela câștigarea privilegiilor nu s’a ridicat o singură mănăstire, ci toate, în același număr, au existat dintru început ca și astăzi, prin urmare sunt conferate și confirmate prea grațios prin aceleași privilegii, pe basa cărora au existat până acuma neturburate; și de aceea, națiunea nu poate afla rostul propunerii de-a se stabili un număr fix pe seama mănăstirilor, și nici rostul altor dispoziții de modificare și regulare, pe seama călugărilor, cu atât mai puțin, fiindcă deoparte clerul și națiunea ține la neclintita credință și supunere. și va ține, în cea mai credincioasă alipire. până la ultima picătură de sânge, de altă parte, fiindcă nici sub glorioșii antecesori, nici sub M. Voastră ces. reg. apostolică însași, în decursul glorioasei domniri de 37 de ani trecuți, în special la anul 1770, când s’a făcut regulamentul, o astfel de modificare nu s’a făcut *fără să se întrebe întreaga națiune.*

ad 48 și 49. Fără nici o considerare la puterea de dispunere și de reglementare, garantată în mod preagrațios metropolitului, episcopilor și celorlalți ecleziastici, s’au stabilit puncte de regulare, principii, reguli de disciplină, normative pentru mănăstiri, și s’au dat spre esecutare, în formă de ordin; dar’ clerul și națiunea înțelegând, că în special disciplinarea în mănăstiri a emanat *dela un unit*, și că sinodul a primit-o, publicându-o ca elaboratul seu propriu,

a început să prindă neîncredere, suspicionare și înstrăinare față de metropolitul și episcopii, și de aceea chiar și mănăstirile au înapoiat esemplarele împărțite lor. Și întru adevăr, confruntând punctele de regulare, debaterile sinodale și normativele disciplinare pentru mănăstiri, eșite asemenea din tipar, — multe nu vor consuna, dar' se vor constata puncte, cari dau ansă celor ai noștri de a fi duși în eroare și de-a ridica dificultăți, fiindcă în sinod, sesiunea a zecea din 5 Octomvrie 1776, s'a decretat referitor la punctul 2 din §-ul 48, că punerea unui archimandrit și a unui egumen deodată în aceeași mănăstire, ca doi stareți numiți pe vieață, nu va fi de bun rezultat, pentru-că se vor naște neînțelegeri; și chiar și în normativul disciplinar pentru mănăstiri, la cap 2 punct 2 se spune, că în măuăstire *unul se fie superior peste toți frații*, dar' imediat la cap 2 punct 11 și la cap 4 punct 7 și 10 se face abatere dela aceasta, și se pune egumen și acolo unde mănăstirea are archimandrit, ba se fac și vice-egumeni, și chiar și în regulament, punct 2 §. 48 se precisează de nou, că unde este archimandrit, să fie și egumen, ca al doilea cap al mănăstirei.

Ad punct 3 și 6 din §-ul 48, s'a născut în sinodul dela anul 1776 o ceartă pentru candidarea și alegerea de archimandriți. Fiindcă în privința aceasta n'a sosit rezoluțiunea preafinală cerută, nici pentru uua nici pentru cealaltă dintre părți, ci s'a dat lucrului o estensiune neobicinuită la națiune, — ar fi de dispus, ca episcopii să propună în diecesele lor indivizii pe cari vreau să-și aibă ca archimandriți, și după aprobarea și întărirea cousistoriului apelatoriu, și a metropolitului, pe lângă care mai sânt doi episcopi, să fie numiți; ear' dispozițiile luate în punctul 7, 8 și 9 din acest paragraf, să fie modificate, așa, că aceea-ce să referă la întărirea archimandritului de stareț (prim efor) în mănăstire, să aibă aplicare și la egumeni, acolo unde acestia sânt stareții mănăstirei, dispunându-se, că aceea-ce în punctul 8 și 9 se pune între agendele egumenului, să le facă vicarul archimandritului sau al egumenului.

Fiindcă în biserica noastră călugării se recrutează pe două căi, ântâiu prin educațiune și al doilea *prin trecerea preoților de mir, ajunși în stare de vĕduvie, la starea monachală*, și după canoulul 40 al consiliului 6 ecumenic, tinerii de categoria primă se primesc în etate de 16 ani, ear' cei din urmă nu au să facă novițiatul: să se reducă anii de novițiat, prescriși în punctul 12, cu știrea și consentimentul respectivelor cousistorii.

De sub oprirea de-a mai aduna milă ar pute fi scoase mănăstirile *Gomiria* și *Lepavina*, fiindcă acestea au fost asigurate despre libertatea de-a colecta, în 6 Martie 1775, prin comisarul împărătesc, congresual și sinodal, baron de *Mathesen*, la ordin preaînalt.

Mai sînt unele obiecte trecute în ultimul regulament, asupra cărora clerul și națiunea s'ă plînge. Dar' fiindcă termenul pus pentru înaintarea plîngerilor 'mi-se pare a fi prea scurt și termenul nu poate rămâne neobservat, abstau de astădată dela înșirarea lor, și-'mi rezerv cererea preaînaltei permisiuni, de-a aduce mai târziu la preaînaltă cunoștință celelalte plînsori. După-care am rămas: Viena 27 Ianuarie 1778. Cel mai supus și fidel credincios

Vincențiu Ioanovici Vidak m. p.,
arhiepiscop și metropolit.

Nu mult după înaintarea acestei plînsori, Metropolitul *Ioanovici* a înaintat la locul preaînalt o nouă plînsoare, ca întregire a celei dintăiu, în care espune gravaminele clerului și națiunii ilirice cu privire la *celelalte* puncte din regulamentul *octroat*, pe cari din scurtîimea timpului nu le-a putut trata în plînsorea primă.

În aceasta a doua plînsoare, tot atît de voluminoasă ca cea dintăiu, metropolitul se ocupă de nou cu intenționata reducere de număr la mănăstiri și la călugări, și cere menținerea usului de mai nainte. Tot așa și cu privire la manipularea averilor mănăstirești.

Cere mai departe metropolitul, ca *clerul gr.-oriental* s'ă fie decretat întru toate *egal cu clerul catolic*. În special ce privește pedepsirea preoților, cere abrogarea dispozițiilor de-a pute fi preoții pedepsiți cu pedepse *corporale*. Și după-ce mai atinge și alte cereri și dorințe ale clerului și națiunii ilirice, trece la comentarea paragrafului 65 din regulament, referitor la care își espune părerile după-cum urmează :

„După-ce *ad 33* s'a anunțat cea mai umilită rugare pentru ridicarea unui *gimnasiu național* cu alumneu, — chestie rezolvată deja în mod preagrațios, — nu rămâne decât a mai adăoga aici cu umilință, că cu toate-că din regulamentul edat la anul 1770 clerul și națiunea a scos mare mîngăere cu privire la ridicarea de școale triviale, — e în sigura așteptare, că astfel de școale triviale vor fi cu considerare la religiunea neunită și la *limba națională*, în prima linie, și cu atît mai vîrtos, fiindcă în regulamentul de mai nainte, la finea acestui paragraf, s'a dat publicității printre credincioșii neuniți preagrațioasa dispoziție, ca *copții lor s'ă fie primiți fără împo-*

trivire pe viitor în școalele catolice, pentru a-și primi acolo instrucțiunea.

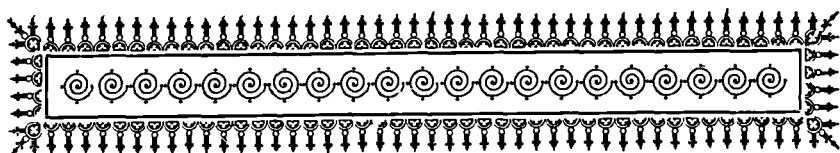
Dar' acum cu adâncă perplesitate și nu eu mică temere vedem, cum în noul regulament din anul trecut 1777, acest paragraf 65, cu toate-că în ședința 17 a sinodului ținut în 26 Octomvrie 1776 a fost cu totul de alt cuprins, și ameliorarea a fost cu totul în alt înțeles propusă de sinod, — a fost cu desevârșire *schimbat* după sinod, așa, ca din dispozițiile luate ici și colea, să se poată vedea până la evidență, că e vorba mai mult de *introducerea limbii germane* și de salariisarea învățătorilor *germani*, precum și de trimiterea copiilor neuniți *cu forța la școalele germane*, pe când școalele adaptate, *după religiuine*, pe seama *limbii naționale*, sînt atît de neglese, încât abia s'ă mai află de acestea în districtul Carlstadtului, a Varasdinului și în *granița militară din Banat*. Ba în comunitățile libere militare, nici chiar ridicarea și repararea de școale și salarisarea învățătorilor nu se mai permite a se face din cassa comunală, la care *contribuiesc mai mult neuniții*, pe când pe seama catolicilor, chiar și dacă formează numai a șasa parte față de numărul *naționaliștilor*, li-se dau din cassa comunală speșele de întreținere, și nu li-se deneagă, cum s'a dispus aici în localitatea mea, — în *Carloveș*.

De aceea, să binevoiască M. Sa ces. reg. apostolică a delătura această consternare a clerului și națiunii, ordonând preagrațios, să se iee dispozițiuni mai clare cu privire la școalele triviale neunite, ordonând ca acelea să fie ridicate și susținute *pe basa ritului religiunii privilegiate*, ea învățătorii și directorii lor să fie recrutați *din aceeași religiune neunită*, să fie dotați din același fond din care primesc dotațiunea cei catolici, și *să fie puși sub supravegherea consistorului metropolitan, respective diecesan*.

Metropolitul reflectează apoi și la ceialalți paragrafi din noul regulament, insistând între altele pe lângă introducerea dispozițiunilor, ca în familii de diferite confesiuni, feciorii să fie instruați în religia tatălui, ear' fetele în a mamei lor.

Resultatul acestor două plânsori ale clerului și națiunii ilirice a fost, cum am spus, acela, că regulamentul a fost supus unei reviziuni și a fost modificat, ținându-se cont de multe dintre cererile metropolitului.

„Supplex libellus Valachorum“.

Dintre toate acțiunile noastre politice-naționale din trecut, săvârșite în epoca premergătoare redeșteptării noastre naționale, cea mai bine chibzuită, mai frumcășă și de mai mare însemnătate a fost: pășirea episcopilor români *Bob* și *Adamovici* în fața Tronului, la anul 1791. cu *Supplica Românilor*, memorandumul în care se aflau trecute toate dorințele și toate cererile Românilor din Ardeal, întemeiate pe cele mai neresturnabile drepturi *istorice*.

Memorandumul acesta, intitulat »*Supplex libellus Valachorum*«, a fost prima petițiune a Românilor, pusă pe *baze istorice*, singurele baze cari puteau fi luate în seamă pe acele vremuri; și el a fost simburile din care a încolțit, ear' mai târziu a răsărit în plină formațiune *programul nostru național*.

Suplica aceasta a format pentru generațiile următoare evanghelia și catechismul politic și ea formează și astăzi temeliala politiceii noastre naționale.

De o extremă temeinicie în fond. și de o admirabilă frumșeță în formă, suplica a fost primită cu cea mai mare bunăvoință din partea împăratului *Leopold II.*, care a trimis-o staturilor din Ardeal cu stricta îndrumare, să țină cont de dorințele și cererile Românilor, exprimate în ea în mod atât de convingător.

Nu ne-a rămas urmă scrisă, că ideea a cui a fost și cum s'a născut cu privire la înaintarea acestei suplice la adresa domnitorului. Tot ce știm este, că ea a fost compusă de *Méhes*, pe atunci consilier la curte, în cooperare cu călugării din Blaj. Și mai știm, că ea a fost înaintată Coroanei după-ce curtea dela Viena primise de mult și cunoștea în toate amănuntele sale proiectul ce îl elaborase *Beischlag* în chestia ridicării națiunii române din Ardeal la rangul de *patra națiune liberă* a Transilvaniei; și astfel s'ar putè zice, că nu e

tocmai lipsită de temei combinațiunea celor-ce cred, că pentru a da de isvorul adevărat trebuie să mergem deadreptul la Viena.

Antecedentele cunoscute, istoricește bine stabilite, cari au putut să facă necesară înaintarea suplicei Românilor din Ardeal, în forma în care ea a fost înaintată, au fost de alteum următoarele:

Încă sub domnia împărătesei *Maria Teresia* se croise planul la Viena pentru introducerea *limbei germane* ca limbă oficială, atât în școale, cât și în administrația publică, în întreaga monarchie, prin urmare și în *Ungaria și Ardeal*.

Era ideea consilierului de curte *Gebler*, care zicea, că introducerea limbei germane în școale și în vieța publică e extrem de necesară și folositoare, atât în Ungaria și Ardeal, cât și în Galiția, fiindcă: »*statul trebuie să nișuiască să fie compus cu timpul dintr'un singur popor*«, — idee, care s'a dovedit, mai curând decum se credea, a fi cu totul greșită și nerealisabilă.

Ideea avea însă la început mulți și mari aderenți la curtea dela Viena. Între ei cel mai mare era împăratul Iosif II., care după suirea sa pe tron s'a pus să o realizeze din tot adinsul. Prin rescripte severe împărătești a pus bazele *unificării administrației publice*, introducând pretutindenea limba germană ca limbă oficioasă.

La esecutare însă ordinele preainalte s'au lovit de pedeci. S'au lovit de rezistența Maghiarilor, cari au înscenat o opoziție energică. Aproape toate comitatele maghiare din Ungaria au ridicat proteste categorice în contra acestei »*violări de constituție ungară*«, cerând, că dacă e vorba să fie înlocuită limba oficială *latină* de până aci cu o limbă *vie*, atunci aceasta să fie cea *maghiară* pentru Ungaria, — ear' nu cea *germană*.

Împăratul Iosif II. a răspuns însă la protestele Maghiarilor cu următoarele argumente:

„Dacă limba maghiară ar fi limba generală în Ungaria și părțile aparținătoare ei, — ar fi cu puțință să fie întrebuințată în afacerile publice ale administrațiunii. Dar' e bine cunoscut, că limba *germană*, și cea *ilirică*, cu multele ei dialecte, precum și cea *valachă*, sânt tot așa în folosință, prin ce limba maghiară își pierde cu desevârșire dreptul de-a fi considerată de generală».

Pe lângă toată silința curții dela Viena însă și pe lângă toată energia împăratului Iosif II., planul totuși nu a putut fi realizat și Maghiarii au eșit învingători din lupta purtată cu Coroana, într'atâta, că s'a făcut abatere dela introducerea limbei germane ca limbă ofici-

oasă, și în Ungaria a rămas în folosință și pe mai departe limba latină.

Mișcarea aceasta a Maghiarilor în contra planurilor de germanizare ale curții dela Viena, din care a eșit o luptă formală pentru revindicarea de drepturi pe seama limbei maghiare: *a pus în mișcare și națiunile nemaghiare din patrie!*

Fie că motivul acțiunii înscenate din partea lor a fost cel presupus de cei-ce aplicați sînt a-1 găsi în *ordinul*, sau cel puțin în *indemnul*, în *boldul* dat dela Viena, ca națiunile nemaghiare din Ungaria să ridice aceleași pretensiuni cu privire la limbă, pe cari le ridicau Maghiarii, fiindcă și ele au aceleași isvoare de drept în chestia aceasta pe cari le au Maghiarii, ca astfel acțiunea Maghiarilor să fie paralizată și ei să fie aduși la tăcere cu pretensiunile lor, — fie că motivul a fost celalalt, mult mai firesc, *indemnul propriu* de-a cere drepturi egale cu Maghiarii: faptul e, că *toate* naționalitățile nemaghiare din țeară au început a se mișca.

Sêrbii au ținut *congres național* la 20 Iunie 1790, din care s'a trimis adresă Coroanei, cuprinse fiind în ea următoarele *pretențiuni naționale*:

Sanționarea privilegiilor naționale ale Sêrbilor;

Delimitare națională pe seama poporului sêrbesc, pentru a se putè constitui în *persoană morală*;

Cancelarie aulică specială pentru poporul sêrbesc;

Federație națională pe seama Sêrbilor;

Libertate religioasă, etc.

Sașii din Ardeal earăși au cerut, ear' dieta transilvană le-a *redat* la 1790 constituția municipală, avută mai nainte și perdută sub împèratul *Iosif II.*, recunoscîndu-'i de nou de »*națiune politică*«, cu dreptul de-a se folosi în administrația internă, precum și în corespondența cu autoritățile publice, de limba lor *germană*.

Slovacii și Rutenii asemenea au cerut *dela Coroană*, că dacă e să se introducă în vieața publică a Ungariei limba maghiară, paralel cu ea să fie respectate și limbile lor *naționale*, în școale și în administrația de stat.

Mișcându-se deci toate popoarele țării, nu puteau nici Românii să rămână în nepăsare.

'Și-au precizat și Românii ardeleni durerile și pretensiunile în memorandumul intitulat *Supplex libellus Valachorum*, și le-au înaintat Coroanei.

Cuprinsul acestui însemnat act politic, care, cum am spus, a fost înaintat împăratului Leopold II. provăzută cu subscrierea ambilor episcopi români de pe atunci, *Ioan Bob* și *Gherasim Adamovici*, ca conducători firești ai întregului cler și popor din Ardeal: e de o frumuseță rară și întregul document e un adevărat cap de operă.

În traducerea românească, făcută special pentru cartea aceasta de domnul Dr. *Elie Dăianu*, profesor în Blaj, care a redat și în românește toate frumusețile originalului latin, — textul suplicei e următorul:

Divule Caesar Auguste!

Cum scopul suprem și intențiunea cea mai justă a Maiestății Voastre în guvernarea acestui imperiu este, ca peste tot, atât drepturile omenești, cât și cele civile (cetățenești) să se estindă acurat asupra tuturor membrilor cari compun societatea și o susțin cu jertfele lor de sânge și de avere, și nici o parte a cetățenilor să nu se încumete (divellatur) a despoia pe alții de drepturile lor și a-'i oprima, — drept aceea, *națiunea română* din marele principat al Transilvaniei vine prin această carte de cerere publică a să prosterne înaintea tronului M. Voastre și a se ruga cu tot adinsul (omnibus precibus obtestatur) ca să *'i-se redee drepturile vechi*, cari aparțin în mod esențial fiecărui cetățean, și de cari ea a fost despoiată în secolul trecut, fără nici o dreptate, numai prin răutatea sorții acelor vremuri, după-cum îndată se va arăta.

Națiunea română este azi cea mai veche dintre toate națiunile din Transilvania, fiindcă își deduce originea dela coloniile romane, pe cari le făcū împăratul Traian în Dacia, la începutul secolului al II-lea, ducând acolo adese-ori un număr foarte mare de ostași veterani, în scopul de-a asigura provincia. Acest lucru e sigur și întărit cu dovezi istorice, cu o neîntreruptă tradițiune și cu marea asemănare a limbei, moravurilor și obiceiurilor.

Succesorii împăratului Traian au ținut Dacia în posesiune câțiva secolii de-arîndul; sub stăpânirea lor s'a propagat în această provincie și credința creștină, după ritul bisericeii orientale, prin stăruința episcopilor *Prothogen*, *Gaudențiu*, *Nichita* și *Theotim*, cu deosebire în secolul IV., după-cum ne învață istoria universală a bisericeii.

Într'aceea, deja în secolul III. popoare barbare au început a periclită soarta acestei preabogate provincii a imperiului roman; ba le-a succés în unele părți a să așeza stabil pe un timp, nici-odată însă n'au putut ajunge la atât, ca să șteargă de aci numele și stă-

pânirea Romanilor; pentru-că e sigur, că și în secolul IV. mai multe cetăți întărite din Orient, cu deosebire pe țărmurii Dunării, erau supuse împăraților romani, ear' părțile din lăuntru ale provinciei aveau abundență de locuitori romani, așa de mare, încât scuturându-'și deja în secolul al VII-lea jugul veneticilor, au întemeiat un stat propriu.

Norocul acesta 'l-a avut cu deosebire acea parte a Daciei, care astăzi se numește *Transilvania*. Locuitorii ei romani, doborând stăpânirea altor neamuri, erau supuși unor principii *aleși din sânul națiunii lor*, până la venirea Maghiarilor.

Apoi ca urmă de stăpânire, pe care, între alte popoare străine ce s'au perindat în Dacia, au avut-o asupra locuitorilor romani și unele neamuri slavice, a rămas până în zilele noastre faptul, că numele de *Vlachi* sau *Valachi*, cu care popoarele slavice, după-cum dovedește *Luciu Dalmata* și *Cromer Polonus*, numesc pe ori-ce Roman, Italic sau Latin, s'a păstrat în timpurile de mai târziu cel puțin pentru locuitorii Români din Dacia. Pe când Maghiarii au năvălit în Transilvania sub ducele Tuhutum, pe la finea secolului IX., locuitorii Romani ai acelor părți se numiau deja cu numele preschimbat de *Vlachi*.

După-cum mărturisește cel mai vechiu scriitor al Ungariei, notariul anonim al regelui Bela, în fruntea lor sta pe atunci, cu supremă potestate, ducele lor propriu *Gelu*; în lupta ce a avut-o însă cu Maghiarii, pentru apărarea patriei sale, a fost nenorocos, pentru-că prin ea 'și-a pierdut și domnia, și vieța.

După această nenorocită soartă a principelui lor, locuitorii Români ai provinciei, cari ocură sub numele de *Vlachi*, nu s'au mai împotrivit Maghiarilor, ci când au văzut moartea domnului lor (după-cum povestește Anonymus în istoria *ducum Hungariae* cap 27) de bună voe dându-'și mâinile 'și-au ales șieși domn pe Tuhutum, ducele Maghiarilor, și cu jurământ 'și-au întărit credința.

Gyula, nepotul mai bătrân al ducelui Tuhutum, deasemenea duce al Transilvaniei, călătorind la Constantinopol în secolul X., a îmbrățișat acolo religiunea creștină, după ritul bisericei orientale, și aducând cu sine în Transilvania pe monachul *Ieroteu*, mai târziu episcop. a câștigat pentru această biserică pe mai mulți din poporul seu, după-cum ne învață *Samuel Timon* în »*Imago antiquae Hungariae*« lib. III. cap. 1.

În secolul IX., după-ce regele *Stefan* cel Sfânt, învingând pe ducele *Gyula* junior, a adaos Transilvania la regatul Ungariei, au

trecut la creștinism și ceilalți Maghiari din Transilvania; însă prin sîrguința unor preoți adiecți bisericii occidentale, cari au ostenit întru convertirea lor, au fost adaoși la biserica occidentală, și după-ce și ceilalți Maghiari, cari fuseră convertiți la Christos deja, sub ducele Gyula senior, au trecut încetul cu încetul la biserica apusană. aproape numai locuitorii valachi ai provinciei au rămas în sînul bisericii orientale.

Cu toată deosebirea aceasta a riturilor bisericești, drepturile cetățenești erau comune ambelor națiuni. adică celei maghiare și celei valache, încă de pe când s'au coaliat într'o singură societate, sub ducele Tuhutum. Ca argument pentru acest adevăr fie de ajuns, pentru scurtîme, a cita scrisoarea autentică a conventului preacuratei vergure Maria din *Cluj-Mănăstur*, edată la anul 1437, pe care clarisimul *Pray* a publicat-o astfel în a sa a VII. disertațiune istorico-critică, secțiunea a VIII-a :

»Paulus Magnus de Vajda-Haza, vexilifer universitatis Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in partibus Transilvanicis etc.»

În același loc observă celebrul autor (*Pray*), că în scrisorile sale conventuale, *universitatea regnicolară a Maghiarilor și Valachilor* se provoacă la un *instrument* al regelui Stefan cel Sfânt, în care se tractează despre *imunitățile* lor, ceea-ce este un nou argument, cumcă fiecare din cele două națiuni a avut aceleași imunități și s'a bucurat de aceleași drepturi cetățenești.

Națiunea maghiară, e drept, că încă în același secol și în același an, în care au fost espedate acele scrisori conventuale, a făcut o uniune particulară de ajutor împrumutat cu Sécuii, conaționalii ei, cari în același timp începuseră a forma o națiune separată, cât și cu Sașii, cari au fost aduși în această provincie în secolul al XII-lea.

Uniunea aceasta a fost reînnoită deja în anul următor 1438, după-cum ne arată actele estradate în privința aceasta ale **vicevoevodului din acel timp, Lorand Lépes**. Totuși, uniunea aceea n'a stricat chiar nimic drepturilor *națiunii române*; ba soartea acesteia era înfloritoare tocmai în secolul, în care s'a făcut uniunea, pentru-că din sînul acestei națiuni a eșit *Ioan Huniade Corvinul*, care a fost ridicat la cele mai înalte ranguri, mai întâiu în Transilvania și apoi a fost pus în postul de suprem beliduce și guvernator în Ungaria, ear' nemuritorul său fiu *Matia* a fost înălțat chiar la tronul regatului; și pentru a nu mai aminti alți voevozi ai Transilvaniei, eștiți din sînul

acestei națiuni, însemnăm numai, că **Ion Geze (Getzi)**, din a căruia familie se zice că și astăzi mai există câțiva nobili valachi în comitatul Dobâca, a murit cu multă cinste pe la finea veacului XVI., în înalta slujbă de guvernator al Transilvaniei, ear' *Stefan Iozsika*, după-cum dovedește însuși istoricul ~~*Bethlen Farkas*, era Român de origine și neam, și a purtat distinsul oficiu de cancelar, sub principale *Bathori*.~~

Pe la mijlocul aceluia secol se distingea prin dignitatea de arhiepiscop al Strigoniului în Ungaria, și cancelar al regatului, **Nicolau Oláh**, deasemenea născut *din părinți români din Sibiu*, ear' fratele său *Mateiu* funcționa în oficiul ereditar de jude regesc, cu reședința în *Orăștie*, în Transilvania.

Acești înalți bărbați, distinși atât în statul Ungariei, cât și în al Transilvaniei, nici nu-și ascundeau originea lor de neam românesc; ba *Corvineștii* amândoi (*Ioan* și *Matia*) se făleau că ei și națiunea lor își deduc originea dela coloniile romane.

Despre aceasta mărturisește în scrierile sale *Bonfiniu* și *Luciu Dalmata*.

Pe lângă acestea, împăratul Ferdinand I. dovedește, că *Corvineștii*, cât și numitul arhiepiscop de Strigoni, cancelarul său, își trag originea *dela neamul valach al Romanilor* (de gente *valacha Romanorum sobole ortum*), pentru-că în diploma familiară a numitului arhiepiscop, cu datul 23 Noemvrie 1548, se exprimă cu următoarele cuvinte:

„Hae vero sunt omnes prope modum laudatissimarum gentium origines, inter quas Valachi gentiles Tui, minime postremas habent, ut pote quos ab ipsa rerum domina urbe Roma oriundos constat: unde nunc quoque sua lingua Romani vocantur, tua ista gens fortitudine praepollens fuit; multorum praestantissimorum Ducum Genitrix inter quos et Ioannes Hunyades, Incltyi Mathiae, Regis Pater, et illius aetati proximi majores Tui potissimum enituisse feruntur“.

(Românește: Acestea sînt originile aproape ale tuturor neamurilor celor mai laudate, între cari *Românii, conașionalii tîi, nu sînt cei din urmă*, ca și unii despre cari e constatat, că își derivă neamul dela însași stăpîna lumii, urbea Roma, de aceea în limba lor și acuma se numesc Romani; neamul acesta al tîu, *a fost prea strălucit prin vitejiă*, a fost părintele multor prea distinși beliduci, între cari și *Ioan Huniade*, tatăl înaltului rege *Matia*, strămoșii tîi, despre cari se zice că au strălucit mai mult pe timpul acela).

După uniunea încheiată în anii 1437—38 între Maghiari, Săcui și Sași, neamul românesc a produs pe acești sublimi bărbați și pe alți mulți binemeritați de patrie, cari prin voturile libere ale staturilor și ordinelor au fost aleși și ridicați la tot felul de oficii și dignități, chiar și la cele mai înalte. așa, încât în decursul tuturor veacurilor trecute, până la veacul XVII., Românii pe o formă cu ceialalți cetățeni s'au bucurat de toate drepturile regnicolare și amintita uniune nici n'a stricat câtuși de puțin drepturilor națiunii române și nici n'a încercat la început să strice.

Într'aceea începându-se reformațiunea bisericeii occidentale prin *Calvin*, *Luther* și *Socin*, și făcând ea deja în secolul XVI. progrese mari în Transilvania, după-ce în modul acesta între locuitorii Maghiari, Săcui și Sași s'a făcut, în ce privește religiunea, o scisiune în patru părți, anume: romano-catolici, calvino-reformați, evangelico-lutherani și socino-unitari, — s'au creat în adunările publice ale staturilor și ordinelor mai mulți articoli de lege, prin cari se luau dispoziții de siguranță între aceste partide religionare diverse; și toate acele patru religiuni, pe cari le profesau Maghiarii, Săcuii și Sașii, împărțiți după diversitatea lor în patru părți, au fost declarate prin acei articoli ca recepte după lege, precum aceasta se vede evident din colecțiunea de legi: „*Approbatæ Regni Constitutiones iussu et approbatione Principis Georgii Rakotzi ex Articulis Dietalibus ab anno 1540 usque ad 1603*“. *Approb. Partis I. Tit. 1, Art. 2.*

În acești articoli nu se făcuse nici o amintire despre biserica *greco-orientala*, de care se ținea neamul românesc încă din timpul întoarcerii sale la *Christos*; dar' nici nu trebuia și nici nu se putea face amintire, fiindcă articolii aceia de lege aveau ca obiect numai religiunile iscate în Transilvania prin reformațiunea bisericeii latine. Prin urmare, biserica gr.ort. sau mai bine zis *poporul românesc adict al aceleia*, a rămas și în ce privește religiunea în starea în care se afla înainte de aducerea acestor legi, adică în esercițiul liber al religiunii sale și în folosința tuturor drepturilor împreunate cu acela.

Mult s'a schimbat soarta aceasta favorabilă a poporului românesc, atât în ce privește starea sa civilă cât și bisericească, în secolul recut, al XVII-lea, după-ce anume, Maghiarii, Săcuii și Sașii, uniunea făcută în anii 1437—38 au reînnoit-o în anii 1613, 1630 și 1649, și atât condițiunile uniunii, cât și articolele, pe cari în modul amintit le alcătuiseră în favorul celor patru religiuni, — pe cari ei le mărturiseau, divisați fiind în acest punct, — s'au îngrijit a le introduce în

colecțiunea legilor dela anul 1540, adecă în »*Approbatae Constitutiones*».

Să introduseră, anume, în colecțiunea aceasta de legi, și unele lucruri prejudeționale și stricăcioase națiunii și religiunii Românilor, cari din secolii au existență legală în această provincie.

De exemplu Approb. Constit. Tit. 8. Art. 1:

— *Quam vis valachica natio in regno inter status reputata non sit, nihilo minus tamen donec propter emolumentum regni tolerabuntur sequentia ecclesiastici observabunt.* (Românește: deși națiunea valachă din regat. nu e numărată între staturi, totuși până-ce va fi suferită pentru folosul regatului, preoții ei au să observe următoarele).

Partis I-mae. Tit. 9, Art. 1:

— „*Quam vis natio valachica in regno propter Bonum Publicum admissa sit, cum tamen ipsa vilem suum statum non considerando, etc.*“ (Românește: deși națiunea valachică e admisă în stat pentru folosul public, fiind însă că ea, neluând în seamă starea sa josnică, etc.)

Partis III-ae. Tit. I. Art. 1:

— „*E tribus Nationibus consistente Regno (servatis Regni constitutionibus) și aliqua natio in suis libertatibus, Privilegiis, Consuetudinibus laederetur, teneantur reliquae, etc.*“ (Românește: fiindcă regatul constă din trei națiuni, (păstrând constituțiunile regatului) dacă vre-una dintre națiuni ar fi vătămă în libertățile, privilegiile și datinile sale, celelalte națiuni să fie obligate, etc.)

Partis III-ae. Tit. 53, Art. 1:

— „*Prout Religio nationis valachicae e quator Receptis non est, ita nec ordo Religiosus, etc.*“ (Românește: Precum religiunea națiunii valachice nu este între cele patru religiuni recepte, astfel nici ordul monachal).

Cum au putut fi introduse acestea în colecțiunea legii, nu se poate pricepe. Pentru-că colecțiunea aceasta s'a putut face și alcătui numai din decretele și articolii dietali dela anii 1540, când Transilvania a fost separată de Ungaria, și până la anul 1653, după-cum se vede din prefața și aprobarea ei. Nu există însă nici un articol dietal, dela 1540 până la 1653, cu atât mai puțin vre-unul mai vechiu, care să fi statorit în mod pozitiv, că *națiunea română nu este a se număra între staturi*, nici religiunea ei nu este receptă. ci și una și alta ar fi a se admite în țeară numai pentru binele de obște.

Lipsind ori-ce lege pozitivă de acest fel, trebuie să concludem, că acelea s'au introdus numai prin eroare, sau din negrija compi-

latorilor; ori că în colecțiune *s'au furișat adaosuri*. Sau doară și intențiunea de-a strica să fi avut aci vre-o influență?

Nu aparține națiunii suplicante discutarea acestui lucru; e cert însă, că în colecțiune ocură unele espresiuni, cari vădesc în mod clar mai mult ura decât dragostea față de națiunea română, a compilerilor. De es. servească espresiunea în locul citat P. I. T. 9 Art. 1 »*cum tamen ipsa (natio valachica) vitem suum statum non considerando* .

Încolo, fie că din eroare ori negrijă, fie că din intențiunea de a strica au fost introduse în colecțiunea legilor amintitele adaosuri, introducerea lor s'a făcut cu precauțiune, așa, că adaosurile sânt înșirate în aprobate, nu în stil direct, nici în forma unei hotărâri legale, fiindcă aceasta nu s'ar fi putut face fără a cita articolul pe care să se întemeieze și care nici-odată n'a esistat, — ci numai în felul unui preambul, pus în fruntea statutelor legale, introduse în colecțiune, cu ajutorul unor conjucțiuni ca: *Quam vis, cum, etc.*

Deși însă astfel de adaosuri premise nu au de obicei nici o putere, dacă nu se întemeiază pe oare-care fundament legal, — totuși ele au aflat la mulți cetățeni ai patriei noastre un așa de mare succes, încât părerea, că națiunea și religiunea românească ar fi numai tolerată în principat, a devenit aproape universală, și a fost propagată și la neamurile din afară.

Spre a întimpina aceasta opiniune, care se întemeiază pe amintitele adaosuri, lipsite de ori-ce fundament, — trebuie să facem următoarele observări, deduse din însăși legile și din însași *istoria patriei*.

Se zice în acele adaosuri: »*Deși națiunea valachică nu e socotită între staturi, ci este admisă în regat numai pentru binele public*».

Cât de străină de adevăr e această presupunere, că națiunea română n'ar fi socotită între staturi, — se vede din scrisorile acelea autentice ale conventului din *Cluj-Mănăstur* al preafericitei fecoare Maria, emanate la anul 1437, în cari se pomenește, cu cuvinte esprese, despre *universitatea locuitorilor Maghiari și Români* în părțile Transilvaniei (*Universitas Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in partibus Transilvanicis*). Ba mai dovedește acest document autentic, că pe vremea când a fost edat el, staturile provinciei, adecă universitatea locuitorilor, se compunea din națiunea maghiară și *națiunea româna*, și după-ce nu se mai poate cita nici o lege posterioară, care să fi satorit în mod pozitiv, că națiunea română nu este a se

socotî între staturile și cetățenii țării, este dovedit, că presupunerea citatelor adaosuri e lipsită de ori-ce temei.

Că ce va să zică adaosul: »*națiunea română e admisă în regat numai pentru binele public*«, — nu se poate pricepe, după-ce acelaș lucru se poate zice și trebuie să se zică despre ori-care națiune. De altfel espresiunea citată nu se potrivește la *națiunea română*, care este cu mult mai veche decât toate celelalte națiuni din această provincie. Cu mai mult temei s'ar pute aplica acest termin celorlalte națiuni, despre cari istoria patriei și diplomele principilor ne arată, că au venit în principat cu mult mai târziu decât Românii, și că au fost admise să locuească în țeară și să aibă drepturi cetățenești, ori prin pacturile încheiate, ori prin privilegiile date de principi.

Atât istoria patriei cât și istoria Românilor ne învață, că Românii au locuit aici cu multe secole înainte de ce ar fi venit Ungurii, și că perzându-'și ei în luptă pe propriul lor beliduce *Gelu*, nu s'au mai împotrivit Ungurilor, ci au ales de bună voie, dându-'și mâinile, pe ducele Maghiarilor *Tuhutum*, ca domn și pentru ei, și prin acest fapt ei au admis de bună voie pe Maghiari ca să conlocuească cu ei, ca să aibă aceeași cetățenie și aceleași drepturi regnicolare.

Maghiarii au fost mulțumiți cu aceasta liberă și spontană procedură a Românilor și amândouă neamurile 'și-au aflat în comunitatea de cetățenie și de drepturi fericirea. pe care nu au voit să o concredă sorșilor războiului, de al cărui sfârșit fiecare a trebuit să se teamă înainte; prin urmăre, în mod clar se vede *pactul* încheiat între ambele națiuni, pe care îl indică și *anonimul*, notarul regelui Bela, prin următoarele cuvinte: »*Propria voluntate dextram dantes Valachi in suum etiam dominum elegerunt Hungarorum ducem Tuhutum*«.

Cumcă Sașii au venit și au fost *admiși* în secolul XII., Armenii și Bulgarii în secolul XVII., — dovedesc, pe lângă istorie, încă și diplomele și privilegiile principilor.

Mai restează cetățenii *germani* ai patriei, cari după-cum dovedește istoria, au venit în această provincie cu oștirea divului împărat *Leopold*, cu deosebire la finea secolului XVII., și au câștigat admisiune în același mod ca și Maghiarii veniți la finea secolului IX. Anume, staturile Transilvaniei, pe la finea veacului XVII., când oastea împărătească era în această provincie, s'au supus de bună voe stăpânirii casei austriace, întocmai precum Românii s'au fost supus pe la finea secolului IX. lui *Tuhutum*, ducele Maghiarilor, sosiți

atunci, alegându-’l de bună voe domn și al lor, *dându-’și mânilor*, și astfel, precum Maghiarii sub ducele lor Tuhutum au fost *admiși* la cetățenia Românilor, au fost admiși sub împăratul Leopold și Germanii în cetățenia celorlalți cetățeni ai Transilvaniei.

Să mai zice apoi în citatele adaose: »*Nihilo minus tamen donec illae* (Natio et Religio Valachorum) *propter emolumentum Regni tolerabuntur, etc.*»

Numai cât și despre celelalte națiuni și religii se poate spune acelaș lucru, anume, că sînt tolerate pentru folosul regatului; pentru-că, dacă nu ar fi tolerate, ar urma sau emigrațiuni, sau certe și turburări, toate spre marea pagubă a provinciei.

Însă terminul *a fi tolerat* (tolerari) înseamnă după stilul curial de astăzi a fi lipsit de existență legală. Acel termin nu poate fi aplicat nici religiei, nici națiunii Românilor, fiindcă din cele zise se știe acum cu siguranță, că și națiunea și religiea aceasta e cea mai veche în provincie, și că națiunea Românilor s’a bucurat de drepturi regnicolare, ear’ religiea lor de cel mai liber esercițiu; și nici nu există nici o singură lege, care să fi despoiat în mod consecvent națiunea sau biserica Românilor de drepturile sale.

Nu schimbă întru nimic faptul, că religiea Românilor nu este numărată special între acele religii, cari în *Approb. Const. Part. I. Tit. 1, Art. II.* se numesc recepte; pentru-că chiar acei articoli vechi dietali, din cari s’a compus citata lege aprobătoare, dovedesc în mod evident, că obiectul lor au fost numai acele religii, cari, sau n’au existat mai înainte în provincia aceasta, ci s’au întrodus aici numai în secolul XVII., cum sînt: religiea reformată, evangelico-luterană și unitară, sau au existat. ce e drept, și mai înainte, dar’ după aceea, prin lege publică au fost conturbate în esercițiul lor liber și în drepturile avute, mai înainte, ori au fost aproape estirpate, cum era religiea romano-catolică.

Religiea Românilor nu aparține nici acestora, nici aceloră; prin urmare nu putea forma obiectul numițiilor articoli, din cari s’a alcătuit legea *aprobatorilor*; nu putea să se facă deci amintire în lege despre ea, și în înțelesul acesta, e adevărat, că în Transilvania ar fi numai patru religii recepte și că religiea Românilor nu se ține de acelea.

Dacă însă ar vrea cineva să iee terminul *recept* în acel înțeles, că numai acele religii se bucură de o existență legală și de liber esercițiu, cari se numesc recepte, atunci numirea aceasta nu se

poate denega nici religiunii Românilor, cu atât mai puțin, cu cât mai sigur este, că ea e cea mai veche în provincie și s'a bucurat întotdeauna de liberul exercițiu și prin nici o lege publică n'a fost eschisă dela el.

În ce privește adaosul introdus în condițiunile uniunii celor trei națiuni, la *Approb. Const.* Part. III. Tit. 1, că: *E tribus Nationibus consistente Regno*, — ori-cine va considera înțelesul întregului paragraf, în care este introdus, va înțelege ușor, că nu are alt înțeles decât, că în regat sînt numai *trei* națiuni, cari au încheiat uniune între olaltă. Nu se poate lua adaosul acesta în înțelesul, că numai acele trei națiuni unite ar constitui universitatea cetățenilor, adecă ordinele și staturile, cu atât mai puțin, fiindcă cele spuse mai sus ne arată evident, că națiunea română s'a bucurat de drepturi regnicolare, și împreună cu națiunea maghiară a alcătuit universitatea cetățenilor, cu mult *înainte* de încheierea uniunii Maghiarilor, Săcuilor și Sașilor, și *prin nici o lege pozitivă ea n'a fost despoiată de drepturile sale*.

Așadar' toată soarta tristă de astăzi a Românilor din Transilvania se datorește, nu legilor, ci înjuriei timpurilor. De bună seamă, nici-când nu se va pute' dovedi, că puterea legislativă din Transilvania ar fi săvîrșit așa de mare nedreptate, încât pe națiunea cea mai veche în această provincie să o fi despoiat și desbrăcat de drepturile sale civile, cari erau întărite, după-cum am arătat mai sus, *prin convențiuni și pacturi*.

Ba chiar și dacă soarta din eele mai vechi vremuri ar fi adus cu sine, ca clerul acestei națiuni să fie eschis dela drepturile de cari se bucură clerul altor națiuni, ear' nobilimea se fie eschisă succesiv dela oficiile, și cu deosebire dela demnitățile mai înalte: totusi ~~națiunea aceasta, nici-odată n'a fost eschisă dela cel mai liber exercițiu public al religiunii sale, precum nici dela privilegiile și imunitățile nobilimei; ba din contră, acei nobili români, cari sau ei înșiși, sau străbunii lor 'și-au schimbat religiunea greacă și au îmbrățișat pe cea romano-catolică ori reformată, au putut, și de fapt pot să ajungă și la demnitățile cele mai înalte, despre ce fie ne permis a ne provoca la exemplul ilustrelor familii, conte *Kendefi*, baron *Jozsika*, *Huszar*, *Naláczai*, și la o mare parte a familiilor nobile din comitatul *Hunedoarei* și din districtul *Făgărașului*, cari în anii mai de demult sau de mai curînd au îmbrățișat religiunea romano-catolică sau cea reformată. Aceste familii au purtat, ear' unele persoane din~~

~~famiile acestea poartă și acum, chiar și demnitățile cele mai emnente în stat, cu toate că aceste familii, întocmai ca și altele dintre cele mai de frunte, își deduc originea dela rămășițele Romanilor, adică din neamul Românilor de astăzi, ceea ce e foarte bine cunoscut înaintea celor mai mulți cetățeni ai patriei, și ceea ce ne arată și documentele literare ale aceloră, cu deosebire cele mai vechi, dacă le examinăm în mod critic.~~

Dar' fiindcă chiar și sub acei principii, cari au cărmuit principatul după *compilarea constituțiunilor aprobate*, în cari s'au fost inserat niște aditamente, ce au dat ansă opiniunii, că *națiunea română* ar fi numai *tolerată*, - mulți inși din neamul Românilor au fost ridicăți în ceata bărbaților nobili, cu deosebire pentru merite câștigate cu arma, și earăși, mulți au fost *donazi* cu drepturi de posesiune; și după-ce și aceia și acestia se bucură până în ziua de azi de toate drepturile împreunate cu statul *nobilitar* și *donatar*, întocmai ca și nobilii și donatarii altor națiuni din provincia aceasta: urmează în mod limpede, că *națiunea română nici-când nu a fost despoiată* din partea puterii legislative de *drepturile sale regnicolare*, nici nu a fost declarată de *tolerată*, căci altfel nobilii creați din sînul ei s'ar fi putut bucura numai de *onoarea nobilității* (după-cum s'a observat până acum față cu Armenii) nu însă și de drepturile și imunitățile legale, împreunate cu nobilitatea.

De altcum un astfel de statut, prin care cea mai veche și cea mai număroasă națiune s'ar fi fost despoiată de drepturile cetățeniei, din mai multe considerațiuni, n'ar fi putut obține nici-odată *aprobarea principelui*, ear' dacă s'ar fi compus statutul acela fără de consentimentul lui, n'ar fi avut putere de lege, ci mai curînd ar fi nimicit acea *insoțire civilă*, în care s'au fost contopit Maghiarii și Români, pe la finea secolului IX., »*data dextera*«, sub ducele Tuhutum, și ar fi readus pe fiecare din cele 2 națiuni la starea în care era înainte de ce **Români ar fi ales de bunăvoie pe ducele Maghiarilor Tuhutum de domn și al lor, anume: la starea de războiu.** Atunci ar fi trebuit să lupte de nou, până-când una dintre națiuni ar fi subjugat pe cealaltă, sau prin un nou pact s'ar fi aliat împreună. După-ce însă nu se poate dovedi, că s'ar fi întîmplat, nici una, nici alta, urmează de sine, că pacturile încheiate mai înainte au rămas în vigoare.

Asta fiind starea lucrurilor, după-ce se vede, că *națiunea română* și *religiunea ei* a suferit oare-care pierdere a drepturilor sale, nu

în urma unor legi publice, ci numai în urma răutății timpurilor, ear' de altă parte opiniunea, cumcă națiunea aceasta, dimpreună cu religiunea pe care o mărturisește, ar fi numai *tolerată* în Transilvania, se întemeiază pe amintitele aditamente, cari au fost ulterior inserate în colecțiunea *legilor aprobatale*, și cari sânt lipsite absolut de orice temeiu: afirmă numai dela dreptatea și îndurarea principelui, a scoate această națiune din vechia sa soarte mașteră și a o reîntegra în toate drepturile de cari s'a bucurat mai nainte.

Recunoscut a fost acest lucru din partea augustisimului împărat și principe oare-când *Lcopold I.*, care, nu numai a dispus, ca clerul acestei națiuni, care a îmbrățișat pe la sfârșitul secolului trecut *unirea cu biserica romano-catolică* să fie admis la toate drepturile, privilegiile și beneficiile de cari se bucură clerul celorlalte religiuni, ci prin diploma edată la 19 Martie 1701²⁾ a hotărât, ca *toți Românii*, chiar și mirenii și plebeii, cari se vor fi *unit* cu biserica romană, numai decât să se numere în *statul catolic* și astfel să se socotească între *staturi*, și asemenea celorlalți fii ai patriei *să fie făcuți capabili de toate drepturile legilor fării*.

A recunoscut acest fapt augustisima principesă și împărăteasă de pie memorie, *Maria Teresia*, confirmând la începutul stăpânirii sale drepturile locuitorilor *uniți* din provincie, și cu deosebire privilegiile și diplomele cari au fost date de augustisimul seu moș *Românilor*.

A recunoscut în urmă acest fapt și divul cesar de sempiternă memorie, preadrechtul mare principe al nostru, *Iosif II.*, care a înțeles atât drepturile pure și simple ale omului, cât și drepturile *cetățeanului*; care a recunoscut nedreptatea și opresiunea; care cu ochii proprii a văzut și străvăzut, că *națiunea română este și cu mult mai numeroasă decât celelalte națiuni din provincie și foarte folositoare, atât în pace cât și în războiu*. De aceea. voidnd să satisfacă datorinței de principe prea drept, spre a reda cetățenilor drepturile avute și spre a curma toată cearta și desbinarea între națiuni, lăsând la o parte toate prejudiciile celor protivnici, de mai multe-ori a dispus preaîndurat, ca în viitor, ștergând cu totul ori-ce deosebire nedreaptă a inegalității, să se bucure și *Românii* perfect și fără nici o considerare la națiune ori religiune, de aceleași drepturi și aceleași beneficii, ca și celelalte națiuni din acest principat. Și pentru aceea, fiindcă Românii supoartă în proporțiune sarcini egale cu ceialalți, *trebuie să capete și drepturi și beneficii egale*.

Până acuma însă aceste diplome, decrete și ordinațiuni ale prea înălțaților principii, puțin efect au avut. Clerul unit cu biserica romano-catolică este împărțit, ce e drept, de unele imunități; dar' nu de drepturile și beneficiile de cari se bucură clerul celorlalte națiuni. Bărbații eclesiastici de ritul grec neunit nu sînt scoși însă nici dela obligamentul darilor, afară doar' de taxa capului, cu toate-că și ei au aceleași obligamente ca și eclesiasticiii altor religii; nobilii români, cu deosebire în comitate, nici astăzi nu sînt admiși, decât numai cu mare greutate, la unele oficii, și încă de cele mici.

În ce privește pe cei-ce sînt de condițiune plebeie, — li-se oprește chiar și învățarea artelor și măestrilor. Pe lângă aceasta, chiar în dieta staturilor și ordinelor celorlalte națiuni, ținută la 1744, s'a decretat prin art. 6, că concesiunile amintite mai sus, făcute Românilor, chiar și mirenilor și plebeilor din partea divului Cesar *Leopold I.* și întărite din partea împărătesei *Maria Teresia*, s'ar referi numai la eclesiasticiii și nobilii, a căror condițiune e aceeași ca și a celorlalți cetățeni din patrie, și cari sînt socotiți ca aparținători *acelei națiuni*, — din cele trei cari constituie sistemul principatului, — *în mijlocul căreia 'și-au fixat locuința*, prin câștigarea de bunuri, și anume: se socotesc că aparțin acelei națiuni, prin însuși faptul acesta, fără a mai ridica și constitui o a patra națiune; s'a decretat totodată, că acele concesiuni nu se pot estinde și nu trebuie să se estindă și la plebei, ca nu cumva sistemul statului să se răstoarne; ca nu cumva plebea Valachilor și a altor străini (*advenarum*) să se numere între națiuni sau să prejudece vreuneia dintre cele trei națiuni și drepturilor, privilegiilor, imunităților și prerogativelor aceluia.

Recunoaște, ce e drept, națiunea suplicantă, că condițiunea nobililor români, în ce privește folosul privilegiilor nobilitare este aceeași, ca și a celorlalți cetățeni din patrie; trebuie însă totodată să mărturisească cu durere, că la demnități mai înalte nimeni nu este admis, dacă își păstrează ritul și religiunea greacă; la cele mai mici însă se admit puțini, dar' și acestia cu cea mai mare greutate.

Trebuie totodată să mărturisească, că îi este necunoscută legea, în urma căreia nobilii români ar fi numărați între membrii uneia din cele trei națiuni recepte, și anume, între ai aceleia în mijlocul căreia 'și-ar fi fixat locuința, prin câștigarea de moșii. Din contră, cunoscut este tuturor celor vîrsați în istoria patriei, că Români 'și-au fixat locuințele în Transilvania cu câțiva secolii înainte de cele trei națiuni recepte, și că pe la finea secolului al IX-lea, au ales de bună voe,

dându-’și dreapta lor; ca domn al lor, pe *Tuhutum*, ducele Maghiarilor, cari *atunci* au intrat în provincia aceasta și că de atunci începând. *universitatea locuitorilor* (*universitas regnicolarum*) *era constituită din Maghiari și Români*, ear’ nu că Românii ar fi fost numărați între Maghiari sau între alte națiuni.

Deasemenea trebuie să mărturisească națiunea suplicantă, că îi este necunoscută legea, prin care una sau alta națiune din Transilvania ar fi declarată de receptă; e cunoscut însă că termenul »*recepta*» a început a se întrebuița în secolul XVI., cu privire la religiunile născute prin reformațiune, și că în înțelesul legilor alcătuite pe vremea aceea »*religiune receptă*» nu înseamnă altceva decât o religiune a cărei liberă eserciare *este permisă*. Referitor la națiuni însă termenul acesta nu se întrebuițează nicăiri în legile ce au existat înainte de *declarațiunea* staturilor, făcută la anul 1744, ci națiunile, cari se bucură de o esistență legală se numesc *regnicolare*, și de acestea se ține și *națiunea româna*, ceea-ce până la evidență a fost dovedit în cele de mai înainte. Există totuși în Transilvania *națiuni unite*, și trei sînt națiunile cari constituie sistemul acestei uniuni; dar’ că națiunea română nu se ține de numărul acelora, asemenea este sigur.

Între aceea, după-ce uniunea celor trei națiuni nici-decum nu s’a putut întemeia astfel, ca să deroage drepturilor regnicolare ale națiunii române, care de-altcum e cea mai veche în Transilvania, și să le răstoarne pe acelea, — e evident, că o amară și foarte gravă nedreptate ’i-se întîmplă acestei națiuni, când amintita declarațiune a staturilor dela anul 1744 o pune pe ea alătura cu clasa străinilor venetici.

Nu *venetică*, ci *antica*, cu mult mai antică decât toate celelalte e *națiunea română în Transilvania!* Nu a căutat ea și nici nu caută răsturnarea principatului, ci mai mult reîntregirea aceluia, căutând să fie restituită în drepturile cetățenești și regnicolare, pe cari le-a răpit, nu vre-o lege oare-care, ci răutatea vremurilor.

Prin restituirea aceasta nu se va face nici un prejudiciu celorlalte trei națiuni, sau privilegiilor, imunităților și privilegiilor lor, fiindcă prin restituire *națiunea română nu va primi altceva decât aceea-ce a avut mai înainte* și ce numai prin injuria timpurilor a pierdut; nici nu va fi de lipsă a întemeia pentru națiunea suplicantă a *patra naționalitate*, după-ce ea deja de mai multe secole constituie imediat după Maghiari a *doua națiunc* regnicolară.

După-ce însă prin anumitul articol din 1744 numai nobililor români li-se concede aceeași condiție ca și celorlalți cetățeni ai patriei, ear' Românii plebei sînt eschiși dela aceasta, — 'i-se face o foarte amară nedreptate națiunii suplicante și ea esperiază în paguba sa și a provinciei funestele urmări ale acestei declarațiuni, pentru-că ne mai amintind altele, de atunci de două-ori a fost încercată turburarea acestei misere țărâni, în unele districte ale fundului regiui, cu toate-că pe lângă cele citate mai sus, chiar și *privilegiul fundamental* asupra fondului regesc dat națiunii săsești, dovedește evident, că Românii și acolo *trebuie* să se bucure de aceleași drepturi și libertăți.

Nu este intențiunea națiunii suplicante să câștige pentru plebea sa mai mult decât îi compete după drept; fiind însă, că din cele premise apare limpede, că îi compete tot ce compete plebei celorlalte națiuni din patrie, ear' plebea acestora nu este eschisă din numărul cetățenilor patriei: națiunea suplicantă se roagă cu deosebire, ca *țărâניה ei să fie tratată în același mod ca și țărâניה celorlalte națiuni*, și după-ce și ea poartă aceleași sarcini ca acestea, să se bucure și ea de aceleași beneficii, fiindcă și de altfel lucrul acesta îl pretind feluritele ordinațiuni preînalte.

După-ce însă aceste ordinațiuni, ca și amintitele diplome ale augustilor predecesori ai M. Voastre, date în favorul poporului român, n'au avut până acum decât efect puțin, ori de scurtă durată, în totdeauna însă un efect nesigur; pe lângă aceea nici națiunea suplicantă n'a fost restituită în folosirea comună a drepturilor cetățenești de cari a fost despoiată prin vitregitatea sorții, ci până în ziua de astăzi este silită numai a purta povara sarcinilor publice și a fi lipsită de beneficiile regnicolare; după-ce însă acest fapt se opune nu numai principiilor de justiție și echitate. ci cauzează foarte mare daună și statului, fiindcă până ce clerul și nobilimea acestei națiuni vor fi ținute în starea lor de jos, nu se poate aștepta nici o cultură pe seama acestui neam, nici un început de industrie, ci mai curând numai ignoranța, delăsarea și slăbiciunea, cu toate vițiile lor, cari ne putem teme că spre paguba provinciei vor crește și li-se va adaoge încă neîncrederea acestei națiuni față cu celelalte, și neîncrederea celorlalte față cu aceasta, dimpreună cu urile în teme ce se nasc de aici, dimpreună cu turburările nenorocite ale spiritelor și cu amărăciunile cari constituie un pericol și mai mare pentru securitatea publică și privată. (Între preîntimpinarea tuturor acestor rele, mulți cetățeni

ai patriei, cari au în vedere echitatea și justețea, au exprimat deja dorința, ca *națiunea suplicantă se fie reșezată în folosința tuturor drepturilor regnicolare*).

Drept aceea. *națiunea română*, rugătoare și umilă, se apropie de tronul M. Voastre, rugându-se și cerând cu cuvenită venerațiune și supunere următoarele:

1. Ca numirile odioase și pline de înjosire: *tolerați admiși* > *neprimiți între staturi* și altele ca acestea, cari s'au dat *națiunii române* fără nici un drept și dreptate, ca niște pete esterne, de acum înainte să se retragă și să se șteargă, ca niște numiri nevrednice și înjurioase; astfel prin îndurarea M. Voastre sacratisime, *națiunea română* renăscută, să fie reșezată în folosința tuturor drepturilor civile și regnicolare.

2. Națiunii române să 'i-se restituie între națiunile regnicolare locul, pe care 'l-a avut după testimoniul citat mai sus al conventului preacuratei fecioare Maria din Cluj-Mănăstur (anul 1437).

3. Clerul acestei națiuni, credincios bisericii orientale, *fără deosebire dacă consimte întru toate sau nu cu biserica apusană*, deosemena nobilimea și plebea, atât cea orășenească cât și cea țărănească, să se considere, să se trateze în același mod și să se împărtășească de aceleași beneficii ca și clerul, nobilimea și plebea națiunilor, cari constituiesc sistema uniunii.

4. În comitate, scaune, districte, cu ocașiunea alegerii oficialilor și a deputațiilor dietali, asemenea cu prilejul restaurațiunilor și promoțiunilor în oficiile ce ar obveni la dicasteriile aulice și provinciale, să se observe o justă considerație, în număr proporționat, față cu persoanele ce ar fi de aplicat din *națiunea română*.

5. Comitatele, scaunele, districtele și comunitățile orășenești, în cari Români întrec cu numărul pe celelalte națiuni, să-'și aibă numirea și *dela Români*; acelea însă, în cari celelalte națiuni sânt mai numeroase, să-'și aibă numirea dela ele, ori apoi să aibă numire mixtă hungarică-valachică, saxonă-valachică; sau, în urmă, ștergând cu totul numirea luată dela una ori alta națiune, atât comitatele, cât și scaunele și districtele să-'și țină numirea purtată până aci, *după râuri sau cetăți*, și să se decreteze, că toți locuitorii principatului, fără nici o deosebire de națiune ori religiune, să bucură, fiecare după starea și condițiunea sa, de aceleași libertăți și beneficii, și trebuie să supoarte, după măsura puterilor sale, aceleași greutați și aceleași sarcini.

Din cele espuse mai sus apare destul de apriat, că cererile acestea se întemeiază pe echitatea naturală, pe principiile societății civile și pe pacturile încheiate. Și fiindcă națiunea suplicantă deja la anul 1761 număra, conform conscripțiunii atunci făcute în toate cercurile și locurile (afară de districtul *Brașovului*) peste 547 de mii de indivizi, și dacă pe Români din districtul Brașovului 'i-am socoti pentru timpul acela numai cu 13 mii, atunci națiunea aceasta constă din 560.000, toate celelalte națiuni însă împreună, socotind aci și pe Români, cari părăsindu-și religiunea au trecut la altele, conform conscripției făcute la anul 1766, nu numărau mai mult decât 392.000 și câteva sute de indivizi: se poate concluda, că partea principală, *poate un întreg milion*, a populațiunii de azi din Transilvania, care constă, după conscripția dela 1787 din un milion și trei sute de mii de oameni, *se compune din membrii națiunii suplicante*.

Cum însă pe lângă aceasta două întregi regimente de graniță din principat și aproape două terțialități ale celor trei regimente campestre și ceva mai mult decât o terțialitate din regimentul sēcuesc de călăreți se compune din indivizi din națiunea suplicantă, și în general națiunea suplicantă, în proporțiunea numărului seu mai mare, susține și sarcinile publice ale provinciei în cantitate mai mare decât toate celelalte națiuni împreună: se încrede această națiune în bună voința părintească a M. Voastre, că cererile sale, foarte juste, vor dobândi și din aceste considerațiuni doritul rezultat, cu deosebire fiindcă numai dela autoritatea supremă a M. Voastre atîrnă restituirea drepturilor sale regnicolare, din cari nu prin lege, ci numai prin trista fatalitate a fost scoasă.

Dacă însă totuși intențiunea M. Voastre sacratisime ar fi, ca aceasta cerere a națiunii, totdeauna cea mai fidelă față cu augustisima casă domnitoare, să se comunice prin comisarul regesc plenipotențiar staturilor și ordinelor adunate acum în dieta provincială, și după-ce în acest cas, cu toate-că e din destul dovedită dreptatea rugărilor noastre și cu toate-că dorința unei mari părți a regnicolarilor adunați în dietă, și anume, dorința acelor, cari au înaintea ochilor numai fericirea dulcii noastre patrie și promovarea binelui public, este îndreptată într'acolo, ca cererei națiunii suplicante să 'i-se satisfacă, — totuși ușor s'ar pute întempla, ca unii dintre cetățenii patriei, cari se găsesc în dieta de acum, și cari provocându-se la obiceiul contrar cererilor națiunii noastre, obiceiul *quasi* întărit prin prescripțiune (deși prescripțiunea nu are loc cu privire la drepturile

societății civile), sau cari nu au cunoștință corăspunzătoare despre drepturile societății civile, sau în fine cari necercetând istoria patriei și înțelesul legilor din patrie nici nu pot pătrunde dreptatea cererilor națiunii subscrise, ba poate sînt conduși încâtva și de oare-care ură ascunsă contra națiunii și religiunii noastre, — se încerce a împedeca în vre-un mod reușita norocoasă a acestui lucru și a-l sufoca :

Națiunea subscrise se roagă cu toată umilința să se îndure Maiestatea Voastră sacratisimă a permite în acest cas, ca într'o conferență națională, despre a cărei modalitate și loc ar ave se facă Maiestății Voastre sacratisime propuneri cât mai îngrabă cei doi episcopi ai națiunii, după-ce vor fi consultat pe câțva din cler, nobilime și statul militar, se se aleagă și să se provadă cu instrucțiunea necesară în acest scop câțva deputați, cari ori-unde ar fi de lipsă, să represinte și se apere cauza națiunii; și dacă acestei cause, cu toată dreptatea ei, i-s ar pune pedeci, se arete toate gravaminele națiunii împilate, și redactându-le în scris, se le propună în scris spre milostivă vindecare M. Voastre sacratisime.

Înduratu-s'a M. Voastră sacratisimă a împărtăși asemenea grație și mângăere, nu numai acelei părți a națiunii suplicante, care locuește în Banat și în comitatele vecine cu **Ungaria, Banatul și Transilvania, și întregii națiuni ilirice,** — ci și tuturor celorlalalte neamuri ale preavastei monarchii.

Toate acele neamuri din adunări publice espusu-' și-au Maiestății Voastre sacratisime gravaminele și postutatele lor și nici-unul nu s'a depărtat nemângăiat dela augustul tron al îndurării. Drept aceea, și națiunea suplicantă, numărând aproape un întreg milion de oameni și așezată, ce e drept, la granițele cele mai depărtate ale monarchiei, cu inima însă și cu sufletul totuși întotdeauna cea mai credincioasă casei Maiestății Voastre, — nădăjdueste, că și ea va primi dela isvorul dreptății și al îndurării mângăierea pentru care se roagă.

Ai Maiestății Voastre sacratisime,

*Cei mai umiliți și întotdeauna credincioși supuși,
nobilii și cetățenii națiunii române din Transilvania.*

*

Cu rescript împărătesc datat din Florența în 15 Maiu 1791, împăratul Leopold II. a trimis temeinica suplică a Românilor, dietei ardelene, cu îndrumarea, să o iee în considerare și să dea Românilor posibilitatea de-a se face părtași de toate drepturile politice. Rescriptul e următorul :

„Suplica adresată nouă, în numele întregii națiuni valache din Ardeal, în care aceasta cere, să fie decretată națiune cu staturi proprii, și să fie pusă în folosința tuturor drepturilor cetățenești, pe cari, după-cum afirmă, le-a pierdut numai în urma vitregității timpurilor: vi-o transpunem vouă, în scopul și cu provocarea, să vă consultați asupra plângerilor și a pretensiunilor cuprinse în ea, pe baza și amăsurat cinosurei cuprinse în art. 6 din 1744, în mod amănunțit. și după matură precumpănire să ne faceți fără amânare propunere asupra potrivitelor mijloace, cum ar putea fi ajutoarați numiții locuitori cu privire la bunăstarea lor generală, pe cale justă și consunătoare cu sistemul de drept public al Ardealului, asigurându-li-se pentru viitor în mod legal folosirea binefacerilor concivității, și totodată și libera eserciare a religiunii, fără deosebire de rit, și cum s'ar putea face dotarea preoțimeii de ambele rituri grecești, și cum s'ar pute promovă educarea masselor brute ale poporului valach, lățită fiind cu eficacitate?”

În rescriptul acesta se cuprind patru întrebări, la cari dieta Ardealului avea să răspundă; anume:

1. Pe ce cale s'ar pute acorda petenților libertăți și drepturi cetățenești în patria aceasta? 2. Pe ce cale s'ar pute garanta eserciarea libertății religionare? 3. Cum s'ar pute ajutara soartea preoțimeii de ambele confesiuni ale petenților? și 4. Cum s'ar pute afla modalitatea educării poporului de rînd valach?

Și așa a înțeles rescriptul și dieta ardeleană.

Petiția Românilor și rescriptul împărătesc au sosit în 21 Iunie la dieta Ardealului, și prezentarea lor a provocat furtună de indignare din partea reprezentanților celor trei națiuni privilegiate.

Dieta n'a intrat imediat în discutarea acestui act, ci l-a predat unei comisiuni, care cu cinci săptămâni mai târziu, în ședința din 30 Iulie, 'și-a prezentat raportul. Dar' dieta nici în ședința aceasta n'a putut pune memorandumul Românilor la ordinea zilei, fiindcă deputații sași s'au supărat, că comisiunea a esaminat plângerile Românilor fără conlucrarea lor. Au cerut deci, ca memorandumul să fie predat lor, ca și ei să-și facă observările. Li-s'a satisfăcut dorinței și astfel abia în ședința din 5 August a putut pune dieta Ardealului în discuție plângerile și cererile Românilor, cuprinse în petiția lor, adresată Coroanei.

Ne putem imagina ce spirit domnea la 1791 în dieta ardeleană, în ce ton se discuta în ea și ce amenințări a trebuit să sufere

episcopul din Blaj, *Ioan Bob*, membru și el al dietei ardelene, *singurul reprezentant al Românilor*, pentru-ca să se vadă silit să iee cuvântul în dietă și să declare, — pentru liniștirea spiritelor, — că el, episcopul, a scris memorandumul intitulat »*Supplex libellus Valachorum*« numai fiindcă ține de justă cererea Românilor ca să fie făcuți părtași la toate drepturile și libertățile de cari se bucură celelalte națiuni, *fără să fie declarată însă nația română de a patra națiune receptă*; dar' cu modul de compunere a petițiunii, cu stilul ei, nu e întru toate de acord, fiindcă se cuprind în ea expresiuni, pe cari el *nu le poate aproba*.

În modul acesta, storcându-'i-se o declarație prealabilă, dieta ardeleană a desarmat pe episcopul *Ioan Bob*, care acum nu mai putea să sară întru apărarea memorandumului său. Prin urmare, dieta putea în plină liniște și cu unanimitate de voturi să dea supliciei resolvarea pe care 'i-a dat-o, provocându-se chiar la declarația episcopului *Bob*.

Dieta a primit întru toate propunerea comisiunii, pe care o însărcinase cu examinarea plângerilor Românilor; și după-ce a ascultat și observările ce le făcuse Sasul *Eder* asupra petițiunii acesteia, a răspuns la cele patru întrebări puse, prin ridicarea propunerii la valoare de conclus.

Eată în resumat concludul votat din partea dietei:

„Ce se atinge de întrebarea *primă*, dieta e de părerea, că *Valachilor nu li-se pot permite drepturi și libertăți mai multe și mai mari cetățenești de cum au acuma*, fără a se sgudul constituția și fără a se viola legile țării în districtele națiunii *sécuiesti* și în comitatele nobililor. Pentru-că constituția patriei acesteia recunoaște numai trei națiuni, anume: *maghiară* din comitate, *sécuiască* din districtele *sécuiesti* și *sasă* din districtele *săsești*. Printre aceste trei națiuni se gălesc mulți Valachi; dar' nu de aceia, cari își trag originea dela Romani, cum afirmă petenții în suplica lor, ci *Valahi venetici*, de origine din țările vecine.

Acum, ce se atinge de maghiarimea din comitate, ea se compune din nobili, libertini și iobagi, și în sînul acestei națiuni se află și Valachi. Nobilul, fie Maghiar sau Valach, dacă aparține uneia dintre religiunile recepte, poate usa de toate libertățile, drepturile și favorurile acordate nobililor. Pentru-că dacă un Valach e distins din partea Domnitorului cu nobilime, pentru serviciile aduse patriei și Domnitorului, e de sine înțeles, că poate să-'și cumpere moși și poate să ocupe funcții, după-cum și avem destule exemple, mai noue

și mai vechi. Dar' înșiși petenții încă o recunosc aceasta, când se provoacă la contele *Kendeffy*, la baronul *Josika, Huszár și Nalácsi*, ~~ca eșiți din sânul națiunii lor, și când afirmă, că nobilii din comitatul Hunedoarei și al Făgărașului sunt de origine valachă; și nu tocmăi fără temei, pentru că acestia poate că sunt urmașii acelor Valachi, pe cari Maghiarii 'i-au găsit aici la descălecarea lor în patria aceasta. Ear' aceea e cert, că doi membri din două familii mai sus numite, conduc aceste două comitate ca fișpani. Și mai sunt și alți nobili valachi în funcții publice, ceea-ce dovedește, că Valachii, cari posed diplome de nobili, dacă cumva au toate calitățile cerute pentru purtarea de oficii: nu sunt eschiși dela ele.~~

Libertinii, fie Maghiari, fie Valachi, sunt egali, atât cu privire la libertăți, cât și la dorințe, pentru-că tot așa ca libertinii maghiari, au și cei valachi să plătească dările și să poarte sarcinile publice. Ear' iobagii, fie Unguri, fie Valachi, afară de plătirea dărilor și purtarea sarcinilor publice, au să facă domnilor lor de pământ serviciile cerute, unul ca și altul.

Săcuii asemenea se împart în nobili, libertini și iobagi. Printre Săcui, ici-colea sunt și Valachi, dar' numai iobagi. cari cu iobagii din sânul națiunii săcuiesti, pe lângă aceea că plătesc dări și poartă sarcinile publice, fac serviciile cu cari sunt datori domnilor de pământ.

De aici rezultă, că plângerea petenților, adresată Maiestății Sale, că sunt despoiați de drepturi cetățenești, nu corăspunde adevărului în ce privește pe Valachii din comitatele nobililor și din districtele săcuiesti. dacă ei aparțin uneia din cele patru religii recepte; pentru-că nobilul valach e egal cu nobilul maghiar și cu nobilul din săcuiime, libertinii sunt toți egali, fie de ori-ce naționalitate, ear' iobagul valach nu e cu nimic mai împovărat decât iobagii aparținători la celelalte națiuni.

Nu înțelege deci dieta, din ce motiv au ridicat petenții plânsoare, că *sunt despoiați de drepturi cetățenești*, pentru-că în privința aceasta drept de plângere ar ave numai *nobilimea valachă*, fiindcă în anii din urmă tot așa a fost constrânsă să plătească dări și să poarte sarcini publice și ea ca și nobilii; dar' ținând în vedere soarta nobilimii maghiare și săcuiască, — vitregității timpurilor trebuie să atribuim, precum și împrejurărilor de atunci, că și ea a fost constrânsă să poarte sarcini publice. După-ce însă Maiestatea Sa, Domnitorul nostru, prin dispoziția cuprinsă în rescriptul regal din 3 Decemvrie anul trecut, a binevoit preagrațios a dispune, ca staturile țării să

pună în discuție întrebarea: *cum s'ar pute scuti armaliștii și nemeșii eclesiastici de dările țării?* ear' staturile țării au prezentat Maiestății Sale un articol de lege referitor la chestia aceasta, așteptând acum dela Maiestatea Sa preagrățioasă restabilirea libertății nobilitare și a nobilimii. atât maghiare, cât și valache: dieta are deplină speranță, că atât scopurilor M. Sale, cât și dorințelor petenților se va face din destul, fiindcă scopul M. Sale este, ca staturile să iee petiția în pertractare și să o rezolveze, acceptând de fundament concludul nrul 6 din 1744 al staturilor țării, ear' acel conclud are înțelesul, că Valachii de legea *unită* (va se zică aici nu se țin și cei de legea neunită), să fie anexați la aceea dintre cele trei națiuni, pe teritorul căreia au moși, *fără să formeze națiune separată.*

Dar' nici petenții nu puteau avè intențiunea să treacă cu cererea lor peste acel conclud, fiindcă *episcopul gr.-cat. a declarat în ședința staturilor țării, că valachimea la nici un cas nu a voit să ceară ca să fie declarată de-a patra națiune receptă,* ci numai aceea, că împreună cu locuitorii națiunii pe teritorul căreia se află și posede moși, amăsurat sortii și stării sale, *să se bucure de egale libertăți,* de cari, cum s'a arătat mai sus, *bucuratu-s'a și până acum.*

Nu poate înțelege deci dieta, *ce s'ar mai pute da Valachilor,* dacă nu aceea, ca să formeze *a patra națiune* în țeară, ceea-ce să împotrivesțe nu numai legilor țării, ci și constituției, și nu consună nici cu scopurile sacratisimei Maiestăți.

Ce privește națiunea *sasă,* e lucru cert, că în districtele săsești se află mulți Valachi, despre cari deputații națiunii săsești așa s'au pronunțat în fața comisiunii, că: „Valachii aflători printre Sași sânt parte *venetici din țările învaccinate,* parte *veniți din alte părți ale țării și descălecați aci,* pe lângă concesiune prealabilă și sub anumite condițiuni; lucru ce se poate dovedi cu istoria și cu documente, pe cari nimeni nu le poate trage la îndoială, în ce privește autenticitatea lor“. Au declarat mai departe deputații sași, că conform diplomelor pe cari le-au primit Sașii din vremuri vechi dela regi și principii, *Valachii n'au avut drepturi politice,* până la anul 1781, când împăratul *Iosif II.* le-a permis folosirea de drepturi cetățenești în districtele locuite de Sași. Dar' după-ce numitul împărat de pie memorie, *a revocat la 1790 toate dispozițiile de mai nainte,* și a restabilit starea de înainte de 1781: legile și drepturile de mai nainte ale națiunii săsești încă au devenit restabilite și *s'a nimicit dreptul dat Valachilor de-a esercia drepturi politice în districtele săsești.*

Cu toate acestea, fiindcă Maiestatea Sa, în rescriptul adresat staturilor ar dori să se afle modalitatea, cum s'ar pute permite Valachilor eserciarea drepturilor politice? deputații națiunii săsești au declarat, că voesc să împlinescă dorința sacră a M. Sale, și nu sînt străini de ideea, ca *Valachilor să li-se permita întrebuițarea drepturilor politice în districtele națiunii săsești*, întru-cât aceasta se poate face fără violarea legilor națiunii săsești și a constituției patriei. Dar' fiindcă în astfel de chestii deputații nu pot să se pronunțe până nu ascultă părerea cercurilor lor, roagă pe M. Sa, ca soartea Valachilor aflători printre Sași să rămână în suspens până la dieta proximă, promițînd ei, că până atunci vor supune chestia spre desbatere districtelor lor, și conform îndrumărilor și instrucțiunilor ce le vor primi dela acestea, *vor căuta să se ușureze soartea petenților* și să se satisfacă dorinței sacre a M. Sale.

Cu privire la întrebarea *a doua*, că să se permită libera eserciare a celor două religii, special în ce privește pe uniți, cari prin conclusele 6 și 7 ale dietei din 1744 sînt anexați la legea romano-catolică, dieta e de părerea, că *li-s'a dat atâtea libertăți, încât n'au avut motiv de-a le mai cere de nou*.

Altcum stă însă treaba cu *neuniții*. Anume, după-cum am spus mai sus, constituția patriei recunoaște *trei națiuni și patru religii recepte*, a căror înmulțire *nu se poate permite* fără sgu-duirea constituției și fără violarea legilor țării. Ear' lucrul acesta au căutat să-l evite, atât glorioșii antecesori ai M. Sale, cât și părinții nostri. De aici a urmat, că regina de pie memorie, *Maria Teresia*, prin conlusul 6 din 1744 a alăturat pe uniți la religia romano-catolică și în modul acesta le-a făcut posibilă libera eserciare a legii lor. Și de aici a urmat, că nobilii valachi au fost alăturați la națiunea pe teritorul căreia își aveau locuința sau moșia, pentru-ca numărul națiunilor și al confesiunilor să nu se înmulțească, spre vătămarea constituției și a legilor țării.

Deci, fiindcă M. Sa dispune preagrațios, că luând de basă conlusul 6 din 1744, staturile să iee în considerare cererea petenților în *acel înțeles*: dieta, pentru a satisface sacrei dorințe a M. Sale, nu găsește altă cale, decât că, precum uniții au fost alăturați la religia romano-catolică, așa și *neuniții să se declare aparținători la una din religiunile recepte*, pentru-ca să nu poată deveni o a cincia religie receptă, recunoscută de lege. Ca însă să fie asigurați, că precum până acuma, așa și în viitor, nu vor fi conturbați în eserciarea reli-

giunii lor, am votat articolul de lege: *De libero Religionis Graeci Ritus Disunitorum exercitio*».

La a *treia* întrebare, referitoare la suplica petenților, unde M. Sa binevoește a ordona, ca staturile să caute modalitatea de-a se *ajutora preoșimea ambelor confesiuni*, dieta obiecționează, că de oare-ce averile bisericești au fost secularisate sub Regina *Isabela*, și au fost date numitei regine și fiului ei: conform voinței Domnitorului și a țării, din datul acela fiecare preot e susținut de credincioșii sei, prin urmare, alt mod de viețuire nu găsește dieta pentru preoții de ritul grecesc, decât ajutorul încassat dela credincioșii lor.

Să mai notează, că episcopul unit ar fi dorit, cu privire la preoții de printre Sași, că precum preoților dela confesiunea augustană li-se dă zeciuală, să primească și preoții români zeciuală dela credincioșii lor. Dar' deputații Sașilor au afirmat, că zeciuala în districtele săsești *compete preoților lor*, pe basa diplomelor primite dela domnitori, și că preoții lor le și încasează din vreme veche dela *toți* locuitorii, fără nici o conturbare; de aceea dorinței episcopului nu se poate satisface de data aceasta.

La întrebarea a *patra*, unde M. Sa binevoește a ordona, ca staturile țării să caute modalitatea pentru educarea și înmulțirea națiunii valache, dieta află a răspunde, că cauza principală a lipsei de cultură și educație a națiunii acesteia este *lipsa de cultura a preoților ei*, cari atunci, când ar trebui să premeargă cu bune moravuri și să instrueze pe credincioși asupra datorințelor creștinești ce le are omul aflător în societatea cetățenească: ei înșiși dau exemple rele de purtare și *indeamnă pe credincioși la fapte rele*. De aceea e de lipsă, ca proxima dietă să se ocupe cu chestia, *cum s'ar putè da educație potrivită preoților valachi de ambele confesiuni*».

*

Astfel a fost recomandată Coroanei suplica Românilor, de care ei legaseră atâtea nădejdi și față de care și curtea dela Viena manifestase atâta bunăvoință, recomandându-o în mod destul de evident dietei ardeleno spre *luare în considerațiune*.

A îngrămădit dieta Ardealului în răspunsul dat toate sofisteriile. pentru-ca să slăbească efectul ce 'l-a făcut asupra Coroanei temeinicele motive înșirate în suplica aceasta, *motive istorice*, pentru redobândirea drepturilor răpite dela un popor credincios tronului și patriei.

Și cum noi nu aveam pe nimeni la curtea dela Viena, care să facă lumină adevărată în cauză, contrarii nostri 'și-au ajuns scopul

și de astă-dată, fiindcă Coroana nu a dat supliciei rezolvarea așteptată și poate chiar dorită și din partea ei. Românii au primit răspuns evasiv la rugarea lor, că: *Coroana poartă de grijă și de Români, ca de toate popoarele aflătoare sub sceptrul ei; că episcopii să grijească ca credincioșii lor să se supună rescriptelor împăratești și legilor fării; că poporul român să se poarte liniștit și să se rețină dela ori-ce escese, etc.*

Alt răspuns nici nu putea da Coroana, după-ce a văzut cum însuși episcopul *Bob*, unul dintre subscriitorii *supliciei*, a dat în dietă altă explicare petițiunii, și a negat că intențiunea ar fi fost cererea, ca națiunea română să fie declarată și decretată de-a patra națiune în *Ardeal*. Pe când de fapt acesta a fost scopul și rostul *supliciei*.

În răspunsul său Coroana ne-a dat însă și o invitațiune prețioasă. Ne-a spus că nu este dovedit că cei doi episcopi »ar fi avut însărcinare și împuternicire dela întreg poporul românesc ca să dea petițiunii în numele acestuia . Ni-s'a dat deci să înțelegem, că trebuie să ne organizăm, astfel, ca toți să intrăm în luptă pentru redobândirea drepturilor noastre și să nu mai lăsăm sarcina aceasta pe umerii unui singur om, sau a doi oameni, cari ușor pot fi ademiniți, seduși și intimidați prin amenințări, și ușor pot fi înduplecați, ca în momentul decisiv să lase cauza neapărată.

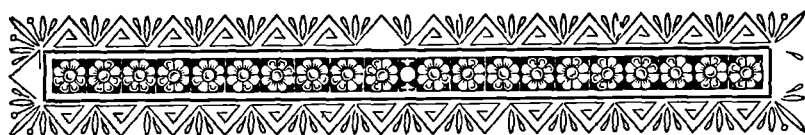
Și am prins ideea și *ne-am organizat*.

La 1848 n'au mai vorbit episcopii, în numele poporului, ci a vorbit întreg poporul.....

Cu toate-că *suplica* Românilor din anul 1791 nu a avut nici un rezultat pozitiv, ea rămâne un act de cea mai mare importanță în luptele noastre *politice*, pentru-că prin ea s'au pus luptele noastre pe base *istorice*, și ea a format temelul organizării noastre și al programului nostru dela 1848, cuprins și în programul nostru de astăzi.

Petițiunea Românilor din diecesa Aradului.

Dovadă vie și eclatantă despre nemulțumirea poporului român din părțile ungurene și bănățene, față de clerul înalt sârbesc, se cuprinde în petițiunea binemotivată, pe care clerul și poporul român din diecesa Aradului a adresat-o la anul 1814 împăratului Francisc I., în chestia numirii unui episcop de neam românesc, cu »*sângele și cu inima română*«, în locul decedatului episcop din Arad, *Pavel Avacumovici*.

Petițiunea e întărită cu argumente *istorice* și cu date *statistice* neîndoelnice, cari dovedesc, că nu numai în diecesa Aradului, ci și în a Timișorii și a Vârșetului (mai înainte a Caransebeșului) capul bisericei, episcopul, ar trebui să fie luat dintre Români, fiindcă Români formează majoritatea covârșitoare, în toate aceste trei diecese.

Petițiunea e dictată de frumoase sentimente naționale și e adumbrată de un spirit curat românesc, datorit de bună seamă influențelor binefăcătoare ale institutului pedagogic român. atunci, de curând deschis în Arad, la care, cum zicea *Damaschin Bojinca* în prefața cărții sale: *Dirigătorul bunei creșteri*, întreaga ginte română privea ca la »*mântuitorul din năcazuri și întemeetorul fericirii românești*«.

Petițiunea poate fi considerată și ca un efect, deși cam întârziat, al evenimentelor petrecute în dieta ungurească din anul 1790, când au fost luate dispozițiuni și cu privire la cetățenii de lege *neunită*, la Români, Sârbi și Greci, întru atâta, că au fost cassate toate legile de mai înainte, asupraitoare pentru cei de legea neunită, recunoscându-se drepturi politice și pe seama lor și dându-se vot și scaun în corpurile legiuitoare și pe seama episcopilor de legea greco-răsăriteană.

Românii din diecesa Aradului au înțeles, că eficacitatea acestor dispozițiuni legale numai atunci se va pute estinde și asupra lor, dacă cel-ce a primit scaun în corpurile legiuitoare, ca șef al bisericei

lor, va reprezenta acolo într'adevăr *interesele lor*; ear' pentru a pute face aceasta, să cere să fie negreșit om din neamul lor, cu »*sângele și cu inima română*.

Pentru moment petițiunea Românilor din diecesa Aradului, de a li-se da episcop din neamul lor, — nu a avut nici un rezultat real; dar' sigur că a contribuit și ea la evoluțiunile urmate mai târziu, și la emanciparea deservită a bisericii române de sub stăpânirea sârbească.

Interesanta petițiune e de altcum următoarea:

„Neamul și preoțimea românească din diecesa Aradului, de legea grecească neunită, cu cea mai aplecată și credincioasă supunere îngenunchind, îndrăznește a se ruga, ca după moartea acestui episcop, *Pavel Avacumoviciu*, după milostiva sa îndurare, *Maiestatea Voastră* să binevoiască a le da lor episcop *de neam român*, cu sângele și cu inimă *română*.

În toate zilele privește, și cu negrăită simțire a inimii uimindu-se vede purtarea de grijă și înaltele orînduiele ale *Maiestății Voastre*, care ca un adevărat părinte le întocmește pentru fericirea popoarelor supuse augustului sceptru; precum și școalele preparande din Aradul-vechiu, cari pentru deșteptarea și luminarea neamului românesc s'au ridicat din părinteasca milă a *Maiestății Voastre*, neamul românesc și clerul plin de mângăiere le-au primit; și încă cu atât mai mare mângăiere, întru-cât mai mare nădejde *zărădia*, de a gonî negura, care la cea mai mare parte a preoțimei și a neamului, așa le cuprinse mințile, cât nu puteau să-'și cunoască datorințele cătră Dumnezeu, nici cătră Monarch, nici cătră patrie, nici cătră cel de aproape, nici cătră sine însuși.

Ci ca nădejdea aceasta, care acum numai ce a înflorit, să poată aduce fructele sale și cât de curînd să-'i ajungem secerișul; ca *Maiestății Voastre* să aducă credincioși supuși, patriei cetățeni vrednici și bune mădulare neamului românesc, — de lipsă este o căpetenie păstorească de neamul seu, care să poarte grija și să privegheze la luminarea neamului, ca nu încredințându-'l și rămânînd earăși în grija acelorași, cari până acuma la atâta număr de om au împedecat și au întârziat luminarea, sau nu cumva mijlociri protivnice prin acestia întrebuițându-se din toate părțile, în patul seu oprindu-o să slăbească și să nu poată apoi veni la fructele cele coapte.

Nici-odată dela *Maiestatea Voastră*, nici dela cei înainte răpoșați împărați n'au putut cere acea îndurare, ca pe neamul românesc, care

cu limba, cu nașterea, cu obiceiurile și cu portul foarte se deschi-
nește de celelalte neamuri supuse ale țării, — să-'l aducă la asemenea
treaptă a culturai și a învățăturilor cu celelalte neamuri.

Ne spun tabulele legilor; pline sânt și istoriile de mărturii,
cumcă înșasi mama țeară unguerească, pe neamul acesta românesc,
mai vechiu decât sine, 'l-a ținut și 'l-a crescut ca pe un fiu al seu,
necăutând la deschilinirea limbei și a legii.

Cu dreptul putem întreba de aici: de ce dar' pe lângă atâtea
griji nu a urmat nici o nădejde? De ce neamul românesc de abia
a ajuns la treapta cea mai de jos a învățăturilor? De ce în toată
monarchia austriacă cei mai cumpliți făcători de rele sânt Românii?
De ce neamul acesta mai totdeauna este gata la turburări din lăuntru?

De ce la Români, vecinii unul de altul nu-'și pot păstra lucruri-
rile sale? Rar este să fie Românul lucrător, rar așisderea și norocos!

Augustule împérate și apostolice craiu! Dă-ne îndrăzneală, ca
cauzele adevărate ale tuturor întâmplărilor sau rătățiilor acestora, de
cari omenirea se înfiorează, cu fiască credință să le înșirăm.

Depărtată să fie toată urâciunea și toată pisma neamului românesc
și a clerului, cătră neamul sêrbesc, fiind tot de o lege cu el și având
asemenea dreptate a țării. Ci tot de am trebui să spunem, ce e
drept, cauza mai sus spuselor urmări rele nu este tocmai neamul
sêrbesc. ci cu adevărat privilegiile acelei părți a neamului acestuia,
cu milostivire dăruite, care sub împărăția răposatului împărat *Leopold I.*
cu patriarcul și metropolitul lor *Arsenie Cernovicu*, a venit la
anul 1690 în părțile supuse sfântei Coroane a țării ungurești, sub
acea augustă îngăduință, ca prin biruitoarele cesaro-crăiești arme, cu
ajutorul lui Dumnezeu, de nou să se ducă în ținuturile și locașurile
ce le-a avut mai de nainte, și vrășmașii mai curând să se isgonească
de acolo.

Nu doară ne înșelăm. sau mai virtos fiindcă toate privilegiile,
cari ar împedeca dreptul altuia, rămân fără nici o putere, — toate
relele mai sus pomenite nu înaltelor îngăduințe sau cuprinderilor
datelor privilegii și cesaro-crăieștilor înalte privilegii, ci cu totul
clerului celui mare sêrbesc le ascriem, care cu vicleană măiestrie,
sub forma privilegiilor, făcând întrebuițarea, a căutat și a lucrat
ca nesimțit să înșele și să prindă pe Români în lanțul său, cari
Români dimpreună cu clerul său, pentru prostia și neștiința sa, fiindcă
de o lege sânt, n'au priceput înșelăciunea Sêrbilor, și de-abia în ziua
de astăzi s'au deșteptat din somnul cel păgubitor.

Drept aceea, mai marii clerului sârbesc văzând bunătatea Românilor cea proastă și făcând întrebuintare de dînsa, au lucrat fără Români pentru Români, cum au vrut ei, căci nu a fost nimenea până acum care să le stee împotriva, și să-î împedece de-a căuta cu scăderea altuia ridicarea lor, precum au lucrat mai marii clerului sârbesc cu Români.

Înăscuta dreptate a Maiestății Voastre, cunoscându-o neamul și clerul românesc de legea grecească neunită, cu aplecate genunche le pune acestea preaînaltei priviri, ca să binevoiască a aduce dreaptă judecată.

Românii, cu locuința în părțile Ungariei celea dincolo de *Tisa* și în tot Ardealul, care de demult sē *thema Dacia*, mai nainte de-a lua Ungurii stăpânirea în părțile acestea, cu mulți ani sînt mai vechi.

Nici nu este îndoială, că Românii, cari și astăzi în limba lor sē numesc *Români*, doară nu ar trage începutul lor dela coloniile Romanilor aduse în Dacia, cari în zilele alergării neamurilor cei universale, cu venirea atâtor neamuri varvare, precum numele și stăpânirea 'și-a perdut, așa și limba și portul, prin jalnica tulburare, că aceasta a desrădăcinat, însă mai puțin *nația românească intru ființa sa nu a încetat*. Că rămășițele coloniilor vechilor Romani, cari de alte neamuri sē chemau *Valachi*, venind Ungurii cu vîrteza sa 'i-au tras cătră sine, și cum pe alte neamuri cari le-au aflat aici, așa și pe Români lăsându-'i în lăcașurile lor, 'i-au primit în societatea și soarta lor cu sine.

Cumcă legea cea creștinească mai nainte de-a ajunge alergarea cea universală a neamurilor, cătră sfîrșitul veacului al 4-lea, în părțile de mează-noapte ale împărăției Romanilor, precum și tocmai în cetățile cele de scaun, în Roma și la Constantinopol, a fost înfipt rădăcina sa în Dacia, — nici o îndoială nu este. Pentru-că cu priveghierile marelui *Constantin* împăratul și a următorilor lui, gonit fiind întunerecul păgânătății, pretutindenea popoarele, încât ținea împărăția Romanilor, sē luminase cu strălucirea învățăturai lui Christos.

Cunoscînd Românii de mai nainte adevărul cel aducător de fericire, prin tirăniile muncii varvarilor, — nici-cum nu sē retraseră la rătăcirea păgânătății. Apoi, deși până a ținut împărăția varvaricească nimica după legea grecească de față nu se slujea, nici putea sē fie, dară tot nimenea nu le putea tăgădui, cumcă prin slujbe private creștinești, ce le făceau Romanii și alte popoare supuse, pe ascuns, nu ar fi domolit obiceiurile varvarilor și n'ar fi dat cause și ocașie

de au trecut și ei în legea creștinească, care se poate mărturisi din istorie și monumenturi.

Întrebe-se întru sine ispititorii ispititorilor vechi de aceasta cât le place. Adecă mai nainte s'au plecat Ungurii bisericei apusului sau latinești, ori bisericei răsăritului sau grecești? Când aceasta puțin se atinge de scopul nostru despre supuși, socotim a fi destul alăturând aici, cumcă mai nainte de Sf. Stefan I., craiu al Ungurilor, slujba legii creștinești cea privată, de carea mai sus s'a zis, în părțile ungurești cele dincolo de Tisa și în Ardeal, *era după obiceiul răsăritului, având și episcopi*, cari în cele duhovnicești erau supuși instrucției patriarhilor dela *Bisanțiu*, precum aceasta numai cu o dovadă se poate mărturisi, dela împărțirea împărăției Romanilor între fiii marelui *Constantin*, în împărăția răsăritului și a apusului. De vreme ce neîncetata certare mai până la sfârșitul veacului 11, între curtea Romei și între curtea Constantinopolului, de stăpânirea duhovnicească. și cu totul încă nesăvârșită, ce se atinge despre dogmele credinței în biserica latinească și grecească, care între biserici a pricinuit despărțire și despicare, ce se zice *schismă*: aceasta *deunire* în veacul al 16-lea prin soborul dela *Trident* cu totul sfârșindu-se, s'a întărit, ca curtea dela Roma să aibă jurisdicție, adecă stăpânirea sa peste provinciile apusului, ear' curtea Constantinopolei (*Bisanțiului*) peste provinciile răsăritului. a împărăției Romanilor.

Dar' însași deunirea pentru stăpânirea duhovnicească, care mai vârtos în curtea Romei și a *Bisanțiului* a străbătut, ce se atinge de clerul cel mic și de poporul creștinesc, nu a făcut atâta deschilinire câtă se vede astăzi. Rîndul prelaților, a preoțimei cei înalte, numai ce se atinge de clerul cel mai mare al religiei latinești, dela scaunul stăpânirii Romei s'a introdus cu mult mai în urmă, eară mai vârtos din temeiurile legii creștinești, alegerea episcopilor este așezată prin însași comunitatea, apoi după aceea dela căpetenii lumești, care se face până în ziua de astăzi în aceasta apostolică crăime.

Adevărat este. cumcă locuitorilor țării ungurești de legea bisericei răsăritului, mai nainte de timpurile acelea în cari neamului sârbesc s'au dat privilegiile, — li-s'au pus episcopi prin craii apostolicești, și că acești episcopi asemenea privilegiu au avut cu clerul cel mai mare catolicesc, despre ce legile țării mărturisesc; fiindcă precum arată articolul al 4-lea din anul 1574, Rutenii și Românii de aceea nu au dat episcopilor catolicești zeciueală, pentru-că aceea o dau episcopilor și preoților de legea lor. Și cumcă aceasta, Românii din distric-

turile *Bereteu*, *Bistrița* și *Lacsiag*, încă la începutul veacului al 18-lea așa au lucrat, ne arată articolul 85 din 1723, că ei episcopului dela *Orade* nu au vrut să-și dea zeciuială.

Deci ticăloaselor timpuri, în care după bătăia dela Mohaciu cu Turcii, cea mai mare parte a țării ungurești, adică toate părțile celea dincolo de Tisa și Banatul. au gemut mai 200 de ani sub jugul Turcilor, sau rupte fiind dela trupul țării ungurești, au fost supuse stăpânirii principilor Ardealului, acestor împrejurări are de a scrie neamul și clerul românesc, de ce nu a avut în trecut episcopi din neamul seu.

Și aceasta este urgia aceea, dela care s'a tras mojiția și neînvățătura clerului și a neamului acestuia; că au fost numai pe sine însuși lipsiți și ca niște părăsiți dela mestecarea cu fiii cei mai luminați ai patriei și dela învățăturile celea înalte oprți fiind, de abia au putut păstra, prin povestire cu gura și prin întrebuițarea cărților bisericești, ba și de acestea puține sânt, niște schinței a caracterului românesc și a legii creștinești, cu care se deschilinesc de dobitoacele necuvântătoare.

Când clerul mai mare al Sârbilor, cu virtutea privilegiilor dela răposatii înainte mergătorii Maiestății Voastre împărați, s'au intrarmat la anul 1690, mai nainte de ce Turcii la Zenta, în comitatul *Peștelui* cumplit fiind bătuti sub aripile pajerei, toată Țeara-Ungurească afară de Banat și regimentul Ciaichiștilor au trebuit să o lase neamului și clerului românesc, — atunci spre bucurie a putut fi, că religia cea 200 de ani nebăgată în seamă, prin grija și orînduelile acestor mai mari, de nou trebuia să se întocmească. cultivarea și moralitatea se se ridice ca și din cenușe.

De vreme ce clerul cel mai mare al Sârbilor, rugându-se în comitiile (diete) crăimei ținute la anul 1792, să 'i-se dea dreptul de-a ave *votum* (cuvântul) și scaun în dietă, apoi între celelalte acestea s'au adus: cumcă statornica norocire a societății cetățenești să cuprînde în norocirea tuturor soților, deci toți aceia lucrează împotriva statornicei fericiri a patriei, cari milioane de locuitori de legea aceasta, prin vre-o câteva madulare ale sale ar vrea să-și subtragă dela darurile și facerile de bine ale constituției. Așadară împotriva statornicei fericiri a patriei lucrează clerul cel mare sârbesc, închizînd calea neamului românesc, care cu trei părți este mai mare la număr decât neamul sârbesc, ca să nu poată ave ocașie de-a străbate la nici o treaptă a vre-unei diregătorii.

Eată că Românilor și Rutenilor de legea bisericeii răsăritului, cari locuiesc în părțile Țării-Ungurești, dela mează-noapte către răsărit, augusta strămoașă a Maiestății Voastre, răposata *Maria Teresia*, prin unirea credinței și prin episcopi de neam și de sămânția lor, mult ajutor le-a adus. De ar fi fost, ca dintru acel timp și peste bisericile diecesei Aradului, Timișoarei și a Vêrșetului, căpeteniile legii să fi fost *de Român*, au doară preamiliostiva voe ce se atinge de Româniile acestor dieceese nu ar fi avut cu mult mai fericite urmări? Cu dreptul nu ne îndoiim.

Toată diecesa *Aradului*, care după declaratorul dat în anul 1777 cu multă îndurare, cuprinde în sine 14 protopresbiterate cu 480 de locuri mame și 126 filiale, parochii atâtea și biserici, toți numai Români sânt, și de-abia se află trei locuri amestecate cu Sêrbi.

Diecesa *Timișoarei*, 10 protopresbiterate, în care s'au arătat a fi 287 de locuri mame, numai unul, al Chichindei cu 17 parochii, se află în care sânt numai Sêrbi, ear' a Cianadului și a Beciche-recului-mare cu 40 de parochii amestecate cu Sêrbi; celealalte locuri sânt toate românești.

Ear' în diecesa *Vêrșetului*, din 6 protopresbiterate cu 239 parochii și 19 filiale, atâtea și biserici, numai protopresbiteratul Vêrșetului este cu Sêrbi amestecat, căci în celealalte în toate sânt numai Români de legea grecească neunită.

Așadară, prin conscripția locuitorilor făcută la anul 1769 de *Clari*, Graful și presidentul Banatului, se spune chiar, că din 450.000 nu sânt nici 80.000 Sêrbi, însă de altă parte, Români s'au aflat 300.000. Cum de înalta luare de seamă, la atâta număr de supuși credincioși, nu le-a dăruit căpetenie duhovnicească de neamul și sămânția lor, care se poarte chilină grije de îndreptarea lor? Aceasta nici că se vede din altă parte a veni, fără numai că, socotesc unii, că poate fi aceea asemănare și deschilinire între Români și Sêrbi, care este între Șvabi și între alte neamuri de viță nemțească, fiind acestea mai cultivate, au dialectă mai limpede, ear' aceia mai proastă.

Această socotință se adeverează cu Sêrbii, cari s'au sălășluit pe marginile dela Arad pe lângă Murș și Tisa, făcându-se miliție împotriva Turcilor când țineau Banatul, și în comitatele Aradului, Zarandului și Bihorului, până unde s'a fost întins puterea turcească. Sêrbii au învățat limba locuitorilor vechi, adecă românească, fiind cu Româniile amestecați și de o lege.

Cumcă prin străduirea mai marilor clerului sêrbesc întunerecul, care sub jugul turcesc a fost prins inimile neamului și a clerului

românesc, încă nu este gonit de noi. nici să va goni, aceasta numai de acolo se poate arăta, fiindcă clerul acesta sârbesc, cu poporul și cu clerul românesc nici-odată nu vorbește în limba și dialectul lui, adică *românește*; așa nici temeurile moralității creștinești, sau învățăturile religiei mântuitoare nu știu a turna, nici cercetări canonicești pe la biserici nu fac, cu a căror ocazie se cunoască scăderile cu cari se luptă credincioșii, bisericile și școalele, apoi se aducă vindecare tuturor acestora, sfintele slujbe pentru întărirea credincioșilor se le facă și temeurile moralității creștinești și înaltele crăiești îndreptări și bunevoințe între inimile lor, cu cea mai mare evlavie se le întârească, cu toate cum se cade în rînd să vină; și cumcă aceasta de acolo până astăzi putem încheia, fiindcă și însuși sfintele slujbe, în unele locuri nu în născuta limbă românească, ci în cea sârbească, ba tocmai muscălească poruncesc a se face, care limbă muscălească nici însuși Sârbul nu o înțelege. Aceasta se vede, că clerul cel mai mare o face din interesul său, ca nu cumva mergînd la sfintele slujbe, și așa din cărțile bisericești poporul cel încredințat griji lor duhovnicești, prin învățăturile legii și a moralității să se mântuiască, ci încă să vină în mai mare întunec și urgie.

În ce mod dară s'ar pute cere dela clerul cel mai mic să ajungă la acea treaptă a învățături și a moralității, care se cere dela un păstor sufletesc, când mai toată vieața sa o petrece în cetirea cărților bisericești, scrise în limba muscălească, de vrea să-și capete sau să-și țină parochia?

Toate lucrurile și trebile consistorului în mai sus numitele diecese se poartă în limba sârbească, apoi însuși episcopul, cu cea mai mare parte a asesorilor născuți sârbi, nu știu românește, și puținii asesori de Români, unde se află, nu știu sârbește. De unde sentințele și hotăririle consistorului nici asesorii românești, nici Românul cel cu cauza nu le înțelege, nici îl întreabă, nici îl ascultă să grăiască vre-un cuvânt pentru sine în judecata episcopoească.

Și nici preafnaltele orîndueli împărătești, cari se poruncesc. ca preoții să le facă cunoscute oamenilor în limba cea cunoscută, — în cancelariile episcopoești așa de rău se fac românește, încât de multe-ori nici-decum nu se pot înțelege.

Toate acestea arată. ca și cu degetul, cumcă sub episcopii sârbești, clerul și poporul românesc, — care prin articolul 27 din 1790 s'a dăruit cu dreptul cetățenesc, ce s'a dat și tuturor locuitorilor de legea grecească neunită din Țeara-Ungurească și din părțile ei împreunate,

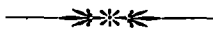
și precum clerul cel mare al Sârbilor în provocata instanță sub *A)* a arătat că fac milioane, de nu sunt la trei părți de patru, dară două părți de trei cu adevărat sunt în veac, — fiind la întunecarea osândiți, nici-când nu vor pute ajunge la acea treaptă a omenirii, în care s'ar cuveni aceasta, nu ca niște fii desrădăcinați ai țării, ci ca niște credincioși ai Maiestății Voastre trebnici supuși, după înaltele îndemnări și voințe a Maiestății Voastre, și după însuflețirea legilor țării, precum și după însuși cererile aduse sub aplecata credință în dieta Țării-Ungurești din 1790, înaintea augustului crăiesc tron, și despre aceasta îngăduită milostivă rezoluție crăiască, altă mijlocire mai bună, după timpurile de acum nu se poate întrebuița: fără cât că după pilda Românilor de legea grecească neunită din Țeara-Ardealului *să li-se deie episcop de neam român*, sub a cărui priveghere institutul de învățământ, întemeiat prin mila Maiestății Voastre în Aradul-vechiu, cum se cade fiind scutit, să poată înflori și să ia crescământ și putere aducătoare de nădejde augustului tron crăiesc, al țării și al omenirii; apoi clerul și neamul românesc, eșind odată din întunecarea neștiinței și îmbrăcat fiind cu temeiurile moralității creștinești, să învețe și să împlinească datorințele sale ca un om creștin, cetățean bun, și credincios și neîndepărtat supus tronului Maiestății Voastre. De nu se va întrebuița milostiva vindecare la bun timp, clerul românesc dimpreună cu învățătorii școalelor, în cari limba sârbescă se predă în mai multe diecese, ca o învățătură de căpetenie, să va schimba, ca întru asemenea chip însuși poporul românesc să se schimbe și să se transforme. Încât este întinsă aceasta silință a lor din cuvântul sus adus, când s'a ținut sinodul național în Timișoara la anul 1790, să înțelege și din reprezentanța din dieta crăimei, ținută la anul 1792, pentru de-a desrădăcina cancelaria iliricească. la Maiestatea Voastră sub *C)* cu aplecăciune ni-se vede.

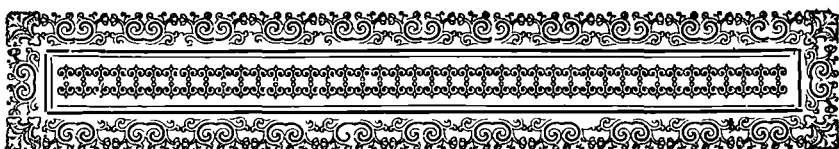
Pentru aceasta, clerul și neamul românesc cu prea aplecate genunche supunându-se earăși să roagă, ca, după moartea lu *Pavel Avacumoviciu*, episcopul diecesei Aradului, în locul lui să li-se deie episcop *de neam român*, și ca Escelenței sale metropolitului Carlovițului, să binevoască timpuriu a-'i porunci, ca nu după introdusul obiceiului, în sinodul său sârbesc să aleagă episcop pentru diecesa românească; așisderea să se milostivească a îngădui clerului diecesan, ca după norma și orînduiala clerului neunit din Ardeal, să se aleagă *trei candidați români* pentru episcopatul acestei diecese, și pe acestia să-'i propună prin decasterii Maiestății Voastre pentru milostiva numire.

Aceasta negrăită milă și îndurare a Majestății Voastre cesaro-crăiască, pentru de-a întemeia și ridica fericirea sa și a următorilor săi, nu atât cea vremelnică decât cea vecinică, neamul și clerul românesc cu nemuritoare mulțumire și cu pururea vecuitoare credință, înalt o va cinsti.

Pe lângă care cu supusă aplecăciune, rămânem ai Majestății Voastre umiliți și pururea credincioși supuși:

Tot clerul și poporul românesc .

Rugămintea episcopilor Moga și Leményi.

După moartea episcopului răsăritean *Adamovici*, scaunul episcopesc din Sibiiu a rămas în văduvie patrusprzeze ani.

La trăgănarea îndeplinirii acestui episcopat va fi contribuit, sigur, și petițiunea adresată Domnitorului la anul 1798 din partea unor protopresbiteri și preoți întruniți la Sibiiu, cari cereau dela Monarch să *destitue* din postul seu pe episcopul greco-catolic român din Blaj *Ioan Bob*, și să numească în locul seu un episcop *pentru ambele confesiuni*, — pentru greco-catolici și pentru răsăriteni, — dat fiind că și de altcum nu e nici o deosebire esențială între aceste două legi bisericești.

Curtea dela Viena sigur își va fi tras informațiuni, — cari pe vremile acelea se câștigau foarte cu greu, — dacă petițiunea poate fi considerată de serioasă și ca isvorită din sentimente sincere și binevoitoare poporului român din Ardeal, sau e rezultatul unor intrigi și machinațiuni, puse la cale în contra episcopului greco-catolic *Bob*.

Probabil, că se va fi dovedit cazul din urmă; ceea-ce e cu atât mai mult de acceptat, fiindcă petenții spuneau în rugarea lor, că Monarchul *pe cine* se însărcineze deocamdată cu administrarea ambelor diecese, cea gr.-catolică din Blaj și cea gr.-orientală din Sibiiu, adecă: pe *Ioan Para*, vicariu foraneu în *Făgăraș*.

De aceea, Domnitorul ne luând în seamă cererea ce 'i-s'a înaintat, a dat voe, la anul 1810, bisericei gr.-orientale române din Ardeal, să-'și aleagă cap bisericesc.

Sinodul întrunit la 19 Septemvrie 1810 în *Turda*, a pus în candidare *trei* dintre cei mai vrednici preoți ai bisericei gr.-orientale române din Ardeal, la locul al doilea pe preotul din Sebeșul-săsesc *Vasile Moga*, care a primit confirmarea din partea Coroanei la 21 Decemvrie 1810, decretat fiind episcop al Românilor gr.-ort. din Ardeal.

Episcopul *Moga* a primit conducerea clerului și poporului gr.-ort. român din Ardeal între împrejurări foarte grele, și tocmai de aceea și sub condițiuni cam umilitoare, din cari s'a făurit mai târziu armă în contra sa, acusat fiind pe tema că nu a fost destul de energetic și destul de priceput și cu tragere de inimă pentru a-'și apăra turma în contra *unirei*, care tocmai sub el s'a lățit mai mult.

Nu aici e locul de a aprecia meritele sau scăderile episcopului *Moga* pe terenul *bisericesc*; dar' pe cel *național*, se poate afirma, că 'și-a făcut datoria de cap al bisericii și de conducător firesc al poporului român de legea orientală din Ardeal, așa cum trebuia să 'și-o facă.

La anul 1837, episcopul *Moga* cu patru asesori consistoriali, a înaintat dietei din Ardeal petițiune, în care se cerea. ca dieta să apere clerul și poporul român, aparținător bisericii gr.-orientale, în contra multelor asupri și nedreptăți, pe cari au să le sufere Românii de pe fundul regiu din partea națiunii săsești, care se consideră pe sine de singură stăpână peste acest teritoriu, în care tocmai Românii formează majoritatea.

Petițiunea aceasta, care dovedește destul de clar, că episcopul *Moga* a avut multă tragere de inimă față cu biserica sa și poporul seu mult cercat și mult asuprit, a fost cetită în ședința din 29 Ianuarie 1838 a dietei din Ardeal, și fără a mai fi pusă la ordinea zilei pentru a fi discutată, — a fost trecută pe cale scurtă la dictatură, adică la archiv.

Patru ani mai târziu, la 1842, episcopul *Moga*, împreună cu episcopul gr.-cat. din Blaj, *Leményi*, înaintează dietei ardeleno o nouă petițiune, binemotivată, tot în chestia ameliorării sorții poporului român de pe așa numitul *fund regiu*, aflător în posesiunea și stăpânirea Sașilor.

Rugămintea aceasta *a celor doi episcopi românești, a celui greco-unit Ioan Leményi de Eadem, și a celui greco-neunit Vasiliu Moga, așternută dietei ardeleno dela 1842, în cauza Românilor locuitori pe pământul crăesc, numit și săsesc*, — e de următorul cuprins:

»*Cinstite staturi!* Cel mai de jos prunc din pulbere să vaeră și plânsoarea lui află compătimire în părinteasca inimă a cinstitelor staturi. Un cetățean să plânga de năpăstuirile sale private și cinstitele staturi, în puterea jurământului unirei îl ascultă, silindu-se a-'i mijloci vindecare. O familie, o comunitate, o jurisdicție își arată

sângeroasele rane și cinstitele staturi, prin înalta chemare ce au, le alină. Noi, înșirăm apăsarea a mai multor ca două sute mii cetățeni; prin urmare, cu atât mai mult ni-se cuvine să fim ascultați și cu atât mai sigură nădejde putem nutri în pieptu-ne, cumcă simțiciosul nostru glas nu va răsuna în pustie și că năpăstuirile se vor lua în sus și se vor vindeca.

Glasul cel sfânt al omenimii este înțeles și în patria noastră de cătră corpul reprezentativ. Acesta desleagă cătuși, celor fără patrie le dă patrie, celor fără drepturi le dă drepturi, și pe cei scoși de sub scutirea constituției să silește a-’i primi spre a lua parte la fericitoarele ei binefaceri, pentru-ca în vreme de nevoie cu atât mai mulți să fie cari se stee gata a-’și da vieța pentru patrie și libertate.

Noi, în aceasta a noastră rugăminte nu ne rugăm pentru unele ca acestea, ci pentru cetățeni ca aceia, *cari au fost slobozi*, cari au avut și au drepturi și până astăzi, ei însă de mai multe veacuri să väd scoși din acelea. Acestia, cinstite staturi, sânt Românii locuitori pe pământul crăesc, pe cari nația maghiară la întrarea sa *'i-a aflat aici*, și de drepturi nu *'i-a jefuit*; cari au apërat patria în societate cu acestia; a căror drepturi după venirea nației săsești prin nici o lege nu fuseră luate, — ba fericitul craiu *Andrei II-lea*, chiar și în privilegiul dat Sașilor îi întărește și pe aceia în drepturile lor; cari în corpul nației săsești s’au sculat pururea în număr mai mare și cu mai mult folos pentru apërarea patriei; din cari și acuma este organizată ostășimea mărginașă, care cade pe pământul crăesc, și miliția stătătoare din partea acelui pământ încă o suplinesc ei în partea cea mai mare; cari cea mai mare parte a contribuției aruncate asupra pământului crăesc au plătit-o totdeauna și o plătesc până astăzi; cari pe lângă toată apăsătura lor, au fost pururea credincioși cătră patria lor, credincioși cătră domnitorul lor.

Acestia sânt aceia, pentru cari între altelerecurseră la dieta din 1791/2, fericții nostri înaintași *Ioan Bob* și *Gerasim Adamovici*, de unde pătrunzându-le rugăminte la preainălțatul nostru domnitor, prin decret crăesc din 1792 sub nrul 2812 fuseră asigurați, că vor fi norociți de toate acele binefaceri, pe cari legile, fără vătëmarea celoralalte nații, le sufere, îndatorindu-’i strâns, ca dînșii, episcopii, sub sarcina răspunderii, să învețe pe credincioșii lor a păzi împrumutata pace și liniștea publică, care responsabilitate veni și la noi, împreună cu diregëtoria noastră archipăstorească ce am primit.

Tocmai pentru aceasta, în puterea datorinței ce purcede dintru aceea, sîntem siliți a cuvînta pentru aceia, pentru cari *nu cuvîntă nimeni*; asupra cărora o nație soață pretinde tutorat, însă astfel îi tutorează, că la împărțirea foloaselor totdeauna își uită de ei. Cuvîntăm pentru aceia, cari nu numai sînt lipsiți de vre-un reprezentant, ci tocmai aceia cari ar trebui să le fie, *le sînt apăsători*. Deci pentru acestia, în puterea diregătoriei noastre îmbinate cu strînsa responsabilitate, în numele lui Dumnezeu și a omenimei, cuvîne-se a ne ridica glasul!

Așa este. cinstite staturi, că acesti cetățeni sînt necunoscuți? Da; pentru-că nația sasă pe acestia nici-odată nu 'i-a pomenit, deputații din pămîntul crăesc reprezentară tot numai pe Sași. Atunci, când e vorba de drept sau de foloase, numai Sași locuiesc pe pămîntul crăesc, și pămîntul crăesc îl numesc pămînt săsesc, măcar că după o socoteală statistică dela 1838, vrednică de crezîmînt, pe pămîntul crăesc locuiesc 198.048 Români și 167.147 Sași, cu drepturi de o potrivă, și așa denumirea se face dela numărul mai mic. Și pămîntul crăesc chiar și prin privilegiul lui *Andreiu* nu s'a dat numai nației sase, ci s'a dat, ca ea să-1 stăpînească de obște și cu acelaș drept *cu urmașii Românilor și ai Bisenilor*.

Nația sasă, după-cum adeverează protocolul dietei dela 1791, în privința de-a ajunge la diregătoriile cardinale ale țerii, se folosi ca de cel mai tare temei, cumcă nația sasă, care stăpînește a șasa parte din țeară, plătește din contribuția țerii cu $\frac{1}{6}$, parte mai mult. Oare dacă vom scoate partea stăpînită de Români, va rămînea $\frac{1}{6}$? Și dacă contribuția ce o plătesc Români din acel pămînt o vom lua deosebi, a cîta parte din contribuția țerii o plătește nația sasă? Fără îndoială, că nu a treia parte și poate și $\frac{1}{6}$ cu anevoe. Într'aceea, cumcă partea cea mai mare din aceeași contribuție o plătesc Români, cu nici un cuvînt nu se atinge, ca nu cumva din încheerea de aci trasă și câștigată să ceară și ei a să face părtași! Unele ca acestea sînt daturi limpezi la chipul cum represintă deputații din pămîntul săsesc pe Români cei mai numeroși, cari au drepturi de o potrivă. Și într'adevăr, noi am primî cu adîncă mulțumită, dacă vre-odată cu prilegiul dietei, acei cinstiți deputați ar fi pomenit măcar odată interesele patrioților români.

Din acestea urmează, că decumva acei deputați, socotind și numărul Românilor din pămîntul crăesc, — însă nenumindu-1, au scos la căpătîiu ceva folositor pentru locuitorii aceluia, aceasta s'a

revărsat numai asupra Saşilor, scoţându-se Români la o parte cu totul. Astfel Români, deşi locuiesc pe pământul crăesc cu drepturi egale, însă mai vechi decât ale filor naţiei săseşti, totuşi dela folosinţa de drepturi cetăţeneşti sînt cu totul scoşi prin câţiva mădulari egoişti ai naţiei soaţe.

Cinstite staturi! S'ar părea că vrem să împrumutăm soarelui lumină, dacă ne-am pune a demonstra pe larg dreptul egal al Românilor locuitori pe pământul crăesc cu Saşii de acolo; atât pentru-că acela stă şi fără dovezi, cât şi pentru-că cinstitele staturi îl cunosc mai înţelepţeşte decât noi. Deci noi în privinţa aceasta ridicăm numai pe scurt următoarele:

a) Privilegiul craiului Andreiu II-lea zice:

„Universus populus a Varos usque Borált unus sit populus“. Mai încolo: „praeter supra dicta Sylvam Blachorum et Bissenorum cum aquis usus communes exercendo cum praedictis scilicet Blachis et Bissenis iisdem contulimus.“

b) Cuvintele preaînaltului decret dela 6 Noemvrie 1786, alăturat aci în copie, între altele sînt acestea: „Cum proinde fundi regii ea sit natura, ut incolae eius neminem praeter Principem dominum terrestrem agnoscant, pagum Resinar ab omni publici Cibiniensis dominatu absolvendum. et pro libero pago regali declarandum duximus.“

c) Crăiescul rescript eşit la 1786 în urmarea plânsorii Românilor suburbani din S.-Sebeş, alăturat aci sub B) porunceşte asemenea a face pe năpăstuiţii părtaşi din toate acele foloase şi drepturi, din cari iau parte mădularii saşi ai comunităţii orăşeneşti.

d) Dieta dela 1791/2 pe locuitorii din pământul crăesc îi numeşte slobozi.

e) În textul decretului crăesc eşit la 1819, Aprilie 3, sub numărul curţii 1059, trimis la 1820 sub nrul 5599, alăturat aci cu toată cinstea sub semnul C) se zice:

Valachi absque discrimine nationis antistites eligantur, aequaliter ad supportationem onerum et beneficiorum admittantur, quia Valachos longe ante advenas et hospites Saxones in Transilvania praefuisse certum est, et prout tales, qui nobilitari praerogativa gaudent inter Hungaros referuntur, ita in fundo Regio degentes pro Saxonibus eo afortiori censeri debeant, quod natura fundi R. diversitatem iurium excludat.

În asemenea înţeles s'a esplicat M. Sa şi în crăiescul rescript dat la rugămintea neguţetorilor braşoveni în 1837, cu nrul 2492.

După acestea încă este destul de învederată egalitatea de drepturi a acelor două nații lăcuitoare pe pământul crăesc, și e învederat și atâta, cumcă acea egalitate, pe care a cunoscut-o privilegiul fundamental și pe care legislația n'a stricat-o, — chiar însași puterea esecutivă și administrația încă a recunoscut-o pururea, poruncind cu energie neclintita ei păzire.

De aici ar urma, cumcă așadară concetățenii români nu sînt năpăstuiți și plânsoarea lor n'are loc. Însă, cinstite staturî, ea tocmai pentru aceea are loc, fiindcă mădularii consoaței nații *i-au scos din egalitatea de drept* și mai cu totul 'i-au desbrăcat de ea.

Deci ei au năpăstuirî și încă năpăstuirî strigătoare la cer, dintre cari pe cele mai de frunte vom îndrăsnî a le înșira cu adânc respect în următoarele :

1. Cea dintâiu și mai asupritoare este aceea, că Româniî locuitori pe pământul crăesc sînt scoși dela reprezentație și dela diregătorii. Dacă stă egalitatea de drept, care după privilegiul Andreian din firea pământului crăesc și după mai multe porunci trebuie să și stee, care lucru tocmai acuma 'l-au recunoscut și unii publiciști sași în jurnalele lor: este urmare conformă legilor și aceea, că Româniî cu Sașii să iee parte deopotrivă și cu privință la religie din reprezentație, din deregătorii publice, scurt, din toate foloasele. Accasta stă cu adevărat după princip și după lege; însă numai ca racii din fabulă, pe hârtie, pentru-că în faptă, la alegerea deputaților pentru dietă și pentru adunările universității, dînșii nu incurg în acea măsură ca Sașii, ear' dintre ei, dintre Români, nu se alege nici-decum, măcar pe pământul crăesc ei sînt mai numeroși decât Sașii; ear' religia nu este privită nici-decum. ci se alege numai dintr'o confesie. deși art. 11 novelar din anul 1791 §. 1 sub c) hotărește lămurit: „ut e sedibus etiam Saxonicalibus pro ratione capacitatis et religionum diversitatis duo eligantur“. Dela facerea instrucției ce se dă deputaților sînt cu totul depărtați, pe acelea le dă numai magistratul săsesc, în interes săsesc, și nu pe partea Românilor, ci adese-ori *în contra lor*.

De aici urmează, cinstite staturî, mulțimea cea mare a asuprelor, și mai vîrtos aceea, cumcă dieta nu știe, că în pământul crăesc șed și Români; de aici vine, că pentru ei și interesul lor nimeni nu vorbește. năpăstuirile lor nimeni nu le arată și că vindecarea acelor nimeni nu o mijlocește. Urmează earăși, cumcă pământul crăesc, mai mare parte de Români locuit, în toate interesele lui îl chivernisesc numai Sașii, ei și numai ei îngrijesc pentru bunăstarea lui materială

și spirituală. Tot pământul, prin urmare pe toți locuitorii lui deopotrivă și veniturile respective ei le administrează, ei le întrebuițează, tot felul de cauze ei le judecă. Au nu e urmare firească, cumcă iubind și favorizând ei mai mult pe ai lor decât pe Români, interesul Românilor îl trec cu vederea, pentru binele lor material și spiritual nu îngrijesc, din veniturile comune nu le fac parte și în cauzele ce le au în contra Sașilor mai totdeauna perd?

2. Amăsurat puncturilor regulative, mai toate direcțorile orașenești și scăunale, putându-se câștiga mai numai din mâna grofului sășesc, și a magistraturilor, acestia înalță la direcțorii numai pe fiii lor, cu totală scoatere a Românilor. De aici purced năpăstuirile arătate în punctul de sus. Deci afară de acelea, fiindcă direcțor pretutindenea e Sasul, el e inspector, el e administrator, el e jude, aci încă urmează de sine din egoismul și din omeneasca aplecare de a-î părtini pe ai sei mai mult ca pe străini, cumcă direcțorul sas pe Români îi apasă, la poverile publice îi robotează, în cauzele cari vin înaintea lui mai totdeauna îi osândește a perde, — și din acestea curg numeroasele plânsori de toate zilele ale bieților Români. În satele mestecate cu Sași, trecându-se Români cu vederea, jurații sătești se aleg mai toți din Sași.

3. Astfel Români și dela purtarea direcțoriei sătești sunt scoși pe acolo unde locuiesc și Sași, sau cel puțin nu iau parte amăsurată la numărul locuitorilor români. De aici urmează earăși multe nedreptăți asupra locuitorilor români, încât adecă direcțoria sătească incurge la împărțirea greutăților publice, la sevîrșirea acelora și la judecarea mai multor cauze mărunte; apoi fiindcă fiecare sat are cassă de bani, mai mică sau mai mare, încât el o administrează pe aceea, împărțind și alte foloase, la toate acestea direcțorilor sași li-se deschide poartă largă destul spre aceea, ca pe locuitorii români din folosul public se-î împărțasească mai puțin, ear' din poverile publice în măsură prisositoare, și în judecarea cauzelor lor se razime interesul soților Sași. Nedreptățile astfel făcute sânt cu atât mai amare, cu cât este mai ticălos și mai sêrac acel cetățean, care e supus la tiranismul direcțoriei, pentru-că el nici nu știe, nici *n'are cui se se plângă*, din pricină, că direcțorul sas crede Sasului și pe acesta nu-î apasă.

4. Mai putem atinge și atâta, cumcă nația sășească pentru stăpânirea sa din pământul crăesc pretinde pentru sine din direcțoriile țerii și din judecătoria montanistică dela Zlatna $\frac{1}{4}$ și câte-odată $\frac{1}{3}$, însă de Români cu același drept nici-odată nu pomenește nimic,

măcar că egalitatea dreptului cea netăgăduită produce asemenea pretensie.

Să ne închipuim, cinstite staturi, cumcă fătarnica replică a nației săsești la zisele puncturi va fi aceasta: „Românilor pentru aceea nu li-se dă parte la reprezentație și la diregătoriile publice, pentru-că ei *n'au oameni destoinici și cultivați spre aceasta*“.

Aceasta de ar și sta, ar însemna numai atâta, ca și când un om ar scoate la altul ochii și apoi bătându-și de el joc, ar dovedi asupra lui cu aceea că este orb. Aceasta și întrucât stă, este tot năpăstuire cauzată prin Sași, despre care mai în jos pe larg. Însă aceasta peste tot nu stă, cinstite staturi; pentru-că și noi avem oameni cultivați și am avé cu mult mai numeroși, ba și cele două nații ar avé. Însă rădęcina rēului este tot acolo, cumcă Sașii pe acestia *nu-'i suferă* nici măcar a practisa lângă diregătoriile lor. Am puté sluji cu multe daturi, cumcă Sașii pe tinerii maghiari sau români, în toată privința destoinici, nu numai nu 'i-au primit lângă magistraturile lor de bunăvoe, precum s'ar puté aceasta pretinde după legi, lăsându-'i a practisa, ci și în contra mai înaltelor porunci 'i-au hățit 9—10 ani, sau până la atâta 'i-au necăjit, încât după-ce, în urmarea unei alergături de mai mulți ani, ar fi scos-o la cale prin vre-o crăească poruncă, să fie primiți: vėzēnd la intrare rēsbunătoreea întărităciune asupra-le, s'au lăpēdat de dreptul stors, părăsându-și mai bine pământul nașterei decât să pășască între mădularii cei mâniați ai unui magistrat patriarchal, stricându-le nepotismul.

Dacă totuși vre-un tinēr, după atâtea prigoniri, apucă pe o cale unde lui pe viitor nici o nădejde nu-'i zimbește: care poate fi soarta acestui prigonit între diregătorii peste tot Sași, atunci, când posturile (diregătoriile) despoticește, cu scoaterea tuturor de alte religii și nații să împărțesc de cătră graful săsesc și magistratul prigonitor, ca și un fel de milă, numai la rudenii? Câtă petrecere, câtă amărăciune, e silit a vedé și a suferi unul ca acesta, — lăsăm să judece cinstitele staturi.

Așa e. cinstite staturi! Să află inși între Români de acolo, și să află între tinerii maghiari și sēcui; fiind însă maxima politică a Sașilor înțeleaptă și egoistice socotită, că acestia să fie scoși dintre dînșii dela purtarea diregătoriilor, nu numai, ci și pe tinerii examinați formal la crăeasca tablă din legile țerii, și înzestrați cu diplomă legiuită, întărită pentru toată țeara, dacă sânt de alte nații în sînul seu, — nu-'i suferé de advocați, în contra mai multor porunci curiale

și guverniale, până-când nu se supun la un esamen nou, înaintea judecătorilor sași.

Care este scopul acestei apucături altul, decât ca, firește, aflându-le vre-o scădere, se nu-'i suferă între Sași; încât pe calea aceasta mulți tineri cultivați, și în toată privința destoinici, fuseră scoși, sigur din acea vină, că nu fuseră Sași. Aceasta este vrednică de luarea aminte a țerii, și mult cumpănitoare, cinstite staturi, nu numai pentru Românii nostri ci și pentru celelalte două nobile nații.

5. În pământul crăesc este așa numita cassă de bani a acelor șapte județe și afară de aceasta orașele și satele își au deosebi cassele lor, care se adună din veniturile comune. Pe toate acestea nația sasă le privește ca proprietăți numai ei cuvenite, din acestea își ajută ea bunăstarea, atât materială cât și spirituală, din acelea școlarii sași cei cu purtare mai bună cătră capetul cursurilor școlastice pe doi ani primesc ajutor câte două sute fl. argint, ear' din tinerețea română nici-odată nu primește nimeni, nici măcar un dinariu. Din acestea își zidesc ei în mijlocul orașelor și a satelor bisericile lor cele strălucite și încunjurate cu zid, precum și lăcașe popești și cantorești, acoperite cu țigla și înzestrate cu toate îndemănările, ear' conaționalilor nostri în loc de aceasta, în capul orașului sau a satului undeva la o parte abia le încap niște biserici mici de grădele și case parochiale acoperite cu pae, — ba de multe-ori nici atâta.

Deci nația săsească știind, cum că nu este alt mijloc mai puternic de-a surpa vre-o partidă decât pauperismul (sărăcia), ea pe Români îi departă dela diregătorii, și pe acelea le împarte la ai săi, pe ai săi îi plătește din casse, nu numai, ci încă și pe învățăceii mai buni, și așa ridică familii strălucite, ear' pe bietul Român îl scoate cu totul din foloasele comune, nu numai, ci și de mijloacele bunei viețuiri materiale îl lipsește cu totul, pentru-că știe că dacă 'i-se va lua din mână modul de a-'și câștiga pânea, atunci geniul, sufletul născut spre lucruri mari, simțul nobil adoarme, apune ca somnul și se sugrumă, dacă trupul nu-'și are a sa hrană. Și așa:

6. Pe fiii nației noastre, în contra mai multor porunci curiale nu-'i primesc la învățarea și deprinderea meșteșugurilor în țehurile lor cele făcătoare de monopoluri, fără a le mai căuta altă scădere, decât că nu sînt Sași; ba de au și primit pe unii din sminteală. aflând că sînt Români, îi scoaseră. Aceasta am puté-o adeveri cu mai multe daturi, însă și cinstitele staturi bine știu, cumcă pe mai mulți tineri maghiari și sēcui, în contra mai înaltelor porunci 'i-au tratat

re. Într'aceea, cum se nu practice Sașii monopol, pe pământul crăesc atunci, când ei chiar în Cluj fac monopol din meșteșugurile cele mai căufate?

7. La mai multe locuri. mai virtos la nou căsătoriții Sași mai săraci li-se taie o câtațime de agru, din pământul comun, ear' la nou căsătoriții Români ici-colo, măcar că după recunoscuta egalitate de drepturi o pot pretinde și ei.

8. Din locurile comune, din pădurărit, cărcimărit și din alte foloase, Români în mare parte sânt scoși, precum adeverează sus citatele preainalte porunci, în contra cărora la mai multe locuri până în ziua de astăzi se lucrează. Pe la unele părți Români sub acel steamăt sânt scoși din dreptul cărcimăritului și al pădurăritului, că la bietecele căsuțe nu-și au urloaietele scoase.

În sfârșit venim le acele puncte, cari privesc mai deaproape și mai simțitiv diregătoria noastră archiepăstorească, adecă:

9. Cumcă cei de legea greco-unită și neunită zeciueala nu o dau la popii lor însuși, ci la popii de legea augustină, măcar că privilegiul craiului Andreiu sună așa: „Sacerdotes sibi eligant et decimas eisdem persolvant“. Ear' sfânta scriptură poruncește: „Nemo corporalia exigat ab illis, quibus spiritualia non administrat“. Sfântul Stefan craiul, cartea II. cap. 52, zice: „Si cui Deus dederit 10, Decimam det Deo, i. d. Sacerdoti sui ritus“, — precum aceasta se vede din decretul al II-lea a lui Vladislau, art. 45, unde se zice: „Et quia ipsae decimae in patrimonium Christi dedicatae a Christi fidelibus et non aliis Schismaticis hominibus exigi solent: et ob hoc ordinatum, et conclusum, quod a modo de caetero ab ipsis Rascianis, Ruthenis, Valachis et aliis schismaticis in quibus cunque terris Christ. residentibus nullae poenitus decimae exigantur“.

Vestitecele puncturi Micheșiane regulează: „ca zeciueala să o plătească fiecare la popa seu“.

Sau egalitatea de drept nu strigă cu glas mare, ca Românu să iee parte deopotrivă cu Sasul din toate foloasele pământului crăiesc? Și apoi, oare nu răsună glasul deșteptător și sfânt al lui Dumnezeu, al naturii și al omenimii: „că omul slobod să nu domnească peste om slobod și să nu apese pe semenul seu, investit cu drept deopotrivă, nici să-1 desbrace de drepturile lui?“

Și totuși, cinstite staturi, cetățenii cei greco-uniti și neuniti cu dreptul deopotrivă, însă cu numărul mai mare, zeciueala o dau popilor săsești, lor le căștigă venituri ce taie la mai multe mii, lor, cari nu

le fac nici o slujbă dumnezească, pe cari ei (Românii) nu-'i aleg, cari pe acestia nu-'i învață. La multe locuri satul românesc întreg cară bogatele zăciueli popii săsesc locuitor în alt sat, ba însuși popa gr.-neunit este silit a îmbogăți din produsele sale pe popa săsesc. Unde este aici egalitate de drept. unde este împărțirea uniformă din foloasele comune?.

10. La punctul de sus se adaogă, cumcă pe pământul crăiesc popilor de legea augustană sub nume de loc bisericesc li-se dau locuri întinse, încăpătoare, de câte 50 100 de gălete, fênațe întinse, mori și cârcîme cu venituri bune; ba și însuși capelanilor, cântăreților, clopotarilor și clisierilor li-se dă pământ foarte mult din locurile comune; ear' popii nostri, în loc de acestea sînt siliți a flămênzi și cu ochi lăcrimoși a privi cum se îmbogățesc bogații lor soți, pe cari cei de legea greco-neunită îi mai sporesc și cu zăciueala produsă cu munca mânilor lor, — ei, cari sînt scoși din toate. Popa unit încă capătă numai ca din milă câte ceva. Ce mai dovadă învederată de recunoașterea și practisarea egalității de drept prin nația săsească!

11. Sasul, în vreme de răsboiu, apucând scumpele documente de hotarē ale Românilor în arhivele din cetățile lor cele încinse cu zid, nu le dă afară la comunitățile românești, ci dimpotrivă, pe locuitorii și obștile românești, cu acest chip jefuite de hrisoavele lor, le trag la judecată pentru hotarele și locurile lor stăpânite din veacuri. Ei, Românii, n'au apărare în mână. Sasul o știe aceasta bine, și așa îi scoate cu judecata din străvechea și pacinica lor stăpânire, și încă prin comisie săsească cercetătoare de hotarē, a cărei maximă cea mai de frunte este, ca pe Românii din pământul crăiesc, sau să-'i alunge cu totul, sau să-'i aducă la traistă de cerșitori, ca așa cu atât mai ușor să domnească peste dînșii.

Abia va fi vre-un sat românesc în tot pământul crăiesc, care pentru neînvoieli de hotar să nu fi fost sau să nu fie și astăzi atacat de cătră vre-un vecin sat sășesc. Românii n'au hrisoave. Judecata se începe înaintea judecătōrului sas, și Sasul o judecă până la sfîrșit. Principiul cel mare național al Sasului este, *a se îmbogăți pe sine și a sărăci pe străin*. Dar' și de altmintrelea, din firea omenească curge, a părtini pe ai sei mai mult decât pe alții; și așa Românul scapătă din proprietatea sa, din partea cea mai mare a hotarului seu, și bucătura cea mai de pe urmă încă 'i-se ia din gură.

12. Acuma, când în toată lumea luminată sună sfântul glas al libertăței și al desrobirei, spre a slobozi pe cei neslobozi, spre a primi

înăuntrul pavezelor constituției pe cei de afară, tocmai atunci scaunul filial întreg al *Seliștei* fû jefuit de toate drepturile.

Mai mulți mădulari ai nației săsești departă cu totul pe Români locuitori între dinșii dela folosirea de aceste drepturi cetățene; cu toate acestea însă, ei nu uită cumcă între dinșii locuiesc și Români, atunci când trebuie să se scoată soldați, să se dea naturalii, să se platească contribuție, să se facă drumuri, să se facă cărăușii. Așa cu privilegiul ridicării miliției mărginașe, armele să încărcară asupra satelor așezate pe marginea pământului crăesc, și nici măcar asupra unui sat săsesc, pentru-că aceasta e povară, prin urmare, Români trebuie să iee parte dintr'ânsa, și pentru-că aceasta nu e folos, prin urmare Sasul trebuie să rămână la o parte. Sau doară din miliția stătătoare iau locuitorii sași parte în aceeași măsură, precum iau din diregătoriile cardinale ale țerii, sau din cele montanistice? Ba nu; pentru-că după normativul ostășesc, eșit la 1759, făcându-se întregirea prin reimpărțirea asupra jurisdicțiilor, și prin aceasta asupra locurilor din sînul lor, ei o întocmesc astfel, încât să se întregescă din Români. Da; pentru-că pământul crăesc, stăpânindu-'l jumătate Sașii, jumătate Români, acestia poartă armele și pentru aceia, ear' Sașii poartă greutatea diregătoriilor și pentru Români, căci așa cere egalitatea de drept!

În cele până aci înșirate zace rădăcina acelei batjocuri, cu care mai de multe-ori am fost înfrunțați, cumcă Români locuitori pe pământul crăesc, deși au drepturi de-opotrivă cu Sașii, sînt atât de sêraci, satele lor sînt atât de sêrmame, în cultură stau atât de jos, — pe când Sasul e avut, cultivat și satele sale sînt strălucite.

Cinstite staturi! Sînt 50 de ani de când Români nostri s'au rugat la dieta de atuncea pentru vindecarea asuprelor lor, de unde pătrunzînd rugarea lor la M. Sa Domnitorul nostru, fuseră încredințați, cumcă vor fi împărțâșiți, din toate foloasele, pe cari le îngădue legile, sau preainaltele porunci; însă ziua cea dintâiu a acelor 50 de ani 'i-a aflat în apêsare, și cea din urmă zi îi lasă tot în apêsare.

Nația armeană, înainte cu 200 de ani era necunoscută în Ardeal, și ea, în urmarea art. novelar al 61-lea din 1791, ia parte la representația țerii. Bulgarii înțrără într'al 17-lea veac aici, și fură dăruiți cu privilegiu la Vințul-de-jos, ear' după Aprob. Const. Partea III., titlul 57. Art. 1, fură primiți de cetățeni. La 1791, Sașii, prin art. 19 s'au întărit în calitatea de-a pute purta diregătorii cardinale. Nația evreească, mai în toată lumea cultivată e dăruiată

cu drepturi civile. Din potrivă, *patrioții români* din pământul crăesc, cari dela intrarea Maghiarilor încoace, pe lângă toate furtunile, năpăstile și asuprelile, totuși împreună cu nația maghiară s'au luptat pururea pentru patrie și pentru libertatea cea de pe hârtie, întru carii și astăzi zace o mare putere a acestei patrii, *să ved scoși din toate foloasele*; și la aceasta nu prin lege, nu prin porunci, nu prin domnitorul și nu prin patrie, ci prin unii conlocuitori ai lor sași egoiști se vęd osândiți, pentru a purta în veci numai poverile.

Nu! O fericită credință ne încălzește peptul, cumcă ucuma a sosit vremea, și în dieta dela 1841 s'a născut mântuitor, care nu-'și va astupa urechile dinaintea amarului gemet al omenimei apăsate. Credem, cumcă acesta nu va lăsa lucrarea cea mare a mântuinței la o altă generație. Credem, cumcă va pipăi și va lega ranele. Românii din pământul crăiesc s'au plâns asupra unor năpăstuii particulare, și au fost mângăiați cu rescripte și cu decrete imp. reg. Acelea însă, diregătorii sași nici-odată nu le-au pus în lucrare, și tot asemenea nădejdi au ei și de rezultatul ori-căror altorfel de rezoluții. Soartea lor cere îmbunătățire radicală dietală, adecă îmbunătățire ce are a se înfința prin acel trup, care aceea-ce zice, trebuie să se și împlinească.

Deci, în puterea datorinței noastre, purcezătoare din diregectoria archipastorală, îmbăerată cu responsabilitate, — ne rugăm cu adâncă și umilită cinstire, ca cinstitele staturi, pe calea legiuitivă, să binevoească în puterea jurământului de unire a hotărî cu energie:

a) ca toate națiile locuitoare pe pământul crăesc, după numărul lor să iee parte la representație și la diregătorii, la alcătuirea instrucției ce se dă deputaților să incurgă prin reprezentanții lor, ear' pe diregătorii sătești să-'i aleagă satul și nu judele scaunului. Asemenea diregătorile scaunale să le restaureze scaunul întreg; în privința acestora, precum și a deputaților și a juraților, după art. de lege 11 din 1791, să fie respectată deosebirea și proporția între nații și religii;

b) ca din diregătorile cardinale și montanistice asesoriale, cari să vin pe pământul crăesc, să iee parte nu numai Sașii, ci și ceialalți locuitori ai acelui pământ, după numărul și după greutățile ce poartă;

c) ca din cassele comune de bani, nu numai Sașii, ci și tinerii învățători de altă nație să fie ajutorăți. Pentru zidirea de lăcașele popilor și a cântăreților nostri și pentru biserici să se rînduească ajutor;

d) în țehurile săsești, sub pedeapsa ce se va hotărî, să fie primiți la învățatură, sau dacă s'au slobozit airea, la lucrarea meșteșugurilor

lor, tinerii din nația noastră și din alte nații, car' țehurile monopole se se șteargă ;

e) la locuri de acelea, unde de nou însuraților Sași li-se rupe pământ din locul obștei, se se rupă și nou căsătoritorilor Români de asemenea soarte ;

f) din pășunea comună, din pădurărit, crâșmărit și din alte foloase comune se iee parte deopotrivă cu Sașii și Români cei mai sëraci, deși nu vor avè la casa lor *urloiul scos*.

g) ca zăciuiala fiecare se o dee la popa sèu, car' popii neuniți se fie scăpați ;

h) ca persoanelor bisericesti de alte religii încă se li-se tae atâta loc bisericesc, cât stăpânesc cei de legea augustană ;

i) se se numească o comisie, care cercetând arhivele pământului crăesc, se se facă a se da afară hrisoavele comunităților românești, ear' în procesurile pentru miezuine, între comunitățile românești și săsești, se nu se rînduească comisii săsești, ci maghiare sau sècuești ;

k) ca satele românești din fundul crăesc, cari s'au silit la iobăgie, se se emancipeze. „Cum fundi reg. ea sit natura, ut incolae eius praeter principem neminem dominum terrestrem agnoscant, et diversitatem iurium excludat“. După-cum sună adecă hotărîrea din anul 1820, cu numărul 5599.

Earăși repetim, cinstite staturi, cumcă noi vorbim în numele a 200.000 cetățeni apesați, prin urmare, pentru a zecea parte din locuitorii Ardealului. Mare comoară și tărîe zace pentru patrie în acest număr, numai se se reazeze în drepturile date lor dela natură și de cătră legile patriei și recunoscute totdeauna de cătră Monarch! Numai se se încredințeze prin lege pentru întrebuirea aceloră și prin aceasta se se ajute creșterea lor.

Cu cea mai adâncă reverință ne rugăm, cinstite staturi, milostiviți-vè nu numai a nu vè trage puternica d-voastră mână de ajutor, ci după înțelepciunea d-voastră, a și afla modurile slobozitoare ; și pentru mijlocirea vindecării năpăstuirilor noastre ajungênd la preasfințita față a preainălțatului nostru Domnitor, se mijlociți și aceea, ca hotărîrile și modurile ce se vor face pentru acestea, se-'și câștîge întru adevèr și împlinire. Despre părinteasca îndurare a M. Sale sîntem convinși pe deplin, de unde încă pe la anul 1792 am fost căștîgat încredințarea, că :

„Quod omnibus beneficiis, quae leges admittunt. nationem valachicam beare velit“.

Cele cuprinse în rugămintea noastră nu numai că sînt prin legi îngăduite, ci încă și *orînduite*. Astfel și târziî urmași ai emancipațiilor vor pomeni cu o vie mulțumire ziua cea mare, în care prin dieta dela 1842/3 s'a sêvîrșit a lor slobozire.

Cari recomandându-ne pe noi, pe ai noștri și cauza noastră cea dreaptă la puternica d-voastră patronime, rămânem în vecinică reverință. (Urmează subscrierile.)

*

Despre petițiunea aceasta, care conține motivate acuzări, ridicate în contra Sașilor, se știe, că e compusă de *Gáll László*, maghiar de origine.

Cât pentru intențiune, ea iese la iveală în mod evident din însuși cuprinsul *rugămintei*. Cei doi episcopi români, ca reprezentanți firești ai clerului și poporului român din țeară, au aflat de bine se ceară deocamdată ameliorare de soarte pe seama Românilor numai pentru teritorul numit și cunoscut în legile patriei de *fund regiu*, ceea-ce cu ajutorul Maghiarilor, aflători în majoritate în dietă, era ușor de esoperat, mai ales știindu-se, că unii dintre cei mai de frunte erau *datornici* episcopului *Moga* cu sume însemnate, — pentru-ca stabilind odată un astfel de cas de precedentă, la altă ocasiune binevenită se se poată cere cu succes îmbunătățiri și *pentru ceialalți Români*, din comitate și districte.

Socoteala însă nu a eșit întocmai, și planul nu s'a împlinit. Petițiunea episcopilor români nu a fost discutată în dietă, prin urmare nu 'i-s'a putut da nici o rezolvare, și a rămas ca altă dietă mai târzie se se ocupe cu ea.

Tot ce s'a făcut a fost, că petițiunea s'a predat unei comisiuni speciale, pentru-ca se o studieze și se vină cu proiect de rezoluțiune în fața dietei.

President al comisiunii a fost ales contele *Nemes János*, care la insistențele episcopului *Leményi*, membru și el al dietei ardelene, a și convocat comisiunea mai de multe-ori, și comisiunea s'a și ocupat cu gravaminele cuprinse în petițiune, dar' până la formularea unui proiect de propunere nu a ajuns treaba în decursul celor cincisprezece luni cât a durat sesiunea dietei ardelene, și astfel nici plenul nu s'a putut pronunța în cauză.

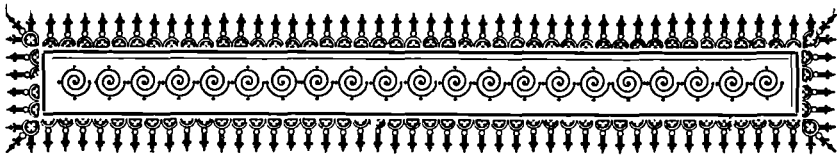
Pe Sași 'i-a atins însă foarte dureros cuprinsul petițiunii și au ținut se-'i mai slăbească efectul ce 'l-ar fi putut ave asupra deputaților maghiari.

Meister, deputatul Sebeşului-săsesc, a vorbit în dietă în contra petiţiunii, dându-’şi toate silinţele să răstoarne argumentele istorice şi statistice înşirate în ea. Şi ca să înstrăineze pe Maghiari de cătră cauza română, a afirmat în plină dietă, că „*soarta Românilor e de zece-ori mai bună printre Saşi decât printre Maghiari*, fiindcă Românii din fundul regiu pot să-’şi agonisească pământuri şi moşii, pe când în comitate şi districte numai *groapa* poate fi numită proprietatea lor. Alt pământ, nici măcar o palmă, nu-’şi pot agonisi ca proprietate!“

În afară de parlament au mai combătut petiţiunea, din punctul lor de vedere, Saşii *Josef Trausch* din Braşov şi *Carol Schuller* din Sibiiu, acest din urmă profesor universitar, care cu mare aparat ştiinţific s’a pus să combată, nu justetea pretensiunilor Românilor, ci — *continuitatea lor naţională în Dacia*.

Lucru de prisos, din ambele părţi, pentru-că, cum am spus, petiţiunea episcopilor n’a ajuns să fie discutată atunci în dieta Ardealului. Petiţiunea rămâne însă un act preţios şi de mare însemnătate politică-naţională, şi mari sânt meritele celor doi episcopi români, *Moga* şi *Leményi*, pentru urzirea şi înaintarea ei.

În chestia episcopiei neunite a Ardealului.

După moartea episcopului gr.-ort. român din Sibiu, *Vasile Moga*, mai multe petițiuni au fost adresate domnitorului, din întreaga eparhie, cerându-se în ele să se dea voe Românilor ardeleni, aparținători la biserica neunită, să candideze earăși ei trei bărbați vrednici din sînul și sângele lor, dintre cari domnitorul să le numească pe unul episcop, întocmai cum s'a întemplat și la numirea lui *Moga*.

Episcopul *Moga* murise în 29 Octomvrie 1845, ear' petițiunile au fost trimise la Viena în primăvara anului următor, 1846.

Sînt de mare însemnătate petițiunile acestea, nu numai pentru-că în ele se solicită grabnica întregire a scaunului de episcop gr.-ort. român din Sibiu, ci mai mult pentru-că în ele se exprimă dorința credincioșilor de-a li-se da un episcop cum n'au mai avut, care să le facă seminar și clerici și alte instituțiuni culturale, pentru cari petenții se declară gata a aduce și jertfe materiale dacă se cer.

Și pronia dumnezească a întocmit trebile astfel, că li-s'a trimis episcop tocmai omul doririlor, *Șaguna*, care nu numai că a regenerat cu desăvîrșire biserica în fruntea căreia a fost pus, — ci a devenit și pe terenul politic-național un luceafăr conducător, de al cărui nume sînt legate cele mai frumoase pagini ale istoriei noastre mai noue.

Da; pronia dumnezească a întocmit trebile astfel, pentru-că la candidarea făcută, conform dorinței exprimate din partea credincioșilor, *Șaguna* întrunise cele mai puține voturi!

Din petițiunile înaintate Coroanei reproduc pe cea următoare:
„Maiestate!

Supuși preacredincioși ai Maiestății Voastre sacratissime, Români transilvăneni de credința răsăriteană, ritul gr.-neunit, cutezăm a căde la treptele tronului M. Voastre întru cea mai adîncă umilință și cucerire și a ne substerne fieștile noastre rugămînți, întru cea mai dulce nădejde,

că de nemarginita milă și bunătate împăratească vom fi ascultați și mângăiați.

Ziua din 29 Octomvrie a anului 1845 ne luă din vieață, la bătrânețe adânci, pe avutul nostru episcop *Vasile Moga*, ales de cler și confirmat din 21 Decemvrie 1810 de preafericitul și neuitatul întru toată viitorimea prea iubit părinte al M. Voastre și prea îndurat al nostru Monarch *Francisc I.*

Așa scaunul episcopesc al Românilor neuniți din marele principat Transilvania deveni văduv în niște timpuri pentru noi cu atât mai grele, cu cât ne aflăm rămași înderēt mai tare în cultură decât alți compatrioți ai noștri, de alte nații și confesiuni. De aici durerea și grija noastră urmează, firește, ca să fie îndoită.

Mângăiere cerească străbătuse duchurile și inimile noastre și ale părinților noștri, când fericitul Monarch, părinte și înaintaș al M. Voastre, la anul 1810 cu data din 26 Maiu se îndurase a decreta, că și clerul Românilor transilvăneni viețuitori în ritul greco-răsăritean neunit să-și poată alege sie-și, credincioșilor de legea sa, episcop din sînul seu, amăsurat atât vechilor datini, păzite cu puțină precurmăre din veacuri nepomenite la acest cler și neam, cât și în armonie cu legile patriei. (Approbatarum constit. titulo oct. art. I.) Aceea atât de îndurata poruncă a Monarchului nostru deschise clerului și bisericei neunite din Transilvania un bogat izvor de bunătați. Noi scăparăm de archipăstori străini și de neam străin, cari nu înțelegeau din destul graiul oilor lor sufletești, precum nici acestea pe al lor. Ni-se arētă totdeodată o cale mai scurtă cătră lumina noastră în credință și în fapte bune. Așadar' ziua din 26 Maiu 1810 va rămâne în veci tipărită în inimile și mințile noastre ale prea umiliților supuși ai M. Voastre, cu atât mai vîrtos, cu cât preafinalta instrucție colațională, dăruită de Monarchul, alesului episcop *Vasile Moga*, cuprinde mai vîrtos în cele din urmă trei puncturi anumite măsuri privitoare la cler și la poporul nostru, cari de se puneau de 34 ani în lucrare, tocmai precum sună, noi până în ziua de astăzi eram să înaintăm întreit mai mult în cultura cerută dela noi de însași buna noastră stăpânire.

Într'aceea, Maiestate, ne vedem siliți a descoperi între lacrimi ferbinți, că părinteștile porunci împăratești, privitoare la fericirea noastră spirituală și morală, pentru mai multe fatale împrejurări *nici până astăzi nu s'au realizat la partea cea mai mare a poporului nostru.*

Din bunăvoința Monarchului ni-s'a fost dat voe, ca pe lângă rămășița venitului din taxa sidoxială să se poată face și colecție pentru

așezarea și deschiderea unui *seminariu de clerici neuniți*. Ne vine să ne acoperim fața de rușine, de câte-ori cugetăm, că această episcopie, care numără în sinul seu peste 600 mii de suflete, *este cea mai săracă de așezăminte religioase și științifice*, în toată monarchia adumbrită de sceptrul Maiestății Voastre. Chiar și episcopțiile neunite din Ungaria și din părțile împreunate își au seminariile lor de clerici, își au preparandiile de dascăli, au școale sătești, organizate după putință, dar' totuși mai bine decât cele mai bune ale noastre. Împrejurări ca acestea atât de triste ne fac să tremurăm de viitor și după Dumnezeu milelor singur nădejdea ce punem la mila împărătească ne mai însuflețește.

Maiestate sacratissimă! Știm prea bine, că articolul 60 dela anul 1791 lasă legea și clerul gr.-răsăritean neunit cu totul în puterea și grijea cea îndurată a M. Voastre. Însă tocmai aceasta fu și este a noastră cea mai mare norocire în mijlocul atâtor greutăți. De aci cutezăm a ne ruga cu fiească supunere și cu toată umilița omagială, ca M. Voastră să vă îndurați a prescurta vremea vacanței episcopale, în termin cât s'ar pute mai mic, și a ne mângăia cât mai curând cu confirmarea unui episcop, care nu numai *să voască*, dar' *să și poată* a ne sprijini și a ne mângăia la toate necasurile și nenumăratele noastre trebuințe religioase, spirituale și morale.

Dorința noastră preaferbinte de-a ne vedè cât mai curând păstoriți earăși *de episcop din neamul și sângele nostru* este motivată cu starea culturii noastre religioase și morale, cercătoare de mijloace îmbunătățitoare, ear' deosebi cu aceste puncturi:

1. De când repausatul nostru episcop *Vasile Moga* începuse a fi apăsător mai greu de slăbiciunea bătrânețelor, îi era peste putință a face visitații canonice mai dese prin lăpita sa eparhie, visitații cari la nici un rit din patria noastră nu sînt de atât de neapărată trebuință ca tocmai la noi, și care dacă s'ar face peste tot în trei ani odată n'ar fi multe nici-decum, ca așa neștiința și neorînduelile să fie vindecate cu fapta și cu cuvîntul.

2. Lipsa deschiderii unui seminar de clerici lângă episcopie ne face neodihnă ziua și noaptea. Știm însă, că numai după așezarea unui episcop zelos în scaun ar pute urma îndată și deschiderea seminarului.

3. Greutatea ce se simte a trimite pe candidații de preoție până la *Arad* este cu totul vrednică de luare în seamă, dacă vom socoti, că cel mai mare număr al poporenilor nostri purtători de cheltuelile preoției geme într'o sărăcie foarte apăsătoare.

În vreme ce ne rugăm pentru confirmarea unui episcop, ne-am ține de păcat a ne îndoi cât de puțin, că M. Voastră, mișcată de mila părintească și de harul cesaro-crăesc, vă veți îndura earăși a porunci, ca amăsurat Art. I., lit. 8, din Approb. Const. cum și potrivit timpurilor trecute, *clerul neunit să-și aleagă earăși din sânul său pe trei candidați*, cari să se subștearnă la tronul M. Voastre spre a să noroci de întărirea oareși-căruia din aceiași de episcop, și aceasta cu atât mai virtos, cu cât se poate presupune, că clerul și poporul greco-neunit e în stare a-și cunoaște pe bărbații sei, cari petrec în mijlocul său, și cari ar avè calitățile cerute la o diregătorie bisericească atât de grea precum este a unui episcop.

Dacă totuși noi, mirenii supuși credincioși ai M. Voastre din aceasta eparchie am mai avè în punctul acesta a mai adaoge o rugămintă, aceea ar fi, ca M. Voastră sacratisimă să vă îndurați a porunci, ca în viitor *împreună cu clerul să iee în proporție și mirenii parte la alegerea de episcop al lor*. Nouă cel puțin ni-se pare, că acest punct din preaumilita noastră cerere n'ar putè vătămă întru nimica pe clerul nostru, atât pentru-că:

a) mirenii cu aceasta nu cer micșorarea alegătorilor din cler, ci numai adaogerea numărului cu câțiva mireni, cât și pentru-că:

b) mirenii sînt aceia, cari prin plătirea de taxa sidoxială fac leafa episcopului, directorului, unor dascăli și manipulanților consistorului, și prin aceasta s'ar socoti nu fără temei a avè drept la votisare. Apoi:

c) asemenea analogie este chiar sub sceptrul M. Voastre în părțile *Banatului*, unde tocmai metropolitul să alege și de mireni. În sfîrșit:

d) episcopul e archipăstor nu numai pentru preoți, ci tocmai întru aceea măsură și doară mai mare pentru mireni. Deci socotim, că dacă din fiecare protopopiat s'ar trimite câte unul sau doi deputați mireni, aceasta ar sta numai în armonie cu temeiurile mai sus arătate. Cu acel deputat alegător mirean nu s'ar cauza nici un fel de învêlială, dacă s'ar determina, ca: *»curatorii primari din fiecare parochie să se adune la protopopul respectiv, cum să adună și preoții și acolo să-și aleagă pe unul dintre dînșii ca deputat, la alegere de episcop»*.

Ear' dacă cumva ar sta pedeca unei mai curênde alegeri de episcop în vre-o lipsă de venituri, în vre-o neajungere la cheltuelile clerului, cum e: consistoriu, seminaru etc., noi mai gata sîntem a face umilita cerere în calea sa de-a ni-se îngădui facerea unei colecte decât să ne vedem lipsiți pe ani mai mulți de episcop și de cărma bisericească, o lipsire care ne-ar durea foarte mult și amar.

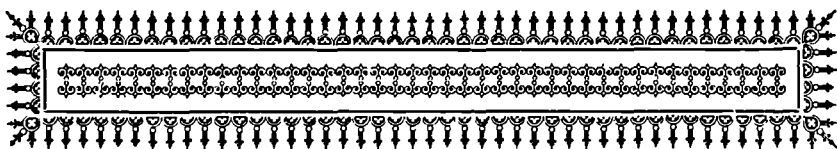
Întru cea mai vie nădejde, că preaumilitele noastre rugăciuni vor fi ascultate, rămânem ai Maiestății Voastre preacredincioși și preaumiliți supuși :

Mirenii români de legea neunită din Rășinari și din alte părți ale Transilvaniei. (Urmează subscrierile).

*

La locul preaînalt s'a ținut cont de aceasta, și de alte asemenea petițiuni, înaintate Coroanei din partea credincioșilor bisericeii gr.-ort. române din Ardeal, — pentru-că prin rezoluțiunea preaînaltă din 27 Iunie 1846, trimis a fost la Sibiu ca vicar-general și administrator al eparchiei române gr.-ort. din Transilvania *Andrieu Șaguna*, archimandritul mănăstirei *Covilului*, în eparchia sârbească a *Neoplantei*, bărbatul doririlor, pe care numai providența 'l-a trimis acolo unde era *totul* de făcut, și 'l-a trimis pe *el* care de *toate* s'a apucat și *toate* le-a împlinit. Adecă toate nu le-a putut împlini; pentru-că după-cum bine ne spune *Barițiu*, *Șaguna*, cât a fost în viață, și viața sa, după socoteala omenească, a fost destul de scurtă, »a croit un plan atât de larg și măref, încât urmașii sei au să lucre cel puțin o sută de ani pentru-ca să-'l realizeze întreg.

Întărirea Maghiarismului.

Încercările făcute sub domnia împărătesei Maria Teresia și a împăratului Iosif II. de-a se introduce pretutindenea în monarhie în locul limbii latine limba germană ca limbă oficială, de administrație și instrucție publică, au deșteptat pe Maghiari, 'i-au adus la conștientă națională, și 'i-au împins în luptă pentru drepturi naționale. Și rînd pe rînd le-au primit, deși cu multă greutate și după lungi și încordate lupte.

Încă la anul 1797 făcuseră Maghiarii încercarea să se introducă în dietă limba maghiară ca limbă de afaceri, în locul celei latine, dar' n'au isbutit.

La anul 1825 au făcut earăși încercarea de-a maghiarisa întreaga administrație a țării, dar' nu le-a succes planul nici de astă-dată, fiindcă deputații Croației le-au făcut cea mai înverșunată opoziție.

Tot fără rezultat a rămas în privința aceasta și dieta dela 1830.

Cu atât mai bogată în succese a fost însă pentru Maghiari dieta Ungariei din anii 1832-36. Dieta aceasta a votat legea prin care se declară textul ungar al legilor de text autentic, se introduce limba maghiară ca limbă oficială la judecătoria și se ordonează, ca în comunele în cari preotul predică ungurește, matriculele să fie purtate în limba maghiară. Limba latină s'a dat deci cu totul la o parte, și era folosită numai în corespondența purtată cu curtea dela Viena.

Dieta dela 1839-40 a mers un pas chiar mai departe și a ordonat, ca autoritățile bisericești să comunice în scris cu cele civile *numai în limba maghiară*, ca după trecerea unui period de trei ani *să se poarte matriculele în limba maghiară și acolo unde nu se țin predicile în limba aceasta*, și că peste tot în viitor *numai astfel de persoane se fie admise de preoți în comune, cari știu ungurește*. Să mai decretase, ca și regimentele recrutate din Ungaria, fiind regimente ungurești, să poarte corespondența cu autoritățile civile din țeară în limba maghiară.

Să deschisese deci teren larg pe seama lățirii maghiarismului, care era trîmbițat din partea corifeilor maghiari ca o *necesitate de stat*, căreia trebuie să 'i-se supună *teate popoarele fîrii*.

O atențiune deosebită se dădea școalelor dela sate, în cari copiii erau puși să învețe limba ungurească, *momîți cu daruri*.

Cucerirea sigură a naționalităților și contopirea lor în națiunea maghiară o așteptau însă Ungurii dela *asilele de copii*, proiectate de-a se introduce în țeară, în scopul, ca copiii sub anul al 7-lea de etate să fie puși în fiecare sat sub grijea unui învățător sau învățătoare, care *n'are să vorbească cu ei decât numai ungurește*.

Atât de siguri erau Ungurii de succesele maghiarisării pe calea aceasta, încât *Wesselényi* scriea în »*Szozat* următoarele:

„Instituțiunea aceasta va face să putem ajunge aceea-ce este pentru noi cea mai mare dobîndă și comoară; fără așezmîntul acesta ceresc am înălța fără efect la ceriuri oftările noastre. Copilașul slovac, sîrb, *valach* și german, *va învăța ungurește fără lucru și osteneală*. Copiii învață ușor o limbă ca și alta. Ce ușor e să-și faci să vorbească ungurește îndată la ridicarea institutului; și când după vre-o câțiva ani cei mai mărișori vorbesc bine ungurește: cei-ce urmează după ei *de sine vor învăța ungurește*. Numărînd douăzeci de ani dela ridicarea institutului *toată poporațiunea va fi unгурită, adecă va ști și va grăi ungurește*».

Un alt mijloc eficace de maghiarisare aflaseră Ungurii în executarea ideii de *colonizare*, contemplată astfel, ca Slovacia să fie aduși în mijlocul unгурimii, ear' Sécuii în mijlocul Transilvaniei și în *Banat*, unde în câțiva ani *vor maghiarisa pe Români*.

Cu un cuvînt, lozinca era: „maghiarisare pe toate liniile și cu toate mijloacele, permise și nepermise, *căci altcum pierim!*”

Și pe când maghiarisarea era pusă în executare în toate direcțiunile, — naționalitățile destinate să cadă jertfă maghiarismului nu se prea gîndeau la acte energice de apărare, pentru-că știau, că aceea-ce urmăresc Ungurii e utopie, lucru fantastic și cu neputință.

Guvernul austriac, vîzînd energia cu care Maghiarii începuseră lupta pentru drepturi naționale, ceda din zi în zi tot mai mult Maghiarilor, ear' prin aceasta și Ungurii deveniau din zi în zi tot mai cutezători și pășiau tot cu mai mari pretensiuni în fața Vienei.

Meritul de a fi redeşeptat pe Unguri din letargie îi revîne contelui *Szécsenyi István*, marele patriot maghiar, care cu condeiul, cu cuvîntul și cu *fapta* a dat exemple de bun cetățean maghiar.

La anul 1841 apare însă pe arena publică *Kossuth* și întunecă popularitatea lui *Szécsenyi*, devenind el idolul Maghiarilor, în urma temerarelor sale planuri de maghiarisare a tot ce nu e maghiar în țeară.

Activitatea de până aci, foarte rodnică a contelui *Szécsenyi*, se reduse acum la luptele de condeiu purtate cu *Kossuth* și la profesțiile făcute poporului maghiar, că *Kossuth* cu politica sa *va duce țeara la prăpastie*.

Diferința între acești doi corifei maghiari era numai aceea, că *Kossuth* voia maghiarisare prin forță, prin foc și sabie, pe când *Szécsenyi* era pentru lățirea ungurismului pe cale pacifcă, prin atragere și asimilare, în urma unei *culturi superioare*.

La anul 1843 dieta maghiară a mai luat și alte dispoziții nouă, cu privire la maghiarisarea țării.

S'a dat ordin Croaților să introducă în școalele lor superioare studiul limbii maghiare și s'a luat hotărîrea, că după-ce vor trece zece ani, toți funcționarii, cari nu vor ști ungurește, să fie dați afară din funcțiuni.

Tot atunci s'a luat conclud, că în dietă nu mai are nimeni voe să vorbească latinește, și că fiecare cuvânt latin rostit în dietă este considerat ca nerostit. Era luată măsură aceasta în contra Croaților, cari primiseră dreptul dela Coroană, pe basa unui rescript adresat dietei la 1840, de a pute vorbi latinește în dietă.

În art. de lege II. al dietei dela 1843 44, contrar sfaturilor înțeleptului *Szécsenyi* și a celor de o părere cu el, majoritatea fanatisată de *Kossuth* a trecut apoi de nou dispoziția, că în dietă nu se poate vorbi decât numai ungurește, cu excepțiunea acelor deputați croați cari încă nu știu ungurește, cari însă în decurs de 6 ani *sunt datori să învețe ungurește*; precum și dispoziția, că limba de propunere *în toate școalele populare pe viitor are să fie cea maghiară*.

În fine s'a mai decretat, că rescriptele împărătești, și ordinațiunile cancelariei aulice în toate afacerile Ungariei să se compună numai în *limba maghiară*, limba diplomatică a țării.

Această progresare forțată în maghiarisare începuse apoi a da naștere unei reacțiuni, venită nu numai din partea Croaților, cari ântâiu au înțeles politica lui *Kossuth*, ci și din partea celorlalți popoare nemaghiare din țeară, și a pus pe griji și pe contele *Szécsenyi István*, care ca adevărat patriot 'și-a ținut de datorință a arăta Ungurilor într'o carte (*Politikai program töredékek*) cum *Kossuth* strică tot ce s'a clădit până aci în Ungaria, ca vieață națională maghiară,

pentru-că nimeni nu poate pretinde ca »*Croații în 24 de ore să se facă Unguri*«! De aceea, *Szécsenyi* face apel la toată suflarea ungurească, să nu permită ca partida lui *Kossuth* să apuce deasupra, pentru-că atunci, mai curând sau mai târziu — »*națiunea maghiară ajunge în mormânt* .

Zădarnică a fost însă admonițiunea, pentru-că Maghiarii mergeau orbește după *Kossuth*.

Croații, pe cari *Kossuth* nu voia să-și recunoască de națiune, și peste tot nu voia să recunoască Croația de *țeară*, ci numai de »*mai multe comitate, în cari poporațiunea vorbește limba croată, dar' cari aparțin Ungariei*«, au început a imita pe Maghiari, și la anul 1845 au început și ei să vorbească în dieta Croației în limba lor maternă, *croaște*.

Ungurii au înțeles destul de bine însemnătatea acestui lucru, și de aceea congregația comitatului *Pesta* a luat hotărîrea la anul 1845, să se trimită *protest* la curtea dela Viena, în contra acestei proceduri anticonstituționale a dietei din Croația. Hotărîrea a fost votată la propunerea lui *Kossuth*. O delegațiune a fost emisă pentru a prezenta Monarhului protestul, dar' delegațiunea *nu a fost primită la palat*.

În anul următor, 1846, s'a trimis o nouă reprezentațiune în chestia aceasta curții dela Viena.

Așa stăteau lucrurile în Ungaria propriu zisă. Să vedem acum cum stăteau în Ardeal? Și aci tendințe de maghiarisare, pe toate liniile, și încoronate cu bun succes.

Cu toate că diploma leopoldină lăsase neatins dreptul consuetudinar de a fi folosită *limba latină* ca limbă oficială și de afaceri, — cu începere dela 1791 rolul ei a început să devină tot mai restrîns. La anul 1839 și 1840 numai în comunicarea cu Viena se mai folosea limba latină, ear' în dietă vorbeau toți, până și Sașii, *ungurește*. Chiar și episcopii *români*, în corespondența purtată cu guvernul, întrebunțau, constrînși de împrejurări, limba maghiară în locul celei latine.

Dieta din 1837 a Ardealului a făcut reprezentațiune, în care cerea, ca în viitor *textul maghiar să fie textul autentic* al legilor țerii și că limba maghiară să fie limbă oficială la toate autoritățile țerii. Sașii au început a se opune acestei dorințe, și la anul 1841 s'au prezentat la dietă cu planul gata de a începe luptă crâncenă în contra Ungurilor, pe tema limbii.

Chiar și numai svonul despre o eventuală împotrivire a Sașilor a făcut, ca Ungurii să fie concilianți față de ei, și astfel în proiectul de lege, prezentat acestei diete, s'a ținut cont de Sași.

S'a decretat în acel proiect de lege, că în viitor limba oficială în Ardeal va fi cea maghiară. Că nu numai legile sînt a se compune în limba maghiară, ci și *Coroana are să întrebuițeze în rescriptele sale numai limba aceasta*. Jurisdicțiunile asemenea nu au să se folosească în viitor decât numai de limba maghiară, *cu excepciunea Sașilor*, cari cu guvernul și cu autoritățile ungare pot să corespundeză ungurește sau *latinește*. În afacerile interne rămâne neatins usul de până acuma. În școale însă, limba de propunere e cea maghiară, *cu excepciunea școalelor săsești*. Autoritățile bisericești asemenea sînt datoare să accepteze limba maghiară ca limbă de afaceri și de matricule, *cu excepciunea Sașilor*, a căror limbă rămâne neatinsă și pe terenul bisericesc, *ear' celelalte biserici nemaghiare numai peste zece ani vor fi îndatorate să întrebuițeze limba maghiară la purtarea matriculelor și a corespondenței*.

Acest proiect de lege a făcut, ca Românii să se pună în mișcare și în stare de apărare.

Capitulul din Blaj a adresat o reprezentațiune episcopului *Leményi*, — subscrisă de prepositul *Crainic* și de secretarul *Stefan Mánfi*, dar' compusă, după-cum se crede, de *Simeon Bărnufiu*, profesor în Blaj și de *Alexandru Sterca Șuluțiu*, vicar în Șimlău, — sau cel puțin pe baza ideilor date de ei, în care se protestează în contra dispozițiunei de-a fi introdusă ca obligătoare pretutindenea în țeară limba maghiară, chiar și în afaceri curat bisericești, și e rugat episcopul, *să convoace sinod* pentru a se pronunța în cauză, și să avizeze și pe episcopul gr.-ort. român din Sibiiu, pentru-ca să se pună la cale o acțiune comună, și să se stabilească o linie comună de procedare întru apărarea limbei române.

În reprezentațiunea aceasta se zicea între altele, că: „nu după zece ani, dar' nici după zece secole, și *nici-odată*, nu vom pute fi îndatorați prin o lege, care pentru viața noastră bisericească și morală aduce primejdie, ear' pentru naționalitatea noastră ruinare și nimicire“.

Cumcă *Simeon Bărnufiu* a avut parte însemnată la acțiunea aceasta se poate deduce din ulterioara sa activitate pe terenul politic-național; ear' că *Alexandru Sterca Șuluțiu*, mai târziu Metropolitul Blajului, încă și-a avut partea sa din acțiune, se dovedește din destul cu circularul pe care vicarul de atunci al Șimlăului l-a adresat în

18 Martie 1842 tuturor vicarilor și protopopilor, rugându-și să ceară și ei dela prealuminatul episcop *Leményi*, ca:

„În obiectul acesta, atingându-se lucrul de toată nația românească și de ambe religiile răsăritului, prealuminatul domnul nostru episcop fără zăbavă să se înțeleagă cu celalalt prea luminat domn episcop român din Sibiu, și fiind pericolul în mora, sau prin deputați, sau însuși în persoanele sale (ce ar fi mai bine), au batăr prin o suplică la tronul Maiestății să se roage, ca articolul legii de acum, pentru introducerea limbei maghiare în biserici și în cărțile bisericești românești, să se milostivească a nu-și sancționa, ci ca un prea bun domnitor și părinte să se milostivească a asculta în treaba aceasta ântâiu și rugarea și reflexia nației și a clerului român de ambe părțile, că jure naturae et publico gentium nici o nație acela jus nu poate avè, ca la cealaltă nație, fără voea ei, usul limbei sale de natură și de Dumnezeu dat, să-și poată cu puterea, *via facti*, fără de a asculta et alteram partem, și fără voia ei a schimba și a obtrude, mai cu seamă *in cultu divino*, limba străină, spre care sfârșit să se roage“.

De altcum însuflețirea vicarului *Alexandru St. Șuluțiu* pentru cauza română era cunoscută și din sinodul diecesan ținut la anul 1838, Iulie 2, în care, — cetindu-se decretul guvernului, adresat clerului unit, cu provocarea, să depună jurământ pe uniunea celor trei națiuni recepte ale Ardealu'ui, — *Alexandru St. Șuluțiu* a ținut să combată absurdă cerere a guvernului într'o vorbire clasică și plină de energie, afirmând și demonstrând, că clerul unit, *român fiind*, nici după un drept dumnezeesc, al naturei sau al gintelor, nu poate să depună jurământ că recunoaște privilegiile tocmai ale celor trei națiuni, *cari asupresc și subjugă națiunea română*. „Auzitu-s'a în toată lumea, — a zis vicariul *Șuluțiu*, — o poftă mai nedreaptă ca aceea, ca un cler român, care trăește din binefacerile Românilor și dela Români, și care fără Români nici că poate măcar să se socotească, necum să existe, -- că el va susține, va părtini și va apăra toate legile și privilegiile celor trei națiuni, prin cari națiunea lui cea română să ține sub jugul servitutei?“

Energica vorbire a avut drept rezultat, că sinodul a decis, să se facă remonstrație la guvern și să se spună, că clerul unit român numai atunci va depune jurământul cerut, dacă 'i-se va permite, pe căi legiuite, să mijlocească pe seama națiunei sale libertatea și egalitatea de care are trebuință, cu privire la toate drepturile și beneficiile politice și cetățenești, de cari să bucură celelalte trei națiuni din țeară.

Revenind asupra reprezentațiunei capitlului din Blaj, adresată episcopului Leményi, e de notat, că episcopul nu a întreprins nici un pas pentru a satisface dorinței generale, exprimată în acea reprezentațiune.

Era poate și de prisos, pentru-că situația era foarte favorabilă Maghiarilor și maghiarismului, pentru a cărui întărire ea a și fost exploatată din destul.

Astfel maghiarismul s'a întărit din zi în zi, din an în an, așa, că la 1848 a putut păși pe față cu ultimele sale pretensiuni, după-cum a și pășit.

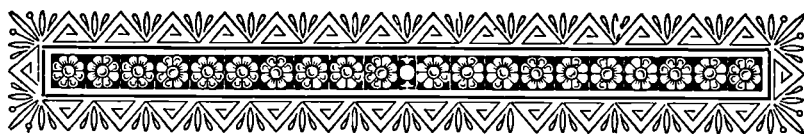
Așa s'au pus deci bazele și s'a pregătit terenul pe seama evenimentelor dela anii 1848 49, cari pentru noi sânt ani de *redeșteptare națională*, — evenimentele la a căror descriere trecem acum.

1848-

— Anii redeșteptării. —

1849.

Revoluția franceză.

Popoarele sînt ca și apele, atunci sînt temute și atunci sînt periculoase, cînd se mișcă. Și cu cât e mișcarea mai intensivă, mai puternică, cu atît mai mare e pericolul că vor dărîma tot ce le stă în cale, — atît apele cât și popoarele.

Apa care stă pe loc nu face stricăciune. Nu e periculoasă decît pentru cel-ce dinadins și cu premeditare se aruncă în ea. Dar' nici nu ofere nici un farmec ochiului privitorului, pe care, din contră, disgust îl cuprinde cînd o vede acoperită cu pătură verde, isvor de mirosuri neplăcute și lăcaș pe seama broaștelor.

Așa și popoarele. Ochiul istoricului nu le vede dacã stau pe loc. Istoria nu ia notă despre ele, dat fiind că istoria e tocmai înșirarea faptelor isvorite din mișcarea popoarelor. Poporul care nu se mișcă nu făptuește nimica și istoria n'are să noteze nimica din vieța lui.

Sînt epoce în cari popoarele sînt condamnate la nelucrare și la nemișcare; epocele, în cari puterea de stat a pus într'atîta sub picioare voința poporului, încât poporul nu mai cutează nici a se mișca, pentru a nu fi asuprit și mai tare. Acestea sînt epocele cele mai dureroase pentru popoare și cele mai rușinatoare pentru conducerea de stat, pentru-că sînt provocate de formula enervare a popoarelor, cari folosindu-'și zadarnic toate forțele de rezistență, vin la convingerea, că e mult mai bine să le supoarte toate cu abgenare, decît să-'și peardă puterile într'o luptă din care nu pöt eși decît numai biruite.

Asta e așa numita *apathie*; e indiferența, nepăsarea. la care ajung toate popoarele asuprite. E un fel de adormire, un fel de somnolență, care le face pe bieteile popoare să se tîmpească și să rămână nesimțitoare pentru ori-ce lovitură îndreptată în contra lor.

Dar' e destul, ca popoarelor, aflătoare în astfel de stare, să li-se dee o mică împinsătură, un mic imbold, și valurile lor să pun în mișcare ca valurile apelor slobozite din iezătură. Și atunci, întocmai

ca și apele, nu mai cunosc pedeci, ci trec cu iuțeala fulgerului peste toate opreliștile, dărîmînd și nimicind toate pedecile și toate zăgazarile.

Într'o astfel de indiferență, în stare de nepăsare, de apatie, s'au aflau popoarele Europei la 1848. Puterea de stat le pusese pretutindenea atît de bine sub genunchi, încât nu se mai putea mișca nici unul din ele. Începuseră să supoarte cu abnegare jugul sclăvicii moderne, pretutindenea.

Dar' li-s'a dat o mică împinsetură. un mic imbold, și popoarele s'au deșteptat și s'au pus în mișcare. Împinsetura a venit din *Francia*. Soarele libertății popoarelor a răsărit de astă-dată dela *Apus*.

Nu se făcuse încă bine renașterea naturei, când s'a făcut renașterea popoarelor. Și s'a făcut pe neașteptate, fără multă chibzuială și plănuire, așa cum se fac toate *revoluțiunile*.

Guvernul francez mersese adecă atît de departe în nepotism, încât luase din mîinile opoziției toate armele de apărare. Las' că parlamentul francez nu era expresiunea fidelă a opiniunii publice din *Francia*, pentru-că era compus numai din oameni adiecți guvernului, aleși la poruncă și prin volnicii și corupții, dar' opiniunea publică franceză, adevărata opiniune publică, era împedecată chiar și în a-și exprima neplăcerea și a-și spune cuvîntul de reprobare cu privire la crearea acestei stări de lucruri, atît de nenaturale și incompatibile cu spiritul timpului, pentru-că guvernul francez oprise strict ori-ce manifestare a opiniunii publice, ori-ce întrunire publică.

Între astfel de împrejurări, șefii opoziției, conducătorii adevăratei opiniuni publice franceze, au venit la ideea, să aranjeze banchete publice. pe cari le-au numit »*banchete de reforme*«, ca cel puțin aici, între păhare, s'și poată exprima nemulțumirea față cu starea de lucruri din *Francia* și față cu volnicțiile și cu nepotismul guvernului francez, care nu întrunește, la nici un cas, încrederea opiniunii publice franceze.

La moment s'au înscris 25.000 cetățeni din Paris, dornici de-a participa la astfel de banchete. reprezentate fiind prin ei toate păturile sociale franceze.

Guvernul presidat de *Guizot* n'a permis însă Parisienilor nici acest mod de inofensivă întrunire, ci a silit pe convocatorii banchetelor s'și revoace învîtările făcute.

Oameni cu judecată calmă și sănătoasă, au atras atențiunea guvernului asupra împrejurării, că spiritele sînt și de altcum foarte agitate, s'nu dee deci motiv și ansă cetățenilor s' se agite și mai

tare, pentru-că indignarea lor poate ușor să se prefacă în revoltă; dar' *Guizot*, temutul și puternicul *Guizot*, se provoacă la cei 100.000 de ostași ce-'i are la dispoziție, cu cari poate să țină în frâu — zicea el, *întreg Parisul*. A avisat chiar în scris, prin notă ministerială, pe toți ambasadorii statelor străine, aflători în Paris, că sînt luate măsurile cele mai severe pentru împedecarea ori-cărei turburări de ordine, și că astfel, temerea unor străini, cari erau gata să părăsească Parisul, pentru a nu fi martori revoluției pe care o presimțeau și o prevesteau, nu e de loc motivată.

Urmările au dovedit însă că temerea era prea motivată.

Aceasta era situația la 22 Februarie 1848, când s'a început tumultul în *Paris*. La orele unsprezece mulțimea a plecat la camera deputaților, huiduind guvernul și cerënd reforme.

Unii din mulțime au înaintat până la treptele ce duc la intrarea în cameră, de unde au fost isbiți îndărăt din partea cavaleriei, care a fost rechirată de urgență pentru a da scut camerei.

S'au făcut cu această ocasiune peste 200 de arestări.

Știrea despre întâmplările acestea s'a lăfit ca fulgerul prin toate părțile Parisului, și la ora unu după amezai întreaga poporațiune a capitalei franceze se afla pe strade și pe bulevarde. Comercianții 'și-au închis prăvăliile, ear' miliția circula prin toate stradele, resfirând grupările de oameni.

Această atitudine de provocare a făcut ca grupările să se unească, și ca valurile mulțimei agitate să-și iee drumul spre locuința lui *Guizot*. Aci s'a oprit mulțimea și a început să strige: »*Jos Guizot! Trăească reformele!*«. A venit însă cavaleria și a resfirat de nou poporul, după-ce, în învălmășeala mare făcuse numeroase vulnerări. Toate stradele erau acum împenate cu miliție, ale cărei patrule circulau într'una. O delegație a studenților, care voea să meargă la camera deputaților, a fost oprită din partea unui pluton de infanterie pe podul *Concordiei*, și studenții au fost amenințați, nu numai cu patul puștii ci și cu plumb, dacă nu se întorc îndărăpt. Studenții însă 'și-au desvilit piepturile și au strigat soldaților: »*Poștim! Pușcași, dacă vreți, pușcași asupra fraților vostri!*«. Imediat au pus soldații pușca la picior și 'i-au lăsat să treacă.

Ciocniri între miliție și popor s'au întemplat însă în mai multe locuri. Miliția, ales garda municipală, făcea întrebuițare de arme, fără nici o cruțare. Mulți cetățeni s'au ascuns prin șanțuri și pe sub poduri, pentru-ca să nu fie maltratați.

Miliția avea arme, ear' poporul n'avea decât pietrile din pavajul de pe strade și bulevarde, dar' a știut să se apere și cu ele. Seara toate ferestrele locuinței lui *Guizot* erau sparte, mai mulți funcționari din birourile sale vulnerați, pavajul pe stradele mai principale stricat, un sergent de stradă omorît cu petrii, un comisar de poliție spânzurat de un stîlp de lampă, și toate stradele baricadate. Un general, foarte activ la atacurile îndreptate în contra poporului, a fost prins, desarmat, epuletele rupte de pe umeri, și gata să fie omorît, dacă nu întrevenia garda municipală ca să-l scoată din mâinile poporului înfuriat. Târziu noaptea, după-ce s'a slobozit o ploaie puternică și s'a lătit știrea că *Guizot* 'și-a dat dcmisia, a început abia poporul a se respira, lăsând în pace miliția, stăpână acum pe toate stradele.

Pe când se întîmplau acestea, afară pe stradă, în camera deputaților agitația era la culme.

Pe banca ministerială se afla *Guizot* și toți colegii sei.

Deputații erau îngrijorați de întîmplările de afară, și nu prea dădeau mare atențiune celor-ce se petreceau în sală. Abia așteptau să se termine ședința pentru a vedè ce e pe stradă.

Înainte de-a să închide ședința, deputatul *Odilon-Barrot* să apropie de masa presidială și predă presidentului niște hârtii. Presidentul închide însă ședința și să scoală să plece, fără a face pomenire despre hârtiile primite. Deputatul *Odilon-Barrot*, precum și alți deputați opoziționali, îl apostrofează rău pentru purtarea aceasta și-l silesc să vorbească. Presidentul declară, că nu e us, ca astfel de hârtii să fie cetite în adunare, și că tot ce poate face este, să le predee biroului spre censurare, pentru-ca să constate dacă pot fi cetite în ședință publică ori nu. Și cu aceasta pleacă. Toți deputații sînt foarte agitați.

Hârtiile predate presidentului conțineau următoarea propunere, subscrisă de toți deputații din opoziție:

Propunem ca *ministerul să fie dat în judecată*, ca vinovat pentru:

a) Tradarea onoarei și a intereselor Francei în afară.
b) Falsificarea țeselor fundamentale ale constituției, violarea libertății cetățenilor și atacarea drepturilor cetățenești.

c) Încercarea de a înlocui, prin o corumpere sistematică, espresiunea liberă a opiniunii publice cu precalcularea intereselor private și a face în modul acesta ilusoriu guvernul reprezentativ.

d) Facerea de negoț, în interese ministeriale, cu funcțiunile publice, precum și cu toate atributele și privilegiile puterii de stat.

e) Ruinarea, în aceleași interese, a finanțelor statului și periclitarea, în modul acesta, a puterii și a mărimii naționale.

f) Răpirea în mod volnic a ori-cărui drept esențial eșit pe seama cetățenilor din constituția liberă, — a cărui eseriare era garantată prin legi și prin precedente; și

g) În fine, pentru aducerea țerii în adâncă confusiune, și facerea, ca prin o politică contrarevoluționară deschisă, toate rezultatele ambelor noastre revoluțiuni să devină problematice.

Deoparte evenimentele regretabile de pe stradele Parisului, de altă parte pășirea energică a opoziției în fața parlamentului francez, în ședința din 22 Februarie, au făcut, ca membrii guvernului, în special *Guizot*, precum și regele *Louis Filip*, să aibă o noapte foarte neliniștită, plină de griji și de temeri.

Regele a ținut încă la miezul nopții revistă asupra trupelor de linie, în curtea palatului, pentru a se convinge despre destoinicia și credința lor. Era mare temerea, că poporul înverșunat pentru insultele ce 'i-s'au adus, va face în decursul nopții un nou asalt, o nouă încercare de revoluție. De aceea trupele au rămas conșinate noaptea întreagă. Deși fără temei, pentru-că poporul a rămas liniștit peste noapte, și liniștit a rămas și în ziua următoare.

Guvernul își perduse însă întreaga energie cu care era îndatınat să guverneze. Și primul lucru al guvernului a fost, ca prin rostul lui *Guizot* să declare, în ședința din 23 Februarie a camerei franceze, că 'și-a dat demisiunea și că regele a primit-o și a însărcinat pe contele *Molé* cu formarea noului cabinet.

Faptul acesta a fost primit cu mare bucurie din partea opoziției parlamentare, și a făcut cea mai bună impresiune și asupra populațiunii din Paris.

Oamenii s'au văzut deodată scăpați de o mare plagă, care plana asupra poporului francez ca o nefericire din cele mai mari, și s'au grăbit să deie eseriune bucuriei lor bine simțite. Parisul a fost seara feeric iluminat, ear' mulțimea cutreera voioasă stradele, strigând: »*Trăcască reforma*«. Liniștea se părea a fi restabilită cu desăvârșire, și toți credeau într'o prielnică îndreptare spre bine.

La orele nouă seara agitația a început însă de nou. și a luat dimensiuni îngrijitoare.

Să lățișe anume știrea, că un grup de oameni a luat poziție în fața prefecturei și a cerut eliberarea celor arestați în ziua premergătoare; dar' garda municipală 'i-a făcut rezistență și lucrurile au

ajuns la o încăierare între popor și miliție, din care luptă neașteptată poporul a eșit învins, fiind luat la fugă din partea miliției.

O altă știre, răspândită numai cu o jumătate de oră mai târziu spunea, că guvernul nici nu a demisionat, cum se șvonise, ci a tras numai pe sfoară opiniunea publică cu lansarea știrei că regele a însărcinat pe *Molé* cu formarea noului cabinet.

Agitația a crescut acum la culme. Grupuri de oameni alergau la locuința lui *Guizot* unde se adunase potop de lume. Casa lui *Guizot* era păzită de un detașament al regimentului 14 de infanterie. Mulțimea striga în continuu: »*Jos Guizot! Trăească reformele!* ear' miliția într'un moment de neprecuțetare, a dat două salve asupra ei, a căror urmare a fost, că mai mulți din popor au rămas morți pe stradă.

Acesta a fost adevăratul început al revoluției franceze din 1848. Înverșunarea poporului atinsese supremul grad, și n'a mai fost putere care să-'i oprească în loc valurile. Pe când unii s'au pus să ducă acasă pe cei morți și pe cei răniți, alții au intrat cu puterea în casele membrilor din garda națională, făcându-se stăpâni pe armele acestora. Nimeni nu li-s'a mai putut împotrivi. Poporul a baricadat de nou stradele și a făcut pregătirile de lipsă pentru-ca să înceapă acum luptă serioasă cu armata. Sângele cu care se stropiseră stradele Parisului cerea răsbunare, — cerea altă vërsare de sânge.

Revoluția întrase deci în adevăratele ei faze. Ministrii erau cu desăvârșire neputincioși în fața ei, și nu știau și nu puteau să mai afle nici un mod de scăpare și de mântuire. Regele, din propriul său îndemn, a trimis mai mulți aghiotanți printre popor ca să-'i spună, că regele a numit pe *Bugeaud* guvernator al Parisului, și că noul guvernator nu vrea să-'și înceapă activitatea cu vërsare de sânge; de aceea a dat ordin ca toate trupele să fie retrase, dar' *roagă poporul*, ca și el să se retragă și să nu mai provoace vërsare de sânge.

Prea târziu a venit însă rugarea, pentru-că valurile mișcării poporului nu mai puteau fi oprite în loc. Mulțimea nu se mulțimea acum numai cu decapitarea guvernului, ci striga: »*Jos regele Louis Filip!*« și-'și luase drumul de-adreptul spre palat. Primejdia era mare pentru regele Filip. Aflat în strîmtoarea aceasta, regele a edat grabnic o *proclamație*, de cuprinsul, că trupele au să sisteze imediat focul, și că un nou guvern francez e numit, în persoanele oamenilor populari: *Thiers, Odilon-Barrot, Duvergier d'Houranne* și *Lamoriciere*, acest din urmă fiind totodată însărcinat și cu comanda supremă asupra gardei naționale din Paris.

Proclamațiunea era subscrisă nu numai de regele, ci și de persoanele acum numite; dar' nici acest mijloc n'a putut să stâmpere dorul de răsbunare de care era cuprinsă mulțimea.

Regele a recurs deci la ultimul remediu. A edat o nouă proclamațiune, în care *abzice de tronul Franciei* în favorul nepotului seu, contele de Paris, dar' și această idee a venit prea târziu.

Poporul nu mai voea să știe nimica de casa *Bourbonilor*. Lozinca îi era: *Jos Louis Filip și jos dinastia!* A dat deci asalt asupra palatului regal; a făcut praf din tot ce a aflat în curte; a nimicit toate trăsurile regale; busta regelui a sfărîmat-o în bucăți și a resfirat-o prin tină; a dat foc tronului în mijlocul unui entusiasm de nedescris; toate hârțile le-a aruncat pe fereastră și în cele din urmă *a dat foc palatului*.

Regele și familia sa a scăpat numai cu fuga de o moarte sigură.

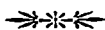
În mijlocul acestui vandalism, poporul francez a decretat apoi *detronarea casei domniloare și s'a pronunțat pentru republică*.

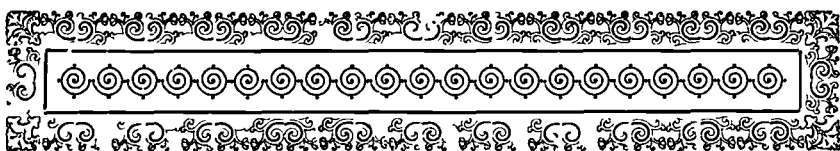
Astfel a decurs revoluția franceză din 22 și 23 Februarie 1848, isvorul tuturor mișcărilor de popoare din 1848.

Am ținut să fac o scurtă espunere a ei, pentru-ca să se vadă, cum nehibzuita purtare a unui guvern păcătos poate să dărîme tronuri și într'o noapte poate să provoace o nouă stare de lucruri.

Nimeni nu va zice, și nu poate zice, că revoluția franceză din 1848 a fost înainte pregătită și înainte calculată; pentru-că din descrierea făcută se vede, că a venit pe neașteptate, așa cum se nasc toate revoluțiunile. Dar' e cert, că ea a fost *provocată* de destrăbălarea ce domnea pe atunci în sistemul de guvernare inaugurat în Francia, guvernament de volnicie și de teroare.

Și foc mare s'a născut din acest sistem. Ear' focul născut la Paris, a dat schintei, cari s'au lăfit în întreaga Europă, și a provocat și alte focuri, pretutindenea, unde domnea asemenea sistem de guvernare, volnic și de teroare.

Mișcarea popoarelor în Austria.

Știrea despre revoluția franceză și despre proclamarea republicii franceze a provocat însuflețire și agitație pretutindenea în Europa. Sfânta trinitate, cuprinsă în cuvintele *libertate, frățietate, egalitate*, a exercitat farmec covârșitor asupra tuturor popoarelor dornice de-a scăpa de asuprire, și pretutindenea se așteptau zorile unei epoci noi, corespunzătoare demnității popoarelor. Să simțea apropierea unor zile grele, din cari vor ave să se nască zile bune.

În Austria, deținătorul puterii de stat era pe atunci *Metternich*, cel mai tiran și cel mai neomenos poate dintre toți ministrii pe cari 'i-a avut monarchia. Sub el se introdusese regimul de teroare și de spionaj, încopciat cu cabinetul negru, regim care făcuse insuportabile stările de lucruri din monarchie. De aceea, vestea despre proclamarea republicii franceze, sosită la Viena în 1 Martie (dată fiind greutatea comunicației pe acelea vremuri) a făcut impresiunea cea mai plăcută asupra poporațiunii, dar' cea mai neplăcută asupra cercurilor înalte, ales asupra lui *Metternich*, care a rămas consternat când a auzit noutatea ce i-s'a comunicat noaptea, sculat fiind din somn.

Dimineața placate mari erau lipite pe toate casele Vienei, de cuprinsul următor: *Cetățeni! Într'o lună Metternich e căzut! Trăească Austria constituțională!*

Cel-ce a stilisat placatul a dat termin prea lung despotului *Metternich*, pentru-că mult mai curând 'i-a urmat căderea.

Aceeași impresiune de nedescris au făcut evenimentele din Paris și asupra cercurilor politice și nepolitice din Ungaria. Dieta maghiară era întrunită la Pojon, încă din anul 1847, ear' conducător al Maghiarilor ajunsese *Kossuth Lajos*, parte prin capacitatea sa și puterea sa oratorică, parte însă prin șovinismul său extraordinar.

Luând știre despre cele întâmplate la Paris, *Kossuth* a aflat de sosit momentul, ca politica maghiară să fie ridicată la înălțimea

provocată de împrejurările favorabile, venite ca de sine. În 3 Martie a luat deci cuvântul în dietă și a rostit o vorbire captivantă, plină de foc și de însuflețire, în care era cuprins întregul program politic al lui *Kossuth* pentru viitorul apropiat.

Nefericirea a fost însă, că *Kossuth* a înțeles rău cerințele timpului, și a crezut, că *libertatea* adusă pe aripile vântului dinspre Franța, e ceva ce compete numai Maghiarilor și nu tuturor popoarelor din țeară, dornice și ele de libertate; de aceea și tonul vorbirii sale remarcabile din 3 Martie a fost exclusiv maghiar.

Kossuth credea, și cu el împreună credeau toți Maghiarii, că a sosit momentul în care maghiarismul să secere triumf deplin, momentul, în care să se renască națiunea mare maghiară și patria puternică maghiară, pe ruinele celorlalte națiuni conlocuitoare în patrie. La finea vorbirii sale, care a provocat în dietă un entusiasm rar, *Kossuth* a propus, ear' dieta a votat în unanimitate următorul proiect de *adresă* către domnitor:

„Maiestate! Evenimentele desvoltate în timpul mai nou, ne fac de datorință inevitabilă, să ne îndreptăm atențiunea asupra lucrărilor reclamate de credința noastră față de casa domnitoare a M. Voastre, de raporturile noastre legale față de întrecaga monarchie și de datorințele noastre față de patrie.

Dacă aruncăm o reprivire asupra istoriei noastre, ne reînvie memoria, că noi de trei veacuri. nu numai că nu ne-am putut *desvolta* vicața constituțională, conform cerințelor timpului, dar' întreaga noastră îngrijire a fost consacrată în prima linie *conserării ei*.

Motivul era acela, că guvernul M. Voastre, nu urmărea direcții constituționale, prin urmare nu putea să stea în consonanță cu independența guvernului nostru și nici cu vieța constituțională.

Direcția aceasta a împedecat până acum desvoltarea constituționalismului nostru; dar' acum vedem, că dacă lucrul se va continua și guvernul de stat nu se aduce în consonanță cu constituționalismul, — tronul M. Voastre, precum și monarchia, legată în urma sancțiunei pragmatice cu dulci legături de noi, se poate încurca în urmări de nestrăbătut, ear' patria noastră poate suferi pierderi de nedescris.

M. Voastră ne-ați convocat pentru a crea reforme, ear' noi am văzut în aceasta împlinite vechile noastre dorințe și ne-am apucat cu sinceră devotație de lucru. Am decis, ca pe basa generalei repartări de dare să participăm la sarcinile publice ale poporului, suportate până acuma numai de administrația publică a comitatelor,

și să ne îngrijim pe aceeași calc și de acoperirea nouelor trebuințe ale monarhiei.

Am decis, să efectuim desfacerea raporturilor urbariale, încopciate cu desdaunare și pe calea aceasta să egalăm interesele poporului cu ale nobilimei, ca măbind bunăstrarea patriei noastre, să întărim tronul M. Voastre.

Ușurarea sarcinilor de încartirare și de alimentare militară e una dintre grijile noastre cele mai mari.

Ținem de obiecte neamânabile coordinarea politică și administrativă a orașelor regești și a districtelor libere, și credem că a sosit timpul de-a face, ca *poporul să fie asemenea împărțuit de drepturi politice*.

Patria așteaptă cu tot dreptul, ca pentru înflorirea industriei, a comerciului și a agriculturii, să se întreprindă pași încoronați de succes.

Sistemul nostru de apărare cere o reformare radicală, corăspunzătoare caracterului *național* și intereselor diferitelor clase de locuitori din țeara noastră; ear' lucrul acesta reclamă imediate dispozițiuni, atât pentru demnitatea tronului regal al M. Voastre, cât și pentru siguranța patriei noastre.

Nu putem să mai amânăm darea de socoteală și manipularea pe lângă *responsabilitate* a venitelor și a trebuințelor de stat din Ungaria, pentru-că numai pe calea aceasta ne putem împlini datorința constituțională, referitoare la procurarea splendoarei tronului regal al M. Voastre, cât și la acoperirea trebuințelor patriei noastre; și tot așa ne putem împlini și celelalte datorințe legale, a căror rezultat nu poate să fie decât numai eficace. La multe din chestiile acestea e de lipsă să legăm invoeală cu provinciile ereditare, din cauza comunității de interese; și noi, pe lângă conservarea drepturilor și a intereselor independente naționale sântem cu plăcere aplecați de-a da mână de ajutor pentru ajungerea acestui scop.

Tot așa sântem convinși, că legile create pentru desvoltarea vieții noastre constituționale, precum și spre binele cultural și material al națiunii noastre, — numai astfel pot să fie aduse la viață și realitate, dacă pentru esecutarea lor să dă naștere unui *guvern național*, independent de ori-ce influențe străine, care amăsurat principiului fundamental constituțional are să fie *responsabil* și rezultat al majorității poporului; prin urmare. considerăm schimbarea sistemului actual de guvernare, colegial, într'un minister responsabil

maghiar, de *principala condițiune* și de esențiala garanție pentru toate reformele.

În modul acesta înțelegem noi chemarea noastră!

Propusul nostru cel mai rezolut și mai serios este, ca aceste chestii să le resolvăm încă în sesiunea aceasta dietală în înțelegere cu M. Voastră.

Aceasta așteaptă dela noi patria, aceasta așteaptă dela noi *milioanele popoarelor*, aceasta ne ordonează boldul credinței și al alipirei, cu care stăm neclintiți legați de casa domnitoare a Maiestății Voastre.

Pentru-că suntem convinși, că numai pe calea aceasta putem întemeia liniștea, pacea și înțelegerea confidențială în patria noastră, astfel, ca să nu le poată sguđui eventualități și vifore neprevăzute. Și numai prin o astfel de garanție dată păcii și îndestulării putem da puterilor unite concordanța și forța, pe care casa domnitoare a M. Voastre să se poată liniștit rezima, între toate împrejurările.

Veți simți însă împreună cu noi Maiestate, că pentru a le pute ajunge toate acestea e necesară *pacea*, și că noi ar trebui să ne aflăm în raporturi pacifice neturburate.

În privința aceasta ne este imposibil deci să nu privim cu îngrijorare la semnele unei turburări de liniște ce apar prin unele părți din provinciile monarhiei unite cu noi în urma sancțiunii pragmatice, și a căror mărime o potențează în mod însemnat neprevăzutele încurcături isvorite din evenimentele mai nouă *esterne*.

Nu vrem să întristăm inima părintească a M. Voastre cu o înșirare detaliată a acestor evenimente și nu voim să espunem nici eficacitatea simptoare, provocată de ele pe terenul financiar; dar' sentimentul de credință și răspunsabilitatea ce ne apasă, ne silește să spunem, că noi atât originea adevărată a rului ce se ivește, cât și motivul principal al rămânerei noastre înderēt, îl aflăm *în natura sistemului guvernării de stat*.

Suntem ferm convinși, că M. Voastră veți afla cea mai sigură apărare în contra eventualelor miserii, cea mai amicală înțelegere între popoarele credincioase, cea mai intimă contopire a diferitelor provincii din monarhie, și prin toate acestea, cel mai neclintit scut al tronului regal și al dinastiei domnitoare, în aceea, dacă tronul regal al M. Voastre în toate împrejurările predominante va fi încunjurat de instituțiunile *constituționale*, reclamate în mod inevitabil de cerințele timpului.

Maiestate! Evenimentele se află în mâna lui Dumnezeu. Punându-ne încrederea în scutul providenței, simțim totuși datorința de-a vă atrage atențiunea, ca viitorul dubios să nu afle nepregătită Ungaria, țeara credincioasă M. Voastre.

Pentru neamânata delăturare a acestor îngrijiri aflăm de lipsă și deslegarea chestiilor înșirate de reforme, încă în decursul acestei sesiuni și în direcție constituțională; și ne temem, că obișnuitele pertractări parlamentare, și tratativele greoaie, cu guvernul, în urma sistemului colegial, vor fi în mod fatal amânate în ce privește rezultatul lor, corăspunzător intențiunii părintești a M. Voastre, cum și așteptărilor juste ale patriei.

Cu toate acestea, îndrăsnim cu credință neclintită și cu încredere tare a ruga pe M. Voastră, să binevoească, în considerarea împrejurărilor extraordinare ivite, a trimite ca organe ale preagrațioasei voințe regale, și anume, în înțelesul legilor esistente, ca membri ai supremei autorități guverniale, adecă ai locotenenței regale, astfel de persoane, cari deocamdată ca posesori ai preagrațioasei încrederi a M. Voastre, să facă pe organele constituționale ale puterii esecutive, și să facă esecutarea legilor în forma prescrisă și pe lângă responsabilitatea personală.

Persoanele acestea ar trebui mai departe să iee parte la discuțiile din dietă în mod nemijlocit, să orienteze staturile cu privire la intențiunile M. Voastre, să deee esplicările și rapoartele necesare în numele guvernului, special în chestii financiare, și să promoveze resolvarea chestiilor de pe tapet cu astfel de rezultat, ca legile binefăcătoare, ce sânt de creat, să poată fi cât de curând supuse sancționării preagrațioase. prin ele să poată fi asigurată pacea în patria noastră pentru ori-ce întorsătură neașteptată a raporturilor actuale, liniștea plină de încredere să poată fi întărită; și pe basa tuturor acestora să poată fi desvoltată forța intelectuală și bunăstarea materială, în care M. Voastră să puteți afla, pe lângă credința noastră neclintită, în toate casurile ce sânt numai posibile pentru un viitor nesigur, cel mai solid scut, care e totodată scutul tronului regal al M. Voastre“.

Adresa era ținută, cum se vede, într'un ton destul de cuviincios față de casa domnitoare, dar' cu toate acestea, casa magnaților, care a fost recercată din partea dietei să o voteze și ea, pentru a-'i da pe calea aceasta o formă și o putere legală, — n'a voit să o iee în discuție. Mulți dintre magnați au plecat chiar din Pojon, unii la Viena alții prin alte țeri, numai ca să facă imposibilă votarea adresei

lui Kossuth. Să temeau adecă magnații să între în discuția adresei, înainte de-a cunoaște intențiunile și dispozițiile curții, și pentru a le afla acestea, plecase chiar și palatinul Ungariei, Archiducele Stefan, dela Pojon la Viena.

Dieta a trimis însă ursoriu energie casei magnaților, făcându-o responsabilă în fața națiunei pentru ori-ce primejdie ce s'ar pute naște pentru țeară din întârzierea inmanuării adresei, și amenințările acestea au avut efectul dorit, pentru-că palatinul Stefan s'a reîntors cu grăbire dela Viena și a csoperat, ca adresa să fie votată și din partea casei magnaților cu unanimitate și fără discuție.

Curentul era atât de puternic, încât magnații conservativi nu 'i-se mai puteau opune.

Tot la propunerea lui Kossuth s'a decis apoi, ca adresa să fie dusă la Viena din partea unei delegațiuni monstre, condusă de însuși palatinul țării.

Evenimentele dela Viena.

Pe când popoarele nemaghiare din țeară n'au fost atinse cu nici un cuvânt în vorbirea din 3 Martie a lui *Kossuth*, în favorul popoarelor din Austria Kossuth a luat poziție foarte pronunțată și puternică, combătând cu energie sistemul absolutistic de guvernare și cerând, ca monarhul să dea constituție provinciilor ereditare austriace, înainte de toate însă să le elibereze din jugul guvernului tiran actual.

Cuvântul lui *Kossuth*, rostit în favorul Austriacilor, a avut efectul dorit; și se poate spune. că el a pus bazele și a dat impuls erumperei revoluției dela 13 Martie din Viena.

Ziarele vieneze n'au publicat vorbirea lui *Kossuth*, dar' scrisori private au dus la Viena cuprinsul ei și lumea entusiasmată de caldele și însuflețitoarele cuvinte ale lui *Kossuth*, a început a să pune în mișcare.

Ca totdeauna și ca pretutiudenea. tinerimea universitară s'a pus în frunte. Au copiat studenții vorbirea lui Kossuth în mai multe sute de exemplare și o ceteau în localuri publice. De altă parte, într'o ședință, la care au luat parte reprezentanți dela toate facultățile, s'a votat textul unei *adrese* cătră Domnitor, în care se cereau libertăți și constituție pe seama popoarelor din Austria.

Metternich perduse mult din energia de mai nainte; cu toate acestea înscenase o goană nebună în contra studenților. Poliția era

tot în urma lor și-î dădea afară din localurile publice în cari întrau cu scopul ca să cetească publicului vorbirea lui *Kossuth* și adresa tinerimii către împăratul.

Prigonirile acestea au avut tocmai efectul contrar. Agitația creștea mereu.

În noaptea spre 9 Martie indignarea poporului a luat apoi formă mai concretă. Un grup mai mare de oameni a spart toate ferestrele la locuința lui *Metternich*. Ministrul, temut și puternic mai înainte, plin de spaimă și tremurând a alarmat acum întreaga sa servitorime, a avisat imediat autoritățile publice despre cele întâmplate, dându-le ordin sever să urmărească cu toată asprimea pe făptuitorii criminali și a cerut miliție ca să-î păzească palatul și vieața. N'a mai putut dormi noaptea întreagă, ear' dimineața a alergat la palat ca se facă raport Monarchului despre întâmplările de peste noapte.

Ferberea creștea din cias în cias. Tinerimea cucerea terenul pas de pas, inspirând oamenilor însuflețire și entusiasm pentru sfințenia cauzei, care e a lor, a poporului întreg. Subscrierile pentru adresa tinerimii treceau în mii. Poliția întrevine de nou și arestează mai mulți studenți, ceea-ce nu împedecă pe ceilalți să ducă cauza înainte. În 12 Martie se adună studenții de nou la universitate și aleg o delegațiune, care să meargă la Monarch și să-î predee adresa provăzută acum cu mii de iscălituri. Delegația s'a prezentat atâtău la Archiducele *Ludovic*, pe la orele 4 d. a. și a fost primită foarte rece. La orele 6 a primit-o apoi Monarchul, care luând în mână adresa, a promis că o va studia și va lua în considerare cererile cuprinse în ea. Delegațiunea studenților a părăsit reședința imperială cu puțină speranță în îndreptarea de lucruri din partea cercurilor înalte, dar' cu atât mai tari în credința, că evenimente neașteptate vor provoca cu siguranță schimbarea dorită.

Evenimentele s'au ivit, mai curând decum să credea și să aștepta. Deja în ziua următoare, în 13 Martie, *revoluția a erupt în Viena* în toată forma și în toată puterea cuvântului. O singură dorință ave poporul vienez, și aceea răsuna dela un capăt de oraș până la celalalt, — dorința de-a scăpa de *Metternich*. De aceea, precum la Paris era la 22 Februarie lozinca: »*Jos Guizot*», așa era acum la Viena lozinca: »*Jos Metternich*».

În dimineața zilei de 13 Martie s'au lipit pe case mai multe placate, chiar și pe colțul bisericei Sf. Stefan, — de cuprinsul următor: »*Cel-ce voește bine Austriei, trebuie să vrea căderea actualului*

guvern. Lumea umbla agitată în sus și în jos pe strade, presimțind că au să se întemple lucruri mari. Studenții se aflau în aula universității și ascultau raportul ce-l făcea delegația primită în ziua premergătoare la palat. Raportul s'a terminat cu îndemnarea tinerimei universitare să fie cu răbdare și să aștepte rezoluțiunile domnitorului. Ca dintr'o gură a sunat atunci deodată răspunsul: *Nu așteptăm; nici un cîas nu mai așteptăm*, și se face propunere, ca toți studenții să meargă în corpore la *parlament*. Să primește propunerea cu entusiasm și convoiul pleacă strigând necontentit: *Jos tirănia. Trăească libertatea!* Mulțimea de pe strade se ia după studenți și încheagă bine stradele. În fața parlamentului se face stare și tinărul medic, *Dr. Fischhof*, rostește o vorbire răpitoare, subliniată de aplausele zgomotoase ale publicului ascultător. Mulțimea agitată și entusiasmata dă năvală în sala de consultare a parlamentului, unde se naște tumult. Presidentul camerei, pentru a liniști mulțimea, declară, că 12 inși din mulțime pot să iee parte la desbaterile parlamentare, ca reprezentanți ai poporului, și asigură pe toți, că parlamentul asemenea voește progres și binele poporului.

Un student, pe când se făcea alegerea celor 12 reprezentanți admiși la dietă, cetește vorbirea lui *Kossuth*, și aduce mulțimea în nou estas.

Presidentul camerei, vîzînd că nu se poate ferici cu mulțimea, a făcut propunere să meargă o delegațiune la împăratul, pentru a solicita resolvarea adresei, prezentată din partea studenților în ziua premergătoare. Presidentul se pune în fruntea delegațiunii și aproape toți deputații îl însoțesc. Sala astfel rămîne în stăpînirea studenților, cari se constituiesc imediat în *comitet provisoriu*.

Abia s'au depărtat deputații și miliția a și venit să facă ordine. A început să îmbrîncească mulțimea și se o împrăstie cu patul puștii. Soldații au fost însă fluerăți și loviți cu pietrii din partea cetățenilor, cari se înverșunaseră până la culme. Furia creștea din moment în moment și o încăerare între popor și miliție devenise inevitabilă. Miliția face o pușcătură în aer, pentru a spăria publicul, ear' studenții răspund cu aruncarea de scaune și de alte obiecte din edificiul parlamentului asupra ostașilor, pe când mulțimea de pe stradă face us de pietrele pavajului. Miliția nu se mai putea da acum în laturi, ci a făcut întrebuintare de arme. A dat mai multe salve și a început o luptă de stradă cu poporul, care a dat douăzeci-și-nouă de cadavre rămase pe stradă, și un însemnat număr de răniți.

Intr'aceea delegația parlamentului a fost primită la palat și Monarchul 'i-a comunicat, că *Metternich e dimisionat și Kolowrat e însărcinat să-i iee locul*. La știrea aceasta, care a umplut de bucurie toate inimile, mulțimea a început a se răsfira de bună voe, după-ce stropise atâtău stradele Vienei cu sânge. Seara orașul a fost iluminat și noaptea întreagă a fost o ferbere de veselie, că lumea a scăpat de asupririle celui mai tiran om pe care a putut să-'l aibă monarhia în fruntea conducerii de stat. Oamenii 'și-au uitat de înfricoșatele vărsări de sânge de peste zi, de morții căzuți în lupta pentru libertate. pentru-că țineau cu mult mai mare câștigul eșit din alungarea lui *Metternich* din fruntea guvernului decât jertfele ce le-au reclamat acest câștig.

În ziua următoare studenții erau toți înarmați, pentru-că li-se dase voe să se constituie în gardă națională. *Metternich*, îmbrăcat în haine țărănești a părăsit Viena, noaptea, ca să nu-'l vadă și să nu-'l cunoască nimeni.

Linștea s'a restabilit imediat cum s'a știut că *Metternich* e demisionat, dar' lumea nu era totuși mulțumită cu această simplă schimbare de persoane, ci cerea și *reforme*, cerea schimbarea sistemului de guvernare.

Ținând cont de cele întemplate la Paris, și primind știri despre noatele pretensiuni ale poporului vienez, împăratul a dispus să se comunice Vienezilor, că guvernul seu a proclamat *libertatea de presă* și înființarea *gardei naționale*.

Entuziasmul și mulțumirea crescuse acum la culme. Studenți și cetățeni, înarmați ca membri din garda națională, au parcurs toate stradele și au dus știrea îmbucurătoare prin toate colțurile Vienei. Deodată întregul oraș a devenit decorat cu o pădure de steaguri, pe cari se aflau inscripțiile: »*Libertate de presă*«. — »*Gardă națională*« și »*Ordine și siguranță*«. Cetățenii și studenții își pun cocarde albe în semn de pace, ear' un grup de oameni încununază statua lui Iosif II., cel mai bun și mai drept domnitor al Austriei.

Pretutindenea deci bucurie și mulțumire între cetățenii Vienii, și această grabnică schimbare sufletească a fost provocată numai de alungarea lui *Metternich* din postul ce-'l avè de prim-sfetnic, de atotputernic sfetnic, al prea bunului și de aceea prea puțin energicului împărat *Ferdinand*.

Vienezii au avut prudența a nu să atinge de tron, cum au făcut Parisienii, ci s'au mulțumit cu măturarea dela suprafață a omului

care a fost isvorul și producătorul tuturor relelor ce se deslănțuiseră asupra țărilor din monarhie, decenii de-arîndul.

Dar' nu numai Viena, ci întreaga monarhie a resuflat mai ușor când a prins de veste că a dispărut de pe arena vieții politice omul acesta, care, câtă vreme a stat în fruntea afacerilor publice, a fost un reacționar de cea mai primă specie, și pe basa puterii, concentrată în mâinile sale, esercia o formală închisiție pentru a suprima încă în germene ori-ce mișcare în sînul popoarelor din monarhie.

Metternich voea să modeleze viitorul popoarelor din monarhie după prezentul seu propriu, și să le facă jertfă vederilor sale greșite și nebune despre formațiunea de stat, în care cetățenii n'ar fi să fie alta decât păpușe sau sclavi modernisați. Numele seu e rostit și astăzi cu dispreț și pata ce a lăsat-o în urma sa pe numele cel bun și glorios al casei domnitoare va rămâne neștearsă pentru totdeauna.

Învățătura însă e următoarea:

Precum la Paris căderea lui *Guizot*, așa și la Viena căderea principelui *Metternich*, a dat dovadă destul de eclatantă, că nu este putere care să împedece și să țină în loc valurile miscării popoarelor, și că nu este despot și tiran, încunjurat de ori-ce putere armată, care să nu poată fi dat la o parte, atunci când poporul vrea ca el se fie măturat dela suprafață.

Forța adevărată residă deci în *păturile de jos*, în massele poporului.

Maghiarii la Viena.

Revoluția din Viena și căderea lui *Metternich* a fost apă bună pentru politica maghiară; și *Kossuth* s'a folosit de împrejurările date, pentru a duce la îndeplinire dorințele Ungurilor.

După-ce, cum am spus, casa magnaților, intimidată de iuțeala cu care s'au desvoltat tristele evenimente din urmă, a votat și ea adresa lui *Kossuth*, în ședința din 14 Martie a dietei maghiare *Kossuth* propune, ca o delegațiune monstră să ducă adresa la Viena și să o inmanueze domnitorului, cerënd dela acesta *guvern independent maghiar*. Palatinul *Stefan* a fost rugat să se pună însuși în fruntea delegațiunii și să o conducă.

Hotărîrea luată în direcția aceasta a produs mare entusiasm și mare însuflețire în Pojon. Încă în seara aceea s'a aranjat un conduct cu torțe în onoarea lui *Kossuth*, întregul oraș fiind pavoazat încă de cu ziua. S'au rostit multe vorbiri patriotice, în limba maghiară

și germană, și s'a aranjat o manifestație politică de prima ordine, ca răsunset la știrile primite despre căderea lui *Metternich*.

În dimineața următoare 300 de Maghiari, parte deputați, parte magnați, în frunte cu *Kossuth*, au plecat la Viena. Era reprezentată în această grupare politică floarea inteligenței maghiare.

Mulțime mare de oameni 'i-a petrecut până la malul Dunării și 'i-a aclamat cu frenesie când vaporul a plecat cu ei la Viena. Palatinul plecase ceva mai înainte, cu trăsura la Viena. După amezai (era 15 Martie) treisute de studenți maghiari, îmbrăcați în gală, au plecat asemenea la Viena. pentru a se atașa la delegațiunea plecată înainte de amezai.

Primirea Maghiarilor la Viena a fost grandioasă. Întreaga Vienă le-a eșit întru întâmpinare și un entusiasm ne mai pomenit a isbucnit din piepturile tuturor, la sosirea vaporului care-'i aducea. Garda națională dădea onoruri militare; casele erau frumos împodobite cu steaguri și cu covoare, ear' damele aruncau flori din ferești în calea lui *Kossuth* și a delegațiunei maghiare. Seara Viena a fost iluminată de să părea că e o mare de focuri.

În ziua următoare, 16 Martie. delegațiunea maghiară a mers la palat, pentru a espune domnitorului dorințele națiunei maghiare. Însuși palatinul s'a făcut interpret al dorințelor Maghiarilor și a rugat pe împăratul *Ferdinand* să le împlinească, spre liniștirea spiritelor.

Dar' mai erau la curtea dela Viena și alții, cari urmăreau cu atențiune desvoltarea evenimentelor și-'și puneau în cumpănă autoritatea când erau să se introducă inovații în una ori alta dintre țerile monarhiei; și acestia, așa numiții »*membri ai camarilei*« erau în contra acceptării dorințelor maghiare.

În fruntea camarilei stătea atunci archiducele *Ludovic*, care a înfruntat rău pe palatinul *Stefan* pentru faptul întreprins și 'l-a făcut responsabil pentru urmări, spunându-'i franc, că Maghiarii nu umblă după alta decât să *detroneze casa domnitoare*. Camarila, în special archiducele *Ludovic*, avea influență mare asupra împăratului *Ferdinand*, și așa la început era părerea, că dorințele Maghiarilor nu pot fi împlinite. Dar' palatinul a început a amenința cu demisionarea, — pentru-că el nu poate primi asupra sa responsabilitatea pentru urmări, — și au început a amenința și Maghiarii cu *revoluție* dacă nu li-se dau aceste »*puține*« drepturi ce le cer: ear' împăratul *Ferdinand*, intimidat de cele întâmplante numai cu câteva zile mai înainte la Viena, s'a declarat gata a împlini tot ce cer Maghiarii, și a însărcinat

imediat pe palatinul *Stefan* să împuternicească pe cineva cu formarea cabinetului independent maghiar, ear' palatinul a dat această înaltă misiune contelui *Batyányi Lajos*, conducătorul opoziției din casa magnaților.

Maghiarii au secerat deci o învingere deplină la Viena, din motivul, că puterea de stat era redusă la nula în Austria, și nu mai putea să se opună nici chiar curentului celui mai dușmănos și mai periculos pentru casa domnitoare, cum era tocmai curentul maghiar, provocat de *Kossuth*.

Să zice că împăratul Ferdinand *tremura* când a primit delegația Maghiarilor, alcătuită tot din oameni cu săbii și cu — mustăți unse.

Plină de veselie s'a reîntors deci delegația maghiară la Pojon, unde a sosit în 17 Martie la orele 5 d. a. Întreaga populațiune era în picioare și pe strade, pentru-că sosise vestea despre îmbucurătorul rezultat cu care a umblat delegația la Viena. Casele toate erau împodobite cu steaguri, și pușcături de treascuri anunțau populațiunii sosirea vapoarelor pe cari se aflau membrii delegațiunii. În triumf au fost duși toți până la hotel, unde *Kossuth* a apărut pe balcon și a rostit mulțimei entusiasmata următoarea vorbire:

„Domnilor! Ca herolzi ai libertății vă salutăm pe pământul libertății. Despre misiunea noastră să deie seamă faptele simple. Când am ajuns la Viena, cu nobilul dor de libertate, care-și primise prima alăptare între zidurile Pojonului, la Viena unde era dărîmat absolutismul secular: am fost primiți cu însuflețire din partea cetățenilor vienezi, ba chiar cu rezultatul, că în momentul în care noi ne-am ținut întrarea în Viena, s'a dat naștere constituției pe seama Austriei. Atâta pot să vă raportez, că aceea-ce demult era dorința cea mai ferbinte a noastră, anume, că Ungaria să fie guvernată din Buda, nu mai e dorință ci *fait implinit*, pentru-că guvernul nostru e la Buda. M. Sa a numit pe A. Sa regală archiducele palatin de locțiitor, prin urmare, palatinul va governa Ungaria din Buda, în numele regelui, ear' omul, pe care 'și-l-a ales palatinul de ântâiul prim-ministru, cu înșărcinarea să-și formeze un minister, — *e acesta!* (arată cu mâna spre contele *Batyányi*). Pentru omul acesta reclamez întreaga încredere a națiunii. Momentele triumfului sînt trecute, urmează deci zilele de muncă grea, — pentru a pute fi turnat în legea precisă tot ce se referă la libertatea de presă, la înarmarea națională, la iobăgie, la reprezentanța poporală și la comunitatea purtării de sarcini publice. N'am adus alta cu noi decît un *minister responsabil*, dar'

mai mult nici nu ne trebuie deocamdată, pentru-că cu ajutorul ministerului responsabil putem să resolvăm chestiile reformei. Și acum trebuie să-mi desvêlesc capul în fața nobilei tinerimi, care a luat parte strălucită la învingerile noastre“.

Publicul, care aclama viu pe *Kossuth* și pe *Batyányi*, a făcut ca și acesta din urmă să rostească puține cuvinte, după cari *Kossuth* a continuat astfel:

„Mâne apare în mijlocul nostru iubitul nostru palatin. El e acela, care are meritul cel mai mare în jurul fericitului rezultat al reprezentațiunei noastre, pe care noi singuri, făcând cele mai mari opintiri, nu 'l-am fi putut ajunge; el e acela, care a spus regelui franc: dacă nu se vor împlini dorințele noastre își depune demnitatea de palatin.

„Domnilor! În fața unui astfel de patriotism rar trebuie să ne plecăm genunchii toți. Vom primi pe marele bărbat așa cum reclamă meritele sale, și cu o demnitate bărbătească, așteptată dela noi. Dar' până se vor rezolva importantele chestii ale libertății noastre, avem trebuință de ordine și de pace. Dorința noastră cea mai ferbinte era și este, să facem regenerarea patriei fără vêrsare de sânge, și cooperarea și încrederea concetățenilor nostri ne vor da ajutor pentru ajungerea acestui scop.

„Așadar' mâne vine palatinul. Să trăească!“

Fiecare frasă din vorbirea lui *Kossuth* fu acoperită cu aplause frenetice, și membrii mai marcanți ai delegațiunii au trebuit să apară pe balcon ca să-î vadă publicul însuflețit și se le facă ovațiuni. Sgomotoase ovațiuni s'au făcut și soției ministrului-president *Batyányi* și soției lui *Kossuth*, cari asemenea s'au arătat pe balcon, fiecare cu câte un steag național în mână.

Mulțimea a început a se respira, ear' *Kossuth*, de braț cu soția sa, a făcut o lungă primblare prin oraș, aclamat fiind pretutindenea pe unde trecea.

Seara întregul oraș a fost iluminat, ear' la orele unsprezece din noapte s'a aranjat un conduct de torțe noului prim-ministru maghiar, conte *Batyányi*.

Astfel au știut Maghiarii să exploateze strămtorarea în care se afla curtea dela Viena în favorul lor, și să stoarcă dela Coroană toate favorurile pe cari, între alte împrejurări, nici după lungi lupte și vêrsări de sânge nu le puteau dobândi.

Cererile națiunii maghiare.

Pe când *Kossuth* umbla cu deputațiunea la Viena, pentru-ca să stoarcă dela Coroană împlinirea dorințelor națiunii maghiare, — spiritul seu pusese în mișcare și poporațiunea din *Pesta*.

Se temea adecă *Kossuth*, că delegația maghiară nu va fi primită nici de astă-dată la palat, cum n'a fost primită nici în trecut, și de aceea să pusese să pregătească terenul pentru astfel de acte, cari să *silească* Coroana se facă concesiuni Maghiarilor.

Știrea, că dieta a trimis delegație la Viena, ca să ceară dela domnitor *gubern independent maghiar*, adusese deja spiritele în agitație. În *Pesta* tot tinerimea s'a pus în fruntea mișcării, ear' în fruntea tinerimii se afla poetul *Petőfi* și romancierul *Iokai*. În cafeneaua »*Filvax*« se țineau întrunirile tinerimii și aci s'a luat hotărîrea, ca dorințele națiunii maghiare să fie precisate pe scurt dar' cuprinzător, ear' o comisiune mai restrînsă a și compus cunoscutele *douăsprezece puncte* în cari sînt cuprinse *cererile națiunii maghiare*.

În 14 Martie s'a ținut în sala clubului opozițional întrunire mare de popor, care a acceptat cu însuflețire cele douăsprezece puncte și a decis, ca ele să fie trimise contelui *Batyányi*, președintele clubului opozițional, în scopul, să le prezenteze opoziției parlamentare, ca primindu-le și aceasta, să adune subscrieri din toată țeara pe seama lor, și provăzute cu sute de mii de subscrieri să le prezenteze parlamentului ca cereri concretisate din partea națiunii maghiare.

Pe când se discuta chestia, că n'ar fi oare mai bine să meargă o delegație a tinerimii la Pojon și să ducă petiția pentru a o presenta dietei, și în cas de lipsă să meargă chiar la Viena și să o prezenteze Monarchului: sosește un tinăr agitat și sărînd pe biliard comunică celor prezenți știrea, că în Viena a erupt revoluția.

Știrea a provocat o ferebere nespusă între cei-ce erau de față. Toți erau de părerea, că dacă vecinii au pus mîna pe arme, nu pot rămîne nici Maghiarii cu mînilor în sîn. Se auzia glasul lui *Petőfi*, care striga mereu: »*fapte nu vorbe!*« Se născuseră două păreri. Cei mai bătrîni ziceau, să se respecte concludul odată adus, ear' tinerimea cerea, ca cele douăsprezece puncte să fie puse imediat în aplicare, și ca în prima linie să fie eliberați *cu forța* scriitorii închiși pentru deliecte politice. Discuția a ținut până târziu noaptea, și s'a terminat cu hotărîrea, ca în ziua următoare, 15 Martie, să se țină o nouă întrunire.

Era o vreme friguroasă, și din cer cădea o lapoviță măruntă. Cu toată vremea neplăcută lumea mergea înșe, mânăta de un dor neînțeles, spre cafeneaua »*Pilvax*«, căci se lățise vestea că tinerimea vrea se facă lucruri mari. Pe un colț de stradă erau lipite cele douăsprezece puncte, scrise cu litere mari, pe un placat mare, ear' lumea să oprea în cale și le cetea. Placatul, product al tinerimii maghiare, avea următorul cuprins:

Ce cere națiunea maghiară?

Să fie pace, libertate și concordie!

Cerem: 1. Libertatea tiparului și desființarea censurei. 2. Minister responsabil unguresc. 3. Dietă anuală la Pesta. 4. Egalitate politică și religioasă. 5. Gardă națională, adecă înarmarea poporului și depărtarea armatei străine; miliția să pună jurământ pe constituțiune. 6. Purtarea sarcinilor publice de cătră toți locuitorii. 7. Desființarea iobăgiei. 8. Juri, adecă tribunale de cetățeni jurați. 9. Bancă națională ungurească. 10. Desființarea cancelariei și a locotenenței. 11. Libertatea condamnaților politici și 12. *Unirea Transilvaniei cu Ungaria.*

Egalitate, libertate, frățietate!

Acestea erau cele douăsprezece puncte.

Să adunase lume multă la cafeneaua *Pilvax*, așa că localitățile cafenelei erau toate pline și era plină și piața din fața cafenelei.

Tinărul *Iokai* să urcă pe o masă și rostește mulțimei următoarea vorbire:

„Fraților! Momentul ne chiamă la fapte serioase. Toate popoarele Europei fac progrese și se fericesc, trebuie deci să progresăm și să ne fericeim și noi. Să fie *pace, libertate și concordie*; să ne pretindem drepturile, cari până acuma ne-au fost răpite și să facem ca acelea să fie *comune și împărțite cu toți*. Eată ce cerem. (Acî *Iokai* cetește punctele de sus, și termină astfel): Și drepturile acestea națiunea e datoare să le ceară, basându-se pe forțele ei proprii și pe Dumnezeuul cauzei drepte“.

După el poetul *Petőfi* a declamat o poesie proprie, cu care a entusiasmat publicul. A fost ridicat pe umeri și purtat prin sală. Tinerimea a plecat de aci la universitate, ca să provoace și pe ceialalți studenți să se alătore la mișcarea patriotică. Lumea să luase după tinerime, așa că aglomerația devenise puternică și îngrijitoare. Din mii de piepturi răsuna: „Trăească *libertatea!* Trăească *egalitatea!*“

În curtea universității a vorbit de nou *Iokai*, *Petőfi* și-a declamat de nou poesia, ear' poporul a luat hotărîrea, să pună imediat în

aplicare punctul prim din *cererile națiunii* maghiare, punctul referitor la *libertatea tiparului*.

Întreaga mulțime a mers la tipografia »*Landerer et Heckenast*« ear' o delegație a provocat pe proprietarul tipografiei să tipărească imediat pe seama poporului cele 12 puncte. Pe la orele unsprezece și jumătate a eșit de sub presă primul product al libertății tiparului, decretată din partea poporului. S'a tipărit și poesia lui *Petőfi* și în mii de exemplare a fost împărțită, împreună cu cele 12 puncte, printre mulțime, după-ce *Petőfi* o mai declamase de câteva-ori. La orele 12 mulțimea s'a răsfirat, ca la orele trei să se întrunească de noi.

La orele trei d. a. piața din fața museului național era îndesată de lume. S'au depus în muzeul național primele produse ale libertății de presă, punctele națiunii și poesia lui *Petőfi*, după-ce acest din urmă scrisese pe ea cu mâna proprie că *e prima răsufare a libertății maghiare*«. Mulțimea cunoștea acum textul poeziei lui *Petőfi* și totuși cerea în continuu să 'i-o declameze autorul. *Petőfi* a declamat-o de cinci-ori, între aplausele și lacrămile de însuflețire ale publicului.

S'a propus și s'a primit trimiterea unei delegațiuni la comună, ca să invite consiliul comunal să se alătore la acțiunea tinerimei pentru redobândirea libertății. Consiliul comunal ținea tocmai ședință și a luat la cunoștință dorințele poporului, — cele douăsprezece puncte fiind imediat subscribe de primarul orașului și provăzute cu sigilul orașenesc.

Când a auzit mulțimea de afară că și consiliul comunal aprobă și subscribe cererile națiunii, a izbucnit în nouă semne de bucurie și de entusiasm. 'I-s'au mai rostit câteva vorbiri, *Petőfi* 'și-a mai declamat poesia, ear' consiliul comunal a intrat în desbaterea punctelor națiunii, hotărînd să le trimită, în formă de petiție, la dieta din Pojon, prin o delegație specială, care să meargă apoi și la Monarchul și să-l roage să convoace o *dieta nouă la Pesta*, pe basa reprezentării populare. A decretat totodată și înființarea *gardei naționale*.

Mulțimea plecase la Buda, unde o delegație avea să ceară și dela locotenentă recunoașterea celor douăsprezece puncte, și în consecință ștergerea censurei și eliberarea condamnaților politici. Palatul locotenentei era păzit de tunari, cari stau gata ca la comanda ce li-se va da să sloboadă tunurile asupra orașului *Pesta*. Curtea palatului și strada din față era plină de lume. Delegația a intrat în sala de consultare, unde se ținea tocmai consiliu. Delegația a prezentat punctele și a cerut ca censorii să fie imediat demisionați ear' întemnițați

pentru crime și delictе politice să fie puși imediat în libertate. Locotenența a acordat toate cererile și presidentul a concepiat la moment ordinul, ca condamnații politici să fie puși în libertate.

Mulțimea a plecat spre temnițele din casamate, unde se afla întemnițat scriitorul *Tancsics Mihály*, care era să fie redat acum libertății. *Tancsics* nu știa nimica despre cele petrecute și astfel a fost foarte surprins când 'i-s'a deschis pe neașteptate ușa temniței și 'i-s'a spus că e liber. Afară la stradă îl așteptau mii de oameni, cari 'l-au aclamat cu însuflețire. Se întunecase bine când trăsura cu *Tancsics* a sosit la Pesta, adus în triumf și la lumina facelor aprinse din partea publicului entusiasmă. În Pesta studenții au desprins caii dela trăsură și ei au dus pe *Tancsics* până la locuință.

Tinerimea a mai înscenat o manifestație și în teatrul național, cu care s'a terminat șirul lung al lor, și s'a încheiat ziua de 15 Martie, atât de memcrabilă în istoria luptelor maghiare. S'a încheiat în mijlocul unei bucurii mari, fiindcă tocmai înspre seară sosise și știrea dela Viena despre căderea lui *Metternich* și a tot atât de mult urgisitului *Apponyi*, precum și despre izbucnirea revoluției, care a provocat căderea acestor doi despoți.

E de remarcă, că ordinea n'a fost turburată întru nimic în ziua aceasta, și că imediat s'a început organizarea gardei naționale.

Pretensiunile Cehilor.

Resistența puterii de stat față cu cererile popoarelor era sdrobotită cu desăvârșire, și guvernul și Monarchul trebuiau să încuviințeze tot ce cerea *voea poporului*, pentru-că aveau în vedere cele întâmplăte la Paris și se temeau de și mai rău.

De aceea, bine a fost de popoarele cari s'au grăbit cu precisarea postulatelor lor și cu prezentarea acestora la poalele Tronului.

Maghiarii au fost între cei dintâiu, — după Vienezi, cari au înțeles situația și s'au știut folosi de ea pentru a stoarce favoruri și libertăți; dar' deodată cu Maghiarii s'au pus în mișcare și *Cehii* din Boemia. Odată cu delegațiunea maghiară a sosit la Viena și o delegațiune din *Praga*, trimisă din partea Cehilor ca să înainteze Monarchului o petițiune, în care se cuprindeau toate pretensiunile naționale ale poporului ceh.

Petiția era compusă pe basa hotărîrilor luate în marea întrunire publică, ținută în 11 Martie la *Wenzelsbad*.

E memorabilă adunarea aceasta națională a Cehilor, la care poporul a fost invitat cu zile mai înainte, prin scrisori răspândite în mii de exemplare în toate direcțiile, punându-'i-se la inimă să vină fără deosebire de rang social, aristocrați și țărani, funcționari și industriași, ca împreună să stăbilească »*dorințele și pretensiunile pe cari în timpuri atât de agitate trebuie să le poarte în sin fiecare Ceh cu iubire de neam*«.

Poliția, și peste tot puterea de stat, a făcut tot posibilul ca să împedecă ținerea adunării. Publicul a fost avisat prin placate mari, lipite pe toate casele, că *plebea* din Boemia vrea să însceneze tumulte și cravale în întrunirea proiectată, de aceea cetățenii iubitori de ordine să nu participe la adunare și să lase plebea în grija poliției, care va isprăvi iute cu ea. Puterea de stat n'a avut însă curajul să oprească formal ținerea adunării.

La orele șase seara o mulțime imens de mare și bine îmbrăcată, — semnul că nu era plebea, se adunase în localul numit, ocupând toate salele și localitățile laterale, așa, că cei veniți mai târziu au trebuit să rămână pe afară.

S'a deschis ședința și s'a dat cuvântul înflăcăratului naționalist *Trojan*, care a rostit un discurs captivant, totodată însă și loial. Un alt orator a cetit apoi *punctele*, pe basa cărora este a se compune petiția către Monarhul. Toate au fost primite cu aplauze și cu mare însuflețire din partea adunării.

Punctele sânt următoarele:

1. Garantarea uniunii de stat între toate țările ereditare boeme, și reprezentarea lor în dieta ce se va convoca în fiecare an, compusă din deputați liber aleși din partea tuturor orașelor și districtelor.

2. Autorități responsabile centrale pe seama acestor țări, cu sediul în Praga.

3. Judecătorii cercuale (de ocol) independente, sistarea statului privilegiat judecătoresc, procedură verbală și publică la judecătorii.

4. Perfectă egalitate pentru naționalitatea cehă cu naționalitatea germană, în școală și în oficii.

5. Ocuparea funcțiunilor prin indigeni, cari cunosc egal de perfect ambele limbi ale țării.

6. Răscumpărarea generală a robotei și a prestațiunilor urbariale, egalitatea proprietății și sistarea raporturilor de supunere.

7. Autonomie comunală cu funcționari comunali și municipali, — aleși.

8. Sistemizarea gardei municipale; serviciu militar obligător pentru toți, cu tragere la sorți și cu o durată de patru ani.

9. Ștergerea accizelor și ameliorarea legilor despre timbre și taxe.

10. Libertate de presă; garantarea libertății personale în contra arestărilor volnice; libertatea de întrunire și asociare.

11. Libertatea și egalitatea tuturor profesiilor de credință (religiilor); și

12. Imunitatea secretului epistolar.

Va se zică, tot în douăsprezece puncte 'și-a precizat și poporul ceh pretensiunile naționale, întocmai ca și Maghiarii la Pesta.

Adunarea Cehilor a ținut până noaptea la orele zece, și s'a terminat cu alegerea unui comitei de 25, care să compună petiția către Monarch, pe baza acestor puncte votate.

Comitetul s'a întrunit în ziua următoare pentru a se degaja de misiunea primită, ear' cercurile oficiale, cari așteptau să vadă deslănțuirea unui șir de cravale de stradă, isvorite din neînțelegerile ce tocmai pe atunci domneau între diferitele nuanțe politice ale poporului ceh, — au rămas cu pofta neîmplinită. Ordin eșemplară a fost observată sub durata întrunirii, ear' punctele au fost votate în unanimitate, ca semn de solidaritate.

Comitetul a început să adune subscrieri pentru petiția ce o formulase, și în două zile mii de iscălituri se adunaseră. așa, că prezentarea ei la poalele tronului putea să se facă fără amânare cum s'a și făcut.

Delegația a fost bine primită la Viena, dar' răspuns definitiv nu 'i-s'a dat. Urmarea a fost, că staturile Boemiei au dat și ele o nouă petiție către Monarch, la 2 Aprilie, cerând încuviințarea programului politic-național al poporului ceh, stabilit în adunarea dela *Wenzelsbad*. În 8 Aprilie a urmat apoi rescriptul împărătesc, edat în formă de lege, prin care se »decretează egala îndreptățire, în școală și în oficiu, a limbei cehe cu cea germană ordonându-se, ca în viitor să fie aplicați în funcții publice numai oameni cari cunosc perfect de bine ambele aceste limbi.

Acesta e *patentul împărătesc*, la care s'a provocat mai anii trecuți supremul for judecătoresc din Austria. pentru a stabili legalitatea ordonanțelor guvernului *Badeni*, referitoare la întrebuițarea limbilor oficiale în *Boemia*, un rescript împărătesc, care are și astăzi putere de lege în fața Cehilor.

Pretensiunile națiunii croate.

După Cehi au urmat Croații. Tot neam de viță slavă.

Comitetul provisoriu național al națiunii croate încă a convocat, pe 25 Martie n. o adunare națională la Zagreb, la care au luat parte delegați din toate trei regatele unite: *Dalmația, Slavonia și Croația*, și în care s'a votat în unanimitate *programul național* al Croaților, cu a cărui prezentare la poalele preainaltului Tron a fost însărcinată o numeroasă deputațiune națională.

Programul, în care se cuprind toate pretensiunile poporului croat, așa cum erau ele reclamate la 1848, e de următorul cuprins:

„Națiunea regatelor unite. condusă de dorința de-a rămâne și mai departe sub coroana ungară, cu care strămoșii ei au unit de bunăvoie libera coroană a regatelor Croația, Slavonia și Dalmația; condusă de dorința de-a rămâne credincioasă dinastiei actuale, care guvernează în regatele acestea pe baza sancțiunii pragmatice; în fine, condusă de dorința de-a se menține întregitatea monarhiei austriace și întregitatea regatului ungar, precum și de-a servi de puternică apărătoare a câștigurilor enorme isvorite la Viena din săugeroasele și importante zile de 12, 13 și 14 Martie. pe seama întregului imperiu austriac, — pretinde dela dreptatea împăratului ei următoarele:

1. Starea extraordinară în care se află națiunea, precum și restituirea poziției ei legale pretinde un cap legal; de aceea a ales națiunea de ban al celor trei regate unite pe baronul *Josif Jellachich*, un bărbat care are încrederea întregei națiuni, căruia cere să 'i-se încredințeze și comanda asupra trupelor confiniare și dreptul de-a convoca dieta.

2. Dieta regatelor acestora se fie convocată cel mult până la 5 Maiu a. c. la *Zagreb*.

3. O unire nouă și puternică, în toată privința, a regatului Dalmația, aparținător nouă pe basă istorică și legală, cu regatele Croația și Slavonia, precum și încorporarea confiniilor militare, în ce privește administrația politică, și încorporarea tuturor celorlalte părți ale patriei, pierdute în cursul vremii și uitate cu comitatele maghiare și țările austriace.

4. Independență națională.

5. Minister propriu independent, responsabil dietei regatului, ai cărui membri se fie bărbați populari, devotați tendențelor nouă de libertate și de progres.

6. Introducerea limbei naționale în administrația internă și esternă a regatului, precum și în toate institutele de învățământ, inferioare și superioare.

7. Crearea unei universități în Zagreb.

8. Desvoltarea politică și spirituală pe bazele spiritului liber național.

9. Libertate de presă, de convingere, de învățământ și de discuție.

10. Dietă anuală, când la *Zagreb*, când la *Eseg*, când la *Zara*, când la *Fiume*.

11. Representanță poporală pe basa egalității, fără deosebire de rang, la dieta de acum și la toate dietele următoare.

12. Egalitate în fața legii, pe seama tuturor, fără deosebire de rang; publicitate și procedură verbală în justiție, cum și judecătorii cu jurați și responsabilitate pe seama judecătorilor.

13. Egală împărțire de sarcini asupra tuturor, fără deosebire de rang.

14. Ștergerea iobăgiei și a zăciuelei.

15. Crearea unei bănci naționale.

16. Restituirea casselor și a fondurilor noastre manipulate până aci în Ungaria, precum și restituirea moșilor și a casselor trecute în proprietatea fiseului.

17. Gardă națională. Căpitanul țării, ales din partea dietei noastre, după vechiul obicei, va purta comanda supremă asupra ei.

18. Trupele naționale, de ori-ce categorie, să rămână în țeară în vreme de pace; ofițerii să se recruteze din fiii țării, ear' comanda să se poarte în limba națională. În vreme de războiu sau de pază, contra inamicului estern, ales în serviciu de cordon, să primească soldă, îmbrăcăminte și mâncare. Miliția străină să fie depărtată din țeară, ear' grănițerii aflători în Italia să fie readuși în patrie.

19. Trupele naționale să pună jurământ de fidelitate: constituției comune, regelui lor, libertății națiunilor și libertății tuturor popoarelor din monarhia austriacă, - amăsurat principiului umanității.

20. Deținuții pentru delictes politice, fie că sânt din regatele unite sau din alte țeri libere austriace, în special vestitul scriitor și fu al patriei noastre, *Nicolae Tomassev*, să fie puși în libertate.

21. Drept de asociare, întrunire și petiționare.

22. Ștergerea vămii la grănițele țării spre statele sloveno-italiano-austriace, și proclamarea comunicării libere.

23. Restabilirea dreptului vechiu de-a aduce în țeară sare de mare.

24. Precum s'au șters în provincie robotele domnești, să se șteargă și în granița militară robotele publice și împărătești și să se restituiească comunelor din granița pădurile și pășunile avute.

25. Fondurile grănițerești, manipulate din partea consiliului marțial de curte, să fie manipulate de cătră ministerul nostru.

26. Fiecare grănițer se aibă, ca om liber, egale drepturi și libertăți cu ceialalți locuitori din regatele noastre unite.

27. Comunele grănițerești să fie organizate pe basa libertății perfecte, și să aibă dreptul să se administreze singure.

28. Vechiul ispănat »*Zupanie* să fie restaurat așa cum era în vechime, dar' să fie de nou organizat pe basa nouă a libertăților de acum.

29. Toate funcțiile. fără deosebire, atât civile cât și bisericești, să fie date exclusiv filor din regatele noastre unite.

30. Ștergerea celibatului și introducerea limbei naționale în biserică, după dreptul și obiceiul vechiu croat⁴.

Delegațiunea croată, trimisă la Viena pentru-ca să prezenteze Monarchului pretensiunile acestea ale națiunii croate, a umblat bine și cu bun succes în misiunea primită, pentru-că *toate* au fost încuviințate din partea Împăratului Ferdinand.

Concilianța Sașilor.

Pe la finea lui Martie se născuse o mișcare oare-care și prin cercurile politice ale Sașilor din Ardeal. Nu în direcțiunea de-a câștiga drepturi pe seama națiunii lor, pentru-că drepturi aveau. Din vremile cele mai vechi Sașii aveau privilegiile și libertăți naționale, pe cari au fost destul de cumiți a și-le ști păstra. Mișcarea lor era îndreptată deci într'acolo, ca să-și asigure și pentru viitor aceea-ce au. Era un act de *circumspecție*, cărui asemenea făcut-au Sașii totdeauna când simțeau câte o schimbare în atmosfera politică.

Vedea și simțea ori-și-cine, că lucrurile vor lua o nouă întorsătură în monarchia întregă, dar' nimeni nu putea să știe că ce anume se va întâmpla. Printre Sași se lățise însă credința, că din ruinele monarchiei va eși o nouă *Dacie*, sau o *Daco-Românie*, și de aceea s'au pus să facă curte Românilor. Preotul *Roth* a edat o broșură, în care le spunea Sașilor *să meargă cu Românii* și să le dea mână de ajutor la întemeierea *imperului daco-român*, pentru-că în acest nou imperiu le va merge bine și Sașilor. În teatrul din *Sibiu*, cu

ocasiunea unei producțiuni teatrale, publicul sas a început să strige incidental: » *Trăeasca a patra națiune a Transilvaniei* », adică Români.

Formă mai concretă a primit mișcarea Sașilor, pornită în favorul Românilor, în rugarea pe care mai mulți cetățeni Sași din *Brașov* au înaintat-o la 30 Martie magistratului și comunității din *Brașov*, cerând în ea de urgență următoarele lucruri:

1. Reforme cu privire la organizarea comunităților, și anume, alegerea membrilor din partea tuturor cetățenilor jurați. ear' alegerea să nu se facă pe vieață.

2. Drept de alegere pe seama fiecărui cetățean cu cualificație.

3. Delăturarea candidării la ori-ce fel de alegere.

4. Dare de seamă publică despre manipularea casselor publice.

5. Publicitate pe seama discuțiilor politice, la comunități, magistrate și la universitatea săsească.

6. Publicitate și procedură verbală la judecătorii.

7. *Acceptarea Valachilor de cetățeni egal îndreptățiți în țeara săsească.*

8. Introducerea neamănată de judecătorii cu jurați pentru conservarea și reglementarea presei libere.

Cetățenii sași ai Brașovului 'și-au motivat rugarea cu dorința de-a *trăi în bună înțelegere și în frățietate* cu celelalte națiuni locuitoare în această scumpă patrie, — prin urmare și cu Români, cu cari mai naînte purtau procese ca să-și scoată din moșii și nu-'i lăsau să între în funcții publice nici măcar până la rangul de concipist sau — cancelist.

Aceiași Sași, cari mai nainte nu sufereau odată cu capul, ca dintre Români să se dedice cineva carierei industriale, începură acum a se purta mai omenește față de Români, și a le deschide calea progresării culturale și materiale.

Nu trebuie mare spargere de cap pentru a înțelege, că această grabnică schimbare de conduită politică nu s'a făcut din deosebită iubire față de Români, ci din deosebită temere, că lucrurile se pot desvolta astfel, ca Români să ajungă stăpâni pe situație.

A fost deci, cum am spus, un act de *circumspecție*, care reese mult mai clar din concludul pe care 'l-a luat universitatea săsească în adunarea sa generală, cu privire la recipierea politică a Românilor din Ardeal.

Președintele universității naționale săsești din Ardeal a edat adecă în 3 *Aprilie 1848* un comunicat oficios, de cuprinsul, că

adunarea națională a Sașilor a decis *să se dea drepturi Românilor aflaători pe fundul regiu*.

Comunicatul e următorul:

„Universitatea națională săsească a făcut experiența îmbucurătoare, că partea mai civilizată a Românilor din țeara săsească, — în deosebi în timpul mai nou, își da silința se respândească cultură și educație printre conaționali.

Națiunea săsească voește se sprijinească, după putință, aceste nisuițe umane, fiind-că ține mult la aceea, ca toți locuitorii de pe teritorul Sașilor să ajungă la treapta de educație spirituală și de nobilitare de moravuri, care poate să-i facă părtași pe toți și în mod egal de binefacerile instituțiilor legale și constituționale ale națiunii săsești.

Universitatea națională săsească trăește în firma convingere, că numai cultura și moralitatea poate fericii popoarele în mod durabil și poate să le facă accesibile pentru binefăcătoarea folosire a drepturilor și libertăților mari și estinse, aplanând contrastele mari și aparente.

Când deci, în momentul de față al progresului general pe terenul dreptului și al civilizațiunii, vede sosit timpul de-a face îmbunătățiri pe calea legală în instituțiunile națiunii săsești, întrucât acelea nu mai corăspund cerințelor vremii de acum: 'și-a ținut de datorință inevitabilă a determina, în interesul dreptului și al civilizațiunii, următoarele, cu privire la locuitorii valachi ai țării Sașilor:

1. Se recunoaște pe seama Valachilor, fără deosebire de confesiune, capabilitatea de-a fi aleși membri ai comunităților săsești, cum și dreptul de-a primi funcții și avansări în oficiile comunale și districtuale, pretutindenea pe teritorul Sașilor, și sub aceleași condițiuni cari există în privința aceasta pentru Sași. Tot așa.

2. Nu e împedecată primirea de ucenici valachi la măestrile conduse de Sași, și nici intrarea acestora în asociația Sașilor, atunci, când împlinite sânt toate condițiunile dela cari depinde acceptarea ucenicilor și îndreptățirea de-a pute esercia vre-o măestrie, — fără a se mai avea în vedere diferența de naționalitate.

3. Pentru fiecare biserică neunită valachă de pe teritorul Sașilor se va separa o porțiune canonică din pământurile comunei, acolo unde sânt. Dacă pământul necesar lipsește, și comuna nu-'l poate procura nici prin cumpărare, — în locul porțiunii canonice să se dea preotului dela biserică neunită, pentru îmbunătățirea subsistenței sale, o leafă potrivită, din cassa alodială respectivă.

4. Preoții neuniți se primească aceleași favoruri personale pe teritoriul Sașilor de cari să bucură preoții celorlalte religii recepte!⁴

Mare însuflețire printre Români n'au provocat aceste concesiuni săsești, tocmai pentru-ca Românii știau, că nu sentimente de iubire creștinăască le-au dictat, ci sentimente de — *temere*.

Mulți s'au pus chiar să le combată prin gazete ungurești, spunându-le Sașilor, că concesiunile lor nu sînt aduse, nici la timpul potrivit, dar' nici în *formă legală*, pentru-că nu universitatea săsească are se împartă drepturi Românilor, ci alți factori legali. Ele rămân însă totuși importante, din punct de vedere istoric, ca ilustrație a politicii de *prudență și circumspecțiune* pusă în aplicare din partea Sașilor totdeauna când situația era cam îndolnică.

Ministerul unguresc.

Contele *Batyányi*, însărcinat cu formarea cabinetului independent maghiar, a prezentat dietei în 23 Martie lista cabinetului. Comunicatul a făcut impresiune adîncă asupra deputaților, așa, că desbaterile au trebuit să fie întrerupte. Lista era următoarea:

Contele *Batyányi Lajos*, ministru-președinte.

Szemere Bertalan, intim al lui *Kossuth*, ministru de interne.

Principele *Eszterházy Pál*, ministru al afacerilor comune, cu datorința să locuească în jurul Monarchului.

Kossuth Lajos, ministru de finanțe.

Mészáros Lázár, ministru de războiu.

Contele *Szicsenyi István*, ministru de comunicație și de lucrări publice.

Baronul *Eötvös Jozsef*, ministru de culte și de instrucție publică.

Klauzal Gábor, ministru de comerț și de industrie, și

Deák Ferencz, ministru de justiție.

Lista a fost trimisă imediat la Viena, spre aprobare, dar' aprobarea nu a urmat inediat.

Cu toate-că împăratul în principiu aprobase încă în 16 Martie numirea unui ministeriu independent maghiar, acuma, după prezentarea listei, a aflat, că totuși n'ar fi fericitor lucru pentru monarhie, ca Coroana se aibă doi ministri de finanțe și doi ministri de războiu. De aceea, printr'un rescript împărătesc, datat din 28 Martie, a *denegat* Maghiarilor numirea unui ministru de finanțe și a unui ministru de războiu, separat pentru Ungaria, și totodată a cerut, ca legea deja votată despre ștergerea iobăgiei, dieta maghiară să o iee *de nou* în desbatere.

Kossuth prinsese de veste, că Viena e pe cale să-i tragă o dungă peste socoteală, și de aceea, în 29 Martie a luat cuvântul în plin parlament, pentru a declara următoarele:

„Așa 'mi-se pare, că nici nouă nu ne va da Dumnezeu bucuria și gloria, să facem reformele fără vârsare de sânge. Națiunea *va sta însă gata pentru a face față tuturor intrigelor*, cari se opun justelor ei pretensiuni. Nu știm încă, ce cuprinde rezoluțiunea împărătească; dar' știm, că patria așteaptă dela dietă și dela public, că dacă rezoluțiunea nu va fi mulțumitoare. să se apuce de lucru cu hotărâre bărbătească și se facă tot ce trebuie făcut. Se ascultăm deci rezoluțiunea!“ —

Vorbirea aceasta n'a fost decât oleiu pe foc, așa cum era obicinuit *Kossuth* se facă, totdeauna când voea să stoarcă ceva cu puterea. *Kossuth*, prin rostirea ei, a preparat spiritele, ca să se opună voinței mai înalte; a dat naștere patimilor, pe cari voea să le vadă isbucnite în plină putere, ca cu ele se impună Vienei.

S'au cetit rescriptele împărătești și *Kossuth* a luat de nou cuvântul pentru a declara într'o vorbire plină de amenințări, că rescriptele cetite nu sînt alta decât *»batjocură revoltătoare și jucărie ușuratică față de tron și patrie*, — și pentru a declara, că ele sînt opera „birocrației uricioase, care nu se gîndește, nici la viitorul casei austriace, nici la sângele cetățenilor, care în urmarea lor poate să se scurgă în rîuri!“ *Kossuth* a făcut în urmă obiect de batjocură din toate persoanele, cari stăteau aproape de Monarhul, special din Archiducele *Ludovic*, și 'și-a terminat vorbirea astfel:

„Națiunea va mai aștepta încercările palatinului, cari, de vor rămânea fără rezultat, vor face ca responsabilitatea pentru urmările ce se vor naște se cadă asupra — *camarilei!*«

Cum *Kossuth* era stăpîn pe întreaga dietă, ba pe întreaga națiune maghiară, efectul acestei vorbiri nu putea să lipsească. Dieta îl aplauda cu frenesie, ear' prim-ministrul *Batyányi* a declarat imediat, că între astfel de împrejurări *nu poate primi* misiunea de a forma ministeriul independent maghiar. A trebuit se întrevină palatinul *Stefan* și să-și dea cuvântul, că va face tot posibilul, ca cererile Maghiarilor să fie împlinite întocmai. Ear' dacă ar fi să nu-i succeadă, — *își va da și el demisiunea*. Spiritele s'au calmat și palatinul a alergat la Viena.

Kossuth pusese la cale manifestațiuni puternice, atât la Pesta, cât și la Pojon, în contra *camarilei* și începuse să facă propagandă

chiar și pentru proclamarea *republicei ungare*, lucruri despre cari se trimeteau raporturi amănunțite la Viena. În urmarea lor, curtea dela Viena, înspăimântată de altă parte și de nouele încercări de revoluție ce se iviseră în Viena, a împlinit în 31 Martie toate dorințele Ungurilor, le-a dat și ministru de finanțe și de războiu.

Știrea telegrafică despre această isbândă maghiară a sosit târziu noaptea la Pesta, și lumea a sărbătorit-o la lumina faclilor aprinse.

Ministerul maghiar independent era deci compus și putea acum să se apuce de lucru.

Kossuth și Croații.

De o parte pășirea energetică a poporului croat, manifestată în adunarea dela *Zagreb*, ținută la 25 Martie, când a luat poziție hotărâtă în contra maghiarismului, reclamând drepturi naționale, nu numai pentru sine, ci pentru toate popoarele conlocuitoare, ear' de altă parte pedecile ce se puneau la Viena aspirațiunilor maghiare, a făcut pe *Kossuth* să-și schimbe tonul față de Croați. Se poate de altcum, că a fost și o presimțire, că tocmai Croații vor da Maghiarilor mai întâiu și mai mult de furcă, și de aci schimbarea de tactică politică. Destul că același *Kossuth*, care mai nainte numai cu câteva săptămâni declarase în dietă, că pe charta Ungaricii nu găsește o Croație, și că nu cunoaște popor croat, *națiune croată*.

a luat cuvântul în ședința din 28 Martie a dietei din Pojon, pentru a pune în discuție *chestia croată* și pentru a declara, că:

„Doresc să asigurăm Croația, că Maghiarii respectează *naționalitatea croată*. Vreau, ca cu intervenirea casei de sus, să rugăm pe palatinul și pe ministrul-president, să comunice Croației, prin o proclamațiune, că-*și respectăm naționalitatea*. Dacă se va face aceasta, vor fi striviți cei trei-patru turburători bujtogató), cari primejduesc bunăstarea Croației, în scopurile lor private“.

Natural, că Croații n'au dat mare atențiune glasului de sirenă al lui *Kossuth*, care din masele grele de popor nu vedea decât trei-patru agitatori.

Dar' *Kossuth* a lucrat și pe altă cale pentru a atrage pe Croați în apele maghiarismului, și pentru a și-*i face prieteni*, el, care, cu întregul seu neam, se afla în aceste zile grele lipsit de ori-ce legături amicale cu alte popoare, chiar și cu popoarele conlocuitoare.

În Pesta s'au instituit încă la 16 Martie un comitet de siguranță. În 31 Martie 1848 comitetul acesta a adresat Croaților următorul *apel*:

— „Croați! *Iubiți frați!*

După o subjugare de trei secole sîntem ajunși la pragul independenței, al *libertății*.

Ceea-ce am eșecutat și am făcut, e spre binele nostru, tot așa ea și *spre binele vostru*. Lozinea sub care luptăm, și dacă e de lipsă vom lupta și în viitor, nu e *naționalitatea*, ci sfântul nume al *independenței și libertății*, care cuprinde în sine *toate naționalitățile și toate interesele*.

Causa e comună, ne privește pe noi și pe voi. Comun ne este inimicul, tiranica birocrație austriacă. În contra ei trebuie să ne unim toți. *Maghiari, Croați, Sârbi, Nemți, Valachi*, și toate semințiile locuitoare în patrie. Numai așa putem apăs și ridica libertatea și independența țării.

Amici! În numele cel sfânt al prieteniei ce v'am păstrat în curs de opt veacuri. în bine și la rău, vorbim vouă, iubiți amici de sânge! Fratele va înțelege vocea sinceră a fratelui său! Croați! Vă rugăm pe tot ce vă este sfânt! Să nu ne certăm! Să uităm *divergența de limbă*, noi cei-ce una sîntem cu privire la interesele comunei libertăți! Să nu dăm ascultare celor-ce ne întărită reciproc. pe unul în contra altuia, pentru-că ei vreau să se folosească de cearta noastră pentru a ne slăbi și sub jug a ne pune pe amîndoi! Fraților! *Să ne unim!*«

Apelul acesta, atât de înduioșător, a fost dictat de altcui și de împrejurarea. că numai cu câteva zile mai înainte studenții slavi dela universitatea din Viena adresaseră un călduros apel fraților lor din Croația, Dalmația și Slavonia, atrăgându-le atențiunea asupra politicei egoiste a Maghiarilor, și spunându-le, că libertățile nu vin singure de sine, dar' nici dela popoare străine nu se pot căpeta și nu se pot aștepta, prin urmare să nu le aștepte nimeni, nici dela Maghiari, nici dela Viena. ci fiecare popor *se-și croească singur libertatea sa*. În apel li-se spunea Croaților, că acum e momentul să între toți în luptă pentru a dobândi drepturi și libertăți pe seama poporului croat. Nu trebuie să se teamă de nimeni și de nimic, așa cum nu se temeau nici ei, studenții, de atotputernicul *Metternich*, care le trimisese vorbă că *»nu se teme de câni, pentru-că are botnițe pe seama lor* .

Apelul se încheia cu provocarea de-a se înfrăți și de a-și uni puterile toți Croații pentru zilele grele ce-i așteaptă, punînd la o parte toată ura și dușmănia.

Parte acest apel, parte experiențele din trecut ale Croaților, și convingerea lor câștigată în trecut despre politica de duplicitate a Maghiarilor, a făcut ca apelul comitetului de siguranță din Pesta să fie tratat cu — *refus*. Mâna întinsă Croaților din partea oamenilor lui *Kossuth* a fost respinsă, pentru-că Croații erau în drept să o respingă. Pretenie, numai pentru-ca o parte se tragă foloase din ea, nu leagă nimeni.

La apelul Maghiarilor din Pesta, Croații au răspuns deci cu o *contra-proclamațiune*, de următorul frumos cuprins:

„Ați intrat în ideile liberale ale timpului de față, și pe această basă ați început cu reformele.

Dar' tocmai ideile acestea vă fac atenți, și pretind dela voi, să aduceți interesele diferite ale întregului imperiu în consonanță cu principiul egalității.

Diversitatea națiunilor de sub coroana Ungariei lărgeste baza aceasta de egalitate, și nu e suficientă egalitatea subiectivă a tuturor cetățenilor în fața legii. Nu; aici e vorba, dacă vreți se mențineți unitatea, de o egalitate în toate drepturile înrădăcinate ale popoarelor, pe seama națiunilor unite sub coroana Ungariei.

Pe terenul acesta ne găsiți gata a intra în unitatea proclamată de voi, — altcum nici-odată. Căci în această epocă constituțională, bunăstarea noastră, ori încâtro ne-am apleca, nu e periclitată, și noi o declarăm pe față, în vorbe și în fapte, că numai pe terenul acela pășim, pe care *ne vedem asigurate drepturile înăscute*.

Cea mai sfântă comoară a unei națiuni e limba, și naționalitatea, care trăește prin limbă. Voi cunoașteți sentimentul acesta, căci el a fost principiul călăuzător al tuturor născuțurilor și al tuturor acțiunilor voastre; dar' credeți-ne, că și noi îl cunoaștem! Sântem atât de mult însuflețiți de el, că nu-l negăm pentru nici un fel de avantaj, cu atât mai puțin îl punem în joc de dragul unor *vanitose fantasmagorii*.

De aceea, vorbele voastre nu s'au lipit de inimile noastre, pentru-că ele ofensează și mai mult sentimentul nostru de naționalitate.

Noi încă sântem un popor liber, și ca atare avem dreptul să ni-se acoarde garanțiile de cari sânt legate condițiile de existență morală a unei națiuni.

Cereți să formăm cu voi o unitate; dar' uitați că *unitate politică nu poate fi fără egalitate politică!*

Frățietate e lozinca zilelor noastre, și voi căutați la noi frățietate. Dar' vorbele nu sânt cuvintele dulci ale fratelui bun!

Fraților! Să împărțim egal! ziceți voi, și în același timp usurpați pentru voi drepturi, cari nouă ne amenință viața!

Și în ce mod ofensător vă angajați să ne garantați și nouă naționalitatea! Vă mulțumim pentru frățeasca garanție, dar' ea nu corăspunde nobleței patriotismului nostru. Nu ne este suficientă *permisiunea* voastră de a ne folosi de limba maternă în cercurile familiare. Nu! Noi vrem să câștigăm pe seama ei poziția înaltă, care îi compete, nu numai pentru-că e limba unei națiuni libere, ci și pentru-că e o limbă — *slavă!*

A fost o vreme, în care noi vă rugam ca frații, să recunoașteți naționalitatea noastră. Dar' acele timpuri au trecut. Sântem și noi astăzi majoreni, ca și voi, și *simțim în noi puterea de a ne garanta singuri naționalitatea* .

Din acest răspuns, datat din *Criș* (Krentz) la 12 Aprilie 1848. puteau să înțeleagă foarte bine Maghiarii, cam pe ce cale ar pute să-și câștige prietenia Croaților, și în consecință și a celorlalte popoare din țeară. Dar' n'au înțeles, pentru-că n'au voit să înțeleagă lucrul, — și pierderea lor a fost, că nu 'l-au înțeles.

Activitatea dietei maghiare.

În 31 Martie dieta a ținut ședință comună cu casa de sus.

Palatinul sosise dela Viena, aducând cu sine decretule pe seama membrilor guvernului independent maghiar, încuviințat din partea Monarchului, așa cum 'l-au cerut Maghiarii, și pentru publicarea preainaltului rescript domnesc s'au convocat corpurile legiuitoare la ședință comună.

Să știa deja, că Monarchul a numit ministeriul unguresc, și de aceea să adunase multă lume, ca să fie de față la inaugurarea acestei nouă epoce în viața publică a națiunei maghiare. Galeriile erau pline de dame. Palatinului 'i-s'au făcut ovațiuni frumoase când a intrat în sală. S'a deschis ședința și s'a cetit rescriptul împăratesc, datat din aceeași zi. prin care împăratul acceptează lista guvernului independent unguresc în forma prezentată din partea contelui *Batyányi*. Palatinul a rostit apoi o vorbire, asigurând parlamentul maghiar despre bunăvoința și părinteasca îngrijire a împăratului față de iubita sa națiune maghiară, și spunând, că acum e rîndul la Maghiari să se arete mulțumitori Monarchului, nu cu vorbe, ci cu *fapte*.

Era o admoniare aceasta, adresată Maghiarilor, că acum să fie destul cu gălăgia și cu amenințările; să fie odată oameni de pace

și de ordine. Și Maghiarii au promis că vor fi. Parlamentul a decis să meargă o deputație acasă la palatinul și să-'i mulțumească în mod special pentru ostenețele puse întru ajungerea acestei isbânde naționale, și a decis și trimiterea unei adrese de mulțumire împăratului, cu rugarea, ca M. Sa să vină și să închidă în persoană dieta *credincioșilor* sei Maghiari.

În loc de delegație, deputații și magnații au mers în corpore la palatinul *Stefan*, căruia *Kossuth* i-a tălmăcit sentimentele de grațitudine de care e cuprinsă întreaga *națiune* pentru norocul de care a dat. Și l-a asigurat *Kossuth* pe palatinul, și l-a rugat să comunice și Domnitorului, că »nici Monarchul nici Alteța Sa nu se vor înșela în națiunea maghiară«.

Palatinul le-a răspuns Ungurilor cam aceeași ce le-a spus și în ședința parlamentară, că adevărat se conlucre toți din toate puterile ca *pacea și ordinea să fie restabilită în feară*. Să vede, că palatinul avea ordin să o spună aceasta Maghiarilor, pentru-că Coroana numai sub condiția aceasta le-a dat ministeriu independent.

De aci încolo Maghiarii au mers din succes în succes. din favor în favor. N'a fost cerere care să nu li-se fi împlinit din partea Vienii. În 3 Aprilie a sosit rezoluția împărătească, prin care să încuviința și sancționa legea despre mutarea parlamentului la Pesta, în inima țării, cum ziceau Ungurii. Tot atunci a sosit și rescriptul împărătesc, prin care Monarchul, luând cu plăcere la cunoștință invitarea ce i-s'a făcut, comunică parlamentului și iubiților sei Maghiari, că închiderea parlamentului o va face de astă-dată în persoană. în ziua de 10 Aprilie, spre care scop va sosi la Pojon în 9 Aprilie.

Știrea a fost primită cu mare bucurie, și dieta maghiară s'a pus să mai fabrice iute încă vre-o câteva legi. ca să le aibă toate gata la închiderea sesiunii parlamentare.

E de admirat grăbnicia și ușurătatea cu care dieta maghiară din Pojon a votat, în timpul scurt de o lună, *treizeci-și-una* de legi, cele mai multe din ele legi fundamentale, cari cer multă combinare și multă precumpănire la alcătuirea lor.

Dar' și mai mult de admirat e cutezanța cu care dieta maghiară din Pojon a intrat în deliberarea chiar și a acelor proiecte de legi, pe cari a le vota și a le ridica la putere de lege nici nu era îndreptățită. Pentru-că dacă s'a acceptat odată principiul *libertații, egaliității și frățietății* și s'a decretat egala îndreptățire a tuturor cetățenilor din

Ungaria, fără deosebire de limbă și lege: toate legile fundamentale, cari aveau să formeze pentru viitor bazele constituționale ale regatului ungar, trebuiau să iese dintr'o *adunare constituantă*, compusă din reprezentanții tuturor păturilor sociale, din reprezentanții *tuturor popoarelor*.

Cum însă dieta dela Pojon era maghiară, și mai era și feudală, — toate legile aduse din partea ei sânt legi făcute anume pentru naționalitatea maghiară. Ele sânt de altcum următoarele:

Art. I. recunoaște în doi paragrafi meritele fostului palatin *Iosif*, care a purtat această grea sarcină 50 de ani. 'I-se înarticulează deci în lege meritele și 'i-se eternisează memoria.

Art. II. are asemenea doi paragrafi, în cari se înarticulează numirea Archiducelui *Stefan* de palatin al Ungariei.

Art. III. sună despre *înființarea ministerului independent unguresc*. În acest articol de lege, stătător din 38 §§-i, se decretează persoana regelui ungar de sacră și inviolabilă, dar' pentru Ungaria 'i-se dă un locțiitor, în persoana palatinului, care având aceeași putere executivă pe care o are regele, natural că și persoana sa e sacră și inviolabilă. Și așa, Ungaria avea, pe temeiul acestei legi, doi suverani, două persoane inviolabile. Cu bună socoteală au trecut Maghiarii în lege dispoziția aceasta, care le făcea posibilă ruperea de cătră Austria în fiecare moment. Legea de care e vorba stabilește în *opt* numărul ministrilor, dintre cari unul are să fie împărțit de serviciu pe lângă M. Sa.

Art. IV. se ocupă în 15 §§-i cu deschiderea și cu activitatea corpurilor legiuitoare, cari în viitor sânt a se convoca în fiecare an

Art. V. e legea electorală, compusă cu mare măiestrie, esclusiv în favorul elementului maghiar, decretându-se ca limbă diplomatica și de discuție limba maghiară, și punându-se condițiune, că deputat poate fi ales numai cel-ce știe vorbi ungurește.

Art. VI. decretează de anexate la Ungaria, în mod definitiv, comitatele românești *Crasna*, *Solnocul-de-mijloc*, *Zarandul* și districtul *Cetatea-de-peatră* (Chiorul), firește, fără consentimentul, chiar în contra voinței lor.

Art. VII. decretează *unirea definitivă a Ungariei cu Transilvania*, însă condiționat. dacă se va declara și dieta Ardealului pentru uniune.

Art. VIII. decretează purtarea egală a sarcinilor publice din partea tuturor cetățenilor, fără deosebire de rang și clasă.

Art. IX. șterge iobăgia, robota și zăciueala, însă condiționat, ca să fie desdaunată clasa feudală din vistieria statului. Șterge și judecătorii discreționare de prin curțile domnești, cari existau până aci.

Art. X. regulează chestiile de comasare, segregare, separare de islasuri, și apoi și pădurăritul.

Art. XI. regulează încâtva procedura judecătorească cu privire la procesele judecate până aci de către judecătorii patrimoniale.

Art. XII. dispune, ca beneficiile feudalilor să fie asigurate ca datorii de stat.

Art. XIII. desființează zăciueala ce se dădea până aci clerului și bisericilor.

Art. XIV. decretează înființarea unei bănci naționale.

Art. XV. desființează dreptul de aviticitate. (Ōsi jog).

Art. XVI. vorbește despre jurisdicțiunea comitatelor, cu limbă oficială — maghiară.

Art. XVII. vorbește despre alegerile funcționarilor în municipii.

Art. XVIII. e legea despre *libertatea de presă*, în care s'au stabilit *cauțiuni* pentru ziarele politice, evident că numai pentru a pune pedeci și greutăți presei naționalităților nemaghiare din țeară, — o tendență destul de clară.

Art. XIX. se ocupă cu universitatea din Pesta, și cu — libertatea învățământului.

Art. XX. reglementează raporturile între confesiuni, și *recipiează biserica răsăriteană*.

Art. XXI. decretează tricolorul unguresc de steag al statului.

Art. XXII. se ocupă cu organizarea *gardei naționale*.

Art. XXIII. vorbește despre organizarea municipiilor și a cetăților libere regești.

Art. XXIV. vorbește despre organizarea comunelor.

Art. XXV. se ocupă cu districtele privilegiate ale Iazigiilor și ale Cumanilor.

Art. XXVI. se ocupă cu districtele *Haiducilor* colonisați în Ungaria.

Art. XXVII. regulează raporturile cu districtele maritime *Fiume* și *Buccari*.

Art. XXVIII. stabilește oficiile încopciate cu dignitatea de palatin al țării.

Art. XXIX. vorbește despre inamovibilitatea funcționarilor publici dela justiție.

Art. XXX. înșiră agendele guvernului cu privire la drumurile de comunicație, și

Art. XXXI. vorbește despre *teatre*.

Toate legile acestea au fost sancționate din partea împăratului Ferdinand în ziua de *11 Aprilie 1848*. — ziua care sub guvernul *Bánffy* a fost decretată zi de sărbătoare națională maghiară.

Acestea sînt legile votate cu o celeritate uimitoare din partea dietei maghiare dela Pojon.

Știrea că va urma sancționarea tuturor legilor ungare, între ele și legea despre *uniunea Transilvaniei cu Ungaria*, a sosit la Pojon în 10 Aprilie. Tot în ziua aceea a sosit la Pojon și împăratul *Ferdinand*, ca, conform promisiunii făcute, să închidă parlamentul în persoană.

'I-s'au făcut ovațiuni și primire frumoasă.

Solemnitatea închiderii s'a amînat pe 12 Aprilie. Cu împăratul venise și împărăteasa, și la actul de închidere luase loc pe galerie. Împăratul a fost viu aclamat la intrarea în sală. Împăratul a urcat tronul, ear' ministrul-president a cetit rescriptul referitor la închiderea parlamentului. Monarchul a rostit apoi o scurtă vorbire, asigurând *națiuneu* despre grațiile sale și despre părinteștile sale îngrijiri. În numele »*națiunei*« a răspuns palatinul, între aplausele legiuitorilor maghiari. La ora unu d. a. împăratul a plecat cu suita la Viena.

După închiderea dietei, politica maghiară 'și-a mutat centrul la *Pesta*. ear' ministerul independent maghiar a intrat în plină activitate, începîndu-'și-o cu următorul *ordin*, adresat poporațiunei țerii :

„Concetățeni! După disolvarea dietei am luat noi guvernarea patriei în mână, în sensul legilor. Când o aducem aceasta la cunoștința tuturor jurisdicțiunilor și singuraticilor cetățeni ai patriei, ne vedem îndemnați a declara, că de oare-ce nu numai conducerea afacerilor publice, ci și promovarea și asigurarea desvoltării lor ulterioare aparține oficiului nostru, — în interesul lor ne ținem de datorință

să apărăm și conservăm libertatea legală a națiunii și a tuturor cetățenilor singuratici, precum și ordinea de drept, ca condiție a libertății, și anume, cu toate mijloacele ce ne stau la dispoziție. În consecință, cerem, în numele legii, dela toate jurisdicțiunile, dela singuraticii funcționari și dela toți cetățenii țării, o cooperare patriotică, așteptând dela ei supunerea ce o datorește legii fiecare. Ne ținem, nu numai de datorință, ci și de onoare, să dăm la timpul seu socoteală despre activitatea noastră. Pesta. 16 Aprilie 1848. Ministerul independent ungar: Conte *Batyányi Lajos*, *Deák Ferencz*, Baronul *Eötvös József*, *Klauzál Gábor*, *Kossuth Lajos*, Conte *Szécsenyi István*, *Szemere Bertalan* .

Mișcarea Slovacilor.

Desvoltarea evenimentelor politice n'a putut fi privită cu impasibilitate nici din partea Slovacilor, acest popor de ginte slavă, așezat în partea de mează-noapte a țării ungurești.

Ora redeșteptării naționale bătuse și pentru Slovaci, și grație inimoșilor lor fruntași de pe acele vremuri, au pus la cale și ei o mișcare politică națională — impunătoare.

În fruntea Slovacilor se aflau, ca conducători, naționaliștii preoți *Hurban* și *Hodzsa*, precum și redactorul *Stur*, și alții, tot oameni de inimă și cu iuhire față de poporul slovac, asupra și exploatat până la criminalitate din partea aristocrației maghiare.

Ca teren de luptă politică a fost aleasă din partea fruntașilor poporului slovac sala de consultare a comitatului *Liptau*, în care era să se țină congregație la 28 Martie, pentru publicarea nouelor legi și reforme de guvernare.

Poporul slovac a fost provocat din partea conducătorilor săi să iee parte la congregație în număr cât se poate de mare. Și poporul 'și-a făcut datorința. A umplut sala mare a comitatului, astfel, că aristocrația maghiară se afla în o minoritate disparentă. S'au cetit legile referitoare la noua organizare a țării, și din piepturile Slovacilor a isbucnit un puternic „*Slava*“, primul semn de manifestație națională.

Un tinăr din mulțime s'a apropiat atunci de masa verde, și cerând cuvântul, a cetit, în mijlocul unei tăceri adânci, următoarea petițiune:

Onorată adunare comitatensă!

Cu sinceră și curată mulțumire și cu sentiment de încredere pășim, ca concetățeni, cu adresa aceasta în fața voastră, pentru a ne espune, atât mulțumirea, cât și dorințele și rugările.

1. Ântâiu de toate derlarăm, că sîntem cuprinși de sentimentul ce nici nu se poate descrie al devotei mulțumiri față de Domnitorul tuturor popoarelor, care tot așa cum conduce cu cea mai mare înțelepciune destinele tuturor națiunilor, a deschis și inima M. Sale și a dietei noastre, făcându-le să împartă la toți fiii țării libertatea și drepturile cetățenești, așteptate de mulți secolii cu mare dor.

2. Ne exprimăm cea mai intimă mulțumire și recunoștință față de toți acei bărbați ai patriei noastre, cari sînt urzitorii acestui glorios avînt cetățenesc.

3. Ne înaintăm plini de încredere cererile și pretensiunile noastre:

a) Pentru-ca poporul din acest comitat să poată lua parte, pe baza dreptului lui acum acordat, în adunările naționale, e natural și logic, ca discuțiile să se poarte *slovacește*, în limba înțeleasă de popor. Acest lucru îl reclamă onoarea și datorința cetățenismului de stat și publicitatea acestuia, care nici-odată nu-și va ajunge scopul, dacă nu se razimă pe o înțelegere comună și reciprocă.

b) *Pretindem*, ca judecățile, petițiile, procesele, publicațiunile oficiale ale comitatului și ale dietei să se facă *în limba slovacă*. Așa cere datorința și necesitatea guvernării de popor din acest comitat, unde cetățenii de stat, locuitori pe acest comitat, trebuie și au să fie înțeleși în toate chestiunile de drept și de politică.

c) *Pretindem*, ca pentru instrucția și educarea necesară cetățenilor slovaci din Ungaria, făcută în limba lor maternă, să se întreprindă imediat pregătirile necesare, și să se ridice școale populare slovace astfel, ca poporul nostru se poată fi educat în ele pentru a da cetățeni de stat iubitori de libertate. Scopul acesta să va ajunge atunci, dacă în școale se face limba maternă limbă de propunere, căci numai cu ajutorul limbei materne va învăța ușor fiitorul cetățean slovac al Ungariei și celelalte limbi necesare în patria noastră.

d) *Pretindem*, ca autoritatea națională a acestui comitat se lucreze pe cale oficială într'acolo, ca să fie cât de curînd regulat și determinat modul de reprezentare a poporului în dieta țării. Aceasta o reclamă necesitatea de-a se face cu precauțiune alegerea reprezentanților poporului, pentru dieta ce se va ține la Pesta.

e) *Pretindem* și ne rugăm, și nu vom înceta nici-odată a pretinde și a ne ruga, că toți inteligenții din acest comitat, domni și oameni din popor, amici ai poporului și apărători ai omenirei, creștini, apărători ai libertății generale ortodoxe, obligați lui Dumnezeu și omenirei: să lucre după putință, cu vorba și cu fapta, ca dreptul naționalității

noastre slovace, drept la care nu vrem se renunțăm, nu putem se renunțăm, șe ni-se asigure în mod sacru, atât în vieața politică, cât și în cea socială, și se rămână scutit și neatacat pentru vremuri eterne. Aceasta o cere Dumnezeu și umanitatea curată, fără de care toate libertățile și drepturile lumii se prefac în batjocură și în rușine. Aceasta o pretinde spiritul timpului de astăzi, în care, dacă fiecare om represintă valoarea pe care o are, — negreșit și cu atât mai virtos trebuie se aibă și o națiune valoarea ce residă în însași naționalitatea ei.

f) *Pretindem*, ca pretensiunile noastre astfel precisate și espuse să fie trecute înainte de toate la protocol, ear' după aceea să se trimită din oficiu tuturor comitatelor, tuturor autorităților ungare și croato-slavone, precum și A. S. R. viceregelui *Stefan*, și înaltului minister unguresc. Și anume, din motivul, ca toți adevărații și sincerii amici ai libertății și ai omenirii se poată apăra și promova sfântul nostru drept. Cu stimă convenită rămânem ai onoratei adunări naționale comitatense sinceri cetățeni de stat și stimători". (Urmează subscrierile).

Actul important a fost primit din partea publicului, în majoritate covârșitoare slovac, cu o furtună de aplause. Maghiarii prezenți, aristocrații, neobicînuiți cu astfel de ton și cu astfel de cereri, au rămas consternați. Nu știau ce se facă și ce se înceapă. Mai mulți Slovaci au luat cuvântul și au vorbit în favorul adresei, cerând votarea ei. Numai într'un târziu s'au recules Maghiarii și au început a răspunde, că cererea Slovacilor nu poate fi împlinită, pentru-că în astfel de chestii nu comitatele, ci *dieta* are numai dreptul se decidă.

Slovacii începură să deie semne de nemulțumire și de indignare și un murmur îngrijitor se născu în sala comitatului. Murmurul se potoli însă în curând, pentru-că o scenă înălțătoare de inimi se desfășură în fața adunării. A luat cuvântul tinărul slovac *Samuil Hrobon*, și a rostit o vorbire atât de sublimă și atât de convingătoare, încât 'i-a captivat pe toți cei de față. Înfocatul naționalist slovac *M. M. Hodzsa*, descrie scena aceasta în broșura »*Der Slovak*«, tipărită în *Praga* la 1848, în următorul chip:

„*Samuil Hrobon*, un dumnezeesc bărbat tinăr slovac, un suflet crescut în sfințenia moralei și în spiritul lui Christos, își ridică vocea sa elegică și psalmodică de orator, și a vorbit, așa, o! minunea inimii omenesti! că toate inimile și toate sentimentele s'au unit în aceea, prin ce omul crezător în mântuire dă tributul seu, în aceste colibe pământesti ale miseriei, existenței sale mai bune și apropiate,

cum și adoratei grații dumnezești, s'au unit toate în lacrămile unei emoțiuni de nedescris. Bărbați, inimi de piatră, aristocrați superbi încarnați, cari poate de ani n'au vărsat lacrimi de emoție și de compătimire: au plâns ascultând vorbirea acestui tinăr slav, cu care a pășit pentru națiunea sa, pentru nespus de mult iubita națiune slovacă, veche de o mie de ani, în contra puterii demonice.

Puterea spiritului de care era cuprins acest discipul al lui Ioan (Botezătorul), a covârșit în el ființa pământească, așa, că la sfârșitul vorbirei sale vëlul fin al sufletului seu căzù la pământ. Măreț și sublim a chemat oratorul întreaga putere a morții asupra sa, provocându-o să-și nimicească la moment de mii de ori ființa pământească dacă aceea ce a spus n'ar fi isvorit din spiritul, care în decurs de două mii de ani a trecut peste întreaga Europă, ear' acum a ajuns la pragul slavismului; pe scurt, a fost o scenă din viitoarea dramă slavă, dacă după noțiunea teoriei slave din lumea nouă e vorba de ceva mai mult decât de joc, — și dacă ar fi să fie adevărate spirite omenești acelea ce apar pentru a fi într'adevăr văzute.

Domnii, poporul, preoți și laici, trântori și muncitori, evlavioși și necredincioși, luminați la minte și tâmpiți, inteligenți și proști, — toți câți erau de față, toți s'au pierdut în fuziunea unui om, care reprezenta mulți oameni, căci omului-dumnezeu, mântuitorului, ființă 'i-s'a dat, sau, ca să vorbesc cu scripturi, — *față a primit*.

O tăcere plină de evlavie a cuprins întreaga mulțime de oameni, și câteva minute nu s'a putut face nimeni stăpân pe organul seu obicnuit de vorbire. Nu se poate descrie scena; și când mă gândesc la ea, mă conving, că nu se poate lua în nume de rău Nemților civilizați, dacă ne impută nouă, Slavilor, numiți semi-barbari, tot ce e josnic și rău; pentru-că într'adevăr, până acuma n'au avut ocaziune, și nici organ de publicitate, n'au avut nici nepreocupație nici răbdare să aștepte până li-se va arăta sufletul slav, numit de ei cameleonic, în întreagă frumseță.

Dar', după-ce s'a retras Dumnezeuul momentului, au început oamenii să cânte ca oameni simpli. Presidentul, cu voce tremurătoare a rostit câteva cuvinte, și răzimat de brațul legalei datorințe oficiale a declarat cu un accent implorator, că e imposibil să satisfacă *justelor* pretensiuni, pentru-că magistratul are mâni legate și nu poate să îmbrățișeze cauza, ori-cât de dragă 'i-ar fi. Sufletele mulțimei fură cuprinse de o mirare adâncă. Dar' nu dură mult, și sufletele poporului, neplăcut atinse, se prefăcură în ființe amenințătoare, fiindcă era

întrupată în ele întreaga putere a impresiunii provocate de cuvintele rostite.

Aici noi sîntem acasă, și de pe partea noastră fiecare se poate simți bine în casa sa...

Dar' destul din citatele scoase din frumoasa broșură a naționalistului *Hodzsa*. Scurt, situația devenise foarte periculoasă pentru aristocrația maghiari în sala comitatului *Liptau*, și la rugărilor insistente ale Maghiarilor a trebuit se intrevină tocmai *Hodzsa* pentru a liniști spiritele și pentru a le explica, că în rugarea prezentată nu se cere *imediată* recunoaștere și acordare a pretensiunilor înșirate, de aceea, poporul slovac se deee termin *domnilor* ca să se cugete și să se înțeleagă asupra legalității drepturilor reclamate de Slovaci.

Astfel a decurs prima manifestare națională a poporului slovac, sîrbata cu mare alaiu și pompă pretutindenea, chiar și în Viena, din partea studenților de ginte slavă, aflători pe atunci acolo. A fost eveniment mare în viața popoarelor slave, că după un somn atât de îndelungat politic s'a trezit în fine și acest popor destul de viguros la o nouă viața națională, grație bravilor sei conducători de pe acele vremuri.

Esemplul dat a prins teren și prin alte comitate locuite de Slovaci, cari asemenea petițiuni au prezentat congregațiilor lor, dar' durere, cu același rezultat, pentru-că leul maghiar, sculat din somn, s'a pus acum la pîndă. Chiar și în contra celor din comitatul *Liptau* se pusese la cale o goană nebună.

Slovacii cu toate acestea nu s'au intimidat, ci văzând că acasă la ei nu pot face nimica, au luat hotărîrea să facă un pas și mai energie înainte. Bravii conducători ai acestui popor s'au adunat la 10 Maiu de nou în *Liptau* și au compus următoarea petițiune, adresată Monarchului :

Petițiunea națiunii slovace, adresată M. Sale ces. și reg. adresată dietei maghiare, Altefei Sale Regale Palatinului și viceregelui ungar, înaltului minister unguuresc, și tuturor amicilor omenirii și ai naționalității.

1. Națiunea slovacă din Ungaria s'a trezit din somnul de 900 de ani; și ca națiune avitică a acestei țeri a venit la conștiința, că acest pământ sfânt și această patrie, leagănul tradițiilor naționale despre gloria înaintașilor, și arena pe care 'și-au versat sângele pentru coroana ungară strămoșii și eroii, — până în timpul abia trecut n'a fost decât mamă vitregă, care a tratat în mod barbar cu ea. și 'i-a ținut limba și naționalitatea legată în catenele batjocurei și ale rușinei.

Dar' în acest moment al redesteptării ei, națiunea slovacă vrea să uite ncîndreptăcirile și insultele seculare. Ea le eartă sieși și asupritorilor ei, și nu alta pune în mișcare inima ei plină de bucurie, decât focul sacru al iubirii și al dorinții ferbinți de a-și vedea asigurată *libertatea, naționalitatea și țeara.*

De aceea, ca națiunea cea mai veche și odată singură posesoară a acestei sfinte țeri, — națiunea slovacă chiamă sub steagul acestei epoce de egalitate *pe toate națiunile Ungariei*, ca să trăească toate în frățietate și egalitate, și declară din partea ei, că nu vrea să nedreptățească, ofenseze sau bagatelizeze nici pe una dintre naționalitățile Ungariei, cu atât mai puțin să le estirpeze, dar' ea pretinde totodată dela națiunile Ungariei, ca și ele să fie cuprinse din partea lor de astfel de spirit patriotic ungar, și stimând naționalitatea slovacă, să se facă vrednice de amicitia și iubirea națiunii slovace.

Pentru-că națiunea slovacă, precum deoparte nu vrea să asuprească națiuni străine, de altă parte nu suferă nici ea ca să fie băgată de nou în jugul vechiu, și declară acum și pentru totdeauna, că nu va onora nici-odată cu gloriosul nume de patriot pe cel-ce nu stimează dreptul național *al fiecărei națiuni* încetățenite sub coroana ungară.

În consecință *pretindem* :

2. Să se creeze pe baza egalității tuturor națiunilor din Ungaria o dietă generală a tuturor națiunilor surori de sub coroana Ungariei,

în care dietă *fiecare națiune să fie reprezentată ca atare*, și fiecare reprezentant național să fie obligat să-și reprezinte națiunea *în limba ei*; prin urmare, să fie obligat să cunoască limbile națiunilor legalmente reprezentate în dietă.

Afară de această dietă generală națională, mai pretindem:

3. Diete speciale naționale, în cari să se discute atâtău de toate chestii referitoare la binele imperiului. În scopul acesta *să se tragă linii demarcaționale etnografice*, așa ca fiecare națiune să poată gravita cu putere spre centrul seu național, și pentru-ca de ex. minoritatea maghiară să nu fie silită să servească și să se supună unei majorități slovace, precum nici o minoritate slovacă unei majorități maghiare.

Toemai din punctul de vedere al strictei conservări a libertăților și a drepturilor naționale pretindem:

4. Ca deputații tuturor națiunilor din Ungaria să fie obligați și siliți să vorbească în dietă conform instrucțiunilor primite dela alegătorii lor, și ca acești deputați, în cas de necredință și de tradare, comisă față de națiune, să fie supuși pedepsei dictate din partea alegătorilor.

În special națiunea slovacă, care numără în șirele sale pe cei mai mulți trădători eșiți din naționalitatea sa, (alusie la *Kossuth*!) are grave motive de-a formula și de-a sprijini după putință această pretensiune.

5. Pretindem ca legea, în înțelesul căreia chiar acum, în momentul renașterii statului nostru, se introduce limba maghiară ca limbă a comitatelor și a comitetelor, ear' prin aceasta poporul nostru să supune unei ilegalități, pe cale legală: să fie modificată imediat astfel, ca în discuțiile publice generale să se introducă limba maternă. Pentru-că cuvântul sacru al libertății e nesfințit în cazul când națiunea slovacă, necunoscătoare de limba maghiară, e condamnată la tăcere în discuțiile purtate într'o limbă neînțeleasă de ea. Păcat ar comite poporul nostru în contra sa și în contra statului, dacă, sau ar aproba, sau ar respinge concluse pe cari nu le înțelege. Ear' la o astfel de ilegalitate nu poate constrânge, în mod rațional, nici o națiune liberă pe cealaltă.

Funcționarii și autoritățile, cari n'au putut satisface până acum acestei legi de forță, și au admis discuții publice, la orașe și comitate, și în limba națională, să nu fie trase la răspundere pentru acest act de dreptate naturală.

6. Pretindem școale naționale complet organizate, anume: școale elementare, reale, civile, școale de fete, preparandii și seminarii preotești, școale superioare pentru profesori, gimnasii, licee, academii, și o universitate. Toate aceste institute să fie ridicate pe baza libertății educațiunii, ear' limba de instrucție pentru fiii și ficele națiunii slovace să nu fie alta decât cea slovacă, pentru-ca pe baza aceasta să-și poată educa națiunea noastră fiii și ficele, ca să fie cu credință față de ea și față de stat.

7. Pretindem, ca comitatele ungurești, în școale și în institutele lor superioare și inferioare de creștere, să sistematizeze catedre de limba slovacă pentru Maghiari, și tot așa și comitatele slovacești pentru limba maghiară, ca pe calea aceasta ambele națiuni să se apropie una de alta, mai ales însă. pentru-ca națiunile acestea să se poată înțelege reciproc în dietă.

8. Pătrunși de spiritul egalității naționale, pretindem, ca ori-ce supremație a unei națiuni asupra celorlalte națiuni din Ungaria să fie sistată din temelii, ca nici o națiune să nu fie silită să renunțe la particularitatea ei, din deferență față de cealaltă. Și în privința aceasta pretindem, ca națiunea slovacă să-și poată manifesta naționalitatea și prin semne esteriore, fără nici o pedecă, anume: *prin colori și steaguri*. Roșu-alb, e steagul slovacesc; roșu-alb-verde, steagul maghiar, și roșu-alb-verde, cu pajura Ungariei, e steagul statului ungar. Tot așa cerem de conducători pentru garda națională slovacă numai Slovaci, și limbă de comandă slovacă.

9. Pretindem, ca dreptul electoral să nu fie croit după rang și stare, ci după inteligență și egalitate de drept, și de aceea pretindem, ca fiecare cetățean credincios națiunii sale, nepătat și nepedepsit, locuitor în Țeara-Ungurească, dacă are 20 de ani să fie alegător, și dacă are 21 de ani să poată fi ales.

Trădătorii renegați ai națiunii, cari își insultă limba maternă, și parte pe față, parte în ascuns plănuiesc adevărate atentate asupra drepturilor, onoarei și libertății națiunii, — *să nu mai poată sta în funcții publice*. În special pretindem, ca printre Slovaci să nu figureze în viitor ca funcționar nici un trădător al națiunii slovace. Păcatele de până acum în ale desnaționalisării le dăm uitării, dar' vrem să ne îngărdim pentru viitor cu solemnă declarație, că vom considera actele săvârșite în contra limbei și a naționalității slovace ca tradare, nu numai în contra națiunii noastre, ci și în contra întregii patrii maghiare.

10. Pretindem libertate de presă fără lege de presă. Libertatea de-a edita ziare și reviste fără cauțiune, de-a înființa tipografii și litografii, asemenea fără cauțiune; libertatea perfectă a dreptului de întrunire și asociare, pentru discutarea chestiilor comunale, precum și siguranță personală la călătoriile prin țeară. Pentru-că cu durere trebuie să ne plângem, că libertățile constituționale eluptate acum, sunt suprimate în așa măsură prin terorismul răspândit prin regiunile noastre slovăcești, și prin neconținutele intimidări și amenințări, încât chiar și vorbirile adresate poporului sub cerul liber sunt considerate drept acte de *rebeliune*.

11. Pretindem, pentru liniștirea concetățenilor nostri, cari locuiesc la sate, în orașele, sau afară la câmp, și de mulți sunt apesați, înșelați din partea diferiților oameni, cu privire la pădurile, la islazurile, arăturile, târșiturile și dealurile lor, precum și cu privire la alte proprietăți, — ca pentru a se face dreptate acestor cetățeni neîndreptățiți, să se dea ordonanțe, pe basa cărora să vină puși în posesiunea proprietății lor imobile de mai nainte, adecă în posesiunea islazurilor, arăturilor, pădurilor și târșiturilor lor, ear' în viitor să poată folosi neturburați și cu drept legal proprietatea aceasta, ei și urmașii lor. Mai departe pretindem, ca în sensul și în modul cum supușii urbariali au fost dispensați de prestațiunile urbariale, să fie dispensați și alodialiștii de robotă și de servicii ca supuși, în prima linie aceia, cari fac robotă de 36 de ani, — și ca regaliile să fie prefăcute în bun comun.

12. Fiindcă poetul și scriitorul slovac *Ioan Kral*, cu amicul seu *Rotarides*, învătător în *Peibel*, se află întemnițat în mod infamant în *Ipolyság*, pentru-că au îndemnat poporul slovac din *Peibel* să-și afirme libertatea, — înainte de-a se da legile nouă publicității, — pretindem ca acești apărători și reprezentanți ai libertății cetățenești, deținuți tocmai pentru aceea pe nedrept, să fie puși cât mai curând în libertate.

13. Venindu-ne la cunoștință, că în Galiția, țeară asemenea supusă sceptrului austriac, Poloniei, frații nostri de seminție, n'au primit încă libertățile de cari noi ne bucurăm, pentru-că nefericita birocrăție de acolo nu înceată să le pună pedeci: pretindem, ca *toate națiunile de sub coroana Ungariei să ridice pe cale oficială cuvinte energice de compatimire umană și creștinească*, și să roage pe M. Sa Regele și Domnitorul nostru din Viena, ca să dea în fine grație și dreptate și acestei nefericite națiuni.

14. Națiunea slovacă își pune în împlinirea acestor juste pretensiuni condiția fericirii sale și garanția naționalității sale, și declară din capul locului, că rămâne mulțumitoare și cu plină încredere, atât față de înaltul guvern, cât și față de toți cetățenii statului, cari vor sprijini aceste pretensiuni. În cas contrar, dacă s'ar amîna sau evita pretensiunile acestea, vom ști și vom înțelege, că există intențiunea de-a condamna de nou națiunea noastră la întunerecul și sclăvia de mai nainte“ . . .

Să proiectase convocarea unei adunări mari de popor pe ziua următoare, ca să 'i-se cetească poporului petiția, pentru a o vota și din a sa parte; dar' adunarea a fost — *oprită*. Poporul însă totuși s'a adunat, seara, într'un sat vecin, și aci 'i-s'a cetit petiția, aprobată și votată din partea poporului cu însuflețire și cu lacrimi în ochi.

~~Congresul Sârbilor.~~

La cererea Sârbilor, manifestată din toate părțile, Metropolitul din Carloveț, *Iosif Raiacici*, a convocat pe 13 Mai adunare națională sârbească la *Neoplanta*. Fiecare comună, locuită de Sârbi, a fost îndrumată să trimită la adunare *doi* delegați. Au venit însă mult mai mulți, chiar comune întregi, ales din apropiere, astfel, că în preseara adunării orașul Neoplanta era plin de lume din afară. S'au făcut ovațiuni, și chiar conduct cu torțe, comisarului guvernial, *Petru Cernovici*, Sârb de naștere, care la aceste manifestațiuni de simpatie, venite din partea conaționalilor sei, a răspuns cu o *proclamațiune*, în care provoca pe Sârbi, să se poarte cu credință față de rege și de lege, în consonanță cu interesele patriei, cum se cuvine unor cetățeni onești și fideli!

Adunarea aceasta era contemplată numai ca o consultare prealabilă, pentru a se stabili în ea programul de muncă și obiectele cari vor fi supuse spre deliberare marelui congres național sârbesc,

convocat pe 27 Maiu în *Carloveș*. A venit însă atâta lume, încât congresul putea să fie ținut tocmai acum, cum s'a și ținut.

Mișcărilor din urmă, ivite printre Sârbi, au făcut, ca guvernul maghiar să trimită un comisar cu putere nelimitată preste ei, și să introducă în unele din comitatele locuite de Sârbi chiar și statariul, — legea marțială.

Fiindcă adunare de popor și consultare liniștită nu se poate ține la umbra statariului. — încă în ajunul adunării a mers o numeroasă delegațiune, condusă de episcopul dela *Carlstadt*, la comisarul guvernial *Cernovici*, pentru-ca să-l roage să suspendeze puterea legilor marțiale sub durata adunării, — dar' comisarul a răspuns, că *nu poate* să împlinească aceasta dorință a Sârbilor, a conaționalilor sei. Înzadar au fost toate capacitările din partea Sârbilor, și asigurările, că nu se va întempla nimic turburător pentru ordinea publică și pentru pace, comisarul le spunea mereu numai atâta: *nu vë pot permite consfătuiri ilegale*.

Întorcându-se delegațiunea cu rezultat negativ la mulțimea devenită acum și mai mare, la moment s'a luat hotărîrea să nu se țină adunarea în *Neoplanta*, ci în *Carloveș*, — unde nu era publicat statariul, — și mulțimea în cete mari și lungi s'a pus numai decăt în mișcare spre *Carloveș*.

În ziua de 13 Maiu, dimineața, piața cea mare din *Carloveș* era îndesată de lume. Ântâiu de toate a fost arsă proclamațiunea comisarului *Cernovici*, pe care o edase în ziua premergătoare în *Neoplanta*, și apoi s'a început, sub ceriul liber, ținerea congresului național, sub presidenția lui *Georg Stratimirovici*, general în armata austriacă.

A decurs în mod impunător.

Congresul național sârbesc a decretat ridicarea Metropolitului *Raiacici* la rangul de *patriarch* sârbesc, astfel, ca titlul să treacă și la urmașii sei.

Congresul a declarat mai departe, că Sârbii să decretează, din proprie putere, de *națiune liberă și independentă politică*, sub dinastia austriacă și sub protectoratul coroanei ungare. ~~Precum și aceea, că națiunea sârbă pretinde reunirea *Sirmiuului* și a părților mai nainte împreunate cu el din granița militară, — sub numirea de » *Voivodină sârbească*, — la care să aparțină și comitatele *Barania* și *Bacëa*, districtul *Bacëa veche* și batalionul *Ciaicasilor*, — cu *Banatul*, cu districtul *Chichinda*, și cu granița din *Banat*.~~

~~Congresul a mai decretat apoi și unirea politică a Voevodinei sârbești cu regatele trei-unite: Croația, Slavonia și Dalmația. și după ce a mai ales și Voevod pe seama națiunii sârbești, în persoana colonelului austriac *Stefan Suplicaf*, a votat o rezoluțiune cu privire la *Români*, decretând în ea următoarele:~~

~~„Nutrind iubire din cele mai sincere și adevărate față cu națiunea română; bucurându-ne în adâncul inimii de ori-ce progres al naționalității ei, dorind, ca și *poporul român* să devină națiune liberă și independentă, să fie egal îndreptățit cu celelalte națiuni ale țării: această adunare națională sârbească cugetă, că noi Sârbii, ca frați credincioși și adevărați ai *Românilor*, sântem datori a-i sprijini în renașterea lor națională, așteptând aceeași dragoste reciprocă dela dinșii; de aceea, ne rugăm de Regele nostru, ca să se proclame și să se asigure independența națională a *poporului român* în spirit de libertate și naționalitate.»~~

Despre conclusele votate, și peste tot despre decurgerea congresului național sârbesc, s'a făcut raport Monarhului în limba sârbă și germană, și prin stafetă a fost trimis la *Olmütz*, unde se afla curtea împărătească. S'a ales în fine o comisiune, care să formuleze în scris pretensiunile națiunii sârbești, și o delegațiune mai mare, care să meargă cu ele la Monarhul pentru a-l ruga să le încuviințeze.

Delegaților, cari au luat parte la congres, li-s'au făcut pretutindena ovațiuni și primire triumfală când s'au reîntors dela *Carloveș*.

Conclusul, referitor la *Români*, a fost dictat de împrejurarea, că *Românii* din părțile bănățene și ungurene au fost invitați să iee parte la congres, — dar' foarte puțini au urmat invitării. Și chiar și dintre cei-ce s'au dus la congres, unul a luat cuvântul pentru a cere dela *Sârbi*, să nu se mai împotrivească dorinței *Românilor* de-a avea metropolie separată și metropolit român, la ce Metropolitul *Raiacici*, care era de față, s'a aflat îndemnat a da răspuns favorabil *Românilor*, îndemnându-i să-și aleagă și ei ban de *Român* pentru *Banatul-Timișan*, așa cum au făcut *Sârbii* pentru *Voevodina* lor.

Dar' cum am spus, foarte puțini dintre *Români* au luat parte la congresul sârbesc, — majoritatea a rămas acasă, ear' pe unele locuri, ca în *Bihor*, a manifestat chiar atitudine dușmănoasă.

Bihoreni, anume, au publicat prin ziare, înainte de congres cu câteva zile, un protest energetic în contra invitării *Românilor* la acest congres, protest care a fost trimis pe cale officioasă și Metropolitului *Raiacici* din *Carloveș*. Protestul era următorul:

„Sêrbii din Neoplanta au convocat pe 13 Maiu adunare de popor în Neoplanta, la care cerënd ei, ca Metropolitul să cheme toate comunitățile bisericești ale religiunii gr.-orientale neunite, — ele de fapt au fost și chemate.

Noi, Românii bihoreni, nu mergem la această adunare a Sêrbilor din Neoplanta; ba protestăm în mod solemn în contra concluserilor ce le va aduce, — dacă se intenționează să li-se deo putere obligatoare, și protestul nostru, pe lângă cererea să fie oprită publicarea circularului învitatör la adunare, 'l-am înaintat astăzi (9 Maiu) consistorului din loc (Oradea-mare) și-'l publicăm și prin ziare. Pentru-că legea gr.-orientală neunită fiind compusă din trei națiuni, din cea română, sêrbă și grecă, dacă intențiunea a fost să se țină un congres *confesional*, trebuia să fie convocat acolo, unde poate să ajungă mai cu înlesnire majoritatea, — locul potrivit nu e deci nici decum Neoplanta. Mai departe, fiindcă pe basa legii s'a făcut dispozițiune pentru convocarea congresului (bisericesc), care va regula afacerile bisericești și școlare, — nu e nici o trebuință de adunare de popor, care agită numai spiritele, căci cheștiile reclamă mai mult o vînturare pioasă și o consultare calmă. În fine, pentru-că împrejurările desvoltate par a da convocatei adunări populare un caracter *politic*, ear' interesele Românilor nu sînt identice cu ale Sêrbilor, și astfel nu pot fi turnate în opera Sêrbilor. De aceea, noi, Românii, nu luăm parte la adunare, și protestăm sêrbătorește, în numele celor 165.000 de Români din Bihor în contra ei, — dând și publicității acest protest al nostru“.

Protestul apărut în ziare e subscris numai din partea lui *Ioan Dragoș*, deputat la dieta din Pesta, care a fost însărcinat, probabil. cu publicarea lui; dar' exemplarul original, înaintat consistorului din Oradea-mare, sigur că va fi avut și alte subscrieri.

Cunoscënd Sêrbii foarte bine dispoziția Românilor față de ei, — care la nici un cas nu era amicală, — au aflat de bine a le adresa următoarea *proclamațiune*:

Cătră nația românească dela nația sêrbească.

Cea mai plăcută și mai sinceră închinăciune de sănătate!

A bătut ciasul și pentru noi și pentru voi, fraților! A bătut ciasul libertății, egalității și al frățietății! Al *libertății* care vrea, care poștește, nu numai ca să fie tot omul liber, ci și toată nația, — al *egalității*, care nu suferă, ca să se ridice o nație asupra altora și să domnească peste ele, ci vrea, ca după vecinica și nestrămutata dreptate, după vrednicia personalității nației, care e la toate națiile,

fără deschilinirea puterii și a mărimii lor, asemenea: toate națiile, într'un rînd să stee cu asemenea drepturi; al *frățietății*, care poștește dela națiile cele apăsate frățească și sinceră între sine iubire, bună nărvirea împotriva apăsătorilor naționalității lor, a drepturilor lor firești și a vredniciei lor, ear' dela domnitoarele până acum nații cere, ca cu celealalte nații frățește să se împace, și acelora în pace și dragoste să le dee toate drepturile ce după fire li-se cuvin.

Ca nație, vă trimitem noi vouë închinăciune de sănătate, iubiților frați! noi, căroră până ieri ne-a fost oprit a ne numi nație, noi, a căror limbă și naționalitate a fost până ieri apăsate, noi, cari numai atunci am însemnat ceva, când ne-am lăpădat de limba și de dulcea noastră naționalitate, noi, căroră ne-au amenințat cea de pe urmă perire a naționalității prin lățirea limbii maghiare. Aceste grele și afund tăiate rane, rane de moarte, am știut noi și am simțit, că sînt și ale voastre rane, am știut și știm noi, că au fost cîmpul și a voastre naționalități, aceeași ghiață, care a noastră, că v'au amenințat și vouë cu noi dimpreună perirea. Și încă nu sîntem toți. Și frații nostri, *Slovacii* din Ungaria-de-sus, și ei au fost în aceeași primejdie, ei sînt goniți cum și noi, ei sînt apesați cum și noi, ei au fost siliți cu tăria, ca și noi, a introduce limbă străină și neînțeleasă în școalele și bisericile, în lucrările și ocărnuirile lor; cu un cuvînt, tuturor națiilor, cari trăesc sub sfînta coroană a Ungariei, li-s'au săpat groapa, mare și groasnică groapă, asupra căreia s'ar fi ridicat lespedea și monumentul domnitorului maghiarism. Însă toată tăria merge cu vremea. ear' potca de-arîndul. Dumnezeu atotputernicul stăpînitor al lumii acesteia, în a cărui mână este norocul și nenorocul tuturor popoarelor, și carele toate națiile cu asemenea dragoste le iubește, Dumnezeu, carele cu părintească îngrijire ne-a vîzut pe noi repezîndu-ne cătră groapă, a strigat din vreme cu atotputernicul și toate inimile învietorului seu glas: *Nu mai departe!* Nu e orînduita voastră moartea, ci vieața, nu e orînduita voastră supunerea, ci egalitatea!

Toate națiile trebuie să fie ca nații libere, precum toți oamenii trebuie să fie ca oameni liberi. Toate națiile trebuie să fie între sine asemenea, fie acele mici ori mari, slabe ori tari, precum trebuie și toți oamenii să fie asemenea, fie aceia mici ori mari, bogați sau săraci! Acesta e glasul părintescului stăpînitor a toate națiilor, acesta e glasul îndreptat și cătră apăsătoarele și cătră apăsatele nații; cătră apăsătoarele ca din vreme să se pocăească și să se întoarcă, — cătră cele apăsate, ca să simță din vreme și să se învingă.

Vai și unora și altora, dacă nu-'l aud; vai și unora și altora, dacă-'l aud, dar' nu-'l înțeleg; vai și unora și altora, dacă-'l înțeleg, dar' nu se poartă după el, căci dreptatea lui Dumnezeu e nestrămutată și judecata lui e nemitarnică, și dreapta lui, deși târzie, totuși ajungătoare.

Națiile coapte pentru libertate, coapte pentru vrednicia națională, au auzit glasul acela și 'l-au înțeles, s'au sculat dela pământ, au scuturat pulberul despre sine și s'au spălat cu duhul vremii acesteia, cu duhul libertății. Acele au arătat vouă și propusul lor de-a fi nații, și voea lor se va împlini, dacă sunt tari și statornice, căci cu ele este Dumnezeu și veșnica dreptate. Acele au arătat, că nu sunt surde spre glasul lui Dumnezeu, că nu sunt oarbe spre lumina care limpezește duhul vremii, că nu sunt reci spre dătătorul de viață soare al libertății!

Toate acele nații le-am luat noi Sârbii de exemplu, și tare nădăjduim, dacă dă Dumnezeu, ca și acea mare faptă a renașterii noastre prin învingerea dreptății și a adevărului în pace și dragoste a o săvârși, pentru-că nădăjduim cu dreptul, — și dela concetățenii nostri maghiari putem aștepta, că ei trecând pragul carele a despărțit vremea bătrână a tiranismului de cea de acuma vreme a libertății, egalității și frățietății, care cuvinte sunt înțelesé și pe care noi întemeiem cererile noastre: pășind de aci înainte, vor lăpêda steagul cel vechiu al maghiarisării, și fără a se trage înapoi vor cunoaște, că nația noastră sub sfânta coroană a Ungariei are acele asemenea drepturi care le are și a lor. **Noi ne-am ales noué patriarch,** **pentru-că avem drept la aceea,** **ne-am ales noué voevod sêrbesc,** **pentru ocârmuirea voevodatelor sêrbești,** care se cuprind din Srem, granița Sremului, Bacica cu districtul Beceiului și Batalionul Șaicașilor, Banat cu granița, districtul Chichinzii și Baranea, și stau sub sfânta noastră coroană ungurească și stăpânitoarea casă a Austriei și rămân și de aci înainte, pentru-că avem drept la aceea, — am înștiințat, că dorim a fi nație liberă și neatîrnătoare, pentru-că libertatea și neatîrnarea e nu numai dreptul, ci și datorința fiecărei nații, într'atăta, cât nu se poate lăpêda de ele nici o nație, nici le poate acele dela aceea lua vre-odată fâgăduința; căci precum Dumnezeu nu vrea și nu lasă ca un om să fie supus altuia, așa nu vrea și nu lasă ca o nație să fie supusă alteia; ne-am declarat, că vrem pe temeiul libertății și al egalității să fim într'o legătură cu trei-unita crăime a Slavoniei, Croației și a Dalmației, sub coroana ungurească, pentru-că într'o

unire și legătură vom fi mai tari și mai ușor ne vom năvăli cu deobște neprietenii nostri.

Fraților și concetățenilor! Noi am vestit aceea, pentru-că avem la aceea drept, noi am început aceea, pentru-că gândim a și săvârși. Noi am căutat la alte nații, căutați și voi la acele, arătați-vă că sînteți și voi conștii pentru libertate, egalitate și frățietate, că sînteți și voi vrednici de-a fi nație, *mărită nație românească*, care are măritul seu trecut, și încă mai măritul viitor, care e harnică cu alte nații a se pune în rînd; arătați că și voi știți, că nu e destul numai înaintea judecății a fi asemenea și în casa sa în limba sa a vorbi, ci că vreți ca în lume între celealalte nații să fiți asemenea. și că când ca nație cătră oareși-care nație vorbiți, în dulcea voastră, ear' nu în străină vîrită limbă să puteți vorbi.

Libertate, în aceea numai se cuprinde vrednicia națională, care trebuie să ne fie nouă tuturoara mai plăcută decăt vieața noastră, pentru-că întru aceea e vaza nației, care sîntem datori până la o picătură de sânge a o apăra, căci mai cuviincios e nației viteze cu laudă a peri, decăt fără de vază a trăi. Noi în rugarea noastră cătră a Sa c. r. Maiestate, când credincioși și supuși rēmānem, ne-am îngrijit și de voi, ca de credincioșii și de adevărații nostri frați, și ne-am rugat: *ca și a voastră națională stare de sine în duhul libertății, în duhul naționalității să se hotărească și să se asigureze*. De aci vedeți, că noi sîntem gata pe voi în renașterea voastră națională din totadinsul și frățeste a vă ajuta. Voi sînteți frații nostri, nu numai după o biserică, ci și după unele și acele greutăți și doriri. Noi dorim, ca să asigurăm a noastră sērbească, voi a voastră românească naționalitate. Amēdouē doririle sînt drepte, pe amēdoi noi un apēsător ne sugrumă, să ne nărvim frățeste și să ne ajutăm unii pe alții, pentru-că o nărvéală e binecuvēntarea lui Dumnezeu. Noi am dat nației noastre trup însuflat cu duhul naționalității, și am hotărīt legătura și nărvēala cu trei-unita crāime: Slavonia, Croația și Dalmația, pentru-că așa vom fi mai tari. Faceți și voi aceasta, apoi vă însoțiți cu noi, *nu ca robul vremii trecute*, ci ca nație liberă, pe temeul desēvērșitei egalități și desēvērșitei garanții a naționalității voastre, ca a fraților nostri, apoi atunci vom fi și mai tari.

Din ciasul acela, în care s'au stîrnit în voi acea energică și sinceră voe, voi sînteți nație liberă, vă e asigurată limba, biserică și naționalitatea, vă e asigurat viitorul vostru, căci legătura aceea,

nărăveala aceea, să va preface în zidul chinez, carele va nimici toată aspirarea vrășmășească.

Să ne îmbrățișem frățește, ca frații cei credincioși și adevărați! Noi nu vrem nimica, nici cătu-i un fir de păr, nu vrem să avem mai mult decât voi; numai vrem să fiți frații noștri! Așa vom înflori și noi și voi întru asemenea cu celealalte nații, cari trăesc sub sfânta coroană ungurească și strălucita casă a Austriei.

Să trăească libertatea tuturor națiilor, să trăească duhul vremii, să trăească Împăratul și Regele nostru *Ferdinand*, încununat cu coroana ungurească, să trăească frățietatea și egalitatea între toate națiile, cari trăesc sub coroana ungurească!... Din sesia deputațiunii naționale în Carloviț, în 5/17 Maiu anul 1848.

Presul deputației: *Iosif* m. p., arhiepiscop și metropolit, alesul patriarh sârbesc“.

Cu prea mare insuflețire n'a fost primită din parte românească proclamația aceasta, ținută de altcum în termeni destul de călduroși și inspirători de încredere, ear' proclamarea metropolitului *Raiacici* de patriarh sârbesc a provocat un nou protest din parte românească, compus după-cum urmează:

»*Protest solemn.* Adunarea ținută în Pesta din partea reprezentanților Românilor din Ungaria, auzind din scrisoarea oficioasă, ajunsă din Carloveț la mâinile presidentului, și din foile sârbești, că Sârbii, în adunarea lor poporală, ținută la 13 Maiu în Carloveț. care a fost contrară statului, ~~au ales de patriarh pe Metropolitul greco-neuniților de sub coroană (ungară), *Iosif Raiacici*, și anume, de patriarh al tuturor greco-neuniților: numita adunare, ca compusă din reprezentanții bisericii greco-neunite,~~ *protestează în contra acelei alegeri*, și protestul lor îl dau publicității, fiindcă după legile civile și după canoane *alegera e ilegală*, dat fiind că s'a făcut cu evidentă călcare în picioare a drepturilor națiunii române; și în urmă și pentru aceea, pentru-că cetățenii de buze române, într'o rugare înaintată guvernului, și care în curând va apăre și în tipar, cer sistarea aparținerii lor la hierarchia sârbească și peste tot scoaterea lor de sub conducerea și păstoria bisericii greco-neunite, astfel, ca să poată fi predată conducerea afacerilor lor bisericești și școlare unei autorități proprii eclesiastice, aleasă din fiii proprii. Astfel deci, fiindcă direcția acțiunii Sârbilor, și toate faptele lor, sunt îndreptate de o parte spre nulificarea națiunii române, de altă parte în contra patriei și a statului: declarăm alegerea din întrebare de ilegală, din

punct de vedere bisericesc și civil de nulă, și de neobligătoare în nici o privință pentru confesiunea greco-neunită.

Aceasta o dăm publicității pe calea organului oficios, cu adaosul, că orașul nostru (Pesta), în cas că Sêrbii vor esopera încuviințarea, să considere declarațiunea noastră ca venită dela două terțialități ale bisericii greco-neunite. Pesta, 21 Maiu 1848, din adunarea ținută: *Ioan Dragoș* m. p.⁴

Ori-cât de încordate se fi fost pe atunci raporturile între Sêrbi și Români, și ori-cât de motivate protestele Românilor: faptul rămâne, că congresul sêrbesc, ținut în 13 Maiu la Carloveț, a fost o splendidă manifestare a sentimentelor naționale, ear' conclusele votate espresiunea fidelă a dorinței generale, de care erau stăpânite toate inimile sêrbești, și din aceste motive s'a aflat îndemnată și Coroana a le încuviința pe toate.

Delegațiunea monștră a Sêrbilor, care în scopul acesta a mers la Olmütz, s'a întors deci îndărăt cu rezultat îmbucurător pentru națiunea sêrbă.

Maghiarii din Ardeal.

Cele întemplate la 15 Martie în Pesta nu puteau să rămână fără rêsunet, dat din partea Maghiarilor din Ardeal. S'au pus deci și ei în mișcare, cam la opt zile mai târzîu, fiindcă atâta vreme trebuia pe atunci, ca știrile să ajungă dela Pesta la Cluj.

Mișcarea Maghiarilor din Ardeal era de altă natură. Pe ei nu-'i ardea la degêt de: »*egalitate, libertate și frățietate*«. Din contră, mare rēcoare aveau de aceste cuvinte, pentru-că știau, că în momentul în care vor fi prefăcute în faptă, s'a isprăvit cu supremația lor, și rolul pe care 'l-au avut în vieața publică a Transilvaniei, e redus la nula. Scăpare pentru ei nu era decât în uniunea Transilvaniei cu Ungaria. De aceea, mișcarea Maghiarilor din Ardeal a fost pornită din primul moment în direcțiunea aceasta.

Mișcarea s'a început în Cluj. Terenul era bine pregătit, pentru-că de mult era dată lozinca: »*să ne unim, căci altcum perim*«. Au urmat apoi și întimidări și amenințări, că cel-ce va cuteza să fie în contra uniunei și nu va fi pentru unirea necondiționată a Ardealului cu Ungaria, așa, ca din Transilvania să nu mai rămână nici numele ci să fie prefăcută într'un simplu comitat al Ungariei: va fi considerat și tratat ca un trădător de neam și de patrie.

Astfel erau pregătite spiritele, când studenții din Cluj s'au pus în mișcare, pentru-că și aici ei au făcut începutul. În 22 Martie, câteva sute de studenți, însoțiți de lume multă, cu steaguri în frunte și între strigări asurzitoare, au plecat la magistratul orașului, pentru a-l face să intervină la guvernul țării, ca dieta să fie imediat convocată și *uniunea decretată*.

Studenții au rostit înaintea casei magistratului vorbiri însuflețitoare, au cetit cele douăsprezece puncte votate la Pesta, și au *decretat uniunea necondiționată a Transilvaniei cu Ungaria*.

Demonstrațiunile au durat până târziu noaptea. Au fost continuate și în ziua următoare, 23 Martie, când studenții de nou au mers la magistrat, cu 12 steaguri, reprezentând cele 12 puncte, pentru a cere, ca senatul să înainteze guvernului petițiunea tinerimei, în care se pretindea *dietă și uniune*. Senatul s'a întrunit numai decât în ședință pentru a aduce conclud asupra cererii studențimii maghiare și a decis *împlinirea dorinței manifestate*, ceea-ce s'a și făcut imediat, între sgomotoasele strigări de bucurie ale mulțimei.

Petiția studenților a fost primită cam cu răceală din partea guvernatorului, conte *Teleki Jozsef*, care, ca om cuminte și prevăzător, se temea, că prin acte de volnicie și prin terorizare mai mult se strică decât se ajută chestiei de *uniune*, idee pentru care de-altcum nici el nu era neaccesibil.

În ziua următoare, 24 Martie, studenții au aranjat de nou o demonstrațiune, acum la locuința guvernatorului, solicitând rezolvarea petițiunii lor; ear' guvernatorul, apărând la fereastră, le-a ținut o lecție energică de bună purtare și 'i-a trimis acasă cu cuvintele: »*most takarodjanak haza*«, (acum cărați-vă acasă!)

Mișcarea studenților din Cluj era alimentată și din altă parte. Maghiarii din Ardeal erau împărțiți pe atunci în două partide: cea *conservativă*, pusă sub conducerea lui *Josika Lajos*, și cea *liberală*, condusă de *Bethlen János*, bătrânul.

În 23 Martie aceste partide au ținut o adunare comună, bine cercetată, în casele lui *Bethlen Adam*, în care s'a luat hotărârea, ca toate comitatele din Transilvania să fie provocate să înceapă o mișcare energică în chestia *uniunii* precum și pentru convocarea dietei ardeleni care să decreteze această uniune, și s'a luat hotărârea să fie recercat comitetul central din Pesta, — ca organ esecutiv al Maghiarilor din patria soră, să lucreze din toate puterile pentru *realizarea uniunii*, fiindcă: „viitorul patriei noastre și însași conservarea

noastră (a Maghiarilor) numai prin uniunea acestor două țări o vedem asigurată, asemenea și casa austriacă numai prin aceasta o vedem întărită; ear' alipirea noastră constituțională de casa austriacă o considerăm de neapărată condițiune pentru existența noastră⁴.

Comitatele și orașele transilvane de fapt au început mișcarea în direcțiunea semnalată dela Cluj. Astfel *Aiudul*, *Turda* și *Oșorheiul* au înaintat petițiuni în chestia dietei și a uniunii; ear' comitatul *Albei-inferioare* a cerut dela guvernator convocarea dietei, fără a mai aștepta avis dela Viena, declarând totodată, că comitatul acesta se consideră rupt de cătră Transilvania și încorporat la Ungaria, pentru a cărei dietă a ales chiar și deputați, în persoanele baronilor *Kemény Dezső* și *Kemény István*.

Tot în sensul acesta a luat hotărîre și comitatul *Clujului*, care asemenea s'a declarat rupt de cătră Transilvania, dacă guvernatorul nu va convoca dieta cât mai curînd, *din propria sa autoritate*, fiindcă »*patria e în pericol*«.

Au mai venit apoi și *Sécuii* la Cluj, o delegație de treizeci, din scaunul *Odorheiului*, ca să alimenteze focul și de-alcum destul de viu al pasiunilor politice înflăcărare; și amenințînd, că dacă nu se convoacă dieta pentru a se decreta *uniunea cu Ungaria*, în loc de treizeci ei vor veni *treizeci de mii* la Cluj, și vai de cei păcătoși, — au pus de nou în mișcare studențimea și mulțimea, care aranjînd diferite manifestațiuni și demonstrațiuni, terorisînd și amenințînd, a reușit să înduplece pe guvernatorul *Teleki* să facă declarațiunea, că »*în puterea dreptului ce-l are, nu mai așteaptă nici un avis dela Viena, ci în 29 Maiu va deschide dieta* .

Spiritele s'au liniștit în Cluj, și operai începute 'i-s'a dat încheiere prin trimiterea unei delegațiuni la Pesta, ca se ceară în numele Ardealului, atît dela palatin, cât și dela guvern și dela dieta pestană, să lucre toți din toate puterile pentru *realizarea uniunii*.

În 23 Aprilie a sosit delegația la Pesta și a fost bine primită, atît din partea ministrilor, cât și a palatinului, care 'i-a declarat că: »Ungaria primește pe Ardeleni cu brațe deschise și va face tot ce îi stă în putință pentru realizarea uniunii, — *condițiunea vieții și a viitorului națiunii ungurești*«.

Firește, delegațiunea vorbea în numele *întregului Ardeal*, deși de fapt reprezenta numai pe Clujeni, s'au chiar numai o parte din Clujeni.

Mișcările din Cluj, precum peste tot atitudinea Maghiarilor ardeleni, cari amenințau cu vîrsare de sînge dacă nu se convoacă

dieta Ardealului și nu se decretează uniunea țării cu Ungaria, — a determinat Coroana să satisfacă dorinței manifestate din partea lor.

În 5 Maiu 1848 a apărut rescriptul preainalt al împăratului Ferdinand, prin care dieta Ardealului se convoacă la Cluj pe 29 Maiu, delegându-se ca reprezentant al Coroanei generalul *Puchner* din Sibiu.

La dietă au fost chemate »*cele trei națiuni ale marelui nostru principat Transilvania*«, ear' programul dietei era stabilit din partea Domnitorului astfel :

1. Dieta să facă candidarea obicinuită pentru postul unui cancelar de curte.

2. Dieta să facă alegerea unui president la tabla din Ardeal.

3. „Să vă sfătuiți privitor la chestiunea *uniunii Ardealului cu Ungaria*, pe basa adresei noastre dela sfârșitul dietei trecute, anumit dela 3 Noemvrie 1847, conform legilor esistente, conform relațiilor constituționale ale celor trei națiuni și conform importanței obiectului“.

4. Să se aducă lege referitoare la raporturile dintre marii proprietari și iobagi.

5. Să se voteze legea despre egala împărțire a sarcinilor publice, fără privire la persoană.

6. Să se pună in discuție un proiect de lege, prin care să se poarte de grije *de starea Valachilor* cari locuiesc o mare parte a marelui nostru principat, atât cu privire la *drepturile cetățenești* cât și la cele religioase. În fine :

7. Să se facă lege despre *libertatea de presă*.

Cu toate-că Coroana a satisfăcut dorinței Maghiarilor ardeleni, și a convocat dieta Ardealului la Cluj, rescriptul monarhului a fost primit cu mare nemulțumire din partea opiniunii publice maghiare, ales din partea presei maghiare, din motivul, că *uniunea nu a fost luată ca punct prim în programul de muncă al dietei ardeleni*, ci e trecută abia la al treilea loc. Agitațiunea mergea acum în direcția, ca dieta din Cluj să nu se ocupe cu altceva decât *numai cu uniunea*, care trebuie realizată chiar »*și cu sânge*«, precum »*spânzurați trebuie toți aceia cari sânt în contra uniunii*«.

Așa scriau ziarele maghiare și așa pregăteau ele terenul pe seama dietei ardeleni, care acum nu mai era departe, precum nu mai erau departe nici Maghiarii din Ardeal de-ași vedè visul cu ochii, de-a vedè uniunea cu Ungaria fapt împlinit, decretat din partea dietei și sancționat din partea Coroanei.

Opiniunea publică română.

Întreaga mișcare din Ardeal, pusă la cale din partea Ungurilor, se învîrtea deci în jurul *uniunii* țării cu Ungaria. Față cu această chestie de interes vital pentru poporul român din Ardeal, atitudinea manifestată din partea opiniunii publice *române* era foarte îndoelnică.

Printre Români domnea o desorientare completă, cu toate-că unele puncte de orientare au fost precisate în altă parte a monarhiei. Astfel dieta provincială a Austriei-de-jos a luat în desbatere serioasă uniunea Ardealului cu Ungaria și a aflat, că ea e păgubitoare pentru interesele unei monarhii unitare cum e Austria. În consecință, a înaintat adresă energică Monarchului, în care se atrăgea atențiunea tronului asupra faptului, că uniunea dorită de Maghiari nu e compatibilă cu spiritul sancțiunii pragmatice, ear' pentru monarhie e chiar *primejdioasă*. De aceea, reprezentanții legali ai Austriei-de-jos *protestează* în mod solemn în contra uniunii și roagă Coroana, în cas că ea va fi decretată, să nu o sancționeze la nici un cas.

S'a pus totodată la cale și o mare mișcare, ea și celelalte țări din monarhie să protesteze în contra uniunii plănuite, până la întrunirea parlamentului central, care va avea apoi să se ocupe de nou cu chestia aceasta.

Românii erau deci desorientați, și în prima linie desorientată era presa română.

Aveam pe atunci două organe de publicitate: » *Organul Luminării* » la Blaj și » *Gazeta Transilvaniei* » la Brașov. Să vedem ce păreri aveau ele despre *uniune* ?

După-ce atât unul, cât și celalalt dintre aceste două ziare românești, a salutat *cu căldură* hotărîrile luate din partea adunării Maghiarilor ținută în 23 Martie la Cluj în chestia *uniunii*, — din cari (zicea „Gazeta“) » *nu poate să răsară decât binecuvîntare și fericire pentru întreaga noastră patrie muntoasă*, — revin ambele asupra chestiunii și o tratează în mod amănunțit.

» *Organul Luminării* » a scris patru articole în chestia uniunii, de următorul cuprins:

I. Obiectul zilei și întrebăciunea mai momentoasă de acum pentru Transilvania e *uniunea ei cu Ungaria*. Dela deslegarea ei depinde viitorul și soarta acestei patrii scumpe și încâtva chiar și a Românilor de aci. De aci credem a fi și noi măcar acum odată îndatoriți a ne da părerea politică întru interesul public, încât adecă

această uniune poate fi de poftit peste tot și în parte pentru poporul român.

Peste tot luând, un stat, cu cât e mai mic, cu atât e și mai neputincios. Și din acest punct de vedere, folosul și lipsa uniunii, chiar și când Ungaria ar fi rămas sub forma constituțiunii de mai nainte, nu ar mai pute fi tras la îndoială.

De altă parte, după forma internă politică a acestei provincii, tăiată între atâtea naționalități, neasemenea în drepturi și datorințe cetățenești, cu privilegiile părților celor mai mici, și servitutea celei mai numeroase, Transilvania se află într'o poziție stângace și împedecată, așa încât de sine nu se poate elupta la o stare mai fericitoare sub sistema de acum, nici earăși a schimba sistema fără scuturări afunde, după rivalitatea naționalităților interesate. . . . .

Românii deci nici mai nainte nu aveau nimica de-a perde unindu-se Transilvania cu Ungaria. Cei cari aveau de-a perde, sau se temeau de perdere, s'ar fi opus și mai de mult și s'ar opune și acum de le-ar fi în putere. Nobilii și Săcuii aveau și mai puțin, au mai nimica de-a perde. Ci ei câștigă mult: consolidarea naționalității ungurești cu apăsarea sau înghițirea tuturor celorlalte, de care se temeau atât Sașii din Transilvania cât și Croații, încă poate și Românii.

Aste casuri ținură însă numai până la 15 -18 Martie a. c., când Ungaria deodată îmbracă o nouă formă fundată pe principii cu totul diverse de cum erau ale privilegiilor și distingerii între naționalități, clase și confesiuni: pe principiile omenimei, după care toți locuitorii aceleiași patrii au asemenea drepturi și asemenea datorințe, fără alegere între naționalitate și naționalitate, între clasă și clasă, între confesiune și confesiune. Toată distingerea de aci rămânând numai, că naționalitatea ungurească, căreia după tradițiunile istorice-politice până acum 'i-se cuvine întâietatea, 'și-a câștigat limbei sale dreptul de limbă diplomatică în administrațiunea publică și științele mai înalte.

Noi nu credem a mai fi de lipsă a demonstra, că tot statul *trebuie* să aibă o limbă diplomatică pentru administrațiunea publică din lăuntru, și că prin urmare aceeași *trebuie* să fie și limba științelor pentru școalele mai înalte.

Legătura strinsă, nedespărțită între limba administrațiunii și a științelor, e din firea lucrurilor purezând, cât nici nu poate fi altmintrelea. Alta e cu școalele elementare și teologice, în ori-ce țeară, unde și naționalități sânt mai multe și culturile mai diverse.

Nu e îndoală, că nesuferința ce a arătat Ungaria în timpurile mai dincoace cătră limbile unor naționalități, a înșuflet o neîncredere nemăsurată în celelalte popoare, firește zeloase pentru naționalitate și limbă. Ci acest principiu prejudicios și împărechetor trebuie să încete, și în parte să pare a fi încetat. Aceasta poștește înțeleapta politică, binele public și înseși drepturile personale, înăscute tuturor națiunilor ca și indivizilor.

Pentru Români mai mare a fost pericolul fără Ungaria decât cu ea, de oare-ce un milion 272.782 de Români în Ungaria de astăzi mai curând se pot înghiți decât trei milioane din Ungaria unită.

După acestea ni-se pare, că nu mai poate fi îndoală, că uniunea cu Ungaria nu numai peste tot, ci *chiar și pentru Români*, din multe cauze *e de dorit*. Pericolul stingerii naționalității române nu e mai mare decât pentru naționalitățile slavice din Ungaria, ci e mai mic decât pentru naționalitatea germană. Și nu e îndoală, că drepturi speciale, comune tuturor celorlalte naționalități diverse de cea ungurească, în Ungaria *să vor garanta prin legea țării*. Poate fi că asta să se întempe încă sub dieta de acum.

De unde nu, noua dietă, ce să va înființa pe base cu totul alte de cum au fost cele de până acum, și *va reprezenta într'adevăr întreg poporul Ungariei*, sperăm că nu va lipsi a împlini cât mai curând această condițiune neapărat de lipsă spre câștigarea și ținerea adevăratei frățești uniri între aceste națiuni, ce trebuie să le însufle numai dorul de-a vedea această țeară tare și înflorită.

Ideile noastre în acest obiect le vom spune în art. următor; aici adaugem numai, că dorirea Ungariei este, ca și provinciile române, adoptând asemenea instituțiuni liberale, să dea mâna cu Ungaria în strinsă și frățească legătură în contra absolutismului colosal, ce amenință libertatea Europei.

II. Uniunea Transilvaniei în ce modru ar veni a se efectua cu Ungaria, nu se pare a fi aceeași a tuturor opiniune. Din partea naționalității ungurești se pare a fi cea atinsă de noi în art. din numărul trecut; bine însemnând însă, că asta opiniune într'adevăr e opiniunea partidei liberale, căreia atari idei sunt proprie și domestice, când de partea partidei conservative e numai adoptată cam fără voe. Speranța, că întorcându-se poate lucrurile spre altă față, va mai pute scăpa din naufragiu măcar o parte din bagagiul vechilor privilegii și prerogative, n'a perit încă de tot.

În scurt, o parte voește ca uniunea Transilvaniei să fie adevăr, o țeară, o constituțiune; alta ca să fie numai ficțiune: o țeară numită Ungaria, cu o provincă numită Transilvania, cu două constituțiuni, cu trei națiuni ale Transilvaniei, cu toate privilegiile dela vechii regi ai Ungariei, etc. Cu un cuvânt, după atare idee, Transilvania ar forma stat în stat.

Noi însă nu ne simțim astringși a demonstra, cât de puțină posibilitate poate să aihă o așa îmbetrănită idee de-a fi acuprinsă de Ungaria, de acea Ungarie, care cu o lovitură sfârmă toate privilegiile, cu Verbóczy, Corpus Juris, etc. până în fața pământului. încât pe ea, ca pe o tablă rasă, n'a mai rămas alta decât rege, dinastie, libertate și egalitate în drepturi și datorințe, pentru toți locuitorii ei într'asemenea.

Uniunea, după părerea noastră, de acum e mai mult *faptă* decât *idee*. Ea curge ca un torent, cărui nici Sasul nici Românul nu va fi în stare de a-i contrasta, chiar și când ar voi, ceea-ce nu s'ar prea poate crede. *Uniunea e o necesitate*, ce mai mult ne răpește decât ne lasă în voe. Aspectele sânt așa, cât vrând-nevrând, *trebuie să ne unim*. De aci îngrijirea fiecăruia din noi, nu mai poate fi alta decât a ne păzi, ca torentul să nu ne apuce neprevăzuți, și așa să nu ne arunce în vâltoare și să ne înghiță fără de scăpare.

Dar' ar mai rămâne probabilitatea. că sau Transilvania nu s'ar va uni cu Ungaria, sau că unindu-se, uniunea va fi numai *pro forma!*

O, atunci datoria, datoria cea mai ântăia a Românului nu ar mai pute fi la îndoială nici măcar un moment, datoria de a-și cere cu energie și a-și recăștiga asemenea drepturi cu națiunile privilegiate într'adevăr, nu pe hârtie numai, sau ca petec și accesoriu, ci *ca națiune!*

Și aste drepte pretensiuni, ni-se pare-că de acum înainte nici că ar mai pute întâmpina serioase împedecări. Geniul timpului, sau mai bine violența evenimentelor, suflă de pe calea libertății popoarelor ca pulberea toate stavilele, catenele și încuetoarele ce-i ținea pașii înferaiți de sute de ani.

Noi însă, după-cum acea probabilitate e ca nimica, mărturisim, că așa sântem scurți de vedere, cât nu putem vedea nici cea mai mică diferență, între starea noastră *ca națiune* în Transilvania sau ca parte a poporului Ungariei. Drepturile tot acelea, cu aceleași greutateți, și asemenea sau mai mic pericol pentru limbă. Singura diferență ar fi, că înainte de a deveni națiune transilvană privilegiată ca și altele (măcar că unde sânt privilegiile comune tuturor nu mai poate fi vorba de privilegii, ci numai de drepturi cu datorințe)

încă mult am avea a ne lupta cu rivalitatea naționalităților, ce cu greu s'ar deda să ne socotească de aceeași condițiune cu sine, mai ales la început. Când din contră, prin adevărata uniune cu Ungaria, toate astea și mai pe ușor și mai curând se pot câștiga.

III. După-cum credința noastră politică e, cumcă Transilvania numai unită cu Ungaria sau resolută într'însa poate să ajungă la o însemnătate politică, pe când de sineși numai, afară de toată îndoiala, încă îndelungat timp va să fie teatrul rivalităților și împărechierii; cumcă numai într'acest modru s'ar aplană mai cu împăciuire toate diferențele între națiunile rivale din Transilvania, și cumcă numai așa s'ar pute mai cu siguritate și mai curând câștiga și aici dorul a toată Europa civilisată și necivilisată de *libertate, egalitate și frățietate*: așa de altă parte nu ascundem acea convingere a noastră, cumcă aceeași uniune *ne-ar mijloci o mai mare soliditate națională, să zicem și religioasă*.

Noi mărturisim, și cu noi credem că tot Românul, cumcă nu putem fără multă durere vedea, cum după-ce Românul prin atâtea stările naturali și politice e împărțit între atâtea părțile mărune și nesolide, acea despărțire să mai adăose și din partea religioasă; și după-ce apele și munții ne tăiară de cătră olaltă, și după-ce interesele politice, nu ale noastre, ne rupseră toată comunicațiunea și înfrățirea între noi, și câtă ne mai rămase neștearsă de tot: veni demonul nemulțumirii și aruncă sămânța împărechierii chiar și în sîmul familiilor și conștiințelor religioase. Tăindu-se Transilvania de cătră Ungaria, noi resti dincoace de Carpați, cari până atunci eram *un* popor, ne tăiarăm în *doi*, ear' după nemulțumirea cu rezultatele așteptate dela uniunea religioasă, în urmă ne despăcarăm în *patru*.

Astă despărțire la toată întemplarea e o calamitate publică a națiunii. Dela ea să trag în cea mai mare parte toate calamitățile politice, câte întimpină acest popor dela despărțirea Transilvaniei de cătră Ungaria. Dela ea să trag nespusele pedeci, ce întimpină acest popor în toate luptele ce s'au nevoit de 150 de ani încoace, spre câștigarea măcar celor mai neapărat convenite drepturi, însă tot îndeșert!

Neputința acestui popor, tăiat într'atâtea împărțituri, fù temeiul cel mai de frunte ce nu-'i lăsă nici un mod de a se ridica dela pământ, unde sta incatenat.

Interesul adevărat al Românilor este a se uni între sine din toate puterile, pentru-ca aceste pedeci să se ridice din mijloc, și Românii dincoace să fie numai *un* popor, cu o lege. *Un popor*,

unindu-se Transilvania cu Ungaria. O lege, lăsând pe conștiința fiecărui Român cele patru puncte, ce singure despart pe unit de neunit, crezute să fie de aceia, cari se simt îndemnați de singură convingerea din lăuntru, fără de a mai ridica părete în mijlocul fraților.

Pe acest temei, dorirea și tendența tuturor Românilor Daciei septentrionale din Ungaria și Transilvania trebuie să fie *un popor, o lege, cu deplină libertate, egalitate și frățietate.*

Ca popor, dreptul de întâiu și mai esențial, ca și datorința, este de a conserva și apăra naționalitatea românească. Noi nu voim a prejudeca naționalităților străine, nici măcar dorind, ca naționalități străine să se absoarbă în naționalitatea română. Românului nu-î place a se amesteca cu sânge străin. El 'și-a conservat această antipatie domestică până în ziua de astăzi. Ea se va conserva și de aci înainte. Elementul român e atât de numeros, încât nu are trebuință spre învierea și întinerirea sângelui român a se împrumuta dela elemente străine, precum poate alte naționalități. Acest drept ni-se cuvine ca oameni din dreptul libertății omenești.

Acest drept îl cerem pentru noi și-l concedem din toată inima tuturor celorlalte naționalități, din dreptul egalității. Și precum în viața religioasă, ca creștini, toți suntem frați, așa și în viața politică nu numai persoanele, ci și naționalitățile se cuvine a fi frați.

Libertate, egalitate, frățietate! Asta e acum devisa tuturor popoarelor Europei, asta trebuie să fie devisa și a tuturor popoarelor Ungariei. Toată naționalitatea, ca și tot individul, care nu recunoaște toate aceste trei principii axiomatice, ce caracterizează spiritul Europei civilizate, e *barbară*, tiranică și nu mai are loc în sînul națiunilor Europei! Ea se ține într'adevăr de altă parte a pământului, unde aste trei cuvinte ale Europei nu sînt cunoscute, au nu sînt prețuite, numească-se cu ori-ce nume: de Rusia, Siberia, Turcia, etc.

Cu acest drept e împreunat dreptul de a ne conserva și apăra *limba națională.* Drept învechit care-l avem astăzi, și care nu ni-l-a răpit și nici n'a putut a-l răpi ori-ce calamitate publică.

Românul nici unindu-se cu Ungaria nu-și va lăpêda acest tezaur prețios. Prin limba sa Românul e legat, nu numai cu prezentul, ci și cu cel mai glorios trecut. Ca Români, ei au în istoria străbunilor Romani exemplele celor mai strălucite virtuți domestice și publice, politice și militare, ale instituțiunilor celor mai liberale, ale artelor și științelor.

Ca parte a familiei popoarelor romanice. celor în Europa mai civilizate, ea are exemplele cele mai glorioase în popoarele surori: Italia, Franca și Spania.

De aceasta Românul nu poate, nu trebuie să-și uite. Ca locuitorii cei mai vechi ai Daciei, Românii fură cei dintâiu, cari deteră Ungurilor mâna de frățietate; credem că le vor întinde și acum.

IV. Aceste drepturi, cari singure se par periclitare prin uniunea cu Ungaria, deși noi în personă-ne nu simțim acea temere, sânt cele mai atâtăie drepturi și fundamentale, fără cari nu este vieață politică. Națiunea ungară prea bine simte marele moment al acestor drepturi, pentru cari atâtă s'a luptat. Ea știe prea bine, că nu numai cu pâne trăește omul, ci într'aceste zile de înălțare universală a inimelor mai are trebuință și de nutriment politic. Națiunea ungară tocmai dela acelea drepturi de naționalitate își începù vieața politică, și numai pe temeiul lor eluptă recâștigarea acelor drepturi omenești, cari fac gloria Ungariei moderne. Se cuvine dar', ca acele drepturi să le recunoască și celorlalte naționalități: slave, române și germane, din mijlocul seu, cărora le dete însași un așa nobil exemplu; pentru-că numai așa va fi gloria Ungariei adevărată și completă, numai așa înfrățirea națiunilor sigilată.

De aci noi nici nu putem pricepe, din ce rațiuni națiunea ungară ar putea să caute cu ochi rēi la conservarea și apărarea acestor drepturi, ce n'au nimica ostil în contra nici unei naționalități, cu atât mai puțin în contra națiunii ungurești.

Garantisarea, din contră, a acestor drepturi, credem că este o datorință din partea acestei națiuni, spre tăerea din mijloc acelor prepusuri, nu neintemeiate, ce unii prea zeloși naționaliști ungari deșteptară în dreptul altor naționalități. Ea are datorința de-a asigura pe celelalte naționalități, cumcă le va respecta ca pe a sa însași; și în cuvântul nobilei Ungarie, pronunțat înainte de înființarea uniunii, mai mult se vor încrede decât în jurămintele politice. ce se țin numai de azi până mâne.

Aceste drepturi asicurate, încă în dieta proximă a Transilvaniei vor fi ca o *magna-charta* pentru Români. Ei prin acea garanție vor cunoaște, că ideile propagandistice n'au fost ideile națiunii ungarice, și așa Românii, ca și Sașii, cu inimile așezate se vor întoarce din toate puterile cătră conlucrarea spre binele și înflorirea patriei; când fără acea garanție toate celelalte drepturi, garantisate prin uniunea

cu Ungaria, ar rămâne seci, nemulțumitoare, și însași uniunea problematică. Drept că noi încă nu putem pricepe politica ce se urmează din partea națiunii ungare către noi și către Sași; noi am pute cita măcar nrul 253 din »E. H. unde tot pe aceeași foaie și Sașilor se asigurază că nu-și vor perde pe ai lor 22 deputați, și Românilor li-se deschide speranța că vor merge și de ai lor, de pe fundul regiu dimpreună cu Sașii la dieta Ungariei. La toată întemplarea, aici și airea este ceva obscuritate.

Ci noi încheiem cu atâta, rezervându-ne celelalte, ce s'ar mai ține de această materie, pentru alte articole⁴.

Cum se vede din articolele reproduse, »*Organul Luminării*» era pentru uniune, pe care o considera de o *necesitate pentru Români*. De aceea cerea, că articolii de lege votați de către dieta din Pojon să se estindă numai decât și asupra Transilvaniei, ear' pentru mulțumirea Românilor să se întregească încă cu un scurt articol de lege, prin care »*națiunea română*» să introducă în drepturile politice și municipale-comunale ale celorlalte trei națiuni reperate din Transilvania, ear' *legea greco-românească* să recunoaște de religie receptă, fără distingere între unită și neunită, întocmai ca celelalte patru religii reperate din Transilvania⁴.

Acestea erau vederile organului de publicitate din Blaj, în chestia uniunii; și se poate zice, că ele erau vederile întregii inteligențe române din Blaj, destul de numeroasă pe acelea vremuri pentru a forma din Blaj un centru, nu numai de *cultură*, ci și de *politică națională* română, cu rol decisiv în afacerile noastre publice. Și că totuși aceste vederi nu erau cele adevărate ale poporului român, nu erau scoase din sentimentele poporului însuși, — au trebuit să se convingă și Blăjenii în scurtă vreme.

Dar' să vedem care era opiniunea celui alt ziar românesc, în chestia uniunii, opiniunea »*Gazelei Transilvaniei*», care apărea, ca și acuma, în alt centru românesc, în *Brașov*, și era favorisată și de împrejurarea, că fiind aproape de România cunoștea și părerile politicianilor de dincolo de munți.

Chestia a fost tratată în »*Foaia pentru minte inimă și literatură*», pe atunci fiica »*Gazelei Transilvaniei*», — și a fost tratată într'un mod foarte rezervat, fără a se lua poziție hotărîită nici pentru uniune nici contra uniunii. Să ziceau următoarele:

„Din toate reformele câte ne stau înainte în Transilvania, uniunea e reforma reformelor, pentru-că prin ea, după a noastră părere, să

vor cutreera cele mai multe raporturi politice și sociale, peste toate clasele locuitorilor. Zisa unire, sau mai drept vorbind *reunire*, sta și înaintea de anul 1526. În anii din urmă nobilimea maghiară, mai virtuos din punctul de vedere al naționalității sale, cu dorința de a-și asigura nu numai viitorul genetic, ci și preponderanța politică peste celelalte, arată în o parte mare a sa o ferbinte aplicare către acea unire“... .

Să vede din puținele citate, că dispoziția era *pentru uniune*, dar' scriitorul se temea să o exprime pe față.

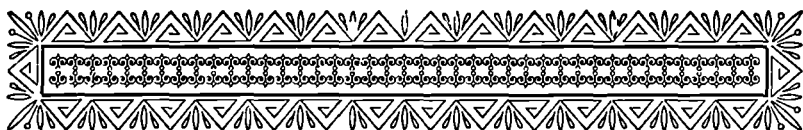
Cu altă ocaziune, vorbind numita foaie despre cele douăsprezece puncte votate în adunarea dela Pesta, referitor la punctul uniunii Transilvaniei cu Ungaria zicea următoarele :

„Din parte-ne mărturisim, că mulți Români simțiră până acum puțină simpatie către uniune, deși ea ne promite celelalte 11 puncturi; noi însă, de să va realiza, nu-'i ducem nici o frică“.

Va să zică Brașovul nu se temea de uniune, pe când Blajul o considera de adevărată *necesitate* pentru poporul român.

Dar' nu era nimerită coarda adevărată a sentimentului obștesc. a voinței naționale, nici dintr'o parte nici din cealaltă. De aceea, am greși când am afirma, că opiniunea publică română era reprezentată în chestia uniunii prin aceste două gazete românești. Opiniune publică română încă nici nu exista în chestia numită, — abia acum începuse a se forma. Și s'a format, pornind valorile deodată din trei locuri, din trei centre: dela *Blaj*, *Sibiu* și *Murș-Oșorhei*.

Mișcarea Românilor.

În mijlocul espusei mișcări generale de popoare, nu mai puteau rămâne în amorteală și nepăsători nici Români. Și nu puteau rămâne nepăsători, după-ce au văzut *direcția* în care se mișca poporul maghiar și au înțeles *scopul* pe care-l urmăria politica maghiară.

Au început deci a se mișca și Români. Și unei schînteii dumnezești, trimisă de sus, este a se atribui, că *în una și aceeași zi* s'au pus în mișcare în mai multe locuri.

Ziua aceasta, vrednică să fie trecută între sărbătorile noastre naționale, e — 25 Martie.

În 25 Martie s'a ținut conferință confidențială în Blaj.

În 25 Martie s'a ținut întrunirea primă a tinerimii române din Murăș-Oșorhei.

În 25 Martie a apărut memorabila proclamație a lui *Simeon Barnușiu* în Sibiu; și în fine, tot în 25 Martie s'a ținut și la Brașov o întrunire românească, în care s'a luat hotărîrea să se înainteze magistratului orășenesc adresă, în *causa română*.

Să începem cu Oșorheiul.

Demonstrațiunile și manifestațiunile erau la ordinea zilei și aici; și erau puse la cale și aici de tinerimea maghiară, care luase poziție energică și pronunțată *pentru uniune* și *pentru convocarea* dietei din Ardeal, ca să decreteze uniunea.

Pe atunci se aflau mulți tineri *români* în Oșorhei, absolvenți de studii, cari făceau praxă la tabla regească de acolo, pentru a se pregăti pentru o carieră sau alta.

Contemporanii *Papiu Ilarian* și *G. Barișiu* ne înșiră următoarele nume: Basiliu L. Pop, Iacob Bologa, Servian Popoviciu, Ioan Murgineanu, Iosif Hodoșiu, Nicolae Solomon, Petru Dobra, Ioan Butean, Avram Iancu, Alexandru Papiu Ilarian, Const. Secarianu, Const. G. Ioan, Samuil Poruțiu, Petru Roșca, I. Pinciu, Dionisiu P.

Marțian, Amos Tordășan, Tobias, Frâncu, Bota, Vasile Vesprimean, și alții.

În ziua de 25 Martie tinerimea maghiară din Oșorheiu a ținut o mare adunare, cercetată de multă lume, în care s'a decis înaintarea unei petiții la Monarch, pentru acordarea tuturor libertăților moderne și pentru *uniunea Ardealului cu Ungaria*

Tinerimea română din M. Oșorheiu a fost invitată în toată forma să iee parte și ea la adunare, și să subscrie petiția alături cu tinerimea maghiară. În desorientarea în care se aflau, tinerii români nu știau cum va fi mai bine: să meargă, ori să nu meargă, pentru-că se temeau se nu compromită cumva cauza română, care începuse a se ivi tot mai mult pe plan. Mai juca rol și împrejurarea, că mulți dintre tinerii români erau *pentru uniune*, fiindcă îi ademeniseră celelalte unsprézece puncte din programul politic al Maghiarilor, votat la Pesta.

În cele din urmă Românii s'au decis *să meargă* și ei la adunarea Maghiarilor. Și au mers, nu numai, dar' doi dintre practicantii, sau cum se numeau pe atunci, *jurații* români, au ținut chiar și vorbiri.

Unul dintre oratorii români a declarat în fața mulțimii maghiare, că: „Și eu subscriu această petițiune, dar' o subscriu *ca Român*, și în speranța că:

a) se va șterge iobăgia fără nici o desdaunare, nici din partea țeranilor, nici din partea statului, căci după dreptate țeranii ar avea drept de-a pretinde desdaunare dela aristocrației unguri pentru nedreptățile de veacuri îndurate, prin usurparea drepturilor neînstrăinabile omenești;

b) *se vor respecta și garanta toate naționalitățile și limbile din Ungaria și Transilvania*».

Eată că ideea a fost dată, ideea *egalei îndreptățiri naționale*, singura pentru care putea fi purtată *lupta națională*. Și tinerimea română din M. Oșorheiu a înțeles-o și a început a o cultiva.

Seara, Maghiarii au aranjat demonstrațiuni pe strade. S'au ținut earăși vorbiri. La provocarea colegilor sei români, cari se aflau de față (mai mult din curiozitate), a vorbit și cancelistul *Samuil Porușiu*, zicând următoarele:

„Fraților! Pentru-ce pretindeți voi ca toate să fie numai ungurești? Pentru-ce faceți și pe Dumnezeu Ungur? Haid' să zicem și să jurăm pe *Dumnezeul popoarelor!*»

Maghiarii au început să-1 huiduească, ear' unul dintre ei 'l-a apostrofat cu cuvintele:

„Dar' d-ta ai subscris uniunea; d-ta ești Maghiar acum, cetățene Porușiu!“

Maghiarii 'și-au continuat demonstrațiunile, strigând *uniune sau moarte*, și cântând cântece însuflețitoare; ear' Românii s'au retras, îngândurați și nedumeriți, că oare de unde atâta entusiasm, atâta însuflețire, la un popor atât de mic, cum sunt Maghiarii?

Și meditănd asupra lucrului, au venit la convingerea că: *din voință tare și nestrămutată*. Și au luat hotărîrea *să voească și ei!* S'au întrunit deci și s'au sfătuit.

Tocmai atunci sosise la M. Oșorheiu tinărul *Nic. Birlea*, trimis solie din Blaj, ca să vadă care este dispoziția tinerimei române din Oșorheiu. Era nepot al episcopului *Leményi* și naționalist înflăcărat, — cum ne spune *Papiu Ilarian*.

Spunea, că în 25 Martie a fost în Blaj conferență, în casele canonicului *Cipariu*, pentru a se lua hotărîre, ce e de făcut în fața evenimentelor ce se desvoltă. Au luat parte la conferență și clericii și studenții din clasele superioare. S'a ventilat ideea înaintării unei petițiuni la Monarh, idee susținută de canonicul *Cipariu*, pe când canonicul *Rașiu* zicea, că petițiunea să fie înaintată nu numai Monarhului ci și dietei.

Spunea, cum profesorul *Ioan Turcu*, într'o frumoasă vorbire a accentuat, că Românii să nu se mai roage ci *să pretindă*, și cum clericul *Todoran* a răspuns: „nici să nu mai pretindem ci *să luăm ce e al nostru!*“

Vorbea despre însuflețirea de care sînt cuprinși toți cei din Blaj, — profesori și studenți, — și despre dorul de a-'și manifesta această însuflețire, dacă *s'ar pute afla o cale potrivită*.

Și calea a fost căutată și a fost aflată!

Seara, în ziua următoare, 26 Martie, vre-o treizeci de jurați români se adunară de nou, în locuința lui *Avram Iancu*. Entusiasmul era la culme, pentru-că soluția se aflase. Concluzul ce s'a luat era: *Să consultăm poporul*; de aceea:

Pe Dumineca Tomei, după Paști, toți tinerii căși se află în această mică adunare, cu toți cunoscuții lor, civili și preoți, inteligenți și fărani, pe cari îi vor pute îndupleca, să se afle în Blaj.

Toți cei prezenți au ridicat mânilor și au depus *jurământ*, că în Dumineca Tomei, trecînd prin foc și prin apă, dînd piept cu

ori-ce pericol, se vor întâlni în Blaj, și fiecare va aduce cu sine *pe toți cei-ce voesc binele neamului românesc*.

Ca fulgerul s'a lățit în toate părțile ideea ținerii unei adunări naționale române în Dumineca Tomei, care pretutindenea a fost primită cu mare bucurie și cu nespusă însuflețire. Era aprobată și salutată de toți Românii, ca singura modalitate de-a scoate poporul român din desorientarea în care se afla.

Din gură în gură, din sat în sat a mers deci lozinca *La Dumineca Tomei în Blaj**, și nimeni nu se mai gândea la pedeci, ci numai la entuziasmul de care va fi cuprinsă obștea românească la luarea concluserilor.

Nicolae Bîrlea a plecat în dimineața următoare îndărăt la Blaj, pentru a duce îmbucătoarea veste despre cele întemplate. Și a sosit la Blaj tocmai în momentul potrivit. Tinerimea dela școalele din Blaj avea să plece în vacanțe, pe sărbătorile Paștilor. Profesorul *Aron Pumnul*, luând știre despre hotărîrea din M.-Oșorheiu, a compus numai decât o *proclamațiune* prin care să convoacă adunarea națională pe Dumineca Tomei la Blaj. Studenții și clericii au copiat-o în sute de exemplare, și luând-o cu ei au împrăștiat-o în toate părțile țării locuite de Români, — pe unde au lățit și cu gura faima despre proiectata adunare din Dumineca Tomei.

În câteva zile întreg Ardealul era pus în mișcare, și nimeni nu mai vorbea despre alta, și nu se mai gândea la alta, decât la frumoasa și măreața zi din Dumineca Tomei, în care și poporul român, înviat din o moarte seculară părută, va spune în fața lumii și a lui Dumnezeu *ce voește și ce dorește*.

Proclamațiunea lui *Pumnul* era de următorul cuprins :

» *Trăească împăratul* și trăească națiunile locuitoare în Ardeal : cea maghiară, cea sasă și a Sécuilor !

Să proclamăm *pacea, frățietatea și libertatea*, căci scopul principal reșede în iubirea deaproapelui nostru !

Dar' iubirea aceasta nu a esistat până acuma, fiindcă Românii nu au posedat drepturile pe cari le au celelalte națiuni și cari drepturi compet de mult și națiunii române. A sosit vremea, ca și Românii să ceară și să câștige aceste drepturi. Dar' cine să le ceară ? Cine e îndreptățit să o facă aceasta ? Episcopul nu le poate cere, pentru-că el e numai părinte sufletesc al Românilor. *Poporul român ?* Da ; însă el nu e reprezentat în parlament. Atunci cine să le ceară ? Singur numai complexul, *totalitatea poporului !*

În scopul acesta e de lipsă, ca *poporul să se adune și să se sfătuiască*.

E datorința protopopilor, preoților și a credincioșilor civili, ca din fiecare tract protopresbiteral să vină la Blaj protopopul câte cu doi preoți și cu câte doi oameni din fiecare sat, fie uniți, fie neuniți, căci doară *toți sântem Români*.

Să nu așteptați ca vlădicul să vă cheme, ci avertizați pe toți să vină și veniți toți! Să nu vă temeți de nimica. Spuneți celorlalte națiuni cu gura și dovediți-le, că noi le iubim pe ele ca pe niște surori, cu cari locuim în una și aceeași patrie, — dar' *dreptatea cere, ca și ele să ne iubească pe noi*.

Spuneți-le, că noi nu voim să câștigăm drepturile omenești cu sabia, cu desconsiderarea legilor minții sănătoase, și că de aceea voim să ne adunăm, ca *să ne consultăm asupra drepturilor acestora*, pentru-că dreptul câștigat cu sabia nu e drept, ci *abus și confiscare de drept*, și durează numai până atunci, până nu ruginește sabia, sau nu obosește brațul care poartă sabia. Dar' dreptul isvorit din mintea sănătoasă durează atâta, cât însași mintea!

Comunicați *principiile* acestea compatrioților vostri! Spuneți-le să li-se închine și ei, și atunci nu va fi trebuință de tunuri! Atunci așa ne vom pute saluta unii pe alții: *Trăească frățietatea!*

Români! Uniți-vă în cugete și *adunați-vă la Blaj*, pentru-ca se ne înțelegem, ce să cerem dela părinții patriei?

Numai pe calea aceasta putem compune o petițiune *în numele tuturilor Românilor*.

Cu aceasta sântem datori patriei și națiunii; și dacă nu facem așa, *necredincioși sântem țării, domnitorului și națiunii noastre*.

Istoria așa ne va aprecia, și strănepoții noștri așa ne vor hincuvânta sau blăstema, — după-cum vor fi faptele noastre! "...

*

Așa s'a urzit *prima adunare politică* a poporului român din Transilvania, și așa s'a pus tinerimea română dela școalele din Blaj în serviciul cauzei române, răspândind prin toate părțile proclamația lui *Pumnul*, și făcând propagandă, ca niște adevărați apostoli, teologii și studenții, — pentru întrunirea unei lumi cât de mari românești în Dumineca Tomei la Blaj.

S'a compus un plan, după care toți își aveau rolurile bine stabilite, și seamă avea să dea fiecare despre cele împlinite la reîntoarcerea sa în Blaj.

Forma era deci aflată, pentru a se putea manifesta și poporul român, conform spiritului timpului și amăsurat demnității sale naționale; mai lipsea *fondul*, cum. și în ce direcție să se manifesteze? Și s'a aflat și *fondul*. Pe când *forma* a primit naștere în *M.-Oșorheiu*, *fondul* a fost scos pe plan în *Sibiiu*, — unde se afla pe atunci *Simeon Bărnuțiu*, ca student în drept. Pentru-că *el* a fost părintele fondului politiceii române.

Pe când în *Murăș-Oșorheiu* o schintee dumnezească a luminat mintea tinerimei române și a făcut-o să afle calea adevărată pe care are să pășească poporul român pentru a-și manifesta cu demnitate dorința și voința: la *Sibiiu* tot o inspirație divină, și tot atunci, a luminat mintea și de altcum luminatului *Simeon Bărnuțiu*, pentru a pute precisa și *direcția* în care are să se facă această manifestare, pentru-ca să fie deamnă de poporul român.

Tot în 25 Martie s'a împărțit printre Români din *Sibiiu* o *proclamațiune* scrisă, în care se zicea, că Români au să ceară *congres național*, în care națiunea română să-și reclame toate drepturile confiscate și că numai după-ce va fi reîntegrată națiunea română în toate drepturile avute poate fi vorba de uniunea Ardealului cu Ungaria, pentru-că numai o națiune liberă poate dispune de sine, ear' uniunea e un act care privește pe Români în prima linie.

Cu toate că proclamația nu era subscrisă, — din cuprinsul ei a putut înțelege fiecare că a eșit din condeiul lui *Bărnuțiu*. Tonul energetic, impunător, nu rugător, care trecea prin întreaga proclamațiune, și claritatea de idei, înșirate în mod convingător și însuflețitor totodată, tradau pe atletul cunoscut și până aci ca neînfrânt luptător pe terenul vieții publice române, care însă prin proclamația aceasta a ajuns să fie adevărat luceafăr pe orizontul înourat al vieții noastre naționale.

Întreaga românimă aștepta, ca în desorientarea generală, în confuzia în care se afla, să iasă pe plan *unul*, care să arate calea ce duce spre mântuire, sau cum scria *Foia pentru minte, inimă și literatură*, care: *să ne ia de mână și să ne zică: veniți încoaci, aci să stați, de aci se porniți, asta să voiți, asta să pretindeți înuainte de toate* .

Și omul acesta s'a aflat și s'a arătat lumii românești în întraga splendoare a minții sale luminate.

Numele lui era *Simeon Bărnuțiu!*

El a spus ântâiu Românilor să țină la *principiul național*, să ceară *independență națională* și numai după aceea să stee de vorbă cu Ungurii în chestia uniunii!

Scoase au fost aceste cuvinte din însași inima poporului român, și tocmai de aceea 'și-au făcut atât de repede drumul earăși îndărăt, la inima poporului român, care a început să-l sərbătorească pe Bărnuțiu ca pe idolul seu, ca pe mântuitorul seu.

Vom avea ocasiune să cunoaștem întreaga individualitate politică a acestui mare și rar bărbat al nostru, turnată în memorabila sa vorbire rostită cu ocasiunea ținerii adunării naționale de pe *Câmpul libertății*, — vorbire, care a făcut și pe cei mai convinși unioniști să se lapede de convingerea lor și să accepteze vederile sale, cari erau *în contra uniunii*. Aici ne mărginim a vorbi numai despre proclamația sa din 25 Martie, care a făcut enorm de mare senzație printre Români.

Ea a avut darul de-a clarifica la moment situația și *de-a da direcțiivă politiceii noastre naționale*, ale cărei baze s'au pus apoi în mod atât de impunător pe *Câmpul libertății* din Blaj.

Papiu Ilarian ne spune, că în urma acestei proclamațiuni ideile s'au lămurit în punctul naționalității și al uniunii atât de bine, încât până la 15 Maiu, ziua adunării de pe *Câmpul libertății*, proclamația lui *Bărnuțiu* forma programa națională a întregii națiuni române din Transilvania.

Erau și de aceia, cari la început au condamnat-o, sub cuvânt că strică toată frățietatea cu Ungurii, dela cari națiunea română tocmai acum ar pute să câștige cele mai multe și mai frumoase favoruri, — dar' gurile lor au amuțit când au văzut cum e curentul și cum marea majoritate a Românilor e încântată și entusiasmată de ideile cuprinse în proclamația lui *Bărnuțiu*.

Din momentul aparițiunii acestei proclamațiuni *Simeon Barnuțiu* a devenit centrul întregii mișcări naționale, centrul încrederii nemărginite cu care 'l-au onorat inimile românești din toate părțile Transilvaniei, — o încredere prea bine meritată.

Ajunsă la Blaj și în alte centre locuite de Români, proclamația lui *Bărnuțiu* a pus în ferbere toate sufletele românești. Tinerii din Murăș-Oșorheiu și din Blaj, cari s'au fost angajat să cutreere toate

ținuturile românești și să informeze masele poporului, știau acum și aceea, că în ce direcție au să le informeze. Aveau să spună tuturor Românilor, că *uniunea cu Ungaria e o primejdie mare pentru Români din Ardeal*, o primejdie care trebuie combătută cu toate puterile omenești.

Românii aveau deci dată, nu numai *forma*, ci acum și *fondul* mișcării lor, — impusă de evenimentele timpului.

Proclamațiunea lui *Bărnuziu* era următoarea :

„
ear' Clujul declară cu mare
solemnitate, că voește uniunea.

Secuii încă să vor pronunța astfel, Sașii însă nu.

Să-și deschidă ochii fiecare Român și să se folosească de ocaziune, fiindcă, sau câștigă tot, sau pierde tot. Pierde aceea-ce avea și până acuma, — *naționalitatea!*

Aprobatele sînt scrise fără noi, și în ele, că națiunea română e numai tolerată!

Dar' nu vom înșira multele păcate, pentru-că Dumnezeu a dat zi de sărbătoare și pe seama popoarelor asuprite.

Fiecare oraș și sat răsună de bucurie, căci ziua de astăzi e învierea popoarelor adormite.

Și noi, un milion trei sute de mii, n'am fost națiune, ci am fost morți politicește.

pentru-ca să se ridice din pulbere și să trăească vieață eternă!

nu separați interesele voastre de interesele lui.

-----
cu nimeni, înainte de
a-l vedè pe el fericit. Apărați splendoarea poporului român, conservați
dulcea limbă maternă!

Spuneți Maghiarilor, că voi nu vorbiți de uniune până-ce dieta țării nu recunoaște națiunea română de atare!

Nobili Români, din Făgăraș, Valea-Hațegului și Chior, deșteptați-vă! Nu vă amăgiți cu Maghiarii. Nu vă înstrăinați de pământul Ardealului, de mama voastră, pe care brațele străbunilor vostri au câștigat-o pe seama voastră.

Spuneți Maghiarilor, că voi sunteți Români, credincioși împăratului, credincioși patriei, dar' *despre uniune nu vreți să știți nimica* până nu veți ave *congres național* în care să vă precisați dorințele naționale. Rugați-i să nu croască judecăți totdeauna *de nobis sine nobis*.

Au împărțit națiunea maghiară în națiune maghiară și sēcuiască, pentru-ca să poată spune, formăm cu Sașii țeară compusă din trei națiuni, ear' pe Români, cei mai vechi locuitori, 'i-au dat la o parte.

Chiar și acum limba lor e sancționată, ear' a noastră nici nu e băgată în seamă.

Așa nu mai poate merge!

Autoritatea limbii noastre trebuie să o recunoașteți în stat și în fața legii, — apărată cu sângele nostru!

Până nu va fi reprezentată întreaga națiune română în dietă, vom ridica protest în contra uniunii!

înainte de a fi recunoscută națiunea română de națiune politică!

În ziua următoare (26 Martie) *Bărnuțiu* redactă o a doua proclamațiune, ținută în termeni tot atât de energici și de naționali, — în care se cerea dela Români: „să vă adunați toți în jurul *principiului național*, aci să stați, de aci să porniți, aceasta se pretindeți înainte de toate; chiar pentru aceea, *nici o uniune cu Ungurii, cari nu vreau să știe de acest principiu*».

Ambele aceste proclamațiuni, multiplicare din partea juriștilor din Sibiiu, și resfirate în toate părțile, au avut, cum am spus, un efect covârșitor. Însuflețire și bucurie nespusă cuprinsese toate sufletele românești, că

Adunarea dela Dumineca Tomii.

Tinerimea română din Blaj și Oșorheiu, răspîdită prin întregul Ardeal, 'și-a împlinit bine misiunea. Cutreerate au fost din partea ei toate satele locuite de Români, în scopul, ca masele poporului să fie câștigate și însuflețite pentru sfânta cauză națională, și cărturarii și fruntașii dela sate invitați să fie la adunarea din Blaj.

Guvernul din Cluj, informat despre intențiunea Românilor, a luat măsuri, ca adunarea proiectată *să nu se țină*. A dat instrucțiuni organelor subalterne cum să o împedece, și a scris și episcopului *Leményi* la Blaj, făcându-l responsabil pentru situație și cerënd să pedepsească cutezanța profesorului *Pumnul*, care era și preot, și fapta sa »*criminală*« cu proclamația, pentru care de altcum guvernul îi va face și *proces penal*.

Înțelegënd situația, episcopul *Leményi* a notificat guvernatorului, în toată regula, convocarea adunării naționale române pe Dumineca Tomii, dar' a primit răspuns că *nu se poate concede*, și nu se va concede nici o întrunire mai mică de protopopi și reprezentanți ai protopopiatelor, — ci în sarcina episcopului *Leményi* rămâne întreaga responsabilitate pentru urmările pe cari le vor avè agitațiunile puse la cale din Blaj.

Consiliul plenar al guvernului din Cluj a încuviințat acest răspuns al guvernatorului, și a decis și el anularea convocării adunării naționale române, pusă pe Dumineca Tomii, și oprirea poporațiunii române de-a participa la ea.

Organele subalterne au executat cu destulă stricteță îndrumările primite dela guvernul din Cluj. Au făcut chiar mai mult decât li-se ordonase. Au intimidat poporul cu miliția și 'i-au pus în vedere că are să fie împușcat și spânzurat fiecare Român care va cuteza să meargă la Blaj.

Dar' toate au fost în zadar, pentru-că lavina, pornită odată din loc, nu mai putea fi oprită în cale. În ciuda tuturor intimidărilor, în contra tuturor opreliștilor, lumea românească a plecat în cete groase la Blaj, ca să fie acolo pe Dumineca Tomii. Îi ducea pe Români dorul de-a vedea răsărind odată și pe seama lor soarele dreptății și al libertății! Mergeau Românii la Blaj ca să se închine

acestui mândru soare, — și nimeni dintre ei nu mergea cu gândul ca să facă cuiva rău.

Peste *șase mii* de Români au venit cu ocaziunea aceasta la Blaj, petrecând aci timpul în entusiasm pentru cauză, în însuflețire și înălțare de suflet, în pace și ordine esemplară, așa cum are Românul firea și obiceiul să facă toate lucrurile de interes obștesc. Temerile celor-ce se așteptau la acte de volnicie din partea masselor întrunite în Blaj, și din acest motiv n'au încuviințat ținerea adunării, s'au dovedit deci a fi fost cu totul nebasate și isvorite din necunoașterea firii poporului român.

Guvernul temându-se, că o categorică oprire a ori-cărei întruniri a Românilor poate să aibă urmări mai triste decât ținerea unei adunări, — în cele din urmă s'a aflat îndemnat a *concede*, ca fiecare episcop român să țină *separat* cu credincioșii sei câte o adunare: uniții la *Blaj*, neuniții în *Sibiiu*.

Episcopul *Leményi* a și convocat adunarea numai decât, pe 3/15 Maiu la Blaj, ear' consistorul din Sibiiu (episcopul *Șaguna* se afla în Carloveț pentru sfințire) a convocat-o pe 3/15 Maiu, și fără a ținea cont de dispozițiunile guvernului, — tot la Blaj.

În preseara zilei de Dumineca Tomii se știa aceasta; și de aceea, mulți dintre cei-ce soseau la Blaj au fost trimiși acasă, cu mângăierea, că adunarea se va ține în 3/15 Maiu.

Guvernul trimisese comisari la Blaj, cu îndrumarea, să împedeze cu ori-ce preț ținerea adunării convocate din partea profesorului *Pumnul*, — în cas de necesitate chiar și cu forță militară, în care scop miliția era concentrată în comunele *Bucerdea* și *Sâncel*, aproape de Blaj.

Măsurile severe luate din partea organelor guvernului au făcut, ca mulți dintre tinerii sosiți la Blaj să se adăposteze prin satele vecine, ca nu cumva peste noapte slujbașii guvernului să-'i ridice din așternut și să-'i ducă la temniță. Astfel Blajul, în preseara Duminecii Tomii era aproape pustiu, și credința generală era, că nici în ziua următoare nu se va mai presenta nimeni, după-ce acum știut era, că adunarea e aminată pe 3/15 Maiu.

Dar' altcum au eșit lucrurile. Să ni-le povestească contemporanul *Papiu Ilarian*, care a fost de față și a văzut cum au decurs. În »*Istoria*« sa ni-le descrie astfel:

„Până în ziuă (Dumineca Tomii) păzitori dușmănoși au fost puși pe la toate căile ce duc în Blaj, însărcinați să reînnoiască poporului

ce ar veni toate minciunile de seducere și terorizare, spre a-1 face să se reîntoarcă acasă. Cu toate acestea, o gloată de vre-o 30 Români era lângă seminar, des de dimineață. Un profesor, aderent al uniunii și contrar naționaliștilor, îndemna ște oameni să se ducă acasă. Dar' un cancelist, *Alexandru Pop* (mai târziu *Papiu Ilarian*), care sosise peste noapte, singurul din partida națională, se duse la oamenii acestia și-i rețină. »*Stați pe loc — zice el — »n'ascultați de minciunile inimicilor; nu vă temeți de nimic. Aci sântem și noi, cari v'am chemat*«.

S'a trimis apoi și după cei-ce plecară spre casă, ca să se întoarcă la adunare. Poporul asculta și venia mulțime mare din toate părțile, grupându-se în jurul cancelistului.

Acesta se suie pe »*peatra*« bisericeii catedrale, cum se numește atriul acela, și începă să cuvinteze cătră popor, care creștea pe tot minutul.

Deodată, la provocarea oficialilor civili, trimiși de guvern să împedee adunarea, soldații se pun în șir înaintea bisericeii. Atunci cancelistul strigă cu glas înalt și prietenesc cătră popor:

— „Nimic să nu vă temeți, fraților! Cu noi este Dumnezeu, cu noi dreptatea! Sântem credincioși împăratului și vrem dreptate, vrem pace! Să traească împăratul, să traească națiunea română. Voi sînțeți poporul, și credeți-'mi, de ascultați de noi, gloanțele puștilor nu pot să pētrundă în voi“.

Aceste cuvinte, înterupte de sgomotoase aprobări din partea poporului, însuflară atâta curaj în oameni, încât părea că nu s'ar fi mișcat din loc nici la împușcăturile soldaților.

De altă parte soldații, convingându-se despre intențiunile pacinice și spiritul vial al adunării, au rămas și ei nemișcați în pozițiile lor.

Cancelistul iubit continuă apoi cu învățăturile cătră popor, rostind o prea frumoasă vorbire, cam de următorul cuprins: „Ne-am adunat, fraților, să dăm de știre celoralalte națiuni din țeară, că nu mai voim să fim șerbi, ci vrem să fim liberi; noi *nu vrem să domnim peste alții, dar' nici nu vom suferi să domnească alții peste noi*«.

Însufleșirea poporului era foarte mare. Toți ascultau cu fruntea ridicată și sēnină și în inimile tuturor creștea din ce în ce iubirea și încrederea în conducători. Țēranul nu era dedat până acum a vedē Români în omul îmbrăcat în haine vinete, și azi deodată el vede atâta tineri înflăcărați, cari știu să spună atâtea învățături frumoase și mângăitoare, — și nū se rușinează, ci se mândresc cu numele de Român.

Între 9 și 10 ore sosesc comisarii ungurești cu decretale guverniale în mână. Hotărîrea lor era să spargă adunarea. Când îi văzură țeranii, se auzi un sgomot' de neliniște pretutindenea.

— „Lăsa-'i-vom să vină ?“ întrebau ei pe conducători, și numai atunci se liniștiră, când conducătorii îi rugară să lase pe comisari să vină și să-'i asculte.

Comisarii poftesc să vorbească cu un tribun al poporului. Urmează o scenă înduioșătoare de alipire a țeranului către conducătorii lui iubiți. Ei nu lasă pe tribun să s'apropie de comisari. Le era frică să nu-'l prindă.

Tribunul zice: „Lăsați-mă fraților, să mă înțeleg cu dînșii“.

„Să te înțelegi, domnule, răspundeau, dar' nu te apropia tare de dînșii; noi îi cunoștem bine, sîntem pășiți“.

Până-când vorbesc comisarii cu tribunul, în depărtare de vre-o șese pași ei îl țineau de brațe, de frică nu cumva să fie înțeleși Ungurii cu miliția, ca să aresteze pe conducători.

Comisarii vreau să cetească decretale guberniale prin cari se oprea adunarea, poporul însă face sgomot și nu vrea să mai știe de nici un decret. Atunci comisarii încep să îmbune poporul, spunându-'i ca iobagia se va șterge, caci se va uni Țeara-Ardealului cu Țeara-Ungurească, și atunci toți vor fi egali.

Când aude poporul de *uniune*, începe a striga ca dintr'o gură: *»Nu ne vindem țeara, nu vrem să știm nimic de unirea ce vreau să o facă domnii fără știrea Românilor. Noi voim să fim liberi mai întăiu; ca șerbi nu putem face învoeli cu țeri străine«*.

Tot astfel vorbește și un tribun al poporului: „Poporul s'a adunat în pace, se va consulta în pace; guvernul nu poate să împedece numai pe Români de-a se sfătui laolaltă, ear' pe Unguri, Sécui și Sași să-'i sufere!“

Astfel comisarii părăsesc adunarea fără nici o ispravă.

Înflăcărății vorbitori ai poporului recomandă credință către împăratul; poporul erupe în vivate nesfîrșite la adresa împăratului *Ferdinand*. Recomandă mai departe *pacea* și poporul promite că o va păstra.

Tribunii roagă pe oameni să mai lucre domnilor până se va șterge prin lege iobăgia, ca să vadă lumea că *Românii sînt oameni de pace și bună înțelegere*, numai să li-se facă și lor dreptate.

Dară mai însemnate erau învățăturile despre naționalitate. „Românii ca *națiune* au fost morți până acum, — zicea un orator, —

și naționalitatea noastră numai atunci va fi asigurată, când vom avea *diregători de sângele nostru*, ear' nu diregători străini, cari sau nu cunosc durerile Românilor, sau nu voesc să le cunoască“.

Vězând Ungurii spiritul de deșteptare ce domnia peste întreagă adunarea și înțelegând că învățăturile tribunilor vor lumina mintea țeranului robit de veacuri, încearcă a împrăștia de nou adunarea. Recurg la miliție. Dar' miliția *nu-'i asculta*, căci auzia bine, că conducătorii numai despre *dreptate* vorbesc și vestesc numai *pace*, și earăși *pace*.

Ungurii recurg acum la intrigă. Vreau să înșele pe conducătorii poporului în curtea episcopoească și să-'i prindă. Dar' nici aceasta nu le succede.

La 10 ore dimineața sosește *Iancu* și *Butean* cu Muntenii. Însuflețirea poporului abia se poate descrie. Vivat prelungite răsună în aer și toată piața undulează de mulțimea care flutura în aer pălării și batiste. *Iancu și Butean sânt ridicăți pe umeri și purtați în triumf printre masele poporului*. Însuflețirea se perde într'un sgomot de bucurie mare, din care nu se pot desluși decât *vivatele pentru împăratul și națiune, și pentru oamenii poporului*.

Iancu și *Butean* țin vorbiri salutătoare de pe peatra catedralei.

După zece ore poporul intră în biserică. Suferințele de veacuri încetaseră pe o clipă, soarele libertății strălucia pentru prima-dată pe cerul până acum întunecat al Românilor. Și când inimile tuturor erau pline de bucurie și de recunoștință, a trebuit o biserică ca să-'i încapă, și un Dumnezeu ca să-'i asculte.

Încet-încet sburau suspinele și rugăciunile cătră ale cerurilor hotare și de sus privia cu îndurare și milă un Dumnezeu drept și iubitor, Dumnezeuul popoarelor. A sosit plinirea timpului, păharul, amarul golitu-'l-am până în fund, dar' nădejdea nu ne-a părăsit, credința în Dumnezeu ne șoptea în mijlocul amărăciunilor cuvinte de îmbărbătare. Așa este: *trăește înca Dumnezeul neamurilor!*...

Abia se isprăvi slujba dumnezească și tribunii ear' încep a vorbi mai departe. Clericul *Nobili* nici nu apucase a se desbrăca de vestmântul cel alb, în care ajutase la slujbă, și începù a cuvânta poporului de pe peatra bisericeii. Era o vedenie nespus de frumoasă aceasta! Mulțimea poporului ascultă cu evlavie cuvintele tinărului cleric, care vorbea însuflețit, ca un apostol al libertăței, și era în haine albe, ca ângerul păceii.

Toți tribunii învățau pe oameni să nu asculte de cei cari îi sfătuesc să meargă acasă, că nu-'i voesc binele.

Vine într'aceea episcopul *Leményi* și voește să liniștească poporul. Un tribun provoacă poporul să-'l asculte. Se face liniște. Episcopul începe cam astfel:

— „Fiilor! Mulți zic, că eu țin cu domnii țerei“.

Poporul îi întrerupse vorbirea, zicându-'i: „Știm bine că ții cu domnii țerei“.

Trebue să întrevină earăși tribunul, ca să liniștească poporul. „Dară eu continuă episcopul părintele vostru sufletesc, vă iubese pe voi, filor, și din iubire cătră voi vă rog ascultați-mă și vă duceți acasă“.

Episcopul e întrerupt din nou; un murmur de neîndestulare s'aude de-alungul mulțimii. Abia într'un târziu își poate urma vorbirea.

— „Tinerii cari vă învață pe voi sunt tineri învățați și vă iubese pe voi, dar' ei sunt *tineri și greșesc*; ear' voi aduceți-vă aminte de cuvintele sf. scripturi ce zice: toată puterea este dela Dumnezeu și care nu se supune mai marilor lui Dumnezeu nu se supune!“

Atunci numitul tribun îi răspunde: »*Dle episcoape, astăzi cel-ce nu ascultă de popor, nu ascultă de Dumnezeu* .

Poporul aplaudează pe tribun și nu mai voește să asculte nici-decum pe episcop, ci roagă pe tribuni să-'i învețe dinșii.

Episcopul se reîntoarce acasă.

Înțelegând poporul că avocatul *Micheș* (Micaș) e aruncat în temniță pentru treburi naționale, hotărîră cu toți să facă o rugare la guvernul din Cluj, în care se ceară eliberarea lui, căci poporul român nu e doritor de turburări, ci dorește pace și frăție. Petițiunea o face canonicul *Timoteiu Cipariu*.

Tot atunci un sgomot de veselie răsună de-alungul piaței și o mișcare vie se vede printre șirele țeranilor. Câțiva țărani purtau pe umere un tinăr cleric. Este *Ilie Moldovan*, care a fost scos din seminar din cauza că în vacanța Paștilor învățase pe oameni să vină la adunare. Poporul îl introduce earăși în seminar cu triumf.

Cam pe la 12 ore se lățește svonul, că un om al poporului ar fi în *Mănărade*. Svonul se estinde din ce în ce mai mult, dar' nimeni nu știe afară de conducători despre cine e vorba. Conducătorii trimit o căruță în calea lui și dispun ca poporul să se posteze de-alungul drumului pe unde avea să vină.

La o oră după amezai poporul ocupă drumul din piața Blajului și până la marginea câmpului de lângă Târnava-mare.

Curiositatea tuturor e foarte mare. Deodată un strigăt de bucurie spintecă văzduhul. Poporul se îngrămădește pe întrecute să întimpine pe cel sosit: *Bărnuțiu!* Se grămădesc cu toții pe întrecute să-și desprindă caii dela căruță și să-1 aducă astfel în triumf. *Bărnuțiu* să ridică și strigă poporului:

»*Acum nu este timpul, fraților, să băgăm pe oameni în jug, ci să-și scoatem; lăsați dară să tragă vitele, că ați tras destul, și acum să fim oameni liberi!*«

Cât adevăr amar e în aceste cuvinte! Ce inimă nobilă aceea, care *astfel* a știut să salute pe țeranii cari începeau și ei să se deștepte!

Poporul trăsare, dar' cu toate acestea nu-1 ascultă. Iubirea lui e cu mult mai mare decât să-și poată năbuși această pornire de dragoste pentru un om ca *Bărnuțiu*.

Desprind caii la moment, și căruța e trasă în triumf până în piața Blajului.

Unii se temeau, că *Bărnuțiu* se va folosi de iubirea poporului ca să-și răsbune asupra episcopului, cu care era sfădit. Dar' erau temeri zădarnice. Inima nobilă a lui Bărnuțiu ardea, nu de pofta răsbunării, ci de flacăra sfântă a dragostei de neam.

Abia sosiți în piață, miile poporului încep a striga *se vină Bărnuțiu și să le vorbească*.

Bărnuțiu între vivate nesfârșite se suie pe peatra bisericei.

El poartă reverendă, are o față slabă, dar' frunte lată. Capul îi e tuns, dar' lăsând să se vadă fire de argint în părul încă negru.

Se face tăcere. Și grăește noul vorbitor. Grăește despre drepturile neamului românesc, despre datoriile Românului de a-și apăra legea și limba și obiceiurile. Și vocea lui blândă, trăganată, străbate adânc inimile, și mintea tuturor se luminează la vorbirea lui populară.

Acum căciulele și pălăriile sbor în aer... Un lung fior cald străbate mulțimea. Un singur strigăt umple văzduhul:

— Așa este, așa este!

„A venit timpul, fraților, zice vorbitorul, ca iobăgia să se șteargă, și Românii încă să capete drepturile ce li-se cuvin, ca unei *națiuni*. Dar' ca să putem ajunge la aceasta, e de lipsă să luptăm *umăr la umăr* și să fim *oamenii păcei*, ca să vadă lumea, că nu sântem răsvrătitori“.

Poporul ascultă și aproabă.

„Cunoașteți-vă oamenii?“ întrebă Bărnăușu.

— Cunoaștem! Cunoaștem! răspund din mii de piepturi țeranii.

„Să ascultați dară de dînșii și să urmați învățătorei lor“.

Pe urmă le spune, că *adunarea tuturor Românilor* e pusă pe 15 Maiu, așadar' acum se se ducă acasă și se se pregătească de adunare.

Cuvântul lui Bărnăușu avu un efect uimitor. Țeranii se liniștiră; chiar și comisarii guvernului erau îndestuliți.

Înainte de-a se împrăștia adunarea, poporul dă semne că e îngrijat de soartea tribunilor iubiți, cari ar putè să cadă în mâinile oamenilor dela guvern, îndată-ce rămân singuri. Pentru a-l liniști, oamenii poporului primiră adeverință dela comisari că nu li-se va întâmpla nimic. Atestatele se deteră lui *Iancu*, *Butean* și *Papiu*, și sânt de următorul cuprins:

Subscriții dăm adeverință, cumcă Ioan *Butean*, Alexandru *Papiu* și Avram *Iancu*, provocați fiind de cătră noi în înțelesul rescriptului dela guvern, au îndemnat pe poporul plătitor de dare, care se adunase astăzi în acest nobil comitat Alba-inf. la Blaj, să se împrăștie și după-ce vor merge acasă să fie pe pace. La aceste poporul s'a și împrăștiat. Astfel pentru cele întâmplate în ziua de azi nu ne vom atinge de ei, pot să meargă în pace cătră casă, ceea-ce recomandăm și altora. *Blaj*, la 30 Aprilie 1848. *Fosztó Menyhárt* m. p., jude suprem. *Miksa János* m. p., vicecomite.

*

Astfel a decurs adunarea dela Dumineca Tomii, după descrierea făcută de *Papiu Ilarian*.

Ea nu s'a ținut, și totuși s'a ținut. Oprită a fost. și poporul totuși s'a adunat, pentru a lua înțelegere cu conducătorii sei.

Poporul a sorbit de pe buzele frunțașilor cuvinte înțelepte și luminătoare, ear' frunțașii au pus urechia la inima poporului pentru a-i înțelege dorințele. Astfel s'au stabilit legături strînse între popor și inteligența română, legături cari au dat roadele ce au urmat.

În adunarea dela Dumineca Tomei nu s'a luat nici un conclus, pentru-că nu s'a ținut nici o ședință, cu toate acestea mulțimea a plecat acasă pe deplin mulțumită cu cele întâmplate.

Cea mai mare mulțumire sufletească o avea inteligența, pentru admirabila purtare a poporului dela sate, străin până aci de asemenea întruniri. E motivat deci entuziasmul cu care scria canonicul *Cipariu*

în ziarul seu *Organul Luminării* că: „Acest popor fript de arsura soarelui și de sete, răbdă ore întregi fără a se mișca măcar o urmă dela locul seu. O picătură de beutură nu a gustat pe limba lui. Entuziasmul cu care asculta cuvintele însuflețitoare și ascultarea de îndemnele oratorilor era nemărginită. Cine va mai zice, că poporul român este popor sălbatic? Cel-ce mai avea astfel de îndoială, a fost păcat că nu a venit în Blaj la Dumineca Tomei, să vadă și să se convingă“.

Purtarea minunată și demnitatea impunătoare, manifestată din partea poporului, a pus de altcum în uimire și pe comandantul militar, care s'a văzut necesitat să raporteze superiorității sale numai bine despre Români.

Asemenea și comisarii guvernului au făcut raport, că adunarea, ce e drept, n'a putut fi spartă cu puterea, din motivul, că miliția *n'a voit să iee măsuri violente* față de poporul pacinic. și stătea și de altcum în disproporție față cu numărul poporului agitat, dar' ea a decurs bine, fără a se fi făcut petițiune la dietă și fără ca conducătorii poporului să fi amăgit poporul; ci din contră, 'l-a provocat să asculte de domnii sei, și să îplinească toate slujbele domnești, până la dietă. Dar' comisarii își exprimă temerea, că adunarea pusă pe 15 Maiu, care are să fie și mai număroasă, *va avè urmări mai periculoase*.

Foloasele acestei adunări au fost foarte mari; *ântâiu*, pentru-că dacă nu se convoca ea, guvernul nu dădea concesiune pentru ținerea adunării celei mari din 3/15 Maiu, și *al doilea*, pentru-că adunarea de pe Câmpul libertății nu reușia așa cum a reușit, dacă nu 'i-ar fi premers cea din Dumineca Tomii. Căci masele cele mari dela 3/15 Maiu tocmai aceia le-au adus la Blaj, cari s'au convins în Dumineca Tomii, că inteligența română numai binele și mântuirea țăranului român o voește.

După amezai, între orele 3—4 poporul a plecat acasă, în grupuri din Blaj, petrecut de tribuni până în dealul *Sacelului*; ear' în ziua următoare, Luni, s'au depărtat și conducătorii.

Duminecă seara. Blajul a fost iluminat, ear' lui *Bărnufiu* 'i-s'a aranjat serenadă.

Pregătiri pentru adunarea cea mare.

Bărnufiu venise la Blaj în Dumineca Tomii cu scopul, să lege pace cu cei îndușmăniți cu el încă de pe vremea când a trebuit să părăsească Blajul, și să-'i facă pe toți să-'și calce pe inimi și uniți să stee în fața evenimentelor al căror sfârșit nimeni nu-'l prevedea

și nimeni nu-l putea cunoaște. Venise însă și cu scopul, să înduplece pe Blăjeni, ca să trimită doi delegați la Sibiiu, pentru a să pune în înțelegere cu consistorul sibiian asupra modului cum trebuie aranjată ținerea adunării naționale din Blaj, ca succesul ei să fie deplin și impunător.

S'a sfătuit deci mult cu canonicul *Timoteiu Cipariu* asupra tuturor amănuntelor referitoare la succesul adunării convocate pe 3/15 Maiu; și după-ce 'i-s'a dat asigurarea, că sunt luate toate măsurile de lipsă, ca apelurile de convocare să fie răspândite în toate satele Ardealului, a plecat îndărăt la Sibiiu, acum împăcat cu toți cei din Blaj.

Barnuțiu avea intențiunea, — după o înțelegere avută cu Românii din Sibiiu și cu cei din Brașov, să pună president al adunării naționale din Blaj pe *Eutimie Murgu*, martirul bănățean, de curând eșit din temnița ungurească, și *Cipariu* 'l-a putut liniști și în privința aceasta, comunicându-'i, că a scris lui *Murgu* la Pesta și 'l-a învitat în mod special să vină la Blaj și să iee parte la adunarea mare națională a tuturor Românilor.

Literile convocatoare, prin cari preoțimea și inteligența română era chemată din partea superiorității bisericesti pe 3 15 Maiu la Blaj, erau espedate, atât din partea consistorului gr.-ort. din Sibiiu, cât și din partea episcopului *Leményi*, încă înainte de Dumineca Tomii, fiindcă menițiunea lor era în parte și aceea, de-a face ca lumea să nu mearga la Blaj în Dumineca Tomii, ci să aștepte ziua de 3 15 Maiu.

Circularul consistorului gr.-ort. din Sibiiu, dat în chestia aceasta, era următorul:

Binecuvîntate Protopoape!

După-ce a înțeles în. reg. gubern, cumcă nația românească din Ardeal s'ar fi determinat a se aduna pe venitoarea Duminecă a Tomii la Blaj, spre a să înțelege laolaltă despre întocmirea unei rugări, care peste tot s'a aflat de cea mai neocolită lipsă a să da la dieta venitoare pentru câștigarea drepturilor ce ar trebui să 'i-se dee, din căutarea aceea, ca nu cumva prin adunarea mai multor mii de oameni, partea cea mai mare neprocopsiți, să se turbure pacea și liniștea generală: a binevoit a demânda același înalțat prin m. decret din 17 Aprilie a. c. Nr. 5245. ca numita adunare să nu să țină în Dumineca Tomii, și tot insul numai decât să se oprească a merge la Blaj pe ziua sus numită; ci să se determine pentru adunarea aceasta ori-care altă zi după Dumineca Tomii, care zi să se facă mai nainte cunoscută în. reg. gubern,

și pe atunci să se concheme la numita adunare națională toți protopopii, și din mireni cei mai pricepuți.

Deci în urma sus lăudatului m. decret gubernial să face binecuvîințeniei tale de cea mai strînsă datorie, că de cumva faima aceasta despre ținerea susnumitei adunări naționale în următoarea Duminecă a Tomii ar fi străbătut și în părțile și anumit în districtul binecuvîințeniei tale, numai decât să oprești pe toți subordinații preoți și printr'înșii pe toți poporeni a să aduna în des memorata Dumineca Tomii la Blaj; ci din contră. fiindcă s'a aflat cu cale din partea acestui Consistor, ca des memorata adunare națională în loc de Dumineca Tomii să se țină în viitoarea 3/15 Maiu a. c., care termin și în. reg. gubern s'a făcut cunoscut, binecuvîințenia ta vei avea cea mai strînsă datorie a te afla pe acum însemnata zi 3/15 Maiu la Blaj, luând cu sine din tot protopopiatul și din partea mirenească pe cei mai pricepuți și mai deștepti.

Din ședința consistorială, ținută în 19/7 Aprilie la Sibiu 1848. Al binecuvîințeniei tale de binevoitor, în nefința Măriei-Sale domnului episcop de față, *Consistorul episcopal*.

Ear' circularul episcopului *Leményi* suna astfel:

Onorate în Chr, frate!

Nevoindu-ne a împlini promisiunea, care în 6/18 a lunii curgătoare sub nr. 712 a. c. către frațiile voastre v'am făcut, după-ce cu Pr. O. frații canonici căutând la stările împrejur, și după-ce despre aceasta și cu Pr. O. Consistor al scaunului Sibiului am fi avut o înțelegere, statoroște am determinat: ca pe 3/15 a lunii lui Maiu să ținem adunare în Blaj, la care după sunetul decretului gubernial, singur frațiile voastre protopopii cu unii bărbați pricepuți, adevă, care au zel spre nația sa și cunoștința țării și a drepturilor omenești și politice din protopopiatul în carele s'ar afla, veți avea a vă aduna. Drept frațiile voastre veți îndrepta popoarele încredințate, ca să nu trimită soli, precum cugetă unii, cari numai îndeșert, cu împedecarea economiei ar face osteneală; că cei-ce să vor aduna pentru drepturile nației și a aceleiași reînviere, cu un cuget, uniți și neuniți, să vor sfătui, și cererea în numele a toată nația să va așterne la dieta cât mai curînd următoare; care cei mai cu inteligență de bună-seamă mai întocmit și mai cu temeiu vor determina. Altminteri încă protopopii despre amîndouă părțile cu naționali, cari vor veni, la mare număr vor sui. După-care rămînem al Frației Tale, Blaj 9/21 Aprilie 1848, de binevoitor episcop *Ioan*.

Guvernul din Ardeal n'a întârziat a trimite (în 5 Maiu) note episcopilor români, în cari le făcea imputare pentru restălmăcirea decretului prin care le permite ținerea de adunări, și pentru faptul, că au fost convocați uniții și neuniții la un loc, la Blaj, nu separat, cum dispunea guvernul. Dar' s'a mulțumit numai cu atâta, nu a oprit ținerea adunării.

A căutat însă pe alte căi să-și răsbune și să supere pe Români. Pe iubitul lor fruntaș, avocatul *Micheș*, 'l-a trimis din *Cluj* la *Oșorheiu*, între Săcui, unde batjocorit ântâiu de plebea de pe stradă, a fost aruncat într'o temniță umedă și întunecoasă. Guvernul 'și-a motivat pasul acesta cu temerea, că Clujul fiind aproape de Blaj, Români pot să vină la Cluj și să scoată cu forța pe *Micheș* din temniță.

Persecutările, de altă parte, se țineau lanț în contra celor-ce au luat parte la adunarea din Dumineca Tomii. Erau bătutuți în modul cel mai barbar din partea domnilor de pământ toți țăranii cari îndrăsneară să vorbească de bine adunarea, sau pe vre-unul dintre conducătorii români, pe cari 'i-au văzut acolo și ale căror dulci cuvinte românești le treceau și acum prin inimă.

Dar' cu răbdarea ce caracterizează pe Român au fost suferite toate insultele și toate batjocurile; și drept răsbunare, Români dela sate să îndemneau unii pe alții ca la adunarea cea mare a Românilor să meargă și mai mulți.

Spiritul național se lățea și se întărea prin măsurile luate din parte contrară.

Cu cât se puneau mai multe pedeci, cu atât mai tare creștea dorul și voința poporului de-a arăta, că știe și poate să învingă pedecile.

Pe când afară, la sate, se prepara deci bine terenul pentru reușita marei adunări naționale, — grație tinerimei întrate în luptă și în serviciul cauzei române, — inteligența română asemenea nu sta pe loc, ci pretutindenea în centre mai mari românești se consulta asupra celor-ce au să se pună la cale în Blaj. Cea mai mare activitate să desvolta în *Sibiiu*, unde după conferența dela Dumineca Tomii sosise și *Treboniu Laurian* din România, ca cu mintea sa cea ageră să dea ajutor la deslegarea gravelor chestiuni de cari erau preocupați toți Români.

Dela Blaj veniseră doi canonici, *Cipariu* și *Sereni*, la Sibiiu, ca împreună cu consistorul gr.-ort. din Sibiiu, și cu ceealaltă inteligență de acolo, să stabilească programul de acțiune al adunării mari naționale

din 3/15 Maiu. La propunerea și motivarea lui *Bărnufiu* au căzut toți de acord asupra următoarelor trei puncte:

a) *Națiunea română să se declare pe sine de națiune liberă și independentă.*

b) *Să depună jurământ de fidelitate Monarchului.*

c) *Se protesteze în contra uniunii.*

O săptămână înainte de adunare a sosit și episcopul *Șaguna* dela Carloveț, întâmpinat fiind cu mare pompă din partea Sibienilor, cari în 11 Maiu 'i-au aranjat și o serenadă splendidă și impunătoare.

Toate acestea lucruri erau bine cunoscute guvernului, care, după-ce încercase prin fișpani să capaciteze pe protopopi, ca la adunarea mare din Blaj să vorbească și să voteze *pentru uniune*: a adresat în 7 Maiu o nouă notă ambilor episcopi, în care le făcea de datorință, să nu admită la adunare decât numai persoanele înșirate în concesiune, ear' pentru a se pute esercia o controlă oare-care, adunarea să nu se țină sub cerul liber ci în biserică.

În 8 Maiu a urmat alt ordin din partea guvernului, adresat episcopilor, ca protopopii să fie îndrumați să nu iee cumva delegați de pe sate cu ei, și dacă vor veni de acestia la adunare, episcopii să-și scoată afara.

Cum se vede. guvernul era bagat în mare grije.

Comisari erau numiți din partea guvernului pentru adunarea aceasta comitele suprem al comitatului Alba-inferioară, baronul *Bánffy Miklos*, și consilierul guvernial *Szabo Lajos*, la ordinul acestui din urmă fiind pusă și miliția, trimisă la fața locului pentru susținerea bunei ordine.

În zilele înainte de adunare ferberea printre Români ajunsese la culme, și tot așa și însuflețirea națională. Nu mai era vorba despre alta, decât despre mergerea Românilor cu mic cu mare la Blaj, ca acolo să se manifesteze cum nu s'a mai manifestat popor pe fața pământului.

Și se motiva necesitatea acestei manifestațiuni astfel:

Maghiarii ne spun și ne denunță lumii, că sântem un popor sêlbatic, lipsit de ori-ce cultură și de ori-ce iubire de ordine. Sê le dovedim, că chiar zeci de mii și sute de mii sê fim laolaltă, turburări nu se vor face, pentru-că sântem popor cu sentimente nobile, oameni iubitori de ordine!

Maghiarii ne spun, și ne denunță în sus, că aceea-ce cer Români e numai dorința unor esaltați agitatori, cari folosesc ocasiunea pentru

a pescui în turbure, — pe când masele poporului român sînt mulțumite cu situațiunea și nu pretind nimica din drepturile purtate pe buzele *unora*. Să le dovedim deci. că întreg poporul român, în frunte cu episcopii, cu clerul seu și cu inteligența sa, *una este*, un cuget și o inimă, și cererile inteligenței române sînt *pretensiunile poporului întreg!*

Pentru a ne pute forma o idee clară despre agitațiunile cari domneau atunci printre Români, cităm din *Istoria Românilor* a lui *Papîu Ilarian*, martor ocular la toate cele întemplate în acele zile de glorie românească. următoarele pasage:

„De când e țeara Ardealului, agitațiune ca aceasta nu s'a făcut, nici mai puternică, nici mai cutezătoare, dar' nici în spirit mai de pace și libertate.

Sălta tot sufletul român de bucurie națională!

Din părțile cele mai îndepărtate ale țerii, cu merindea în spate, cu pieptul aprins de dorul libertății naționale, cu tinerii conducători în frunte și în frunte cu preoții cei mulți, cari erau adevărați părinți și păstori ai poporului, cu speranța în Dumnezeu și într'un viitor mai frumos al Românilor, îngănând toate amenințările, decretale, amăgirile și maltratările inamicilor: așa alergau Românii din toate părțile țerii, gloate la Blaj, la adunarea Românilor din toată țeara.

Toată românimea, toată țeara era să se adune la Blaj. Din Martie până în 15 Maiu atâta spirit național au însuflat poporului agitațiunile tinerimei și ale preoțimei binesimțitoare, încât suflare de Român n'ar fi rămas acasă pe 15 Maiu, ← ci toată românimea din toată țeara, cu mic cu mare ar fi alergat la Blaj, dacă nu 'i-s'ar fi pus în cale sute și mii de pedeci din partea guvernului și a altor inimici ai Românilor.

Unii erau reținuți *cu bățul*, sau în temnițele oficianților ungurești, alții, gloate întregi, cu ochii lăcrămați și cu inima sângerată erau siliți să meargă îndărăt, pentru-că podurile trecătoare erau trase pe Murăș, Someș, Arieș și Târnave.

Mulți însă, mai cutezători, au trecut apele cu înotul și au ajuns la Blaj.

Alții în alte chipuri, cu alte măestri și înșelăciuni, înfricați cu gloanțele și tunurile Sécuiilor și a celorlalți soldați staționați în Blaj, — numai pentru aceea n'au venit la Blaj.

Cu toate acestea, atât de înaltă era însuflețirea națională a acestui popor asuprit, amărit și stors de atâtea secole, încât de pe banca

solgăbirului au alergat mulți la Blaj, știind bine, că la reîntoarcerea acasă într'altă formă îi vor tiranisa aristocrații, precum s'a și întâmplat, — numai pentru-că au fost la adunare la Blaj.

Printre toate periclele acestea, curgeau mulțimile din toate părțile, din marginile țării, provezuți toți cu merinde pe câte zece și mai multe zile.

Veneau ca un torent, căruia intrigele și terorismul unguresc acum nu numai că îndeșert 'i-se opunea, ci care pe unde trecea, prin sate și orașe, trăgea după sine, la adunare, pe toți cei nehotărâți ori înfricați.

Veneau și inteligenți români, din Timiș și Crișiu, și chiar și din Dacia-inferioară“... .

Aceasta era starea lucrului deci în preajma adunării mari naționale din Blaj și aceasta era dispoziția printre Români.

În veci binecuvântată fie memoria celor-ce au știut provoca această dispoziție !

Conferența prealabilă.

Pe zi de Luni căzuse memorabila zi de 3/15 Maiu, dar' lumea românească începuse să 'sosească la Blaj încă de Vineri seara. Sâmbătă apoi, ziua întregă curgeau cetele din toate părțile, inteligenți și popor, împreună.

Sâmbătă a sosit la Blaj și episcopul *Șaguna* din Sibiiu, însoțit de inteligența din Sibiiu și din Brașov. Era episcop de nou sfințit, și pe unde a trecut lumea 'i-a eșit în cale și 'l-a întâmpinat cu mare pompă și însuflețire. Cei mai mulți dintre credincioșii sei, de clasa inteligentă, s'au alăturat suitei sale, care, când a ajuns în comuna *Mănerade*, s'au prefăcuse într'un convoiu impunător. În *Mănerade* îl aștepta o delegațiune a capitlului din Blaj, pentru a-l bineventa și a-l ruga să fie, cât stă în Blaj, oaspele capitlului, respective al episcopului gr.-cat. *Leményi*.

Episcopul *Șaguna* a primit cu bucurie învitarea frățească ce 'i-s'a făcut, și a descins la curtea episcopoească din Blaj, cu toate-că dela Sibiiu plecase cu intențiunea să-și ridice o baracă de scânduri în mijlocul pieței din Blaj și acolo să se încuartireze.

Tot Sâmbătă, spre seară, a sosit și *Iancu* și *Butean* cu Moșii din Munții-Apuseni, precum și *Moldovan* cu cetele groase de pe *Câmpie*. Astfel Duminecă dimineața piața Blajului gema de lume. Tribunii se aflau printre popor, vorbeau cu poporul, îl instruau, —

și totdeauna când sosea câte o ceată nouă de Români o salutau cu :
Christos a înviat, libertatea a înviat», răsunând din mii de
pepturi românești creștinescul răspuns : »*Adevărat, a înviat!*»

Învălmășala era mare ; dar' cu toate-că era adunată la un loc
o mulțime ca și care poate n'a fost strânsă de odată la un loc nici-
când și nici unde : nu s'a ivit nici un accident, nici o turburare, nici
o disordine, drept dovadă despre maturitatea politică a acestui
popor pus la probă de atâtea-ori în ce-i privește indulgența.

Până la începerea liturגיעi tribunii au rostit mereu vorbiri
poporului, întărindu-l în credința, că ora mântuirii are se bată în
curënd și pentru Români. ear' când s'a început celebrarea sântei
liturגיעi au întrat toți în biserică, uniți și neuniți împreună. Piața
Blajului a rămas însă cu toate acestea plină de oameni. După liturגיע
episcopii *Șaguna* și *Lemcny* au trecut *de braț* printre zecile de mii
de Români din piață. cari 'i-au aclamat cu frenesie. Ear' când
episcopul *Șaguna* le-a ținut vorbire și le-a spus : „Da, sântem frați,
și nu din fătărie, ci frați în Christos, frați români, frați, cari provoacă
pe tot Românul se uite neplăcerile trecutului și să se considere toți
de frați, așa cum frați sânt și episcopii lor“, — aclamările mulțimei
au atins culmea.

Episcopii s'au dus la curtea episcopoească, ear' în biserica
catedrală din Blaj a rămas întrunită întreaga inteligență română sosită
în Blaj, pentru-ca să țină o *conferență prealabilă* în scopul pregătirii
programului pentru adunarea din ziua următoare.

Biserica era îndesată de Români inteligenți, veniți din toate
părțile. Erau delegațiuni și din *Bihor* și din *Bănat* (*Eutimiu Murgu*
nu venise), și erau mulți și din România, pe atunci *Principatele-române*.

Erau prezenți chiar și câțiva Unguri și câțiva Sași, cari așteptau
cu nerăbdare se vadă încătrosă va apleca politica Românilor : spre
uniune sau în contra uniunii ? Căci până în momentul acela adevărata
opiniune publică română nu se cunoștea.

Erau mulți Români inteligenți, cari din toată inima și din toată
convingerea erau *pentru uniune*, și cu cugetul acela au venit la
Blaj, ca se pledeze pentru uniune. Dar' de altă părere era poporul,
massele cele mari, - cari nu voiau nici să audă de uniune. Ideia
lui *Bărnuțiu*, că ântâiu să se dea libertate deplină națiunii române,
și apoi să se vorbească de uniune, — nu mai era idee, ci parte
întregitoare din inimile românești.

Vorbirea lui Bărnuțiu.

La orele *zece* s'a deschis conferența, prin o scurtă vorbire de bineventare rostită din partea canonicului din Blaj, *Vasile Rațiu*. Abia 'și-a terminat canonicul *Rațiu* vorbirea, și cei din biserică au început să strige:

— »*Să vorbească Bărnuțiu! Să auzim pe Bărnuțiu!*

Între aplause și aclamări generale apare *Bărnuțiu* în fața altarului și începe să vorbească...

Când ajunge la chestia uniunii, o condamnă și o respinge în modul cel mai categoric, declarând și stabilind principiul, că Români se pot uni cu Ungurii numai atunci, când și Români vor forma *națiune liberă*, provăzută cu drepturi naționale, respectate din partea Maghiarilor. A vorbit apoi *Bărnuțiu* despre jurământul pe care Români datori sunt să-l dea domnitorului și casei domnitoare, precum și națiunii române însăși, — legându-se toți Români între olaltă că-'și vor apăra națiunea și-'i vor duce cauza la isbândă. A mai spus *Bărnuțiu* și aceea, că Români să nu mai lase întreaga sarcină în spatele episcopilor lor, ca numai ei să apere cauza națională, ci *toți* să-'și pună puterile în serviciul acestei sfinte cause, pentru-că e cauză comună, care din partea tuturor, din partea comunității trebuie să fie apărată și promovată.

Dar' să-'l lăsăm să vorbească de nou. Eată memorabila sa vorbire :

»

Au dacă presimțesc rîndunele apropierea verii și a iernii, și animalele furtuna cea grea, și dacă unii oameni își spun mai înainte chiar și ora morții,

Aceasta ar fi un lucru în contra naturii și de tot cu neputință.

și
ca să-și apere de perirea viitoare acel drept neînstrăinabil de care nici Gotul nu cuteza a se atinge, nici Hunul cel sălbatic, nici Turcul necredincios, ear' acum cei Unguri liberali ne-o spun în față, că vor să-și iee astăzi, în epoca frăției și a libertății.

Și cine să nu se miște acum, care popor să nu se aprindă de acest spirit dumnezeesc ce anunță căderea servitutei la toate popoarele, renașterea Europei prin libertate? Eată și Viena, încă 'i-se închină, și preabunul nostru împărat împlini dorința poporului, dându-'i constituțiune în 25 de zile ale lui Prier. Câtă schimbare, ce bucurie! Acum nu mai e censură; a perit amica întunecului dinaintea razelor libertății, și patroana despotismului s'a stîns cu rușine din împărăție; de acum înainte nu va mai aștepta scriitorul cu lunile și cu ani întregi după oare-câte foi, cari le dăduse în mîna unor omoritori de minte omenească; nici poporului nu-'i va mai fi oprit a se uita în cărțile diregătorilor, nici a descoperi scăderile guvernelor cele stricătoare fericirii omenești nu-'i va mai fi păcat; privilegiile și monopolul vor căde, după titluri numai secii vor mai umbla, legile și judecățile se vor face de aleșii popoarelor, dar' nu întru ascuns, ci la vederea tuturor; mișcarea metropolei e mișcarea a toată împărăția.

Știți ce schimbare se face și în vecina Țeară-Ungurească de vre-o două luni încoace. Astăzi nu mai sînt legate mînilor Ungurilor, cum credeau ei că erau legate mai înainte de guvernul din Viena. Ei au acum ministeriul lor, singură persoana împăratului, ca rege, îi mai leagă de împărăție. Aceasta însă nimic nu-'i împedecă, șa să nu sboare cu repeziciunea vulturului cătră țința doririlor ungurești, cătră opul cel mare al *unguririi tuturor popoarelor*. Ei au publicat,

că vor să reverse bunătățile constituțiunii peste toți locuitorii țării, fără căutare la religione sau la naționalitate. Toți locuitorii țării, zic ei, vor ave voe și iertare să vorbească, să scrie, să se apere și să-și descopere sentimentele în ori-ce chip legiuit. Adecă censură nu va mai fi, ci va fi libertate de tipar pentru toți. Ministrii Ungariei nu vor governa țeara numai după capul lor și după plăcerea lor, cum fac ministrii statelor despotice, ci o vor governa după legile cari le va pune țeara în dietă; și dacă s'ar abate cu guvernarea dela legile și dela scopurile țării, atunci vor fi răspunzători, adecă se vor trage la judecată ca și alți răi, și vor fi certați după măsura relelor ce au făcut. Apoi dieta nu se va strînge numai atunci, când 'i-se va părè principelui, ci în tot anul; și la dietă nu vor trimite deputați numai nobilii și câteva orașe și sate, ca până acum; în dietă nu vor ședè numai comiți, baroni, prelați și episcopi, ci vor alege și vor trimite deputați toți oamenii cari vor ave calitățile cerute de lege; și aceasta pentru aceea va fi așa, pentru-că de aci înainte toți oamenii vor fi cetățeni liberi; până acum numai nobilii și popii catolici erau liberi și câteva orașe și comune, de unde urma, că numai acestia puteau trimite deputați. Tot din această cauză a libertății tuturor, de aci înainte greutățile țării le vor purta toți oamenii, vor da dare toți și ostași, și vor lua parte la făcutul căilor. Dela greutățile aceste nu vor fi scoși nici domnii, cum erau până acuma. Se va ridica o banca națională pentru înaintarea, înlesnirea și înflorirea industriei și a comerțului în toate părțile vieții de stat. Dar' mai e încă un lucru minunat, de care și morții încă vor sălta de bucurie în morminte, când se va înființa și pe pământul Ardealului. Acest lucru e *ștergerea iobăgiei*. Libertățile acestea mari se vor scrie toate în cartea constituțiunii, pentru mai mare tărie, și pe constituțiune vor jura și ostașii. Afară de aceste lucruri minunate, ministerul a mai publicaț încă un punct: *Uniunea Ardealului cu Țeara-Ungurească*. Ce ferebere și ce turburare a cășunat în țeară uniunea aceasta, nu e de lipsă a mai spune, că o știm toți. Aceasta însă bine se o însemnăm, că această uniune nu e nimic mai puțin, decât contopirea, care o doresc Ungurii de mult, adecă

ca să facă din toate numai o națiune, care să se numească națiunea cea mare și tare ungurească. Ungurii leagă toate bunătățile vieții constituționale de uniunea cu Ungaria; ei zic, că în uniune se cuprind toate, și că fără ea nu e cu puțință nici o libertate. Și acum uniunea aceasta e la ușe. *Ce să facem?*

Ca să-mi pot da părerea cum să iese odată ginta noastră din acest labirint în care o au băgat Ungurii înainte cu vre-o 900 de ani, și tot mai mult o încălcesc, vă rog fraților! dați-mi voe, ca să spun mai nainte pe scurt raporturile Românilor cu Ungurii de când sînt sub domnirea ungurească, pentru-că eu consider pe două popoare ca pe doi oameni; precum doi oameni nu se pot ajuta unul pe altul dacă nu-și cunosc lipsele, nici nu se pot feri unui de alții dacă nu-și cunosc firea și caracterul, chiar așa vin de a se considera și două popoare. Dați-mi voe ca să arăt, ce legătură este între naționalitatea și libertatea, cultura, chemarea și toată vieța unui popor, ca de aci să cunoaștem, ce să judecăm de uniune și ce să judecăm de libertatea aceea, ce ni-o promit Ungurii ca preț pentru naționalitate?

Ear' experiența părinților nostri cea de 1000 de ani ne va arăta, ce cere astăzi dela noi onoarea națiunii române, și ne va învăța totdeodată ce să facem, ca să punem fundament sigur la fericirea ginteii noastre pe viitor!

*

„Senatus et populus Romanus beneficij et injuriae memor esse solet. Coeterum Baccho, quoniam poenitet, delicti gratiam facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerit“. (Salust. Iugurtha cap. CIV.). Adecă: „Senatul și poporul Roman ține minte facerea de bine și nedreptatea; lui Bach, fiindcă-i pare rău, îi eartă fărădelegea, fedul și amiciție 'i-se va da, când le va merita“. Cu aceste cuvinte răspund Romanii regelui Mauretaniei, când acesta cerea uniunea cu Romanii și amiciția lor. Cam asemenea, 'mi-se pare, s'ar cădò, — cu puțină deosebire, — să răspundă și senatul și poporul daco-român, când Ungurii chiamă la uniune pe Români. Așa e, senatul și poporul daco-român încă ține minte facerea de bine și nedreptatea, chiar de 'i-ar fi făcut-o cineva înainte de o mie de ani. Senatul și poporul daco-român ține minte cum a întrat ungurul Tuhutum în patria noastră, mai ântâiu ca o vulpe, după aceea, ca barbar cu răsboiu, fără să-i fi dat Români vre-o cauză de răsboiu. cum a căzut

domnul Românilor după o luptă sângeroasă și

Senatul și poporul daco-român ține minte, cum au luat Ungurii pământul Românilor din Timiș, și dintre Murăș și Tisa.

și de aci se trag și suferințele Românilor din Timiș, dintre Murăș și Tisa, dela descălecarea Ungurilor pe pământul Daciei până în ziua de astăzi! Senatul și poporul daco-român .

Însă câtă mirare trebuie să ne cuprindă, fraților! când

Ungurii după-ce câștigară bătaia, nici măcar la atâta nu-'i constring pe Români, ca să-'l cunoască domn pe Tuhutum, ci Români și-'l aleseră domn, *de bunăvoie*, în locul domnului lor celui căzut. Ei nu le iau nici pământul, nici drepturile politice, nu-'i constring la datini barbare. Ci chiar din contră. Ungurii se fac creștini după legea bisericii răsăritului, de care se ținea toată biserica Românilor; ei fac legătură de pace cu Români și de egalitate, așa, încât și pe la 1291 încă îi vedem șezând împreună cu Români în dieta țerii, și împreună judecând asupra lucrurilor pământului. Români locuiesc pe acest timp în districtele lor românești, nesupărați de nimenea, pentru-că Ungurii nici-odată nu au umplut țeara peste care își arogă domnire; ei au fost totdeauna mai puțini la număr, și nici nu le trecea prin cap să persecute naționalitățile celelalte; ba încă Stefan, cel dintâiu rege al Ungurilor, zicea că: *regnum unius linguae imbecile est*. Atât erau de toleranți Ungurii pe acele timpuri! Păcat însă, că această purtare blândă a Ungurilor nu ține mai mult decât cam până pe la 1291. De aci încoace ei încep a fi tot mai tirănoși, atât cu poporul, cât și cătră alte națiuni, încât pe

Și întru adevăr, putea să creadă cineva, că vor cugeta cum să împace inimile nemulțumite, prin ridicarea

relelor apăsătoare; dar' ei lucrară chiar din contră, că

Mijlocul cel mai bun spre acest scop îl aflară mai marii Ungurilor în uniunea celor trei națiuni, a nobililor dimpreună cu Sécuii și cu Sașii. Când s'ar fi unit Tatarii cu Turcii asupra Românilor și ar fi mai chemat la aceea uniune încă pe un popor mîncător de oameni. n'am avè sè ne mirăm; dar' când vedem. că se unește astfel floarea unei națiuni creștine asupra poporului creștin, care o nutrește în pace și o apără în răsboiu, — de aceasta ne mirăm. Nimenea nu poate sè ne spună relele ce s'au vèrsat din această fântîna înveninată peste tot poporul, și în parte peste națiunea română.

Pe popor îl împarte în nobili și rustici, și nobililor le dă drepturi și putere nemărginită peste popor, fără de nici o datorie cătră acesta, eară datoriile le încarcă toate în spinarea poporului.

zicînd, că rusticul nici-decât nu se poate legiuî cu cel nobil (D. T. part. III. tit. 31); poporului nu-'i este iertat a-'și alege judecători și alți diregători, cum aleg nobilii; judecătorul lui e domnul seu, care îl

mână toată ziua. Acesta lucră cu el după plăcerea sa, că nu e nimenea care să-l apere; apoi la comitat îl judecă eară domnii pământești, și așa mai în sus, pretutindenea tot judecători de aceea sînt puși asupra lui, cari sînt jurați a nu-l suferi să se ridice din pulbere vredată. Pentru popor nu vorbește nimenea nițăiri, căci el nici nu există ca popor. În adunările marcale și în cele de țeară nobilii nu vorbesc de popor, ci numai de oamenii lor (az é n embereim).

Ca să nu poată scăpa nici într'un chip de furia domnilor acest popor nefericit, legea 'l-a legat de glie (glebae adscriptis, (D. T. part. III. t. 25, §. 2) și prin această măsură 'i-a asigurat pe domni, ca să poată face ce vor voi cu poporul, fiind convinși, că nimenea nu va cuteza să-i dea loc de scăpare, când va căde în acea fărădelege, ca să părăsească locul domnului seu. Nu se mulțumește legea numai cu atâta, că-l leagă de locul domnului seu, ci afară de aceasta îl supune domnilor pământești cu rusticitate absolută pentru toată eternitatea, ca să nu mai aibă nici o rază de speranță. că doară vor scăpa de jug oare-când măcar nepoții sau strănepoții sei. (Decr. Trip. p. III. 25, §. 2).

În puterea constituțiunii ungurești numai nobilimea are drept de a pune legi, cu popii cei mari și cu câteva orașe rău reprezentate; poporul e scos afară cu totul, el e dator numai cu ascultare oarbă. cu supunere pasivă.

Nu afii la Unguri nici un *Ambrosiu*, nici un *Crisostom*, care s'apere proprietatea poporului și a v'eduvelor în contra împ'eraților și aristocraților; din contră, episcopii și prelații ungurești șed în dietă împreună cu aristocrații și pun legi asupra poporului, țin județe domnești, ca ceialalți aristocrați, și cu dreapta dau binecuvântare poporului, eară cu stânga îl bat ca domnii păm'entești.

Verbóczi numește și gințile pe cari le fulgeră cu anatema rusticității eterne a acestui despotism înfricoșat. El zice, că unii sânt Unguri, Sași. Germani, Bohemi și Schiai de legea creștină, alții sânt *Români*, Ruteni, Sârbi și Bulgari de rătécirea Grecilor ș. a. Dar' fie de ajuns aceste trăsături, ca să cunoască ce este servitutea și cei-ce nu 'i-au purtat nici-odată greutățile,

S'culegem câteva flori galbine diu florile morților, cari cresc pe acest morm'ent înfiorător, ca să le dăm Românilor celor-ce vreau să v'endă limba și naționalitatea română pentru bunătățile națiunii ungurești, — să 'și-le pună cocardă pe pept întru aducerea aminte, că au conlucrat la îngroparea națiunii lor înșiși. Într'un loc Aprobatele declară națiunea româună scoasă din numărul statelor țării, cu aceste cuvinte: „cu toate-că națiunea română din patria aceasta nici nu s'a num'erat între staturi, nici religiunea ei nu e una dintre religiunile cele recepte. totuși până-când vor mai fi suferiți pentru folosul țării, statul bisericii române să se țină de acestea“. (Noha az oláh natio ez hazában sem a statusok között nem számláltatott, sem vallások nem a recepta religiok közül való. mindazáltal propter regni emolumentum, miglen patialtattnak, az oláh egyházi rendek ehez tartásák magokat, etc. A. C. I. 8. 1).

Intr'alt loc zice: „cu toate-că națiunea română s'a admis în patria aceasta pentru binele public, totuși neluând aminte la starea sa cea de jos“ (Noha az oláh nemzet propter bonum publicum admittáltatott ez hazában, mindazáltal nem vevén észében állapotjának alacsony voltát. A. C. I. 9 I. ; într'alt loc zice. că pe Români numai până atunci fi sufer în țeară, până când le va plăcea principilor și locuitorilor. Ungurilor, Secuilor și Sașilor: „cei-ce s'în de secta Românilor sau Grecilor, cari în timpul present s'eu sufer, până-când va plăcea principilor și locuitorilor țării“; și earăși: „fiindcă nici religiunea națiunii române încă nu e dintre cele 4 religiuni recepte“. (Az oláh vagy Görögök sectáján lévök, kik pro tempore szenvedtettek, usque beneplacitum Principum et regnicolarum. A. C. I. 1. 3. A minthogy az oláh nációnak vallása is nem a négy recepta religiök közzül való. A. C. III. 53. 1). În urma acestor legi numai atâta mai adaug, că legile acestea, după cari s'eu guvernează Ardealul și astăzi, s'au întărit la stăruința celor trei națiuni; și după venirea Ardealului sub domnia casei austriace, prin așa numita diplomă leopoldină, Români s'eu scoaseră de nou dela toate diregătoriile, declarându-se de neabili, numai pentru-că s'eu sunt Români, cu aceste cuvinte: „la toate deregătoriile, cari s'eu sunt de lipsă spre administrarea poliției, sau a dreptății, sau a economiei, ne vom folosi cu indigenii transilvani, adevă cu Ungurii, Secuții și Sașii, fără de nici o căutare la religiune, și de câte-ori se va întâmpla s'eu fie în vacanță vre-o diregătorie, nici-odată nu vor precumpni națiunile cele străine, sau acelea, pe cari ei dimpreună cu Noi le numeră între străine și neabile la purtarea diregătoriilor“.

Eată anatema înfricoșată asupra unei națiuni întregi. Ci înainte de ce ași desluși cum a p'etruns acest fulger prin toate clasele națiunii române, nu pot s'eu nu observ, că

și aceasta o zic numai despre Români, cu toate-că s'eu poate zice pe aceste timpuri și de Unguri, precum și de alte națiuni, cari gem sub aceste legi draconice. Pe aceste timpuri barbare nu s'eu poate lăuda cu cultura sa nici o națiune de sub coroana Ungariei; nu s'eu poate lăuda nici cu cultura aristocraților, care numai într'aceea stă, că aceia s'eu nutreau și s'eu îmbrăceau mai bine decât poporul, și erau deprinși mai bine la măiestria de-a împila poporul; nici cu cultura poporului, pentru-că poporul era desbrăcat de libertate, care e condițiunea cea dintâiu a toată cultura omenească. Și dacă s'eu alegeau

niște bărbați din oare-care națiune, cum au fost Corvinii, cum a fost Mihaiu-Eroul, Ștefan-cel-mare și alți Români, de cari s'au mirat și parte s'au temut contimporanii, să miră și să va mira toată posteritatea : cu unii ca acestia s'a putut lăuda pe drept națiunea care 'i-a născut, cum se poate lăuda fiecare mamă cu fiii sei cei înțelepți. Cum poate însă se defaima cineva pe o mamă nobilă ca aceasta, fără să cadă însuși în judecata lumii, ca un calumniator fără rușine ?

După aceasta observațiune mă întorc la influența legilor ungurești spre toată națiunea română, spre toate clasele ei. Mai ântâiu

apoi se apucă de biserică și de preoți, pe biserică o declară numai tolerată, pe preoți îi supune la toate greutățile, și lipsindu-'i de tot ajutorul, numai dela preoții români pretinde servicii pentru stat, fără salar și onoare. Demandă ca la ori-ce prepus să-'i prindă, ca pe niște lotri și furi, căci știa legea că nu-'i va apăra nimenea, fiind oprită națiunea prin lege, ca să n'aibă diregători din sînul seu. Asupra arhiepiscopului Românilor dă putere fiecui ca să-'l caute cu legea unde va vrea, zicînd că n'are reședință, ca să-'l cerce la fumul seu. Din aceste și alte măsuri asupra bisericii și preoților români au curs rîuri de lacrimi peste toată națiunea, și încă curg.

și fiind deschisă comunicațiunea Românilor de dincoace cu cei de dincolo de munți. Ardelenii învățau în România, unde se chirotoniau și arhiepiscopii nostri. Maramureșeni și Sălăgeni, și ceialalți Români vecini cu Moldova, învățau aici până-ce s'a tăiat comunicațiunea cu încetarea războaielor turcești. și prin alte împrejurări.

Mădularul tăiat de cătră trup nu mai poate trăi, și trupul. tăindu-se vre-un mădular, pătimește și dacă nu pere. Acest scop 'l-au avut Ungurii, adoperându-se a tăia pe nobilimea română de cătră trupul național. Cu cărțile de nobilitate au vîrsat o sumeție în inima nobililor români, ca să creadă că sînt Unguri, gen mai ales decât genul Românilor ; ear' la frații lor să caute cu despreț, și când intră în biserică să se separeze de ei. Pe lângă aceasta Ungurii purtau grije, ca nu cumva să apuce nobilii Românilor la diregătorii cardinale, să câștige posesiuni mai mari prin donațiune împărătească, fie fost

cât de meritați pentru patrie, și așa se apuce la vre-o putere mai însemnată, temându-se ca să nu facă aristocrație română. În secolul trecut a fost *Méheș* consilier de curte, și în secolul present *Alexiu Nopcea* cancelar; cu *Méheș* s'a încheiat secolul trecut, cu *Nopcea* se va încheia poate secolul present; ci și acestea minuni nu se fac, fără numai după-ce s'au lăpădat unii ca acestia de biserică, prin urmare și de națiunea română, și au trecut la catolicism și la naționalitatea ungurească. În comitatele ungurești nobilii români nu pot ajunge la diregătorii, cu toate-că cea mai mare parte a nobilimii e română. În comitate un diregător român e raritate care face epocă în istoria Românilor, și numai câte unul se naște într'un secol ca geniu. În pământul Făgărașului e română toată nobilimea, eară diregătorii sunt Sécui, afară de câte un *Copăcianu* sau *Boeru*. Numai în Cetatea-de-peatră și în Maramurêș, cari se țineau mai nainte de Ardeal, sânt mai mulți Români diregători, cari se țin încă de biserică națională, dar' pe acestia îi priveghiază Ungurii cu o miie de ochi, și se adoperă în tot modul a-'i ungurisa, cum au unгурisat pe *Zeicanii*, *Goleștii*, *Păgâneștii* ș. a. din Hațeg, ca să aibă prin cinc să stoarcă pe popor și să țină în întunerec pe nobilii români din aceea țeară, dacă nu pot să-'i ungurească.

Onoarea nobilimii române e subordonată pe tot locul sumeției ungurești, nobilii români la adunările marcale stau numai pe afară, la masa verde numai Ungurii au vorbă și intrare, ca să proiecteze legi și măsuri în contra Românilor; legile ungurești pe nobilii români nici nu-'i numesc pe numele națiunii lor, ci numai »*azon sectán lévő atyánkfiai*«, adică: frații nostri de secta aceea. Însă care e aceea sectă? Fără îndoială cea condamnată de *Aprobate*. Eată în ce stă frăția Ungurilor, că și credința și chiar pe Dumnezeuul fratelui lor îl declară numai tolerat, pentru-că crede în Dumnezeuul tuturor ginților, nu în Dumnezeuul Ungurilor.

Sub atari augurii rele, nobilimea română nu va apuca nici-odată la valoarea ce 'i-se cade în stat, pentru-că valoarea fără cultură, cultura fără de libertate, și libertatea fără de existență și onoare națională nu e cu putință. Ci nobilii români au început a se pătunde de sentimentul gradului lor celui umilit în raport cu Ungurii, căci sentimentul de onoare, de să și asuprește până la un timp, *nu s'ă stînge*. Când va cunoaște oare acest ram nobil al națiunii noastre, că ramul numai fiind în legătură cu arborele înverzește, despiciându-se de cătră arbore nu mai înflorește?

Dacă îi bate anatema aceasta politică și pe preoții românești, de cari tot mai aveau frica Ungurii că le vor răspunde cu anatema proțească, așa, că trebuiau să se apere prin lege de ei (az oláh papok ne afuriszáljanak), dacă îi bate bruma constituțiunii ungurești chiar și pe nobilii români, cari au asemenea drepturi cu Ungurii aristocrați, ce vor face acesti aristocrați cu poporul, pe care nu-l apără nici o lege, după-ce 'l-a desbrăcat de demnitatea personală și de proprietate însași legea, ceea-ce 'i-ar fi datoare cu apărarea? Eată, că după-ce îi scot pe iobagi — așa se chiamă acum poporul aservit.

la sapă, la secere, sau la alte lucruri, îi pun coardă ca de aici la *Veza*; șpanii și județii domnești îi mână cu alunul dindărăt, de se înalță pulberea îndărătul lor, ca în urma carelor ce fug pe drumul țării; când e bărbatul la cărat de grâu, de fân, de vin domnesc, sau la arat în alodiul domnesc. atunci femeia e în curte la cernut, la dires, la scos de cânepă, la tors, casa colonului e rămasă numai în grija pruncului din leagăn; când e timp frumos, colonul lucră la domni, când plouă vine la lucrul seu, atunci ziua numai jumătate 'i-se serie; când a finit lucrul domnului, în deșert își aruncă și el sămënța în pământ, pentru-că acum a trecut timpul sămănăturii; când vine acasă dela domni, atunci îl mână la drum, și la comitat, și la poștării, apoi când se mai facă și elacă popii, că nici fără popă nu poate fi? Cine ar avè inimă de a pune pomi și a planta vii, fiind astfel îngreunat, cine s'ar îndemna să înfrumsețeze pământul cu grădini, când știe, că numai ațîță pofta domnului seu ca să le iee cu puterea când va vrè? Să tăcem despre prestațiunile cele multe, găinile Crăciunului, mielul Paștilor, puii și ouele și cupele de unt și zeciuelile, să trecem cu vederea vacile cele grase și pieile de vulpi, cari le-au dat mai nainte popii românești. Dacă nu-'și poate închipui cineva greutățile ce le suferiau oare-când Iudeii dela Faraon în Egipt, să se uite la Faraonii din Ardeal, cum nu se mai mulțumesc acestia acum cu ziua de lucru. ei dau cu ruptul clăile, de e constrîns colonul a face ziua din noapte. și a lucra cu toată casa sa. ca să poată împlini numărul cel preste mësura. Sînt și aristocrați, cari îi bagă în jug pe oameni și grapă cu ei!

Cum au trecut însă atâți secolii preste Unguri, fără să ridice greutățile aceste de pe umerii poporului! Dar' ce vorbesc eu de ridicare, au nu-'i vëzurăm numai în dieta din urmă, cum se întreceau ca să răpească cu *urbariu nou* dela popor și proprietatea care o are? În Germania începe a se șterge servitutea încă pe la anul 1688,

în Prusia se scoate de sub domnesc proprietatea colonilor încă pe la începutul acestui secol, dar' Ungurii 'i-ar vinde și astăzi pe oameni, dacă n'ar fi fost Iosif al II-lea; nici măcar de ștergerea aviticității n'a vorbit nici un Ungur în vre-o dietă din Ardeal până la baronul *Dionisiu Kemény*, dar' părăsi și acesta dieta cu inima frântă de durere, căci nu putu nimica să scoată la cale în contra mulțimii domnilor pământești. Schimbarea, care o proiectă dieta ungurească pe la anul 1832, era să-l vîndă a doua-oară pe popor la domni pământești, și ștergerea servitutei cea de astăzi o înveninează cu uciderea naționalității.

Cu toate acestea, Ungurii nu se credeau asigurați deajuns din partea Românilor numai cu uniunile încheiate până acum, pentru-că cea dela *Esculeu* fusese prea liberală pentru Români, și uniunea celor trei națiuni numai pe nobilii cei mai de frunte ai Românilor îi trăsese la complot, eară ceealaltă nobilime română era legată de națiunea și biserica română, cum este și astăzi; deci după intrarea reformățiunii în Ardeal, atâta lucrură Ungurii, până-ce traseră pe Români la uniune religioasă cu sine, de ținură cu Ungurii mai bine de o sută de ani, ear' cu reformății sau calvinii aproape la 200 de ani. Multe avură de a suferi Români dela Unguri pe acest timp, și mulți Români de frunte se lăpădară atunci de legea și limba părintească și se făcură Unitari, Calvinii și Unguri. Pe aceste timpuri trimiteau Ungurii pe la Români cercători din casă în casă, și la care Român nu afla oala cu carne la foc, pe acela îl pedepsiau; pe acest timp îi făceau pe popii românești să ierneze câinii domnilor, și protopopii purtau pe umeri pe superintendentul calvinesc; cărțile bisericesti se traduseră de pe limba scheiască în cea română, și le făceau Românilor și alte cărți cu dogme reformate în limba română, ca să-'i poată unguri mai ușor. Asta însă avu urmărire fericită pentru Români, peste voea Ungurilor, că se scoase limba scheiască din biserica română și intră cea națională. Ce minune, că Români, și expatriați de Aprobate, și în astă formă asupriți, își țin încă și pe aceste timpuri puterea judecătorească în județele protopopești, și puterea legislativă în sinoade; document, că au avut odată existență și vieță națională. Fie, ca și încercările Ungurilor cele de astăzi, să se frângă în credința Românilor cătră naționalitatea lor și în bărbăția lor.

Cătră finitul secolului al 17-lea calamitățile Românilor întrec toată măsura, poporul se strîmbase de jugul cel greu, nobilimea română încă n'avea nici un folos de privilegiul nobilității, căci aristocrații cei

mari o despoaie de proprietate cu puterea, o asupresc și o batjocoresc, și nobilii români, neștiind ungurește și neavând apărători aleși din mijlocul lor, nici la dietă, nici la comitate, scaune și magistrature, nici la curtea principilor pe nimenea, nicăiri nu se pot apăra. Românilor nu le era iertat a umbla la școală, fiind servi și legați de pământ; abia se puteau răscumpăra unii pentru-ca să se facă preoți, dar' și ca preoți încă n'aveau nici o prerogativă care să-i scutească de anatema Aprobatorilor. Iertarea zecimilor dela principele Bethlen și alții, de-i și ușură puțin, dar' nu-i putea apăra de batjocurile mai marilor ungurești. În Aiud nu era iertat nici unui preot românesc a intra să boteze și să îngroape. Se zice, că doi preoți români, mânănd porcii domnilor la câmp, fură întimpinați de arhiepiscopul *Teofil*. Acei preoți, văzând că e arhiepiscopul, căzură în genunchi și lăcrămând strigară: „Sfinția Ta, ajută-ne, că sîntem de perit!“ Dar' cum putea să le ajute. când

O, timpuri barbare! O, tiranii neauzite! Pieriți din istorie. Stingeți-vă din memoria oamenilor, ca să nu mai creadă cei viitori, că ar pute degenera familia omenească la atari sîlbătēcii! Dar' să vedem numai, cum se desfășură din aceste catastrofe un raport nou între Români și Unguri?

Când se luptau Români cu greutatea acestora, Ungurii catolici ardeleni încă scăpătaseră foarte mult și căzuseră cu numărul sub domnia principilor reformați; nu puteau scoate nimica la cale nici în diete, nici airea în favorul catolicilor. Deci ei se folosiră de împrejurarea cea favoritoare în care se află acum sub domnia casei de Austria, și chemară pe Români la uniune nouă, legându-le toate drepturile, privilegiile și bunătățile bisericii catolice, dacă vor părăsi catolicismul și ortodoxia bisericii răsăritene și vor îmbrățișa catolicismul bisericii apusene. Așa Români, ca să scape de batjocurile cele multe, să plecară de a accepta această uniune cu Ungurii, zic într'adins cu Ungurii, nu cu Roma, pentru-că credința catolică și ușurarea Românilor nu era scopul Ungurilor, ci acestea erau numai niște împrejurări favoritoare, de cari Ungurii se bucurau și se foloseau, ca de împrejurarea domniei austriace, ca să-i poată trage pe Români în partea lor. Că nici nu-i dorea de sufletele Românilor, nici nu le doriau fericirea, ci îi dorea numai de aceea, pentruce poartă protopopii Românilor pe umere pe superintendentul calvinesc și nu pe episcopul

de Alba-Iulia, sau pe rectorul iesuiților din Cluj? De aceea zisei, că uniunea aceasta au făcut-o Ungurii singuri pentru binele lor, nu în folosul Românilor, și cu această declarațiune asigur pe toți custozii Sionului, odată pentru totdeauna, ca să nu se teamă, că voi să mă ating de natura cea dogmatică a uniunii, când o cern numai din respect *politic*, ca un raport profan între Unguri și Români; numai despre uniune în acest înțeles zic eu, că Strigoniul o a motivat în favorul bisericii ungurești și spre subjugarea și căderea celei române. Strigoniul o a plantat în inima împăratului Leopold și a Românilor. Strigoniul o a udat prin iesuiți. Strigoniul o a crescut. Strigoniul o a și smuls după aceea tot prin iesuiți din inimile unei părți a Românilor, și poate-că tot Strigoniul o va smulge și din inimile celeialalte părți, dacă nu se va lăsa de metropolitură, de protectorat, de primăție și supremație, și de ori-ce domnire și influență asupra bisericii Românilor. Sub înalta protecțiune a acestui Strigoniu fabricau iesuiții diplome false, scoteau rescripte dela curte și bule dela Roma pentru noua subjugare a bisericii române, sub titlul de episcopat al Făgărașului; și numai simplitatea preoților români apără demnitatea metropoliei Românilor, de n'a apus cu totul, căci nu luară întru nimic atari bule și rescripte, ci continuară și după uniunea aceasta, ca și înainte de ea, a cânta în toate bisericile române tot pe arhiepiscopul lor, ca și mai nainte. Ce folos putea să aibă Roma, desbrăcând de demnitatea arhiepiscopească pe arhiereul Românilor, care acum își întărise legăturile cele naturale și cu legătură religioasă, dacă nu lucra Strigoniul unguresc la umilirea bisericii românești? Eu cred, că aceasta nu o făcea nici curtea împărătească, nici Roma, dar' Strigoniul conducea toate lucrurile uniunii la curte și la Roma, și fără influența și voea lui nu se făcea nimic în lucrurile bisericii române, cum nu să face nici astăzi.

Să zicem însă, fiindcă Românul ține minte facerea de bine și nedreptatea, — *beneficii et injuriae memor esse solet*, — să zicem, că din fantasia uniunii au curs niște mijloace materiale pentru Români, cu cari nu puțin s'au ajutat, fiind cu totul despoiați de averile bisericesti sub principii calvinești; să zicem, că din uniune a eșit privilegiul preoților români de-a nu sta la judecată pentru persoanele lor, fără numai înaintea sinoadelor bisericii române; să zicem, că uniunea a născut și școalele Blajului, din cari au răsărit o mulțime de lumini între Români; să zicem. că uniunea a dat ocaziune unor Români de ne-au adus memoria începutului și a

sângelui nostru din Roma și au sămănat de nou virtuțile străbune în pământul Daciei; se zicem în urmă, că uniunea 'i-a înviat pe Români din leșinare, uniunea 'i-a deșteptat din somn și le-a însuflat spirit de vieață, ca să lucre la îndreptarea sortii noastre dela *Inocențiu* până în ziua de astăzi: *se nu uităm însă a pune în cumpănă și ranele înfipte națiunii noastre prin uniune, dacă voim a ne cunoaște raporturile cu Ungurii și în acest respect.*

Îndată la începutul uniunii vedem în sinoadele noastre pe părintele rector al iesuiților presidând în locul superintendentului reformat; și pe alt iesuit îl vedem neîncetat în coastele episcopului nostru, priveghiându-l ca pe un făcător de rele. Acum spuneți-'mi, ce diferență este între superintendentul de *Toșeo* și între iesuitul *Barányi*, și care dintre amândoi a fost mai bun pentru Români? Îndată după unire, episcopul catolic din Alba-Iulia încalecă peste arhiepiscopul nostru, 'și-'l face vicar, îl înfruntă, îl dojenește, îl vizitează până-ce-'l scoate abia hula papei din 1721, ab omni admonitione, correptione, visitatione, de sub supremația celui din Alba-Iulia; ear' arhiepiscopul din Strigoniu îl desbracă de demnitatea arhiepiscopoească, 'și-'l face sufragan, și biserica noastră o bagă în jug nou unguresc. Cu servitutea aceasta nouă se introduce în clerul român un servilism nou, împreunat cu o îngâmfare miserabilă, mai ales în referință cătră cei neuniți, cari n'aveau privilegiul uniților. Acest spirit necurat locuește în mănăstirea din Blaj sub călugări, face avocat de iesuiți și pe un *Petru Aron*, dă lucru deajuns episcopului *Inocențiu* și inimoșilor protopopi de atunci, și murind călugării, rămâne ereditate capitolului, succesori în funcțiunile călugărilor, și de aci se strecură la cler. Episcopii, capitolul, protopopi și vicari, lucrau pe întrecute, spre cea mai profundă durere a clerului și a toată națiunea, ca să nu mai scape biserica română nici-odată de sub această tutelă rușinoasă. Fii nefericiți! Cine vă va apăra, dacă părinții vostri dau mâna cu străinii în contra voastră? Ce ar zice episcopul *Inocențiu* când ar vedea, că acum n'are iesuitismul numai un avocat în biserica lui cea aservită și sfășiată de iesuiți? Ce a păcătuit biserica noastră? întrebăm și noi cu episcopul *Inocențiu*, dacă cumva n'a păcătuit unindu-se, de să pedepsește cu infamia de desertoriu? Cu uniunea deodată a intrat o ură între Români, care a ținut mai bine de 80 de ani. Iertați-mă, fraților! să trec cu vederea furiile iadului, cari 'i-au sfășiat pe Români în aceste timpuri nefericite, și nu cereți să descriu cum se certau fiii cu părinții,

cum se băteau frați cu frați, fără să știe pentru-ce, cum se afuriseau preoții nostri unii pe alții, cum lucrau mai marii ungurești și mai alos episcopii lor înaintea curții, ca să-și facă uniți cu puterea pe Români, cum întăriteau pe episcopii uniți și pe călugări ca să facă proseliți din Români, și acestia nu vedeau că sînt numai unelte cu cari să folosia invidia ungurească, ca să tulbure pacea între frați. Cine ar pute spune suferințele Românilor sub acele tulburări? Cei neuniți n'aveau nici preoți, nici episcop, pînă-ce căzură sub jug sârbesc; nu-și apăra nici o lege în țeară, și pe deputații ce-și trimeteau la curtea împărătească dușmanii lor făceau de-și puneau la prinsoare. Atât erau de mari relele, cari le suferea națiunea română în urma uniunii, încât încă pe la anul 1735, așadar' numai peste 35 de ani după făcuta uniune, se plînge amar protopopul unit *Nicoară Beianul* către episcopul *Inocențiu*, cu aceste cuvinte: „Tare mă tem, că nu vom avè alt folos de unirea aceasta, care o am făcut. ci vom rămâne numai cu ura între frați și cu mustrarea cugetului“. Nu mult după aceasta, alt protopop predică în biserica aceasta, că „i-au înșelat pe Români cu unirea“; însă acum era târziu, pentru-că ura era înrădăcinată între frați, și dușmanii Românilor, cari nu dorm nici odată, privegheau ca să nu se stingă vre-odată din mijlocul lor acest foc infernal.

Au nu meritau preoții Românilor pentru serviciile lor către stat pămînturile și salariile acelea cari le-au căpătat numai sub titlul uniunii? Apoi spuneți-mi, încât e mai de invidiat starea preoților uniți, luându-și peste tot, decât a celor neuniți, cari trăesc din agrii lor, pentru cari fac zile la domni? Cine nu știe, că episcopii nostri dela uniune încoace numai cu numele au fost episcopi, ear' într'adevăr au fost notari sătești, cari fac instanțe pentru o porțiune canonică, fără să simtă clerul vre-o îndreptare adevărată a stării sale; căci deși sînt constrînși domnii pămîntești să le arunce popilor nostri câte un pămînt pe o coastă rea, și aceasta încă numai pentru-ca să se mai astupe gura episcopului, — însă pe de altă parte să pun de măsură teritorul satului și fac ce fac de iau locurile cele mai bune dela preoții Românilor, și atunci ear' dau de lucru notarului-episcop, ca să scrie la curte, la guvern, unde tot aceia judecă, cari răpesc și cari decretează în dietă, că domnii pămîntești să iee toate pădurile dela comunitățile române, drept desdaunare pentru porțiunile canonice. Dar' apoi, au doară nu puteau merge Românii la Roma și ca neuniți, acolo unde merg Sinenii și Iaponii, iudei și protestanți, Mahomedani

și păgâni? Au nu-și puteau ridica școale și ca neuniți, cum își ridicară domnia peste Români niște Sârbi venetici, tot sub împăratul Leopold, dacă își concentrau toate puterile preoții, nobilii și cetățenii și tot poporul român, și dacă lucrau cu un cuget și cu o inimă la împrejurările pentru libertatea și fericirea Românilor? Au nu făcea totdeauna mai mare întipărire în inimile Ungurilor o ginte conjurată pentru apărarea drepturilor sale, decât o națiune sfâșiată în partide neunite?

Să ne uităm, rogu-vă, la episcopul *Inocențiu Micul*. Cum ruga toate puterile cerești și pământești pentru Români; dar' când cerea ca să se receapă și națiunea română, ca cele trei națiuni, staturile și ordinele îi răspundeau, că se va răsturna casa țării pe ei dacă-i vor lăsa și pe Români să între într'însa. Când se ruga, ca să facă loc și episcopului unit între consilierii guvernului, pentru-ca să aibă și Români măcar un apărător: cel gubern catolic arăta la curtea împărătească, că episcopul Românilor „nici e jurist, nici statist“, și din astă cauză nu poate fi consilier! De națiunea noastră zicea, că n'are așezământ și căpătăiu în țeară, nu dă dare, nu poartă greutate, e plecată la sedițiuni, și pentru aceea nu merită considerațiune. A trecut mai jumătate de secol, când își reînnoesc Români cererea pentru naționalitate la 1791. Dar' staturile și ordinele, afară de răspunsul lor cel ordinar, mai adaug, că Români nu sânt culți deajuns pentru drepturi politice; să se cultiveze mai întâiu clerul, apoi și poporul, și apoi vor vedea. Deci însărcinată pe un *Antoniu Iosika* să facă plan pentru cultura Românilor. Ce cugetați că s'a ales de această comedie? La a. 1816. adevă 25 de ani după dietă, a eșit decret de curte în urma acelu plan, că unde vor fi doi preoți într'o comunitate, unul catolic, celalalt unit, acolo numai celui catolic să se dea porțiune canonică ex nexu unionis! Aci vede fiecare, că uniunea nu 'i-a plecat pe Unguri spre fericirea Românilor, nici nu 'i-a oprit ca să nu le iee în bătae de joc rugămintele cele mai drepte. Care preot să va pută cultiva când nu are ce mânca? Care națiune s'a cultivat fiind subjugată? De ce n'au învățat Români din relele suferite dela cele trei națiuni, ca să se ferească de uniunea cu calvinii și cu unitarii? De ce nu 'i-au învățat sarcinile cele grele ale acestei uniuni, ca să nu pășească la uniune cu Ungurii catolici? Așa este, Români n'au învățat, ci s'au unit, odată cu calvinii, arătând că biserica română e mai

rea decât a calvinilor, de altădată cu unitarii, arătând că e mai slabă decât a unitarilor; și la urmă cu Ungurii catolici, arătând de nou, că e mai de jos decât cea ungurească. Cine se prețuiască biserica română, dacă se rușinează Românii de ea, cine se-'i fi stimat pe Români, dacă ei nu-'și respectează biserica, nici pe sine? Cine se poate plânge că îl calcă în picioare, dacă se face verme? Acum ce vom zice de toate uniunile aceste și de toate bunătățile lor, când vedem, că toate au fost numai lațuri cu cari ne-au prins, furii cu cari ne-au încăierat, spaime, cu cari ne-au înfricat, șerpi, cu cari ne-au întopsecat? Să jurăm, că nu ne vom lăsa să ne mai înșele; să jurăm, că nu vor mai pute turbura pacea și bună-înțelegerea noastră, nici iesuiții, nici călugării sârbești, nici misionarii Strigoniului, nici agenții națiunilor străine, chiar și când s'ar îmbrăca în vestminte de preoți și episcopi românești! Să jurăm: că *nici diavoliul iadului nu vor mai pute r rumpe legăturile amoarei frățești, cu care e legată adunarea aceasta, și printrînsa toată națiunea română!*

Știți, că Ungurii, mai ales de 12 ani încoace, 'și-au propus, ca să topească într'una pe toate națiunile de sub coroana ungurească și să facă din toate numai o națiune tare și mare și un regat tare și mare unguresc. Acesta e un lucru foarte mare. Bine să ne însemnăm, că e întru adevăr mai mare decât toate victoriile lui Atila și ale lui Árpád, pentru-că acestia au supus cu puterea niște popoare blânde și le-au ținut în ascultare tot cu puterea, până-ce se stînsură ei. După pierrea lor națiunile acestea au rămas însă cu datinele, cu limba și cu religiunea lor, căci acei cuceritori barbari aveau lipsă numai de brațele, eară nu de limba națiunilor subjugate, de averea, nu de religiunea și de datinele lor naționale.

De tot altmîntrelea cugetă Ungurii din zilele noastre. Acestia au aflat, că Atila și Árpád, Stefan și Mathia Corvinul. au făcut rău că nu 'i-au uncurit pe toți locuitorii Panoniei și ai Daciei, ci au lucrat după principiul *regnum unius linguae imbecile est*. Așadar' Ungurii de astăzi, de câțiva ani încoace, lucră la uncurirea Scheilor, Românilor, ș. a. cu o însuflețire, care ar produce fapte demne de mulțumirea omenirii întregi, când ar pune atâta osteneală pentru-ca să introducă libertatea cea adevărată, nu numai la națiunea ungurească, ci la toate națiunile, de a căror egalitate nu vor să știe nimica.

În ce chip se apucă un econom bun cu toți feciorii și domesticii de cultura agrilor sei, împarte lucrul la toți, le dă mijloacele cele de lipsă și stă de ei, ca să se poată bucura la timpul seu de un cules bun, de un seceriș mănos: așa s'au apucat Ungurii cu toate puterile de lucrul lor, ca să-și facă Unguri pe toți. Dieta Ungariei dela 1836 puse lege, ca să se ducă ungurește toate negoațele administrațiunii publice și să se bage limba ungurească în toate școalele din Ungaria. Jurnalele ungurești din ambe patriile ungurești, — așa numesc ei Țeara-Ungurească și Ardealul, — lătesc de mult planul unguririi pretutindenea, învață pe toate națiunile, că nu e fericire într'alt nume, afară de în cel unguresc. De este vre-un Român aci de față, care n'ar fi cetit gazeta („Pesti Hirlap“), pentru acela mai repețesc, că de când începù a eși această gazetă, redactorul ei *Ludovic Kossuth* strigă neîncetat cu versul tunetului cătră toți Ungurii: „Să ne grăbim, să ne grăbim, să ungurim pe toți Croații, Românii și Scheii, că de nu, perim!“ În ce chip se repezește un torent din munte după frângere de nor, desrădăcinează arborii. ucide oameni și vite, spală sămănături și sate, duce și răstoarnă tot: așa se repezi acest bărbat în contra națiunilor neungurești, și cu atâta furie amenință că le va stinge și nu va suferi *in secula seculorum* ca să facă măcar învățături morale în limba națională prin seminarele lor, încât contele *Széchenyi*, cel dintăiu apostol al unguririi, e constrâns a-și dumeri furia și a-și striga: „ne kényszerítsük tüzzel, vassal, hanem vegyük bé az alkotmány sánczai közzé, hogy ők is vegyenek minket magokba, tudniilik nyelvünket“, adecă: „să nu-și constrângem cu foc și cu fer, ci să-și recipiem în constituțiune. ca și ei să ne receapă pe noi, adecă limba noastră“. *Nicolau Wesselényi* dă sfat Ungurilor, că numai acei Români să capete drepturi de cetățean, cari se vor face Unguri; și-și pare rău că *Ioan Bobu*, episcopul Românilor, a făcut toate fundațiunile sale în interesul național. Așa cugetă și lucră toată nobilimea cea înaltă. Ce să zic de corifeii inteligenței Ungurilor? Unul din cei mai renumiți învățați ungurești, scriind memoriu despre apărarea pruncilor mici arată, că lățirea limbii ungurești preste toți locuitorii țării e mai urgentă decât libertatea și fericirea țării. „Faceți ca să vorbească ungurește toți locuitorii țării — strigă acest Ungur învățat, — și atunci eu nu voi cere dela voi ca grație libertatea și fericirea țării“. Altul provocă mai an pe episcopii Românilor deadreptul, ca să se apuce numai decât de traducerea cărților bisericesti de pe limba română în cea ungurească, ca să se bage în biserica Românilor. Cine să nu fi auzit, cum ferb și

cum se frământă Ungurii de câțiva ani, ca să facă școale apărătoare de prunci, în cari să se ungurească mai întâiu pruncii Românilor. învățând limba ungurească, dela 2 ani până la 7, apoi în vre-o douăzeci de ani să se ungurească satele și comunitățile române pe calea aceasta? Care Român nu știe, că înainte cu șese ani se acceptă planul unguririi și de către dieta din Cluj, și se făcù proiect de lege, ca să se pună restimp de 10 ani națiunilor neungurești, ca să învețe ungurește, pentru-că după aceea vor curge toate în limba ungurească? Să spună venerabilul consistor din Blaj, care se află de față în biserică, câtă frică și cutremur 'i-a cuprins pe toți când au înțeles de acest proiect al dietei, și cu ce însuflețire se apucară să întoarcă răul acesta dela națiunea română! Eată ce voesc Ungurii și care e scopul lor! Până în 15 Martie încă nu știau ce să facă, pentru-că le erau legate mâinile și picioarele de cabinetul din Viena, și nu puteau procede în contra Croaților și a Scheilor, cum doriau, nici nu puteau apuca toate mijloacele, cari erau de lipsă în acest scop. Acum însă au ministerul lor, acesta cunoaște mijloacele și pot zice, că locul prim între mijloacele acestea îl ocupă *uniunea*, nu e de lipsă a mai adauge, că uniunea Ardealului cu Țeara-Ungurească, pentru-că cuvântul acesta se înțelege de sine. De ai întreba pe vre-un Ungur ce este uniunea, s'ar mira de neștiință-ți; și dacă ai mai întreba, 'ți-ar răspunde. că uniunea e fericirea, e libertatea însași, uniunea e cornucopia, care cuprinde toate bunătățile pământești; cine are uniunea, are toate; uniunea ne dă toate, pentru aceea, de acest cuvânt misterios sânt pline toate gazetele; uniunea e materia de conversațiune în toate cercurile societății; uniunea e scrisă pe toți păreții; flamura uniunii e plantată pe case, pe biserici și chiar și pe carerele călătorilor. Eu însă cu toate acestea nu sânt mulțumit cu uniunea, nici nu mă topesc de bucuria cea universală, ci vreau să cerc mai cu deamăruntul, ce este uniunea *pentru Unguri*, și ce este uniunea *pentru Români*?

Ce se ține de întrebarea primă: ce este uniunea pentru Unguri? — aceasta o poate cunoaște fiecare, fără să fie politic. Știm toți, că Ungurii vreau să facă țeară ungurească din pământul Ardealului. Vreau, ca să nu mai fie două patrii ungurești mici, ci să se faca din amândouă o patrie ungurească mare. Ungurii simt, că proprietatea, care 'și-au arogat până acuma asupra pământului Românilor, nu stă pe temei sigur, pentru-că din dreptul războiului cuceritor nu se naște proprietate, ci numai posesiune, până se simte în putere destulă națiunea subjugată ca să scuture jugul. Asta bine o știu Ungurii.

Ei știu, că Maurii nici în 700 de ani nu 'și-au câștigat drept asupra Spaniei. Pentru aceea, vreau acum a-'și câștiga proprietatea, care în adevăr nu o au avut până acum. Prin uniune vreau a-'i face pe Români, să-'și dea din mâni proprietatea părintească, bunătatea cea adevărată pentru niște bunătăți părute și înșelătoare. Încă

dreptul lor nu e întabulat nicăiri. Cu Verbőczy, cu Aprobatele și cu diplomele regilor, Ungurii nu pot proba proprietate asupra pământului altor națiuni, fiindcă acestea, ca niște documente fabricate de Unguri pe partea lor, n'au putere înaintea județului umanității; eară dacă 'i-ar putea aduce pe Români la uniune, atunci învoirea Românilor le-ar da document nou, cu care 'și-ar consolida posesiunea cel puțin încă pe oare câte sute de ani, nu pentru totdeauna, fiindcă nici o generațiune n'are drept să pună jug pe grumazii generațiunii viitoare.

Când ar locui pe pământul Ardealului numai Unguri și Sași, și împreună cu acestia, în loc de un milion și jumătate de Români, ar locui pe atâți Japonezi, sau oameni de altă limbă, atunci eu n'ași avé de zis nimic în contra unirii Ardealului cu Țeara-Ungurească. Însă pământul acesta nu-'l țin Japonezii nici Arabii, ci

Știu eu ce zic patronii uniunii, că adecă uniunea nu numai că nu ia proprietatea dela nime, ci din contră, voește să facă proprietari și pe aceia, cari până acum nu erau. La acestea eu observ, că Ungurii numai lor își dau proprietatea, pe care *să fac* că o dau Românilor; pentru-că în ora când se va proclama uniunea, ștergându-se servitutea,

să vor șterge totodată și națiunile. afară de cea ungurească. Numai aceasta va rămâne viuă și proprietară înaintea legii, și proprietatea națiunilor omorite prin lege va servi Ungurilor de spese pentru îngropăciunea acestor națiuni. De ar voi Ungurii să dea înderēt proprietatea la domnii cei adevărați, precum se laudă că o vor da: atunci ar recunoaște mai ântâiu existența națiunilor cari locuesc împreună cu ei, căci acestea sînt domnii cei adevărați ai pămîntului, ca cele-ce sînt nemuritoare, apoi vin indivizii oamenilor muritori. Dar' Ungurii nu vreau să știe nimica de alte națiuni, afară de cea ungurească, prin urmare nici de proprietatea altor națiuni, afară de a celei ungurești. Așadar' când se fac că dau proprietate indivizilor, atunci într'adevăr o iau dela națiuni și fac donațiune nouă națiunii ungurești, cu proprietatea Românilor și a altor națiuni.

Să considerăm drept-aceea, că uniunea donează Ungurilor o țeară întreagă, fără de nici o osteneală; că Ardealul e patria aurului și a metalelor nobile, cari vor curge toate în punga națiunii ungurești; că sarea și toate bunătățile patriei noastre vor adaoge tesaurul Ungurilor și paupertatea Românilor, ear' feciorii Românilor vor forma legiuni, cari se vor bate pentru gloria celor-ce le-au șters numele cel glorios și 'i-au botezat pe nume barbar; că patria noastră e cetate încungiuurată dela natură cu muri cumpliți, fără de cari Ungurii de pe câmpiile Panoniei sînt espuși la toate atacurile inamicilor, ca niște iepuri pe șes; că tăindu-se Ardealul de cătră statul unguresc, acesta rămâne ca un om fără de picioare, ciung și desfigurat, de nu poate să se miște, mai ales cătră Moldova și România, ca să le cuprindă; că dacă nu se face uniunea cu Ungaria, se rumpe legătura care leagă pe Ungurii din Ardeal cu cei din Panonia, și atunci Ungurii din Ardeal firește că se vor stinge pe încet, fiind tăiată comunicațiunea lor cu creerii ungurismului din Panonia, — pe când din contră, dacă se face uniunea, națiunea ungurească cea mică mai crește cu un milion și jumătate de Români și cu vre-o două sute mii de Sași, pe cari îi face Unguri uniunea, îndată cum se va proclama; să considerăm în urmă, că afară de emolumentele acestea, uniunea le dă Ungurilor o putere nemărginită peste Ardeal de-a pune legi, de-a comanda, de-a administra țeara numai în folosul națiunii ungurești, fiindcă după uniune legea nu va cunoaște alte națiuni; să le considerăm toate acestea bine, și vom afla, ce este uniunea pentru Unguri și pentru-ce așteaptă ei ziua uniunii mai tare decât imperatorul oștii ziua de triumf!

Ce este uniunea pentru Români? Dacă ne aducem aminte ce au folosit Românilor toate uniunile de până acum, politice și religioase, și vom considera, că și uniunea cea de acum numai spre binele Ungurilor se urzește: putem prevedea ce va fi uniunea pentru Români. Cu toate acestea, să o cercetăm ceva mai cu de-amănuntul, ca să vedem și să ne convingem, că

Eu zic, că libertatea cea adevărată a ori-cărei națiuni nu poate fi decât *națională*. Care om nu se va simți vătămă până la inimă, dacă îl vei opri să nu vorbească, pe unul pentru-că 'l-a făcut natura mai târziu, pe altul mai repede la vorbă, pe unul pentru-că 'l-a făcut natura Ungur. pe altul Sas? Dacă îl vei opri să nu umble, pe unul pentru-că are mers mai lin, pe altul căci pășește mai repede decât alți oameni? Au nu li-se va turbura firea, când își va auzi, unul: taci târziule, altul: taci moară de vânt, altul: ține-ți gura Ungure, Sasule, etc.? Într'adevăr, toți vor ferbe de mânie, pentru-că tot omul are voie să vorbească și să meargă cum 'i-a dat natura vocea și cum poate. Și când 'i-a atacat libertatea aceasta, 'i-a vătămă totodată sentimentul de onoare. Adecă, libertatea ori-cărui om e legată de persoana lui cu cea mai strânsă legătură, e proprietatea lui cea mai personală și poartă tipul persoanei fiecărui om, așa încât nimenea nu se mișcă, nu cugetă, nu vorbește, nu umblă. ș. a., decât fiecare în formele sale. Acum să trecem dela persoana omului la persoana națiunii. care încă are personalitate, dacă e drept, că persoanele nu-'și perd natura, când se leagă într'un corp național cu limbă și datine comune; și eată că tot aceeași vom fi constrânși a zice și de națiune ce zicem de o persoană singură: că libertatea națiunii încă e legată strins de persoana ei, ca și a persoanelor firești, dacă nu mai strâns. Libertatea națiunii încă poartă tipul națiunii, cum poartă libertatea personală tipul persoanei omului. Națiunii încă 'i-a dat natura forme, precum persoanelor firești. Cu persoana națiunii deodată se naște și libertatea ei, ca și a persoanelor singurate, și cu persoana dimpreună se stinge. Tot ce ajută și împedecă persoana, ajută și împedecă libertatea națiunii. Tot ce lățește libertatea, ridică prețul și înalță demnitatea națiunii. Cu cât își prețuește mai mult persoana sa oare-care națiune, cu atât își prețuește mai mult, cu atât își iubește mai ferbinte libertatea, și cu atât are mai mare preț și respect

înaintea ginților, căci face și pate lucruri mari pentru onoare, nu suferă nici un scăzământ din libertatea sa, pentru-că simte, că fără libertate nu e onoare pe pământ, și vieța națiunii fără onoare e mai amară decât moartea. Pentru libertate își pune averea și vieța. căci libertatea e coarda inimii ei cea mai personală, proprietatea ei cea mai națională, inima ei, sufletul ei, ornamentul ei!

Ce ar face Ungurii când le-ar cuvânta încă odată de pe tron împăratul Iosif în chipul următor: Ungurilor! Acum este epoca libertății. Eu am pus filosofia, ca să fie dătătoare de legi în împărăția mea; fiți liberi toți, vorbiți ce vreți, însă numai *nemțește*; ridicați-vă școale și învățați, însă numai *nemțește*; ridicați-vă teatre și tipografii, faceți și tipăriți ce vă place, însă numai *nemțește*; lăpădați-vă portul național și limba voastră cea necultă, pentru-că așa cere unitatea și salutea statului. ca să fie numai o limbă în școale și în teatre, în case și în piețe, în biserică și la județe. N'ar ridica oare Ungurii earăși furci, ca să spânzure portul nemțesc, cum au făcut după moartea împăratului Iosif? Ce ar zice și cum s'ar purta Germanii. când 'i-ar face alt *Napoleon Bonaparte* ca să-'și lapede limba cea aspră. și când le-ar impune limbă, legi, guvern și datine franceze, fie acestea cât de liberale, chiar și până la gradul cel mai înalt republican? Cum s'ar mulțumi cu rusismul cabinetele. dietele și universitățile dela Pesta până la Berlin și Gotinga, când 'i-ar mai constrînge Rusul pe Unguri și Germani la limba și religiunea ortodoxă, chiar de ar fi îmbrăcat sistemul de o sută de-ori mai liberalmente decât e îmbrăcat maghiarismul?

Acum închipuiți-vă, că vin niște deputați dela dieta ungurească în mijlocul acestei adunări și încep a cuvânta în chipul următor: Românilor! Astăzi e ziua libertății tuturor; pentru voi încă sînt puse scaune la masa libertății, veniți de ședeți și voi, judecători dela comitate până la cancelaria de curte, și luați parte la toate onorurile politice și militare, însă *numai cei-ce știți ungurește ca Ungurii născuți!* Acum é ziua dreptății pentru toți, veniți toți cei asupriți și dăunați de luați dreptate ieftină și repede, însă vedeți ca să vă fie scrise instanțele *ungurește*, și să luați totdeauna câte un Ungur lângă voi, ca să vorbească pentru voi la judecători, pentru-că știți, că mama noastră cea dulce, patria comună, nu mai suferă în județe altă limbă fără numai cea ungurească, nici să 'i-se plângă cineva fără numai cu lacrimi ungurești! Astăzi e ziua luminii. școalele țării sînt deschise și pentru voi, nu ca înainte de împăratul Iosif; învățați drept-aceea

toți și vă luminați, însă numai *ungurește*, pentru-că așa cere unitatea statului! Nu vă întreb, dacă s'ar afla Români, cari să accepteze vre-o direcție, în care ved că se caută să se lucre în contra națiunii lor, — pentru-că vînzători au fost la toată națiunea și vor fi. Nu vă întreb, dacă vor merge Români la judecători când vor ved dreptatea legată de limba ungurească, și la școalele ungurești, când va fi acoperită luminarea cu limba ungurească. Ci vă întreb: este aceea libertate, care leagă onorurile țării numai de o limbă în țeara aceea unde sînt mai multe limbi? Dreptate e aceea, care o face statul numai celor-ce știu ungurește?

Ce folos va avè națiunea română de libertatea de tipar, care o promit Ungurii, când tipografia cea liberă nu va umbra fără numai pe folosul ungurismului, și dacă va cuteza vre-un Român a apèra interesele națiunii sale, tiparul unguresc îl va nota înaintea lumii ca pe un criminal și *județele îl vor certa*? Ce-i vor folosi ministrii cei responsabili ai națiunii ungurești, cari nu vor suferi în sinul lor nici un element străin neasămînat? Ce-i vor folosi chiar și la aceea întemplantare, când ar fi Români toți ministrii din Budapesta, dacă acestia nu înfățișează națiunea română și interesele ei?

Care Român poate crede, că dieta aceasta va purta grije pentru înflorirea Românilor prin cultură națională, când ne-o spun în față, că sub coroana ungurească *nu pot fi mai multe națiuni*?

Egalitate civilă? Aceasta atunci ar avè loc în stat, când ar apèra legile statului *într'o formă* pe toți cetățenii, și le-ar face dreptate, fără ca să-i întrebe, dacă sînt nobili sau plebei, miseri sau avuți. creștini sau păgâni, albi sau negri, barbari sau Români, și când le-ar deschide calea spre câștigarea mijloacelor vieții și spre cultura tuturor într'o formă. Însă lucrurile nu merg așa, ci din contră, vedem, că la județe își face dreptate sieși fiecare națiune, și afară de acestea își cearcă fiecare numai fericirea și cultura sa. Și în special

Deci nu poate să zică nimenea, că Românului tot

una îi e, dacă îl va judeca județ unguresc sau săsesc, sau din contră, un județ ales și așezat de Români. Știu, că Ungurului și Sasului nu-i e tot atât, de cine să fie judecat; pentru aceea 'și-au apărât ei totdeauna cu atâta furoare privilegiile chiar și asupra altora. Pentru-ce au cuprins ei toate diregătoriile lângă împăratul, la gubern și la toate județele, și pentru-ce vreau să le facă acum toate ungurești? Doar' pentru-ca să facă dreptate și ușurare Românilor? Nici-decum; ei chiar din contră, pentru-ca să-și facă singuri dreptate loruși, și Românului să nu-i rămână nici un mijloc de apărare. Ei știu, că dreptatea e cum o fac oamenii; și fiind oameni și judecătorii, judecând fiecare după plecarea și patima sa, ca toți oamenii, de 'i-ar îngrădi cu o mie de legi. totuși „plus valet favor in iudice, quam mille leges in codice“. De unde urmează, că nici o națiune nu poate spera dreptate pentru sine și pentru fiii sei când e supusă la județele altei națiuni, căci dreptatea nu depinde numai dela legi bune, ci și dela judecători buni și drepți; și precum nu poate fi nime judecător drept în cauza sa, așa nu poate să fie nici o națiune judecătoare dreaptă peste alte națiuni.

nici plebeului la
județul aristocraților, nici iudeului la județul creștinului, nici

Acestea vor face totdeauna plăcerea și vor cerca folosul particular al castei, confesiunii și națiunii de care să țin. La județele acestea ungurești, firește că și limba încă va fi ungurească. Românul nu va pute duce nici un proces în limba lui. Mărturisirile Românilor nu vor fi înțelese; ear' ale altora mărturisiri și documente asupra Românilor, acestia nu le vor înțelege. Nu să vor pute înțelege nici cu advocații, nici cu judecătorii, nici acestia cu Români, și

De egalitate religioasă nici nu mai voi să vorbesc. Ce egalitate pot să aştepte Românii în a. 1848, când încă în anul 1842 deputaţii Ungurilor în Cluj stau de episcopii Românilor, ca să traducă numai decât cărţile bisericeşti în limba ungurească? Frăţia asta nouă a Ungurilor către ministrii bisericei române va sta numai într'aceea, că-i vor mulţumi pe unii, episcopi, sau preoţi mai de frunte, ca prin acestia să-i înşele pe toţi cu vorbe bune şi speranţe mincinoase. Văzut-aţi, numai înainte cu câţiva ani, biserica unită din *Boian* acoperită cu tulpă de cucuruz şi altarul îngropat în nea? Văzut-aţi casa popii unit din *Abuş*, mai umilită decât o colibă de munte, desgrădită cu totul şi fără de nici un edificiu de economie? Cine să creadă, că după unirea asta nouă politică vor fi mai bine provăzuţi preoţii, mai bine acoperite bisericile şi casele lor? Domeniul bisericei române din *Oarda*, posedat de sute de ani, 'l-a pierdut biserica română la 1714, sub uniune, *cu proces de o zi*. Eată ce egalitate a produs uniunea religioasă! Dacă a produs o egalitate ca aceasta uniunea cea sacră, ce egalitate se poate aştepta dela uniunea cea profană, care se urzeşte acum?

Se promite mai încolo ridicarea servitutei, unindu-se Ardealul cu Ungaria. Asta o cred. Ci eu cred că se va ridica şi dacă nu se va uni, pentru-că 'i-a venit timpul ca să cadă. O putere cumplită şi nevăzută, care lucră în contra despotismului pretutindenea, lucră demult şi la suruparea acestei cetăţi barbare, şi murii ei se vor răsturna acuşi pe aceia, cari nu vor să o dărâme din iubire către omenire. Vedem că ea s'a şters în Ungaria, şi va căde şi în Ardeal.

Şi pentru-ce? Pentru-că în ţeara ungurească şi libertatea încă va fi ungurească, şi aceasta va fi legată de condiţiuni pe cari Românul nu le va putea împlini, sau nu le va împlini după aşteptarea şi plăcerea Ungurilor. Ungurii vor da libertate *numai celor-ce vor voi a se face Unguri*; pe acestia îi vor ajuta la direcţiuni politice, şcolastice, bisericeşti, etc., le vor face venite şi îi vor lăuda în public; ear' din contră, pe cari îi vor simţi că nutresc sentimente naţionale, *ii vor depărta şi îi vor certa*. Cine cunoaşte firea Românilor poate prevedea, că nu se vor supune aşa uşor la măsurile ungarisătoare.

cum 'i-au lipsit în secolii trecuți, nu numai pe Români, ci chiar și pe frații lor. Ce cugetați, dacă scrie *Vesselényi* înainte cu câțiva ani, că numai acelora Români s'ar da drepturi de cetățeni, cari se vor face Unguri: nu va pune condițiunea asta ministerul și dieta ungurească acum. după-ce va avè putere nemărginită peste Români? Ba o va pune, fără îndoială, și eu cred, că și ștergerea servitutei cea de acum e numai o rîmă în unghița a tot înghițitorului ungurism cu care vreau să-'i prindă pe Români ca pe niște pești fără de pricepere.

Ce e drept, garda națională, care se promite în punctele ungu-rești, e cetatea cea mai tare a libertății și onoarea fiecărei națiuni, așa, cât fără de aceasta și fără reprezentațiune națională poporul e numai o ciurdă de vite, o turmă de oi. pe care le mulge, le tunde și le ucide un tiran de păcurar, fără să se poată apăra de el. Însă ce bucurie vor avè Românii când își vor vedè feciorii înșirați în gardele naționale și în regimente, când acestea toate vor fi ungu-rești?

Însă la ce să înșirăm mai multe libertăți ungu-rești, când nu numai în 12, dară nici într'o mie de puncte ca acestea nu vei afla nici măcar o libertate, precum nici într'o mie de trupuri moarte nu se află nici măcar o vieață, pentru-că a eșit sufletul din toate? Așa scoate și uniunea sufletul din toate libertățile, omorînd naționalitatea. Pentru aceea am zis, că libertatea fiecărei națiuni nu poate fi decât *națională*, și că libertatea fără de naționalitate nu se poate înțelege nici la un popor de pe pământ.

Dacă e nimicită libertatea poporului fără de naționalitate, e nimicită totdeodată și cultura și fericirea aceluia, fiindcă fără de libertate nu e cu puțință cultura. Deci observațiunea aceasta singură ar ajunge, ca să vedem unde ne duce uniunea. periclitând naționalitatea. Dar' fiindcă cultura fiecărui popor astăzi e măsura fericirii și a sigurității lui, doară mai mult decât a fost oare-când, să cercetăm mai de-aproape legătura culturii și a libertății naționale.

Poporul care cunoaște, că lumina științelor și a artelor mai mult nu poate fi proprietatea unor clase privilegiate, ci trebuie să se faca bun comun a toată națiunea, acela trebuie să facă din cultură negoț comun a toată națiunea.

Să cercăm la popoarele luminate, cari sînt mijloacele culturii, și vom afla, că acelea sînt *școalele și institutele naționale* pentru științe și arte, eară mijlocul culturii politice în special îl aflăm în *universități*. Universitățile nu sînt nici-decum mijloc arbitrar, ci sînt un mijloc necesar, dictat de aceeași indigență firească a popoarelor chemate la viața politică, care 'i-a chemat pe oameni a sîmna și a coace pîne ca să trăească. Numai dela universități se poate aștepta jurisprudență luminată, dela școale și institute naționale cultura națiunii. Însă chiar pentru-că cultura e puterea cea mai tare pe pămînt și e o cetate nouă a unității naționale, națiunea întregă trebuie să-și împreune puterile întru ridicarea acestor așezăminte și să facă negoț comun din cultură, dacă vrea să se bucure de fructele ei ca de un bun comun. Cum se va pute apuca însă națiunea de acest negoț comun fără de limba națională? Să luăm de exemplu, că guvernul republicei franceze demandă învățătorilor de prin institutele țării, ca să nu mai facă învățăturile în limba franceză, ci în cea latină. Să zicem, că tot asemenea demandă și guvernul englez, guvernele italice și germane. Ce ar urma din această strămutare? Nu zic, că învățătorii acestor națiuni luminate n'ar fi în stare a face învățături și în limba latină; dar' mă leg, că n'ar trece mult, și universitățile acestor popoare n'ar fi mai luminoase decât liceul catolicilor din Cluj. Îndată ai vedea, că nu li-e îndemână nici învățătorilor, nici învățăceilor a cugeta în limba lui Cicerone ca în limbile lor; mintea s'ar osteni sub greutatea cea străină, știința din zi în zi tot mai mult s'ar întuneca, s'ar face mai grea de învățat și mai ușoară de uitat, toate religiunile ei. și cele mai luminoase, s'ar umplă de erori, cum era pe timpul despotismului limbii școlastice, și rătăcind odată mintea dela calea cea adevărată, ar trece secolii pînă 'și-ar veni în ori, ca să-și cunoască rătăcirea. Religiunea s'ar îngropa în fanatism, și filosofia n'ar fi în stare să ridice peatra de pe ușa mormîntului. Invențiunile și descoperirile în arte și științe ar înceta îndată. Industria și comerțul, cari numai la lumina științei înflorească și numai arta le poartă, mult s'ar împedea, și parte ar cădea cu totul. Starea cea înfloritoare a omenirii de astăzi s'ar veștezi, sentimentul de libertate ar amorți și la națiunile libere, de n'ar mai rămîne cine să lucre pentru desrobirea națiunilor

aservite. Însă eu vă asigur, că națiunile acestea luminate nici-odată nu vor lua limbă străină pentru învățatură, ei vor demonstra totdeauna, în consens universal, că natura pentru aceea 'i-a dat limbă fiecărei națiuni, ca să se folosească cu aceeași în toate negoatele vieții, precum 'i-a dat picioare omului ca să umble pe picioarele sale, urechi ca să audă cu urechile sale, ochi ca să vadă cu ochii sei. Vai de omul pe care îl poartă altul. vai și de națiunea care nu umblă pe picioarele sale, sau nu vede decât cu ochii altei națiuni, căci nici-odată nu va pătrunde raza de cultură la creerii acestei națiuni, ei va rămâne pururea întunecată ca orbul și servitoare națiunilor răpitoare!

Așa vor păți Românii dacă vor băga limba ungurească în școalele naționale; și cu atât vor merita mai mult disprețul lumii, fiindcă trăim în secolul luminilor, vedem descoperirile ginților luminate, și ne spun toate acestea, că cultura lor cea adevărată numai de atunci se începe, de când au început a învăța în limbile naționale. Englezii ne arată, că cultura lor nu se poate înainta decât englezește, a Francilor franțozește, a Italianilor italienește, a Germanilor nemțește, — și în urmă Ungurii strigă de răsună toată lumea, că națiunea ungurească nu se poate cultiva decât ungurește. Ce absurditate ar fi din partea Românilor, când ar zice, în contra consensului tuturor ginților: așa este, Românul nici nu poate învăța, nici nu 'i-se cade a se cultiva, fără numai ungurește! Dacă vor învăța tinerii Românilor la școale ungurești, nu vor fi de nici un folos națiunii române, pentru-că în școalele Ungurilor se vor deprinde ca să-'i învețe pe Unguri, nu pe Români. Știm câtă împedecare a fost până acum în cultură limba latină, ca limba învățământului, și afară de aceasta pentru Români lipsa școalelor naționale; cât asudau tinerii Românilor, și ne miram de unde vine, că au atât de puține cunoștințe; și până acum Românii tot au mai învățat și în limba lor, cel puțin în Blaj, dar' dacă se vor propune toate științele în limbă străină, ce lumină poate să aștepte națiunea noastră dela atari școale? E lucru cunoscut, că preoții Ungurilor reformați sînt mai buni oratori decât ai catolicilor și ai Românilor, pentru-că învață științele și arta retorică în limba națională din tinerețe.

Să nu vă îndoiiți cătuși de puțin, că dacă nu vor avè Românii școale

naționale, cu limba lor pentru toate ramurile cunoștinței omenesti, nu vor avè în etern nici politici, nici juriști, nici advocați buni. nici oratori și poeți, cari să răspundă numelui lor! Literatura noastră nu va apuca nici-odată peste mediocritate, ca și cunoștința limbilor clasice, căci tot tesaurul cunoștințelor anticității și al lumii de astăzi numai cu ajutorul limbii naționale se poate câștiga. Cum va lovi deputatul națiunii în contra despotismului în adunări, dacă nu va învăța din tinerețe a-l cunoaște și a-l urî?

Și cu cât vor învăța mai mulți Români în școale străine, cu atât va perde națiunea mai mulți fii. Lăcomia onorurilor și folosul privat îi va trage cătră străini, ei vor iubi numai limba ungurească, se vor încânta de frumsețile acesteia și vor admira faptele națiunii ungurești, pentru-că numai acestea le vor cunoaște, toată vieața și dorul lor va fi legat singur de națiunea care-î va amăgi cu frumseța și bunătățile sale, de națiunea română nu-î va mai lega nimic, rupându-se odată legătura cea dintâiu și cea din urmă a limbii naționale.

Drept aceea, dacă-și vrea cultura oare-care națiune, se se unească, ce e drept, însă nu cu altă națiune, care vrea se-î iee naționalitatea dimpreună cu cultura ce o are, ci se se unească mai ântâiu cu sine însași, ca se se apuce de cultura națională cu puteri unite.

Ce se ține de Români, ar fi nebulie dacă s'ar lăpêda de naționalitate și s'ar unî cu Ungurii, pentru cultură. Înțelepciunea spune, că Românul se se unească cu Român, Germanul cu German, Schiaul cu Schiau, pentru înaintarea culturii. Așadară Românii mai ântâiu se se unească între sine spre acest scop, dela Nistru până la Em, și dela Em până la Tisza; apoi se se unească cu celelalte familii romane, pentru identitatea limbii și cumnăția cea firească a cugetelor și a sentimentelor. O însoțire ca aceasta poate se aibă loc, chiar și dacă oare-care națiune e împărțită sub mai multe guberne, — fiindcă n'are fire și tendență *politică*, ci este destinată singur spre înaintarea *culturii* și *umanității*, pe calea cea firească a naționalității ori-cărui popor. Așa îi vedem pe Germani și Italieni foarte uniți întru înaintarea științelor și artelor. cu toate-că sînt despicați în mai multe guberne; însă unitatea limbii îi leagă pe toți, fire-ar sub guvern de sultan sau republican.

Eată ce însemnătate are limba națională la toate gințile: ea regulează mișcările vieții la toate, ca creerii mișcările trupului, le însuflețește și le înalță, dacă o stimează cum se cade. Lipsa ei le duce la barbarie, dacă nu știu să se servească cu ea. Numai în brațele ei crește arta și știința, numai cu aripile artei și științei zboară industria și negoțul, numai în aceste grădini înflorește fericirea națiunilor. Deci cel-ce zice, că națiunea română se poate cultiva și în școalele străinilor, acesta vrea, ca națiunea română să rămână oarbă și servă altor națiuni, „hic niger est, hunc tu Romane caveto“.

Acum să vedem, cât adevăr cuprinde în sine acea teorie frumoasă a politicianilor din Budapesta și a celor dimpreună cu ei advocați ai uniunii, cari zic, că precum cere unitatea statului uniformitate de drept, așa cere neapărat și uniformitate de limbă pentru legi, pentru înlesnirea guvernării, pentru știință, și că celelalte limbi din acea cauză nu se pot suferi, pentru-că acelea nu sînt culte deajuns?

Un guvern de fiare sălbatică ia numai zeciueală din inimile cele blânde, și apoi le lasă să cânte, să mugească, să sboare și să se gubnezeze fiecare după firea speciei sale. Deci un guvern de oameni e mai sălbatic decât fiarele, dacă nu suferă limbile altor națiuni, și pe acestea a se governa fiecare după natura și indigențele sale. Însă mintea cea sănătoasă nu poate aproba atare stat. Dacă e de lipsă ca să fie state pe pământ, și dacă e statul tocmai o necesitate dela natură, atunci statul fără îndoială numai pentru aceea e de lipsă, ca fiind în stat oamenii, să se poată apăra mai ușor într'însul decât afară de stat. Adecă, statul e un așezământ omenesc spre apărarea persoanei și a bunurilor omenirii. Când zic, că e așezământ omenesc, atunci voi să înțeleg, că nici nu e așezământ ângeresc mai presus de fire, nici nu trebuie să fie institut diavolesc, iad înghițitor de libertate și spaima ginților neputincioase. Când zic, spre apărarea persoanei, atunci înțeleg totdeauna și libertatea și onoarea, căci oamenii fără libertate și onoare, mai mult sînt vite, cari acum trag în jugul unui, acuma într'al altui tiran, decât oameni. Când zic, spre apărarea bunurilor, atunci înțeleg, nu numai mîncarea și beutura, îmbrăcămintea și locuința, ci afară de libertate înțeleg și limba; căci cine va zice, că limba e numai un lucru de prisos pentru oameni și națiuni, și că ar fi mai bine de oameni când ar fi muți? — Când vorbesc de omenire, atunci înțeleg toate națiunile; căci cine va zice, că națiunile nu sînt părțile omenirii? În urmă, când zic națiune, atunci înțeleg persoana unui popor întreg, care e legat între sine cu

aceeași limbă și datine, căci cine va zice, că natura 'i-ar fi desbrăcat pe oameni de demnitatea de persoană, când 'i-a unit într'un corp național cu legăturile acestei frății minunate??

Dacă odată e persoană fiecare om, atunci nu poate să fie un om mai persoană decât altul, prin urmare nu poate să zică cătră alți oameni: cu sînt statul, voea mea e lege pentru toți. Dacă e persoană ori-ce națiune, atunci o națiune nu poate fi mai persoană decât alta, prin urmare nu poate să zică cătră celelalte națiuni din același stat: „numai eu sînt statul, numai limba mea poate fi limbă diplomatică, ear' ale voastre trebuie să se smulgă ca neghina din grâu; eu singură voi pune diregători, fără să întreb de turmele neungurești ce pécurari se le pun; nu mă voi uita, dacă vă veți pute înțelege cu ei sau ba, dacă veți avè încredere în ei sau ba, pentru-că eu am voe și putere să așez pretutindenea oameni credincioși planurilor mele, și voi n'aveți să mă întrebați de ce fac așa, ci voi sînteți datoare numai să ascultați și să dați dare și ostași“. Omul, care umblă săucidă pe altul, 'și-a pierdut dreptul de-a fi suferit în societatea omenească. Așa 'și-a pierdut dreptul de-a fi suferită între națiunile de pe pămînt și națiunea, care lucră spre stîngerea altora, după atari maxime. O națiune cuminte recunoaște drepturi și obligațiuni împrumutate, și nu provoacă pe altele ca să se aperse de ea ca de o fiară sêlbatică. Bine a dispus natura, ca libertatea omului să nu fie restrînsă decât pînă-cînd este omul sub guvernul cel firesc al părinților sei, care nu-'i cade greu nimînui, tocmai pentru-că este firesc; ear' dacă iese de sub guvernul părintesc, natura nu voește ca să fie un om serv altui om, ci vrea să fie liber în toată vieța, vrea, ca mai mulți oameni liberi să facă comunități, sate și state libere, și acestea să se guverneze de guverne așezate cu votul tuturor liberilor, după legi puse de universitatea tuturor liberilor, nu cu mandate.

Cu această egalitate a națiunilor e strîns legată libertatea lor de-a să desvolta fiecare după firea sa în toate părțile vieții statului. De aci urmează, că pe lîngă toată unitatea statului nu este de lipsă nici uniformitate de drept, cu atît mai puțin uniformitate de limbă. Ce e drept, se zice, că dacă n'ar fi atâtea drepturi într'un stat, cum sînt d. es. în Austria: drept austriac, unguresc, săsesc, afară de cele bisericesti, al căror număr e și mai însemnat, dacă ar fi numai *un* drept în tot ținutul statului, prin aceasta ar crește iubirea cetățenilor cătră patria comună, pe cînd din contră, varietatea drepturilor particulare micșorează iubirea cătră aceeași și slăbește statul. La

aceasta au observat de mult politiciii cei mai mari, că sănătatea statului, ca și a altui corp organic, depinde dela proporțiunea părților și a întregului, în care se face dreptate fiecărei părți. Un cetățean, o cetate, o provincie poate să-și uite de statul de care se ține, aceasta e o întemplantare de toate zilele, dar' contranaturală; însă iubire adevărată numai către un stat ca acela poate să aibă cetățenii, în care toți iau parte la toate negoațele statului. Este o părere falsă dacă crede cineva, că dobândește statul dacă nimicește formele individuale; când ar pute crea cineva în tot orașul, în tot satul un sentiment, încât să se țină marea ori-care că e membru al statului, prin aceasta întregul statului ar dobânda putere nouă. Așa dobândește și prin drepturile particulare, când acestea sunt impuse de vocea cea universală a popoarelor diferite. Din contră, impunându-le un drept, care nu răspunde firii lor, înceată a lua parte la lucrurile statului, să înstrăinează de către el și-l părăsesc. (Savigny.)

Deci dacă unitatea statului nici atâta nu cere, ca să fie același drept în tot ținutul statului, cu atât mai puțin cere, ca să fie numai o limbă, acolo unde sunt mai multe. Unde e locuit statul numai de o națiune, ar fi nu numai o asuprire pe toată națiunea, ci și absurditate mare a adopta o limbă moartă sau străină pentru legi și guvernare, cum era până acum limba latină. Asemenea asuprire și absurditate face națiunea care cearcă a-și impune limba pe cerbicea altor națiuni într'un stat ca Ungaria, care nu stă numai din Unguri, ci din milioane de Schei, Români și Germani. În special, legislațiunea statului poliglot tocmai nu cere unitate de limbă, din contră, chiar și despotul cel mai tiran încă e constrins a-și publica mandatele în limbile tuturor, ca să le poată urma. Cu cât mai virtos trebuie să recunoască libertatea limbilor un stat *liber*, dela care să cere mai mult și în căutarea aceasta decât dela un despot. Acesta pune legi singur, după plăcerea lui. Voea lui este lege pentru toți; ear' în stat liber nu poate să fie lege aceea-ce voește numai un om sau o națiune, ci trebuie să fie lege aceea ce voește și ce dorește tot poporul, toate națiunile. Putea-va însă națiunea să-și descopere voea și dorințele, fiind oprită să vorbească în limba sa, fiind încuiată gura reprezentanților sei cu lăcatul altei limbi? Fiecare națiune are interesele sale; asupra acestora trebuie să se sfătuiască în adunările comunităților, în adunări mai mari naționale, și în adunarea comună a mai multor națiuni. Însă ce discușiune poate să se facă unde nu e libertate de vorbiț în limba care o știe națiunea? Poate-se combina

cu scopul legislațiunii liberale această condamnare la tăcere a unei națiuni întregi? Nici nepracticabilitatea aceea n'are loc la care se provoacă unii zicând, că nu e cu putință să se vorbească în mai multe limbi într'o adunare. De ce să nu se poată face în Ardeal și în Ungaria aceea ce se poate aiera? În adunările Elveției se vorbește în trei limbi: franțuzește, italienește și nemțește. În ale Belgiei iartă legea să se vorbească în limba belgică și francesă. În Sardinia italienește și franțuzește. Și eată, că Ungurii nici sânt mai liberi, nici mai fericiți decât aceste popoare luminate, ba sânt foarte departe de ele, în toate cele!

Dacă 'și-ar propune cineva ca să facă o carte de legi precisă și frumoasă, ca corpul de drept roman, atunci putem zice cu Savigny, că nici Germanii n'au limbă pentru acest scop măreț, cu atât mai puțin Ungurii. Însă când vine vorba, că și acele națiuni au lipsă de guvernare, în ori-care formă, cari n'au limbă cultă ca latina, atunci nu e mai mare absurditate pe lume decât apologia despotismului limbistic, că limba cutărei națiuni n'ar fi matură pentru legi și pentru guvernarea poporului. Dacă ar trebui să aștepte cineva cu punerea legilor și cu guvernarea până-ce să va cultiva deplin oare-care limbă, atunci poate tot sta ca nebunul pe țermure, așteptând până va curge riul ca să treaca, căci riul și cultura limbii vor curge în etern, și nici-odată nu să vor fini. Dacă nu sânt chemați încă nici Germanii la carte de legi, cu atât mai puțin sânt chemați Ungurii decât Românii. Să ne uităm la limba legilor din aprobatele și din compilatele Ungurilor. Ce va să zică, „sectáján lévők, oláh natio, patióltatnak, recepta religio, exequaltassék, articulusinkat in toto et per omnia cassaljuk, annihialjuk, tollaljuk, ha impingáljának convineáltassanak toties quoties exequálják ez articularis poenát, a causansoknak causajokból emergálando poenákból ráta portiojok a Decretum tartása szerint“, etc.? Apoi: „causákbán procedálni, contribualni a civilis fundusokról“ etc.? Încă și: „az oláh Vladica, oláh popák, czinteremjeket, beszerikájokat, articulus a lipitorokról“ ș. a.? Ce cultură de limbă va afla cineva în acest gallimatias de care sânt pline aprobatele și compilatele ori-unde le deschizi? Să pot Ungurii lăuda cu acest amestec dela turnul Vavilonului, ca cu o Minervă născută de-adreptul din capul lui Joe, ca să caute cu dispreț la limbile altor națiuni mai culte decât a lor? Ce să facă dar' Germanii, Ungurii, Românii, Scheii, neavând nici unii limbă matură pentru legi? Accepta-vor latina cea moartă au altă limbă străină? Aceasta însă n'ar fi înaintare,

ci regres și asuprire. Mîntea cea sănătoasă le îndeamnă pe toate ca să se apuce de jurisprudență, ori-care cu limba sa. Națiunile să se sufere una pe alta, pentru binele comun al tuturor, ca să se gubneze fiecare pe sine însași, și atunci își va afla fiecare cuvinte pentru dorințe, și politiciii încă vor ave limbă cultă de-ajuns pentru carte de legi.

căci de aci ar urma
ca să facă chiar din contră, adecă să le dee ocasiune de-a să cultiva;

zicînd, că științele înalte nu se pot propune
decât în limba ei, căci ea nu vrea să se lumineze și altele, ci

Pentru
aceea oprește adunările și le leagă de limba sa, ca alte națiuni să nu se poată consulta despre cele-ce le-ar fi de folos. Pentru aceea pune legile numai în limba sa, ca celelalte națiuni să nu le înțeleagă și să fie constrînse totdeauna a întreba pe străini ce vor. Pentru aceea pune diregători străini, ca să nu se poată înțelege cu ei alte națiuni, ci să fie constrînse a alerga într'al zecelea sat, până vor da de cineva care să le înțeleagă vorbele și să le traducă hârtiile. Nu-'i ajunge că dă dare și-'i dă leafă diregătorului pentru-ca să răspundă și el deplin numelui și datoriei sale, ci afara de aceasta trebuie să cumpere și traducerea hârtiilor, care ar fi obligat să le facă diregătorul însuși în limba aceluia pe care îl atinge! Într'adevăr, atare gubern cu măsurile acestea nu dorește nimic mai puțin decât o ușurare pentru popor. El își caută comoditatea sa, nu binele poporului, și aceea o îmbracă în vestmîntul binelui public, care nu 'i-se șede, zicînd, că înlesnirea gubernării, necutezând a sta înainte cu comoditatea asupritorului.

Au nu s'ar veni mai bine scopului societății, păcii și fericirii națiunilor conlocuitoare, ca unde vor fi numai Unguri, acolo și diregătorii să fie numai Unguri, unde vor fi Români, acolo diregătorii să fie numai Români, unde vor fi mestecați, acolo diregătorii încă să fie mestecați, pentru-ca să răspundă lipselor poporului, fiindcă, după mîntea sănătoasă, diregătorii sînt pentru popor, nu poporul pentru diregători? Ce va zice poporul, dacă îl va întreba cineva, care dreptate îi este mai ieftină, ceea-ce să face într'ascuns, cu scrisori de sute de coale, pe cari nu le vîd nici-odată părțile litigante,

și se tragă zeci și sute de ani, sau care se finește mult în două-trei zile, vorbind părțile în limbile lor, în vederea și auzul tuturor? Și care guvernare este mai ușoară, cu diregători și cu limbă străină, sau cu limba sa și cu diregători aleși de popor din sânul său? De ce se nu poată fi mai multe limbi în administrațiune de aci înainte, când știm, că până acum au fost în us mai multe limbi la dicasteriile acestei țeri, și nefericirea țerii n'a venit dela mulțimea limbilor, ci dela mulțimea privilegiilor?

Ear' ce se ține de limba română, aceasta e limbă oficioasă de sute de ani la toate scaunele de judecată ale protopopilor și la consistoarele Românilor din Ardeal (aci adaoge *Barifiu: și limbă politică în Principalele române*); pentru-ce se nu fie dar' matură pentru legi și guvernare, când sânt tipăriți într'insa codici de legi și mulțime de alte cărți?

Tăcem alte argumente, mai mult curioase decât serioase ale Ungurilor, precum sânt de exemplu, că unitatea limbii o ar cere și unitatea coroanei ungurești, și datoria de-a se conserva pe sine și alte asemenea; le tăcem, de oare-ce coroana cea adevărată a țerii, ce se zice acum Ungaria, nu sânt cercurile de metal cele dela papa Silvestru, cari încă se vîd a fi date dimpreună cu simbolul *Regnum unius linguae imbecile est*, așadar' nu spre stîngerea altor națiuni, ci națiunile, cari locuiesc pe pămîntul Daciei și al Panoniei, *aceste sânt coroana cea adevărată a țerii*, și ale acestei coroane sânt drepturile acelea mari de cari nimînui nu-'i este iertat a se atinge. Cu datoria Ungurilor de-a se conserva pe sine, ca se nu piară pentru pușinătatea lor, nu este legat dreptul de a-'i înghiți pe Români și pe Schei. Cine poartă vina, dacă a ajuns naia ungurească între Scila și Caribde? Ce ursită rea o împinge, ca se ridice asupra-'și toate vînturile, când ar trebui să le aline, se mînie pe toți zeii, când ar trebui să-'i îmblânzească? Ce politică e despre partea lor de se pup cu atâtea puteri în contra națiunilor cu cari ar trebui să lege cele mai tari legăminte, ca să-'și apere fința comună, de dușmani comuni?

Din toate acestea urmează, că unitatea limbii în statul poliglot nu o cere, nici unitatea statului, nici unitatea legislațiunii, nici înlesnirea, ieftinătatea și repeziunea guvernării, nici starea culturii altor limbi,

Deci națiunea ungurească nu poate să pretindă privilegiu peste alte națiuni nici în respectul limbii, ci trebuie să se mulțumească și ea cu egalitatea și cu dreptatea. Numai până unde ține dreptatea e unitate, — dincolo de dreptate locuiesc fiară sëlbatice. N'are națiunea ungurească nici un scop necesar, nici o indulgență adevărată, care să 'nu le aibă în aceeași măsură și celelalte națiuni. Pofta domnirii peste celelalte nu e indigență adevărată, ci e numai paroxism de friguri, care lăsându-o odată, va peri și apetitul de-a înghiți alte națiuni. Dacă au lipsă Ungurii să vorbească ungurește în adunările lor, — și care tiran ar fi atât de nebun, ca să-și facă a vorbi în limba care nu o cunosc, au și Românii tot aceeași lipsă. Cum începe dar' aci limba diplomatică? Dacă nu-și pot închipui Ungurii cum să-și guberneze oare-cine cu diregători străini și cu limbă străină, care nu o înțeleg, — Românii încă nu vëd, pentru-ce să fie lipsa Ungurilor mai intețitoare decât a Românilor în căutarea asta? Deci dacă e și aci tot aceeași lipsă și tot același drept egal, unde este temeiul privilegiului limbii lor? Dacă-și constrînge natura pe Unguri cu necesitatea cea mai imperioasă, ca să învețe în limba lor toate dela alfa până la omega, — tot aceeași natură îi face și pe Români, și tot cu asemenea necesitate și tot pentru asemenea scop, ca să învețe românește. O natură le-a născut pe toate națiunile, o iubire le-a vërsat în inimă spre limba lor, un sentiment de onoare bate în inimile tuturor, și un scop le-a prefipt tuturor; și acest scop nu se poate ajunge dacă va domni una peste alta, ci numai domnind un drept egal peste toate. Unde are aci loc privilegiul ori-cărei limbi, până-când va sta numele de drept și de libertate pe pământ? Sau doară Ungurul are privilegiul și spre a-și iubi limba mai ferbinte decât Românul pe a sa, și ca să fie mai superb cu originea sa cea scitică decât Românul cu cea italică? Până-când nu se va stînge sentimentul de iubire și de onoare din piepturile tuturor Românilor nici-decum.

Așa este, fără de naționalitate nu e libertate, nici lumină nicăiri, ci pretutindenea numai catene, întunec și amorțire. Aceea-ce este apa pentru pești, aerul pentru sburătoare și pentru toate viețuitoarele, ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, — aceea e naționalitatea pentru ori-care popor; într'insa ne-am născut, ea este mama noastră; de sîntem bărbați, ea ne-a crescut; de sîntem liberi, într'insa ne mișcăm; de sîntem vii, într'insa trăim; de sîntem supărați, ne alină durerea cu cântecele naționale;

prin ea vorbim și astăzi cu părinții noștri cari au trăit înainte de mii de ani; prin ea ne vor cunoaște strănepoții și posteritatea peste mii de ani. Naționalitatea e îndemnul cel mai puternic spre lucrare pentru fericirea geniului omenesc. Pe care nu-l trage inima a lucra numai pentru a națiunii sale glorie și fericire, acela nu e decât un egoist pentru umanitate, pe care e păcat că 'l-a decorat natura cu formă de om. Naționalitatea e libertatea noastră cea din urmă și limanul salutei noastre venitoare. Numai libertatea aceasta n'a răpît-o până acum nici un barbar dela Români, după-ce le-au luat toate. De 17 secolii se luptă neamul român în depărtata Dacie cu toate turmele barbarilor, și ancora aceasta a ținut naia română în contra tuturor valurilor de nu s'a cufundat în abisul peririi cu barbarii dimpreună. Și eată, că acum va să frângă și să smulgă această ancoră de mântuire, va să strice acest organ al vieții românești,

Asta

e uniunea pentru Români!

Unindu-se națiunea română cu Ungaria, nu va ave nici școale, nici diregători naționali, cari să poarte grije de școale și de interesele naționale, nici chiar biserică națională! Toate acestea se vor boteza a doua-oară pe nume unguresc, toate se vor îmbrăca în vestmânt unguresc. Din oara în care se va declara națiunea pentru uniune, se va învoi la perirea sa însași. Ea va începe îndată a se stînge și a peri, ca un arbore fulgerat. Atunci nici om, nici Dumnezeu nu-l mai scapă pe Român de perire națională, pentru-că învoindu-se la sentența morții sale, va arăta, că preoții români erau trecuți de mai nainte la idoli ginte străine, patricii lor erau cumpărați, poporul vîndut, și toată națiunea era moartă mai dinainte, și Ungurii acum îi fac numai îngropăciunea de batjocură.

Și întru adevăr, cine ne-ar pute scăpa de perire, când Dumnezeu astăzi nu mai învie morți?

Rău s'ar înșela Românii când 'și-ar cerca scăparea într'astă cetate fără de muri și părăsită de custozi. Sau nu pentru aceea vreau Ungurii să facă țeară ungurească și din Ardeal, ca apoi să poată preface toate institutele de cultură ale Ardealului în institute ungu-rești? Ce va fi de literatura noastră când vor fi îndreptate în contra ei toate tunurile ungurismului, ca să o sufle în vînt „ut corpora lente angescunt, cito extinguuntur; sic ingenia, studiaque oppressoris facilius

quam revocaveris“ (Tacitus Agric. C. III.)? Sau doară să așteptăm până își vor uita și limba toți Români, ca atunci să vadă și orbii și să zică, acum vedem și noi, că zău uniunea asta a fost periculoasă pentru Români? Dar' ce va folosi atunci strănepoșilor degenerați că vor cunoaște rătăcirea părinților lor celor fricoși și ticăloși? Ce le va folosi, când acum îi va fi răpit cu sine torentele ungurismului de nu se vor mai pute întoarce înapoi? Îndeșert se va mira posteritatea, cum de n'am cunoscut noi, că fiecare națiune numai atâta onoare și valoare are înaintea statului, câtă onoare și valoare are limba ei. Îndeșert se va mira, cum de n'am văzut noi în secolul luminilor și al naționalității ce este naționalitatea, cum n'am prevăzut perirea gînteii noastre, când Ungurii ni-o spuneau cu zeci de ani mai înainte, că vor să-și stîngă pe Români. Așa,

Sau nu era lucru mai strălucit și mai măreț înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu, ca să ne oștim pentru nemurire și mai bine să descindem toți în morminte la părinții nostri încoronați cu glorie decât să lăsăm o infamie sempiternă ereditate nefericiților nostri strănepoși? Ce limbă poate să spună amarul care-l suferă numai în trei zile omul condamnat la moarte! Dar' apoi amarul unei națiuni, pe care o ar vinde fiii sei cei înțelepți cine îl va spune? Ce condeiu poate să descrie durerile celui îngropat de viu? Eată el să deșteaptă în mormânt, își mușcă buzele și-și roade mâinile de desperațiune, că nu-i lucește nici o rază de scăpare în fundul mormântului! Dar' durerea acestui nefericit e scurtă, eară durerea unei națiuni ce merge spre perire va trece împreună cu istoria din secol în secol, și dela generațiune în generațiune, când nu se va mai auzi nici o vorbă română între Olt, Murăș și Tisa, când sunetele cele dulci ale limbii noastre se vor fi schimbat de mult în sunetele barbarice amorțite, când nu se vor mai lăuda strănepoșii celor de astăzi, că sînt viță de sub cerul cel blând al Italiei, când le va fi rușine de memoria Scevolilor. Bruților, Scipionilor, și vor jura poate că se trag deadreptul din turmele lui Atila! Atunci sapa și plugul barbarului va scoate din pămînt câte o peatră romană, ca să mărturisească, că petritele au mai multă simțire de venerațiune cătră memoria națiunii celei dintăiu, care a figurat odată în lume, decât

milioanele de legionari, pe cari ne-a aşezat aici Traian, ca să conservăm gloria numelui roman. Şi noi, în loc să o mărim, o am micşorat, o am întunecat, o am vândut, şi împreună cu naţiunea o am îngropat în anul 1848!

Deci dacă nu voim a lăsa atâtă jale după noi, să considerăm,

şi în urmă, că libertăţile uniunii ungureşti pentru Români nu sînt libertăţi adevărate. ei numai amăgiri cu cari
şi atunci urmează de sine, că ce se facă României în aceste împrejurări.

Mie 'mi-se vede a fi de lipsă, ca:

1. Ce se ţine de întrebarea uniunii, adunarea se răspundă sărbătoreşte după data marilor nostri străbuni, că: „Senatus et populus Daco-Romanus beneficii et injuriae memor esse solet. Coeterum ungaris, quoniam non poenitet, delicti gratiam non facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerint“, adecă: „Senatul şi poporul daco-român ţine minte facerea de bine şi nedreptatea. Pe Unguri, fiindcă nu le pare rău de relele ce le-au făcut, ei încă vreau a face un rău şi mai mare, nu-'i iartă. Uniune şi amiciţie va lega cu ei, când o vor merita“. Aşa, numai când o vor merita, atunci se lege uniune şi amiciţie României cu Ungurii, adecă când vor recunoaşte libertatea naţiunii noastre, cum pretind ei dela Români şi dela alte naţiuni ca să le recunoască libertatea lor. Numai după-ce va fi constituită şi organizată şi naţiunea română pe temeiul libertăţii egale, atunci se facă federaţiune cu Ungurii pentru apărare comună, cum face o naţiune liberă cu altă naţiune liberă. Fără condiţiunea libertăţii egale, României se nu păşească cu Ungurii la nici un fel de uniune, ci se se unească cu naţiunile cari recunosc libertatea naţiunilor şi o respectează în faptă. Ori-ce chemare la uniune, afară de condiţiunea libertăţii naţionale, e chemare la servitute, la care toată naţiunea liberă va răspunde cu dispreţ, va protesta sărbătoreşte în contra ei şi se va apăra.

Aşa se cade să facă şi României!

Acest lucru 'mi-s'a părut cel mai greu, ca României înainte de toate să-şi facă socoteala cu uniunea aceasta şi să declare, că cunosc pericolul şi nu-'l vor. Dacă s'ar declara României pentru

uniune, ar fi constrinși a merge orbește încătro 'i-ar duce Ungurii, de sine n'ar putè lucra nimica pentru binele națiunii române.

II. Fiindcă națiunea, adunându-se din toate părțile la această sèrbătoare a libertății, arată, că nu mai vrea sè fie supusă altor națiuni, 'mi-se vede a fi de lipsă, ca conștiența și voea aceasta a națiunii adunarea sè o îmbrace în vestmèntul cel mai sèrbătoresc, adecă sè *proclame libertatea și independența națiunii române*.

Aceasta așa o înțeleg, că

Națiunea română proclamându-se, declară sèrbătorește, că de aci înainte nu sè va cunoaște obligată decăt prin legile cari sè vor pune în dieta țerii unde va fi reprezentată și ea după dreptate și cuviință, și sè va ținè datoare cu ascultare numai diregătorilor aleși din sînul seu. Națiunea română dă de știre națiunilor conlocuitoare, că voind a se constitui și organisa pe temeiul național, n'are cuget dușman în contra altor națiuni, și cunoaște același drept pentru toate, voește a-'l respecta cu sinceritate, cerènd respect împrumutat după dreptate. Prin urmare, națiunea română nu voește a domni preste alte națiuni, nici nu va suferi a fi supusă altora, ci voește drept egal pentru toate: „*Jus semper quaesitum est aequabile, alioquin non esset jus*“. (Cicero). Mai încolo:

III. Fiindcă națiunea, ajungènd la cunoștința libertății, de aci înainte nu se mai poate purta ca servitoarea altor națiuni, ci voește a se ținè și a se purta ca o națiune liberă, — 'mi-se vede a fi de lipsă, ca obligațiunea aceasta și cu jurămènt încă sè o întărească, adecă, adunarea sè *depună jurămènt* în numele a toată națiunea, că nici odată nu se va lăpèda de naționalitate, ci o va apèra în etern cu puteri unite în contra tuturor dujmanilor și pericolelor, și cu puteri unite va lucra pentru vieța, onoarea, cultura și fericirea ei, în toți timpii viitori.

Jurămèntul acesta nu este decăt simbolul uniunii cu care 'i-a legat mama natură pe toți fiii națiunii noastre atunci când li-a dat aceeași limbă, arètându-le, că precum sînt uniți cu limba, așa se cade sè fie uniți și cu inima la toate lucrurile, cari sînt spre luminarea, libertatea și binele națiunii. Precum am arètat, națiunile conlocuitoare tot cu uniunile 'i-au stricat pe Români, odată cu uniuni politice, apoi cu uniuni religioare, și Românii au făcut totdeauna acea eroare mare, că nu s'au unit între sine, ci, spre scăderea națiunii

noastre, cu străinii. Aceasta nu trebuie să mai fie, precum nici aceea, că desfăcându-se adunarea, să se desfacă și această uniune frățescă, care o sərbăm astăzi cu atâta pompă și cu atâtea augurii de fericire, pentru-că libertatea nu se poate revendica numai într'o adunare, și revendicându-se, trebuie apărută și conservată în toate timpurile. Așadara și uniunea încă trebuie să înflorească totdeauna între Români, ca mijlocul cel dintâiu al revendicării și conservării libertății naționale. a cărui lipsă nu o poate plini nici un mijloc altul fără de uniune. De aci se cunoaște necesitatea, ca adunarea să se lege sərbătorește cu jurământ în numele a toată națiunea, că precum e unită astăzi la un scop în această adunare, așa va rămâne unită pentru totdeauna și va apăra existența și libertatea, și va lucra pentru cultura și fericirea națiunii întregi, cu puteri unite. Uniunea întărită într'acest chip, va forma o putere națională, care va câștiga respect națiunii române și înaintea acelora, cari până acum n'au recunoscut nici o obligațiune către Români. (Aci strigară mai mulți din adunare: »*Dar' să ne unim, să nu mai fie uniți și neuniți între Români*«).

Fraților! Să nu cugete cineva. că ași înțelege uniune dogmatică, confesională, religioasă, prin uniunea de care vorbesc. Scopul meu nu e a chema pe Români la uniune confesională. ci la *uniune națională*, cu care au fost uniți între sine Românii și atunci când nu erau pe pământ formele religiunilor celor de astăzi, și vor fi și când nu vor mai fi acestea. La această uniune îi chem eu pe Români cu toată serioșitatea, pentru-că sânt convins din profundul inimii, că națiunea română nu s'a adunat aici ca să se facă unită sau neunită, ci ca să se facă liberă înainte de toate, apoi cultă și fericită. Libertatea însă nu e legată, nici se cade a fi legată, de o religiune sau de alta, ci trebuie să fie comună tuturor religiunilor. Cel-ce leagă libertatea de religiune n'are idee, nici de libertate, nici de religiune, și merită compătimire, ca un fanatic rătăcit, sau dispreț, ca un om răutăcios. Deci eu zic, să nu încercăm nici o uniune religioasă, ca să nu turburăm uniunea aceasta frățescă națională, care se află acum între Români, fără de care nu se poate scoate la cale nici un lucru necesar spre restaurarea și înflorirea națiunii noastre. Nu se poate turbura buna înțelegere a Românilor cu nimic mai ușor decât cu proselitismul religioasă, care i-a sfâșiat pe Români până la episcopul *Ioan Bobu*. Numai de când a încetat acest proselitism sub ultimii doi episcopi uniți, de atunci au pacc Românii și numai de atunci înflorește între ei această frăție ângerească, care o vedem personificată în adunarea

presentă. Ce se ține de unire și neunire, aceasta ca un lucru al conștiinței. trebuie lăsat pe sufletul fiecărui Român. fiecărei comunități, să vadă și să-și aleagă cu voe liberă, dacă-i cere fericirea. cultura și pacea dinlăuntru, ca să fie unit sau neunit? Ori-ce proselitism despre partea altora în acest obiect este crimă în contra păcii naționale. Cine poate asigura, că s'ar putè face o uniune ca aceasta religioasă într'o parte sau alta? Și cunoscând misterul lucrurilor religioase despre o parte. ear' despre alta fanatismul și măiestria celor-ce își pescuiesc folosul în turbure la asemenea împrejurări, — cine poate asigura că va sta mâne și dacă s'ar face astăzi? Au nu se poate scula astăzi un *Sofroniu*. mâne un *Atanasiu*, ca să predice, unul în contra uniunii cu pâlăria în bătă, celalalt pentru uniune cu icoana sinodului dela Florența în rudele praporilor? Și atunci ce va fi de pacea, cauza și fericirea națională? Așadar' României să nu încerce nici o uniune religioasă, ci să întărească legătura uniunii *naționale*, jurându-și credința, că nici o împrejurare nu-i va abate dela cauza națională. Dacă vor rămâne României în această uniune națională, atunci vor ridica cu puteri unite fonduri naționale, școale pentru comunități, gimnasil, academii, universități, institute de arte, societăți de economie. de știință, și prin aceasta își vor câștiga respect și valoare în lume. Îndată-ce se vor apuca de aceste condițiuni necesare ale vieții naționale, vor vedè, că problema națiunii nu se desleagă certându-se pe pământ asupra unor lucruri, cari nici în cer nu sânt definite, că la deslegare se cer toate puterile națiunii, de-ar mai fi încă împărțită în de două-ori în două confesiuni, pe cari însă uniunea națională nu le supără, pe când din contră, uniunea religioasă se luptă în contra tuturor confesiunilor și surupă și uniunea națională.

Din această uniune sărbătorească și obligătoare cătră cauza națională urmează, că României să nu-și mai încreadă cauza episcopilor singuri. De 150 de ani, de când cunoaștem mai deamănuntul întâmplările Românilor, cauza națiunii române o au purtat numai episcopii singuri, și eată că națiunea până acum n'a făcut încă nici un pas înainte, ea trage și astăzi tot în jugul constituțiunii ungurești în care trăgea la 1744, când dete pentru prima-dată *Inocențiu* petițiunea pentru naționalitate. Ce este cauza? Pe Inocențiu 'l-au încureat în proces de-a fost constrâns a lua lumea în cap. Lui Aron 'i-au dat a înțelege, că se nu iese din sfera sa cea preotească la lucruri politice. Pe Rednic și pe George Maior 'i-au abătut dela politică la predicarea uniunii. Pe Ioan Bob îl fac de să lapedă de cauza națională,

care o așternuse însuși în numele națiunii la dieta din 1791. Această rugăminte a Românilor din 1791 e cunoscută publicului, fiindcă o a tipărit încă atunci Eder Sasul cu note, însă proiectul dietei de atunci, așternut Maiestății la rugăminte Românilor, nu e cunoscut până acum. În acest proiect de lege zice dieta, că episcopul Ioan Bob a așternut două petițiuni, una pentru toată națiunea română, alta pentru clerul unit (ce? doar' clerul unit nu este parte a națiunii române, ca să fie necesară petițiune separată pentru el?). Dieta se apucă în preambulul proiectului a demonstra. că Români de astăzi nu sînt strănepoții Romanilor vechi, afară de cei din Hunedoara; ear' în proiect zice, că petițiunea aceasta nu cuprinde dorințele națiunii române, ci „est foetus tantum quorundam inquietorum ingeniorum, id quod ipse Illustrissimus Dominus Episcopus Fogarasiensis Ioannes Babb in medio Statuum constitutus confessus est“, adică, că petițiunea națiunii ar fi numai născocitura unor capete neastîmpărate. Așa au făcut inimizii Românilor totdeauna, și așa fac și în ziua de astăzi, că reduc dorințele și indigențele tuturor la unii puțini, ca să-și pedepsească pe acestia și să-și asuprească pe toți. Cine ar fi crezut, că episcopul Bob va compromite cauza, viața și onoarea unei națiuni întregi cu o declarațiune ca aceasta! Însă aceasta așa fu, și e învățatură de ajuns, că națiunea se nu-și lase cauza și viața nici pe sufletul unui om singur, fire-ar și episcop, nici pe inima acelora pe cari îi pun în diregătorii străinii și îi plătesc anume pentru-ca să le spună Românilor, că ei nu pot purta diregătorii în stat ca Români, că națiunea română nu se poate recepe ca să fie alătura cu celelalte națiuni, că în aceste împrejurări nici vorbă nu poate fi de naționalitate română, nici de guvernare în limba română, că institutele și școalele nu pot fi decât ungurești, și că Români nici lipsă nu au de institute și școale naționale, și nici împrejurările nu iartă ca să lucre și Români pentru existența, cultura și fericirea lor, și alte asemenea. Pe acestia bine să-și cunoască Români și să se ferească de ei, ca de niște dușmani ai culturii omenești, cari o împedecă în partea națiunii române, când îi opresc pe Români dela cultura națională numai pentru folosul lor cel privat. Un om înțelept, fie episcop sau secular, nici îmbiat nu va lua singur asupra-și cauza națională, cu atât mai puțin să va duce la Viena fără plenipotență dela națiune, cum s'a dus Ioan Bob cu Sêrbul Adamovici, ci ca spiritul nevăzut va învăța pe națiune cum să urmeze esemplul altor națiuni luminate și fericite, folosindu-se de

toate mijloacele, de însoțiri, adunări politice și bisericești, ridicând fonduri și institute naționale, de cari să servească și alte națiuni pentru fericirea lor. Cum va merge economia casei. când va zice părintele către fiii și domesticii sei, voi ședeți fiilor și dormiți, că le voi face eu toate? Cum va merge economia statului, care va asculta de tabernarul ce zice, oameni buni! nu mai arați, nu mai sămănați, nu mai lucrați nimic, veniți la mine în tabernă de beți, jucați și țineți sărbătoare, că voi face eu toate lucrurile voastre? Așa va merge toată economia politică a națiunii noastre dacă se va lăsa numai pe episcopi și pe cei-ce sînt puși, ca să mintă înaintea lumii și pe la guverne, că națiunea română n'are lipsele cari le au toate națiunile, și că ei nu-și folosește aceea ce folosește la toată lumea.

Care fiind așa fraților! dați

Dați să reculegem cu mintea încă odată, deși

cari sînt destinate dela natură spre apărarea oamenilor. Cum s'au unit cu toate gințile asupra lor;

Așa fraților!

Care națiune de pe pămînt nu s'ar ridica dela mic până la mare când 'și-ar vedea numărate zilele vieții? Libertatea ori-cărui popor e bunul lui cel mai înalt, și naționalitatea e libertatea lui cea din urmă. Ce preț mai are viața lui, după-ce 'și-a pierdut tot, ce îl face demn ca să mai fie pe pămînt? În mîna acestei adunări e pusă viața și moartea, soarta prezentă și viitorul. nu al unui om, ci al unei națiuni întregi. Ce va răspunde adunarea înaintea națiunii, lumii și a posterității, când ar subscrie sentința de moarte asupra națiunii sale? Deci fraților! nu vă uitați la pretensiunile Ungurilor cele nedrepte, nici la acei puțini înșelați și înșelători dintre noi, cari, în speranța

leflor ce așteaptă în împărăția ungurească, țin cu Ungurii și zic, că apără onoarea și salutea națiunii noastre. Considerați, că acestia sînt datori a lătra pentru osul ce li-'l aruncă străinii, ca să latre pe frații lor și să muște pe națiunea și mama lor însași. Feriți-vă de ei, căci nu sînt Români. Căutați la această mulțime de Români, cari strigă în numele a toată națiunea :

să nu ne

vindem țeara și limba, căci perzându-se odată, nu se mai pot câștiga. Uniți-vă cu poporul toți, preoți, nobili, cetățeni, ostași, învățați, și vă consultați cu un cuget asupra mijloacelor reînvierii naționale. pentru-că toți sîntem fii ai aceleiași mame și cauza este comună! Țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți, pentru-că poporul nu se abate dela natură, nici nu-'l trag străinii așa ușor în partea lor, cum îi trag pe unii din celelalte clase, cari urlă împreună cu lupii și sfășie pe popor dimpreună cu acestia. Nu vă abateți dela cauza națională de frica luptei, cugetați, că alte popoare s'au luptat secolii pentru libertate. Însă când vi-se va părè lupta cu neputință, când se vor ridica greutăți asupra voastră ca valurile mării turbate asupra unei năi, când va deslega principele întunerecului pe toți necurații și-'i va trimite să rupă legăturile frăției voastre și să vă abată dela cauza și amoarea ginteii noastre la idoli străini: aduceți-vă aminte atunci, cu câtă însuflețire și bărbăție s'au luptat străbunii nostri din Dacia pentru existența și onoarea națiunii noastre, precum ne-a lăsat scris Bonfiniu cu aceste cuvinte: „*Coloniae Legionisque Romanae inter barbaros obrutae, Romanam tandem linguam redolere videntur, et ne omnino eam deserant, ita reluctantur, ut non tantum pro vitae, quantum pro linguae incolumitate certasse videantur. Quis enim assiduas Sarmatarum inundationes et Gothorum, item Hunorum, Vandalorum et Gepidarum eruptiones, Germanorum excursus et Longobardorum, si bene supputarit, non vehementer admiretur, servata adhuc inter Dacos et Getas Romanae linguae vestigia*“, adică: „Coloniile și legiunile romane, coplesite de barbari, țin încă limba romană, și ca să nu o peardă cu totul, atât se luptă de tare, încât se pare că nu s'au bătut atât pentru ținerea vicții cât pentru incolumitatea limbii. Căci computând bine dese inundațiuni ale Sarmaților și ale Goților, apoi erupțiunile Hunilor, Vandalilor și ale Gepizilor, incursiunile Germanilor și ale Longobarzilor, cine nu se va mira foarte, că încă s'au ținut urmele limbii romane între Daci și Geți“. Așa fraților ! aduceți-vă aminte atunci, că vă strigă din mormânt străbunii nostri:

Fiiilor! Noi încă am fost. nu odată în împrejurări grele, cum sînteți voi astăzi; noi încă am fost încunjurați de neamici în pămîntul nostru, cum sînteți voi astăzi, și de multe-ori am suferit doar' și mai mari rele decât voi.

Fost-am cu Goții, dar' nu ne-am făcut Goți.

Fost-am cu Hunii, dar' nu ne-am hunit.

Fost-am cu Avarii, și nu ne-am avarit.

Fost-am cu Bulgarii, și nu ne-am bulgărit, cu Rușii, și nu ne-am rusit, cu Ungurii, și nu ne-am unгурit, cu Sașii și nu ne-am nemțit.

Așa este fiilor! Nu ne-am unгурit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemțit, — ci ne-am luptat ca Români pentru pămîntul și numele nostru, ca să vi-'l lăsăm vouă dimpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s'a născut.

Nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă ungurisați nici voi, rămâneți credincioși numelui și limbii voastre, apărați-vă ca frații, cu puteri unite, în pace și în răsboiu. Vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și romanitatea noastră, luptați-vă și voi și le apărați ca lumina ochilor vostri, până-ce să va restaure capitolul și va trimite la voi senatul și poporul roman pe Traian cu legiunile peste Dunăre, ca să vă încoroneze cu laurul nemuririi pentru constanța și bărbăția voastră!

Dixi et salvavi animam meam

*

În urma acestui clasic discurs, situația era pe deplin limpezită. N'a mai luat nimeni cuvîntul, pentru-că era greu să mai vorbească cineva cu efect după *Bărnufiu*, sau chiar să combată pe *Bărnufiu*.

Unioniștii erau desarmați cu desăvîrșire și captivați de tăria argumentelor aduse, și toate inimile românești unite erau acum întru reclamarea cu toată energia a drepturilor naționale și a independenței naționale.

Conferența, în deplin acord cu vederile lui *Bărnufiu*, a enunțat deci ca conclus, obligător pentru toți cei de față, pentru elita și floarea națiunii române, că:

»Adunarea Românilor din 3/15 Maiu e adunare generală națională a întregii gînte române din Transilvania;

Adunarea generală națională română are să proclame sîrbătorcște în ziua de mîne libertatea și independența națiunii române;

*Adunarea are să pretindă ștergerea iobăgiei, și
Adunarea are să protesteze în contra uniunii Transilvaniei
cu Ungaria*.*

Mulți dintre bunii și adevărații Români au început să plângă de bucurie după enunțarea acestui conclud, ear' cei răsleți alergau la ei și între frățești îmbrățișeri îi asigurau, că acum nu mai voese nici ei uniunea cu Ungaria.

Erau trei ore d. a. când s'a închis conferența și lumea a început a se respira, comentând viu clasica vorbire a lui *Bărnufiu* și efectul covârșitor pe care l-a avut asupra tuturor inimilor românești.

După amezai, la orele *cinci*, s'a ținut de nou conferență, la care au participat și episcopii. A vorbit *Paul Dunca*, cunoscut mai nainte ca mare unionist, și peste tot ca mare propagator al ideii împăcării Românilor cu Maghiarii, dar' a vorbit în spirit național. De altcum scopul acestei conferențe era numai luarea unei poziții față cu rigurosul tratament de care era împărtășit din partea stăpânirii vrednicul și credinciosul bărbat al națiunii române, avocatul *Micheș*, aruncat în temniță de lungă vreme, și peste tot față de maltratările cărora erau supuși toți Români cu sentimente naționale. S'a luat hotărîrea, să meargă o delegație la guvern, ca prezentându-și o petițiune în numele adunării naționale române, să ceară imediata punere în libertate a lui *Micheș*. La propunerea lui *Avram Iancu* se aleg în delegațiune asesori mai bătrâni, atât din Sibiiu, cât și din Blaj, pentru-că zicea *Iancu*: »*Dacă se vor trimite delegați tineri, acestia nu vor aștepta ca guvernul să deschidă ușa*«.

Din conferența aceasta s'a trimis delegațiune și la Alba-Iulia, pentru-ca să invite la adunare pe veteranul naționalist *Simeon Crainic*, exilat acolo în urma neînțelegerilor avute cu episcopul, ca preposit în Blaj, — dar' bătrânul *Crainic* n'a venit la adunare. În fine, tot în conferența aceasta s'a luat hotărîre, ca toți protopopii și profesorii destituiți din posturi prin episcopul *Leményi*, precum și teologii eliminați din motive naționale, să fie reînțegrați în posturile și drepturile avute, pentru-că, zicea *Bărnufiu* în motivare: »*acum tot Românul adevărat are să pună la o parte toate cauzele și interesele private și să stee toți de cauza națională, până o vor scoate la cale*«.

Conferența s'a terminat târziu noaptea, ear' în decursul ei poporul asculta învățăturile tribunilor, cari îl puneau în curent cu tot ce se petrecea în conferență. Seara Blajul a fost iluminat.

Ziua cea măreață, fala și gloria noastră națională, s'a ivit mândră și surizătoare. A fost o zi frumoasă și senină. La orele cinci dimineața poporul era întreg în picioare. În biserica catedrală din Blaj serviciul dumnezeesc s'a început la orele șase, pentru-ca să rămână timp destul pentru ținerea adunării. A pontificat episcopul *Lcményi*, cu numeroasă asistență.

La orele opt clopotul cel mare al catedralei a dat apoi semnalul că se începe adunarea. Inteligența s'a adunat înaintea catedralei, unde, pe estradă, erau puse scaune și mese. La orele nouă și jumătate o delegație invită la adunare pe cei doi comisari guverniali, cari se înfățișează numai decât, în costume de gală, cu săbiile încinse. Poporul la un semn dat din partea tribunilor s'a despărțit făcând cărare largă pe care se treacă comisarii, cari au rămas uimiți de atâta supunere și disciplină, manifestată din partea poporului român.

Comisarii, prezentând decretul guvernului prin care *se permite* ținerea adunării, declară adunarea de *deschisă* și cer să se cetească decretul guvernului, precum și instrucțiunea despre modul cum are să se fie condusa adunarea. În urmă comisarii s'au îndepărtat. *Instrucțiunea* era următoarea :

1. Consultarea este liberă, dar' are să decurgă astfel, ca fiecare să aibă în vedere datorința isvorită din credința față de Maiestatea Sa și față de patrie.

2. Să nu agite nimeni masele poporului, nepricepător în ale politiceii, și să nu le abată nimeni pe căi rătăcite; ci fiecare inteligent și orator să caute a convinge poporul, pe toți cei de față. în numele guvernului, care represintă pe Maiestatea Sa, — că are să asculte fiecare de ordinele mai înalte și că țeranii au să împlinească regulat slujbele urbariale de până acuma, așteptând în pace legea despre încetarea iohăgiei, care în curând să va aduce și sərbătorește se va publica.

3. Cumcă aceasta este și voința Maiestății Sale, se vede din programul trimis dietei ce se va deschide în 29 Maiu, unde la punctul 4, se ordonează următoarele: (se citează din rescriptul de pe pag. 240).

4. Că Maiestății Sale cât de mult îi zace la inimă viitoarea soartă mai bună a poporului, se vede și din punctul 6 al aceluiași program (se citează și punctul acesta din rescript).

5. Numai cei chemați la adunare și numai *cei din patrie* au voie să vorbească poporului.

6. Dacă *din țeară străină* cineva ar cuteza să agite poporul, sau chiar din patrie fiind, ar cuteza se vorbească în contra principiilor espuse, ori ar atinge cumva persoana cuiva: *are să-și impute șieși urmarea neplăcută*. (Urmează subscrierile ambilor comisari).

Instrucția a fost cetită și esplicată de episcopul Șaguna. După trecerea peste acest obiect, se naște o scurtă discuție între fruntași, că adunarea unde să se țină, *în biserică, ori înaintea bisericei*, — și să ia hotărîrea, să se țină afară de oraș, în câmpul liber.

Episcopii se scoală dela masă și încunjuțați și urmați de întreaga inteligență, în sunetul clopotului celui mare dela biserică catedrală, pleacă toți spre pratul din sus de Blaj. Massele de popor în urma lor. În frunte era purtată o flamură mare națională cu inscripția: »*Virtutea română reînviată*», — având deasupra o frunză în colorile *negru-galbin*, colorile împărătești. Poporul mergea în cete, sub conducerea tribunilor, și sub steaguri naționale. Așa a ajuns întreaga mulțime pe câmpul, care în aceeași zi a fost botezat *Câmpul libertății*. Contemporanii ne spun că erau adunați pe acest glorios câmp cam la *patruzeci de mii de Români*.

Priveliștea pe care o oferia ochiului aceasta mulțime de Români, — *Papiu Ilarian* o descrie astfel în »*Istoria*« sa :

— „Ajungând mulțimea în prat, în mijloc se formă un cerc mare în jurul tribunei, și în cercul acesta se așezară cei mai de frunte ai națiunii: episcopii, preoțimea, nobilimea, învățații și alții. Jur, împrejur, în largul pratului, miile de popor. La provocarea tribunilor poporul la moment se împărți în udiție și cete, printre cari puteai trece și cu trăsura. În aceste cete formate de popor, și cari ridicau și măriau frumseța și grandiositatea adunării, se ridicară pe la locurile mai îndepărtate dela tribuna centrală mai multe tribune, dela cari tribunii interpretau poporului desbaterile și conclusele adunării.

Ziua de 3/15 Maiu era una din cele mai strălucite, era limpede, senină. Pe câmpul verde și înflorit, în auria primăvară, întinși pe câmp fiii României! Era căldură ferbinte. Poporul sta numai în cămeși albe, încinși toți cu șerpăre. Pe fețele lor seriositatea cu

adevărat romană, ca într'o adunare în care *poporul roman* ținea consiliu despre *scăparea republicei*. Pe fețele lor puteai ceti toate durerile trecutului și toate virtuțile, cari au să mântuiască prezentul și viitorul națiunii. Seriositate în adunare, eroism în războiu, — dacă să cere!⁴

Frumos și impunător tablou!

Sedința primă.

Adunarea se constituie, proclamați fiind presidenți cei doi *episcopi*, vicepresidenți *Simeon Bărnufiu* și *George Barițiu*, ear' secretari: *Timoteiu Cipariu*, *Ioan Popasu*, *A. Treb. Laurian*, *Demetriu Boeriu*, *Iacob Bologa*, *Paul Dunca*, *George Anghel*, *Ioan Bobu*, *Petru Manu* și *Ioan Bran*.

Constituirea terminată, se scoală episcopul *Șaguna* și rostește o rugăciune ferbinte către ceriu, pentru sănătatea împăratului *Ferdinand* și pentru *naștina română*, implorând darul de sus ca să-și lumineze mintea și să-și îndrepte pașii pe calea cea bună, pentru a-și ajunge scopul dorit: *libertatea națională*.

Comandantul miliției concentrate în Blaj, generalul *Schurter*, a rămas încântat de aceasta scenă, cum peste tot încântat a rămas de modul cum a decurs adunarea și de conduita poporului român. Spunea tuturor, că a umblat foarte mult și a văzut multe adunări de popor, dar' una se decurga cu atâta demnitate ca aceasta *n'a văzut în întreaga Europa*.

După terminarea rugăciunii, poporul a dorit să audă pe *Bărnufiu*, care urcând tribuna, face o mică introducere și propune adunării următoarele:

I. *Adunarea aceasta se proclamă de adunare generală națională a națiunii române din Transilvania.*

Să votează cu unanimitate.

II. *Câmpul acesta, pe care se ține prima adunare națională română din Transilvania, întru eterna aducere aminte a acestei lucrări glorioase să va numi Câmpul libertății pentru totdeauna.*

Bărnufiu a pronunțat aceste cuvinte de patru-ori, întorcându-se cu fața în cele patru părți de lume.

Să votează cu unanimitate.

III. *Naștina română declară, că vrea să rămână pururea credincioasă îndrăgătatului împărat al Austriei și*

mare principe al Transilvaniei, cum și augustei case austriace.

Să votează cu unanimitate.

IV. Națiunea română se declară și se proclamă de națiune de sine stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertății egale.

Când aude mulțimea cuvintele acestea erupe în sgomotoase:
Trăească libera națiune română și flutură flamurele naționale.

Să votează cu unanimitate.

V. Națiunea română depune jurământ de credință către împăratul, către patrie și către națiunea română.

Cuvintele acestea *Bărnufiu* le rostește asemenea de patru-ori, în patru părți de lume.

Și acum a urmat cel mai sfânt și cel mai înălțător act din cele săvârșite în această adunare.

Bărnufiu dă semnul că urmează depunerea jurământului, și patruzeci de mii de Români pun câte o mână pe inimă, ear' cu cealaltă ridicată în sus depun, în numele lor și al celor de acasă, *în numele întregii națiuni române*, următorul jurământ:

„Eu, N. N. jur în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului sfânt, Dumnezeului celui viu, cumcă *voiu fi pururea credincios împăratului Austriei și marelui principe Ferdinand I. și augustei case austriace*. Amicilor Maiestății și ai patriei voiu fi amic, și inamicilor inimic. Cumcă ca Român voiu susține totdeauna națiunea noastră română pe calea dreaptă și legiuită și o voiu apăra cu toate puterile, în contra ori-cărui atac și asupriri. Nu voiu lucra nici-odată în contra drepturilor și a intereselor națiunii române, ci *voiu ține și voiu apăra legea și limba noastră română*, precum și *libertatea, egalitatea și frățietatea*. Pe aceste principii voiu respecta toate națiunile ardelene, *poftind egală respectare dela ele*. Nu voiu încerca să asupresc pe nimeni, dar' nici *nu voiu suferi să ne asuprească nimeni*. Voiu conlucra după putință la desființarea iobăgiei, la emanciparea industriei și a comerciului, la păzirea dreptății, la înaintarea binelui, umanității, al națiunii române și al patriei noastre. Așa să-'mi ajute Dumnezeu și să-'mi dea mântuirea sufletului meu, Amin“.

Jurământul acesta a fost depus sub flamura împărătească și sub steagul național român.

În aceasta ședință s'a cetit și votat și petiția motivată, adresată guvernului în chestia *Micheș*, care subscrisă de ambii preșidenți și

de doi secretari, a fost predată comisarilor guverniali, ca să o trimită prin stafetă la Cluj.

Punându-se termin pentru ținerea ședinței a doua pe ziua următoare, la orele 8 dimineața, — se declară de închisă ședința primă, decursă cu atâta solemnitate, demnitate și maturitate politică, încât comisarii guverniali s'au văzut îndemnați să espedeze prin stafetă, încă în aceeași zi, următorul raport guvernului din Cluj:

„Escelența Ta, Domnule guvernator! Domnule preagrațioase!

Ne-am ținut de datorință, isvorită din trimiterea noastră aicea, a încunoștiința pe Escelența Ta despre decurgerea de până acuma a *adunării naționale române*, ținută din încuviințare înaltă în această zi, promițând, că noi încă de ieri dimineață sîntem aici, și că înțelegerea parțială a poporului, în număr cam de 15 mii, *încă ieri s'a început*, firește, pe lângă vorbiri rostite de conducători, dar', după-cum ne-am convins, parte prin deasa noastră ființă de față personală, parte înștiințați fiind din fântâni sigure, — *între marginile cuvînței, fără nici o agitațiune și în cea mai mare demnitate.*

În ziua de astăzi (15 Maiu), la 9 ore s'a deschis adunarea înaintea bisericii, cu toată solemnitatea, în ființa noastră de față, unde noi am făcut să se cetească cele de cetit, și după-ce domnul episcop *Șaguna* a esplicat la înțeles poporal instrucțiunea făcută de noi, pe care la timpul seu o vom presenta Escelenței Tale, poporul s'a tras la pratul vecin, pe care 'l-a numit *Câmpul libertății*.

După oficierea serviciului dumnezeesc (e înțeleasă rugăciunea lui *Șaguna*), începînd consultarea, înainte de toate au pus jurămîntul pe care-'l alăturăm aici cu umilință. După aceea votându-se petițiune către înaltul regesc guvern pentru eliberarea lui *Micheș*, și petițiunea trimițîndu-ni-se nouă, ne grăbim a o trimite spre decider.

În urmă nu putem întrelăsa să nu ne descoperim observațiunea îmbucurătoare, că poporul în amîndouă locurile adunării 'și-a exprimat cu cele mai erumpătoare vivate credința și sentimentul, atât către Maiestate, cât și către guvern.

Asemenea avem datorință a vă încunoștiința cu umilință și despre aceea, că decurgerea pacinică a acestei adunări, observată până acuma, se poate atribui mai că numai popularității celei foarte mari, fără deosebire de religiune, și și de altmintrelea înțelepciunei *episcopului Șaguna*. Din care cauză nu vom păcătuî poate, dacă trecînd cu vederea înțelesul cel riguros al legii, cutezăm a-'l recomanda patronării Escelenței Tale, pentru a-'i mijloci să capete pe calea sa

dreptul de *regalist*. Această numire ar fi de mare importanță pentru simpatia națiunii române, către națiunea maghiară și sēcuiască.

Rēmānem cu onoare, *Blaj*, 15 Maiu 1848, umiliți servi: *Szabó Lajos* m. p. *Br. Bánffy Miklós* m. p.⁴

Așa a decurs prima ședință a marei adunări naționale din Blaj.

Ședința a doua.

S'a ținut Marți, în 16 Maiu nou, tot pe *Câmpul libertății*. La orele 6 dimineața s'a celebrat serviciul dumnezeesc în catedrală, ear' la orele opt s'a început ședința, cu declararea făcută din partea episcopului *Leményi*, că el, trecēnd acum la sosire printre popor, a auzit cum poporul striga ca dintr'o gură, că *nu vrea uniune cu Ungaria*; de aceea, »despre uniune astăzi nu poate fi vorba«.

S'a cetit apoi și s'a autenticat protocolul ședinței premergătoare, ear' *Bărnuțiu*, și după el episcopul *Șaguna*, provocară de nou poporul, că până la ștergerea iobăgiei să fie în așteptare și să-și facă datorințele față de domnii de pământ, — pe când vicarul *Șuluțiu* propuse, ca în lucrările oficiale României să nu mai fie numiți *Oláh* și *Valach*, ci *Români*.

În urmă urcă tribuna *A. Treb. Laurian* și după rostirea unui frumos discurs propune punctele pe cari națiunea română are să le treacă în petițiunea ce o va înainta Monarchului.

Punctele sânt următoarele:

1. *Națiunea română*, rezimată pe principiul libertății, egalității și frațietății, *pretinde* independența sa națională, în respectul politic, ca să figureze în numele seu; cere ca națiunea română să-și aibă reprezentanții ei la dieta țării în proporțiune cu numărul seu; să-și aibă diregătorii sei în toate ramurile administrative, judecătorești și militare, în aceeași proporțiune; să se servească de limba sa în toate lucrurile ce să ating de dînsa, atât în legislațiune, cât și în administrațiune.

Pretinde pe tot anul o adunare națională generală.

2. Națiunea română pretinde, ca biserica română, fără distincțiune de confesiune, să fie și să rămână liberă, independentă dela ori-care altă biserică, egală în drepturi și foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. Cere restabilirea metropoliei române și a sinodului general anual, după vechiul drept, în care sinod să fie deputați bisericēști și mirenești. În același sinod să se aleagă și episcopii românești, liber, prin majoritatea voturilor, fără candidațiune.

3. Națiunea română, ajungând la conștiința drepturilor individuale omenești, *cere*, fără întârziere, desființarea iobăgiei, fără nici o desdaunare din partea țăranilor iobagi, atât în comitate cât și în districte, scaune și granițe militare. Cere totodată și desființarea zecimilor.

4. Națiunea română pofteste libertatea industrială și comercială, cu ridicarea țăhurilor și a privilegiilor, și a tuturor pedecilor și stavilelor comerțului în țările vecine, de cari se ține desființarea vămilor la graniță.

5. Națiunea română pofteste, că darea ce s'a pus de un timp încoace asupra vitelor, cari din cauza strimtorii hotarilor gremiale se țin și se pasc în țările vecine cu mari spese, nespusă greutate, și cu pericolul vieții, — ca o învederată pedecă a industriei și a comerțului activ, să se șteargă cu totul, și tractatele, cari s'au încheiat între Austria, Poarta otomană și Principatele-române pentru economia vitelor, să se păzească cu toată scumpătatea.

6. Națiunea română cere desființarea zeciuelii metalelor, creată în patria aceasta, care zecime e o adevărată pedecă pentru lucrarea minelor. La toți proprietarii de fodini, fără distincțiune între urburari și metalurgi, să li-se dee același drept în privința măsurii hotarului fodinei.

7. Națiunea română cere libertatea de a vorbi, de a scrie și a tipări, fără nici o censură.

8. Națiunea română cere asigurarea libertății personale; nimenea să nu se poată prinde sub vre-un pretext politic. Cu acestea dimpreună cere libertatea adunărilor, ca oamenii să nu cadă la nici un prepus, dacă se adună numai să vorbească și să se înțeleagă în pace.

9. Națiunea română cere tribunale de jurați, cu publicitate, în cari procesele să se facă verbal.

10. Națiunea română cere înarmarea poporului sau gardă națională spre apărarea țării în lăuntru și în afară. Miliția română să-și aibă ofițerii sei români. (La acestea a adaos canonicul *Rațiu*, că până stau grănițerii, să li-se îndrepteze abusurile pentru moșii și din o familie să se iee numai unul, cum a fost la început. Mai încolo, ca grănițerii să se incorporeze la garda națională, — când aceasta se va înființa).

11. Națiunea română cere numirea unei comisii mixte, compusă din Români și alte naționalități transilvane, pentru cercetarea cauzelor de mesuine a moșiilor și pădurilor, de ocuparea pământului comun și a sesiunilor colonicali, și altele ce se țin de categoria aceasta.

12. Națiunea română cere dotarea clerului român întreg din cassa statului, întocmai ca clerurile celorlalte națiuni.

13. Națiunea română cere înființarea școalelor române pe la toate satele și urbiile, a gimnasiilor, institutelor militare și tehnice și a seminarelor preoțești, precum și a unei *universități române*, dotată din cassa statului, în proporțiunea poporului contribuent, — cu dreptul deplin de a-și alege directorii și profesorii și de a sistemisa învățăturile după un plan școlar și cu libertate de a învăța.

14. Națiunea română cere purtarea comună a sarcinilor publice după starea și averea fiecăruia și ștergerea privilegiilor.

15. Națiunea română pofteste să se facă constituțiune nouă pentru Transilvania, prin o adunare constituantă a națiunilor țării, care constituțiune să se întemeieze pe principiile dreptății, libertății, egalității și frățietății, să se lucreze codice nou de legi civile, penale, comerciale, etc. tot după acelea principii.

16. Națiunea română cere, ca conlocuitoarele națiuni nici-decum să nu iee în desbatere cauza uniunii cu Ungaria, până-când națiunea română nu va fi națiune constituită și organizată cu vot deliberativ și decisiv în camera legislativă. Ear' din contră, dacă dieta Transilvaniei ar voi totuși a se lăsa în pertractarea aceleiași uniuni, *de noi fără noi*, atunci națiunea română protestează cu solemnitate.

Cu aplause generale au fost votate toate aceste puncte, ear' *Laurian*, *Bărnățiu* și *Barățiu* au fost ridicați pe brațe și astfel purtați printre poporul entusiasmă, care îi aclama cu frenesie.

În ședința aceasta s'au mai decis următoarele:

a) Să se aleagă două deputațiuni, una pentru a merge la împăratul cu petițiunea, alta pentru a merge la dieta din Cluj, spre a *notifica* conclusele adunării naționale. Cea dintâiu să fie pusă sub conducerea episcopului *Șaguna*, a doua sub a episcopului *Leményi*.

b) Să se aleagă un *comitet permanent*, cu sediul în Sibiiu, pus sub presidenția episcopului *Șaguna* și vicepresidenția lui *Bărnățiu*.

Cu acestea s'a terminat și ședința a doua, și o ploaie măruntă, căzută din cer, a sancționat și botezat cu darul de sus memorabilele lucrări săvârșite.

Ședința a treia.

Ținută Mercuri, 5/17 Maiu. A fost de scurtă durată și n'a avut decât să autentice protocolul ședinței premergătoare, după a cărui votare, episcopul *Șaguna* a enunțat cu glas înalt, că: »*punctele*

stabilite în protocolul ședinței premergătoare sînt conclusele adunării naționale»

Se primește în fine propunerea canonicului *Rafiu*, ca pe *Cîmpul libertății* să se ridice un monument vrednic de națiunea română, pentru a se eternisa prin el aceste glorioase zile; ear' la orele unu și jumătate, comisarii guverniali, invitați la fața locului, *au declarat adunarea de închisă*, recunoscînd *buna și serioasa purtare a poporului* și promițînd *»promovarea și recomandarea cauzei române«*.

S'au rostit cuvinte de încheiere, s'a cîntat *Marire întru cei de sus*, și earăși o ploaie caldă și măruntă binecuvîntă și această ultimă ședință.

Poporul a început a se respira, în cea mai bună ordine, primind fiecare câte o adeverință de bună purtare, pentru a nu fi maltratată acasă.

Fruntașii au rămas însă în Blaj, pentru a se consulta asupra pașilor ce sînt de acum înainte de făcut.

Astfel a decurs marea adunare națională, despre care comisarii guverniali s'au văzut datori a mai raporta guvernului, cu datul din 18 Maiu, următoarele:

„Înalt regesc guvern! În continuarea repedei încunoștiințări, ce o făcurăm cătră Escelența Sa guvernatorul prin stafetă, în cauza decurgerei de mai înainte a marei adunări de popor român, ce s'a ținut în Blaj în 15 a lunei curente, avem onoarea a alătura aci principiile stătătoare din mai multe puncte, din cari mîneacănd, după un cuvînt acomodat poporului, ținut de Ilustritatea Sa dl episcop *Andreiu Șaguna*, se deschide adunarea sîrbătorește. Mai departe alăturăm, și până-ce s'ar trimite protocolul pe calea sa, extract scurt despre rezultatul adunării de trei zile și jumătate, cu umilita încunoștiințare în celelalte, că în ziua din urmă a adunării, fiind chemați, ne-am înfățișat la locul adunării, unde amîndoi mărișii episcopi, ținînd cuvinte amîsurate cătră popor, 'i-s'a făcut acestuia de strînsă datorință, ca fiecare, și în libertatea cea mai frumoasă, să țină în onoare legile, cari sînt neapărat necesare în viața socială, ca serviciile urbariale să le împlinescă acurat până atunci, până se va publica pe calea sa legea ce se va face peste puțin despre încetarea perpetuă a referințelor urbariale, nu numai, ci și aceasta aci alăturată proclamațiune (a episcopului *Șaguna*) fiecăruia 'i-s'a dat, — ear' după acestea adunarea e declarată din partea noastră de închisă, cu obser-

varea, că cererile, cari nu cumva s'ar mai înainta după finirea acestei adunări, nu se vor lua în desbatere, ca unele, cari nu sânt ale întreg poporului.

Cumcă acest popor necultivat, care a stat din un număr mai mare și decât *douăzeci de mii*, și care forma majoritatea cea mare, s'a purtat sub întreg decursul adunării în mod *deștept și moral*, — această împrejurare, *întru adevăr admirabilă*, este a se atribui, după cum am avut onoare a descoperi și în raportul făcut către Esceleția Sa domnul guvernator, numai și singur *conducerei înțelepte a Ilustrității Sale, domnului episcop Andreiu Șaguna*, care se află în depline forțe trupești și sufletești, ear' împlinirea punctuală a măsurilor sale se atribue *popularității sale celei mari*. După a cărora raportare, cu profundă onoare rămânem, ai înaltului regesc guvern, *Aiud*, 18 Maiu, umiliți servi: *Szabó Lajos m. p. Br. Bánffy Miklos m. p.*⁴

Miliția a plecat în 19 Maiu din Blaj, — din care zi începând Blajul a reîntrat în liniștea de mai nainte, rămânându-'i numai dulcile suveniruri despre cele petrecute pe pământul seu.

Actele adunării naționale.

Lucrările memorabilei adunări naționale române, ținută în 3/15 Maiu la Blaj, împreună cu conclusele votate din partea ei, sânt trecute în actele adunării, în procesele verbale dresate cu această ocasiune, cari sânt astăzi *acte istorice*, de mare însemnătate pentru trecutul vieții noastre politice-naționale, și merită să fie cunoscute în întregime. Ele sânt următoarele:

„Protocollul adunării generale a națiunii române din Transilvania, care s'a ținut la Blaj, în anul Domnului 1848, Maiu 15/3.

Adunându-se națiunea română din toată Transilvania la Blaj în 15/3 Maiu 1848, spre a se înțelege asupra trebuințelor sale și asupra modului de a le îndrepta, — mai înainte de toate la 6 ore dimineața s'a invocat ajutorul Spiritului Sfânt și s'a săvârșit sfânta liturgie de către dl episcop *Ioane Lemeni*, în asistența mai multor preoți, în biserica catedrală.

La 9¹/₂ ore chemându-se domnii comisari guverniali la adunare, dinaintea bisericii, dl consiliar *Ludovic Szabó* și supremul-comite dl *Br. Nicolau Bánffy*, — s'au cetit decretale guverniale pentru deschiderea adunării. După acestea dl episcop *Andreiu Șaguna* a cetit punctele instrucțiunii propuse de regescul guvern, adică:

a) că consultarea adunării va fi liberă;

b) cuvântările celor-ce vor vorbi în adunare să porceadă din credință cătră Monarchul și respect cătră mai mari, însuflând poporului bună sperare, că națiunea română din principiul dreptății, libertății, egalității și frățietății va dobândi în scurt timp ceea-ce dorește dela înălțatul împărat.

După aceea sculându-se cu toții, au mers în pratul din sus de Blaj, unde pe lângă domnii episcopi, numiți președinți ai adunării și primiți cu aplaus de cătră adunare, s'au mai ales doi vicepreședinți, domnii: Simeon *Bărnufiu* și Georgiu *Barifiu*, apoi 10 secretari, domnii: canonic Timoteiu *Cipariu*, protop. Ioan *Popasu*, A. T. *Laurian*, Dimitriu *Boer*, Iacob *Bologa*, Paul *Dunca*, Georgiu *Angelu*, Ioan *Bobu*, Petru *Manu* și Ioan *Branu*.

După propunerea domnului episcop *A. Șaguna*, s'au chemat la adunare dl general *Schurter* și domnii comisari, ca să fie de față la rugăciunea ce se va face pentru incolumitatea în. împărat și marele-principe al Ardealului Ferdinand I., care rugăciune să și sêvîrși sub trei salve de tunuri; dl general fu poftit să arete voturile inimii Românilor la Esc. Sa dl comandant general, care să și fâgădui din partea d-sale, precum și domnii comisari cătră înaltul regese guvern.

Ședința I. din 15/3 Maiu 1848.

Sub presiul domnilor episcopi: Ioan Lemenyi și Andreiu Șaguna.

1. S'au început lucrările adunării prin moțiunea dlui *Simeon Bărnufiu*, în urmarea căreia s'au primit cu unanimitate și s'au determinat cele următoare:

a) locul, unde s'a ținut această adunare generală a națiunii române transilvane, adecă pratul din susul Blajului, s'a numit pentru totdeauna «*Câmpul libertății*» ;

b) națiunea română s'a declarat, că vrea să rămână pururea statornic credincioasă înălțatului împărat al Austriei și marelui-principe al Transilvaniei și augustei case austriace;

c) națiunea română s'a declarat și s'a proclamat de națiune de sine stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertății egale;

d) națiunea română a depus jurământul credinței cătră împăratul, cătră patrie și cătră națiunea română.

(Urmează formula jurământului, anticipată pe pagina 328).

Acest jurământ 'l-a depus întreaga adunare generală a Românilor, cu toată solemnitatea, sub stindardul împăresc negru și galbin și cel român național albastru, roșu și alb. (?)

2. Comisiunea, ce se denumise în 14/2 Maiu a. c. pentru câștigarea timpului în conferența pregătitoare, ca să conceapă o rugăminte către reg. guberniu pentru eliberarea confratelui nostru, avocatul *Florian Micheș*, care se află la arest, pentru-că a vorbit la popor în spiritul principiului libertății, egalității și frățietății. — a cetit conceptul rugămintei, care aflându-se de bun, s'a aprobat și s'a poftit totdeodată secretariatul, ca fără întârziere să o purizeze și să o subscrie domnii președinți și doi secretari și să o dea domnilor comisari guberniali, cari pe lângă o comitivă din partea dumnealor, să o aștearnă la reg. guberniu prin stafetă, ce să va face în conferența de după amiază, și fiind timpul târziu, a încetat ședința pentru acea zi, hotărîndu-se totdeodată, că în ziua următoare să va deschide ear' ședința la 8 ore.

Ședința II. din 16 4 1848.

Sub presiul ordinar.

Domnul episcop de *Leméni*, ocupând scaunul mărturisii, cumcă, trecând prin popor, a auzit pe popor strigând cu o gură, că nu cunoaște uniunea Transilvaniei cu Ungaria, și prin urmare a enunțat. că *de uniune astăzi nu poate fi vorba*. După aceasta s'a făcut reflexiune din partea mai multor membri ai adunării, că întrebarea despre uniune să se dea la o parte, până-ce Românii nu vor avé deputați în dietă, căci numai acolo să poate desbata după drept și să poate hotărî această întrebare. — S'a cetit, s'a cores și s'a aprobat protocolul ședinței din 15/3 Maiu a. c. sub presiul ordinar, apoi începându-se desbaterile pentru cererile Românilor, s'au hotărît cele următoare:

(Conclusele votate sînt anticipate pe paginile 330=332).

După-ce s'au primit toate aceste puncte de către adunare, s'a propus să se aleagă două deputațiuni, cari să meargă cu cererea națiunii, una la împăratul la Viena, alta la dietă în Cluj, și un *comitet permanent*, care șezînd în Sibiiu, să primească răspunsurile ce vor aduce deputații dela împăratul și dela dietă, și să vestească strîngerea adunării generale naționale, spre a 'i-le face cunoscute.

Numărul deputaților la împăratul să fie cel puțin de 30, al celor ordinați la dietă să fie cel puțin de 100, al comisiunii permanente cel puțin de 12.

Deputații amânduror deputațiunilor să fie din preoți, literați, nobili, militari, neguțători și țărani.

Pentru deputațiunea la împăratul s'au ales: D. D. episcop *Andrei Șaguna*, președinte, *Vasilii Nopcea*, emer. comite-suprem al Hunedoarei, vice-președinte, canonicul *Vasilii Raftiu*, canonicul *Timoteiu Cipariu*, vicarul *Alexandru Sterca Șuluțiu*, protopopul *Moise Fulea*, protop. *Iosif Ighianu*, protopopul *Ioan Popasu*, *George Angelu*, A. Treb. *Laurianu*, redactorul *George Barițiu*, prof. *Demetriu Boeriu*, prof. *Vasilii Maiorescu*, adv. *Constantin Ioan*, adv. *Ioan Branu* de Lemény, adv. *Ioan Bardosi*, *Demetriu Fagarasiu*, Aug. *Ládai*, adv. *Constantin Secariannu*, canc. *Vasilii Lacca* jun., major. *Tulbasiu*, căpitanul *Clococanu*, căpit. *Mihailașiu*, lieutenantul *Ursul*, căpitanul *Leon Popu*, lieutenantul *Leon Luchi*, lieutenantul *Novacu*, protop. *Alex. Verza*, *George Vas*, *George Fagarasiu*, *Ioan Iuga*, *Rudolf Orghidanu*, *Vasilii Popu*, *Nicolau Dima*, *Ioan Brotea*, *Ioan Țipa*, tit. prot. *Iac. Balcheșiu*, *Demetriu Borcea*, *Șerban Giurculeșiu*, parochul *Sava Popoviciu*, *Teocu Todor*, *Oprea Circa*, prof. *Nic. Martinoviciu*, *Dionisiu Tobias*, *Iancu Ionuțiu*, *Porea*, *Ioan Pauleti*.

Afară de acestia s'a primit să meargă ori-cine alții, cari vor avè bunăvoință, și să se va face cunoscut la președinții și secretarii adunării generale.

Pentru deputațiunea la dietă s'au ales: D. D. episcop *Ioan de Leményi*, președinte, *Francisc Boer*, jude-primar al com. Albei-de-jos, protopopul *Ioan Pop*, protop. *Parteniu Trombitás*, prot. *Petru Pop*, prof. *Andrei Popu*, prof. *Aug. Pop*, paroch. *Ioan Dragomir*, vicarul *Ioan Chirilă*, prot. *Ioan Sacalai*, prot. *Ilie Farago*, prof. *Petru Suci*, cancelistul *Ioan Mărginean*, adv. *Pore* junior, jur. *Nicolau Gaitan*, adv. *Petru Dobra*, diaconul *Iosif Barac*, *George Burbea*, *Ioan A. Navrea*, *Nicolau Voinescu*, preanob. *Dominic Jordan*, *Alexandru Iacob*, par. *Neagoe Popea*, *Petru Drăghiciu*, *Vasilii Anca*, *Iosif Velisca*, canc. *Nicolau Bota*, *Alexandru Vaida*, prot. *George Galu*, prot. *Ioan Fechete*, *Iosif Brencian*, rationum cons., prot. *Absolon Popoviciu*, prot. *Constantin Duma*, *Nicolau Popoviciu*, *Mihail Lemeni*, *Ioan Corbul*, *Ioan Lemeni*, *George Valea*, *Radu Leca*, *Barbu Cepescu*, *Demetriu Ociocciu*, *Ioan Corchesiu*, *Petru Ioanete*, *Samuil Morariu*, *Vasilii Studea*, canc. *A. Stoica*, *Nicolau Măciuca*, *Ilie Dascaloviciu*, par. *Ioan Patitia*, *Ioan Gombosiu*, *George Tecariu*, *Nicolau Aranios*, par. *Iosif Ciura*, cancelistul *Vasilii Fodor*, *Ioan Gligor*, par. *Amos*

Tobias, canc. *Ioan Rusă*, *Alexandru Culoșa*, *Iosif Șulufiu*, adv. *Ioan Aldulea*, prot. *Petru German*, teol. *Ioan Tîpeiu*, *Ilariu Goga*, *George Butanti*, *Tiberiu Stoica*, *Radu Moroian*, cancelistul *Ilie Măcelariu*, *Borcea*, senatorul *Balomir*, *Sentivani*, P. *Ilie Vlăsa*, *Tira Tatarfii*, *Lupul*, *Herda*, prefectul *Ioan Maior*, canc. *Ioan Suciu*, *Iordache David*, protopopul *Maior*, protop. *Nicolau Crainic*, protopop. *Leontin Leonteanu*, *Petru Moldovan*, prof. *Ioan Odoru*, *George Nica*, advoc. *Frâncu*, prof. *Nicolau Preda*, *Ieronim Albini*, *Ioan Dandea*, *Coroian*, P. *Stefan Moldovai*. P. *Marcian*, *Petru Demian*, *Iosif Michesiu*, *Ioan Georgiu*, *Nicolau Corchesiu*, *Vasiliu Lacea*, sen., *Ioan Moldovan*, adv. *Orbonasiu*, canc. *Amos Tordășian*, canc. *Vasiliu Butean*, adv. *Servian Popoviciu*, canc. *Sam. Porutiu*, canc. *Ioan Pinciu*, canc. *Petru Roșca*, canc. *Nic. Birle*, adv. *I. Birle*, canc. *Vas. Vespreman*, cancelist. *Ioan Coste*, *Moise Tanase*, jude-nob. *Gavriil Dorgo*,

Mai pot și alții, cari vor vrea.

S'a hotărît de cătră adunare. ca în petițiunea cătră dietă să se ceară, ca dieta mai nainte de-a să ocupa cu alte obiecte, să pertracteze cauza Românilor.

Deputații ordinați să meargă cu petițiunea la dietă să n'aibă voea decât a o așterne la locul cuviincios, fără a să lăsa în desbatere.

Pentru comitetul permanent în Sibiiu: D. D. episcop *Andrei Șaguna*, președinte; *Simeon Bărnuțiu*, vice-președinte; protopopul *Moise Fulea*, protopopul *Ioan Moga*, protopopul *Iean Panovicu*, prot. *Petru Bădilă*, concipist. *Petru Manșu*, prof. *Aron Pumnul*, concipist. *Paul Dunca*, P. *Nicolau Maniu*, cancelist. A. *Papiu Ilarian*, adv. *Ioan Buteanu*, adv. *Avram Iancu*, cancelistul *Ioan Piposiu*, iuristul *Ioan Puscariu*, prof. *Alexandru Bêtrâneanu*, adv. *Nic. Avram Penciu*, cancelist. *Gavriil Vaida*, par. *Sava Popovicu*, prof. *Nicolau Balasiescu*, canc. *Ioan Suciu*, *Stefan Moldovan*, prof. *Constantin Roman*, canc. *Vasiliu Tamasiu*, adv. *Florian Micheș*.

Și alții, pe cari îi vor judeca președinții de trebuincioși și harnici.

Ședința III.

Sub presiul ordinar s'a cetit protocolul ședinței din 16/4 Maiu, s'a cores după modul mai sus, s'a aprobat prin subscripțiunile președinților, vice-președinților și ale secretarilor. *Ioan Lemény* m. p., ep. Făgărașului; *Andrei Șaguna* m. p., episcop, ca președinții adunării generale romano-naționale; *Simeon Bărnuțiu* m. p., iurist

în II. an în Sibiiu și vice-președinte, *George Barișiu* m. p. vice-președinte, *Timoteiu Cipariu* m. p. secretar, *A. Treb. Laurian*, m. p. secretar, *Paul Dunca* m. p. secretar, *Petru Maniu* m. p. secretar, *Ioan Popasu* m. p. secretar, *Ioan Bran Pop de Lemény* m. p. secretar, *Demetriu Boer* m. p. secretar, *Ioan Bob* m. p. secretar, *George Angyal* m. p. secretar, *Iacob Bologa* m. p. secretar⁴.

*

Comitetul permanent național 'și-a ținut de datorință a adresa națiunii române imediat următoarea

Proclamațiune:

Românilor! Aci se așterne protocolul adunării generale, care s'a ținut pe Câmpul libertății, în 15 Maiu a. c.

Acest protocol va fi document pentru posteritate, că Români din Ardeal încă au înțeles spiritul timpului de astăzi, că pe ei încă 'i-a însuflețit spiritul libertății. Proclamarea națiunii române de națiune de sine stătătoare e document, că Români în etern nu se vor lăpêda de limba și naționalitatea română. Jurământul pus în Câmpul libertății, acea lucrare de trei-ori sfântă, celebrată sub flamura împărătească și română, este o legătură preasfântă, cu care s'a legat toată națiunea română, cumcă își va apêra inepedența statului și nu-'și va vinde țeara, își va apêra naționalitatea și va stărui până va dobândi toate libertățile cari 'i-se cad, adecă, deputați români în dieta țerii Ardealului, diregători din sînul seu în toate ramurile administrațiunii cu limba lor română, ca să aibă unde să se plângă Români în supêrările lor, și să nu fie siliți a să plângă tot la străini, cari îi urêsc și nu le fac dreptate.

De când e Ardealul, *nu s'a pus jurământ mai sfânt decăt acesta*. Jurământul celor trei națiuni nu poate sta față cu acest jurământ român. Prin jurământul celor trei națiuni se legătuesc acestea, că vor apêra și vor susține legile Aprobatorilor și ale Compilatelor, cari pe Români îi scot afară din țeara lor; prin urmare jurământul acela e în contra națiunii române, ear' jurământul Românilor din Câmpul libertății nu e în contra nimenui. Jurământul celor trei națiuni e jurământul nesuferinței, al Românilor jurământul toleranței celei mai deplinite, — *jurământ de dreptate și de frățietate*. Nefericit e sufletul, care nu să va ținê de jurământul acesta sau îl va călca.

Românilor! Întăriți-vê, armați-vê și țineți unii cu alții, cum să cade să facă frații cei de un sânge și de o limbă. Dacă nu veți fi una și la un cuget, atunci nimenea nu vă poate ferici! Pe sufletul

protopopilor și al preoților și al întreg clerului zace o răspundere grea, ca să nu se lapede de poporul român de frică sau pentru interes, cum s'au lapedat mulți pe timpul protestantismului, când au ținut cu Ungurii calvini și cu unitarii. Câtă jale și supărare a trebuit să fie atunci în popoarele române parăsite de părinții lor, a spus și va spune istoria totdeauna. Preoții au datoriat să-și mângâie, să-și inimeze pe cei-ce scad cu inima, și pe ei să nu-și abată nici o întâmplare rea dela apărarea și învățarea popoarelor lor.

Să nu se abată Români dela hotărârea lor dela Blaj nici-decât. Dacă va face dieta uniunea cu Țeara-Ungurească, atunci tocmeala aceea pe națiunea română nu o îndatorește, că ea nu 'și-a dat învoirea la aceea, ba tocmai din contră s'a declarat, precum se vede din începutul ședinței II. punct 16. *Comitetul permanent*.

*

Proclamația lui *Șaguna*, despre care se face pomenire în raportul comisarilor guverniali, și care a fost împărțită poporului încă în decursul ședințelor, avea următorul cuprins:

„Iubiților mei fii în Christos! De vreme-ce mulți dintre poporeni nostri vreau să știe sfatul meu cel arhieresc în privința trebilor, ce se țin de dinșii, drept aceea înainte de toate încredințez pe toți iubiții mei în Christos fii, cumca preainălțatul nostru împărat *Ferdinand* a dat prea îndurat în dieta țării, care se va ține la Cluj în 17/29 Maiu a. c., ca pentru ștergerea iobăgiei și încetarea robotelor să se pună o lege, pe care Maiestatea Sa să o întărească, și după aceea să se pună în lucrare; și fiindcă toți mai marii vostri și domni pământești așiderea părintește vreau, ca starea voastră și a preoțimii noastre să se îmbunătățească, aceasta știind din parte'-mi, într'aceea vă dau sfatul meu arhipăstoresc, ca să fiți și de acum înainte, ca și până acum, cu frica lui Dumnezeu, cu credință cătră împăratul nostru și cu cinstire și ascultare cătră diregătorii vostri mirenești, și să știți, că înlesnirea greutăților sărăcimii curând se va înființa, numai una este de lipsă, ca până la vremea aceea să fiți cu ascultare cătră domni vostri pământești, până-când pe calea legii se va înlesni iobăgia voastră.

Aceasta iubiților fii în Christos, cu atâta mai mare osârdie să faceți, cu cât și singuri vedeți, că domni vostri vreau bunul vostru, și așa de veți asculta și de veți împlini sfatul meu, să știți că și copiii, nepoții și strănepoții vostri vă vor binecuvânta în mormintele voastre. Mai pe urmă împărțindu-vă tuturoră, mari și mici, bine-

cuvântarea mea arhipăstorească și rugând pe tatăl nostru, carele este în ceruri, pentru fericirea voastră, rămân al tuturor, *Blaj*, 4/16 Maiu 1848. De binevoitor *Andreiu Șaguna* m. p., episcop.⁴

*

Ceva cam târziu, abia în 14 Iunie, a adresat și episcopul *Leményi* un circular în chestia aceasta, tuturor credincioșilor sei.

A fost următorul:

„Eată, iubiți în Christos frați! tristele întâmplări, cari mai de multe părți ca atâtea săbii cu două ascuțisuri pătrund inima noastră, acuma a patra-oară ne silesc a înălța glas, care dorim să pătrundă nu numai urechile, ci și inimile fiilor, cari dela Dumnezeu sunt încredințați purtării noastre de grije. Noi am mijlocit, ca să ne putem aduna și sfătui de cele-ce ar fi de folos pentru cler și pentru nația noastră; însă adunarea făcându-se nu după-cum am rînduit, precum v'am scris, — în loc de mângăiere și pace, prin neînțelegerea unor ce au fost de față, au urmat în multe locuri triste întâmplări. Noi am vestit și am dojenit, ca slujba domnilor, până-când dela dietă și dela înălțatul împărat nu va fi dată altă hotărîre, se o împlinescă, să fie în pace, ba au și jurat, că pe nimenea nu vor vătêma, nici în avere, nici în persoană, și totuși ducându-se acasă, alții a merge la slujbă nu au voit, alții au apucat cu puterea de-a taia pădurile domnilor, a cosi holdele, a le paște riturile. În contra cărora ducend catane 'i-au esecuat, 'i-au bătut, batjocorit. ba la *Mihalț* și vêrsare de sânge s'a făcut. Și aceste de unde au urmat? De acolo, că au socotit ca ei să-'și facă destul, și nu au luat aminte, cumcă trăim sub lege și nimenui nu-'i e iertat a-'și face destul. Drept aceea. fraților și iubiți fi, vă rugăm pentru Christos și în numele sfinților sei, să nu ascultați de cei-ce altmintrelea vă învață, ci ascultați cuvântul părintelui vostru, care ziua și noaptea priveghiază pentru sufletele și fericirea voastră, a cărui inimă întristare o cuprinde când vede și aude, cum unii nebăgînd în seamă, își aduc sieși perire și nației rușine. Eată iubiților frați și fii, precum cu privilegiul adunării v'am vestit, s'a și plinit. În 18/6 a lunei curgêtoare s'a vestit slobozirea de robote și dijmă în toată țeara. Eată unirea cu Țeara-Ungurească s'a făcut, și prin înălțatul împărat s'a întărit, și prin unirea aceasta cea mai mare parte a nației noastre, care până acum se socotia numai suferită, nu numai de slujbele domnești s'a mîntuit, ci întru toate asemenea drepturi cu celelalte nații a dobândit. Toți sînt, nu numai slobozi, dar' și cetățeni ai Țerii-Ungurești. A încetat deosebirea între Maghiari,

Români, Sași și Săcui, toți asemenea drepturi avem și fiecare, fără deschilinirea nației sau a legii, frați ne socotim, fără de-a ne silii sau limba, sau legea a ne-o muta. Dar' încât pentru unele puncte ale cererii nației, la a căror desbatere aici nu s'au slobozit, sîntem îndreptați la dieta următoare ce se va ține în Pesta.

Una avem de a v' aduce aminte: fiecare să fie mulțumit cu ce a avut la mână, când s'a vestit slobozirea. Cel-ce ar avè de-a pretinde pentru locurile, cari doară sau dela sate, sau dela biserici, domnii le-ar fi cuprins, aștepte până-când dela minister-ocârmuire se va rîndui cercare, și după-cum se va hotări, pe aceea să se odihnească. Eară despre altă parte veți învăța și îndemna poporul a sta în unirea credinței; nici să se amăgească, cumcă doară prin adunarea din Blaj s'ar fi hotărît, ca de aci înainte în treaba religiei tot una să fim, ci numai atâta vine de-a se înțelege, că uniții cu neuniții ca frații să ne socotim, tot de o nație fiind, și de aci încolo tot acelea drepturi avînd; nici, ce se zice în aceleași hotăriri, adică: că biserica română să fie neatîrnătoare dela ori-care altă religie, nu se poate altmîntrelea înțelege, decât să nu atîrnăm dela episcopii altor religii, însă sîntem sub ascultarea patriarhului dela Roma, care e cunoscut de toate soboarele, precum la pravilă se poate ceti; și adevărat, dacă ne numim Români, aceasta ne este mărirea, că mai voioși ascultăm de Romanul, decât de Țarigrădeanul, Carlovițanul sau altul, ear' frații, cari se numesc neuniți, vadă, vor urma, cum li-se va părè, însă pentru aceasta *nimica neprietenie nu se cuvîne să arătăm*.

Acestea voim, ca după datoria ce o aveți pentru turma în care sînteți rînduiți dela Duhul Sfânt, să le arătați credincioșilor, îndemnându-'i a sta neclățiți în credință și întru ascultare de împèratul și de cei rînduiți dela dînsul.

Care a voastră părintească rînduială ca să aducă rod în inimile tuturor, ne rugăm în toată ziua marelui păstor, carele șede deadreapta tatălui nostru. Cluj, 14 Iunie 1848. *Vlădica Ioan*.

Publicate fiind conclusele adunării naționale din Blaj, în forma ca ele să poată ajunge la cunoștința tuturor Românilor, — nu mai lipsia acum decât *esecutarea lor*, și aceasta era tema care preocupa cercurile politice românești.

Petițiunea, menită a fi înaintată Monarchului și dietei din Cluj, a fost compusă și subscrisă încă în 17 Maiu, în Blaj, trecute fiind în ea toate conclusele votate în ședința a doua a adunării mari naționale.

Adunarea dela Pesta.

Pe când se petreceau lucrurile acestea în Ardeal, mai mulți fruntași români din Banat și părțile ungurene s'au adunat la Pesta, unde împreună cu deputații români din dieta țării și sub conducerea avocatului *Emanuil Gozsdu*, au ținut lungi consfătuiri, pentru a stabili atitudinea ce ar fi de observat din partea Românilor din părțile de țeară reprezentate prin ei, față de noua situație în care intrase țeara. Erau întruniți la Pesta următorii: *Emanuil Gozsdu*, *George Tapoș*, protopop, *Paul Boșco*, preot, *Ioan Arcoși*, *Paul Petrilă*, *Ioan Dragoș*, *George Fonnai*, *Nicolau Zsiga*, *David Nicoară*, *Moise Suciu*, *Ioan Szabó*, *Ioan Mișici*, *Petru Cermena*, *George Muntean*, *Blasiu Brancovan*, *Simeon Popovici*, *Atanasiu Rațiu*, *Ioan Petrovici*, *Stefan Ilici*, *Nicolae Jorgovan*, *Nicolae Țeran*, *Vichente Bogdan*, *Vasilie Bogdan*, *Iulian Ianculescu*, *George Stupa*, *Teodor Serb*, *Ioan Auran*, *Sigismund Pap*, *Ioan Putici*, *Petru Farchici*, *Petru Șaguna*, *Blasiu Fogarași*, *Ignatie Vuia*, *Auxentie Bozsınca*, *Teodor Fogarași*, *Nicolae Tincu Velea*, *Ioan Marcu*, *Maximilian Pascu*, și alții.

Cea mai însemnată dintre întrunirile acestor fruntași ai poporului român din Banat și părțile ungurene a fost cea ținută în 9/21 Maiu, în care, pe lângă protestul cunoscut, dat în contra ridicării metropolitului sêrbesc din Carloveț la rangul de Patriarch, au mai fost dresate încă două acte însemnate, cari ne dau lămuririle necesare și cu privire la hotărârile luate în aceste adunări naționale române, de altcum de caracter mai mult particular decât public. S'a compus adecă ântâiu de toate o: »*Înștiințare către Români de legea rêsăriteană neunită*«, de următorul cuprins:

„Trimișii Românilor din comitatele Arad, Bihor, Torontal și Caraș, cu Pestanii împreună, convenind, adecă stringându-se în orașul Pesta în 3/15 Maiu, anul curgător 1848, — s'au sfătuit câteva zile că ce este și ce ar fi de-a face pentru bunul poporului și al neamului românesc? Deci să învoiră, ca în trebile naționale să dea o petițiune, adecă rugare la sfetnicii înălțatului împărat al Ungariei Ferdinand V.,

adecă la ministeriumul patriei, — care petiție așternându-o numiții trimiși ai Românilor, marele minister binevoi cu cea mai mare bucurie a înțelege cugetul și credința bună a Românilor către înălțatul împărat Ferdinand al V-lea, și dragostea către patrie; și zise, cumcă de dulce datorință își cunoaște a păzi de bunul poporului și neamului românesc, mulțumind, în numele împăratului și în numele patriei, credința cea bună a Românilor.

Petiția, adecă rugarea, ce trimișii Românilor o subșternură la marele ministerium, în cheltuiala celora-ce s'au strîns și s'au sfătuit să va tipări în limba ungurească, ca și în limba românească, și prin toată patria să va împrăștia la popor. Ear' :

Fiindcă lucrul cel mai de căpetenie este, ca tot poporul românesc să văză, să cunoască, și singur să se învingă despre aceea, că aleșii Românilor, ca dreptcredincioși în lege, iubitori de patrie, nu au alt cuget, decât soartea poporului românesc pe calea legii să o ajutore, și starea creșterii de sub jugul străin să o smulgă, — deci astăzi ne-am învoit, ca în luna viitoare, adecă *Iunie 13 după călindarul vechiu*, ear' după călindarul nou *Iunie 25*, *să ne adunăm în orașul Timișoara*, și să ne sfătuim cu toții la olaltă, pentru bunul d' bște, marturisind credința cătră înălțatul împărat și legile patriei. Acca tă adunare poporală fiind *cu știrea înălțatului minister*, — cunoscut vă facem fraților Români, ca să știți și ca să vă învoiți prin aleșii comunitaților parte a lua; adecă, toată comunitatea să trimită un mădular din sînul seu, și de cumva nu ar puté însași a trimite, atunci binevoească satul, sau orașul, cu pecetea satului și a sfintei biserici pe cel mai aproape din prejur, care va să meargă, a-'l împuternici în numele seu, de sine înțelegându-se, că toți cei-ce vor veni la locul numit, numai așa vor avea parte, dacă vor fi trimiși pentru aceasta; dar' voim și vă rugăm, că dela trimițetori *cu pecete întărită scrisoare să aveți*. Dat în adunarea Românilor la *Pesta*, Maiu 9/21 1848, *Manuil Goszdu* m. p., presidentul adunării, *Dragoș Ioan* m. p., actuar.“

S'a compus mai departe *adresa*, care a fost înaintată ministerului unguresc, ca »*Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat*«, — emanată asemenea dela adunarea națională a Românilor, ținută la *Pesta*, în 21 Maiu n. 1848, și care era următoarea :

Domnilor ministri!

Nația română și după mărturisirea istoriei e una dintre cele mai vechi nații în Ungaria. Dela început, după făcuta legătură, dând mâna cu Ungurii a apărat patria și pentru bunul aceleia lucrând cu nemișcată statornicie nu numai sângele și averea 'și-a jertfit, ba încă împotriva Musulmanilor și a altor barbari dimpreună cu neamul unguresc a fost zid apărător patriei acesteia, și prin aceasta a toată Europa, care urmă după lumina civilizației.

Nația aceasta asuprită de valurile veacurilor multe a răbdat, fiind amurțită de patimile strîmbătății și ale nerecunoștinței.

Ziua de pofta a neamurilor, întemeiată pe vecinica dreptate, s'a ivit; și anul 1848 urmând îmboldirei genului patriei acesteia, în binecuvântarea libertății pe toți cetățenii patriei fără deosebire de religie asemenea împărtășindu-'i, de simțul acesta al libertății se bucură și nația română, și timpul acesta după lipsiri de multe veacuri cu piept înflăcărat salutându-'l:

Noi, în numele nației române din Ungaria, ca trimișii aceleia, declarăm coronatului împărat din Ungaria și până aci neprecurmat arătată credință, însuflețitorilor luptători pentru dreptate mulțumire, cătră frații nostri Unguri dragoste, ear' cătră ântâiul neatîrnătorul ministerium unguresc simpatie și încrezământ, mărturisind, cumcă ne ținem de cea mai sfântă datorie, cu patriotică jertfire a ne lupta pentru mărirea coroanei ungurești și pentru întregimea împărăției.

Deci dar', stând principiile aceste, le așternem hotărit după chemarea noastră, în numele nației, cu cuvinte ferbinți înaintea ministerului petrecut de dragostea nației, și totdeodată sîntem datori a mărturisi, cumcă umblarea noastră nu se întemeiază pe acea ticăloșie omenească, care în orele mărimii însătoșată de cercarea grației însuși de sine se supune, ci potrivit cu originea noastră romană, în timpul lipsei arătăm Ungurilor cumcă noi sîntem adevărați prieteni.

Atâta e ce în numele nației, după lipsă și în faptă arătând, cu cuvinte descoperim. Și acuma:

Ce se atinge de soartea noastră ne apropiem cu cumpătatele noastre dorințe cătră ministerul național.

Avem și noi dureri urmate de rătățiile timpurilor. Avem și legiuite pofta, a căroră lecuire și împlinire potrivit timpurilor a o lua în socotință cu atâta mai puțin o putem trece cu vederea, cu cât mai tare sîntem încredințați despre aceea, cumcă prin țintita lucrare și o astfel de încercare se va nimici, care fiind povățuită de o mână nevăzută a stării ce a urmat din rătățiile timpurilor, ar putè fi și spre primejdia țării noastre.

Durerile cari le pomenirăm se ating de soartea intereselor noastre naționale, și se nasc de acolo, că slavismul încă înainte de vre-o câteva sute de ani lipsindu-ne de literile noastre cele românești și vîrînd în toate cărțile noastre cele bisericesti și școlastice slovele lui *Kiril*, a voit nația noastră a o despărți de cătră Europa civilisată, pentru aceea, ca așa prin o silă morală se o poată trage în cursa slavismului; și fiindcă originalul caracter al nației noastre nu s'a putut strămuta, a întrebuintat și starea noastră cea izolată, fără de-

fi fost noi întrebați, acel soiu al Slavilor, care în anul 1690 a venit în pământul unguresc, și a tras și nația românească cea de o lege cu sine sub aripile așa numitului *Declaratorium Illiricum*, dela care fiind hierarchia (preoțimea) sârbească, a monopolizat toate trebile bisericesti și școlastice, cu cea mai mare stricare a nației noastre. Libertatea, egalitatea și frățietatea nu suferă ca într'o patrie să domnească un popor asupra altuia; și fiindcă firea, caracterul și deosebirea în limbă, cu un cuvânt, datorința politică a nației românești poștește ca să se nimicească amestecarea la olaltă, la care țintește panslavismlul, pentru aceea:

Din datorința ce o avem către bunul nației noastre mărturisim, că avem nestrămutată voință *a ne despărți de către Sârbi* în toate trebile bisericesti și școlastice. Și după-ce din împrejurările mai de curând ivite apriat să vede, cumcă Sârbii prin lucrarea lor voesc a surpa întregimea crăimei ungurești, și după-ce și metropolitul sêrbesc, care se află sub constituția ungurească, s'a făcut părtaș lucrării acesteia, noi pe dînsul ca pe unul care s'a îndepărtat dela calea legii nu-l putem cunoaște mai mult de cap bisericesc al concetățenilor și al neamului nostru. Așadar' poftim:

1. Ocârmuire bisericească cu totul neatîrnată dela metropolitul Carlovițului, care și până atunci, până-ce legiuitul nostru sinod în privința aceasta va hotărî, să ocârmuiască provisoric, sub nume de *vicar-metropolit*, luând lângă sine doi bărbați adevărați români, unul din ceata preoțească, ear' altul dintre mireni.

2. Să se trimită sub președința unui comisar ministerial o comisie aleasă din Români și Sârbi la număr deopotrivă, care cercând starea fundațiilor bisericesti și școlastice, precum și starea și diplomele mănăstirilor, ear' mai virtos că cine au fost fundatorii acelora, să poată sfîrși mijlocirea despărțirei, ca să poată căpêta fieștecare parte, partea sa.

3. Să avem sinod dechilin și ocârmuire bisericească și școlastică neatîrnată, ai căreia mădulari să fie aleși numai dintre fiii nației noastre.

După credința ce o avem către frații nostri unguri, și cu care credință, precum tare credem, și din partea lor vom fi întîmpinați, poftele noastre cele politice în următoarele puncturi le cuprindem:

a) Concetățenii români limba ungurească o cunosc de diplomatică, însă și ei așteaptă aceea, ca întrebuițarea limbei lor naționale neîmpedecată să se lase în biserici, la învățătura fiilor lor și pretutîndea și în toate trebile nației noastre, cele din lăuntru;

b) Să se ridice lângă ministrul cultului o secție (clasă) deosebită, care să ocârmuiască trebile Românilor, cele bisericești și școlastice, și în care să se așeze numai Români adevărați de legea răsăritului, în care poporul are încrezământ;

c) Să se întoarcă mai mare băgare de seamă de aci înainte asupra fiilor nației românești, cari până acum nu fără durere se priveau a fi trecuți cu vederea;

d) La regimentele militarești mai cu seamă să se așeze (aplice) ofițeri de Români.

Care poște eșite din suflet adevărat grăbind a le așterne înaltului ministerium, care e încungiurat de credință și dragoste, noi în numele nației, care pe noi aicea ne-a trimis, cu cuțernicie poftim și dorim fericirea patriei noastre și din toată inima și din tot sufletul strigăm: Să trăească țeara, să trăească craiul, să trăească libertatea, egalitatea și frățietatea!

Datu-s'a în Pesta, din ședința Românilor adunați de prin comitatele ce mai jos se vor însemna, în 21 Maiu, 1848. (Urmează subscrierile)⁴.

Adunarea dela Lugoj.

Pe 27 Iunie a fost convocată o adunare națională românească la *Lugoj*. Și cum despre ținerea adunării convocate de *Gozsdu* și *Dragoș* pe 13, 25 Iunie la *Timișoara* nu ne-a rămas nici o urmă, trebuie să concludem, ca ea a fost contopită în cea dela *Lugoj*.

Convocarea adunării dela *Lugoj* s'a făcut prin *Eutimie Murgu*, fruntaș român bănățean, cu mare trecere și mare popularitate pe atunci, care în scopul acesta a adresat Românilor bănățeni următorul *apel*:

— Fraților Români bănățeni! Țeara noastră se află în primejdie. Servienii din vecina țeară a Slavoniei, răscolindu-se asupra Ungariei se sumețesc a socoti țeara noastră a Banatului ca o țeară slavonă sârbească. Întru această nerușinată a lor sumețenie vedem noi cum acești revoluționari servieni încearcă a aduce în ispită pe poporul acestei țeri. Prin niște oameni de vița lor, ce din Sârbia furișându-se în țeara noastră, se află ici-colo rătăcind, au făcut și fac turburări pe marginele țerii de cătră Dunăre și Tisa. Ei, în loc de a se astâmpăra, încă și mai departe caută a face rău în țeara noastră.

Datorința chemându-ne a ne apăra împotriva acestor revoluționari, am găsit de cuviință a ne aduna în orașul *Lugoj* spre a ne

sfătul împreună despre mijloacele trebuitoare pentru asigurarea țării împotriva acestor revoluționari.

Pentru aceea dar' alerg a chema pe toate comunitățile și pe toți patrioții acestei țări a Banatului, să aibă dragoste a veni spre a ne sfătui cu toți în treaba aceasta. Ziua adunării o hotărîm pe 27/15 Iunie 1848. Datu-s'a în *Lugoș*, în 17 Iunie 1848. *Eutimie Murgu*.

Pentru-ca se înțelegem tonul, extrem de dușmănos față de Sârbi, în care e ținut convocatorul acesta, trebuie să știm, că *Eutimie Murgu* a fost unul dintre primii și poate-că cel mai energic și resolut luptător în cauza emancipării bisericii române de sub tutela sârbească. Ear' în luptele întreprinse în direcțiunea aceasta, nu puține necazuri a avut să îndure dela Sârbi.

Nu mai puțin energic și resolut a fost *Murgu* însă și în luptele purtate în contra ungurismului, lupte terminate cu întemnițarea sa pe mai mulți ani, fără a fi judecat și osândit după formele de pe acele vremuri.

Despre activitatea națională a lui *Eutimie Murgu*, ne dă dovadă suficientă arătarea făcută în contra lui pentru a fi dat în judecată. Acusa ridicată în contra lui *Murgu* din partea autorității supreme a comitatului *Caraș* era următoarea:

Eutimie Murgu, avocat din Ungaria, de religie greco-neunita, de origine româna, născut în confiniul militar român, cu mai mulți ani înainte de aceasta trecând în țeara românească, fû scos de aci din cauza participării sale la planuri de atentate revoluționare și așezându-se în sinul acestui comitat, aci de abia câteva luni petrecând, fû destul de cutezător a se ocupa cu născociri secrete și astute de planuri periculoase spre subminarea naționalității ungurești, a unității coroanei ungurești, a constituțiunii și a statului. Ideile sale pline de fantasmă se concentrau întru a emancipa naționalitatea Românilor, cari fac cea mai mare parte a ținutului acestuia, și întru a întemeia un stat românesc. Firul nisuițelor sale îl torcea mereu într'un secret tot mai profund. etc.⁴

Asta a fost adecă crima lui *Murgu*, că voia emanciparea naționalității române, și pentru această crimă a fost condamnat la temuiță grea de patru ani, tradat fiind de preotul român din Gavoșdia, *Ioan Blidariu*.

Zorile libertății maghiare, 15 Martie 1848, 'l-au aflat pe *Murgu* în *Casarma Iosif* din Budapesta, unde era întemnițat. Și cu toate că și el era criminal politic, de el nu 'și-a adus nimeni aminte ca să-l elibereze, ca pe *Tancsics*.

Abia în 8 Aprilie, după-ce petrecuse doi ani și zece luni în temniță, la intervenirea deputatului român *Sigismund Papp* și a altor oameni de inimă, chiar și a Maghiarului *Nyári Pál*, a fost scos din prinsoare și el, redându-și-se libertatea, spre marea bucurie a puținilor Români cari se aflau pe atunci în Budapesta.

Presa maghiară a început să facă gură în jurul chestiei *Murgu*, cerând lămuriri. că pentru-ce a fost în închisoare doi ani și zece luni fără judecată? Ear' procuratura supremă a fost silită să dea următoarea declarațiune în cauză:

Eutimie Murgu a fost arestat de cătră comitatul Caraș, pentru *răsculara poporului*, aflându-se la el scrisori cari erau îndreptate în contra unității țării ungurești. Fu închis în Pesta, în *Ncugebäude*; fu ascultat în 30 Octomvrie și 30 Noemvrie 1845, și după-ce se traduseră niște scrisori românești, în 27 Aprilie 1846 se începă procesul în contra lui, înaintea tablei regești.

Nevoind el să-și înainteze apărarea, nici la repetite provocațiuni, fu admoniat judecătorește, cu care ocaziune a declarat în fața notarilor tablei regești, cari aveau să-și inmanueze actele procesului penal, că *nu se recunoaște pe sine de supus al țării ungurești, nici nu se ține de jurisdicțiunea ungurească, și că numai atunci va răspunde, dacă va fi pus pe picior liber, dar' și atunci numai pe calea sa, adecă, să va apera înaintea împăratului Austriei!* În 6 Februarie 1848 se dete procesul, așa cum era, spre judecată fiscului regesc, și la provocarea avocatului numit din oficiu, *Bertha Sándor*, ca să-și spună aceea-ce are de spus întru apărarea sa, — el și acuma a declarat ca mai sus, că *nu e supus al țării ungurești, etc*“.

Natural, că după declarațiunea aceasta, — presa maghiară a luat poziție *în contra lui Murgu*.

Dar' se revenim asupra adunării naționale dela Lugoj.

S'a ținut în câmpul liber, sub dealul viilor, teritor numit și din partea adunării dela Lugoj »*Câmpul libertății*«, — cum s'a făcut la Blaj.

Au fost de față cam la douăsprezece mii de oameni, adunați din toate părțile Banatului. President al adunării a fost proclamat cu mare însuflețire convocatorul *Eutimie Murgu*, ear' secretar *Aloizie Vlad*.

Murgu a rostit o vorbire scurtă, dar' bună. A accentuat întregitatea țării și perfecta libertate, necesară pentru desvoltarea popoarelor. Adunarea a pus jurământ pe constituția patriei și pe

crediința *cătră naționalitatea română*. A votat apoi, după-ce ântâiu au ridicat mai mulți cuvântul pentru autonomia Banatului, și pentru reclamarea părții acesteia de țeară pe seama Românilor, ca cel mai numeros popor din Banat, conclusele următoare:

1. Înarmarea poporului român să se facă după putință în restimp de șase zile pentru defensivă; ear' după-ce va fi înarmat poporul de cătră stat, să pășească în ofensivă.

2. Armele confiscate din partea oficianților de stat să se redea poporului.

3. Să alege căpitan suprem al Banatului *Eutimie Murgu*, însă *via petitionis*.

4. Episcopii actuali bănățeni să fie supuși căpitanului suprem, — earăși *via petitionis*.

5. Naționalitate și pe seama Românilor!

6. *Întroducerea limbei române în toate dicasteriile Banatului*, cu excepțiunea corespondențelor purtate cu ministerul, cari au să meargă în limba maghiară.

7. Poporul depune jurământ pentru frățietate, patrie și *pentru naționalitatea română*.

8. Adunarea numește vicar episcopesc pe protopopul *Petrovici* din Lipova pentru diecesa Timișoarei, ear' pe protopopul *Vuia* pentru diecesa Virșetului.

Unele din conclusele votate au fost aduse și la cunoștința ministerului unguresc, și anume punctele 3 și 8, după-cum dovedește raportul ce 'l-a făcut *Murgu* cătră ministerul unguresc de interne. Raportul e următorul:

„Cinștitei ministerii dinlăuntru!

Potrivit cu arătarea făcută din parte-mi, atât cinstitei ministerii, cât și comisarului provincial din Bănat, la primejdiiile cele de față, fiind neapărată trebuință de-a ne îngriji pentru asigurarea țării Banatului împotriva răsculaților Croato-Servieni, ce au și călcat hotarele, la ziua hotărîtă, adecă la 27/15 Iunie, ținând în Lugoj generalnica adunare a poporului pomenitei țeri și în urma sfătuirilor chibzuind cele de cuviință spre apărarea acestei țeri, cu toate-că o deputațiune aleasă din șirul poporului respectiv cât de curând să va presenta cinstitei ministerii spre a așterne rezultatele acestei adunări, atât cinstitei ministerii cât și adunării țerii, pentru a-'și dobândi a lor legiuită aprobare; dar' fiindcă unele din măsurile ce s'au aflat a fi de neapărată trebuință spre a să lua împotriva acestor primejdii la

împrejurările de acuma nu suferă mai departe trăgănire, fără primejduirea țării, mai jos semnatul, ca alesul president al pomenitei adunări își ține de sfântă datorință și mai înainte a le da în cunoștința cinstitei ministerii, spre a se pute fără întârziere pune în lucrare.

Așa, mai înainte de toate chibzuindu-se a se arma poporul în 6 zile după putință, poporul însă la aceasta întâmpinând, că la asemenea grele împrejurări în străini necunoscuți nu poate avea încrederea cea trebuincioasă, spre a se hotărî să apuce arma; deci declarând că numai sub comanda unui bărbat, de-a căruia credință nu poate fi îndoială, este resolus a aduce ori-ce jertfă pentru apărarea țării, pentru care, la primejdiile cele de față întrebându-se poporul în public, pe care anume din fiii patriei ar dori să aibă mai mare căpitan al armatei sale din Bănat? Fiindcă la aceasta întrebare toți cu un glas strigară, că însuși mai jos iscălitul president să le fie mai mare căpitan și poftiră anume a se propune cinstitei ministerii spre întărire; mai departe, fiindcă spre întâmpinarea lipsei de arme, cu un glas se hotărîră a se cere îndărăt prin cinstitele ministerii acele arme, ce fără dreptate în foarte mare număr s'au fost luat dela locuitori prin guvernul nemeșesc, ca pentru măsurile ce fără întârziere sînt a se lua spre respingerea inamicilor, să se poată fără preget a se pune în lucrare, trebuință grabnică fiind a se face cea de cuviință punere la cale în cauza aceasta, mai jos iscălitul aleargă a supune acestea la cunoștința cinstitei ministerii, rugând a se face cât mai fără întârziere cuviincioasele întru aceasta orîndueli guverniale.

Mai departe, întru acest chip avînd rostite măsuri fizicești coactive asupra năvălirilor din partea răsculaților servieni, și dar' venind vorba despre măsurile morale spre asigurarea țării în potriua machinațiunilor acelora, ce ațîțînd și învitând poporul asupra Ungurilor, caută a-l trage în partea lor, spre a-l face vrăjmaș Ungariei, s'a făcut poporului următoarea propoziție, pe carea din cuvînt în cuvînt o scoatem din protocolul adunării:

Pentru-ca în calea morală să se poată întâmpina primejdiile ce amenință țeara noastră, s'a abăfut luarea aminte a tuturor acelor oameni din țeara aceasta, ce întărîtînd și învitînd pe Români, caută poporul român a-l face inamicul Ungariei.

Și s'a făcut întrebarea, cari sînt acei oameni din țeara aceasta, ce în astfel de împrejurări s'ar pute cunoaște de cei mai primejdioși ai țării?

Și s'a recunoscut de comun, cum-că *vlădicii străini*, de neamul sêrbesc, cari și mai nainte de aceasta s'au străduit a-'și întrebuița puterea lor cea sufletească spre a trage pe Români în partida lor panslavă sêrbească, acuma când și connaționali lor în Slavonia și Croația răscolându-se asupra Ungariei, nu numai că ei în partea lor vor a se desbina de Ungaria, ci totdeodata și însași țeara noastră a Banatului, prin proclamațiile sale, voesc a o declara de țeară întrupată rebeliilor lor monarhiei, și întru înțelegere cu connaționali lor din Sêrbia, cutezând a călca hotarele Bănatului.

La aceste grele împrejurări pomeniții vlădici sêrbești, ca și mai înainte de ace tea cunoscuți de proseliți panslavistici, în nădejdea conaționaliilor lor porunciți de răscolatul lor mai mare, Metropolitul dela Carloveț, sânt în stare de-a aduce poporul în cea mai grea ispită, și mai vîrtos luând și băgare de seamă, că acești vlădici fiind sub oarba supunere și ascultare de cătră noi străinul arhiepiscop sloveno-sêrbesc din Carloveț, care este cunoscut de rebel, și dar' în urma acestei supuneri cătră rebelul lor mai mare, prin usurpata din parte-le putere episcopoească asupra poporului acestei țeri, după-ce și așa s'a umplut țeara de proclamații răscolate de ale pomenitului metropolit, și vlădica din Timișoara a trimis circular pe la popi, îndemnând poporul să nu se supună nimănui decât numai lui.

Deci lăsându-se și mai departe puterea sufletească în mâinile lor, țeara nu poate fi sigură în potriva primejdiei și că ei gata fiind a răscoli poporul asupra Maghiarilor, în tot minutul să amenință cu primejdia răscoalei, deci făcându-se întrebarea, în ce chip ne-am pute asigura în contra primejdiilor ce dela ei ne pot purcede, strigând poporul din toate părțile, că unicul mijloc de a ne asigura în potriva lor este ușurarea lor de sarcina episcopoească, pentru-că ușurându-'i din posturile lor, le luăm din mână puterea sufletească, prin care ne pot deveni primejdioși, și așa poporul strigând din toate părțile, că de vreme ce acești Sêrbi, ca străini atât de primejdioși, nu sânt aleși după lege, în sinodul diecesan, ci în potriva voinței poporului, cu puterea vîrți în scaunele episcopoești, din această cauză, ei nici nu pot fi socotiți de episcopi cu chemarea duhovnicească, ci numai usufructuari fisicești ai foloaselor materiale, toți cu un glas strigară declarându-'i de scoși din posturile lor. Deci după-ce clerul, din partea poporului întreat fiind, tot asemenea declară strigând să fie lipsiți din posturile lor, căci nici însuși nu le va mai cunoaște puterea episcopoească, nici va mai primi dela ei vre-o poruncă.

De vreme ce aşadară furişarea sau usurparea puterii duhovniceşti din partea hierarchiei slavono-serviane nu este întemeiată nici pe o legătură sau învoire, deci din partea Românilor necunoscându-se nici un drept Sârbilor asupra hierarchiei româneşti, aci în public, cu un glas hotărînd a nu mai cunoaşte hierarchia slavono-sârbească, cu un glas hotărîtor strigară de neatîrnată biserica şi eparchia română de către biserica şi eparchia sârbească; şi fiindcă se cunosc că metropolia Timişoarei, ce se află vacantă, trebuie să-şi redobândească obicinuitul seu *metropolit românesc*, de bunăoară pentru-că acesta precum şi episcopii sînt a se alege întru anume adunare bisericească. pînă la ţinerea acestei adunări să făcû întrebarea: cine se ocârmuiască diececele pînă la alegerea altor episcopi, după canoanele bisericeii, cu putere legiuită?

La aceasta răspunse tonul poporului, că presidentul se propună bărbaţi vrednici din ceata preotească spre a fi denominaţi *de popor* de vicari ai vacantelor scaune a metropoliei şi episcopiei; deci dintre mai mulţi propuşi se aleasă de vicar general metropolitan domnul protopop din districtul Lipovei, *Dimitrie Stoichescu* alias *Petrovici*, ear' de vicar al episcopescului scaun de Caransebeş se aleasă *Ignatie Vuia*, protopopul Vêrşeşului şi se hotărî, ca punerea în lucrare a acestei mësuri dictate de frica primejdiilor să se ceară dela cinstitele ministerii.

Această hotărîre a poporului pomenit, alerg a o face cunoscută cinstitei ministerii a cultului şi pe temeiul principiei: *Salus rei publicae suprema lex esto*, ca o mësura dictată de necesitate în mijlocul primejdiilor cunoscându-se de legiuită a se pune în lucrare prin organul guvernei ministeriale. Dat în Pesta, 13/1 Iulie 1848. Cu aceste sînt a cinstitei ministerii plecaţi concetăţeni, *Eutimie Murgu* m. p., presidentul adunării, *Aloizie Vlad* m. p. secretarul adunării“.

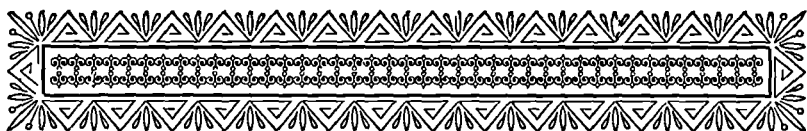
Din cuprinsul acestui raport, adresat guvernului unguresc, se vede, că Românilor din Banat le ardea mai mult de desfacerea de către Sârbi în cele bisericesti, decât de toate celelalte necesităţi naţionale; pentru-că ei combinaş foarte bine, că pentru a putè ajunge la independenţă naţională, e necesară ântâiu de toate independenţa în biserică, dat fiind că la noi însaşi biserica e ocrotitoarea naţionalităţii.

Guvernul unguresc, voind să atragă în apele sale pe Românii din Banat, a satisfăcut dorinşelor lor esprimate cu privire la cei doi *vicari episcopeşti*, pe cari 'i-a întărit în posturile lor, deşi activitatea lor nu a fost de lungă durată.

Popularitatea energicului și neobositului *Eutimie Murgu* ne-o dovedește mai bine împrejurarea, că la alegerile ținute în decursul verii, pentru dieta ungară dela Pesta, *Murgu* a câștigat *trei* mandate dela poporul din comitatul *Carășului*, ales fiind în cercul *Lugoșului*, al *Oraviței* și al *Făgetului*.

După-ce a intrat în dietă, unde asemenea a purtat luptă în contra Sêrbilor și pentru despărțirea hierarchică a Românilor de cătră Sêrbi, a optat pentru cercul *Lugoșului*.

Dieta din Cluj.

Delegațiunea însărcinată din partea adunării naționale din *Blaj* cu înaintarea petițiunii la dieta țării din *Cluj*, — se afla la 28 Maiu întregă în *Cluj*, astfel, că încă în aceeași zi a putut să țină o conferență intimă pentru a-și precisa programul de acțiune.

Conferența a fost sgomotoasă, din motivul, că Românii din fundul regiu cereau să se iee poziție și față de Sași, nu numai față de Maghiari, fiindcă pentru ei sunt mai periculoși Sașii decât Ungurii, și peste tot, poporul are să sufere mai mult dela Sasi decât dela Maghiari.

În ziua următoare, dimineța, s'a ținut o nouă conferență, în care s'a luat hotărîrea, ca pe lângă petițiunea generală, compusă în *Blaj*, să se înainteze dietei și o a doua petițiune, pentru sanarea relor de pe fundul regiu.

Conferența a delegat apoi pe *George Barișiu* și pe *Paul Dunca*, să facă visite pe la cei mai marcanți deputați ai dietei, în scopul să-i informeze despre intențiunile și dorințele Românilor; ear' marea delegațiune, întregă, care, întărită și cu nemembri, era compusă din 120 persoane, a făcut vizită în aceeași zi la guvernatorul *Teleki* și la comisarul imperial, generalul *Puchner*, în fața cărora episcopul *Leményi* a desfășurat dorințele Românilor.

Contele *Teleki*, guvernatorul țării, a asigurat delegațiunea despre bunăvoința sa, și a promis, că gravaminele Românilor le va înainta la locul competent, deși crede, că e superfluă accentuarea atât de pronunțată a îngrijirilor Românilor, tocmai acuma, când e vorba să fie dărmate toate stavilele cari au existat între clase și națiuni.

La comisarul imperial, generalul *Puchner*, episcopul *Leményi* a accentuat în vorbirea sa, că poporul român, cu toate-că e asuprit, vrea să rămână credincios patriei și Domnitorului; că unirea țărilor e o afacere internațională, care trebuie făcută cu mare precauțiune;

și că întemplându-se ca celelalte națiuni să se clătine în credința către casa austriacă, *Românii nu vor întârzia să se întrepună pentru Domnitorul lor*. Roagă deci în numele Românilor pe comisarul imperial, să comunice acestea la locul preafinalt și să spriginească petiția Românilor.

Generalul *Puchner* a răspuns, că acum când toate sînt de câștigat și se pot câștiga, Românii să fie liniștiți și să observe ordinea. Îi asigură de spriginul seu. „Fiți convinși, a zis generalul, că Majestatea Sa deopotrivă poartă grije de fericirea fiecărui popor din cele viețuitoare sub sceptrul seu; ear' eu nu am altă datorință decăt să împlinesc ordinul *M. Sale*».

Cu predarea petițiunii, cu depunerea ei în mâinile guvernatorului țării, delegațiunea română 'și-a terminat misiunea, pentru-că alta însărcinare nu avea. Ba chiar din contră, 'i-s'a fost dat instrucțiune ca în eventuale deșbateri și pertractări să nu intre.

Textul petițiunii predate guvernatorului e identic cu al petițiunii înaintate monarhului din partea celeialalte delegațiuni. Îl vom cunoaște deci la alt loc.

Dieta a fost deschisă în 29 Maiu. Galeriile erau pline de public maghiar, care primea cu aplause și aclamări pe deputații opoziționali, declarați aderenți ai uniunii cu Ungaria.

Pe afară încă era lume multă, pentru-că poporul maghiar era preparat din vreme și pus la cale să facă sgomot, și în cas de necesitate și acte de volnicie în jurul uniunii. Deputații și regalistii abia puteau străbate printre mulțime, ca să între în dietă.

Miliția era scoasă în piață, în plină paradă.

Deputații Sași, despre cari se știa că nu prea sînt pentru uniune, au fost primiți cu vivate sgomotoase când au intrat în dietă, probabil pentru a-'i deobliga și a-'i face să voteze uniunea. Tot așa și episcopul *Leményi*, care era regalist, precum și deputații români *Constantin Papfalvi* și *Alexandru Bohățiel*.

Era o zi de Duminecă, și frumoasă din cale afară.

Președintele dietei, baronul *Kemény Ferencz*, deschide ședința la orele unsprezece-și-jumătate, salutând deputații de binevenire, într'un discurs istoric, în care a vorbit și de *sanctiunea pragmatică* care nu împedecă *uniunea* cu Ungaria. Galeria aplaudează.

Întră acum membrii guvernului în sala de ședințe și locul presidial îl ocupă guvernatorul țării, — contele *Teleki*. La propunerea sa dieta esmite o delegațiune, ca să invite pe comisarul imperial,

generalul *Puchner*, la ședință, pentru a face deschiderea solemnă a dietei, în numele Domnitorului.

Comisarul apare în curând, și urcând o treaptă a tronului rostește un discurs de deschidere *în limba maghiară*, ceea-ce a provocat frenetice aplause în sala întreagă.

S'a cetit apoi rescriptul împărătesc despre convocarea dietei, și programul de muncă al dietei, ear' comisarul se retrage și dieta trece la verificarea deputaților.

Dintre deputați cel dintâiu ia cuvântul baronul *Kemény Dénes*, șeful opozițiunii, pentru a face propunere în chestia ordinii de zi. Abia a dat însă se se înțeleagă că ce vrea, și publicul de pe galerie, pe care-l forma în cea mai mare parte tinerimea universitară maghiară, a început să strige: *unio, unio!*

Pentru a curma gălăgia, presidentul enunță ca puse la ordinea zilei pentru ședința din ziua următoare cele trei puncte prime din program, — va se zică și uniunea.

Săciul *Pálfi János* cere, ca nu mâne, ci *astăzi* se între dieta în meritul uniunii; de aceea propune, ca dieta se facă imediat vizită la comisarul imperial, ear' de acolo se vină înderēt în sală, și prefăcându-se în conferență națională, se discute înainte de toate proiectul de lege despre uniune, cetit deja în conferența ținută în ziua premergătoare.

Să primește propunerea. Deputații vin dela comisarul *Puchner* earăși în sala de ședințe. Presidentul *Kemény* cetește acum proiectul de lege *despre uniune*. Maghiarii îl primesc cu aplause. Sașii cer să li-se predee lor pentru a-'l censura și pentru a-'și spune părerea, așa cum era usul până aci. Românul *Bohățiel* nu e contrar uniunii, dar' cere drept condiție »*ridicarea națiunii române la rangul de a patra națiune legitimă a țării*«.

Conferența se întrerupe, pentru a fi continuată la orele cinci după amezai. În ședința de după amezai vorbește vicarul *Papfalvi*, alăturându-se la vederile lui *Bohățiel*, pe cari le întregește cu aceea, că dieta se aibă în vedere soartea *grănițerilor români*, care încă trebuie să fie ameliorată.

Românilor le răspunde baronul *Wesselényi*, asigurându-'i, că dacă se decretează uniunea, au se încete dela sine toate gravaminele Românilor, fiindcă noua constituție a țării nu se mai bazează pe principiul naționalității și al intereselor de clase, ci pe principiul libertății *personale* și al egalității *individuale* de drept.

Românii nu au mai lungit vorba, ei au dat curs liber întâmplărilor. Nu așa însă Sașii, cari aveau 22 de reprezentanți naționali în dieta din Cluj. Ei au pus ca condițiune pentru votarea uniunii menținerea neștirbită a întregității teritoriale pe pământul săsesc, precum și folosirea neîmpedecată a limbei germane pe acest teritor, în toate ramurile vieții publice.

Opoziția Sașilor nu le venea Maghiarilor bine la socoteală, pentru-că de interes pentru ei era, ca legea despre uniune să fie votată *în unanimitate*, căci numai în cazul acesta erau ei siguri că legea va fi sancționată din partea Monarchului. De aceea s'au pus să capaciteze pe Sași, — și în mijlocul capacitărilor au încheiat conferența, târziu seara.

Capacitarea s'a prins însă de Sași; pentru-că întrunindu-se toți în conferență particulară săsească, după o scurtă consfătuire, la propunerea deputatului *Carol Goos*, au luat hotărârea, să-și deie în proxima ședință a dietei consentimentul la legarea uniunii cu Ungaria, respective să voteze legea despre uniune, — în speranța însă și în firma credință, că națiunea maghiară va lăsa neatins drepturile naționale și municipale ale Sașilor, așa cum sunt ele garantate în legi pozitive, sancționate din partea Monarchului.

Ședința din ziua următoare, 30 Maiu, a dietei, a fost deschisă prin însuși și guvernă orul țării, con le *Teleki*, care, ținând cont de dorința generală a Maghiarilor, pune la ordinea zilei punctul al treilea din rescriptul imperial, *chestia uniunii*.

Antâiu vorbește *Wesselényi*, întrebând, dacă dieta primește uniunea, așa cum e decretată în art. de lege VII. al dietei din Ungaria?

Mai vorbește *Szász Károly* și *Kemény Dénes*, ear' după ei să scoală Sasul *Roth*, deputat al Brașovului, și declară, că *primește uniunea*, dar' își rezervă dreptul de-a înainta, cu privire la drepturile și dorințele Sașilor, un *memorand*, comisiunii care va fi însărcinată cu stabilirea detaliilor uniunii.

Declarația aceasta a fost primită din partea Maghiarilor ca făcută în numele tuturor deputaților sași, de aceea au erupt toți, sala și galeria, deputații și publicul, în sgomotoase: »*Trăească uniunea, trăească Sașii!*» Deputatul *Berzenczey* a deschis fereastra și a comunicat publicului de jos că Sașii *au votat uniunea*, ceea-ce a provocat și pe strade, unde era adunată mulțime mare de oameni, însuflețire nespūsă.

Guvernatorul a enunțat ca conclud *primirea cu unanimitate* a legii despre uniune, care formează articolul *prim* de lege, votat din partea acestei diete.

Uniunea fiind votată, așa cum doreau Maghiarii, cu unanimitate de voturi, șeful opoziției, *Kemény Dénes*, nu s'a putut reține să nu iee cuvântul, nu pentru a preamări uniunea ca fapt acum împlinit, ci *pentru a lovi în Români și în Sași*, pentru-că au combătut-o și 'i-au fost contrari dintru început.

'I-a răspuns Sasul *Schmidt*, deputatul Sibiului, declarând, că da, alegătorii au avut și *mai au* și acum scrupuli cu privire la uniune; dar' după-ce dieta a primit cu atâta bunăvoință dorințele exprimate din partea deputatului din Brașov, — ori-ce temere și îngrijorare are să dispară. Dorește, ca uniunea acum acceptată să servească spre fericirea țărilor surori.

O nouă furtună de aplause se descarcă la adresa Sașilor. cu atât mai virtos, că tocmai deputatul Sibiului, *Conrad Schmidt*, era cel mai mare contrar al uniunii, — dintre Sași.

Cele întâmplante în sală au ajuns în curând și la cunoștința celor de pe stradă, așa, că deputatul *Schmidt*, eșind din dietă, a fost ridicat pe brațe din partea mulțimei de jos, împreună cu episcopul *Leményi*, și ambii au trebuit să țină vorbiri, preamărind uniunea. Ba li-s'a pus și câte un steag în mână, cu inscripția: *unio vagy halál!* (uniune sau moarte).

Dieta a ținut după amezai de nou ședință, pentru a stabili *amănunțele uniunii*, în care scop a esmis o comisiune, compusă din 26 membri, între cari patru Sași și trei Români: episcopii *Saguna* și *Leményi* și deputatul *Alexandru Bohățiel*.

Textul legii, prin care se face uniunea Ardealului cu Ungaria, e următorul:

Articolul de lege l. din 1848 al Ardealului.

Articolul de lege VII. votat de cătră legislatura ungară în 1848, în obiectul unității de stat, primindu-'l Transilvania cu caldă simpatie și aderând la uniunea Transilvaniei cu Ungaria, pe lângă susținerea în întregitate și în toată estensiunea a legăturii de imperiu, sancționată în sancțiunea pragmatică, — în urmarea acesteia, precum în țeara soră Ungaria este decretată și pusă în vigoare *egalitatea de drept* a tuturor locuitorilor, aceeași și în același mod se recunoaște drept principiu etern și nestrămutabil și la noi, pentru toți locuitorii patriei

acesteia, fără deosebire de națiune, limbă și religie, — și prin aceasta legile de până acum, contrare cu aceasta, se decretează acum șterse și abrogate.

Întru punerea în aplicare a menționatului articol de lege VII. se iau următoarele hotărâri :

§. 1. Numărul orașelor transilvane, cu drept de reprezentanță, afară de orașele libere regești *Cluj, Murăș-Oșorhei* și *Alba-Iulia*, fiind 15, și și din acestea fiind asemenea libere regești două, anume *Gherla* și *Elisabetopol*: corigând eroarea de calcul strecurată în §-ul 3 al art. menționat de lege VII, amăsurat principiului enunțat în același articol, numărul voturilor transilvane nu e 69 ci 73.

§. 2. Sub presidența guvernatorului regesc, conte *Teleki Jozsef*, și în cas ca acesta ar fi împedecat, sub presidența presidentului țării, baronul *Kemény Ferencz*, se esmite o comisiune regnicolară, compusă din membrii :

Comite-suprem conte *Thoroczkay Miklos*, jude curial suprem *Balásy Jozsef*, episcopul de Făgăraș *Ioan Leményi*, conte *Bethlen János*, baron *Josika Miklos*, baron *Kemény Dominik*, conte *Zeyk Jozsef*, *Weér Farkas*, conte *Bethlen János junior*, *Pálfi János*, *Mikó Mihály*, *Berde Mozes*, *Schmidt Konrad*, *Goos Károly*, *Roth Illés*, *Löw Wilmos*, *Gyergyoi Ferencz*, baron *Wesselényi Miklos*, *Szász Károly*, conte *Teleki László*, *Demeter Jozsef*, *Hanko Daniel*, *Alexandru Bohățiel*, deputați, *Andreiu Șaguna*, episcop neunit și *Debreczeni Márton*, consilier erarial, — care comisiune va clarifica pe ministerul Ungariei asupra detaliurilor uniunii desevîrșite, va conlucra la aducerea în consonanță a intereselor Transilvaniei cu cele ale Ungariei, și va aduna material pentru proiectul de lege, care în obiectul acesta va ave să fie prezentat proximei diete comune.

§. 3. În Transilvania cursul administrațiunii și al judicaturii și organismul personal al acestora rămâne în starea de acum, până la regularea ce se va face în proxima dietă comună. Funcționarea cancelariei aulice însă încetează de tot, ear' autoritatea cu care Maiestatea Sa s'a îndurat a investi pe Alteța Sa palatinul și ministerul ungar, prin articolul de lege III. din 1848, — are să fie estinsă și asupra Transilvaniei, atât în ce privește administrația civilă, cât și cea bisericească și militară și peste tot asupra tuturor ramurilor de guvernament.

§. 4. Din considerațiune față de concordarea administrării publice și a responsabilității ministeriale și în consonanță cu art. de

lege XXIX. din 1848, — înamovibilitatea, afară de calea legii, din oficiile publice, dependente de instituire guvernială, să restrângă numai la oficiile judecătorești.

*

Legea despre uniune a fost trimisă imediat Monarchului spre sancționare, și anume, prin o delegațiune, compusă din deputații *Weer Farkas* și *Pálfi János*, cari numai decât au plecat la *Insbruck*, unde sa afla curtea împărătească. Al doilea exemplar din legea despre uniune a fost predat comisarului imperial, pentru-ca să-1 alătore la raportul ce-1 va face Monarchului despre activitatea dietei din Cluj.

Un alt deputat, *Iakab Elek*, a fost trimis la Pesta, ca să informeze guvernul despre cele întâmplăte în dieta din Cluj, și peste tot despre situația din Ardeal, pe care *Iakab*, care a luat parte și la adunarea Românilor ținută în Blaj, credea că o cunoaște foarte bine.

În 10 Iunie a urmat sancționarea uniunii, din partea Monarchului. N'a fost însă sancționare deservită, ci numai *aprobare*, având să urmeze mai târziu sancționarea. Rescriptul împărătesc, referitor la legea Ardealului despre uniune, sună astfel:

„Noi, *Ferdinand*, etc. *aprobăm* în întregul seu cuprins proiectul de lege trimis nouă spre sancționare cu reprezentațiunea din 30 Maiu n. referitor la uniunea marelui nostru principat Transilvania, și vi-1 retrimitem cu îndrumarea, să vă grăbiți a ni-1 trimite spre înalta noastră sancționare regală. *Insbruck*, 10 Iunie 1848. *Ferdinand* m. p.“

Tot în 10 Iunie Monarchul a scris și un al doilea rescript, prin care dieta Ardealului era pusă în cunoștință, că palatinul din Ungaria a fost imputernicit se iee toate măsurile necesare, ca în dieta Ungariei, convocată pe 2 Iulie la Pesta, să fie reprezentat acum și Ardealul.

Legea despre uniune a fost promulgată în dietă în ședința dela 19 Iunie, rămânând să fie tipărită în un anumit număr de exemplare, subscrise de Monarchul și de cancelarul, și provăzute cu sigilul țării, — lucru ce nu s'a mai putut întâmpla, în urma evenimentelor ivite mai târziu.

Textul aprobat din partea Monarchului a fost trimis în 27 Iulie ministrului de interne, ca el să esecutive formalitățile cari după dreptul public al Ardealului dădeau putere legii, dar' și aci legea s'a infundat; și împrejurarea aceasta a făcut, ca Monarchul să declare

la 1861 și 1863, că legea despre uniune »nici-când nu a fost perfecționată în Ardeal .

Dieta din Cluj a provocat pe Sași să-și prezenteze *memorandul* promis, pe care luându-’l în desbatere, în ședința din 20 Iunie, a decis să-’l predea comisiei esmise pentru perfecționarea uniunii, cu îndrumarea »*să nisuească a lucra, între hotarele dreptății, echității și a politicei treze, ca pe baza acestui memorandum ministerul unghuresc să înainteze dietei comune un proiect de lege*«. Deputatul sas *Schmidt Konrad* s’a sculat și a mulțumit dietei pentru bunăvoința manifestată, și — Sașii cu atâta s’au ales.

Tot în ședința aceea a venit la rînd și *petiția Românilor*, precum și *Rugămîntea* celor doi episcopi, înaintată dietei încă la anul 1842.

Dieta, luând în desbatere *petiția* adunării naționale dela *Blaj*, la propunerea deputatului *Szász Károly* îi dă următorul răspuns, în formă de *rezoluțiune* .

„Avînd în vedere cele două *petițiuni* adresate acestei diete din partea *concetățenilor* nostri valachi, prin o *delegațiune*, precum și *rugarea* Valachilor de pe fundul regiui, prezentată prin *deputații Orăștiei*; avînd mai departe în vedere *memorandul* pe care cei doi episcopi valachi ’l-au subșternut încă la 1842 staturilor de pe atunci ale țerii; avînd în fine în vedere, că noi *sîntem datori*, ca pe Români, cari au purtat de secole, în comunitate cu ceialalți locuitori ai patriei, *fericirile și nefericirile*, ear’ acum au devenit *concetățenii* nostri liberi, cu egale drepturi și egale datorințe, *să-’i sprijinim cu sinceră bunăvoință și să ne interesăm de afacerile lor*, cu considerare la binele și existența patriei noastre; avînd toate acestea în vedere, staturile, manifestînd *sincere sentimente față de concetățenii nostri valachi* și asigurându-’i de prevenire în toate chestiile folositoare, legale și juste, decid :

Fîindcă deoparte prin legile dela 1848 ale țerii surori ungare, cari în urma unirii ambelor țeri s’au estind acum și asupra Ardealului, de altă parte prin articolul de lege votat din partea Ardealului tocmăi în anul acesta, toate *răstrîngerile și raporturile* de subordonare, cari existau în înțelesul legilor de până acum, cu privire la *diferitele populațiuni* ale Ardealului, în special cu privire la Valachi, precum și cu privire la *diferitele profesii* de credință religioasă, au fost sistate de tot și cu *desăvîrșire*, — ear’ în schimb a fost decretat *principiul egalei îndreptățiri*, fără privire la naționalitate și religie,

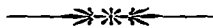
pe seama tuturor locuitorilor patriei unite, acceptat ca peatră fundamentală, vecinică și nerăsturnată a constituției ungare; fiindcă mai departe, prin legile numite s'a șters iobăgia și zăciuală pentru totdeauna, legislativa s'a așezat pe bazele reprezentării poporului, ear' prin aceasta s'a deschis și pe seama Valachilor nenobili posibilitatea participării la alegerile de deputați dietali și tot așa s'a introdus și participarea în măsură egală la sarcinile statului: *staturile țării cred, că prin toate acestea, plângerile și durerile concetățenilor nostri Valachi sânt delăturate ear' dorințele și pretensiunile lor juste, — împlinite.*

Cu privire la acele puncte din rugările și memorandele numite, cari pot fi privite de *neresolvate*, — ele vor forma obiect de rezolvare justă și potrivită, de altcum nu numai pentru Valachi exclusiv, ci pentru toți locuitorii patriei, — în formă egală, pe seama viitoarei diete comune ce se va ține *cu cooperarea reprezentanților tuturor națiunilor și religiunilor*; și anume, cu atât mai vîrtos, cu cât chestiile acelea ating și *pe Valachii de dincolo de Ardeal*, din Ungaria, în mod egal, prin urmare ar fi o ingerență neiertată în cercul de activitate al legislativei comune, dacă în privința aceasta am aduce lege nouă.

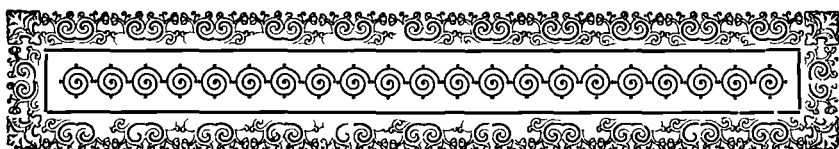
Fiindcă luarea de măsuri extraordinare pentru redobândirea averilor luate pe nedrept, prin ori-și-cine, dela singuraticele comune valache, e incompatibilă cu principiile fundamentale ale justiției, redobândirea lor trebuie încercată pe cale politică și judecătorească, la judecătorile ce există sau de acum se vor înființa“.

Luând esemplu dela Sași, s'a sculat acum și episcopul *Leményi* pentru a declara, că e pe deplin mulțumit cu declarațiunile sincere și leale ale dietei și cu concludul luat, care va satisface pe Români. Și întocmai ca și Sașii, am rămas și noi numai cu sincerile și lealele declarațiuni.

Dieta din Cluj a fost închisă la 18 Iulie, prin rescript împărătesc.

Deputația română la Monarchul.

Membrii deputațiunii, care avea misiunea să predea Monarchului petițiunea adunării naționale din Blaj, au plecat numai decât după adunare la Viena; dar' raporturile de comunicațiune erau pe atunci foarte anevoioase, și astfel abia pe la finea lui Maiu sosiseră unii la Viena.

Conducătorul deputațiunii, episcopul *Șaguna*, ca episcop de curând sfințit, a avut să meargă întâiu la Cluj pentru a depune jurământul de fidelitate, apoi la Pesta, pentru a informa guvernul despre cele întâmplăte la Blaj, ca nu cumva guvernul să suspiționeze pe Români și să iee măsuri în contra comitetului esecutiv, ales din partea adunării naționale.

Astfel *Șaguna* a ajuns la Viena cu mare întârziere, ceea-ce a îndemnat pe *I. Popasu*, Treb. *Laurian*, și pe ceilalți sosiți înaintea lui, să nu-'l mai aștepte, ci să meargă la *Insbruck* pentru a solicita audiență la Monarchul. Pe drum li-s'a întâmplat însă, că au fost arestați, pe motivul că sânt spioni, și abia după lungi și temeînice lămuriri au fost eliberați.

În 30 Maiu au cerut audiență la Monarch, și audiența li-s'a acordat imediat.

Delegațiunea nu mai putea aștepta sosirea lui *Șaguna*, pentru că știa că acasă la Cluj uniunea va fi votată cu siguranță, și voia să-'i pună pedecă prin provocarea unei rezoluțiuni preainalte, favorabilă Românilor.

S'au prezentat deci numai cei sosiți în fața împăratului *Ferdinand* și 'i-au predat petițiunea subscrisă de presidenții, vicepresidenții și de șase secretari ai adunării naționale din Blaj.

Petițiunea, întocmai ca cea înaintată dietei din Cluj, și subscrisă de aceleași persoane, era formulată astfel:

»*Maiestatea Voastră!*

Pătrunsă de spiritul libertății, egalității și al frățietății, întins astăzi peste întreagă Europa, și în înțelegere cu episcopii ei, cari 'i-au anunțat încuviințarea din partea înaltului guvern regnicolar regesc pentru ținerea unei conferențe naționale în ziua de 3/15 Maiu a. c. pentru a discuta, atât asupra intereselor sale, cât și asupra intereselor patriotice, ca în șensul acelora să poată înainta cu umilință o petițiune Maiestății Voastre spre preainaltă aprobare: națiunea română din marele principat Transilvania s'a întrunit în ziua sus numită din toate părțile acestui mare principat, în număr de peste 40.000 de suflete la Blaj, s'a declarat și proclamat pe sine de *națiune independentă*, și după legătuirea prin jurământ, că va rămâne vecinic credincioasă Maiestății Voastre și înaltei case austriace și că va lucra totdeauna în interesul Maiestății Voastre, în interesul patriei și al națiunii, 'și-a început consultările și după o matură precumpănire și serioase debateri 'și-a concentrat în zilele din 4/16 și 5/17 ale aceleiași luni cererile legitime în următoarele puncte:

1. *Națiunea română*, basată pe principiul fundamental al libertății, egalității și frățietății, *cere independență națională în privință politică*, pentru-ca să se valoreze în numele ei ca *națiune română*, să-și aibă în dieta țării reprezentanții ei în proporție cu numărul. să-și aibă funcționarii în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporție, și să se servească de propria sa *limbă națională* în toate aceste chestiuni, și anume, atât în legislațiune, cât și în administrațiune. Totodată cere o adunare generală națională (congres) în fiecare an, și un comitet permanent național.

În actele legale ale celorlalte națiuni cu staturi din Ardeal, cere să fie numită în limba proprie cu *Români*, cum se numesc înșiși, nu cu *Oláhok* și *Walachen*.

2. Ea cere, ca biserica română, fără osebite de confesiune, să fie liberă, neatârnată de ori-care din celelalte biserici și egală în toate drepturile și favorurile cu celelalte biserici din țeară. Ea cere *reînființarea metropoliei* (arhiepiscopiei) *române* și a sinoadelor anuale, conform dreptului celui vechiu, compuse atât din deputați din cler cât și din mireni, și în cari episcopii români să fie aleși în mod liber, după majoritatea voturilor, fără candidare. Dacă episcopii celorlalte națiuni și confesiuni vor ave în viitor loc și vot în dieta țării, ca reprezentanți ai bisericilor lor, și dacă e să fie reprezentate acolo

consistoriile (capitulurile) lor, — națiunea română cere aceleași drepturi pentru episcopii și senatele ei bisericești.

3. Fiindcă națiunea română a ajuns la conștiința drepturilor individuale ale omenirii, — cere neamânata desființare a robotelor, fără nici o desdaunare din partea țeranului, care are să fie emancipat, atât în comitate, districte și scaune, cât și pe teritorul confiniului militar. Cere totodată desființarea zeciuiei, ca mijloc de contribuție nedrept și împedecător pentru economia țării.

4. Cere desființarea tuturor țeiturilor și corporațiunilor privilegiate comerciale, prin urmare desevârșita libertate comercială și industrială.

5. Cere desființarea vămilor și a tuturor celorlalte pedeci puse comericiului cu țările vecine, apoi desființarea contribuțiunii duble pentru prăsirea de vite, care, în lipsa de pășune în interiorul țării, se face în învecinatele Principate-dunărene.

6. Desființarea zecimei pentru metale exploatate în patrie și egala îndreptățire a metalurgilor, precum și a urbaniarilor, cu privire la măsurarea teritorului pentru mine.

7. Perfecta libertate a cuvântului și a presei, fără nici o depunere de cauțiune din partea tipografului sau a literatului.

8. Garantarea libertății personale, a dreptului de asociare și de întrunire.

9. Procedură publică și verbală în justiție și curți cu jurați (juri) pentru judecătorii penale.

10. Înarmarea generală a poporului, sau *gardă națională română*, și desființarea miliției de graniță. Până la realizarea acestora însă, grănițerii să facă servicii în proporție cu vechiul lor număr de suflete și să-și aibă proprii lor *ofițeri naționali*.

11. Numirea unei comisiuni mixte pentru cercetarea și deliberea tuturor plângerilor populațiunii rurale, cu privire la procesele agrare, silvice și teritoriale, — și aceasta atât în comitate, districte și scaune, cât și în granița militară.

12. Dotațiune egală pe seama preoțimei sale, ca la celelalte confesiuni, și ridicarea de reședințe episcopești și de biserici catedrale din vistieria statului.

13. Înființarea de *școale naționale românești* în toate satele, opidele și orașele, de institute tehnice, de seminarii pentru educarea preoțimei, precum și înființarea unei *universități naționale române*, și dotarea acesteia din tesaurul statului, în proporție cu poporul

contribuent, în urmă dreptul de alegere pentru întregul personal didactic și perfecta libertate a învățământului.

14. Purtarea comună a sarcinilor publice în raport cu proprietatea fiecărui locuitor al țării, fără excepțiune, și cassarea deservită a tuturor privilegiilor.

15. *Națiunea română cere*, ca într'o adunare generală constituantă, compusă din toate națiunile Transilvaniei, să se redacteze o nouă constituțiune, după principiul libertății, egalității și frățietății, precum și o carte nouă de legi, pentru toate ramurile legiurii penale, civile și comerciale, compusă pe basa aceleiași principiu fundamental.

16. *Națiunea română cere*, ca celelalte națiuni conlocuitoare la nici un cas să nu pună în discuțiune chestiunea uniunii Ardealului cu Ungaria, câtă vreme națiunea română nu e încă constituită, organizată și reprezentată în casa legiuitoare cu voturi deliberative și decisive. În cas contrar, dacă dieta țării ar intra în discutarea și deciderea acestei chestiuni, ea *protestează* în contra ori-cărui conclud, care va fi adus *de nobis și sine nobis*.

Acestea sînt. Maiestate, legitimele dorințe ale națiunii române. Ea roagă deci pe Maiestatea Voastră sacratisimă imperială să le acoarde preagrațios, cu atât mai virtos, cu cât ele sînt potrivite cu timpul de astăzi, sînt juste și legitime, și de supremă importanță pentru menținerea păcii, precum și pentru întemeerea bunăstării scumpei noastre patrie. Și întru-cât ele stau în legătură cu propozițiunile împărătești, emise de către Maiestatea Voastră imperială către cea mai apropiată dietă ardeleană viitoare, — să ordonați părintește, ca înainte de toate, să fie luată în discuțiune *chestia națiunii române*.

De altcum promițînd Maiestății Voastre imperiale-regale și preafinaltei case austriace vecinică și neînfrîntă credință și alipire, rămânem :

Ai Maiestății Voastre sacratisime, cei mai credincioși supuși:

Blaj, în 17 Maiu 1848, *Ioan Leményi* m. p. Episcop de Făgăraș, *Andrei Șaguna* m. p. Episcop gr.-neunit de Transilvania și president al adunării. *Simeon Bărnufiu* m. p. Vicepresidentul adunării. *George Barițiu* m. p. Vicepresident. *Ioan Popasu* m. p. secretariu. *Iacob Bologa* m. p. secretariu. *Ioan Bran* m. p. secretariu. *A. Treb. Laurian* m. p. secretariu. *Petru Man* m. p. secretariu. *Timoteiu Cîpăriu* m. p. secretariu⁴.

Din delegațiunea primită în audiență au făcut parte *Laurian, Popasu, Cîpăriu* și *Bran*. Monarchul 'i-a primit bine, a luat în primire petițiunea, dar' răspuns nu li-a dat.

Resoluțiunea li-s'a înmanuat abia în 11 Iunie, datată însă din 7 Iunie. Avea următorul cuprins:

— „Dat fiind că rugarea supușilor mei *de origine română*, compusă în conferența dela Blaj, e rezolvată prin uniunea Ardealului cu Ungaria, decisă de atunci *în unanimitate* în dieta Ardealului, ear' din partea mea deocamdată sancționată prin articolul VII. de lege al ultimei diete ungare, mă bucur că pot asigura pe reprezentanții adunați aici, că prin respectivul articol de lege, care acoardă tuturor locuitorilor din Ardeal, fără deosebire de naționalitate, limbă și religione, aceleași libertăți și aceleași îndreptățiri, s'a satisfăcut în mare parte dorințelor lor. Bunăstarea lor viitoare depinde deci *numai dela executarea acestei legi*.

De altcum primese exprimarea sentimentelor de neclintită credință și alipire, și vă asigur de grația și bunăvoința mea regală. *Insbruck, 7 Iunie 1848, Ferdinand m. p.*“

Explicarea, că rezoluțiunea aceasta sună așa cum sună, avem să o căutăm în împrejurarea, că ministrul-president maghiar, contele *Batyányi*, sosise încă în 6 Iunie în fugă mare la Insbruck, pentru a face tot posibilul pe lângă împăratul *Ferdinand* pentru respingerea Românilor și pentru sancționarea legii de uniune, adusă din partea dietei din Ardeal.

Să nu trecem cu vederea, că aprobarea legii uniunii s'a făcut în 10 Iunie, rezoluțiunea aceasta s'a dat în 11 Iunie, deși poartă datul din 7 Iunie. De aici putem vedea și înțelege, că lucrurile n'au mers pe cale normală.

Într'acestea sosise și o deputațiune trimisă din partea Sașilor pentru-ca să *protesteze în contra uniunii*; și cu toate-că se afla din 4 Iunie în *Insbruck*, și solicita zilnic acordarea unei audiențe, nu a fost primită din partea Monarchului decât abia — *după sancționarea uniunii*.

Sosise și episcopul *Saguna*, care consultându-se cu ceilalți membri din deputațiune, au căzut cu toți de acord, că rezoluțiunea preainaltă dată la petițiunea adunării naționale din Blaj nu e satisfăcătoare pentru poporul român, și de aceea e necesară înaintarea unei *noue petițiuni*.

Deputațiunea se afla în Viena. A plecat deci de nou la *Insbruck* și acordându-și-se o nouă audiență, episcopul *Saguna* a înmanuat Monarchului, — în numele delegațiunii care reprezenta întreaga națiune română, — următoarea nouă rugare:

— »*Maiestatea Voastră!*

Națiunea română din Ardeal, după solemnă făgăduință de a rămâne vecinic credincioasă Maiestății Voastre și înaltei case imperiale, și-a exprimat legitimizele dorințe, anume, de a fi în privința politică și bisericească egală cu celelalte națiuni din țeară și îndreptățită a se folosi în toate afacerile cari o privesc de limba sa proprie națională, și să fie împărțită de reformele moderne, într'o petițiune înaintată Maiestății Voastre în 30 Maiu a. c.

Maiestatea Voastră v'ați îndurat prea grațios a ne da răspuns în 11 Aprilie, că: „numita petițiune e rezolvată prin uniunea Ardealului cu Ungaria, decretată de atunci în unanimitate prin dieta Ardealului și din partea Maiestății Voastre *deocamdată* sancționată prin art. VII de lege al ultimei diete ungare, — și că prin numitul articol de lege, care fără considerare la naționalitate, limbă și religione, acordă tuturor locuitorilor din Ardeal aceleași libertăți și îndreptățiri, — s'a satisfăcut în mare parte dorințelor exprimate“.

Ne permitem, în numele comitenților nostri, să descoperim Maiestății Voastre cu omagială supunere, că tesaurul cel mai scump al Românilor este *naționalitatea și limba*. Pentru a le susține acestea, cari după constituția țării formau pentru națiunea română singura pedecă de a ajunge la dignități politice: au suportat Românii mai bine ca patru secole toate asupririle, cărora au fost espuși din partea celorlalte națiuni conlocuitoare.

Acum însă, când tuturor popoarelor din provincia aceea, cărora li-s'a dat constituția din 25 Aprilie a. c., garantată le este pe cale legală limba și naționalitatea, — națiunea română din Transilvania își perde atât limba cât și naționalitatea prin uniunea cu Ungaria; pentru-că în înțelesul articolelor de lege din ultima dietă ungară, cari după uniune vor ave valoare și pentru Ardeal, Românul nu mai are trecere ca Român, el nu mai reprezintă națiunea sa; din care cauză, tot ce se pare că câștigă Românul prin uniune, pus în comparație cu aceea ce pierde, adecă *naționalitate și limbă*, nu mai formează câștig, ci o nedreptate strigătoare la cer și o desăvârșită nimicire a existenței sale politice-naționale.

În înțelesul acestor articole de lege din Ungaria numai limba maghiară e recunoscută ca limbă de stat, și celelalte sunt respectate numai într'atâta, că nu vor fi esterminate. În întregul regat ungar e recunoscută în lege numai o națiune maghiară, ear' celelalte națiuni ale țării nu sânt nici măcar amintite cu numele. De altă parte

pentru îndreptăţirea unui cetăţean activ se stabileşte un cens, pe care numai puşini din naţiunea noastră pot s'-'l arete. Prin urmare, naţiunea noastră rămâne prin acestea şi alte asemenea condiţiuni tot aşa eschisă dela faptica eserciare a tuturor drepturilor ca mai nainte, în urma vechilor legi de asuprire; ear' aceasta ar fi, în zilele în cari drepturile omeneşti sânt recunoscute în general ca base fundamentale ale statului, o stare de lucruri, pe care mai bucuros am schimba-o cu moartea.

Declarăm deci în faţa Maiestăţii Voastre, că rămânem pe lângă dorinţele exprimate în petiţiunea noastră, şi rugăm pe Maiestatea Voastră să se îndure preagraţios a le încuviinţa. Ce se atinge de uniunea decretată *fară de noi* în dieta dela Cluj, *protestăm în contra ei*, precum am protestat şi în petiţiunea noastră în contra luării în desbatere a unei chestiuni atât de însemnate, care pe noi ne priveşte atât de apropiat.

Maiestatea Voastră! După formalităţile cele vechi, cari pe nedreptul vin numite: *constituţia Ardealului*, e reprezentată în Ardeal numai aristocraţimea, fiindcă Saşii cu ai lor 22 de deputaţi se află în minoritate, ear' Românii, cari fac mai bine ca două terţialităţi din întreaga poporaţiune, nu sânt reprezentaţi de loc. Chestia unei atingeri de Ardeal, faca-se pe ori-ce cale, prin subjugare sau incorporare, - trece peste puterile unei adunări compuse în mod atât de unilateral. Avem deci dreptul a cere, ca pentru discutarea acestei chestii, atât de importante şi care priveşte atât de mult pe fiecare locuitor al Ardealului, să fie convocată o dietă specială, compusă din deputaţii aleşi liber ai deosebitelor naţiuni. după numărul sufletelor, unde acestia să se poată consulta liber şi cu grije asupra intereselor lor, şi tot aşa în libertate să poată aduce şi conclusele. O uniune decretată în mod unilateral, în mijlocul furtunelor, şi pripită în cele mai însemnate puncte ale sale, n'ar pute să aducă asupra ţerii decât numai consternare şi nefericire.

Vă declarăm cu aceasta de nou, Maiestatea Voastră, neclintita noastră credinţă şi alipire. *Viena*, în 18 Iunie 1848. Ai Maiestăţii Voastre cei mai credincioşi supuşii. (Urmează subscrierile)⁴.

Resoluţiunea prea înaltă la aceasta a *doua* petiţiune a Românilor a urmat în 23 Iunie şi avea următorul conţinut:

— „Cu deosebită plăcere primesc asigurarea despre neclintita credinţă a supuşilor mei Români *din Ardealul împreunat acum cu Ungaria*; şi în legătură cu rezoluţia mea din 11 Iunie vă împărtăşesc,

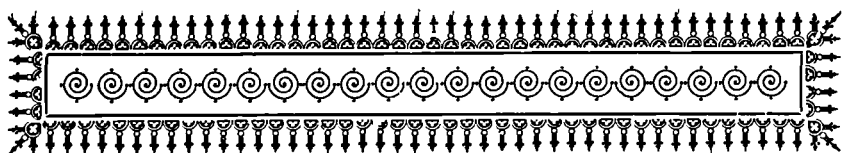
că la propunerea ministerului meu unguresc, *naționalitatea voastră va fi asigurată prin o lege specială, și de ridicarea școalelor naționale încă se va purta de grije.* Coordonarea bisericei greco-uneunită cu celelalte biserici din țară, așa cum cereți, precum și acoperirea trebuințelor voastre bisericesti și școlare din budgetul statului, e acordată prin Art. de lege 20; împărțirea egală a impozitelor prin art. de lege 8; ștergerea jobăgiei și a zecuielor prin art. de lege 9; libertatea de presă și judecătorile cu jurați prin art. de lege 18; înarmarea poporală prin art. de lege 22 — al dietei maghiare din urmă. Ministrul meu maghiar va purta de grije, ca plânsorile voastre locale să fie esaminate și rezolvate; *ca supușii mei români să fie aplicați în toate ramurile administrației publice,* în raport cu numărul și facultățile lor, tot așa cum și eu aștept dela voi să fiți supuși coroanei mele ungare, și să evitați tot ce poate provoca neînțelegere, pentru-că numai buna înțelegere cu concetățenii vostri vă poate asigura plăcerile libertății acordate din partea mea. Rămân cu bunăvoință și grație regală, al vostru binevoitor *Ferdinand*.

Cam asemenea răspuns a primit și delegațiunea Sașilor.

Deputațiunea română, văzându-și misiunea terminată, a plecat dela Insbruck la Pesta, pentru a comunica guvernului ungar rezoluțiunea primită dela Monarch.

Trei proclamațiuni.

În decursul lunei Iunie au fost date trei *proclamațiuni*, de mare însemnătate. Una era a împăratului *Ferdinand*, adresată grănițerilor sei *români*, celelalte două ale guvernului unguresc, adresate tot Românilor. Cuprinsul lor e următorul:

Manifest către grănițerii mei.

„Noi, Ferdinand I., din mila lui Dumnezeu împăratul Austriei, apostolicescul craiu ai Ungariei, Boemiei, Croației, Dalmației, Slavoniei, Galiției și Ladomeriei, cu acest nume al V-lea, al Sârbiei, Cumaniei. Bulgariei, precum și Lombardiei, Veneției, Iliriei și Ierusalimului craiu, Archiducele Austriei, și celelalte.

Dăm de știre grănițerilor noștri,

Când am aflat noi de bine țerii ungurești, și prin aceasta cu dinsa incopciatei Croații și Slavonii, a da un ministeriu răspunzător, care se lăcuiască în Budapesta, îndată am și hotărît, pentru mai buna cârmuire a țerii, și pentru mai curênda ascultare și sfîrșire a trebilor voastre, — tot ținutul grănițerilor a-’l supune ministerului unguresc, care ministeriu țerii și nouă răspunzător este. Și de acuma înainte toate poruncile noastre, nu prin consiliul de tabără al curții (Hofkriegersrath), ci prin locțiitoriuul nostru *Stefan*, Archiducele și palatinul țerii și prin ministerul de tabără (rêsboiu) unguresc vi-le vom trimite.

Când dară ascultați și împliniți poruncile acestora, nu faceți alta decât numai arêtați supunerea aceea, carea și până acuma, cătră noi și cătră țeară cu adevêrată credință ați arêtat-o.

Grănițerilor! Din suflet ne bucurăm, că vă putem odată arêta mulțumire pentru neclătita voastră cătră noi credință și vitejie.

După-ce *naționalitatea, religia și limba voastră română*, prin noi și prin legile țerii ungurești *pe vecie se asigurază*, — tot cu

acest prilej locuitorului crăesc și ministerului nostru unguresc îi punem de sfântă datorință, ca *poftele voastre să le cerceteze* și pe voi îndată să vă facă părtași de toate ușurările și îmbunătățirile acelea, cari cu legile acestea nouă și cu adevăratul înțeles al statului milităresc nu se împotrivesc, și cari îmbunătățiri prin constituția patriei fieștecare credincios cetățean le va avea.

Despre altă parte vă chemăm, ca locuitorului crăesc și ministerului nostru unguresc totdeauna și în toate să vă supuneți, să nu primejduiți bunăstarea voastră și a pruncilor vostri prin împotrăvire, și *să nu mânjiți cinstea și credința Românilor către curtea noastră împărătească, de atâtea-ori arătată.*

Datorința locuitorului crăesc și a ministeriumului unguresc va fi a se îngriji despre *mai buna și sigura stare a clerului vostru, așiderea și despre înflorirea școalelor voastre naționale*, în sfârșit a face părtași pe comunitățile militare și pe ceialalți concetățeni de prin miliție de toate acele drepturi și libertăți constituționale. de cari toate celelalte părți și concetățeni ai țării după lege se bucură și pe cari drepturi le au.

În sfârșit vă dau de știre, cumcă pe Feldmarșallieutenant general baron *Hrabovski* peste țeara Croației și Slavoniei 'l-am numit de comisar crăiesc, cu aceea datorință, ca să investigheze aștțările de acolo, cari se fac pentru desbinarea dela coroana ungurească, mai virtos să investigheze faptele baronului *Iosif Jellasich*, a banului Croației, care nu numai poruncilor noastre, ci și legilor țării se împotrivesc. Drept pentru aceea, pe acesta, până se va desvinovăți, — *de dignitatea Banului și de toată diregătoria militară îl lipsim*, și vouă vă poruncim să nu mai ascultați de *Jellasich*, ci poruncilor baronului *Hrabovski* să vă supuneți. Dat în cetatea *Insbruck*, în 10 Iunie 1848. *Ferdinand m. p.*"

Nu trebuie trecută cu vederea împrejurarea, că manifestul acesta a fost edat în ziua în care aprobată a fost legea Ardealului despre uniune, și în zilele în cari era mare temere. că Românii vor pune mânilor pe arme pentru a se apăra în contra uniunii. De aci tonul îndulcitor, care trece prin manifest și trece și prin proclamațiunea ministrului de interne, edată patru zile mai târziu, cu următorul cuprins:

„Aceece de sute de ani am dorit, s'a împlinit. Ungaria a pronunțat cuvântul cel mare al *uniunii* și v'a dat mâna, și voi, Ardelenii, o a-ți primit, ear' încoronatul nostru rege, cu conlucrarea sa, au binecuvântat și împlinit această împreunare.

Aceste două patrii aşadară, desevîrşit s'au făcut una în privinţa domnitorului, legislaţiei şi ocârmuirii lor, şi ori-cum se vor numi locuitorii acestei patrii în privinţa deosebitelor lor limbi şi religii, — toţi sîntem fraţi. *În privinţa drepturilor şi a libertăţii nu este, şi nu va fi şi nu poate fi între noi deosebire.*

Poftele inimei noastre cele mai ferbinţi în *unie* s'au împlinit. Unirea aceasta a alinat supărarea din sînul nostru, care pucea din desbinare. Prin împreunarea aceasta s'a aşezat fundamentul acela, pe care stălpul cel colosal al fericirii şi al mărimii împreunatului popor se va înălţa.

Istoria noastră porneşte din punct nou. În vremea desbinării am tînjit, după împreunare puterea, rumorul şi numele nostru vor înflori.

Însă trebuie, ca aceasta patrie, care în privinţa legislaţiei şi administraţiei s'a făcut una, în suflet şi în inimă, în tendenţe şi în voe încă să fie una.

Tocmai în zorile libertăţii cade şi uniea noastră. Fericit semn al vremilor!

După manuducerea acestui principiu sfânt să păşim înainte. *Trebuie să fim fraţi, nu numai după nume, dar' şi în drepturi;* şi puterea noastră precum şi interesele noastre cele drepte, precum din lăuntru aşa şi din afară să vor respecta.

Vă salutăm pe voi fraţilor, *fraţilor fără deosebire de limbă şi religie!* Vă salutăm, precum în numele naţiei, aşa şi în numele nostru!

Ziua împreunării cu Ungaria şi pentru voi şi pentru noi este ziua fericirii, a cinstei şi a norocirei. Acestea două patrii s'au făcut una, între hotarele lor nu mai este deosebire.

Acestea două naţii s'au făcut una şi se bucură de drepturile sale împrumutate.

Limba şi religia nici nu dă, nici nu răpeşte drepturi. Pe egalitate înaintea legilor va fi aşezată constituţia noastră. Dreptate şi cuviinţă va fi simbolul nostru!

Întru asemenea privinţe luăm în numele domnitorului nostru ocârmuirea Ardealului. Puterea ni-o aţi dat voi, noi cerem dela voi încredinţare.

În vremi mai norocite uniea nu se putea întempla. Tocmai este trebuinţa cea mai mare de împreunare. Ştiţi voi că patria e în pericol? Să vieţuim zilele libertăţii şi ale pericolului împreună! Statornicia tronului crăesc şi întregimea patriei se clătesc. Aşa dar' spre apărarea

amândurora să ne împreunăm mai ântâiu. Acum mai ântâiu să jertfim, ca mai târziu să ne folosim mai clar de bunătățile libertății.

Să trăească patria împreună!

Apărarea tronului regesc!

Egalitatea frățească între toate popoarele patriei!

Budapesta, 14 Iunie 1848. În numele tuturor ministrilor, ministrul trebilor dinlăuntru, *Szemere Bartolomeiu* m. p.⁴

Ambele aceste proclamațiuni reproduse sînt tipărite românește, cu litere cirile.

A treia proclamațiune e următoarea:

„*Cătră frații noștri Români!* Dieta patriei noastre de comun din anul acesta a depus fundamentul libertății, egalității și frățietății.

Mărirea noastră națională pe acel fundament sigur se va pute ridica; și dacă rîvna patrioților umăr cătră umăr va pune și însuflețirea lor se va împreuna cu statornicie, în întreaga strălucire va sta zidirea sub al cărei acoperemînt tot patriotul, tot cetățeanul patriei acesteia cu simțirea cea mai curată va pute trăi cu binecuvîntarea civilizației și a deplinei bunăstări.

Însă ziua libertății a răsărit pe patria noastră cu nori, și acestia vestesc apropierea viforului.

Sînt, cari cu ochi pismași privesc ridicarea noastră, și din turburarea, prin strămătarea lucrurilor acășunată, caută nutreț pentru interesele sale.

Am văzut până aci, cum s'a cășunat nerîndueală în patria noastră în mai multe ținuturi, cum s'a slăbit încrezămîntul pentru voea rea a unora și cum s'au întrebuițat unii de alte limbi și de altă lege în chip de unelte, de scule, ca să se prădeze în lovituri mai mici acea putere, care numai spre apărarea comorii noastre cei deobște, a libertății, ar trebui să o întrebuițăm.

Împotriva acelor scopuri păcătoase numai buna înțelegere și împreuna ținere a patrioților poate fi de armă mîntuitoare. De va cuprinde cu mintea sa curată fiește-care patriot, că nația nu așa a cîștigat libertatea, ca de aceea numai prin părtinire să-'i fie părtaș, numai aceea au ridicat-o ca un altar în mijlocul câmpului oblu, pe lângă care nenumărate mii de oameni slobod să se poată aduna.

Care așa înțelege și așa simte, acela va și ști datorința sa, și patrioții plinitori de datorință vor sta ca un zid tare, pe care nici planurile viclenești, nici nevoințele cele mai silnice nu vor fi în stare a-'l dărîma, a pătrunde printr'însul.

Ca unor așa patrioți vă dau binețe, Ungurilor de pe pământ, Săcui și *Românilor, frașilor noștri!*

Voi vă împreunați cu credință bărbătească către interesul deobște al familiei patriei acesteia, când sunteți gata vîrtoasa voastră putere a o jertfi în treaba libertății noastre.

Prin aceea dați cinste aducerii aminte a strămoșilor vostri, treziți viitorimea spre băgare de seamă; ear' cei de acum, patria, cunoaște și va ști prețui bunătatea voastră de-a vă jertfi.

În timpul de lipsă și în clipita de perire, frații vostri țin seamă de voi și așteaptă, ca precum ajutorul făgăduit degrabă veți da, așa ținându-vă orîndueala voastră militară, puterea voastră veți înmulți-o prin ridicarea de batalioane din așa bărbați, cari de bunăvoie vor lua arme.

Ear' va înflori pace stătătoare în patrie, și va înflori prin împreună lucrarea voastră.

Nația nu va zăuita datorința sa.

Treaba noastră în toată privința e deobște. Acei-ce sîntem împreună la nenorociri, nu putem fi în bunăstare despărțiți unii de către alții.

Dieta, ce se ține acum deaproape din partea amîndurora țeri împreună, va căuta, ca toate *trebile* Săcuilor și ale *Românilor*, cari de după îndurata dechiarare a înălțatului împărat și craiu al nostru numai pe acea cale se pot desluși, *să se iee înainte și plînsorile cele drepte să le lecuească*. Va face, ca pămînturile fiește-care ca ale sale să le stăpânească, și pe pământ slobod să fie popor slobod.

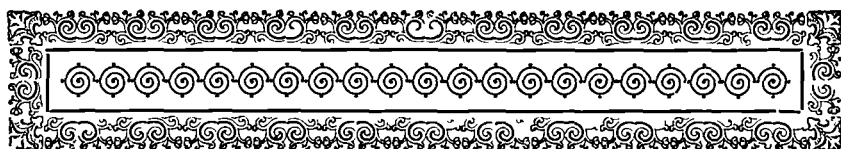
Libertatea voastră va fi regulată, și voi vă veți ridica și veți pute mai departe desfășura poftele voastre pe temeiul egalității.

Să fie totdeauna înaintea ochilor vostri scutirea patriei. Cetățenilor vrednici de libertate mai nobilă, mai sfîntă datorie decât aceasta nu poate fi.

Dat în Budapesta, în 28-lea Iunie 1848. În numele ministerului, *Grof Battyáni Lajos* m. p.⁴

Proclamația aceasta încă e tipărită românește, cu litere cirile.

Deschiderea dietei ungare.

Maghiarii puneau mari stăruințe, ca dieta convocată pe 2 Iulie la Pesta să fie deschisă prin însuși Monarchul. Îl asigurau pe bunul și îngăduitorul *Ferdinand* la toate ocasiunile și în toate formele, că numai în mijlocul credincioasei sale națiuni maghiare se va afla în deplină siguranță.

Voiau să-1 aibă în mijlocul lor, pentru-ca cu atât mai ușor să poată stoarce dela el toate favorurile și absoluta dictatură față de *Croația*. Pentru-că raporturile între Maghiari și Croați erau foarte încordate.

Ban al *Croației* era, cum știm, baronul *Iellasich*, militar, care din capul locului s'a pus în stare de nesupunere față de guvernul maghiar. Guvernul îi împărția ordine, pe cari el nici nu le lua în seamă, pentru-că, — zicea el, — lui n'are să-i poruncească guvernul unguresc, ci numai *Maiestatea Sa* și guvernul central dela *Viena*. S'a întâmplat cazul, că un ordin trimis banului din partea guvernului maghiar a sosit îndărăt la guvern, necetit și — nedeschis.

Natural, că acușele în contra baronului *Iellasich* se țineau lanț și guvernul ungar n'a întrelăsat nici o ocaziune dată pentru a-1 înfățișa coroanei ca pe un om periculos tronului și dinastiei, pe când de fapt banul tocmai în interesul tronului și al dinastiei procedea așa cum a procedat.

În fine guvernul a trimis comisar guvernial la *Agram*, în persoana comitelui-suprem din *Timiș*, *Cernovici*, amenințând pe banul *Iellasich* că va trimite și armată la *Agram* dacă nu se va supune ordinelor guvernului ungar.

Baronul *Iellasich* a primit mânușa aruncată și a început să organizeze armata, pentru a fi gata de apărare.

'I-s'a trimis apoi un nou ordin, scris din partea palatinului și al ministrului de interne, în care 'i-se spunea, că toate dispozițiunile

ce le-a luat cu privire la statariu și la organizarea țării sînt anticonstituționale, prin urmare nule și neavenite, ear' banul era îndrumat să revoace imediat toate circularele cu cari făcuse cunoscute poporațiunii dispozițiunile sale, căci în cas contrar va fi supus unei grele pedepse.

A urmat chiar și un rescript imperial, prin care palatinul era împuternicit să trimită comisar regal în Croația, și un alt rescript imperial, prin care se făcea banului din Croația de datorință să se supună întru toate ordinului palatinului și ordinelor guvernului unguresc.

Toate au fost însă înzădar. În cele din urmă a urmat un nou rescript împăresc, prin care baronul *Iellasich* era dispensat de *dignitatea de ban al Croației și era trecut în disponibilitate și ca general*, fapt atins și în proclamația adresată din partea împăratului — grănițerilor români.

Baronul *Iellasich* nu s'a descurajat nici acum, ci continua cu înarmarea țării, pentru-că știa, că tot ce se face din partea Coroanei în contra persoanei sale se face numai în necunoștință de cauză, fiindcă Monarchul nu cunoaște intențiunile Maghiarilor, pe cari el, baronul *Iellasich*, prea bine le cunoaște.

De aceea, Maghiarii aveau trebuință de persoana Monarchului, pentru-ca ținându-o în mijlocul lor, îngrădită bine în contra comunicării cu cei din afară, se-'i facă imposibilă aflarea adevărului asupra politicei guvernului maghiar și a întregii națiuni maghiare.

Să părea că Maghiarii 'și-au ajuns scopul, pentru-că prin un autograf datat din 29 Maiu 1848 și adresat palatinului Stefan, împăratul Ferdinand le punea în vedere, că pe deschiderea dietei *la tot casul* va fi în mijlocul lor, cu întreaga sa casă imperială. Autograful era următorul:

— „Iubite Archiduce Stefan! Primesc sentimentele de credință și alipire, pe cari 'mi-le-ai tălmăcit în numele națiunii ungare, pătuns de vesela convingere, că credința Maghiarilor mei, dovedită totdeauna de secole, va fi tare și în mijlocul furtunelor din present, și te împuternicesc prin aceasta să faci cunoscut locuitorilor din regatul meu Ungaria și părțile unite cu ea, că sentimentele acestea au aflat echou cald în inima mea, și că eu sînt ferm decis, cum numai va fi posibil, la tot casul însă pe deschiderea viitoarei diete ungare să viu cu întreaga mea casă în mijlocul credincioșilor mei Maghiari, și să satisfac astfel, rămânînd mai lungă vreme acolo, dorințelor de acest înțeles ale națiunii maghiare. *Insbruck*, 29 Maiu 1848. *Ferdinand* m. p.“

S'a întemplat însă ce s'a întemplat, pentru-că împăratul *Ferdinand* n'a venit la deschiderea dietei, ci a însărcinat pe palatinul Stefan cu rostirea mesajului de tron.

Deschiderea s'a făcut abia în 5 Iulie, deși dieta era convocată pe 2 Iulie.

Palatinului 'i-s'a făcut primire splendidă cu ocasiunea deschiderii. Ministrii 'l-au primit la trepte, ear' o lume imensă, înșirată pe strade, îl aclama cu frenesie. Între aclamări s'guduitoare și între bubuite de tunuri 'și-a ținut întrarea în sala din redută, unde erau întruniți deputații.

Sala era frumos decorată, și afară de deputați mai era de față și un număr public din afară.

În mijlocul unei tăceri profunde a rostit apoi palatinul Stefan, în numele împăratului, următoarea vorbire de deschidere:

— „Preaînălțatul nostru domn și rege a binevoit prea grațios să convoace pe 2 l. c. dieta credinciosului seu popor maghiar. Era intențiunea sa preagrațioasă părintească de a deschide și conduce dieta în persoană. Dar' spre adâncă durere a popoarelor sale credincioase, o boală grea a împedecat pe Maiestatea Sa în esecutarea acestei intențiuni părintești, și din preagrațiosul ordin al Maiestății Sale am misiunea să deschid eu această dietă, în numele, și reprezentând persoana preaînaltă a Maiestății Sale.

Vă predau deci această preagrațioasă ordinațiune regală, și vă predau și ordinul preagrațios al M. Sale, prin care Maiestatea Sa preagrațiosul nostru rege și domn face cunoscut staturilor, că până va dura pedeca pricinuită de boală, — care e cauza că Maiestatea Sa nu poate veni între credincioșii sei Maghiari, Maiestatea Sa a binevoit a mă numi pe mine preagrațios, loțțiilor al luminatei sale persoane regale pentru Ungaria și totodată și pentru Transilvania, precum și pentru toate țările unite cu Ungaria, înțelegând aci și confiniile militare.

În numele Maiestății Sale, a regelui de glorioasă domnie, deschid deci prin aceasta dieta de față.

Împrejurările estraordinare, ivite în țeară, au făcut ca pregătirea și terminarea acelor proiecte și dispozițiuni, cari conform ordinului și însărcinării primite dela ultima dietă a țării, ministerul responsabil al M. Sale trebuia să le iee în lucrare și să le termine, să nu poată fi așteptată, căci dieta a trebuit să fie convocată fără amânare. *În Croația e revoltă pe față!* În părțile de jos ale Ungariei

cete înarmate și revoltate au spart pacea țării; și precum dorința cea mai ferbinte a M. Sale este, ca războiul civil să fie delăturat, tot așa e convins M. Sa. că reprezentanții adunați ai națiunii vor privi de prim obiect al îngrijirii lor aflarea mijloacelor necesare pentru *restabilirea păcii turburate*, pentru conservarea integrității coroanei sfinte ungare, și pentru apărarea sfințeniei inviolabile a legilor.

Apărarea țării și regularea finanțelor vor forma deci obiectele asupra cărora, între împrejurările date, extraordinare, trebuie să atrag îndeosebi atențiunea și îngrijirea reprezentanților națiunii, în numele M. Sale.

Ministrii responsabili ai M. Sale vor prezenta proiectele referitoare la aceste obiecte. M. Sa are nădejde sigură, că reprezentanții națiunii vor lua măsuri grabnice și oportune în tot ce reclamă siguranța și bunăstarea țării, înainte de toate.

Cu dureros sentiment și cu cea mai mare reprobare a înțeleș M. Sa, că cu toate-că M. Sa, ținând cont de bunăstarea popoarelor din țeară, a dat ascultare voci sentimentului seu prea grațios atunci, când în dieta ultimă a țării, la rugarea credincioasei națiuni maghiare a sancționat cu aprobare prea înaltă regală acele legi, cari erau necesare pentru înflorirea țării, amăsurat cerințelor timpului, s'au aflat totuși *răsvrățitori răutăcioși*, îndeosebi în țările unite și în părțile Ungariei din jos de Dunăre, cari au sumuțat locuitorii de diferite limbi și religiuni pe unul în contra altuia, cu știri false, intimidătoare; și cu invențiunea, că legile numite *nu formează efluxul liber al voinței regale a M. Sale*, 'i-au făcut să se opună în faptă dispozițiilor legii și puterii legale. Unii au mers chiar atât de departe cu agitarea, încât au răspândit și au afirmat, că răscoala lor faptică se face *în interesul M. Sale și a casei domnitoare, cu știrea și cu voea M. Sale și a casei domnitoare*.

Spre liniștirea tuturor locuitorilor, *de toate limbile și religiunile*, declar prin aceasta, în urma însărcinării preagrațioase a regelui și domnului nostru preagrațios, și în numele și reprezentând preaînalta persoană a aceluiași, că M. Sa e firm și irevocabil decis să apere unitatea și întregitatea coroanei ungare în contra tuturor atacurilor din afară și în contra tuturor desbinărilor din lăuntru, cu puterea sa regală, și se mențină pentru totdeauna neviolabile legile sancționate. Și tot așa cum M. Sa nu va permite nimenui se restrângă libertatea acordată prin lege cetățenilor țării, — va reprobă M. Sa, și toți

membrii casei regale, în modul cel mai aspru, cutezanța celor-ce se încumetează a afirma, că întreprinderile ilegale sau nesupunerea față de puterea legală o fac cu voința preaînaltă a M. Sale sau în interesul casei regale.

Contopirea Ardealului cu Ungaria *a sancționat-o M. Sa cu bună inimă părintească*; și anume, fiindcă prin aceasta a împlinit dorința cea mai ferbinte a într'adevăr iubitului seu popor din Ungaria și Transilvania, și fiindcă acum aceste țeri contopite formează o singură țeară, care dezvoltându-și în unire forțele, va deveni o mai puternică proptă a tronului și a libertății. Ministerul maghiar al M. Sale *va presenta tot ce trebuie să fie încă dispus din partea legislaturii cu privire la detaliurile contopirii deja întemplate.*

Ce să atinge de raporturile externe, războiul nu a putut fi încă terminat în regatul *Lombardiei*, unde trupele inimice ale regelui din *Sardinia*, și ale altor puteri italiene, au atacat armata M. Sale. Cu toate celelalte puteri străine e neviolată înțelegerea pacinică, la a cărei trăinicie M. Sa dubitează cu atât mai puțin, cu cât totdeauna grija cea mai mare a M. Sale a fost a nu întrelăsa nimic ce poate întări înțelegerea pacinică cu puterile străine, fără violarea demnității tronului regal, și ce poate întări siguritatea și interesele juste ale popoarelor credincioase. Și M. Sa are nădejde, cu tot dreptul, că precum preaînalt același cu privire la raporturile interne urmează principiul de neintervenire, tot așa și din partea puterilor străine va fi urmată în plină măsură neintervențiunea.

M. Sa nu trage la îndoială, că dieta, având în vedere nedes-părțitele interese unite ale tronului regal și ale libertății constituționale, va lua fără amânare dispozițiile pe cari le reclamă grabnic binele țării. Ear' eu împlinesc însărcinarea preaînaltă a M. Sale, când asigur dieta și întreaga națiune credincioasă despre grația preaînaltă, afecțiunea părintească, isvorită din inimă, a regelui și domnului nostru preagrățios“.

Sgomotoase aplause și eljen-uri au subliniat vorbirea, după a cărei terminare ministrul president a declarat dieta de deschisă, ear' palatinul a părăsit sala, între vii aclamări. Afară publicul 'i-a adus nouă ovațiuni, petrecându-l până la palatul regal din Buda unde își avea locuința.

La acest mesaj de tron s'a dat ca răspuns următoarea adresă a dietei maghiare, votată fără discuție:

„Maiestate! M. Voastră ați împlinit cea mai ferbinte dorință a credincioasei națiuni maghiare, atunci când ați convocat această

dietă. Sârmana națiune a primit cu unanimă însuflețire știrea despre preagrațioasa intențiune a M. Voastre, de-a deschide și conduce în persoană dieta.

Națiunea a simțit, că grupându-se în jurul tronului M. Voastre, sub conducerea personală a iubitului ei rege, poate privi cu speranță sigură la rezultatele dispozițiilor reclamate de întregitatea tronului M. Voastre și de siguranța patriei.

Dar' națiunea simțea în sine boldul de-a da dovezi nemijlocite despre alipirea credincioasă și iubirea sa față de acel rege al ei, care prin sancționarea legilor ultimei diete a restabilit independența legală a țării noastre, ear' libertatea constituțională, ceea-ce e neclintita basă a tronului regal. a prefăcut-o în comoară comună a poporului.

Cu astfel de sentimente așteptând prezența grațioasă a M. Voastre, sîntem informați spre cea mai adîncă durere, că M. Voastră, în urma unei boale grave, sînteți deocamdată împedecat în împlinirea prea-grațioasei intențiuni.

Cu sentiment de mulțumire am primit îngrijirea M. Voastre, că pînă-cînd M. Voastră veți fi împedecat prin boală să veniți în mijlocul credincioșilor vostri Maghiari, ați binevoit a numi de locțiitor al preînaltei persoane regale, pentru Ungaria și țările împreunate cu ea, inclusive confiniile militare, pe iubitul nostru palatin. archiducele *Stefan*.

Ne nutrim în speranța plăcută, că M. Voastră. recâștigându-vă sănătatea, ceea-ce împlorăm dela Dumnezeu, — veți onora credincioasa națiune cu prezența fericitoare a M. Voastre, pentru a esercia în persoană drepturile preînalte regale.

Raporturile estraordinare ale țării, atacul pe față din Croația și părțile de jos ale patriei noastre, pacea turburată în interiorul țării prin cete înarmate rebele, au reclamat cu necesitate, ca dieta aceasta, fără să aștepte pregătirile și luarea de concluse asupra tuturor acelor proiecte și dispozițiuni, pe cari ministerul responsabil al M. Voastre avea să le prezenteze amăsurat ordinului primit dela ultima dietă, — să fie convocată fără amânare.

Am fi dorit să evităm războiul civil. Dar' atunci, când cuvîntul regelui, care eere supunere și credință, să lovește de disprețul cutezător; când înviolabilitatea sfintei noastre coroane e atacată în mod rebelic; când pacea țării e conturbată de mâni înarmate: reprezentanții țării sînt deciși să restabilească întregitatea neștirbită a sfînțeniei legii, cu toate mijloacele. Națiunea e gata însă să întindă mâna pentru

aplanarea pacinică a acelor dorințe ale părților unite, cari sînt justificate prin raporturile seculare frățești și prin justețea lor.

Cu plină prevenire satisfacem deci acelei provocări a M. Voastre, prin care ați dorit a ne atrage atențiunea și îngrijirea înainte de toate asupra apărării țării și asupra finanțelor țării.

În mijlocul acestor mișcări europene, noi, în interesul independenței patriei noastre, a unității și demnității Coroanei, fără a mai aștepta propuneri detaliate, făcute în privința aceasta din partea ministrilor responsabili ai M. Voastre, am votat pentru aceste zile extraordinare deplină putere extraordinară, adică urcarea puterii militare a națiunii, amăsurat trebuințelor ce se vor ivi, la 200.000 de oameni, ear' suma de 42 milioane florini, necesară în scopul acesta, am oferit-o cu însuflețirea ce ne face gata de ori-ce jertfe, în primele momente ale constituționalismului nostru.

Cea mai mare împintenire pentru însuflețirea noastră și pentru rezoluțiunea de a apăra țeara o scoatem din declarațiile părintești ale M. Voastre, că sînteți ferm și nestrămutat decis, a apăra unitatea și inviolabilitatea coroanei regești ungare în contra ori-cărui atac din afară, sau desbinare din lăuntru, cu puterea regală a M. Voastre, și a ține în putere legile sancționate din preagrațiosul îndemn al M. Voastre.

Cu toate-că în țările unite și în părțile de jos ale Dunării s'au aflat răsvrătitori rătăcioși, cari au ațîțat locuitorii țării de limbi și religii diferite cu știri false; ear' cu inventarea, că legile numite nu sînt efluxul liber al voinții M. Voastre 'i-au ațîțat să se scoale în contra literilor legii și în contra puterii legale, ba au avut obrăznicia să decreteze rezistența faptică de făcută în interesul M. Voastre și al casei regale, *cu știrea și voea M. Voastre și a casei regale*: puteți fi convins M. Voastră, că națiunea maghiară a fost și mai mult întărită în nemărginita alipire cătră M. Voastră, dovedită de multe-ori față de preainalta persoană și casa regală a M. Voastre, pentru-că calumniile aruncate din partea răsvrătitorilor, puși la cale în contra inimii părintești a M. Voastre, ating mai dureros sentimentele de credință ale națiunii, decât însași rebeliunea, de fapt isbucnită.

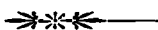
După-ce M. Voastră, din inspirație binevoitoare părintească ați sancționat incorporarea Ardealului la Ungaria, țările contopite acuma într'una vor forma, în înflorirea și forța lor, isvorită din desvoltarea unită, fără îndoială o proptă cu atât mai puternică pe seama tronului, a libertății și a buneii stări populare.

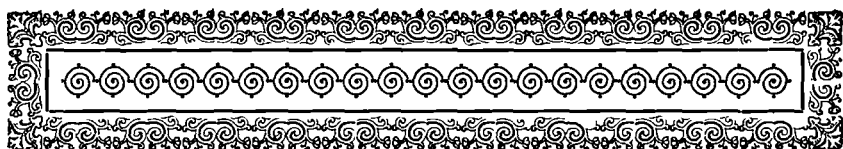
Pe cât de mare a fost bucuria națiunii, auzind că M. Voastră vă aflați în raporturi pacifice neștirbite cu cele mai multe puteri străine, raporturi cari din îngrijirea părintească preagrațioasă a M. Voastre vor fi menținute și pe viitor, pe atât de mare 'i-a fost părerea de rău, auzind că încă n'a succes să fie terminat războiul în regatul *lombardo-vențian*, unde trupele regelui din Sardinia, în unire cu alte puteri italiene, au atacat armata M. Voastre, și n'a succes să fie rezolvat amăsurat pretensiunilor juste reciproce. După asigurata restabilire a ordinii și a păcii în patria noastră, și imediat cum va fi garantată înviolabilitatea morală și materială a țerei noastre, vom da cu bucurie mână de ajutor M. Voastre pentru mijlocirea legării unei înțelegeri pacifice, care să corăspundă în mod egal, deoparte demnității tronului, de altă parte libertății constituționale și justelor dorințe ale națiunii italiene.

Națiunea e convinsă, că precum în trecut 'și-a împlinit misiunea, așa, că a fost zid de apărare pe seama civilizațiunii europene în contra barbarilor din Ost, — numai așa poate corăspunde, amăsurat poziției sale geografice, înaltelor îndatoriri față de popoarele libere din Vest și față de civilizațiune, dacă afară de forțele materiale, își va pune baza cea mai puternică morală pe dezvoltarea continuă a problemelor constituționale, isvorite consecvent și amăsurat oportunității din *egalitatea de drept*.

Când o națiune constituțională procede cu o intențiune atât de firmă și cu așa rezoluțiune, — în interesul nedespărțit al tronului regal și al libertății poporului, — la acelea organizații, pe cari le reclamă binele patriei în mod imperativ, M. Voastră puteți privi în aceasta garanța cea mai sigură despre alipirea neclintită ce o are națiunea neîntrerupt față de casa domnitoare și față de existența ei constituțională“.

Dieta 'și-a început apoi activitatea.

Activitatea comisiei regnicolare.

Comisiunea regnicolară, însărcinată prin lege din partea dietei dela Cluj cu stabilirea amănuntelor perfecționării uniunii, s'a întrunit în Pesta, și în 16 Iulie 'și-a început activitatea, sub presidenția contelui *Teleki Jozsef*.

Episcopul *Șaguna*, sosit dela Insbruck la Pesta, încă s'a oprit aci, pentru-ca în calitate de membru al acestei comisii să iee parte la debaterile ei.

Faptul acesta a provocat resens prin unele cercuri românești, cari erau de credința, că *Șaguna* nu se ține de conclusele adunării naționale din Blaj când stă de vorbă cu Maghiarii în chestia uniunii înainte de-a fi declarată națiunea română de națiune liberă și egal îndreptățită cu celelalte națiuni din Ardeal.

Adevărul e însă, că *Șaguna* venind dela Insbruck cu rezoluțiunea împărătească, în care se zicea, că *naționalitatea română va fi asigurată prin lege specială*, ținea că e neapărată trebuință ca și el să iee parte la debaterile comisiei regnicolare care va avè să compună legea aceasta, și în care, la propunerea sa, au fost chemați și alți bărbați luminați ai neamului nostru, după-cum vor arăta actele justificative de mai la vale.

Încă înainte de a-'și începe comisiunea lucrările, *Șaguna* a adresat guvernului o rugare, în care, espunând importanța chestiunii despre care e vorba, și ținând de prea slab reprezentat elementul român în comisiune, cerea, ca și alți bărbați de frunte ai Românilor să fie chemați la Pesta pentru a face parte din comisiune și a fi ascultați în privința dorințelor neamului românesc.

Guvernul 'i-a dat următorul răspuns:

„Ilustrisime domnule episcop! Am onoare a te încunoștiința, că consiliul de ministri primește principiul, ca comisiunea uniunii să se

întregească cu membri numiți din sînul Românilor. Despre numirea membrilor te voi avisa cu grăbire. Primește stima mea patriotică. Budapesta, 3 Iulie 1848. *Szemere* m. p., ministru de interne“.

Până în 14 Iulie *Şaguna* nu primise încă nici un avis despre promisa întregire a comisiunii regnicolare, de aceea a adresat ministrului de interne următoarea reprezentațiune:

„Onoratule domn ministru de interne! În urma încunoștiințării, după care consiliul de miniștri a binevoit a accepta principiul de-a se întregi comisiunea uniunii cu membri din sînul Românilor, aștept acum de 11 zile încunoștiințarea onoratului domn ministru, referitor la membri, și de aceea vin să rog cu stimă pe domnul ministru, ca așteptata încunoștiințare să 'mi-o trimită cât mai curînd, respective să binevoască a face dispozițiunea necesară pentru numirea membrilor încă nedenumiți, din acel motiv, fiindcă unii din acei membri se află încă de 14 zile aici, pe speșele lor proprii, venind la provocarea ce le-am adresat, petrecînd aici timpul fără cauză, neglijîndu-'și afacerile de acasă și cele oficiale. Cîteva earăși, fiind departe în Ardeal, chemarea lor și sosirea lor aici reclamă mult timp. Budapesta, 14 Iulie 1848. *Şaguna* m. p.“

Ministrul de interne a răspuns următoarele:

„Dlui episcop *Andrei* *Şaguna*. Pentru-ca se pot efectui cât mai curînd intențiunea deja decretată a ministerului, de-a mai alătura la comisiunea uniunii indivizi de *buze române*, și se pot împlini totodată și dorința Ilustrității Tale, exprimată în scrisoarea trimisă mie astăzi, te rog să binevoești a-'mi comunica lista persoanelor, cari în scopul atins sînt sosiți aici. Budapesta, 14 Iulie 1848. Pentru ministrul de interne: *Zoltán János* m. p.“

Episcopul *Şaguna* a comunicat guvernului, că sosiți la Pesta 'sînt următorii: Timoteiu *Cipariu*, Iosif *Ighian*, Paul *Dunca*, Demetriu *Moldovan* și Ioan *Bran*, dar' a mai propus și pe alții, în conșlegere cu episcopul *Leményi*.

Ministrul de interne le-a trimis apoi, la 15 Iulie, următoarea scrisoare colectivă:

„Domnilor episcopi *Ioan Leményi* și *Andrei* *Şaguna*. La propunerea d-voastre ministerul a decis, ca în comisiunea care are să elaboreze amănuntele uniunii, să poată lua parte din partea Românilor mai mulți membri, *însă ca patrioși*, ale căror nume, adică: Francisc P. *Leményi*, *Timoteiu Cipariu*, Ioan *Chirilă*, Iosif *Ighian*, *Petru Bădilă*, Paul *Dunca*, Moise *Fulea*, Demetriu *Moldovan* și

Ioan *Bran*, — vi-le comunic cu provocarea, să-'i avisați despre această înrolare și să binevoiați a-'i provoca să vină aici. Primiți cordiala mea stimă patriotică. Budapesta, 15 Iulie 1848. Ministrul de interne *Szemere* m. p.“

Episcopii au avisat imediat pe cei chemați în comisiunea uniunii și pe baza răspunsurilor primite au făcut ministerului următorul raport :

„Referitor la comunicatul din 15 Iulie a. c. al stimatului domn ministru, prin care a binevoit a ne comunica lista membrilor români chemați în comisiunea regnicolară însărcinată cu elaborarea amănuntelor uniunii, dat fiind că dintre ei *Moise Fulea*, *Petru Bădilă*, *Ioan Chirilă* și *Francisc Leményi*, cu toate că au fost încunoștiințați despre înrolarea lor, până acuma nu s'au prezentat, și după-cum sântem informați, din cauza ocupațiunilor oficiale nici nu se vor presenta, — sântem cuprinși de îngrijorarea, că în locul celor nouă nu vor pute să satisfacă numai cei cinci membri prezenți dorințelor națiunii, pe lângă care împrejurare mai vine și aceea, că comisiunea numită va intra peste o zi-două în discutarea meritorială a importantului obiect cu a cărui credincioasă prelucrare a fost însărcinată, — pentru-ca nu cumva din neparticiparea membrilor absenți să sufere amânare, după-ce unii confrăți, membri în comisiune, au făcut declarație înaintea noastră, că până-ce nu va fi întregit numărul de 12 nu vor intra în aducerea concluserilor meritorie, de o parte, de altă parte unul dintre subscrișii episcopi am aflat de lipsă dispensarea de sub această sarcină a proto-presbiterilor și totodată asesorilor consistoriali *Moise Fulea* și *Petru Bădilă*, din motivul, că îndepărtarea lor de acasă și dela consistor ar provoca mare încurcătură și turburare în afacerile bisericești: am aflat de bine a atrage atențiunea onoratului domn ministru asupra dorinței noastre generale, ca în locul persoanelor numite și până acuma absente să fie înrolați în comisiune *Petru Dobra*, *Iacob Bologa*, *Alesandru Hossu* și *Bárdossy*, tineri români și advocați, cari posed pregătirile recerute pentru importanța lucrărilor și se află de present în Pesta, și pe cari ca persoane cunoscute și acomodate îi recomandăm stimatului domn ministru spre părtinire și spre propunere ministerului ca să-'i denumească, în convingerea, că pasul acesta îl reclamă în mod necesar liniștirea națiunii. Am rămas cu deosebită stimă. (Urmează subscrierile)“.

Ministerul unguresc n'a mai satisfăcut și acestei dorințe a episcopilor români, cari aveau acum să se lupte și cu o altă pedecă. Conte *Teleki*, presidentul comisiunii regnicolare, nu voea anume să

primească alți membri în comisiune decât numai pe cei aleși din partea dietei dela Cluj, lucru pe care *Șaguna* 'l-a adus la cunoștința guvernului prin nota următoare :

„Ilustre domnule ministru! Încunoștiințând pe acei membri ai națiunii mele, cari în urma ordinațiunii Ilustrității Voastre din 15 Iulie, numărul 582, sînt chemați să iee parte la ședințele comisiunii care va elabora amănunțele uniunii, și îndrumându-'i să se prezenteze în fața presidentului acelei comisiuni, conte *Josif Teleki*, cu durere am fost avisat, că Escelența Sa domnul președinte al comisiunii nu știe nimica despre ordinațiunea ministerială, și de aceea a făcut observarea, că ministerul nu are putere să modifice legea Ardealului, din care cauză nu poate primi în comisiune pe membrii numiți din partea ministerului, cari numai ca petenți pot să înainteze rugare.

Că națiunea română dorește pe cale pacinică sanarea cererilor sale, o știe Ilustritatea Voastră prea bine. Dar' vă rog să puneți în cumpănă și aceea, că de câte pedeci ne lovim în executarea echitabilă!

De aceea, cu încredere deplină rog pe Ilustritatea Voastră, ca delăturând cu energie pedeca de sus, să binevoiți a ne liniști, pentru-că procedând din punctul de vedere al intereselor țării, prin aceasta nu e violată legea Ardealului. Budapesta, în 22 Iulie 1848. (Urmează subscrierea)“.

Episcopul *Șaguna* a mai cerut și diurne și spese de drum pe seama membrilor români din comisiunea regnicolară, ear' ministrul de interne îi dă la reprezentațiunile acestea două următorul răspuns :

— „Domnului episcop *Andrieu Șaguna*. Am conferat cu domnul ministru de finanțe în chestia primirii de diurne din partea membrilor comisiunii, cari vor primi și spese de călătorie. V'aș ruga numai, că atunci, când cineva ar voi să meargă cu asemnare la cassieria centrală, — Ilustritatea Ta să-'l trimiți ântâiu la mine, ca să contrasemnez asemnarea. Ce se atinge de ședințele comisiunii, voi confera încă astăzi cu domnul guvernator (conte *Teleki Jozsef*) ca *forma se fie schimbată*, ear' despre rezultat vă voi avisa cu grăbire. Budapesta, 30 Iulie 1848. *Szemere* m. p.“

Măsurile acestea luate din partea episcopului *Șaguna* dovedesc, că intențiunea sa era, să *forțeze* votarea, din partea Maghiarilor, a unei legi, în care să fie garantate și asigurate drepturile Românilor, lucru care ar fi pus apoi capăt pentru totdeauna neînțelegerilor dintre aceste două popoare; și vina Maghiarilor este că nu 'l-au înțeles și nu 'i-au împlinit dorințele.

Comisiunea regnicolară a perdut la început multă vreme cu constituirea și cu compunerea programului de muncă. Cu chestia română s'a ocupat abia în ședința din 3 August, în care membrul *Alexandru Bohățiel* a prezentat o petițiune a grănițerilor din regimentul II. român dela Năsăud, în chestia respectării limbii.

Membrii români din comisiune cereau respectarea concluzelor votate în adunarea națională dela Blaj și compunerea unui proiect de lege în înțelesul rezoluțiunii preaînalte adusă dela Insbruck și pe baza acestor concluse. ceea-ce a avut de urmare, că comisiunea a esaminat în mod amănunțit conclusele dela Blaj în ședința din 7 August, fiind referent în cauză *Horváth István*, ear' în ședința din 8 August a adus următoarea hotărîre:

»*Nrul 35.* Continuându-se consultarea asupra dorințelor națiunii române din Ardeal, se decide:

Comisiunea e de părerea, că după-ce chiar și amăsurat răspunsului dat petenților la rugarea înaintată M. Sale Domnitorului nostru, în urmarea uniunii și a acceptării dispozițiunilor mai noue luate din partea Ungariei *au dispărut toate asupririle posibile*, nu numai, dar' concetățenii nostri de limba română încă au fost așezați în egale drepturi și libertăți cu ceialalți cetățeni ai patriei, ba în dieta actuală sînt chiar și reprezentați în mod egal cu ceialalți cetățeni, — e cu totul de prisos, ca pentru a se decreta toate acestea încă odată, *să se compună articol nou de lege*, cu atât mai vîrtos, fiindcă vor avea soarte egală în viitor cu numeroșii Români din Ungaria. De altcum, dacă concetățenii de limba română din Ardeal, împreună cu cei din Ungaria, ar dori să se aproprie încă cu vre-o rugare de adunarea țerii (dietă), le stă în deplină și liberă voe a o face aceasta“.

Față cu acest conclus, nimic spunător, episcopul *Șaguna* și *Alexandru Bohățiel* au dat *vot separat*, pe care *Șaguna* 'l-a motivat și *în scris*.

Comisiunea a revenit asupra chestiunii, și în ședința din 10 August a adus nou conclus, sub numărul 37. E următorul:

— „După cetirea și stabilirea hotărîrii din 8 August, adusă sub numărul 35, referitor la dorințele *națiunii române*, membrii de limba română ai comisiunii fac propunerea. că de oare-ce conclusul ținut prea în general nu poate fi destul de liniștitor pentru cetățenii de limba română, ar fi foarte oportun, dacă cel puțin cu privire la principalele lor dorințe, anume, la folosirea limbii materne, cu privire la biserică, școală, comună, și cu privire la petiționări, precum și

referitor la aplicarea în funcțiuni, s'ar lua măsuri detaliate, și drept garanție s'ar decreta toate în lege, obiectul să ia de nou în desbatere, și :

Comisiunea aceasta a aflat de bine, din punctul de vedere al liniștirii Ardelenilor, să recomande ministerului, ca să dea expresiune într'un proiect de lege faptului, că concetățenii de limba română pot să-și folosească limba proprie română, precum în afacerile bisericești, așa și în școalele elementare, dar' limba maghiară, ca limbă necesară, au să o propună separat. Mai departe la corporațiunile bisericești, precum și în comune curat românești, procesele verbale să le poată purta în limba română, dar' și în cea maghiară, pentru a pute fi înțelese de superioritate. Dar' ori-ce altă corespondență, fie de caracter bisericesc sau civil, pot să o facă numai în limba maghiară, fiind însă acceptabile singuraticile petițiuni și recursuri și în limba română. Pe lângă acestea, cei de legea greco-orientală să fie asigurați, ca cei de celelalte religii din patrie. Cu o cale declarând și aceea, că concetățenii români, cari au pregătirile necesare, să fie aplicați în toate ramurile administrațiunii⁴.

Eată acum și votul separat, înaintat comisiunii din partea episcopului *Saguna* :

— „Subscrisul își espune în următoarele observațiunile deja anunțate, în contra concludului numărul 35, adus cu privire la dorințele națiunii române din partea comisiunii regnicolare esmise în chestiunea uniunii Ardealului.

Națiunea română din Ardeal, precum până acuma a pretins cu tot dreptul dela corpurile legiuitoare ale patriei, ca atât religiunea cât și naționalitatea să-și fie legalicește asigurate, și în urmare să fie recunoscută de religiune și de națiune recipiată, așa și acum, când s'a întemplat uniunea Ardealului cu patria mămă, își exprimă cu conștiință patriotică această dorință îndreptățită și totodată echitabilă, temându-se, nu fără motiv, că precum înainte de uniune, așa și după uniune poate să fie silită să sufere știrbire într'un mod oarecare în drepturile sale cetățenești, care îngrijorare, ca să retac celelalte, să basează pe vătămarea isvorită din detragerea concesiunii cuprinse în art. de lege 60 din 1791, în urma căreia religiunea gr.-ort. neunită a fost în Ardeal până la 1848 numai tolerată, ear' credincioșii acesteia nu numai la ordinul guvernului și a cancelariei aulice, ci nici la prea înalta poruncă a M. Sale nu au fost primiți în oficii la municipalități, aducându-se ca scusă, că națiunea română și eclesia neunită *non est recepta*.

Merită recunoștință în timpul din urmă Escel. Sa guvernatorul reg. conte *Teleki Jozsef*, căci în urma dispozițiilor sale energice și cosmopolite, au început să fie primiți de *scriitori* la guvern și Români neuniți.

Aceeași îngrijorare primește nutremânt în inima Românilor și în urma modului cum s'a făcut uniunea, ceea-ce apare evident și din art. I. de lege al Ardealului din anul 1848, fiindcă legea aceasta despre uniune e lipsită de cerințele timpului și de ale geniului acestuia; și că aceasta fi lipsește, e dovedit cu adresa dietei prin care legea e trimisă spre *aprobare*, în care adresă se spune, că uniunea e făcută în numele națiunii maghiare, sase și sēcuiesti, ear' despre două terțialități ale poporațiunii Ardealului nu se face nici pomenire, și astfel uniunea s'a făcut prin națiunile privilegiate prin legile de până acuma, ear' *nu în numele poporului*; și că ea nu din partea corporațiilor privilegiate, ci din partea totalității Ardealului trebuia să se facă, o dovedește faptul, că dieta ungară din trecut, care a făcut propunere pentru uniune, a pășit pe plan ca dietă declarată și recunoscută de compusă din reprezentanții poporului, și ca atare a provocat Ardealul la uniune, și în calitatea aceasta legea despre uniune se provoacă la Ardealul *întreg*, nu numai la cele trei națiuni privilegiate, ceea-ce se opune scopului și principiului.

Legea uniunii prin urmare nu conține pretensiunile poporului și nu le represintă; și că nu le represintă dovedește și mai clar art. de lege IX. din 1848 al Ardealului, care vorbește despre egalitatea religioară. — pentru-că dacă uniunea ar fi dat tot aceea ce cere spiritul democratic al secolului, de ce mai trebuia acest art. de lege IX.? De bună seamă pentru aceea, pentru-că legea despre uniune represintă numai corporațiunile privilegiate.

S'ar pute face obiecționarea, că acum legea despre uniune și art. IX. de lege au umplut tot golul. Dar' tocmai nu e așa; și anume, fiindcă înflăcărutul cetățean al patriei ungare și ministru al țării, *Kossuth Lajos*, a declarat în decursul dietei actuale, că dieta Ardealului nu avea decât să decreteze uniunea, perfecta uniune, ear' nu se mai aducă legi; și de părerea aceasta a fost și corpul legiuitor. Și nu e în fine așa, fiindcă uniunea, presupunând perfecta egalitate, legea votată nu numai că nu a dat vieață acestei egalități, ci a menținut până astăzi trei națiuni diferite, spre scurtarea nemeritată a națiunii a patra, care e cea mai număroasă.

Să judece acum Europa civilisată, care știe respecta drepturile omenimei și ale națiunilor, că acolo, unde 6—700 de mii de suflete

formează trei națiuni deosebite, e compatibil cu pretenziunile legilor dumnezeiești și sociale, ca un milion și treisute de mii de suflete să fie nulificate prin ele??

Uniunea avea să îmbrace Ardealul în hainele Ungariei. Stă aceasta în praxă? Stă oare atunci, când în țeara unită apar suveranități dărăburite? Când un comitat, al Cojocnei, — decretează, și comunică întregului Ardeal decretările sale?

Nu e mirare deci, că Românii din Ardeal încă și după efectuarea uniunii sînt îngrijorați în privința situației lor viitoare cetățenești, și ar fi chiar și în cazul dacă uniunea le-ar fi dat aceea-ce a pretins spiritul european, care a provocat și uniunea însași, pentru-că între astfel de împrejurări e imposibil să nu ne gândim la cuvintele escelentului și marelui cetățean al patriei noastre, *Szécsenyi István*, care zicea: „cel-ce a trăit multă vreme lipsit de onoare, pe care începe să 'și-o recăștige, și în parte 'și-a redobândit-o, e de o sută-de-ori mai jalus pe comoara aceasta decât omul, care nici-odată n'a trecut prin o astfel de agonie morală“.

Îngrijorarea națiunii române e deci cu atât mai motivată, fiindcă la a doua petițiune a națiunii române, înaintată M. Sale iubitului nostru domn și rege, s'a dat din Insbruck, la 23 Iunie 1848, un preainalt răspuns regal, prin care M. Sa s'a îndurat preagrațios a *asigura națiunea română*, că va îndruma ministerul unguresc să prezenteze proiect de lege despre *asigurarea naționalității române*, răspuns, pe care onorata comisiune nici nu 'l-a amintit în procesul seu verbal, provocându-se numai la primul răspuns regal, tot din Insbruck, dat la 11 Iunie anul cur. cu toate că era foarte la loc dacă să discuta și răspunsul din 23 Iunie, după-ce s'a discutat cel din 11 Iunie.

În urma tuturor acestor îngrijorări, când fac declarația aceasta, care conține votul meu separat, am deplină speranță, că ministerul unguresc, ținînd cont de încrederea ce a pus-o în el națiunea română, — va liniști cele două terțialități ale Ardealului și va esopera egalarea intereselor, atât de necesară pentru fericirea patriei comune. Budapesta, 18 August 1848. *Andrei Șaguna* m. p., episcop“.

Comisiunea regnicolară a trimis ministerului acest vot separat al episcopului *Șaguna* și a continuat a să ocupa cu *chestia română*.

Membrii români, numiți din partea guvernului, au fost admiși la ședințe, însă numai »*pentru a contribui la lîmpezirea părerilor*«. Vot decisiv nu li-s'a dat, pentru-că era temere că vor majorisa pe

ceialalți, cari nu prea veneau la ședințe, pe când dintre Români nu lipsea nici-odată nici unul.

Dar' și Românii au declarat din partea lor, și au cerut să fie trecut la protocol, că ei numai ca cetățeni singuratici iau parte la debaterile comisiunii, nu represintă pe nimeni, cu atât mai puțin națiunea română, dela care, *spre acest scop*, nu au primit nici o însărcinare sau împuternicire.

Membrii români ai comisiunii regnicolare au compus un proiect de lege despre asigurarea drepturilor cetățenești ale națiunii române, pe basa egalității de drept, și 'l-au prezentat ministrului de interne, cu o suplică în care cereau, ca guvernul să caute a-'i da putere de lege. Românii voeau să ușureze guvernului sarcina impusă lui 'prin rezoluțiunea preainaltă din 23 Iunie, în care se vorbea despre îndrumarea guvernului să facă el un astfel de proiect de lege.

'L-au făcut Românii, ear' ministrul-president, care-'l primise în 19 Septembrie, 'l-a transpus imediat comisiunii regnicolare unioniste, spre esaminare și — opionare.

Comisiunea 'l-a desbătut în mai multe ședințe și cu esențiale modificări 'l-a *acceptat* în textuarea ce urmează:

Articolul de lege XXI., despre asigurarea drepturilor cetățenești ale națiunii române, pe baza egalității.

I. Despre naționalitate și despre limbă.

§. 1. Naționalitatea și limba Românilor se recunoaște și se garantează.

§. 2. Românii pot să folosească neconturbați limba lor română în bisericile proprii, în conducerea afacerilor bisericesti, în școalele elementare și medii, precum și în institutele teologice.

§. 3. În comitatele, districtele și scaunele, pe așa numitul *fund regiu*, în opidurile și orașele libere regești, în cari și Românii iau parte în număr de jumătate la consultări, va fi permis să se vorbească și românește. Corporațiunile bisericesti și comunele românești pot purta protocoalele în limba română, însă, pentru a fi înțelese de superioritate, și în limba maghiară. Alte corespondențe, atât cu autorități bisericesti, cât și civile, pot face numai în limba maghiară.

§. 4. Estrase protocolare scrise în sensul de sus în limba română, tot așa petițiuni, obligațiuni, și alte documente, pot fi primite pretutindenea.

§. 5. Legile țării, ordinațiuni regale, ministeriale și municipale, trebuie să fie publicate și în limba română, acolo unde sînt Români.

§. 6. Estinzându-se art. de lege XXII. din 1848 și asupra fostului Ardeal, limba de conducere a miliției formate și a celei-ce se va mai forma va fi cea maghiară, dar' pe lângă aceasta se poate face exercițiu de comandă și în limba română. (În proiect se cerea tocmai întors, dar' comisiunea așa a modificat paragraful).

§. 7. Grănițerii români au să fie împărțesiți de toate drepturile și favorurile de cari se vor împărțesi prin lege ceialalți grănițeri.

II. Despre administrație și justiție.

§. 8. Conform dispoziției art. de lege XVI. din 1848 pot fi aleși de membri consultători în organizația comitatensă, compusă pe baza reprezentării poporului, și astfel de Români, cari nu vorbesc ungurește, dar' înțeleg limba aceasta. (În proiectul Românilor nu era vorba de limba ungurească, ci se cerea, ca numărul membrilor români să fie stabilit după numărul sufletelor române din comitate).

§. 9. În toate ramurile administrațiunii României au să fie aplicați în raport just, cu ținerea în vedere a calificațiunii lor.

§. 10. Pe lângă fiecare tribunal regesc, înțelegînd aci și pe cele de pe *fundul regiu*, va numi guvernul un agent de limba română, provăzut cu salar dela stat, pentru-ca să poarte în mod gratuit afacerile poporului sărac român.

§. 11. În ori-ce comisiune de anchetare au să fie aplicate și persoane române, când e vorba de interesul unui individ român, sau de interes public român.

§. 12. Se șterg toate legile cuprinse în *Aprobatele și Compilatele* din Ardeal, asupritoare și dejositoare pentru Români. (Dintru început §-ul acesta era formulat astfel din partea Românilor: Se garantează de o potrivă siguranța personală individuală pe seama națiunii române, așa, ca numai din suspiționare și sub pretext de delict politic să nu poată fi nimeni arestat. Legile contrare se șterg).

III. Despre educațiune și instrucțiune.

§. 13. La ridicarea și susținerea pe spesele statului a școalelor elementare, a institutelor superioare și de educațiune, se va ține cont și de cei de limba română, ca și de locuitorii de alte limbi ai țării.

§. 14. La universitățile maghiare se vor ridica catedre de limba și literatura română, precum și în școalele medii române și în institu-

tele superioare române limba și literatura maghiară va forma studiu obligat.

§. 15. În institutele militare existente și cari de acum înainte sê vor ridica vor fi instruați și elevi români. (Paragrafului acestuia în textul original 'i-a mai premers unul, care a fost însă eliminat din partea comisiunii. Suna astfel: Pedagogia din *Arad* și școalele medii din *Blaj* și *Beiuș*, formând proprietatea Românilor, limba de propunere în ele e cea română; limba maghiară formează însă studiu obligat).

§-ul următor, care suna astfel: „Presa e cu desêvîrșire liberă și cauțiunea îngreunătoare pentru Români sê șterge“, — a fost asemenea eliminat.

IV. Despre religiune.

Paragraful despre regularea afacerilor bisericesti ale Românilor, în special ale celor de legea orientală, a fost eliminat, sub pretext, că afacerea cade în competența ministrului de culte, căruia comisiunea 'i-a transpus și proiectul separat al episcopului *Saguna*, elaborat în chestia aceasta. Paragraful original, formulat din partea Românilor, suna astfel:

Pe temeiul principiilor depuse în articolul de lege XX. din 1848 sê ordonează:

a) Români de legea neunită sê declară independenți de metropolitul din Carloveț și peste tot de biserica sêrbească, ear' cei uniți independenți de hierarchia latină; prin urmare fiecare confesiune își va alege liber prelații și pe ceialalți slujitori bisericesti.

b) Români neuniți își aleg pentru diecesa Timișoarei și a Vêrșețului numai decât episcopi de limba română; ear' pentru diecesele Arad și Sibiu când vor deveni vacante. Își aleg și metropolit.

c) Pe episcopi îi alege sinodul eparchial, pe metropolitul poporul român al respectivelor diecese, în adunare bisericască, prin deputați, fără nici o candidare, anunțând faptul ministerului unguresc.

d) Congresul tuturor dieceselor sê va compune din 120 membri, aleși pe cercuri, în proporție, astfel, ca patruzeci sê fie preoți, înțelegând aci și pe episcopi și archimandriți, ear' optzeci mireni, dintre cari 25 sê cadă pe confiniul militar.

e) În congres sê va decide timpul și modul ținerii sinoadelor eparchiale, precum tot aci sê va face și organizarea generală a administrațiunii bisericesti și școlare.

f) Pentru conducerea afacerilor bisericești și școlare se va sistematiza pe lângă ministerul de culte și instrucțiune publică o secțiune specială, din persoane de limbă română.

g) Ministrul de culte și instrucțiune publică numește un president, și dintre Români și Sârbi câte patru membri, într-o comisiune, ear' dacă vre-o confesiune ar denega cooperarea, patru membri din altă confesiune, care comisiune va examina toate raporturile de drept, existente între Români și Sârbi, atât cu privire la fundațiunile naționale, bisericești și școlare, cât și la mănăstiri, și stabilind competența Românilor, după dreptate și echitate, le-o va preda de fapt. Ministrul de culte și instrucțiune publică va executa fără amânare acest proiect de lege.

Proiectul separat al episcopului Șaguna, referitor la chestia *religionara*, era următorul:

1. Religiunea greco-neunită se declară de receptă și pentru locuitorii de confesiunea aceasta ai Ardealului, acum unit cu Ungaria, cu egalitate și reciprocitate deplină, față de toate confesiunile din patrie.

2. Dispozițiile de tranziție cuprinse în art. de lege III. din anul 1844 și în §-ul 6 din art. de lege XX. anul 1848 au să se estindă și asupra greco-neuniților din Ardeal.

3. Și fiindcă în urma §-lui 6 din art. de lege XX., anul 1848, sânt garantate în patria muma drepturile de dispunere a bisericii greco-neunite în afaceri bisericești și școlare, pe lângă supravegherea statului, pentru a se putea lua dispozițiuni amăsuraț timpului din partea diecesei împopulate greco-neunite din Ardeal, cu privire la afacerile bisericești școlare și la fundațiuni, să se permită și acestei diecese să poată ține, conform instituțiunilor bisericești, pe lângă încuviințarea prealabilă și sub supravegherea ministerului, din când în când, întruniri bisericești și școlare. Și fiindcă ținerea unor astfel de adunări, referitoare la afacerile bisericești și școlare și la fundațiuni, e neîncungiurată necesitate pentru diecesa aceasta, — ceea-ce nu e regulat în nici o privință, — să se decreteze în mod determinat, că ministrul de culte și instrucțiune publică are să convoace cât mai curând o adunare bisericească și școlară pentru diecesa aceasta, ai cărei membri, și până atunci, până-când organizarea va fi regulată prin lege, să fie luați, afară de episcopul, din 44 protopopi și din cincizeci-și-șase de mireni.

4. Cu privire la asigurarea mai bună a preoțimei și a credincioșilor greco-neuniți de peste Dealul Craiului, să se amintească cu

privire la diecesa aceasta aplicarea §-lui 3 din art. de lege XX. din 1848 în ce privește acoperirea din spesele statului a trebuințelor bisericești-scolare, sistându-se încassarea crucerilor sidoxiali.

5. În diecesele acestea să se lase și pentru mai departe alegerea prin preoțime a episcopilor, aflătoare în us de pe timpuri peste cari trece memoria omenească, cu modificarea, ca în viitor să se facă aceasta în adunare bisericească, înțelegându-se de sine dreptul de numire al M. Sale, dintre persoanele candidate, pe temeiul §-lui 7 art. de lege III. din 1848.

6. Tot așa dreptul comunelor de a alege preot.

7. Precum și dreptul preoților de a alege în viitor pe protopopul.

Comisiunea unionistă a transpus, cum s'a spus, și propunerea aceasta a episcopului *Saguna* ministrului de culte și instrucțiune publică, cu observarea, că nu cade în competența ei a se estinde asupra acestei chestiuni. Peste tot, comisiunea a declarat, că nu poate intra în desbaterea acestei părți din proiectul de lege al Românilor, care aparține ministrului de culte. Cu toate acestea 'și-a exprimat dorința, ca ambele confesiuni române să fie declarate de recepte și că amândouă să aibă dreptul de a-'și alege episcopi.

V. Despre alegerile pentru dietă.

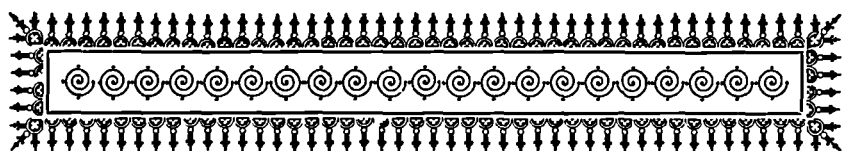
Comisiunea nu a primit nici acest paragraf, care suna astfel: „Românii vor ave drept egal de alege, la dietă și municipii, cu toți ceialalți cetățeni, fără nici o deosebire, și anume, neegalitatea de drept dintre cetățenii din Ungaria și Ardeal, decretată cu privire la alegerile dietale din partea ultimei diete ardeline *să șterge*, ear' mandatele deputaților aleși pe basa acelei legi își perd valoarea cu finea sesiunii actuale dietale“. Comisiunea a enunțat însă ca principiu, că ar fi de dorit, să se facă alegerile pe basa unei legi electorale *egale*.

S'a mai votat apoi ultimul paragraf, care în textul original era al 20-lea, dar' acum a ajuns să fie al 16-lea, de cuprinsul următor:

§. 16. În toate drepturile și favorurile pe cari le posed celelalte națiuni ale patriei acesteia, sau pe cari le va acorda în viitor legislațiunea, au să între și Românii.

Proiectul de lege, astfel mutilat, a mai fost cetit într'o ședință, și după-ce a fost primit în unanimitate, a fost înaintat guvernului, ear' cu aceasta comisiunea unionistă 'și-a terminat activitatea.

Chestia română în parlament.

Deputatul român *Sigismund Popp* a luat cuvântul în ședința din 26 Iulie a dietei dela Pesta, pentru a atrage atențiunea guvernului asupra faptului, că patriarhul sârbesc a provocat pe Români, prin o proclamație, să spriginească pe Sârbi în răscoala lor; dar' îl asigură totodată, că preoții români au respins cu indignare provocarea, ear' proclamațiunile le-au predat autorităților administrative. În interesul Românilor, cari nu vreau să mai aibă cauză comună cu Sârbii, ci vreau să depindă numai dela guvern, roagă pe ministrul de culte și instrucțiune publică, să prezenteze parlamentului un proiect de lege în chestia *despărțirii bisericei române* de cea sârbească; ear' dacă nu va satisface guvernul acestei dorințe generale a Românilor, va presenta el, *Popp*, un proiect de lege în chestia aceasta.

Ministrul de culte, baronul *Eötvös*, 'i-ă răspuns imediat, că guvernul încă e de convingerea, că poziția de subordonare a Românilor față de Sârbi nu mai poate fi tolerată; dar' pentru a pute afla cheia dreaptă, după care să se facă despărțirea, e de lipsă ca chestia să fie bine studiată și să fie întrebate și ascultate toate părțile. Guvernul a convocat până acuma două congrese bisericești, unul la *Carloveș*, altul la *Timișoara*, pentru a se pronunța în cauză, dar' nici unul nu s'a întrunit. Va convoca și a treia-oară congresul, astfel însă, ca membrii congresului să reprezente naționalitățile interesate.

Tot deputatul *Sigismund Popp* a vorbit și în ședința din 4 August, când se discuta legea despre *instrucțiunea publică*, recunoscând îndreptățirea limbei maghiare de a fi limbă diplomatică în țeară, dar' cerând, ca *limba maghiară să nu fie octroată în școalele nemaghiare*, pentru-că dacă nu se octroa ea nici în trecut, nu s'ar fi ivit în Croația și printre Sârbi tristele stări de lucruri, cari acum numai cu armele mai pot fi sanate.

În mod mai pronunțat a fost atinsă chestia română în ședința din 24 August a casei magnaților, când baronul *Wesselényi Miklos* a luat cuvântul pentru a face propuneri concrete în favorul *causei române*.

Ardelean fiind, baronul *Wesselényi* cunoștea foarte bine raporturile politice din Transilvania, și știa că e absolut de lipsă să se facă ceva pentru Români, ca să se liniștească. Și văzând că comisiunea unionistă, din care făcea și el parte, nu vrea, sau nu poate să meargă înainte cu rezolvarea chestiei române, — a înaintat singur și din proprie inițiativă casei de sus următoarea propunere:

— „Casa magnaților declară, și provoacă prietenește casa de jos ca și ea să declare, că ambele case, întreaga legislatură nutrește sentimente de afinitate și frățietate față de cei de diferite rase și limbi din patria noastră și între acestia față de Valachi sau de Români. Împarte cu ei cu plăcere toate drepturile împărțibile ale națiunii. Prin libertatea publică constituțională, egalitatea în drept și datorință, vrea să lipească soarta lor și interesele lor de ale ei proprii, și declară, că ele stau sub scutul constituțiunii. Pentru a da trup acestei declarațiuni, se provoacă ministerul, ca să prezenteze caselor următorul:

Proiect de lege.

Cu privire la îngrijorările și dorințele cetățenilor de limbă română ai patriei se dispune:

§. 1. Cetățenii de lege greco-unită și greco-neunită, având drepturi egale în patria întreagă cu cei de alte religii și confesiuni creștine, pot dispune liberi, — și în Ardealul de până acum, — sub supravegherea constituțională a ministeriului responsabil, asupra tuturor afacerilor eclesiastice, atât uniții cât și neuniții.

§. 2. Despre conducerea acestor afaceri bisericești, protocoalele au să le poarte în limba maghiară și română.

§. 3. În școlăle lor elementare limba de propunere să fie cea română, propunându-se însă și limba maghiară.

§. 4. În comunele cu populațiune română, notarii comunali au să compună protocoalele în limba maghiară și română.

§. 5. Petițiunile, obligațiunile și ori-ce documente scrise în limba română au să fie primite pretutindenea, dacă sînt scrise cu litere și ortografie latină, ceea-ce este de înțeles și referitor la protocoalele amintite în §-ii 2 și 4.

Acesta era proiectul de lege al baronului *Wesselényi*, în chestia română, compus, cum se vede, pe baza acelorași principii pe cari se bazează și celalalt proiect, al comisiunii regnicolare.

Baronul *Wesselényi* a luat de nou cuvântul în ședința din 25 August a casei de sus, pentru a-și *motiva* propunerea; și cu această ocaziune a rostit următoarea vorbire:

„Casa 'mi-a dat în rîndul trecut permisiune să fac o propunere. Obiectul asupra căruia vreau să vorbesc, e de cea mai mare importanță, anume: *e liniștirea și împăcarea diferitelor popoare, locuitoare în patria noastră*. Străbat cu ochii spiritului meu prin viitorul plin de nori al patriei mele, și viitorul e mai negru decât noaptea ochilor mei. (Baronul era orb!). Văd o singură rază, și palidă e și raza aceasta! Pacea și înțelegerea ne mai pot mântui! Sfântul Stefan o spunea fiului seu, că: fericită e țeara în care sînt mai multe naționalități! Sfatul acesta, de care s'au ținut frunzașii noștri, pe noi *ne apasă ca un blăstem*, pentru-că popoarele sînt amărîte și s'au sculat unul în contra celuilalt. De aceea trebuie să mijlocim înțelegerea cu ori-ce preț. Există mai multe căi, pe cari națiunea poate fi scăpată de pericolul de-a fi înghițită. Întăiu, ar fi *forța*. Dar' pentru a pune forța cu succes în aplicare să cere foarte mare putere fizică, pentru-că *oamenii se despart mai bucuroși de vieață decât de limbă*. Și apoi s'a sfîrșit cu epoca *forței*, în care Slavii de exemplu au fost estirpați cu sabie și foc în provinciile germane. Al doilea, ar fi *asimilarea*. Pentru aceasta să cere o cultură foarte mare, avuții enorme și însușiri speciale de atragere. Nouă ne lipsesc, pentru-că n'am fost în stare de atîta bunătate de vreme să asimilăm celelalte naționalități, din contră, în decursul vremilor s'au desmaghiarisat multe familii maghiare. Ne mai rămîne deschisă deci numai o a treia cale, *a ne uni din inimă cu naționalitățile*, a lega alianță cu ele, *a le îmbrățișa ca pe niște surori*, și a le face părtașe de toate drepturile, ca pe niște fiice ale constituțiunei comune.

Există un drept, care în țeara locuită de mai multe naționalități nu poate fi exerciat decât numai din partea uneia, anume: *dreptul limbii oficiale*; și naționalitatea aceasta poate fi numai aceea, care a dat nume țerei, și a cărei limbă prin jurământul domnitorului a fost decretată de limbă diplomatică. Dreptul acesta nu poate fi împărțit, pentru-că împărțirea s'ar pute face numai cu ajutorul sabiei. *Toate celelalte drepturi însă trebuie să le împărțim frățeste*. Și în împărțirea aceasta am fost până acum justii. Ne-am lipsit singuri de drepturile

noastre pentru a le da celor lipsiți. Legislatura privilegiată ungară a dat drepturi Nemților, Slavilor și Valachilor. Nu pentru-că e Maghiar să bucură cutare și cutare de drepturile acestea, ci pentru că e om și cetățean de stat. Și totuși poporul de rînd a fost sedus și a fost făcut să creadă, că concesiunile 'i-le-a făcut împăratul, E trist și desavantajos. Noi ne-am dat osul și măduva, puterea și nervii, ca să facem oameni, ca să facem cetățeni din milioane. Dar' *milioanele au rămas străine de noi și noi am slăbit!* Intriganții amăgitori de popor au făcut pe Croați, Sârbi, Sași și Valachi să creadă, că voim să influențăm asupra limbei lor. De altcum popoarele acestea n'au avut motiv să fie îngrijite și nici să se plîngă. Drepturile Sașilor erau basate pe privilegii, dar' nu erau asigurate prin nici o lege și nici o constituțiune. Noul sistem a pus toate drepturile și libertățile popoarelor pe base constituționale, de aceea Sașii ne datorează recunoștință. Valachilor nu le-a fost asigurată naționalitatea prin nici o lege mai veche, și nici astăzi naționalitățile nu pot primi constituțiuni separate. E adevărat, că *asupra Valachilor pocnea biciul volnicilor*; dar' nu pentru-că erau Valachi, ci pentru-că erau plugari.

Plugarul maghiar nu o ducea mai bine. Să vede de acolo, că Valachul nobil încă putea să se ridice până la cea mai înaltă demnitate. Pe lângă aceasta mai vin puse persecuțiunile vechilor credincioși (ortodocși), cari au mers așa de departe, încât mulți au murit fără a fi botezați și mulți trăiau necununăți. Dar' toate acestea au încetat, pentru-că și cu privire la profesia de credință sînt tot așa de liberi ca și Ungurii. Dar' fiindcă Valachii mai au și alte îngrijiri și dorințe, trebuie să le precumpenim și pe acestea. Valachii au adresat mai multe petițiuni dietei din urmă a Ardealului, referitoare la perfecționarea uniunii. Uniunea a urmat, și cu testament am primit noi ca moștenire *simpatiile față de Valachi*.

De aceea propunerea mea e următoarea: 1. Casa să-și exprime simpatiile sale și sincera bunăvoință față de diferitele popoare, îndeosebi față de *Români*. 2. Casa să declare că *va respecta drepturile și libertățile cetățenești ale Românilor ca pe ale sale proprii*. 3. Casa să provoace guvernul să prezenteze propunerea mea, ca proiect de lege, ambelor case. 4. *Români să fie îndreptați a să folosească în chestii oficiale de limba maghiară sau de cea română!* Eu le zic *Români*, pentru-că ei voesc așa, dar' și pentru-că e adevărat că *sînt urmașii Romanilor*. Interesul lor este să se apropie de noi.

Pentru-că și ei, tot așa ca și noi, sînt singuri pe acest pămînt. Implor casa să primească propunerea mea, pentru-că *numai așa putem face înțelegere și pace.* (Aplause)⁴.

Atît proiectul de lege al baronului *Wesselényi*, cât și al *comisiunii unioniste*, a rămas îngropat în arhivele guvernului unguresc, pentru-că n'au ajuns să fie discutate și votate.

În 26 August s'a născut apoi *în casa de jos* o mică discuție națională.

Deputatul român *Ioan Dragoș* a întrebat guvernul, dacă are știre despre faptul, că preotul român din *Mediaș* a fost împușcat, că proprietarii din comitatul *Dobâcei* bat pe Românii cari nu le mai dau zecineală, și că peste tot Românii vin persecutați, ales aceia cari cutează să-și ridice glasul pentru apărarea intereselor naționale, ale națiunii române?

Ministrul de interne *Szemere* a promis că va lua măsurile de lipsă, după-ce se va informa despre starea lucrurilor.

Deputatul român *Eutimie Murgu* roagă guvernul să elibereze pe Români cât de curînd de sub tirănia patriarhului sêrbesc.

Deputatul român *Sigismund Popp* învinovățește aristocrația din Ardeal, care singură poartă vina la toate relele. Modul ei de tratare a făcut, ca Românii să se înstrăineze de tot ce e maghiar. Pentru a dovedi, cât de mare e neîncrederea Românilor în Maghiari, se provoacă la faptul următor. Un țeran român a prezentat de curînd o petițiune ministrului de justiție. 'I-a predat-o în persoană; și după-ce ministrul 'l-a asigurat că va căuta să 'i-se facă dreptate, Românul a stat puțin pe gânduri și apoi 'i-a răspuns: „Nu mă încred în tine! Și tu ești din Ardeal. Te-am văzut de-unăzi acolo!“ Cere și el, *Popp*, imediata despărțire a Românilor de cătră Sêrbi.

Deputatul Teodor Szerb (tot Român) se alătură la cele spuse de *Dragoș*, și cere măsuri energice, ca Românii să nu fie persecutați.

Le răspunde la toți ministrul de finanțe, *Kossuth Lajos*. Vederile sale, cari erau totodată și vederile întregului guvern unguresc din 1848, au fost pe scurt următoarele: Ar fi de dorit, ca în patria aceasta fiecare cetățean să se bucure de toate drepturile și de toate libertățile. Dar' s'au pus la cale printre deosebitele rase de popoare *agitațiuni*, cari să opun dreptului și libertății publice și *atacă unitatea patriei*. Din afară s'au vîrît printre Românii din Ardeal spiritul de *conspirație* în contra Ungariei. Recunoaște, că aristocrația din Ardeal are multe păcate, dar' ele nu pot să formeze motiv pentru *agitațiuni*,

chiar și pentru aceea, pentru-că guvernul nu poate să stîrpească într'o zi toate relele din trecut. Guvernul a promis și promite că *va scăpa pe Români de sub hierarchia sîrbească* și în privința aceasta va presenta în curînd un proiect de lege. Despărțirea deci se va întempla, deși el, *Kossuth*, nu găsește nici o legătură logică în cauză. E o mare greșală, că *Românii își identifică legea cu limba*, precum mare greșală e și aceea, că preoții români nu sînt numai aceea-ce ar trebui să fie, preoți conștiincioși, ci și *agenți politici*. *Kossuth* se miră, că Românii folosesc atât de des cuvîntul *popor*. Nu tot ce se numește popor e cu adevărat popor. În Lugoj s'a ținut nu de mult o adunare de *popor* în care *poporul* a decretat că *vrea să aibă căpitănat pe seama Românilor*. Lucrul n'are nici un înțeles. Are înțeles, că un anumit teritoriu, numească-se comitat, district sau scaun, să aibă în frunte un funcționar suprem, care poate să fie numit fișpan, căpitan, voevod, sau ori-și-cum. Dar' ca *oficiile să se împartă în țeara aceasta după rasse și popoare, e lucru neadmisibil, pentru-că se atacă unitatea țării*.

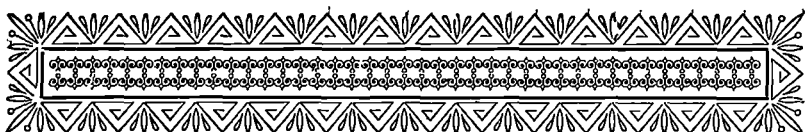
Pentru fericirea tuturor popoarelor din țeară să cere numai un lucru, anume: ca nimeni să nu se gîndească la aceea, că Ungaria *n'ar fi stat unitar*, și că toate popoarele ar avea dreptul să ceară să fie considerate de *stat în stat*. Unitatea de stat se manifestă în aceea, dacă nimeni nu întrebă în care biserică să roagă și în ce limbă vorbește vecinul seu. Nu e unitate de stat însă atunci, când Sîrbul, Valachul, Slovacul, cere existență specială de stat în stat. Mîntuirea patriei el o află în dreptul și libertatea comună tuturor. Sîrbii cer *voevod*, ear' Românii cer *căpitănat*. Să le dăm căpitănat, pentru-ca unindu-se cu Maghiarii să lupte în contra Sîrbilor! Bine; astăzi e așa, dar' ca mâne *să pot întoarce în contra Maghiarilor!*

Acestea erau părerile lui *Kossuth* și ale guvernului, condus de principiile profesate de el, în *chestia națională*, pe cari le-am reprodus în scurt extras, pentru a să vedè din ele, că la 1848 Maghiarii tot așa cugetau în chestia națională ca și astăzi.

Urmînd nu peste mult închiderea dietei dela Pesta, în ea nu a mai fost vorba despre *causa română*.

Croația și Ungaria.

Nici nu aveau Maghiarii timp să se mai ocupe cu chestia română în parlamentul lor, pentru-că alte necazuri le băteau la ușe și le reclamau întreaga atențiune.

Situația se schimbase cu desăvârșire. Curtea dela Viena a început a înțelege, că nu din Croația vine primejdia pentru tron și dinastie, și că banul Croației, baronul *Iellasich*, voește tocmai binele și apărarea casei domnitoare, în contra intențiunilor ascunse ale Maghiarilor, pe cari ochiul ager al banului le-a fost descoperit dintru început.

Cu toate acestea, împăratul Ferdinand dorea o aplanare pe cale pacinică a divergențelor dintre Croația și Ungaria, și în scopul acesta adresase palatinului Stefan încă în 31 August un autograf, în care îi cerea, să trimită câțiva miniștri maghiari la Viena, pentru-ca să discute cu miniștrii din Austria *chestia croată*. A pus însă condițiune guvernului maghiar, și anume: ca la consultările ce se vor ține în Viena în *chestia croată*, să fie învitat și banul Croației, baronul *Iellasich*, sau un plenipotențiat al acestuia și al țărilor interesate. Totodată a ordonat Monarchul, ca toate atacurile, dușmăniile și înarmările Ungariei în contra Croației, Slavoniei și în contra confiniului militar, — cum și viceversa, — să înceteze. În fine a mai cerut împăratul, ca dispozițiunile luate din partea guvernului unguresc în contra banului și în contra Metropolitului sârbesc să fie revocate, ear^t confiniul militar să treacă deocamdată, în mod provisor, sub administrarea ministrului de războiu dela Viena. Despre toate acestea a fost avisat *de dreptul*, nu prin guvernul unguresc, și banul *Iellasich*, ceea-ce a dat de bănuț Maghiarilor și 'i-a făcut să înțeleagă, că *Iellasich* a ajuns omul situației.

Că de fapt așa era, se vede din rescriptul împărătesc, adresat baronului *Iellasich* în 4 Septemvrie, și ținut în următorii termeni estrem de călduroși:

„Iubitul meu baron *Iellasich*! Dovezile neîndoelnice de credință și alipire către dinastia mea și către interesele întregii monarchii, manifestate neconținut dela numirea D-tale de ban al Croației, totodată și prevenirea cu care te-ai declarat gata de a satisface ordinului meu și a stabili o înțelegere reciprocă cu guvernul meu ungar, m'au adus la convingerea, că n'a putut fi nici-odată intențiunea D-tale de a te opune preainaltelor mele porunci în mod resvrățitor și trădător, nici să provoci desfacerea legăturilor, cari de secole țin unite țările anexate la coroana mea ungară, și cari au să dureze și în viitor, pentru promovarea mai sigură a comunei bunăstări.

Îninei mele părintești îi servește deci de specială mângăiere, că *pot să abstau dela sentența cuprinsă în rescriptul meu din 10 Iunie a. c.* în care dispuneam să fi supus unei cercetări și deocamdată să fi dispensat de dignitatea de ban și de toate serviciile militare, — firește, *pe baza mistificărilor*, cari însă au fost spulberate de faplica Dtale supunere credincioasă, trecută prin probă. Am comunicat palatinului Ungariei cele de lipsă în direcția aceasta, și acum aștept și pe mai departe dela sentimentul de datorință și dela loiala raționare a D-tale, să desvolți în posturile la cari te-a ridicat încrederea mea o activitate prielnică binelui întregii monarchii, lucrând pentru susținerea integrității coroanei ungare și pentru rodnică dezvoltare a raporturilor din țările anexate Ungariei. *Schönbrunn*, 4 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

Evident, că Coroana venise la convingerea, că Maghiarii nu pentru integritatea monarchiei se luptă, ci pentru independența lor națională. Se știa doar' și la Viena, că în Pesta se face propagandă formală pentru — *republica maghiară*.

De aci schimbarea de front la Viena, față de care Maghiarii s'au decis să facă un pas energetic. În ședința din 4 Septemvrie a dietei ungare s'a luat hotărîrea, ca o delegațiune a parlamentului maghiar să meargă la Viena și să invite pe împăratul să vină în țeară, în Ungaria, și aici să facă să fie respectate legile, ear' ordinea să fie restabilită, pentru-că **țeara e în primejdie și tronul e amenințat!*“

La propunerea ministrului *Kossuth*, delegațiunea a fost provăzută cu următoarea strictă instrucțiune: Delegațiunea are să informeze Coroana despre evenimentele din Croația și din sîrbime și să stărue pe lângă împăratul să adreseze Croaților și Sîrbilor o proclamațiune, ca să se astîmpere. Să roage mai departe pe împăratul să vină la

Pesta, între supușii sei maghiari. Delegațiunea se nu rămână mai mult de 24, cel mult 48 de ore în Viena.

Delegațiunea, compusă din cele mai fruntașe persoane, în frunte cu ministrul *Deák*, s'a întrunit în 8 Septemvrie la Viena și a formulat o adresă pentru a fi înmanuată Monarchului. Presentându-se cu ea la palat, în aceeași zi, împăratul a cerut dela *Deák* petițiunea, ear' deputațiunea a fost poftită pe ziua următoare (9 Septemvrie) la palat, pentru a fi primită în audiență și pentru a primi răspunsul.

S'a întemplat întocmai; ear' Monarchul a răspuns delegațiunii, că se simte bolnăvicios, nu poate merge la Pesta, dar' va apăra integritatea țării. Scurt și rece!

Maghiarii 'l-au înțeles și au plecat imediat acasă, la Pesta, înscenând la plecare o mică demonstrațiune. 'Și-au pus, anume, toți membrii delegațiunii pene roșii și panglici roșii în pălărie, ear' caii și visitiții asemenea erau decorați cu pene și panglici roșii, coloarea revoluționară. Vienezii știau acum că în Ungaria va erumpe în curând revoluțiunea *în contra dinastiei*.

Presidentul dietei, ca conducător al delegațiunii ce umblase la Viena, a făcut raport în ședința din 11 Septemvrie despre cele întemplate. Într'acestea se întemplase însă și o altă calamitate pentru Maghiari. Palatinul *Stefan* trimisese notă guvernului unguresc, încunoștințându-'l, că a luat *singur* în mână guvernarea țării. Maghiarii vedeau în aceasta o flagrantă violare de lege și de constituție și au trimis o delegație de șase membri la palatin, ca să ceară esplicări. Palatinul a declarat, că nu a avut și nu are intențiunea să calce legile țării; tot ce cere este, ca parlamentul să nu-'i detragă sprijinul. Dieta, auzind raportul delegațiunei, se liniștește.

Din Croația soseau însă din zi în zi știri tot mai rele. Armata maghiară, trimisă ca să învețe omenie pe Croați și în special pe banul *Jellasic*, rămăsese fără comandant. De aceea. dieta, în ședința dela 15 Septemvrie a numit pe palatinul *Stefan* comandant suprem peste întreaga armată trimisă să opereze în contra Croaților. O delegație de șapte merge imediat la palatinul să-'i comunice hotărîrea luată și să-'l roage să plece fără amânare la locul de primejdie, pentru-că venise știre, că *Jellasic* va intra în curând cu trupele sale în Ungaria. Palatinul declară, că primește onorifica dinstincțiune și misiune, dar' roagă dieta să fie pe pace *până sosește răspuns dela Viena*.

În ședința dela 16 Septemvrie ministrul-president *Bathányi* 'și-a anunțat retragerea, din motivul, că »*la curte nu se fine cont*

de condițiunile puse din partea guvernului unguresc, — care de altcunum nu întrunește în măsură deplină nici încrederea întregului parlament. Tot în ședința aceasta se cetește și rescriptul împărătesc, în care se *reprobă* purtarea dietei față de palatinul țării, manifestată în ședința din 11 Septemvrie, și se pune în vedere regularea chestiei croate *prin dieta dela Viena*.

Supărarea și agitația era mare printre Maghiari. Deputații cereau ca *Batyányi* să nu demisioneze tocmai în aceste zile de mare primejdie, pentru a nu agrava și mai rău situația. *Batyányi* promite că rămâne în fruntea guvernului, însă sub condițiunile următoare: Parlamentul să aprobe politica guvernului purtată față de banul Croației, și parlamentul să iee angajament în mod solemn, că va apăra Pesta în contra trupelor austriace, până la ultima picătură de sânge.

Condițiunile se primesc, și rămâne, ca în ziua următoare *Batyányi* să vină în dietă cu un guvern reconstruit.

Pe când se întemplantau acestea în Pesta, baronul *Iellasich* trecea cu trupele sale croate în Ungaria, pentru a începe atacul în contra Ungurilor. Înainte de-a pleca de acasă, baronul *Iellasich* a adresat poporațiunei croate următorul *manifest* :

„Când în zilele lui Martie vocea poporului cerea eliberare de sub apăsarea seculară a vechiului sistem, bunul nostru Monarch a ascultat vocea poporului și a decretat egala îndreptățire pe seama tuturor popoarelor din puternicul său imperiu.

Un viitor splendid și fericit ne era asigurat. Dar' durere, în curând trebui să esperiem contrarul, noi, Croații, Slavonii și frații nostri Sârbi, *Români* și Nemți. Un partid îngânfat și egoist din Ungaria s'a folosit de agitațiunile inevitabile la o astfel de schimbare și a știut să *stoarcă* dela preainaltul nostru Monarch declarațiuni, cari le acordau *exclusiv lor și rassei maghiare* cel mai sfânt bun al nostru al tuturor, *libertatea*, ear' pe seama celorlalte popoare, locuitoare sub aceeași stântă Coroană a Ungariei, se pregătea *sclăvia și subjugarea*, nimicindu-se, prin crearea unui minister separat, cu desevârșire și în faptă unitatea țerilor de sub Coroana ungară cu marea Monarchie, garantată ca indivisibilă prin sancțiunea pragmatică.

Esistența regatului croat a fost simplu negată, regatul Slavoniei declarat de comitate maghiare, introducerea limbei maghiare în ele ordonată, precum și în toate comitatele, prin urmare și în cele de Sud, locuite numai de Sârbi, unde ea se întrodusese mai de mult, ear' prin aceasta s'a provocat indignarea unei națiuni eroice, cu merite

pentru patrie, care s'a potențat până la desperare când a văzut că ministrul unguresc începe cu măsuri de forță se esecutive opera nedreptații.

Acestea erau pentru noi roadele libertății de curând câștigate! Aceasta era *egala îndreptățire a tuturor naționalităților*, reclamată de legile naturii și garantată prin cuvântul sfințit al bunului nostru Monarch!

Aceasta era răsplata pentru miile de merite, pe cari 'și-le-a câștigat poporul nostru în decursul secolelor în jurul coroanei ungare, în jurul monarhiei întregi, pentru valorile de sânge vărsate întru apărarea patriei comune! Răsplata unui popor, care și în timpul cel mai nou a numărat 35.000 de fii bravi în șirurile armatei austriace de pe câmpul de luptă din Italia, înainte de-a fi fost decimați în luptele pentru onoarea monarhiei.

Nu vreau să mai vorbesc despre nenumăratele atacuri, directe și indirecte, îndreptate asupra poporului croat-slavon-sârb, nici despre miile de insulte și suspicioșari. Nu despre nesfârșitele persecuțiuni, cari în numeroase forme erau îndreptate în contra mea, a banului acestui regat unit. amenințându-mi vieța și onoarea. Le înșir numai, nu pentru-că *eu*, ci pentru-că în mine existența și bunul drept al națiunii erau amenințate!

Numeroase deputațiuni din sînul poporului nostru au cerut de nenumărate-ori scut și dreptate la tronul preagrațiosului nostru Monarch. Dar' o fatalitate nefericită plana asupra noastră și zădarnice au fost toate rugămintele noastre.

Maiestatea Sa, în precumpănirea preagrațioasă a acestor triste stări, a numit pe Alteța Sa archiducele *Johann* mijlocitor în chestiile de neînțelegere între Croația-Slavonia și ministerul unguresc. Urmând ordinului preainalt, am plecat la Viena, gata să întind mâna pentru legarea păcii, a împăcării. Dar' fără rezultat a fost și pasul acesta. Eu am cerut în numele poporului croat-slavon respectarea sancțiunii pragmatice, care în punctele sale cele mai esențiale, acceptate, cu aprobarea espresă a împăratului Carol VI., din partea dietei dela 9 Martie 1712 a națiunii croato-slavone, precisează următoarele:

Regatele Croația, Slavonia și Dalmația recunosc și pentru mai departe dreptul de guvernare a descendenților, nu numai de sex masculin, ci și feminin, ai ilustrei case imperiale, însă numai a aceloră, cari nu se află în posesiunea numai a Austriei, ci și a Stiriei, Crainei și Carintiei, și-'și vor avea reședința în Austria.

Ear' în art. II. din 1723 se dispune cu putere de lege că:

Țările de coroană, atât germane cât și ungare, trebuie să fie guvernate nedivisate, nedesmembrate, în comunitate.

Am cerut deci pe baza acestora un ministeriu *central* pe seama finanțelor, războiului și a afacerilor esterne. Am cerut pe baza dreptului și a cuvântului M. Sale *egală îndreptățire* a naționalității noastre. Am cerut împlinirea pretenziunilor și a dorințelor națiunii sârbe din Ungaria. Ear' când ministrul-president ungar a declarat că nu poate accepta această basă de pacificare, nu 'mi-a rămas alta decât să aștept rezoluțiunea dietei ungare asupra ultimului nostru cuvânt de pace. Dar' până în ora aceasta n'a fost luată în desbatere chestia aceasta de extremă importanță, dela a cărei deslegare depinde nu numai binele Ungariei și al tuturor popoarelor aparținătoare sfintei coroane a țării acesteia, ci și existența întregii monarhii. Din contră, ministerul unguresc continuă cu atacurile.

Fii rătăciți ai patriei noastre lucrează sub scutul patriei maghiare neîntrerupt la dărîmarea păcii materiale a Croației! În Slavonia comisari ministeriali constrâng poporul sub asistență militară să aleagă deputați pentru dieta dela Pesta. În Triest se așează un vas de războiu, pentru a neliniști țermul croat. Un alt vas înarmat de războiu e pe Dunăre și face pradă fără scop. Trupe mobilizate din garda națională maghiară trec granițele și pășesc pe teritoriul supus autorității Banului.

Dar' îngrozitorul războiu s'a deslănțuit cu forță potențată în *Banat*. Și pentru a se duce treaba la extrem, emisari maghiari îndeamnă pe Bosniaci se între cu hordele lor sălbatică și se aducă moarte și foc într'o țeară, ai cărei locuitori au păzit cu onestitate și credință secole de-arîndul, cu sângele lor, granițele imperiului, și le păzesc și astăzi, pentru-ca, Ungaria, Austria și Europa întreagă se fie apărută și asigurată în contra barbarismului și a ciumei, aceste îngrozitoare rele din Orient!

Sînt omul poporului, sînt omul libertății, sînt omul Austriei! Credincios fiind împăratului și regelui meu constituțional, resping cu satisfacție deplină și în modul cel mai categoric toate suspiciunile,

numească-se ele *reacțiune* sau *panslavism*, — și declar în fața tuturor popoarelor Austriei, că eu, pe baza rezoluțiunii luate în dieta națiunii croato-slavone și conform întimei mele convingeri proprii nu voi depăși, nu pot depăși dela condițiunile nominate ca basă pe seama pacificării.

Voim o Austrie unitară, puternică, liberă! Ca inevitabilă condiție apare centralizarea ministeriilor de război, finanțe și externe!

Voim egală îndreptățire pe seama *tuturor naționalităților de sub coroana ungară*, pentru-că ea a fost acordată în zilele de Martie tuturor popoarelor, prin cuvântul sfințit al preagrațosului nostru Monarch.

Voim, pe baza unui concludus luat cu solemnitate în numita dietă croato-slavonă, să nu separăm cauza noastră de cauza fraților Sârbi, de același neam și de aceeași limbă, din Ungaria.

Națiunile au, întocmai ca indivizii, onoarea lor, care trebuie să le fie mai scumpă decât viața. Națiunile vreau aceea-ce vrem noi!

Să țină cu credință la împăratul și regele nostru, să țină neclintit la marele imperiu austriac!

Dat fiind că ministerul ungar crede că nu le poate accepta acestea; dat fiind că rămâne pe lângă tendințele sale separatistice, adevărată vrea să provoace căderea monarhiei: *onoarea și datorința ne împune să mergem la extrem și să punem mâna pe arme!* Vrem să intrăm cu averea, sângele și viața noastră în lupta pentru bunul nostru drept și pentru sfânta cauză.

Dumnezeu să ție pe *Ferdinand*, împăratul și regele nostru constituțional! *Iellasich* m. p., Ban“.

O altă proclamație a adresat banul *Iellasich* *națiunii maghiare*, în care o avisează, că nu în contra ei a ridicat arma, ci în contra fracțiunii, care prin înșelăciune a pus mâna pe putere și acum începe să periclitaze unitatea monarhiei, pacea popoarelor, bunăstarea țării, și chiar și vaza și splendoarea numelui maghiar. Nu pentru a nimici instituțiunile Maghiarilor, ci pentru a le apăra; nu ca inimic ci ca amic intră în Ungaria cu arma în mână, și speră, că marea majoritate a poporului va ști aprecia întreprinderea sa lipsită de ori-ce interes egoistic și îi va da ajutor la deslegarea problemei de interes comun, la *desrobirea cetățenilor de sub jugul celor-ce dețin acum puterea*, periclitând cu jocul lor nebun chiar existența Ungariei. Cu ajutorul lui Dumnezeu speră că-și va succede să redea țării binecuvântările păcii și libera dezvoltare, sub scutul augustului rege Ferdinand.

A *treia* proclamație a fost adresată armatei din Ungaria. Textul acestei proclamațiuni e următorul:

„Frați de arme! Trupele slavone și croate grănițerești calcă sub comanda mea pe pământul regatului Ungariei, a cărui apărare vouă vă este încredințată. Să nu priviți în noi pe dușmanii voștri!

Stindardele austriace filfăe în liniile noastră. Pajura dublă, acel semn al gloriei și al onoarei de pe o sută de câmpuri de sânge, nu se va preface nici-odată în simbol al rebeliunii și al necredinței.

Desfășurat-am flamura noastră nu numai pentru apărarea și conservarea drepturilor noastre, ci și pentru conservarea drepturilor iubitului nostru Monarch, pe care o partidă criminală, nerespectând adevăratele sentimente ale precumpênitoarei majorități a unei națiuni generoase și credincioase, le folosea spre criminalele sale scopuri. Ea și până acuma a pus coroană planurilor sale de-a desmembra monarchia, pentru-că prin legiuirile sale s'a silit a deștepta în trupele cunoscătoare numai de o legăminte comună a credinței către Domnitor și patrie stricăciosul spirit de desbinare, și a introdus osebirii producătoare de neîncredere și ură, pentru-ca prin aceasta se spargă acest zid tare, care apără întreaga monarchie.

Soldați ai armatei austriace, de care noi ne fălim că ne ținem, voi consimțiți la mânia în contra acelor planuri! Armele voastre nici odată nu se vor întoarce în contra fraților vostri, cari sînt gata să-și pună sângele și vieța pentru împăratul și drepturile sale, adevăratul scop al drepturilor noastre.

Pe câmpurile Italiei un erou încărcat cu cununi de glorie recâștigă Coroanei cu cei mai bravi dintre bravi un diamant foarte scump. Trupele lui, fie fost de ori-ce nație, le conducea o singură comandă, le însuflețea un singur spirit, și învingerea a fost răsplata unirii lor!

Deși noi nu am avut fericirea a ne vërsa sângele pentru acel mare scop, dar' fiindcă acei eroi erau frații noștri, peptul nostru se înalță, căci cunoaștem înaltul preț al norocului lor. Noi, uniți prin legăminta colorilor austriace, putem lăsa filor noștri model de credință, de onoare și bravură!

Să trăească unitatea armatei austriace, suh iubitul nostru împărat și rege Ferdinand! Dela Drava, în Septemvrie 1848. *Iellasich* m. p. Feldmarșal-lieutenant și Ban al Croației“.

După multele încercări de-a ajunge la înțelegere cu Maghiarii, încercări neisbutite, pasul întreprins din partea banului *Iellasich* era inevitabil.

Bunăvoința pentru aplanarea pe cale pacinică a diferențelor dintre Maghiari și Croați n'a lipsit nici Monarchului, care a însărcinat dea-dreptul pe Archiducele *Johann* să facă pe mijlocitorul, și n'a lipsit nici Croaților, respective banului *Iellasich*, care a făcut, când era

la Viena, tot posibilul, ca treaba să nu vină la cuțit; ear' reprezentanții autorizați ai Maghiarilor au și promis, că vor pune în discuție chestia croată în dieta maghiară, dar' în faptă Maghiarii nu discutau în dieta lor decât numai asupra mijloacelor cu cari ar pute *nimici naționalitățile din țeară*. Înfumurarea maghiară n'a voit să se plece, ear' *Kossuth*, idolul Maghiarilor, era prea încrezut în norocul ce începuse a-l favorisa, și credea că poate să declare războiul lumii întregi: dinastiei, Croației și naționalităților din patrie.

La reson nu mai puteau fi aduși Maghiarii decât prin forță. Din momentul publicării manifestelor lui *Iellasich* Maghiarii au fost deci lăsați în grija sorții și avisați la propriile lor puteri. Puteau să câștige tot ce doreau, dar' puteau și să piardă tot ce aveau. N'au câștigat nimic, ci au pierdut tot! — —

Văzând întorsătura pe care au luat-o lucrurile, *deputații Sașilor au eșit din dieta ungară*, anunțând aceasta în scris presidiului și motivându-și pasul cu faptul, că dieta *»a deviat dela calea legalității și mai spunând că »nu e compatibil cu principiul lor să facă parte din această dietă* .

Faptul a provocat mare indignare în dietă. Scrisoarea deputaților sași (erau șase), prin care fac anunțare despre această hotărâre a lor, a fost cetită în ședința din 19 Septemvrie. S'a sculat imediat *Kossuth* și a respins acusa nebasată, că *dieta ar fi deviat dela calea legalității*. Nu Maghiarii, ci Regii Ungariei, patrusprézece la număr, 'și-au călcat totdeauna jurământul! Ungaria s'a aflat totdeauna în legalitate. Cel-ce afirmă contrarul, *e cu Iellasich!* Propune deci, ca nici un deputat sas să nu fie lăsat să plece acasă până nu vine altul în loc. Propune mai departe, ca deputatul *Pálfi* să fie trimis comisar guvernial în Ardeal, pentru a controla mișcările revoluționare.

Deputatul sas *Schmidt* roagă dieta, să considere demisiunea colegilor sei de o greșeală individuală, ear' nu de demonstrație în contra Maghiarilor, pentru-că cei șase deputați sași nu pot fi identificați cu națiunea lor întregă. Și el e Sas, dar' rămâne în dietă.

Deputatul *Pálfi* promite, că dacă va fi trimis comisar în Ardeal, va face ordine. Cu brațe de fer va urmări pe toți răsvrătorii, cărora ar trebui să li-se ceară capul . Dar' va fi bine să li-se mai întindă odată mâna și numai după aceea să se pună mâna pe spadă!

Se decide trimiterea unui comisar în Ardeal, ear' pasul Sașilor e aprobat din partea celor de acasă, pentru-că într'o adunare săsească ținută la 29 Septemvrie în Sibiu, s'a luat următorul conelus:

— „Demisiunea deputaților din cercul Sibiului *se aproabă*. Națiunea săsească nu voește să știe nimica de uniunea Ardealului cu Ungaria, nu recunoaște guvernul unguresc, fie el compus din ori-ce persoane, ci se supune numai guvernului austriac și împăratului“.

În situația gravă în care se aflau, Maghiarii au recurs la un nou mijloc de scăpare. Au trimis o nouă delegațiune la Viena, nu mai mult la împăratul, ci cu îndrumarea, să se pună în înțelegere cu parlamentul austriac și să-’i ceară spriginul. Delegația număra 100 membri și era condusă de *Deák*. Nu au avut însă noroc Maghiarii nici cu misiunea aceasta, pentru-că parlamentul austriac nu ’i-a primit, fiindcă regulamentul casei nu permitea, ca parlamentul să primească deputațiuni. Maghiarii au fost provocați să-’și comunice în scris dorințele, ear’ parlamentul austriac le va răspunde tot în scris.

Raportând *Deák* în ședința din 22 Septemvrie despre neisbuitirea acestei misiuni, *Kossuth* s’a revoltat și a rostit o vorbire energică în — *contra dinastiei*. Zicea, că casa austriacă ține cu Slavii, dar’ tocmai pentru aceea se va nimici în momentul în care înceată a mai fi germană. „Locuește în Viena o *damă arogantă*, care din zi în zi așteaptă anumite tittle! Și vai de țeara a cărei bunăstare depinde dela o femeie!“ Acestea și asemenea cuvinte eșiau din gura lui *Kossuth*, în mijlocul aplauselor furtunoase.

În ședința din 23 Septemvrie agitația ajunsese la culme. Președintele comunică dietei rescriptul împărătesc, adresat palatinului, în care se arată, că ministerul austriac a trimis înainte cu 14 zile un memorand guvernului unguresc, fără a primi până acuma nici un răspuns. Palatinul transpune dietei rescriptul, pentru-ca se tragă guvernul la răspundere, — dar’ nimeni nu-’l bagă în seamă. Toți aplaudează propunerea ministrului-president, ca comisiunea aleasă mai nainte pentru-ca se formuleze un manifest cătră Europa să se întrunească la el, fiindcă „n’avem vreme acum de *pertractări* când *avem să ne îngrijim de apărarea țării*“.

În ziua următoare apoi, 24 Septemvrie, *Kossuth* provoacă în plin parlament pe toți Maghiarii să pună mâna pe arme. El, *Kossuth*, pleacă la *Czegléd*, pentru-ca să pună *poporul* în picioare. Sau nu mai vine îndărăt, sau vine cu 150.000 de ostași. Cine vrea, să vină cu el! (Pleacă.) În ședința aceasta, extrem de agitată, se face și comunicarea, că palatinul a întreprins toți pașii pentru-ca să împedece înaintarea trupelor lui *Iellasich* în țeară (banul înaintase până la

Alba-regală), dar' fără succes, fiindcă la cele două întâlniri pe cari le-a acordat palatinul banului, acesta nu a venit. Palatinul a plecat acum la Viena, pentru-ca să înduplece pe împăratul să iee măsurile necesare în contra lui *Iellasich*. Așa suna scrisoarea palatinului.

Împăratul însă nu a voit să iee măsuri în contra lui *Iellasich* și urmarea a fost, că palatinul a *demisionat*.

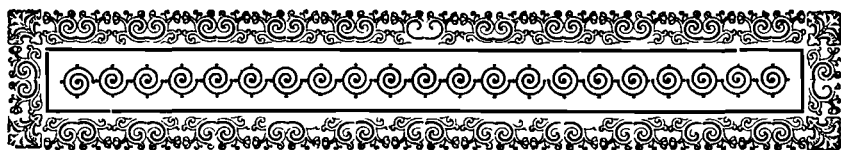
În ședința din 27 Septemvrie a dietei a fost adusă știrea, atât despre demisionarea palatinului, cât și despre numirea generalului *Lamberg* de comisar imperial pentru Ungaria și totodată de comandant asupra tuturor trupelor din Ungaria.

Deprimarea era de nedescris, pentru-că palatinul *Stefun* era pe partea Maghiarilor. De altă parte indignarea pentru trimiterea lui *Lamberg* de comisar 'i-a scos pe Maghiari din răbdare. *Lamberg* era în Budapesta; și voind să meargă la dietă, pentru-ca să comunice reprezentanților țării ordinul împăratului, trece podul dintre Buda și Pesta în birjă, ear' mulțimea fanatisată de pe stradă oprește birja în loc, se repezește asupra lui *Lamberg* și-'l — *ucide*.

Știrea ajunge la dietă și provoacă consternație nespūsă. Guvernul se declară demisionat, ear' presidentul propune, ca o comisiune de șase, aleasă deja, să fie însărcinată din partea dietei cu conducerea trebilor de stat, până la numirea unui cabinet legal.

Câteva zile mai târziu dieta a fost disolvată, și ce a urmat de aci încolo n'a adus decât vifor și potop peste țeară.

Trei adunări românești.

În adunarea mare națională dela Blaj a fost ales, cum știm, un comitet permanent, cu sediul în Sibiiu. Guvernul țării a declarat însă dintru început de *disolvat* acest comitet și 'i-a interzis ori-ce activitate. Sub pretext, că comitetul funcționează în contra opreliștei guvernului, a fost trimis acum comitele suprem din Dobâca, *Béldi Ferencz*, ca comisar special la Sibiiu, cu îndrumarea, să aresteze pe toți membrii comitetului român și să pună mâna pe toate scrisorile ce le va afla la ei.

În noaptea spre 18 August într'adevăr au fost arestați profesorii *Laurian* și *Balașescu*, ear' *Simeon Bărnufiu* a scăpat numai cu fuga de soartea aceasta.

Știrea despre arestarea acestor doi iubiți fruntași ai poporului român s'a lățit ca fulgerul în toate părțile și în ziua următoare Sibiiul era plin de Români, veniți în cete din satele de prin prejur, ca să-și scoată conducătorii din temniță. A mers o deputațiune la comandantul militar, baronul *Puchner*, cerându-'i punerea în libertate a celor arestați. Deputația a fost primită foarte bine și baronul *Puchner* a liniștit-o promițând, că va face tot posibilul ca cei arestați să fie puși în libertate, și în scopul acesta va scrie numai decât comisarului guvernial din Cluj, baronului *Vay Miklos*.

În Sibiiu domnia o frică nespusă. Venise vestea, că Românii vin cu miile din toate părțile și că au înaintat până la *Apoldul-mare*. Temându-se de urmări grave, comandantul militar *Puchner* n'a mai așteptat răspuns dela *Cluj*, ci a plecat la *Alba-Iulia*, ca să vorbească în persoană cu comisarul guvernial, baronul *Vay*, despre care auzise că se află acolo.

Românii s'au fost liniștit și așteptau din zi în zi eșirea fruntașilor lor din temniță. Așteptând însă zădarnic mai multe zile, în 25 August

a mers de nou o delegațiune la comandantul militar, pentru a solicita eliberarea arestaților. Baronul *Puchner* nu sosise acasă dela Alba-Iulia. Delegația a fost primită de cătră substitutul seu, generalul *Pfersmann*, care a promis, că dacă până la șapte ore seara nu primește ordin în chestia aceasta, va pune în libertate pe cei arestați din propria sa inițiativă și putere.

Așa s'a și întemplat.

Seara, la orele 7, întreg Sibiiul era îndesat de Români, ear' cei doi fruntași, *Laurian* și *Balașescu*, când au eșit din temniță au fost ridicați pe brațe și între aclamări puternice au fost duși la hotel, unde apoi *Laurian* a rostit o vorbire înflăcărată poporului, făcându-'l să înțeleagă, că arestarea fruntașilor sei nu s'a făcut din ordinul împăratului, și nici din partea regimentului împărătesc, ci din partea guvernului unguresc, care e dușman de moarte națiunii române.

În ziua următoare în triumf au fost duși profesorii *Laurian* și *Balașescu* la *Orlat*, unde se afla și *Bărnuțiu*, și unde s'a contemplat ținerea unei adunări mari de popor, la care se iee parte toate comunele aparținătoare la regimentul român de graniță numărul I.

Adunarea era plănuită pe 27 August, dar' întârziind încuviințarea comandai militare, abia s'a putut ținea în *10 Septembrie*.

Adunarea a fost bine cercetată, ear' hotărârile luate din partea ei sânt cuprinse în petițiunea înaintată Monarchului pe cale oficială. Petițiunea era următoarea:

„Maiestatea Voastră! De secole națiunea română din Ungaria și Ardeal ține cu credință la tron, la dinastie și la întregitatea monarchiei.

Ori-cât de greu era apăsată națiunea aceasta prin rușinea de-a nu 'i-se recunoaște naționalitatea și prin sarcinile purtate ca națiune supusă, rușinea și sclăvia n'au putut sgudui și nimici credința ei și rămânerea ei în cadrele ordinii legale, pentru-că fiecare Român aștepta dela iubirea părintească a împăratului seu îmbunătățirea sorții sale și recunoașterea drepturilor sale naționale.

Când M. Voastră cu grație imperătească și bunăvoință părintească a promis la începutul anului acestuia constituție nouă, liberă, și a dărâmat zidul despărțitor pe care-'l ridicase aristocrația încăpățînată între iubirea și poporul M. Voastre, — a luminat și neamului nostru o rază de speranță și noi vedeam în națiunea noastră un planet credincios în jurul soarelui luminos: mărirea și puterea Austriei.

Dar' abia simțisem primele raze luminoase și încălzitoare, și earăși s'a răspândit întunerecul în noi și în jurul nostru, prin o naționalitate, care desbinându-se de cătră monarchia austriacă, în urma dorințelor păgubitoare separatistice, vrea să ne tragă după ea și să ne răpească toate binefacerile pe cari le așteptăm noi dela monarchia rămasă integră. O naționalitate, care neînțelegând mersul și glasul timpului, amețită de sbierăturile proprii, în locul privilegiilor de statură vrea să introducă privilegiile pe seama naționalității proprii, și prin aceasta să omoară în marele seu regat egalitatea, libertatea și frățietatea. O naționalitate, care prin nedreptățile sale face din cetățeni pacinici rebeli, din familii bine situate cerșitori, ear' dintr'o țeară înfloritoare — sălaş pe seama morții.

Buimăciți am stat și am admirat mult aparițiunea aceasta, sperând mereu, că înțelepciunea Maiestății Voastre va pune în sfârșit capăt acestor rele. Dar' ni-s'a rupt, fără ajutor, chiar și legătura care ținea Ardealul strâns legat de Austria, prin decretarea uniunii cu Ungaria. Zădarnic răsună după ajutor glasul naționalității noastre în contra unui act politic, prin care noi suntem tratați ca obiect, ca sclavi!

Dar' ori-ce se se fi întemplat, nimic nu putea și nu poate clătina încrederea noastră în M. Voastră, și noi sperăm și acum, că M. Voastră veți apăra libertatea și naționalitatea noastră față de volnicile actualului guvern maghiar, că ne veți ținea ca pe un popor credincios în legăturile întregii monarchii a M. Voastre, și nu veți lăsa să fim asupriți de o rassă arogantă, care nisuește la ruperea de cătră monarchie.

După-ce frații noștri din părțile provinciale numai pentru alipirea și ținerea lor la Austria și pentru antipatia lor față de aspirațiunile separatistice ungare sânt rău urmăriți, șicanați, arestați, batjocoriți și torturați: ne-am adunat noi, grănițerii, cari mai stăm sub scutul legilor și al judecătoriilor imperiale-austriace, până-când nu vom fi despoiați de ele, — cu aprobarea autorităților noastre, pentru a discuta și a ne sfătui, ca cetățeni credincioși de stat, ca ostași cari nu se tem de moarte, asupra situației noastre și asupra raporturilor noastre față de tronul M. Voastre, și concludul nostru luat în unanimitate este acela, de-a ne supune situația deciderii M. Voastre.

Nu vrem alta, decât aceea-ce a promis M. Voastră celorlaltele popoare, chiar și poporului care în orbă sa a ridicat armele asupra tronului. Rugăm numai pe M. Voastră, să nu ne eschidă pe noi dela

unitatea monarhiei și a armatei M. Voastre. Rugăm pe M. Voastră, să ne facă părtași de binefacerile pe cari le pregătește înțelepciunea și umanitatea ministerului austriac al M. Voastre și parlamentul din Viena pe seama tuturor naționalităților.

Nu voim privilegii, ci numai drepturi egale cu toate celelalte națiuni.

Voim, ca din noțiunea: egalitate, libertate, frățietate, nu numai să sugem mierea, numai pentru noi, ci să purtăm toate sarcinile necesare pentru realizarea ei, toate sarcinile, în mod egal și neștirbite. cari sînt necesare gloriei M. Voastre, întemeierii sigure a domniei M. Voastre, și sînt necesare pentru mărirea monarhiei și fericirea tuturor popoarelor M. Voastre.

Pe seama persoanelor noastre cerem numai libertățile pe cari le are fiecare cetățean austriac, pentru stările noastre de lucruri numai schimbarea care se naște din sistarea raporturilor de supunere, pentru biserica noastră numai egala îndreptățire cu toate celelalte confesiuni.

Ca grănițeri dorim numai ușurările pe cari M. Voastră, după esaminarea potrivită, făcută prin oameni pricepători și prin autoritățile noastre însăși, veți afla că se pot acorda tuturor grănițerilor, fără deosebire de naționalitate.

Înainte de toate însă ne rugăm să fim eliberați de sub supremația naționalității maghiare, să ni-se deo o constituțiune, care să corăspundă noțiunii libertății și egalității de persoană și naționalitate, și să corăspundă dependenții acestora de întreaga monarhie; constituție, care să nu mai formeze între noi și M. Voastră, între naționalitatea noastră și monarhie, zid care împedecă unitatea și încrederea.

Rugăm pe M. Voastră, ca până-ce vor pută fi regulate aceste raporturi, să ne acordați preagrațios scut și asigurare pentru drepturile noastre dripite, pentru frații nostri întemnițați, pentru averea noastră amenințată și pentru familiile noastre pline de îngrijire, — prin instituirea unei comisiuni imperiale, care să nu fie implicată în interesele separatistice și de asupraire ale acelei naționalități.

Maiestatea Voastră! Nu esistă Român, care să nu fie gata a-și da averea și sângele pentru M. Voastră, pentru monarhie și pentru ori-care naționalitate asupra și vătămată din marea patrie.

Ascultă Maiestate aclamările credinciosului popor al M. Voastre, din sînul căruia nu să va stînge aducerea aminte de eliberarea făcută prin M. Voastră, nici în generațiunile cele mai îndepărtate!

Nu cerșim ajutor material. M. Voastră se-și spună numai voința și naționalitatea română va avea atâta putere să esecutive acea voință în contra tuturor răscoalelor trădătoare ale altei naționalități.

Ordonăți Maiestate, și se vor afla destui Români, cari vor esecuta poruncile M. Voastre!

Nu lașitatea, nu sentimentul de-a fi slabi, ci respectul față de lege, necondiționata stimă față de poruncile M. Voastre ne-au pus în dosul stavilelor după cari stăm și astăzi, așteptând ca M. Voastră să le deschidă în mod legal. *Orlat*, în 11 Septemvrie 1848. *David Ursu* m. p., sublocotenent, *Anton Vestemean* m. p., preot, *Mihail Novac* m. p., sublocotenent, *Ioan Banciu* m. p., învățător, *Ioan Moldovan* m. p., preot, *Constantin Stezar* m. p., învățător, — ca plenipotențiați ai regimentului de graniță numărul I.⁴

Tonul energie în care e ținută petițiunea aceasta ne face să înțelegem amărăciunea de care erau cuprinși toți cei-ce au luat parte la această adunare românească, presidată de însuși comandantul regimentului, baronul *Rauber*, și la care s'au prezentat delegați dela toate companiile regimentului, precum și mulțime de oameni din comunele provinciale, cari nu aparțineau regimentului de graniță.

E de notat, că optzeci de comune provinciale au cerut cu ocasiunea aceasta să fie militarisate, pentru a pute apăra tronul și dinastia!

*

A doua adunare românească a fost ținută în zilele din 13 și 14 Septemvrie, în *Năsăud*, din partea reprezentanților tuturor comunelor aparținătoare la al doilea regiment român de graniță.

Avem să mergem puțin îndărăt, și să înregistrăm, că grănițerii români din acest regiment au ținut adunare și în 10 Iulie, la care au participat câte doi delegați din fiecare comună grănițerească, apoi preoții și învățătorii, în frunte cu vicarul. Adunarea s'a ținut în cimiterul bisericei românești din *Năsăud*. S'a votat în ea o rugare către Monarchul, în care se descoper toate gravaminele și toate dorințele grănițerilor români.

Despre petițiunea aceasta a făcut pomenire *Alexandru Bohățiel* în comisiunea unionistă care 'și-a ținut ședințele în Pesta, cerând ca postulatele grănițerilor români din regimentul II. să fie ținute în vedere din partea guvernului unguresc. În petițiunea aceasta se cereau următoarele lucruri:

1. Conservarea și asigurarea naționalității, religiunii și limbii noastre, chiar și în armată.

2. Dispunere liberă asupra pământurilor supuse până aci unor legi restrângătoare de drepturi.

3. Rămânerea în posesiunea grănițerilor a tuturor pădurilor, munților și a pășunilor.

4. Toate venitele să fie ale regimentului.

5. Avera comunelor și a bisericilor să fie manipulată priu grănițeri, sub controla unei comisiuni de supraveghere, pusă sub presidenția colonelului.

6. Din fondul de montură să se dea stipendii tinerilor talentați.

7. Ofițeri în regiment să fie numiți numai aceia, cari cunosc limba națională românească.

8. Pe lângă școalele de acum grănițerești să se mai ridice o școală matematică și să se aplice și un profesor maghiar.

9. Sistarea monopolului și întrebuintarea ordonanțelor numai în chestii oficiale.

10. Antistiile comunale să fie investite cu drept de judecată în chestii economice și polițiale.

11. Procesele de miezuine să fie rezolvate prin o comisiune imparțială.

12. De pe teritorul regimentului să meargă doi deputați la dieta ungară.

13. Să nu se mai dea lemne din pădurile grănițerilor pe seama oficiilor și pe seama ofițerilor.

14. Preoții români să fie plătiți din cassa statului.

15. Grănițerii să nu fie împedecați în exploatarea minelor de sare din apropierea lor.

16. În listele de conscriere să nu se mai treacă starea de mai nainte a respectivului.

17. Constituția pe care li-se cere se pună jurământul să li-se publice în limba națională română.

18. Regimentul să se numească în viitor *regimentul român nrul II*.

19. Alte dorințe le vor exprima grănițerii cu altă ocasiune.

20. Punctele acestea să fie înaintate M. Sale pe cale oficială.

Tot din istoria acestui brav regiment e bine să mai cunoaștem următoarele:

În Iulie ministrul de războiu dispusese, ca primul batalion al acestui regiment să meargă să lupte în contra Sârbilor din Bacica. Batalionul a plecat din Năsăud, și ajungând în *Deeș*, generalul

Jablonszky 'i-a cerut să pună jurământul pe constituția maghiară, după-cum suna ordinul guvernului unguresc. Grănițerii români au declarat însă, prin doi sergenți, trimiși ca delegație la generalul *Jablonszky*, că dacă e de lipsă să depună batalionul și a doua-oară jurământul, îl depune numai după formula veche, pentru-că ei, grănițerii români, sînt gata să-și verse sîngele numai pentru împăratul și casa domnitoare, pentru nimeni altul.

Și așa a rămas. Batalionul n'a fost jurat de nou. Ajuns la *Seghedin*, batalionul a fost comandat la *Becea-veche*, pentru a lupta contra Sîrbilor, dar' batalionul s'a opus de nou, și a zis, că nu poate lupta contra oamenilor cari apără același steag împărătesc pe care îl apără batalionul. A fost trimis la *Solnoc*, de aci la *Vaș*, și apoi la *Pojon* acest batalion *inderătnic*, car' în cele din urmă a ajuns la *Pesta*, unde toți soldații au fost internați în *Neugebäude*.

Premițînd acestea, trecem la adunarea grănițerească din *Năsëud*. În fruntea regimentului se afla ca comandant vicecolonelul *Urban*, care a convocat la *Năsëud* delegați din toate comunele și companiile aparținătoare la acest regiment, în scopul să le asculte cererile și dorințele.

S'a adunat lume multă la *Năsëud*, și în cele două zile cât a durat consultarea, în *13 și 14 Septembrie*, s'au luat la protocol toate cererile grănițerilor.

Protocolul, înaintat pe cale oficială Monarchului, avea următorul cuprins:

— *Protocol*, luat în *Năsëud*, în *13 și 14 Septembrie*, la regimentul al doilea de graniță român.

Cererile regimentului:

1. Ne lăpădăm cu totul de ministerul unguresc și rugăm onorata comandă a regimentului, să nu mai primească în viitor porunci dela acest minister, și nici pe cele primite pînă acuma să nu le esecutive, și anume, din următoarele motive:

a) Ministerul acesta a avut îndrăsneala să trimită, în numele națiunii maghiare, nu numai la Paris doi delegați pentru-ca să salute republica franceză, ci și la parlamentul din *Frankfurt* asemenea doi delegați, întocmai ca o putere suverană, pentru a face parte din adunare.

b) A declarat ministerul acesta, că în cazul unei rupturi între Austria și Germania, n'are să conteze Austria la ajutorul Ungariei.

c) Tot așa cum ei (Maghiarii) au trimis reprezentanți fără știrea și învoirea Monarchului și a ministerului austriac, se pregătesc acum să primească reprezentanți străini în capitala lor Budapesta.

d) Ministerul unguresc nu a dat ajutor monarhiei ca să poarte războiul în contra Italiei, ba a rechemat chiar la izbucnirea războiului în Italia toate regimentele aflătoare acolo, ear' prin aceasta a potențat primejdia pentru întreaga împărăție, acordând esențial sprigin inamicului.

Din toate acestea rezultă clar și la înțeles, că prin pașii și prin dispozițiile acestea, cari aparțin numai suveranilor, se pregătește desbinarea Ungariei de către monarhia întreagă, în contra cărei trădări, noi, grănițerii, ca adicți credincioși ai monarhiei întegre, și amăsurat misiunii noastre de-a menține, cu cealaltă parte a armatei, indivisibilitatea imperiului, ne simțim datori a pași energetic și cu toată făria.

e) Ministerul unguresc, uitând principiul libertății, egalității și frățietății, pe care însuși 'l-a proclamat, a octroat celorlalte naționalități nemaghiare din Ungaria și țerile anexe limba maghiară în biserică și în școală, ba la regimentele ungurești a căutat să introducă limba aceasta ca limbă oficială, fără a lua în considerare, că prin aceasta se atacă unitatea armatei. Tocmai aceasta forțare de limbă a fost cauza, că în Ungaria-de-jos a erupt războiul civil, fapt ce nu poate fi prin nimica justificat.

f) În Ardeal cele mai nevinovate mișcări ale naționalității române sânt urmărite cu asprimea statariului, deși ele nu au alt scop, decât asigurarea îndreptățirii egale pe seama acestei naționalități, cu toate celelalte. Dovadă despre aceasta e faptul, că pe când fruntașii români, cari urmăresc tocmai numai acest scop, sânt persecutați și întemnițați ca răsvrătitori, și fără ascultare și sentență sânt ținuți în temniță, — în privința aceasta presei maghiare 'i-se dă libertatea cea mai nemărginită pentru a răspândi cele mai mari minciui și calumnii în contra națiunii noastre. Pe scurt, domnește în contra Românilor un perfect terorism maghiar.

2. Uniunea Ardealului cu Ungaria a fost proclamată în mod volnic în ultima dietă, fără a se avé în considerare protestarea poporului român, care formează majoritatea covârșitoare a populațiunii din Ardeal. Sașii, și chiar majoritatea din Ungurii Ardealului, nu au fost învoiți cu actul acesta. Și dacă atunci nu 'i-s'au opus, s'a întâmplat numai la intimidările venite din partea fracțiunii din care a eșit actualul ministeriu unguresc.

Protestăm deci în mod solemn în contra acestei uniuni, și ne rugăm, ca ea să fie în curénd revocată, și un guvern provisoriu, ai cărui membri să fie luați dintre Unguri, Sași și *Români*, în număr

egal, să fie instituit, ear' dieta să fie convocată într'un oraș care să nu fie unguresc, compunându-se din reprezentanți ai poporului, aleși numai pentru dieta aceasta, după o modalitate stabilită din partea guvernului, cu considerarea raporturilor numerice dintre aceste națiuni.

La unirea a două provincii dintr'o monarchie se cere necondiționat, după părerea noastră, consentimentul celorlalte provincii din stat, — cu un motiv mai mult deci, că noi sîntem îndreptățiți să cerem revocarea acestui act.

3. Onorata comandă de regiment să binevoiască a permite mergerea deputațiunei noastre la M. Sa, decisă în adunarea din 10 Iulie a. c. și împedecată probabil în urma machinațiunilor ministerului unguresc de-a pute pleca la Viena. Și aceasta o cerem cu atât mai mult, fiindcă numai pe calea aceasta pot fi liniștite spiritele agitate în măsură atât de mare la poporațiunea noastră.

4. Știm din isvor sigur, că batalionul nostru prim, plecat în 23 Iulie anul acesta pentru a merge în Ungaria, din motivul, că n'a voit să iee parte la rășboiul civil, provocat de ministerul unguresc, și anume în favorul Ungurilor și în contra grănițerilor ilirici, cari țin cu credință neclintită la casa împărătească austriacă, — a fost tras în cercetare judecătorească, și anume la ordinul acestui ministeriu. Rugăm deci pe M. Sa împăratul, să se indure a detrage ministerului unguresc acest cerc de activitate, pe care predându-'l ministerului austriac, să dispună după preaînalta chibzuială în privința batalionului nostru.

5. Pentru a ne dovedi alipirea credincioasă cătră preaînalta casă împărătească ne rugăm, ca al doilea batalion, care se află acasă, să fie întrebunțat, în unire cu primul batalion, întru apărarea integrității monarchiei, în afară de hotare, și imediat să se formeze, ca la regimentele confiniare de sus, un al treilea batalion. Și chiar și asupra acestuia să binevoiască a dispune ministerul austriac după trebuință, în afară de hotarele patriei, dat fiind, că deasa noastră poporațiune ne permite să formăm în cas de necesitate un al patrulea, și chiar și un al cincilea batalion, și vom pute totuși să facem și slujbele interne, deși poate-că numai cu arme proprii.

6. Maiestatea Sa împăratul să binevoiască a concede, ca ambele regimente valache să schimbe acest nume ce dă ansă la multe observări glumețe cu numirea corășpunzătoare originei lor de *»Regimente române«*.

În fine, nu putem lăsa neamintit faptul, că împrejurarea, că de pe toate edificiile oficiale, aflătoare în provincia aceasta, pe cari

scelipea de pe vremuri pajura împărătească cu vulturul, drept mărturie despre unirea noastră de peste două sute de ani cu împărăția, acest semn de suveranitate austriacă împărătească a fost delăturat în mod volnic, pe unele locuri chiar cu forța, mai fiind și batjocorit: ne îndreptățeste a crede, că Ungaria chiar prin aceasta s'a scos pe sine în mod faptic de sub suveranitatea austriacă, și noi nu ne putem considera deci de datori a ne supune poruncilor ministerului unguresc, în detrimentul monarhiei unitare și întreg.

Aceste puncte de rugăminte, cetite nouă și explicate din cuvânt în cuvânt în limba noastră maternă, de noi înșine înșirate, — le subscriem cu mâna noastră proprie și cu semnul crucii, și ne rugăm, ca ele să fie aduse cu posibilă urgență la cunoștința prea înaltă a M. Sale împăratului, esoperându-ni-se și o încunoștiințare, dacă cele 1913 puști cu cremene, luate dela noi pentru a fi depuse în arsenalul dela Alba-Iulia, cu, sau fără știrea M. Sale au fost întrebuițate pentru înarmarea gardelor naționale din Ardeal (ungurești)? La tot casul însă ne rugăm, ca puștile acestea să ni-se redea nouă, pentru a ne înarma noi cu ele, eventual să ni-se dea tot atâtea alte puști“.

Urmează subscrierile și apoi autenticarea protocolului, făcută prin următoarea clausulă: „După depunerea tuturor subscrierilor și a semnelor crucii, protocolul a fost încheiat prin următorii membri din comisiune: *Leontin Luchi m. p.*, locotenent, adjutant de regiment. *Wilhelm Binder m. p.*, căpitan. *Adolf Stock m. p.*, sublocotenent. *Adalbert Rosenbaum m. p.*, locotenent, auditor, ca actuar. *Johann v. Hatfaludy m. p.*, major, ca president“.

Cererile acestea au fost turnate apoi și într'o petițiune, pe care delegațiunea regimentului, atinsă în protocolul de sus, a prezentat-o Monarhului în ziua de 19 Octomvrie 1848.

Delegațiunea, care a prezentat Monarhului petițiunea aceasta, a primit în scris următorul răspuns, pentru a-l duce trimițătorilor de acasă:

„Pentru a vă pute legitima înaintea trimițătorilor D-voastre, vă asigur prin aceasta, că M. Sa preabunul nostru Monarch, în audiența dată D-voastre în 19 curent, s'a îndurat a vă da următorul răspuns: Rugămintea așternută mie de cătră deputații din al doilea regiment român de graniță din Transilvania, pentru a li-se ridica mai multe apăsări cari le îngreunează soarta, am primit-o de bună, și din ea am văzut cu bucurie sentimentele de neclintită credință de cari sânt însuflețiți rugătorii. *Sânt silit acum odată încă a-'mi*

esprima durerea, că împrejurările de față nu permit, ba fac chiar cu neputință luarea în examinare a singuraticelor puncte și luarea cuviincioaselor măsuri. Am însă cel mai statornic cuget, ca imediat cum se va oferi ocasiunea, să se iee rugămintea în considerațiune și spre acest scop pregătirile cuvenite să se pună în lucrare. *Olmütz, 20 Octomvrie 1848. La preainaltul ordin : principele Lobkovicz, m. p., adjutantul general al M. Sale“.*

*

A *treia* adunare românească a fost cea din Blaj, ținută la 25 *Septemvrie*.

Știrea despre ținerea celor două adunări grănițarești s'a lățit grabnic prin toate părțile Ardealului, și Românii au început a simți necesitatea unei întruniri mai mari, — ca cea din 3/15 Maiu, și au început a se aduna, fără nici o convocare, ei de ei, la Blaj, pentru a ținea acolo a *doua mare adunare națională* în anul acesta. Unii au mers dela *Orlat* de-adreptul la Blaj.

De astă-dată Românii s'au prezentat înarmați, gata pentru ori-ce eventualitate.

Încă în 16 *Septemvrie* se aflau în Blaj ca la două mii de oameni, cari au trimis în ziua următoare doi delegați la Cluj, să ceară dela guvern imediata eliberare a lui *Micheș*, care și acum era întemnițat, și a preotului *Simeon Balint*, arestat de curând, — și să ceară și învoirea, ca poporul român să mai țină o adunare națională pentru a se consulta asupra necazurilor sale.

Baronul *Vay Miklós*, comisar guvernial peste Ardeal, a mers în persoană la Blaj și a început să amenințe poporul cu tunuri și cu puștile *Săcuilor* dacă mai ascultă de agitatori și nu se cară îndată acasă. Răspunsurile categorice și energice ale Românilor 'l-au pus însă pe gânduri, și comisarul a slăbit numai decât din asprimea vorbelor când a auzit că a sosit la Blaj și *Avram Iancu* și *Axente Sever*, cu șase mii de *Moți* bine înarmați.

Românii se aflau pe *Câmpul libertății* în ziua de 22 *Septemvrie*, când baronul *Vay* a mers la ei, însoțit de comandantul trupelor trimise la Blaj, majorul *Clococean* (Român, și 'i-a rugat *să-i comunice toate dorințele poporului român*, pentru-că el vrea să le împărtășească Monarchului. Așa s'a și făcut.

Baronul *Vay* a plecat în 23 *Septemvrie* la Cluj, ear' Românii, al căror număr creștea mereu, țineau în fiecare zi sfături pe *Câmpul libertății*.

În 25 Septembrie s'a ținut apoi *adeverata adunare națională*, despre care s'a compus următorul proces verbal:

... .. spre a se înțelege despre starea sa cea tristă, și spre a se adresa la locurile mai înalte pentru îndreptarea ei.

Poporul *cere* :

1. Ca sistema teroristică să înceteze, statariul să se desființeze, și să se introducă earăși ordinea legilor în țeară.

a) Ca stoarcerile și jafurile cari au urmat din sistema teroristică, precum închiderea vitelor, luarea instrumentelor de economie, a armelor, și altele, să se repareze îndată, dându-se înapoi.

b) Ca cei-ce s'au prins dela introducerea sistemii teroristice din toate clasele societății, țărani, cetățeni, învățați ș. a., să se sloboadă îndată.

2. Ca de aici înainte să nu se mai întrebuițeze de loc măsuri teroristice.

a) Ca să înceteze toate prigonitorile, și de acum înainte să nu se mai prindă nimenea fără arătarea legiuită a vre-unei vine criminale. Nimenea să nu se mai subtragă dela judecătorul seu ordinar. — Noi *protestăm în contra tribunalului incuizițional*, care era să se înființeze la Oșorhei, după porunca ministerului unguresc.

b) Ca de acum înainte să nu se mai trimită esecuțiuni militare pe sate, ca să nu se mai lase drumul deschis diregătorilor din comitate spre a face fapte nedrepte și nelegiuite.

c) Ca să înceteze tot felul de robote spre a nu mai lăsa drum deschis apăsărilor și jafurilor fostilor domni de pământ și diregătorilor din comitate, până la numirea unei comisiuni urbariale.

d) Ca să nu se mai îngădue diregătorilor din comitate a mai pune în lucrare vre-o lege neîntărită de M. Sa împăratul, cum este legea de recrutare cea de acum.

3. Pentru siguranța publică în satele și ținuturile române să se înființeze acum *gardă națională română*, după îngăduirea apriată a M. Sale, a împăratului. Spre înarmarea ei, poporul român cere dela înaltul general-comando atâtea arme: puști, tunuri, săbii, tobe ș. a. câte s'au dat Ungurilor spre scopul acesta.

4. Să se numească o comisiune mestecată din Români, Unguri, Sași, țărani, cetățeni și învățați, — care să cerceteze și să judece,

să despăgubească și pedepsească toate stoarcerile, jafurile, prigonirile, arestările, violențele, ociderile, ș. a. câte au urmat din sistemul teroristic.

5. Să se numească o comisiune urbană din toate națiunile și clasele de oameni, care să cerceteze și să aplaneze toate certele și pricinile între fostul domn de pământ și între țeranul care e acum om liber (slobod).

Poporul român, rezimat pe jurământul depus în 15/3 Maiu pe *Câmpul libertății*, să țină tare de drepturile sale naturale și civile, de hotărârile adunării naționale generale, și prefacă hotărârile celor două regimente de graniță române de-ale sale. Însă lapedă și declară de nule toate acelea pasuri (subscrieri pentru uniune, alegeri de deputați pentru dieta ungurească ș. a.), pe cari le-au făcut unii oameni înșelați, din acel timp încoace, în contra acelor hotărâri generale și în contra jurământului depus. În urma acestora declară:

1. Că *nu vrea să recunoască uniunea Transilvaniei cu Ungaria*, în contra căreia a protestat mai înainte, și n'a luat parte în dietă la desbaterea acestei întrebări.

2. Că *nu vrea să recunoască pe ministerul unguresc*, ca o urmare a uniunii.

3. Că vrea să stea de-adeptul numai sub Maiestatea Sa împăratul și sub ministerul său cel împărătesc, și până la altă întocmire să primească poruncile mai înalte prin înaltul general-comando.

4. Cere dela Maiestatea Sa să 'i-se deschidă cât mai curând *adunarea națională generală*, ca să se poată înțelege mai departe despre interesele sale naționale, și *să se întărească comitetul național*, care s'a ales de adunarea din luna lui Maiu, și s'a prigonit de guvernul unguresc în modul cel mai neomenesc.

5. Cere să se deschidă cât mai curând *dieta transilvană* compusă din deputați români, germani, (sași) și unguri (sécui), aleși după proporțiunea sufletelor fiecăreia dintre numitele națiuni, spre a se înțelege mai departe despre starea viitoare a țării.

6. Poporul român *proclamă constituțiunea împărătească austriacă*, care să aibă putere și pentru Transilvania.

7. Cere un *guvern provizoriu pentru Transilvania*, compus din membri români, germani și unguri, aleși după proporțiunea sufletelor fiecăreia dintre numitele trei națiuni, care să gubneze și să administreze trebile țării până la alegerea unui guvern permanent.

Să trăească constituțiunea austriacă!

Blaj, 25/13 Septemvrie 1848. Poporul Român adunat la Blaj.

La adunare au luat parte și fruntașii *Sim. Bărnăușiu, Treb. Laurian* și *Papiu Ilarian*, cari au plecat din Sibiiu însoțiți de locotenentul *Novac* și de alți grănițeri din regimentul român nrul I., pentru-ca să fie apăsări în călătoria lor în contra urmărilor venite din parte unguerească.

Iancu a plecat după adunare cu întreaga sa trupă acasă, în Munții-Apuseni, ear' *Axente* era să plece cu alți șase mii de Români la Sibiiu, pentru-ca prezentându-se la comandantul militar să ofere împăratului serviciile poporului român sub condițiunea, ca comanda militară să provadă trupa improvisată cu munițiune, arme și cu ofițeri.

Planul acesta însă s'a schimbat, pentru-că în preseara plecării spre Sibiiu a sosit la Blaj generalul *Schurter* din Sibiiu, și informându-se despre rezultatul adunării Românilor, a căzut de acord cu fruntașii români asupra pașilor ce vor fi de luat în viitor.

La Sibiiu a mers numai o delegațiune de 22 membri, pentru a preda comandantului militar protocolul adunării naționale, și pentru a-î comunica și cu gura dorințele Românilor.

În fine tot după adunarea aceasta s'a luat hotărîre și despre alegerea unui nou comitet în locul celui ales în Maiu, care să fie compus numai din șase membri, și să fie subordonat comandantului militar. Comitetul acesta a primit numirea de »comitet de pacifi-cațiune .

Adunarea a avut și rezultatul îmbucurător, că *Micheș* a fost pus în libertate la 29 Septemvrie, împreună cu popa *Balint*.

Delegațiunea adunării a fost primită în audiență din partea comandantului militar din Sibiiu în 3 Octomvrie. Primirea s'a făcut cu mare solemnitate.

Erau de față toți generalii aflători în Sibiiu. Comandantul *Puchner* era bolnav în pat, și de acolo a întrebat pe toți membrii deputațiunii despre dorințele lor, și în special pe țărani. Toți și-au exprimat nemulțumirea și temerea pentru *uniune*.

— „Dacă puținii Unguri dela noi, — zicea unul din deputațiune, — au tratat cu noi în mod atât de tiranic, ce vor face ei cu noi acum, când au dat mâna cu Ungurii din țeara unguerească, cari sînt mai numeroși? Ungurii au planuri pécătoase. Cu ajutorul nostru ar vrea ei să subjuge popoarele credincioase M. Sale, ca după aceea să întoarcă armele în contra noastră, ear' dacă se vor fi întărit bine, să se desfacă și de cătră împăratul. Dar' noi vrem să rămânem

totdeauna credincioși împăratului nostru. De aceea vrem să fim supuși deadreptul împăratului, să fim guvernați de ministerul seu împărătesc și să fim puși sub scutul constituției imperiale“.

Baronul *Puchner* a promis că va face tot posibilul, pentru-ca *multele rane ale poporului român să fie vindecate*; și a mulțumit conducătorilor pentru frumoasa ordine în care a decurs adunarea, ear' poporului 'i-a dat sfatul, să asculte și mai depărte de conducătorii sei, cari au înscenat adunarea aceasta și cea din Maiu.

Aceleași asigurări și semne de bunăvoință întru sanarea relelor din țeară, pe cari le-a dat delegațiunii, a ținut baronul *Puchner* să le aducă și la cunoștința întregului popor român din Ardeal, adresându-'i următoarea călduroasă *proclamațiune*:

— »*Românilor!* Voi ați desbătut în mijlocul fraților adunați concesiunea cea declarată de Maiestatea Sa împăratul nostru cel fericitor de popoare, adecă, că „la fiecare națiune din întreaga monarchie austriacă se se garanteze drepturi deopotrivă și respect frățesc între dinsele prin constituțiunea destinată“.

După aceasta ați așternut rugămintele voastre înaintea Tronului, ca și voi să fiți luați în asemenea băgare de seamă, și ați arătat temerea voastră în privința elementelor cari v'ar face să vă îndoiiți despre înființarea acestui dar prețios al împăratului în această țeară.

Voi, Românilor! *puteți fi deplin încredințați, că veți ave drepturi deopotrivă cu celelalte națiuni, precum ați cerut.* Deci se nu vă temeți nici-decum, că vi-se va întâmpla din contră, și se nu arătați această temere nici într'un chip, care ar pute să deie prepus de putere silnică.

De când ați așternut înaintea Tronului acele rugămintele, ați arătat plângeri, că frații vostri români sînt desprețuiți, batjocoriți, neapărați, apăsăți de cereri nedrepte din partea asupritorilor, și tractați în modul cel mai rău. Voi ați desbătut și aceste plângeri în adunările voastre, în cari unii vor să vadă un fel de cugete și porniri neliniștitoare în contra altor națiuni.

Nici o autoritate așezată în țeară pentru rîndul bun și siguranța publică nu va lăsa, ba nici nu-'i este iertat a lăsa neascultată o cerere făcută în pace și liniște de cătră ori-ce locuitor al țării acesteia, fie de ori-ce națiune va fi, ci trebuie totdeauna să 'i-se deie o rezoluție cuvenită. Aceasta a fost părerea mea, care o am spus deputațiunii, care s'a arătat înaintea mea în zilele trecute, când aceea a cerut dela mine, în numele tuturor fraților vostri români, apărare

și protecțiune în contra răutăților mai sus arătate. Eu v'am dat rezoluțiune, după care puteți să fiți încredințați despre protecțiunea diregătorilor țării și a mea, că veți fi apărați de nedreptate, de desprețuire și de batjocură, și *vi-se va da respectul cuvenit drepturilor voastre*, încât purtarea voastră cea liniștită și omenoasă vă dă drept spre aceasta. *Causele și plângerile voastre trebuie să se asculte și să se îndrepteze*, sau să se deie mai departe de către diregătorile civile. Însă dacă nu s'ar face aceasta, *voi se vă îndreptați la locuri mai înalte pentru ajutorul ce vi-se cuvine*.

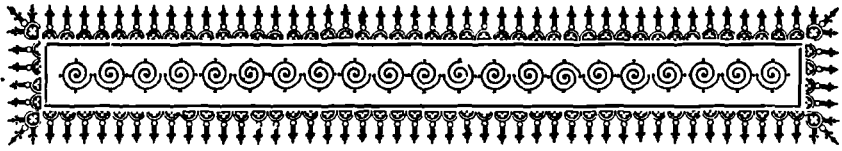
Deci fiți încredințați despre protecțiunea cea dreaptă sub condițiunile cari vi-le-am făgăduit, și pe cari voi să le împliniți și să nu vă depărtați dela calea legii prin nici o întâmplare în țeară, și să nu vă abateți la neorîndueli, cari ar pute să primejduiască siguritatea personală și averea cuiva. Plătiți bucuroși dările voastre, cari vă sînt cunoscute, căci nimic nu vi-se va cere pe nedreptul.

Acesta e sfatul meu cel prietenesc și părintesc! Dacă veți urma după dînsul, zilele cercării celei mari, care amenință toate popoarele, le veți petrece cu biruință, cu cinste și cu credință, și prin urmare cu ușurință în Domnul, spre seninarea și luminarea viitorului nostru celui mai fericit.

Purtarea voastră să fie povățuită de încredințarea în prevedința dumnezească și în autoritățile țării voastre! Aceasta este dorința mea, pe lângă sfatul de mai sus.

Sibiu, 9 Octomvrie 1848. *Baron Puchner* m. p., Feldmarșal-locotenent, general-comandant din Ardeal“.

Manifeste și decrete împărătești.

Situația în Ungaria era din cele mai critice. Guvern nu era, pentru-că dimisionase, precum demisionase și palatinul Ștefan.

Comisiunea de șase, aleasă din partea dietei pentru a conduce afacerile țării până la numirea unui nou minister, s'ă constituise ca comitet de apărare, sub presidenția lui *Kossuth Lajos*.

În lipsă de guvern, în lipsa unui om de încredere, care să țină legătura între Monarch și popoarele sale credincioase. împăratul nu putea să vorbească cu supușii sei decât numai de-a-dreptul, fără mijlocitori.

Le-a adresat deci în 22 Septemvrie următorul *manifest*:

» *Cătră popoarele mele din Ungaria!*

Evenimentele mai nouă din Ungaria, cari de cătră cei rău-voitori au fost exploatate întru a suspiționa intențiunile mele, a nimici drepturile legale netăgăduite ale Coroanei, a lăți îngrijire și neîncredere, îmi fac de inevitabilă datorință să comunic în mod clar popoarelor de sub coroana mea ungară sentimentele mele.

Când am dat ascultare, în Martie anul curent, espunerilor staturilor mele ungare, și am acordat încuviințare legilor și instituțiunilor de drept public propuse de ele, am fost condus de convingerea, că deoparte formațiunea nouă, independentă, corăspunzătoare cerințelor prezentului, a administrațiunii ungare, va forma basa buneistări și a desvoltării spirituale și materiale a țării, de altă parte însă, — după cum se spune aceasta la începutul legilor numite, — va servi și pe mai departe pentru ținerea legăturii cu celelalte state ereditare, care, având drept basă comunitatea dinastiei. s'a dovedit a fi mijlocul cel mai sigur de apărare puternică în afară și desvoltare eficace în lăuntru, și a cărei menținere pe temeiul unei reciproce înțelegeri e tot așa în interesul casei mele, cum și în interesul popoarelor mele.

Prin delăturarea a tot ce era prezentat ca o influențare asupra poziției legale, precisată în special prin sancțiunea pragmatică a Ungariei, sau ca o împedecare a înaintării ei constituționale și naționale, — s'a intenționat și pentru mai departe întărirea, ear' nu slăbirea legăturilor cu celelalte state ereditare ale monarhiei. Era vorba, să se dea dovadă, că independența administrațiunii maghiare formează nou element de putere pentru unirea tuturor statelor mele, ear' legătura între toate statele mele să va dovedî de un părete sigur, de puternic zid de apărare pentru existența Ungariei.

Deși nu puteam privi fără părere de rău la atacurile îndreptate în contra drepturilor cetățenilor singuratici. cari, — ca de es. persecutarea Israeliților, întâmplată pe mai multe locuri, și cutezanța unor comune și indivizi, cu care 'și-au anexat proprietăți și drepturi străine. au dovedit prea la evidență, cum noțiunea despre libertate e din multe părți rău înțeleasă: priveam în ele mai puțin urmările unei agitațiuni isvorite din noua formațiune a lucrurilor, și mai mult productul unor escese punibile, peste cari în curënd va ajunge stăpână puterea guvernului.

Acum însă, după-ce o nouă agitație se manifestă și inspiră temere că se vor reîntoarce evenimentele de asemenea natură, mă vîd îndemnat să-'mi exprim cea mai aspră reprobare față de ele și firma hotărîre de a pedepsi în modul cel mai sever ori-ce violare a siguranței personale și de avere a singuraticilor, față-se sub ori-ce pretext, — pe calea organelor legale, pe cari le voiu sprijini în exercicierea oficiului lor cu toată puterea voinței mele regale.

Cu atât mai mare 'mi-a fost indignarea observând nisuițele, sprijinite în parte de unii dintre aceia, pe cari chiar eu 'i-am chemat în sfatul Coroanei, și îndreptate, — cu delăturarea totală a considerațiunilor față de legătura cu celelalte state ereditare ale mele, — neînterupt spre slăbirea legăturilor, nisuițe, cari aflau sprijin în restrângerea drepturilor Coroanei, și încunjurând totdeauna legile, *în duplicitatea lor n'au avut nici măcar meritul de a fi fost sincere.*

Încercarea de a se pune, fără consentimentul meu și în contradicere cu legile dietei trecute, în legătură directă și faptică cu guverne străine; hotărîrea de a se face pendent ajutorul țării față de un inamic estern, care a atacat cu răsboiu statele mele italiene (pe care într'acestea a știut să-'l învingă fără ajutor nou glorioasa vitejie a trupelor mele, între cari se aflau și ungare, luptând cu glorie împreună), nu numai dela restabilirea păcii în țeara proprie, ci și dela alte presupuneri,

precum e aceea, de a nu-mi da ajutor la o încurcătură dușmănoasă cu puterea centrală a imperiului german întru apărarea țărilor mele nemaghiare, — un cas, care în improbabilitatea sa se pare că numai pentru aceea a fost amintit, pentru a avé ocaziune de a stabili dreptul unei ajutorări *condiționate* din partea Ungariei și de-a resfira sémênța neîncrederei, — și în fine nisuința de a-mi restrânge drepturile rezervate în cele mai noué legi, prin instituțiuni noué militare, pe cale administrativă: au servit drept sprijin pentru această păcătoasă direcțiune, căreia a mă opune m'a făcut datorința mea de domnitor constituțional abia în momentul, când 'mi-a dat ocaziune la aceasta proiectul pentru noua lege de recrutare și intenționata emisiune de bani de hârtie, peste măsură de mare.

Nu puteam să permit, și nu voi permite, ca unitatea armatei, care apără în mod eficace toate statele mele, și organismul ei să fie delăturat sau eludat, și e datorința mea, la care sânt ferm decis să țin cu credință, — să deneg consentimentul meu la o operațiune financiară, care amenință țeara cu o inundație de multe milioane de bani de hârtie, și care are să conturbe pe mulți ani înainte comerțul și finanțele. Ușuratică aprobare a acestor măsuri ar provoca ruina supușilor mei, și ar confirma trecerea neiertată cu vederea a învătăturilor scoase din experiență.

Tristele încurcături între Ungaria și regatele împreunate cu ea au atins culmea. Când eu, în urma dreptului Coroanei ungare, am sancționat legile noué ungare și pentru țărilor anexate și pentru confiniul militar, — credeam că satisfac dorințelor țărilor acestora, fiindcă nu putea să fie în intențiunea mea detragerea dela locuitorii de acolo a îndreptățirilor pe cari le-am acordat tuturor popoarelor mele.

Pentru a învinge opunerea lor, — aprobate au fost toate măsurile de severitate propuse din partea ministerului ungureșc, cari, dacă era vorba, cum se spunea, numai de escesele unei mici minorități, ajungeau fără îndoială pentru atingerea scopului urmărit. Statornicia și rezoluțiunea cu care se insistă din parte croato-slavonă pe lângă aceste dorințe, au trebuit să deschidă în curënd calea pe seama convingerii, că aici e vorba de dorințele unui întreg popor, credincios și supus, a cărui asuprire nu e nici în interesul Ungariei și nici în interesul țărilor anexate.

Pacificarea încercată, durere, nu a dat nici un rezultat, și în dieta ungară a fost discutată în mod serios abia atunci, când pericolul ce amenința cu ciocnire devenise realitate.

Stând astfel lucrurile. a fost datorința mea, ca în mijlocul pretensiunilor ce se certau să conservez pe seama Coroanei poziția care corăspunde chemării și demnității sale, *de a fi împăciuitoare și mijlocitoare.*

Cu cea mai adâncă durere m'a umplut în special războiul dela Dunărea-de-jos. Eu am transpus rugămintea adresată mie din partea Sărbilor înainte de a isbucni războiul ministerului unguresc, în convingerea, că îi va succede, prin o corectă alegere a organelor trimise acolo și prin alte mijloace aplicate. să satisfacă, fără a vătămă integritatea teritorială a imperiului. acele pretensiuni ale lor, cari se unesc cu echitabilitatea, pentru-ca cu atât mai cu putere se se poată opune pretensiunilor esagerate.

Problema aceasta n'a fost deslegată; ba nici încercare de deslegare nu s'a făcut; și nu-'mi rămâne alta, decât să regret grozăviile unui războiu nefericit, în care sunt întrebuițate în parte și acum trupele mele, și sē-'mi exprim voința mea regală. de a stărui cu toată puterea ca să fie terminat, fiind ferm decis a întrebuița spre acest scop toate mijloacele de împăcare, dar' și întreaga forță a puterii de stat.

Oamenii au cutezat sē-'mi suspiționeze intențiunile, și au căutat să afe un atac la drepturile acordate țerii în toate acestea; și drept aceea. au voit să pună în esecutare ca legi, proiecte de lege nesancțiionate de mine, să înroleze răcruți, să scoată bani de hârtie, ba chiar și se provoace trupele mele să părăsească în mod volnic steagul și regimentul, ca prin aceasta, întrând de-a-dreptul în drepturile mele regale, să facă în trupe clătinațoare credința!

Fiind acum nestrămutata mea voință de a mă opune astorfel de escese, făcute pe calea legii, asigur totodată popoarele mele de sub coroana ungară, că precum deoparte sânt ferm hotărât să respectez toate drepturile legale ale țerii, voiui ști de altă parte să apăr tot așa și drepturile coroanei mele, cu toate mijloacele puterii mele imperiale-regale ce-'mi stau la dispozițiune, fiind de firma convingere, că menținerea lor e singura cale pe care naționalitățile certătoare, întâlnindu-se în supunere comună, vor afla mijloacele de înțelegere și unire.

Spriginit pe credința popoarelor Ungariei și a regatelor unite cu ea, trăesc în firma convingere, că ele vor asculta mai mult de glasul regelui lor decât de al răsvrățitorilor și al turburătorilor de pace, vor fi ascultătoare față de superioritățile lor legale, să vor reținē dela ori-ce atacuri îndreptate în contra siguranței persoanei și a proprietății,

și le provoc, să aprobe măsurile ce fără amânare se vor lua pentru liniștirea durabilă a țării, pentru restabilirea și susținerea ordinii constituționale. *Schönbrunn*, în 22 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

*

Al *doilea* manifest a fost edat din partea Monarchului în 25 Septemvrie, și e adresat earăși popoarelor din Ungaria, cărora li-se comunică faptul, că contele *Lamberg* a fost numit comandant peste toate trupele din Ungaria. Cuprinsul manifestului e următorul:

„*Cătră popoarele mele din Ungaria!*

Cu câteva zile mai nainte am comunicat credincioaselor mele popoare din Ungaria, cât de mult îmi zace la inimă restabilirea grabnică și perfectă a păcii și a ordinii legale în țeară. Durere, situația s'a agravat de atunci, războiul civil amenință din toate părțile că se va estinde în Ungaria.

În situația asta plină de primejdii, având eu dorința cea mai ferbinte de a împedeca vărsarea de sânge și de a opri în loc grozăviile anarchiei, — m'am simțit îndemnat a însărcina pe Feldmarșal-lieutenantul meu, contele *Francisc Lamberg*, cu comanda supremă asupra tuturor trupelor și corpurilor înarmate aflătoare în Ungaria, fie de ori-ce categorie, împuternicindu-'l să primească aceasta comandă supremă numai decât în numele meu.

Ca prima chemare a sa 'i-am prescriș restabilirea liniștei pretutindenea; și am deplină încredere în toate autoritățile militare și civile, că-'i se vor supune grabnic și întru toate și îi vor acorda tot spriginul lor. În special am făcut să se iee toate dispozițiunile necesare, pentru-ca și în Ungaria de Nord să fie restabilită ordinea legală.

Aștept dela popoarele mele din Ungaria o prevenire față de comisarul meu estraordinar, prevenire cu atât mai plină de încredere, fiindcă s'au început toți pașii de lipsă pentru a se esopera o înțelegere cu privire la certele interne, care se mulțumească toate părțile, și pentru a se restabili și asigura de nou între statele ungare și neungare ale întregului meu imperiu acea perfectă unitate, care secole de-a-rîndul a fost asigurată, spre bunăstarea comună, prin sancțiunea pragmatică.

Datu-s'a în capitala și reședința mea *Viena*, în 25 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

*

Tot în 25 Septemvrie a fost edat și următorul manifest, adresat armatei:

— „*Armatei mele din Ungaria!*”

Ferm decis de a nu permite, la nici un cas, lupta între trupele mele de sub ordinul ministeriului unguresc și cele de sub comanda banului din Croația, am însărcinat pe al meu Feldmarșal-lieutenant, contele *Francisc Lamberg*, că în calitate de comisar extraordinar regal să plece fără amânare la cuartirul general al corpului unguresc de armată, pentru a sista acolo toate dușmăniile, și un ordin analog să dea și banului Croației. Aștept dela comandanții din ambele părți și dela trupele subordonate lor, ca la moment să se supună și să îplinească voința mea regală și să pună capăt luptei nenaturale, născută între trupe, cari ambele au jurat pe steagul meu și au să lupte numai frățește, pentru scopul comun al apărării de patrie.

Aștept totodată, că aceia dintre soldații mei, cari s’au lăsat să fie seduși întru a-și părăsi steagul, vor urma acestui apel regal al meu, și cu pocăință se vor reîntoarce la el, pentru-ca sub comandanții lor legali să poată satisface earăși, amésurat jurământului pus, datorințelor ce le au față de regele lor. Dat în capitala și reședința mea *Viena*, în 25 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

*

Soartea comisarului extraordinar *Lamberg* știm care a fost. Înainte de a se pute prezenta dietei ungare ca plenipotențiat al monarhului, a fost ucis de plebea fanatisată.

Acest trist eveniment a dat motiv Monarhului să iee alte hotăriri, despre cari dovedesc următoarele trei *decrete* împărătești:

I.

Numesc pe generalul de artilerie și loțiitorul căpitan al gardei ungurești de corp, baronul *Adam Récsey de Reccea*, de al meu ministru-președinte (unguresc) cu porunca, să compună un ministeriu nou. Schönbrunn, 3 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Adam Récsey* m. p.

II.

Cătră autoritățile tuturor jurisdicțiunilor ungurești. Fiindcă după puterea aci alăturatului prea îndurat rescript regesc, îndreptat cătră dietă, Ungaria este pusă sub legile marțiale până atunci, până când nu se va restaura ordinea turburată și pacea, poruncesc, ca pomenitul rescript regesc al nostru să-l faceți cunoscut în limbile folosite pe la deosebitele jurisdicțiuni, și lucrările oficioase să vi-le îndreptați după acela, și sub strânsă răspundere. Schönbrunn, în 4 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Adam Récsey* m. p.

III.

Eată acum și rescriptul adresat dietei ungare :

— „Noi, Ferdinand I. împărat constituțional al Austriei, rege al Ungariei și al Boemiei, cu acest nume al V-lea, rege al Lombardiei și Veneției, al Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și al Iliriei și a. ș. a. Mare Prințipe al Transilvaniei.

Baronilor țării, dignitarilor bisericești și școlari, magnaților și reprezentanților Ungariei și ai marelui principat al Transilvaniei, precum și ai tuturor țărilor învecinate, cari s'au adunat la dieta din Pesta chemată de noi: salutarea și buna noastră voință!

Spre a noastră profundă durere și turburare, casa reprezentanților a tolerat, ca *Ludovic Kossuth* și partizanii sei să o seducă la mari nelegiuiri. Ea a executat mai multe concluse ilegale în contra voinței noastre; și mai de curând a luat în 24 Septemvrie o decisiune în contra trimerii comisarului nostru regesc Feldmarșal-lieutenant conte de *Lamberg*, care se orînduise de cătră noi spre restabilirea păcii, încă mai nainte de ce ar fi putut acela încai să-și prezente plenipotența noastră, — în urmarea cărei hotărîri acest comisar regesc al nostru fu atacat cu turbare de o mulțime sălbatică, în strada publică, și în modul cel mai înfiorător fu omorît.

În aceste împrejurări, conform dorinței noastre, ea rege, de a susține securitatea și legile, ne vedem siliți a lua următoarele dispozițiuni și a porunci ca acelea să fie îndeplinite :

1. Prin aceasta *disolvăm dieta*, așa că după publicarea acestui preainalt rescript al nostru ea trebuie să-și închidă ședințele îndată.

2. Toate decisiunile și decretetele nesancționate de noi ale acestei diete de acum *le declarăm de nelegale, nevalide și fără de nici o putere.*

3. Supunem prin aceasta comandai supreme a banului nostru din Croația, Slavonia și Dalmația, Feldmarșal-lieutenant baronul *Iellasich*, toate trupele din Ungaria și țările austriace, precum și trupele staționate în Transilvania și toate corpurile de armată, fie acelea de ori-ce specie, garde naționale sau voluntare.

4. Până se va restabili pacea turburată și ordinea în țeară, *regatul Ungariei se pune sub legi marțiale.* Pentru aceea, până la altă rînduială se interzice ca respectivele jurisdicțiuni să țină adunări în comitate, orașe sau districte.

5. Banul nostru din Croația, Slavonia și Dalmația, Feldmarșal-lieutenantul baron *Iosif Iellasich*, să trimită prin aceasta comisar

plenipotențiat al M. Noastre regești, și îi dăm putere și activitate deplină, ca în cercul puterii esecutive să poată aplica toate drepturile cu cari este investit în aceste împrejurări estraordinare ca locțiitor al M. Noastre regale.

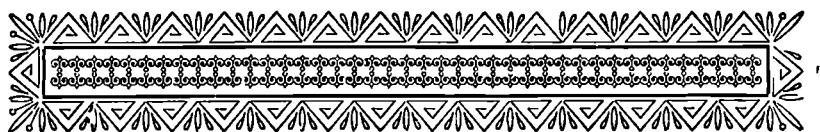
În urma acestei preaînalte plenipotențe a noastre declarăm, că tot ce va rîndui, dispune, hotări, va fi ca poruncit cu a noastră preaînaltă putere împărătească. Drept aceea poruncim prin aceasta tuturor judecătorilor bisericеști, civile și militare, direcțorilor, dignitarilor și locuitorilor, fie de ori-ce stare și rang din țeara noastră Ungaria, Transilvania și toate țările învecinate, ca aceia tocmai așa să se acomodeze și să asculte de poruncile subscrise de baronul *Iosif Jellasic*, comisarul nostru regese deplin împuternicit, precum sînt datori a asculta de M. Noastră împărătească.

6. Mai vîrtos îndrumăm pe comisarul nostru reg. a căuta, ca în contra năvălitorilor și a ucigașilor comisarului nostru reg. conte *Francisc Lamberg*, precum și în contra tuturor părtașilor la acea crimă infamă și înfiorătoare, să se procedă după deplina rigoare a legilor.

7. Celelalte afaceri curente ale administrațiunii civile se vor purta după prescrierea legilor, de cătră direcțorii subordonați deosebitelor ministerii.

Modul după care va trebui să se restabilească cu statornicie unitatea apărării și a conducerii intereselor monarhiei întregi, ca *drepturile egale ale tuturor naționalităților să fie asecurate pentru totdeauna*, și să se așeze pe acest temeiu toate raporturile țerilor și popoarelor unite sub coroana noastră, se va desbata de cătră reprezentanții tuturor părților și se va stabili pe cale legală. *Schönbrunn*, 3 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Adam Récsey* m. p., ministru-president⁴.

Acțiunea lui Kossuth.

Dieta maghiară a ajuns în 7 Octomvrie la cunoștința faptului. că *Récsey* e numit ministru-president, ear' banul Croației, *Iellasich*, comandant suprem al tuturor trupelor ungare. Și știrea a provocat în dietă — *ilaritate mare*.

Scena a decurs astfel: Presidentul *Pázmándy* comunică deputaților, că în posesiunea sa se află mai multe scrisori, între cari e și o proclamațiune subscrisă de regele *Ferdinand* și de *Adam Récsey*, ca *ministru-president*. (Ilaritate mare.) Cu toate-că scrisoarea nu 'i-a venit în mod oficios, crede că e bine să nu rămână ascunsă, ci dieta să iee act despre ea.

Notarul de ședință cetește proclamațiunea, între risetele deputaților.

Kossuth ia apoi cuvântul pentru a-și vërșa veninul în contra Vienei. Face declarație, că în 3 săptămâni va avè 300.000 de honzezi, pentru-că națiunea s'a deșteptat! Leul era numai adormit! „Pot să se rësvrătească cât le place, zicea *Kossuth*, Slovacii, Sêrbii, Croații și *Valachii*, — n'au să mai facă nici o stricăciune! Cât pentru *comedia asta infamă* (proclamația!) pot să afirm, că chiar și un *Sobri Joška* (vestit hoț maghiar) nu putea să o scrie fără să roșească. Dar' eu îi deneg autenticitatea! Nu e decât o cursa! Să face abus de numele regelui, pentru a băga frică în armată“... De aceea propune *Kossuth*, ca dieta să declare proclamația de nulă și neavenită. Să declare, că cel-ce se supune »*rebelului* *Iellasich* e trădător de patrie. Propune mai departe, ca *Récsey* să fie arestat la moment, pentru-că dacă a subscris proclamația, el e cel mai mare trădător de patrie, ear' dacă n'a subscris-o, să poată să se justifice și să se apere. „Ce? — sfirșește *Kossuth*, — regele zice, că dieta comite acte ilegale? Aceasta dietă, care *numai din marinimositate n'a detronat încă dinastia austriacă*? (Aplause furtunoase.) Asta e ceva ne mai pomenit! Ce, crede camarila, că dacă va rëpune pe *Kossuth Lajos*, națiunea

să va pleca? Dar' eu zic, o sută de mii de Kossuth Lajos să fie, și pe toți să-'i stîrpească, — națiunea totuși nu va ceda nici un fir de păr din drepturile ei!“... (Aplause sgomotoase.)

Dieta maghiară n'a luat deci act despre noul ministru-president *Récsey*, ear' comitetul de apărare a continuat a funcționa, cu drepturi cari compet guvernului constituțional. Și pentru-ca să fie comedia și mai perfectă, acest comitet al apărării țării, presidat de *Kossuth Lajos*, a dat în 8 Octomvrie un ordin »în numele regelui«, în care să porunceă aspru, ca în curs de șapte zile dela publicarea obicnuită a ordinului să se ridice pretutindenea unde se află armată tricolorul unguresc, și în același termin armata să depună jurământul de credință pe constituția Ungariei, *jurând credință și comitetului pentru apărarea patriei* — (adecă lui Kossuth!). În cas contrar, toți vor fi declarați de trădători de patrie și vor putea fi arestați și esecutați de ori-și-cine.

Eată de-altecum ordinul:

— „După-ce din mila lui Dumnezeu și prin înaintarea glorioasă a trupelor noastre viteze, sfânta cauză a patriei e asigurată într'atâta, încât întreaga armată a rebelului *Iellasich* a fost puternic bătută la *Székesfehérvár*, luând fuga spre Viena, ear' banda de hoți a lui *Roth*, compusă din 10.000 de oameni, a ajuns în prinsoarea țării, cu comandant și cu ofițeri cu tot, așa, că în scurtă vreme întreaga forță a inamicului, sau va fi nimicită cu desevîrșire, sau va fi scoasă cu rușine din țeară:

Ordonăm prin aceasta, *în numele regelui și al națiunii*, conform concludului adunării naționale, pe lângă stricta responsabilitate a tuturor comandanților de cetăți și a întregii miliții, garnisonată în cetățile din Ungaria, Ardeal, Slavonia și Croația, că,

1. În decurs de 7 zile dela publicarea acestui ordin în *Közlöny*« să scoată fără amînare tricolorul maghiar.

2. În același termin să anunțe comitetului pentru apărarea țării credința față de Ungaria și țările anexate, precum și *supunerea față de comitet*.

În cas contrar, ori-cine ar nesocoti aceste datorințe, va fi considerat de trădător de patrie și ca atare va fi declarat de scos de sub scutul legii, prin urmare poate fi arestat și esecutat din partea ori-și-cui.

Totodată declarăm irevocabil, că dacă cineva va întârzia să se supună acestor două datorințe, în momentul în care va fi asigurată

învingerea cauzei țării, — după curățirea țării de hordele rebele ale hoților prin vitejia trupelor noastre, ca trădători de patrie vor fi aspru pedepsiți toți cei-ce calcă subordnarea în cetăți. Totodată ordonăm, ca acest ordin să fie trimis tuturor comandanților de cetăți spre acomodare și spre publicare în cetățile lor. Budapesta, 8 Octombrie 1848. În numele regelui și al națiunii, conform concludului adunării naționale, comitetul pentru apărarea țării: *Kossuth* m. p. president⁴.

În ședința din 10 Octombrie dieta s'a ocupat de nou cu chestia *Récsey*, — de curând numitul ministru-president, — care temându-se să nu o pătească ca *Lamberg*, n'a cutezat să vină la Pesta, ci a trimis încunoștințare, că 'și-a dat demisiunea din presidenția ministerială.

Presidentul camerei făcând această comunicare, împărtășește totodată dietei, că casa de sus a esmis o comisiune de 36, care se judece pe *Récsey* pentru fapta sa nepatriotică, și roagă dieta să numească și ea trei acusatori, ca să susțină acusa. Se aleg: *Kubinyi*, *Glac* și *Palocz*.

Kossuth nu era de față, dar' trimisese vorbă că vine, dieta să nu iee deci nici un conclud fără el. Presidentul presentă actul oficios despre primirea demisionării lui *Récsey* și dispune să se cetească. Era de următorul cuprins: „Iubitul meu baron *Récsey*! Primind prin aceasta resignația d-tale înaintată mie, aștept dela d-ta, ca până la îndeplinirea postului d-tale să-ți faci și mai departe datorința. Sieghardtskirchen, 8 Octombrie 1848. *Ferdinand* m. p.“ (Rîsete în sală.)

Kossuth întră, și încă dela ușă ia cuvântul și propune, că pe lângă toată abdicerea, procesul să se pună în curgere în contra lui *Récsey*, ear' resignarea să fie predată judecătorilor sei aleși. Dieta, ipnotisată de oratoria plină de foc și însuflețire a lui *Kossuth*, nu putea să decidă altcum decât așa cum dorea *Kossuth*.

*

În 10 Octombrie comitetul pentru apărarea țării a adresat apoi *Românilor* următorul apel:

— » *Apel către Români!* Națiunea maghiară frățește a împărțit cu Români toate drepturile, și nu 'și-a ținut pentru sine chiar nici unul, nu 'și-a însușit nici un privilegiu ce ar restrânge libertatea Românilor.

Și aceasta a făcut națiunea maghiară chiar din nobila sa inimă, a făcut din bunăvoința sa, fără nici o silă.

Drept, ca Românii de multe veacuri mult au pătitit. Erau mai cu totul lipsiți de libertate, și totuși au purtat greutăți mari, și încă și numele lor era batjocorit în legile țării.

Însă pentru cine au pătitit toate aceste? Pentru sfetnicii (consilierii) cei răi ai craiului, cari 'l-au împresurat pe el. Dară acestia nu numai pe Români, ci și pe Maghiari (Unguri) 'i-au asuprit și 'i-au subjugat.

Însă Dumnezeu s'a îndestulat cu patimile popoarelor și a făcut să răsară ziua în care a învins dreptatea și s'a făcut liber poporul, Românul, Maghiarul, Croatul, Sêrbul, și sunetul libertății pentru o clipită a alungat pe consilierii (sfetnicii) cei răi ai craiului.

A încetat robota, atât pentru Maghiari, cât și pentru Români, greutățile țării asemenea le poartă nobilul ca ignobilul, Maghiarul ca Românul, și asemenea drept are în ocârmuirea lucrurilor țării. Nu e Românul eschis din diregătorile publice (de obște), și tocmai așa sînt deschise toate modrurile pentru Român ca pentru Maghiar, ca să-'și poată cu cinste câștiga pâinea sa.

Nădejdi înfloritoare erau legate cu această frumoasă și comună libertate, întru atâta, cât și Dumnezeu se îmbucura de fericita viitorime a dulcei noastre țeri.

Însă răutatea a pisnuit fericirea popoarelor, și sfetnicii cei răi ai craiului încet de nou s'au ivit. ca lupii cei flămênzi când simțesc mortăciuni.

Și au gatit plan prin care să se poată nimici agonisita libertate a popoarelor; și fiindcă națiunea maghiară a fost care s'a luptat pentru libertate, și aceea au împărțit-o și cu voi, cu Românii, înainte de toate au voit pe Maghiari a-'i risipi, căci nimicindu-'i pe acestia, ușor ar fi fost apoi pe ceialalți a-'i sili la jugul cel mai dinainte.

Și răutatea și blăstămăția lor înfiorat s'a înălțat până la un punct, căci prin afurisiții lor ațîțători și întăritători au răscolat popoarele de deosebit soi și ținut în contra Maghiarilor, ațîțându-le cu minciuni goale și deșerte, zicînd, că Maghiarii cugetă și voesc a asupri pe celelalte popoare, măcar că Maghiarii au fost aceia cari dobândita libertate cu toți asemenea au împărțit-o.

Așa au întăritat pe Sêrbi, așa pe Sași, așa pe Croați, și așa pe Români, ca să-'i prefacă însuși de ucigători ai builor sei frați maghiari.

Însă Dumnezeul dreptății n'a ajutat celor cu fărădelege, și rebelii au căzut în însași groapa și cursa lor.

O parte din prădătoarea turmă a lui *Iellasich*, cam la 10.000 de hoți, s'a desarmat prin binecuvântatele de Dumnezeu arme ale vitejilor nostri ostași, eară cecalaltă parte și acum fuge cu vezirul rebelilor; dară viteaza și preaputernica noastră armată în tot locul o persecutează (o gonește) și dinaintea isbânditoarei și pedepsitoarei dreptăți nici însuși iadul nu-'i va mântui, căci acuma și nădejdea cea mai de pe urmă au pierdut-o, adecă ajutorul ce 'l-au așteptat dela Viena. Poporul din Viena a ținut înfricoșată judecată asupra unui vînzător al patriei noastre, anume *Latour*, carele a voit să trimită ajutor rebelului *Iellasich*.

Așa va peri vînzătoarea de patrie, așa se va risipi neîncunjurat până acuma încă neîmprăștiata parte a armatei rebelului, care e împresurată de mulțimea răsculatului popor, și ca fiara care e din toate părțile strîmtorită se va ucide fără nici o nădejde de mîntuire.

Și pentru apărarea vrăjmașului acestuia, care neîncunjurat va peri, te-au întăritat și pe tine, *popor român*, ca să ucizi și tu pe Maghiar, dela care ai dobândit libertatea?!

Pentru aceea ia seama, ca nu cumva lăsându-te a te înșela, se-'ți tragi asupra ta periciune totală.

Comisiunea apărătoare de țeară a națiunii maghiare îndreaptă cătră voi cele mai de pe urmă frumoase cuvinte ale dragostii sale, și acuma încă sfătuindu-vă să întoarce cătră voi.

Cârma țerii vă poruncește vouă Românilor, fiește-căruia deosebit și tuturor, cari fiind amăgiți ați rătăcit de pe calea cea dreaptă și legiuită, ca fiește-care în 8 zile să se aplece și să se supună legilor, să fie în pace, să se poarte cum să cuvine unui concetățean bun, și să nu cuteze a face vrajbă sau a arăta măcar cât de mic semn al nepăciurii, căci altmintrelea, — precum e adevărat că e un Dumnezeu în cer și acesta apără dreptatea, — așa e adevărat și aceea, că se va pogori asprimea pedepsei pe capetele vinovaților, și viteaza noastră ostășime, care numai acuma a bătut o turmă vînzătoare de patrie, — va porni în contra voastră, și atunci vai și amar de fiecare răsculător, ear' de trei-ori vai de întăritători! Atunci va fi mai bine de cumva nu v'ați fi născut, căci nimănui dintre cei-ce s'au sculat în contra patriei nu se va ierta. Dar' și până atunci, se va porunci Maghiarilor și Săcuilor, ca să se scoale și ca viforul să măture *fiece goz nemulțumitor* care se scoală asupra libertății patriei sale și nu să înfioară a fi ucigător de mumă și frați. Ca să se scoale poporul unguresc și săcuiesc, toți cu toții, și să șteargă de pe fața pămîntului pe fiește-care

vînzător de patrie și rebel, care nu voește a asculta și a primi sfatul cel bun.

Deci dar', înaintea căruia e prețuită viața și averea, acela să asculte cuvîntul acesta mai de pe urmă, care porcede din inimă voitoare de bine, căci care nici acesta nu voește a-l înțelege, acela groaznic să va pedepsi. Pămîntul 'i-se va lua și să va împărți între credincioșii fii ai patriei, ear' dînsul va peri de mâna gealatului (hoherului) și cu moarte de sabie.

Luați dar' seama, fraților români, ca să nu provocați asupra voastră ciasul pedepsei.

Fii credincioși, pacnici și fii iubitori de pace ai acestei țeri. și frați adevărați ai Maghiarilor, cari au împărțit cu voi omenește toate bunătățile și drepturile libertății.

Să nu vă lăsați a vă amăgi, ba să arătați înaintea diregătorilor publici și să și prindeți pe cei-ce vă întărită și vă ațîță. căci acestia sînt cei mai mari vrășmași (inimici) ai vostri.

Duchul libertății, egalității și frățietății să pătrundă inimile voastre, ca să cinstiți legile, să iubiți pe deaproapele vostru, și să iubiți patria, mama aceasta bună din care a isvorit libertatea de obște.

Pace voue!

Datu-s'a în Pesta, în 10 Octomvrie 1848. Comisiunea apărătoare de țeară, așezată prin dietă: *Ludovic Kossuth* m. p. Conte *Mihail Eszterházy* m. p. cel bătrîn, membri ai comisiunii⁴.

Nimic nu poate arêta posterității în mai elocventă golătate înfumurarea și închipuirea lui *Kossuth*, decît tocmai acest clasic apel al seu cătră Români.

*

Merită să fie cunoscut *răspunsul* pe care 'l-a dat garnisoana *Timișoarii*, la ordinul lui *Kossuth*, ca pretutindenea să se pună steaguri ungurești și să se pună jurămînt de credință pe seama constituției Ungariei și pe seama comitetului de apărare a țerii.

Răspunsul era următorul:

„Manifestul Maiestății Sale, împărat și rege constituțional, eu datul Schönbrunn, 3 Octomvrie, căruia nu-'i lipsește nici contra-

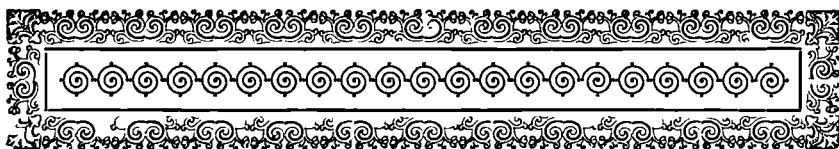
signatura ministrului, a pus Ungaria, cu țările mărginașe ale Transilvaniei, Croației, Slavoniei, *sub legi marțiale*, prin urmare, cetatea Timișoarii e pusă din partea comandantului local în stare de asediu.

Prin același prea înalt manifest, miliția e dispensată totodată de supunere față de ministerul unguresc, dieta maghiară e disolvată, ear' fostul ministru de finanțe, *Kossuth*, e prezentat poporului ca răsvrătitor.

Dacă deci unul ca atare, numit astfel din partea M. Sale a monarhului, *edă proclamațiuni* ca cea din întrebare, nu dă prin aceasta decât numai cu o dovadă mai mult, *că e vrednic de numirea ce 'i-s'a dat*, și că nu 'i-se poate recunoaște de loc dreptul de-a abusa de numele regelui și al poporului seu, și de-a declara pe servitorii statului, credincioși datorinței și jurământului lor, și gata de a-'și da ultima picătură de sânge pentru împăratul și regele lor constituțional, pentru patria lor, trădători de patrie, și a face din ei proseriși, scoși de sub scutul legii.

Nu tragem la îndoială, ce e drept, că într'o vreme, în care se dă esemplu viu de omor, prinuciderea contrară ori-cărui drept internațional a unui comisar regesc; într'o vreme, în care darul (cadoul) cel mai frumos pe care a putut să-'l dea un monarch bun popoarelor sale, *libertatea de presă*, — a fost întrebuințat pentru propagarea omorurilor, se vor afla destui oameni cari să primească asupra lor rolul de bandiți, și că prin urmare, mulți dintre cei bravi, împlinindu-'și datorința, vor căde sub mâinile ucigașilor. Dar' să nu creadă nimeni, că primejdia aceasta ne va face să ne clătinăm pe un minut măcar și să ne abatem dela calea onoarei și a datorinței, pe care am călcat până acum. Nu! Din contră. Declarăm ca într'un glas și cu tărie, că nu vom preda Timișoara nimănui, câtă vreme turburările generale nu s'au liniștit și noi nu avem un guvern solid, basat pe legi neforțate, și că *nu primim ordin dela nimeni*, ci fortăreața aceasta însemnată sîntem decși să o apărăm cu toate mijloacele ce ne stau la dispoziție, cu sângele și vieața noastră, până la ultimul om. *Garnisoana cetății Timișoara.*

Apel la popularitatea lui Șaguna.

Episcopul Șaguna a sosit acasă, la Sibiiu, în 8 Octomvrie. Plecarea sa din *Pesta* s'a făcut pe ascuns, fiindcă oamenii lui *Kossuth* 'l-au fost luat la ochi și-'l urmăreau. sub pretext că ține cu Rusia și are steaguri muscălești la sine. 'I-au călcat chiar și locuința, în miez de noapte, pentru a pune mâna pe steagurile, cari esistau de altcum numai în fantasia rebelilor lui *Kossuth*.

Sosit acasă, Șaguna a aflat o situație din cele mai critice. Ardealul întreg era în fierbere, aflându-se sub presiunea evenimentelor cari din zi în zi se schimbau, agravând situațunea.

În 6 Octomvrie isbucnise de nou revoluția în Viena, când masele turburate și ațîțate de agenții lui *Kossuth* spânzurară pe un stîlp de felinar pe ministrul de războiu *Latour*. Împăratul *Ferdinand* părăsește de nou Viena și se retrage cu curtea împărătească la *Olmütz*.

Acasă, în Ardeal, se întîmplă măcelul dela *Luna*, unde la porunca comitelui suprem *Toroczkay* treizeci și mai bine de Români au fost împușcați, pentru-că s'au opus *conscrierii de recruți*, din motivul, că legea de recrutare nu e sancționată de Monarch, — cum nici nu era.

Cele întemplate la Viena au umplut de bucurie pe Kossuthiști, și le-a dat nădejde nouă de a eși biruitori din lupta purtată în contra dinastiei. — Cele întemplate la *Luna* au umplut de amărăciune inimile tuturor Românilor din Ardeal, cari nu puteau lăsa faptul întemplat — nerăsbunat.

De o răscoală generală a Românilor din Ardeal se temea deci comisarul guvernial, baronul *Vay Miklos*, și de aceea a apelat la sprijinul episcopului Șaguna, a cărui popularitate la Români știa că e nespus de mare.

'I-a adresat deci cu datul de 12 Octomvrie următoarea scrisoare:
„Ilustrisime și reverendisime dle episcop eparhial!

Privesc de operă a providinței divine, că Ilustritatea Ta ai sosit earăși în mijlocul credincioșilor Ilustrității Tale, tocmai *în timpul acesta turburat.*

În privința acestora, procedura mea de până acum sigur e cunoscută Ilustrității Tale, și nici acum nu am altă dorință mai ferbinte, decât ca poporul maghiar și cel român, dând mâna ca frații, să fie de scut și pavază tronului și constituției maghiare.

Dar', dacă întreagă puterea și potestatea legală și constituțională, câtă mai e încă în vigoare, nu va păși la mijloc unanim și energic, fără amânare, *erupțiunea unui înfiorător războiu civil e inevitabilă.*

În scopul împedecării posibile a acestor erupțiuni merge deodată cu aceste rînduri ale mele o recercare la adresa comandantului suprem de corp din Sibiiu, baron *Puchner*, — și în acest scop apelez și la Ilustritatea Ta, în numele sfânt al M. Sale regelui și al patriei, *să întinzi mână ajutătoare, binecuvîntătoare, pentru a împedeca primejdia ce e în cale de izbucnire.*

Ieri au fost escortați aici doi agitatori, vinovați de multiple atentate, cari de present stau în fața tribunalului, și casuri de acestea de aci încolo vor obveni mai des. *La vederea lor poporul poate să se infurie, să se răzcoale unul contra celuilalt, dacă puterea esecutivă lumană nu va da grabnic mână cu puterea bisericească întru susținerea ordinii și păcii.*

Precum intenția mea deci, conformă cu datorințele mele, este să aplic această putere cu moderație, dar' energic, — astfel și Ilustritatea Ta, amăsurat sfintei misiuni a Ilustrității Tale, folosește-te de ocasiunea îmbiată întru a conlucra, ca nici un picur de sânge să nu se mai verse între concetățenii noștri români și maghiari, cari dela noi își așteaptă mântuirea.

Ilustritatea Ta ai încrederea poporului, un cuvânt, un semn dela Ilustritatea Ta va influența asupra lui cu putere de vraje, — și el se va reîntoarce la ascultare. — va înceta cu încercările acelea, cari afară de slăbirea propriei sale forțe vitale, nu vor întări nici-decum poziția și de altcum amenințată de primejdie a patriei noastre întregi.

Fă Ilustritatea Ta totul ce crezi că e bun. oportun și ducător la scop, — *ajută-mă în rezolvarea mulțumitoare a grelei mele misiuni* doritoare de pace, și prin stafeta ce-ți aduce aceste rînduri ale mele liniștește-mă în privința dispozițiilor archierești pe cari

negreșit le vei lua, cari fără îndoială că vor ave rezultat bogat, și cari imediat vor fi a se pune în lucrare.

Care de altcum am rămas, cu deosebită stimă :

Al Ilustrisimului și reverendisimului domn Episcop. *Cluj*, la 12 Octomvrie 1848, umilit serv, *Br. Nicolau Vay* m. p.“

Episcopul *Șaguna* 'i-a dat imediat următorul răspuns:

„Escelență! Domnule comisar!

La preaprețuitul transcript al Escelenței Tale dto 12 a luniei curente și anului curent nr. 1343, mie adresat și primit în 13 la 7 ore seara, am onorul a declara, că înainte de toate Escelența Ta se binevoești a fi convins, că între împregiurările de acum singur numai Escelența Ta, acel mare cetățean al patriei noastre, care cu înțeleaptă judecată și cu tact a folosit și până acum puterea dată de comisar regesc, ești în stare să susții în Transilvania liniște și ordine, despre ce eu nici nu dubitez, ceea-ce pentru mine e cu atât mai clar, cu cât mai sigur e, că sub a Escelenței Tale potestate stau toate popoarele și toate municipiile Transilvaniei.

Am mai departe și convingerea aceea, că Escelența Ta cunoști în toate amănuntele ei *starea națiunii române*, îndeosebi însă, că în curs de veacuri de ani așteptând așteaptă să 'i-se dea a se pute înduleci și ea de harul fericitor și alinător al egalității drepturilor civice în rînd cu celelalte națiuni din patria noastră, ceea-ce legile patriei noastre, sancționate deja din partea iubitului domn și rege, drept că au decretat deja, dar' totuși aceasta numai foarte sporadic sau chiar de loc nu e pusă în aplicare, așa încât din aceea, privind partea practică a chestiunii, *este imposibil a deduce egalitatea de drepturi civice și frățietatea*. Toate aceste scăderi însă numai singur Escelența Ta poți să le îndrepti, fiindcă cunoști grația părintească a M. Sale regelui nostru întru voința de a-'și fericii toate popoarele,

fiindcă ai voința de-a susține sfințenia cauzei sfinte a patriei, fiindcă prin strălucita putere de comisar regesc a Escelenței Tale lucrezi în mod loial, dar' totodată și pe căi și cu mijloace legale întru a esopera, ca legile sancționate să aibă succesul contemplat „(a szentesített törvények sikerességét eszközölni)“.

Sînt însă și de acea convingere, că eu sînt unul dintre acei oficianți, care cunoscînd misiunea grea a Escelenței Tale am lucrat și lucrez din toate puterile mele într'acolo, — cum dovedesc deplin și aci aclusele trei circulare, edate din Pesta, în urmarea cărora așa cred, că M. Sa domnul și regele nostru, patria, Escelența Ta, eparchia

mea (Ekkleziám) și cu un cuvânt toți concetățenii mei pot să-și exprime numai mulțumită asupra activității mele. Durere însă, că având nenorocirea a mă întoarce dela dieta țării între credincioșii mei fără adevărat să se fi întărit prin lege răspunsul M. Sale regelui dat preagrațios în *Insbruck*, la 23 Iunie anul curent, și cuprins în primul meu circular, — mărturisesc sincer, în urma aceleia scăzând foarte mult încrederea preoțimei și a credincioșilor mei față de mine, tare mă tem, că instrucțiile ce de nou ar fi să li-le dau, și eventual chiar lipsite de modalitățile mulțumitoare spiritului timpului, nu numai că nici un bine nu ar aduce, ci din contră, ar produce negreșit iritație. La aceasta să mai adaugă și împrejurarea, că nici chiar preoțimea nu va adera la sfaturile mele cât timp neomeniile și întemnițările, comise după sistemul teroristic față cu numeroși preoți și protopopi de-ai mei, apoi spargerea locuințelor lor și, — aceea-ce și numai a-’și închipui cineva e grozav, *profanarea însași a unor biserici prin răscolirea cărților liturgice și spargerea potirelor de cuminecat*, — nu vor fi pedepsite și împedecate pentru viitor. Și toate aceste înfrunțări și fapte să petrec fără știrea mea și a consistorului meu! Ce să zic despre tristul eveniment dela *Luna*? Binevoește a crede Escelența Ta, că aceia cari cutează să săvârșască astfel de volnicii pătimașe, sunt oameni reacționari!

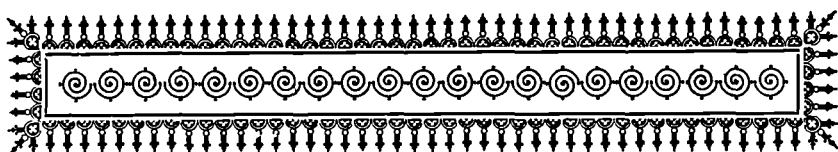
Premițând acestea, îndrăsnesc a ruga umilit pe Escelența Ta, să te înduri a lua în dreaptă cumpănire împregiurările arătate aci și din puterea de comisar regesc a Escelenței Tale să binevoești a da îndrumările de lipsă autorităților municipale, cum și poporului recercare părintească, sperând, că în aceste zile de grea cercare nimic nu va pute înfruri atât de mult, nimic nu va pute alina și îmblânzi inima poporului, decât un apel al Escelenței Tale publicat în numele M. Sale regelui, cu atât mai virtos, că poporul ține foarte mult la M. Sa și la locșitorul seu. Baronul *Puchner*, comandantul suprem al armatei, încă a dat un apel cătră Români. Dacă însă, în sfârșit, în butul umilitei mele propuneri, Escelența Ta vei binevoi a demanda, ca și eu să dau credincioșilor mei pastorală, în acel cas rog pe Escelența Ta să binevoești a-’mi pune la dispoziție, spre a-’mi motiva pastorală, *datele de lipsă*, cari impun temerea de un apropiat rășboiu civil. Rămânând cu profundă stimă, etc. *Șaguna* m. p.⁴

În 17 Octomvrie, comisarul regesc, baronul *Vay Miklos*, serie de nou episcopului *Șaguna*, și îi comunică cum unii agitatori caută să seducă poporul român și să-’l ducă pe căi greșite, și cum el,

comisarul, e ferm decis să restabilească *cu forța* ordinea printre Români, — dar' totuși, fiindcă știe bine, că poporul e numai jertfă în mâinile agitatorilor și răsvrățitorilor, află de lipsă ca poporului să-'i pună la inimă întoarcerea la calea cea bună omul pe care-'l cunoaște poporul, și în care are încredere deplină (adecă *Șaguna*). De aceea, fără a intra în combaterea argumentelor înșirate, pentru neîmplinirea acestei dorințe a comisarului, roagă de nou pe *Șaguna* să adreseze circular credincioșilor sei, în caré să le spună că au să se ferească de răsvrățitori, pentru-că aduc primejdie peste țeară; ear' proclamațiunea aceasta să o stilileze *Șaguna* astfel, ca să poată apăre subscrisă de amândoi, de *Șaguna* și de comisarul *Vay*. Înainte de tipărire să 'i-o trimită însă lui, ca să o vadă.

Natural, că *Șaguna* nu a împlinit nici de astă-dată dorința comisarului *Vay*, pentru-că o intervenire din partea sa era acum prea târzie, fiindcă înarmarea poporului român să începuse pe toate liniile, ear' conducerea afacerilor poporului român o luase în mână *comitetul român de pacificațiune*, instituit în Sibiiu.

Comitetul român de pacificațiune.

În urma înțelegerii luate între generalul *Schurter* și frunțașii Românilor, — în Blaj, după adunarea a doua mare națională, — în Sibiiu s'a instituit un *comitet român*, cu delăturarea vechiului comitet central, ales în adunarea din 3/15 Maiu dela Blaj.

Comitetul a fost pus sub protectoratul comandai militare, dela care a și primit autorisare de a funcționa sub numirea de *comitet de pacificațiune*.

Comitetul se compunea la început din următoarele șase persoane: *Nicolau Balașiescu, Simeon Bărnuțiu, A. Treb. Laurian, Timoteiu Cipariu, Ioan Bran și Florian Micheșiu*, ear' mai târziu a fost întregit cu *George Barișiu*, și cu alții.

Decretul prin care comanda militară din Sibiiu ia la cunoștință intrarea în activitate a acestui comitet e datat din 16 Octomvrie și sună astfel:

„Comitetului de pacificațiune al Românilor, în *Sibiiu*. Luând act despre petițiunea aici înaintată, că pentru susținerea ordinii și a păcii și pentru o mai bună înțelegere cu celelalte naționalități din țeară, adunarea națională română a ales un *comitet de pacificațiune*, din partea comandai generale este cu atât mai puțin de obiecționat ceva în contră, cu cât atingerea laudabilului scop proclamat e numai foarte de dorit și sigur că e așteptat de toți cei bine devotați. Din parte militară va interveni maiorul *Riebel*. Pentru bolnavul comandant suprem: *Pfersmann* m. p.“

Comitetul 'și-a început activitatea cu următoarele două proclamațiuni, adresate, una *Românilor*, ceealaltă națiunii maghiare și sēcuiesti. Eată cuprinsul lor:

I.

că *acestia cu toată națiunea lor să fie numai suferiți în țeara lor însași.*

Numai de când a venit Ardealul sub stăpânirea augustei case austriace au început Românii a mai răsufla și a se mai îndrepta,

Împăratul Leopold I., Carol VI., Maria Teresia și nemuritorul Iosif II. 'și-au întins grija și dragostea cea părintească și spre națiunea română cea batjocorită de legile *Aprobatorilor* și ale *Compilatelor* ungurești. Acestora au de a le mulțumi Românii bunurile episcopoești și școlastice dela Blaj, școalele ridicate de dinșii, dotarea mai multor parochii, și toată cultura și lumina care se află astăzi în națiunea română.   din contră, nu 'i-au îndatorat cu nimica pe Români de când viețuesc împreună, căci

Așa este fraților Români! Înălțatul împărat al nostru, Ferdinand I., pe care Dumnezeu se-'l țină întru mulți ani și se-'i dea biruință asupra vrășmașilor, acest părinte prea bun încă astă-primăvară a dat o constituțiune sfântă, că de aici înainte să fie toate națiunile întocmai cinstite și să nu mai asuprească una pe alta, ci să aibă fiecare oamenii sei în dietă, în guvern, în judecăți, și limba fiecărei națiuni să aibă cinste înaintea statului și influență în lucrurile țării.

Însă domnii ungurești nu vreau să știe nici de o naționalitate română, și nu vreau să cunoască cumcă sânt și alte națiuni afară

de cea ungurească, nici nu vreau să știe de o constituțiune ca aceea care dă drept, nu numai națiunii ungurești, ci și altor națiuni. Ei pismuesc fericirea Românilor, care o ar avea sub o constituțiune dreaptă, cum este cea împărătească ;

ei vreau ca Românii să nu aibă judecători și apărători de neamul lor, și să fie pururea ca niște prunci fără părinți, și să rătăcească ca turmele fără de păstori.

ei s'au sculat chiar și împotriva împăratului,

pe care-l trimisese înălțatul împărat la dieta Pestei, cu porunci împărătești, și așa

Frați Români! numai un mijloc este de a apăra dreptul când îl calcă în picioare cei blăstemați. Acest mijloc este *puterea*.

Împărăția este în primejdie ;

drepturile tronului sânt călcate ;

ca să faceți o putere de care

să se sparie păgânii.

Comitetul pe care voi fraților îl cunoașteți, și știți că vă voește binele, vă dă de știre, cumcă acum însuși binele vostru și a toată împărăția pofteste, ca să primiți armele dela mai marii ostașilor împărătești.

Tinerii aceia, cari vor lua arme de voea lor, pentru-că aci silă nu este, nu vor fi datori a sluji mai mult de trei ani ca ostași împărătești, însă și în acești trei ani cu această legătură, că dacă s'ar putea face pace înainte de trei ani, atunci peste trei luni încă vor veni acasă și vor fi liberi de toată slujba ostășească, ear' până-când vor fi în slujbă, vor căpeta arme, vestminte, hrană, și toate cele trebuincioase dela înălțatul împărat.

Acum e timpul, frați Români, ca să dați dovadă nouă de credință către acel bun părinte, care v'a scos din robia ungurească și vă dă aceea-ce ați dorit și doriți mai presus de toate în lumea aceasta, adecă *naționalitatea*, ca

ca să nu mai fim scoși cu națiune, cu biserică, cu lege cu tot, cum eram sub despotismul Aprobatorilor ungurești, ci să fie națiune recunoscută și *poporul român*, având

drepturi deopotrivă cu altă naționalitate, fiecare după-cum poștește dreptatea cea vecinică.

luați arme câți puteți și câți voiți, pentru ca să apărați pe părinții, frații și prietenii vostri.

Auzit-ați la câtă răutate au ajuns chiar orașele cele mai de frunte ale Ungurilor, în cari ar trebui să fie cultura cea mai mare.

ca să aibă putere de ajuns înălțatul împărat spre a înfrâna pe acești păgâni fără Dumnezeu.

Sibiu, 20/8 Octomvrie 1848. Comitetul națiunii române: A. Treb. Laurian, Simeon Bărnufiu, Nic. Balașiescu, Florian Micașiu, T. Cipariu, Ioan Branu.

II.

— »*Cătră națiunea maghiară și a Săcuilor din Ardeal.*

Concetățeni! De secole locuim cu voi în pace aceeași țeară. Puțin avantajiu ne-a dat această împreunare. Dar' nu voim să scrutăm trecutul. Am așteptat totdeauna dela grația împăratului nostru, în pace și plină credință, un viitor mai bun. Și speranța noastră nu ne-a înșelat.

Abia a enunțat bunul nostru împărat darul cel mare și marnimos al libertății și egalității, promis tuturor popoarelor sale, și noi ne-am și ridicat să apărăm coroana sa, monarchia austriacă, marea noastră patrie, și libertatea și egalitatea tuturor naționalităților cari locuiesc în ea.

Dar' o fracțiune sêlbatică a abusat de frumoasa epocă, de înaltul cadou, în mod nemulțumitor, întru esecutarea intențiunilor ei criminale, pentru-ca să răpească de pe fruntea monarhului nostru prea grațios coroana popoarelor sale, pentru a descompune marea noastră patrie comună, pentru a nimici tot mai mult armata care apără pe împăratul și patria, pentru-ca să înlocuiască libertatea și egalitatea cu terorismul, cu privilegiu național, cu asuprirea și desnaționalizarea multelor popoare.

Egoism, aroganță și dorul de a stăpâni, a nimicit la fracțiunea aceea ori-ce sentiment de dreptate și umanitate.

Prin mijloace nebune, prin abuzul făcut cu numele cele mai sfinte, prin cinica mistificare a adevărului și a dreptului: fracțiunea aceea a câștigat mult teren, ba chiar și *aparența legalității*.

Între noi și fracțiunea aceasta nu poate fi înțelegere și pace. Vrem să o combatem cu sânge și avere, până la ultima răsuflare, până-ce o vom învinge, nimici, — sau vom căde noi!

Dar' noi nu identificăm fracțiunea aceasta cu națiunea voastră. Credem chiar, că partea cea mai bună a națiunii voastre, care de atâtea-ori 'și-a vărsat sângele pentru împăratul și regele ei, care multă vreme 'și-a apărât libertatea proprie, — nu-'și va părăsi nici acuma cu necredință pe principele ei și nu va purta războiul în contra lui, că partea cea mai bună a acestei națiuni trebuie să fie accesibilă pentru un sincer entuziasm pe seama libertății și egalității generale!

În speranța aceasta vă strigăm: uniți-vă cu noi, pentru împăratul, patrie, drept și libertate!

Deschideți-vă ochii, ca să vedeți sămënța sămēnată de fracțiunea aceea, pentru-că a încolțit și 'i-se pot prevedea roadele!

Rupeți vëlul pe care cuvinte de seducere 'l-au tras peste mințea voastră cea sănătoasă!

Gândiți-vă la aceea ce vrem noi și ce vrea fracțiunea aceea! Sau are lozinca, sub care vă chemăm, un sunet atât de rău, încât nu puteți să vă uniți sub ea cu noi? Credeți că noi de frică stăm cu voi de vorbă?

Am tăcut până eram subjugați, și vă adresăm glas frățesc abia acum, după-ce uniți în majoritate covârșitoare cu miliția și cu națiunea săsească ne-am ridicat la suprafață.

Credeți că vrem să vă înșelăm și că sub cuvinte frumoase ascundem idei perverse? Nu lăsați să fiți înșelați. Putem noi, Românii, să facem ceva în contra tuturor celorlalte popoare ale Austriei, în contra întregii ei armate? Nu s'ar întoarce toți cei-ce astăzi simpatizează cu noi imediat în contra noastră, dacă ar vedea că urmărim tendințe perverse?

Deschideți mințea voastră și judecați cu calmitate. Dacă voiți să vă uniți cu noi, pentru a fi pentru împărat, patrie, drept și libertate, vă deschidem plini de dor brațele noastre frățesti, și tot ce e trecut uitat să fie, ear' legăturile trainice ale unirii să ne împreune, pentru a putea esopera pentru noi și pentru voi un viitor mai bun.

Ultima noastră picătură de sânge să fie vărsată pentru apărarea drepturilor voastre, pentru libertatea voastră, — tot așa cum și pentru a noastră.

Încă odată, vă conjurăm, nu lăsați să treacă neexploatat acest mare moment de pace și de unire frățească, pentru-că cine știe când va mai veni. Încă nu e nimeni învins, fiecare poate întinde cu onoare mâna spre unire.

Dacă credeți, că unirea aceasta nu e posibilă, atunci înainte! Vom desvâli steagul și vom începe războiul sângeros. Nu ne spăriem nici noi de el! Îl vom purta cu toate mijloacele noastre, cu toate forțele noastre, până-ce nu-l vom termina, învingând sau murind. Înainte însă de a ne ameți mințile beția de sânge a bătăliei, înainte de a face pasiunile deslănțuite imposibilă ori-ce judecată, lăsați-ne să vă mai adresăm un cuvânt de umanitate. Noi, tot așa ca și voi, vom face tot posibilul să ne întărim forțele, să slăbim puterile inamicului nostru, pentru a câștiga învingerea. Cel-ce vrea să învingă nu poate să se sparie și să retireze în fața relelor legate de războiu.

Dar' lăsați-ne să facem deosebire între necesarele rele ale războiului și între grozăviile, cari nu aduc folos nimănui și mai mult strică acelor cari le comit. Nimicirea fiecărui inamic care poate face stricăciune, dar' umanitate, marinositate tuturor acelor, a căror nimicire nu folosește nimănui, a căror cruțare nu e spre stricăciune nimănui, deci tuturor învingșilor, prizonierilor, femeilor, copiilor și moșnegilor!

Dacă trebuie să intrăm în războiu, unul în contra celuilalt, să cruțăm cel puțin sentimentele proprii omenesti! Să cruțăm numele nostru cel bun. Să facem posibilă, prin umanitate, legarea păcii. Să evităm și pustiirile cele de prisos, că doar' fiecare dintre noi vrea să locuiască și în viitor țeara aceasta. Și e bine să prefacem în pustietate locuințele noastre?

În acest sens apelăm la concetățenii nostri, la frații nostri aliați. Faceți și voi asemenea! Ori-ce act de umanitate, de marinositate, pe care-l veți face, va aduce fructe de aur fraților vostri proprii, căzuți în mâinile noastre. Dacă nu putem să ne unim sub ideea politică a dreptului și a libertății, lăsați-ne cel puțin ca împreună să cunoaștem ideea umanității.

Concetățeni! Încă una, ultimul cuvânt, pe care trebuie să-l exprimăm, cu toate-că ne cade atât de greu. Nu vrem să amenințăm, ci numai să admoniem, prin aceea că-l rostim. Am vorbit sincer

cătră voi, în sentimente nefățărite de iubire, de frățietate și umanitate. Dar' nu voim să stricăm cauzei pentru a cărei apărare ne-am ridicat, prin scene de marinimositate luate în bătae de joc.

Iubim omenimea, de dragul ei, și vă provocăm pe voi și pe frații vostri să faceți asemenea. Ear' dacă voi veți comite acte de grozăvie în contra partidului nostru, ne vom vedea siliți să plătim cu aceeași monetă, pentru-că apărării partidului nostru și bunei noastre cauze vom fi datori a o face aceasta, împedecându-vă prin dreptul nostru de răsplătire în comiterea de grozăvii față cu partidul nostru. Grozăviile pot fi nimicite tot prin grozăvii!

Cu inima scâldată în sânge am face lucrul acesta, dar' va trebui să-l facem, pentru marele scop și de dragul umanității.

Evitați deci grozăviile de prisos, dacă nu din alt motiv, apoi numai din acela de a vă feri pe voi și de a feri pe frații vostri de asemenea tratare.

Gândiți-vă și vă decideți! Vă oferim toate posibilitățile poziției noastre reciproce. Alegeți, și urmările alegerii voastre vă vor atinge pe voi, ne vor atinge pe noi!

Sântem gata de a le întâmpina!

Sibiiu, 20/8 Octomvrie 1848. Comitetul român de pacificațiune“.

Deodată cu comitetul român de pacificațiune a adresat și comandantul suprem militar din Sibiiu, baronul *Puchner*, o proclamațiune cătră poporațiunea Ardealului, făcându-i cunoscut, că a primit ocârmuirea Ardealului.

Proclamațiunea era următoarea:

» *Cătră toate jurisdicțiunile și locuitorii Ardealului.*

Fiindcă palatinul din Ungaria și ministerul de acolo 'și-au depus diregătorii și prin facțiunile unei partide, precum și prin tristele întâmplări pricinuite de aceeași în țeara aceasta, de atunci încoace s'a împedecat formarea unui minister nou, așadar' Țeara-Ungurească în timpul de acum în faptă n'are nici o cârmuire legiuită întru adevăr.

Ocârmuirea teroristică pe care o a proclamat casa reprezentanților din Budapesta pentru Ungaria și pentru Ardeal, sub presidenția lui *Ludovic Kossuth*, și care o a întins și peste marele-principat al Ardealului, mințind în numele regelui Ferdinand V. prin așa numiții comisari regești cu manifeste și decrete, cari n'au nici o putere, ocârmuirea aceasta în loc de egalitate și libertate lățește pretutindenea o sistemă teroristică violentă.

Fiindcă Maiestatea Sa a răsturnat prin manifestele din 3 și 4 Octomvrie a. c. această putere arogată și ocârmuire nelegiuită, pentru aceea nimenea nu poate și nici nu-'i este iertat a o recunoaște pe aceasta ca pe o ocârmuire legiuită.

Cu toate acestea, ocârmuirea aceasta nu încetează a stărui în a sa aroganță silnică, și nu numai că își însemnează pașii ocârmuirii sale cu spaimă și amenințare, ba încă și cu omoruri și tot cu asemenea terorism lucră chiar și în contra ostașilor împărătești, cari nu sînt îndatorați decât numai spre a apăra și a sprijini pe ocârmuirea cea legiuită, și vrea a sili toate trupele împărătești, precum și pe însași general-comando, dimpreună cu toate ramurile militare, ca să se lapede de credința ce o au jurat împăratului lor.

Acest comitet ocârmuitor și partida lui prin placate răspândește faima pretutindenea, că libertatea și constituțiunea popoarelor e primejduită, și deosebit, că poporul *român* din țeara aceasta ar avé de gând să apese națiunea ungurească și sécuiască, măcar-că nici una dintre acestea nu e adevărată, și după cugetul cel părintesc al Maiestății Sale toate națiunile trebuie să se bucure de drepturi și libertate deopotrivă într'o unire constituțională.

Ca să se pună capăt stricăciunii cauzate prin aceasta în acest mare principat, și ca să se așeze naționalitățile, cari s'au întăritat în cel mai mare grad una în contra alteia, luând în băgare de seamă și aceea, că cea mai mare parte a țării acesteia urește din inimă ocârmuirea teroristică cea nelegiuită din Budapesta, și ținînd credința cătră împăratul vrea a apăra marele principat de- asemenea apucături nelegiuite ale ocârmuirii și de răsboiul civil, — așadar' în puterea manifestului din 1 Octomvrie a. c. prin care se pune sub legi de răsboiul Ungaria dimpreună cu țările ei învecinate, și prin care puterea cea preafinaltă se dă jurisdicțiunii militare, am hotărit prin aceasta proclamațiune ca să iau amână frênele ocârmuirii în numele împăratului, până-când va ținé acest pericol și până-când se va sancționa o stare legiuită în ocârmuirea țării acesteia, care precum sperăm, cât mai curînd o va și face prea înduratul nostru împărat. Tot prin aceasta am hotărit a lucra după dreptul și conștiința cea mai bună și cu toate mijloacele și puterile cari le am amână, pentru ținerea liniștei, ordinii și a siguranței publice celei primejduite.

Drept aceea, în numele împăratului poftesc sărbătorește pe toate diregătoriile țării civile, militare și eclesiastice de ori-ce rit, precum și pe toate subordonatele jurisdicțiunii ale acestor ramuri de ocârmuire,

cari, afară de cele-ce cad sub statul general al legilor marțiale, rămân în a lor oficială activitate de mai nainte, ca să se supună fără împotrivire și cu punctualitate la aceasta orînduire, acum exprimată, și în unire cu mine să poarte grije de paza rînduelii și a siguranței acestei țeri.

Și fiindcă spre acest scop toate corpurile de voluntari, ori-ce nume vor avè, — pentru cari de azi înainte trebuie să înceteze toată recrutarea, — și gvardiile naționale ale țerii se pun sub poruncile generalului-comandant, de aceea trebuie, ca din ziua aceasta să înceteze din funcțiunile lor comisarii trimiși în țeara noastră de cătră nelegiuita cărmuire din Budapesta. Eară întemplantându-se, ca ei să se opună la aceasta orînduire sau să lucreze în contră-'i, atunci dinșii, ca toți emisarii ce vor să facă rău, să se prindă și să se dea în mâna celei mai deaproape diregătorii militare, spre a fi judecați pe calea legii după dreptul de războiu.

Ear' încât se atinge de voi, națiuni și locuitori ai acestui principat, vouă, cari sînteți credincioși și țineți cu împăratul și cu dinastia casei austriace, vouă trebuie să vă spun, că acum a sosit ciasul cel mai însemnător în viața voastră, ciasul, în care trebuie să arătați *în faptă* luminat credința și dragostea voastră cătră cel mai bun din împărați, care ca un părinte ce-și iubește copiii dorește din inimă fericirea și binele vostru. A sosit ciasul, în care trebuie să apărați cu arme constituționala libertate și egalitate a tuturor națiunilor în contra primejdiilor ce le grămădește terorismul și silnicia ocărmuirii din Budapesta.

Voi sînteți tari și numeroși, ridicați-vă unul pentru toți și toți pentru unul!

În partea voastră stă sfințenia dreptului, care sub pavăza cerului în veci nu va cădè.

Voi, dacă vă veți aduna împrejurul trupelor împărătești, le veți primi ca pe niște conducători, căci ele se împărtășesc de soarta voastră, — și dacă veți asculta poruncile mele și veți fi credincioși și gata a urma orînduelile legiuitoarelor jurisdicțiuni, atunci în aceasta putere unită veți afla apărarea voastră, și prin aceasta și libertatea voastră, pe care noi cu ajutorul lui Dumnezeu voim să o ținem pentru voi și pentru noi.

Eu pun temeiul tare pe credința tuturor prietînilor dreptului și ai patriei, pe cari cu aceasta în numele împăratului îi poftesc, ca să lucre împreună cu mine și să mă spriginească în silința ce pun

de a asigura liniștea și ordinea în această țeară, precum și *constituționala libertate și egalitate a tuturor națiunilor*.

Trăească constituționalul nostru împărat Ferdinand! Trăească popoarele credincioase ale întregii monarhii austriace, cari voese frăția și pacea! *Sibiu*, 18/6 Octomvrie 1848. *Anton Baron de Puchner* m. p., feldmarșal-locotenent și general-comandant în Ardeal“.

*

Proclamațiunea aceasta, prin care se ordonează înarmarea generală a populațiunii din Ardeal, comandantul suprem militar, baron *Puchner*, a trimis-o și episcopilor români, rugându-și să atragă atențiunea credincioșilor asupra cuprinsului ei.

Urmarea a fost, că atât episcopul *Șaguna*, cât și episcopul *Leményi*, au adresat câte un circular eparchioților lor.

Circularul episcopului *Șaguna* era următorul:

— »*Iubiților în Christos fii!*

Escelența Sa general-comandantul Ardealului, dl baron *Anton Puchner*, după-ce a rămas țeara fără stăpânire legiuită, în urma preamilstivelor manifeste împărătești din 3 și din 4 Octomvrie a. c., a luat asupra-și ocârmuirea țării întregi, așa, că de astăzi încolo numai singur măritul general-comando din Sibiu este stăpânire legiuită mai înaltă în toată țeara, cărui sunt supuse toate celelalte diregătorii, militarești, mirenești și bisericești, de ori-ce credință, — precum din aici alăturata proclamațiune a Escelenței Sale dlui comandant-general din 18/6 ale curgătoarei mai pe larg se poate vedea.

Mai încolo vestește Escelența Sa tuturor națiilor din Ardeal, că a sosit clipita cea mai momentuoasă a vieții, în care cu cuvântul și cu fapta, strălucit s'și arete fiește-care sudit împărătesc credința și supunerea cătră preabunul seu monarch, căruia ca la un părinte iubitor îi zace la inimă fericirea și binele supușilor sei, și să aperse de toată primejdia libertatea constituțională și egalitatea tuturor națiilor.

Escelența Sa însă ne încunoștiințează, că de ne și aflăm cu toți în cea mai mare primejdie, totuși ne vom mântui de toate, de vom asculta și împlini poruncile sale și rînduelile jurisdicțiilor legiuite, și ne vom alătura lângă ostășimea cea credincioasă a împăratului, privindu-o de povățuitoare. Deci, fiilor! *Înarmați-vă cu toți spre susținerea rîndului bun și spre spriginirea voinței cei mai înalte a Maiestății Sale*, stați gata și hotărâți a întimpina cu bărbăție pe ori-ce vrășmaș și fiți supuși credincioși, ascultători și împlinitori tuturor

în alăturata proclamațiune a Escelenței Sale dlui comandant-general Baron de *Puchner* cuprinse, precum și a tuturor poruncilor stăpânirilor voastre legiuite și rînduelilor măritului general-comando din Sibiiu, cărui dela monarchul nostru Ferdinand s'a încredințat stăpânirea cea mai înaltă în țeara noastră, până-când prin Maiestatea Sa se va hotări o stare legiuită pentru ocârmuirea acestei țeri.

Mai pe urmă vă dojenesc părintește, ca să vă păziți de toate volnicțiile și vrăsmășiile asupra ori-cărui om, și nimic să nu întreprindeți fără de apriata poruncă a măritului general-comando din Sibiiu.

Așadar' scopul și sfișitul înarmării voastre trebuie să fie spre pacea și paza rîndului bun, și de veți asculta glasul părintelui vostru, atunci se va împlini zisa aceea din Sf. Scriptură: „Fericiți cei făcători de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“. *Sibiiu*, 19 7 Octomvrie 1848. *Andrei Șaguna* m. p., episcop. NB. Tot protopopul e îndatorat a împărți cât mai curînd pe la toate bisericile câte un exemplar din aceasta, precum și din aclusa proclamațiune!“

Ear' circularul episcopului *Leményi* era următorul:

— „Iubiților în Christos frați, vicarilor, protopopilor, administratorilor, preoților, titorilor, și tuturor dreptcredincioșilor creștini, cari din mila lui Dumnezeu păstornicieii noastre sînteți încredințați, pace și dar dela părintele luminilor prin Isus Christos, ear' dela noi archierească binecuvîntare!

Aducîndu-ne aminte și de pururea înaintea ochilor nostri ținînda datorie de a priveghia pentru sufletele voastre, după cuvîntul marelui apostol Pavel cătră episcopii din Efes (Faptele Apostolilor C. 20), ca să luăm aminte de noi și de toată turma în care ne-a pus Duchul Sfânt episcopi, spre a paște biserica lui Dumnezeu, — nu am încetat după stările împrejur a înălța cuvînt, ca să vă știți îndrepta, ce se cuvine a face, și care cuvîntul nostru au păzit și îl vor păzi, nădăjduim că pace vor avé și nu se vor înșela. Însé, durere, s'au aflat între voi, cari s'au abătut dela calea cea dreaptă, și poate voindu-vé binele, în loc de a vă folosi v'au stricat, nesocotind pe ce cale s'ar puté mijloci al patriei bine de obște, deși întru toate ne-am nevoit a vă îndrepta și a vă da sfat, nu după înțelepciunea lumii acesteia, ci după înțelepciunea lui Dumnezeu, care ni-s'a descoperit prin Duchul Sfânt și s'a aréat prin Isus Christos. Drept care pricină grăind de bine, ne-au grăit de rău, și de unii am fost clevețiți ca vînzător al neamului meu, batăr că mărturie ne este Dumnezeu, că și sufletul

a-l pune ca credincios păstor am fost gata pentru turma mie încredințată.

Însă iubiți frați și fii! Bine să luați aminte, că acela ce vrea să fie spre ajutor și își pune sfârșit ca să fericască neamul seu, mai nainte să cuvine cu toată luarea aminte să cerce pe care cale și cu ce mijlociri poate aceasta să o dobândească și apoi să lucreze, altminterlea vrând a folosi poate să aducă stricare, și tocmai din aceasta pricină au luat prilej unii de a ne judeca și a ne osândi, nevinovați fiind. Căutați la cele-ce v'am scris dela începutul mișcărilor și veți afla, că cei-ce au primit cuvântul nostru și au urmat sfatul nostru au avut pace, și dela națiile cu cari viețuim respectare.

Poftiți fiind de adunarea națională, ca pofta și cererea nației se o aducem la dieta din Cluj, batăr că unele puncte prevedeam că nu sânt după vreme, socotind că a cere este slobod, am venit și după-cum ni-s'a rînduit cu credință 'mi-am împlinit solia. Mărturie-'mi sânt cei-ce au fost cu mine, dară dacă în adunarea țării nu a urmat precum a fost dorirea, aceea mie nu 'mi-se poate imputa. Au dela mine a afirmat să împedec unirea cu Țeara-Ungurească? Au singur fiind, putut-am împedeca și a face ce 22 de deputați ai nației săsești nu au îndrăsnit a face? Fără în dietă ca regalist am cuvântat, ca să se facă lege, precum nația română este primită, și legile ce sânt spre scăderea nației se se șteargă. S'a răspuns, că de vreme-ce înceată deosebirea națiilor, și toți cu asemenea drepturi se dăruesc, nu este de lipsă deosebită lege pentru Români a face, însă toate legile mai dinainte ce ar fi spre scădere s'au vestit a fi șterse, și de vreme-ce s'au unit cu Țeara-Ungurească, unde încă se află Români, ne-au îndreptat la dieta țării ungurești, la care nebagând seamă de slăbiciunea bătrânețelor ne-am și dus, și până acum am rămas, silindu-ne ca să putem aduce mângăiere.

Eară Măria Sa și preaonoratul frate episcop *Andrei Saguna*, cu altă deputație trimis fiind la Viena și neafând acolo pe înălțatul nostru împărat, nici osteneală, nici cheltuială cruțând, a mers până la *Insbruck*, de unde a dobândit preaîndurata rezoluție prin care s'a îndreptat la ministerul Țării-Ungurești, care va avè de a da proiect de lege pentru naționalitatea română, pentru primirea religiei neunite, pentru școale, înzestrarea clerului, și va avè grije, ca din nația română după proporție și hărnicie să se aplice la direcătorii.

Întru a acestei preaîndurate rezoluții îndreptare, cu o parte a deputației a venit la Pesta, unde a ajuns cu o zi mai nainte de noi.

A mers la Înălția Sa palatinul, la ministri, unde și noi am mers în mai multe rînduri, însă întrevinind turburările, despre acestea articol de lege nu s'a făcut, și eată că și Măria Sa nu rămase scutit de imputări.

Drept prevăzînd, că între acele grele împregiurări nici că se poate aștepta destulă hotărîre, și primind rîndueală, ca venind acasă se ne nisuim a lumina poporul, ce abia sosînd pînă la Cluj, întristare a cuprins inima noastră, vîzînd cît v_e aflați de întristați și îngrijați, ba tocmai cînd scriem aceasta, ne înfiorăm, auzînd cum unii cu grozăvie au început a-'i omori pe bărbații pacinici, ear' pe alții legându-'i 'i-ar fi dus la Blaj, de a căroră auzire cu totul ne-am îngrozit, temîndu-ne ca judecata lui Dumnezeu să nu facă dreaptă răsplătire, care întăritare, de unde a luat începutul, mai bine știți decăt noi înșine. Auzim de toate lăturile, că țineți cu împăratul și că și cu perderea vieții sînteți gata a-'l apăra, și aceasta bine ziceți, că așa ne poruncește și legea lui Dumnezeu. Dar' rătăciți și greșiți cînd credeți, că împotriva Maghiarilor vreți a-'l apăra, căci Maghiarii încă voesc a fi ascultători și supuși împăratului. Ei sînt siliți a se apăra de cei-ce fără de lege s'au sculat asupra țării din sfatul unor ministri și sfetnici împărătești, cari, după-ce li-s'a cunoscut viclenia, 'și-au luat prin înșiși cetățenii din Beciu dreaptă răsplătire, precum pe *Latour*, mai marele ministru de oaste, care pe ascuns a ajutat pe răscolnici cu bani și cu arme, 'l-au spânzurat.

Drept aceea, iubiții mei frați și fii, ascultați-mă ca pe părintele vostru, care am de a da seamă înaintea lui Dumnezeu de încredințata mie turmă. Înțelegeți în ce stă lucrul. Împăratul nostru Ferdinand este împărat Austriei și împreună regele Ungariei. Lui sîntem datori a fi credincioși. Dar' sîntem datori a fi credincioși și țării, și aceasta de protivnici a o apăra. Sîntem datori a asculta și a ne supune și mai marilor țării, că așa ne poruncește Dumnezeu prin marele apostol Pavel cătră Romani C. 13: „Tot sufletul se se supue stăpînîilor celor mai înalte, și cel-ce se împotrivesște stăpînîilor lui Dumnezeu se împotrivesște“. Ear' Petru apostolul în cartea I. c. 2 v. 13 și 14 zice: „Plecați-v_e la toată zidirea omenească pentru Domnul, ori împăratului ca celui-ce mai mult are, ori domnilor (adecă tîsturilor), ca celor trimiși dela dînsul, spre pedeapsă făcătorilor de rele și spre laudă făcătorilor de bine“. Însuși împăratul, cu iscălitura mânei sale a întărit ministerul țării ungurești și a poruncit, ca de dînsul se asculte toate diregătorîile țării, precum cele ostășești, așa și cele politicești.

Însuși împăratul a întărit legile cari cu începutul anului s'au adus în dieta țării ungurești, și spre a se păzi s'au vestit, și care însuși împăratul că le va ține cu jurământ s'a făgăduit. Cari toate așa fiind, cum puteți zice, că ascultați de împăratul, și la mai marii țării, la ministri, a vă pleca nu voiți? Căci legea prin dietă adusă și prin împăratul întărită fără învoirea amânduror părților nu se poate strica. Apoi de cumva împăratul ar fi dat poruncă, care unii ca a împăratului o vestesc, aceea s'ar fi dat de obște iscălită de ministerul unguresc, s'ar fi vestit prin diregătorii țării. Însă acelea sub numele Înălției Sale au urmat dela credincioșii sfetnici, cari acuma, descoperindu-se lucrul, parte au fugit, parte s'au omorît.

Dar' iubiții mei frați și fi! Neputând fieste-care avè atâta știință, ca să poată judeca despre cele-ce să întemplă în vremile de acum, vă rugăm în numele lui Dumnezeu, ascultați și urmați cele-ce prin Escelența Sa crăiescul plenipotențiat comisar *Br. Nicolae Vay* și prin legiuitele diregătorii vi-se vestesc și poruncesc, că așa nu veți greși. Ei au de a da seamă, de voi să ține ascultarea. Ascultați-mă, ear' vă rog, ca nu cumva să aduceți spre neamul nostru, în loc de a-l ferici, stricarea cea mai de pe urmă. Până acum ați dat ostași și ați apêrat țeara, cei mai mulți neavând în țeară loc de moșie; cu atâta dar' mai vîrtos acuma, din bunăvoința staturilor țării fieștecare având moșia sa slobodă și cu același drept stăpânindu-o, cu care domnii ale sale le stăpânesc, deschizându-vi-se calea la diregătorii, numai să vă nevoiți a dobândi hârnicia de a purta, — se cuvine ca cu ceialalți locuitori ai țării, ca cu frații, în dragoste și în pace, ear' nu întru învrășmășie să trăiți, și în vremea de lipsă să stați spre apêrarea țării. Socotiți, iubiților, că iobăgia de care v'ați slobozit încă din aceea a urmat, că străbunii s'au retras dela apêrarea țării, s'au sculat împotriva stăpânitorilor țării; și aceasta este îngrijirea noastră, ca nu cumva împotrivindu-vă cu arme să vă supue, și să fie stricarea cea mai de pe urmă mai rea decât cea dintâiu. Încă nu-i târziu, puneți jos cugetul de a vă împotrivi, nici fiind în stare de a și gândi de aceasta; altmintrelea să știți, că vor năvăli mii de mii din Țeara-Ungurească, și atunci veți cunoaște ce părintește v'am sfătuit, dar' va fi târziu.

Eată, iubiții mei fi, am ridicat glasul cătră voi, ca să nu fu dătător de seamă înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, căci am tăcut și nu v'am arêtat calea pe care să umblați. Ear' însuși Dumnezeuul păcii să vă sfințească pe voi întru toate desêvîrșit, și întru toate

desăvârșit sufletul și trupul fără de prihană să vă păzească. Juru-vă pe voi întru Domnul, ca să se cetească cartea aceasta tuturor fraților și fiilor. Darul Domnului nostru Isus Christos cu voi, amin!

Cu aceste cuvinte ale Sfântului Pavel apostolul către Tesalonicheni I. cap 5 încheind cuvântarea, vă trimitem arhierescă binecuvântare.

Cluj, 9/21 Octomvrie 1848. Vlădica Ioan m. p.⁴

Față cu circularul din urmă, comitetul român de pacificațiune s'a văzut silit să iee poziție, și astfel a dat și din partea sa un circular, de următorul cuprins:

»Comitetul națiunii române către frații sei români.

în numele împăratului, în puterea manifestului împărătesc din 3 Octomvrie a. c.,

Să știți dar', fraților! că dela 18/6 Octomvrie încoace numai Ardelenii aceia sunt credincioși înălțatului împărat, cari ascultă de poruncile înaltului general-comando împărătesc, care este în Sibiu, ear'

Acea încă să o știți, fraților, că țeara acum este împărțită în două părți. Partea cea rătăcită ține cu Kossuth, ear' popoarele cele multe, Slavii, Români, Croații, Tăuții, Nemții, țin cu înălțatul împărat. Cu facțiunea lui Kossuth numai Ungurii țin, dar' nu toți, că să lăsăm satele cele multe ungurești, cari nu vor să știe de el.

Apoi comitele Széchenyi, Ungurul cel mare și cel mai cuminte decât toți, a nebunit de supărare văzând că Kossuth duce la perire pe Unguri.

În Ardeal ține cu înălțatul împărat: înaltul general-comando, generalii cei mari, ofițerii împărătești, națiunea română și sasă întreagă.

Ungurii și Sécuii sunt puțini și părăsiți de toată lumea, pentru-că nu apără dreptatea. Nu vă temeți dar', frați Români, pentru-că acum odată pe voi vă apără Dumnezeu însuși, care a voit, ca în acest an să se ridice din pulbere și națiunea românească. Vă apără înălțatul împărat cu oștile sale, vă apără Croații, Slavii, Sașii, cari să oștesc

alătura cu voi pentru libertatea națională, pentru întregimea împărăției și pentru înălțata casă împărătească.

Înainte de el Kossuth și a națiunii lui nu este sfântă nici o naționalitate afară de cea ungurească. El nu mai vrea să știe de împărăția Austriei, care stă de atâtea sute de ani. Vrea să o răstoarne și să facă o împărăție sau republică ungurească, din Marea-Adriatică până la Sulina.

Văzând el că Ungurii sînt puțini și slabi și încungiurați de alte seminții mari și tari, de Români, Croați, Slavi și Nemți, și temându-se că libertatea îi va înălța și pe acestia la o treaptă deopotrivă cu națiunea ungurească, și așa Ungurii își vor perde domnia cea tirană, sub care au gemut o mie de ani națiunile acestea, și-a propus, ca unind și Ardealul cu Țeara-Ungurească, să desbrace toate națiunile de vestmîntul cel sfînt al naționalității și să facă din toate numai o națiune ungurească, mare și tare.

Aceasta împăratul nu o vrea; pentru aceea acești oameni sălbatici s'au mîniat foarte tare pe înălțatul împărat, de ce nu-î lasă să ungurească pe toți Români, Slavii, Croații, Tăuții, Sașii, Nemții, Evreii, ș. a.? De ce nu-î lasă să risipească împărăția și să răstoarne tronul împărăției Austriei, dimpreună cu augusta casă împărătească?

Oamenii acestia trimit cărți și proclamațiuni în toate părțile, trimit și Românilor, îi numesc frați, ca cu lingusire să-î abată dela credința cătră înălțatul împărat, ca să țină cu ei.

Fraților Români! Băgați de seamă ca să nu vă înșele.

Acești oameni alta zic și alta fac.

Ei zic, că patria este comună, a tuturor, drepturile sînt comune, ale tuturor, și că ei ar fi împărțit drepturile deopotrivă cu Români, nelăsându-și sieși nici măcar un privilegiu.

Dacă e așa, de ce cereți 5, 10, 20 mii dela cel-ce vrea să ridice vre-o tipografie? Atunci numai Kossuth ar pute deschide tipografie, ca unul ce ține drumul neguțătorilor din principatele danubiene și scoate bani din iad. De ce puneți cens pe capetele deputaților dietali, ca să fie reprezentați în dietă mai numai nemeșii vostri ce fuseră îngrășați cu sângele și sudoarea Românilor? De ce v'ați privilegiat limba voastră, ca să domnească peste celelalte, dacă ziceți că ați șters privilegiile? De ce ați oprit și de ce ați ucis pe Români alegători la Marghita și pe airea, dacă ziceți, că drepturile le-ați împărțit cu Români? De ce n'ați lăsat națiunea română să între și ea ca națiune în casa cea comună a țării, adecă în dietă, unde se

fac legi comune pentru fericirea comună, unde se vorbește și se pun legi pentru moartea și vieța națiunilor, unde

care pe Români nici odată nu 'i-a îndatorat, pentru-că a fost făcută fără învoirea națiunii române și în contra ei?

Așadar', frați Români! Să fiți odiechniți în conștiința voastră, că națiunea română din Ardeal nici-odată n'a fost supusă după lege ministerului unguresc. Comisarii ministerului, dimpreună cu toți aceia cari țin cu facțiunea lui Kossuth, nu sânt mai mari legiuitori pentru Români și Români nu le sânt datori cu ascultare.

Auzit-ați ce zice Vay către Români prin o proclamațiune din 25 Octomvrie al anului curgător? El zice, că Ungurii ar fi slobozit din iobăgie pe Români și Români în loc de mulțumită ar ucide pe Unguri!

Că ar fi slobozit Ungurii pe Români din iobăgie, nu e drept; 'i-a slobozit înălțatul împărat. care deosebit dela 15 Martie și 25 Aprilie încoace a deschis toate porțile împărăției sale, ca să lase afară dintr'însa duchul cel necurat al despotismului și să între spiritul libertății cel fericitor de popoare, care însă Ungurii nici-odată nu 'l-au cunoscut, nu 'l-au cinstit, ci deadreptul 'i-s'au pus împotriva, nerecunoscând alte naționalități afară de cea ungurească.

Români n'au omorât pe nici un Ungur până n'a spânzurat Vay pe Alexandru Bătrâneanu, până-când n'au jefuit de nou Jucurile și au prăpădit Vajda-Cămărașul cu oameni cu tot. Toate acestea le-au suferit Români cu o răbdare eroică.

Mai toate acestea s'au făcut fiind baronul Vay comisar ministerial, și totuși Români 'l-au primit cu cinste în adunarea lor dela Blaj.

Ear' el cum le-a răsplătit pentru aceasta primire omenoasă?

Înainte de venirea sa la Blaj le-a făgăduit bombe și după aceea a spânzurat pe frații lor! Pentru-ce?

Pentru-că le spunea Românilor, ca să se armeze și ei cu același drept cu care s'au armat Ungurii și Sașii, și tot cu același scop.

Așadar' cu ce drept 'i-a spânzurat? Numai cu acela cu care puteau spânzura și Români pe domnul comisar Vay în adunarea dela Blaj.

Dar' națiunea română, mărturisească istoria, n'a avut cuget rău nici-odată în contra națiunii ungurești, și în acest an încă s'a purtat

ca o vergură și cu o răbdare istoriei necunoscută, până nu a scos-o din cumpăt facțiunea cea teroristică, șilindu-o a se folosi de dreptul de apărare și de răsbunare.

Drept aceea și istoria, care judecă lumea cu dreptate și nu desparte efectul de cauza sa, va pune pe sufletul facțiunii acesteia

și toate acelea cu cari le răspund Români întăritați și învățați dela ei.

Ei au aprins focul. Acum dar' cine va putè imputa Românilor dacă arde casa ce a aprins-o Ungurul, și cine e vina dacă va arde chiar și pe Unguri?

Ei au rupt iazul și au adus asupra-și potopul cerului răsbunător. Cine va fi de vină dacă se vor îneca?

Aceste observațiuni fie deajuns la toate proclamațiunile câte au dat până acum, și ori-câte va mai da baronul Vay și Ungurii kossutheni.

Frați Români! Când vor mai vorbi, Kossuth și Vay, de frație, când vă vor zice acesti oameni că 'și-au împărțit toate drepturile cu voi,

În urmă judecați, dacă pot să vă iubească într'o clipită cei-ce v'au urit și v'au batjocorit într'o mie de ani?

A ajuns însă la acest comitet național o proclamațiune dată către Români chiar de către domnul *Ioan Pop de Lemeni* (acesta e numele cel adevărat), metropolitul și arhiepiscopul Românilor uniți cu biserica Romei.

Preasfinția Sa în aceasta proclamațiune își ia îndrăsneala a îndemna pe credincioși, și încă tocmai cu cuvintele Sfintei Scripturi, ca să asculte de aceia, cari nu ascultă de împăratul, ca să țină cu Ungurii aceia, cari s'au sculat asupra împărăției austriace și cari acum și în Ardeal se bat împotriva oștilor împărătești și asupra națiunilor celor credincioase împărăției.

Preasfinția Sa își ridică glasul pentru ucigașii sfetnicilor împărătești și pentru Ungurii cei căzuți de mâna Românilor siliți a se apăra pe sine, ear' de credincioșii sei cei omorîți fără nici o vină nu-și aduce aminte.

Ce e mai mult, Preasfinția Sa încă și amenință Românilor, că de nu vor ținè cu facțiunea teroristică, adecă, dacă vor ținè cu

împăratul, vor veni din Țeara-Ungurească mii de mii asupra lor și îi vor prăpădi.

Preasfinția Sa, precum se vede, nu vrea să știe de ocârmuirea cea legiuită a țării, de înalțul general-comando, care ocârmuește țeara cu dreptul dat dela înălțatul împărat și în numele împăratului, și apoi cu cuvintele Sf. Apostol Pavel către Romani, cap 13: „Tot sufletul se se supună stăpânilor celor mai înalte, că cel-ce se împotrivesc stăpânilor, lui Dumnezeu se împotrivesc“, îi îudeamnă pe Români ca să țină cu aceia, cari nu recunosc aceasta putere legiuită, ba chiar se oștesc împotriva ei. Mai încolo Preasfinția Sa îndeamnă pe credincioși cu cuvintele Sf. Petru I., cap 2, v. 13, 14, ca să se plece împăratului și celor trimiși dela dînsul, și apoi ține cu aceia, cari omorîră pe trimisul împăratului la dieta din Pesta, pe feldmarșalul comite *Lamberg*.

Prin faptele acestea Preasfinția Sa, spre nespusa durere și rușinare a națiunii sale, a căzut în păcatul necredinței către înălțatul împărat, și ce este încă și mai dureros, vrea să abată pe Români dela credința aceea pe care au păzit-o neclintit în toate timpurile și să-î facă călcători de jurământul pe care 'l-au înocit în câmpul libertății.

Comitetul este convins, că națiunea română se va înfiora de asemenea sfaturi ale Preasfinției Sale, nu le va da crezământ și nu le va urma, ci va păzi neclintit credința către înălțatul împărat și va asculta de toate poruncile înaltului general-comando.

Cu toate acestea, cu mare durere, dar' din datorie, provoaca comitetul pe toată națiunea română, ca să nu alunece dela credința către înălțatul împărat prin asemenea proclamațiuni, și provoacă și pe Preasfinția Sa, cu toată serioșitatea, ca să-și retragă acea apologie a necredincioșilor, și prin o proclamațiune potrivită cu jurământul din câmpul libertății să îndrepteze tot ce a stricat prin acea proclamație nesocotită.

că Iellasich și ceialalți generali împărătești ar fi bătuți. Acestia sînt pretutindenea învingători, ear' voi încrezându-vă în dreptatea voastră, sperați în Dumnezeu, părintele națiunilor,

Să trăească împăratul nostru Ferdinand I. *Sibiu*, 1 Noemvrie (20 Octomvrie) 1848. *Simeon Bărnuțiu*, președinte, *Georgiu Barițiu*, secretar“.

La opt zile după publicarea acestui circular dat din partea comitetului român de pacificare episcopul *Leményi* a fost *suspendat*, numit fiind vicar episcopesc canonicul *Simeon Crainic*.

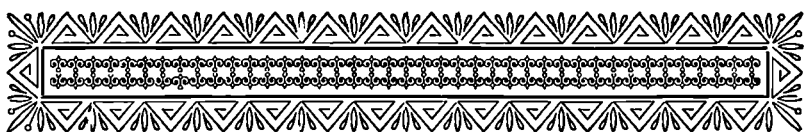
Suspendarea s'a făcut prin comandantul suprem, baronul *Puchner*, care a încunoștiințat despre măsurile luate și pe comitetul român de pacificațiune, adresându-i următoarea notă oficială:

„Onoratului comitet român de pacificațiune. În urma purtării ilegale și a modului de acțiune a episcopului greco-unit *I. Leményi*, care se lasă a fi întrebuințat de unealtă călcătoare de jurământ, în contra intereselor statului și în contra dinastiei, — punându-se în Cluj în serviciul partidei revoluționare, — mă văd silit, pe baza proclamațiunii mele din 18 Octomvrie 1848, *să-l suspendez din funcțiune*, să interzic ori-ce comunicare cu el, și să sistez toate venitele ce le avea până acuma.

De vicar provisor pentru eparchia greco-unită din acest mare principat numesc pe domnul canonic *Simeon Crainic*. Despre ce se încunoștiințează comitetul român de pacificațiune, pentru a lua act. *Sibiu*, în 9 Noemvrie 1848. *Puchner* m. p.⁴

Episcopul *Leményi* a stat mai multă vreme în Cluj, ear' mai târziu a mers la Viena, unde a fost internat în mănăstirea Franciscanilor. Aci a și decedat, în 29 Martie 1861.

Alte manifeste și proclamațiuni.

Înarmarea Românilor, după-ce comanda supremă militară 'și-a dat consentimentul să se împartă în 15 legiuni, — se făcea cu o celeritate uimitoare. Românii mergeau cu drag să se înroleze sub steagul împăratului, pe care-'l știau în primejdie mare, și toate văile Ardealului răsuna de strigătul Românilor »*trăiască împăratul, nouă nu ne trebuie craiu!*«

Că printre Români ce însuflețire domnia pentru domnitor și casa domnitoare pe vremea aceea, ni-se ilustrează prin următorul episod, scos dintr'o foaie străină din zilele acelea.

Un batalion al regimentului 51 era să plece din Alba-Iulia, unde era staționat, la Cluj. Întreaga poporațiune era în picioare. Miliția și poporul striga neîntrerupt: »*trăiască împăratul.*«

Batalionul a fost petrecut de întreaga poporațiune până la marginea orașului, unde majorul *Wieser* a rostit următoarea vorbire, în limba română:

— „Soldați! Ați pus jurământ pe ce avem mai sfânt, pe steagul negru-galbin, că veți păstra credință preagrațiosului nostru monarch, preainaltului împărat, și datorința voastră cea mai sfântă e să țineți jurământul. Nu vă lăsați să fiți ademeniți de promisiuni și să schimbați steagul acesta, sub care strămoșii vostri 'și-au vărsat sângele și cu bucurie 'și-au dat viața pentru susținerea monarhiei, cu alte colori, pentru-că asta ar fi tradare în contra strămoșilor vostri, în contra împăratului vostru, în contra neamului vostru, *în vinele căruia curge sânge adevărat roman*, sânge pe care el e gata a-'l jertfi sub steagul negru-galbin, pentru preainalta casă domnitoare, dacă va fi amenințată de primejdii. Veți ști toți ce s'a făcut pentru a îndupleca batalionul de grenadiri *Urraca* să se pună sub alt steag, dar' batalionul a rămas credincios. De aceea, soldați, mă încred în voi și în

crediința voastră pentru împărat și patrie. Să trecască preagrațiosul nostru împărat Ferdinand!“

„Nu e în stare, scrie *Siebenbürger Bote* de pe atunci, — condeiuul celui mai talentat scriitor să descrie însuflețirea ce a isbucnit și s'a manifestat în »*se trăiască imperatul*. În pieptul fiecărui ostaș, chiar și în al celui mai tinăr, s'a deșteptat sentimentul înaltei sale vocațiuni și sentimentul de datorință la care-l chiamă jurământul pus pe steagul împăratului“.

Însuflețirea 'și-a ajuns culmea, când un caporal din regimentul I. de graniță, cu numele *Stoian*, 'și-a luat rămas bun dela batalionul ce pleca la Cluj, cu următoarele cuvinte rostite în numele camerazilor rămași în Alba-Iulia:

Fraților! Deși conviețuirea noastră împreună în Alba-Iulia a fost scurtă, totuși ne despărțim greu de voi. Dee Dumnezeu ca dorința noastră cea mai ferbinte de a vă vedé în curénd, în numărul în care vă aflați astăzi, să fie împlinită, pentru-ca să vă putem îmbrățișa de nou. Noi credem că așa va fi, pentru-că sântem pe deplin convinși, că voi, *ca toți Românii*, veți păzi credința, tare ca stânca, cătră steagul împărătesc, care ne ocrotește pe toți, și cătră ofițerii vostri. Să trăiți cu bine și la revedere!“

Întregul public present a aclamat cu frenesie pe împăratul și a început să plângă sub impresiunea acestor calde cuvinte, rostite cu glas puternic, dar' înduioșetor. S'a dat ordin de plecare și batalionul a luat drumul spre Cluj. — —

Pe când în Ungaria și Transilvania curgea înarmarea pe toate liniile, atât din parte maghiară cât și din parte contrară, ba curgea și sânge, pentru-că rășboiul civil se deslănțuise și se întêmplaseră mai multe ciocniri, revoluția în Viena nu putea fi sufocată, pentru-că poporațiunea manifesta o rezistență uimitoare față de trupele împărătești, concentrate în mare număr aci, pentru a cuceri din nou capitala și reședința. Se formase o gardă națională, care lupta cu succes în contra trupelor împărătești. Sosiseră și trupe ungurești, pentru a da ajutor Vienezilor, dar' trupele acestea au fost bătute din partea banului *Iellasich* și alungate îndêrêt peste graniță.

Baronul *Iellasich*, luând adecă știre despre critica situație dela Viena, a alergat cu toate trupele sale într'acolo, pentru a pune capêt anarchiei.

De aici, dela Viena, a adresat apoi națiunii sale croate următoarea proclamațiune:

— „Am plecat din Ungaria, unde străbătusem cu trupele mele până la *Melencze*, fără nici o rezistență, la Viena, și acum mă aflu cu întreaga mea armată la porțile ei. În Viena a izbucnit revoluțiunea și domnește disordinea cea mai mare.

Sângele nevinovaților uciși a curs, și împăratul nostru a fost constrâns a doua-oară acum să părăsească Viena. Asta m'a adus aici. N'am venit să omor libertatea, ci am venit să o întăresc. Voința națiunii e și voința mea. Națiunea mea voește întregitatea imperiului austriac și voește ca ea să fie în acest imperiu așa de liberă ca toate celelalte națiuni. Dar' o grupare nebună de rebeli vienezi nu vrea aceasta. Din contră, se scoală în contra monarhului și a monarhiei, pregătind pe seama monarhiei apunere, ear' pe seama națiunii noastre sclăvie. Am venit deci să nimicesc șerpele, care resfiră venin în toate părțile, asupra tuturor celor-ce nu sînt adumbriți de spiritul seu; șerpele, care a dat mâna cu inimicul nostru, *cu Maghiarii!*

Banul tîu, iubită națiune, a pășit pe calea, care pentru tine are să fie bună și binecuvîntată. Soartea ta se va decide între murii Vienei! Brațele fiilor tîi viteji, încredințați banului tîu, vor ști să găsească libertatea și gloria ta, chiar și între murii Vienei. Dar' și voi, cei de acasă, se nu puneți mînilor în sîn. Pe cînd noi deslegăm aici nodul făcut de inimizii nostri, de Maghiari, în unire cu ceata revoluționară vieneză, — ei fac pregătiri pentru a intra în patria noastră prin altă parte, ca să omoare și să aprindă și să ne necinstească sfințenia caselor. Patria noastră, Croația și Slavonia, mai are încă destui fii viteji, cari sînt în stare să respingă ori-ce atac al inimicului! De aceea, sculați-vă toți cei-ce ați rămas acasă și apărați cu bărbăție patria. Turburările din Viena vor fi învinse cît de curînd, încă zilele acestea, și atunci vom veni și noi acasă.

Nu ascultați de nimeni, ci vă încredeți în voi și în brațele voastre. Puternicul braț al Croaților a resistat de atâtea-ori unui inimic cu mult mai puternic decum e acela care vă amenință de la Drava. Ar fi rușine, dacă atunci, cînd frații vostri se luptă în țeară străină, sub comanda banului lor, pentru glorie și libertate, un astfel de inimic să-și poată pune piciorul în pragul patriei noastre.

Vă salut pe toți!

Rothneusiedel, 27 Octomvrie 1848 *Iellasich* m. p., ban.“

Așa s'a întîmplat cum a prevestit banul *Iellasich* Peste cîteva zile, în 31 Octomvrie, Viena a fost cucerită de trupele împărătești,

comandate de mareșalul principe *Windischgrätz*, care apoi a pus capitala în stare de asediu, până la o estindere de două mile în giurul ei.

Studentii, garda națională, proletarii, toți au fost desarmați, ear' cei străini espulsați de pe teritorul Vienei. Anarchia a fost deci învinsă, revoluția, cel puțin în acest punct central al monarhiei, sufocată, și prin aceasta făcut a fost începutul pentru salvarea monarhiei și a dinastiei.

În zilele acestea, de cea mai grea cercare pentru tron și dinastie, au apărut mai multe *manifeste împărălești*, în ordinea în care urmează.

I.

În 16 Octomvrie a fost dat următorul manifest:

„*Cătră poșoarele mele!*”

Când faptele de violență, întâmplare în 6 Octomvrie la Viena, m'au determinat să părăsesc orașul ce devenise loc de concentrare pe seama pasiunilor celor mai sêlbaticice și mai reprobabile, aveam încă speranța, că nebunia criminală a unei părți din poporațiunea ei nu va fi durabilă. Eram în drept să aștept dela sentimentul, de altcum sănêtos, de drept al locuitorilor din capitala și reședința mea, ca ei singuri să contribue după puțință la aceea, ca legilor, rêu înțelese, să li-se câștige respect, ca criminalii să-'și primească pedeapsa meritată, ear' orașului să 'i-se redee siguranța amenințată pentru avere și vieață, în cel mai scurt timp.

M'am înșelat în așteptările mele!

Nu numai că urzitorilor revoltei dela Viena le-a succes să întărească puterea, smulsă cu forța, a unei domnii de groază, care în istorie nu are decât un singur esemplu, — asupra orașului amorțit, parte de frică, parte în urma sêlbaticice beții în care a ajuns, ear' prin aceasta să zădărnicească reîntegrarea legalității în interiorul zidurilor Vienei, — ci și dincolo de zidurile Vienei s'au estins cu succes crescêtor eficacitatea păgubitoare a nisuițelor lor anarchice. S'au pus la cale legături de înaltă tradare cu o provincă vecină, aflătoare în revoluție deschisă. În toate părțile statului meu s'au trimis soli, ca sub pretextul ipocrit, că e vorba de apêrarea libertății amenințate, să arunce sêmênța rêsvrătirei și acolo unde până acum ordinea nu era turburată, și să-'mi pună țeara pacinică, aflătoare pe calea desvoltării legale a raporturilor de libertate, în gura grozăviilor anarchiei, a rêsboiului civil, în gura perirei!

Dela suirea mea pe tron problema vieții mele a fost *binele popoarelor mele*. Istoria domniei mele, istoria celor șapte luni din urmă în special, va dovedi cândva aceasta. Dar' ar însemna necredință față de datorințele impuse mie din partea providenței dacă aș mai tolera o mișcare ce duce tronul și monarchia la marginea abisului, și în locul acordatei libertăți constituționale pregătește o stare de neînfrănată domnie de forță.

Conștiu de aceste datorințe, mă văd deci necesitat, cu inimă sângerătoare, să mă opun revoltei ce 'și-a ridicat acum capul fără sfială, atât în reședința mea, cât și pe alte locuri unde se va ivi, *cu aplicarea forței armate*, și a o combate până-ce va fi învinsă cu deservîșire, ordinea pacea și legalitatea va fi restabilită, ear' ucigașii credincioșilor mei servitori *Lamberg* și *Latour* vor fi predați brațelor răsbunătoare ale dreptății.

Pentru a ajunge scopul acesta trimit din diversele părți ale monarchiei trupe militare spre Viena, cuibul însurecțiunii, și dau locotenentului-mareșal campestru, principelui de *Windischgrätz*, comanda supremă asupra tuturor trupelor de pe întregul teritor al statelor mele, cu singura excepțiune a armatei mele italiene, aflătoare sub comanda mareșalului *Radeczky*. Totodată provéd pe numitul principe cu plenipotențele corăspunzătoare, ca să poată esecuta în cel mai scurt timp posibil opera păcii în imperiul meu, amésurat propriei sale chibzueli.

După sufocarea răscoalei înarmate, și după restabilirea liniștei, va fi chemarea ministerului meu, în consonanță cu membrii parlamentului ce se va constitui, ca prin regularea legală a neînfrănatului abus de până acuma cu întrebuintarea presei, a dreptului de întrunire și a apărării poporului, să provoace o stare de lucruri, care fără a viola libertatea, să asigure legii putere și respect.

Când comunic popoarelor mele aceste decisiuni, luate în conștiența datorințelor și a drepturilor mele, cu neclintită firmitate aștept sincera și puternica conlucrare a tuturor acelora, credincioși ai mei, cari poartă în inima lor binele împăratului, al patriei, al familiei lor, și adevărata libertate, și cari în actuala decisiune a mea văd, recunosc, singurul mijloc de mântuire, ca monarchia să fie scăpată de cădere, ear' ei de grozăviile anarchiei și de desfacerea tuturor legăturilor sociale.

Datu-s'a în *Olmütz*, 16 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p.
Wessenberg m. p.⁴

II.

În 19 Octombrie 1849 a fost dat alt *manifest*, de cuprinsul următor:

— „Noi *Ferdinand I.*, împărat constituțional al Austriei, rege al Ungariei, etc. trimitem credincioaselor noastre popoare salutul părintesc.

În urma sângeroaselor evenimente, cari cu începere din 6 l. c. au prefăcut capitala și reședința noastră Viena în arenă a turburărilor anarchice, cu adâncă mâhnire și zgduuit în interiorul nostru ne-am văzut silit să ne mutăm reședință în mod provisor în capitala noastră regală *Olmütz*.

Cu aceeași mâhnire ne umple inima necesitatea ivită de a lua măsuri militare pentru restabilirea ordinii legale și pentru apărarea cetățenilor, cari nu sînt părtași la atrocitățile răscoalei. Cu toate acestea voim, ca la aplicarea acestui mijloc extrem, impus nouă, să nu se meargă mai departe decât numai până unde cere restabilirea liniștei și a siguranței, scutul credincioșilor nostri cetățeni și conservarea demnității tronului nostru constituțional.

E voința noastră firmă și nestrămutată, ca drepturile și libertățile acordate popoarelor noastre, cu toate-că s'a făcut abus de ele din partea unor răutăcioși și seduși, *să rămână nestirbite în întreaga lor estensiune*, și noi le garantăm de nou, cu cuvântul nostru împărătesc.

Voim mai departe, ca conclusele luate de către parlamentul constituțional și sancționate de noi, anume, despre *ștergerea iobăgiei*, despre desărcinarea și egalizarea proprietății pe lângă rebonificarea ieftină, primită în principiu din partea parlamentului, să se pună în executare, conform ordinelor date din partea noastră.

Tot așa de firmă e voința noastră, ca opera începută a *constituționalismului* să fie continuată din partea parlamentului ce se va constitui neîntrerupt și neconturbat, într'un mod corespunzător *egalei îndreptățiri a tuturor popoarelor noastre*, așa, ca în curînd să poată fi supusă mie spre sancționare și să poată fi dusă la sfîrșit prielnic.

A o face aceasta posibil are să formeze obiect de serioasă îngrijire pentru noi, și contăm la considerația, recunoștința și probata loialitate a credincioaselor noastre popoare.

Datu-s'a în *Olmütz*, 19 Octombrie 1848. *Ferdinand* m. p.
Wessenberg m. p.“

III.

Al treilea *manifest* e datat din 20 Octomvrie și e adresat poporațiunii din Ungaria. E următorul:

— » *Cătră popoarele Ungariei, Croației, Slavoniei, Transilvaniei și ale confiniilor militare.*

Ne-am espus în manifestul din 22 Septemvrie 1848 intențiunile, cari ne conduc cu privire la țările aparținătoare coroanei noastre ungare, și am numit cauzele, cari au provocat starea tristă a țării, asupririle și suferințele ei. Dieta maghiară, sub întreaga ei durată, a dat dovadă neîndoelnică, *că e cu totul incapabilă să promoveze binele țării*, fiindcă dela întrunirea ei e condusă de o facțiune, și e întrebuițată ca unealtă oarbă pentru a restălmăci sensul legilor, pentru a știrbi drepturile rezervate coroanei, spre binele țării, și pentru a slăbi unitatea (înțelegerea), — în interesul tuturor popoarelor noastre atât de necesară, — între Ungaria și celelalte state ereditare ale noastre.

Dieta maghiară își dădea în continuu silințe să aducă în conflict artificial datorințele ce ne apasă, de o parte ca împărat al Austriei, de altă parte ca rege al Ungariei, datorințe, cari nouă sfinte ne sînt, în egală măsură. Pe când tolera risipa ce se făcea cu banii statului și nimic nu întreprindea pentru a împedeca răul acesta, a primit totodată un proiect de lege, referitor la chestia banilor, a cărui executare trebuia necesarmente să reînoască tristele încurcături de bani din anii de mai nainte și urmările lor, din cauza prea umfletei emisiuni de bani de hârtie, ce se intenționase.

Dieta maghiară ne-a prezentat un proiect de lege *despre recrutare*, care avea să desbina armata, ai cărei ostași au luptat totdeauna ca viteji soți de arme în frățească unire, — și în a cărei unitate, basată pe organismul de asemenea natură al întregii noastre armate, se bazează siguranța tuturorora, prin urmare și a părților din monarhie aparținătoare coroanei ungare, — în contra inamicilor interni și esterni.

Pacificarea Croației a trecut-o dieta maghiară cu totul cu vederea, și abia atunci a făcut câțiva pași insuficienți în direcția aceasta, când a văzut, că banul Croației, după o lungă pauză, a trecut granițele Ungariei cu trupele ce le comanda.

Nu voeam să renunțăm la speranța, că sentimentul legalității și al dreptului își va face în fine calea; și cu toate-că dieta a îndrăsnit să pună în executare legea despre banii de hârtie și despre recrutare,

fără sancțiunea noastră regală, prin urmare, pe cale ilegală; cu toate-că dieta luase și alte dispoziții ilegale: trăeam în speranța, că spiritul legalității se va ridica deasupra. Când însă trupele noastre au fost provocate să părăsească în mod volnic steagurile și regimentele noastre, va să zică, au fost provocate *să calce jurământul și să deserteze*; când acest conclud a fost pus într'adevăr în executare și n'a fost împedat și combătut din partea celor-ce datorință aveau să fie păzitorii legilor și ai ordinii; când am văzut primejdia care trebuia să se nască din agitația spiritelor și din descompunerea disciplinei din țară, ear' conflictul cu hanul Croației devenea tot mai amenințător, precum și pericolul unui războiu între cetățenii din țările aparținătoare unei coroane și între trupele aceluiași domnitor: am trimis pe locotenent-mareșalul nostru campestru, contele *Francisc Lamberg*, care ne-a servit nouă și țării totdeauna cu credință, își câștigase încrederea noastră în plină măsură, și se recomandase alegerei noastre prin însușirile sale nobile, ca și prin speciala împrejurare, că era născut Maghiar și mare proprietar maghiar, 'l-am trimis provăzut cu toate plenipotențele necesare, ca mijlocitor acolo, unde războiul amenința cu izbucnire.

Ministerul maghiar se disolvase într'acestea, consilierii responsabili ai Coroanei 'și-au părăsit posturile, palatinul își dase demisiunea. Cu toate acestea aveam de gând, să observăm formele constituționale și legile, deși evenimentele reclamau o grabnică intervenire, și am însărcinat pe contele *Batyányi Lajos*, care ducea atunci agendele ministeriale în mod interinal, să provadă manifestul subscris de noi, referitor la trimiterea contelui *Lamberg*, cu contrasignatura sa.

Adunarea reprezentativă a dietei maghiare însă, fără a se informa despre starea lucrului, fără a aștepta reîntoarcerea ministrului interinal *Batyányi*, din întâmplare absent, fără a pune în cumpănă forța evenimentelor, și fără a ține cont de împrejurarea, că manifestului edat în 10 Iunie 1848 în contra banului Croației, căruia îi lipsise contrasignatura ministerială, *Maghiarii 'i-au atribuit totdeauna putere legală*: a luat la îndeplinul facțiunii conduse de *Ludovig Kossuth* o hotărîre, care predând pe contele *Lamberg* disprețului public, a avut de urmare *uciderea omului și comisarului nostru regal*, pe care noi 'l-am trimis pentru împedecarea vătăririi de sânge, pentru împedecarea războiului civil.

Slăbiciunii punibile și orbirei acestei adunări, care 'și-a uitat datorințele, 'i-a urmat imediat izbucnirea scârboasă a furiei plebei

intenționat alarmată; hotărîrilor ilegale, fătarnice, ale reprezentanței, 'i-a pus coroană fapta celor-ce au fost destul de lași și destul de sëlbatnici sël omoare pe *solul păcii!*

Toate legăturile ordinei bune sînt în Ungaria aproape de totala defacere. Cu obrăznicie cutează o fracțiune mică sël se identifice cu patria și cu națiunea, sël identifice excesele sale ilegale cu drepturile legale ale țerii, combaterea tendențelor sale păgubitoare cu suprimarea libertăților constituționale.

Nici un mijloc nu e prea rēu pentru fracțiunea aceasta, când e vorba sël-și ajungă trādătoarele sale scopuri egoiste.

A exhaustat toate formele dē ipocrisie, minciună și ameițire, pentru a ascunde ingerințele ce le-a făcut în drepturile noastre, sub mantaua inevitabilei necesități; pentru a îngrădi actul de tradare, comis față de sfinitele interese ale țerii, fără întrerupere, încă și acum, cu aparența înșelătoare a loialității și credinței față de casa domnitoare și de persoana noastră; pentru a ascunde despotismul ce-'l esereiază în dosul pretextului mincinos al primejdiei în care afirmative se află țeara, dar' în care de fapt a fost tîrîtă din partea tocmai a acestei fracțiuni!

Ca urmare a acestor escese condamnabile amenință cu izbucnire un rēsboiu, care ori-cum s'ar termina, va aduce mare nefericire peste țeară. Ura de partidă își caută deja jertfele, ca în numele desonestat al patriei sël-și rēsבune asupra lor; ori-ce fel de libertate personală e împedecată, sub pretextul apērării drepturilor politice.

Un sistem organizat de apēsătoare domnie de volnicie amenință cu apariția sa, în scopul sël nimicească ori-ce siguranță a persoanei și a proprietății.

În aceasta stare de lucruri, care umple inima noastră de cea mai adâncă durere, a trebuit sël ni-se impună convingerea, că în Ungaria esistă *rēsboiul în contra libertății adevērate, în contra legalității și a ordinei*, căruia, cu mijloace obișnuite de pace nu 'i-se poate pune capēt.

De aceea, după-ce mijlocitorul trimis din partea noastră a fost ucis, cu rescriptul din 3 Octomvrie a. e. ne-am decis a pune capēt activității păgubitoare a dietei maghiare, disolvându-o și numind un comandant suprem asupra tuturor trupelor din Ungaria, Transilvania, Croația, Slavonia și confiniile militare, în scopul, ca sël suprimē starea ilegală de lucruri provocată de o fracțiune; și adecă, cu ajutorul unei corēsپunzētoare puteri armate, sël împedecē rēsboiul civil, și

restabilind pacea internă să facă posibilă durabila motivare a libertății constituționale, pe baza solidă a ordinii și a siguranței de drept, observată din toate părțile. La aceasta am fost conduși de convingerea, că față de nefericirea cu care amenință numita fracțiune patria comună, să cere necesarmente înainte de toate ca să fie restabilită ordinea și starea de pace, fără care o aplanare pentru toți mulțumitoare și durabilă a diferitelor cereri, dorințe și pretensiuni, — e curată imposibilitate pe cale constituțională.

Dela edarea numitului rescript din 3 Octomvrie a trebuit să vedem cu legitimă indignare, că dieta maghiară e destul de desconsiderătoare față de datorințele ei, și continuă cu activitatea sa în deobște păgubitoare, tot pe calea pe care se află.

Stăpânită și supusă fracțiunii numite, dieta maghiară a luat și alte concluse ilegale, 'și-a permis și alte ingerințe în drepturile noastre, și usurpează îndreptățirile puterii esecutive. A numit o comisiune, care 'și-a însușit puterea ce compete numai guvernului legal, în mod obrasnic, și 'și-a urcat activitatea sa volnică până la despotismul evident!

Fără a se opri aici, dieta 'și-a permis să iee măsuri, ca cuvântul nostru regesc să nu străbată până la popoarele noastre, ear' pe locuitorii țărilor noastre ereditare nemaghiare 'i-a așijtat la rezistență față de împăratul și domnitorul înăscut. Și în urmă, pentru a umplea cupa păgubitoareii sale activități, dieta sedusă și intimidată de fracțiunea numită a mers până acolo, că a împuternicit și provocat trupele ungare să între ca inimic pe teritorul țării noastre ereditare austriace.

În considerarea acestor fapte, voim ca toate popoarele noastre aparținătoare la coroana ungară, de ori-ce limbă și origine, *să fie instruate că ce avem de cuget să facem în virtutea drepturilor și a datorințelor noastre regale.* De aceea le facem prin aceasta cunoscut, că scopul nostru este, *să asigurăm pentru totdeauna popoarelor noastre întreaga folosire a libertății pusă sub binecuvântările păcii,* a ordinii și a buneistării de acel isvorite, cari în urma trădătoarelor machinațiuni ale fracțiunii numite s'au prefăcut în suferințe publice. *Fiecare naționalitate a aflat la noi totdeauna scut și în noi cultivător îngrijorat al desvoltării sale păcănice.* Direcțiunea aceasta o vom urma în totdeauna, și nu vom tolera, *ca o naționalitate să apese pe ceealaltă. Egala îndreptățire a tuturor;* acesta e scopul nostru, pe care vom căuta să-l realizăm,

— cu mijloacele ce ne stau la dispoziție, pe baza legilor constituționale, — și în țările aparținătoare coroanei noastre ungare.

Ce se ține special de *naționalitatea maghiară*, întreaga epocă, a guvernării noastre e mărturie despre îngrijirea ce am dat prosperării ei.

Nu va fi amenințată nici-când din partea noastră cu primejdie, ear' responsabilitatea pentru pericolele ce o pot ajunge în urma luptei purtate cu tot ce o împrejmuște, cade asupra nepriceperii și a sburdălniciei falșilor ei amici. Putem să spunem tare, că naționalitatea maghiară va afla totdeauna garanție sigură pentru existența și înflorirea ei în împăratul Austriei și în unirea pacinică a tuturor popoarelor sale într'un întreg mare și puternic, care numai așa dă roade. Acordările făcute poporului țeran, pe cale legală, cu ocasiunea închiderii dietei la 11 Aprilie 1848, și aprobate prin consentimentul nostru regal, *au să rămână sfinte*. Din nici o parte nu se intenționează revocarea sau restrângerea acestor libertăți, și aceasta nici nu se va întempla. În tot cazul supușii noștri vor afla în firma noastră voință și în puterea noastră regală, scutul, pe care nu mai puțin tot la noi și antecesorii noștri de glorioasă aducere aminte 'l-au avut și până acuma în contra asupririlor și a atrocităților, venite fie din ori-ce parte.

Trimitem deci acest cuvânt regal, *ca ultimă provocare*, tuturor acelora, cari s'au lăsat să fie seduși de numita facțiune, — ca fără amânare să se reîntoarcă la datorințele lor pentru rege și patrie, și să se desfacă din legăturile avute cu numiții inimici ai patriei. În speranța aceasta dăm esprimare intențiunii noastre regale de a deosebi preagrațios pe seduși de seducători, pe când în contra acestor din urmă sântem ferm hotărâți a pune în aplicare asprimea ce o merită și pe care o reclamă inevitabil respectarea binelui public și garantarea sa ulterioară. Ordonăm totodată, că manifestul nostru din 22 și 25 Sept. să se tipărească din nou și să se publice *poporașiumilor*, în limbile usitate în țeară, deodată cu manifestul acesta. *Olmütz*, 20 Oct. 1848. *Ferdinand* m. p.⁴

IV.

Al *pațrulea* manifest, — de natura aceasta cel din urmă subscris de împăratul *Ferdinand*, — e adresat locuitorilor dela țeară din Ungaria, și are următorul cuprins:

— „Cătră locuitorii sătești din țările coroanei mele ungurești.

Nerușinatele apucături ale lui *Kossuth Lajos* și ale partizanilor sei, cari au usurpat puterea în nenorocita voastră patrie, și desprețuind

poruncile regelui vostru, scufundă țeara în nemărginită nenorocire, — mă silesc să fac întrebuințare de puterea armelor.

Dar' totodată trebuie să vă adresez vouă câteva cuvinte, fiindcă mulți cearcă în tot chipul a vă povățui spre rău și a vă înșela. Ei vă spun, că oștirile mele vin să biruiască țeara pentru-ca să răpească drepturile voastre, garantate vouă prin legile din luna lui Aprilie a anului curgător, și să asuprească nația ungurească.

Prin amenințări vă ațîță spre împotrivire, ba încă cutează a o face aceasta în însuși numele meu! Dar' ei vă amăgesc, vă înșală; nu credeți înșelătorilor!

Vă rămâne neatinsă desființarea iobăgiei și a zeciuielei, de sub a căroră povară țeara v'a scăpat prin o potrivită despăgubire a fostilor vostri domni de pământ. Aceasta vă garantează vouă legea, vă garantează cuvântul meu regesc.

Vreau să statornicească liniștea fără de care nu vă puteți folosi de roadele dreptului ce vi-s'a dat, pentru-că nemăsurata slujbă de gardă națională, ridicarea obștească a poporului și ferberea poporului întreg, vă absorb toate puterile.

Locuitorii țării voastre, cari se împart în deosebite nații, au dorit și ei o estindere a drepturilor lor. O luptă era gata să se nască. Regele vostru a cercat toate mijloacele pentru-ca să o împedecă, dar' vînzătorii de țeară, voind a vă amăgi, au făcut să fie zadarnice toate ostenețele mele. Ba în cele din urmă au pricinuit și vicleana ucidere a generalului pe care-l trimisesem pentru-ca să vă ferească de cruzimile războiului dinlăuntru.

Aveți încredere în regele vostru, care totdeauna a iubit și a prețuit nația ungurească, fără a vătămă însă și a pune înderăt pe celelalte.

Împreunați-vă cu trupele mele. Sprijiniți-le în statornicirea bunei orînduiei. În toate celelalte privințe rămâneți în pace, cinstiți drepturile și averea fiecăruia, și ascultați cu încredere de legiunile voastre dirigătorii și de poruncile date de mine spre binele patriei voastre.

Cel-ce procede astfel, își împlinește datorințele față de rege și față de patrie; ear' cel-ce se împotrivește, este trădător al amîndurora și vom fi siliți să-l tratăm amăsurat faptelor sale. *Olmütz*, 7 Noemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.⁴

*

Tot la capitolul acesta trebuie să înregistrăm și *proclamațiunile* edate în aceste zile de grea cercare pentru țeară; și anume:

a) *Proclamațiunea comitetului român de pacificațiune, prin care se instruează poporul român cum are să poarte războiul, pentru-ca să fie cu cruțare față de persoane și avere. E următoarea:*

— „Frați Români!

De când Ungurii cu terorismul lor cel barbar au îndrăsnit a vărsa sângele cel nevinovat al fraților nostri români, a-’i spânzura și a-’i răstigni, — de atunci vin plânsori în toate zilele la general-comando și la comitet, cumcă Românii încă fac nelegiuiri și fapte de acelea, cari n’ar trebui să se pomenească între oameni.

Cu mare durere le-a înțeles acestea comitetul, și pentru-ca să nu se mai întemple, poruncește strâns tuturor Românilor:

1. Să nu îndrăsnească nimeni a se atinge nici de persoana nici de averea altuia, fie acela de ori-ce neam va fi, Român, Ungur, Ovreu, sau ori de ce neam, pentru-că toți oamenii au drepturi deopotrivă la viața și la averea lor, și tuturor cu aceeași cinste sântem datori.

2. Cei-ce pun armele jos și prin aceea arată că nu vreau să se bată asupra nimănui, unii ca aceia să nu aibă nici o băntuală sau supărare, ci din potrivă, să se apere de ori-ce asuprire, și ei și averea lor.

3. Să nu îndrăsnească nimeni a supăra, a împedeca, sau ori în ce chip a băntul pe călătorii pacinici, ci din potrivă, să dea pace fiecine călătorilor, ba încă după putință să-’și înlesnească călătoria unul altuia.

4. Comitetul poruncește strâns tuturor Românilor, ca pe lângă împlinirea acestora să asculte de mai marii comunităților, de prefecti, tribuni, centurioni, decurioni, de bătrânii comunităților și de toți mai marii lor cei legiuși.

5. Toți mai marii acestia sânt datori a priveghia, ca oamenii să nu se dea la beție și la alte escesuri, să păzească comunitățile și averea fiecăruia, fie nemeș, fie de altă plasă, de ori-ce păgubire; ear’ cele-ce s’ar fi luat până acuma pe nedrept, toate lucrurile acelea să se dea îndărăt proprietarilor lor; fiecare sat e dator a răspunde pentru toate pagubele cari se fac în sat.

6. Ori-cine ar îndrăsnii a lucra împotriva acestor porunci și opreliști, fie acela sat întreg. sau mai mulți oameni, sau numai unul singur, unii ca aceia să vor supune sub judecata de războiu și fiecare după vina sa, cu strașnice pedepse să va pedepsi.

În urmă comitetul aduce aminte Românilor, ca să se poarte așa cum s'au purtat până la această catastrofă și ferindu-se de toate nedreptățile, să dovedească și de aci înainte cumcă au fost și sînt vrednici de libertate.

Sibiu, 9 21 Octomvrie 1848. Comitetul națiunii române: A. Treb. *Laurian*, Timoteiu *Cipariu*, Simeon *Bărnufiu*, Florian *Micașiu*, Nicolae *Balașescu*, Ioan *Branu*⁴.

b) *Proclamațiunea generalului baron Puchner, tot în chestia cruzimilor și a devastărilor. E următoarea:*

„*Proclamațiune!* Cu adîncă amărăciune a trebuit să primesc știri. că fără considerare la proclamațiunile mele din 9 și 18 Octomvrie anul curent, să comit și acum, ca și mai nainte, în multe părți ale țerii acte de volnicie și grozăvie față de cei lipsiți de scut și de apărare, chiar și față de femei, copii și moșnegi; ear' pe lângă scenele de ucideri mai vin adaogate și cele de îngrozitoare jefuiri și aprinderi.

Deși inimicul, care înarmat pășește în contra cauzei noastre, drepte și sfinte, trebuie să fie făcut imposibil, e totuși o datorință impusă de moralitate, umanitate și religiune, ca acte de grozăvie, cari nu folosesc nimănui, ci nasc numai răsburare și amărăciune, precum și pustiiri fără nici un scop, să fie evitate, ear' concetățenii aflători în stare de neapărare, moșnegii rēmași fără scut, femeile și copiii, să fie cruțați.

Fiindcă împedecarea astorfel de acțiuni punibile, cade între împrejurările actuale mai mult în competența comandai generale, să ordonează prin aceasta, ca în fiecare garnisoană, sub presidenția unui ofițer și cu atragerea a patru membri, încât e numai cu puțință, *de diferite naționalități*, — să se erueze grabnic și cu strictetă toate casurile ajunse la cunoștință despre acte de volnicie publică, comise în contra celor inocenți și fără apărare, precum și de hoție, omor și aprindere, atât în localitate cât și în împrejurime, ear' pe respectivii criminali să-și predee spre mai departe tratare legală și pedepsire.

Spre o asemenea procedură sînt provocați și ofițerii împărțiți pentru menținerea ordinii și a disciplinei pe la diferitele despărțăminte ale gloatelor țerii.

Aștept deci cu siguranță, ca această ordinațiune a mea, bine simțită și dictată de umanitate, ba chiar și de interesele dreptei noastre cauze, să fie împlinită întocmai, pretutindenea, în țeara întreagă. *Sibiu*, 26 Octomvrie 1848. Anton baron de *Puchner* m. p., FML comandant suprem⁴.

c) *Altă proclamațiune a baronului Puchner, tot cu privire la modul cum este de a se purta războiul, ca cei nevinovați și inofensivi să nu fie espuși neplăcerilor. E următoarea:*

— „Fără a se avea în considerare proclamațiunea mea din 26 Octomvrie a. c. edată pentru împedecarea devastărilor inutile și a altor acte de forță și de groază, comise chiar și în contra celor nevinovați și incapabili de a se apăra, primesc în continuu știri și plângeri despre acte de forță de cea mai mare sëlbatăcie, despre hoții, devastări, demolări și distrugerii răutăcioase, în proprietate străină, despre grave maltratări și omoruri, comise asupra persoanelor inocente.

Fiindcă sânt ferm decis să pun odată capăt acestor acte de forță punibilă, cari vatëmă sentimentul de umanitate în modul cel mai grav și sânt păgubitoare intereselor proprii ale bunei noastre cause, aflu de lipsă a mai ordona în legătură cu proclamația de sus încă următoarele:

1. Fiecare comună, pe teritorul căreia s'a comis una din crimele sus atinse, chiar și dacă nu a fost părtașe în mod direct, — rămâne responsabilă pentru dauna făcută, dacă nu a făcut încercare, cu toate mijloacele ce 'i-au stat la dispozițiune, ca să împedecă crima, sau dacă ascunde pe criminalii, ei cunoscui.

2. Toți comandânții trupelor și a altor corporațiuni sânt obligați pe onoarea lor și pe lângă cea mai strictă responsabilitate, nu numai să sprijinească toate oficiolatele provisorii și administrațiile districtuale, precum și toate jurisdicțiunile săsești, în nisuințele lor de a restabili ordinea și siguranța, ci să trinită, dacă conced celelalte operațiuni militare. chiar și patrulile ambulante pentru susținerea siguranței și să-și țină de datorință a împedecă astfel de crudelități și a erua pe cei vinovați cu cea mai mare rîvnă, procedând față de făptuitorii prinși conform proclamațiunii mele numite.

Dacă însă, în contra tuturor așteptărilor, ar rămânē neobservată chiar și această repetită admoniere a mea, și toate mijloacele mai domoale, întrebuintate până acuma, nu ar duce la rezultatul dorit, *mă voi vedē necesitat să inaugurez procedura statarială, ear' în scopul acesta să instituesc în cercurile respective tribunale marțiale. Sibiiu, 30 Noemvrie 1848. Anton de Puchner m. p.*“

Proclamațiunea aceasta a fost trimisă spre publicare tuturor autorităților publice din Ardeal, însoțită de următoarea comitivă:

— „Multele plângeri, întrate dela edarea proclamațiunii mele din 26 Octomvrie, despre hoții, jăfui, devastări lipsite de ori-ce

folos, și alte acte de grozăvie, m'au îndemnat să edau *proclamațiunea alăturată*, care fără amânare trebuie adusă la cunoștința generală.

Așteptând stricta observare a celor cuprinse în proclamațiunea aceasta, mă văd silit a mai accentua și urgența necesitate de a se da despărțemintelor de glotași numai oameni de deplină încredere ca conducători, și de-a se alege sau numi, în fiecare comună, în care încă nu s'a întemplat, fără amânare, unul sau mai mulți bărbați onești și de încredere, cari posed încrederea tuturor membrilor comunei, — *pentru a fi făcuți responsabili pentru împedecarea astorfel de acte de grozăvie*. Oficiolatele provisorii, organele administrative districtuale, comitetul român de pacificare, precum și comandanții legiunilor sînt îndrumați să urmărească cu deosebită atențiune lucrul acesta.

Ear' în fine, dacă în unul sau celalalt district n'ar pute fi împedecate la nici un cas actele de oroare, amintite în proclamațiune, fără exemple de înspăimântare, executate la moment, — este a se face despre aceasta arătare motivată presidiului comandai generale. *Sibiū*, 30 Noemvrie 1848. *Puchner* m. p.⁴

d) *În fine, mai trebuie amintită și proclamațiunea comandantului suprem din întreaga monarchie, a principelui Windischgrätz, adresată locuitorilor din Ungaria și Ardeal.*

E următoarea :

— „Locuitori ai Ungariei și ai Ardealului! Domnia de forță a unor resvrătitori rebelici, care durează de câteva luni, a făcut din pacinica Ungarie câmp de lupte sângeroase pe seama unui fatal răsboiu civil. Răsvrătitorii au avut îndrăsneala să se ridice în contra drepturilor și a demnității regelui lor încoronat.

Libertatea personală e suprimată, siguranța proprietății periclitată, ear' pacinicul țeran e luat dela ocupațiunea sa folositoare și e silit să ridice arma în contra legitimului seu rege încoronat.

A pune capăt acestei nefericite și amenințătoare stări de lucruri, care periclitează bunăstarea și siguritatea imperiului, e datorință, e poruncă pentru Monarchul nostru, deci pentru mine chemarea cea mai strictă și sfântă.

La preafinaltul ordin al M. Sale, care e al nostru rege și mare-principe, voiu întra în țeara voastră cu o armată vitează și credincioasă, nu cu intențiuni dușmănoase, ci pentru a suprima răscoala și pentru a reda țării voastre, — dărăburită de cătră partide, — *pacea*.

Trupele mele vor observa o strictă disciplină, dar' vor trata pe cel-ce ridică armele în contra lor, se atinge de ele, sau îndeamnă

ori silește pe alții să o facă aceasta, ca pe un inamic al M. Sale, ca pe un răsvrățitor.

Locuitori ai Ungariei și ai Ardealului! Voi, cari sînteți adevărați patrioți și sîuteți credincioși regelui vostru, dela cavalerismul vostru, dela nobleța voastră manifestată în decurs de secole aștept, să-'mi dați mână de ajutor pentru a putè îndeplini pe cale pacinică voința împăratului și a regelui.

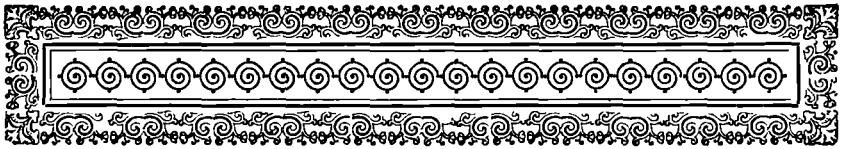
Voi, cei înșelați prin răsvrățitori de rea voință! A sosit momentul ultim pentru a vă reîntoarce la credința cătră regele vostru, și atunci puteți conta la grația monarhului nostru și la scutul și spriginul meu.

Dar' aceia, cari au adus această nefericită țeară jertfă dorului lor de-a stăpâni și egoismului lor punibil, vor afla în mine pe severul lor judecător.

Apărare și scut credincioșilor, ertare pocăiților și perire răsvrățitorilor, asta e lozinca mea !

Cartirul general *Schönbrunn*, în 13 Noemvrie 1848. Principe de *Windischgrätz*, Feldmarschall. m. p.“

Abdicarea împăratului Ferdinand.

În 2 Decembrie a urmat abdicarea împăratului *Ferdinand* și suirea pe tron a tânărului arhiduce *Francisc Iosif*. Actul acesta, între împrejurările date, a fost un act de înaltă prudență, care însă, venind pe neașteptate, a surprins foarte mult lumea din lăuntru și din afară.

Curtea se afla în *Olmütz*, unde se aflau și ministrii toți, precum și arhiducele *Francisc Iosif*, în ziua de 2 Decembrie.

La orele opt dimineața autoritățile civile și militare au fost convocate toate la o întrunire, în reședința arhiepiscopescă din *Olmütz*, fără să știe nimeni scopul întrunirii. La orele nouă apoi, un funcționar de curte a intrat în sala de întrunire și a vestit cu ton înalt celor prezenți, că Majestatea Sa împăratul *Ferdinand* a renunțat la tron, ear' puterea de domnitor a trecut asupra arhiducelui *Francisc Iosif*, care va purta numele *Francisc Iosif I*.

Toți au trecut în sala de încoronare, unde îi aștepta noul monarch pentru a le primi omagiile. Tânărul monarch a întins mâna fiecăruia dintre cei prezenți, mulțumindu-le în mod afabil pentru urările aduse. S'a cetit apoi actul de abdicare în fața tuturor, și s'a luat hotărîrea să fie publicat imediat poporațiunii. În sunetul trimbițelor a fost cetită în limba *germană* și *cehă*, în piața mare a orașului *Olmütz*, în fața ospiciului comunal și într'un suburbiu, următoarea comunicare oficială:

„Din preainaltă însărcinare se aduce la cunoștința tuturor, că amăsurat actului solemn de abdicare al M. Sale c. r. împărat și rege guvernator Ferdinand I., împlinit astăzi în sala de încoronare din reședința arhiepiscopescă a capitalei acesteia regale, în prezența membrilor aici aflaători ai preainaltei case domnitoare și a consiliului ministerial, coroanele imperiului austriac și ale celorlalte regate unite,

cum și ale tuturor țărilor de coroană de ori-ce nume, au trecut asupra Alteței Sale imperiale, preaiubitului nepot al M. Sale, a prealumina-
tului archiduce *Francisc Iosif*, după-ce preaînaltul seu tată, Alteța
Sa c. r. archiducele *Francisc Carol* a renunțat la dreptul seu de
moștenire în favorul fiului seu prim născut și a urmașilor legitimi
ai acestuia. Drept aceea, facem prin aceasta cunoscut, că M. Sa
împăratul și regele acum domnitor *Francisc Iosif I.*, a primit guver-
narea, și din preaînalta sa însărcinare transmitem fiecăruia bunăvoința
și grația sa împărătească. Trăească *împăratul Francisc Iosif I.*«

Într'acestea garnisoana din *Olmütz* fn concentrată pe câmpul
de esercițiu. Ambii monarhi au mers să țină revistă asupra ei.
În prezența comandantului *Windischgrätz*, a baronului *Iellasich* și
a celorlalți numeroși generali, noul *Monarch* a depus jurământul
în fața armatei. Seara împăratul *Ferdinand* a plecat la *Praga*, cu
împărăteasa *Maria Ana*. Noul monarch 'i-a petrecut la gară — călare.

Împăratul *Francisc Iosif* a întărit în funcțiune pe toți ministrii
de mai nainte ai Austriei, și a mai numit și pe baronul *Kulmer*
ministru fără portofoliu, cu drept de vot în consiliul de ministri. Pe
banul *Iellasich* 'l-a numit guvernator peste Dalmația și Fiume, ear'
pe generalul *Suplicaci*, ales din partea congresului Sârbilor voevod
peste părțile din Banat locuite de Sârbi, 'l-a întărit în această
dignitate.

Tinărul *Monarch* a început deci în ziua primă de domnie să
desvoalte o activitate rară în conducerea afacerilor de stat. De
importanță deosebită era numirea baronului *Kulmer* de ministru fără
portofoliu, pentru-că toți vedeau în această dispoziție începutul esecu-
tării dorinței de-a se forma un singur cabinet pentru monarchia
întreagă. Baronul *Kulmer* era să fie însărcinat numai cu rezolvarea
de chestiuni *ungare*.

Maghiarii au rămas consternați când au primit știre despre cele
întemplate la *Olmütz*, pentru-că la o schimbare ca aceasta ei s'au
așteptat mai puțin. De aceea, *Kossuth* a denegat publicarea mani-
festului edat din partea noului domnitor și a dat ordin, ca războiul
să fie purtat mai departe, până la ultima picătură de sânge maghiar.

Din incidentul abdicerei de tron, împăratul *Ferdinand* a adresat
popoarelor sale din întreaga monarchie următorul *manifest*, subscris
și de archiducele *Francisc Carol*, tatăl noului domnitor :

„Noi *Ferdinand* ântâiu, din mila lui Dumnezeu împăratul Austriei,
regele Ungariei și al Boemiei, cu numele acesta al cincilea, regele

Lombardiei și al Veneției, al Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și al Iliriei; regele Ierusalimului, ș. a., arhiducele Austriei, marele-duce al Toscaniei, ducele Lotaringiei, Salisburgului, Stiriei, Carintiei, Carnioliei, marele-principe al Ardealului,; marcegraful Moraviei; ducele Silesiei-de-sus și de-jos, al Modenei, Parmei, Piacenței și al Gvastalei, al Ausvițului și al Zatorului, al Teșenului, Friauliei. Raguzei și al Zarei; graful Habsburgului, al Tirolului, al Chiburgului, Gherțului și al Gradiștei; principele Trientului și al Brixiei; marcegraful Lausițului-de-sus și de-jos și al Istriei, graful de Hohenembs, Feldkirch, Bregentz, Sonenberg ș. a.; domnul Triestului, Cătarului și de Marea-Vindică.

Când ne-am suit pe tron, care în urmarea succesiunii legale l-am moștenit după moartea părintelui nostru, a fericitului împărat Francisc întâiul, pătrunși de sfințenia și de gravitatea datorințelor noastre, înainte de toate am cerut dela Dumnezeu ajutorul seu. A apăra dreptul ne-a fost simbolul, și înaintarea fericirii popoarelor Austriei a fost scopul stăpânirii noastre.

Dragostea și mulțumita popoarelor noastre au răsplătit din destul ostenețile și îngrijirile împărăției, și chiar și în zilele mai de curând, când s'au sfetit unor mișcări fără de lege a turbura rîndul cel legiuit în o parte a împărăției noastre și a aprinde războiul civil, o mulțime nemăsurată din popoarele noastre a rămas neclătită în credința cu care s'a știut datoare cătră monarch. Din toate părțile împărăției noastre am avut dovezi, cari în mijlocul celor mai aspre cercări ne-au îndulcit inima cea mîhnită.

Însă îngrămădirea întemplerilor și lipsa cea deobște cunoscută și neîncungiurată de o schimbare mare în formele stăpânirii statului nostru, cari în luna lui Martie a anului curgător le-am întempinat și la cari am deschis calea, ne-au întărit în convingerea, că spre înaintarea acestui lucru mare și aducerea lui la săvîrșirea cea fericitoare sînt de lipsă puteri mai tinere.

Noi așadar', după o judecată matură și pătrunși de lipsa cea poruncitoare spre acest pas, am ajuns la acea hotărîre, ca prin aceasta sărbătorește să ne lăsăm de tronul împărăției austriace.

Preastrălucitul nostru frate și următor legiuit al împărăției, arhiducele Francisc Carol, care totdeauna credincios a stat lângă noi și a luat parte la toate străduințele noastre, s'a declarat și se declară prin împreuna subscriere a acestui manifest, că și dînsul, în favoarea fiului seu, preastrălucitului arhiduce *Francisc Iosif*,

care după sine este chemat pe tron, să lasă de coroana împărăției austriace.

Deslegând noi pe toți oficialii statului de jurământul lor, îi îndreptăm către stăpânitorul cel nou, către care au mai încolo a-și împlini cu credință datorințele dregătorilor lor.

Armădiei noastre celei viteze mulțumind, îi zicem: *rēmas bun*. Ea neuitând nici-odată sfințenia jurămintelor sale, a fost totdeauna un zid nestrăbătut împotriva vrășmașului din afară și împotriva vênzătorului dinlăuntru, și nici-odată mai mult decât în timpul mai de curând, un razim tare al tronului nostru, o icoană a credinței și a statorniciei, desprețuind moartea, acoperemântul monarhiei străntorate, fala și frumsețea patriei deobște. Ea va încungiura și pe împăratul cel nou cu asemenea dragoste și aplecare.

Deslegând mai pe urmă popoarele împărăției de datoria lor către noi, și strămutând prin aceasta sărbătorește și în fața lumii toate datorințele și drepturile de aici ținătoare asupra preaiubitului nostru nepot, ca asupra următorului nostru celui legiuit, recomandăm popoarele acestea grației și deschilinitei scutințe a lui Dumnezeu. Dee-le Dumnezeu earăși pacea dinlăuntru, aducă pe cei rătăciți la datorință și pe cei amăgiți la cunoștință. Deschidă earăși isvoarele fericirii cele înțarcate și reverse din destul binecuvântările sale peste țările noastre. Lumineze însă și întărească și pe următorul nostru, *împăratul Francisc Iosif întâiul*, pentru-ca să îplinească chemarea sa cea grea spre cinstea proprie, spre mărirea casei noastre, și spre fericirea popoarelor lui încredințate.

S'a dat în capitala noastră regească *Olmütz*, în 2 ale lunii lui Decemvrie, în anul una miie opt sute patruzeci-și-opt, al împărăției noastre al patrusprezecelea. (L. S.) *Ferdinand* m. p., *Francisc Carol* m. p., *Schwarzenberg* m. p.⁴

În aceeași zi a apărut și manifestul împăratului *Francisc Iosif*, prin care comunică credincioaselor popoare din monarhie suirea sa pe tron. E următorul:

— „Noi *Francisc Iosif întâiul*, din mila lui Dumnezeu împărat al Austriei, rege al Ungariei și al Boemiei, rege al Lombardiei și al Veneției, Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și Iliriei, rege al Ierusalimului, etc. archiduce al Austriei, mareduce al Toscanei, ducele Lotaringhiei, Salisburgului, Stiriei, Carintiei, Carnioliei, mare-principe al Ardealului, maregraful Moraviei, Parmei, Piacenței și al Gvastalei, al Ausvițului și al Zatorului, al Teșenului, Friuliei, Raguzei

și al Zarei; graful Habsburgului, al Tirolului, al Chiburgului, Gherțului și al Građișcei; principe al Trientului și al Brixiei; Markgraf al Lausițului-de-sus și de jos și al Istriei, Graf de Hohenems, Feldkirch, Bregentz, Sonnenberg etc. Domnul Triestului, de Catarro, și Marea-Vindică.

Prin abdicarea de tron a înălțatului nostru unchiu, împăratul și regele *Ferdinand* întâiul, în Ungaria și Boemia cu acest nume al cincilea, și prin renunțarea la moștenirea tronului a prealuminațului nostru tată, archiducele *Francisc Carol*, chemați pe baza sancțiunii pragmatice să punem pe capul nostru coroanele imperiului nostru :

Anunțăm prin aceasta în modul cel mai solemn popoarelor monarchiei suirea noastră pe tron, sub numele *Francisc Iosif întâiul*.

Recunoscând din proprie convingere necesitatea și înalta valoare a instituțiilor libere și corespunzătoare timpului, întrăm cu încredere pe calea care ne va duce la o vindecătoare reformare și întinerire a monarchiei întregi.

Pe bazele adevăratei libertăți, pe bazele *egalei îndreptățiri a tuturor popoarelor imperiului*, și a egalității tuturor cetățenilor înaintea legii, precum și prin participarea reprezentanților poporului la legislațiune, se va ridica patria de nou, în mărirea veche, dar' cu puteri nouă. zidire neclătinată în vijeliile vremii, locuință spațioasă pentru semințiile de limbi diferite, cari sub sceptrul părinților noștri stau de secole strâns legate cu legăturile frățietății.

Ferm deciși de-a conserva neturburată splendoarea coroanei și neștirbită monarchia unitară, dar' de-a împărți drepturile noastre cu reprezentanții popoarelor noastre, contăm la aceea, că cu ajutorul lui Dumnezeu și în înțelegere cu popoarele ne va succede să unim toate neamurile și toate țările monarchiei într'un singur corp mare de stat.

Am fost supuși la mari cercări; pacea și liniștea au fost turburate în mai multe regiuni. În o parte a monarchiei e deslănțuit și acuma rășboiul civil. Sânt luate toate dispozițiunile pentru a fi earăși restabilită pretutindenea stima și respectul față de lege. Învingerea rășcoalei și reîntoarcerea păcii interne formează primele condițiuni pentru o fericită înaintare a operei mari, constituționale.

Contăm în privința aceasta cu siguranță la cooperarea sinceră și cu pricepere a tuturor popoarelor, prin reprezentanții lor.

Contăm la simțul sănătos al poporațiunii totdeauna credincioase, care, prin dispozițiunile cele mai noue legale despre desfacerea rapor-

turilor de iobăgie și despre desărcinarea moșilor a intrat în plina folosință a drepturilor cetățenești de stat.

Contăm la credincioșii noștri servitori ai statului.

Glorioasa noastră armată ne va provede cu de mult probata vitejie, credință și perseveranță. Ea va fi, întocmai ca pentru înaintașii noștri, scut pe seama Tronului, zid neclătinat pentru patrie și liberile săle instituțiuni.

Ori-ce ocasiune, de-a remunera meritele, — cari nu cunosc deosebire de clase, ne va fi binevenită.

Popoare ale Austriei! Întrăm în posesiunea Tronului părinților noștri într'un timp serios. Mari sânt datorințele, mare responsabilitatea pe care ne-o impune providența.

Ajutorul Domnului ne va conduce!

Datu-s'a în capitala noastră regală *Olmütz*, la 2 Decemvrie, anul Domnului una mie opt sute patruzeci și opt. *Francisc Iosif* m. p. *Schwartzenberg* m. p.⁴

Maghiarilor și celorlalte popoare din Ungaria a fost adresat și un *manifest* separat din partea noului monarch. Era de următorul cuprins:

— „Noi *Francisc Iosif* *ântâiul*. Din mila lui Dumnezeu împărat al Austriei, rege al Ungariei, Boemiei, mare principe al Transilvaniei, etc.

După-ce prea luminatul nostru unchiu, M. Sa Ferdinand I. cu numele acesta al cincilea rege al Ungariei și Boemiei, din motivele înșirate în preaînaltul manifest din ziua de astăzi a binevoit a renunța la tronul întregii monarhii austriace, prin urmare și la coroana neîndoios legată de el a regatului ungar, și după-ce prealuminatul meu tată, archiducele Francisc Carol, chemat la moștenirea de tron, pe care o regulează sancțiunea pragmatică și o determină legile țării, a renunțat în mod solemn dela dreptul asupra coroanei, am intrat noi, pe basa dreptului natural și legal de succesiune, în guvernarea celorlalte noastre state, precum și a regatului Ungaria și a marelui principat Transilvania.

În momentul în care, dacă am pute urmă boldului inimei noastre. prima și cea mai plăcută datorință a noastră ca regent ar fi de a consacra întreaga noastră nisuință promovării pacifice a fericirii și a buneistării a popoarelor noastre ungare, — vedem cu durere că e imposibilă împlinirea acestei intențiuni, menită să precizeze eficacitatea guvernării noastre viitoare.

Purtarea unei facțiuni criminale, care bătându-și joc de toate admonițiile părintești și de serioasele porunci ale prea înalților mei antecesorii, după-ce cu folosirea celor mai condamnabile mijloace a provocat revoltă pe față și în unire cu răsvrățitorii a îndrăsnit să atace trupele noastre credincioase, ear' în rezistența lor revoluționară rămâne și mai departe, abusând de numele sfințit al regelui și al patriei, ne dă dureroasa convingere, că marea parte a locuitorilor cu bune sentimente din Ungaria și Ardeal nu poate să-și manifeste credința și alipirea ereditată față de regele ei nainte de-a fi eliberată de sub apăsarea tiranică a răsvrățiților, cu forță armată.

Adânc amărit de această poruncă de necesitate, pe care ne-o impune cea mai grea dintre datorințele regale, pășim cu conștiință liniștită la executarea ei, pentru-că numai pe calea aceasta ni-se arată,

după regretabilele evenimente din timpul din urmă, — speranța, de-a pute asigura pe seama popoarelor din Ungaria, date nouă din partea lui Dumnezeu, binecuvântările păcii, *deplina recunoaștere și acordare a naționalității lor*, precum și prosperarea bunei lor stări.

În scopul acesta ne simțim înainte de toate îndemnați să menținem în întregime decisiunile și dispozițiile luate din partea preainalților nostri antecesorii în 6 și 7 Noemvrie a. c. și a supune toate autoritățile celei mai stricte responsabilități pentru împlinirea negreșită a acelora.

Întărim deci în poziția sa pe comandantul suprem al trupelor austriace numit din partea preainaltului nostru antecesor pentru sufocarea revoltei și provăzut cu toate împuternicirile, pe mareșalul principe de *Windischgrätz*. Întărim împuternicirile ce 'i-s-au dat în preainaltul manifest din 6 Noemvrie a. c. și-l însărcinăm de nou cu aplicarea tuturor mijloacelor necesare pentru restabilirea ordinii și a păcii.

Ordonăm trupelor noastre seduse din Ungaria și Ardeal să se pună sub comanda supremă a numitului mareșal, și să se alăture la steagurile, cari până în timpul mai recent erau simbolul de credință, onoare și vitejie, și de cari numai minciuna și înșelătoria a putut să-le înstrăineze.

Contăm cu plină siguranță la sentimentul de drept, la credința moștenită a locuitorilor iubitori de pace din Ungaria și Ardeal, așteptând să se opună din toate puterile criminalelor seduceri ale răsvrățiților egoiști, să sprijinească în cercul activității lor aceste intențiuni ale noastre, îndreptate spre binele lor, și să promoveze

apropierea momentului atât de mult dorit din partea noastră, în care sub seutul și apărarea lui Dumnezeu dat ne va fi să le adresăm vorbe de pace, de unire și de încredere.

Datu-s'a în reședința noastră regală din *Olmütz*, în Decemvrie ziua a doua, anul Domnului o mie opt sute patruzeci-și-opt. *Francisc Iosif* m. p.⁴

Suirea pe tron a împăratului *Francisc Iosif*, — episcopul *Șaguna* a adus'o la cunoștința credincioșilor sei în 4/16 Decemvrie, prin următorul *circular*:

— „Preacinstiților protopopi, cucernicilor preoți, și dreptcredincioasă turmă eparchială!

Preabunul părinte al tuturor popoarelor austriace, augustul nostru împărat *Ferdinand întâiul*, s'a lăsat de tronul și de împărăția Austriei, din pricinile în alăturatul aici manifest arătate; și în stăpânirea împărăției a urmat preastrălucitul seu nepot, archiducele *Francisc Iosif I.*, preainalt carele, prin altul aici alăturat manifest vestește tuturor popoarelor suirea sa pe tronul strămoșesc al împărăției austriace.

Deci făcându-vă cunoscută vouă tuturoara suirea cea legiuită pe tronul împărătesc a M. Sale înălțatului nostru împărat *Francisc Iosif I.*, — sînt convins, că precum eu, așa și toți frații mei în Christos, preacinstiții protopopi și cucernicii preoți, precum și întreg iubitul meu neam român, — aducînd înaintea altarului lui Dumnezeu ferbinte mulțumită pentru mai mult decât părinteasca grijă a fostului, preabunului și nici-cînd uitatului împăratului nostru *Ferdinand*, și dorindu-'i totodată, ca să-'l învrednicească Dumnezeu a petrece zilele vieții sale până la adânci bătrînețe în pace și în îndestularea inimei sale cei evlavioase, — noi toți, zic, întîmpinăm cu fească dragoste, și cu adevărată supunere pe noul uns al Domnului, pe preainălțatul nostru împărat *Francisc Iosif*, poftindu-'i, ca să-'l scutească pe el numele Dumnezeului lui Iacob, să trimită lui ajutor dintru cel sfânt și din Sion să-'l sprijinească pe El. Dee lui Domnul, după inima cea bine simțitoare a sa, și tot sfatul lui să-'l îplinească; și să-'i dee lui sporirea lui Moise, vitejia lui David și înțelepciunea lui Solomon, spre împăciuirea țărilor sale.

Doamne al puterilor, fii cu înălțatul nostru împărat *Francisc Iosif*.

Doamne al puterilor fi și cu noi, cari îți cântăm: „Mântuește Doamne poporul tău și binecuvîntă moștenirea ta; biruință împăratului nostru *Francisc Iosif I.* asupra protivnicilor dăruiește și cu crucea ta păzește pe poporul tău“.

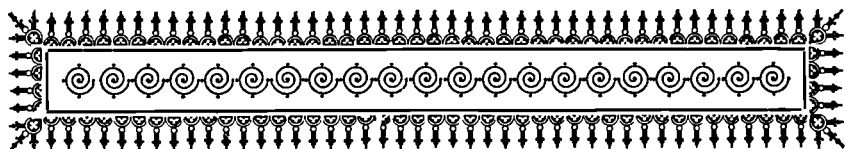
În sfârșit, sînt încredințat, că întreaga preoțime își cunoaște sfînta sa datorință de a pomeni de acum încolo la dumnezeiasca slujbă pe preînălțatul noul nostru împărat *Francisc Iosif I.*, făcînd prin cetirea și esplicarea manifestelor aici alăturate, la întreg poporul nostru, din destul cunoscută toată starea lucrului acestuia, atât de momentos.

Ce spre a se ajunge cu mai bun spor, sî se cetească și sî se tîlcuească din amvoane manifestele acestea în trei Dumineci sau sîrbători una după alta, împreună cu circularul acesta.

După care sînt cu binecuvîntare archiepiscopărească, al tuturor de binevoitor :

Sibiu, 4 Decembrie v. 1848. Andreiu Șaguna m. p., episcop.“

În contra guvernului din Cluj.

Deși instituit cu dreptul de a funcționa numai în numele regelui, guvernul din Cluj dăduse spate cu partida revoluționară a lui *Kossuth*, pe care o sprijinea în toate acțiunile sale.

Așa, dăduse ordin, ca tesaurariatul să fie mutat dela *Sibiu* la Cluj, pentru-ca la ocasiunea dată să poată fi pus la dispoziția partidei rebele.

Așa, contele *Mikó Imre*, președintele guvernului, nu numai că a luat parte la adunarea Săcuilor, ținută la 16 Octomvrie în *Agyagfalva*, dar' a presidat'o chiar, și ca organ al puterii regale a permis, ca adunarea să enunțe ca conclud, că »voește înființarea fără nici o concesiune mai înaltă a unei trupe naționale săcuiești de călăreși, sub numirea de husarii lui *Mathia*, și că cere alegerea unui nou guvern provisoriu, precum și înființarea unui lagăr săcuiesc de răsboiu«.

Și mai mult, ca organ al puterii regale, a permis ca acea adunare săcuiască să pună jurământ de credință »*ministerului unguresc independent și responsabil*«, care era destituit din partea regelui, și care prin abus și din proprie voință se prefăcuse în comitet revoluționar.

Toate acestea, și alte asemenea păcate ale guvernului din Cluj, erau cunoscute Românilor, dar' nu erau cunoscute Coroanei. De aceea, comitetul român de pacificațiune, care avea acum în mână conducerea afacerilor politice ale națiunii române din Ardeal, a aflat de bine a le aduce dea-dreptul la cunoștința monarhului.

Comitetul națiunii române a adresat deci monarhului, la 8 Decemvrie 1848, următoarea petițiune, în chestia desființării guvernului din Cluj:

— „Maiestate!

Națiunea română din Transilvania, care, de când acest mare principat avu norocirea să ajungă sub blânda ocârmuire a augustei

case austriace, a arătat totdeauna credință neclintită și alipire cătră augusta casă domnitoare și n'a cruțat nici o jertfă pentru interesele statului și ale dinastiei, în acest an fatal s'a luptat cu bărbăție în contra tuturor ispitelor întrebuițate de Maghiarii cei cu idei separatistice. și în luna lui Maiu a protestat cu solemnitate în contra derăpănătoarei uniuni a Transilvaniei cu Ungaria, pe care Maghiarii își întemeiaseră toate scopurile lor de a se desface de cătră monarhie; ear' în luna lui Septemvrie, pe când ministerul Kossuth, ne mai păzind nici un secret, a declarat războiul monarhiei austriace, singură între națiunile transilvane avu curagiul să se desfacă de acel minister, pe care nici-odată nu 'l-a recunoscut și care-'și răzima drepturile de administrare pe uniunea făcută fără a întreba și națiunea română; pe când în Octomvrie, când Maghiarii cu Sécuii s'au decis în adunarea lor dela *Agyagfalva* să iee armele în mână pentru dărîmarea statului, națiunea română împreună cu națiunea sasă se unî cu miliția imperială și eși înaintea dușmanului; în urmă, națiunea română, provocată din partea înaltului general-comandant să completeze regimentele, într'o lună a adunat cu cea mai mare preveniență vre-o patru mii de juni recruți și cam la 195.000 de glogași pentru apărarea patriei.

Causa dreaptă pe care au apărat-o Românii, cu miliția și cu națiunea sasă împreună, a încoronat cu victorie pe ai nostri. Maghiarii, deși în sêlbătăcia lor prădară și arseră mai multe ținuturi românești și săsești, deși barbariei lor căzură mii de jertfe nevinovate, fură respinși pretutindenea, și se pare-că n'ar fi departe momentul, în care, după înfrângerea rebelilor, se va restabili pacea și ordinea de drept în țeară.

Majestate!

Sîntem prea încredințați, că în urma întreruperii comunicației n'a putut ajunge la cunoștința M. Voastre adevărata stare a Transilvaniei în sêptămânile din urmă, din care cauză ne putem ușor esplica înalta ordinațiune a M. Voastre pentru menținerea guvernului vechiu, sub președința contelui *Mikó Imre*, care acum este foarte compromis.

De aceea, cu umilință ne luăm voe a reflecta, că vechiul guvern al țerii a fost compus mai numai din Maghiari; națiunea sasă prea puțin, ear' națiunea română n'a fost deloc reprezentată în el.

Națiunea maghiară peste tot, dar' mai ales aici, în Transilvania, s'a ridicat ca rebelă pentru a desmembra monarhia, și aceasta opintire a ei a fost sprijinită cu toată energia de cătră guvernul vechiu, care,

nu numai că n'a respectat proclamațiunile M. Voastre din 22 și 25 Septembrie, și rescriptul din 3 Octombrie, ci încă a aplaudat nelegiuita critică, făcută în gazeta maghiară din Cluj. Ba după-ce a publicat rescriptul, a dat ordin tesaurariatului regesc și comisariatului provincial, ca împreună cu toate cassele împărătești să se mute din Sibiiu la Cluj, ca să stee la dispoziția rebeleii partide Kossuthiane.

Mai departe, nu numai că n'a respectat proclamațiunea Escel. Sale general-comandantului baron *Antoniu Puchner*, din 18 Octombrie, prin care Esc. Sa ia asupra-'și guvernarea țării în numele M. Voastre, ci a mai tolerat, ca fostul comisar al ministerului maghiar din Pesta, baronul *Vay*, să dee în Cluj o contraproclamațiune.

În fine, numitul guvern s'a supus numai după-ce Clujul a fost învins prin puterea armelor. Înzadar pune el pretext că ar fi fost terorizat din partea partidei ultramaghiare, căci ca guvern al țării a avut destule mijloace a să apăra în contra partidei aceleia dacă ar fi voit a să unii cu trupele imperiale; sau apoi în cele din urmă își dădea demisiunea, ceea-ce îi stătea în liberă voe. A fost deci numai jocul unei role, ca după hotărârea lor să poată contribui mai ușor la dărîmarea statului.

Ce să atinge de contele *Mikó Imre*, el a presidat în persoană adunarea dela *Agyagfalva*, unde s'a pus la cale formala revoltă a Ungurilor și a Săcuilor și desevîrșita subtragere de sub legi, mai ales nesupunerea față de general-comandantul *Puchner*, de unde a urmat apoi numai decât năvălirea Săcuilor în ținuturile locuite de Români și de Sași. A poruncit mai departe să se ridice bani din tesaurariatul împărătesc pentru Săcuii rebeli și a poruncit în 4 Noembrie să se plătească dela erariu diurne lui *Szabó Károly* pentru-că a funcționat la adunarea dela *Agyagfalva*. În fine acum, ca numit vicepreședinte, a poruncit să se desarmeze credincioșii supuși ai M. Voastre, în contra ordinațiunii general-comandantului, lăsând pe Unguri și Săcui cu armele în mână, ca să continue rebeliunea, să lupte în contra M. Voastre și să pustiească cu foc și sabie ținuturile Românilor și ale Sașilor.

Maiestate! Un astfel de guvern, sub un astfel de vicepreședinte, nu este în stare să restabilească în țeară pacea turburată prin Maghiari, căci credincioșii M. Voastre, Români și Sași, nu mai pot avea încredere în el. De aceea, ne rugăm de M. Voastră să vă îndurați a disolva acel corp rebel și a încredința și de acî înainte trebile țării comisarului împărătesc, Escel. Sale general-comandantului baron

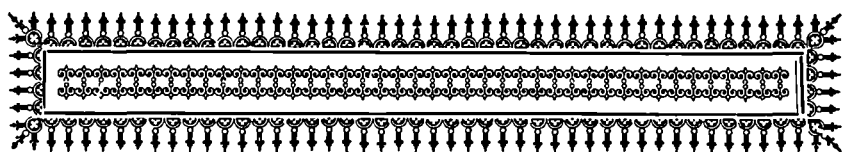

Ant. Puchner, dându-'i-se și un consiliu administrativ, compus din membrii națiunilor necompromise.

Numai un astfel de bărbat imparțial poate ave încrederea popoarelor, poate restabili pacea și ordinea de drept în țeară. Ear' după-ce sē va fi restabilit dorita pace, o adunare generală legală, compusă pe temeiul egalității de drepturi, din toate națiunile țării, poate sē aleagă un guvern permanent, care apoi, cu voea M. Voastre imperiale și fără preterarea vre-unei persoane sau națiuni, va putē purta trebile țării spre binele omenirei, al statului și al tuturor concetățenilor.

Pe lângă cari dorințe călduroase sūntem ai M. Voastre cu profundă reverință, prea supuși credincioși: Comitetul român de pacificare, în numele națiunii române din Ardeal, *Simeon Bărnățiu* m. p., președinte, *Tim. Cipariu* m. p., membru, *A. Treb. Laurian* m. p., membru. *Sibiu*, 8 Decemvrie 1848^u.

Adunarea națională dela Sibiiu.

O vrednică încheiere a anului, atât de bogat în evenimente, și bune și rele, dar' mai mult triste decât înveselitoare, — s'a făcut prin adunarea națională a Românilor, ținută la 28 Decembrie în Sibiiu.

La început era proiectată astfel din partea comandantului suprem militar, baronul *Puchner*, — la ordinul căruia se convocase, — ca Românii gr.-catolici să o țină separat în *Blaj*, ear' cei gr.-orientali earăși separat în *Sibiiu*.

S'a întâmplat însă, că rebelii maghiari în zilele acelea au pus mâna pe Cluj și inaintau și spre Blaj, lucru care făcea imposibilă o întrunire de Români la Blaj pentru a se consulta în pace și liniște asupra situațiunii politice din țeară.

Dar' chiar și dacă nu se întâmpla acest incident, adunarea dela Blaj totuși nu se ținea, pentru-că prinsese teren în inimile românești convingerea, că politica românească nu e bine să se facă pe confesiuni, sau după confesiuni.

La Blaj n'a mers deci nimeni în ziua stabilită pentru ținerea adunării naționale române, ci întreaga lume inteligentă românească a venit la Sibiiu.

Adunarea s'a ținut la „Împăratul Romanilor“, sub presidenția episcopului *Saguna*, și în ființa de față a 250 de fruntași români din Sibiiu și jur, ales din comitatele meridionale ale Ardealului.

Autoritatea militară încă era reprezentată, prin generalul *Pfersmann*, secretarul comandantului suprem *Glanz*, și prin locotenent-colonelul auditor *Klima*, toți în calitate de *comisari militari*.

Adunarea aceasta națională a Românilor din Ardeal, presidată de episcopul *Saguna*, a câștigat o deosebită importanță nu numai prin conclusele aduse și bine primite din partea tuturor Românilor, ci mai mult prin frumoasa vorbire de deschidere, în care episcopul

Șaguna a descris clar și obiectiv situația din țeară, și a ținut să facă teoria adevăratului și a falsului patriotism, căutând să pună naționalismul și naționalitatea pe base morale, singure chemate să-î deie o trăinicie sigură.

În adunarea aceasta a pus episcopul Șaguna de fapt mâna pe conducerea politicea române, degajându-se de această grea sarcină în modul cel mai mulțumitor și satisfăcător.

Vorbirea, cu care a deschis această adunare, era următoarea:
»Fraților și domnilor!

Pe timpul acela, când eu în singurătatea mea deplângeam amar și deploram din adâncul inimii pozițiunea cea nefericită a patriei noastre și a popoarelor celor-ce locuiesc într'însa, și pe când anumit cugetam la națiunea mea, cea persecutată de inimizii noștri, la satele ei cele despoiate și arse, la bisericile cele pângărite și la vasele lor cele sfinte, precum și la mulțimea fraților din starea bisericească și mirenească, celor sentențiați și uciși cu cruzime, cari zac îngropați pe câmpuri și drumuri, și precând în sufletul meu cel turburat domnia cugetul cel trist, cum îmi va fi cu putință a mângăia și ajuta pe toți frații mei, preoți și mireni, cari scăpând de moarte prin foc sau prin sabia inamicilor, pe toată ziua aleargă la mine căutând ajutor, — pe același timp, când inima mea era mișcată și plină de înfricoșatele scene ale unui rebel civil barbar, primii preonorabila scrisoare a Escelenței Sale generalului-comandant Baron *Antoniu de Puchner*, care însă în loc de a gonî întristarea sufletului meu, încă o mai mări. Aceea sună în modul următor:

„Este firma mea hotărîre, precum și cu privire la pozițiunea mea și proclamațiunea din 18 Octomvrie 1848, totdeodată și sfânta mea datorință a lucra cu toate mijloacele morale și fizice, ce-'mi sînt la dispozițiune, într'acolo, ca liniștea și ordinea în țeara aceasta să se restituiescă, și spre a se putè ajunge țința aceasta, să se facă capèt tuturor violențelor și crudelităților, precum și tuturor prădărilor și devastărilor, asemenea tuturor scenelor de răpire și despoiare, cari spre cea mai adîncă a mea întristăciune, în contra proclamațiunilor mele din 9 și 26 Octomvrie și din 30 Noemvrie 1848 și în contra măsurilor luate și de altmîntrelea, durere, se întemplă și se comit încă și acum, atât în persoane, și încă ici-colea în persoane de tot nevinovate și nearmate, cât și în averi străine.

Drept aceea te provoc pe Preasfinția Ta prin aceasta, ca și din parte-ți se mă spriginești prin influența morală a Preasfinției

Tale în această nisuință în modul cel mai efectuos, și spre scopul acesta, nu numai să emiți în înțelesul proclamațiunilor mele din 26 Octomvrie și 30 Noemvrie 1848, din cari urmează alătura esemplare tipărite, o instrucțiune amăsurată către preoțimea subordonată, *ci totdeodată să conchemi pe toți protopopii, și încât se va pute mai mult și pe parochii cei cu influență și alte persoane inteligente și cu influență, cunoscute Preasfinției Tale, cu cea mai mare grabă pe o zi hotărîtă aici la Sibiiu la sineși, și în prezența unei comisiuni militare, ce se va ordina din partea mea anumit spre scopul acesta, să-’i obligi și să-’i îndatorezi și prin graiu, cu toată energia a lucra prin influența lor asupra poporului din toate puterile neobosit într’acolo, ca ordinea și siguritatea legală să se țină sfântă, să nu se facă escese brutale și violență nici cu persoanele, ori de ce națiune și opiniune politică să fie, până-când nu se scoală dușmănește asupra noastră, și nu se află cu arma în mână, cu intențiune dușmănească asupra noastră, nici cu avere străină, și preste tot, ca din partea națiunii române să se păstreze o astfel de purtare, încât ea prin aceea să dovedească demnitatea sa de a fi primită în șirul națiunilor politicește majorene și libere, ca împreună cu ele pe bazele cele singure durătoare și salutifere ale moralității și religiunii, precum și ale temerii de Dumnezeu, rezultătoare dintr’insele, să încheie sublima legătură a frățietății și a îndreptățirii egale și în politică și în viața de stat liberă și constituțională.*

Aceia, cari în nisuința de felul acesta întru a restitul ordinea și siguritatea, precum și a împedeca cruzimile și devastările ce deonestează demnitatea omenească, vor escela în mod deosebit, să ’mi-se facă cunoscuți la timpul seu cu numele.

Binevoind Preasfinția Ta a-’mi aduce la cunoștință *ziua pentru care vei deplinî conchemarea aceasta*, spre a ordina o comisiune militară, aștept totdeodată și împărtășirea tuturor celor dispuse în această cauză“. —

Causa cea mai de frunte a adunării noastre prezente este dar’ acest ordin al Escelenței Sale, prin care eu sînt însărcinat ca se vă dau, fraților și domnilor, o inviațiune prin graiu viu, spre delăturarea și împedecarea ori-cărei fapte ilegale și violente, ce ar pute cuteza poporul nostru a o săvîrși în timpul acesta trist și fatal. Spre scopul acesta este ordonată aici și onorata comisiune militară.

Fraților și Domnilor! De mulțisor timp se observă la popoare un spirit nou, care din locuințele avuției și ale buneistări cu încetul

străbătù și până în colibecele cele sărăcești ale țeranilor, și aduse toată Europa într'o mișcare înfricoșată și fatală; zic fatală, căci pe cât de puțin se poate spune înainte, în ce loc se va opri peatra ce o ai aruncat, pe atât de puțin putem ști încă acum, ce sfirșit va lua mișcarea aceasta. Acest spirit se zice că este productul culturii și al civilizațiunii; așadar' s'ar putè presupune, că acela va fi un spirit fericitor de toate popoarele, un spirit, care pe toți oamenii sè-'i facă buni și frați adevărați, convingându-'i în adâncul sufletului lor, că toți oamenii sânt fii ai unui părinte ceresc, care zice razelor soarelui seu sè răsără peste toate neamurile deopotrivă și care cu căldura lor nu fac între ei nici o deosebire. Dar' durere, că nu este așa! Cultura și civilizațiunea încă n'au făcut binele acela ce s'ar putè aștepta dela ele, ceea-ce însè nu e vina lor, ci vina acelora, cari posed numai o cultură falsă, scâlciată, pe care în chip mincinos o numesc cu numele de cultură și civilizațiune. Ear' spiritul timpului de față a deșteptat la popoare cu deosebire simțemântul liberal și *național*, care și în poporul nostru, în națiunea noastră, tot mai mult și mai bine sè desvoaltă.

Simțemântul liberal este nisuița cătră desvoltarea liberă a referințelor de stat și cetățenești; ear' cel național este deosebita simpatie cătră toți aceia, cari sânt de un neam, de o națiune sau limbă. Simțul liberal-național dominează acum toate popoarele, le încinge pe toate cu o legătură strânsă și le însuflețește cu zel înflăcărat. Dar' simțul liberal și național numai ca obiect abstras rămâne cu totul fără preț, și dacă e ca sè aducă foloasele ce sè află dealt-mintrelea în teoria lui, trebuie sè fie basat pe moralitate, căci numai dintru aceasta sè derivă cele mai frumoase vîrțuți sociale.

De aceea, când simțul liberal-național sè bazează pe moralitate, atunci nu sè mai mărginește numai pe lângă alipirea de partida proprie, căci aceasta poate fi condusă de egoism și separatism, ci sè estinde mai departe, cuprinde toate instituțiunile societății de stat și patria însași, și-'și alege de conducătoare cu deosebire iubirea cătră dînsa. Drept aceea, cutez a glorifica simțul liberal și național numai atunci, când este basat pe *moralitate* și sè povêțuește de iubirea patriei. Esemplul acesteia sè află în istoria vechilor Greci, mai cu seamă într'a Atenienilor și Spartanilor celor bine cunoscuți pentru civilizațiunea și năravurile lor, căci sè întreceau unii pe alții în gloria naționalității lor, ear' în lupta contră subjugătorilor străini erau numai o națiune, numai un popor grecesc.

Așa se cuvine și nouă, Românilor, ca în gloria naționalității noastre să emulăm cu celelalte naționalități, ear' în lupta cu inimicii patriei și ai preaînduratului nostru monarch să formăm împreună cu ele numai un popor *transilvano-austriac*. De aici urmează, că fiecare cetățean e dator a se nevoi cu tot zelul pentru binele națiunii sale, și că la cas de lipsă trebuie să fie gata a se jertfi pentru interesele comune sociale.

Aceasta însă numai la națiuni de acele se poate întâmpla, ai căror fii cu toții recunosc de bună astfel de credință politică și urmează ei.

După astfel de principii, lesne se va convinge naționalistul, că el e îndatorat a aduce jertfe patriotice pentru binele comun, asemenea se va folosi patriotul și de drepturile patriei sale în convicțiunea, că acelea compet și concetățenilor sei. De aceea zice înțeleptul Platone, „că lucrarea leală leagă societățile, ear' cea egoistică le risipește“. Și Livius despre datorințele cetățenești zice, că: „Republica incolumis et res privata facile praestat salva“. Simțul patriotic la popoarele antice era la un grad atât de înalt, încât printr'însul se puteau alina toate patimile, precum se vede din cuvintele lui Cicerone: „Omnium societatum nulla carior quam ea, quae cum republica est unicuique nostrum. Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium caritates patria una complexa est, pro qua quis bonum dubitat mortem oppetere, si ei sit profuturus“. (De officiis I. 17).

Dacă vom privi simțul liberal și național din punctul acesta de vedere, atunci vom fi în stare a convinge, nu numai pe națiunile cari locuiesc în țeara noastră, ci și pe celelalte națiuni europene, că noi pe lângă toată subjugarea și apăsarea națiunii și religiei noastre, ce o am purtat mai multe veacuri, în răbdare fără esemplu, și pe lângă toate neuzitele sarcini feudale, ce ni-se impuseră și întru asemenea se esecutară cu volnicie, totuși n'am vătămât simțul liberal și național basat pe moralitate. Maiestatea Sa preagrațiosul nostru Domnitor a pronunțat acum simbolul credinței sale politice, după care voința preainălției sale este, ca *să fericească toate popoarele statelor sale* după principiul cel dumnezeesc al libertății, egalității și frățietății. De aceea noi în adunarea națională dela Blaj am jurat solemn, că vom rămâne credincioși patriei noastre, preaînduratului nostru monarch și națiunii noastre, și totodată am promis și celorlalte națiuni, că vom respecta naționalitatea lor, însă cu acel adaus, ca și ele să respecteze a noastră.

Însă cari au fost urmările simbolului împărătesc și ale loialității noastre? Toate națiunile erau însuflețite de mulțumită cătră bunul monarch, numai din partea unei partide ultramaghiare aceasta nu se lua în seamă întru nimic. Această partidă începù a seduce națiunea maghiară prin tot felul de mijloace și prin un terorism înfricoșat, și a o ațîța asupra părinteștilor intențiuni ale Maiestății Sale. Ea irită pe Maghiari asupra concetățenilor lor, cari se țineau de altă naționalitate și nu de a lor, și începù un războiu civil plin de pângăriciuni asupra Croaților și Sêrbilor, omorînd pe generalul Lamberg, emisar împărătesc, și măcelărind nenumărați Români și Sași. Dacă oamenii acestei partide ar fi basat simțul lor național pe bazele amintite de mine mai sus, apoi nu 'l-ar fi pângărit nici acesta, nici patriotismul lor prin un războiu civil crudel. ci cu toții am sta dinaintea preainaltului tron ca model de fidelitate și ca o fortăreață neusurpabilă de cătră inimizii din afară, și soarele păcii și al frățietății ar străluci atunci neconținut asupra unei țeri fericite.

Partida aceasta însă nu respectă nici pe concetățenii sei, ba nici pe sine însași, ci din contră, se răpi prin egoismul seu și nemărginita sa răință întru atâta, încât nu se rușină a proclama și a afirma, că aici în țeara noastră este numai o națiune și aceasta e cea maghiară, care singură ar avè dreptul existenței politice, ear' toate celelalte naționalități n'ar avè dreptul acesta. Aceea nu se rușină a afirma mai departe, „că trupele împărătești vin să suspendeze drepturile întărite prin legi sancționate“. Dar' cu deosebire a fost ea atât de nerușinată, ca să amenințe prin o proclamațiune Kossuth-iană națiunii noastre române, că de nu va ține cu dînsa, adecă de nu se va face necredincioasă cătră monarchul seu și cătră celelalte națiuni loiale pămîntene, Kossuth va demanda Maghiarilor și Sêcuilor să se scoale, dela mic până la mare și să cutropească pe toți Românii împotrivitori, și că îi va încărca de nou cu zecima și alte datorințe iobăgești, — ceea-ce în comitatul Zarandului s'a și întîmplat. Și măcar că preagrațiosul nostru monarch se nevoi a restatori liniștea, și măcar că din cauza aceasta emise cătră popoarele sale, și cu deosebire cătră națiunea maghiară, proclamațiuni pîtrunzătoare de inimă, asigurând într'însele, că Preainălția Sa totdeauna a iubit și a stimat națiunea maghiară, dar' fără de a voi să vatême sau să înapoieze pe celelalte națiuni — partida răsturnătoare totuși nesocoti cuvîntul împărătesc și continuă resbelul civil în contra tuturor celorlalte națiuni din țeară, și chiar și în contra credincioaselor trupe împără-

tești, cu neauzită crudelitate, răpi toată averea statului la sine și declară fiecăruia moarte, care în 7 zile nu 'i-se va preda.

Văzând acum preagrațiosul nostru domnitor, că din schînteia cea mică a războiului civil s'a aprins un foc mare consumător ce cutropia patria noastră și se părea că o dă jertfă ruinii totale, preaînalt același prin manifestele împărătești din 3 și 4 Octomvrie hotărî: 1. ca dieta din Budapesta să se disolve; 2. ca țeara până la restituțiunea liniștii și a ordinii să se pună sub legile marțiale.

În urma acestor preaînalte manifeste împărătești, Escelența Sa generalul-comandant în Transilvania, baronul *Anton de Puchner*, publică sub 18 Octomvrie tuturor națiunilor transilvane, că dînsul a luat frînele guvernării și a pus țeara sub legile marțiale, și că toate autoritățile militare, civile și bisericești, de ori-ce credință și naționalitate, au să asculte de poruncile lui. Totdeodată provoacă pe toți, cari pot purta arme, a se alătura armați lângă trupele împărătești și a le privi pe acestea de conducătoarele lor, pentru-că a sosit cel mai ponderos moment al vieții, în care fiecare cetățean credincios al statului are ocasiune a documenta credința și alipirea sa cătră cel mai bun monarch, căruia ca unui părinte binele copiilor lui, așa îi stă la inimă fericirea popoarelor sale, și a apăra libertatea și egalitatea constituțională a tuturor națiunilor de ori-ce pericol.

Eu îndată-ce fui înștiințat din partea Escelenței Sale a domnului comandant-general despre acestea, cu datul 19 Octomvrie, nu lipsii a-'i raporta neamănat, că eu, apoi toată preoțiimea și întreagă națiunea română din Transilvania, am primit preaînaltele manifeste împărătești și celelalte proclamațiuni în cel mai mare entusiasm al inimilor noastre celor alipite în credință de cel mai îndurat monarch, și că cu bucurie sîntem gata a apăra preaînaltul tron și serenissima dinastie până la cea din urmă picătură de sânge, și a duce la depunire cu loialitate poruncile Escelenței Sale. Totdeodată am emis în aceeași zi un circular cătră întreaga diecesă, cu provocarea, ca Români nostri, pentru susținerea bunei ordine și pentru esecutarea voinței preaînalte a Maiestății Sale, să se înarmeze. Într'aceea am împărtășit poporului și sfătuirea arhierască, a să lăsa de ori-ce violență în contra ori-cărui om și a nu întreprinde nimic fără apriata demăndare a Escelenței Sale generalului-comandant, asemenea îl făcui băgător de seamă și la acea împrejurare, că națiunea noastră să întrebuițeze armele sale numai pentru restituirea liniștii și a păcii în țeară, pentru ca să merite a să chema fiii lui Dumnezeu, căci eștim în Sf. Scriptură :

„Fericiți sînt cei iubitori de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu să vor chema“.  i națiunea săsească a primit manifestele  i proclamațiunile Escelenței Sale cu cea mai mare bucurie a le urma. Ear' rebelii p n  astăzi încă urmează cruzimile lor cele s lbaticice, omor nd Români  i Sași, d nd foc t rgurilor  i satelor românești și săsești  i purt nd r sboiu de cutropire totală contra concet tenilor lor  i contra trupelor  mp r tești.

Ei încă tot nu să înfioară de fanatica lor devis  din primăvara anului trecut: „unio vagy hal l!“ (uniune sau moarte).

Pe l ng  toate silințele preagrațiosului nostru monarch  i pe lângă toată lealitatea celorlalte națiuni din monarchie, ne aflăm în flacările cele mistuitoare ale r sboiului civil în contra partidei ultramaghiare. De aceea ne-am înarmat pentru susținerea preaînaltului tron al Maiestății Sale,  i pe l ng  cei 5000 recruți ce 'i-am dat în iarna anului trecut, în toamnă am dat de nou 4000 feciori pentru complectarea bine-credincioaselor regimente de linie românești, ear' poporul celalalt să grupează împregiurul trupelor  mp r tești.

Escelența Sa domnul general-comandant, cunosc nd cu des v rșire preaînalta voință a Maiestății Sale, dorește cu cea mai mare seriozitate, ca acest nefericit r sboiu civil să fie purtat c t să poate mai cu cruțare,  i tuturor grozăviilor de violență  i devastări să se pună capăt; de aceea mă provoacă pe mine, ca în silința aceasta umană să-'l sprijinesc prin conlucrarea mea morală.

Fraților  i domnilor! Convins de lealitatea noastră, de simțămintele noastre naționale  i patriotice,  i presupun nd, că cunoașteți înaltele intențiuni ale Maiestății Sale, cari s nt oglinda moralității, — vă provoc drept aceea pe toți, ca voi, măcar-că partida ultramaghiar  să pare a fi scos din iad mijloacele sale pentru subjugarea celorlalte națiuni  i pentru nimicirea trupelor împărătești,  i le  ntrebuințeez  acelea necurmat arz nd  i pusti nd, — voi, zic, să conlucrați cu toții  i cu toate puterile într'acolo, ca  i în privința aceasta să se îndeplinească preaînalta voe  i dem ndare a Maiestății Sale  i a consiliarului lui  ntim. Prin aceasta comprob m în modul cel mai bun, că s ntem demni de preaînalta grație a Maiestății Sale, de  nalta protecțiune a Escelenței Sale domnului general-comandant, precum  i de frățietatea celorlalte națiuni în cuget bun.

Intențiunea cea filantropică a Escelenței Sale atunci va aduce mai cur nd fructele dorite, dacă vom lumina poporul  i-'l vom face să înțeleagă, că  i în timpul de acum cetățenilor pac nici  i

ascultători nu le e iertat a săvârși cruzimi volnice, fiindcă cu astfel de fapte numai rebelii se pătează, cari în furia lor nu recunosc nici o moralitate. Mai departe va fi de folos a face atent poporul la iubirea lui cea înflăcărată către bunul nostru monarh și a-l îndemna la iubire și cruțare către frații lui cei sărăciți prin focuri și jafuri, pentru a căror subsistență trebuie să purtăm grije cu toții.

Vă rog dar' cu toată căldura, spriginiți în intențiunea aceasta, prin conlucrarea voastră morală, pe fratele vostru, care pentru binele națiunii sale a trecut prin Scylla și Chiaribde, și care până la răsufierea cea din urmă a vieții sale nu va înceta nici-când a se nevoi pe calea religiunii și a moralității, în interesul preagrațiosului nostru domnitor și al națiunii noastre.

Frații mei! *Numai religiunea și moralitatea ne pot face fericiți.* Dacă vom împlini totdeauna datorințele acestea, atunci Dumnezeu și împăratul vor fi cu noi, și cu ajutorul lor vom sfărîma lanțurile sclăviei noastre și le vom lăsa de suvenire următorilor noștri celor liberi.

Totdeauna vă descoper cu ocasiunea aceasta în mod solemn, că Maiestatea Sa preagrațiosul nostru împărat Ferdinand I., a abzis de tron și de stăpânirea austriacă, și că 'i-a urmat în stăpânire Înălția Sa c. r. archiducele Francisc Iosif. Maiestatea Sa a fost pătruns de convicțiunea aceea, că urgența evenimentelor, precum și trebuința cea nenegabilă și neîncungiurabilă a unei modificări mari și ample în formele de stat, pe cari Preaînălția Sa s'a nevoit în luna lui Martie 1848 a le întâmpina și a le pune în lucrare, cere puteri mai tinere, ca opul cel mare să sporească și să ajungă la o fericită deplinire.

Inimile noastre în veci vor păstra mulțumitoarea suvenire a acestui neuitat monarh, care a fost în adevăr un tată al popoarelor sale, pentru-că el a fost, care în grația și îndurarea sa puse națiunea și biserica noastră în egalitate cu celelalte, și care mai departe prin rezoluțiunea din 23 Iunie a. c. demândă, ca naționalitatea noastră să se asigure prin o lege specială, și că după numărul națiunii noastre indivizii ei cei apți să se primească în oficiile publice. Dumnezeu atotputernicul să binecuvinte pe Maiestatea Sa *Ferdinand* cel bun, pentru toate aceste faceri de bine, și să-l învrednicească a vieții încă multe zile cu bucurie, după pofta inimei lui celei temătoare de Dumnezeu.

Ear' noi în durerea noastră pentru pierderea lui ne vom mângâia prin suirea pe tron a nepotului lui, și salutăm pe Maiestatea Sa împăratul *Francisc Iosif I.* cu sinceră iubire, cu nefrângibilă credință

și cu adevărată alipire, și dorim Preainălției Sale, ca să-1 scutească numele Dumnezeului lui Iacob, să-1 trimită lui ajutor dintru cel sfânt și din Sion să-1 spriginească pe dînsul. Să binecuvinte Dumnezeu armele oștilor lui spre restaurarea păcii în staturile lui și să supună sub picioarele lui pe tot vrășmașul și pismașul; să-1 dea lui după inima lui și tot sfatul lui să-1 împlinească.

Dumnezeule din cerul cel sfânt, împlinește toate rugărilor lui; dă-’i sporirea lui Moise, vitejia lui David și înțelepciunea lui Solomon, spre fericirea staturilor lui, ca să fie întru adevăr tată al supușilor sei, sprijin celor necăjiți, învingător peste inimicii lui, și noi toți în zilele stăpînirii lui să ne împărtășim de pace, liniște și fericire. Amin !“

O impresiune adâncă asupra celor prezenți a făcut frumoasa vorbire a episcopului *Saguna*, care, numind de secretari ai adunării pe *George Barișiu*, *Paul Dunca*, *Ioan Hania* și *Ioan Orbonaș*, — a dat cuvântul lui *A. Tr. Laurian*, ca să facă raport amănunțit despre activitatea comitetului național român, și a delegațiunei române, trimisă la Viena.

S’au deslănțuit apoi niște debateri foarte serioase și decurse între marginile cele mai stricte ale parlamentarismului, al căror rezultat îl găsim trecut în *procesul verbal*, luat în această adunare și stilisat astfel:

— „Adunarea, compusă ca din 250 membri, protopopi, preoți, notabili și altă inteligență a națiunii, fù deschisă prin subscrisul episcop și președinte *Andrieu Saguna* la 9¹/₂ ore dimineața, cu un cuvânt amăsurat serioaselor împrejurări, în ființa de față a onoratei comisiuni militare, constătătoare din Esc. Sa feldmarșal-locotenentul *Pfersmann*, secretarul de războiu *Florian Glanz* și vice-colonelul *Klima*. În decursul cuvântului rostit de președintele să cetî ordinațiunea Esc. Sale domnului general-comandant br. Antoniu de *Puchner*, cu data din 9 Dec. 1848 nr. 4866, atât în originalul german, cât și românește. După aceea președintele își continuă cuvântarea sa, în care dăduse toată starea prezentă a patriei noastre. Osebi între patriotismul și naționalitatea adevărată și falsă, punându-le pe proba moralității; descrise și terorismul dușmanului, cu care ne luptăm, atinse și măsurile câte să luaseră spre a purta războiul cât să poate mai omenește, ear’ după-ce recomandă adunării a căuta cu totadinsul măsuri și mijloace de împăcare și de precurmarea cruzimilor, în urmă înconștiință despre abzicerea dela tron a Maiestății Sale împăratului și regelui Ferdinand și despre

suirea la tron a strălucitului seu nepot, archiducele Francisc Iosif. Știrea din urmă fù primită de cătră adunarea întregă cu vivate întreite.

După acest cuvânt, tot președintele provocă pe membrii adunării, ca să-și descopere ale lor păreri, liberi și fără sfială.

Un membru al adunării voi ca măsurile pregătitoare și ducătoare cătră o împăciuire a țării, cum și cele-ce sânt a să lua pentru curmarea nelegiuirilor și a cruzimilor, să se distingă în *momentane*, cerute a să lua înainte îndată acum, și earăși în altele, cari să ne asigure pacea și să astêmpere ori-ce patimi periculoase pentru tot viitorul.

Un alt membru reflectă, că adunarea ar trebui mai ântâiu să afle toate măsurile și mijloacele câte s'au luat spre acest scop de cătră comitetul românesc de pacificațiune, pentru-ca să știm de unde avem să începem. Un membru al comitetului, provocat fiind, dete pe larg socoteală documentată pentru toate lucrările lui pe restimp de două și jumătate luni, care și fù primită cu plăcere și îndestulare, recunoscându-se totodată nespusele greutăți cu cari comitetul are a să lupta în acest timp atât de critic.

După aceasta câțiva oratori, preoți și mireni, începură a propune diferite măsuri ducătoare cătră liniște și pace. Adunarea după o desbatere serioasă de patru ore, după ascultarea mai multor plângeri de nenorociri amare, mai din toate părțile țării, să învoi și votă următoarele puncte de o *petițiune națională*:

1. Să se restaureze oficiolatele prin toate comitatele, districtele și scaunele, după proporțiunea ce rezultă din numărarea sufletelor deosebite după naționalități, și să se confirme la posturile lor. Aceasta este o măsură ce taie anarhia dela rădăcină, pentru-că îndată-ce poporul are oficiali de încredere, ascultă și se supune la toate mandatele și măsurile administrative și împăciuitoare, eară cârmuirea țării, la cas de neîmplinire, are pe cine să tragă la strânsă responsabilitate. Așadar' restaurarea oficiolatelor este condițiunea, — fără care nu, a păcii.

2. Să se denumească comisiuni în sensul petițiunii dela Blaj, întărite și de cătră M. Sa împăratul prin preaînalta rezoluțiune ddo Innsbruck 23 Iun. a. c., spre a cerceta toate diferențele și împărchierile între fostii iobagi și fostii proprietari, între particulari, comunități, cum și între națiuni. Neapărata trebuință a unor asemenea comisiuni o recunoscuseră și aristocrații în dieta lor. O mulțime de colonicaturi luate dela țărani prin toate comitatele și întrupate în

silă cu alodiaturile, mai vîrtos dela 1819 încoace, ocuparea earăși în silă a pădurilor, fînațelor, morilor și altor averi comunale prin domnii proprietari, sînt tot atâtea obiecte de pretensiuni, cari pe poporime o aduc în foarte mare neodichnă, așteptând cu neastîmpăr ca să se decidă odată asemenea diferențe.

3. Să mai cer alte comisiuni mixte, spre a cerceta toate pagubele făcute de dușmani prin ardere și prădăciuni și spre a mijloci îndată despăgubiri, atît din colecte creștinești, cît și mai vîrtos din contribuții belice, cari trebuie să se iee neapărat dela orașele și persoanele rebele. Dacă aceste comisiuni nu vor fi grăbite, un mare număr de comunități, mii de familii, sînt espuse peririi și stîngerii totale, prin care pe viitor să pricinuește și statului o nespasă păgubire.

4. Să se dee arme de foc cu baionete la o gardă mobilă românească, ca de 15 mii, care să fie bine deprinsă și disciplinată. Ca să putem avè pace, trebuie neapărat să se înfrîneze odată dușmanii, și aceasta să poate face numai cu arme scopului răspunzătoare, căci fără arme nici eroii nu pot fi bravi.

5. Să se mai câștige vre-o 50 mii puști pentru poporul întreg, pe socoteala și pe creditul națiunii.

6. Să se deschidă școalele, să se înființeze și clase juridice provisorii la Blaj și în Sibiu, pînă-cînd se va putè înființa universitatea cerută dela Monarchul. Să cere neapărat, ca junimea studioasă să fie ocupată cît se poate la un loc și cu folos pe viitor. Junimea română în circumstările presente nu-'și mai poate face cursul juridic pe la colegiurile în cari învăța pînă acuma, atît pentru-că acele nu sînt și nu pot fi deschise, cît și pentru-că n'ar fi cu sfat a veni în contact cu junimea maghiară, carea mai toată se află în castrele rebele.

7. Comunităților să se dee lemne de foc, atît din pădurile privaților, cît și din cele fiscale, pentru-ca familiile din atâtea sate arse, cum și toate altele, ale căror bărbați petrec cu lunile la lagăr, să nu piară de frig. Pădurile de tăiat să fie prețuite. Lemnele de scopuri tehnice trebuie să fie cruțate.

8. Causa muntenilor din domeniul Cîmpenilor, cu fiscul, asupra pădurilor, să recomandă cu totdeadinsul. Măsuri și condițiuni de împăciuire pe viitor sînt, ca:

9. Adunarea, ținîndu-se strîns de toate punctele petițiunii dela Blaj din Maiu și Septemvrie a. c. *protestează din nou în contra uniunii Transilvaniei cu Ungaria*, ca în contra isvorului de toate

nenorocirile patriei noastre. Cere, ca marele-principat al Transilvaniei să rămână în a sa independență, ear' legile fundamentale să'i-se întocmească după noua constituțiune austriacă, primită și de națiunea română.

10. Guvernul din Cluj, care se compromise de atâtea-ori prin purtarea sa cea perfidă, *să se desființeze*, decrete și orîndueli ce vor mai purcede dela același să fie declarate de nule, ca unele cari în loc să astêmpere mai vîrtos ațîță turburările. Deci adunarea protestează în contra ori-cărur lucrări ale acelui guvern. Afă de bună și rugămintea comitetului român subșternută în privința aceasta prin înaltul general-comando la Maiestatea Sa împăratul, în urmă cere a să înființa un guvern provisor al țării, care să aibă încrederea publică. sub președința Escel. Sale a domnului comandant-general B. Anton Puchner, care să administreze până la o definitivă pace și regulare a raporturilor țării.

11. Adunarea cere și dorește, ca Maiestatea Sa împăratul să binevoască a confirma comitetul român de *permanent* până la timpul, când națiunea să va pute organiza și raporturile internaționale să vor regula peste tot prin o dietă generală.

12. Să se deschidă o dietă compusă din toate naționalitățile patriei, îndată ce vor suferi împrejurările.

13. Națiunea, întemeindu-se pe egalitatea drepturilor și a naționalităților, își rezervă dreptul de a-și alege un cap național, care să va confirma de Maiestatea Sa, și de-a să organiza în o adunare generală, pe bazele cari să vor așeza de cătră dieta constituantă a monarhiei pentru toate națiunile garantisate.

Între și după statoririle acestor puncte să făcură mai multe interpelațiuni în privința cauzei saso-române. Comitetul fû provocat a arêta, dacă a așternut vre-o cerere și în privința aceasta. Adunarea declară, că este de tot nemângăiată cu răspunsurile universității sășesti, dacă nu vede în faptă nici o împlinire a celor promise, dacă nici comunitățile sășesti nu sînt suferite a-și alege liber măcar pe notarii și pe jurații satelor, și dacă nu să aplică nici măcar un oficial de român, nici chiar la satele încorporate din Alba-superioară și Cetatea-de-baltă. Totodată să protestează și în contra numirii de pămînt sășesc în loc de fund-regiu, avînd Românii cu Sașii în acest pămînt proprietate și drepturi egale după legi.

Cătră finea ședinței să ridicară câteva plânsori amare în contra unor invinuri foarte asupritoare și cu totul dureroase, ce să scornesc în contra națiunii române, spre a o înegri și a o înapoia.

Acele învinuiri sînt, că *Românii ar fi reacționari*. Aceasta ar însemna atîta, ca și cum Românii ar voi a rechema iobăgia și toate alte asupriri pe capetele lor. Adunarea respinge dela sine această învinuire cu toată urgia; declară totodată, că națiunea română vrea tron și monarhie constituțională, ear' nu despotism. Că Românii ar voi un stat independent, cu călcarea altor naționalități. Adunarea privește această învinuire ca eșită dela acel egoism, care ar mai denega bucuros națiunii române dreptatea și egalitatea. Ungurii voesc separatismul monarhiei, ear' Românii tocmai acum își varsă sângele pentru susținerea și întregimea monarhiei austriace. Adunarea este convinsă, că viitorul și fericirea națiunii române sînt condiționate de întregimea monarhiei austriace, pentru care și protestează cu solemnitate în contra ori-cărui prepus de separatism monarhic. Că Românii ar fi republicani. Această învinuire este destul de respinsă în credința Românilor, dovedită cătră tronul austriac în toate timpurile, și pe care o dovedesc și acum, atît regimentele române, cât și legiunile naționale, vîrsându-'și sângele pentru întregimea monarhiei și pentru augusta dinastie austriacă. Peste aceasta republicanii și reacționarii sînt două contraziceri proaste, cari se șterg una pe alta. Adunarea protestează cu toată tăria în contra acestei calomnii. Națiunea română voește și cere libertate drept înțeleasă, a cărei garanță o vede în monarhia constituțională. Că Românii ar fi comuniști. Adunarea cunoaște și aci numai o calomnie ridicolă, pe care earăși în unanimitate o respinge cu dreaptă mînie și protestează în contra ei. Românii sînt partea mai mare agricultori și economi, căroră simțul și boldul de proprietate este osebit. Cerënd ei ștergerea iobăgiei, cerură tocmai garantisarea proprietății. Românii nu cunosc nici teoriile comunistice, nici starea de proletari. Ce este drept. în acest timp de războin se fac și nelegiuri și răpiri. Însă adunarea, fără a le desvinui cât mai puțin, le reduce la isvoarele lor firești, cari sînt deoparte diferențele de proprietate arătate sub punctul 3, ear' de altă parte desele provocări ale dușmanilor prin nemărginitele predăciuni, făcute în comunitățile românești, cari scot pe oameni din tot cumpătul lor.

Adunarea, după-ce își repeți dorința de a-'i fi ascultate punctele sus așternute, fû desfăcută prin domnul președinte episcop.

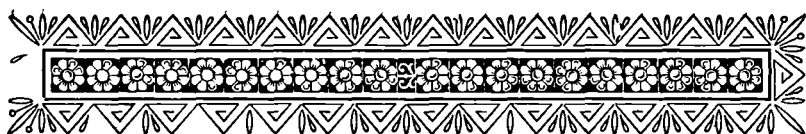
Data în Sibiu, din ședința adunării naționale. *Andrei Șaguna* m. p., episcopul și președintele adunării, *Paul Dunca* m. p., secretar, *George Barișiu* m. p., secretar, *Ioan Orbonoș* m. p., protopop și secretar, *Ioan Hannia* m. p., protodiacon și secretar⁴.

În adunarea aceasta s'a ales în fine o delegațiune, care, sub conducerea episcopului *Şaguna*, se meargă la monarhul, parte pentru a depune la picioarele tronului omagiile întregii națiuni române, parte pentru a-i presenta o nouă petițiune, compusă pe baza concluserilor luate în această adunare.

Astfel s'a terminat viforosul an de patruzeci-și-opt, și astfel s'a făcut trecerea la cel următor.

Românii la Monarchul.

La începutul anului 1849 războiul civil se afla încă în plină deslănțuire. peste întreg teritoriul statului ungar, fără a 'i-se pute prevedea sfârșitul.

Turburările erau generale în țeară și dușmăniile între popoare atât de mari, încât nimeni nu era sigur de viață. De aceea, membrii delegațiunii române, însărcinată din partea adunării naționale din urmă cu mergerea la Viena, pentru-ca să depună la poalele tronului omagiile poporului român, din incidentul suirei pe tron a noului și tinărului monarch *Francisc Iosif I.*, — au trebuit să facă drumul la Viena cu mari ocolituri, pe căi lăturalnice, prin alte țeri. Însuși conducătorul delegațiunii, episcopul *Șaguna*, a trebuit să meargă pe la București și Cernăuți la Viena.

Curtea împărătească nu se mutase la Viena, ci se afla încă și acum în Olmütz. Episcopul *Șaguna* a plecat deci dela Viena la Olmütz, pentru a se presenta, și până la sosirea celorlalți membri din delegațiune, singur monarchului, în scopul de a-'i espune cu credință și sinceritate starea poporului român din monarchia austriacă, vrednic de o soarte mai bună. A solicitat deci o audiență la curte, care imediat 'i-s'a acordat. În 6 Februarie a fost primit *Șaguna* la curte, cu care ocaziune a rostit în fața tinărului domnitor următoarea vorbire:

„*Maiestate!* Grabnica și surprinzătoarea știre despre suirea pe tron a *Maiestății Tale* a stîrnit în inimile națiunii române din Transilvania cele mai ferbinți sentimente de neclătită credință cătră înăscutul lor suveran, și totodată și o îmbucurătoare nădejde într'un viitor înflorit și fericit al tuturor popoarelor și țărilor, cari se află sub sceptrul cel blând al *Maiestății Tale*. Dar' nu mai puțin se vîrî în inima ei și acea convingere, că reformarea statului, corăspunzătoare lipselor și pretensiunilor timpului, la care *M. Sa* împăratul *Ferdinand*

cel bun a pus fundamentul, ear' deplina punere în lucrare a acestora o a încredințat Maiestății Tale, în cel mai scurt timp va fi încoronată de un sfârșit mulțumitor și plin de fructuri, căci mai presus de ori-ce îndoală este cunoscut, că manifestul cel împărătesc despre suirea pe tron din 2 Decemvrie a. t. a umplut inimile tuturor credincioșilor supuși austriaci cu bucurie, deoarece Maiestatea Ta într-o același v'ați îndurat a încredința popoarele, precumcă M. Ta, cunoscând trebuința și prețul cel înalt al instituțiilor libere și corăspunzătoare timpului din convingerea proprie, cu bună nădejde pășești pe calea care are să ducă la o mântuitoare reformare și întinerire a monarhiei; căci pe basa libertății celei adevărate, pe drepturile deopotrivă ale tuturor popoarelor din împărăție și pe egalitatea tuturor cetățenilor înaintea legii, patria de nouă să va ridica, în mărimea cea veche, însă cu putere întinerită, o zidire neclătită între valurile timpului, o locuință amplă pentru genuri de deosebite limbi, pe cari o legătură frățească le ține strinse de secolii încoace sub sceptrul strămoșilor Maiestății Tale.

Drept aceea națiunea română dela marginile cele mai depărtate ale Ardealului cu cea mai desăvârșită bucurie a inimii a salutat îmbucurătoarea știre despre suirea pe tron a Maiestății Tale, și aduce acum prin a mea persoană urările sale și cel mai supus omagiu înaintea tronului celui preaînalt, cu cea sărbătorească legătuință, că credința și alipirea, ce o a arătat în toate timpurile, chiar și în cele mai periculoase pentru tron, cătră măriții împărați ai Austriei și marii principii ai Ardealului, prin faptă, fără de a o păta sau a o călca cumva, nu va întârzia a o păzi și în privința Maiestății Tale, cu toată sfințenia.

Îndură-te, Maiestate, de-a te răzima cu încredere, nu numai pe sincera conlucrare a națiunii acesteia prin reprezentanții ei pentru spriginirea tronului celui preaînalt, dar' și pe simțul cel sănătos al țeranilor de viță română din Transilvania, și pe regimentele române de linie și graniță, cari totdeauna s'au deosebit prin curagiu, credință și răbdare.

Îndură-te, Maiestate, cu îndurarea și bunătatea cea înăscută domnitorilor din casa habsburgică, de-a primi omagiul acestei națiuni, care în toată împărăția numără peste 3 milioane de suflete, pentru-că dînsa este cea națiune, care în adunarea dela Blaj din 15 Maiu a. tr., încă la începutul turburărilor, spre bucuria tuturor celor binesimțitori, dar' spre năcazul celor necredincioși, a depus sărbătorește jurământul

de credință pentru preaînalta casă austriacă, ear' pentru această credință dovedită cu neclătire cătră monarhul seu, espusă fiind înverșunării celei barbare a rebelilor maghiari, până acum a trebuit să sacrifice mai multe sute de sate prefăcute în cenușe și multe mii de fii ai sei uciși, de stare preoțească și mirenească.

Dînsa este acea națiune, care pentru completarea regimentelor transilvane de linie, celor credincioase, Archiducele Carol Ferdinand, contele Leiningen și de Turschi, în a. 1847 a. dat 5000, ear' în toamna trecută earăși 4000 de feciori, și care plină și pătunsă fiind de însuflețire și credință cătră Maiestatea Ta, gata este de nou a da numărul ce ar mai fi de lipsă dintre fiii sei.

Ea este acea națiune, ai cărei fii formează regimentul al 2-lea rom. de graniță, care nu voi a se supune poruncii despotismului maghiar de a merge în contra Sêrbilor și Croaților celor credincioși, așa încât fu dus în prinsoare la Pesta, Vaț și Comorn, și acum este silit ca pedeapsă pentru alipirea arêtată cătră tron a săpa șanțuri la Tisa.

Dînsa este și acea națiune, care din luna lui Iulie a. tr. sub comanda bravului colonel Urban a eșit la câmp în contra rebelilor și dintr'ai cărei fii sînt compuse nu numai regimentele cele de linie din Ardeal, dar' și alte două credincioase regimente de graniță. Mai încolo ea este acea națiune, care cu o neauzită sacrificare a mai multor fii ai sei s'a împotrivit orînduelilor guvernului celui rebel în privința bancnotelor și a recrutării, cu următoarele cuvinte:

»Dînsa este numai la porunca preaînaltă a Maiestății gata de a da recruți pentru sprîgînirea tronului, și cerênd trebuința, de a eșt la câmp cu mic și mare«.

Pentru aceea dînsa, în urmarea proclamațiunii din 18 Oct. a. t. a înțeleptului general-comandant din Transilvania, baron de Puchner, s'a și adunat în jurul trupelor împêrătești și le-a luat pe acestea de povêuitoare. Pe lângă toate greutățile însă și paguba sieși cauzată prin rebeli, ce se sue la mai multe milioane, și pe lângă nenumărații slutiți și morți, ce zac prin toate ulițele și câmpurile, poartă ea sarcina cea grea a rêsboiului civil provocat prin rebeli cu răbdare bărbătească și fără a se descuragia, tare fiind în credința, că a sosit momentul cel mai însemnat al vieții sale politice, în care ea trebuie să-și manifesteze cu vorba și cu fapta alipirea și credința veche cătră Maiestatea Ta, și să-și câștige și apere cu arma libertatea constituțională și egalitatea tuturor naționalităților, în contra domnirii silnice din Budapesta.

Pe când deci națiunea română își jertfește în proba de foc a credinței sângele și averea pentru tronul Majestății Tale, își ia îndrăzneala de a-și așterne atotumilita rugare, ca M. Ta *să te milostivești cu îndurare pe aceasta națiune credincioasă a o face părtașe de libertatea constituțională*, între binecuvântările păcii, a rîndului bun și a bunei stări din aceeași isvoritoare, — de care se vor bucura celelalte popoare ale monarhiei întregi“.

Primirea la curte a episcopului *Șaguna* a fost din cele mai afabile, după-cum singur o spune în o scrisoare trimisă consistorului seu din Sibiiu, în care zice că: „după suferirea și învingerea celor mai amare necazuri, am ajuns în 4 Februarie n. c. aici în Olmütz, și în 6 am și dobândit audiență la împăratul, care mulțumită lui Dumnezeu. m'a primit bine și m'a încredințat despre asemenea îndreptățire și pentru nația noastră. Tot în ziua aceea am fost norocos a prânzi la împăratul“... .

Episcopul *Șaguna* s'a dus apoi la *Praga*, ca să mulțumească pentru bunăvoința manifestată față de poporul român fostului împărat *Ferdinand*, care asemenea l-a primit foarte bine. S'a întors de acolo la Olmütz, unde a făcut vizite la toți ministrii, și în urmă a mers la Viena, unde întâlnindu-se cu ceialalți membri din delegațiune, au compus împreună și au subscris petițiunea națională, pe care au prezentat-o Monarhului în 25 Februarie 1849, earăși în Olmütz.

Delegațiunea se întregise și cu membri neardeleni, din celelalte părți de țeară locuite de Români, din Banat, Ungaria și Bucovina, și astfel petițiunea înaintată de astă-dată Monarhului nu mai era dată numai în numele Ardelenilor, ci în numele tuturor Românilor din monarhia austriacă. Petițiunea avea următorul cuprins:

— „Majestate! Națiunea română din marele principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine ale Ungariei și din Bucovina, care este cea mai veche între celelalte națiuni, și cea mai numeroasă în ținuturile locuite de ea, fiindcă numără până la trei milioane și jumătate, a fost pururea cu cea mai neclintită credință și alipire cătră augusta casă austriacă. de când țările acestea au avut fericirea a veni puse sub stăpânirea blândă a Austriei. N'a lăsat să treacă nici un prilej fără să dee dovezi factice despre această credință. N'a cruțat nici o jertfă pentru interesele statului și ale dinastiei, cu toate-că a fost apăsată de celelalte conațiuni, și scoasă prin legile feudale, de sute de ani, din toate drepturile cuvenite unei națiuni, ba încă în

anul trecut fu amenințată chiar și cu stîrpire de cătră Maghiarii cari nutreau idei de desmembrare.

Când acești fanatici cutezară să ridice armele pentru a resturna statul austriac, națiunea română a fost cea dintâiu în părțile de cătră răsărit ale monarhiei, care a pășit cu toată energia în contra lor. Românii din Ardeal s'au declarat în contra scopurilor maghiare în adunarea dela Blaj din 3/15 Maiu anul trecut. S'a declarat mai departe regimentul român din Banat încă în luna lui Iulie în contra măsurilor ministerului unguresc, și pentru interesele întregului stat al Austriei și interesele dinastiei. S'a declarat după o adunare de mult dorită regimentul ântâiu român din Ardeal, în 11 Septemvrie, că voește să stee numai sub nemijlocita stăpânire a Maiestății Tale. S'a declarat în 14 Septemvrie regimentul al doilea român din Ardeal, că nu voește să mai fie sub ascultarea ministrului unguresc, și s'a pus sub ministerul de răsboiu austriac, îmbiindu-și toate puterile sale spre apărarea întregității monarhiei. S'a declarat toată națiunea, într'o adunare grandioasă națională din 25 Septemvrie, în contra ministerului unguresc, proclamând constituția împărătească austriacă și punându-se sub ministerul împărătesc austriac. În fine, când în Octomvrie se adună Maghiarii și Sécuii din Ardeal cu gloatele pentru a se scula asupra împăratului, națiunea română ridică o sută nouă zeci și cinci de mii de oameni, îi puse sub comanda generală militară, întregi regimentele de linie din Ardeal în timp de o lună de zile cu patru mii de recruți români, și asemenea făcură și Românii din Banat, unde de sine se îmbiară pentru formarea batalionului 3, 4, 5 și 6 și ridicară dintre cei din provința atâtea gloate de apărători, câte socotiră comandanții militari că ar fi de lipsă, și le puseră la dispoziția acestora.

În acest răsboiu națiunea română a dat dovezi nenumărate de vitejia sa, de matura sa naționalitate, de neclintita sa credință cătră legiuitul și mai pe sus de toate iubitul seu monarch, cu toate-că de altă parte a fost silită să facă atâtea jertfe, încât ori-care altă națiune ușor ar fi ajuns la desnădējduire, mai ales că inimicul a năvălit pe încetul, tot cu puteri mai mari și mai tari, jăfuind sute de sate, prefăcându-le în cenușe, și omorînd peste 10.000 de oameni, fără deosebire de etate și de sex. Lipsa de arme, căci poporul s'a bătut numai cu lănci și cu sulite, a fost o pedecă pentru care răsboiul nu s'a sfirșit până astăzi în acea parte a monarhiei. Cu toate acestea, națiunea nu slăbește în curagiu, și toată încercarea vrășmășească îi mărește credința și alipirea. Națiunea română zidește pe Dumnezeu

și pe cel mai drept dintre monarhi, și desconsideră moartea pentru întregitatea unui stat, și pentru susținerea tronului unei dinastii, al cărei principiu este *drept egal pentru toți cetățenii și pentru toate naționalitățile*. Națiunea română bate cu o mână pe inamicul acestui principiu, ear' cu cealaltă mână subșterne Maiestății Voastre rugămintea pentru lățirea aceluși principiu și asupra fiilor sei. Ea cere cu toată supunerea și cu toată încrederea dela dreptatea Maiestății Tale:

1. Unirea tuturor Românilor din statul austriac într'o singură națiune independentă, sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a monarhiei.

2. Administrație națională independentă, politică și bisericească.

3. Convocarea grabnică a unui *congres general al întregii națiuni pentru a se constitui*; — și mai departe:

a) pentru a alege un *cap național*, care va fi întărit de către Maiestatea Ta, și al cărui titlu Maiestatea Voastră va binevoi a-l da;

b) pentru a alege un sfat administrativ național, sub titlul de *»Senat român*;

c) pentru a alege un cap bisericesc de sine stătător, care să va întări de către Maiestatea Ta, și sub care vor sta ceialalți episcopi naționali;

d) pentru a organiza administrația în comunele și cercurile române;

e) pentru organizarea școalelor și ridicarea institutelor necesare de învățatură.

4. Introducerea limbii române în toate lucrurile ce ating pe Români.

5. O adunare națională pe fiecare an pentru a se sfătui asupra intereselor naționale, ce le va cere timpul.

6. Representarea națiunii române, după numărul sufletelor, la dieta generală a imperiului austriac.

7. Îngăduirea unui organ al națiunii la înaltul minister imperial, spre reprezentarea intereselor naționale.

8. Maiestatea Ta să binevoiești a purta de aci înainte titlul de *»Mare duce al Românilor*.

Maiestate! Națiunea, care a trecut prin atâtea probe în decursul veacurilor și a ajuns la maturitate politică prin lungile suferințe, ear' în evenimentele mai recente a dat dovezi atât de strălucite despre neclintita sa credință, — crede că are dreptul a cere lucruri, cari nu numai că s'au îngăduit fiecărei națiuni în statul austriac,

ci încă au fost și predicate dela înălțimea tronului Maiestății Tale. Națiunea română nu poate și nu trebuie să mai rămână subordonată nici-uneia dintre națiunile din statul Maiestății Tale, întemeiat pe drepturi egale pentru toți. Se roagă deci pentru unirea sa într'un corp de sine stătător, membru al monarhiei, în puterea și virtutea principiului de drepturi egale pentru toate naționalitățile. Numai în chipul acesta va putea să se mulțumească națiunea română, și va fi pusă în starea de a fi aceea la ce o determină numărul său, originea sa, nobilele sale însușiri, cari prin apăsarea veacurilor n'au perit, limba sa cea unică în biserică, literatură și familie, poziția geografică și alte împrejurări, adică, un membru neapărat trebuincios pentru susținerea coroanei Maiestății Tale și a întregii monarhii austriace.

Cu o nouă asigurare de neclintită credință și alipire, se subscriu cu toată supunerea, împuterniciții națiunii:

Ai Maiestăți Voastre cei mai credincioși supuși,

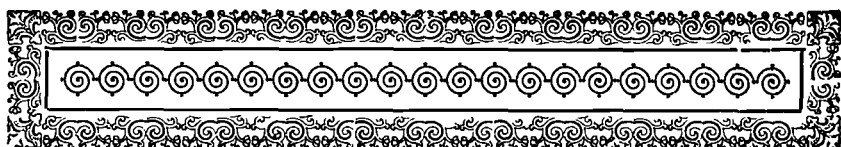
Andrei Șaguna, episcop român din Ardeal, *Ioan Mocsonyi* de Foeni, proprietar din Banat, *Ioan Popasu*, protopop de Brașov din Ardeal, *I. Stoica*, consil. de comptabilitate din Ardeal, *A. Treb. Laurian*, din Ardeal, *Ioșif Pop de Macedonfi*, oficial de comptabilitate, Dr. *Ioan Dobran*, agent de curte din Banat, Dr. *Eudisie Hurmuzache*, proprietar din Bucovina, Dr. *Constantin Pomușu*, din Ungaria, *Vasile Ciupe*, oficial împărătesc din Ardeal, *Lucian Mocsonyi* de Foeni, prop. din Banat, *Iacob Bologa*, din Ardeal, *Mihaiu Botnariu*, deputat la dietă, din Bucovina". —

Monarhul, primind petițiunea din mâna episcopului Șaguna, a dat delegațiunii poporului român următorul răspuns:

»Primesc cu bucurie asigurarea despre credința și alipirea curajoasei națiuni române, și recunosc cu grațitudine jertfele grele ce le-a adus pentru tronul meu și monarhia întreagă, în contra unei partide violatoare de legi, care a început războiul civil, și prin cerbicia sa îl face să mai dureze. Petițiunea credincioasei mele națiuni române voi dispune să fie luată în apreciere amănunțită și o voi rezolva în cel mai scurt timp, spre mulțumirea ei.

Frumos și încurajator răspuns!

Constituția din 4 Martie.

Împăratul Francisc Iosif I. a surprins popoarele sale, supuse și credincioase, încă în primul an de domnie cu o *constituție*, care acorda destul teren de activitate pe seama lor.

Constituția a fost publicată în 4 Martie 1849; și fiindcă n'a fost compusă și votată cu concursul popoarelor din imperiul austriac, a primit numirea de »*octroată*« și s'a numit pe scurt *constituția din 4 Martie*. A fost *donată* din partea domnitorului, amăsurat promisiunii făcute cu ocaziunea suirii sale pe tron, — dar' a fost compusă amăsurat împrejurărilor, schimbate acum în mod esențial.

Pentru poporul român, și peste tot pentru naționalitățile mai slabe, nu era nefavorabilă. În ea era decretată independența Ardealului, nu numai, dar' 'i-s'au fost încorporat și comitatele cari formau de multă vreme obiect de ceartă între Ardeal și Ungaria, anume: Crasna, Solnocul-de-mijloc, Zarandul și Cetatea-de-peatră (Chiorul) precum și orașul *Zelau*, accentuându-se în modul cel mai neîndoelnic, că Transilvania are să fie guvernată »*după principiul deplinei neatârării de regatul Ungariei și al egalei îndreptări a tuturor națiunilor din această țeară*«. Tot așa era garantată și în Ungaria »*egala îndreptărire a tuturor naționalităților, și a limbilor din acea țeară, în toate raporturile publice și cetățenești*«, — după-cum se poate vedea aceasta din însuși textul constituțiunii, care era următorul:

Constituția imperiului austriac.

— Octroată la 4 Martie 1849.

Cap. I. Despre imperiu. §. 1. Împărăția Austriei cuprinde în sine următoarele țări ale coroanei: archiducatul Austria-de-sus și Austria-de-jos, ducatul Salisburgia, ducatul Stiria, ~~regatul Iliria, compus din Carintia, Carniola, Goritza și Gradișca~~, marcionatul Istria și

cetatea Triest cu ținutul ei, conatutul-principesc Tirol și Foralberg, regatul Boemia, marcionatul Moravia, ducatul Silezia-de-sus și de-jos, regatul Galiției și al Lodomeriei cu ducatele Aușvitz și Zator și cu archiducatul Cracovia, ducatul *Bucovina*, regatul Dalmația, Croația și Slavonia cu litoralul croatic, cetatea Fiume cu teritorul ei, regatul *Ungaria*, marele-principat *Transilvania* împreună cu pământul săsesc și cu *de nou incorporatele comitate Crasna, Solnocul-de-mijloc și Zarand*, cu districtul *Cetății-de-peatră* (Chior) și cetatea *Zelau*, *confiniile militare* și regatul Lombardo-venețian.

§. 2. Țările acestea ale coroanei formează libera, independența, nedespărțita și constituționala monarhie ereditară *Austria*. §. 3. Viena este capitala împărăției și reședința puterii imperiale (Reichsgewalt). §. 4. Pe seama singuraticelor țări ale coroanei se garantează *autonomie proprie*, între limitele determinate de această constituție a imperiului. §. 5. Fiecare națiune are drepturi egale și fiecare națiune are dreptul inviolabil de a-și păstra și cultiva naționalitatea și limba. §. 6. Limitele imperiului și ale singuraticelor țări ale coroanei se pot schimba numai prin o lege. §. 7. Întregul imperiu formează un singur teritor vamal și comercial. În internul acestor țări nu se pot introduce vămi, sub nici un titlu, și acelea cari există acum în unele părți ale imperiului au să se desființeze cât mai curând. Deosebirea locurilor și părților singuraticice din teritorul vămii și cuprinderea teritoriilor străine în același, este rezervată hotărârii puterii imperiale. §. 8. Insigniile și colorile imperiului și *ale singuraticelor provincii* să vor menține.

Cap. II. Despre împăratul. §. 9. Coroana imperiului și a fiecărei țări a coroanei este, amăsurat sancțiunii și legilor casei austriace, ereditară în casa habsburgo-lotaringiană. §. 10. Dispozițiile legilor casei despre majorenisarea succesoriului la tron. despre instituirea unei tutele sau regență, rămân în putere. §. 11. Împăratul primește la titlurile sale de până acuma și titlul marelui duce de Cracovia și al ducelui de *Bucovina*. §. 12. Împăratul se încoronează ca împărat al Austriei. Un deosebit statut va cuprinde hotărâri despre aceasta. §. 13. Împăratul depune jurământ la încoronare pe constituție, care jurământ îl va depune și succesoriul seu la încoronare și-l va depune și regentul la primirea regenței. §. 14. Împăratul e cap sfințit, inviolabil și neresponsabil. §. 15. Împăratul poartă în persoană, sau prin generalii sei, comanda asupra întregii puteri armate. §. 16. Împăratul decide în chestii de răshoiu sau pace. §. 17. Împăratul

primește și trimite ambasadori, și închee tratate cu puterile străine. Hotărârile cuprinse în tratate, cari impun țării îndatoriri nouă, trebuie să fie încuviințate din partea parlamentului imperial. §. 18. Împăratul face promulgarea legilor și emite respectivele ordine. Fiecare ordin trebuie să fie subscris de un ministru responsabil. §. 19. Împăratul numește miniștri și-'i demisionează, numește funcționarii pentru toate serviciile de stat, împarte nobilitate, decorații și distincții. §. 20. În întregul imperiu justiția se administrează în numele împăratului. §. 21. Împăratul are dreptul de a grația, de a reduce pedepsele, de a da amnestie, cu observarea deosebitelor hotărâri în privința ministrilor. §. 22. Dreptul de monetărie se exerciază în numele împăratului.

Cap. III. Despre dreptul cetățenesc. §. 23. Pentru toate popoarele imperiului este numai un singur drept general austriac, — al cetățenilor imperiului. O lege imperială va determina, sub care condițiune se câștigă, se întrebuințează și se perde dreptul de cetățean al imperiului. §. 24. Nici o deosebire în dreptul civil sau criminal, în procedură sau în împărțirea dărilor publice, nu poate exista de acum înainte între cetățenii singuraticelor țări ale coroanei. Sentințele valide ale judecătorilor tuturor țărilor austriace de coroană, au putere de drept și se pot esecuta în fiecare din ele. §. 25. Libera mutare a persoanei între marginile imperiului nu este supusă nici unei limitări. Libertatea emigrării nu se face pendentă din partea statului decât de datoria militară. §. 26. Ori-ce raport de vecinătate (Leibei-genschaft), de iobăgie și de supunere urbarială, se desființează. Ori-ce selav, care calcă pe pământul sau pe o corabie a Austriei e liber. §. 27. Toți cetățenii imperiului Austriei sunt egali înaintea legii și supuși unei egale jurisdicții. §. 28. Toți cei cu recerute însușiri au drept egal la funcțiile publice. §. 29. Proprietatea stă sub paza imperiului. Se poate limita sau subtrage numai din punctul de vedere al binelui public, despăgubindu-se după lege. §. 30. Fiecare cetățean al imperiului poate câștiga proprietate nemișcătoare în toate părțile imperiului și poate esercia ori-ce ram de industrie. §. 31. Libera mutare a averei, între hotarele imperiului, nu e supusă vre-unei mărginiri. Taxe pentru averea mutată în țeară străină nu se va încassa decât în casuri de reciprocitate. §. 32. Fiecare datorie sau prestare, care apasă proprietatea imobilă, din raport de iobăgie, sau din titlul proprietății împărțite (divisate), se poate rescumpăra, ear' în viitor averile nemișcătoare nu se vor mai pute îngreuna la divisarea proprietății cu prestațiuni ce nu se pot rescumpăra.

Cap. IV. Despre comună. §. 33. Comunelor li-se garantează ca drepturi fundamentale: a) alegerea reprezentanților, b) primirea de membri noi în comună, c) administrarea autonomă a intereselor proprii. Determinarea mai deaproape a acestor drepturi fundamentale ale comunelor, ales condițiile de primire pe seama membrilor noi, sînt cuprinse în legile comunale. §. 34. Instituirea districtelor și a ținuturilor pentru interesele comune interne, sînt hotărîți prin o lege deosebită.

Cap. V. Despre afacerile țării, adecă obiectele dietelor provinciale. §. 35. De interese ale țării se declară: 1. Toate ordinele în privința a) culturai țării b) zidirilor publice cari se fac pe spesele țării, c) institutelor de binefacere ale țării d) budgetului și a depunerii socotelor țării, atît cu privire la veniturile din administrarea averii țării, a dărilor impuse pentru scopurile țării, cît și despre cheltuelile ordinare și estraordinare ale țării. 2. Toate ordinele mai de aproape între marginile legilor generale ale imperiului, cu privire la interesele comunale, interesele bisericeii și ale școalelor, la îndatorirea de transporturi, la alimentarea și încortelarea oștilor. 3. Ordinele referitoare la obiectele lăsate prin legile imperiale în competența puterii țării.

Cap. VI. Despre interesele imperiului, adecă obiectele parlamentului. §. 36. De interese ale imperiului sînt declarate: Toate interesele ce privesc casa împărătească domnitoare și drepturile coroanei. Representarea internațională a imperiului și a tuturor intereselor sale și mai cu seamă încheierea tratatelor cu statele străine. Raporturile statului cu biserica. Învățătura mai înaltă. Puterea armată, pe apă și pe uscat. Toată economia imperiului și domeniile coroanei și ale statului, sub ce se înțelege averea cunoscută pînă acum sub numirea de bunuri ale statului, ale fiseului și bunuri camerale. Băile, monopolurile și creditul imperiului, precum și toate dările și contribuiriile pentru scopurile imperiului. Toate interesele meseriilor și ale comer-ciului, împreună cu navigația, vămile și băncile. Baterea de monete, vămile, regularea măsurilor și a cumpenelor. Comunicația pe mare și pe drumuri, drumurile de fer, posta și telegrafele, și în general toate zidirile imperiale. Toate instituțiile și măsurile luate pentru paza și siguritarea în lăuntrul monarhieii. În fine, toate obiectele, cari prin constituție sau legile imperiale nu sînt declarate de obiecte ale țării.

Cap. VII. Despre puterea legiuitoare. §. 37. Puterea legisla-tivă sînt exerciază cu privire la interesele imperiului de către împăratul,

împreună cu parlamentul central al imperiului, ear' cu privire la interesele particulare ale diferitelor țări ale coroanei, de cătră împăratul *cu dietele respective împreună.*

Cap. VIII. Despre parlament. §. 38. Parlamentul general al imperiului austriac e compus din două camere, de jos și de sus, și va fi convocat de cătră împăratul, în fiecare an, primăvara. §. 39. Parlamentul se întrunește la Viena, poate fi însă convocat de cătră împăratul și la alt loc. §. 40. Casa de sus se compune din deputații aleși pentru fiecare țeară a coroanei din partea dietei proprii. §. 41. Numărul deputaților din casa de sus e pe jumătate cât numărul deputaților din camera de jos, — determinat prin constituție. Împărțirea acestui număr se va face prin legea electorală, în acel mod, ca fiecare țeară a coroanei să trimită doi membri ai dietei sale și restul să se împartă conform proporției populațiunii, între toate țările coroanei. §. 42. Amândoi membrii ai fiecărei diete provinciale, trimiși în parlament, trebuie să se afe în deplină posesie a drepturilor civile și politice, să fie cel puțin de 5 ani cetățeni ai imperiului austriac, și în vîrstă de cel puțin de patruzeci de ani.

Ceialați deputați ai camerei de sus a parlamentului se pot alege de cătră dietele provinciale numai din șirul cetățenilor, cari pe lângă însușirile atinse, mai plătesc în împărăție o dare directă de cel puțin 500. fl. În țările coroanei, în cari numărul cetățenilor ce plătesc o dare directă de 500 florini nu se află în proporție de unul la 6000 suflete, se vor alege cetățeni cari plătesc o dare directă ce se apropie mai mult de suma numită. §. 43. Casa de jos se formează prin alegeri directe. Fiecare cetățean al imperiului austriac, maiorean fiind, este în deplină folosință a drepturilor civile și politice, dacă sau plătește suma anuală a dării directe, hotărîită prin legea de alegere, sau fără a plăti o dare directă, are după însușirea sa personală într'o comună a vre-unei țări a coroanei dreptul activ de alegere. §. 44. Alegerile pentru casa de jos se fac după districte și în locurile pe cari le determină legea electorală. Legea aceasta stabilește și numărul deputaților. Numărul lor trebuie așa stabilit, ca la o sută de mii de suflete să cadă cel puțin un deputat. Legea electorală va precisa suma anuală a dării directe, pomenită în paragraful din urmă, pentru fiecare țeară a coroanei, cu respectarea raporturilor proprii a aceleia, avînd în vedere ca principiu, ca suma anuală pentru țeară și orașe pînă la zece mii de suflete să nu fie mai mică de cinci florini, pentru orașele cu peste zece mii de suflete să nu fie mai mică decît zece florini,

dar' nici într'un cas să nu se ceară mai mult de două-zeci florini.

§. 45. Ca cineva să poată fi ales la casa de jos, trebuie să aibă el singur dreptul de a alege, și să se afle în deplină folosință a drepturilor civile și politice, să fie barem de cinci ani cetățean al imperiului și să aibă etatea de cel puțin de 30 de ani.

§. 46. Votarea la alegerile pentru ambele camere este publică și verbală.

§. 47. Aleșilor, dacă sunt funcționari publici, nu li-se poate denega dispensarea (concediul).

§. 48. Membrul parlamentului, dacă primește o funcție publică cu leafă, trebuie să se supună unei noue alegeri.

§. 49. Membrii casei de sus să aleg pe zece, ai casei de jos pe cinci ani consecutivi. După expirarea acestui period pot fi realeși.

§. 50. Membrii casei de sus nu primesc despăgubire, membrii casei de jos primesc pentru fiecare sesiune despăgubire.

§. 51. Nime nu poate fi deodată membru în casa de sus și în cea de jos.

§. 52. Fiecare membru al parlamentului depune la întrarea în parlament jurământ de credință către împăratul și constituție.

§. 53. Deputații nu pot primi nici o instrucție și pot întrebuița numai în persoană dreptul de votare.

§. 54. Fiecare cameră a parlamentului are dreptul de a examina mandatele membrilor sei și a decide asupra acceptării lor.

§. 55. Fiecare cameră alege prin majoritate absolută de voturi pe presidentul și vicepresidenții sei, pentru durata sesiunii.

§. 56. Nici una din camere nu poate aduce hotăriri valide dacă nu e prezentă majoritatea numărului membrilor precizat în constituție.

§. 57. În ambele camere votarea secretă nu are loc decât numai la alegerile făcute în ele.

§. 58. Hotăririle să aduc numai cu majoritate absolută de voturi. La egalitate de voturi propunerea desbătută să privește ca nepermisă.

§. 59. Ședințele parlamentului sunt publice. Fiecare cameră are însă dreptul să țină ședințe secrete la propunerea presidentului sau a zece membri.

§. 60. Petiții pot înainta parlamentului numai membrii cari fac parte din camera respectivă.

§. 61. Parlamentul nu poate primi nici o deputație (delegație).

§. 62. Nici un membru al parlamentului nu poate fi tras, afară din parlament, la răspundere, sau judecătorește persecutat pentru opiniile exprimate în ședințele acestuia.

§. 63. Câtă vreme e întrunit parlamentul, nici un membru nu poate fi arestat sau persecutat fără învoirea camerei din care face parte, afară de cazul prinderii cu fapta, adevă în flagrant delict.

§. 64. Fiecare cameră își face, între marginile determinate de principiile acestei constituții, regulamentul seu de casă, ear' raporturile dintre casa de sus și de jos să vor stabili prin comună învoire.

§. 65. Împăratul și fiecare cameră au dreptul să propună legi.

§. 66. Pentru fiecare lege să cere învoirea împăratului și a

ambelor camere. Proiecte de lege, neîncuviințate de una din camere sau de împăratul, nu se mai pot lua în discuție în aceeași sesiune.

§. 67. Parlamentul are dreptul a aduce legi referitoare la obiectele cari prin constituția de față se declară de interese ale imperiului.

§. 68. La aducerea legilor asupra intereselor imperiului iau parte deputații tuturor țărilor coroanei. Această comună participare la legislativă are loc și la aducerea legilor asupra dreptului civil, criminal, organizarea judecătorilor și a procedurii judecătorești. Încât însă în Ungaria, Transilvania, Croația și Slavonia cu litoralul croatic și Fiume, pentru atinsele ramuri ale legislațiunii există legi și instituții particulare și deosebite de ale celorlalte țări ale coroanei, va rămâne pentru aceasta parte a imperiului lucrarea dietelor țărilor numite în putere. Dietele țărilor acestora de coroană vor avea însă însărcinarea, să supună unei noue revizii legile de până acum din ramurile atinse, pentru a aduce dorita conformitate în toate părțile imperiului. Până va urma însă aceasta, deputații acelei țări de coroană, care are în ramurile numite legi deosebite de ale celorlalte țări, nu vor lua în parlament parte la debateri în această materie.

§. 69. Împăratul proroagă și închide parlamentul și poate ordona ori-când desființarea ambelor sau și numai a uneia dintre case. Dacă se proroagă parlamentul sau se închide numai una din camere, ședințele trebuie să înceteze în ambele case. Convocarea parlamentului. în cas de desființare, trebuie să urmeze în trei luni dela actul desființării.

Cap. IX. Despre constituțiile și dietele provinciale. §. 70. Țările coroanei, numite în §. 1 vor fi reprezentate prin dietele provinciale în obiectele pe cari constituția sau legile imperiului le-au declarat de obiecte ale țărilor.

§. 71. Constituția regatului Ungaria se va menține într'atâta, că așezămintele, cari nu se învoesc cu această constituție a imperiului, au să-și piardă puterea, și *egala îndreptățire a tuturor naționalităților și a limbilor din acea țeară, în toate raporturile vieții publice și cetățenești, are să se garanteze prin instituții potrivite.* Un statut special va regula aceste raporturi.

§. 72. Voivodului sârbesc 'i-se vor asigura acele instituții, cari spre păstrarea bisericeii și a naționalității se razimă pe diplome mai vechi și pe scrisori împărătești din timpul mai nou. Unirea voivodului cu o altă provincie a coroanei se va stabili după ascultarea deputaților, prin decret special.

§. 73. În regatele Croația și Slavonia, împreună cu litoralul ce se ține de ele, cu cetatea Fiume și ținutul ei, între marginile legăturii acestor țări cu imperiul, stabilite prin această

constituție a imperiului, se vor menține instituțiile particulare, în deplină neatîrnare de regatul Ungariei. Deputații din Dalmația vor consulta dieta acestor regate, sub mijlocirea puterii esecutive a imperiului, despre confederarea ei și despre condițiile acelei confederări, ear' rezultatul îl vor supune sancțiunii împărătești. §. 74. Formarea internă și constituția marelui principat al Transilvaniei se va stabili prin un nou statut, în consonanță cu această constituție a imperiului, după principiul deplină neatîrnări de regatul Ungariei și al egalci îndreptări a tuturor națiunilor din această țeară. Drepturile națiunii săsești se vor conserva între marginile acestei constituții a imperiului. §. 75. Instituția confiniilor militare, care servește pentru apărarea întregității imperiului, se lasă în organizația sa veche militărească, și ca o parte constitutivă întregitoare a armatei imperiale rămâne supusă puterii esecutive imperiale. Un statut special va garanta locuitorilor din confiniile militare, cu privire la raporturile lor, ușurințele ce li-s'au dat și celorlalte țări ale coroanei. §. 76. Un statut special va preciza constituția regatului lombardo-venețian, și raporturile acestei țări a coroanei cu imperiul. §. 77. Toate celelalte țări ale coroanei primesc constituții proprii provinciale. Constituțiile staturilor (Stände) sînt desființate. §. 78. Compunerea dietelor provinciale are a se face cu respectarea tuturor intereselor provinciei. Deputații lor se aleg prin alegeri directe. §. 79. Îndreptările aparținătoare sferei de activitate a dietelor provinciale se vor esercia sau prin dietele provinciale înseși, sau prin comitetul provincial, ales din partea lor. §. 80. Fiecărei diete provinciale 'i-se garantează dreptul de a lua parte la aducerea legilor reclamate de interesele provinciei, de a face proiecte de lege și de a controla esecutarea legilor provinciei. Învoirea împăratului și a dietei provinciale se cere pentru ori-ce lege a provinciei. §. 81. Schimbări în constituțiile provinciei se pot propune pe calea obicinuită, în dietele provinciale ce vor fi convocate de acum înainte. În următoarele diete provinciale se cere pentru o hotărîre despre asemenea schimbări, ca se fie de față cel puțin trei din patru părți a tuturor deputaților și se se învoească cel puțin două terțialități din cei prezenți. §. 82. Amănuntele despre formarea dietelor și a comitetelor provinciale și despre sfera lor de activitate le vor stabili constituțiile provinciale și legile electorale ale acestor țări de coroană. §. 83. Toate constituțiile singuraticelor țări de coroană, cari formează imperiul, vor fi puse în viață în decursul anului 1849, și trebuie prezentate primului parlament general austriac, care se va convoca imediat după introducerea lor.

Cap. X. Despre puterea executivă. §. 84. Puterea executivă în întregul imperiu și în toate țările coroanei e una și nedespărțită. E depusă în mâna împăratului, care o execută prin ministrii responsabili, prin funcționarii și comisarii subordonați ministrilor. §. 85. Dacă se transmite unei corporațiuni sau ori-cui o parte din puterea executivă, lucrul se poate întâmpla numai în mod revocabil, ear' coroana are dreptul și puterea de a dispune altcum cu privire la executarea părții transmise din puterea executivă. §. 86. Compunerea și executarea legilor provinciale, precum și executarea hotărârilor provinciale, între marginile sferei lor constituționale, este dreptul puterii executive. §. 87. Dacă parlamentul imperial nu e adunat, și s'ar cere unele măsuri neprevăzute în legi, din a căror întârziere ar urma pericol pentru imperiu, sau pentru o țeară a coroanei, atunci împăratul are dreptul de-a da trebuincioasele ordine, cu putere de lege provisorie, sub responsabilitatea ministerului, dar' totuși cu îndatorirea de a presenta motivele și urmările, parlamentului imperial, sau respectivei diete provinciale. §. 88. Ministrii au să conducă administrarea în imperiu și în singuraticile țări ale coroanei, să dea ordinațiunile respective și să supravegheze executarea legilor imperiale și ale concluseror dietelor provinciale. §. 89. În chestiile lăsate comunelor sau dietelor provinciale și organelor lor spre independentă decidere, ministrii pot, sub răspundere proprie, să împedecă sau să oprească împlinirea măsurilor de administrare, cari ar fi în contra legilor și a binelui public. §. 90. Ministrii au dreptul să meargă la parlamentul imperial și să vorbească în ori-ce timp. Ei se pot reprezenta, la anumite debateri, prin comisari trimiși. La votările din parlamentul imperial iau însă parte numai dacă sunt membri ai parlamentului. §. 91. Despre responsabilitatea ministrilor, despre procedura judecătorească în contra lor și despre pedepsirea lor în cas de condamnare, va hotărî o lege specială. §. 92. Pentru singuraticile țări de coroană numește împăratul câte un locțiitor, care ca organ al puterii executive e însărcinat și e obligat a supraveghia executarea legilor imperiului și ale provinciilor și a purta de grije, ca să se facă conducerea treburilor interne, în sfera lor de direcătorie. §. 93. Locțiitorii au dreptul să meargă la dieta provincială în persoană, sau pot să trimită comisari, și pot vorbi în dietă ori-și-când. La votare iau parte în dietele provinciale numai dacă sunt membri ai acelora. §. 94. Locțiitorii sunt responsabili în conducerea afacerilor, ca legile imperiului și ale țării respective să fie strîns păzite și executate. §. 95. Puterea executivă a imperiului poate însărcina pe

locuitori. și toate diregătorile singuraticelor țări de coroană, încă și cu îngrijirea de trebile imperiului, sau poate să le administreze acelea și prin alte organe, în toate părțile imperiului.

Cap. XI. Despre consiliul imperial. §. 96. Lângă coroană și lângă puterea executivă a imperiului se institue un consiliu imperial. a cărui misiune are să fie înrîurintă consultativă în toate afacerile statului, în cari puterea executivă 'i-ar cere părerea. §. 97. Membrii consiliului imperial îi numește împăratul; la numirea lor trebuie însă să se respecte după puțină diferitele părți ale imperiului. §. 98. O lege specială va regula instituția și sfera de activitate a consiliului imperial.

Cap. XII. Despre puterea judiciară. §. 99. Puterea judecătorească o vor esercia judecătorile independente. §. 100. Întreaga jurisdicțiune purcede dela împărăție. Pe viitor să nu mai fie nici o judecătorie patrimonială. §. 101. Nici un judecător, pus de stat, după definitivare, nu se poate îndepărta pe un timp mai lung din diregătoria sa, și nu se poate destitui decât prin sentință judecătorească. Tot așa nu poate fi permutat la alt loc de serviciu, fără cererea proprie, și nu poate fi trecut la pensie. Determinarea aceasta nu poate fi aplicată însă la punerile în pensie, cari urmează după literile legii pentru neputința de a mai servi, precum nici la permutările făcute în personalul judecătoreesc ca trebuincioase la schimbările instituțiilor judecătorești. §. 102. Administrarea justiției va fi despărțită de celelalte ramuri ale administrației. Conflictele de competență între justiție și administrație se vor aplană prin judecătoria ce va fi numită prin lege. §. 103. Procedura judecătorească va fi publică și verbală. Esecții dela publicitate să precisează în lege și să fac în interesul ordinei și al moralei. În cauze criminale și la delictes are loc procedura acuzatorie. Toate crimele grele, însemnate mai de aproape în lege, precum și delictesle politice și ale țiparului se vor judeca prin jurați (juriu). §. 104. Esecutarea atinselor principii generale, după cari se va organiza administrarea justiției, și să vor împlini funcțiile judecătorilor. precum și introducerea lor în singuraticesle țări de coroană cu respectarea raporturilor particulare ale acestora, este rezervată deosebitelor legi generale (imperiale) și respective provinciale. §. 105. Dispozițiile legilor casei împărătești, despre jurisdicția membrilor ei, rămân în putere.

Cap. XIII. Despre judecătoria imperială. §. 106. Se va institui o înaltă judecătorie imperială, care din proprie autoritate,

sau la plângerea adusă, are să judece în următoarele casuri: I. *Ca arbitru*, în neînțelegerile dintre imperiu și singuraticile țări ale coroanei, sau dintre singuraticile țări între olaltă, încât chestia nu aparține sferei puterii legiuitoare. II. Ca instanță mai înaltă, în chestii de violare a drepturilor politice. III. Ca autoritate supremă de cercetare și judecată în chestii de abuzare, în contra ministrilor și a locțiitorilor, în chestii de conșpirare și de atentate la persoana monarhului sau a regentului, precum și în chestii de ofensă adusă Maiestății Sale, și de tradare de patrie. §. 107. Reședința judecătoria imperială e la Viena, și se va determina prin lege specială cum se se așeze judecătoria, cu privire la singuraticile țări de coroană, cât de mare să fie numărul lor și cum se procedă judecătoria în lucrările sale.

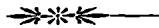
Cap. XIV. Despre finanțele imperiului. §. 108. Toate dările și contribuiriile pentru scopurile imperiului și ale țărilor să vor hotărî prin legi. §. 109. Veniturile și cheltuelile imperiului trebuie să fie cuprinse în fiecare an într'un budget, determinat prin lege. Eventualele treceri peste budget trebuie să fie supuse ulterioarei acceptări din partea parlamentului imperial. §. 110. Datoria statului o garantează imperiul. §. 111. Socoțile generale despre finanțele imperiului să vor presenta parlamentului imperial în fiecare an din partea curții de compturi, împreună cu un conspect despre datoriiile statului. §. 112. O lege specială va precisa instituția și drepturile curții de compturi.

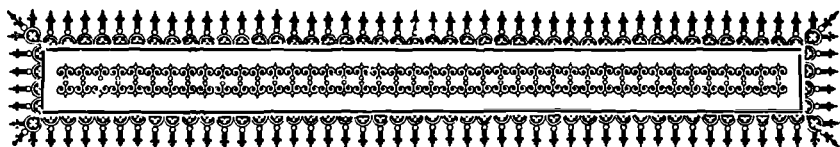
Cap. XV. Despre puterea armată. §. 113. Puterea armată e menită să apere imperiul în contra dușmanului estern, să susțină ordinea bună și să ducă legile la îndeplinire. §. 114. În interiorul imperiului armata poate împlini aceste scopuri numai la cererea judecătoriiilor civile și în casurile prevăzute în lege. §. 115. Puterea armată este de tot ascultătoare. Nici o parte din ea nu se poate consulta în comun. §. 116. Legea hotărăște sfera și modul datorințelor generale militare la oastea de pe uscat și la cea de pe mare. §. 117. Oastea stă sub lege și sub jurisdicțiune militară. Dispozițiile referitoare la disciplina armatei, de pe mare și de pe uscat, rămân în putere. §. 118. Jurământul oastei pe constituția imperiului să va împreuna cu jurământul pe steag. §. 119. Instituția gardei civile se va regula prin lege specială.

Cap. XVI. Dispozițiuni generale. §. 120. Până-când aceste legi organizatoare, condiționate din partea constituției imperiului, nu vor fi

înființate pe cale constituțională, hotărârile respective se vor da pe calea ordinațiunilor. §. 121. Până vor intra legile și ordinațiunile în vigoare, rămân în ființă cele de până acum. Dările și contribuiriile de până acum se vor plăti, până atunci, până nu se vor schimba prin alte legi. §. 122. Schimbări în constituția aceasta a imperiului se pot propune în cel dintâiu parlament, pe calea obicinuită a legislativei. În următoarele parlamente se cere pentru o hotărîre de-asemenea modificare, prezența în ambele case a cel puțin trei din patru părți a tuturor deputaților, și cel puțin două terțialități de voturi din cele prezente.

Așa s'a dat în *Olmütz*, capitala noastră împărătească, în a patra zi a lui Martie, anul mântuirii o mie opt sute patruzeci și nouă, al împărăției noastre al — întâilea. *Francisc Iosif* m. p. (LS). *Schwarzenberg* m. p. *Stadion* m. p. *Kraus* m. p. *Bach* m. p. *Kordon* m. p. *Bruck* m. p. *Tinfeld* m. p. *Kulmer* m. p.

Alte petițiuni.

Delegațiunea română se retrăsese earăși la Viena și se consulta zilnic asupra situațiunii, care devenise foarte grea pentru ea, în urma publicării constituției din 4 Martie.

Vedeau și știau membrii delegațiunii române, cari își luaseră titlul de »*bărbați de încredere ai poporului român*«, că la o eventuală nouă apropiere de tron, pentru a cere împlinirea dorințelor cuprinse în petițiunile de mai nainte, li-s'ar răspunde: „Am dat constituție tuturor popoarelor mele, căutați și vă validați în cadrele constituției“. Dar' știau și aceea, că cei de acasă, poporul reprezentat prin ei, așteaptă rezultate *positive* dela acțiunea lor.

Au compus deci o nouă petițiune. pe care au adresat-o în 5 Martie întregului minister, drept solicitare a resolvării petițiunii predate monarchului.

La 12 Martie au adresat apoi o nouă petițiune monarchului, ridicând protest în ea în contra numirii fundului regiu de »*Sachsenland*«.

În aceeași chestie au prezentat la 23 Martie și guvernului dela Viena un scurt memorand, în care sînt rectificate datele statistice referitoare la poporațiunea din Ardeal.

Ear' în 15 Aprilie au înmanuat ministrului un protest în contra voivodinei sêrbești.

Aceste patru petițiuni, urmate în scurte intervaluri, una după alta, au cuprinsul următor:

1. *Memorandul delegațiunii române, adresat guvernului, la 5 Martie 1849.*

Înalt minister austriac! Petiția națiunii române din monarchia austriacă se află acum în mâinile Majestății Sale, a preagrațiosului și preaveneratului nostru monarch. Peste puțin se va împărtași, dacă nu s'a împărtașit până acum, înaltului minister spre rezolvare.

Cu nespusă dorință, dar' totodată cu încredere și speranță așteaptă națiunea română hotărârile ce se vor aduce asupra dorințelor ei drepte, și după a ei deplină convingere, în consonanță cu spiritul timpului. Cu cât soartea națiunii române este mai mult legată de aceste hotărâri, cu atât mai îndatorați se simțesc împuterniciții națiunii române să lumineze cu deamăruntul punctele mai momentuoase ale petițiunii, și să lămurească cu credință și după adevăr ideile fundamentale pe cari se razimă întreaga petițiune.

Înainte de toate, punctul prim al petițiunii, care sună așa : » *Unirea tuturor Românilor din statul austriac într'o singură națiune de sine stătătoare sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a monarhiei* , — se poate considera de cel mai momentuos. Și într'adevăr, așa este. Însă pentru a nu da privilegiu la restălmăciri, trebuie să declarăm, că noi înțelegem această independență numai cu privire la administrația internă și față de celelalte națiuni.

Națiunea română așezată în cele mai depărtate margini răsăritene ale monarhiei, și încungiurată de altă viță de popoare, ba apesată chiar sistematiceste de acestea, cu cari trăește împreună și pentru a căroră bine a făcut mai mult de cât ori-care altă națiune, cu toate că a fost întâmpinată din partea lor totdeauna ca o vitregă, 'să cugetă serios, mai cu seamă de vre-o șasezeci de ani încoace la poziția sa și la întreaga sa existență, și nu 'i-a fost greu să vină la convingerea, cumcă în întreaga ei estensiune ea trebuie privită ca premergătoare popoarelor culte din Europa și ca mijloc de legătură al civilizațiunii apusene cu cea răsăriteană. Mai ales națiunea română din monarhia austriacă a venit la convingerea, că ea prin numărul seu, prin pozițiunea sa geografică, cu identitatea originii, limbei, a moravurilor și a religiunii cu locuitorii principatelor dela Dunăre, e chemată să fie membru puternic al monarhiei austriace, atât pentru susținerea echilibrului trebuincios între deosebitele vițe de popoare în interiorul statului întreg, cât și spre introducerea unei influențe, — Austriei neapărat trebuincioase, — în răsăritul Europei, îngreunat de evenimente.

De mulți ani nutrește națiunea română în inima sa această convingere adâncă, și se năzuește a face ca să se recunoască însemnătatea elementului român în răsăritul monarhiei. Dar' sub apăsarea sistemului trecut nu 'i-a fost cu putință să-și câștige ascultare. De câte-ori bărbații cu cugete și cu simțiri curate, pătrunși din inimă de interesele națiunii lor și ale monarhiei întregi, 'și-au ridicat glasul, n'au lipsit dușmanii națiunii române și nu s'au sfiit să arunce asupra

lor tot felul de prepusuri, pentru a împedeca emanciparea și ridicarea națiunii române. Anume, în vara trecută, când după adunarea dela Blaj, delegațiunea din Ardeal s'ă duse la curtea M. Sale Ferdinand cel bun la *Insbruck*, s'ă grăbi guvernul din Cluj s'ă facă raport la Viena, și prin cancelaria de curte a Ardealului, la *Insbruck*, și a răspândi suspiciuni mincinoase, că întreaga națiune română are sentimente rusești!

Acum însă, când după cele mai recente evenimente din Turcia europeană, acest clișeu de atâtea-ori întrebuițat în contra Românilor nu mai are nici o valoare, acești inimici, și alții de tagma lor, au întors foaia, și țes alte calumnii răutăcioase, după cunoscuta zicătoare: *calumniare audacter, semper aliquid haerebit*.

Națiunea română, în conștiința statornicei sale credințe și alipiri către glorioasa casă habsburgică și către întreaga monarchie austriacă, a respins cu solemnitate și cu indignare toate ponegririle răutăcioase de asemenea natură, în cel mai de pe urmă congres ținut la Sibiiu, în Decembrie anul trecut. Aceasta o fac astăzi și împuterniciții națiunii române, în numele ei, și se provoacă cu mângăere la frumoasa conduită a națiunii române, atât în timpul trecut cât și în cel mai recent.

Încă și o altă împrejurare, nu mai puțin momentuoasă, nu poate fi trecută cu vederea, anume, ferberea din Turcia europeană pe partea dreaptă a Dunărei. Lucrurile ce se pregătesc acolo în tăcere, pentru viitorul cel mai apropiat, și pe cari noi abia le presimțiam mai înainte, descoperindu-ni-se abia în cele din urmă luni ceva mai mult despre mișcarea și lățirea lor, — nu sânt de loc mângăitoare, nici pentru națiunea română din marginile răsăritene ale monarchiei, nici pentru întreaga monarchie. Și noi, cari ne aflăm în nemijlocită apropiere, și am avut deosebite ocațiuni pentru a ne câștiga informațiuni asupra ființei și lățirii acelei ferberi, ne simțim îndatorați, ca Români și ca supuși credincioși ai dinastiei și ai monarchiei întregi, s'ă recomandăm din tot adinsul acest punct luării aminte a înaltului minister.

Pe deoparte deci boldul conservării proprii, de altă parte conștiința deosebitelor împrejurări în cari se află elementul român al monarchiei austriace, au întipărit națiunii române convingerea, că ea are s'ă-și caute mântuirea *în unirea sa într'un singur corp independent* și totodată întregitor și nedeslipit al monarchiei, și așa s'ă-și implinească misiunea ce o are față de Austria și față de sine.

Națiunea română își razimă speranța împlinirii acestei dorințe, de mult nutrite în pieptul seu, pe principiul egalității de drept pentru toate naționalitățile, pronunțat de doi împărați și garantat cu cuvântul împăărătesc, și pus din partea înaltului ministeriu în programa sa, ca normă și basă pentru noua formațiune a Austriei.

În principiul acesta se cuprinde un alt principiu, tot așa de momentuos, anume, că de aci înainte nu trebuie să mai fie nici o supremație sau predominare a unei națiuni asupra alteia, sau cu alte cuvinte, nici o națiune nu are să mai fie subordonată alteia.

Dacă aplicăm acest principiu la deosebitele popoare ale monarchiei, și îndeosebi la ale țărilor ce se țineau odată de coroana Ungariei și a marelui principat al Ardealului, vedem că înființarea drepturilor egale pentru toate naționalitățile abia se va pute pune în lucrare spre mulțumirea tuturor altcum, decât numai așa, dacă se va lăsa fiecărei națiuni dreptul să formeze *un centru propriu*, independent în raporturile cu celelalte națiuni, fără a lua în băgare de seamă hotărârile provinciale de mai nainte, și peste tot fără a ține mult în vedere teritoriul, cam în forma organizațiunii bisericești pentru mărturisitorii diferitelor confesiuni, — și apoi națiunile constituite în chipul acesta se vor uni ca membre ale unui mare întreg, prin legături eterne cu centrul monarchiei întregi.

În chipul acesta, și după-cum sântem noi convinși *numai* în chipul acesta să va da ființă principiului de egală îndreptățire pentru toate naționalitățile, se va nimici neîncrederea, pisma și ura între națiuni, se va înlătura ori-ce ocasiune de frecări și preste tot ori-ce sămânță de discordie, va dispărea toată frica de predominare a unei națiuni peste cealaltă, cu un cuvânt, în chipul acesta, deosebitele națiuni ale Ungariei și Ardealului vor pute să stee una lângă alta în înțelegere frățească, întinerite prin instituțiuni libere independente, unite prin legături de recunoștință, de credință și alipire cătră iubita casă domnitoare și cătră patria comună, precum au locuit împreună în pace până acum, pe lângă toată divergența religiunilor și a desbinărilor provocate de această divergență în administrația bisericească.

Când noi ne mărturisim convingerea, că noua reformare a țărilor ce se țineau odată de coroana Ungariei și de marele principat al Ardealului numai așa va mulțumi pe toate națiunile, dacă la constituirea naționalităților chestia teritoriului se va lăsa cu totul la o parte, sau cel puțin nu se va respecta prea mult, trebuie să notăm, că noi nu o facem aceasta de frică doară, ca-și-cum chestia terito-

rială ar pute împedecea împlinirea dorințelor națiunei române, pentru că în toate ținuturile locuite de Români, din cele mai depărtate margini răsăritene ale monarhiei, până într'o prea mică depărtare de Tisa, națiunea română constituie poporațiunea cea mai mare, așa că cea mai mare parte a ținutului aici însemnat e locuită parte numai de Români, parte de Români și alte naționalități, însă cu majoritatea pe partea Românilor, și numai o parte a ținutului acestuia, unde locuesc Sécuii, s'ar pute subtrage din socoteală.

Pe lângă aceasta mai putem nota, că într'un timp părțile Ungariei, aflătoare între marginile aici însemnate, aparțineau Ardealului. Și precum națiunea română nu vrea să mai fie subordonată nici unei alte națiuni, nici în total, nici în parte, decât numai nemijlocit guvernului central austriac, tocmai așa nu pofteste ca altă națiune să-i fie ei subordonată, în ținuturile locuite de ea, cu toate-că constituie cea mai mare parte a poporațiunii. Din contră, dorește, ca drepturile egale pentru toate națiunile să fie toate la un fel și perfecte, și noi ne-am spus convingerea, că acest rezultat fericitor cu greu se va pute ajunge altcum, decât numai pe calea mai sus indicată. Ori-care altă cale, duce, după convingerea noastră, negreșit la supremația unei națiuni asupra celeialalte și această predominare deoparte nu se potrivește cu principiul egalității de drepturi, de altă parte s'a făcut și imposibilă după ultimele evenimente sângeroase din Ungaria, Banat și Ardeal, așa, că o astfel de încercare ar provoca încercări noue, frecări reciproce și poate chiar și războiu civil.

Așadar' unirea tuturor Românilor din monarchia austriacă este o urmare firească a principiului egalității de drept pentru toate națiunile. Pentru unire vorbește misiunea poporului român în interiorul monarchiei și multe alte împrejurări ponderoase.

Esemplul națiunii săsești, care, pe lângă toată împrăștierea ei, în urmarea căreia îndeosebi Sașii dela mează-zi sunt tăiați de cei dela mează-noapte prin o distanță mare, e totuși unită într'o universitate națională și sub un comite, vorbește destul de elocvent pentru ușurătatea unirei tuturor Românilor, cari sunt mai strâns legați unii de alții decât ori-ce altă națiune în ținutul locuit de ei. Tot așa pot să fie uniți și Nemții din Banat cu Sașii din Ardeal.

Înalt minister! Națiunea română peste tot e pătunsă de această trebuință. Aceleași patimi cari a trebuit să le sufere ea dela celelalte națiuni privilegiate în toate țările monarchiei; aceeași soarte și aceleași primejdii, de cari este încungiuată; conștiința aceleiași origini pe

care fiecare Român o poartă în inima sa; aceeași religie, dar' mai vârtos una și aceeași *limbă* în familie, literatură și biserică, aceleași datini moștenite de străbuni, pe cari veacuri întregi n'au putut să le nimicească: au încolțit și au produs de mult simțul acestei trebuințe. Astăzi acest simț e mai puternic decât ori-când altădată. Lăsând la o parte alte împregiurări, a căror pomenire se face în această scrisoare, națiunea română simte, că crudul războiu civil, care acum se poartă numai în ținutul locuit de ea, sau nici-odată nu s'ar fi născut, sau s'ar fi terminat demult, dacă națiunea română era mai demult unită și organizată într'o singură națiune independentă.

Pe aceste temeieri aici dezvoltate se razimă și celelalte puncte ale petițiunii. Ele n'au alt scop decât dezvoltarea liberă a națiunii, un drept vestit tuturor popoarelor statului împărătesc dela înălțimea tronului, drept care prin urmare nu se mai poate denega nici națiunii române.

Pentru a pute pune în lucrare acest drept, națiunea română pofteste administrație națională independentă, sub un cap ales din partea ei și întărit de M. Sa împăratul, cu un senat administrativ național, — precum și întrebuițarea limbei sale naționale în afacerile sale și o adunare anuală a întregii națiuni, pentru a se consulta asupra intereselor naționale. În toate aceste puncte subscrișii nu vęd nimica ce nu ar urma necondiționat din principiile recunoscute și de atâtea-ori garantate, în urmarea cărora are să se esecute noua formațiune a imperiului. Dacă națiunea pofteste aceasta și pe terenul bisericesc, se nu se uite că ea nu cere nimica nou, pentru-că ea s'a folosit totdeauna de aceste drepturi, pe lângă toate prigonirile cărora a fost espusă religia Românilor. Chiar și un cap bisericesc, sub care au stat ceialalți episcopi, au avut Românii în timpurile de mai nainte, în Alba-Iulie, în Ardeal.

Toate acestea le pofteste națiunea română ca parte întregitoare a monarchiei, și ca atare vrea să fie reprezentată și la dieta imperiului austriac, după numărul sufletelor. Într'adevăr, numai în interesul statului întreg zace împlinirea acestei dorințe.

Înalt minister! Subscrișii recomandând petițiunea națiunii române și temeierile ei, dezvoltate în această scrisoare, din tot adinsul binevoitoarei luări aminte a înaltului minister, îndrăsnesc a observa, că după jertfele nemărginite, aduse din partea națiunii române în războiul civil pentru apărarea tronului, și pentru întregitatea monarchiei, precum și după revoltătoarele predăciuni făcute ei prin foc și sabie

din partea vrășmașului, n'ar fi nimic mai trist și mai de desperat pentru această națiune greu cercată, decât refusarea împlinirii dorințelor celor mai ferbinți, cuprinse în petițiune, despre cari ea e convinsă că sînt drepte și corăspunzătoare timpului.

Înalt minister! Națiunea română are lipsă de o încurajare grabnică, ca să nu-și pearză inima, și noi nădăjduim cu încredere, că dorințele ei se vor respecta și se vor împlini spre mulțumirea ei.

Cu încredințarea celor mai adânci venerațiuni se subscriu împuterniciții națiunii române, *Olmütz*, 5 Martie 1849. (Urmează subscrierile).

2. *Plânsoarea națiunii române, înaintată monarchului după publicarca constituției, la 12 Martie 1849.*

Maiestate! Însărcinați din partea unei națiuni, de sute de ani nesocotite, din adins dată înderēt, ear' acum în timpul mai recent greu cercată, mai mult decât celelalte, dar' cu toate acestea pururea credincioasă, — ca să descoperim în fața tronului sfințit al M. Tale cugetele și dorințele ei, și totodată să apărăm interesele și drepturile ei, ne vedem, noi, împuterniciții acestei națiuni, puși în cea mai neplăcută stare de a supăra prin o plânsoare inima M. Tale, tinără și încântată de săltările de bucurie ale popoarelor Austriei.

Maiestate! Națiunea română din îndelungatele ei încercări este convinsă, că ea numai dela dreptii împărați ai Austriei are să aștepte drept și dreptate. Însuflețită de această neclintită convingere s'a apropiat de treptele gloriosului tron al M. Tale în 25 Februarie, și cu adâncă reverință 'ți-a subșternut petițiunea ei, nutrind toată nădejdea că va fi rezolvată spre mulțumirea ei.

Cu toate acestea, după constituțiunea ce ai dat M. Ta cu scop și îngrijire de a fericii părintește milioanele de cetățeni austriaci, 'i-se pare că s'a îngreunat unirea, care pentru ea e singurul mijloc de a se ridica și a înainta, și că va rămâne earăși desbinată, ba încă supusă națiunilor privilegiate mai de demult.

Teama aceasta vine mai cu seamă de acolo. că ea vede cum părțile Ardealului, unde locuesc Sașii risipiți între Români, s'au declarat de *pământ săsesc*. Asta nu e decât declararea, că ținutul locuit de majoritatea unui popor mai vechiu are să fie proprietatea unei minorități, venită mai târziu.

Maiestate! Înainte de venirea Ungurilor, Ardealul cu toate învecinatele părți ale Ungariei a fost proprietatea numai a Românilor, între cari se aflau și mici cete de Bulgari, dar' în decursul vremii

s'au prăpădit. Ear' pe vremea când regii Ungariei au chemat în țeară coloniști germani, părțile Ardealului, unde au tăbărit, n'au fost de loc pustii, dar' erau ceva mai puțin locuite de Români, cari au primit lângă și între sine cu dragoste frățescă pe noii venetici.

Avem din timpurile cele mai vechi destule date statistice, deși indirecte, cari arată mai presus de toată îndoeala, că Românii și atunci erau mai mulți la număr decât oaspeții teutonici, — cum se numesc în documente, și constituiau poporațiunea de frunte. Tot aceasta se vede și din numirea în documente a locurilor de căpetenie de pe pământul acela, care numire nu e săsească, ci e aceea care e și astăzi la Români în obicei. Multe documente, și mai ales acelea din cari își trag Sașii drepturile lor, vorbesc apriat despre țarinele Românilor, în tot cuprinsul acestui pământ. După pernicioasa unire a celor trei națiuni din Ardeal, a Maghiarilor, Sécuilor și Sașilor, întemplată la 1438 și îndreptată mai cu seamă în contra Românilor, — deși despoiați de toate drepturile și asupriți de toți, în tot locul între Sași, Românii n'au încetat nici-odată a protesta în contra numirii *pământ săsesc*, arogată de un timp încoace din partea Sașilor. Românii au făcut-o aceasta la toate ocaziunile, și au repetat în mod solemn protestul și în congresul lor național din urmă, ținut la Sibiiu, în luna lui Decembrie, anul trecut. Dar' nici guvernul și legile țării, precum nici înaltul guvern austriac, n'a recunoscut nici-odată până acuma această numire.

Pământul, pe care locuiesc Românii și Sașii împreună, însă Românii în număr cu mult mai mare, s'a numit totdeauna *pământ regesc*.

Maiestate! Declararea pământului regesc de pământ săsesc, în paguba poporațiunii române, mai veche și mai numeroasă, va face să crească și mai tare între aceste două națiuni neîncrederea care a adus destulă nenorocire peste Ardeal, chiar și în zilele mai din urmă, și va produce frecări și dușmăni. Această numire credem că nu va impresiona plăcut nici regimentele de graniță române, aflătoare tocmai pe acest pământ.

Maiestate! Subscrișii împuterniciți ai națiunii române, cu privire la această numire păgubitoare pentru credincioșii români, nu află alt drum mulțumitor și împăciuitoare, decât ca numeroșii Români locuitori pe pământul regesc să se scoată de aci încolo de sub jurisdicțiunea săsească în privința politică și administrativă, și să fie puși sub o jurisdicțiune proprie, despărțită de a Sașilor.

Maiestate! Ne vedem îndatorați a spune, că la subșternerea acestei plângeri nu am fost conduși de patimă, de ură în contra Sașilor, ci numai de dragostea ce o avem cătră dreptate și adevăr. Noi dorim cu inimă curată ca Sașii să fie independenți, însă numai pe socoteala și cu cheltueala lor proprie. Dar' totodată dorim, ca și Români să fie independenți, ca Români, sub jurisdicțiunea lor proprie, nu a Sașilor.

Repețind în mod solemn credința neclintită și alipirea sinceră a națiunii române cătră M. Ta, și răsămându-ne pe iubirea de dreptate a M. Tale, noi subscrișii imputerniciți te rugăm cu cea mai adâncă reverință, ca să te înduri a lua în părintească băgare de seamă această adevărată plângere, și a dispune, ca atât acesteia, cât și petițiunii din 25 Februarie să 'i-se dea cât mai curând o fericitoare deslegare. *Olmütz*, 12 Martie 1849. Ai M. Voastre supuși credincioși. (Urmează subscrierile).

3. *Memorand, adresat guvernului în 23 Martie 1849.* Înalt minister! Subscrișii plenipotențiați, sperând că petițiunea națiunii române peste puțin va primi deslegare, ne grăbim cu toată supunerea să subșternem înaltului minister o copie a rugării date la 12 Martie M. Sale prea înduratului nostru împărat și domn, cu umilita rugare, să binevoiască a o lua în obicinuită băgare de seamă.

Spre întărirea temeiurilor în contra numirei *pământ săsească*, cuprinse în numita rugare, credem a fi necesar să cităm cuvintele unui preainalt rescript din 3 August 1770, prin care se mustră aspru Sașii pentru pretensiunile lor. Ele sunt următoarele: „Cu neplăcere am băgat de seamă, că națiunea săsească vrea să se facă singură stăpână peste pământul regesc pe care locuiește, — *peste drepturile ei.* Deci pentru această aroganță să înfrunțați pe acea națiune, făcându-și cunoscută deosebita noastră *neplăcere*«. Într'un alt rescript, eșit tot din acel preainalt isvor, din 20 Aprilie 1820, între altele se zice: „Natura pământului regesc nu suferă deosebire de drepturi“.

Ce se atinge de raporturile poporațiunii pe pământul regesc, și peste tot în părțile Ardealului de mează-zi, unde locuiesc Sașii împreună cu Români, ne luăm voe a comunica tabela cea mai nouă, compusă chiar de dirigătorii Sașilor.

Astăzi locuiesc:

În scaunul Sibiului,	Români	51.732,	Sași	36.704
„	Sighișoarei	„	7.150,	„ 15.000
„	Mediașului	„	15.900,	„ 19.000

În scaunul Cincului-mare, Români	9.000,	Sași	13.200
„ Cohalmului „	11.000,	„	12.500
„ Sebeșului „	12.000,	„	2.800
„ Noerichului „	8.000,	„	2.792
„ Mercurei „	14.000,	„	3.000
„ Orăștiei „	17.000,	„	1.400
În districtul Brașovului „	53.000,	„	44.000
„ Făgărașului „	52.000,	„	1.500
În comit. Cetății-de-baltă „	47.000,	„	11.600

La olaltă, Români 297.783, Sași 163.896.

Va să zică, Români sînt mai mulți decăt Sași cu 138.887. În părțile Ardealului de mează-noapte, unde Sașii au numai un district, raporturile poporațiunii sînt cu mult mai favorabile pentru Români. Subscrișii credem a fi îndatorați să atragem cu deosebire atențiunea înaltului minister asupra acestor fapte.

Pe lângă încredințarea adâncei noastre reverințe, rămânem ai înaltului minister plecați servi, *Viena*, 23 Martie 1849. (Urmează subscrierile).

4. *Protestul delegațiunii române in contra voivodinei sêrbești.*

Înalt minister împêrătesc! Sîntem informați din isvoare sigure, că Sêrbii au început deja, sub conducerea patriarhului lor, să croiască limitele voevodinei lor, și că aci compută întregul Banat și confiniile militare. Acest mod de acțiune al Sêrbilor, aflător în flagrantă contrazicere cu principiul fundamental al egalei îndreptățiri a tuturor naționalităților, după care ei ar voi să joace rolul Maghiarilor, ne îndeamnă să ridicăm protest, în numele națiunii române din Banat.

Dorim, ca principiul de sus, stabilit din partea M. Sale a împêratului, să afe deplină valorare, și ca imediat nici o națiune să nu mai eserceze supremație asupra altora, ci toate națiunile să se poată desvolta liber pe terenurile locuite de ele, prin acordarea de instituțiuni potrivite.

Dorim, ca națiunea sêrbă să se afirme ca națiune în comunele locuite esclusiv de ea, și să-și prefacă în teritor propriu partea de țeară locuită esclusiv de ea, — dar' protestăm în contra estinderii asupra părților locuite de alte naționalități, în special de națiunea română, și cerem, ca pentru stabilirea limitelor, acolo unde Sêrbii vin în coatingere cu alte națiuni, și unde locuesc amestecaț cu ele, să fie numite comisiuni speciale, din număr egal de persoane aparți-
nêtoare națiunilor interesate, cari sub conducerea unui president cu

totul imparțial, să se ocupe cu regularea, pe baza principiilor fundamentale stabilite în general, și să-î dea fiecărei națiuni aceea-ce îi compete.

Până la numirea comisiunilor și eruarea făcută de aceste comisiuni, să fie evitată însă ori-ce determinare de hotare ale voevodinei, ales în Banat, unde Sârbii, conform datelor statistice, abia numără 200.000 de suflete, pe când Românii sînt la 800.000 de suflete.

Când rugăm deci înaltul guvern împărătesc cu supunere, să aprecieze cu cunoscuta atențiune acest protest al nostru, rămânem cu asigurarea eminentei noastre venerațiuni, supuși servi ai înaltului minister, *Viena*, 15 Aprilie 1849. (Urmează subscrierile).

O corespondență vie și neîntreruptă purta pe vremea aceasta episcopul *Șaguna* cu cei de acasă, de o parte, ear' de altă parte legături intime legase cu toți bărbații de influență, cari puteau să dea mână de ajutor delegațiunii române întru ajungerea scopurilor dorite. De aceea, *Șaguna* era în curent cu toate evenimentele de acasă, dar' și cu planurile și dispozițiunea cercurilor mai înalte politice. Și cum *Șaguna* ținea mult la zicătoarea veche: *bate ferul până e cald*, — după-ce nu primise nici un răspuns pozitiv la petițiunile înaintate, — a adresat la 23 Aprilie 1849 un ursoriu ministrului președinte *Schwartzenberg*, cerându-îi rezolvirea petițiunilor române. Ursoriul era următorul:

— „Situaija extrem de tristă a Ardealului, despre care primesc zilnic știri zguduitoare de inimi, precum și datorința mea de credincios supus și de păstor sufletesc, m'au îndemnat să mă reîntorc acasă, în butul tuturor turburărilor generale, pentru a mă apropia după putință de turma mea sufletească, cu atât mai vîrtos, că mi-se raportează din partea preoțimei mele, că națiunea română, urmărită atât de mult din partea rebelilor, crede a-și afla mîngăierea în ființa mea de față în mijlocul ei, presupunînd ea, că-î voi aduce voința preafînaltă a preagrațiosului nostru monarch, cu privire la existența ei politică din viitor.

Mă măgulește, că apariția mea în mijlocul poporului promovează în mod esențial preafînaltele interese ale adânc veneratului nostru monarch și ale ministerului seu, și că ea va ave rezultatele dorite. Și fiindcă sînt ferm hotărît să-î accelerez reîntoarcerea acasă, din motivele înșirate, voeam să vă raportez în persoană Alteței Voastre despre aceasta, în *Olmütz*. Dar' neputîndu-mă împărtăși de fericirea de a vă întîlni aci, ear' împrejurarea, că deasa mea călătorie încoace și încolo, ar pute să devină bătătoare la ochi, m'a reținut dela o nouă

călătorie la Viena, vin a comunica pe calea aceasta Alteței Voastre intențiunea mea, aducându-v'o la cunoștință cu preasupusa rugare, să binevoii a esopera la înaltul minister de războiu o rezoluțiune favorabilă cu privire la petițiunea română.

Și sperând, că Alteța Voastră veți îmbrățișa grațios umilita rugare adresată cu deplină încredere în favorul unei națiuni mult cercate, dar' totdeauna credincioasă și toamai de aceea vrednică de preainaltul favor și de preainalta grație, îmi iau libertatea a aștepta aici în Olmütz împărtășirea de înalta grație ce-mi va acorda Alteța Voastră. *Olmütz, 23 Aprilie 1849. Andreiu Șaguna m. p.*“

Tot la locul acesta este de a să face pomenire și despre adresa delegațiunii române, trimisă la 28 Aprilie generalului *Jellasich*, — cu următorul conținut:

— „Escelență! Într'un moment atât de important, când nefericirea fără seamăn a Ardealului umple de jale pe toți bunii patrioți, ear' pe cei mijlocit interesați îi aruncă în abisul desperării, nu simte nimeni atât de mult trebuința unui geniu apărător și ocrotitor, ca biata națiune română. despoiată de toate mijloacele de apărare și amenințată cu totala nimicire.

Împuterniciții ei, cari de luni de zile așteaptă în capitala imperiului o rezoluțiune la petiția înaintată în numele națiunii la 25 Februarie a. c., sânt pe deplin convinși, că pe lângă M. Sa prea grațiosul și adânc stimatul nostru monarch și pe lângă înaltul guvern austriac, Escelența Voastră aveți misiunea de-a deveni geniu salvator al acestei nefericite națiuni.

Escelență! Între popoarele asuprite. pentru a căror eliberare Escelența Voastră ați scos sabia, sânt eminentemente Românii aceia cari au trebuință de puternicul scut al Escelenței Voastre. Ei sânt aceia, cari în vremile de demult au dat foloasele cele mai mari și ei sânt cei-ce și astăzi au sângerat și sângerează mai mult. Celelalte națiuni, deși asuprite mai de demult, au avut totdeauna în sîmul lor un număr însemnat de bărbați sus puși, cari nu 'și-au denegat nici odată națiunea, cu atât mai puțin în zile de primejdii, când s'au pus în fruntea lor, și ori au inventat singuri mijloace proprii naționale de apărare, ori au folosit în mod conștientios pe cele esistente, spre binele națiunii lor.

Noi și în privința aceasta am fost cei mai nefericiți. Familiile noastre de frunte și cu stare au trecut la Maghiari încă în secolele de mai nainte și 'și-au negat și națiunea.

În regimentele române de graniță toate posturile mai înalte de ofițeri sînt îndeplinite cu indivizi de alte națiuni. Ne-au lipsit deci toate elementele pentru crearea de mijloace proprii independente de apărare. Dar' națiunea, totdeauna credincioasă pînă la neclătinare și supusă glorioasei casē austriace precum și monarhiei unitare, totdeauna și cu sinceritate, ear' acum pētrunsă de necesitatea unei independențe naționale, s'a sculat în masse pentru iubita casă domnitoare și s'a întrunit de sine, de douē-ori, în număr imosant la Blaj.

Numai preoții credincioși, cāțiva profesori și advocați tineri au venit și s'au pus în fruntea masselor, și totuși poporul s'a purtat în ordine esemplară și plin de trezvie a manifestat maturitatea sa politică. În congresul din urmă s'au luat hotăriri de înarmare, pentru a începe lupta în contra rebelilor. În mai puțin decăt o lună, Romānii din Ardeal au dat patru mii de recruți pentru completarea regimentelor împērătești și o enormă massă de glotași, împărțiți în legiuni, sub comanda prefectilor și a tribunilor, puși la dispoziția general-comandei. Gloatele acestea, înarmate numai cu lānci și coase, s'au grupat în jurul trupelor reg. imperiale și așa a succes, ca cele mai rebele orașe, cum e: Aiudul, Vințul-de-sus, Turda, Clujul, Murēș-Oșorheiul și Udvarhely, sē fie cucerite, și astfel pe la începutul lunii Decemvrie pārea a fi terminat rēsboiul în Ardeal.

Dar' zelul esemplar al poporului brav romān pentru sfānta causă a mult stimatului seu monarch a deșteptat, spre nefericirea Romānilor, jalusia și invidia acelora, cari caută sē supprime pe toate cāile posibile libertatea constituțională și egalitatea de drept, acordată din partea M. Sale tuturor popoarelor, pentru-că li-se pārea cā Romānii devin prea tari față de celelalte națiuni din Ardeal.

Împrejurarea aceasta a avut de urmare o procedură estrem de favorabilă față de partida rebelă maghiară și față de Sēcuii călcători de jurāmēt, de unde se poate deduce, cā acușele cele multe nemotivate, ridicate din partea fățarnicilor rebeli în contra națiunii romāne, au aflat rēsunset în multe urechi de ale celor sus puși, și cu toate cā sute de sate romānești au fost prefăcute în cenușă și zeci de mii dintre fiii națiunii romāne au fost măcelăriți din partea rebelilor, Romānii au fost totuși îngreunați, acolo unde erau siliți sē se folosească de represalii, cu cele mai grave acuse.

Escelență! În desperația noastră ne adresăm Escelenției Voastre, ca cătră acela, ale cărui fapte eroice, înfrumșețate cu rari vīrtuți cavalerēști și umanitare, sînt singure în stare sē salveze sērmana

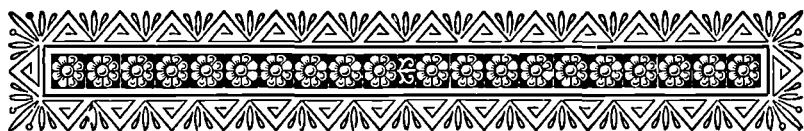
noastră națiune, ajutându-’i să ajungă la drepturile sale răscumpărate cu jertfe enorme.

Cuvântul Escelenței Voastre, pretutindenea puternic, spus la timp potrivit și la loc potrivit, va avea sigur eficacitate binefăcătoare pentru noi. O grabnică înarmare a gloatelor române, dacă nu se împotrivesc planurilor Escelenței Voastre, ar ridica de nou curajul zguduit, și ar salva frumoasa Transilvanie. Sub conducerea eroică și umanitară a Escelenței Voastre s’ar arunca națiunea română de nou cu bucurie în focul luptei.

Rugăm pe Escelența Voastră, în numele națiunii noastre, să nu ne părăsiți. Implorăm scutul puternic al Escelenței Voastre. Binevoiți Escelență să fiți ângerul păzitor al națiunii române. Titlul de salvator al acestei națiuni mult cercate nu va fi cel mai neînsemnat între acelea, pe cari vi-le va da istoria pentru faptele eroice ale Escelenței Voastre, și parte vi-le-a dat deja.

Subscriem, în adâncă venerațiune rămânând, ai Escelenței Voastre, *Olmütz*, 28 Aprilie 1849, aplecați servi. (Urmează subscrierile)⁴.

Proclamația lui Csányi.

pentru a curăți țeara prin această procedură scurtă judecătorească, terminată în 24 de ore, de toate elementele cari nu s'au plecat Maghiarilor.

Și pentru a da instituțiunii acesteia barbare o estensiune și eficacitate cât se poate de mare,

Când a venit în Ardeal, a ținut să adreseze o proclamațiune Românilor, dându-le termin de opt zile spre îndreptare și întoarcere la steagul independenței maghiare.

Proclamația aceasta, în care e reoglin dată întreaga fire a lui *Csányi*, e următoarea, și a fost dată în 2 Martie 1849:

— „Valachi! Voi, nefericiți Valachi, amăgiți și purtați pe căi rătăcite din partea machinațiunilor și a ofițerilor austriaci!

Nu este urmă în memoria omenească și nici pe paginile nesfârșite ale istoriei despre viața voastră liberă națională. Sclavi ați fost sub domnia Romanilor, sclavi sub domnia popoarelor călătoare, sclavi și mai târziu, în decursul ultimei mii de ani, și numai Maghiarii au lăsat și asupra voastră în anul trecut zorile libertății!

Maghiarul a rupt legăturile sclăviei voastre, Maghiarul v'a ridicat la soarta de cetățeni liberi, donându-vă drepturi proprii, pământ liber, făcând egal pe cel sărac cu cel bogat în gustarea drepturilor omenești. Și voi, cari credincioși erați în jugul sclăviei, pentru libertatea câștigată în mod gratuit, în loc de mulțumire, grațitudine și credință, ați dărâmat satele maghiare lipsite de apărare,

le jefuiți, le aprindeți, pe locuitorii lor îi surprindeți în somn, în stare de neapărare, îi omoriți, și căutați să stîrpiți neamul acelora, cari au fost consoții vostri, în bine și la rău, în decurs de multe veacuri.

Valachi! Indulgența încă are hotare. Patria unită, mama cea bună s'a nisuit pînă acuma cu destulă grație să vă readucă la calea de supunere și de respectare de lege. Dar' ea are putere, are isvor nesecat de forțe, de a aplica pedeapsa meritată celor neascultători și îndărătnici în credință, amăsurat păcatului lor.

Valachi de sub conducerea sângeroasă a ucigașilor, hoților, aventurierilor vostri tribuni, prefecți și centurioni! Vă pun termin de *opt zile*, cu începere de astăzi, pentru îndreptare, și decretez iertare pe seama tuturor acelora, cari în restimpul acesta să reîntorc în satul lor, la pămînturile lor, făcându-le de datorință numai aceea, să dea îndărăt ce au furat.

La lucru deci Valachi! Dați-vă jos de pe munții sălbatici. Plecați din taberile voastre de unde și așa vă va ridica mai curînd sau mai târziu puterea neînvinsă a Ungariei unite, trezindu-vă din somnul temerar.

Valachi! Reveniți la respect față de legi și atunci vă rechem la terenul vieții libere cetățenești din viața pribegitoare, hoțească, împreunată cu multe suferințe, la care v'a dus *Urban*, amăgitorul vostru gazdă de hoți, care, bătut și scos din țeară, nu vă mai poate da sprijin și pe care și de altcum nu vă mai puteți rezîma.

După învingere vă întind deci ramura de maslin. Primiți-o, căci altcum puteți să vă așteptați la cea mai aspră pedeapsă, pentru că prin aceasta declar, că tot acela *care în decurs de opt zile nu se supune, pe lângă pierderea întregii averi, ori-unde se va afla ea, va fi împărțit de pedeapsă corporală*, amăsurat crimei sale. De altă parte puteți fi liniștiți și convinși, că legile sancționate în Martie anul trecut vor rămîne totdeauna în vigoare și locuitorii patriei unite nu vor mai fi puși nici-odată în jugul sclăviei și nu vor fi siliți să fie de nou iobagi. Principiul egalității e un bun, de care să împărțăște fiecare cetățean, fără deosebire, dacă respectă legile". —

Proclamația aceasta a provocat o mică discuțiune în conventul revoluționar din Dobrișin. Ales partea referitoare la *pedeapsa corporală*, pusă în vedere pe seama Românilor cari nu vor împlini dorința lui *Csányi*.

În ședința din 8 Martie s'a sculat deputatul român *Aloiziu Vlad* și a vorbit următoarele referitor la proclamație:

— „În proclamația numită se cuprinde nu mai puțin decât o satiră amară față de principiul de multe-ori accentuat al frățietății. Nu vreau să vorbesc la singuratițele puncte ale proclamațiunii acesteia, pentru-că cu privire la ele îmi voi face poate *în presă* observările mele, ci vreau să atrag atențiunea casei asupra unui fapt, care taie în interesele civilizațiunii și în sfânta cauză a umanității. Ântâiu *Csányi* le spune Valachilor să se pocăească și le înșiră mai multe, ear' la urmă îi amenință, că dacă în decurs de opt zile nu se pocăesc, îi va împărtași de *pedeapsă corporală*. (Foarte corect! Așa le trebuie!) Eu înțeleg motivul agitațiunii D-voastre, care isvorește din răsbunare pentru cruzimile pe cari afirmative le-ar fi comis Valachii din Ardeal, și cari, după părerea mea sînt prea esagerate, — și vă iert iritațiunea când eu vorbesc la acest obiect (Ilaritate). Nici nu vreau să-'mi ridic glasul pentru apărarea crimelor; pentru-că și sînul meu e accesibil pentru sentimente mai delicate (sgomot), și doresc, ca cel păcătos să fie pedepsit, însă *nu în contul civilizațiunii*. (Așa cum poate fi pedepsit!)

Curios. D-voastră totdeauna vă plângeți, că Austria se poartă în mod neuman și neechitabil cu ținuturile pe cari le ocupă, și că ce tristă soarte ne așteaptă, dacă ar fi să cucerască țeara întreagă. (Poate nu e adevărat?) Bine; dar' ce ziceți la aceea, că *Csányi* vrea să câștige *cu băta* pe Valachi pe seama libertății reprezentate prin revoluțiune, amenințând cu *pedeapsă corporală* pe cei-ce nu se predau în anumit restimp? Domnilor! Și eu sînt membru al aceluia popor; și cu toate că compățimesc ținuturile acelea nefericite, îmi țin de datorință să-'mi ridic cuvîntul, ca reprezentant al aceluia popor“, — — —

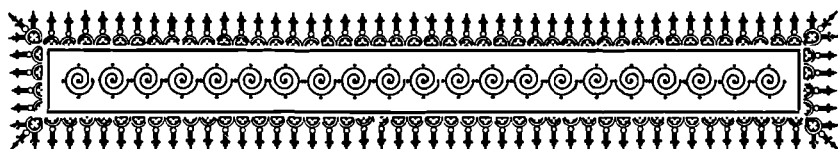
Întreruperile dese și laconice ale celor din convent au silit pe deputatul *Vlad* să-'și termine vorbirea.

Dar' se vede, că 'i-a atins neplăcut pe Maghiarii mai cu judecată cuvintele Romînului *Vlad*, căci s'a sculat imediat unul din ei, *Abonyi*, pentru-ca să atenueze încâtva cuvintele aspre cuprinse în proclamația lui *Csányi*, prezentându-'l pe acesta ca pe un om uman, care nu poate să înțeleagă sub *pedeapsă corporală* decât numai întemnițarea și *nu baterea cu băta*.

Faptul era însă acela, că Romîni erau bătuiți cu băta, primind câte 25—50 de lovituri, dacă faptele lor erau declarate de greșeli

ușoare, pentru-că cei declarați de criminali mari erau spânzurați fără milă și cruțare. Pe la începutul lui Iunie conventul revoluționar a cassat apoi bătaia cu bățul; ear' în 20 Iunie a fost sistată întreaga activitate a tribunalelor marțiale de pe teritorul Ardealului, și anume, la cererea lui *Bem*, care nu era omul răsbunării și nu putea tolera actele de răsbunare ale lui *Csányi*. Acesta earăși, pentru activitatea dovedită întru omorîrea Românilor a fost renumărat cu portofoliul ministerului de comunicațiune în guvernul format de *Szemere*.

Detronarea dinastiei.

Constituția din 4 Martie a scos pe Maghiari cu desevîrșire din cumpăt. Prin ea își vedeau nimicite toate iluziunile, și nu le mai rămasese decât să facă ultimul pas spre prăpastie, ultimul act de desperare, să decreteze desfacerea de cătră Austria și să decreteze independența națională pe seama poporului maghiar.

Cu deosebire usturător pentru ei era faptul, că uniunea Ardealului cu Ungaria nu numai că nu era recunoscută în constituție, ci chiar din contră, să garantase perfecta independență autonomă a Ardealului și pentru mai departe, precum și faptul, că constituția acorda drepturi egale politice tuturor popoarelor din țeară, pe cari le decreta de egal îndreptățite, în toată privința, prin urmare, îi degrada și pe ei, pe Maghiari, la rol mai secundar în locul rolului de conducere și de dictatură de mai nainte.

Vězându-și deci »violată« în chipul acesta integritatea statului unitar maghiar și vězându-și nimicită eghemonia, — nu puteau să nu facă aceea-ce au făcut, cu mult entusiasm și mare însuflețire patriotică, dar' cu slab rezultat practic, *să proclame independența țării și să detroneze dinastia.*

Actul acesta îndrăsneț al Maghiarilor a fost accelerat și de împrejurarea, că în zilele prime ale lunii Aprilie trupele maghiare au raportat vre-o trei învingeri, una după alta, asupra Austriacilor, comandați de principele *Windischgrätz*, ear' în urmă a căzut și *Buda* în potestatea Ungurilor, cari erau acum beți de bucuria învingerilor câștigate și li-se părea că lumea e întreagă a lor.

Dieta națională, sau conventul revoluționar, se afla în Dobrițin. *Kossuth Lajos* îi prezintă în ședința din 14 Aprilie un proiect de lege, prin care se proclamă independența Ungariei și neatfîrnarea ei de Austria, precum și detronarea dinastiei, prin declararea de

usurpator asupra tronului ungar a împăratului Francisc Iosif I., și se enunță proscricția întregii dinastii și a tuturor cetățenilor cari ar mai rămâne credincioși ei.

Motivarea proiectului a făcut-o însuși *Kossuth*, care a rostit de nou un discurs înflăcărat, în urmarea căruia dieta a votat legea cu unanimitate și cu însuflețire. În aceeași zi legea a fost votată și din partea casei magnașilor, numit fiind *Kossuth Lajos* guvernator al Ungariei, cu dreptul de a-și compune și un ministeriu pentru conducerea afacerilor țării.

În 19 Aprilie s'a ținut apoi în biserica reformată din Dobrișin o ședință mixtă, o *adunare națională*, în care s'a decretat de nou independența țării, și s'a decis adresarea unei *proclamațiuni* către toate popoarele patriei, — în limbile acestora, — pentru a fi instruate asupra acestui act important și totodată pentru a fi făcute atente asupra urmărilor ce le va avea nerespectarea dispozițiilor luate în această adunare.

Dispozițiunile erau acelea, ca numele domnitorului să nu mai fie pomenit în biserici, după-cum prescriu regulele bisericești, căci cel-ce o face aceasta, vine considerat de trădător de patrie și ca atare va fi pedepsit.

Afară de aceasta, ministrul de culte și instrucțiune publică adresase circular tuturor autorităților bisericești, ca să sërbeze imediat ca zi mare de sərbătoare decretarea independenței naționale și detronarea dinastiei, lucru ce s'a și întâmplat aproape pretutindenea, dat fiind că norocul le favorisa mereu Maghiarilor, făcându-'i se câștige încă două bătălii și să pună mâna și pe Pesta. Nu e de mirat deci, că s'au trimis adrese de aderență și felicitare până și dela Sibiu și Brașov.

Proclamația, prin care națiunea maghiară se declară de neatrănătoare, e din cuvânt în cuvânt, în traducerea făcută pe atunci, următoarea :

„Noi, *adunarea națională*, care după lege reprezentăm statul maghiar, punând prin această declarație sərbătorească Țeara-Ungurească dimpreună cu toate părțile și ținuturile de ea ținătoare, — prin restatornicirea în drepturile ei neînstrăinătoare și firești, — în rînd cu statele europene de sine stătătoare și neatrănătoare, și pe casa domnitoare habsburgo-lotharingă cea de jurământ călcătoare declarându-o înaintea lui Dumnezeu și a lumii lipsită de tron: ne ținem de datorință morală a arêta și temeiturile hotărîrii acesteia a noastre,

ca să se cunoască înaintea lumii culte întregi, că nația maghiară, cea până la moarte prigonită, n'a făcut pasul acesta din vre-o încredere peste măsură ori din chef de revoluție, ci din neputință a mai suferi și din datorință a să susțină.

Au trecut 300 de ani, de când nația maghiară ridică casa austriacă pe tronul regesc, prin alegere slobodă, pe lângă legătură împrumutată.

Și acești 300 de ani nu sînt alta, decât un timp îndelungat de patimi neconținute.

Dumnezeu a binecuvîntat țeara aceasta cu toate elementele bogăției și norocirii. Ținutul ei, aproape de 6000 miluri pătrate, e revărsat de isvoarele înfloririi celei mai felurite, și împopulația ei, ca 15 milioane la număr, poartă în sînu-'și puterea cea tină și puțința de a pute fi în partea aceasta a lumii de cătră răsărit nutriră cea puternică a libertății poporului și a civilizației, și precum a fost mai înainte păzitoarea păcii europene, așa și acum a fi chizășuitoare a aceleia.

Nici-odată n'a avut vre-o dinastie dela Dumnezeu o însărcinare mai frumoasă, decum a avut această casă habsburgo-lotharingă în Ungaria.

Destul ar fi fost a nu împedea numai desvoltarea ei, și Ungaria ar sta acum între țările cele mai înflorite.

Destul ar fi fost a nu pismui libertatea cea cumpătată constituțională, care nația între împotrivirile unei mii de ani cu bărbăție 'și-o-a păstrat, și o a identificat cu bunăvoința credinței cei nepilduite cătră regii sei, și casa habsburgo-lotharingă ar fi putut avé în nația maghiară încă multă vreme un razim neclătit al tronului seu.

Însă dinastia aceasta, ce nu poate aréta nici-un domnitor care să-'și fi căutat puterea și gloria sa în libertatea popoarelor, a urmat din fiu în fiu tot politica perfidiei cătră nația maghiară, și sau a lucrat într'acolo cu silă rea pe față, a despoia țeara de subsistența proprie și de libertatea constituțională și a o contopi cu celelalte state împărătești, cari încă mai de demult sînt desbrăcate de toată libertatea, spre o asemenea sclăvie, sau simțindu-se ea prin neadormita priveghere a nației în privința aceasta împedecată, toate le întrebunța spre aceea, ca amorțindu-se Ungaria în puterile sale, să-'i împedecă desvoltarea, să o înjosească în colonia provinciilor împărătești, pentru-ca acestea cu atât mai mare folos să poată trage din Ungaria, și în chipul acesta să fie mai cualificate spre purtarea greutăților aceloră, cu cari stăpînirea cea prădătoare, fiind ele despoiate de constituție,

neîmpedecată le împovăra, și nu le împovăra în interesul supușilor sei, ci în interesul domniei sale celei fără de hotar în Europa și spre apăsarea libertății popoarelor.

Mai de multe-ori s'a întemplat, că nația maghiară, pentru susținerea sa, a fost silită a se scula cu arme împotriva acestei sisteme apăsătoare, ai cărei pași toți au înferat, sau silnicie apriată, sau înșelătorie și viclenie.

Și de a și fost oștirea ei pentru apărarea dreptății totdeauna cu biruință încoronată, totuși ea așa a fost de cumpetată în întrebuințarea puterii sale și așa a fost de plină de încredere în cuvântul regelui, încât asigurându-i acesta drepturile naționale și slobozeniile prin o legătură nouă și prin un jurământ nou, numai decât a depus armele sale cele învingătoare.

Însă zădarnică a fost fiecare legătură, căci fiecare jurământ de lege din gura casei domnitoare eșit, a fost începutul unei perfidii nouă, și politica aceasta îndreptată spre nimicirea vieții naționale maghiare a rămas 300 de ani tot aceea.

Înzadar 'și-a vărsat nația noastră sângele pentru casa aceasta de câte-ori se afla în pericol. Înzadar a jertfit ea în interesul familiei dinastiei sale atâta, cât n'a jertfit nici o nație pentru regele seu. Înzadar a dat ea uitării, — în marinimitatea sa cea peste măsură, — ranele cele vechi, cu privilegiul fiecărei făgăduiri nouă. Înzadar hrănia ea în pieptu-'și credința nevătămăată cătră regele seu, pe care între toate patimile o a păstrat ca pe o credință religioasă, căci stăpânirea Habsburgilor, și mai târziu Habsburgo-Lotharingilor, a rămas în Ungaria din neam în neam o istorie continuată a perfidiei.

Și nația maghiară, pe lângă toate acestea, a avut în cinste legătura cu care era legată de dinastia aceasta prin învoeala împrumutată, și dacă din datorința susținerii sale hotărăște ea acum pe casa aceasta cea necredincioasă, *lipsită de tron*, și o isgonește, a fost silită la pasul acesta numai prin experiența, că casa habsburgo-lotharingă a jurat nestrămutabil (kérlelhetetlenül) stîrpirea vieții naționale maghiare, și însași a rupt legăturile, cari o au legat de Ungaria, precum însași s'a lăudat înaintea Europei.

Sînt mai multe pricini, din cari o nație cu drept, — înaintea lui Dumnezeu și a lumii, poate detrona pe familia sa domnitoare. Acestea sînt:

dacă ea se pune în legătură cu vrășmașul țerii, cu lotrii și cu rebelii spre îmbrîncirea nației;

dacă ea, spre nimicirea constituției și a vieții statului, prin jurământ sacrate, se scoală cu putere armată asupra supușilor sei, cari nu s'au sculat asupra ei;

dacă cu puterea bucățește și ciungărește întregimea teritorială a țării, pe care cu jurământ s'a obligat a o susține;

dacă se slujește cu putere străină spre uciderea supușilor sei proprii și spre sugrumarea libertății lor legale.

Fiecare din păcatele acestea ajunge ca o dinastie să-și piardă tronul.

Casa habsburgo-lotharingă a încărcat asupra-și. — cu o perfidie nepilduită, păcatele acestea toate și deodată, și încă cu scop hătărît de a nimici viața de stat a nației maghiare. Atâta vînzare, atâta hoție, aprinderi, ucidere, grozăvie, petrecute de o călcare a tot dreptului popoarelor a sîvîrșit, încât omenimea se înfioarează la istoria acestor crime.

Casei austriace 'i-au slujit de pricină la perfidia aceasta legile acelea, cari s'au făcut în primăvara anului trecut 1848 spre siguranța constituției țării.

Și legile acestea, în privința trebilor dinlăuntru, prin reforme temeinice au fost o prefacere nouă a țării, pentru-că au șters dările și slujbele iobăgești și dijma preoțească, au dat poporului, fără deschilirea limbii și a religiei, — dreptul reprezentanței în dieta țării, mai nainte numai din aristocrați, — nemeși, — compusă, au pus temelul egalității drepturilor și au șters privilegiul scutinței de dare, au restatornicit libertatea tiparului cea prin silnicie apăsată, și împotriva abuzului aceleia a ridicat instituțiunea juriilor. Însă în urma mișcărilor spirituale, prin revoluția franceză din Februarie pricinuite, măcar-că mai fiecare țeară din monarhia austriacă era în stare de revoluție și monarhia fără razim, totuși nația maghiară cea credincioasă nu s'a nevoit a întrebuița giurstarea aceasta spre a câștiga dela rege drepturi peste drepturi pentru sine, ci s'a îndestulit cu aceea, că prin sistema administrației publice, întemeiată pe responsabilitatea ministrilor, să-și asigureze libertatea, subsistența și neatîrnarea națională. împotriva călcării jurământului regelui, de atâtea ori poftorite.

Însă subsistența aceasta și neatîrnarea, cari s'au asigurat prin legile acestea, n'au fost niște acvișii nouă, ci au fost un drept vechiu susținut totdeauna prin legi și prin jurământul regelui, care drept nici prin relațiunea legală, în care sta Ungaria cătră împărăția austriacă, nu s'a schimbat nici cât e mai pușin.

Ungaria dimpreună cu Ardealul și cu toate părțile și provinciile de ea țiuoare n'a fost nici-odată contopită cu împărăția austriacă, ci a fost totdeauna o țeară de sine stătătoare și liberă, chiar și după-ce prin primirea sancției pragmatice tot acel rînd de urmare la tron a fost așezat pentru regatul Ungariei, care a fost și pentru celelalte state ale casei domnitoare.

Ca dovadă limpede la aceasta este însași trecerea sancției pragmatice în acea lege, după care întregimea teritorului țerilor de coroana ungurească țiuoare, independența, subsistența, constituția și libertatea Ungariei, hotărît să susțin.

Dovadă limpede la aceasta este, că moștenitorii tronului, și după sancția pragmatică, numai așa s'au făcut regii Ungariei legiuîți, dacă au încheiat cu nația convenția încoronăției, au depus jurămîntul pe ținerea aceleia, pe constituție și pe legi, și au primit a se încorona cu coroana Sfîntului Ștefan.

În convenția încoronării s'a însemnat totdeauna, că pe lângă rîndul urmării la tron se se țină nevătămăte toate drepturile, libertățile, legile Ungariei și toată constituția ei.

Singur un moștenitor de tron, după sancția pragmatică, — din casa habsburgo-lotharingă, Iosif II., a fost care n'a subscris convenția aceasta a încoronării, n'a jurat pe constituție și a murit neîncoronat. Însă tocmăi pentru aceea nici nu se află în rîndul regilor Ungariei, și toate faptele și rînduelile lui n'au nici o putere.

Următorul lui, Leopold al II., numai prin convenția încoronării, prin jurămînt și prin încoronare a putut ajunge la tron, cu care privilegiu de nou s'a hotărît în legea a 10-a din anul 1790, pe care a jurat regele, că Ungaria se fie o țeară liberă în privința formei administrației sale întregi, neatîrnătoare, și nici-unei altei țeri sau popor supusă, dar' se fie stăpînită după însesîi legile și obi-ciurile ei.

Așa a jurat după anul 1790 și s'a făcut rege Franț I., care după încetarea vredniciei de împărat al Romanilor și primirea titulei de împărat al Austriei, pe lângă mulțimea vătămărilor lui de legi, totuși atâta sfeală a avut, de însuși a recunoscut, că Ungaria cu părțile și cu țerile de ea țiuoare nu se ține de împărăția austriacă, tocmăi așa precum totdeauna a fost și este despărțită de aceea prin o linie proprie de vamă.

Așa a jurat și s'a făcut rege acel Ferdinand al V., care din voe liberă a întărit legile dietei țerii dela Pojon din anul trecut,

însă foarte curând după aceea a rupt jurământul seu și s'a conjurat cu familia sa a șterge Ungaria din sînul națiilor de sine stătătoare.

Dar' nația maghiară cu pietatea (evlavia) credinței sale era lipită de el, călcătorul de jurământ.

În zilele lui Martie anul trecut, când amenința împărăției cutropire, când armele lui le întîmpina în Italia o pierdere după alta, când însuși în reședința împărătească în tot minutul îi amenința isgonire, Maghiarul și între priința acestor stări dimprejur nimic n'a pofțit alta, decât siguranța constituției și a drepturilor sale celor vechi, pe cari 14 regi din casa habsburgo-lotharingă, și și Ferdinand al V. însuși a jurat, însă totdeauna au călcat jurământul.

Și când, spre înoință siguranță a acestor drepturi vechi, a întărit legea de responsabilitate a ministrilor și a denumit ministri maghiari, atunci cu însuflețire a îmbrățișat nația maghiară tronul lui ce se clătina.

Și în aceste zile de primejdie a mântuit credința maghiară casa Austriei, precum a făcut mai de multe-ori.

Însă nici nu s'a gătat sunetul cel mai de pe urmă al jurământului de pe buzele lui, și regele cu familia sa și cu soții cei stricați ai absolutismului moștenit, s'au și conjurat ca să nimicească nația maghiară.

El s'a conjurat mai cu seamă pentru aceea, pentru-că pe lângă ministerul responsabil, cabinetul din Viena nu mai putea nulifica stăpînirea Ungariei cea constituțională și de sine stătătoare.

Ungaria se ocărnuia mai nainte de un guvern, care resida în Buda, consiliul locotenențial numit, al cărui președinte era palatinul. Și acest guvern avea hotărîte datorințele sale prin legi apriate, a păzi constituția maghiară, subsistența și sfințenia legilor. Însă fiindcă pe lângă forma colegială responsabilitatea personală e cu neputință, cabinetul din Viena încet-încet a știut a-'i smulge din mână toată puterea. și din poziția lui, ca guvern ocărnuitor, a-'l degrada pentru volnicia curții într'un institut de postă, înfrumșețat cu titlul regească.

Așa s'a întemplat, că măcar-că Ungaria după lege era în stăpînirea unui guvern de sine stătător, totuși cabinetul din Viena cel absolutistic tracta cu averea Ungariei și cu sângele poporului ei spre scopuri străine, interesele noastre mercantile peziș le subordina intereselor împărătești despoitoare de popor, ne-a esclus din comunicația cu lumea mercantilă, și a adus țeara noastră la starea unei colonii.

Aceasta e aceea, că prin introducerea formei administrative ministeriale, pe viitor era să se împedece ca drepturile țării ce stăteau amorțite în hârtii, să se deștepte, și jurământul regesc să se prefacă în realitate. Aceasta și mai cu seamă împedecarea aceea, ca peste banii și sângele țării să nu mai dispună după plac, a fost pricina, de casa domnitoare perfidă s'a hotărît a pune Ungaria prin ațîțături fără de lege în sânge și în flacără, și sfetindu-'i-se aceasta, a nimici puterea nației din lăuntru, țeara în răsboiu sângerată a o cuprinde cu putere armată, a o bucăți, pe nația maghiară a o șterge afară din rîndul națiilor de sine stătătoare, și țeara bucățită, de subsistența sa despoiată, a o întrupa cu grămada statelor austriace.

Înființarea planului acestuia o a început cu aceea, că până-când se forma ministerul maghiar, în Croația a denumit de ban pe un general austriac spre acel sfîrșit, ca el în țeara aceasta, de coroana Ungariei țitoare, să ridice steagul revoluției.

Croația și Slavonia pentru aceea au fost alese de început al răsculării, pentru-că se presupunea, că în părțile acele militare ar fi cea mai mare putere armată și că locuitorii acestor ținuturi, fiind ei mai de multă vreme, în contra constituției, lipsiți de toate drepturile civile și dedați cu sclăvia militară, mai lesne s'ar pute ațîța în numele împăratului.

A ales spre începerea răsculării țările aceste pentru aceea, pentru-că politica neomenoasă și după împărțirea puterilor poporului vînătoare, a fost nutrit acolo încă de ani mai înainte ură asupra nației maghiare, și prin ațîțarea și netezirea patimilor naționale 'i-s'a sfetit a aduce ura aceasta până la turbare, măcar-că nația maghiară nici-odată nu a vrut a apăsa naționalitatea croatică și slavonă, ci dimpotrivă, le-a lăsat cultivarea în trebile din lăuntru; mai încolo nu numai a împărțit frățeste drepturile sale proprii cu frații croați și slavoni, dară le-a lăsat drepturi și privilegii deschilinite.

Banul așadară s'a ridicat în numele împăratului și s'a răscolat apriat asupra regelui maghiar, care cu împăratul acela e una și aceeași persoană, și răscoala într'atăta o a adus, cât a decretat desbinarea Croației și a Slavoniei de Ungaria, cu care au fost legate opt sute de ani, și încopciarea lor mai aproape cu Austria.

Nu numai opinia publică, dar' date nemincinoase caracterizează de pricinuitor al răsculării acesteia pe unchiul regelui, arhiducele *Ludovic*, pe fratele cel mai tînăr al regelui, arhiducele *Francisc Carol*, și mai cu seamă pe soția acestuia, arhiducesa *Sofia*. Și

ministerul maghiar, văzând că banul întrebuițează de razim al răsculării sale credința cătră împăratul, a rugat pe regele, ca prin o declarație solemnă să depărteze dela sine necinstirea aceasta a numelui seu și prepusul ce cade asupra casei sale.

Treble casei domnitoare stau încă rău atunci în Italia, și pentru aceea încă nu s'a încumetat a-'și depune larva. Pentru aceea, prin un bilet de mână din 16 Iunie 1848 a declarat pe banul de *rebel* și vătămător de Maiestate. Însă până-când se făcea aceasta pe față, rebelul și soții lui erau la curtea împărătească grămădiți cu daruri și ajutați cu bani, tunuri, arme și muniție.

Nația maghiară, încrezându-se în descoperirea regelui, nu s'a grăbit a ataca pe răsculătorul în cuibul seu, ci spre încungiuirea vărsării de sânge cetățenesc, s'a îndestulit cu împedecarea lățirii răsculării.

Dar' acum s'au fost ridicat și locuitorii sârbi în părțile țării meridionale în asemenea chip.

Regele 'i-a numit și pe ei turburători, însă și pe ei 'i-a ajutat cu bani, arme, tunuri și cu muniție. Ofițerii împărătești proprii și oficialii adunau în Sârbia vecină cărduri de hoți laolaltă, îi aduceau Sârbilor rebeli spre ajutor, și și spre uciderea locuitorilor pacinici Unguri și Nemți, și ocârmuirea întregii răscoale croato-sârbești o a încredințat povățuitorului rebel croat.

În răscularea Sârbilor s'au făcut grozăvii, pe cari auzindu-le cineva, 'i-se înfiorează inima. Cu sutele s'au ucis locuitorii cei pacinici, cetățile și satele cele mai înfloritoare s'au pustiit cu un vandalism neauzit. Maghiarul, care fugea de ucigașul seu, a rămas în patria sa cerșitor fugărit, și partea țării cea mai binecuvântată s'a prefăcut într'un mormânt.

Nația maghiară a fost silită a se apăra, pentru-că cabinetul austriac încă de mai nainte a trimis în Italia o parte mare a trupelor noastre naționale, spre învingerea Lombardo-Venețianilor, și măcar-că patria noastră proprie sângera din o miie de rane, totuși n'au fost lăsate a se întoarce spre apărarea ei.

Celelalte trupe ungurești au fost partea cea mai mare duse în țările austriace, împotriva legilor, ear' la noi erau partea cea mai mare trupe austriace, cari erau mai mult un razim al răsculării decât păzitorul legii și al păcii dinlăuntru. Noi am cercat a schimba miliția străină cu miliția noastră din provinciile moștenitoare, care însă parte nu ni-s'a iertat, parte s'a prea întârziat. Și dacă s'au

sculat bravii nostri, auzind de pericolul patriei, și cu primejdia vieții în coloane întregi au pornit cătră casă, au fost prigoniți, și sucumbând puterii precumpănitoare, nu numai desarmați. dar' și cu moarte pedepsiți au fost, pentru-că au îndrăsnit a-'și apăra patria asupra vnzării și asupra hoției. Ministerul unguresc a rugat pe regele, ca în înțelesul legilor să nu se întârzie a îndrepta într'acolo toate trupele și pe comandantii fortărețelor din țeară, ca să fie credincioși cătră constituție și supuși ministerului maghiar.

Porunca s'a trimis la Buda, arhiducelui Ștefan, palatinului și locțiitorului regesc spre circulare, rînduelile s'au scris și s'au pus pe postă. Însă nepotul regelui, palatinul și locțiitorul, așa a mers de departe, încât pe sub ascuns a lăsat a să aduce îndărăt rînduelile de ministrul-president subscrise, cari mai târziu, după-ce palatinul necredincios a părăsit țeara, s'au aflat între hărțile lui ce le-a lăsat îndărăt. Banul rebelant a amenințat cu invasie teritorul marin maghiar. ocărmuirea țerii, cu învoirea regelui, a trimis prin Stiria trupe spre paza Fiumei, însă trupele în drum au fost silita a merge în Italia, și rebelii au cuprins Fiumea și o au rupt de cătră coroana Ungariei.

Această faptă fără de rușine o a numit cabinetul din Viena o greșeală, precum și aceea, că Croaților rebeli li-s'au trimis arme, bani, tunuri și muniție.

Peste tot, precum rebelii, așa și comandantii trupelor și ai fortărețelor, au fost puși la cale pe sub ascuns, că de ar și urma vre-o rîndueală regească înfruntătoare, sau ascultare de ministerul maghiar poruncitoare, nimic să nu o bage în seamă, ci să asculte de rînduelile ministerului austriac.

Încă nici-odată nu s'a întreprins cu o nație un joc mai rușinător.

Nația maghiară a fost silită așadar', fără bani, fără arme și fără trupe, nepregătită de rezistență, încungiurată de vnzare și de intrigi sistematice, a să apăra cu voluntari, cu garde naționale și ciopoare de popor neeserciate și rău înarmate asupra nimicirii și stîrpirii, și ea, ajutată de trupele maghiare în țeară rămase, totuși a învins peste tot locul în luptă apertă, măcar-că prin blăstămățiile și vnzarea mai multor ofițeri și povățuitori cu idei absolutistice, n'a putut învinge deodată răscularea Croaților. Sêrbilor și a grănițerilor, după șanțuri concentrată.

Ea a trebuit să eugete cum să-'și adune puteri nouă.

Regele, care la vedere încă tot împlinea cererile legiuite și neîncungiurate, în 2 Iulie 1848 a adunat dieta țării și a provocat pe reprezentanții nației, ca să se consulteze despre puterea armată și despre mijloacele de bani, cari ar fi de lipsă spre sugrumarea răsculării Croaților și a Sârbilor și spre restatornicirea păcii. Totodată a declarat regele, în numele seu și al familiei sale, că ei sărbătorește afurisesc rebelia Croaților și a Sârbilor.

Dieta țării s'a consultat. Ea a votat puterea trebuincioasă de 200.000 de oameni și de 40 milioane florini și a așternut proiectele sale de lege regelui spre întărire.

Totdeodată dieta, cu o credință nepilduită, a provocat pe rege, care atunci era fugit la Insbruck, ca să vină la Buda, să fie de ajutor prin prezența sa la domolirea răsculării și să se nădăjduască în credința Maghiarilor, cari și pe el și tronul lui îl vor apăra în toate primejdiile.

Însă rugarea aceasta a fost înzadar. Ba încă după-ce a învins Radeczki într'aceea pe Italiani, a crezut casa habsburgo-lotharingă, că a sosit timpul ca să-și depue larva și cu putere apertă să poată păși asupra Ungariei ce sângera în răsboiul dinlăuntru.

Pe banul Croației, pe care însuși regele 'l-a însemnat de rebel, 'l-a declarat acum de iubitul său credincios, 'l-a lăudat pentru-că s'a sculat și 'l-a provocat a păși mai nainte pe cărarea pornită.

Tot aceea a declarat și în privința Sârbilor rebeli, cari se scăldau în sânge.

Acesta a fost semnul, sub care banul rebel cu turmele sale înarmate, într'aceea adunate sub favoarea regelui, a năvălit peste Drava, pustiind și prădând, după-ce o mare parte a trupelor austriace din țeară a trecut la el, și comandanții fortărețelor Eszeg, Arad, Timișoara și Belgrad, precum și comandanții militarilor bănățeni și ardeleni, cu necredință au vândut țeara. În Ungaria-de-sus a năvălit un preot slovăcesc, pe care regele 'l-a ridicat la stare de obrist austriac, cu furi bohemești, pe cari înaintea ochilor regelui 'i-a adunat în Viena, și ducele rebelilor croat, în încrederea aceea, că trupele maghiare nu se vor oști asupra lui, a năvălit în țeara cea neapărată, până către capitală.

Dieta țării încă tot a zidit pe încredințările regelui și 'l-a provocat, ca să pună odată sfârșit răsculării, dar' în loc de răspuns fû îndreptată la un memorial al ministerului austriac, în care a fost hotărât, că voea regelui este, ca administrația trebilor financiare, belice

și mercantile, să o iee îndărăt dela ocârmuirea maghiară de sine stătătoare, și totdeodată a denegat regele întărirea legilor proiectate la provocarea sa în privința puterii de război și a cheltuielilor.

În urma acesteia, ministerul maghiar 'și-a dat demisia. Dar' candidații de miniștri, pe cari 'i-a așternut președintele ministerului, căruia 'i-s'a fost încredințat formarea unui minister nou, totuși nu s'au întărit.

Dieta țării, îndemnată de datorința a scuti nația, prin o hotărîre a deschis izvoarele de bani și a poruncit punerea puterii ostășești.

Nația a ascultat cu deplină voință. Reprezentanții nației au provocat totdeodată pe nepotul regelui, arhiducele Ștefan, palatinul și locțiitorul, ca după datorința jurământului său, să iese în castre asupra rebelilor. El a ieșit, și prin făgăduințe strălucite a deșteptat nădejdi mari. Însă după-ce s'a înțeles laolaltă cu banul rebel prin trimișii lui, tocmai când era să vină lucrul la luptă, a părăsit castrele pe sub ascuns, și ca un călcător de jurământ a eșit afară și din țară.

Între scrisorile lui însă s'a aflat planul mai înainte făcut, cum se se facă năvală asupra Ungariei, din Stiria, Austria, Moravia, Silesia, Galiția și din Ardeal, totdeodată din nouă părți.

Și din scrisorile prinse ale ministrului austriac de război a ieșit afară, cum au fost puși la cale comandanții militarești din provinciile austriace dimprejurul Ungariei, ca să năvălească în Ungaria și prin operații belice unite să ajute pe rebeli.

Și așa s'a și întemplat. Ei au năvălit în Ungaria din nouă părți, purtându-se într'aceea înlăuntrul țării între popoarele așțitate războiul civil în cea mai mare furie.

Și între toate cea mai groasnică răscolare a fost în Ardeal, pentru-că aci era a să desființa cu puterea acea unire a Ardealului cu Ungaria înființată. care în anul trecut, — fiind încă din anul 1791 o dorință deobște, s'a primit de dieta ungurească, și foarte curînd după aceea și de cea ardeleană, și care după legile prin regentul sancționate într'atâta s'a realizat, încât la adunarea națională maghiară, care s'a deschis în 2 Iulie 1848. au fost de față toți reprezentanții Ardealului și între ei și Sașii. În Ardeal nu s'au îndestulit necredincioșii generali austriaci a purta războiul cu miliția regulată, dar', ajutați de Sașii răscolăți. au întăritat poporul românesc, care s'a ridicat asupra libertății ce 'i-s'a dat prin lege, a ucis cu un vandalism barbar și a chinuit locuitorii maghiari cei fără de apărare într'atâta,

încât n'a cruțat nici femei, nici copii, nici bătrâni, a prădat și a ars cetățile și satele, și între cele dintâiu *Aiudul*, locul cel mai de căpetenie *al științelor din Ardeal*.

Dar' nația maghiară, împresurată de atâta vînzare, silnicie și pericol, măcar că a fost fără de arme și nepregătită, totuși nu 'și-a pierdut nădejdea în viitorul seu.

Cu voluntari și cu ridicarea poporului 'și-a întărit mica sa putere regulată de războiu, și lipsa deprinderii o a împlinit cu însuflețirea din simțul dreptului purcezătoare. Ea a bătut castrarele rebelilor croați; și întrebunțând povățuitorul lor încetarea de arme, după învingere dobândită, cu vătămarea cuvîntului seu de cinste noaptea s'a depărtat cu armadia sa bătută, fiind apoi isgonit afară din țeară. Altă armadie mai numeroasă, ca de 10.000 de oameni fû încungiurată și dimpreună cu povățuitorul ei până la omul cel mai de pe urmă prinsă.

Armadia bătută a fugit cătră Viena, și regele Ferdinand al V. așa a mers de departe în demoralisație, încât pe povățuitorul aceleia, pe rebelul cel bătut și luat la fugă, 'l-a numit locțiitor al seu în Ungaria, cu plenipotență regească, și declarând tocmai și dieta țării, spre liniștirea răsculării conchemată, fără nici un drept, de disolvată, care dietă numai prin contrasemnătură ministerială, și și așa numai după hotărîrea aruncării cheltuelilor pentru anul următor s'e poate disolva, și suspendând toate instituțiile constituționale, jurisdicțiunile și judecătorile: a pus toată țeara sub legi de războiu, și vieța cetățenilor, averea și omenia acelora, a supus'o volniciei și puterii nehotărîte a acelui rebel silnic, care ca vrășmaș al țării cu putere armată s'a sculat asupra ei, asupra legii și asupra constituției.

Dară casa Austriei călcătoare de jurămînt n'a stat nici la fapta asta înfiorătoare.

Ea a luat pe rebelul ban sub scutița trupelor ce obsidau Viena, și după-ce a luat și a supus Viena cu putere unită, a pornit cu puterea întreagă ca s'e supună Ungaria. Nația maghiară, încă tot credincioasă, a trimis la protivnic un parlamentar. Parlamentarul fu prins și pus la închisoare, și glasul cel drept al Ungariei nu s'a aflat vrednic nici de un răspuns, dară tot insul, care ar fi îndrăsnit a-'și apëra patria nevinovată, era amenințat cu furci.

Mai nainte însë de-a străbate în Ungaria armadia de căpetenie a dinastiei tiranilor, se mijloci în palat la Olmütz o revoluție de familie. Ferdinand al V. s'a lăsat de tron, pe care 'l-a întinat cu

atâta sânge și cu atâta perfidie, și nepotul regelui, fiul lui *Francisc Carol*, care asemenea s'a lăpădat de dreptul urmării la tron, arhiducele cel tânăr *Francisc Iosif*, s'a proclamat de împărat austriac și rege unguresc.

Însă în privința tronului constituțional al nației maghiare, fără nație, numai prin convenții familiare, nu poate dispune nime. Și totuși nația maghiară n'a pofsit alta nimic, decât susținerea legilor sale și sub scutința acestora o pace cinstită. De s'ar fi cerut la schimbarea aceasta a tronului învoirea nației maghiare pe cale legiuită și de s'ar fi aflat tânărul arhiduce gata a depune jurământul pe susținerea constituției, nația maghiară nu s'ar fi împotrivit nimica, mai nainte de ce 'și-a muiat mâna în sânge de cetățean, pe temeiul convențiilor diplomatice, a-l recunoaște de regele seu și a-l încorona cu coroana Sfântului Stefan.

Însă el a denegat tot ce-i sfânt înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, și nu numai nu s'a învoit la aceea, ci desbrăcându-se și de nestricăciunea tinerețelor sale, a strigat cu cuvântul cel dintâiu, că Țeara-Ungurească, pe care el, — turburătorul, — îndrăznește a o învinovăți de turburătoare, vrea a o supune cu puterea armelor, și că propunerea cea mai de căpetenie a vieții sale este a o desbrăca de subsistența sa cea de o miie de ani și a o contopi în monarchia austriacă.

Și încât a putut, s'a și străduit a-'și împlini cuvântul într'un mod înfiorător.

A trimis în Ungaria armadia sa, care sta sub povața împuternicitului seu locoșitor *Windischgrätz*, și totdeodată a lăsat a se ataca țeara prin altă armadie, dinspre Galiția și Stiria.

Nația maghiară s'a apêrat împotriva nimicirii asupra-'i hotărâte. Însă împotriva atâtor protivnici, fiind țeara din lăuntru sfâșiată de răsculători vandali, nu 'și-a putut desfășura întreaga putere de apêrare, și așa la început a fost silită a se trage înapoi, și pentru-ca să mântue capitala de o asemenea nenorocire, cum s'a întâmplat cu Praga și cu Viena, și pentru-ca nepregătită, soartea nației acesteia, de mai mult bine vrednică, să nu o pună în norocul unei bătăi, a părăsit chiar și capitala și la începutul lui Ianuarie trecut a strămutat dieta țerii dimpreună cu guvernul național la Dobrișin, nădăjduind cu toată încrederea în ajutorul lui Dumnezeu celui drept și în puterea nației, că cu părăsirea capitalei nația tot nu se va prăpădi.

Și laudă lui Dumnezeu, că nu s'a prăpădit!

Într'aceea însă nația și atunci a cercat împăciuire, a trimis aplegați la generalul-suprem al dinastiei călcătoare de jurământ. Însă acesta cu o aroganță superbă n'a vrut să știe de nici o împăciuire, a îndrăsnit a cere dela nația maghiară o supunere necondiționată, a împedecat deputația de pace a țării a merge la Olmütz, o a prins, ba încă pe un mēdular al ei, fostul președinte al ministerului, a lăsat a-l arunca în închisoare, și întrând în capitala părăsită, a tiranizat acolo hingherește. O parte din prinșii nostri de războiu, a lăsat a se ucide, altă parte o a supus la prinsoare grea, și pe ceilalți 'i-a osândit la foame neomenească, sau îi silește la slujbă ostășească în armadia italiană.

Și pentru-ca să nu lipsească nimica din mēsură păcatelor casei austriace, în Ardeal, fiind bătute oștile sale de bravele trupe maghiare, a cerșit ajutorul Țarului rusesc, și împotriva protestului înaltei porți, precum și al consulilor puterilor europene la București, cu vătēmarea dreptului popoarelor, a adus în Ardeal trupe muscălești din România vecină, pentru-ca săucidă nația maghiară.

Și mai pe urmă, pentru-ca să-și asigure rodirile atâtor păcate, *Franz Iosif*, care se încumeta a se numi regele Ungariei, în manifestele sale din 4 și din 6 Martie a. c., spune curat afară, că pe nația maghiară o șterge din rîndul națiilor viețuitoare. Teritoriul ei îl bucătățește în 5 părți. Ardealul, Croația, Slavonia, Fiume și portul de mare unguresc, se desbină de Ungaria. Din pământul Ungariei din lăuntru se mai deschilinește pe seama rebelilor sērbi un voivodat deosebit, — și despoind țeara întreagă de subsistența sa, de neatîrnarea legală și de existența sa, ca aceea o contopește în monarhia austriacă.

Deci noi am numērat șirul cel lung de păcate nepilduite ale casei habsburgo-lotharinge cu un adevăr istoric simplu, și apelând la judecata Dumnezeuului celui vecinic și la opinia publică a lumii, spunem afară, că a încetat toată putința de vre-o împăciuire cu casa călcătoare de jurământ. Noi sūntem datori legii lui Dumnezeu, patriei noastre, dreptului moral, cinstei Europei și intereselor civilizațiunii, șa să isgonim dinastia aceasta călcătoare de jurământ de pe tronul regilor Ungariei și să o stradăm judecării lui Dumnezeu, ursitei, opiniei publice morale și cinstei.

Aceasta o facem din simțul vătēmării puterii înfrāngibile a nației noastre, până la moarte vătēmate.

Eată de trei luni a călcat vrășmașul călcător de jurământ capitala țării noastre și a aflat nația nepregătită. Însă poporul maghiar

a crescut în putere în mijlocul luptei pe moarte sau pe vieață și între luptele glorioase a venit la convingerea aceea, că își va mântui patria.

De trei luni de zile n'a câștigat vrășmașul tiran, cu toată puterea sa, nici un pas de loc, ba tocmai a pierdut spațiu după spațiu și bătaie după bătaie.

Înainte de trei luni eram strîmtorați până la Tisa, și acum eată, au cuprins armele noastre cele drepte tot Ardealul! Clujul, Sibiul, Brașovul eară le-au luat, și o parte din trupele austriace le-au aruncat în Bucovina, pe altă parte dimpreună cu Rușii spre ajutorul lor veniți o au bătut de tot, o au alungat din Ardeal și o au silit a fugi în România.

Și Ungaria partea cea mai mare e curățită de vrășmași.

Răscoala sârbească e frântă, întăririle lor dela St. Tămaș, și șanșurile romane sînt luate cu asalt, și partea între Tisa și Dunăre, cu tot comitatul Bacîca, în jos până la Titel, ear' sînt câștigate nației. Chiar și comandantul suprem al casei austriace călcătoare de jurămînt, cu întreagă puterea sa armată unită, fuse bătut în cinci locuri una după alta și strîmtorat îndărăt până la Dunăre, și deoparte și peste Dunăre.

Pentru aceea, pe temeiul tuturor aceloră, apelând la dreptatea dumnezească cea vecinică și la judecata lumii celei culte și răzimați pe drepturile cele firești ale nației noastre, precum și pe puterea ce a arătat cu fapta în patimile ei cele grele, după datorința care îndeamnă pe fieștecăre nație la susținerea sa, declarăm prin aceasta, în numele nației, prin noi după lege reprezentată, și hotărîm precum urmează:

1. Ungaria cu Transilvania după lege unită și cu toate părțile de ea țiitoare să declară stat european liber, de sine stătător și neatîrnător, și toată cuprinderea acestui stat e neîmpărțibilă și întregitatea lui nevătămabilă.

2. Casa habsburgo-lotharingă, pentru vînzarea nației, pentru perfidia ei, invazia cu putere armată, precum și pentru îndrăsneala de a dărăburi țeara, pentru desbinarea Ardealului, Croației, Slavoniei, Fiumei cu împrejurul ei de Ungaria, și pentru nimicirea vieții statului țerii acesteia, casa care nu s'a sfiit a cerea cu puterea armelor, și spre acest sfîrșit și prin întrebuițarea puterii armate străine, uciderea nației, deoare-ce însași cu mâna sa a rupt și sancția pragmatică și și peste tot legătura, care pe temeiul convențiilor împrumutate sta

între ea și Ungaria, — această casă habsburgă și mai pe urmă habsburgo-lotharingă s'ar lipsește în numele nației pentru totdeauna de stăpânirea peste Ungaria, cu ea împreunată Transilvania, și peste toate părțile și provinciile de ea ținătoare, precum și de întrebuițarea tuturor semnelor de coroana Ungariei ținătoare, și s'ar isgonește din ținutul țării și din toată întrebuițarea tuturor drepturilor cetățenești.

Care, precum s'ar lipsește în numele nației de tron, tocmai așa s'ar declară scoasă și isgonită din țeară.

3. Deoarece-ce nația maghiară, după drepturile ei firești și neînstrăinate, întră în familia statelor europene ca stat de sine stătător, neatârnat și liber, declară totdeodată, că cu popoarele acelea, cari înainte de aceasta au fost cu ea sub o stăpânire, e hotărâtă a *ține pace și înțelegere bună*, și a încheia legături prietenești cu toate celelalte nații.

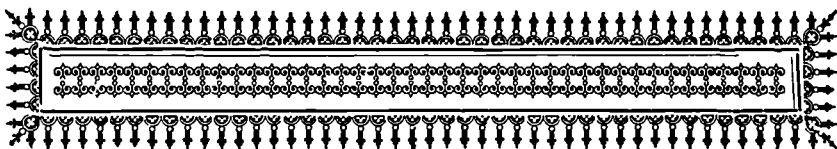
4. Sistema administrației țării pentru viitorime cu toate părțile ei o va statornici adunarea națională; într'aceea însă, până-când s'ar așeza aceasta după principiile mai de sus, va ocărui țeara în toată întregimea ei *Ludovic Kossuth*, — pe care toți mădularii adunării naționale prin aclamație și prin învoirea tuturor 'l-au denumit președinte al ocăruii, — dimpreună cu ministrii, care-'i va lua lângă sine, sub responsabilitate proprie, precum și personală a ministrilor ce se vor denumi, și cu datorința dării de seamă. Hotăririle acestea ale noastre le facem cunoscute la toate popoarele cultivate din lume, cu acea convingere mare, că aceste cu aceea prietenie și recunoștință vor primi nația maghiară ca pe sora lor în rîndul națiilor neatârnată și de sine stătătoare, care prietenie și recunoștință le oferează prin aceasta prin noi și nația ungurească.

Le facem cunoscute locuitorilor Ungariei, Transilvaniei cu ea unite, și tuturor părților și provinciilor de ea ținătoare, cu aceea însemnare, că toate jurisdicțiile, comunitățile, cetățile, ținuturile, comitatele și cetățenii pomenitului stat maghiar unit și neîmpărțibil, cu un cuvânt, toate persoanele și corporațiunile, sînt deslegate de datorințele de jurământ către casa habsburgă și mai târziu habsburgo-lotharingă lipsită de tron, ba că în numele nației le sînt oprite astfel de datorințe și că tot insul, care va ajuta cu sfatul, cu cuvîntul sau cu fapta vre-un mădular al casei numite, care poate ar îndrăzni ca usurpator a trage la sine earăși puterea, se va socoti ca vătămător de patrie.

Lăsând înființarea și publicarea acestor hotărâri ale noastre ocârmuirii statului maghiar. o îmbrăcăm spre acest sfârșit cu toată ceruta putere legală, și îndatorăm în numele nației pe fiecare cetățean a da rînduelilor și poruncilor ascultare legală.

S'a dat afară în *Dobrișin*, din ședința noastră a adunării naționale în 19 Aprilie 1849 ținută. Staturile mai înalte și reprezentanții nației maghiare după lege adunate, *B. Sigismund Peréni* m. p., al doilea președinte al casei de sus, *Paul Almási* m. p., v.-pres. al casei reprezentanților, *Emeric Szacsvai* m. p., notar". —

Misiunea lui Dragoș.

Din dieta Ungariei, mutată la Dobrițin, făceau parte și câțiva deputați români, din Banat și Ungaria, între ei și *Ioan Dragoș*, deputat al cercului Beiuș, în Bihor.

Atât Dragoș, cât și ceilalți deputați români intraseră cu totul în apele lui *Kossuth*, dar' erau convinși și despre imperioasa necesitate a unei împăcări sincere între Unguri și Români, și au pus mari stăruințe pe lângă *Kossuth*, ca să accepteze și el ideea aceasta. *Kossuth* a primit propunerea făcută de a începe tratări cu conducătorii Românilor, în special cu *Iancu* și ceilalți comandanți ai gloatelor române; și fiindcă avea lipsă de mijlocitor, 'și-a ales dintre cei trei deputați români, în cari avea mai mare încredere, anume *Sigismund Popp*, *Alexandru Buda* și *Ioan Dragoș*, pe acest din urmă, dându-'i însărcinarea să meargă în Munții-Apuseni și să caute a conveni cu *Iancu* pentru a-'i comunica intențiunile de împăcare ale Maghiarilor.

E de notat, că ceilalți doi deputați erau supărați pentru-că *Kossuth* nu 'i-a distins pe ei cu această misiune; și *Alexandru Buda* a și spus-o aceasta lui *Kossuth*, care 'l-a mângăiat cu următoarele cuvinte semnificative:

— „Nu ambiționa o misiune periculoasă precum e cea dată lui *Dragoș* și primită din partea lui, pentru-că eu în împrejurările de astăzi nu pot garanta pentru viața nimănui, nici pentru a lui și nici pentru a ori-cărui altuia, care ar cuteza să se angajeze la o misiune atât de periculoasă“. —

Dragoș a plecat în „misiunea periculoasă“ la 19 Aprilie, după detronarea dinastiei, întâmplată în biserica reformată din Dobrițin, — unde tocmai la propunerea lui s'a ținut marea adunare națională maghiară, — și ajungând în *Brad*, a scris de aci imediat lui *Buteanu*, care îi era amic și compatriot, întrebându-'l, nu cumva ar avea voe

să între în pertractări de pace cu el, împreună cu *Iancu* și cu ceilalți prefecți, pentru-că el, *Dragoș*, are misiune dela guvernatorul țării să înceapă tratări de pace cu Români?!

După o consultare avută în *Abrud*, prefecții români s'au declarat pentru încuviințarea unei schimbări de vederi cu *Dragoș*, trimisul lui *Kossuth*, cu toate-că *Axente* pleda cu toată energia în contra încuviințării întâlnirii, pe motivul, că în *Kossuth* nu se poate încrede nimeni, și că peste tot promisiunile Ungurilor sunt lipsite de temei și sunt făcute numai pentru a seduce și a încurca lumea.

Ca loc de convenire s'a ales comuna *Mihăileni*, despre ce *Dragoș* a fost încunoștiințat din partea lui *Butean*, în 20 Aprilie. Întâlnirea a avut loc la 25 Aprilie; și din partea Românilor au mers la *Mihăileni* prefecții *Iancu*, *Butean*, *Dobra* și *Vlăduț*, cu vice-prefectul *Boer*.

Dragoș le-a comunicat cele mai nouă evenimente din țeară, între altele detronarea dinastiei, căderea orașului *Buda* în mâna *Maghiarilor*, înfrângerea lui *Windischgrätz*, tot lucruri, cari numai curaj și încredere în viitor nu puteau inspira Românilor. Cu toate acestea, când *Dragoș* a făcut propunere Românilor să depună armele, ei au cerut deocamdată un armistițiu pentru a se consulta asupra punctelor sub cari s'ar pute lega pacea.

Dragoș nu era însărcinat din partea lui *Kossuth* cu legarea unui armistițiu, precum nici cu legarea păcii, ci numai cu începerea tratărilor, cari se ducă la armistițiu și eventual la pace. De aceea, a spus prefecților români, că în privința aceasta trebuie să ceară împuterniciri speciale dela *Kossuth*, și instrucțiuni amănunțite, în care scop a și plecat imediat îndărăt la *Dobrișin*. Înainte de plecare, sub durata pertractărilor începute cu Români, *Dragoș* trimisese informațiuni lui *Kossuth* despre mersul tratativelor și *Kossuth* a putut face pe baza lor declarațiune în ședința din 26 Aprilie a conventului revoluționar din *Dobrișin*, că: „am primit o preambucurătoare știre, că în urma cooperării unui deputat al nostru, este speranță, posibilitate, ba chiar siguranță cu privire la faptul, că poporul valach din *Ardeal*, recunoscând că a fost sedus, va depune armele și să va reîntoarce la supunere față de lege“.

În ziua aceea (26 Aprilie) a sosit și *Dragoș* la *Dobrișin*, și informând de nou pe *Kossuth* despre rezultatul pertractărilor avute cu prefecții români, 'i-a cerut instrucțiunile necesare. Guvernatorul țării *L. Kossuth* 'și-a precizat condițiunile de pace tot în ziua aceea,

într'o scrisoare adresată lui Dragoș, drept plenipotență, pe basa căreia se poată trata mai departe cu Români în chestia legării păcii. Scrisoarea era următoarea:

— „Nrul 6219 gov. Președintele guvernator al țării. Domnului deputat *Ioan Dragoș*.

D-ta ai făcut întrebarea, că la ce soarte pot conta cei credincioși, dacă poporul român din Transilvania și părțile adnexate, care este în răscoală, ar voi să depună armele pentru a se întoarce la ascultare față cu guvernul?

Precum nici într'o împrejurare nu m'am îndoit a-mi descoperi franc principiile și convicțiunea înaintea ori-cui, care a voit să le audă nepreocupat, așa nu stau deloc la îndoială a-ți răspunde la întrebarea dtale și în scris.

O fac aceasta franc, cum se cuvine celui tare, precum națiunea ungurească s'a dovedit în grelele timpuri de cercare.

O fac aceasta cu convicțiunea, că națiunea mea, în aceste timpuri grele chiar pentru aceea a pus în mâna mea guvernarea statului, pentru-că a aprobat principiile și cugetele mele. O fac din acel simțământ al inimii mele, care se sfășie de durere pentru sângele vărsat și suferințele cauzate prin sceleratele agitațiuni ale sperjerei case habsburgice.

Eu sînt omul libertății, care nu vrea să eserceize, nici nu poate suferi tirănia. Nu doresc nimica mai tare decât a îmbrățișa la sînul patriei, cu iubirea libertății comune, pe toate popoarele statului unguresc, fără deosebire de limbă și religiune. Voesc pacea, pentru-ca la sînul păcii se putem fi cu toții cetățeni egali și liberi ai patriei libere, și în iubire și înțelegere frățească se putem vindeca cât mai curînd ranele trecutului și se putem face patria fericită prin fericirea poporului.

De aceste principii condus, declar Domniei Tale, și te împuternicesc. că arătînd scrisoarea-mi presentă ori-și-cui, să faci cunoscută voința mea nestrămutată, că mie *îmi pare rău din inimă de nefericirea războiului civil și m'ași ține fericit, dacă 'l-aș pute curma, nu prin ascuțișul săbiei inexorabile, ci cu ramura de olivă a păcii oneste.*

Amintesc de pace *onestă*, pentru-că eu, omul libertății, nu vreau să mă desfățez în înjosirea servitutei; ci vreau să vîd părtaş al libertății comune, pe fiecare om, care locuiește pe pămîntul acestei patrii.

Deci eu nu pretind servitute nici supunere necondiționată dela nimenea din această patrie, precum superbul *Windischgrätz* a cutezat a pretinde dela națiunea ungurească, ci mă voiu bucura, de voiu vedea, că vor primi ramura de olivă a păcii și a libertății toți aceia, cari cu mâinile cruntate sfășie pieptul dulcei noastre mame, al patriei.

Fă, ca acest cuvânt și obligământul lui declarat în numele națiunii să-l înțeleagă, ca cuvântul unui om onest, aceia, cari întârziind a înțelege și a aprecia acest cuvânt, nu fac alta, decât atrag suferința înfiorătoare asupra sa, a poporului seu și asupra patriei.

Dacă poporul român răsculat va depune armele și să va întoarce la fidelitate către stat și la ascultare față de guvern, eu prin aceasta îl asecur, că *Românii vor fi părtași dreptului comun, libertății comune, în măsură egală cu toți locuitorii Ungariei fără osebite de limbă și religione.* Prin aceasta am dat tot ce un stat poate să dea cetățenilor sei. Dacă aș da Românilor mai puțin, 'i-aș dejosii la servitute, de care cuget să mă ferească Dumnezeu.

Eu nu vreau să-i fac servi, ci doresc să încete servitutea și suferințele lor seculare. Ear' din contră, dacă le-ași da mai mult, aș face servi pe alții, ceea-ce omul drept nu poate pofdi.

Ce s'atinge de *limbă*, nici eu, nici națiunea maghiară nu am voit nici-odată și nu voim să apăsăm limba compatrioților nostri de altă naționalitate, ci noi am voit și voim numai atâta, că precum țeara este una, așa și limba ei diplomatică în dietă și în guvernarea țării să fie una, pentru-că altmintrelea țeara nu poate susta. Pe lângă aceasta însă nu numai voim a concede ori-cărei limbi și populațiuni eserițiul și dezvoltarea liberă, ci și a *promova* această dezvoltare în interesul civilizațiunii. De aceea, Dumneata poți face cunoscut ori-cui, că nu numai *garantez libera întrebuințare a limbii poporului român, atât în școalele, bisericile și la ceremoniile sale religioase, cât și în viața somunală*, ci încât mijloacele pentru mai buna organizare a școalelor și pentru înaintarea științifică a lor nu s'ar ajunge din propriile lor fundațiuni, *ți asecur și despre ajutorul statului*, chiar în măsura, în care statul se va îngriji de mijloacele educațiunii ori-cărui cetățean de altă limbă și religione.

Afară de acestea mai asecur, că, ori-care va adresa guvernului rețurse, nu prin avocat, ci în persoană, *poate face aceasta în ori-care limbă.* În cauze criminale având a se introduce instituția juraților și procedura verbală, fiecare se poate apăra înaintea tribunalelor

cu vorba și guvernul se va îngriji, ca legile și ordinațiunile guvernului să se publice și în limba poporului și cu bucurie voi da mână de ajutor, ca cultivarea științifică mai înaltă a limbii române să se promoveze cu toate mijloacele potrivite.

Ce s'atinge de religiunea lor, libertatea conștiinței o țin de drept divin și as secur, că preoții bisericei orientale, sau ai greco-uniților, se vor prevedea chiar cu acel ajutor, ca și preoții ori-cărei alte religiuni. Pe lângă supraveghierea statului le garantez dreptul de-a dispune liber ei înșiși în afacerile lor bisericesti, precum d-ta știi, că despre adevritatea acestei intențiuni a mele am dat dovadă și prin faptă.

Asemenea mă voi îngriji, ca compatrioții nostri de limba românească, pe basa egalității de drept să se împărtășească la *oficiile civile și militare ale statului*, după merit și capacitate, fără nici o parțialitate. Cu un cuvânt, drept comun, libertate comună și împărțșire comună din toate bunătățile legilor, nu numai liber exercițiu, ci și desvoltare și cultivare a limbii lor, respectare, scutire și spriginire egală a organismului lor religios și bisericesc, acestea le ofer eu poporului român, cu voința păcii și a împăcăciunii. Cel-ce voește mai mult, acela vrea să dărăburească țeara și să fie tiran asupra altora, eară pe cel-ce voește aceasta, îl declar de inimic al patriei, și eu am datorință a tracta cu dînsul ca și cu atare, precum națiunea are voință resolută.

Deci, dacă poporul răscolat va depune armele și se va întoarce la credință și ascultare, dacă particularii vor înapoia ce au răpit cu forța dela alții, atunci în acest moment vor avea parte de toate darurile și bunătățile. Eară dacă vor obosi paciența națiunii, dacă vor forța lupta mai departe, toate suferințele pe cari mâna răscolitoare a dreptului Dumnezeu le va aduce asupra lor, să 'și-le atribue sieși.

Ba urmând simțemântului inimii mele, nu hesitez a declara și aceea, că dacă apreciând cele mai sus zise, vor grăbi fără amânare a da garanță despre purtarea lor pacifică în venitor, nu voi fi străin nici de aceea, ca în numele păcii și al iubirii să aruncăm vël asupra defictelor politice din trecut, însă *cu escepțiunea aceluși om*, care a abusat în mod infam de înalta sa pozițiune bisericască și de încrederea poporului, și călcând în mod rușinos datorințele sale cătră Dumnezeu și cătră patrie, nu numai a amăgit poporul român la răscolă și prin aceasta a fost îndemnătorul la atâta prăpădire și vërsare de sânge, ci s'a dejosit încă și la acea trădare de patrie ce

nu 'i-se poate ierta nici-odată, încât nu s'a înfiorat a provoca, a îndemna și a mijloci erumperea de putere armată străină în țeară pentru a măcela pe poporul propriei sale patrii, — și aceste toate le face așa, încât totodată a jucat un rol de fățarnic mincinos, pentru ca în mijlocul păcatelor sale trădătoare de patrie, să adoarmă cu cuvinte dulci atențiunea și priveghiarea mea și a soților mei dela guvern. Numele acestui om este *Andrei Șaguna*, asupra capului căruia multul sânge ce s'a vărsat strigă răsbunare dreaptă, și care, precum *este declarat de trădător de patrie, așa nu poate avea parte de iertare pe acest pământ.*

Aceste îmi sânt părerile și voința resolută în acest obiect. Doresc, ca respectivii să-și aprecieze binele propriu cu raționament matur și să facă posibilă vindecarea ranelor trecutului cu ramura de olivă a păcii.

Dacă trimișii poporului răsculat ar voi să vină înaintea mea sau a dietei, pentru a-și declara omagiul și a câștiga garanțele acestor favoruri, d-ta îi poți asecura în numele meu, că vor pute veni și returna liberi și securi,

Armele noastre înaintează victorios, soldații tiranului sperjur sânt bătuiți, capitala e în mâna națiunii. Doresc ca batalioanele române să nu le vîd ca recruți siliți, ci ca voluntari, cât mai curînd, în șirurile eroice armate ungurești, luptându-se pentru libertatea comună. Pe această carieră pe tot luptătorul credincios îl așteaptă binecuvîntarea patriei, glorie și libertate, ear' acolo unde se luptă acum, nu poate fi alt prospect, decât sau moarte fără glorie, sau după-ce au fost întrebuițați de instrument, servitute tristă, căreia îi va urma blăstîmul posterității până în a suta generațiune. Dat în Dobrițin, 26 Aprilie 1849. Președintele guvernator al țării, *Ludovic Kossuth* m. p.⁴ —

Provăzută cu scrisoarea aceasta a guvernatorului Kossuth, Dragoș a plecat la Abrud, unde a sosit în 3 Maiu. Prefecții români erau adunați aci; și după mai multe consultări și pertractări avute cu *Iancu, Butean, Dobra* și alții, au fost precisate punctele de învoială pentru legarea păcii, și Dragoș a cerut voe să le poată comunica și poporului, care în scopul acesta a fost convocat la o adunare în *Câmpeni*, pe 5 Maiu. Dragoș a vorbit în două rînduri poporului, fără a-l pute convinge și entusiasma. Adunarea poporală s'a disolvat deci fără nici un rezultat.

În ziua următoare, 6 Maiu, Dragoș a continuat pertractările cu *Iancu* și ceilalți prefecți, când deodată sosește știrea la Abrud,

că *Hatvani* înaintează cu trupe considerabile spre acest oraș. Interpelat din partea lui *Iancu*, că ce însemnează această apropiere forțată a lui *Hatvani* de *Abrud*, în zile de armistițiu, *Dragoș* a dat asigurare tuturor, că nu știe nimica despre vre-o înaintare a lui *Hatvani* spre *Abrud*, și 'și-a dat cuvântul de onoare, în numele seu și al guvernului pe care-l reprezenta, că tocmai dacă ar fi să între *Hatvani* cu trupele sale în *Abrud*, *nu 'i-se va întempla nimănui nimica*.

Spiritele s'au liniștit, deși venise și al doilea sol, care acum vestea intrarea faptică a lui *Hatvani* în hotarul *Abrudului*. *Iancu* a plecat imediat la *Câmpeni*, la trupele sale, pentru-că simțea, că *Moșilor* li-se pune o cursă. *Butean* și *Dobra*, mai puțin precauți, au rămas însă în *Abrud*, spre nefericirea lor.

Dragoș supărat de cele auzite a plecat în fugă mare călare în calea lui *Hatvani*, pentru a-l îndupleca să plece îndărăt, pe unde a venit, ca să nu zădărnicească legarea păcii pe jumătate încheiată, — dar' *Hatvani* nu 'i-a dat nici o ascultare, ci spre seară a intrat cu 1400 ostași și trei tunuri în *Abrud*.

E de crezut, că *Dragoș* nu avea nici o cunoștință despre corespondența secretă purtată între *Kossuth* și *Hatvani*, din care a eșit și ordinul secret trimis din partea lui *Kossuth* la 11 Maiu lui *Hatvani*, — ca acesta să nu aștepte rezultatul tratărilor lui *Dragoș* în chestia legării păcii cu *România*, ci să înainteze cu toată energia, făcându-'și datorința. Eată acest ordin:

— „Guvernatorul țării. Domnului *Hatvani Imre*, comandant de trupe. În urma representațiunii din 6 luna cur. numărul 73, te încunoștiințez, că după-ce sub comanda de până acuma a d-tale sunt concentrate și trupe regulate militare, și peste tot astfel de forțe, cari reclamă ca comandanți membri versați în științele strategice, din armata regulată, — ministrul de războiu a fost provocat deja, ca locul majorului *Csuták* să-'l îndeplinească cât mai curând cu un ofițer superior de rang mai înalt, căruia vei fi supus și dta. Cu privire la procedura deputatului *Dragoș*, iau cu mulțumire act despre raportul d-tale, și te avizez, că împărtășesc vederile d-tale, ear' lui *Dragoș* 'i-am răspuns la raportul ce mi-'l-a trimis prin curierul d-tale, că *eu nu me dimit la nici o tocmeală cu rebelii și la nici o esplicare în ce privește amnestia*, ci cel-ce vrea grațiare să petiționeze, și guvernul va ști să grațieze acolo unde grațiarea are loc; și 'l-am îndrumat totodată, ca *sub pretextul doritului armistițiu și al legării păcii să nu împedecă războiul nici-decum*, ceea-ce ți-se comunică în scopul,

ca și până la sosirea succesorului d-tale *să-ți continui activitatea* în acest înțeles și cu toată energia, fără a ține în seamă nici un fel de interes particular. *Dobrițin*, la 11 Maiu 1849. *Kossuth* m. p.“ —

Între *Kossuth* și *Hatvani* a esistat deci legătură secretă, și întré ei s'a purtat corespondență despre care *Dragoș* nu știa ninuca, sau cel puțin nu e dovedit, că ar fi avut cunoștință despre ea, — și astfel nici vinovăția pentru cele întâmplare în Abrud nu poate fi pusă în sarcina lui *Dragoș*, ci în sarcina lui *Kossuth*, care a avut o conduită de duplicitate în afacerea aceasta, mai mult însă în sarcina lui *Hatvani*, care a sedus și pe *Kossuth* cu rapoartele sale false și scoase din fantasia proprie asupra forțelor militare de cari dispuneau *Moșii* din Munții-Apuseni.

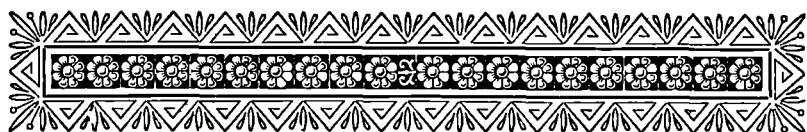
Asupra tristelor evenimente, întâmplare în Abrud, ordinul de sus al lui *Kossuth* nu a avut de altcum nici o influență, pentru-că pe când *Kossuth* îl scria, sau subscria în *Dobrițin*, *Hatvani* se afla cu rămășițele trupei sale în *Brad*. scăpat de primejdia ce-l ajunsese în *Abrud*.

Anume, după-ce *Hatvani* a intrat în 6 Maiu seara în Abrud, s'a pus în decursul nopții și a desarmat pe toți *Românii*, ear' pe prefectii *Butean* și *Dobra* 'i-a pus sub pază la cuartirele lor. În ziua următoare, 7 Maiu, mai mulți *Români* au fost spânzurați, alții arestați. Primind *Iancu* știre despre toate acestea, a plecat cu *Moșii* sei imediat la Abrud, unde după o luptă energică, deschisă în contra lui *Hatvani*, 'l-a silit pe acesta ca în 10 Maiu (va să zică o zi înainte de datarea ordinului lui *Kossuth*), dimineața, să părăsească *Abrudul*, favorizat de o negură deasă, și să-și iee drumul cu o parte mare din familiile maghiare din Abrud spre *Brad*.

Pe prefectul *Dobra*, sêlbaticul *Hatvani* îl spânzurase, ear' pe *Butean* 'l-a luat cu sine. Vêzând *Românii* jertfele cele multe, încă neîngropate, înșirate în piața *Abrudului*, și recunoscând în ele pe cei mai buni bărbați ai lor din clasa inteligentă, a început să li-se nască pofta de răsbunare și au început să caute după nefericitul *Dragoș*, care era considerat din partea lor ca urzitor al tuturor nefericirilor acestora. 'L-au aflat într'o pivniță în casa lui *Simeon Șuluțiu*, de unde scos fiind a fost aruncat între lăncerii lui *Iancu*, cari 'l-au făcut bucăți în sensul strict al cuvântului.

Astfel s'a terminat misiunea lui *Dragoș*, despre care *Kossuth* spunea înainte că e foarte periculoasă. Știa de ce!

Scrisoarea lui Butean.

Hatvani a promis Maghiarilor din Abrud, că peste puțin se va reîntoarce cu trupe și mai numeroase, cu cari va sdrobi pe Valachi. S'a ținut de cuvânt, dar' n'a fost nici de astă-dată mai favorisat de soarte decât în rîndul trecut, pentru-că a eșit mai rău bătut din nouele lupte chiar și decât din cele dintăiu purtate în contra Moșilor. Întreaga trupă a lui Hatvani a fost nimicită, și el abia a scăpat cu puțini credincioși pe o cale lăturalnică de moartea sigură.

Pentru acest desastru a ținut se-'și răsbune prin aceea, că a spânzurat pe prefectul *Butean*, pe care-'l avea și acum în captivitate. Ziua săvîrșirii acestei crudelități a fost 23 *Maiu* 1849, ear' locul de executare a crimei a fost hotarul comunei *Iosașiu*, tocmai unde se împreună comitatul de odinioară al Zarandului cu Ungaria.

Prefectul *Butean* a murit mîngăiat, că trupele române au raportat victorii atît de frumoase asupra lui Hatvani, lucru pe care 'l-a accentuat în ultimele sale momente, spunînd celor din jurul seu : „Mor liniștit, pentru-că moartea mea este răsbunată în deajuns prin cele două perderi totale ale Maghiarilor la Abrud“.

Spânzurat de oamenii lui Hatvani a trebuit se moară acest prefect, acest Român, care și ca sentiment național, și ca intelect, era unul dintre cei mai buni și mai distinși ai neamului nostru, de pe acelea vremuri. Dovadă despre mîntea sa cea ageră și despre naționalistul seu, este scrisoarea pe care a adresat-o cîteva săptămîni înainte de moarte majorului *Csuták*, despre care face pomenire și Kossuth în ordinul seu trimis lui Hatvani.

Scrisoarea era următoarea :

— „Din rîndurile, cari cătră *Ladislau Pop* scriseși, așa vîd, cumcă d-voastră lucrați lîngă principiile egalității, libertății și fraternității.

Foarte mă mir, pentru-că și noi Românii tot pentru același principiu luptăm; și decând am început lupta aceasta, tot adevărată libertate și *recunoașterea existenței politicești a națiunii române am cerut*. Asta ne-a fost simbolul, pentru asta trăim și murim!

Dacă deci și d-voastră pentru asta luptați, atunci între noi nu este nimic deosebire, și e pagubă a vărsa atâta sânge fără nici un folos. Asta nu o cere și nu aduce cu sine principiul frățietății. Dar' așa ved, că aceea-ce ziceți despre noi Românii, că luptăm pentru absolutism, se potrivește tocmai la voi. N'am încercat noi a ne însoți cu voi pentru eluptarea libertății, *numai naționalitatea să ni-o recunoașteți?* N'am voit noi să vă întindem dreapta, numai principiul egalității să-l înțelegeți așa, precum îi este înțelesul cel adevărat??

Credeți-mi, că a trecut timpul de a mai subjugă popoare! În fiecare popor. ca și în d-voastre, s'a trezit simțul naționalității. Și nici atâta nu v'ați putut încă desameți, ca să înțelegeți că *aveți lipsă de simpatia Românilor?* Nu vedeți, că și noi și voi, două elemente isolate, stăm în mijlocul atâtor milioane de Slavi, cari se silesc a ne înghiți?

Elementul român e cu mult mai compact, dela Tisa până la Marea-Neagră, decât al vostru, și nu poate să piară din șirul popoarelor. Și

Aceasta se împotrivește cu drepturile omenirii, naturei și ale popoarelor, și

Așadară, fraților Maghiari, aceasta vă poruncește vouă simbolul vostru? Aceasta e libertatea și frățietatea proclamată de voi?

Dar' aceasta nici Dumnezeu, nici oamenii nu o mai pot răbda.

Noi sîntem gata, sau a trăi, sau a peri, și a ne susține omenia și a ne lupta și mai departe pentru principiul nostru. Soartea va hotărî!

Neamurile culte ale Europei vor vedea aceasta; și nădăjduim, că dacă nu altele, neamurile cari sînt de aceeași viță cu noi sē vor grăbi sē ne fie întru ajutor și sē ne scoată din legăturile sclăviei. Neamurile cari iubesc libertatea încă vor grăbi sē ne vină întru ajutor. Noi pînă atunci ne vom bate, pînă la moarte, ca sē nu cadă pe noi blăstēmul nepoșilor nostri.

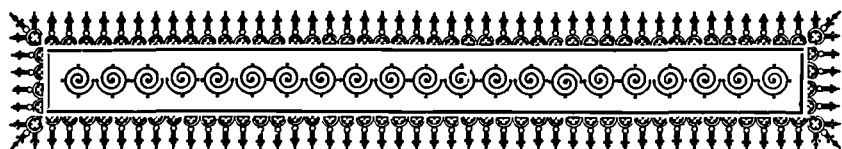
ear' egalitatea voastră vē sta în aceea, ca celelalte neamuri, cari locuesc cu voi în aceeași țeară, sē le contopiți în elementul maghiar.

Treziți-vē, căci mai este vreme; nu vē pătați caracterul național; sînteți făloși, dar' de multe-ori fala cea proastă mult strică unei națiuni, și o politică rea și greșită pe un neam îl poate răsturna în mormēt. Servească-vē drept esemplu neamurile glorioase, cari demult s'au stîns și au perit.

Voi și în timpul acesta al libertății țineți încă în vigoare forma sistemii sclavismului din vechime. Diregătorii lui *Verböczi* și al *corpus-ului juris*, adecă voi toți, doriți sē fiți ocărmuitori numai la slugi, nu însē la cetățeni liberi. Nu-'i așa, că libertatea voastră e lingușire, amăgitură și vorbă seacă?

În Aprilie, *Butean* m. p., prefect". —

Petițiunea națiunilor unite.

Interese comune fac posibile și necesare acțiuni comune, – în politică tot așa ca și în chestiuni de altă natură, pentru-că puterile unite sânt mai bine prețuite și respectate decât dacă se manifestă separat fiecare din ele.

Astfel și membrii delegațiunii române, aflători la Viena, conve-nind cu frunțașii națiunilor slave de sub coroana ungară, anume cu Croații și Slovaci, s'au înțeles să înainteze ministerului o petițiune colectivă, în care se-și precizeze fiecare națiune dorințele și pretensiunile.

S'a compus deci petițiunea care urmează, și scrisă de episcopul *Șaguna* și de frunțașii Croaților și ai Slovaciilor, a fost predată guver-nului în 26 Aprilie.

Eată petițiunea :

— „Înalt ministeriu reg. imperial! Domnia feudală a fost tipul și basa fundamentală a statului austriac, înainte de-a intra el în fazele în cari se află din Martie. Raportul între domn și serv, amăsurat totdeauna spiritului timpului, când sever și apăsător până la barbarie, când earăși, ca în vremile mai noue, atenuat după puțință și făcut mai suportabil prin progresele umanității, a format ideea fundamentală a tuturor instituțiilor de stat, și exclusiva putere motrice a vieții de stat în statul de atunci al Austriei. Așa era raportul între guvern și popoare, așa raporturile claselor civile între olaltă, așa în fine raporturile naționalităților singuratice față de celelalte.

Deodată a răsturnat însă spiritul nivelator din Martie anul trecut acest stilp putred al statului, schimbându-i ca cu o lovitură bazele obicinuite, și întregul edificiu a pocnit puternic, primind crepături și clătinându-se și amenințând cu prăbușire.

Și atunci înțelepciunea domnitorului de pe acele vremuri al atâtor imperii a recunoscut, că e timpul suprem de a pune puter-

nicul edificiu, pentru-ca să nu se prăbușească, pe o basă mai potrivită spiritului vremii. Agerimea minții și bunătatea inimii sale nu puteau să-'i nomineze, lui, bunului, o altă cale decât aceea, care singură e în stare să egaleze interesele guvernului și ale popoarelor, și anume: *responsabilitatea guvernului față de popoare*. A decretat deci responsabilitatea guvernului, și fiindcă pe calea aceasta a modificat primul din cele trei raporturi de stat tocmai amintite, a esoperat (și cu aceasta a făcut mult), ca punctul de gravitație, mișcat din loc, al marelui stat, să nu se mai clatine atât de puternic și îngrozitor; dar' o basă normală pe seama puternicului edificiu nu era nici-decum de așteptat în urma sguduirii avute.

În Italia a izbucnit focul, până aci ascuns în spuză, al desmembrării totale de cătră Austria. Nemții din Austria, având intențiunea să creeze o Germanie unitară, puternică și mare, au început să clatine cu tărie de stâlpii și de altcum legănători ai statului. Jumătatea din Ost a monarhiei, Ungaria, țeara viitorului Austriei, trăgând foloase din turburările generale din imperiu și din poziția de asupraire a popoarelor nemaghiare, s'a desfăcut pe calea intrigelor din vechile legături, și visând o mare Maghiarie privilegiată, esclusivă, independentă de Austria, a creat un dualism de guverne, care nimicește unitatea monarhiei. Inimile credincioase ale celorlalte popoare fidele din Austria au fost cuprinse de frică. Naia statului amenința cu spargere în două, și după-ce a aruncat balastul nord-italic, ca ceva de prisos, predându-'l Italiei, era aproape să fie înghițită, pe jumătate de valurile de sânge germane, pe jumătate de ale Maghiarilor.

În special erau popoarele *slave* și cel *român* din întreaga Austrie, — aceste parii naționale dintre toate popoarele, — acelea, cari au înțeles mai bine întreaga situație desperată de atunci a patriei întregi, și cari, amăsurat poziției lor pe atunci isolate, și avisată numai la existența Austriei, erau în stare să o înțeleagă mai bine. Cu inimile pline de mânie, cu brațele vênjoase pline de forțe musculare, astfel aștepta credinciosul popor al *Slovenilor*, și astfel așteptau *Românii* momentul favorabil pentru a-'și dovedi credința înăscută, pentru a se repezi asupra dărîmătorilor imperiului. Da, stăteau gata de luptă, dar' nu ca mai nainte, numai pentru a se lupta, sălbătăcește, ci pentru unitatea și libertatea Austriei, ear' prin aceasta *pentru libertatea proprie!*

Luptătorul obicnuit cu isbânda stătea gata, dar' vorba era de astă-dată să se știe înainte prețul învingerii. Și Ferdinand, bunul,

a rostit magicul cuvânt al *egalei îndreptăţiri*. Al egalei îndreptăţiri, nu numai pe seama staturilor, ci şi pe seama *naţionalităţilor*, cari erau mai puţin decât popoare de heloţi, şi a pus astfel, deocamdată numai în principiu, întreaga clădire a statului pe basa sa naturală şi corespunzătoare timpului, singura basă care promitea trăinicie. Şi sorţile au fost aruncate asupra dărîmătorilor Austriei. Italia a fost conservată pe seama unităţii de stat. Minele germaniştilor au fost descoperite în Austria şi distruse, ear' Maghiaria-Mare, intrată în răscoală pe faţă, duce o luptă, al cărei sfîrşit nu poate fi dubios pentru Austria, nici pe lângă actuala ei stare, dacă va ţine şi în praxă pe lângă decretatul principiu al egalei îndreptăţiri şi al naţionalităţilor, care inspiră iusufleţire, atât politică, cât şi morală, şi-'l va esecuta pe deplin întru toate, ear' naţionalităţile nemaghiare, în modul acesta emancipate politiceşte, vor fi chemate cu încredere la luptă şi vor fi înarmate de luptă.

Principiile cele mari toate, atât cele filosofice generale, cât şi cele politice în special, dacă au să fie dezvoltate în pace, şi dacă au să aibă eficacitatea fericitoare în toate direcţiunile, sau, ce e tot una, dacă e să aibă vieaţă şi să dea vieaţă, şi dacă au să fie adevărate, pot să fie numai *generale*, şi să nu sufere nici o excepţiune. Pentru-că în cas contrar se naşte în stat, între regulă şi excepţiune, o luptă inevitabilă şi neîntreruptă, care, fie că se termină cu învingerea pe partea aceea sau ceialaltă, serveşte numai spre a absorbi fără folos forţele statului, cari ar pute fi întrebuinţate altundeva mai cu folos, fie că acestea sînt materiale sau intelectuale, menite a slăbi sau a şterge cu desăvîrşire din inimile popoarelor sentimentul de drept, adormit.

Un astfel de principiu general de stat în actuala Austrie e tocmai egala îndreptăţire a tuturor indivizilor, fie acestia persoane, sau individualităţi naţionale, *popoare*. Şi tocmai principiul acesta, şi nu alta e, prin ce se deosebeşte Austria de astăzi de cea de înainte de Martie. Pentru-că precum caracterul principal al Austriei de înainte de Martie îl forma principiul feudalismului, așa formează sufletul, condiţia de vieaţă a actualei şi viitoarei Austrie, numai şi esclusiv noţiunea egalităţii, care, enunţată din partea bunului Ferdinand ca principiu fundamental, în mod solemn, şi primită pe cuvânt ca talisman din partea tînerului şi plinului de speranţă acum domnitorului împărat, talisman sfânt şi sigur pentru mărirea monarhului şi fericirea popoarelor sale, îşi aşteaptă acum dela el realizarea strictă şi justă, așa zicînd *intruparea* sa.

Basați pe acest principiu vecinic, unic și singur just al egalei îndreptățiri, s'au desfăcut mai ântâiu Croații, acest nobil popor, de cătră Marea-Maghiarie, născută ca din senin cu veleităși anti-austriace, și în alianță cu poporul frate al Sârbilor au făcut să fâlfâe fără teamă și în mod cavaleresc sfântul steag al Austriei pretutindenea în patria lor, pe vremea, când, o! vecinică rușine! pe pământul Austriei era groază să se pomenească numele Austriei, și au stat ambele aceste popoare gata de luptă sfântă pentru Austria, acum nu mai mult pentru Austria feudală, ci pentru cea nouă, care propoveduește principiul sfânt al egalei îndreptățiri, astfel deci pentru libertatea proprie.

Același principiu al egalei îndreptățiri pe seama tuturor a făcut ca și inimile Românilor, aproape zdrobite de despoția maghiară, și ale poporului slav de tot uitat din Ungaria-de-Nord, să se aprindă cu atâta zel și cu atâta curaj pentru întrarea în luptă cu sânge și avere pentru Austria și pentru libertate, încât dacă ar fi voit și buna stea a Austriei, astăzi n'ar mai fi vorba de un rășboiu în Ungaria. Ungaria ar fi fost învinsă de înșiși Maghiarii, și ar fi fost redată unității de stat.

Dar' politica deviată dela firea popoarelor nemaghiare din Ungaria a voit altcum. Și depunând conducerea rășboiului din Ungaria în niște mâni slabe, cari voeau să se împace cu stările cele vechi, și tocmai pentru aceea erau cu neîncredere față de ori-ce mișcare liberă a popoarelor nemaghiare, — nu numai că rășboiul nu a putut fi terminat până în ora aceasta în Ungaria, dar' prin indulgența prematură manifestată față de rebeli și prin neîncrederea dată popoarelor cu bune sentimente a făcut să crească puterea rebelilor atât de mult, încât acum statul se află în necesitatea de a cere ajutor străin pentru combaterea revoluțiunii maghiare.

Această pată pusă pe onoarea Austriei reclamă răspundere din partea aceloră, cari prin multele neglijențe au făcut să scadă însuflețirea trupelor, cari, au negles cauza prin aceea, că n'au dat ajutor Sârbilor la timpul seu, cari au lăsat pe Români din Ardeal fără arme, pradă cușitelor rebelilor, cari pe bietul popor al Slovacilor din Ungaria-de-Nord, popor de aproape trei milioane, acolo unde s'a mișcat în interesul cauzei drepte 'l-au intimidat, urmărit și împedecat prin așa numiții comisari regești, oameni conservativi și fățarnici, în punctul maghiarismului de un cuget cu Kossuth, cari, în fine, prin toate lucrurile acestea, omise și comise, au așifțat spiritul revoluționar și 'i-au dat putere spre ruinarea onoarei Austriei.

Prin decretarea egalității de drept, ca principiu de stat în viitor pentru marea Austrie, s'a rupt cu desăvârșire și pentru totdeauna cu vechiul principiu feudal. Trecutul nu se mai poate împăca cu prezentul, pentru-că se eschid reciproc. Și precum un corp fără viață nu poate rămâne în atingere mai de aproape cu un organism viu, fără ca să-l învingă pe acesta sau să fie el învins, tot așa nu poate fi adus un principiu predat istoriei, prin urmare mort, în legătură cu un principiu plin din viață, fără a se provoca între ele o luptă deschisă, pe moarte pe viață.

E nouă fasa în care au intrat nu demult popoarele Austriei, și în consecință nou e și principiul fundamental, care va avea să le conducă în viitor destinele. Să între deci în viață; voios și prosper, nefalsificat, și neatins de păcatele trecutului, ca un nou născut, sănătos, tare, și necorupt de păcatele părinților, pe care cei de aproape îl bineventează cu sinceritate și cu inimi mișcate ca pe un ânger coborât din ceriu. Și toate popoarele Austriei vor intra pentru el, pretutindenea, în luptă cu sânge și cu avere, de bună voie și în frățietate, prefăcând pe calea aceasta frumoasele cuvinte creștinești »*viribus unitis*« în deplină realitate.

Constituția din 4 Martie 1849 'și-a făcut într'adevăr de problemă, de a preface în carne cuvântul de Dumnezeu trimis: »*egala îndreptățire*«. Și modul cum s'a făcut aceasta cu privire la țările așa numite ereditare ale Austriei rămâne aici neatins; pentru-că noi, ca aparținători coroanei Ungariei, sântem deocamdată și vom fi și în viitor înainte de toate în prima linie interesați de soarta numitei coroane.

Cu excepțiunea Ardealului, unde poporul covârșitor al Românilor nu e numit pe lângă celelalte, în mod espres, și cu excepțiunea Croașilor și a Sârbilor, a căror soarte dealtcum e încă nesigură, Ungaria a rămas în urma noiei constituțiuni în limitele de înainte de Martie. Peste cinci milioane de Nemaghiari, cetățeni de stat, prin urmare majoritatea locuitorilor Ungariei, e jertfită aici, în contradicere cu decretata egală îndreptățire, poștei de domnie a Maghiarilor. E drept, că popoarelor acestora nemaghiare li-se promit, pe basa principiului egalei îndreptățiri, instituțiuni (§. 71) cari le garantează naționalitatea, dar' în mod espres totuși nu sânt scoase din hotarele Maghiariei. (§. 1).

Cu toate-că, după principiile egalei îndreptățiri a naționalităților (§. 5), sub instituțiunile diferite ale popoarelor nemaghiare nu putem

înțelege alta, decât drepturile, lipsite de ori-ce excepțiune, cari au fost acordate fiecărui popor, sau după-cum se spune în noua chartă, fiecărei țări de coroană (Kronland), întru-cât adecă espresiunea »țeara de coroană Ungaria«, fără espresa escludere a poporului slav și român, nu ne seduce cu privire la aceasta presupunere a noastră, — sîntem totuși necesați, în numele eternei dreptăți, exprimată în principiul egalității de drept, în numele sfînțeniei cuvîntului împărătesc și în interesul întregii monarchii, să rugăm pe înaltul ministeriu reg. imperial, să binevoască a interveni cu influența sa la M. Sa, pentru-ca :

1. Poporul slovac să fie decretat de popor cu totul independent și în nici o privință atîrnător de Maghiaria, și declarat de țeară de coroană în mod espres, și să fie cât mai curînd și teritorialicește delimitat în privința aceasta.

2. Asemenea și poporul român din Ungaria să fie separat de cătră Maghiaria și împreună cu ceialalți Români din monarchia austriacă se formeze o țeară de coroană, sub espresa declarare și numire a națiunii române.

3. Voevodina sârbească, enunțată până acuma numai în principiu, să fie determinată cât mai curînd și teritorialicește, și pe lângă conservarea unei alianțe politice, care va fi să se decreteze în dieta croată, în conțelegere cu deputații voevodinei, precisându-se mai amănunțit din partea acestor popoare interesate, să fie primită în categoria țărilor de coroană pe lângă cele trei regate (Croatia, Slavonia, Dalmația).

Credem, că nu cerem decât numai ce e just. Pentru-că e just ca cuvîntul dat în mod solemn din partea împăratului și cuprins de altcum și în constituția dată (§. 5), cuvîntul despre egala îndreptățire a naționalităților, să fie prefăcut în realitate întreg și fără scădere. E just, ca pe viitor să nu-și mai atribue în Austria egal îndreptățită nici o rassă drept de domnie asupra alteia.

Dar' aceasta pretensiune a noastră e și pentru viitorul Austriei de cea mai mare importanță politică. Pentru-că ântâiu, pentru morala politică e de mare însemnătate, dacă noțiuni clare, în special însă când ele sînt totodată și idei mari și conducătoare de stat, nu ajung să fie confundate, ceea-ce sigur s'ar întempla atunci, când noțiunea egalei îndreptățiri, care amăsurat ființei ei nu poate însemna alta decât »nu mai multe și nici mai puține drepturi decât ori-care alt popor«, — ar fi în aplicarea ei asupra popoarelor nemaghiare

astfel explicată, că acestea primesc tot atâtea drepturi ca și Maghiarii, însă totuși »cu excepțiunea drepturilor de coroană«, — cari, cum se spune și în constituție în mod clar, formează singure și numai ele recunoașterea din partea statului și decretarea expresă din partea statului a — *naționalității*. Și pentru-că, al doilea, e de o extremă importanță pentru Austria, ca după premisele întristătoare și sângeroase, să fie împedecată pentru viitor repetarea acelorora, prin acordarea după putință a mijloacelor juste și acomodate. Zicătoarea »*discite justitiam moniti*« nu poate fi aplicată nici unde mai bine decât aici. Elementul maghiar s'a dovedit de mai nainte a fi față de Austria hârțagos și îndărătnic. Așa pe vremea lui *Zápolya*, a lui *Vesselényi*, *Bocskay*, *Tökölyi* și *Rákoczy*, și așa în fine astăzi, în zilele lui *Kossuth*, și așa va fi și în viitor, dacă urmând poveștelor unei anumite partide, nu se pune stavilă potrivită acestor tendențe separatistice.

Pentru-ca să nu se înșele nimeni, Ungaria a fost, este, și pe lângă o organizațiune necorăspunzătoare va fi și în viitor partea cea slabă, călcăiul achileic al Austriei. Un trecut de o mie de ani, cu totul contrar unității de stat a Austriei, nu va fi uitat lungă vreme din partea celor-ce 'i-au gustat favorurile, — și aici aparține exclusiv elementul maghiar, — ear' aristocrația țării, aproape fără excepțiune maghiarizată, nu va pute fi subordonată ideii de stat unitar austriac. Conspirațiuni peste conspirațiuni (din trecut și present tragem concluziuni pentru viitor) va pune la olaltă elementul maghiar; și străin fiind unei Austrii unitare și egal îndreptățite. peste tot și fără deosebire de partid politic, fie acesta radical sau conservativ, străin fiind, repetăm, peste tot unei Austrii unitare egal îndreptățite, fără deosebire de partid politic, pentru-că partid *național* între Maghiari nu se află: va submina în ascuns, elementul maghiar, terenul ideii unității de stat a Austriei, ear' dacă 'i-se concede o influențare politică asupra poporațiunilor întregi, numeroase, și față de sufletele proprii, aflătoare în majoritate numerică, poate să devină cu timpul, cu ajutorul acestora, — și după presemne timpul acesta nu poate fi departe, — chiar ruinător pentru existența Austriei.

Dar' providența a ridicat chiar și în contra acestui rău un zid natural de apărare în popoarele numeroase nemaghiare, până acum asuprite, și tocmai de aceea deocamdată de așa, că nu așteaptă mântuire dela Maghiarie. Dar' pentru a întrebuița în mod corăspunzător acest zid de apărare, și pentru a-l întări, au să îngrijească conducătorii Austriei, căci a lor este chemarea, a lor este datorința,

cu atât mai vârtos, fiindcă prin aceasta nu numai că întăresc Austria, ci fac dreptate și popoarelor strîmțorate, vrednice de o soarte mai bună.

Știm noi foarte bine, cum o parte a presei publice, stînd sub influența unor membri alungați ai partidului conservativ de odinioară din Ungaria, se nisuește a espune ca *imposibilă* esecutarea egalei îndreptățiri a naționalităților, în nefalsificată curățenie, *pentru Ungaria*. Dar' nu e intențiunea noastră să ne tragem socoteala cu organele acestea, pe cari nu le putem considera de altcum de seducătoare ale opiniei publice, ci numai de instrumente seduse, inconștiente și necunoscătoare de adevărata stare a lucrurilor, puse în serviciul adevăraților seducători, — cărora însă ne ținem de datorință inevitabilă a le obiecționa unele, pe scurt.

Cu toate-că nu poate fi negat, că actuala revoluțiune din Ungaria, prin aceea, că a primit forțe atât materiale, cât mai mult intelectuale din toate părțile Europei, prin îngrămădirea de materii revoluționare, a câștigat o însemnată importanță *politică*, ea e totuși numai în o parte a mijloacelor ei, și poate că tocmai în scopurile cele mai îndepărtate, de natură *politică*. În originea ei însă, în simpatiile și antipatiile diferitelor părți naționale ale țării proprii, în mijloacele principale, și lucru principal, în actuala ei înstăpânire, în scopurile ei cele mai apropiate și în urmările ei, revoluția e eminentă *națională-maghiară*. S'ar pute spune, că ajutorarea și eventualele urmări îndepărtate ale rebeliunii acesteia sînt de natură politică; trecutul ei însă, prezentul și viitorul apropiat, au un caracter curat național-maghiar. Elementul maghiar a proiectat revoluțiunea aceasta și elementul maghiar o esecută; e stăpînită de elementul maghiar, și declaratul scop mai apropiat al acestei revoluțiuni este constituirea unei monarhii exclusiv *maghiare-naționale*, independentă de Austria.

Și stau în luptă, de o parte înverșunatul și pe toate naționalitățile în sine consumătorul, subjugătorul *maghiarism*, de altă parte marele principiu nivelator al egalei îndreptățiri, proclamat din partea Austriei. Și întrebăm, când și unde au spriginit vechii conservativi ai Ungariei acest principiu al egalei îndreptățiri cu privire la popoarele nemaghiare? După știința și conștiința noastră răspunsul nu poate fi altul decât: „nici-cînd, nicăiri!“

— „Nu există în Ungaria decât numai o națiune (magyar nemzet)“, a fost din capul locului lozincă, atât a partidului acum spart, cât și a lui Kossuth. Și luptă și astăzi pentru ideea aceasta

exclusiv maghiară, subjugătoare de naționalități, — Kossuth cu spada pe șesurile Ungariei, și așa numiții vechi-conservativi, ca comisarii regești ai Ungariei prin suprimarea spiritului anti-maghiar, ca publiciști prin seducerea opiniei publice, ca persoane cu intrare la curte, în fine, prin împedecarea operațiunilor militare din partea trupelor împărătești, pretutindenea cu cuvântul, cu condeiul, cu intrigi, cu calumniari, numai pentru a împedeca intenționata emancipare a numeroaselor popoare cu sentimente bune ale Ungariei și pentru a menține și pentru mai departe pe seama Maghiarilor influența politică pe care o aveau înainte de Martie.

Și partidul acesta, care așa zicând nu e partid, vrea să se mai jireze după premisele acestea de partid amical pentru Austria, bine înțeles, pentru Austria de acum, egal îndreptățită! Înainte de Martie anul trecut putea fi încă acceptat lucrul acesta, într'un anumit sens, dar' astăzi nu mai pot astfel de partide să numească a lor o Austrie egal îndreptățitoare, tot atât de puțin cum nici aceasta Austrie nu poate considera astfel de partide, cari luptă în contra egalei îndreptățiri a naționalităților, prin urmare în contra principiului de viață proprie, dacă ține cumva la binele seu propriu, — de *aliate ale sale*.

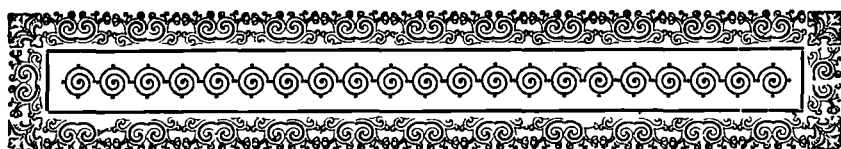
Ce să atinge dealtcum de imputarea imposibilității de a fi executat în Ungaria marele principiu de stat austriac, recunoaștem, că executarea nu e lipsită de greutate; dar' totuși pentru aceea nu e imposibilă. Ori-care principiu nou și mare de stat vrea să fie introdus cu greutate. De ce nu tot așa și nemuritorul principiu al egalei îndreptățiri, care cuprinde în sine întregul viitor al Austriei? Dar' vecinica dreptate, exprimată în principiul acesta și marele scop de stat al unității și al pacificei viețuiri lângă olaltă a diferitelor popoare în Austria, va fi vrednic de mica osteneală, căreia va trebui să se supună cei în drept. *Fiat justitia, pereat mundus!*

Nu mai mult domnie unilaterală, ci perfectă și justă executare a egalității între diferitele popoare, asta e marea misiune a Austriei! Și ea e mai înălțătoare într'adevăr, mai nobilă și mai creștinească, decât misiunea ori-cărui alt stat din vechiul continent.

Dee cerul să străbată cei în drept cât mai adânc în misiunea aceasta curat umanitară. Dee cerul să o rezolveze și în realitate așa cum a decretat-o Ferdinand cel bun, condus de înăscutul seu sentiment de drept și de neperitorul proverb al tatălui seu: »*Justitia regnorum fundamentum*«. Pentru-că podul pentru trecerea îndărăt la vechiul principiu de guvernare 'l-au rupt apele memorabilului Martie din

anul trecut, și Austria stă sau cade astăzi esecutând în mod perfect noul principiu, cuprins în egala îndreptățire a diferitelor popoare. Viena, 26 Aprilie 1849. *Andrieu Șaguna* m. p., episcop și reprezentant al națiunii române, *Ambros Vraniczany* m. p., *Ivan Kukuljevici* m. p., *Fan Oninovici* m. p., *I. Mazuranici* m. p., deputați din Croația, *Dr. Iosef Kozacsek* m. p., *M. M. Hodza* m. p., *Iosef Hurban* m. p., *Lud. Stur* m. p., delegați ai Slovacilor^a. —

Ursoriul națiunei române.

Nu toți Maghiarii erau de o părere cu *Kossuth*, ci mai esista o mică fracțiune și din partidul așa numit al vechilor conservativi, care însă din punct de vedere maghiar nu era cu nimic mai bun pentru naționalitățile nemaghiare din Ungaria decât partidul radical și acum puternic al lui *Kossuth*.

Era chiar mai periculos, pentru-că, bucurându-se de încredere și de puțină trecere la curte, și ocupând posturile de frunte, cu menițiunea de-a informa coroana despre situația politică din țeară, nu înceta de a atenua faptele lui *Kossuth* și a ponegri și a acusa naționalitățile nemaghiare, în special pe *Români*, cu lipsă de sinceritate în alipirea lor de tron.

Mai erau purtate intrigile Maghiarilor în contra Românilor și pe tema, că nu au inteligență suficientă pentru purtarea afacerilor publice, și astfel, — accentuau ei și în presă și cu graiu viu, — o autonomie separată pe seama poporului român, așa cum a cerut delegațiunea Românilor, ar fi curată nefericire pentru însuși poporul român, dar' și pentru monarchie.

Guvernul austriac își alesese trei membri din delegațiunea română, cu cari trata în chestia națională; anume: pe *Petru Mocsonyi*, *Petru Cermena* și *Ioan Dobran*, tot oameni cu mare tragere de inimă pentru cauza pe care o reprezentau, cari țineau dese întruniri și cu ceilalți membri ai delegațiunii române. Resultatul acestor întruniri a fost ursoriul înaintat Monarchului la 26 Iunie din partea numiților trei bărbați de încredere.

Ursoriul e datat din Viena și sună astfel:

»*Maiestate!* Precum viteaza națiune a Croaților, provocată de generalul ei ban, care, prevăzând încă de demult scopul lucrărilor Maghiarilor, scos la iveală în 14 Aprilie fără nici o sfială, — își

urma cu neoboseală drumul început în contra lor, pe lângă toate pedecile ce 'i-se puseră; precum inimoșii Sârbi, conduși de patriarcul lor cel cu credință supus casei împărătești, și încuragiați prin făgăduința că li-se va recunoaște voevodatul sârbesc: așa și Românii, deși n'au avut vre-un om mare de națiunea lor în frunte, care să-'i fi încurajat prin cuvântul seu, ci mișcați numai de credința înăscută către augusta dinastie, s'au sculat spre stângerea flacării rebeliunii, încă înainte de a fi chemate popoarele credincioase, prin manifestul din 3 Octomvrie 1848, spre a combate revolta maghiară, și în rîvna lor aprinsă în contra gonitorilor dinastiei, au suferit dela acestia chinuri și necasuri înfiorătoare, cari fură cu atâta mai dureroase, cu cât împotrivorii lucrărilor maghiare erau priviți drept rebeli înaintea eșirei manifestului din 3 Octomvrie.

Manifestul pomenit aprobă în sfîrșit (deși indirect) ceea-ce făcuseră Românii pentru dreapta cauză, și aprobarea aceasta a fost un balsam vîrsat pe multele rane, pricinuite de oastea bine înarmată a Maghiarilor în națiunea română, care să aruncă fără arme în brațele morții pentru împăratul ei, și o încurajă spre o luptă nouă și spre jertfe noue. Însă ceea-ce umple de bucurie pe Românii ce să aruncă încă tot nearmați asupra bateriilor maghiare, după-ce mai multe sute de sate a lor să prefăcură în cenușă prin Maghiari, — fû manifestul din 2 Decemvrie 1848, dictat de simțul de dreptate al M. Tale, care dai drepturi asemenea de mari tuturor popoarelor din întreaga monarchie, în urmarea căruia Românii își arătară dorințele prin deputațiunea, trimisă pe căile ce erau atunci cu putință, spre a aduce omagiul națiunii cu privilegiul suirei pe tron a M. Tale, prin care să făgăduia binecuvîntare tuturor popoarelor din întregul stat austriac, dorințe, fără a căror împlinire națiunea română nu credea că va sta pe aceeași treaptă de drepturi cu celelalte națiuni din monarchie. Dorințele națiunii române să subșternură M. Tale în 25 Februarie a. c. prin numita deputațiune într'o petițiune alăturată aici, cu deplina încredere, că 'i-se va da în scurt timp o rezoluțiune favorabilă, corîspunzătoare principiului egalității de drept, pronunțat în înaltul manifest din 2 Decemvrie 1848. În locul acesteia urmă însă constituția octroată de M. Ta în 4 Martie a. c., din care Românii vîd cu durere, că deși M. Ta le-ai recunoscut meritele în 25 Februarie a. c. în constituția octroată nu li-se pomenește nici numele, și ei, în urmarea acelei constituțiuni, rămînînd și de aci înainte subordonați Maghiarilor, nu numai că nu vin puși pe o asemenea treaptă de drepturi cu

popoarele cari după constituție formează țeri ereditare, deosebite, ci încă, împărțindu-se între țerile Ungaria, Ardeal și Bucovina, se lipsesc de folosul de a fi împreună, care li-s'a dat prin art. 7. anul 1848 al dietei ungurești, întărit de M. Sa fostul împărat Ferdinand, și așa se slăbesc încă și mai tare și devin pradă răsbunării Maghiarilor, a căror ură au atras-o asupra lor prin luptele pentru tronul M. Tale.

Nimica n'ar fi fost mai natural, decât ca Români, după-ce au văzut cuprinsul constituțiunii aceleia, să se oprească dela tot felul de ostilități în contra celor-ce, ori-cum, învingători sau învinși, sânt destinați ca să le fie domni, pentru a nu le mai întărita răsbunarea asupra lor. Însă Români, în credința și alipirea lor înăscută cătră M. Ta și augusta casă domnitoare, continuară răsboiul spre stricăciunea lor proprie întru apărarea tronului, și cu toate-că se văzură de nou înșelați în speranțele lor, căutară mângăere în misiunea noastră celor mai jos însemnați, cari prin sentimentele dovedite cu nespuse jertfe, am meritat încrederea guvernului și sântem poftiți de ministerul M. Tale să descoperim dorințele și trebuințele națiunii române, așteptând dela noi să-i scăpăm de pata pusă pe ei. căci ved, că pe lângă toată credința cătră M. Ta, pe lângă toate suferințele pentru ținerea la tron și la monarhia întreagă. pe lângă toată vitejia dovedită întru apărarea tronului : sânt socotiți ca mai puțin vrednici înaintea popoarelor Europei de a se bucura de drepturi egale, date de cătră M. Ta tuturor popoarelor din întregul stat austriac prin manifestul din 2 Decemvrie 1848, zicem, mai puțin vrednici decât aceia, cari s'au pus cu toate puterile să răstoarne tronul M. Tale.

Subsemnații își țin de datorie, că după-ce au propus ministerului M. Tale cauza Românilor, să se îndrepteze cătră M. Ta cu umilita rugare, să binevoești a da rezoluțiune la petițiunea credincioasei națiuni române, precum te-ai îndurat a răspunde la 25 Febr. a. c. deputațiunii române, anume, că după-ce o vei lua în desbatere amănunțită, o vei rezolva în cel mai scurt timp, spre mulțumirea națiunii, adecă în înțelesul egalității de drept, date prin manifestul din 2 Decemvrie 1848.

Cei-ce rămânem cu cea mai adâncă plecăciune, *Viena*, 26 Iunie n. 1849. Ai M. Tale, credincioși supuși: *Petru Mocsonyi* de Foeni, proprietar, m. p., *Petru Cernicna*, căpit. cetății Timișoara, m. p., *Ioan Dobran*, agent de curte, m. p.; bărbați de încredere ai națiunii române⁴.

Împăratul a dat Românilor următorul răspuns:

„Primesc cu mulțumire dela d-voastră asigurările de credință și supunere cătră mine. Grelele cercări, aduse de rășboiul civil peste nenorocii vostri conaționali, merită întreaga compătimire și grațitudine din partea împăratului vostru.

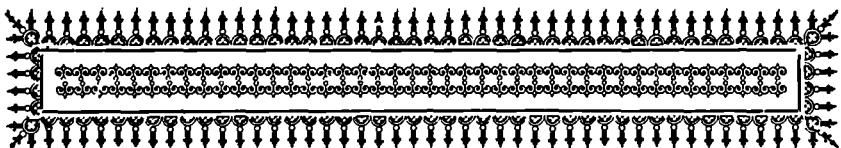
Constituția împărăției *garantează Românilor asemenea drepturi și asemenea valoare ca tuturor celorlalte popoare din împărăția mea*. Guvernul meu va nisui să se valoreze acest principiu cu ajutorul de *instituțiuni organice, amăsurat trebuințelor adevărate ale acestui popor*, consunătoare cu unitatea monarhiei.

Contez la aceea, că toți Românii patrioți adevărați vor coopera la aceasta, cu înțelepciune și cu bun cumpăt. *În înțelesul acesta am dat consilierilor mei ordinile cuvenite*. Vă asigurerez despre grația mea“.

Earăși un răspuns, destul de frumos și — încurajator!

Petițiune în favorul celor arestați.

Succesele pe cari le-a avut generalul *Bem* în Ardeal au făcut, ca trupele împărătești să se retragă în România; și în situația critică în cari se aflau, au trecut cu ele și unii dintre inteligenții români, chiar dintre conducători, crezând că în România vor fi bine primiți și bine ocrotiți. Dar' tocmai din contră, au fost urmăriți, persecutați, și chiar arestați din partea guvernului român.

Delegațiunea română, aflătoare la Viena, informată fiind despre suferințele și necazurile oamenilor noștri trecuți în România, a adresat guvernului austriac rugarea, să facă pașii necesari pentru eliberarea membrilor din comitetul național și a altor Români, arestați fără motiv în Țeara-Românească, unde trecuseră numai pentru a scăpa de moartea sigură de acasă.

Rugarea a avut rezultatul dorit, fiindcă Românii, puși în libertate în principatele de peste munți, au început rînd pe rînd să vină înderăt acasă. *Simeon Bărnuțiu*, președintele comitetului național de pacificare, scăpând și el din robia în care ajunsese în Țeara-Românească, a plecat, nu acasă, ci pe la Triest, pe mare, la Viena, pentru-~~ca~~ să iee parte activă la lucrările delegațiunii române.

Petițiunea adresată guvernului în chestia intervenirei, — ca cei arestați în principatele române să fie puși în libertate, era următoarea:

„Înalt minister împărătesc regesc! Necuviințele Maghiarilor au pus încă în primăvara anului trecut toate națiunile, cari se aflau sub coroana ungară de odinioară, în cea mai mare confusiune, prin aceea, că cu false prefăcătorii promiteau o afirmativă libertate, sub ce însă Maghiarii înțelegeau răsturnarea monarhiei austriace.

În Ardeal, între Români, au fost tinerii de o educațiune mai înaltă, advocații, profesorii, preoții, aceia, cari au înțeles tendențele

acestei afirmative libertăți maghiare, și ei au făcut ântâiu atent poporul român asupra lor, instruindu-’l să rămână în neclintita sa credință și alipire cătră împăratul și monarchia austriacă. Și roadele au fost atât de bune, încât Românii, chiar și atunci, când sub domnia de groază a Maghiarilor au fost bătuți și masacrați cu ajutorul trupelor împărătești, strigau în ciuda tiranilor câte un *să trăească* adoratului lor monarch. Ear’ când Maghiarii, în Octomvrie, atât în Ungaria cât și în Ardeal, au intrat în revoluțiune formală, tocmai acești tineri români cu educațiune superioară au fost aceia, cari au îndemnat poporul să pună mâna pe arme, sub conducerea miliției imperiale, pentru a se opune rebeliunii maghiare. Ei au fost aceia, cari au dat trupelor împărătești 4000 de recruți spre completarea regimentelor de infanterie, ei au fost aceia cari au organizat gloatele în contra inamicului ce ataca din toate părțile, cu al căror ajutor apoi, până pe la mijlocul lui Noemvrie întreaga țeară a fost curățită de rebeli.

Înarmarea insuficientă, pentru-că poporul lupta numai cu lănci și cu coase, — și preputerea hordelor puternice maghiare intrate din Ungaria sub *Bem*, comandantul rebelilor, au dat în cele trei luni dintâiu ale anului acestuia o întorsătură nefericită lucrurilor în Ardeal, ear’ trupele împărătești s’au văzut necesitate să părăsească țeara.

Cu ocasiunea acestei catastrofe nefericite s’au refugiat din calea inamicului și acei tineri români, plini de merite, trecând în învecinatul principat al Valachiei. Dar’ acolo, în loc să găsească loc de scutire, au fost arestați din partea guvernului de acolo, sub diferite pretexte vane, unii din ei puși fiind sub pază, alții chiar și în fere, precum: canonicul Tim. *Cipariu*, preotul Sava *Popovici*, avocatul Servian *Popovici*, Ioan *Brote*, Simeon *Bărnufiu*, Aron *Florian*, George *Roman*, Ioan *Puian*, Emilian *Kertész*, David *Almășan*, Ioan *Codru*, și alții mai mulți, ale căror nume nu ne sânt încă cunoscute.

Înalt minister! Acești frați nefericiți ai noștri, fac parte din acei Români, cari pentru inteligența și pentru credința lor probată față de monarch să bucură de încrederea, atât a înaltei comande militare împăr. reg. din Ardeal, cât și a întregii națiuni române. Ei au adus, cu pericolul vieții proprii, cele mai mari jertfe pentru integritatea monarchiei, parte ca conducători ai credinciosului popor, parte ca funcționari și comisari numiți din partea generalului comandant de trupe, și au dat dovezi în fapte despre alipirea lor cătră dinastia austriacă. Acum însă, după-ce au trebuit să părăsească nefericita lor patrie, ’i-a atins o soarte, care stă fără păreche în istorie. Sânt siliți,

pe teritor ospital, în contra celui mai sfânt drept internațional, să sufere miseria ce nu se poate exprima, de-a fi ținută în robie din partea unui guvern, care nu stă în nici un raport de dușmănie cu guvernul nostru. Ba li-s'a detras și posibilitatea de a se informa asupra familiei lor, rămase în miserie. N'au nici o știre despre raporturile de acasă. Noi însă le cunoaștem, durere, și trebuie să regretăm dureroasa împrejurare, că cei mai mulți dintre ei au pierdut tot ce aveau, ear' neamurile lor au căzut jertfe nevinovate în mâinile rebelilor, având să plătească neclintita credință cătră preainalta dinastie, sau cu moartea, sau cu sclăvia și munca silnică în serviciul rebelilor.

Miseria în care se află acești nefericiți frați ai noștri, e pentru ei cu atât mai simțitoare, încât ei știu cu positivitate, că ei și națiunea lor au făcut tot ce le-a stat în putință pentru-ca monarhia să fie conservată în integritate. Ar fi o alinare de durere pentru ei, dacă ar pute să primească știrea, că frații lor încorporați la trupele împăr. reg. sânt și acuma bravi în zelul lor pentru cauza cea bună, și că acei frați ai lor, cari sânt încă liberi în Ardeal, se apropie și acuma de inimic și caută să-l nimicească.

Această alinare de nemărginite dureri poate să le-o procure numai înaltul minister imperial regesc, prin cea mai grabnică eliberare a lor. Ne luăm deci libertatea a ruga cu cea mai mare supunere în numele nefericiților noștri frați pe înaltul minister, să binevoiască a face dispozițiunile necesare prin agenția imper. reg. din București, ca Românii arestați din partea guvernului valach să fie puși în libertate cât mai curând, ușurându-li-se reîntoarcerea în patrie, cu trupele împăr. reg.

În speranța sigură, că înaltul guvern va asculta justa și respectuoasa noastră rugare, rămânem cu deplină stimă, ai înaltului minister supuși servi: (Urmează subscrierile)⁴.

Cum am spus, rugarea a avut rezultatul dorit, pentru-că cei arestați în Țeara-Românească au fost puși în libertate, la intervenția guvernului austriac.

Al doilea ursoriu, adresat Monarchului.

Delegațiunea română a luat hotărîrea să mai solicite odată, dea-dreptul la monarchul, resolvarea petițiunilor, înaintate coroanei în numele poporului român din monarchie, și cu compunerea petițiunii a însărcinat pe *Ioan Maiorescu*, originar din Transilvania, dar' trecut și stabilit în Țeara-Românească.

Petițiunea aceasta, în care au fost răsturnate și spulberate îndeosebi insultele și calumniile aduse Românilor din parte maghiară, că n'ar avea inteligență destulă și destul de destoinică pentru a ocupa posturile de funcționari publici, și că tocmăi din acest motiv, independența și autonomia dată Românilor ar forma o calamitate pentru țeară și o nefericire pentru însuși poporul român, și în care s'a accentuat și motivat de nou necesitatea imperioasă, ca Românii din toate țările monarchiei să fie uniți într'un singur *corp politic național*, lucru pe care dealtecum nu mult mai înainte îl admiteau toate cercurile politice dela Viena și toți ministrii, a fost prezentată monarchului la *Schönbrun*, în 18 Iulie, din partea întregii delegațiuni, din care făcea acum parte și *Simeon Bărnuțiu*.

Împăratul a primit foarte afabil delegațiunea română și 'i-a răspuns următoarele:

» Voiu da imediat poruncă ministrilor mei, se rezolveze petițiunea d-voastre; și puteți fi încredințați, că pentru nașiunea română să va face tot ce va fi cu puțință . —

Petițiunea, care a provocat acest mulțumitor răspuns, avea următorul cuprins:

„Maiestate! Una dintre pricinile de căpetenie ale stării prea triste în care s'a aflat de sute de ani nașiunea întreagă română din monarchia austriacă este, că suferințele și necazurile ei nu s'au cercetat nici-odată de cătră bărbați din sînul ei, ci totdeauna de'alții,

și mai cu seamă de oameni, cari aveau mare interes de a împedeca înaintarea acestei împilate națiuni prin toate mijloacele ce le-a putut născoci mintea omenească, și cari totdeauna s'au silit din toate puterile să dea ansă la suspicionări prin răutăcioase clevetiri și să dea la o parte pe Românii cu adevărat loiali și apărători sinceri ai intereselor națiunii și ai împărăției întregi, cari au cutezat să-'și ridice glasul din când în când cătră înaltele locuri, pentru națiunea lor.

Maiestate! Spre cea mai mare a noastră durere vedem, că vechii nostri dușmani atacă și astăzi credința și alipirea cătră tron a celor mai meritați bărbați ai națiunii române, descriindu-'i ca pe niște oameni fără experiență și fără cunoștințe practice, numai pentru-ca să-'i nimicească cu totul în părerea înaltului minister, dacă cumva ar prinde loc ici-colea asemenea clevetiri, și ca după delăturarea lor să poată zice cu oare-care temei, deși numai aparent, că în sînul națiunii române nu se află bărbați practici și destoinici pentru direcătorii, cari să conlucre în spiritul înaltului guvern austriac la noua formațiune a întregii monarhii și la estinderea principiului egalei îndreptățiri și asupra națiunii române.

Împrejurarea aceasta e foarte semnificativa pentru națiunea română, tocmai acum, când prin locurile cucerite dela dușman este să se înceapă noua organizare. Căci deși organizarea aceasta va fi numai provisorie, totuși ea va servi de fundament la organizația definitivă. Nu trebuie trecută cu vederea nici întipărirea ce ne-o face începutul noii organizațiuni în inimile pline de așteptare ale credincioaselor popoare ale M. Tale, mai cu seamă ale celor-ce fură cercetate mai mult decât altele de turburările războiului civil.

De aceea, prea credincioasa și supusa delegațiune a națiunii române pășește de nou cu cea mai adâncă reverință în fața treptelor sfințitului tron al M. Tale, ca să-'și descopere grijea ce o neodihnește pentru viitor, și să aflu mângăere și mulțumire la inima M. Tale cea tinără și totodată părintește simțitoare.

Maiestate! Ce să atinge de pretinsa lipsă a bărbaților harnici din sînul națiunii noastre, cutezăm a face umilita observare, că pe lângă toată sistematica înapoiere ce au suferit-o peste tot cei mai harnici bărbați ai Românilor dela națiunile privilegiate, se află astăzi totuși o mulțime de Români, siliți într'adevăr să-'și tăinuească cugetele lor de adevărați Români, deși sînt binemerițați ca ori-și-care alții pentru credința și alipirea lor cătră augusta dinastie și întreaga monarhie, Români cari au împlinit direcătorii publice și despre

cari nu s'ă poate zice că n'au cunoștințe practice și n'au hărnicie, căci în acest cas, după sistemul celorlalte națiuni, aplicat față de Români, ar fi fost negreșit scoși din posturile lor.

Lângă acestia venim cu tot dreptul a număra pe acei învățați români, și înainte de toate pe binemeritul comitet de pacificare al națiunii române, împreună cu tot personalul seu, care la răsăritul monarhiei s'a pus în fruntea națiunii române în contra primejdiioaselor cugete ce le avea partida răsturnătoare a Maghiarilor și care, prin toate înfiorătoarele vifore ale pustiitorului războiu civil, așa a povățuit-o, și până astăzi o povățuește, încât pe lângă toate nemaipomenitele cruzimi întreprinse în contra ei, și pe lângă tot simțul de răsbunare, deșteptat prin acelea, s'a purtat cu foarte mare cumpătare și nu s'a demis la represalii, decât numai în nevoea cea mai mare.

Delegațiunea crede a avea tot dreptul de a spera, că răutăcioasele clevetiri și prepusuri ce le-a aruncat pisma și jalusia asupra acestor oameni binemeritați, vor amuți în fața faptelor săvârșite din partea acestora, pentru susținerea monarhiei. Căci, Maiestate! Dacă nici faptele strălucite unite cu mii de primejdii ale vieții și cu pierderea tuturor bunurilor pământeste, precum sânt faptele povățuitorilor Românilor din Ardeal, nu vor fi în stare să dea dovadă deplină despre cugetele și principiile oamenilor, atunci omul trebuie să despezere în punctul dreptății din lumea aceasta.

Cumcă oamenii acestia sânt destoinici a străbate raporturile, nu numai ale națiunii lor, dar' și ale întregii monarhii, tocmai așa cum înțelege înaltul guvern, au dovedit-o înșiși prin faptele netăgăduite. Încă înainte, dar' mai ales la congresul ce s'a ținut la Blaj în 15 Maiu a. t., au cunoscut ei scopurile Maghiarilor și interesele monarhiei mai bine decât chiar bărbații de stat, în a căror mână a fost depusă soarta monarhiei, după întâmplările dela Martie. Ei jurară atunci, împreună cu 40.000 de Români, că vor rămâne credincioși înaltei dinastii și întregii monarhii, pe moarte și viață, și acest jurământ îl ținură fără a-l vătéma, și în urmarea acestui jurământ nu recunoscură guvernul unguresc nici chiar atunci, când deoparte perduseră speranța în vre-un sprijin din partea înaltului guvern austriac, prin concesiunile și întăririle ce se deteră Maghiarilor, de altă parte văzură, că terorismul înfiorător al Maghiarilor începe a se descărca cu toată furia asupra capului celor părăsiți de toată lumea. Acești bărbați sânt destul de apți, și nime nu va pute spune nici într'un chip, că nu sânt destoinici spre a purta direcțorii publice.

Dacă au fost ei în stare să înduplece poporul român, — care a salutat ștergerea iobăgiei ca începutul fericirii sale materiale spre care el mai nainte înzădar năzuea, -- ca să aducă jertfe așa de nenumărate cum a adus, se-l poarte prin toate schimbăcioasele întâmplări ale pustitorului războiu civil, și să prețuească sentimentul seu de credință și alipire către împăratul seu așa, încât nu numai că nu s'a clătuit ca și alții, nici atunci chiar când eșind armata împărătească din țeară, s'a văzut singur, părăsit de toată lumea și atacat de dușman prin mijloacele cele mai amăgitoare și mai crâncene, ci s'a hotărât a lupta cu puterile cele mai din urmă, și așa a produs și produce încă fapte cu adevărat eroice: de bună seamă ei vor fi cu mult mai mult în stare a împlini și a purta direcțorii publice în înțelesul înaltului guvern, după-ce se va introduce mult dorita pace, cu atât mai vârtos, că probe de destoinicie au dat destule și în privința aceasta. După-ce adevă, comanda generală a poftit comitetul român să propună bărbați destoinici pentru împlinirea direcțiilor de districte și comitate prin locurile curățite de rebeli, s'a aflat că la Români nu este lipsă de bărbați harnici, ci chiar prisosință. Din contră, fiind poftiți Maghiarii să propună și ei oameni destoinici, au declarat, că ei n'au, fiindcă oamenii lor harnici toți se află în oastea rebelilor. Ear' Românii cari au fost puși în direcțiilor 'și-au împlinit direcțiile spre mulțumirea generală, atât a respectivului popor, cât și a înaltei comănduiri generale. La toată întâmplarea, meritele și destoinicia conducătorilor națiunii române din Ardeal, trebuie prețuite mai sus decât ale acelora, cari în zilele de primejdie se făcură nevăzuți de pe câmpul luptei, și cari după-ce 'și-au adus din vreme persoanele lor în siguranță, acum, când se poate prevedè sfârșitul rebeliunii, es eară la lumină, poartă pe buze fraze îngânfate, și nu se rușinează a micșora și a întuneca meritele altora.

Cu un cuvânt, în sînul națiunii române, peste tot locul, în Ardeal, în Banat, în Ungaria și în Bucovina, se află astăzi un număr destul de mare de bărbați calificați cu temeinicie, parte mare probați în direcțiilor publice, cari sînt harnici a fi întrebuințați la noua streformare și la reconstruirea monarhiei și a națiunii lor, și cari de bună seamă vor corespunde chemării lor spre deplina mulțumire a înaltei puteri centrale.

Maiestate! Mai este încă o împrejurare, care ne umple de grijă pentru viitorul națiunii noastre; adevă, în privința punctului celui mai însemnat din petițiunea noastră, care atinge *unirea tuturor*

Românilor din monarchia austriacă într'un singur corp național., n'am putut căpăta până astăzi nici o mângăetoare încredințare dela luminații ministri ai M. Tale, măcar că suntem în așteptare acum de mai multe luni. În memorandumul nostru din 5 Martie, prin care am tâlcuit ministerului M. Tale petițiunea noastră prea aplecată, înaintată în numele întregii națiuni, — ne-am înșirat temeiurile pe cari se razimă unirea aceea, temeiuri cari vorbesc pentru unire. Ne luăm îndrăsneala a te ruga cu cea mai adâncă supunere pe M. Ta, ca să te înduri a arunca încă odată părinteștii ochi ai M. Tale asupra deosebitei stări în care se află națiunea noastră și care o face mai cu seamă a simți neapărata trebuință a unirei tuturor Românilor din monarchie.

Maiestate! Starea în care se află națiunea română față cu celelalte conlocuitoare națiuni este de astfel, încât chiar de s'ar și da Românilor asemenea drepturi ca celorlalte națiuni, despre ce nimenea nu se îndoește, binefacerile drepturilor egale pentru ei vor fi în faptă neînsemnate dacă nu vor fi toți Românii din monarchie uniți într'un corp.

La națiunea română, care din toate drepturile convenite unei națiuni a fost scoasă de mai multe sute de ani, trebuie ridicate toate din nou, lucru ce se va face cu atât mai greu, cu cât tot pământul locuit de Români, și în el numai satele locuite de Români, sânt pustiite cu totul. Națiunile împreună locuitoare, au astăzi toate elementele ce se cer la o stare politică neatirnată. Aceste națiuni privilegiate de mai multe sute de ani, mai cu seamă în paguba Românilor, prin numărul mare al familiilor lor de frunte, bogate, și prin urmare puternice, prin numărul mai mare de bărbați inzestrați cu cultură birocratică, prin poporațiunea lor mai mare în cetăți, prin înfloritoarele lor așezăminte publice de învățatură, de creștere, și alte institute, prin fundațiunile lor, prin fondurile lor bine elocote, menite spre scopuri publice, și prin alte foloase materiale, — aceste națiuni deci, împreună locuitoare, inzestrate astăzi cu pomenitele mijloace, vor esercia și de aci încolo o supremație asupra națiunii române, așa, că națiunea română peste puțin timp ear' va trebui să vină supusă vechilor ei dușmani, și să cază în starea ticăloasă de mai nainte. Ce jale ar fi pentru Români, când s'ar vedea earăși supuși impilatorilor lor celor vechi, prin urmare supuși — *rebelilor!* Și aceasta, Maiestate! *să va întâmpla negreșit, dacă națiunea română, care în pământul locuit de dînsa este mai compactă decât toate celelalte, va rămâne totuși tăeată și despărțită în mai multe feri.*

Această tăcere și despărțire, care însemnează mai tot una cu derăpânarea națiunii române pe încet, — nu poate fi folositoare monarhiei austriace, ci din contră, este primejdioasă, pentru-că prin despărțirea Românilor numai națiunea aceea câștigă în putere, care astăzi se luptă să răstoarne monarhia și care nu după mult timp poate să înceapă de nou jalnica dramă de astăzi.

Noi avem deplină cunoștință de principiile tuturor partidelor aparținătoare acestei națiuni rătăcite. Toate au unul și același scop, de a întări maghiarismul prin derăpânarea celorlalte națiuni și de a ridica o împărăție ungurească, la care lucrează ele de sute de ani, — și se deosebesc numai în convingerea despre timpul trebuincios la executarea planului lor, și în mijloacele ce corăspund acestei convingeri. Prin învingerea partidei republicane, nu e învins nici-decum maghiarismul separatistic, cu atât mai puțin, că el nu e fătul natural al partidei democratice maghiare, ci e născut în sînul aristocrației maghiare, e crescut sub îngrijirea aristocraților și e reprezentat pretutindenea prin capitalele lor. Și nu trebuie trecută cu vederea împrejurarea, că învingerile republicei maghiare vor servi numai de alimentație mândriei acestei națiuni, ear' mai cu seamă a generațiilor următoare. Așadar' cu cât se va întări și se va consolida mai tare națiunea română, cu atât mai puternică stavilă va pute ea pune în contra poftelor maghiare, de vreme-ce națiunea română, cu toate-că a fost totdeauna sistematic asuprită, n'a călcat nici-odată credința către înalta casă domnitoare, ci totdeauna a dovedit-o cu fapta.

Maiestate! Mântuirea națiunii române, condițiunea desvoltării ei de sine, a ridicării și a existenței ei ca națiune, precum și împlinirea chemării ei în interesul monarhiei întregi, prin urmare, practica punere în lucrare a principiului egalității de drept față de națiunea română, într'adevăr nu stă în desbinarea ei, ci numai și numai în împreunarea tuturor Românilor din monarhia austriacă într'un singur corp, în înțelesul §-lui 4 din constituțiunea imperială, cu declararea pământului locuit de națiunea română de *țeară ereditară* (Kronland).

Maiestate! Națiunea română, după atâtea jertfe, aduse cu toată voea pentru tronul M. Tale și după atâtea strălucite dovezi de credință și alipire, socotește că are drept a aștepta, ca la noua formațiune a întregului stat să se iee în considerare starea ei descrisă mai sus. Paragraful 5 din constituția ce M. Ta te-ai îndurat a o da popoarelor din Austria asigură fiecărei națiuni dreptul inviolabil de a-și conserva naționalitatea. Acest drept va fi literă moartă pentru Români,

dacă nu se vor uni toți într'un singur corp național față cu celelalte națiuni conlocuitoare, corp cu totul independent, atât cu privire la administrație cât și la legislativă. În puterea acestui drept garantat de M. Ta, apelăm la iubirea de dreptate a M. Tale, și ne rugăm cu cea mai adâncă supunere, în numele națiunii, ca să nu-'i detrage singurul mijloc al păstrării naționalității sale. Îndură-te, Maiestate! a împodobi renumita coroană a glorioasei case habsburgice cu ridicarea la rangul ce 'i-se cuvine a unei națiuni. născută din strămoși mari, nesocotită de multe sute de ani, dar' totuși acestei case pururea neclintit credincioasă, înzestrată cu nobile însușiri și plină de viitor.

Subșternând deputațiunea, preaumilită M. Tale, cu cea mai adâncă reverință aceasta prea aplecată rugăciune, își reînțește în numele națiunii române sentimentele de credință neclintită și de alipire cătră tronul M. Tale, și se roagă totodată pentru o grabnică rezoluțiune la petițiunea din 25 Februarie a. c. *Viena*, 18 Iulie 1849. Ai M. Tale credincioși supuși. (Urmează subscrierile)“.

Răspunsul lui Bach și replica Românilor.

Întâmplarea a voit, ca tocmai în ziua prezentării delegațiunii române la palat, pentru a înainta monarhului o nouă *petițiune* a națiunii române, guvernul să inmanueze episcopului *Saguna* răspunsul seu la petițiunea de mai nainte a Românilor.

Răspunsul guvernului, provăzut cu subscrierea ministrului *Bach*, suna astfel:

— „Nrul 1382/M. I. Viena, 18 Iulie 1849. Reverendisime Domnule Episcop! Maiestatea Sa a predat consiliului de ministri, spre cuvenită rezolvire, petițiunea înaintată din partea preanonrat Archieriei Voastre, în unire cu mai mulți bărbați ai națiunei române, cari s’au făcut echoul dorințelor Românilor din monarchia austriacă.

Consiliul de ministri nu a întrelăsat a precumpeni cu cea mai mare băgare de seamă comunicările ce ating cele mai importante interese ale Românilor, a crezut însă, că pe lângă aceasta e dator a ține în vedere și raporturile din întregul imperiu, din punctul de vedere al noiei legi fundamentale de stat (constituție).

Consiliul de ministri, în numele căruia am onoarea a face Archieriei Voastre comunicarea presentă, crede a fi de accentuat nainte de toate, că dela compunerea atinsei petițiuni, punctul de vedere cuprins în ea s’a schimbat în mod esențial, prin constituția acordată din partea M. Sale popoarelor sale, căci prin constituție s’a dat poziției de drept a Românilor, locuitori în mai multe țeri de coroană ale imperiului, un punct stabil de direcțiune.

Cea mai esențială pretensiune de egală îndreptățire a naționalității române, cu toate celelalte seminții din monarchie, *e acordată în constituțiune*. Românii sânt ridicăți la egală valoare și la egale drepturi cu celelalte națiuni, și prin aceasta garantată le este egala desvoltare a naționalității lor, precum și participarea la instituțiunile

libere comune, acordate tuturor popoarelor din imperiu, între marginile precisate în constituție pe seama țărilor singuratice

Instituțiunile acestea, cu a căror creare și dezvoltare organică, guvernul M. Sale se ocupă cu cel mai mare zel, vor deschide și pe seama Românilor un nou drum pe seama neîmpedecatei dezvoltări și progresării a naționalității lor, pe terenul vieții de stat și comunale. pe terenul bisericesc și școlar, și problema principală a guvernului M. Sale va fi, că la reocuparea și reorganizarea părților teritoriale locuite de Români, să prefacă în realitate promisiunile date și să pună neamul românesc în folosința faptică a egalei îndreptățiri naționale.

La Români e rîndul să sprijinească cu încredere și prevenire dispozițiile guvernului, ușurându-și cu cooperare precumpănită și înțeleaptă rezolvirea acestei probleme atât de grea. Ear' bărbații, cari posed încrederea conaționalilor lor, sînt eminentemente chemați să-și convingă pe acestia, că poporul român își poate afla garanția adevărată pentru neștirbita realizare a dezvoltării sale naționale, acordată și din simțul de dreptate, și din grația M. Sale, numai în alipirea strînsă și sinceră către guvern, și guvernul M. Sale va fi mulțumitor acestor bărbați, dacă vor face întrebuițare de influența lor în sensul acesta și se vor sili să lățească în popor, *deodată cu conștiința națională redeșteptată*. și noțiunea corectă despre legăturile sale cu monarhia și despre raporturile ce le are cu celelalte națiuni conlocuitoare.

Primiți Archieria Voastră asigurarea deplinei mele considerațiuni.

Bach m. p.⁴

Natural, că pe Români nu 'i-a mulțumit răspunsul acesta. Și cu toate-că se mîngăiau cu faptul, că răspunsul a fost formulat înainte de a se preda Monarchului noua petițiune și înainte de-a fi dat Monarchul Românilor asigurările și promisiunile făcute, prin urmare nu putea fi considerat ca răspunsul pus Românilor în vedere din partea Monarchului, — s'au decis totuși să înainteze guvernului o *replică* lămuritoare. Cu compunerea actului important a fost însărcinat din partea episcopului Șaguna naționalistul *Petru Mocsonyi*. Replica poartă datul de *30 Iulie*, ziua în care a fost înaintată guvernului, și sună după-cum urmează:

— „Înalt minister! În stimatul rescript al domnului ministru de justiție și locțiitor al ministrului de interne, adresat la 18 Iulie a. c. presidentului delegațiunii române, — subscribului episcop din Ardeal al bisericeii orientale, — se comunică subscrișilor, în numele consiliului de ministri, că poziția luată de noi în petițiunea adresată la

25 Februarie a. c. cu cea mai mare supunere M. Sale a suferit schimbare esențială prin constituția dată în 4 Martie a. c. și că Românilor li-s'a dat prin constituția acordată egală îndreptățire, întru cât li-s'a asigurat valoare egală, drepturi egale, egală dezvoltare pe seama naționalității lor, și participare la toate instituțiunile libere, comune cu celelalte popoare ale monarhiei, între limitele determinate din partea constituției împărăției.

Dar' fiindcă subscrisa delegațiune e convinsă, că națiunii române, ca națiune, nu-'i sînt acordate prin constituția din 4 Martie drepturi egale cu ale celorlalte națiuni din imperiu, și tocmai cele mai esențiale nu-'i sînt acordate; și fiindcă deoparte se teme, că părerea înaltului minister, exprimată în rescriptul sus laudat al dlui ministru, va servi de cinosură la rezolvarea definitivă, cu dor așteptată, a petițiunii națiunii române. Înaintată cu deplină supunere M. Sale la 25 Febr. a. c., de altă parte trage nădejde, că înaltul minister, convingându-se din prezenta umilită reprezentațiune a noastră despre justele pretensiuni ale națiunii române, le va avea în considerare la rezolvarea amintitei petițiuni din 25 Februarie a. c. precum și a aceloră, pe cari subscrisa delegațiune a avut onoarea să le înmanueze M. Sale în 12 Martie și în 18 Iulie a. c. și va propune M. Sale acordarea drepturilor esențiale, acordate în constituția împărăției chiar și popoarelor aflătoare în rebeliune, și numai credincioasei și pentru monarhul seu și pentru egala îndreptățire luptătoarei națiuni române încă neacordate: își ține de datorință subscrisa delegațiune, amăsurat înșărcinării date ei din partea națiunii române, să atragă atențiunea înaltului minister asupra împrejurării, că:

pe când Sașilor din Ardeal, cari abia numără două sute mii de suflete, li-s'a dat mână de ajutor și li-s'a acordat prin încuviințare preainaltă, în urma unui patent imperial din 21 Decembrie 1848, împlinirea dorinței de a fi supuși în mod direct coroanei, de a avea legătură strînsă cu monarhia, și în consecință de a fi legate în mod direct autoritățile centrale naționale săsești cu ministerul responsabil, precum și de a fi reprezentată națiunea sasă prin deputați proprii în dieta generală, — ca dorință, care corăspunde voinței preainalte a M. Sale de a vedă reedificat statul pe baza egalității de drept și a liberei autonomii a popoarelor, — în urmarea cărui fapt, în §. 74 din constituția împărăției, edată la 4 Martie, se și decretează în mod espres drepturile Sașilor, donându-li-se neatîrnare de toate celelalte țări de coroană, și acordându-li-se totodată și nealterata numire a fundului

regiu, locuit de cam 300.000 de Români, de »țeara Sașilor«, ear' prin aceasta asigurându-li-se supremația asupra Românilor locuitori acolo, asupra sorții cărora nu s'au luat dispozițiuni speciale;

pe când Sêrbilor, cari asemenea numără cam 200.000 de sufete, li-s'a asigurat voevodina, pe care li-s'a dat voe sê o unească cu altă țeară de coroană, — după consultarea deputaților acesteia, — pe baza §-lui 72 al constituției împărăției, și prin aceasta li-s'a croit poziție specială și separată de cătră celelalte națiuni, cu îndreptățirea, sê se poată unî cu o țeară de coroană care întrunește simpatiile Sêrbilor:

Națiunea română, care numără mai mult decât trei milioane de sufete, în urma esențialelor servicii prestate pe seama statului întreg, n'a putut sê o ducă până acolo, sê poată fi numită, în constituția împărăției, ca parte a acestei întregi monarchii, apêrate din partea ei cu perderea a patrusute de sate incendiate și a patruzeci de mii oameni morți, ci a dispărut în numirea generală a țerii locuite de ea. Națiunea aceasta, zicem, cu toate-că dorințele ei, și între acestea special cererea de-a fi unită într'o națiune independentă și strîns legată de Austria, cu dreptul ce-'l au celelalte popoare de-a se întruni în adunare proprie națională, au fost așternute M. Sale prin subscrisa deputațiune, cu știrea înalt. minister, încă în 25 Februarie a. c. prin urmare, înainte de-a fi edată constituția împărăției; cu toate-că M. Sa a declarat în patenta dată în 21 Decemvrie 1848 Sașilor din Ardeal, că astfel de dorințe corêspund voinței prea înalte de-a se reconstrui statul pe baza egalei îndreptățiri și a liberei autonomii a popoarelor, și sînt bine primite; cu toate-că, în fine, precum tuturor celorlalte națiuni, așa și ei, națiunii române, prin manifestul din 2 Decemvrie 1848 'i-s'au acordat drepturi egale cu celelalte națiuni: nu numai că n'a primit dreptul acordat Croaților, Cehilor, Polonilor, și chiar și rebelilor Maghiari, de-a se întruni în adunare proprie națională, ci cu desconsiderarea art. de lege 7 al dietei din Pojon, despre unirea Românilor din Ardeal cu cei din Ungaria, — lege sancționată de M. Sa împêratul Ferdinand, — a fost împărțită în diferite țeri de coroană, fără îndreptățirea acordată Sêrbilor de-a se unî cu o țeară afină de coroană, astfel, că nu pot Români sê se valoreze nici unde, și anume, cu atât mai puțin, că punênd casul, că în dietele din Ungaria s'ar introduce poate limba maghiară (ceea-ce natural că ar fi în contra principiului sus lăudat al egalei îndreptățiri ce trebuie acordată tuturor popoarelor în adevêratul sens al cuvên-

tului); în cazul acesta Românii din Banat și de peste Murăș, despărțiți de câtră frații lor din Ardeal, vor trebui să rămână lipiți de Ungaria, ear' în dietele acestea să se reprezente, nu prin oameni cari posed încrederea lor, ci să-și încredințeze reprezentarea în dietă a celor mai sfinte interese ale lor oamenilor cari cunosc limba maghiară, fiind siliți să lase în grija întemplerii, dacă astfel de reprezentanți, chiar Români fiind, cari 'și-au însușit cunoașterea limbei maghiare poate din afecțiune pentru ea, cu neglijarea limbei proprii, vor apăra interesele naționalității române, sau le vor trada, de dragul celor maghiare?

Dar' abstrăgând chiar și dela acest rău, dacă Românii ar fi necesități să trimită reprezentanți la o dietă maghiară, învățarea, în cazul acesta necesară, a limbei maghiare, nedesvoltate, și insuficientă și pentru educarea școlarilor, ar împedeca în mare măsură dezvoltarea limbii proprii, și ar pune pedeci dezvoltării naționalității române, cu atât mai vârtos, că înaintarea ei treptată. care amăsuraț stimatului rescript al domnului ministru de justiție, ar fi să fie asigurată prin constituția împărăției, e imposibilă acolo, unde pe baza §-lui 35 din constituția imperială, în dieta compusă din diferite naționalități s'a dat dreptul de deciderere, nu numai în chestiuni culturale, de lucrări publice, de instituțiuni de caritate, ci și în afacerile comunale, ba chiar și bisericesti și școlare ale Românilor, acelora, cari parte cu condeiu, parte cu armele în mână, au dat dovezi surprinzătoare, chiar îngrozitoare, despre ura neîmpăcată, despre antipatia ce o au față de Români, pe când obiecționarea ce s'ar pute face, că cu privire la afacerile comunale, bisericesti și școlare, Românilor li-se compet aceleași drepturi ca și celorlalte națiuni cari fac parte din dietă, nu e la loc, pentru-că acolo. unde împrejurările mai favorabile ale buneistări le-ar permite aceasta, sânt împedecați din partea Maghiarilor, cari sânt în majoritate mare și cu mult mai puternici, ear' în Ardeal, unde ei ar fi în majoritate, în urma asupririlor seculare sânt foarte săraci, ear' censul asupritor, determinat în constituția imperială, va favorisa națiunile cari și până acuma se affau în favor pecuniar, și astfel, pentru ajungerea la adevărata eserciare a drepturilor lor, Românii n'ar avea în Ungaria nici un prospect, ear' în Ardeal prospecte foarte îndepărtate.

Dar' chiar dacă frânturile poporațiunii române din monarchia austriacă ar fi într'adevăr atât de tari în fiecare din țerile locuite de ele, încât să se poată opune unei națiuni ce o defavorisează și o

împedecă în dezvoltare, poate să fie oare intențiunea unui părintesc guvern aceea, ca acolo, unde nu pot fi ignorate dușmăniile, cari parte mai de demult, parte de acum există între națiuni, mai ales în urma actualului război civil, provocat de interesele dinastiei și ale monarhiei, să fie puse națiunile acestea astfel la olaltă, ca ele să se împedecă reciproc în dezvoltare?

Tragem la îndoială, că una ca aceasta s'ar putea întâmpla, fiindcă voința M. Sale, exprimată în patenta din 21 Decembrie 1848, dată Sașilor din Ardeal, care sună astfel: „a se reconstrui statul pe bazele unei libere determinări proprii din partea popoarelor“, ofere garanție sigură pentru contrarul, și fiindcă această determinare proprie nu poate fi imaginată astfel, că o națiune să decidă în afacerile celelalte, sau chiar să influențeze în mod ruinos asupra lor.

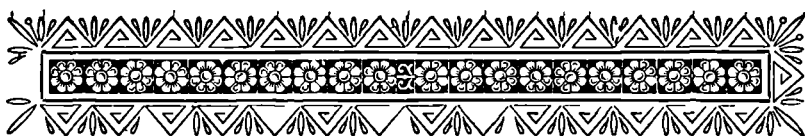
Fiindcă din toate cele înșirate, înaltul ministru s'a convins sigur, că națiunea română, departe de a avea drepturi egale cu celelalte națiuni, cari unite într'un întreg, au primit prin constituția imperială din 4 Martie a. c. îndreptățirea să-și reguleze afacerile lor naționale proprii, parte fără nici un amestec străin, parte în amestecare, lipsită de influență, cu câte o națiune slăbită prin dăruire, care poate-că trebuie să fie supusă de nou forței de limbă de mai înainte, — nu se poate lăuda nici cu aplicarea principiului de egală îndreptățire asupra ei, și în împrejurările acestea nu se poate bucura de favorurile înșirate în statutul rescript al domnului ministru de justiție, de a se valora în asemenea măsură și de a-și dezvolta în mod egal naționalitatea:

Ne rugăm, să binevoască înaltul ministru să esopereze prea grațios rezolvarea petițiilor noastre înaintate Maiestății Sale în 25 Februarie, în 12 Martie și 18 Iulie a. c. cu considerare la justetea dorințelor basate pe programul ministerial și pe manifestul prea înalt din 2 Decembrie 1848, precum și cu considerare la meritele în general recunoscute ale națiunii române, întru-cât adecă meritele pot să fie invocate pentru a sprigini o cerere dreaptă.

Cu stimă esemplară, am rămas, ai înaltului ministru devotați servi: (Urmează subscrierile)“.

Convențiunea româno-maghiară.

Câțiva membri ai emigrațiunii române se aflau în țeară la noi, parte în Ardeal parte în Ungaria, unde căutau să deie o astfel de direcțiune evenimentelor și o astfel de întorsătură mișcărilor, ca din ele să poată trage foloase bune și patria lor proprie, principatele române din vecinătatea noastră.

Cei mai activi dintre emigranții români erau: *Cesar Boliac*, care scoase și o foaie românească aici la noi, în scopul ajungerii la o înțelegere cu Ungurii și a legării unei alianțe cu ei, și *Nicolae Bălcescu*, care a tratat mult cu *Kossuth* și cu ceilalți politicieni de frunte ai Maghiarilor, în chestia împăcării Românilor cu Maghiarii.

Bălcescu primise asupra sa rolul de a face pe mijlocitorul între Unguri și Români; și după-ce auzise dela deputații români, cari făceau parte din conventul revoluționar dela Dobrițin, că și dorința acestora este a se lega pace grabnică între guvernul maghiar și legiunile române, ear' în scopul acesta au compus ei și un proiect de lege, despre recunoașterea și garantarea drepturilor națiunii române, — *Bălcescu*, care se afla în Dobrițin, le-a cerut acest proiect pentru a-'l presenta el guvernului maghiar.

Bălcescu a predat contelui *Battyáni* încă în Dobrițin proiectul de lege, punându-'i la inimă să-'l accepteze. căci în înțelesul acestui proiect Români s' mulțumesc cu foarte puțin; recunosc integritatea statului ungar și recunosc îndreptățirea limbii maghiare de a fi limbă diplomatică în stat, ear' cererile lor sânt de așa. că li-se pot acorda fără pedecă.

Conventul a trebuit să se mute grabnic la Pesta și a rămas, ca la Pesta să se continue tratările între *Bălcescu* și guvernul maghiar.

Proiectul de lege, prezentat guvernului maghiar, era în esență următorul:

Partea I.

Despre drepturile națiunii române, civile și judiciare.

§. 1. Încetând întrebuițarea cuvântului *Oláh*, în locul lui să întemeiază cuvântul *Román*.

§. 2. Naționalitatea Românilor să recunoaște și pentru de-apurarea să asigurează.

§. 3. Românii să pot folosi de limba lor liberi în biserică și școală și în eserciarea drepturilor civile.

§. 4. Statul e dator să ridice pentru Români, în proporția poporului, școale înalte și elementare, în cari va fi învățată și limba maghiară, dar' toate științele să vor propune în limba română.

§. 5. La universitățile maghiare să va ridica câte o catedră de limba română.

§. 6. În comunitățile românești, comanda gardei naționale stabile va fi *românească*.

§. 7. În acele comitate, scaune și cetăți, unde Românii formează majoritatea, limba de consultare va fi cea română. Protocolul să va purta în limba română și maghiară. Corespondențele oficiale la dietă, cu ocârmuirea și cu jurisdicțiunile (afară de acelea, unde Românii formează majoritatea), să vor face în limba maghiară.

§. 8. În privința dreptului de petiționare, fiecare Român e liber a-și așterne cauza sa înaintea ocârmuirii în limba română.

§. 9. Ocârmuirea e îndatorată să esplice legile țării și toate ordinile cari ating pe toți, și să le tipărească și în limba română.

§. 10. În comitatele în cari Românii fac majoritatea, trebuie să se aplice ocârmuitori din națiunea română.

§. 11. În diregătoriile statului, precum și la scaunele de sus și de jos, în ramurile de slujbe mari și mici, după proporție, trebuie să se aplice și Români.

§. 12. În comunitățile românești, unde să vor întocmi jurii, limba de judecată va fi cea română, ear' sentența pentru împăciuirea ambelor părți să va alcătui în limba părților.

Partea II.

Despre afacerile bisericesti.

§. 13. Românii își vor conduce trebile bisericesti rezimați pe temeiul democratic, liber și în următorul chip:

§. 14. Stând sub ocârmuitor bisericesc, liber ales, vor fi scoși pentru de-apurarea de sub hierarchia sârbească.

§. 15. În tot anul se poată ține odată sinod parțial și general.

§. 16. La ministerul cultului se va ridica pentru Români de legea răsăriteană o ramură (secție) de slujbe deosebit, ai cărei membri se fie toți Români.

§. 17. Români uniți vor fi neatârători de metropolia dela Strigoniu.

În 25 Iunie, contele *Battyányi*, care era acum ministru de externe, a trimis lui *Bălcescu* un nou proiect despre concesiunile pe cari guvernul maghiar ar voi să le facă naționalităților și în special Românilor. În acest proiect nu se dădeau Românilor decât aceea-ce aveau, limbă națională în biserică și școală, și ca ceva nou, limbă națională la comune, unde ei formează majoritatea.

Bălcescu știa că Români nu să vor mulțumi numai cu atâta; a conferat deci de mai multe-ori în chestia aceasta cu *Battyányi*, cu *Szemere* (ministru-president) și cu *Kossuth*, pentru-ca, — cum ne spune el în scrisorile adresate lui *Ioan Ghica*, — se nu aibă »*muștrare de cuget, că nu 'și-a făcut datoria, aducând o împăcare atât de dorită și atât de trebuincioasă între Români și Unguri*, — ear' rezultatul acestor consultări, mai ales însă rezultatul desastrelor cari se descărcară rînd pe rînd asupra trupelor maghiare, bătute acum pe toate liniile, așa că Muscalii erau aproape de Pesta, — a fost *proiectul de pacificare*, legat în 14 Iulie în *Seghedin*, — unde se refugiase guvernul maghiar împreună cu conventul revoluționar, deoparte între emigranții români *Bălcescu* și *Boliac*, de altă parte între guvernatorul țării *Kossuth*.

Planul era făcut astfel, că emigranții români se stăruie pe lângă *Iancu*, ca acesta, în schimbul concesiunilor făcute națiunii române din partea guvernului maghiar, se treacă în calitate de general al trupelor maghiare cu toți Moșii sei în România, pentru-ca să lupte acolo în contra Muscalilor.

Proiectul de *pacificațiune* era următorul:

1. Valachii formează o naționalitate separată și în actele publice vor fi numiți în viitor *Români*.

2. Guvernul Ungariei acordă liberă dezvoltare tuturor naționalităților cari fac parte din Ungaria, și acordă și Românilor garanții naționale.

3. În us diplomatic rămâne limba maghiară în afacerile legislațiunii și în administrația afacerilor publice și de guvernare, până la

punctul unde ea e indispensabil necesară pentru menținerea unității de stat ungar. În administrația comunală vine folosită limba majorității.

4. În comitatele și jurisdicțiunile cu populațiune exclusiv română, sau unde națiunea aceasta e în majoritate, în discuțiuni poate fi folosită limba română tot așa ca și cea maghiară. Protocoalele se fac în ambele aceste limbi. Corespondențele cu dieta, cu guvernul și cu jurisdicțiunile, se fac în limba maghiară, cu excepțiunea corespondenței între două jurisdicțiuni, care se face în ambele limbi. În ori-ce alt cas corespondența se poartă în limba română.

5. În toate școalele deja existente sau pe cari statul le va ridica în viitor prin părțile locuite de Români, limba de propunere va fi cea *română*.

6. În cazul că se vor introduce judecătoriile cu jurați și procedura verbală la tribunalele inferioare, procesele vor fi purtate, pe baza principiului stabilit în §-ul 4, în limba română sau maghiară.

7. Fiecare Român este liber să înainteze petițiuni în limba proprie.

8. Românii de ritul grecesc primesc dreptul de a-și conduce afacerile confesionale independent de celelalte religiuni, dându-li-se administrație autonomă, și în consecință independență de către hierarchia sârbească. scoși fiind de sub puterea patriarhului.

9. Pe lângă ministerul de culte și instrucțiune publică se creează o secțiune particulară pentru afacerile bisericeii de ritul grecesc, compusă în totalitatea ei din funcționari români de acelaș rit.

10. Școalele și bisericile de acest rit se vor bucura de toate avantajile acordate celorlalte religiuni.

11. Fundațiunile bisericești și școlare, Românii 'și-le vor administra singuri.

12. Pe lângă universitatea din Budapesta se va ridica o *facultate teologică pe seama gr.-orientalilor*.

13. Românii, în urma unei notificări prealabile și în prezența unui comisar guvernial, vor pute ține sinoade particulare și generale, pentru regularea afacerilor lor bisericești și școlare.

14. În comunele în cari Românii se găsesc în preponderanță, limba gardei naționale va fi cea română.

15. Românii vor fi admiși în mod egal cu ceialți cetățeni de stat în toate funcțiunile publice, fără a forma obstacol persoana și naționalitatea lor.

16. Românii, răsculați în contra Ungariei, vor depune armele în decurs de două săptămâni dela comunicarea acestui tratat, și anume, în mâinile autorităților civile sau militare.

17. Guvernul Ungariei acordă amnestie completă și generală tuturor Românilor compromiși în evenimentele din urmă, dacă împlinesc condițiunile stipulate în paragraful premergător.

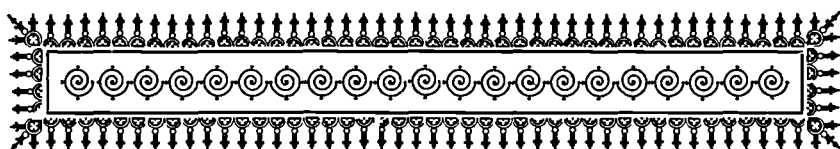
18. Românii insurgenți, după-ce depun armele, vor jura pe independența Ungariei. Cei-ce nu vor depune jurământul în decurs de două săptămâni, sau nu vor depune armele, în înțelesul §-lui 16, — vor fi eschiși dela amnestie.

Acestea erau concesiunile, pe cari *Kossuth*, ajuns în strîmtoare, le făcea la 14 Iulie Românilor, fără ca Românii să le fi cerut, fiindcă nici deputații, Români de naștere, din conventul revoluționar, nici emigranții români, *Bălcescu* și *Boliac*, nu erau împuterniciți din partea Românilor să lege contracte cu nimeni în numele lor.

De însemnat e, că proiectul acesta de *pacificare* a fost subscris din partea lui *Kossuth* astfel: »*Primesc în principiu; ear' cu determinarea detaiurilor încredințez pe generalul Bem*«. — va să zică, tocmai pe omul, care referitor la împăcarea Românilor cu Ungurii și la favorurile și concesiunile pe cari trebuiau să le facă Maghiarii Românilor a zis, numai cu câteva zile mai înainte, că: »*Eu pentru Români nu am alta decât gloanțe și tunuri* .

Și totuși, atât *Kossuth* cât și *Bem*, credeau că Românii vor fi atât de naivi și vor căde în cursă; și acest din urmă a scris chiar lui *Iancu*, în 8 August, că pe basa contractului de pacificare să vină acum imediat cu Moșii sei la *Făget* (Banat), să-î dea ajutor, — dar' firește că *Iancu* nu 'i-a împlinit dorința.

Proiect de lege în chestia naționalităților.

Conventul revoluționar, care a trebuit să plece grabnic din Dobrișin la Pesta, după-ce a fost luat la goană și de aci, să retrăsese la Seghedin. Aici guvernul, simțind apa la gură, 'l-a pus să voteze un proiect de lege, în care să garantează anumite drepturi pe seama naționalităților nemaghiare din țeară, drept dovadă că guvernul maghiar și națiunea maghiară vrea din tot adinsul se împartă toate drepturile și toate libertățile cu surorile naționalități conlocuitoare.

Guvernul vedea, că independența națiunii maghiare e pe dric și va fi în curând înmormântată; de aceea, a recurs la acest ultim remediu, la îmblânzirea naționalităților și câștigarea lor pe partea cauzei deja pierdute maghiare, în speranța, că naționalitățile, și în special Românii, vor schimba iute frontul și se vor pune pe partea Maghiarilor.

Dar' pe lângă toată siguranța desastrului, care trebuia să se descarce în mod fatal asupra Maghiarilor, votarea numelui proiect de lege nu a mers totuși atât de neted cum credea guvernul. Mulți deputați maghiari, chiar dintre aderenții lui *Kossuth*, 'l-au combătut cu toată energia, pe cuvântul, că Ungaria e a Ungurilor; *alle neamuri nu pot avea în ea nici un fel de drepturi naționale*.

Proiectul de lege a fost prezentat dietei în 21 Iulie, și ministrul-president *Szemere* a propus să fie luat imediat în discuție. Ear' primirea și votarea proiectului, *Szemere* a motivat-o, între altele, cu următoarele cuvinte:

— „Dacă guvernul țării ar fi răsplătit crudelitățile cu asemenea crudelități, de atunci poate-că ar fi pace, — pacea mormântului. Dar' asta nu s'a întemplat, ci au fost întrebuintate toate mijloacele puterii intelectuale, pentru-ca legăturile frățietății seculare să fie încopciate de nou. Am împărțit cu miile, lămuriri, esplicări, proclamațiuni, și

am întrebuițat întreaga putere onestă a presei. Am spriginit deputații în nisuițele lor de împăcare și am spriginit și pe acela, care a ajuns să fie jertfă nefericită a acestor nisuițe, tocmai din partea fraților sei proprii (Dragoș). Știam, că conducătorii mișcărilor din principatele române au mare influență asupra Românilor, și ne-am folosit și de această influență. Știam, că răscoala sârbească primește alimentare și din Sârbia și n'am întârziat a lămuri pe principele Sârbiei și guvernul sârbesc, comunicându-le vederile noastre asupra explicării drepturilor diferitelor popoare din Ungaria, ear' vederile noastre au fost acolo pe deplin aprobate, ca juste.

N'am lăsat nefolosit nici un moment favorabil pentru împăciuire și nu ne-am retras dela precisarea în puncte a principiilor noastre. Și care a fost urmarea? Cam aceea, că până-ce am învins, ele au fost aplacitate; cum a început însă să se întunece steaua norocului nostru care conducea războiul, toți au răspuns evasiv, în mod trăgă-nător, la condițiunile, la ofertele noastre!

Cu un cuvânt, cea mai sinceră, cea mai onestă procedură a noastră a fost întimpinată cu fățarnicie, chiar cu tradare! Scopul nostru de altcum nu era nici aici altul, decât accelerarea de o parte a asigurării libertății cetățenești și a independenței țării, de altă parte restabilirea domniei umanității solide, prin împedecarea crudităților, într'atâta. ca gloria principală a revoluțiunii noastre să nu fie inficiată prin urmele de sânge ale terorismului neomenos. Punctele acestea așa erau compuse, că asemenea drepturi nici o țeară nu dă în internul hotarelor sale naționalităților mai mici“.

Și tot așa a mânat-o Szemere mai departe, acuzând naționalitățile că sînt nerecunoscătoare și nu vreau să înțeleagă cât de mult bine le voește lor națiunea maghiară, lucru dovedit și prin proiectul de lege, a cărui votare o cere acum dela dietă, lege, prin care se dau naționalităților nemaghiare din țeară toate drepturile posibile.

Pe cei-ce erau în contra votării legii de naționalitate, 'i-a ocărît ântâiu rău contele *Batyányi*, cel-ce legase convențiunea cu *Bălcescu*, ear' în urmă *Szemere*, ministrul-president, care într'o nouă vorbire de o oră, a demascat pe falsii democrați, cari pe limbă poartă în continuu libertatea popoarelor, ear' când e vorba să se dee de fapt libertăți și drepturi popoarelor, ridică gravamine și pun pedeci, pentru că pentru ei libertățile nu se estind mai departe decât numai până unde merg interesele lor. Urmarea acestei filipice, la finea căreia

Szemere a declarat, că dacă aristocrația maghiară nu se emancipează de astfel de vederi în ce privește chestia naționalităților și dorințele naționalităților, va duce țeara la perire, a fost, că dieta a votat aproape în unanimitate, încă în aceeași ședință (21 Iulie), proiectul de lege *despre drepturile naționalităților*, — primul de natura aceasta, textuat după-cum urmează:

— „*Desvoltarea liberă a tuturor naționalităților, locuitoare între hotarele Ungariei, să garantează prin următoarele dispozițiuni:*

1. Limbă oficială la guvernul central, la administrație, legislațiune și la miliție rămâne cea maghiară. Cu privire la celelalte limbi vorbite în țeară au valoare următoarele norme:

2. În adunările comunale fiecare are drept să vorbească în limba lui. Limba protocolară o hotărăște liber majoritatea.

3. În adunările comitatense toți cei cu drept a participa pot să vorbească în limba maghiară, ori în limba proprie, după-cum vor voi. În comitatele în cari o naționalitate oare-care formează mai mult de jumătate din numărul populațiunii, limba protocolară, dacă majoritatea dorește, va fi limba acelei naționalități. Corespondența însă cu guvernul și cu alte autorități se va face în limba maghiară.

4. La curțile cu jurați și la judecătorile de prim-for, când procedura e verbală, este a se aplica principiul enunțat în punct 3.

5. Limba de comandă a gardei naționale va fi aceeași în care se pertractează afacerile comunale.

6. În școlarele elementare instrucțiunea se va face totdeauna în limba comunei sau a bisericeii.

7. Limba matriculelor și peste tot a afacerilor bisericesti va fi totdeauna limba comunei bisericesti.

8. Petițiunile adresate de privați, către ori-ce autoritate, pot fi scrise în ori-care limbă.

9. Sinodul bisericeii ortodoxe (óhitű) are să fie convocat în fiecare an și acela poate să delibereze întocmai așa de liber asupra tuturor afacerilor religioase și școlare ca și la celelalte religiuni. De dreptul sinodului să ține a alege episcopii și a hotări asupra chestiunii: să rămână bisericeste la oaltă națiunea sârbă și cea română, ori să se despartă?

10. Bisericile și școlarele ortodoxilor sînt părtașe de toate acele avantagii, pe cari statul le acordă bisericilor și școlarelor celor cari aparțin celorlalte religiuni.

11. Ortodocșii își conduc și administrează ei înșiși fundațiunile lor bisericești și școlare.

12. Pe seama celor cari aparțin bisericei ortodoxe *să va institui la universitatea din Budapesta corp profesoral de teologie.*

13. Numirile la ori-ce fel de oficii și dignități se vor face exclusiv numai conform meritelor și capacității, fără nici o considerare la naționalitate și religione.

14. Guvernului 'i-se dă împuternicire, respective îndatorire, de a pune în aplicare principiile exprimate în această lege.

15. Guvernul se autorisează și însărcinează deosebi, ca ascultând dorințele juste ale Sârbilor și Românilor, să facă a înceta toate gravaminele lor basate, și aceasta fie în propriul cerc de competență, fie prin proiect de lege prezentat adunării naționale.

16. În fine guvernul este investit cu deplină putere, ca în numele națiunii să dea amnestie tuturor acelorora, cari până la un termen prefapt vor depune armele și vor jura pe independența națională“.

Marele istoric maghiar, *Horváth Mihály*, ne spune despre acest proiect de lege, că singura lui scădere a fost aceea, că s'a votat în Iulie 1849 și nu în Martie 1848, când Românii poate că se arătau mulțumiți cu cele cuprinse în el și nu puneau mâna pe arme, cel puțin nu pentru a le folosi în contra Maghiarilor.

Să poate. Dar' după experiențele făcute cu actuala lege de naționalități, s'ar putè afirma cu multă pozitivitate, că ori-când se fi votat Maghiarii proiectul de lege de mai sus, — în Iulie 1849 sau în Martie 1848, — presupunënd că putea să ajungă lege sancționată, — Maghiarii *nu 'l-ar fi ținut și nu 'l-ar fi executat!*

În chestia despărțirii hierarchice.

Paralel cu lupta pentru drepturile politice-naționale era purtată și lupta pentru despărțirea hierarchică de către Sârbi, teren pe care, afară de episcopul *Șaguna*, dezvoltau o activitate uimitoare îndeosebi Bănățenii, cei în prima linie interesați, pentru-că ei erau mai mult apăsăți de supremația sârbească.

Episcopul *Șaguna* adresase încă în 28 Martie 1849 o scrisoare confidențială patriarhului *Raiecici*, rugându-1 să nu pună pedeci despărțirii, să se declare și el pentru independența bisericească a neamului românesc, din care se se poată naște pe seama acestui popor mai ușor și independența politică.

Șaguna asigura pe patriarhul Sârbilor, că prin aceasta nu se va desbina biserica, ci mai tare se va închiega.

— „Eu, sub autonomia Românilor în cele bisericesti nu înțeleg alta, — scria *Șaguna*, — decât guvernarea internă a hierarchiei române, în mod cu totul independent de cea sârbească. Dar' hierarchiile aceste două se fie o singură biserică, după religie, după credință și după dogme, așa ca în aceasta direcție se nu decidă nimic una fără de cealaltă“. Ear' sub independența politică a poporului român *Șaguna* înțelegea „însași *esistența* politică a națiunii române, după principiul egalității“.

— „Jur pe Dumnezeu cel viu, — scria mai departe *Șaguna*, — că îndemnul scrisorii mele nu e vre-o deșertăciune; ci singura strădanie ce o am ziua-noaptea este de-a folosi bisericei și creștinătății noastre întregi, fără deosebire de limbă și de seminție. Te încredințez, că numai independența hierarchiei române de către cea sârbească e singurul mijloc, care în locul urei vechi și în locul sfezii reciproce între aceste două națiuni, poate să aducă iubire creștinească și frățească“.

În cuvinte călduroase 'i-a pus *Șaguna* la inimă independența bisericeii române, patriarhului sârbesc, rugându-l să pună și el peatra fundamentală a frățietății creștine la temelile neatirnării hierarchieii române, și să se învoească la despărțirea cerută din partea Românilor.

În chestia despărțirii a scris și episcopul dela Arad, *Gerasim Rațiu*, o călduroasă scrisoare patriarhului *Raiecici*, pledând în ea pentru împărțșirea poporului român de egale drepturi cum le ăre poporul sârbesc, și esprimându-și părerea și speranța, că patriarhul va lucra din tot adinsul, ca poporul român să primească dorita independență hierarchică și politică.

În 20 Iulie apoi, delegații bănațeni aflători la Viena, în frunte cu episcopul *Șaguna* și împreună cu protopopul dela Brașov *Popasu*, au înaintat o petițiune ministrului de culte dela Viena în chestia întregirii eparchieii vâduvite a Vêrșetului, cerând să fie ridicat la treapta de episcop Archimandritul *Patriciu Popescu*, Român cu sentimente bune, în care națiunea română avea toată încrederea, îndeosebi Româniilor numeroși din diecesa *Vêrșetului*, fiind el născut și crescut în acea diecesă. În petițiune se cerea și consentimentul, ca Româniilor să poată ține congres pentru *alegerea unui Metropolit*, precum și luarea unei dispozițiuni, ca clericii absolvenți dela *Vêrșeț* să fie hirotoniți la *Arad* sau la *Sibiiu*, românește, prin episcop român.

Eată de altcum petițiunea însași:

„Înalt minister al cultelor! Înainte cu câteva săptămâni a răposat Stefan Popovici, episcopul dieceseii Vêrșetului din Banat, care mai demult se numea diecesa Caransebeșului. Acest episcopat numără peste 300 de parochii, între cari abia sânt 30 sârbești, însă foarte amestecate cu Români, ear' celalalte toate sânt comunități locuite de Români.

Din considerare, că această diecesă a Vêrșetului cuprinde în sine o poporațiune în preponderanță română, să cuvine, ca Româniilor cari locuiesc în ea să formeze o societate religioasă, în înțelesul §-lui 2 al drepturilor fundamentale date de M. Sa în 4 Martie a. c. și să între în usul tuturor drepturilor ce să cuvin fiecărei bisericeii recunoscute prin lege, prin care §. li-se încredințează și administrarea afacerilor lor bisericești. Dar' fiindcă rășboiul civil, care decurge acum în Banat, nu permite ca mult cercații Români să pună în lucrare dreptul acesta în modul prescriș prin canoanele bisericeii răsăritene, și precum au cerut ei în punctul 3 sub c) din petițiunea așternută M. Sale în 25 Februarie a. c. : noi, subscriși, din motivul, ca în aceste

împrejurări critice păstorirea sufletească să nu pătimească vre-o scădere, ne simțim datorii ca delegați ai națiunii a ruga pe înaltul minister al cultelor, să binevoască, — fără a să vătămă dreptul de alegere, care în virtutea canoanelor bisericei răsăritene să cuvine clerului și poporului diecesan, și decisiunile adunărilor dela *Blaj* și dela *Lugoj*, întemeiate pe canoanele menționate, și cari decisiuni servesc de îndreptar subscrișilor delegați, precum și fără a forma-cas de precedentă pentru viitor, în acest cas estraordinar, să denu-mească administrator provisor al diecesei Vêrșeț-Caransebeșane pe archimandritul *Patriciu Popescu*, bărbat înzestrat cu cerutele calități canonice, spre a căror mai bună recomandare nu putem trece cu vederea împrejurarea, că pentru moralitatea sa și pentru multele sale cunoștințe a fost chemat, ca *Român*, la *Carloveț*, numit fiind asesor consistorial al archiedecesei, dela care bărbat, născut și crescut fiind în diecesa Vêrșețului, să poate aștepta, că va fi în stare, mai mult decât ori-care altul, să mângăie pe Români din Banat, atât de mult cercetați de plagele rășboiului, și să-și țină și de aci înainte în accesibilitate față de noua organizare a Austriei.

Totodată să binevoască înaltul minister al cultelor să ordoneze, în înțelesul susatinsului paragraf 2 din drepturile fundamentale, ca averea rămasă de răposatul episcop *Stefan Popovici* să nu treacă la cassa națională sêrbească din *Carloveț*, ci să rămână lângă beneficiu, împreună cu beneficiile intercalare, și să se administreze din partea diregătoriei diecesane, — oprind pe patriarcul sêrbesc dela ori-ce amestec pe viitor în afacerile bisericei române, căci un asemenea amestec să contrazice principiului drepturilor de egalitate și desmemoraturii paragraf 2 al drepturilor fundamentale, basate pe acest principiu; și dând voe Românilor să țină un congres pentru constituirea lor bisericească, și dându-li-se dreptul de alegere pentru episcopi și pentru un metropolit, — și până la definitiva așezare de episcop în scaunul diecesei Vêrșețului să se facă dispoșiuni, ca clericii gata de chirotonit, după vecinătatea și comoditatea locului, să se îndrepte la episcopul Transilvaniei sau al Aradului spre hirotonire. *Viena*, 20 Iulie 1849. (Urmează subscrierile)“.

În 24 Octomvrie 1849 delegații români din Banat au înaintat apoi o nouă pțițiune ministerului în chestia despărțirii hierarchice. Era următoarea:

— »*Inalt minister!*

Patriarcul sêrbesc a câștigat voe să adune pe toți episcopii într'un sinod, în care să se pertracteze trebile bisericei orientale. În

acest sinod nădăjduște numitul patriarch, că va hotărî și despre trebile bisericesti ale Românilor și-și va reserva și pe viitor supremația peste Români.

Această cauză, prea importantă pentru viitorul bisericii și al națiunii române, face pe umilit subscrisa deputațiune a națiunii române să tragă deosebita băgare de seamă a înaltului minister asupra următoarelor raporturi ale bisericii române către cea sârbească.

Biserica română din Austria, a cărei administrațiune era de sine stătătoare și împărțită în mai multe episcopate, a avut până la anul 1699 capul seu propriu, neatîrnat de veri-ce altă biserică, și care se numea *Metropolit național*, după-cum se vede din aici alăturata broșură.

Dreptul bisericii române de-a avea un astfel de cap se razimă pe propria ei constituțiune, întemeiată pe ritul bisericii orientale, care constituțiune cere, ca biserica unei națiuni, în privința administrativă, să fie de sine stătătoare și neatîrnată de biserica vericărei alte națiuni.

Afară de aceasta, biserica orientală e națională pentru-că cultul dumnezeesc și administrațiunea ei se sêvîrșește în limba națională, și cu toate-că biserica orientală are numai un drept canonic (pravila), totuși administrarea ei se întemeiază și pe trebuințele, cererile și datinele proprii ale națiunilor, căci, în sfîrșit, preoții, dela metropolit până la diaconul cel de pe urmă, au trăit până acum din daniile cele de bunăvoe ale națiunilor,

Unitatea episcopilor, metropoliților și patriarchilor, ai deosebitelor națiuni, aparținători la una și aceeași credință, condiționată de constituția bisericii orientale, nu se razimă pe puncte administrative, ci pe puncte curat dogmatice, adecă pe mărturisirea unora și a acelorași dogme, și pe observarea unor datini bisericesti, exclusiv ceremoniale, la cultul dumnezeesc, cari cer, ca episcopul la sfântul jertfelnic și în rugăciunile ce se fac la cultul divin să pomenească pe metropolitul și acesta pe patriarchul, fie acesta chiar și străin.

Biserica orientală, amăsurat dogmelor sale, crede că capul ei este *Christos*. Crede deci într'un cap nevăzut și se deosebește de biserica romano-catolică prin faptul, că în privința administrațiunii are pentru fiecare națiune un cap propriu ales, care la deosebitele națiuni de aceeași credință poate fi și el deosebit, colectiv sau singular. Așa pentru esemplu, la Greci și la Ruși, biserica se administreză printr'un sinod, în România printr'un Metropolit, etc. Ear' biserica

romano-catolică formează o unitate perfectă, atât în privință dogmatică, cât și în privință administrativă, și hierarchia ei are de temei o sistemă care nu bagă în seamă naționalitatea. Dovezi despre cele zise până aici se află aproape pe fiecare foaie a dreptului canonic (pravilă) și a dogmaticii bisericii orientale.

Deci, cu toate-că ar sta în natura acestor drepturi și dogme, ca biserica orientală națională să fie scutită de dripiri și asupra, — biserica Românilor căzû totuși, spre cea mai mare nenorocire a lor, sub apăsarea despotică a hierarchiei sârbești, care a avut înrîurînta cea mai stricăcioasă asupra Românilor, în privință intelectuală, morală și materială. Episcopii sârbești au întrebuintat tot felul de mijloace ca să închidă Românilor drumul de-a veni la cultura intelectuală și morală. Ei au făcut ca școalele Românilor să cadă așa de adânc, încât s'au desființat chiar și puținele școale ce le ridicaseră comunitățile pe cheltueala lor; ori apoi punându-li-se învățatori sârbești, instituttele lor de cultură s'au prefăcut în institute de slavonizare.

În acest mod de acțiune, batjocoritoare de toate drepturile omenirei, s'a distins între toți ceialalți fostul metropolit sârbesc *Stratimirovici*, persecutor notoric al Românilor, care zicea adese-ori, că nimic nu-'i este mai urît decât *limba românească*.

Între astfel de împrejurări, cultura națiunii române firește n'a putut să se desvoalte, pentru-că forța ce o eserciau Sârbii asupra Românilor s'a menținut cu atâta putere, încât toți bărbații cari îndrăsneau să apere interesele națiunii și să deștepte spiritul ei cel adormit, să puneau în primejdie de-a căde sub goana lor, care să termina mai cu seamă cu esilarea și cu părăsirea patriei.

Nu este greu a pricepe, de ce se purtau căpeteniile bisericesti sârbești cu așa mare intoleranță față de Români, dacă vom socoti, că Sârbii, în a căror mână se află supremația, numără abia un milion, ear' subordonații Români peste trei milioane de oameni, și prin urmare, că aceasta nepotrivită proporție a poporațiunii, pentru a susține predominarea lor, nu se putea îndrepta altfel, decât numai printr'o apăsare spirituală și prin depărtarea tuturor bărbaților luminați, eșiți din sinul națiunii române. Eată aici e pricina de căpetenie, pentru-ce națiunea română și preoțimea ei a rămas îndărăt în cultură!

Dar' nu mai puțin vătămătoare a fost pentru Români supremația bisericască a Sârbilor și în privința morală, de vreme ce limba românească a fost scoasă din cele mai multe biserici românești și s'au pus episcopi, protopopi și preoți sârbești, cari sau nu știau,

sau urau limba poporului, și cari, prin urmare, lipsiți de destoinicie, de iubirea și încrederea națiunii, neglijeau cultura ei morală, sau o împedecau, în interesul hierarhiei sârbești, care totdeauna avea înaintea ochilor predominarea și slavonisarea națiunii române.

Dar' și în privința materială predominarea bisericei sârbești a fost pentru națiunea română foarte stricăcioasă. Pentru-că toate venitele episcopilor românești în timpul văduviei episcopilor lor, precum și averea răposaților episcopi și veniturile mănăstirilor, intrau în așa numita *cassă națională*, care se administrează de către metropolitul sârbesc, sub controla a trei Sârbi, dar' fără vre-o înfrințură a Românilor. Din această cassă de bani se cheltueau sume enorme pentru întemeerea și susținerea deosebitelor institute, pentru fundațiuni de studenți săraci și altele asemenea, dar' aceste beneficii se dădeau numai la Sârbi și nici-odată la Români, cari contribueau *mai mult* la această cassă, și Români, pentru a căroră prunci și preoțime nu s'a făcut nici-odată nimica. trebueau să tolereze că se fie apesați în privința intelectuală, morală și materială, din partea unei națiuni străine, venită abia de o sută de ani peste ei, locuitorii băstinași ai țării.

În aceasta jelnică stare a bisericei românești ne vedem siliți a ruga pe înaltul minister, *în numele națiunii*, ca pe temeiul dreptului ei avut, și prin istorie dovedit, precum și în înțeleșul constituției octroate din 4 Martie a. c. prin care fiecărei națiuni 'i-se garantează limba, naționalitatea și libera dezvoltare, și pe temeiul §. 2 din drepturile fundamentale, prin care fiecărei biserici 'i-se asemenea libertatea, spre înlăturarea mai sus înșiratele rele, provenitoare din supremația hierarhiei sârbești și vătămătoare atât statului cât și bisericei și națiunii române, să se conceadă un metropolit cu totul neatârnat de supremația sârbească, și să se deo, ca acest metropolit să se aleagă într'un congres convocat din sîmul națiunii, prin deputații ei, preoți și mireni, care să se aștearnă apoi M. Sale spre preainaltă întărire.

Ce se atinge de viitorul sinod al episcopilor sârbești, ne rugăm ca sfera activității lui să se estindă numai asupra trebilor bisericei sârbești, ear' chestia despărțirii bisericei române de cea sârbească să nu se pertracteze în acest sinod, pentru-că noi avem tot cuvîntul să ne temem, fiindcă în acest sinod Sârbii au, pe lângă presidentul, patriarhul sârbesc, încă șase episcopi cu vot, pe când Români, cari sînt la număr de trei-ori atîța ca și Sârbii, sînt reprezentați numai

prin doi episcopi, adecă cel din Transilvania și cel din Arad (diecesa Vêrșetului e vacantă, ear' episcopul Timișorii este Sêrb) și așa Români se vor afla în minoritate disparentă.

Credincioșii suplicanți nădăjduesc deci, că emanciparea bisericei române de apăsarea hierarchiei sêrbești sê va determina prin un preainalt rescript al M. Sale preainduratului nostru monarch, în urmarea unui consiliu motivat din partea înaltului minister și din partea celor doi episcopi ai nostri românești.

Viena, 12/24 Octomvrie 1849. Deputații națiunei române: *Ioan Popasu* m. p., protopop. *Petru Mocsonyi* m. p. *Ioan Dobran* m. p. *Petru Cermena* m. p. Dr. *Constantin Pomuțu* m. p. *Todor Serbu* m. p.⁴

De pe petițiunea aceasta lipsește subscrierea episcopului *Șaguna*, împrejurare urmată de acolo, că *Șaguna* pe vremea aceea nu se mai afla la Viena, ci se reîntorsese la turma sa sufletească din Ardeal.

Călătoria episcopului *Șaguna* a fost o adevărată cale de triumf, dela hotarele Ardealului până la Sibiiu, unde sosise prin Octomvrie, — pentru-că pretutindenea a fost întâmpinat cu mare însuflețire. După sosirea sa acasă a început sê-'i incurgă cu grămada scrisorile de felicitare pentru lupta purtată în chestia națională română. A găsit însă la sosirea sa acasă și reședința episcopoească pustiită cu desêvîrșire, așa, că a trebuit sê-'și iee locuință în altă casă.

Reclamarea unei academii de drept.

Pe la finea lui August întreaga țeară era pacificată. Maghiarii depuseră armele, urzitorii revoluției maghiare trecuseră granițele fugind în străinătate, ear' regimul militar, instituit ca regim provisoriu, începuse să organizeze de nou Ungaria și Transilvania.

Trebuiau pretutindenea funcționari noi, pentru-că funcționarii de mai nainte, Maghiari de origine, parte erau compromiși și au fugit de vreme dela posturile lor, parte tocmai pentru-că erau Maghiari nu mai puteau fi tolerați în funcții.

Chiar și în înțelesul constituției din 4 Martie, prin părțile locuite de Români trebuiau să fie puși funcționari de români. — Dar' lucrul mergea foarte cu anevoie, fiindcă n'aveam destulă inteligență, provăzută cu pregătirile necesare.

Lacuna aceasta au observat-o delegații națiunii române aflători în Viena, și pentru a face ca cel puțin pentru viitor să înceteze răul, au adresat ministrului de culte o petițiune bine motivată în chestia ridicării unei facultăți juridice la *Blaj*, încă cu începerea acestui an școlar, fiindcă națiunea română are mare necesitate de oameni înzestrați cu cunoștințele necesare, pentru a putè ocupa posturile politice și judecătorești ce 'i-se cuvin.

Petițiunea a fost înaintată ministrului la 1 *Septembrie* 1849 și era de cuprinsul următor:

„Înalt minister al cultelor!

Pe teritorul locuit de Români, însemnat cu numele de Transilvania, și comitatele vecine cu ea, Caraș, Timiș, Arad, Bihor, Sat-mare, Maramurêș, și încă unele districte din alte comitate, care teritor cuprinde o populațiune de patru milioane de suflete, dintre cari peste trei milioane sînt Români, abia cinci sute de mii de Maghiari, trei sute de mii de Germani sau Sași, și o sută de mii din alte seminții

amestecate, — fură până acuma următoarele academii, licee, gimnasii și colegii:

I. Pentru Maghiarii de legea catolică.

La *Oradea-mare*, academie cu facultate filosofică, juridică și teologică.

La *Timișoara*, academie cu facultate filosofică, juridică și teologică.

La *Sat-mare*, liceu cu facultate filosofică și teologică.

La *Cluj*, liceu cu facultate filosofică, juridică și medico-hirurgică.

La *Alba-Iulia*, liceu cu facultate filosofică și teologică.

Gimnasii: la *Oradea-mare*, *Timișoara*, *Sat-mare*, *Baia-mare*, *Bistrița*, *Careii-mari*, *Arad*, *Cluj*, *Alba-Iulia*, *Sibiiu*, *Brașov*, *Șimleul din Ciuc*, *Șimleul din Silvanie*, *Tîrgul-Murêșului*. *Canta*, *Pretoriul-Săcuilor*, *Elisa* și *St.-Nicora* din *Giurgiu*, susținute în mare parte din speșele statului.

II. Pentru Maghiarii de legea reformată.

La *Dobrișin*, *Aiud*, *Tîrgul-Murêșului*, *Cluj*, *Pretoriul-Săcuilor* și *Sighet* colegii și gimnasii, la *Orăștia* și *Silvia* gimnasii.

III. Pentru Maghiarii de legea sociniană.

La *Cluj* colegiu cu gimnasiu, la *Turda* și *Cristur* gimnasii.

IV. Pentru Sașii de legea luterană.

La *Sibiiu* academie de drepturi, apoi la *Sibiiu*, *Brașov*, *Mediaș*, *Sighișoara* și *Bistrița* gimnasii. în cari se învață și științele filosofice.

Românii neuniți nu avură nici un institut de învățatură mai înalt, ear' cei uniți avură numai două gimnasii episcopale, la *Beiuș* în *Ungaria* și la *Blaj*, și un singur liceu la *Blaj*, în care afară de științele filosofice se propuseră cele teologice. Număroasa junime română, care nu se consacră stării eclesiastice, fù constrînsă a umbla la institute catolice din țeară, în cari se propuneau științele mai nainte după metoda și sistema școlastică de profesori maghiari în limba latină, ear' în anii mai din urmă în limba maghiară.

Prin răsboiul civil din urmă, în care Românii au stat ca partidă în contra Maghiarilor rebeli, s'a făcut imposibilă umblarea la școală împreună. De altă parte, în școalele ocupate de profesori maghiari se propun acum științele în limba maghiară, încă necultivată și foarte grea pentru Români, ceea-ce pentru Români nu e de nici un folos practic (după principiul drepturilor egale pentru toate națiunile), cu atât mai puțin de vre-un folos științific.

Subscrișii deputați, însărcinați special cu aceasta, roagă deci înaltul ministru de culte, să binevoiască a deschide Românilor, până la organizarea ulterioară a școalelor, o facultate juridică națională în Blaj, *cu 1 Octombrie a. c.*, unde se află și o facultate filosofică și teologică, și a ridica o catedră pentru învățătura religiei greco-neunite. Spesele pentru susținerea acestei facultăți se vor pute scoate, sau din fondurile politice ale Transilvaniei, sau din alte sume disponibile ale statului.

Deocamdată ar fi de ajuns pentru cultura junimei în această specialitate următoarele obiecte politico-juridice, împărțite în trei ani:

I. Enciclopedia științelor politice-juridice. Dreptul naturii și dreptul popoarelor. Istoria statelor și statistica.

II. Dreptul roman. Dreptul pozitiv, civil și penal. Procedura judiciară.

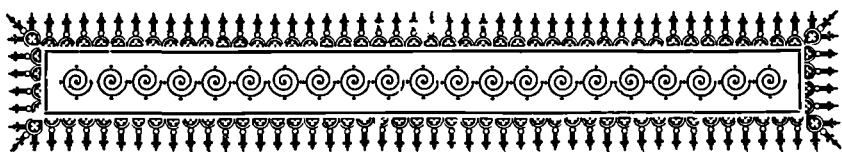
III. Științele camerale (economia socială și politică, financiară și celelalte). Dreptul mercantil. Dreptul public austriac, legea comunală, organizațiunea politică judiciară, și c. l. Poliția, sau știința despre securitatea publică.

Obiectele, după însemnarea de sus, ar pute să se propună de către șase profesori, cu câte un onorar de 800 fl. La acestea ar mai fi de pus postul susmemoratului profesor de religie, cu un onorar de 600 fl.

Înalt ministru de culte! Ridicarea cât mai curândă a acestei facultăți, însă mai înainte de ce s'ar face organizația completă a școalelor, așteptată din partea națiunii române cu securitate dela înaltul guvern, este de o necesitate care nu suferă întârziere, de o parte pentru-că mai multe sute de studenți au fost împedeți prin întâmplările din urmă să-și urmeze învățăturile, și acum nu mai pot rămâne neocupați cu lucruri folositoare, fără cea mai mare daună, atât pentru sine, cât și pentru națiune, ear' de altă parte pentru-că națiunea are lipsă de oameni provăzuți cu necesariile cunoștințe științifice, pentru a pute umplea după cuviință posturile politice și judiciare ce 'i-se cuvin.

Subsemnații rugând pe înaltul ministru al cultelor să binevoiască a lua în considerațiune aceasta ferbinte dorință a națiunii și a o deslega cât mai curând, rămânem cu asigurarea celei mai distinse stime. *Viena*, 1 Septembrie 1849, ai înaltului ministru al cultelor plecați servi, deputații națiunii române. (Urmează subscrierile)⁴. —

Petițiunea Arădanilor.

Vězând Românii din diecesa Aradului că rezolvarea petițiunii din 25 Februarie, înaintată Monarchului din partea delegațiunii române, în numele întregului popor român din monarchie, tot întârzie, spre durerea și neliniștea Românilor, au compus și ei o adresă omagială pe care au înaintat-o Monarchului prin trei delegați, asigurând în ea coroana, că Românii din diecesa Aradului sânt gata să aducă ori-ce jertfe pentru tron și monarchie, și rugându-o să rezolveze petițiunea română din 25 Februarie, pe care o consideră și de a lor și ca în numele lor dată, fiindcă în cas contrar Românii vor trebui să creadă, că sânt condamnați să rămână și pentru mai departe pradă pe seama supremației altor națiuni.

Petițiunea e datată din 15 Noemurie și poartă subscrierile delegaților *Vichentie Babeș*, *Teodor Serb* și *Grigorie Popovici*. Cuprinsul ei e următorul:

— »*Maiestate!*

Și pe Românii, pururea credincioși augustei case imperiale, din diecesa greco-neunită a Aradului, 'i-a umplut de bucurie și de speranță suirea pe tron, promițtoare de binezicere a împăratului lor celui tânăr, precum a umplut pe toți ceialalți frați credincioși ai lor; sentiment, pe care ei cu atât mai tare doriră a-'l desvêli în umilită supunere înaintea M. Tale, cu cât desvêlirea lui era condamnată pe atunci de despoția maghiară ce domnea cu mare putere în diecesa aceasta și era apăsată prin puterea armelor, și cu cât ar fi fost mai bine acceptată desvêlirea aderenței de credință pe timpul când tradarea era întinsă și lătită în toate părțile.

Dar' cu toate că împrejurările contrare le răpiră meritul de a veni la timpul cuviincios, Românii din diecesa numită, după-ce victoria armelor împărătești le deschise și lor calea spre preainaltul

tron al M. Tale, împinși de sentimentele de mult reținute, nu se putură opri să nu facă îndată o adunare bisericească pentru a alege delegați, cari să se trimită la treptele tronului M. Tale cu onorabila însărcinare de-a aduce omagiul acestei părți a poporului român, și de-a depune la picioarele M. Tale cea mai profundă mulțumire pentru drepturile egale promise tuturor națiunilor din monarhie, prin prea înaltul manifest din 2 Decemvrie 1848, cu prea umilita asigurate, că și ei, cari nu s'au temut să apuce armele, deși cu puțin succes, fiind apăsăți de tradarea inamicilor, — în contra celor dintâiu încercări usurpătoare ale dietei dela Pesta sânt gata în tot momentul a sacrifica viață și avere pentru a ține în frâu pe inimicii tronului și ai monarhiei întregi.

E adevărat, că mai mulți membri ai acestei adunări, pe lângă toată legalitatea scopului și a cunoscutelor sentimente ale adunării și membrilor ei, au fost trași în severă cercetare de către comisarii maghiari ai districtului. Însă după-ce noi, prea umilit subscrișii, am fost aleși spre scopul mai sus atins și întăriți în scris de domnul episcop al Aradului, *Gerasim Rațiu*, care fiind în stare pătimitoare nu s'a putut arăta în persoană, — spre a împlini misiunea nouă încredințată în numele seu și al adunării: ne ținurăm de a noastră datorie sfântă a grăbi cu atât mai tare spre a ne împlini onorabila însărcinare, cu cât ocasiunea de a face aceasta vedită datorie de credincioși supuși ni-se offeri mai târziu.

Apropiindu-ne deci cu prea umilita rugăciune, ca M. Ta să te înduri a accepta grațios omagiul și mulțumita numiților Români, precum și asigurarea, că ei sânt gata a aduce ori-ce sacrificiu ce-l va cere siguranța preaînaltului tron și integritatea monarhiei, îndrăznim în numele poporului român din diecesa Aradului a aduce rugămintea noastră pentru resolvarea petițiunii române din 25 Februarie a. c., alăturând aci un exemplar tipărit din ea, petițiune, de care ne ținem și noi, Români din diecesa Aradului, și a ruga cu toată umilința :

Să binevoești a da o rezoluțiune grațioasă, fiindcă în cazul contrar Români nu se pot mântui de temerea, că credincioasa lor națiune e condamnată să rămână și pe viitor pradă odioasei supremații a altor națiuni, a rămâne turmă fără voce liberă, destinată să escontenteze interesele altor seminții de oameni, cari abia se pot asemăna în credință, număr și merite cu ea, — ceea-ce, zău, că n'a meritat națiunea română nici-odată, ear' acum, după atâtea sacrificii

nici nu putea să aștepte, la nici un cas, lucru care nu poate să fie folositor nici intereselor generale ale monarhiei, nici dezvoltării naționale; pe când de altă parte, împlinirea dorințelor Românilor, singura condițiune dela care sperăm cu încredere mântuirea noastră, scăparea noastră cu totul de dominațiunea altor națiuni cari ne apasă astăzi, ca și mai înainte, pe lângă toată constituțiunea și pe lângă toate manifestele imperiale, — nu poate să aibă nici cea mai mică dificultare, fiindcă credincioșii Români, departe de a ave tendențe separatistice, doresc numai astfel de favoruri prea înalte, cari s'au dat în cea mai mare parte și altor națiuni din monarhie, sub părintescul guvern al M. Tale, și prin cari noi nu căutăm alta decât ca monarhia să se facă mare, unită și tare, și adorata dinastie să înflorească și să crească în glorie și în putere neclătinată pentru totdeauna. Cu cea mai profundă umilință, Viena, 15 Noemvrie, 1849. Ai Maiestății Tale credincioși supuși. Delegații diecesei române dela Arad, *Teodor Serb* m. p. *Vincentiu Babeș* m. p. *Grigoriu Popovici* m. p^u.

Petițiunea Bănățenilor.

Cu terminarea războiului s'a ivit, cum am spus, necesitatea reorganizării țării. Comandanții militari erau însărcinați cu executarea acestei lucrări.

Românii au trebuit să constate cu multă amărăciune, că în ținuturile locuite exclusiv de Români, sau în ținuturile în cari ei formau covârșitoarea majoritate, nu s'ă ținea cont de ei, ci generalii puneau în funcțiuni publice Sași și Maghiari, ca și cum Românii nici n'ar fi existat, și n'ar ști și n'ar fi auzit nimeni ceva și despre ei.

Cu deosebire dușmănos Românilor s'ă arăta a fi *Hainau* în Banat și *Klam-Gallas*, urmașul lui *Puchner*, în Ardeal. Dar' pe acest din urmă l-a pus în curând la locul seu episcopul *Şaguna*, pentru-că în urma reprezentațiunii sale, adresată guvernului, a fost rechemat și înlocuit cu *Wolgemuth*, — un schimb de persoane, care dealtecum nu a fost în favorul Românilor, pentru-că și *Wolgemuth* era croit din aceeași pănură.

Delegații națiunii române, auzind despre nedreptățile ce se fac acasă, s'au plâns ministrului de interne *Bach*, ear' acesta le-a mulțumit pentru-că l-au făcut atent asupra acestei anomalii, care, cum zicea el, — vine numai de acolo, că comandanții militari nu cunosc poporațiunea, nu cunosc situația politică, nu cunosc starea lucrului, și tocmai pentru aceea fac lucruri, cari însuși guvernului îi sânt neplăcute.

Ministrul de interne *Bach*, a promis apoi delegaților români, că va da Românilor aceea ce cer, — »*Ein Romänenland*«, la fel cu *Sachsenland*« din Ardeal, și pentru a le documenta bunăvoința cu care se poartă față de Români, a numit, la recomandăția episcopului *Şaguna*, pe *Andrieu Mocsonyi* suprem comisar peste Timiș și Caraș, comitatele din Banat, locuite de Români.

În credința, că lucrurile au apucat acuma pe calea cea adevărată pe care se vor desvolta de sine, delegații români, urmând pe Șaguna, au început a părăsi rînd pe rînd Viena, întorcându-se fiecare la vatra sa. Vezînd însă că resolvarea favorabilă a cauzei naționale române tot mai întărzie, au plecat de nou la Viena, în scopul să rămână acolo până la desevîrșita arangiere a chestiei române.

Simeon Bărnufiu și A. Tr. Laurian au plecat în 16 Noemvrie la Viena, unde abia au sosit la 3 Decemvrie, după o călătorie torturătoare și plină de primejdii, ales pentru vieța lui Bărnufiu, care își câștigase un reumatism grav, pe lângă celelalte dureri ce le avea, în urma debilei sale construcțiuni corporale.

Delegații români se întălniră toți în 3 Decemvrie la Viena. și auzind despre patenta împăratească din 18 Noemvrie, prin care o parte a Banatului primește numirea de *Voevodină sârbească*, cealaltă numirea de *Banatul timișan*, ear' mai departe înțelegînd, că pentru amîndouă aceste țerișoare e numit guvernator generalul *Maierhofer*, au mers la el în ziua următoare în corpore, pentru a-l bineventa, dat fiind că generalul se afla în ziua aceea la Viena.

Românii au fost primiți foarte bine din partea generalului, care le-a spus ce misiune are și cum a primit ordin să împartă Banatul în trei districte, după naționalități. 'I-a asigurat, că va avè în vedere pe Români și în posturi va pune numai oameni din naționalitatea predominantă. Dar' nici Românii se nu se supere, dacă lucrul va merge cam greu la început, din lipsa de oameni, și dacă va trebui să fie puși și străini în funcțiunile publice.

Generalul *Maierhofer* era foarte vorbăreț și a comunicat delegaților români și aceea, că guvernul are nobile intențiuni față de poporul român; se ocupă cu ideea să înființeze o universitate română pe seama lor, unde se se poată pregăti tinerii români pentru toate oficiile vieții publice; ear' cu privire la despărțirea hierarchică de cătră Sârbi, guvernul are intențiunea să cheme pe toți episcopii bisericii orientale la o consfătuire, pentru a le asculta părerile, că apoi se poată decide, dacă pot să rămână Românii și pentru mai departe în comunitate cu Sêrbii, sau va trebui să urneze desfacerea lor de cătră Sârbi?

Prospectele erau deci destul de frumoase, promisiunile destul de ademenitoare, însă numai la Viena. Acasă, erau văzute și primite cu totul altcum lucrurile. Bănățenii nu erau de loc mulțumiți cu împărțirea Banatului în două; și nici cu separarea lor de cătră ceialalți

Români, prin crearea *Banatului timișan*. Au compus deci o petițiune către monarhul, și provăzându-o cu peste 600 de subscrieri, au predat-o unei delegațiuni, pentru-ca să o ducă la Viena, cu posibilă grăbire.

Delegațiunea a plecat în 26 Noemvrie 1849 din Lugoj, făcând parte din ea următorii: *Nicolae Capra*, proprietar, *Const. Udria*, primarul orașului Lugoj, *Alexandru Atanasevici*, procuror și *Iova Popovici*, neguțător.

Petițiunea predată monarhului suna astfel:

— „*Maiestatea Voastră!* Pe când altor națiuni dat le-a fost să se laude cu bucurie triumfătoare, că au primit dela M. Voastră favorurile acordate preagrațios, și dat le-a fost să depună pentru ele la poalele preainaltului tron al M. Voastre tributul grațitudinii, Români, după-ce cu consternațiune au primit știrea despre preagrațiosul conclud al M. Voastre, că Români din Banat, pentru a fi uniți cu voevodina sârbească, au fost despărțiți prin preainaltul patent din 18 Noemvrie a. c. de către frații lor de peste Mureș, — sînt atât de nefericiți, că în locul sentimentelor așteptate și dorite de bucurie și de grațitudine, trebuie să comunice M. Voastre numai sentimente de durere.

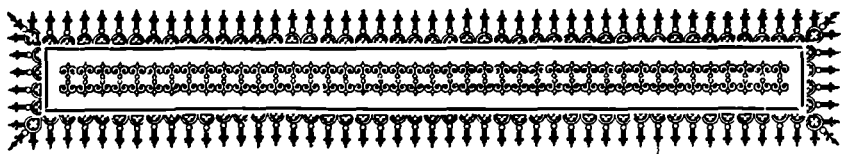
Pentru-că cu cât mai sigur sperau Români, basați pe credința lor, dovedită prin numeroase jertfe, și basați pe preainalta grație a M. Voastre, așteptată din partea lor pentru aceste jertfe, că va urma o rezolvare favorabilă a petițiunii lor, înaintată M. Voastre în Olmütz, la 25 Februarie a. c., prin o delegațiune română, urmând și *unirea lor într'un singur întreg național*, lucru de care se roagă și acuma: cu atât mai adânc 'i-a atins durerea ce au simțit-o văzând cum prin suslăudata patentă din 18 Noemvrie se dărăburește și partea aceea a națiunii lor care până aci la olaltă se afla, și cu atât mai adâncă era durerea, se vedem o parte a Românilor unită cu voevodina, pe când Români din comitatele Arad, Bihor, Sat-mare și Maramureș sînt dați pradă altui element, ear' cei din »*Țeara-Sașilor*«, de nou creată, earăși unui al treilea element.

Numai tîmpirea sau totala pierdere a ori-cărei speranțe în grația M. Voastre putea să ne determine a retăcea durerea aceasta. Dar' nu nesimțirea, ci inima deschisă și credincioasă, plină de atragere fiască față de grația și iubirea de dreptate a M. Voastre, ne conduce pașii, și ne aduce cu preaumilită rugare înaintea tronului M. Voastre, ca, dat fiind, că o dezvoltare neîmpedecată a naționalității nu poate

fi esoperată așa ușor acolo, unde naționalitatea e espusă influențării unei națiuni străine, obicînuită să esercieze supremație:

Maiestatea Voastră se vă îndurați preagrațios, a separa districtul locuit de Români din Timiș și Caraș, la care aparține și o bună parte din Torontal, de cătră voevodina sêrbească, și se dispuneți să fie împreunat cu celalalt terițor locuit de Români, de peste Murêș, și anume, cu atât mai vêrtos, cu cât dela un popor numêros, supus cu credință casei imperiale, cum e cel român, după-cum s'a dovedit fără deosebire, prin toate părțile monarchiei locuite de el, *nu primejdie*, cum se spune guvernului M. Voastre din partea acelora cari ar voi să supună națiunea română supremației națiunii lor proprii, ci în vremuri de primejdie *puternic ajutor este de așteptat*, și cu atât mai puternic, cu cât mai numêroasă, mai puternică, și mai plină de grațitudine e națiunea. Ai M. Voastre preacredincioși supuși. În Decemvrie 1849. (Urmează peste 600 de subscrieri)^u. —

Pentru cei morți.

În mijlocul luptelor purtate cu atâta energie pentru asigurarea viitorului pe seama celor vii, episcopul *Șaguna* n'a dat uitării nici pe cei morți.

În 6 Decembrie a adresat circular tuturor protopresbiterilor și preoților, în care le făcea de datorie, ca în a doua zi de *Crăciun*, în ziua de *Anul-Nou* și în Duminica după *Botezul Domnului*, să-și cetească în biserică, de pe amvon, frumoasa pastorală, pe care o adresase turmei sale credincioase, ear' în ziua primă de *Crăciun* să cetească *doxologia* după slujba dumnezească, drept mulțumită lui Dumnezeu pentru învingerea armelor împăratului asupra protivnicilor, pentru sufocarea revoluției și pentru restabilirea păcii, și în a treia zi de *Crăciun* să facă *parastas pentru sufletele celor căzuți în războiul purtat pentru apărarea tronului*.

O idee nobilă și frumoasă, emanată tot dela *Șaguna*, a fost aceea, de-a se deschide colecte pentru ridicarea unui monument comemorativ al evenimentelor recente, pentru-ca memoria lor să fie eternisată, nu numai pe paginile istoriei, ci și prin semne vizibile. *Șaguna* făcuse în privința aceasta pașii de lipsă la guvernatorul Ardealului, pentru-ca colectarea ce voia să o înceapă să nu fie împedată sau oprită din partea organelor publice. Notele schimbate în chestia aceasta între *Șaguna* și guvernatorul *Wolgemuth*, sînt următoarele:

1. *Șaguna către Wolgemuth, guvernator civil și militar al Ardealului.*

— „Anii 1848 și 1849 vor forma totdeauna în istoria Austriei o epocă din cele mai însemnate, care, e drept, că pentru multele evenimente îngrozitoare, pentru rușinatoarele întreprinderi de răsvărire, stropite cu sânge, și pentru acțiunile comise în decursul aceloră,

acțiuni desbrăcate de demnitatea omenească, va umplè multe pagini negre în istorie, dar' totuși va străluci în frumseță, — dat fiind că a fost bogată în fapte pline de glorie, în glorioase întreprinderi, și în exemple rare de credință și de jertfire pentru monarch.

Asupra evenimentelor de prima categorie e datorința fiecăruia să tragă vëlul uitării. sau să le lase în grija aprecierii imparțiale a istoriei; dar' faptele glorioase, nu numai prin trecerea lor în cuprinsul cărților de istorie, cetite numai de învățați, ear' de aci încolo date pulberii și molilor, ci și pe altă cale au să fie eternisate. *prin monumente*, cari nu sînt nimicite de apă și nu pot căde nici pradă focului, prin ce ele în continuu rămân în memoria poporului, îndemnându-'l să pășească pe urmele strămoșilor sei, cari au făptuit fapte atât de mărețe.

Acestea sînt motivele cari m'au îndemnat să lansez ideea printre conaționali mei despre ridicarea unui monument, prin care să fie eternisată glorioasa răscolare a Românilor din Ardeal în general, special însă a locuitorilor din partea de Vest a țării, cari urmînd chemării împăratului și domnului lor, precum și datorinței impuse lor din partea naturei *pentru conservarea naționalității și limbii lor*, au luat lupta pentru tron și independența națională cu curaj în contra rebelilor, au purtat-o cu vitejie și au terminat-o cu învingere.

Drept-aceea, am onoarea a o aduce aceasta la cunoștința Esce-lenței Voastre, cu umilita rugare, să binevoiți a acorda întreprinderii acesteia înalta încuviințare. Ce să atinge de locul unde va fi să se ridice acest monument, precum și de mijloacele necesare, așa cred, că cel mai potrivit loc ar fi la *Câmpeni*, ear' fondurile necesare le voi aduna eu, prin colecte dela conaționali mei. *Sibiu*, 24 Decembrie 1849, *Saguna* m. p.⁴ —

II. Răspunsul guvernatorului Wolgemuth.

„Intențiunea Preasfinției Voastre, comunicată mie prin reprezentațiunea din 24 l. e. numărul 227, de a ridica un monument la *Câmpeni*, ca aducere aminte neperitoare de faptele glorioase ale națiunii române din Ardeal, săvîrșite în anii 1848 și 1849 pentru apărarea preainaltului tron și *pentru conservarea limbii și naționalității proprii*, și de a aduna mijloacele necesare prin colectare dela conaționali, — ar întîmpina fără amênare întreaga mea recunoștință și aş participa și eu la întreprindere, dacă n'aș fi de credința, că cu acest monument avem să mai așteptăm, până-ce nu va putè fi prezentată M. Sale lista, a cărei compunere e deja inițiată din partea

mea, despre acelea persoane, cari s'au distins, când apoi va fi sosit cel mai potrivit moment, pentru a cere permisiunea preaînaltă.

Despre ce am onoare a pune în cunoștință pe Preasfinția Voastră, spre știre și luare în considerare. *Sibiiu*, în 29 Decemvrie 1849. *Wolgemuth* m. p., F. M. L.⁴ —

III. Consentimentul lui Șaguna.

— „Înaltul rescript al Escelenței Voastre din 29 Decemvrie 1849 numărul 3610, prin care nu numai că aplacidați propunerea mea cu privire la ridicarea unui monument la *Câmpeni*, ci-'mi puneți în vedere și intențiunea de a lua parte la colectarea pentru adunarea mijloacelor necesare, îmi servește de cea mai mare mângăere, fiindcă văd în aceasta confirmarea credinței și a jertfei aduse din partea națiunii mele în anii 1848 și 1849 pentru preaînalta noastră dinastie, ceea-ce e cu atât mai de prețuit din partea tuturor Românilor astăzi în viață și din partea urmașilor lor, cu cât vine dela un om, care ca stând deasupra partidelor, pentru meritele sale aparținătoare istoriei universale, câștigate în jurul tronului, a fost investit cu dignitatea cea mai înaltă de stat în această țeară de coroană.

Nu numai că sînt de acord cu prorogarea, aflată de bună din partea Escelenței Voastre, a ridicării monumentului, până când vor fi prezentate M. Sale nominativ persoanele cari au escelat, — ci sînt chiar mulțumitor Escelenței Voastre pentru comunicarea acestei înalte intențiuni, — permițându-'mi totodată a vă ruga, ca atunci să binevoiți a subșterne la poalele tronului preagrațioșului nostru împărat și domn umilita mea rugare pentru acordarea preaînaltei încuviințări, ca monumentul să poată fi ridicat. *Sibiiu*, 2 Ianuarie 1850. *Șaguna* m. p.⁴

Schimbându-se mai târziu împrejurările, ideea aceasta frumoasă nu a mai putut fi realizată și a rămas neexecutată.

Petițiunea episcopului Erdélyi.

Pe urmele Arădanilor și ale Bănățenilor au mers și Românii din diecesa Orăzii-mari. Au adresat și ei petițiune monarhului, în care au cerut unirea tuturor Românilor într'un singur corp național, cap național pe seama lor, *cu sediul în Blaj*, și numirea teritorului locuit de Români, de »*Romanenland* . Frumoasa și bineîntemeiata petițiune a fost înaintată monarhului prin episcopul *Erdélyi*, în numele întregului cler și popor, — și tradusă din originalul latin, e de următorul cuprins :

„Sacratissimă Maiestate! Preagrațioase Doamne! Cu ajutorul lui Dumnezeu și al armelor neînvingibile ale M. Voastre a succes. ca revoluția să fie sufocată în interiorul Ungariei; și după-ce țeara aceasta a fost de nou supusă domniei legale a M. Voastre, a principelui înăscut, -- poporul român din comitatele Bihor, Sătmar, Sabolci, Ugocia, Maramureș, Arad, Bichiș, Timiș, Torontal și Caraș e acela, care, primind știre despre constituțiunea dată de cătră M. Voastră în 4 Martie 1849 întregului stat austriac, spre fericirea popoarelor sale, și despre proiectele prezentate M. Voastre din partea delegaților români din Ardeal și Banat pentru fericirea poporului român și conservarea naționalității sale, precum în fine și despre preagrațioasele promisiuni, pe cari M. Voastră a binevoit a le face în 25 Februarie, 20 Iunie și 18 Iulie 1849 în fața acestor delegați, că M. Voastră, ca părinte și regenerator al națiunii române, voiți să ștergeți amarele necasuri întâmpinate de acest popor în decursul atâtor veacuri, să ridicați această națiune subjugată și să o faceți părtașe de o asemenea tratare ca pe celelalte popoare ale imperiului : mulțumește atotputernicei providențe, pentru-că a donat credincioasei și supusei națiuni române în persoana M. Voastre un adevărat mântuitor, care drept are să fie pentru acest popor, ce în urma nedreptăților atâtor secole a fost apăsător și adus aproape de perire.

Așa este. M. Voastră! Actele istorice ale Ungariei și Transilvaniei dovedesc, că totul s'ă conjurase în contra acestei națiuni; că acest popor, unul din cele mai vechi ale Europei, a fost aruncat în sclăvie din partea celorlalte națiuni din Ungaria și Ardeal, în special din partea Ungurilor, Sêrbilor și a Sașilor; că poporul acesta n'ă fost considerat de națiune, ci de o turmă părăsită de oameni, care tratată era din partea tiranilor, sau a domnilor de pământ de alte naționalități, ca adevărată turmă de animale, căci a fost prinsă în jug la plug și maltratată și torturată.

E de mirat, că poporul acesta, mînat pînă la extremă desperațiune, pe la sfîrșitul secolului trecut s'ă sculat sub împăratul Iosif II. pentru a scutura acest jug tiranic? Și chiar și între aceste împrejurări și-a păstrat credința față de tronul împărătesc totdeauna, cu toate-că era despoiat de drepturile naturale, chiar și de demnitatea de om, întrebuițat fiind numai ca simplă unealtă pentru procurarea unei vieți plăcute pe seama altor națiuni.

Legislațiunea ungară a răpit națiunii române drepturile pe cari le avea. Așa sub împăratul și regele Ungariei Leopold I., despre ce dovedește art. de lege 68 al dietei ungare din 1681. care sună astfel:

»Statutele și privilegiile Valachilor (Românilor) fiind periculoase pentru țeară și coroană, s'ă cassează, întocmai ca mai nainte art. 90 din anul 1609 și art. 40 din anul 1635, — și s'ă cassează toate promisiunile făcute mai târziu, declarându-se de lipsite de putere de drept.

Așa au pierdut Românii voevodatul pe care-l aveau mai nainte, și toate drepturile naționale, după-ce a urmat persecutarea și subjugarea națiunii acesteia, pînă în zilele de astăzi.

La drept vorbind, ar costa prea multă osteneală înșirarea tuturor nedreptăților și nefericirilor pe cari a avut s'ă le sufere acest popor român, totdeauna credincios și supus împăraților și regilor, atât în raporturile religioase cât și în cele politice și de stat. Destul este s'ă spunem, că epoca începută cu anul 1659 a fost pentru Români aceea ce a fost pentru poporul israelitean robia din Văvilon, în care Românii gem și acuma, fiindcă partea aceea a națiunii, care locuiește în comitatele Ungariei, s'ă află sub jugul Ungurilor, cea din Ardeal sub al Ungurilor și al Sașilor, ear' cea din Banatul timișan sub jugul Sêrbilor. Și astfel în jale s'ă află nobila națiune a Românilor, pentru că deși cea mai veche națiune în această țeară, s'ă află în adâncă sclăvie!

Sacratismă Maiestate! Dreptatea e fundamentul tuturor statelor și guvernelor. Nici un imperiu nu poate lung exista, dacă în el nu e exerciată dreptatea, nu e remunerată credința și meritul, ear' aceea ce e contrar acestora nu vine pedepsit. Sentimentul național e înrădăcinat atât de adânc în pieptul fiecărui popor, încât nici unul nu voește să fie subjugat de celalalt, ear' jugul ce 'i-s'a pus, caută să-l scuture pe ori-ce cale posibilă. Și nici o pace durabilă nu poate fi sperată câtă vreme nu vin eliberate toate națiunile de supremația altora, nu-'și primesc o existență independentă, și înaltul guvern nu esecută egala îndreptățire în acel înțeles, ca un popor să nu stăpânească pe celalalt și nici un popor să nu fie preterat.

Acesta a fost cugetul M. Voastre, când după sufocarea revoluțiunii, M. Voastră a declarat că voește să ridice urieșul edificiu al noiei Austrie pe bazele solide ale respectării egale pe seama tuturor naționalităților, ale perfecte independențe a uneia de celelalte și ale reprezentării proprii a fiecăreia, sub »*guvernul central*«, comun tuturor.

De aceste favoruri vrea să fie împărtășită și națiunea română, care în credință cătră M. Voastră nu stă înderțul nici uneia dintre celelalte, și numai în Ungaria, Ardeal și Banat, fără Bucovina, numără trei milioane de suflete. Și M. Voastră a binevoit chiar a o asigura preagrafios de împărtășirea de aceste favoruri în preainaltele declarațiuni făcute la rugările acestei națiuni. Și totuși, dorințele acestei națiuni n'au fost împlinite în constituția din 4 Martie, fiindcă Românii în constituția aceasta nici nu sânt numiți și nici nu primesc espresa garantare a drepturilor pe seama naționalității lor, cum s'a făcut aceasta cu privire la națiunea maghiară, sêrbă, croată și sasă. Din contră, după constituția aceasta, contrar propriului ei principiu fundamental de egală îndreptățire a tuturor popoarelor, rămâne națiunea română, după-cum locuește în diferitele provincii, și mai departe supusă domniei celorlalte națiuni favorisate. Căci cu toate-că în §-ul 71 al numitei constituțiuni, în care se asigură pe seama națiunii maghiare constituție proprie, administrație municipală și guvern regnicolar, se face amintire de- asemenea îndreptățire pe seama tuturor popoarelor, e imposibil să devină lucrul acesta realitate, fiindcă Maghiarii sânt în teritoriile locuite de ei mai numeroși și mai puternici, prin urmare în avantaju față de Români, pe cari, slăbiți fiind prin separarea lor de cătră ceialalți frați, îi vor ține și mai departe, ca până acuma, de lungi secole, supuși influenței lor.

Paragraful 72 din numita constituție imperială, pune în vedere crearea unei voevodine sârbești, prin ce națiunea sârbă vine emancipată de sub supremația maghiară, primind o existență independentă și administrație proprie. Prin voevodina aceasta, pe care Sârbii nu o au avut-o nici-odată în împărăția austriacă, națiunea română va fi și mai mult asuprită decât până acuma. Pentru-că voevodina aceasta e să se creeze pe teritor român. anume, din părțile Banatului timișan, sau din comitatele Timiș, Caraș și Torontal, în cari locuiesc ca la 800.000 de Români, și în proporție numerică foarte puțini Sârbi. Prin urmare, covârșitoarea poporațiune română va fi subordonată disparenței minorității sârbe. Asta ar fi pentru națiunea română cu atât mai dureros, fiindcă dorințele și năzuințele sale, de a se despărți și în cele bisericești de către Sârbi, constituindu-și biserica ei și hierarchia ei în independență de către Sârbi. nu se poate să nu fie cunoscute înaltului minister al M. Voastre. Această dorință justă a națiunii române nu-și primește însă împlinirea în constituția imperială; din contră. se pare că intențiunea e, să fie supus poporul român, nu numai în cele bisericești, ci și în raporturile politice, Sârbilor, ceea-ce chiar și acestia, după-ce au declarat că vreau să respecteze drepturile altor națiuni, vor trebui să recunoască că e nedreptate, pentru-că precum ei se apără ca să nu fie puși sub supremația altui neam, nu trebuie și nu pot să rîvnească nici ei la domnie asupra altui neam.

Departa de a invidia națiunea sârbă pentru independența dobândită sau pentru voevodina garantată, Românii nu au decât o justă dorință, anume, că voevodina aceasta să fie creată undeva pe teritor sârbesc, în Sirmia sau Slavonia. și că autoritatea voevodului lor, care va avea reședința poate în Carloveț, să nu se estindă asupra națiunii române.

Paragraful 73 din constituție decretează independența Croației de către Ungaria și acordă poporului croat neatîrnare națională. Numai națiunea română, care e mai numeroasă decât cea sârbească, decât cea croată, mai numeroasă chiar și decât amîndouă acestea luate la olaltă, a fost lăsată afară din șirul națiunilor, în mod independent constituite ale Austriei. Chiar mai mult, nu numai că §-ul 74 al acelei constituțiuni imperiale decretează conservarea drepturilor pe seama națiunii sase din Ardeal, ci prin un special rescript preafinalt, numirea de *fundul regiu* e schimbată cu aceea de »*Sachsenland*«, cu toate-că locuitorii acestui teritor sînt două terțialități Români și numai a treia parte Sași. Astfel deci și acolo vine subordonat neamul

cel mai vechiu și mai numărös unei disparente minorități pe care o formează alt neam.

Toate popoarele Ungariei și ale Transilvaniei au primit în chipul acesta o existență națională independentă, reprezentanță și administrație proprie, numai națiunea română a rămas în serviciu la alte națiuni, și anume, la Unguri, la Sërbi și la Sași, — prin urmare degradată și desconsiderată din partea acestora, fără a primi existență națională, ba chiar fără a se face în constituția imperială măcar numai cu un cuvânt pomenire despre ea. De aici se naște trista urmare, că în constituție, chiar cu violarea principiului fundamental despre egala îndreptățire a tuturor naționalităților, poporul român nu e recunoscut de națiune egală cu celelalte națiuni, ci cel mult de popor cu limbă străină, ca și cum Dumnezeu nu 'i-ar fi dat altă misiune și altă destinație decât aceea, să fie servul, pe vecie, al altor popoare.

Națiunea Românilor, credincioasă și supusă M. Voastre, credea acum, când imperiul era aproape de descompunere, ear' coroana împărătească în primejdia cea mai mare, că va fi sosit ocaziunea trimisă de providență pentru a-și arăta credința în mod eminent, și prin jertfirea de sânge și avere a-și binemerita eliberarea de sub sclăvia altor națiuni conlocuitoare și poziția națională de care se bucură Ungurii, Sërbi, Sașii și Croații. În speranța aceasta, Românii, când s'au început mișcările în Ungaria, au jurat credință nestrămutată întărită prin jurământ casei împărătești habsburgo-lotaringiană, în număr de aproape patruzeci de mii, în frunte cu episcopii lor, pe câmpul libertății din Blaj. Jurământul acesta Românii 'l-au ținut, pentru-că pentru M. Voastră 40.000 de Români au căzut, patrusute de sate românești au fost prefăcute în cenușă și întreaga avere a fost jertfită. Jertfe mai mari n'au adus pentru M. Voastră și pentru sublima casă domnitoare nici Croații, nici Sașii, nici Sërbi, nici-odată; și dacă luăm în considerare câți preoți ai acestei națiuni au fost spânzurați, câte biserici jăfuite, incendiate și desonestate, — nu ne poate arăta istoria în nici un secol exemplul de asemenea alipire și credință. Și atâtea jertfe, și atât de mari jertfe, atâtea credință și atâtea merite, se nu poată determina pe M. Voastră să acordați credincioasei națiuni române, asemenea celorlalte popoare, dreptul de liberă independentă și de existență națională??...

Ear' dacă astfel de merite și astfel de jertfiri, prin cari 'și-au câștigat alte națiuni drepturile și privilegiile lor, nu sînt suficiente pentru-ca să fie acordate credinciosului popor român drepturile

reclamate, atunci națiunea aceasta, care mai mare merit în jurul tronului M. Voastre nu-și poate câștiga, e adusă la desperare, văzându-se condamnată pentru totdeauna să poartă jugul sclăviei, din care nici jertfele cele mai mari nu o pot elibera. Să poate apoi să se aștepte dela un astfel de popor desperat, despoiat de drept, care numără peste trei milioane, altceva decât pași de extremă desperațiune??...

Noi însă ne încredem în cuvintele împărătești date din partea M. Voastre acestei credincioase națiuni, care așteaptă dreptate și împlinirea promisiunii de a 'i-se acorda existența națională, la fel cu a Ungurilor, Croaților, Sașilor și a Sârbilor.

Precum Ungurii își au guvernatorul lor, Sașii își au pe comesul lor, Sârbii voevodul lor, ear' Croații pe banul lor, — să fie numit și pe seama Românilor un prefect sau guvernator.

Precum celelalte națiuni sus numite își au guvernul lor propriu național și administrație civilă, — așa și prefectul Românilor, cu guvernul propriu național, *să rezideze în Blaj*, sediul principilor Ardealului, căruia să-i fie supuși toți Românii din Ardeal, Banat și comitatele învecinate ale Ungariei, din Maramureș, Sătmar, Bihor, Arad, cari amăsurat raporturilor teritoriale pot să fie ușor deslipiți de către celelalte națiuni, ear' acest district al Românilor să fie împărțit în comitate sau căpitanate.

Numai pe calea aceasta să poate satisface principiul fundamental din constituție referitor la egala îndreptățire a tuturor națiunilor, ear' altcum nu poate primi aplicare principiul acesta asupra Românilor, în sensul strict al cuvântului.

Ministerul M. Voastre 'și-a exprimat părerea, în răspunsul dat prin ministrul *Bach*, la insistențele delegațiunii române, episcopului *Șaguna*, în 18 Iulie 1849, numărul 1382, că egalitatea de drepturi, asigurată celorlalte națiuni, independența națională și coexistența națională, nu poate fi estinsă în plină măsură și asupra Românilor, fiindcă raporturile națiunii române cu monarhia întreagă, precum și cu celelalte națiuni conlocuitoare, să opun acestui lucru.

Ce să atinge de raporturile națiunii române cu întreaga monarhie, credem că numai așa poate fi potolit focul certelor interne și poate fi esoperată afecțiunea tuturor națiunilor, dacă *toate*, așadar' și națiunea română, primesc reprezentațiune și administrațiune proprie. Când însă tocmai din contră, unele națiuni vin privilegiate, ear' altora nu li-se dau atributele naționalității, — administrație și

representațiune proprie, — pacea imperiului ușor poate fi turburată prin certe interne.

Și așa tocmai *pretinde* raportul națiunii române cu monarhia întreagă, dacă e ca raportul acesta să fie ținut în viață în toate părțile sale, — ca națiunea română să fie împărțită de asemenea soarte ca celelalte națiuni, și atunci națiunea română va fi într'adevăr un stâlp tare și razim puternic pe seama imperiului austriac.

Ce să atinge de raportul națiunii române cu celelalte națiuni conlocuitoare, în priviuța aceasta există tot atât de puțină pedecă pentru reprezentarea și administrația proprie a Românilor, cum nu există pentru Sași și pentru Sârbi. Pentru-că precum s'a putut fără nici o pedecă întempla, că în constituția imperială, prin §-ul 72 voevodina sârbească a fost deslipită de Ungaria și a fost unită cu alte provincii; precum mai departe, prin §-ul 73, Croația și Slavonia au fost declarate de independente de Ungaria, și tot așa prin §-ul 74 marele principat al Ardealului a fost declarat asemenea desmembrat de către Ungaria: n'ar pute fi invocat nici un motiv, de ce jurisdicțiunea unui guvern român să nu fie estinsă asupra tuturor Românilor, și asupra acelorora, cari se află în comitatele Ungariei ce mai înainte aparțineau Ardealului, precum și în comitatele Maramureș, Sătmar, Bihor, Arad, apoi în Banatul-timișan, care formează un teritoriu delimitat, pe care nu locuiesc alte naționalități, ear' acest întreg teritoriu locuit de Români, unde alte națiuni să nu aibă drept de domnie, să poarte numele de: *țeara Românilor*, *Land der Romanen*.

Sacratismă Maiestate! Națiunea Românilor, de atâtea veacuri asuprită, n'a avut bărbați sau oratori destoinici ca celelalte națiuni, cari să pună cuvântul la tronul M. Voastre pentru fericirea poporului lor.

Pentru națiunea română poartă cuvântul numai *dreptatea cauzei ei*, neclătita credință a unui popor de trei milioane.

Pentru poporul acesta vorbește sângele celor 40.000 de fii ai sei, vârsat în revoluțiunea din urmă pentru tronul M. Voastre și casa domnitoare! Pentru națiunea aceasta vorbește vîrtutea ei militară și statornicia cu care a întimpinat ea mânia inamicului M. Voastre, pe care 'l-a făcut să roșească pentru a-'l nimici cu aducerea de jertfe mai mari decum a adus ori-care din celelalte națiuni, dovedind toțodată că mai curînd e cu putință să se dărime împărăția decât să se clatine credința națiunii române ce o are față de domnitorul ei.

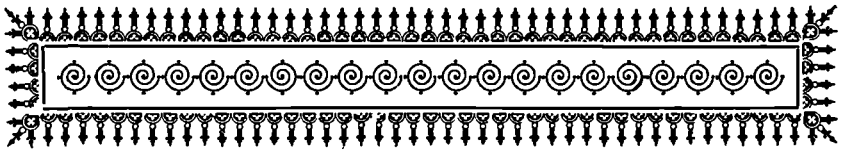
De aceea, clerul și poporul român, îngenunchiat înaintea tronului M. Voastre, se roagă :

Să binevoiască M. Voastră să asculte și împlinească justele cereri ale națiunii acesteia pentru a 'i-se da independență națională, reprezentanță și administrație proprie, ca celorlalte națiuni.

M. Voastră să binevoiască a face părtașe națiunea aceasta de asemenea soarte ca pe celelalte popoare, și așa să se dea mântuire poporului, singur încă aflător în jele adâncă. Ear' pentru a arăta bunăvoința și grația M. Voastre față de această credincioasă națiune, și pentru a-'i dona un diadem de onoare, să binevoiască M. Voastră a primi titlul de *Mare-principe al Românilor*.

Ai M. Voastre, în adâncă supunere, cei mai credincioși și ascultători supuși. În *Ianuarie 1850*. Poporul și clerul națiunii române, prin *Vasile Erdélyi* m. p., episcop gr.-cat. al diecesei române de Oradea-mare". — —

Ultima reprezentațiune a delegațiunii române.

Delegații români întruniți la Viena au luat hotărîrea sè mai facă un ultim pas în chestia națională, sè înainteze guvernului o reprezentațiune, în care sè-'i înșire nemulțumirea națiunii române față de situația nouă ce 'i-s'a creat în țeara proprie, salvată cu mari jertfe, aduse tocmai din partea ei.

Memorandul a fost compus pe la finea anului 1849; dar' din mai multe motive nu a putut fi predat guvernului decât abia la începutul lui Ianuarie anul următor, — întocmai ca și petițiunea episcopului *Erdélyi*, reprodusă mai sus.

Acest ultim act public, dat în numele întregii națiuni române din partea delegaților ei trimiși la Viena, are cuprinsul următor :

— „Înalt minister imperial! După numeroasele apăsări pe cari a trebuit sè le suferè Românii cu începere din Octomvrie 1848, în Ungaria și Ardeal, pentru credința lor față de casa imperială, pentru prevenitoarea declarație a lor de a apăra tronul și integritatea monarhiei în contra atacurilor venite din partea acelora, cari au făcut încercarea sè răstoarne dinastia și sè dărăburească monarhia, pentru scularea lor în masse ca sè esecute aceea-ce au promis, în fine pentru eroica lor jertfire în interesul adoratului lor monarch, în special de când au fost părășiți în Ardeal, de prin luna lui Martie 1849, de armata imperială: au salutat cu bucurie apariția trupelor imperiale, eșite din țeară atunci când a intrat Bem în ea, dar' acum întărite și reîntoarse, precum și victoriile urmate una după alta, la cari, cum se știe, au cooperat din toate puterile și ei (Românii).

Obosiți de turburările fără de sfîrșit, provocate de multele jertfe aduse din partea lor, și de supranaturalele opintiri cari le-au eshauriat forțele, așteptau, după desèvrșita învingere a inimicului, cu mare dor, ivirea aducătoare de mângăiere a organelor părintescului guvern

imperial, cari se introducă de nou în țeară ordinea, se împărțesească pe fiecare individ, pe fiecare națiune de aceea ce-'i compete, pe cei vinovați să-'i pedepsească, pe cei cu merite să-'i remunereze, pe cei rămași fără razim să-'i ocrotească, ear' soarta celor ajunși la sapă de lemn în luptele pentru împăratul lor, precum și soarta văduvelor și orfanilor rămași fără pâne și fără adăpost în urma credincioșilor periți în luptă, dacă și nu o restabilește întru toate, cel puțin să o amelioreze.

Dar' s'au înșelat amar. Cu atât mai amar, fiindcă tot mai mult li-se preface în convingere presupunerea întristătoare, apropiată de ei, că dispozițiunile organelor guvernului, diametral opuse justelor lor așteptări și celor mai intime dorințe ale lor, aflătoare în disonanță atât cu programul înaltului minister cât și cu prea înaltul manifest împărătesc, nu pot fi atribuite întâmplării, ci unei politici premeditate, durere însă, nu destul de favorabile.

Așa la noua împărțire a țării, pe lângă toată dorința binecunoscută a Românilor, ca să fie uniți într'un întreg național, în înțelesul reprezentațiunilor înaintate înaltului minister, — astfel, ca cei un milion și jumătate de Români din Ungaria, așezați de-alungul hotarelor Ardealului, compacti lângă olaltă, mai nainte aparținători la un singur corp, și în nemijlocită coatingere cu Ardelenii, din comitatele Maramureș, Ugocia, Sătmar, Sabolci, Bihor, Bichișiu, Cenad, Arad, Caraș, Timiș și Torontal, împărțiți în câteva districte să fie puși toți *sub o singură administrație națională*, — ei au fost desfăcuți din legăturile lor naturale, desbinați de cătră olaltă și uniți cu elemente străine, cu Ruteni, Maghiari, Nemți și Sârbi, despoiați fiind astfel și pentru mai departe de valorarea națională ce li-se compete, și subordonați fiind popoarelor, în mare parte lor dușmănoase, puși sub influența străină a acestora, dedați și până acuma să eserceze supremație asupra Românilor, — ceea-ce n'a putut să nască în Români decât numai presupunerea, că credința și alipirea lor, vitejește manifestată, care 'i-a făcut gata de ori-ce jertfe, le-a câștigat, nu încrederea, ci neîncrederea guvernului.

Și dacă e întristătoare împărțirea aceasta, din care rezultă necondiționata și nemeritata slăbire a elementului român, cu atât mai dureroasă e ea în Ardeal, unde, pentru a aduna la olaltă 180.000 de Sași, răsfirați prin țeară, au fost descompuse comitate întregi și au fost împreunate cu așa numitul *»fundul regiu«* sute de sate românești, cari nici-odată n'au aparținut acolo, pentru a compune astfel

districtul Sibiului, care șerpuește într'un mod curios, la care a mai fost adăugate cele două districte-filiale, al Brașovului și Bistriței, cari nu stau cu el în nici o legătură, și formează enclave singuratiche în mijlocul celorlalte, și care, în felul acesta, pe o estindere de 220 mile pătrate are o populațiune de 540.000 de suflete, dintre cari numai a treia parte Sași, și totuși din el are să se formeze mai târziu așa numitul teritor săsesc: *Sachsenland!* Din același motiv, districtul Făgărașului, care atât cu privire la estindere, cât și la populațiune, abia poate fi asemănat cu una din filialele Sibiului, prin aceea că 'i-s'au luat două comune amestecate cu Sași și 'i-s'au mai dat unele din comitatul Albei-superioare. a primit forma încovoitoare a unei cismă cu totul incomode pentru locuitorii dela marginile districtului. Așa și districtul Alba-Iulia, locuit aproape exclusiv de Români, prin necorespunzătoarea formațiune a districtului Sibiului, a primit forma unei copite duble, mai având și simțitorul desavantajiu, că 'i-s'au luat mai multe comune românești aflătoare în apropierea centrului, și în locul lor 'i-s'au dat mai multe comune săsești, la îndepărtare de mai multe mile postale. Același lucru se poate spune și despre centrul districtual al Blajului, de care au fost separate chiar și domeniile ce-'i aparțin, pentru a fi încorporate la districtul săsesc îndepărtat al Sibiului. Prin scoaterea din el a enclavei *Bistrița*, districtului *Reteag*, care, pentru a se pute aduna, la o altă 16 până la 17 mii de Sași, a trebuit să înghiță de două-ori sau de trei-ori atâția Români, — 'i-s'a scos chiar inima. Astfel centrul, care nu putea fi decât numai Bistrița, a fost pus la margine, pricinuindu-se prin aceasta numeroase inconveniente.

Pentru a slăbi și mai tare pe Români prin împărțirea lor multiplă, afară de comunele române cari se află în cele patru scaune săcești, au fost încorporate la districtul *Udvarhely* (firește săceiesc) un însemnat număr de comune românești, cari mai înainte se țineau de comitatul Târnavei sau al Albei-superioare, prin ce Săcuii au devenit remunerați pentru rebeliunea lor, ear' Români pedepsiți pentru credința și alipirea lor.

O formațiune mai corespunzătoare a primit districtul Clujului, dar' acesta are să fie prefăcut într'un district maghiar, cum se vede din administrația introdusă în el, deși numai o parte din patru a populațiunii e maghiară, restul de trei părți română. Earăși o remunerare a rebeliunii și o pedepsire a jertfirii! Ba ce ar fi de necrezut pretutindenea, comisar pentru districtul Clujului a fost numit primarul

de odinioară, *Gustav Grois*, omul care, fără a împropăta celelalte acțiuni ale sale, după-cum se poate vedea din numărul 97 al foaiei »*Közlöny*», apărută în 5 Maiu 1849, a subscris faimoasa adresă de aderență trimisă în 26 Aprilie 1849 guvernului revoluționar, în care se mulțumește acestuia că Maghiarii au fost eliberați prin el de jugul sclăviei, impus de *tiranica și călcătoarea de jurămintele casă habsburgică-lotaringiană*.

Tot așa au fost numiți Kenyeresi Károly, Nagy Elek și Bálint Elek, indivizi distinși în serviciul rebelilor, după-cum arată aceeași foaie, și anume, în numerii 97, 101 și 120, de comisari districtuali, spre supărarea tuturor celor cu sentimente bune, și așa și Mozní István (vezi »*Közlöny*« numărul 107 din Maiu 1849), și alții mai mulți, de comisari în sub-cercuri, ceea-ce e cu atât mai hătător la ochi, fiindcă în §-ul 9 al instrucțiunii se zice, că:

„Toți indivizii compromiși și de neîncredere, nu numai din posturile dela comitate, scaune și orașe, existate până acuma. ci și dela serviciile făcute ca jurați, notari, învățători etc., au să fie îndepărtați la moment, fără nici o considerare, cu rezervarea acțiunii ulterioare în contra lor, amăsurat gradului meritat de pedepsire, și numai acelea persoane au să fie lăsate în posturi, cari sînt oneste, de încredere și cu alipire către guvern, cunosc limbile usitate în districtul lor și posed încrederea poporațiunii“, — ear' poporul român, nu numai că nu are nici o încredere în acești funcționari maghiari, asupritorii sei de mai nainte, declarați inimici ai sei și ai guvernului, ci activitatea lor nici nu o poate aduce în legătură cu ideea unei guvernări drepte, care are să-i acorde lui scut în contra inamicului, nu să-l dea pradă pe mâna acestuia.

Celor 80.000 de Români din districtul Udvarhely le merge și mai rău, fiindcă nu au măcar nici un funcționar inferior din sînul lor, și aflându-se pretutindenea în mijlocul dușmanilor lor de moarte, a Sécuilor, sînt în continuu înjurați și persecutați din partea acestora, ca pe vremea domniei revoluționare.

Nu li-se arată cerul cu nimic mai senin nici în așa numitul district al Sibiiului, pe viitor Sachsenland, — cu desconsiderarea principiului despre egala îndreptățire, — unde și acum magistratele de mai nainte săsești, în parte compromise de pe vremea rebeliunii, cum arată numărul 114 din 19 Maiu 1849 al foaiei »*Közlöny*«, sînt pușe în fruntea credincioșilor Români, pe cari îi persecută sub diferite pretexte, îi ponegresc înaintea organelor guvernului, îi aruncă

în temnițe cu ajutorul asistenței militare, îi bat în piațe publice, amenințându-și cu o sclăvie cu mult mai asupritoare decât cea de mai înainte. Despre o egală îndreptățire nu poate fi vorba acolo, unde nu e de așteptat nici o cruțare!

Nefericitele sate românești, cari în urma noiei împărțiri arbitrare a țării au fost încorporate la fundul regiu. nu pot să-și ridice glasul pentru a protesta în contra domniei Sașilor, — care nu le-a fost impusă nici sub raporturile feudale de mai înainte, ci li-s'a dat acum, când pe seama tuturor națiunilor garantate sânt drepturi egale, pentru-că vin esecutate din partea miliției, conducătorii lor și preoții lor vin aruncați în lanțuri, siliți fiind să-și retragă recursese, ba chiar să-și denege subscrierile, întrebuițate fiind în contra lor tot felul de mijloace teroristice. Dovezile cele mai triste le dau pentru ilustrarea acestora comunele Ghijasa-de-sus și de-jos, precum și tratarea de care a fost împărțășit preotul *I. Roman* din *Bêrghiș*, *I. Lebu* din *Șaldorf*, *Ieron. Constantin* din *Ighișdorf* și *I. Sinai* din *Ilimbav*.

În schimb aleargă funcționarii sași dintr'o comună românească într'alta, comunicând locuitorilor, că teritorul le e decretat de teritor săsesc și că moșia moștenită dela strămoșii lor n'au să o numească altcum decât »*Sachsenland*« și de o țeară a Sașilor au să o considere. Ba comisarul districtului Sibiu și-a pus pe sigilul oficios titlul de: »*Comisar în țeara Sașilor*« *k. k. Kommissär in Sachsenlande*.

Cu nimic nu o duș mai bine în privința aceasta Românii cari locuesc deasupra de părțile Murășului, în comitatele sus numite, dealungul hotarelor Ardealului. Ori-ce manifestare inocentă a vieții lor naționale e suprimată, ba chiar aspru pedepsită din partea comisarilor maghiari, în general dușmănoși Românilor, ear' în parte compromiși, căci între ei să află unul care a dat cincii honvezi pe spesele proprii pentru armata rebelilor, pe când altul a fost funcționar înalt sub domnia lui Kossuth, a fost comisar guvernial.

Bisericile lor, ca cea catedrală din Arad, vin prefăcute în temnițe, spre mâhnirea credincioșilor!

Acceiași Maghiari îi acasă la guvernul legal ca având capete neliniștite cari și mai înainte îi acasau la guvernul maghiar că sânt aderenți încăpăținați ai împăratului. Ba acum nu li-se mai permite nici să trimită delegați cari să le presente Maiestății Sale omagiile, să espună înaltului guvern durerile lor și să ceară sanarea acestora.

În Banatul timișan, unde Românii au nefericirea să stee și acum sub hierarchia sârbească, preoții români vin întemnițați din partea

episcopilor sârbești sub diferite preteste nemotivate, numai pentru-ca să nu aibă ocasiune să protesteze în contra supremației națiunii sârbești, la care să rîvnește cu atâta inconsecvență.

Între numeroșii funcționari administrativi sînt luați din mijlocul Românilor numai doi comisari districtuali, și anume, unul în Banat, celalalt în Ardeal, cu toate-că poporațiunea română în aceste părți ale monarhiei întrece de trei-ori pe ori-care alt popor. Ba chiar și între comisarii de cerc cei mai mulți sînt neromâni și mulți cari nici nu cunosc limba poporului, cu toate-că aceasta se pretinde espres în instrucțiune.

Dela Români se pretind însușiri mai nalte decît dela Sași, Maghiari, Sârbi, și după-ce 'i-au preterat sub diferite preteste se dau posturile pe mîna indivizilor străini, cari atît cu privire la cunoștințele lor, cît și în ce privește capacitatea de a purta oficiul, stau mult îndărătul Românilor, ceea-ce s'a întîmplat în mai multe districte și cercuri.

Nu numai dela comisarii guverniali și districtuali se pretinde esacta cunoaștere a limbii germane, ci și dela comisarii din cercuri și din sub-cercuri, deși necesitatea ei nu e recunoscută nici în instrucțiune și nici din partea cetățenilor de stat constituțional, din o țeară de coroană *negermană*.

Pe cînd Români credincioși, cari pentru alipirea lor cătră împăratul sînt espuși actelor de răsbunare, au perdut întreaga lor avere; pe cînd vîduvele și orfanii rîmași fără pîne și fără adăpost în urma celor căzuți pe cîmpul de luptă pentru împăratul lor, sînt dați pradă foamei și frigului, pribegind în toate părțile, fiindcă pentru ușurarea sorții lor nu s'a făcut nimic alta decît s'a adresat o ordinațiune preoților, parte păgubiți rîu și ei din partea rebelilor, parte făcuți din partea episcopului Leményi se treacă la maghiarism, ordinațiune, ca se fie conserise suferințele și perderile Românilor avute sub decursul rîsboiului: vin siliți Români cari nu 'și-au perdut averea întregă, prin asistență militară, se restituie rebelilor perderea avută în urma rîsboiului, și vin constrînși se clădească de nou casele dîrîmate ale Maghiarilor, deși ei încă sînt incendiati și rîmași fără acoperemînt. (Casul dela Alămor și din împrejurimea Teiușului în Ardeal, sînt strigătoare la ceriu!)

Pe cînd rebelii, judecatori de sânge ai Românilor și ucigași acestora, pot se umble neîmpedecați prin orașe și la țeară, conducătorii Românilor, cari în urma jertfirei lor au meritat se fie tratați

cu considerare din partea guvernului, vin arestați la cea mai neînsemnată denunțare a Sașilor sau a Maghiarilor, și abia la câteva săptămâni, sau achitați, sau, fiindcă o prea deasă repetare a achitării ar pute scoate la iveală ușurătatea cu care se face arestarea, pedepsiți cu închisoare de câte una sau două luni, care apoi li-se iartă, în mod generos. Pentru-ca însă cercetarea să nu poată constata că a fost lipsită de basă arestarea Românilor deținuți în urma denunțurilor netemeinice, se aplică la facerea lor numai oameni luați din șirul denunciaților, ear' nu și din mijlocul Românilor, ceea-ce e tot așa de mirat ca și aceea, că pentru conscrierea suferințelor și a perderilor pe cari le-au avut Românii în decursul războiului nu se întrebuintează oameni, cari posed încrederea poporului român și au întrebuintat-o pentru a menține neclintită în popor credința cătră împăratul, pentru a-l îndemna la aducerea jertfelor celor mai mari, și pentru a-l duce în războiul sângeros, în contra inimicului. Prin prezența acestor bărbați, poporul ar fi întru-câtva consolată în neconsolabila sa miserie, și totodată ar fi apărat în contra șoptirilor venite din partea Maghiarilor, cari nu înceată a presenta guvernul austriac înaintea poporului român dela țeară ca lui răuvoitor, și pentru a-i dovedi aceasta se provoacă chiar la actualele dispoziții luate din partea organelor guvernului.

Înalt minister! Ca oameni supuși în toată sinceritatea, credincioși monarhului lor, și totdeauna având în vedere interesele înaltului guvern, a cărui încredere ne măgulim a o poseda, — ne-am ținut de inevitabilă datorință să punem în cunoștință înaltul minister despre împrejurările sus amintite, și tocmai în interesul guvernului ne permitem a ruga înaltul minister, că cu considerare la dorințele întregii națiuni române, exprimate în general în petițiunea prezentată M. Sale în 25 Februarie a. c., dorințe basate pe principiul egalei îndreptățiri și isvorite de-adeptul din acest principiu, a căror rezolvare națiunea o așteaptă încă cu dor, — să binevoească a face următoarele dispozițiuni:

1. Împărțirea părții monarhiei, locuită de Români, cu toate-că e împărțire provizorie, întru-cât la efectuarea ei principiul egalei îndreptățiri a tuturor naționalităților a fost desconsiderat cu privire la Români, în favorul altor națiuni, să se rectifice amăsurat acestui principiu, încă înainte de convocarea dietei, ear' națiunea română să nu fie supusă alteia, ci de-adeptul guvernului central, pentru a pute fi împedecate pe calea aceasta frecările la alegerile de deputați, frecări

cari pe lângă sentimentul național îndeobște dezvoltat pot să devină ușor sângeroase, și pe altă cale nu pot fi ușor evitate fără a se restinge libertatea constituțională de alegere.

2. Românii să fie considerați la ocuparea posturilor publice în proporțiunea populațiunii ce o dau, ear' cei compromiși și puși în fruntea lor să fie delăturați.

3. Limba română să primească valoare nu numai în biserică și în școală, ci și în officii, in toate raporturile vieții publice și civile, cum se spune și în §-ul 71 al constituțiunii imperiale.

4. Conducătorii Românilor, acești probați credincioși ai adoratului monarch, să nu mai fie persecutați, preoții români să nu mai fie întemnițați și peste tot credinciosul popor român să nu mai fie terorizat fără nici un folos.

5. Precum Sașilor, cari în proporție cu Românii au pierdut foarte puțin, și precum Sârbilor, cari n'au avut să supoarte o probă mai grea decât Românii, să se dea și Românilor, cari după o puternică decimare, cu pierderea tuturor bunurilor lumești, 'și-au scăpat vieața: un ajutor amăsurat pierderilor și lipselor lor, pentru-ca miile și earăși miile de văduve și de orfani, precum și de suferinzi, de toate vârstele și de diferite sexe, să fie scăpați din gura miseriei.

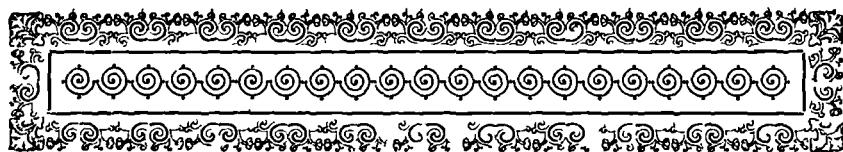
6. Pentru educarea națiunii române și pentru dezvoltarea naționalității acesteia *să se ridice o universitate română* la un loc potrivit, precum și alte institute de instrucțiune și educațiune, cât mai curând, pentru a nu ne mișca neconținut în cercul în care denegate erau până acuma pentru Români toate mijloacele de educare, ca se le poată fi aruncată în față lipsa de cultură și de cvalificațiune necesară. Înainte de toate însă, să binevoască înaltul minister de culte să rezolveze fără amânare petițiunea înaintată la 1 Septemvrie, în chestia deschiderii unei facultăți de drept române, pentru-ca tinerimea română pusă pe studiu, după-ce a pierdut doi ani prețioși. să nu mai piardă timpul cel scump în nelucrare, spre cea mai mare pierdere a ei și a națiunii întregi.

În fine repetăm cu plină încredere rugarea umilită, ca să se dea grabnică rezolvare petițiunii des numite, care conține dorințele generale ale Românilor, prin ce apoi jertfele națiunii ar fi recunoscute, dorințele juste împlinite, situația în general ameliorată, ear' națiunea însăși ar fi pusă în pozițiunea de a forma razim puternic pe seama tronului M. Sale, zid puternic pe seama monarchiei, a cărei unitate și soliditate puternică Românii o doresc cu toată sinceritatea.

Înalt minister! Noi am prezentat poporului român guvernul împărătesc totdeauna ca fiind drept și cu îngrijire părintească, ear' poporul s'a întărit în credința aceasta într'un mod vrednic de mirare. Rugăm deci înaltul guvern, tocmai în numele acestui popor, care, de secole necunoscut și subjugat, a ajuns acum la plina conștiință, nu numai a drepturilor sale ci și a datorințelor ce le are față de guvern, — să ne dea un semn cu care să ne putem scoate dela popor cuvântul amanetat, semn ce nu poate să consiste decât tocmai numai în rezolvarea petițiunii sale.

Ai înaltului minister împărătesc prea supuși servi, *Viena*, 10 Ianuarie 1850. Delegații națiunii române: *Ioan Popasu* m. p., protopresbiterul Brașovului, *Petru Mocsonyi* de Foeni m. p., din Banat, *A. Treb. Laurian* m. p., din Ardeal, *Dr. Ioan Dobran* m. p., agent de curte, din Banat, *Petru Cermena* m. p., căpitan de poliție, Timișoara, *Dr. Constantin Pomuțiu* m. p., din Ungaria, *Grigore Popoviciu* m. p., din Ungaria, *Vincentiu Babeș* m. p., din Ungaria, *Alexandru Atanasevici* m. p., din Banat, *Ioan Popovici* (Iova) m. p., din Banat, *Constantin Udrea* m. p., din Banat⁴. —

Memorandul lui Șaguna.

Împărțirea administrativă, prea meșteșugită a Ardealului, precum și desconsiderarea Românilor la îndeplinirea posturilor de funcționari publici, au îndemnat pe episcopul Șaguna să se adreseze și el, personal, guvernului cu un memorandum, în care se-'i descopere toate gravaminele și toate lipsurile națiunii române, cerând îndreptare.

Memorandul acesta încă a putut fi prezentat guvernului dela Viena numai pe la începutul anului 1850, și are următorul cuprins:

„Înaltului minister imperial regesc. În aceste momente de mare însemnătate, când, după-ce cele mai multe dintre țările de coroană aflătoare sub gloriosul sceptru austriac și-au primit noua formațiune pe baza constituției imperiale din 4 Martie 1849, e aproape și Ardealul de primirea unei constituțiuni regnicolare din mâinile bogate în binecuvântare ale M. Sale, preagrațiosului nostru monarch, îmi iau voe, condus de datorințele ce-'mi sânt impuse ca unui fiu al națiunii române și ca unui arhieru al unei mare părți din aceasta națiune. se mă apropiu cu venerațiune de consilierii Coroanei, pentru-ca în numele acestui popor, care formează mai bine decât două terțialități din întreaga populațiune a Ardealului. și a cărui esistență sau neesistență pe viitor depinde numai dela formațiunea viitoare a teritorului locuit de el, *se-'mi ridic cuvântul întru așerarea lui.*

Un nou edificiu e de ridicat în Ardeal, fiindcă cel vechiu e dărâmat. Aceasta a declarat-o prea grațios M. Sa în paragraful 74 din constituția imperială din 4 Martie 1849, prin cuvintele următoare:

„Formațiunea internă și constituția marelui-principat al Ardealului va fi stabilită prin un nou statut regnicolar, după principiul perfecte independențe de regatul Ungariei și al egalei îndreptări a

tuturor naționalităților locuitoare în țeară, în consonanță cu constituția aceasta imperială“.

Despre o reintroducere a vechiului sistem în Ardeal nu poate deci să mai fie vorbă, pentru-că voința M. Sale, exprimată în cuvintele citate, 'i-se opune. Dar' că la ridicarea noului edificiu nu s'ar pute folosi și material din zidirea dărîmată, e o chestiune, dela a cărei fericită rezolvare depinde viitorul bine al Ardealului.

Constituția Ardealului de mai nainte de Martie anul trecut se basa numai pe sistemul celor trei națiuni și al celor patru religii reciplate, și apoi pe sistemul feudal. Nu există lege din vremile de mai nainte de Martie, care să nu fie, în mod direct sau indirect, efluxul acestui sistem.

Formațiunea nouă a Ardealului a primit însă de basă, prin susnumitul paragraf al constituției imperiale, egala îndreptățire a tuturor naționalităților locuitoare în țeară, și consonanța cu constituția imperială, adecă: *eliberarea supușilor din raporturile de supunere.*

Din ruinele vechiului edificiu nu poate fi întrebuițat deci nimica la ridicarea zidirei celei nouă, dacă cumva nu se intenționează punerea ei în primejdia, ca prin contragerea în sine a acestor ruine, să fie espusă unei apropiate nimiciri. Tot ce se face în Ardeal trebuie să fie deci nou, sau cel puțin, tot ce în țările de coroană imperiale a existat până acuma ca ceva bun, și până acuma n'a putut fi estins și asupra Ardealului, din îndărătnicia aristocrației maghiare, să fie introdus în țeara aceasta.

Înainte de toate e necesară în Ardeal o nouă împărțire de țeară, cu ținerea în vedere a poziției geografice, cu considerare la naționalități, și totodată favorabilă și pentru administrațiune. Împărțirea efectuită în toamna anului trecut nu poate fi numită reușită, de ce nu trebuie să ne mirăm, fiindcă s'a făcut nemijlocit după sufocarea revoluțiunii și fără să se fi dat ascultare glasului celei mai numeroase națiuni din țeară. Greutățile ivite mai târziu în administrație, tocmai pentru împărțirea aceasta, și însemnatele schimbări cari au trebuit să fie făcute, dovedesc din destul esactitatea celor afirmate.

Greșala cea mai mare, comisă cu ocaziunea acestei împărțiri, a fost prea îngrijita considerare, s'ar pute zice *favorisare*, a elementului săsesc. La formarea districtului Sibiu nu s'a procedat dela principiul de a se face mai ușoară administrația, ci de a aduce și cele mai răsfirate atome ale neamului săsesc sub un suprem comisar districtual,

prin ce multe enclave din alte districte au fost incorporate la districtul Sibiiu, spre cea mai mare pagubă a administrațiunii.

Dar' și la formarea districtului Udvarhely, acum Maros-Vásárhely. se pare că voința înaltului guvern este, să răsplătească cu binefacere Săcuilor răsvrătitori tradarea comisă față de monarhul; pentru-că nu numai că au fost comasați toți într'un district, ci au primit numai funcționari maghiari, ear' limba maghiară li-s'a dat ca limbă oficială, așa, că din multe părți se aude plângerea, că făcând călătorii prin Săcuime nu știe omul dacă se află sau nu pe teritor austriac.

Cu cât altcum au fost tratați Românii cei rău decimați din partea rebelilor pentru neclintita lor credință și alipire cătră tron!

Deși în districtul Sibiiului ei formează jumătatea mai mare, ear' în districtul Murăș-Oșorheiului o parte însemnată a populațiunii, totuși n'au primit până acuma decât în districtul dintâiu doi comisari de sub-cerc, și în cel din urmă unul singur din sînul lor, așa, că ei și acum sînt espuși încă volniciilor asupritorilor lor de mai nair te.

Dar' cu toate-că Românii au motiv suficient să fie nemulțumiți cu împărțirea teritorială a Ardealului făcută în anul trecut, nemulțumirea lor nu e îndreptată în contra principiului împărțirii în districte, cercuri și sub-cercuri, ci numai în contra modului cum a fost aplicat acest principiu. Principiul însuși e recunoscut de folositor din partea Românilor și a fost aplacidat de ei.

Un alt postulat al națiunii române e separarea justiției de cătră administrațiune, decretată și în §-ul 102 din constituția imperială. Adevărat, că în cele mai multe districte ale țării s'a făcut din destul în privința aceasta, dar' cu privire la districtul Sibiiului paragraful a rămas până astăzi neaplicat. Aici justiția e eserciată și acum din partea autorităților administrative, din partea magistratelor, compuse numai din Sași. Cum poate însă să aibă Românul, care a făcut experiență în decurs de multe secole. că birocrații Sașilor au căutat numai să asuprească pe Români, să aibă încredere în justiția *astfel* eserciată, numai din partea Sașilor? Cum ar pute fi de așteptat, ca birocrațul sas, obicînit să esereieze domnie asupra Românilor, numai din pietate față de §-ii 5 și 74 din constituția imperială, cari fac pe Români egali cu Sașii, să le facă dreptate Românilor. fără a se pune stavilă cuvenită îndemănrilor sale?

Pentru-ca însă binefacerile despărțirii justiției de cătră administrație să se reverse în măsură cât se poate mai mare asupra populațiunii Ardealului, e neîncunjurat de lipsă ca codul civil și

penal austriac să fie introdus și în țeara aceasta, fiindcă numai așa poate fi evitată reapariția volnicilor moștenite din justiția ungurească și săsească.

Mai sînt și alte motive, cari au făcut ca Românii să dorească introducerea codului austriac în Ardeal. Ei vreau să ajungă prin aceasta în legătură mai strînsă cu imperiul, vreau, ca prin introducerea uneia și aceleiași justiții în monarhia întregă să fie mai bine întărită puterea centrală, ca Ardealul, care mai nainte avea slabe legături cu imperiul, să fie acum legat de el în mod nedespărțit.

Realisării egalei îndreptățiri a tuturor naționalităților, decretată în mod solemn în atâtea rescripte împărătești, și sancționată chiar și în constituția imperială, atât în general, cât și cu specială privire la Ardeal, îi privesc în cale cu incordată așteptare și Românii de pe fundul regiu. Pentru-că fără a băga în seamă cuvintele pe cari marinimoșii monarhi ai Austriei le-au rostit de nenumărate-ori cu privire la fundul regiu, cuvinte dictate de iubirea lor de dreptate, că: »*Natura fundi Regii diversitatem juriium non admittit*, — Sașii s'au încumetat totuși să despoaie pe Românii aflători cu ei împreună în preponderanță pe același fund regiu de toate drepturile politice, pentru a-'i reduce politicește la zero. Și pentru-ca aceste cătușe puse Românilor să fie cât se poate mai durabile, 'i-au despoiat de toate mijloacele materiale și morale prin cari puteau să se ridice. Până mai nainte cu câțiva ani închise țineau pentru ei școalele, interzisă le-a fost eseriarea meseriilor. luate au fost cu puterea dela comunele românești pămînturi, livezi. păduri, etc. sub diferite preteste, pe scurt, Sașii au lăsat pe seama Românilor numai atîta vieață, cîtă era necesară ca acestia să vegeteze cu chiu cu vai.

Dacă deci Sașii rămân și mai departe în drepturile eseriare înainte de Martie 1848 prin usurpație în contra Românilor; dacă vechia și clasica numire a părții ostice din Ardeal de *fund regiu*, locuit de Sași și Români, dintre cari acesti din urmă să află în majoritatea covârșitoare, va fi schimbată cu aceea de *Sachsenland*, sau dacă această parte de țeară va fi prefăcută într'o țeară săsească de coroană: nu numai că principiul despre egala îndreptățire a tuturor naționalităților, decretat în mod solemn în multele rescripte, edata nu numai de M. Sa împăratul Ferdinand, ci și de acum glorios domnitorul monarch Francisc Iosif, să va preface în promisiune goală, ci și constituția imperială, în care se zice la §. 5 că: »Toate popoarele sînt egal îndreptățite și fiecare popor are un drept inviolabil de a-'și

apăra și conserva naționalitatea și limba“, ear' la §. 74, că: „Formațiunea mai nouă și constituția marelui principat al Ardealului va fi determinată după principiul fundamental al egalei îndreptățiri a tuturor naționalităților din țeară“,... va deveni numai literă moartă.

Dar' cu toate-că Românii sînt mult îngrijorați din cauza nisuițelor Sașilor îndreptate în contra existenței lor politice, ear' cugetul, că Sașii nu urmăresc alta decăt readucerea Românilor de pe »*fundul regiu*« la starea veche de epitropie, fi umple de frică și de groază, ei n'au pierdut totuși speranța, din contră, sînt pe deplin convinși, că înaltul guvern împărătesc va realiza în toate părțile locuite de Români împlinirea *promisă* din partea preainaltă a justelor dorințe, cuprinse în petițiunea înaintată din partea credincioasei și supusei delegațiuni române.

Chestia cu »*Zunft*«-urile de pe *fundul regiu* merită să formeze obiect de înaltă atențiune pe seama guvernului împărătesc. Poziția fundului regiu e foarte acomodată pentru a stabili aici vatră pe seama industriei, pentru-că de-o parte principatele române pot se-'i lifereze în abundență produsele brute, de altă parte articolele de industrie au în aceleași țeri căutare și trecere bogată.

Zunft -urile au știut se exploateze în favorul lor aceasta situațiune favorabilă, statului însă, care susține cu grele jertfe aceste raporturi favorabile ale monarhiei cu țerile vecine, 'i-au adus prea puține avantagii. *Zunft*«-urile au denegat primirea în sînul lor pe *fundul regiu* fiecăruia, care nu era Sas de origine; ori apoi 'i-au acordat primirea numai după învingerea unor mari greutăți. Românii nici n'au fost admiși să învețe măiestrii. Din motivul acesta numărul industriașilor n'a putut să se înmulțească și articolele de industrie nu puteau să fie produse în cantitatea necesară pentru a se pute acoperi de tot lipsa lor în principatele dela Dunăre. Urmarea a fost, că principatele dela Dunăre 'și-au întors privirea spre Englitera și au început să procure de acolo articolele necesare de industrie, prin ce a suferit mult comerțul Austriei cu principatele dela Dunăre și în consecință s'au împușinat în mod însemnat și venitele statului.

Dar' chiar și publicul din țeară suferă în mod nemărginit din cauza *Zunft*-urilor, pentru-că din lipsa de concurență produsele industriale vin plătite îndoit așa de scump ca mai înainte, și nici pe prețul acesta nu sînt de căpătat.

Regularea afacerilor religioase în Ardeal, pe basa perfecte libertăți de convingere și a egalei îndreptățiri a tuturor confesiunilor

creștine. acordate prin §-ul 2 din drepturile fundamentale. încă formează o necesitate inevitabilă pentru Ardeal. Până la Martie 1848 se bucurau în Ardeal toate religiunile creștine de perfectă libertate. numai biserica orientală a fost eschisă dela aceasta libertate. Biserica orientală 'și-a avut asemenea epoca ei de înflorire în țeara aceasta în timpurile mai vechi, își avea metropolia ei, mai multe episcopate, mănăstiri, tipografii, toate provăzute cu însemnate averi și moși. Dar' cu întrarea și în Ardeal a reformațiunii, pe la mijlocul secolului XVI., după scoaterea aproape totală a catolicismului din țeară. a început a fi și biserica orientală obiect de atac. Nu era destul că principii maghiari ai țării, cari au trecut grabnic la reformațiune, au confiscat toate averile bisericeii orientale și le-au donat comunităților reformate, ei au mai întrebuițat și toate mijloacele de forță pentru a îndupleca pe Români să primească reformațiunea. În special metropoliții nostri din Alba-Iulia au avut să supoarte persecuțiuni ne mai auzite, prin ce slăbită a fost basa metropoliei orientale în Ardeal atât de mult, încât n'a putut să treacă peste finea secolului XVII.

Din zilele acestea. până pe vremea domniei împăratului Iosif II. de glorioasă aducere aminte, poziția bisericeii orientale în Ardeal era aceea a unui copil orfan. Abia era tolerată și n'avea cap bisericesc. Din zilele acestui mare monarch a început însă să răsufle mai liber.

Împăratul Iosif II. a edat și pe seana bisericeii orientale edicte de toleranță. și 'i-a dat și pe Arhiepiscopul, jeliu aproape o sută de ani. Din acel moment situația bisericeii orientale a devenit mai favorabilă, până-ce în fine s'a ivit anul 1848. plin de evenimente. Români orientali din Ardeal au fost cei dintâi cari în unire cu conaționali lor gr.-catolici s'au opus planurilor trădătoare ale partidei revoluționare, la început pe cale petiționară, mai târziu însă, când au văzut că nu ajută nimica, ear' rebelii stropesc pământul cu sânge românesc, cu armele în mână, la ce provocați au fost, atât prin manifestul împărătesc din 3 Octomvrie 1848, cât și prin proclamațiunea generalului, comandant militar, baron de *Puchner*.

Că în decursul războiului de un an Români ce au prestat pentru preafălnitul tron. să poate vedea din jertfele aduse. Din conspectele sumare ale protopresbiterilor mei se vede, că numai din diecesa mea 'și-au găsit moartea 3188 bărbați și 440 femei, pentru credința către monarch, pe lângă cari sunt încă de înșirat și opt preoți. Pe lângă aceasta o biserică a fost dărâmată până la pământ

40 incendiate, 319 mai mult ori mai puțin jefuite, între ele și capela episcopescă, așa, că paguba bisericilor numai din câteva protopresbiterate se urcă la 125.148 fl. Ear' perderea fiilor mei sufletești din diecesă? E incalculabilă. Nu există comună în țeara întreagă, unde Românii se nu-și fi perdut averea, în intregime sau în parte. Sute de sate românești au fost prefăcute în cenușe, ear' locuitorii lor pribegesc acum fără căpătâiu. Din datele autentice ce le are oficiul diecesan reiese, că perderile fiilor diecesei, din partea cea mai mică a ei, trece peste suma de 2,059.597 fl. Ear' perderea ce a avut-o episcopul diecesei în averea sa privată face 30.000 fl.

Dacă deci biserica orientală, sub împrejurările de mai nainte nefavorabile pentru ea, a știut să întărească în inimile fiilor ei credința către monarchul atât de bine, încât acestia în zilele când tronul împărătesc era amenințat au sărit ca un singur om și împreună cu Archiereul lor au jertfit vieață și avere pentru tron, — ce roade admirabile ar da ea atunci, când M. Sa s'ar îndura să decreteze *restaurarea* metropoliei orientale române din Alba-Iulia, care, cum se vede din alăturata *Pro memoria*, a existat dela lățirea creștinismului prin părțile acestea până la finea secolului XVII., — executându-se libertatea de credință acordată în §-ul 2 din drepturile fundamentale dela 4 Martie 1849 în toate consecvențele sale, și cu privire la biserica orientală.

Dorința Românilor orientali din țările de coroană ale Austriei de a vedea restaurată vechia lor metropolie din Alba-Iulia nu e, cum afirmă contrarii Românilor și contrarii bisericeii orientale române, fantomă eșită din creerii unor corifei români. Nu! E un drept neresturnabil, eserciat în decurs de cincisprezece veacuri, drept, pe care acțiuni de tradare n'au putut să-l nimicească, și pe care a-l avea de nou este dorința fiecărui Român oriental din Austria, ceea-ce se poate constata, atât din reprezentațiunile credincioasei și supusei delegațiuni române, cât și din protocolul sinodal înaintat înaltului minister împărătesc regesc pe calea guvernului, luat în adunarea sinodală a credincioșilor orientali din Ardeal, și din petițiunea, compusă pe baza aceluiași protocol, și trimisă pe aceeași cale preainaltului tron în 10 Aprilie a. c.

Pentru-ca folosirea tuturor drepturilor civile și politice, și dezvoltarea națională, garantată Românilor prin charta dela 4 Martie, în viitor să nu mai poată fi știrbită, e neîncunjurat de lipsă, ca bunăstarea lor materială și educarea lor morală și intelectuală să fie promovată,

ear' participarea, acordată prin constituțiunea imperială cetățenilor de stat din Austria, la legislațiune, atât în afacerile imperiului cât și în ale țării, să se facă posibilă și națiunii române prin stabilirea unui cens mic. Un izvor principal al asupririi politice sub care au gemut Românii până la anul 1848 e de căutat în eschiderea lor din legislativă și în eserciarea acestui drept numai din partea aristocrației maghiare și a birocrăției săsești, cari se îngrijau să folosească legislatura ca un mijloc pentru a asupri pe Români.

Dacă dreptul electoral, activ și pasiv, s'ar face pendent dela un cens mare, Românii n'ar avea nici un folos de participarea la legislatură, acordată lor prin constituția imperială, și mai curând sau mai târziu ar perde de nou drepturile politice.

O altă condițiune prin care s'ar pute garanta Românilor folosirea drepturilor politice pentru totdeauna ar fi ridicarea bunăstării lor materiale și promovarea culturai lor morale și intelectuale. Istoria ne arată, că nisuințele națiunilor privilegiate din Ardeal au fost îndreptate totdeauna într'acolo, ca Românii să fie puși în sărăcie, pentru a li-se lua prin aceasta posibilitatea de a mai ajunge cândva la importanță politică. Și în scopul acesta nu numai că au căutat să înstrăineze de neamul lor pe fiii cei mai cu stare ai națiunii române, prin diferite ademeniri cu mari favoruri, ci și pe poporul român dela țeară au umblat să-l ruineze prin împovărarea lui cu cele mai grele sarcini.

Dovadă faptul nerăsturnabil, că o mare parte din aristocrația maghiară de astăzi e de origine română.

Asigurarea proprietății țeranului în contra pretensiunilor nedrepte ale domnului seu de mai nainte; eliberarea comerțului și a industriei din cătușele în cari le-a pus aristocrația maghiară și burghezimea sasă; despăgubirea de perderile avute în decursul războiului revoluționar pentru credința lor: sânt mijloace prin cari s'ar pute promova bunăstarea materială a Românilor.

Cultura intelectuală se lățește prin școală, cea religioasă-morală prin biserică și servitorii bisericeii. Starea școalelor din diecesa mea nu putea să fie mulțumitoare, în urma apăsării politice-religioase sub care gemea națiunea română și biserica mea, din care motiv adunarea diecesană (sinodul) a făcut din ea obiect al deosebitei ei atențiuni, pentru-ca rezultatele consultărilor să le treacă sub punct 17 în protocolul sinodal. Și eu fmi permit de nou să rog cu umilință înălțatul minister imperial, să iese în grațioasă considerare constatările făcute.

Pentru-ca servitorii lui Dumnezeu să se poată dedica cu zel mai mare înaltei lor misiuni, care e răspândirea și promovarea culturii religioase-morale în popor, să se îndure înaltul minister, cu grațioasă ținere în vedere a operatului meu. înaintat la 1 Ianuarie a. c. mult stimatului comisar imperial *Edward de Bach*, a sistemisa o dotațiune potrivită pe seama clerului meu, și a acorda totodată din vistieria statului mijloacele necesare pe seama diecesei mele, cari să o poată pune în poziția de a-și ridica un seminar în care să facă educația clerului tinăr, amăsurat spiritului timpului de astăzi.

Acestea sînt cuvintele. pe cari eu, în ajunul importantelor decisiuni ce să vor lua cu privire la Ardeal, 'mi-am ținut de imperioasă datorință să le adresez înaltului minister. în numele unei națiuni credincioase, și a unei confesiuni, care formează o terțialitate din întreaga populațiune a Ardealului.

Să binevoască înaltul guvern imperial să o iee în considerare și să esopereze la înaltul tron, ca în noua constituție regnicolară a Ardealului, atât națiunii române să 'i-se garanteze toate libertățile cari îi sînt asigurate în principiu prin constituția imperială din 4 Martie, cât și bisericii orientale din Ardeal să 'i-se redevă poziția ce-'i compete, avută în decurs de secole, din care a fost scoasă numai în urma asprelor prigoniri din partea principilor maghiari reformați ai țării, în înțelesul constituției și a drepturilor fundamentale din 4 Martie 1849.

Îmi permit a încheia aceste umilite espuneri cu atingerea unei chestiuni, care sigur că a format obiect de discuțiune în sînul înaltului minister împărătesc, precum în urma importanței ei a atras asupra-'i și privirea, nu numai a națiunii române, ci și a celorlalte popoare locuitoare în țeara Ardealului. Înțeleg viitoarea situație a regimentelor românești de graniță din Ardeal.

Nu mai formează secret, că din o anumită parte s'a făcut propunere înaltului minister pentru disolvarea acestor regimente. Pentru a da sprijin acestei propuneri, să va fi spus, că regimentele românești de graniță din Ardeal n'au luptat în războiul revoluționar cu curajul și cu statornicia care ar reclama existența lor și pe mai departe. Tot așa li-se poate imputa lor și nesuccederea sufocării rebeliunii din Ardeal în anul 1848 și necesitatea retragerii în Valachia în luna Martie 1849, în mare parte. Deși nu-'mi pot atribui drept de judecată în chestii strategice, cutez a afirma, că nu e necesară acuzarea unui credincios corp de armată pentru a da de adevăratul motiv al catastrofei din anul 1849,

Adevărata cauză a acelor desastre e de căutat în insuficiența forțelor puse în fața inamicilor fanatisați, în desconsiderarea inamicului, în împărțirea trupelor împărătești devenită necesară în urma estinderii prea mari a rebeliunii, în prea puțina energie cu care a fost purtat războiul, în prea deasa întreruperé de comunicațiune între Ardeal și reședință, și în lipsa depositelor interne de arme și a altor recuise necesare pentru purtarea de războiu.

Că grănițerii români 'și-au făcut datoria și au privit cu resignare, cu dispreț în fața morții, se poate constata din destul din împrejurarea, că ei atunci, când câteva companii din al doilea regiment român. cari pentru denegarea supunerii față de ministerul unguresc au ajuns în robie la Pesta, au fost amenințate cu decimare din partea guvernului revoluționar dacă nu vreau să lupte în rînd cu trupele insurgenților, au preferit moartea, dar' nu 'și-au călcat credința. Ear' cel-ce nu se teme să primească moartea din mîna călăului, nu poate sigur să nu aibă curaj și în războiu!

Acusa de lașitate, adresată astăzi grănițerilor români din Ardeal, e cu atât mai misterioasă, cu cât e de obște cunoscut, că grănițerii dela 1848 și 1849 sînt urmașii grănițerilor dela 1789, 1813 și 1814, cari atât în războaiele turcești, cât și în cele franțuzești, au luptat cu bravură rară, secerând de pe câmpul de războiu numai onoare și glorie. Și de ce se nu-'și fi făcut datoria numai grănițerul român din Ardeal, în anii plini de evenimente 1848 și 1849, pe când grănițerul român din Banat a câștigat la Breschia cununa de laur a imortalității?

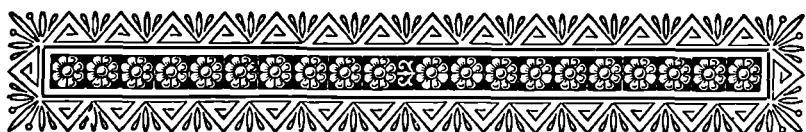
Și apoi regimentul *Carol Ferdinand* și batalionul de grenadiri *Urraka*, cari 'și-au câștigat în războaiele anului 1849 glorie neperitoare, nu sînt compuse în mare parte din barbați cari sînt de una și aceeași origine cu grănițerul român?

Înaltul minister se binevoească a avea deci în vedere aceste împrejurări și să scape pe fiii credincioși din grăniță ai națiunii române de rușinea de a fi scoși din rîndurile regimentelor austriace de grăniță. în cari au luptat de un secol cu vitejie pentru preainaltul tron, în contra inamicilor, atât din afară, cât și din lăuntru.

Al înaltului minister împărătesc, etc. *Şaguna* m. p.“

Repriviri.

Înceiem epoca aceasta a anilor 1848 și 1849. E cea mai frumoasă în întreaga istorie a vieții noastre publice, — pentru-că deși scurtă, ea a format un șir neîntrerupt de acțiuni bine chibzuite, bine executate, și executate în mijlocul celor mai mari primejdii deslănțuite asupra celor însărcinați cu ducerea lor la îndeplinire.

S'a început cu scuturarea lanțurilor sclăviei, pe cari poporul român le-a purtat lungi secole de-arîndul, zdrobindu-le acum din propria sa putere, și cu dela sine putere, în virtutea vitalității sale, decretându-se de popor independent, de națiune liberă și egal îndreptățită cu celelalte națiuni din țeară, și s'a terminat cu deplângerea celor mai buni dintre ai noștri, căzuți jertfă credinței și alipirii lor cătră tron și casa domnitoare.

Erau pe acele vremuri mulți dintre ai noștri, cari la sgomotul asurzitor al armelor, la înfiorătorul aspect al movilelor formate din corpuri omenești, se întrebau, că la ce bun se face aceea ce se face? Pentru-ce își varsă Românii scumpul lor sânge și dau pradă scumpe vieți, când și de altcum atât de puține au?

Obștea română era de credința, că bine s'a făcut așa cum s'a făcut, și că necesar era să se facă așa, ear' răsplata are să urmeze. Pesimiștii însă ziceau (și erau mulți de acestia), că cu jertfele enorme de sânge și de avere, aduse din partea Românilor, națiunea română nu va ajunge la scopul dorit, și de o adevărată emancipare politică nu se va împărtăși. După trecerea primejdiei Românii vor fi dați la o parte, și când va veni treaba la frângerea pâinii, ei vor fi carăși cei scurtați, ca de atâtea-ori în trecut.

Sub presiunea acestor temeri de o parte, și bănueli de altă parte, a lucrat, atât delegațiunea română dela Viena, cât și comitetul națiunii române, care, pe lângă activitatea dezvoltată în jurul conducerii poporului român din Ardeal, se ocupa cu mare îngrijire și cu adunarea

și pregătirea materialului pentru dieta ce credea că va fi convocată la Sibiu. Delegațiunea română earăși am văzut cum a căutat la toate ocaziunile și pe toate căile să informeze guvernul și coroana în modul cel mai exact despre raporturile politice de mai nainte din Ardeal, despre starea materială și culturală a poporului român și despre jertfele enorme aduse din partea națiunei române în interesul patriei, pentru salvarea tronului și a libertății constituționale.

De altcum e bine stabilit faptul, că atât guvernul, cât și curtea dela Viena, erau bine informate despre Români, chiar și din rapoartele primite dela comandanții militari, cari numai lucruri frumoase scriau despre credinciosul și viteazul popor român. Știrile ce le primea comitetul națiunei române, din centru, dela Viena, erau favorabile și menite să inspire cea mai mare încredere într'un viitor sigur. Planul Vienei era, să reorganizeze cu desevîrșire Ungaria și Transilvania, după naționalități, pe basa constituției imperiale dela 4 Martie 1849, așa, ca fiecare din naționalitățile țărilor acestora să-'și aibă capul seu propriu, administrația sa proprie, și să fie supusă deadreptul împăratului Austriei. Era plănuită deci crearea unui stat *federativ*, cu delimitare națională. De altcum aceasta era și dorința popoarelor din monarchia austriacă, ales a Românilor. Credința fruntașilor români de pe acele vremuri era, că naționalitățile din monarchie nu pot fi sigure de esistența lor, și nu li-se pot da garanții că nu vor fi împedecate în libertatea desvoltării lor materiale și culturale, decât numai așa, dacă pe seama fiecăreia din ele se separează o parte de țeară, partea locuită de ea, și 'i-se acoardă dreptul de a se guverna singură, sub un șef suprem, care să fie împăratul Austriei.

O egală îndreptățire a tuturor popoarelor puse sub scutul casei habsburgice se accentua și în dieta dela *Kremsier*, întrunită pentru a desbate și a primi drepturile fundamentale pe cari era să fie clădită constituția monarchiei.

Chiar și noul monarch, *Francisc Iosif I.*, își alesese de simbol al domniei maxima *»viribus unitis*, ca semn evident, că din partea domnitorului încă e dorită apropierea de popoarele monarchiei și cooperarea lor la conducerea de stat, pentru-că simbolul acceptat nu poate să însemne alta decât că dorința preafinală este, ca puterile unite *ale monarchului și ale popoarelor sale* să clădească edificiul patriei comune, asigurându-'i trăinicia pentru totdeauna.

Acestatea erau dispoșiunile în cercurile mai înalte pe vremea când rășboiul civil din Ungaria era încă în toiul seu. Dar' focul s'a

potolit, pacea și liniștea s'a restabilit pretutindenea în țeară. Un guvern provisor a primit în mână conducerea afacerilor publice. atât în chestii civile cât și militare. Și guvernul provisor 'și-a început bine activitatea, *respectând limbile popoarelor din țeară și ținând cont de interesele popoarelor.*

Ordonanțele adresate cetățenilor se publicau *în toate limbile patriei,* și la diregătorile publice se aplicau bărbați din toate naționalitățile. Așa și dintre Români au fost mai mulți chemați să ocupe posturi însemnate.

Cei trei principali factori ai evenimentelor răsboinice, de naționalitate română, *Avram Iancu, Simeon Balint și Axente Sever,* 'și-au fost înaintat guvernatorului Transilvaniei, baronului *Wolgemuth,* rapoartele lor, cari au fost primite cu multă afabilitate. Ele conțineau un șir de fapte impunătoare din punct de vedere militar, și consunau întru toate cu rapoartele comandanților militari, făcute guvernului și curții dela Viena.

Imediat după instituire, guvernul provisoriu din Ardeal începe să dea o atențiune deosebită lipselor simțite ale poporului român, și între altele deschide la 20 Octomvrie 1849 *două preparandii* pentru învățători români pe seama Ardealului, una la *Orlat,* alta la *Năseud,* fiecare cu câte cincizeci de elevi, provezuți cu stipendii de câte 6 fl. pe lună.

În *Banat* asemenea se ivesc semne de o îmbucurătoare schimbare spre bine. Comisarul imperial, *Petru de Mocsonyi,* desvoltă o activitate rară întru mulțumirea tuturor popoarelor, în prima linie a Românilor. Imediat după restabilirea păcii și a ordinii publice a dispus să fie deschise toate școalele, ca tinerimea să nu fie împedecată în studiu și în progresul cultural. A reorganizat apoi magistratul din *Timișoara,* pe bazele *egalei îndreptățiri,* luând funcționarii necesari din toate naționalitățile conlocuitoare, adică: dintre Nemți, Români și Sârbi.

Românii însă *s'au așteptat la mai mult.*

După faptele săvârșite, fapte strălucite și impunătoare, erau în drept a aștepta mai mult. Nu se poate zice că nu s'ar fi folosit de ocaziune ca să ceară aceea ce le competea. Delegațiunea Românilor a petrecut luni de zile la *Viena, Insbruk și Olmütz,* bătând la toate ușile.

Bunăvoința încă n'a lipsit, nici din partea coroanei, nici din partea guvernului împărătesc, — dovadă răspunsurile date la petițiunile cele multe ale delegațiunii române.

Dar' s'a întemplat ce s'a întemplat, pentru-că politica Vienii a început să se schimbe în mod simțitor încă înainte de a se restabili ordinea de drept în țeară. Pe când mai nainte toate cercurile dătătoare de ton dela Viena întrebau mereu: „Cari sînt cererile Românilor? De ce nu vin să ni-le comunice?“ — deodată a intrat o răceală în sînul lor față de poporul român.

Când *A. Treb. Laurian* a fost trimis din partea comitetului națiunii române agent diplomatic la Viena, cercurile până aci binevoitoare Românilor 'l-au primit cu atîta răceală, încât omul a rămas uimit și consternat.

Cheia acestei schimbări în atitudinea Vienei o găsim în împrejurarea, că

Intrigile și prigonirile erau purtate îndeosebi în contra *comitetului națiunii române* din Sibiiu, care era în continuu acusat cu fel și fel de fapte incorecte și nepatriotice.

E greu a mai controla și a constata *acum*, că acest comitet ce activitate a desvoltat, fiindcă la ocuparea Sibiiului din partea insurgenților maghiari, întemplată la 11 Martie 1849, toate actele comitetului au fost arse. Dar' că comitetul acesta *cu ce mijloace* a condus afacerile încredințate lui, se poate vedea din următoarele lămuriri scoase din *Gazeta Transilvaniei**, numărul 20 din 1849:

— „Comanda militară n'a dat comitetului român în decurs de cinci luni nici o leafă, și n'a dat nici un cruceriu pentru acoperirea speselor de războiu, — scrie *Gaz. Trans.* Comitetul s'a ales numai

cu promisiuni trăgănătoare, pentru-că ticăloșii de *o mie de florini*, primiți în Decemvrie, ca spese de cancelarie, nu-î va pune nimeni la spesele războiului, precum nu va pune nici cele *șapte mii de florini*, cari se adunară *dela poporul român*, în scopul ca onorabilul comitet național să nu piară de foame. Unde mai puni, că gloatelor li-s'a promis soldă și *nu li-s'a dat nimic*, afară de două companii de vânători din comitatul Hunedoarei, alăturate la trupele regulate. Când comitetul cerea bani pentru provisionarea trupelor sale armate, 'i-se răspundea să iee din averile confiscate dela rebeli; ear' dacă comitetul făcea înt' cmai, se striga în urma Românilor că sînt *hoși și pungăși!*

Nici prefectii nici tribunii n'au primit leafă dela nimeni. Comitetul român purta deci războiul fără bani, și era silit să facă administrația țerii fără funcționari plătiți.

Nu așa lucra comitetul sêrbesc, care, după-ce a pus mîna pe mai bine de 300 tunuri, pe toate cassele regimentelor, a emis asiguate sêrbești pe cari statul le rîscumpêră în deplină valoare. Sêrbii mai cerșiră cîteva sute de mii din Sêrbia, pustiiră satele și orașele maghiare, ear' în urmă patriarcul *Raiecici*, făcînd aspră muștrare ministrului, mai stoarse și dela el *un milion* pe seama națiunii sale. Comitetul român fû compus însê *din martiri*, a căror abnegare stă fără esemplu în timpul nostru, și presidentul și comitetul român e totuși cel batjocorit". —

Așa au adus Români jertfe pe toate liniile în anii acestia de glorie, fără ca să ne fi fost dat să putem constata *foloasele* scoase din aceste jertfiri. În schimb însê unii membrii ai guvernului se băteau serios cu gîndul să pună colonii germane pretutindenea printre Români, precum le-au dat mai târziu pretutindenea și funcționari germani, în scopul să-î — slăbească.

Dar' dacă nu putem înregistra *foloase*, cu atît mai mari sînt perderile pe cari le putem înșira. Pe basa datelor vrednice de toată credința, perderile Românilor în acești ani au fost următoarele:

Patru prefecti omoriți: *Bătrănean* spânzurat la Cluj, *Const. Roman*, tăiat în bucăți la Murêș-Oșorheiu, *Petru Dobra*, împușcat la Abrud și *Ioan Butean* spânzurat în Zarand.

Doi viceprefecti omoriți: *Simonis*, spânzurat la Cluj, *Todoran*, tăiat de viu la Sânteraiu.

Zece tribuni morți: *B. Papiu*, spânzurat la M.-Oșorheiu, *Grigorian* și *Pauleti*, împușcați la Sibiiu, *Cîndea* și *Teleki*, spânzurați cu alți cinci în Zarand.

Numărul centurionilor și decurionilor, căzuți jertfă furiei insurgenților, e necunoscut; se poate pune însă fără teamă de esagerare la o sută.

Dintre preoți au fost răpiți de viață următorii: protopopul *Turcu*, spânzurat în Cluj; protopopul *Stefan Moldovan*, măcelărit la *M.-Oșorheiu*; preotul *I. Papiu*, spânzurat în *Turda*; preotul *Alpini*, împușcat în Maneradia; preotul *Gregorian*, tatăl tribunului, împușcat deodată cu feciorul în *Sibiiu*; preotul *Țirlea*, împușcat în Gherla în prezența celor șapte fii ai sei. În comitatul Zarandului mai fură spânzurați șase preoți; în Hususeu un preot împușcat împreună cu 12 săteni; pe Câmpie au fost omorâți 40 de preoți. Mai departe, în Blaj 11 Români omorâți, în Sibiiu și împrejurime 18 Români împușcați, la Cornățel 23 împușcați, la Iernot, din porunca baronului *Apor György*, 26 spânzurați. Pe drumul dela Dej la Baia-mare, din porunca comitelui *Teleki Sándor* și a lui *Katona Miklós* spânzurați 32. La Sighișoara și jur împușcați 40, la Daniș împușcați la ordinul contelui *Haller* 38 Români; la Odorheiu 60 omorâți în diferite moduri, la Turda 70, parte împușcați, parte spânzurați; la Sâncerdia 100 împușcați deodată la comanda lui *Beteg Gábor*. La *M.-Oșorheiu* 100 decapitați și omorâți; la Cluj 300 omorâți, și anume 50 spânzurați, 250 împușcați. La Uioara inchisitorii *Kemény István*, *Pogány Gyuri*, *Pogány Károly* și cei doi *Miska* au condamnat la moarte 300 de Români, cari au și fost împușcați. Într'o singură zi au fost împușcați 150, ear' la fiecare pușcătură Ungurii strigau cătră Români: »Cântați »Deșteaptă-te Române», versul național!« Sécuii, sub conducerea lui *Jenei József*, *Szabó Lajos*, *Zajzon Mozes*, *Kovács Zsigmond*, *Kászonyi*, etc., au măcelărit din satele *Hudac*, *Libánfalva*, *Rus*, *Morăreni*, *Dumbrava*, *Monor*, *Icelandul-mic* și mare, *Sânteraiu* de pe *Mureș*, *Sincerdia-câmpeană*, *Sântioana* și *Sient*, pe toți Români de parte bărbătească, ear' femeile au fost alungate din sate, averile au fost răpite, vitele vândute și moșiile împărțite între insurgenți.

Mai luând pe lângă aceasta, că nu a fost sat românesc în Transilvania, — și de tot se aflau 2400, din care se nu fi perit pe o cale sau alta câte 10—20 de oameni, și adăugând acel și pe cei căzuți în bătălii, cari asemenea dau suma de 8—10.000, putem pune pe ușor jertfele Românilor la 35—40.000 de suflete, prin urmare, populațiunea din Ardeal, de naționalitate română, a jertfit cam a patruzecea parte din corpul seu pentru salvarea tronului și a monarhiei.

Sate arse cu desăvîrșire au fost, în apropierea Sibiiului 2; în jurul Năsăudului 6; în Silvania 7; pe drumul dela Deva la Sas-Sebeș 7; în ținutul Mărișelului 8; pe Murăș și ambele Târnave 9; în comitatul Solnocului 10; în jurul Bělgradului 12; în comitatul Zarandului 15; în districtul Chiorului 24, la olaltă *o sută*. În Silvania încă-odată 18, în ținutul Mărișelului pe Arieș 18, în comitatul Solnocului 30, pe Murăș și Târnave 40, în Chior 50, în Zarand 75, la olaltă cam 230 de sate, *arse numai în parte*.

Sașii au avut Reghinul-săsesc și *Petelea* arse de tot, ear' câteva sate din valea Bârsei arse în parte.

Maghiarii au avut foc în Vințul-de-sus, în Aiud, localități arse de tot, în Abrud și Baia-de-Criș, apoi în Zlatna, cari au suferit numai în parte.

Luând acum satele prefăcute în cenușe numai ca constătătoare din 80 de case, ear' la cele arse în parte luând ca mistuite de foc numai 20 de case, ear' valoarea unei case arse numai cu 100 fl., se naște o pagubă efectivă de 1,260.000 fl. Mai departe trebuie să punem în socoteala evenimentelor întemplate și împrejurarea, că dela fiecare familie română (erau peste tot 360.000) s'au luat bani gata, naturale, vite, etc., cel puțin de 50 fl., ceea-ce face peste tot 18,000.000.

Mai luând acum, că dintre cei 40.000 de Români morți cel puțin al patrulea era tată de familie, cu a cărui moarte familia 'și-a perdut pe susținătorul ei, razimul ei, ceea-ce corăspunde unui capital de cel puțin *o mie* fl., mai iese și de aici suma de 10,000.000. Prin urmare, întreaga pierdere a Românilor în anii 1848 și 1849 se poate pune la 40.000 de morți și peste tot 29.260.000 fl. avere perdată sau nimicită.

Acesta e bilanțul luptelor noastre din anii numiți!

Mari jertfe și convingătoare dovezi de alipire și de iubire față de tron și de casa domnitoare, când iai în socotință, că jertfele au fost reclamate de un războiu pe care nu Români 'l-au provocat!

Și astfel au trecut peste capul poporului român acești doi ani de spaimă și de groază, dar' totodată și ani de glorie.

Lacrămi și suspine au lăsat în urma lor, dar' au lăsat și pagini frumoase în istorie despre virtuțile și vitejiile poporului român. Și au mai lăsat și speranța în sînul neamului românesc, că va veni vremea, când se va recunoaște, că prea mult sînge românesc s'a vărsat, și că sîngele cu care au fost adăpate plaiurile țării e păcat să rămână sînge vărsat înzadar.

Sub abşolutişm. ❄️ ❄️

Zece ani grei.

Lucrurile au luat o întorsătură neașteptată și dureroasă pentru noi. În butul tuturor promisiunilor frumoase, că se va ține cont de enormele jertfe aduse din partea națiunii române întru apărarea tronului și a integrității monarhiei austriace, — am fost puși și noi în rînd cu cei răi și vrednici de pedeapsă, și supuși am fost unui regim absolutistic de cea mai estremă severitate, noi, cari ne credeam ajunși la țintă, și vedeam ivite zorile libertății și ale independenței noastre naționale, răscumpărată cu scump sânge românesc.

Zece ani a ținut această stare de nouă asupraire pentru poporul nostru, epocă destul de lungă, în care însă multe am învățat, ântâiu de toate aceea, că n'avem să ne mai încredem în promisiunile nimănui.

Deși restrînși în libertatea acțiunilor noastre politice-naționale, — n'am stat pe loc nici în acești zece ani de absolutism, și ce s'a putut face s'a făcut și în decursul lor. Vom spicui din fapăturile noastre din epoca aceasta de tristă aducere aminte aceea-ce e mai de seamă și vrednic de amintire, înșirînd lucrurile în ordinea în care s'au întîmplat. Începem cu anul

1850.

În întreaga monarhie se deslănțuise o luptă înverșunată pentru *centralism* și *federalism*. Nemții erau pentru centralizare, pe când Slavii erau pentru cel mai larg federalism, pe care-l cereau și pe seama Românilor. Maghiarii erau pentru federalism și ei, însă numai în raport cu celelalte țări ale monarhiei, pe când cu privire la popoarele nemaghiare ale Ungariei cereau, ca ele să rămână sub domnia și supremația lor.

Între apărătorii și propagatorii federalismului, cel mai genial și mai ascultat era *Palacki*, marele istoric al Cehilor, care prin o

temeinică și convingătoare scriere a sa în chestia federalismului a deschis o animată și interesantă luptă de condee.

Foia oficială a monarhiei încă a intrat în lupta aceasta, declarând în numele cercurilor oficiale, că federalismul *însemnează desființarea monarhiei*, prin urmare e o *utopie*, care nu va fi ajunsă nici-odată. Prin aceasta s'a dat a se înțelege, că politica Vienei *s'a schimbat*. Foile slave făceau cu toate acestea mare propagandă pentru lățirea ideii federalismului în cercuri cât se poate de largi.

Fruntașii nostri n'aveau vreme să iee parte și ei la luptele acestea, pentru-că acțiunea lor era îndreptată tot în direcțiunea veche. O delegațiune mai mică a Românilor se afla încă de pe la finea anului premergător la Viena. Sosise pe la începutul anului și *Simeon Bărnuțiu*, venind din Saxonia, unde-'și căutase de sănătate, și la propunerile sale delegația română a luat hotărîrea să înceapă o nouă acțiune politică.

Situația era anume foarte nesigură și aproape penibilă pentru reprezentanții dela Viena ai națiunii române. Cu toate-că erau pretutindenea bineveniți și bineprimiți, ear' ministrii se întrețineau în modul cel mai afabil cu ei și le acordau toate favorurile cerute, se vedea și se simțea, că este și puțină prefăcătorie la mijloc. Românii aveau mulți dușmani, și tot oameni de influență și cu trecere la curte. Intrigile se țeseau deci din toate părțile în contra lor. Ascuțișul acestor intrigi era îndreptat în prima linie în contra episcopului *Șaguna*, pe care nu-'l puteau suferi, nici Maghiarii, nici Sârbii. Și e greu a pute constata, dacă Maghiarii sau Sârbii au fost mai activi în punerea de pedeci activității sale rodnice și binecuvântate? E destul a spune, că pe la începutul anului acestuia venise la Viena patriarhul *Raieci*, cu episcopii din Buda și Timișoara, *Atanascovici* și *Jivcovici*, toți în scopul și cu intențiunea să împedecă cu ori-ce preț străbaterea Românilor, și în special a episcopului *Șaguna* la curte, și prin aceasta să împedecă aducerea vre-unei hotărîri preafnalte cu privire la cererea Românilor de a se desface din comunitatea hierarhică avută până aci cu Sârbii.

Cu toate pedecile puse, delegațiunea Românilor a funcționat însă mai departe. A înaintat guvernului mai multe petițiuni, deși nu de vre-o importanță mai remarcabilă. *Una a fost prezentată guvernului la 12 Aprilie 1850, în chestia trimiterei unui comisar român în Transilvania.* Era următoarea:

— *Înalt minister al cultului și al învățământului!*

Între națiunile ce locuiesc în Transilvania, Banat și părțile Ungariei, vecine cu acestea țeri, merită, cu privire la școale, mai mult decât altele, luarea aminte a înaltului minister al cultelor și al învățământului, *națiunea română*, care precum în toate, așa și cu privire la institutele de învățatură fù tratată până acuma ca o fiică mașteră.

Nu ne îndoim nici un moment, ci din contră, credem, că înaltul guvern e aplecat a lua în considerație pretensiunile Românilor și dorințele lor în această privință. Trimiterea unui comisar ministerial în Transilvania, pentru a regula lucrurile școlare, e un document despre această bunăvoință a guvernului. Însă, fiindcă pe lângă dl comisar s'a numit și un om din sînul națiunii săsești, ca locțiitor, după-cum am înțeles: noi, cari ne cunoaștem pe deplin raportul față de celelalte națiuni ad- și conlocuitoare, și știm prea bine că una dintre cauzele principale ale tuturor relelor întemplate națiunii române în timpurile trecute și în cel de acum este de a se căuta în împrejurarea, că suferințele și pretensiunile ei nu s'au cercetat nici-odată prin bărbații ei proprii, ci totdeauna prin străipi, cari, sau aveau interes de a împedeca înaintarea Românilor prin toate mijloacele posibile, sau erau preocupați dintru început în contra lor, — ne luăm libertatea a vă spune cu toată plecăciunea temerea noastră întemeiată, că nici de această-dată nu se va răspunde binevoitoarelor intențiuni ale înaltului minister de cult și învățământ, nici nu se vor lua în cuviincioasă computațiune multele și propriile cereri ale națiunii române, dacă nu se vor afla pe lângă domnul comisar ministerial bărbați și din sînul națiunii române, numiți de-adreptul de cătră guvernul central spre scopul acesta. O asemenea cerere din partea subscrișilor, luându-se în considerație temeiturile aduse, și mai ales proporțiunea poporațiunei Transilvaniei, unde mai bine ca două părți din locuitori sînt Români, nu poate să fie nici nedreaptă nici nemăsurată timpului.

Deci, subscrișii își iau libertate a ruga pe înaltul minister al cultului și al învățământului, ca să binevoască, în conșelegere cu deputațiunea română ce petrece aici, căreia îi sînt concrezute suferințele și dorințele națiunii române, de a numi de-adreptul de aici un bărbat din sînul Românilor pe lângă domnul comisar ministerial pentru afacerile școlare ale Transilvaniei, ca locțiitor al aceluia, cu privire la chestiile școlare ale Românilor, precum a binevoit a numi

din sînul Saşilor pe dl profesor *Schuller*, cu privire la chestiile şcolare ale Saşilor.

Cu asigurarea celei mai sincere ascultări şi a celei mai distinse stime s'au suptinsemnează, *Viena*, 12 Aprilie 1850, ai înaltului minister al cultului şi învăţămîntului plecaţi servi, deputaţii naţiunii române: *Tim. Cîpăriu* m. p., *Basiliiu Ciupe* m. p., *A. Treb. Laurian* m. p., *Ioan Maiorescu* m. p.⁴ —

*

O altă petiţiune conţinea cererile clerului şi poporului român, întrunit cu voe preainaltă în sinod eparchial la anul 1850 în Sibiiu, şi a fost înaintată monarhului, prin guvernul ţării, la 10 Aprilie 1850.

Petiţiunea aceasta, compusă şi subscrisă de *Saguna*, avea următorul cuprins:

— *Maiestatea Voastră!*

Când s'a îndurat M. Voastră, prin constituţia imperială din 4 Martie 1849, s'au pusă bazele noului edificiu de stat pe seama marelui Austrie, s'a format firma convîngere şi în sînul fiilor bisericeii orientale din Ardeal, pe atunci în lupte crunte, pentru tron în contra rebeliunii, pentru drept în contra anarchiei, pentru libertate în contra sclăviei, — că sub glorioasa domnie a M. Voastre va primi şi biserica lor cea poziţie în stat care 'i-se cuvine, ca unei instituţiuni divine, ca unei şcoale de moralitate şi de credinţă cătră monarhul.

În credinţa aceasta a fost şi mai mult întărit clerul diecesan şi poporul meu când a primit vestea, că cu preainalta voe a M. Voastre s'au va ţine în primăvara anului acestuia un sinod al episcopilor orientali din Austria, la Viena.

Acest apropiat eveniment m'a îndemnat s'au convoc pe 24 Martie 1850, cu învoirea înaltului guvern, un sinod diecesan în Sibiiu, compus din bărbaţi de încredere luaţi din cler şi dintre mireni. Sinodul s'a şi ţinut, cu ajutorul lui Dumnezeu, în ziua numită şi altele trei următoare, şi cu adânc devotament îndrăsnesc a prezenta tronului sfinţit al M. Voastre, cu genunchi plecaţi, rugările preaumilite ale sinodului diecesan, după-cum urmează:

1. S'au se îndure M. Voastră şi s'au decreteze prin un paragraf — ce în mod special va fi de introdus în constituţia regnicolară a marelui principat al Transilvaniei, — libertatea şi independenţa bisericeii orientale din Ardeal şi egala îndreptăţire a ei cu celelalte religiuni creştine din ţeară. Dat fiind însă, că în biserica orientală limba poporului e totodată şi limba bisericeii, şi prin urmare, biserica

sta într'o legătură atât de strînsă cu naționalitatea declarată de aparținătoare ei, încât viața și înaintarea uneia e condiționată dela viața și înaintarea celeialalte, să se îndure M. Voastră, ca pe baza petițiunii naționale din 25 Februarie 1849, în care se aflau espuse dorințele juste ale națiunii române, să asigure prin un paragraf special, trecut în constituția viitoare a Ardealului, și *esistența politică a națiunii române*. Totodată să se îndure M. Voastră, ca cu privire la biserica noastră să încuviințeze preagrațios ștergerea numirei negative de »*biserică neunită*», și să dispună, ca pe viitor în actele oficiale să 'i-se deo numirea ei clasică de: »*biserică orientală*».

2. Să se îndure M. Voastră să *restaureze metropolia Românilor din Austria*, basată pe dogmele bisericeii orientale și pe dreptul istoric, — amăsurat rugării cuprinse, atât în conclusele adunării naționale parțiale, cât și în petițiunea națională din 25 Februarie 1849, și în memorandumul înaintat înaltului minister din partea delegațiunii naționale la 5 Martie și la 24 Octombrie 1849, — așa cum esista ea mai nainte, ear' în scopul acesta să se deo voe credincioșilor români de legea orientală să țină un congres bisericesc, în care să poată proceda reprezentanții mireni și din cler ai eparchiilor orientale române din monarchia austriacă, în înțelesul instituțiunilor bisericești, la alegerea metropolitului, episcopilor și a celorlalți dignitari bisericești.

3. Să se îndure M. Voastră, ca luând în pârintească considerare neclintita credință a preoțimeii române față de casa împărătească a Austriei și serviciile credincioase pe cari le-a făcut clerul nostru îndeosebi în decursul ultimilor doi ani tronului și peste tot patriei, să facă egal clerul nostru în privința existenței sale materiale cu celelalte religii creștine regnicolare.

4. Să se îndure M. Voastră și să dispună preagrațios, ca atât în înaltul minister de culte, cât și la guvernul regnicolar din Ardeal, să fie instituită câte o secțiune pentru afacerile bisericești și școlare, compusă din bărbați cari aparțin acestei diecese, precum și aceea, ca diecesa să fie reprezentată în consiliul școlar ce va fi înființat.

5. După-ce din rapoartele protopresbiterilor diecesei să constată, că bisericile acestei diecese au fost păgubite rău din partea rebelilor în decursul celor doi ani din urmă, și că numai în 18 protopresbiterate paguba îndurată să urcă la suma de 125.053 fl., — M. Voastră să se îndure preagrațios, ca cu considerare la starea materială a Românilor, sdruncinată prin războiul decurs, care nu le permite să restaureze bisericile din propriile lor mijloace, precum și în pârinteasca precum-

pănire a împrejurării, că aspectul bisericilor desonestate și ruinate din partea rebelilor e merit să țină viu în memoria Românilor cugetul la domnia de groază și la suferințele avute, și prin aceasta să amâne împăcarea spiritelor pe timp îndelungat, prin comisiuni mixte să constate preagrațios perderile bisericilor noastre și amăsurat constatărilor să ordoneze preagrațios despăgubirea și restaurarea aceloră.

6. După-ce preoțimea orientală din Ardeal afară de neînsemnatele taxe stolare n'a primit pentru serviciile sale preoțești nici un salariu, ci a fost dispensată numai de darea personală și de spesele comunale, pe calea dispozițiilor luate din partea statului, ear' acum, în urma celor mai nouă dispozițiuni guvernamentale 'i-s'a denegat acest mic beneficiu, M. Voastră să se îndure, până la dotarea preoțimei din diecesa aceasta, să o lase în folosința ușurării avute.

7. Să se îndure M. Voastră să ordoneze ridicarea de școale, atât elementare, cât și superioare, pe seama Românilor din Ardeal.

8. Să se îndure M. Voastră să dispună preagrațios, ca în părinteasca considerare a neclintitei credințe a fiilor bisericeii orientale din Ardeal față de preainaltul tron să fie primiți și ei în academiile împăr. reg. militare.

9. Să se îndure M. Voastră să împartă preagrațios știpendii la acei tineri români, cari dela natură sânt talentați, și pentru perfecționarea educațiunii lor ar cerceta cele mai renumite institute publice din Austria, dacă ar dispune de mijloacele necesare pecuniare.

10. Să se îndure M. Voastră să dispună preagrațios în sensul §-lui 2 din drepturile fundamentale acordate în 4 Martie 1849, ca fondurile diecesei acesteia, aflătoare acum în mâinile guvernului regnicolar, să fie predate spre administrare consistorului ales din partea sinodului diecesan.

Când înaintez cele mai umilite rugări ale credinciosului sinod diecesan al credincioșilor orientali Săcratisimei Voastre Maiestăți cu devoțiune deplină, îndrăsnesc totodată a ruga pe M. Voastră, căzut în genunchi, ca :

Prin ascultarea și acordarea părintească a acestor rugăminți să vă îndurați preagrațios a alina durerile cauzate prin războiul din ultimii doi ani peste tot Românilor și în special clerului român și credincioșilor diecesei mele, cari au adus cele mai mari jertfe pentru tronul M. Voastre, și prin aceasta să vindecați părintește ranele cele adânci ce li-s'au adus". —

*

A treia petițiune a fost înaintată de către delegațiunea română dela Viena în 16 August ministrului de culte și instrucțiune publică, în *chestia stipendiilor*. Era următoarea:

— *Înalt minister al cultelor și învățământului!*

Fiindcă națiunea română, care avu nefericirea a geme secole de ani sub jugul opresiunii, n'are acum școale de loc, de oare-ce și școalele ce 'și-le ridicase ea în timpurile mai grele, luptându-se cu cele mai mari pedeci, sânt închise, și ridicarea altor institute, foarte de dorit pentru cultura unei junimi numeroase, se pare a se amîna pentru un viitor preaîndepărtat, subscrișii împuterniciși ai acestei națiuni își iau libertatea a ruga pe înaltul minister al cultelor și învățământului, ca să binevoească a asemna *stipendii* din fondurile disponibile ale statului pentru aici însemnașii juni români din Transilvania, cari 'și-au făcut studiile cu bun progres până la gradul indicat, ca cu ajutorul acelora se poată urma în institutele publice de aici la științele juridice și politice, precum și la alte specialități, și să-și poată câștiga calificațiunea necesară pentru a fi în stare să satisfacă tuturor cererilor din partea statului. Special pentru:

Ioan Maior, din Tâmpăhaza, teol. abs., *Petru Pop*, din Sâmpetru, teol. abs., *Ioan Faur*, din Septeși, teol. abs., *Vasile Moldovan*, din Chirileu, teol. abs., *Ioan Rusu*, prof. norm. Blaj, teol. abs., *Vasilie Duca*, din Nireștău, teol. abs., *Carol Gabre*, din Dej, filosof, *Ioan Tilea*, din Basna, filosof, *Iosif Orian*, din Dej, filosof, *George Pop*, din Sântioana, filosof, *Moise Gușăilă*, din Pojorta, filosof, *Samuil Moldovan*, din Grind, filosof, *Petru Anca*, din Sântejuge, filosof, *Amos Frâncu*, din Alba-Iulia, filos. abs., *Ioane Pop*, din Crihalma, filos. absol., *Ieronim Moga*, din Almagiu, filos. abs., *Petru Pipoș*, din Hondol, filos. abs., *Alexandru Faur*, din Septeri, filos. abs., *Nicolau Pop*, din Teisa, filos. abs., *Nicolau Blașian*, din Blaj, teol. abs., *George Caian*, din Vurpăr, filos. abs., *Rudolf Popia*, din Satu-lung, filos. abs., *Ioan Rașiu*, din Alba-Iulia, filos. abs., *Mateiu Nicula*, din Roșia, ascult. de filosofie, *Dionisie Ungur* (Marțian), din Blaj, ascult. de filos., *Nicolae Pop*, din Bărei, ascult. de filos., *Panteleimon Popazu*, din Brașov, gimnasist abs., *Ioan Murășan*, din Rebrîșoara, gimnasist abs., *Ioan Pop*, din Brașov, gimnasist abs., *George Laslo*, din Dâmbru, gimnasist abs. și *Iosif Lica*, din St.-Giorgiu, gimnasist abs.

Înalt minister al cultelor și învățământului! Ne este cunoscut, că M. Sa și înaltul guvern voesc cultura națiunii române. Națiunea

din partea ei, cu toate-că a fost până acuma apăsată și sistematiceste dată îndărăt, a ajuns la deplină cunoștință că are lipsă de cultură, însă nu e în stare să se poată ajuta ea însași, mai ales acum, după-ce prin sacrificiile cele mari, aduse în anii din urmă pentru susținerea tronului, își stoarse toate puterile și se sărăci peste crezute, așa, încât acuma are mai puține mijloace pentru cultură decât sub guvernul Maghiarilor. Deci ea subșterne prin noi această rugăciune dreaptă și cuviincioasă înaltului minister al cultelor și învățământului, și speră că va afla ascultare la părintescul guvern. Națiunea română speră aceasta cu atât mai sigur, fiindcă știe că fiii ei au fost scoși de mult prin guvernul Transilvaniei, cel compus numai din Maghiari și Sași, dela participarea la stipendii din fonduri publice și din cassele de contribuțiune ale Transilvaniei, destinate dela preainaltele locuri pentru formarea științifică a junilor transilvani, cu toate-că ea, ca cea mai număroasă, a contribuit la stat partea cea mai mare și prin urmare a contribuit cu mai mult la formarea fondurilor școlare. *Viena, 10 August 1850. Ai înaltului minister al cultelor și învățământului plecați servi, deputații națiunii române: Tim. Cîpariu m. p., canonic, Vasiliu Ciupe m. p. A. Treb. Laurian m. p. Ioane Maioreșcu m. p.*⁴

*

Situația politică, peste tot, era de altcum pe vremea aceasta următoarea în țeară.

Maghiarii începuseră să facă curte Vienei și prin presa lor să asigure coroana, că rășboiul civil a fost înscenat numai de o singură partidă din țeară, de partida democrată, ear' aristocrația nu a fost amestecată cu nimic în luptele purtate. De aceea, guvernul și coroana să aibă încredere în națiunea maghiară, compusă din urmașii credincioșilor cari au scos săbiile pentru apărarea tronului periclitat sub Maria Terezia.

Tactica nu era rea și pentru împrejurările în cari să aflau Maghiarii era prea justificată. Greșeala ce o comiteau Maghiarii era însă, că nu lăsau să treacă nici o ocașiune binevenită fără să-și arunce veninul asupra Românilor, denunțându-și și calumniind-și în fața cercurilor înalte, așa, că o bună parte din activitatea oamenilor nostri revine spulberării nebasatelor acuse ce li-se aduceau, în scopul vedit de a împedeca realizarea dorințelor și aspirațiunilor neamului românesc.

Punctul de gravitate al politiceii naționale române era pus de altcum pe despărțirea hierarhică de cătră Sêrbi, și în lupta aceasta gigantică era angajat în prima linie episcopul *Saguna*, ca singurul

archiereu român. Pe 15 Octomvrie era convocat sinodul episcopesc la Viena, și Șaguna a plecat din vreme dela Sibiu, ca să fie prezent la deschidere. A mers cu planul gata de a pleda în sinod pentru desevêrșita desfacere a bisericei și a școalei române de sub supremația sêrbească, pentru restaurarea metropoliei gr.-ort. române și pentru recâștigarea dreptului de alegere a episcopilor și a metropolitului, așa cum prescriu canoanele și cum e obiceiul în biserica ortodoxă. Șaguna zicea, că *dreptul acesta trebuie câștigat în prima linie*, toate celelalte vor urma de sine și dela sine. Acesta e motivul, că în decursul anului acestuia nu mai dăm de urma nici-unei acțiuni mai însemnate din partea comitetului național. Toate au fost lăsate în grija episcopului Șaguna, ear' bunul păstor a căutat să-'și mântue ântâiu — *biserica*.

*

Prin Septemvrie 1850 sê publicase în monitorul oficial lista celor decorați pentru serviciile aduse patriei și tronului în cei doi ani premergători, și între cei decorați erau și Români, la olaltă 61. Între ei următorii: episcopul Șaguna, decorat cu crucea de comandor al ordinului leopoldin, vicarul *Alexandru Sterca Șuluțiu*, numit cavaler al ordinului Francisc Iosif. Crucea de aur pentru merite cu coroană au primit-o: *Axente Sever*, *Avram Iancu*, *Simeon Balint*, protopopii *Iosif Ighian* și *Petru Popescu*, profesorul *Simeon Bârnuțiu*, preoții *Sava Popoviciu*, *Simeon Groza*, *Nicolae Corcheș*, *Nicolae Vlăduș*, etc. Alții au fost decorați cu crucea de aur fără coroană, între ei *Vasile Fodor*, *Mihai Andreica* și alții, și earăși unii cu crucea de argint cu coroană și fără coroană. Episcopul dela Oradea-mare, *Vasile Erdélyi*, încă a fost ridicat la rangul de cavaler al ordinului Sf. Stefan.

*

Un act de mare importanță politică-națională s'a sêvêrșit apoi la Blaj, în 30 Septemvrie. S'a făcut alegerea de episcop gr.-cat. român al Făgărașului, în locul demisionatului episcop *Leményi*. Alegerea s'a făcut sub conducerea episcopului dela Oradea-mare *Vasile Erdélyi* și a comisarului gubernial *Gebel*, însărcinați amândoi din partea monarhului cu conducerea acestui act însemnat. Sinodul electoral s'a întrunit încă în preseara alegerii pentru a 'i-se ceti decretule numițiilor comisari și pentru a 'i-se comunica ordinul preafinalt, cuprins de altcum în decretule, că *afară de alegerea de episcop sinodul nu e îndreptățit a discuta alte chestiuni și a lua cumva hotărâri de altă natură*. Sinodul a primit însă concesiunea de a ține o ședință prealabilă, nainte de alegere, pentru a pune fiitorului episcop

unele *condițiuni*, reclamate de dorințele credincioșilor și de spiritul timpului.

Sinodul electoral s'a deschis cu chemarea duchului sfânt. A pontificat episcopul *Erdélyi*, care a rostit o vorbire plină de foc și de sentiment național. Să cetiră apoi de nou decretule împărătești, în urmă preoțimea fū îndrumată să meargă acasă, la cvartire, și fiecare preot să scrie pe o hârtie numele bărbatului din cler pe care-l dorește de episcop, ear' când va suna clopotul cel mare să vină la biserică, pentru-că se va începe votarea. La orele 12 clopotul chemă la biserică pe cei îndreptățiți și sinodul se constituie. Să aleseră trei notari, protopopii Gr. *Mihali*, Stefan *Moldovan* și Augustin *Pop*, precum și scrutătorii buletinelor. Se cetiră încă odată decretule imperiale, în originalul german și în traducerea autentică, și se ceti catalogul alegătorilor. Erau 207, toți din cler. Să trece la protocol rugarea adresată monarhului, ca *pe viitor să se dee voe și mirenilor să iee parte la votare*. Să trece apoi la actul de alegere. Toți preoții, protopopii și membrii capitlului își dau voturile. Să face scrutiniul și să constată următorul rezultat: *Alexandru Sterca Șuluțiu*, vicarul Silvaniei, 96 voturi, vicarul *Constantin Alutan*, 79 voturi, *Constantin Pappalvi*, vicarul Hațegului, 12 voturi, — ear' celelalte voturi s'au răsfiat între alții. Acești trei candidați numiți au fost propuși coroanei, ear' coroana a numit dintre ei episcop pe *Alexandru Sterca Șuluțiu*, omul care s'a arătat vrednic de această poziție înaltă și de încrederea pusă în el.

Întregul act de alegere a decurs în cea mai mare liniște și bună înțelegere, ceea-ce a fost o notă bună pentru poporul român atât de mult defăimat în sus și descris ca element dur, lipsit de cultură și maniere, prin urmare nevrednic de a fi făcut părtaș de instituțiuni binefăcătoare de conducere proprie.

*

În 9 Octomvrie 1850 guvernatorul Transilvaniei, generalul *Wolgemuth*, subscie și dispune să fie executat următorul act: „Pe temeiul preafnaltei împuterniciri dela 21 August 1850, ordonez, să se dee *Pelagiei Roșu*, mama lui *Andrieu Roșu* din *Mărișel*, decorat cu crucea de aur pentru merite, suma de *o sută florini*, drept premiu pentru demonstrația săvârșită cu istețime în contra insurgenților, pentru eliberarea satului ei, punându-se în fruntea unei cete de femei“. Acest act de recunoștință din partea stăpânirii a fost primit cu mare satisfacere din partea cercurilor române.

*

Atențiunea frunțașilor români era îndreptată acum spre celelalte țări de coroană în cari se pusesse în praxă organizarea comunelor, pe base largi autonome, ceea-ce era foarte ademenitor pentru Românii lipsiți până aci de ori-ce fel de autonomie, și de aceea așteptau cu dor ca asemenea așezăminte să fie introduse și le ei.

O mare îngrijire le făceau însă frunțașilor români știrile primite despre o apropiată nouă schimbare în sistemul de guvernare. În Austria se formase adecă o partidă, destul de puternică, care cerea suspendarea constituției din 4 Martie 1849 și introducerea unui absolutism nelimitat în monarchie. În fruntea acestui partid stăteau aristocrați cu trecere, Nemți, Cehi și Maghiari, oameni cari nu se puteau împăca cu ideea unei libertăți constituționale, prin urmare cu ideea unei *egalități de drept*, dată și pentru fostii lor iobagi. Cea mai mare propagandă pentru introducerea absolutismului o făcea un Maghiar, majorul *Babarczy*, care scrisese în chestie o broșură mult cetită, mai târziu însă oprită, ear' autorul ei dat în judecată.

Cercurile dătătoare de ton desmințeau, firește, ori-ce dorințe absolutistice ce li-se atribueau; negau legătura lor cu partida care propaga absolutismul și asigurau popoarele îngrijorate, că n'au nici un motiv de a se teme de fantoma absolutismului, cu care nu se vor întâlni. Planul și programul de acțiune al partidului absolutistic era însă următorul: să dea petițiune la guvern, ca dieta imperială (senatul), precum și dietele provinciale să fie convocate cât mai curând. Dorința aceasta, la aparență inofensivă, a aristocraților, avea un fond politic de mare gravitate. Ei făceau socoteala așa, că întrunindu-se senatul și dietele provinciale, reprezentanții fiecărui popor vor căuta să ridice la valoare autoritatea și drepturile poporului reprezentat prin ei, ca să nu rămână cu nimic îndărătul celorlalte popoare. Din aceasta s'ar naște neînțelegeri, certe, pentru-că fiecare va căuta să ajungă deasupra și să nu fie subordonat nimenui, ear' aristocrații ar pute zice guvernului: vezi, libertățile constituționale sânt frumoase, dar' nu sânt pentru popoare nemature, și în general nu sânt pentru popoare de rînd, cari nu știu decât să asculte, să plătească dări și să-și verse sângele pentru tron și patrie, ear' de constituție reprezentativă n'au nici idee. De aceea, suspendează constituția și lasă libertățile constituționale pe mână și în grija noastră, cari știm umbra cu ele!

Acțiunea aristocrației din Austria pentru a pune de nou piciorul în scară e ușor de esplicat. În întreagă Europa domnea o

atmosfera plină de materii explozive. În fiecare moment putea să între catastrofa, prin urmare, boerimea, despoeată de puterea de mai nainte se pregătea pentru o eventuală pescuire în turbure, ca să-și redobândească influența avută.

Acțiunea Maghiarilor curgea în trei direcțiuni. Cei de acasă căutau să convingă coroana, că Maghiarii sînt cei mai credincioși apărători ai tronului și că cele întemplate la 1848 și 1849 sînt numai faptele unor oameni *nechibzuși* cu cari »*națiunea*« nu se identifică.

Cei refugiați și exilați în străinătate căutau să stabilească raporturi bune cu politicianii de frunte străini, pentru a-și câștiga pentru cauza maghiară, ear' aristocrații maghiari, în unire cu cei de viță germană și cehă, faceau propagandă pentru introducerea absolutismului, știind prea bine, că în cazul acesta o nouă revoluție în Ungaria nu numai că nu e imposilă, dar' e chiar sigură.

Maghiarii cereau să li-se dea autonomia ce o aveau înainte de 1848, cu întreaga supremație de atunci asupra celorlalte popoare.

Era încă viu faptul, că Românii, Slovacia și Sârbii din Ungaria au mântuit tronul, a cărui prăbușire era de altcum dorită chiar și din partea Germaniei și a Italiei. Sângele cu care 'și-au răscumpărat popoarele Ungariei independența și eșirea lor din jugul maghiarismului nu se uscaseră încă bine, și Maghiarii totuși nu se sfieau a cere, ca ele să fie de nou puse în jugul și în serviciul celor-ce s'au purtat atât de necuviincios față de ele și față de — tron!

Maghiarii foloseau fiecare ocasiune bună pentru a accentua în fața Europei, că numai *ei* formează elementul care a dat și va mai da piept cu barbarismul asiatic, oprindu-și intrarea în Europa mediterană. Egala îndreptățire a tuturor popoarelor era pentru Maghiari obiect de batjocură. O spuneau în presă și o spuneau în broșuri, că lucrul e frumos ca *idee*, dar' pentru vieța practică nu face parale și nici nu va pute prinde teren.

Drepturile, — ziceau Maghiarii, atunci ca și astăzi, — sînt de proveniență *numai* istorică, prin urmare nu toate popoarele pot fi împărțășite de drepturi egale. Și dacă Austria le dă drepturi egale, își sapă singură mormântul. Va să zică, vecinica amenințare cu căderea Austriei prin lărgirea drepturilor popoarelor ei, pe când adevărul era și este contrarul, ori-ce lărgire de drepturi în favorul popoarelor e o *întărire sigură a temeliiilor monarchiei*.

Fapt e, că constituția octroată dela 4 Martie 1849 nu întrunea aplacidarea generală. Pentru unii era prea îngustă, pentru alții prea

largă în cadrele ei, și fiecare îi cerea modificarea, conform intereselor pe cari le reprezenta. Românii nu s'au exprimat nici pentru, nici contra ei. Pentru Români era ceva nou aceea ce se întâmplase cu octroarea constituției, pe deasupra mai venise și de-adreptul dela monarhul, în care ei 'și-au fost pus toată nădejdea și toată încrederea. Cu atât mai aspru o luaseră însă la critică Maghiarii. Am văzut că *Babarczi* cerea pe față suspendarea constituției și introducerea absolutismului. Un alt Maghiar anonim cerea, în altă broșură, că pentru Ungaria casa-de-sus, a magnaților, să nu fie compusă din oameni aleși, ci din oameni numiți din partea monarhului, și anume *cu drept ereditar, dela tată la fiu*, așa, ca în casa magnaților să aibă loc pentru totdeauna membrii acelorași familii. Natural, că aceasta să dorea numai în interesul familiilor aristocrate maghiare, pe seama cărora să căuta să rămână asigurată puterea cel puțin în una din camerele țării. Și lucru curios, pentru modificarea constituției, în direcția aceasta, făceau propagandă și ziarele guvernamentale, cu deosebirea, că ele cereau acordarea dreptului reprezentativ în casa magnaților, nu pentru *familii*, ci pentru *persoane*, dar' pentru vieața întreagă, un principiu, care a fost acceptat în timpul mai nou, atât în Ungaria cât și în Austria.

Nemții din Austria earăși cereau ștergerea din constituție a dietelor provinciale, cari nu au nici un rost și nici un drept de existență, putând fi toate agendele de interes comun rezolvate în parlamentul central.

De o lărgire sau reîntegrare a drepturilor aristocraților nu voea să știe însă nimica coroana, pentru-că văzuse cum în anii din urmă în Galiția, Italia, și în zilele de insurecțiune chiar și în Ungaria mulți bărbați cu nume strălucite, primite dela domnitor, au întors tronului spatele și au devenit cei mai înverșunați dușmani ai domnitorului. De aceea, despre o schimbare a constituției nu putea fi vorba, cu toate-că lupta să purta cu energie pentru modificarea ei.

*

Gândurile monarhului și ale sfetnicilor sei erau îndreptate mai mult în afară, spre Germania, fiindcă raporturile politice între Austria și Germania erau cam încordate, și nu mult a lipsit, ca războiul să izbucnească între Prusia și Austria încă în Noemvrie 1850. Neînțelegerile s'au iscat pentru un lucru mic și neînsemnat. Prusia ceruse învoirea Austriei, ca să poată folosi drumurile militare de-alungul țărișoarei *Hessen*. Austria a declarat că e învoită, însă cu condițiunea,

ca și Prusia să se învoească la ocuparea orașului și cetății *Kassel*, din partea Austriei. Prusia însă n'a dat nici un răspuns. Mai departe, legarea păcii cu *Danemarca* s'a făcut din partea Austriei cu știrea și învoirea Prusiei, și cu toate acestea, Prusia a căutat mai târziu să provoace nouă încurcături. Neînțelegerile au fost însă aplanate.

Aranjamentul s'a făcut într'o conferență a ministrilor de externe din Austria. Prusia și Rusia, întruniți la Olmütz. Representantul Rusiei a făcut pe mijlocitorul. După lungi tratări și capacitări s'a ajuns la recunoașterea, că un războin ar duce apa numai pe moara revoluționarismului, care arde sub spuză, în întreagă Europa, și pe care numai Austria, Prusia și Rusia. unite la olaltă, îl pot sufoca pentru totdeauna. S'au pus deci bazele unei alianțe între aceste state, ear' cu privire la *Hessen* s'a luat înțelegerea, ca toate trupele străine, austriace, bavareze și prusiane, să iese din *Hessen*, ear' domnitorul de mai nainte să-și ocupe tronul.

*

Înceiem anul cu un nou act întreprins din partea fruntașilor români. În 21 Decembrie o delegațiune compusă din mai mulți bărbați de frunte ai neamului românesc, în frunte cu episcopul *Șaguna*, a mers la ministrul de culte și instrucțiune publică, la Viena, și l-a rugat să creeze o *facultate filosofică-juridică pe seama națiunii române*, recomandându-și *Clujul* ca loc pentru așezarea acestei școli superioare române.

Episcopul *Șaguna*, conducătorul delegațiunii, a adresat cu ocaziunea aceasta următoarea vorbire ministrului de culte :

„O chestie de cea mai mare importanță ne îndeamnă să venim la Escelența Ta cu o cerere. E modul de a înlesni Românilor câștigarea culturai mai înalte, ceea-ce după convingerea noastră numai prin deschiderea unei facultăți filosofice-juridice pentru Români să poate ajunge.

Escelență! Binevoește a nu considera rugarea noastră de o abulare a bunăvoinței părintești de care înaltul guvern al preagrațiosului nostru împărat are de gând să facă părtaşă națiunea română, căci rugarea noastră e efluxul unei trebuințe adevărate, și e fructul încrederii ce pune această națiune mult cercată în înalta stăpânire centrală.

Trăim în speranța, că Escel. Ta vei fi făcut până acum cele de lipsă în privința înaintării Românilor în educațiunea elementară și gimnasială, pentru-ce nu vom lipsi a-ți fi mulțumitori și recu-

noscători. Însă ca cetățeni totdeauna supuși înălțatului nostru împărat și ca membri ai familiei mari de popoare din împărăția monarhului nostru ne luăm îndrăsneala a mărturisi fără șfeală, că o cultură generală, care se îmbrățișeze toate națiunile din familia numeroasă de popoare din Austria, prin urmare și pe Români, numai atunci se poate sigur ajunge, dacă înaltul guvern al M. Sale se va îndura a înființa pentru poporul român *o facultate filosofică-juridică în Cluj*, căci nenumărate sînt împrejurările cari justifică trebuința și folosul acestui institut, ba pretind chiar ca se se pună cât de curînd în lucrare.

Voim să atingem acum numai una din ele, antipatia ce de veacuri o poartă Românilor popoarele celelalte, făcînd din noi *heloși*. Mai departe și din respectul susținerii noastre, a apărării onoarei noastre în fața prezentului și a viitorului, ne vedem siliți a atinge și acel adevăr, că națiunile compatriotice, nebăgînd în seamă constituția împărătească și neținînd cont de spiritul desvoltat, religios și moral al timpului de față, desconsiderînd meritele națiunii noastre pentru tron și pentru întreaga monarhie, precum și conduita patriotică a bărbaților nostri, întrebunțează toate mijloacele prin cari cred că vor pute împedeca înaintarea acestei națiuni, de unde, firește, urmează, că națiunea noastră adusă fiind la marginea groapei morale pe care ne-o sapă în mod artificial națiunile nouă dușmane pentru-ca se ne dărepené existența intelectuală, materială și politică, nu poate fi indiferentă și fără grijă.

Popoarele compatriotice, cărora numai sudoarea Românilor le cădea bine, totdeauna au urît și au apăsăat poporul românesc. În sensul acesta se născură în sîmul națiunilor privilegiate cetățeni bogați, ear' din biata și apăsata națiune română: *misera plebs contribuens*, — săracul popor contribuent, care afară de plata lucrului n'are nimica.

De aceea, corpul național al Românilor, în comparație cu celelalte națiuni, seamănă cu stupul din care națiunile celelalte scoteau și scot și astăzi miere și ceară câtă le trebuiește și le place, pe cînd Românilor nu le rămîne alta decît a se mulțumi cu soartea albinelor și a zice cu poetul latin: „O, vos non vobis mellificatis apes“ (Nu pe seama voastră faceți voi mierea, albinelor!).

Noi proiectăm *Clujul* pentru ridicarea des pomenitului institut, din mai multe cause, și anume:

În Cluj se află cele mai multe zidiri publice, cari îi stau înaltului guvern la dispoziție, dintre cari una s'ar pute întrebunța ușor spre scopul numit.

Tinerimea 'și-ar puté afla ușor locuințele trebuincioase în această cetate mare.

Mijloacele de traiu sînt în Cluj ieftine.

În Cluj sê află doi protopopi români.

În Cluj sê află două comunități bisericești române, cu bisericile și parochii lor, prin urmare, Clujul e locul unde sê poate satisface și culturai religioase a tinerimei.

Pe temeiul acestor împrejurări momentuoase și vrednice de toată considerația ne luăm deci îndrăsneala a-'ți adresa Escel. Tale această rugare, de astă-dată cu gura, dar' 'ți-o vom presenta și în scris, și te rugăm pentru a ei mângăitoare deslegare și apacizare". —

Ministrul a primit delegațiunea foarte bine, asigurându-o că guvernul *va grijî de educarea necesară și de cultura poporului român*, care într'adevăr a fost până acum apăsât, un lucru pe care guvernul îl cunoaște foarte bine. Guvernul sê silește din toate puterile sê șteargă apăsările. Ce privește meritul causei, ministrul crede că nu e bine sê se înființeze universități și academii *speciale pe seama fiecării națiuni*, pentru-că prin aceasta desbinarea între popoare devine și mai mare. E dată însă popoarelor voea și posibilitatea *sê deschidă școale naționale, pe spesele proprii, câte vreau și câte pot*.

Și cu atâta ne-am ales.

1851.

Spiritul național era atât de bine desvoltat în urma evenimentelor succedate în anii trecuți, pretutindenea în Europa, încât la sufocarea lui nu se mai gândea nimeni în monarhia austro-ungară. Din contră, guvernul își dădea toate silințele sê pună în practică dispozițiile constituției din 4 Martie 1849 și terminase tocmai cu introducerea reformelor administrative în toate țerile monarhiei, afară de Ungaria, Transilvania și Italia. Aceste țeri așteptau încă cu sete sê li-se dee și lor o constituție particulară, care sê le facă posibilă guvernarea de sine.

Bărbații de încredere ai națiunii române erau earăși la Viena și au făcut o ultimă încercare pentru împlinirea justelor lor dorințe. Au prezentat o nouă petițiune ministrului *Bach*, spre a o preda monarhului, recapitulând în ea toate rugările înaintate monarhului, dela Februarie 1849 încoace. Națiunea română se roagă de nou în această petițiune, ca monarhul *sê-'i facă dreptate* și sê-'i împlinească dorințele următoare: Ștergerea legilor maghiare și săsești și introducerea la Români a legilor austriace, în toate ramurile admi-

nistrației publice. Organizarea judecătorilor astfel, ca *toți Români să fie uniți în această organizație*, avându-și forurile lor, dela tribunal începând, până la curtea de casație din Viena, pe lângă care să fie instituit un senat român.

Petițiunea a fost rău primită din partea presei guvernamentale, și mai ales din partea presei săsești, care acusa pe Români că au comis act de necuviință și de rău tact cu rugarea aceasta nouă a lor, în care cer *legislațiune română*, ca-și-cum *»împăratul Traian abia ieri ar fi murit!«*

Petițiunea era de următorul cuprins :

- „Maiestate!

Adânc pătunși de adevărul simbolului Maiestății Sale al fericitului împărat Francisc I., strălucitul moș al împărăteștei Voastre Maiestăți: *Justitia regnorum fundamentum* (dreptatea e fundamentul împărățiilor), pe care M. Voastră l-ați sancționat, proclamând cu solemnitate egala îndreptățire și care, după a noastră părere, până vor fi state și vor viețui oameni în societate, ca adevăr vecinic ce e, va fi coloana statelor și condițiunea fundamentală a societății, respectuoși ne înfățișăm la picioarele tronului M. Voastre cu prea plecatul recurs, privitor tocmai la acest punct, și în genunchi cerem grațioasă îndreptare.

După-ce noi, Români, am fost atât de nenorociți, încât cea mai ferbinte rugămintă a noastră de a fi uniți într'un corp național nu s'a luat în considerație, ear' prin constituția imperială am fost împărțiți în mai multe țări de coroană, guvernul M. Voastre a început a ne legăna în speranța, că în privința judecătorească ne vom pute uni și ne-a și provocat să ne dăm părerea cum s'ar pute organiza justiția în sensul acesta. Ne-am dat opiniunea, după-cum am fost provocați. Dar' din contră, pe la 4 Iulie a. c. eșiră la lumină liniamentele de organizare a justiției în Ardeal, pe lângă propunerea ministrului de justiție dela 20 Iunie, în care națiunea română e ignorată de tot, și după datina veche, numai de Unguri, Săci și Sași se face vorbă, ba numele până acum necunoscut de Țeară-săsească se repetează de mai multe ori.

Așa, contrar ori-cărei dreptăți, cetim în lăudata propunere, că „națiunea săsească apărându-și necontentit libera sa constituțiune specială, protejată din partea guvernului, se bucură până în ziua de astăzi de adunările sale naționale și de dreptul propriei legislațiuni interne, sub nemijlocita sancționare a prințului țării“.

Maiestate! Dacă Românii n'au fost ocrotiți de guvernul cel înainte de Martie, ca și Sașii, zău, nu e vina Românilor. Însă pentru aceasta ei tot nu pot crede să fi pierdut dreptul de-a fi ocrotiți de guvernul *de acum*. Adevărat, că lăudata propunere a ministrului de justiție pare a înțelege pe Români când zice: „că partea cea mai mare a populațiunii din Ardeal dorește ferbinte a se introduce pentru sine legile comune, civile și criminale austriace“, când cu câteva rînduri mai jos vorbește despre „o clasă a unei populațiuni“, și dacă din aplicarea în posturi a câtorva Români, — cari aci apar în categoria oficialilor aduși în Ardeal din Galiția, — se poate deduce necesitatea supremului senat provincial de justiție. Noi însă nu ne putem esplica, pentru-ce s'a ocolit cu atâta grije de a se numi națiunea română pe numele seu?

Maiestate! În cele din urmă ni-se rupe inima de durere când vedem, că noi cu toate jertfele noastre cele mari n'am putut să o ducem măcar până acolo, nu să fim tratați, *ci numai numiți ca națiune* de guvernul M. Voastre.

La 7 August a. c. eși organizațiunea înaltei curți judecătorești, și eată că se creează un senat pentru Maghiarii din Ungaria, unul pentru Maghiarii din Ardeal, unul pentru cei 200.000 de Sași, ear' ce privește pe cele *trei milioane și jum. de Români* se zice: „ori-ce sistemizare ulterioară de senate după naționalități, nu numai că ar zădărnici scopul înaltei curți judecătorești de a aduce justiția la unitate, ci încă ar pune peste tesaurariatul statului sarcini nesuportabile, și în deplină consecință, sub egala respectare a tuturor semințiilor nici nu se poate realiza“.

Pretextul, că senatele se creează după legislațiuni și nu după naționalități, cu privire la noi Românii nu poate sta, pentru-că pe deoparte noi Românii avem legislațiune română, care, în treburi civile a fost delăturată numai prin arbitrarele dispozițiuni ale Maghiarilor. Ear' în treburi bisericești ea se află până în ziua de astăzi în multe moduri țesută cu dreptul și instituțiunile noastre eclesiastice. De altă parte, noi ne-am declarat pentru unitatea legislativei austriace, și cu toate acestea pe noi ne supun legislațiunei apăsătorilor noștri, înființată fără sfatul și consensul Românilor.

Mai târziu eși organizația justiției pentru Galiția și Bucovina, prin care aceasta din urmă, deși ea formează singură o țeară de coroană separată, vine subordonată supremului senat de justiție dela *Stanislau*, sub cuvânt, că ar fi prea mică pentru-ca să se poată

crea pentru ea un senat deosebit, în vreme-ce, de altă parte, Sașii din Ardeal, cari numără mai puțin decât 200.000 de suflete (prin urmare sînt cu jumătate mai puțini decât Bucovinenii), au fost totuși de ajuns numeroși ca să se creeze pentru ei senat deosebit!

Ca niște supuși pururea credincioși M. Voastre îndrăsnim în cea mai plecată supunere a ne exprima profunda durere a inimei noastre, că la noua organizare a Austriei, cu toate nenumăratele noastre rugăminți, n'am fost supuși legilor comune ale statului. legilor monarhului nostru, ci unor legi străine, dictate de barbaria secolilor din evul mediu, legilor maghiare și statutelor săsești, inventate tocmai spre umilirea noastră, spre ocară noastră, și spre rămânerea noastră în vecinică sclăvie. Pe noi ne subordonează senatelor străine ce cad în afară din țeară, căci aici la Viena se creează la înalta curte de justiție senate maghiare și săsești, cari pe noi ne vor judeca, nu după legile comune ale Austriei, pentru care bucuros am jertfit sânge și avere, ci după cele maghiare și săsești, de pe timpul înainte de Martie. Mai departe, pe noi în general ne socotesc că n'am fi maturi în destul spre a ne pute bucura de binefacerile instituției așa numitului *juriiu*.

Maiestate! Îndrăsnim cu profundă plecăciune a face aci observarea, că națiunea română, conducătorii și bărbații ei, prin atitudinea lor solidă și patriotică dela adunarea națională din Blaj, anul 1848, apoi prin faptul, că în mijlocul furtunelor politice pline de amăgiri ale anului aceluia, au înțeles foarte bine interesul tronului și s'au întrepus pentru el cu avere și sânge, și chiar și după sufocarea răscoalei, cu toate-că patimile, în cursul războiului întăritate la grad înalt prin cruzimile rebelilor, nu erau încă domolite, nu se demiseră la nici un esces, nu turburară ordinea și liniștea publică, — dovediră destulă maturitate pentru a fi părtași la facerile de bine ale instituțiilor constituționale.

Maiestate! Ne vedem siliți prin aceste dispozițiuni și prin ale lor rezultate ce ușor se pot percepe să luăm recurs la tronul M. Voastre și prea plecați să ne rugăm, ca să vă îndurați a face dreptate națiunii române;

1. Delăturând de tot legile maghiare și săsești și introducând la Români legislațiunea publică austriacă în toate ramurile sale.

2. Organizând tribunalele judecătorești, dela cel mai simplu, de cerc, până la înalta curte judecătorească de casațiune din Viena, unde să se dispună grațios a să crea un senat român, astfel, ca prin organizațiunea aceea toți Românii monarhiei să poată ajunge la unire.

Sîntem convinși, că prin aceasta nici statului nu 'i-se aduc sarcini nesuportabile, nici nu s' cere ceva nepracticabil, căci, pentru întreprinderea înaltei curți de justiție, fie că e despărțită sau nu după naționalități, — națiunile vor fi silite s' contribuiească toate, adecă și cele-ce n'au senate deosebite. Și dacă pușinii Sași contribuiesc de ajuns pentru a li-se put' concede senat deosebit, fără îndoială că și cele trei milioane și jum. de Români vor contribui atâta, ca s' poată avea și ei dreptul la un senat deosebit.

Mai sîntem apoi convinși, că aceea ce e practicabil cu privire la una dintre națiuni, s' poate practica și la celelalte, la toate națiunile, căci altcum venim la consecința, că absolutul postulat al rațiunii: »*Fiat justitia*» (s' se facă dreptate!) e o curată imposibilitate.

Nutrim credința cea mai firmă, că tocmai organizarea înaltei curți judecătorești după naționalități va împăca dorințele principale și cele mai ferbinți ale deosebitelor națiuni, și că prin aceasta egala îndreptățire a tuturor naționalităților s' va apropia de realizare. *Viena*, 31 Decembrie 1850. (Urmează subscrierile)“.

*

În 18 Februarie s' publică ordinul comandai militare din Sibiiu, prin care confiniul militar transilvănean s' desființează și din cele cinci regimente grănițarești s' formează cinci regimente de linie. Comanda generală aduce în acest ordin la cunoștința celor două regimente române de graniță, că M. Sa a poruncit s' li-se facă cunoscută preainalta mulțumire împărătească pentru serviciile credincioase făcute în lăuntrul țării și în fața inamicului. Monarchul le mai face grănițerilor concesiunea, — în mod excepțional, cum s' zice în ordinul publicat, — s' se folosească de munții recăștigați, în măsură și după modalitățile ce le vor stabili direcțoriile. Ordinul s' termină cu următoarele cuvinte, adresate grănițerilor români:

— »*Grănițeri români!* Prin ținuta și purtarea voastră v'ați câștigat în istoria trecutului și a prezentului un monument onorific de împlinire de datorință și de loială credință de supuși, care prin grațioasa recunoștință a împăratului vostru primește consfințirea ce nu s' mai poate șterge, și primește o legitimație pentru toate vremile.

M' bucur (comandantul general), că eu sînt chemat, din însărcinare preainaltă, s' v' comunic acest atestat glorios, și aștept dela bunul vostru spirit și dela sentimentul cump'etat ce 'l-ați dovedit p'ână acuma, că după-ce acum, ca corp întreg veți depune armele și v' veți da cu totul ocupațiunei și problemei păcei, prin alipirea

neîntreruptă către M. Sa și către preastrălucita casă împărătească, prin ascultare și credincioasă împlinire a datorințelor către nouele voastre diregătorii, vă veți face și în viitor pururea vrednici de numele vostru cel bun ce vi-l-ați câștigat pe toată dreptatea și de preaînalta favoare și grație, și veți fi cetățeni loiali, cu atât mai vârtos, cu cât voi în îndoita însușire ce ați avut-o până acuma ați fost totodată ostași și cetățeni bravi și loiali. *Sibiu*, 18 Febr. 1851, L. v. *Wolgemuth* m. p., guvernatorul civil și militar al Transilvaniei“.

*

În 25 Februarie 1851 a fost dat publicității un alt act al guvernatorului civil și militar din Transilvania, de o rară importanță pentru Români. Era comunicarea, că M. Sa, cu preaînalta rezoluțiune dela 12 Decemvrie 1850, s'a îndurat preagrațios *să aprobe* inactivarea metropoliei greco-catolice din Alba-Iulia și înființarea a două episcopii nouă greco-catolice române, una la *Gherla*, alta la *Lugoj*.

*

După publicarea ordinului prin care se desființează regimentele române grănițerești, bătrânii satelor aparținătoare regimentului *năsăudean* s'au întrunit în conferență, la 13 Martie în Năsăud, și au luat următoarele hotăriri referitoare la averea grănițerească:

1. Munții se rămână împărțiți între comune ca mai nainte, și comunele se-'i folosească și în viitor ca și până aci, pentru pășunatul de vite, căci altcum nu se pot susține. Trei însă se se dee în arândă în folosul fondului școalelor satești.

2. Fondul numit al școalelor satești se rămână și mai departe pentru acest sfânt scop, și se se întrebuințeze astfel cum s'a spus la întemeerea lui.

3. Fondul de montură, în suma de 27.000 fl., așezat în cassa statului pe interese, se rămână întreg acolo, ear' interesele se le capete ca stipendii tinerii români din acest regiment, cari vor studia la universități. Sau, dacă după dorința națiunii, M. Sa se va îndura se ne dee universitate română, la acea universitate.

Conferența a ales apoi un comitet de *opt* persoane, care se iee în seamă socotelile și actele referitoare la aceste fonduri. Conclusele aduse au fost înaintate guvernului spre luare la cunoștință și aprobare, ear' monarhului a fost adresată următoarea rugare:

— „*Sacratissimă Maiestate!*

Poporul, care în al doilea regiment românesc de graniță, în timp aproape de 90 de ani, ca soldați grănițeri, în și afară de patrie,

a servit preaglorioasa casă a M. Tale cu nemișcată credință, și pe care M. Ta la propunerea consiliului ministerial prin preaînalta decisiune din 22 Ianuarie te-ai indurat a-’l dispensa de acest obligament, își ia fiasca libertate a subșterne cu cea mai profundă reverință următoarele rugăminți înaintate treptelor sacratului tron al M. Tale, exprimându-’și ântâiu de toate supusa sa mulțumire pentru donarea munților revindicați spre venitoare întrebuițare, și totodată durerea sa pentru pierduta onoare militară, îngrijat fiind de viitoarea sa existență în urma acestei neașteptate și repentine schimbări. Ne rugăm:

1. Ca ambelor steaguri ale fostului nostru regiment de graniță, acum străformat în regiment de linie, să se dăruească crucea cu moneta de aur pentru merite și vitejie, atât pentru eternizarea memoriei la neclintita fidelitate către predecesorii M. Tale și către M. Ta și ascultarea arătată totdeauna și în cele mai viforoase timpuri din partea acestui popor, cât și a bătăliilor purtate cu aceste steaguri, dela înființare până la acum urmata desființare, în contra Prusiacilor, Turcilor, Francesilor și a Maghiarilor, cu vitejie făcute și nici-odată pierdute, și schimbându-se cu altele nouă, ambele să se păstreze ca niște scumpe trofee în biserica *Nășudului*, spre eternă memorie către statul militar.

2. Ca institutul de educație pentru regimentele străformate acum în regimente de linie, nrul 46 și 50, să rămână și pe viitor în *Nășud*, unde era pentru fostele regimente de graniță, și împreunat cu cele patru clase normale aici aflătoare să fie susținut din speșele statului.

3. Că părintește să se ordoneze, precum-că patru tineri din acești grănițeri născuți, cari în clasele normale au dat dovadă de stradanie, de purtare morală și sânt sănătoși, să fie primiți în academiile militare și companiile pentru cadeți.

4. Pământul de noi locuit ’l-am stăpânit încă înainte de militarizare ca proprietate, asemenea vecinilor Sași din districtul Bistriței, în linie ereditară, și neșermurit ’l-am folosit, precum aceasta se vede din mai multe decrete și documente, și deosebit din decretul regelui Mathia cu datul din Buda anul 1475, prin care *Valea-Rodnei* se incorporează la districtul și opidul Bistrița, însă sub espressa condițiune, ca locuitorii să se bucure de aceleași drepturi și privilegii de cari se bucură Sașii și comunitatea Bistrița. Locuitorii români din Valea-Rodnei au fost deci înainte de militarizare tocmai așa oameni liberi ca și Sașii, asemenea tuturor Românilor cari locuiesc pe pământul

regesc, amestecați cu Sașii. După militarizare au fost tratați asemenea ca oameni liberi, precum arată protocoalele judiciare din anii 1772 și 1778. Dar' aceasta o dovedește chiar și ordinațiunea supremei comande militare din 29 Decembrie 1837 nrul 3908, dată către comandantul regimentului din cauza certelor teritoriale născute între satele militare Rebrîșoara, Feldra, Nepos și Ilva-mică și între cele săsești Iad, Pintic și Dumitra, — care sună astfel:

— „Valea-Rodnei nu s'a ținut nici-de-cum din timpuri antice de districtul Bistriței, precum opinionează regimentul în oficioasa sa scrisoare din 31 Martie. Actele inelitului consiliu aulic belic și notațiunile cancelariei aulice transilvane ne conving despre contrarul, căci tocmai după documentele magistratului Bistriței, Valea-Rodnei cu locuitorii ei n'a fost nici-odată oferită publicului bistrițan cu drept dominal, ci a fost numai incorporată la acesta sub domnirea regelui Mathia, pentru a se pute apăra mai bine în contra barbarilor, însă cu modalitatea, ca locuitorii să se bucure de aceleași libertăți și privilegii pe cari le au civii menționatei comunități“.

Cu toate-că cuvintele acestea sună atât de favorabil pentru noi, totuși funcționarii guvernului militar ne-au scurtat și țermurit, atât în drepturile pământului și ale pădurilor, cât și în ale cărcimăritului și ale târgurilor, precum noi aceasta prin o suplică așternută prin deputațiune în anul 1848 M. Sale împăratului Ferdinand ne-am fost luat libertatea a o arăta pe lung, și la care noi până în ora de față răspuns favorabil n'am căpătat, măcar-că în aci cu toată supunerea alipitele înaltele rezoluțiuni sub A. și B. ni-s'au promis. Drept aceea, rugăm cu toată umilința pe M. Ta, ca acest drept avut earăși se-'l recăpătăm. Noi atât în anii primi după militarizare, cât și mai târziu, am trebuit în interesul instituțiunii grănițerești să cedăm cele mai bune și îndemănate locuri pentru clădirea cuartirelor ofițerești și pentru deschiderea grădinilor lor după șarje convenite, spre cea mai mare scurtare a subsistenței noastre. Afară de aceasta, la clădirea precum și la repararea acestor edificare am dat lucrători și material trebuincios aproape gratis.

Rézimați cu încredere fească în părinteasca grație a M. Tale socotim, cumcă în băgarea de seamă a acestor sacrificii aduse de bunăvoe am avè cel dintâiu drept a pretinde acele grădini îndărăt, cum și a căpăta acele edificare, dacă nu ca despăgubire a multor sacrificii și pagube suferite în revoluțiunea trecută pentru tronul M. Tale, cel puțin pe lângă o amăsurată, de o comisiune stabilită răsplătire,

pe care noi toți în concreto a o împlini ne obligăm, și rugăm să ni-se conceadă.

5. Dreptul cârcimăritului, negoțului și al târgului încă a trebuit să-l sacrificăm în interesul instituțiunei de graniță, fiindcă și noi ca grănițeri ne-am bucurat de multe părintești imunități, pe cari acum, la desființare, le perdem. O dulce speranță ne nutrește, că M. Ta aceste drepturi, earăși ca înainte de militarizare, părintește a ni-le reîntoarce cu atât mai tare te vei îndura, cu cât noi prin fidela și îndelungata servire, nu numai de aceasta, asemenea Sașilor, ci și de altele mai mari, demni ne-am făcut.

6. Prin multele bătăi, în cari noi dela formarea regimentului am fost față, am adus multe sacrificii pe altarele patriei și ale monarchiei, cari nouă în timpul păcii, deși nu de tot, totuși în cea mai mare parte ni-s'au desdaunat, însă ultima revoluție în contra Ungurilor, fiindcă noi am fost cei dintâiu în Transilvania cari ne-am declarat în contra periculoaselor cugete și planuri revoluționare, și prin urmare am dat semn pentru o generală ridicare spre a apăra cauza cea sfântă și tronul M. Tale, ne-a adus la o așa mare lipsă și paupertate, încât noi toți, un însemnat număr de familii, fără ajutor, pe vecie cu ticăloșie și miserie ne vom lupta, căci contrarii nostri și ai tronului M. Tale, ocupând ținutul nostru, pe cei acasă rămași 'i-au batjocorit, pe mulți 'i-au omorît, casele și clădirile noastre economice le-au aprins, și astfel 'i-au desbrăcat și de puțină avere avută.

Din asta cauză rugăm pe M. Ta, ca în proporția pagubelor suferite a ne rebonifica. sau un proporționat ajutor a ne da, asemenea națiunilor cari încă au suferit, sau de cumva asta ar fi cu neputință, contribuția pe câțva timp, până-ce lucrurile noastre casnice vor lua o mai îmbucurătoare față a ne-o ierta, — părintește să te înduri.

Mai în urmă îndrăsnim a ruga pe M. Ta, că de oare-ce acum am venit sub administrație civilă, să te înduri M. Ta a ne pune oficiali din gremiul națiunii noastre, căci noi numai într'acestia avem încredere. În speranța și în fiasca convingere, că M. Ta atât aceasta a noastră din sinceră inimă purcezătoare rugăminte, cât și cele de cătră deputații națiunii române cu deosebite ocațiuni M. Tale subșternute, le vei lua în părintească considerație și le vei învrednici la timpul seu de o favorabilă deslegare, rămânem cu toată omagiala supunere, ai M. Tale de-apururea fideli și ascultători sudiiți. (Urmează subscrierile după comune.)“

*

În privința limbei române guvernul luase unele dispozițiuni laudabile. Decretase de ex. introducerea șcrierii cu litere latine, ear' pe reprezentantul națiunii române la curtea și la guvernul M. Sale, *A. Treb. Laurian*, 'l-a însărcinat să întocmească pe românește planul de organizație a gimnasiilor. A scos apoi la lumină din tipografia statului terminologia juridică-politică în limba *română*, după-ce o scosese mai nainte și în limba *cehă și croată*. Era o carte de mare preț pentru Românii puși în diregătorii și era lucrată din însărcinarea guvernului de cei mai buni filologi ai nostri de pe acele vremuri. În 29 Ianuarie apărù apoi decretul de numire al profesorului dela gimnasiul din Beiuș, *Alexandru Roman*, ca titular la catedra de limba și literatura română dela academia de drepturi din *Oradea-mare*.

*

Maghiarii erau încă nehotărîți în politica lor. Nu știau anume că ce voese, sau ce *pot* să voească. De aceea erau foarte rezervați în tratarea chestiilor politice. Când și când se arăta câte o rază de lumină pe orizontul lor politic. Astfel de rază a fost și programul politic al așa numitului *partid vechiu liberal maghiar*, publicat ântâiu în o foaie germană dela Viena. Programul era compus din următoarele 14 puncte:

1. Sistarea stării de asediu și amnestie generală.
2. Delăturarea poliției de stat, care nu corăspunde spiritului națiunii (firește, maghiare.)
3. Libertate de presă, garantată prin lege.
4. Reîncorporarea Voevodinei.
5. Întroducerea limbei maghiare în administrație și în școalele superioare.
6. Împărțirea veche a comitatelor și alegerea funcționarilor din partea comitatelor.
7. Reîntegrarea administrațiunii municipale.
8. Restabilirea autonomiei bisericeii protestante.
9. Reforma monopolului de tabac, de timbre și de consum.
10. Egalitate pentru toți în fața legii.
11. Reîntegrarea mării Ungarie și a tricolorului maghiar, cum și a uniformelor civile și militare ungurești.
12. Restaurarea curții de casație din Pesta.
13. Reîntegrarea locotenenței și a demnității de palatin în Ungaria.

14. Convocarea dietei la Pesta și încoronarea domnitorului ca rege al Ungariei.

Avea deci mult de cerut partidul vechiu liberal al Maghiarilor, pentru-că acolo unde e vorba de a *cere*, Maghiarii n'au fost nici-odată și nu sînt nici astăzi prea sgârșiți.

*

Generalul *Wolgemuth* decedase în 18 Aprilie, și monarhul a numit guvernator civil și militar pentru Transilvania pe generalul *Schwartzenberg*, care în 4 Maiu fû primit în audiență lungă din partea M. Sale, pentru a fi provăzut cu toate instrucțiunile necesare. Românii îl așteptau cu mare dor, pentru-că credeau că va fi primit dela împăratul împuterniciri mult mai largi decum erau ale lui *Wolgemuth*. Și de altcum îi mersese veste principelui *Schwartzenberg*, că e un om foarte corect, sincer, și liber de prejudeții, așa, că nu se lasă să fie influențat de nimeni. Merge calea dreaptă a adevărului. Românii credeau deci, că vor primi în fine în mijlocul lor pe omul, care e în stare să le vindece ranele dureroase.

Principele de Schwartzenberg își începe activitatea de guvernator al Transilvaniei cu o proclamațiune adresată la 25 Maiu 1851 Transilvănenilor, pe cari îi asigură, că guvernul „năzuește cu sinceritate într'acolo, ca respectând conștientios fiecare naționalitate, să înainteze bunăstarea acestei țări de coroană (Ardealul) în interesul statului unitar imperial“. Proclamațiunea se termină astfel: — „Transilvănenilor! Pășesc plin de încredere în mijlocul vostru! Întimpinați-mă și voi cu asemenea inimă curată și voință bună. Cu bucurie și cu credință în reușire îmi încep activitatea“.

Tot pe atunci șșise și rescriptul imperial, datat din 12 Maiu, prin care se încuviințează noua organizație politică și judecătorească a Transilvaniei. În proiectul de organizare se cuprindea dispozițiunea, că nu numai la forurile inferioare judecătorești, ci și la supremul for să fie ținute în vedere *toate naționalitățile*, și senatele să fie compuse în măsură dreaptă, din oameni aparținători diferitelor naționalități.

*

În 12 Iulie 1851 a sosit *Șaguna* acasă dela Viena. 'I-s'a făcut primire frumoasă pretutindenea. Poporul îi eșea cu prapori și cu steaguri în cale și voea să-'l însoțească până la Sibiiu, dar' episcopul 'i-a rugat pe toți să rămână acasă și să nu-'și peardă timpul de muncă. În Sibiiu a fost primit în reședință de mulțime

de preoți, îmbrăcați în ornate bisericеști. Clericii și studenții 'i-au cântat: *Pe stăpânul și arhierеul*. La orele 10 noaptea 'i-s'a dat serenadă, cu musică militară și cu torțe. Lume multă. Episcopul a fost salutat de binevenire. A răspuns încheiând cu „Să trăească bunul nostru împărat Francisc Iosif I.“ Adrese numэroase au fost trimise episcopului din toate părțile locuite de Români. Una din adresele primite era *adresa Sibiienilor*, de următorul cuprins:

— „Măria Ta! Prealuminate și preasfințite Domnule Episcop!

Poporul român de biserica răsăriteană din Transilvania a aflat în prealuminate și preasfințita persoană a Măriei Tale pe omul ales și trimis de Dumnezeu ca să-î audă plângerile, să-î cunoască durerile, să-î toarne balsam peste vechile rane, prin consilii să-î întărească în răbdarea care le învinge toate, și prin fapte neobosite să-î conducă la limanul mântuirii și al mângăerii.

Întocmai ca și păstorul evangelic care-și pune sufletul pentru oile sale, Măria Ta dela ocuparea tronului arhipăstoresc ai dat cele mai strălucite dovezi de sfânta chemare și înalta misiune ce 'ți-s'a încredințat. 'Ți-ai perdut toată pacea și liniștea vieții, n'ai cruțat nici o osteneală, fie cât de obositoare, ai veghiat cu neadormire ziua și noaptea, cu o abnegațiune eroică te-ai espus la diferite pericole și te-ai sacrificat cu totul pentru fericirea acestui popor credincios, care trăește și sperează toate în Măria Ta.

Atâtea mari și grele sacrificii cu cari Măria Ta în toate fazele timpului trecut și chiar și acum stăruеști cu bărbăția ce-ți este înăscută pentru răscumpărarea drepturilor spirituale și temporale ale acestui popor, te-au făcut icoană vie a păstorului celui viu, 'ți-au agonisit merite înalte în memoria națiunii întregi, și 'ți-au ridicat monumente în inimile credincioase ale Românilor. Ori-ce ar fi hotărît în înaltele consilii ale cerului pentru soarta turmei ce-ți este încredințată, și ori prin câte greutăți ar trebui să treacă mântuirea Românilor așteptată cu sete din partea lor, ostenețile și lucrările Măriei Tale, trîmbițate și recunoscute în toate părțile, le vor spune părinții fiilor, și acestia la toată posteritatea, ca să se păstreze pentru secole.

Plini de admirațiune pentru înflăcăratul zel, pentru neobosita activitate și pentru tăria de caracter cu care te-ai luptat și te lupți pentru dreptate și adevăr, pentru înflorirea bisericii și a sfintei religiuni, și pentru îmbunătățirea sorții poporului, îndrăsnim a veni ca niște organe din partea lui, ca să depunem înaintea Măriei Tale tributul celei mai curate recunoștinți și venerațiuni.

Dumnezeu, care te-a ales și te-a trimis ca să mângâi și să ferecești poporul ce-’ți este convezut întreg, cu sufletul și cu trupul, și care te-a îmbărbătat cu putere de sus, ca să lupți în chestia vieții lui, temporale și spirituale, să te înarmeze și de acum înainte cu mână puternică și cu braț înalt în această luptă sfântă, și toate ostănelele îndelungate ale Măriei Tale să le încununeze cu rezultatele cele mai dorite.

Deschizându-ne inimile noastre credincioase, ca să arătăm vtile și curatele sentimente de cari sîntem și vom fi pătrunși totdeauna, noi și întreg poporul, pentru prealuminata și preasfințita persoană a Măriei Tale, permite-ne să-’ți cerem arhierescă hincucuvântare și să ne recomandăm cu cel mai adânc cult de înaltă considerațiune și venerațiune, *Sibiui*, 26 Maiu v. 1851. Ai Măriei Tale pleaplecați servi și fii sufletești. (Urmează subscrierile)“.

*

În 28 August 1851 au fost date importantele patente împărătești, prin cari se stabilește responsabilitatea ministrilor pentru respectarea legilor aflătoare în ființă și pentru esecutarea ordonanțelor împărătești. În rescriptul adresat ministrului-president *Schwartzenberg* se zice, că fiecare ministru e dator să depună jurământ de fidelitate către împăratul, în care promite că va împlini esact toate îndatoririle ce cad asupra sa, și va esecuta cu acurateță decretelile și mandatele împărătești. Să mai întrodue și alte inovații prin patentele acestea, de puțină importanță, de es. că în loc de cuvintele „la propunerea consiliului meu ministerial“ să se întrebuinteze pe viitor cuvintele „după ascultarea consiliului meu ministerial“. Totodată s’a întrodus însă și *contrasignatura ministerială*, pentru marșarea responsabilității.

În 27 August a apărut apoi în foaia oficială noua organizare a Voevodinei și a Banatului, hotărîndu-se următoarele: În fruntea administrațiunii stă guvernatorul, cu locuința în Timișoara. Teritorul bănățean se împarte în *cinci* districte, în frunte cu câte un comisar suprem, subordonat guvernatorului, și cu centrele: *Lugoj*, *Timișoara*, *Becicherecul-mare*, *Zombor* și *Neoplanta*.

Patentele împărătești referitoare la responsabilitatea ministrilor se comentau mult, și erau privite ca întroducerea, fie a modificării, fie a suspendării desevîrșite a constituției dela 4 Martie 1849. În deosebi Maghiarii începeau să prindă mare nădejde în o îndreptare spre bine pentru ei.

*

În 27 August a fost publicat și următorul ordin preînalt: „Batalionul întâiu din regimentul al II-lea al grănițerilor români și-a păstrat cu credință jurământul de steag între împrejurările cele mai grele. Nu a dat ascultare nici deosebitelor amăgiri și nici strălucitelor făgăduințe. Toate amenințările făcute cu scop de a-l anima la călcarea de credință le-a respins cu dispreț, provocându-se la jurământul de a rezista cu onoare tuturor maltratărilor. Și chiar și atunci, când încunjurat de putere covârșitoare fu divizat, desarmat și declarat de prins, *a știut să salveze steagul. Pentru-ca să onorez această credință și să-i păstrez memoria pentru toate timpurile*, îi dăruiesc o medalie de aur cu chipul meu și cu inscripția: „*Pentru statornicia neclintită în credința jurată la 1848*“. Această medalie să se atirne de steag și să se poarte așa la toate ocaziunile de solemnitate. *Schönbrunn, 27 August 1851. Francisc Iosif m. p.*“

*

În 4 Septemvrie a sosit la Blaj noul metropolit *Suluțiu*. În capătul orașului l-a așteptat preoțimea îmbrăcată în ornate. Metropolitul s'a dat jos din trăsură și a plecat pe jos, petrecut cu litia în oraș. Clopotele sunau a bucurie, ear' tunurile cu bubuitul lor vesteau și satelor din apropiere marele eveniment. În biserică nou sositul a fost binevenat din partea canonicilor *Alutan* și *Rațiu*. În reședință s'au ținut apoi recepțiunile. Seara orașul a fost frumos iluminat, ear' tinerimea a dat serenadă cu torțe și musică, cu vorbiri și cântări, noului ei binevoitor și bun părinte.

*

Guvernator pentru Ungaria fusese numit archiducele *Albrecht*, care a fost primit cu mare pompă, cu iluminatie și ceremonii la intrarea sa în capitala Ungariei. A ținut la 16 Octomvrie revistă militară asupra artileriei, și în curând a început o călătorie de inspecție prin țeară. Împăratul încă plecase în călătorie, în Bucovina, unde i-s'au făcut primiri superbe. A mers și episcopul *Saguna* la Cernăuți să-l bineventeze.

La Viena s'au instituit o comisiune, care promise preînalta însărcinare să caute o nouă formă politică în care ar pute fi îmbrăcat imperiul austriac pe viitor. Cu un cuvânt, s'au intenționa schimbarea constituției din 4 Martie 1849, ceea-ce a provocat mare bucurie în șirurile Maghiarilor. De altcum Maghiarii începuseră să fie mai curagioși în presă, ales de când archiducele *Albrecht* a chemat pe toți redactorii la sine și le-a spus, că agitatorii nu-i plac, și-i va

urmărit fără cruțare. Dar' nu-'i plac nici lingușitorii, pentru-că acestia sânt și mai periculoși, fiindcă sânt fățarnici. De aceea, ziarele sê scrie sincer și clar aceea-ce vreau sê comunice lumii, dar' *se scrie totdeauna adeverul*.

Tribunalul marțial din Pesta aducea mereu sentințe de moarte asupra rebelilor, fugiți în țeri străine, și sentința sê esecuta în efigie. Așa a fost esecutat și *Andrássy Gyula*, mai târziu cel mai de încredere om al coroanei. Au fost judecați la moarte și Români *Eutimiu Murgu* și *Gavril Mihályi*, dar' monarchul le-a schimbat pedeapsa în închisoare. Episcopul *Suluțiu* făcuse vizită episcopului *Șaguna*, ceea-ce a făcut bună și înveselitoare impresiune asupra Românilor.

*

Evenimentul anului acestuia a fost alegerea lui *Lud. Napoleon* de președinte al republicei franceze. Alegerea s'a făcut prin plebiscit. Din multe părți isbutirea lui *Napoleon* a fost primită cu neîncredere, pentru-că cunoscându-'i oamenii slăbiciunile și vanitățile, știeau că *Napoleon* nu sê va mulțumi cu acest succes, ci la ocasiunea bine-venită sê va proclama de împărat al Franciei, ear' atunci liniștea și ordinea a dispărut earăși din țeară. Din Petersburg sosise un trimis al Țarului Nicolae la Paris, ca sê felicite pe Napoleon și sê-'i predee crucea sfântului Andreiu, menită sê fie oferită de altcum numai suveranilor. Popularitatea cea mare a lui Napoleon sê datorea lovituri de stat dela 2 Decemvrie, contemplată și esecutată de el, prin care s'a delăturat regimul parlamentar și s'a întrodus regimul militar. Aceasta pentru a împedeca lățirea socialismului, care prinsese larg teren.

*

În fine, mai este de amintit, că în anul acesta s'au asigurat pentru totdeauna în esistența lor școalele medii din *Brașov*, prin legarea unei convenții între reprezentanțele celor două comunități bisericesti de acolo, numite: *Sfântul Nicolae* și *Adormirea*. Acest clasic »*Legământ*« în care Brașovenii sê obligă »*pe vremea de acum și pentru tot viitorul*« sê susțină școalele naționale române din *Brașov*, e de următorul cuprins:

Legământ.

Prin care subscrisele două comune și respective reprezentanțiile bisericesti române de legea răsăriteană dreptcredincioasă din *Brașov* se îndatorează și se leagă între sine în solidum, atât pentru vremea de acum, cât și pentru tot viitorul, din neam în neam, ca sê zidească

încăperi *pentru școale naționale românești centrale*, de religiunea dreptcredincioasă răsăriteană din Brașov, totdeodată se îngrijească, nu numai pentru ținerea lor în stare bună, ci și pentru necurmata adaogere și creștere a acelorasi școale, atât în privința spirituală cât și materială. Acesta este scopul legământului; ear' temeiurile pe cari, și condițiunile sub cari ne-am propus cu ajutorul lui D-zeu tare și virtos. ca să-l ajungem, sînt următoarele:

I. Comuna bisericească dela Sf. Nicolae, suburbiul românesc, și comuna bisericească din lăuntrul cetății, dela Adormire, în privința bisericească și în ori-care altă privință neatîrnătoare una de alta, la treaba și însărcinarea însă de a zidi aici numitele școale, de ale ține și de a le administra pentru toate veacurile, se socotesc pe sine de astăzi încolo ca *una și singură comună*, astfel, încât această sarcină a ținerii școalelor sale să aibă dreptul și datorința de a o purta cu puterile și sfaturile totdeauna împreunate și nici-odată desbinat, cum și fără a fi iertată măcar umbră de ântâietate sau prerogativă a uneia asupra alteia, ci se vor socoti amîndouă ca unele, cari, împreunate într'un scop și la un loc slujind comunelor bisericilor ortodoxe și *națiunii*, împlinesc porunca apostolului, — *»de a fi tuturor toate«*. Îndatorându-se aceste două comune, și respective reprezentanțiile lor spre sus atinsul scop *cu solidaritate*, își recunosc prin aceasta și hotărîrile lor din 18, 19 și 21 Noemvrie 1844 făcute sub numerii protocolari 68, 69, 70, 71 și 72, cum și contractul sau legământul din Octomvrie 1850, primindu-le întru toate și provocându-se la învoelile făcute sub aceste daturi între aceste două comune și respective reprezentanții. De aici:

II. Școala are să rămână *în veci națională confesională*, nefiind nici-odată iertat a întrebuița alt caracter sau natură decât care se cuprinde în numirea ei de dînsus. Aceasta o înțelegem așa, că zidirea acelor școale și fondurile ce 'i-se vor aduna, trebuie să fie și să rămână numai *proprietate a Românilor, sub blăstēm și afulisenie*, și întocmai și profesorii să se aleagă și să se denumească numai din sînul națiunii române de religiunea răsăriteană dreptcredincioasă, precum se cere chiar și în instrucțiunea bisericeii dela Sf. Nicolae din anul 1843.

III. Școalele acestea *naționale române centrale* de religiunea răsăriteană dreptcredincioasă din Brașov se zidesc, se înzestreaază și se fundează *din colecte sau daruri* ce se adună dela binefăcătorii din sînul națiunii române, prin urmare ele au să fie deschise pentru

toți fiii Românilor. câți ar trage la dînsele. Cu aceasta însă nici-odată nu se socotesc închise pentru alte națiuni și confesiuni. Însă:

IV. Pentru-că aceste două comune și respective reprezentanții au fundat în mare parte, au întreprins și au luat asupra-și această sarcină de a întemeia și administra aceste școale, își și păstrează deplinul drept de a le susține pentru toți vecii sub nemijlocita și neatârnată lor firmă și administrațiune, fără a suferi nici un fel de amestec străin, decât *numai suprema inspecțiune a monarhului și a guvernului scu.* De aici urmează, că comunele, prin reprezentanții lor, inspectorii sau eforii lor, își vor alege și-și vor denumi pururea profesori, atât în puterea acestei legăminți, cât și întru înțelesul organizațiunii ministeriale sau guverniale din 1849, care ține, ca profesorii să fie aleși și denumiți de cătră aceia cari îi și plătesc. Tot de aici urmează, că și acum, în present, vor întreprinde clădirea școalelor cu modul și mijloacele pe cari le vor afla dînsele mai priincioase. Dar:

V. Noua zidire a *școalelor naționale românești* centrale de legea dreptcredincioasă răsăriteană, neapărat trebuincioasă din cauza totalei lipse a unor încăperi școlastice, se va întreprinde așa: Reprezentanțiile amândouă vor îngriji să se adune capital de bani, cum și materialele cerute pentru ridicarea unei zidiri școlastice, ele vor încheia și vor subscrie contracturi, învoieli, cu toți măiestrii câți se cer la îndeplinirea clădirii, cum și cu alți ajutători, ear' plățile le vor face prin un cassier anumit și toate hârtiile privitoare la plăți vor fi contrasemnate și de cătră un secretar, care va ave însărcinarea de a le petrece pe toate la catastihele cerute. Se înțelege însă de sine, că cassierul și secretarul în aceasta a lor calitate nu vor lua asupra-și nici un fel de datorință personală de plăți cătră contrahenți, ci plățile se vor face de cătră cassierie numai din sumele ce se vor da la mâna cassierului, pentru cari este responsabil cu socoteală curată cătră reprezentanții. Ear' adevărata responsabilitate a împlinirii condițiunilor legate în contracturi cade asupra corpului ambelor reprezentanții de 26 inși, cum și totodată asupra tuturor acelora, cari s'au îndatorat prin subscrierea lor că vor număra o sumă oareși-care pentru clădirea școalelor, pentru suma cu care s'au îndatorat, ear' mai mult nu. Deci rămâne la datorința și înțelepciunea ambelor reprezentanții, ca să încheie contracte astfel, încât să le stee în voe a mărgini înființarea planului arhitectonic al clădirii după măsura puterilor bănești și materiale câte le vor veni la mână.

VI. Tocmai pentru-că aceste două comune și respective reprezentanții își rezervă numai sieși dreptul administrării pe viitor al acestor școale, precum îl avură și în trecut, de veacuri, reprezentanțiile acelorași se și îndatorează pe sine și pe toți urmașii lor în diregătorile de reprezentanți, inspectori sau eforii, din veac în veac, a pune la cale și a căuta toate mijloacele câte ar adage la înavușirea, îmbunătățirea, lărgirea și toată priincioasa înflorire a de multe-ori pomenitei *școale naționale confesionale*, atât prin creșterea fondului prin feluri de isvoare și prin regulata lui administrare, cât și prin toată priincioasa înmulțire a profesorilor cu lefi cuviincioase și a științelor într'însele. De unde urmează, că reprezentanțiile vor primi în sînul lor și vor denumi la curatela școalelor numai bărbați cari vor fi în toată privința cunoscuți de evlavioși, prieteni ai școalelor, întocmai ca și ai bisericei, ear' pe contrari se vor sili a-'i depărta.

VII. Organizația dinlăuntru a acestor școale va fi totdeauna aceea care se va prescrie de cătră înaltul guvern pentru școalele statului de același rang.

VIII. Cât pentru acurata și neprihănită administrațiune a acestor școale se va compune o instrucțiune deosebită, care se va supune la timpul seu înaltului guvern spre întărire.

IX. Profesorii se vor alege prin concurs, de cătră reprezentanțiile comunelor, tot în înțelesul organizațiunii guverniale.

X. Reprezentanții comunelor vor administra toată treaba școalelor prin atâți inspectori sau efori, cari se vor alege în număr egal din sînul seu, câți va cere trebuința, ear' eforiei se va da un secretar cu leafă, ale cărui datorințe se vor depune în instrucțiunea menită pentru dînsul.

XI. Toate cauzele și ori-care alte lucruri privitoare la administrarea trebilor școlastice se vor consulta de cătră reprezentanțiile adunate și se vor hotărî prin majoritatea absolută (mulțimea glasurilor), ear' când voturile s'ar desface în două părți deopotrivă, atunci votul majorității se va socoti acela lângă care va sta președintele ce va fi după timpuri. Reprezentanțiile se socotesc adunate atunci când se vor afla la un loc cel puțin cu unul mai mult decât jumătate.

XII. În cele din urmă subscriesele două reprezentanții se îndatorează *înaintea cerului și a oamenilor*, că vor păzi și vor apăra toate punctele și condițiunile acestui legământ din cuvânt în cuvânt, cu atâta sfințenie și tărie neștrămutată, încât dacă cumva, ceea-ce nu credem, din nenorocirea religiunii dreptcredincioase și a națiunii s'ar întâmpla, ca după timpuri și veacuri, una din aceste două

representanții să se prefacă întreagă în partidă sau taraf *vrășmaș culturei și fericirii naționale*, voind a strica școalelor prin apucare de măsuri contrare acestui legământ și înaintării școalelor, atunci cealaltă reprezentanță, care va rămâne întru toate credincioasă apărătoare a punctelor de mai sus, are dreptul prin aceasta de a se plânge în contra reprezentanței necredincioase la comuna respectivă din al cărei sîn va fi purcezând aceeași, ear' când și aceeași comună va lucra pe față tot în înțelesul reprezentanței necredincioase legământului, atunci reprezentanța păzitoare de acest legământ rămâne în dreptul seu de a cârmui și administra școalele singură. Tot aceasta să înțelege și despre reprezentanța sau comuna care nu ar păzi dreptcredincioasa religiune și ar trece la alta. Una ca aceasta adecă își va perde tot dreptul seu asupra acestor școale.

Sub aceste condițiuni, pe cari le primim și le subscriem fiecare cu bucurie și cu deplină convingere, pentru-ca să aibă deplină valoare și tărie în veacuri, sînt și determinate aceste comune a întreprinde înființarea nouelor școale cât mai curînd, ear' începutul lor a-l face încă în anul acesta, arătînd mai ântăiu această voință a comunelor și respective a reprezentanților și la locurile cuviincioase.

Datu-s'a în Brașov, la anul Domnului și mîntuitorului nostru Is. Chr. 1851 în 1 Septemvrie, și s'a întărit cu subscripțiunile noastre ale tuturor reprezentanților, punîndu-se atît sigiliile sfintelor biserici, cât și ale fiecăruia dintre noi.

Reprezentanța sfintei biserici dela Sf. Nicolae: *Ioan Popasu* m. p., protopopul locului; *Petru Germanu* m. p., protopop și paroch; *Ioane Jinna* m. p., represent.; *Dumitru Cenescu* m. p., representant; *Ioane Pantazi* m. p., representant; *Dumitru Oșofoiu* m. p., representant; *Ioane Leca* m. p., representant; *Georgiu M. Burbea* m. p., representant și curator; *Georgiu R. Leca* m. p., representant; *Ioane Manole* m. p., representant și curator.

Reprezentanța sfintei biserici dela Adormire din cetate: *Ioane Iuga* m. p., representant; *Rudolf Orghidan* m. p., representant; *Nicolae Teclu* m. p., representant; *Mihail Flustureanu* m. p., representant; *G. Iuga* m. p., representant; *Bucur Popu* m. p., representant; *Basiliu Lecca* m. p., representant; *Ioane Sasu* m. p., representant; *Georgiu Ioane* m. p., representant; *Nicolae Voinescu* m. p., representant; *Nicolae Măciucă* m. p., representant; *Nicolae Pădure* m. p., representant; *Vasile Stinghe* m. p., representant; *Nicolae Teodor Ciurcu* m. p., representant.

Învoința aceasta a obștilor noastre bisericești din Brașov o am văzut și nu numai o laud în tot cuprinsul ei, ci încă o și *binecuvânt.* făgăduindu-mă a înainta lucrul acesta vrednic de toată lauda, cuprins în invoirea aceasta. Brașov, în 17 Septemvrie 1851. (L. S.) *Andreiu Șaguna* m. p.

1852.

Anul s'a început cu o mare surprindere. Constituția din 4 Martie 1849 a fost suspendată prin patente împărătești, cari au pus în vedere o organizare nouă, pe baza altor principii fundamentale. Faptul a fost primit cu bucurie din partea Românilor, cari credeau că acum casa domnitoare va ține totuși cont de serviciile lor aduse în jurul tronului și le va remunera neclintita credință cu garanțiile necesare pentru libera dezvoltare națională. Românii sperau, că cea mai ferbinte a lor dorință, de a se vedea toți uniți *într'un corp național*, cu un cap ales din partea lor, va fi acum satisfăcută, pentru-că tocmai constituția dela 4 Martie 1849 se opunea până aci acestei dorințe.

Dar' Românii s'au înșelat și de astă-dată în așteptările lor.

Să lăsăm însă se urmeze evenimentele în ordinea în care s'au ivit.

Patentele despre cari e vorba sunt următoarele:

I. Noi, *Francisc Iosif I.*, din grația lui Dumnezeu, împărat al Austriei, etc. etc.

În urmarea ordonanțelor noastre din 20 August 1851, consiliul nostru ministerial a supus unei cercetări amănunțite constituția din 4 Martie 1849. Fiindcă din rezultatul consfătuirilor ținute reiese, că numita constituție nici în fundamentul ei nu corespunde referințelor statului împărătesc al Austriei și nici în așezămintele ei nu poate fi executată, după o precumpănire minuțioasă a tuturor temeiurilor ne vedem constrânși prin datorința noastră de Domnitor să declarăm prin aceasta, că *constituția din 4 Martie 1849 este desființată.*

Egalitatea tuturor conlocuitorilor statului în fața legii, precum și netolerarea raporturilor de iobăgie și de urbariu, — fie ele de ori-ce natură, — ștergerea lor și a datorințelor legate de ele, precum și o potrivită despăgubire a fostilor posesori prin legi speciale, se întăresc cu desăvârșire.

Pentru-ca să se câștige așezăminte ca acelea, cari sunt suficiente pentru satisfacerea trebuințelor deosebitelor noastre popoare și a condițiilor de prosperitate pentru toate clasele cetățenilor, cum și

pentru a da tărie guvernului nostru și a întemeia siguranța, potestatea și unitatea statului, — vom păzi căile experienței și ale examinării scrupuloase în toate privințele, și așa vom scoate din ele legi organice, înființându-le pe ele.

După-ce noi, pe temeiul acestora, am dat ascultare consiliului nostru ministerial și celui imperial, am desfipt acum îndată în cele mai importante și mai înțeltoare ramuri ale legislațiunei organice mai multe principii și am emis mandatele corăspunzătoare, pentru-ca ele să fie aduse la cunoștința publică și imediat să se și pună la cale înființarea lor.

Legile speciale ce urmează vor cuprinde mai lămurit decretetele și așezămintele obligatoare. Până atunci sânt a se observa legile aflătoare în ființă. Datu-s'a în cetatea noastră capitală și residențială *Viena*, la treizeci-și-unul Decemvrie anul 1851 și al patruilea al împărăției noastre. *Francisc Iosif I.* m. p. *F. Schwartzenberg* m. p. La preainalta ordinațiune: *Rausonnet* m. p., directorul consiliului ministerial.

II. Noi, *Francisc Iosif I.*, din grația lui Dumnezeu împărat al Austriei, etc.

În patentul din 4 Martie 1849 pentru următoarele țeri de coroană, anume: Archiducatul Austriei de sus și al celei de jos, ducatul Salisburg, ducatul Stiriei, regatul Iliriei, constătător din ducatele Carintia și Carniola, comitatul principalisat al Gorțului și al Gradistei, Marchionatul Istriei și al cetății Triest, și ținutul seu, comitatul principalisat Tirol și Voralberg, regatul Boemiei, Moraviei, ducatul Sileziei-de-sus și de jos, regatele Galiției și Lodomeriei cu ducatele Ausșwitz și Zator, cu marele ducat Krakau și ducatul Bucovina, în urmă regatul Dalmației, — să publicară anumite drepturi politice, cari împreună cu constituția, publicată tot atunci, au fost supuse unei examinări minuțioase. În urmarea temeiurilor propuse nouă după ascultarea consiliului nostru ministerial și al celui imperial ne vedem determinați să luăm puterea legală dela numitul patent din 4 Martie 1849 și dela drepturile fundamentale, publicate în același timp pentru susnumitele țeri, declarându-le de desființate.

Dacă în privința punctelor singulare ale acestor drepturi fundamentale n'au urmat și până acum decrete speciale, ne rezervăm dreptul a le regula prin legi speciale.

Și totuși declarăm lămurit prin acest patent, că voim a conserva și a apăra fiecare biserică și societate religioasă, recunoscută de

lege, din susnumitele țări de coroană, în dreptul liberei esercieri religioare, precum și în administrarea neconturbată a afacerilor sale. Mai departe și în posesiunea și folosirea așezămintelor, institutelor, fondurilor menite pentru scopul cultului, al învățământului și al facerilor de bine. Aceleași rămân însă supuse legilor generale ale statului. Datu-s'a în cetatea noastră capitală și residențială *Viena*, la 31 Decemvrie anul 1851, în al patrulea an al împărăției mele. *Francisc Iosif I.* m. p. *F. Schwartzenberg* m. p. La preaînalta ordinațiune *Rausonnet* m. p., director de cancelarie al consiliului ministerial.

III. *Iubite principe Schwartzenberg!*

Cu referință la patentul meu de astăzi dta primești dela mine în adaos principiile, pe cari, după ascultarea consiliului meu ministerial și al celui imperial, le-am așezat în ramurile cele mai importante și mai intețitoare ale legislațiunii organice, și te însărcinez să porți de grijă, ca ministeriile respective fără nici o întârziere să se apuce de lucrările înființării, într'un mod amăsurat, ear' rezultatele să 'mi-se aștearnă mie. *Viena*, 31 Decemvrie 1851. *Francisc Iosif I.* m. p.

Principiile, stabilite ca normative pentru instituțiunile organice din țările de coroană ale statului împărătesc austriac, erau următoarele:

1. Țările împreunate cu statul împărătesc austriac sub titlurile vechi istorice, sau supt altele nouă, formează părțile constituante, nedespărțite ale monarhiei ereditare austriace.

2. Numirea »*țări de coroană*« este a să întrebuița în limba oficială numai ca numire generală, ear' când o țeară să numește osebit, atunci totdeauna să se exprime propria ei titulatură ce 'i-se cuvine.

3. Miezuinele țării de coroană să fie păstrate cu oareși-cari schimbări, întemeiate pe trebuințe administrative.

4. În fiecare țeară de coroană au a să așeza diregătorii împărătești de cerc, în ținuturi amăsurate (sub numirile obicinuite în țeară), ear' în aceleași, pe cât să poate, să se unească felurile ramuri administrative între terminii hotărîți de activitate.

5. Peste oficiolatele de cerc să vor așeza, sub numirile îndatinate în țeară, în privința administrativă oficiolate districtuale (comitate, districte, etc.). Cuprinsul acelorași să va defige cu respectarea împărțelilor vechi și a trebuințelor presente. În țări mici de coroană, precum și peste tot unde nu s'ar arăta nici o trebuință pentru așezarea de oficiolate districtuale, aceleași vor lipsi. Oficiolatele

districtuale sînt subordonate guvernului provincial și au o sferă de activitate, parte supraveghetoare, parte esecutorie și administrativă.

6. Peste oficiile districtuale stau în țările de coroană: guvernul și capul țării, guvernatorul. Hotărîri deosebite vor prescrie conducerea afacerilor, cercul lucrărilor guvernului, pozițiunea și plenipotențele guvernatorului, precum și subordonarea lui supremelor autorități.

7. Drept comune sînt privite acelea, cari s'au aflat și sînt în ființă. Totuși unirea lor se poate face acolo, unde ea e neapărat dorită sau întemeiată în măsura trebuințelor și a intereselor.

8. La organizarea comunelor trebuie să se respecte osebiră între comune sătești și orășenești, mai vîrtos în privința acestor din urmă, calitatea lor cea veche și pozițiunea singulară de cetăți regești și împărătești.

9. La arondarea comunelor sătești, foștii posesori mari de pămînt se pot desbina din legămîntea comunelor spre a se subordona de-adreptul la direcțiile de cerc, sub condițiuni cari se vor determina mai deaproape în fiecare țeară. Mai multe ținuturi domnești învecinate se pot uni la oaltă în scopul acesta.

10. Președinții comunelor sătene și orășene au a fi supuși la întărirea, și după împrejurări încă și la denumirea guvernului. Aceiași au să fie jurați pe credința și ascultarea către monarch și împlinirea cu cuget curat a datorințelor celoralalte. Ear' acolo, unde referințele comunelor ar cere aceasta, să fie supuse la confirmațiunea guvernului încă și alte categorii mai înalte ale direcțiilor comunali.

11. Comunelor li-se dă voe a-'și alege pe președinții lor comunali și comitetele comunale, după un normativ de alegere ce este a să așeze, și pe lângă precauțiuni legale.

12. Titulaturile președinților comunali și ale comitetelor comunale sînt a se determina după-cum fusese mai nainte datina în cutare țeară.

13. Cercul afacerilor comunelor are să fie restrîns la trebile lor comunale, însă cu îndatorirea pentru comune și direcții lor, ca ele să de direcției împărătești ajutorul cerut s'au hotărît prin ordinațiuni generale ori speciale, în toate trebile publice. Încă și în trebile comunale proprii, lucrările și hotărîrile comunelor de mai mare importanță, cari în normativele comunale se vor determina mai deaproape, au a fi supuse la esaminarea și confirmarea oficiilor împărătești.

14. Publicitatea debaterilor comunale să se delătore, afară numai de unele acte sărbătorești anumite, dar' membrilor comunei li-se dă totuși voce a se informa despre unele obiecte anumite.

15. Comunele se vor subordona regulat oficiolatelor de cerc, și numai prin excepțiune, în măsura deosebitelor lor calități, vor fi subordonate nemijlocit oficiolatelor districtuale sau guvernului (locotenenței).

16. După aceste principii trebuie să se compună, pentru fiecare țeară, după felurile împrejurări, normative comunale corăspunzătoare aceluiași. Mai departe, la aceste lucrări să se țină punctul de vedere, ca intereselor precumpănitoare să se conceadă și o înfrurintă precumpănitoare, și atât la alegerile active și pasive pentru așezarea capilor comunali și a comitatelor, cât și în trebile comunale, să se asigure o hotăritoare precumpănire proprietății de pământ, în măsura întinderii ce o are în cutare comună și a contribuțiunii ce dă, ear' industriei meseriașilor în proporțiunea lor cătră proprietatea de pământ, — anumit în comunele urbane (cetățene) cătră proprietarii de case, — apoi pe cât se poate, corporațiunilor pentru scopuri spirituale și materiale. În regatul lombardo-venețian rămâne în valoarea sa normativul comunal ce se află în ființă, făcându-se numai unele îmbunătățiri cerute de experiență.

17. Diregătoria de judecător se va purta în toată împărăția prin diregători și tribunale, în numele Maiestății Sale cesaro-reg. apostolice, după legile cari se află în ființă.

18. Oficialii justiției și judecătorii, pe lângă păstrarea neatirării lor la esercițiul legiuit al diregătoriei de judecători, în privința celoralalte raporturi ale lor oficiale au să fie tratați după instrucțiunile ce sânt în ființă pentru diregătorii de stat.

19. Despărțirea judecătoriei de oficiolatele administrative să se facă la tribunalele judecătorești colegiale, apoi peste tot la instanța a doua și a treia. În regatul lombardo-venețian, cum și pe unde s'ar cere neapărat, încă și la instanța primă. De altmintrelea la tribunalele singuratice, ca instanțe prime, să se împreune cu ramul administrativ în oficiolatul de cerc. Ear' întru organizațiunea internă a acestor diregătorii de cerc se poate alătura, după împrejurări, un oficial, judecător sau administrator înadins, după-cum vor cere împrejurările.

20. Atât în cauzele civile și criminale de diferență, cât și în cele scutite de diferență, au să fie trei instanțe.

21. Instanțele curat juridice, cum și primele instanțe unite cu administrațiunea politică, ca oficiolate de cerc, sânt chemate a judeca

trebi civile între marginile ce se vor hotărî, cum și cauze criminale anumite, apoi a cerceta starea cauzei și a da tribunalelor criminale ajutorul cerut.

22. Pentru tratarea cauzelor civile și criminale în a doua instanță se vor așeza înaltele tribunale provinciale, însă restrînse la cea mai neapărată trebuință.

23. Curtea supremă judecătorească formează a treia instanță.

24. La călcări de legi și crime, încât aceste din urmă cad în sfera direcțiilor de cerc, se va introduce procedura inquisitorie, în formă cât se poate mai simplă.

25. În cauze criminale cari sînt a se trata la tribunalele colegiale, este a se păzi principiul după care să fie acuzator (fisc) și apărător pus înadins pentru pîritul, și procedură verbală la încheiere.

26. Procedura nu e publică; totuși la pertractarea verbală în prima instanță președintelui 'i-se va da dreptul, ca el să poată da voe pîritului de a chema față un număr anumit de ascultători.

27. Pâra o va face procuratura statului a cărei sferă de activitate se restrînge la procesul criminal.

28. Tribunalele de jurați sînt a se delătura.

29. Sentințele de judecată au să iese numai dela judecători probați.

30. Formele de judecată sînt »*vinovat* — »*nevinovat*« — »*absolvire de pîră*«.

31. Procedura la înaltele tribunale provinciale și la suprema curte de judecată merge numai în scris.

32. Norme mai deaproape pentru activitatea direcțiilor judecătorești vor conține legile ce vor eși în privința aceasta.

33. Condica legilor civile să se introducă ca un drept comun pentru toți concetățenii statului austriac, încă și în acele țeri în cari până acum n'are valoare, după-ce 'i-se vor permite cele mai conforme pregătiri, respectând și singularele împrejurări ale acelorai. Tocmai așa să se pună în lucrare și condica criminală pentru întreg imperiul.

34. În țerile de coroană să se așeze statute în adins pentru statul aristocratic, sau adecă pentru nobleța ereditară, înzestrată cu o anumită cătățime de moșii, pentru privilegiile și datorințele ei. Mai virtos 'i-se vor concede aceleiași tot felul de înlesniri. La țerani să se țină în putere instrucțiunile sunătoare pentru păstrarea cuprinsului lor de moșii, pe acolo pe unde sînt de acelea.

35. Direcțiilor districtuale și guvernelor să vor da ca ajutor *comitee de consultare*, din nobilimea ereditară a proprietarilor, din

moșieri mari și mici (țărani) și dintre industriași, defigându-se mai de-aproape obiectele de consultare și sfera lucrării lor. Încât ar fi de dorit să se atragă și alți factori în acele comitete, — să se iee în băgare de seamă, după împrejurări. Hotărâri mai de-aproape în privința aceasta să vor emite prin legi speciale.

36. La diregătorile împărătești de cerc să se concheme din timp în timp capii comunelor cercului, cum și proprietarii mari cari să află separați de comună, sau împuterniciții lor, și să se consulteze în trebile cari îi privesc.

*

În 5 Aprilie principele *Schwartzenberg*, ministru - president, a decedat subit, ceea-ce a fost o mare lovitură pentru monarchie și pentru casa domnitoare, fiindcă defunctul dase bune probe de destoinicie în conducerea de stat. Monarchul a rămas consternat la primirea tristei știri. Catastrofa s'a întemplat în următoarele împrejurări: Prim-ministrul a avut mai multe întrevederi cu reprezentanți ai puterilor străine, după aceea a lucrat cu funcționarii din ministeriul seu, ear' după ameazi a avut consiliu ministerial. La cinci ore, eșind din ședință, 'i-se face rău și în urma unei apoplexii cade mort la pământ. Monarchul ținea foarte mult la el. De aceea a mers la casa mortului în persoană. A îngenunchiat lângă sicriu și cu lacrimi în ochi s'a rugat pentru odihna sufletului celui trecut la vieața vecinică. Durerea monarchului să poate vedē din următorul autograf adresat fratelui defunctului, principelui *Adolf Schwartzenberg*:

— »*Iubite principe!* Provedința divină a pus binemeritata d-tale familie la grea probă. Moartea subită a ministrului-președinte *Schwartzenberg* este însă și pentru mine și pentru stat un eveniment fatal. Eu perd într'însul un servitor credincios și un prieten bun, patria un bărbat care în timpul cel mai furtunos s'a pus la dispoziția casei mele cu un rar curagiu, ear' de atunci s'a consacrat problemei de a lucra la consolidarea liniștei și a tronului, cu atât devotament și cu rezultat atât de bun, încât numele seu va ocupa totdeauna loc glorios în istoria Austriei. Primește iubite principe asigurarea sincerei mele condolențe și expresiunea sentimentelor dureroase, cari cuprind inima mea, la mormântul decedatului. *Francisc Iosif* m. p.^u —

În locul defunctului *Schwartzenberg* fū numit, la opt zile după moartea sa, comitele *Carol Buol de Schauenstein* ministru al trebilor din afară și ministru al casei imperiale, până aci reprezentant la curtea Angliei. Avea un nume foarte bun. Trecea de unul dintre cei

mai cercați și esperiați ambasadori ai monarhiei. Fusese și pe la curțile din Turin, Stuttgart, Petersburg, etc., cunoștea deci raporturile europene din fundament. Situația în care a fost chemat la conducerea monarhiei nu era atât de fatală ca nainte cu patru ani, dar' cu toate acestea nu era sigură. Nu se știa ce poate aduce ziua de mâine, dat fiind că în Franția ferbea și clocotea, ear' înainte cu patru ani, dupa-cum se știe, tot de acolo venise tăciunele aprins. Să cerea deci un om întreg și energic în fruntea guvernului, și monarhul credea a fi aflat persoana cea mai potrivită pentru postul acesta în numitul *Schauenstein*. De altcum și presa austriacă a primit în mod simpatie numirea lui de ministru al afacerilor esterne, și lega mari speranțe de vastele sale cunoștințe în chestiile — *internaționale*.

*

Împăratul a asemnat pe seama conducătorilor poporului român în zilele grele din trecutul apropiat suma de 24.000 fl., ear' pe seama bisericilor române suma de 60.000 fl., ca recunoștință pentru credința și alipirea poporului român cătră tron și casa domnitoare. Sub conducătorii poporului român au fost înțeleși cei trei comandanți ai gardei naționale române, cari în zilele furtunoase au dat dovezi de curaj și energie, dar' totodată și de nemărginită iubire față de tron și de domnitor.

Acești trei eroi naționali, *Iancu, Axente și Balint*, au fost chemați pe cale presidială la Sibiiu, pentru a li-se înmanua din partea guvernatorului darul monarhului. Toți trei au sosit la 12 Aprilie în Sibiiu, ear' în 13, — zi de Duminecă, — au făcut visite la principele guvernator și la celelalte notabilități din loc. Luni apoi, în 14 Aprilie, li-s'a înmanuat suma trimisă lor dela preainaltul loc. Guvernatorul a făcut în persoană înmanuarea banilor și a decretelor ținute în ton foarte călduros și măgulitor. Cele 60.000 fl. s'au dat sub titlul de *reparare a bisericilor* căzute pradă evenimentelor din 1848, și rescriptul împărătesc, care le pune la dispoziția Românilor, e datat din 31 Martie 1852. Episcopul *Șaguna* a împărțit cuota ce se venise bisericei sale *în persoană*, însoțit de un comisar imperial.

*

Cei trei eroi naționali, *Iancu, Axente și Balint*, aflându-se în Sibiiu și în posesiunea sumei asemnate lor din partea domnitorului, s'au înțeles să eternizeze faptul acesta prin punerea la cale a unui lucru de cea mai mare însemnătate. Anume, au decis să pună imediat

bazele unei *societăți literare române*, cu scopul de a cultiva și desvolta limba română, și a publica cărți folositoare pentru popor. În scopul acesta au depus toți trei un capital de 2500 fl. la cassa de păstrare din Sibiu, făcând act formal de fundațiune, în care au fost însărcinați cinci bărbați de valoare ai națiunii române să compună statutele de lipsă și să le prezenteze guvernului spre aprobare, făcând după aceea pașii de lipsă pentru organizarea și punerea în viață a *societății literare române*. Faptul acesta a produs o însuflețire nespūsă printre Români. Despre *fundațiune* însă astăzi nu se știe nimic.

*

În 20 Maiu (era ziua Înălțării Domnului) a fost decorat steagul fostului batalion I. al regimentului 2 de graniță român din *Năsăud* cu medalia de aur, acordată din partea monarhului pentru *statornicie în jurământul depus la 1848*. Festivitatea a avut loc în *Klagenfurt* unde era staționat batalionul. Cu actul decorării a fost însărcinat generalul de *Kellner*, adjutant al M. Sale. La orele 8 întreaga garnisoană a eșit pe câmpul de exercițiu, afară din oraș. S'a sêrbat sfânta liturgie și s'a sfințit *medalia*. Miliția a format apoi un careu și locotenentul *Dimitrie Rusu* s'a postat în mijloc, ținând în mână steagul menit să fie decorat. Era un steag vechiu, sub care grănițerii năsăudeni raportaseră multe victorii în contra Francezilor. Era deci în multe locuri sfășiat și veștejit. *Dar' nu era pătat!* Grănițerii au grijit ca din toate luptele să-'l scoată curat. Generalul *Kellner* a adresat următoarele cuvinte miliției:

— „Soldați! M. Sa, bunul nostru monarch, a binevoit a-'mi da ordin ca să decorez steagul batalionului prim al fostului regiment de grănițeri II. român cu medalia aceasta de aur. (Leagă medalia cu mâna proprie de ruda steagului. Ia în urmă steagul în mână, și cu fața cătră batalionul de grănițeri continuă): *Eroilor! Vouă vă încredințează M. Sa acest steag decorat. Apêrați-'l și de aci înainte cum 'l-ați apêrat la anii 1848 și 1849*“.

Tot atunci (imediat) a pus generalul medalia de argint cl. I. pe pieptul locotenentului *Dimitrie Rusu* care a apêrat steagul cu periclitarea vieței propriie. O frumoasă și elogioasă vorbire a rostit apoi colonelul *Mesko*.

S'au dat trei salve de tunuri în onoarea festivității, ear' la orele două a fost masă mare la care au luat parte și 24 de grănițeri români, dintre cei-ce au fost de față la apêrarea steagului, în 1848.

*

În 5 Iunie împăratul Francisc Iosif I. a venit la Pesta. Dela 1817 împăratul Austriei nu întrase în Ungaria decât numai până la Pojon, ca să deschidă dieta. A fost deci un mare eveniment acesta, și capitala Ungariei, care număra pe atunci 140.000 de locuitori, a făcut o primire neîntrecut de frumoasă tinărului domnitor. La o sută de mii de oameni mai veniseră și din provincie ca să aclameze pe tinărul monarch. Toate edificiile publice erau frumos decorate cu steagul casei domnitoare și cu steaguri naționale ungurești. Pretutindeni inscripții cu »*Viribus unitis*« și cu »*Isten hozta*«. Ear' aclamările la adresa monarchului erau asurzitoare. Cu un cuvânt, Maghiarii au făcut tot posibilul ca să captiveze inima tinărului monarch. În 7 Iunie s'a acordat audiență la palat. Au fost primiți peste 150 de magnați maghiari, aparținători la diferitele partide politice. După amezai la 5 împăratul a trecut la Pesta (din Buda) în trăsură deschisă, însoțit de Archiducele *Albrech*, ear' publicul cu zecile de mii alerga după trăsură, aclamându-'l. A mers apoi la serbarea poporală din pădurea orașului, unde 'l-au primit fete îmbrăcate în haine țărănești, și luându-'l de braț 'l-au condus la o masă întinsă unde 'l-au omenit cu păpricaș de pește. În fiecare seară era iluminăție splendidă în oraș. Monarchul a rămas încântat de buna primire ce 'i-s'a făcut. Monarchul purta uniforma unui colonel de husari. A stat până în 11 Iunie în Pesta, asistând în 9 Iunie la inaugurarea monumentului *Hentzi*, cel atât de mult urgisit mai târziu din partea Maghiarilor, ear' în 11 la amezai a plecat la *Czepléd*, și de aici la *Timișoara*, unde 'i-s'a făcut primire tot așa de grandioasă ca și în Pesta, cu deosebirea, că aici nu erau Unguri, ci Nemți, *Români* și *Sârbi*. Împăratul a pus cu propria mână fundamentul la monumentul ridicat în una din piețele *Timișoarei* întru amintirea bombardării acestui oraș, făcută în decurs de 107 de zile.

La acest act solemn, ținut în *Timișoara*, împăratul a provocat *românește* pe soldații români cari au luat parte la apărarea *Timișoarei* în 1849 să păsească înainte și să arunce și ei căta o peatră în groapa fundamentului măreșului monument. Patru ostași de rind s'au supus ordinului și au pus petri alătura cu peatra împăratului. După terminarea solemnității M. Sa a dat fiecărui soldat care a luat parte la luptele de apărare câte 2 galbeni, subofițerilor câte 3 galbeni, ear' căpitanii români *Grozăvescu* și *Babici*, apoi locotenenții *Adamescu*, *Iacobescu* și *Bodrilă* au fost poștiți la masă din partea împăratului.

La audiențele date, împăratul a primit ântâiu deputațiunea Românilor, stătătoare din 40 de inși, și după ascultarea vorbirei de bineventare, M. Sa a asigurat pe Români, că *e convins de credința Românilor cătră tron și casa domnitoare* și speră, că așa vor rămâne și în viitor.

Dela Timișoara monarchul a mers la Arad, unde a fost tot așa de bine primit. Din partea Românilor 'l-au felicitat preoții, în frunte cu administratorul diecesan *Patriciu Popescu*, care a rostit o frumoasă cuvântare. Împăratul a răspuns în termeni foarte calzi, aducând de nou elogii *națiunii române* pentru credința ei cătră tron. De aici a plecat la *Oradea-mare*, unde primirea a fost *curat românească*. Împăratul a vizitat biserica greco-catolică română, primit fiind în ușă de cătră episcopul *Erdélyi*, cu înaltul seu cler. Întregul oraș era plin de steaguri *românești* și de flamurele casei domnitoare. Inscriptiuni și transparente românești numeroase. Împăratul a plecat apoi la *Dobrișin*, și trecând prin alte orașe maghiare s'a reîntors la *Buda*. Pretutindenea monarchul a ținut reviste militare, dând probe de o deosebită pricepere în arta militară, și pretutindenea monarchul 'și-a adus aminte și de *săraci*, dispunând să se împartă între ei bani din propria sa casetă.

*

După alte două călătorii, întreprinse prin părțile ungurene, împăratul a plecat într'o nouă călătorie, spre *Ardeal*. În 20 Iulie notabilitățile Ardealului îl așteptau la graniță, pe vârful dealului *Coșoviței*. Aci era guvernatorul Ardealului, principele de *Schwartzenberg*, și aci era și episcopul *Șaguna*, încunjurat de protopopii și de preoții sei. Un număr frumos de magnați maghiari din părțile Hunedoarei asemenea aștepta aci sosirea monarchului. Pe vârful dealului era ridicat un arc triumfal. Episcopul *Șaguna* aci era postat cu clerul seu. Episcopul și preoții erau îmbrăcați în ornate. La ora unu d. a. a sosit împăratul, însoțit de arhiducele *Albrecht*. Monarchul s'a dat jos din trăsură și a primit raportul guvernatorului *Schwartzenberg*, care 'i-a prezentat persoanele mai marcante prezente. Împăratul a pășit apoi de dreptul spre episcopul *Șaguna*, care 'i-a rostit următoarea cuvântare :

»*Maiestate c. r. apostolică!*

Prea îndurate doamne și împărate!

Nu marginile espresiunilor noastre sânt și marginile sentimentelor pe cari dorește astăzi inima noastră să le exprime. Nici

o palmă de loc n'a rămas în monarchia mare a M. Voastre, unde să nu-'ți fi produs vieață nouă, unde să nu-'ți fi îngrijit părintește de popoarele Austriei unite, cum și de trebuințele lor. Aceasta reiese clar ca lumina soarelui din obositoarea călătorie cu care M. Voastră vă îndurați preagrațios a ferici întreaga monarchie. Această întreprindere marinimoasă și cu adevărat împărătească ne dă materie bogată, nu numai pentru descrierea strălucitelor virtuți împărătești cu cari providența dumnezească a înzestrat pe M. Voastră într'o măsură atât de mare, dar' și pentru tradițiunile orale, prin cari ni-se dă o basă nouă de a îmbărbăta și de a învăța pe urmașii noștri, și cei de mai târziu. credința și alipirea cătră unsul domnului și cătră casa sa.

Facerile de bine prea înalte, pe cari popoarele Austriei unite, prin urmare și noi, le dobândim din zi în zi dela M. Voastră, sânt tot atâtea îndemnuri cari ne adună astăzi, din apropiere și din depărtare, în jurul M. Voastre, înăscutul nostru monarch preagrațios, pentru-ca și noi să ne facem părtași de norocirea de care s'au bucurat milioane de sudiți credincioși ai M. Voastre, și cu cea mai profundă aplecare să aducem M. Voastre mulțumita noastră călduroasă, însoțită de sentimentele celei mai adânci venerațiuni pentru aceasta nouă grație părintească, ba mai mult decât părintească, și totodată să reînoinm și cu această ocasiune omagiul nostru de supunere, cu acea mărturisire sinceră, că ne ținem datori în fața cerului și a pământului a ne nisui, ca prin purtarea noastră să ne facem și în viitor vrednici de această grație preainaltă a M. Voastre.

Îndură-te Maiestate a primi această a noastră prea supusă mulțumită și omagiu, căci nu vom lipsi nici-odată în nevinovăția inimei noastre a servi pe M. Voastră totdeauna cu credință și a fi ascultători. Vivat⁴.

Împăratul răspunse, că *cu deosebită plăcere primește omagiul Românilor, fiind convins, că Românii și pe viitor îi vor fi credincioși, ca și în trecut.* Împăratul a vorbit apoi cu Șaguna și cu preoții ce-i fură presentați, ear' după aceea trecu la magnații maghiari, — primind salutul lor.

Între aclamări însuflețite monarchul își continuă drumul spre *Dobra*, însoțit de întregul public.

La *Deva* apoi avu primire asemenea grandioasă. Împăratul a fost salutat din partea Românilor prin rostul vicariului *Stefan Moldovan*, care 'i-a adresat următoarea vorbire:

„Sacratismă c. r. și apostolică Maiestate! Bucuria ce o simțește inima noastră e nemărginită când vedem pe M. Voastră în mijlocul nostru. Cu devoțiune fiească, plecați la pământ, venit-am în fața M. Voastre, și cu ochi lăcrimători de nespusă bucurie, ca fii credincioși, cu încredere deplină în devisa »*viribus unitis* , depunem cu toată umilința omagiala fidelitate la picioarele M. Voastre. Părinte al popoarelor! Națiunea română îți datorează cu aceasta, pentru-că *tot ce are Românul a moștenit dela augusta casă austriacă*, și Românul sperează foarte, că tot ce-’i este de folos pentru desvoltarea sa materială și spirituală, *va primi dela M. Voastră*. Pentru-ce, prezenții și viitorii vor binecuvânta din generațiune în generațiune pe M. Voastră, părintele popoarelor, ca pe întemeetorul Austriei și *renăscătorul poporului român*. Pentru aceea, după Dumnezeu, toată speranța o pune clerul și poporul ce se află de față în M. Voastră, în numele a toată suflarea românească ce trăește pe acest pământ ridicând cu pietate mânila spre ceriu, și cu o inimă și cu un cuvânt implorând, ca domnul Dumnezeu să țină în veci augusta casă austriacă, pentru fericirea sudiiților sei, și să trăească mulți ani prea îndurată și prea iubitul nostru împărat *Francisc Iosif I.*»

Această călătorie a monarchului, pentru poporul român atât de importantă, s’a făcut astfel:

Dela Pesta împăratul a plecat pe Dunăre la *Orșova*, unde a sosit la 18 Iulie. În ziua următoare monarchul a mers la *Caransebeș*, unde a ținut revistă militară. În 20 a sosit la *Lugoj*, unde ’i-s’a făcut primire sgomotoasă. Cuvântul de binososire ’i-l-a rostit episcopul gr.-cat. român dela Oradea-mare, *Vas. Erdélyi*, care în scopul acesta venise la *Lugoj*. De aci împăratul a plecat spre Ardeal, primit fiind la graniță de guvernatorul *Schwartzenberg* și de episcopul *Saguna*, în fruntea unui număr public, după-cum am arătat mai sus.

Primire frumoasă ’i-s’a făcut monarchului în Munții-Apuseni, pentru-că dela *Deva* într’acolo ’și-a luat drumul. A trecut prin *Criș* la *Brad*, întâmpinat fiind pretutindenea cu semne vii de bucurie. Tot așa în *Baia-de-Criș* și *Hălmagiu*, unde îl aștepta întregul popor în haine de sərbătoare. În virful muntelui Găina, protopopul *Simeon Balint*, eroul dela 1848, ’i-a ținut următoarea vorbire, rostită în limba latină:

»*Augustissime împărate!*

Bucuria ce o simte poporul român locuitor în munți, acum, când din grația M. Tale sacre ’i-să dă ocaziune să salute, față în

față, pe împăratul său, nu 'și-o poate mai bine tălmăci, decât reînoid credința pe care a păstrat-o pururea, ca un scump odor, și pe care s'a silit în anii trecuți să o întărească și cu fapta. Preaînălțate împărate! Noi n'avem nici case împărătești, nici pregătiri și aparate pentru domnitori. Îți dăm deci aceea ce avem, îți dăm *inimile noastre*, pururea închinată ție, preaînalte împărate, spre salvarea Austriei. Drept aceea, preaîndurate doamne, primește jertfa aceasta, căci deși e mică după mărimea ta, ea e foarte mare pentru micimea noastră. Caută împărate, ca credincioșii tăi Români să te poată numi *renăscătorul gînteii române*.

Împăratul a rămas adânc impresionat de călduroasele cuvinte ale protopopului, cum și de entuziasmul cu care a fost primit din partea poporului dela munte. S'a făcut popas în virful muntelui *Găina*, și s'a gătit o simplă gustare pe seama monarchului și a suitei sale, ear' apoi M. Sa a plecat prin *Vidra* la *Câmpeni*. Pretutindenea arcuri triumfale, portale frumoase și artificiale, decorate cu produsele Moșilor, cu donițe, doage, șindrilă, etc.

În *Câmpeni* a fost culmea entuziasmului. Clopotele sunau la toate bisericile. Moșii au eșit călare înaintea împăratului, ear' cei rămași acasă 'l-au primit cu facile aprinse. Împăratul a dormit în *Câmpeni*, unde era chemat și *Iancu*. *Iancu* însă n'a venit. *Barițiu* ne spune în *Istoria* sa, că motivul a fost următorul: *Iancu* a sosit noaptea, și voind să între imediat la împăratul, a fost tratat foarte brutal din partea adjutantului. *Iancu* a încălecat atunci și a plecat. Nu 'l-a mai văzut nimeni câtă vreme împăratul a umblat prin *Ardeal*.

Dela *Câmpeni* monarchul a plecat dimineața la *Roșia*, unde fu primit de nou de cătră protopopul *Balint*, în apropierea bisericei, sub o poartă triumfală. Împăratul s'a suit apoi la *Detunata*, unde 'l-au așteptat mari surprinderi, anume: o poartă triumfală, frumoasă fără păreche, un tron de domnitor, o masă cu înscripția »*Masa împăratului Francisc Iosif I.*« și »*Virtutea română la 1852.*«, lucrată din peatră de basalt de parochul unit din *Bucium Iosif Turu*. Pe masa aceasta s'a golit traistele Moșilor din cari a gustat împăratul, și pe masa aceasta 'i-s'a servit și *balmoșul* gătit în pripă. Ear' după mâncare împăratul 'și-a stâmpărat setea cu o înghițitură de vin roșu, *din plosca protopopului Balint*. După masă petrecere populară. S'a întins un joc românesc la care împăratul privea cu mare plăcere, ear' pe flăcăul cel mai dester în joc 'l-a premiat cu cinci galbeni. Împăratul a plecat apoi la *Zlatna* și de aci la *Alba-Iulia*, unde Români

'l-au primit în frunte cu episcopul *Șuluțiu* din *Blaj* cu un entuziasm de nedescris.

Episcopul *Șuluțiu* 'i-a rostit următoarea cuvântare:

» *Maiestate!*

Sânt momente rari în viața omului, a căror afecțiune dulce, fericitoare și mulțumitoare de inimi omul o simte, dar' nu o poate arăta cu cuvinte îndestulate. Un astfel de sentiment fericitor a cuprins în momentul acesta inima clerului și a *întregii noastre națiuni*, când avem dat dela Dumnezeu marele dar de a vă vedea pe M. Voastră, iubirea și dorul vecinic al națiunii și al clerului nostru, sănătos în mijlocul nostru și al patriei noastre, și ne putem apropia de M. Voastră, felicitându-vă de bună venire la noi.

Națiunea noastră în anul 1848 la 15 Maiu a jurat vecinică credință M. Voastre și augustei case a Austriei, și națiunea noastră s'a ținut puternic în tot timpul de credința aceasta, dovedindu-o cu fapte strălucite, ear' acuma a aflat în M. Voastră un regenerator al ei, un al doilea Traian, un prea dulce părinte! Îndură-te deci regeneratorule al națiunii, clerului și al patriei noastre, ziditorule și infrumșetătorule al bisericilor noastre și al sfințelor noastre altare, cari din înalta îndurare s'au ridicat ca fenice din cenușă și la cari, din apostolica liberalitate esornați strălucește episcopul și clerul nostru, îndură-te adevărat părinte al tuturor popoarelor supuse gloriosului sceptru al M. Voastre a ne permite să trăească clerul și națiunea română în sincera și fericitoare credință, și să se laude chiar, că ea a fost în toate vremile trecute, cu trup cu suflet, cu averea și cu vicia, întreagă a M. Voastre, și a ne concede, ca pe toată vecia să ne legăm și să ne alipim cu tot sufletul și cu tot trupul de gloriosul M. Voastre tron, care singur este toată nădejdea, gloria și razimul nostru, și să rămânem în vecii-vecilor ai M. Voastre credincioși și supuși fii. Primește Maiestate, preadulce și iubită, devotamentele acestea sincere și umilitul și vecinicul omagiu al nostru: precum și mulțumita cea preaumilită pentru facerile de bine, mari și numeroase, mulțumită pe care înaintea picioarelor M. Voastre tocmai în orașul acesta o depunem în numele clerului nostru, ca o dulce suvenir, că M. Voastră v'ați îndurat a decreta restaurarea Metropoliei *Alba-Iuliense*. Dorim ca la mulți ani fericiti și glorioși să vă trăească atotputernicul Dumnezeu pe M. Voastră. Vivat“.

Împăratul răspunde accentuând convingerea sa despre fidelitatea Românilor și promițând că *le va fi părinte adevărat*.

La cuartir împăratul a fost primit de fetele *române*, îmbrăcate în alb, cu cântecul »*Doamne ține și protege*«, imnul împărătesc. Fetele 'i-au oferit buchete și cununi de flori. Seara iluminăție splendidă. Era la 22 Iulie. În ziua următoare s'a pus peatra fundamentală pentru monumentul colonelului *Losenau*, mort în luptele cu insurgenții. După actul solemn M. Sa a plecat la Sibiiu, unde a sosit în 23 Iulie, seara la 5. Întrarea în oraș a făcut-o călare. Orașul era frumos decorat, ear' poporul numeros 'l-a aclamat cu frenesie. Întru întâmpinare 'i-au eșit în cale toate autoritățile și toate notabilitățile locale. cum și clerul român, în frunte cu episcopul *Șaguna*, care 'i-a ținut o nouă vorbire de binevenire, tot în sensul vorbirii rostite la granița Ardealului. Monarchul a ținut imediat revistă militară asupra trupelor postate în piața mare, ear' de aci a mers la biserica *română*, unde s'a celebrat un *Te deum* pentru buna sosire a M. Sale, prin însuși episcopul *Șaguna*. Seara reprezentație de gală la teatru și mare iluminăție în oraș.

În ziua următoare s'a pus prin însuși împăratul peatra fundamentală la *spitalul orașului* din Sibiiu, s'au făcut recepțiunile și o excursiune la *Turnul-roșu*, unde împăratul a fost salutat din partea principelui român al Munteniei, *Știrbei Vodă*, care îi eșise întru întâmpinare cu mare suită.

Dela Sibiiu împăratul a plecat la Brașov, unde primirea a fost asemenea grandioasă. Clerul și poporul, în frunte cu protopopul *Popasu*, 'l-a condus în biserică, unde s'au cetit rugăciuni pentru sănătatea și bunasosire a M. Sale. Dela Brașov monarchul a trecut în Săcuime, ear' de aci a mers acasă, la Viena, prin Maramureș.

În 30 Iulie, cu datul din Sighișoara, a fost subscris rescriptul imperial prin care episcopul greco-neunit din Transilvania, *Andreiu Șaguna*, primește rangul de *consilier intim* al M. Sale, pe lângă scutirea de taxe (baronatul îl primise mai nainte). Ear' în 2 August, comandantul general din Sibiiu aduce la cunoștință publică, că la 24 Iulie (pe când se afla în Sibiiu) M. Sa a dăruit lui *Axente Sever*, asesor la tribunalul criminal din Alba-Iulia, și lui *Simion Balint*, protopop în Roșia, crucea de *cavaler al ordinului Francisc Iosif*. Din incidentul călătoriei M. Sale prin Ardeal s'au mai făcut apoi și alte decorări și împărțiri de distincții. La 1 Octomvrie monarchul a plecat într'o nouă călătorie, prin Croația, Slavonia, Fiume, unde a fost primit cu aceeași bucurie și iubire ca prin Ungaria și Ardeal.

*

Evenimentul cel mai însemnat al anului s'a petrecut în Franția, unde s'a întronisat *cesarismul*, prin proclamarea lui *Lud. Napoleon Bonaparte*, președintele republicei franceze, de împărat al Franciei.

Împăratul Napoleon III. a fost mare amic și binevoitor al Românilor de pretutindenea, de aceea e de interes pentru noi acest act important, care a decurs astfel: În 4 Noemvrie senatul era întrunit în ședință. La orele unu și jumătate presidentul deschide ședința cu o vorbire în care accentuează necesitatea stabilității guvernului, demonstrând, că consolidarea Franciei numai prin prefacerea republicei în *imperiu* se poate face. Fără nici o discuție asupra temei, se cetește imediat mesajul președintelui republicei, de următorul cuprins:

— „Domnilor senatori! Națiunea 'și-a arătat pe față voința tare de a restabili imperiul. Mă încred în patriotismul și considerația d-voastre și de aceea v'am chemat ca să discutați această chestie, însărcinându-vă cu regularea nouă a stărilor de lucruri. Dacă sînteți de acord, cred că și d-voastră veți fi de o părere cu mine, ca să se conserve constituția dela 1851. Bazele ei nu trebuie să se clatine. Schimbarea ce este să se facă, privește numai forma. Și cu toate acestea, reintegrarea simbolului împărătesc are pentru Franția mare însemnătate. Într'adevăr, în restaurarea imperiului află poporul o chizeșie pe seama intereselor sale, pentru-că această restaurare asigură viitorul, încheierea revoluțiunilor, și sancționează pe deasupra și achizițiunile de drept dela 1789. Aci află poporul satisfacerea justei sale mândrii naționale, căci poporul ridicând sus aceea ce în întreagă Europa a trântit înainte cu 27 de ani puterea armelor la pământ. În mijlocul desastrelor patriei, își reparază nenorocirile într'un mod nobil, fără nici o luptă, fără a amenința pe nimeni, fără a turbura pacea și liniștea lumii. Eu înțeleg cât de cutezător lucru este a primi coroana lui Napoleon și a o pune pe cap, dar' temerea aceasta perde o parte din îndreptățirea ei când mă gândesc, că națiunea înălțându-mă la tron pe mine, care represent cu atâta drept cauza poporului și a voinței naționale, — să încoronează pe sine însași. *Paris*, 4 Noemvrie 1852. *Lud. Napoleon* m. p.“

Mesagiul a fost primit cu mare plăcere. tot așa și proiectul de lege, cetit imediat după mesagiu, prin care se decretează restaurarea imperiului francez și ridicarea presidentului republicei franceze, *Lud. Napoleon Bonaparte*, la rangul de împărat al Francezilor, sub numele de Napoleon III., cu drept de moștenire pe seama descendenților sei legitimi, din linie bărbătească. Chestia a fost supusă apoi și aprecierii

poporului, și la 1 Decembrie seara la 8 ore a fost publicat în Paris rezultatul plebiscitului, care era următorul: Pentru imperiu 7,842.189, pentru republică 253.145 voturi. În ziua următoare legile au fost publicate cu introducerea: „Noi, Napoleon III., din grația lui Dumnezeu și din voința națională împărat al Franciei“.

Napoleon III. a ajuns deci la demnitatea de împărat din entuziasmul poporului, cu observarea tuturor căilor legale.

*

Sinodul episcopesc din Carloveș a ales în 11 Noembrie patru episcopi pentru diececele veduvite, și anume, numai Sârbi: la Arad pe *Procopie Ivăciovici*, la Buda pe *Arsenie Stoicovici*, la Vêrșeș pe *Emilian Kengelaș*, la Timișoara pe *Samuil Mașirovici*. Alegerea a provocat mare nemulțumire printre Români, pentru-că trei din diecesele numite erau aproape întregi românești și nu li-s'a dat nici un episcop român, ear' harnicul archimandrit român *Patriciu Popescul*, administratorul diecesei Aradului, a fost delăturat în mod ofensător pentru neamul românesc.

1853.

Întreaga țeară a fost pusă în cea mai mare durere și agitațiune prin știrea venită dela Viena despre atentatul săvârșit asupra domnitorului din partea lui *Libényi*, calfă de croitor, Maghiar de naștere, din Alba-Regală.

Atentatul s'a comis între următoarele împrejurări. Împăratul Francisc Iosif I. a eșit în 18 Februarie n. la orele 12 din palat, pentru a-și face obicinuita preumblare pe bastion. Pe locul unde se află acum ridicată frumoasa biserică numită *Votivkirche*, un individ 'l-a atăcat pe dindărăt, și 'i-a făcut cu cuțitul o rană în ceafă. Monarchul, surprins de această mișească întâmplare, a sărit puțin la o parte, 'și-a tras sabia pentru a se apăra în contra unui eventual nou atac, — dar' atacul nu s'a mai repețit, fiindcă adjutantul, contele *Odonel*, a pus mâna pe criminal și-'l ținea bine până a sosit patrola militară care 'l-a arestat. Monarchul a intrat în palatul archiducelui *Albrecht*, unde 'i-s'a pansat rana și apoi în trăsură a fost dus la palat.

adus cu sine, ca Români pretutindenea să aducă rugăciuni cerescului părinte, pentru-că a conservat vieța iubitelui lor domnitor. În scopul acesta episcopul *Saguna* a trimis circular tuturor preoților sei, în care, comunicându-le cele întâmplare, le spunea:

— „Sunt deplin convins, iubiților mei, că știrea aceasta va stîrni cea mai adîncă întristare în inimile voastre, căci s'a aflat un ticălos care se cuteze a ridica mîna asupra persoanei sfinte a împăratului. Dar' totodată sînt încredințat, că voi, în sfîrșitul ce 'l-a avut această faptă urîtă veți cunoaște lucrarea proniei dumnezezești, care a umbrît pe unsul seu și a amorțit mîna ucigașului, pentru-ca să nu poată tăia firul unei vieți atît de scumpă pentru întreaga împărăție.

Deci, cum altmintrelea se mulțumim noi cerescului părinte pentru scăparea cea minunată a preainălțatului nostru împărat din primejdia în care s'a aflat cu vieața, decît mergînd în casa Domnului și împărțind cătră ceriu ferbinți rugăciuni de mulțumire pentru îndurarea ce a vîrsat asupra unsului seu, și prin urmare asupra noastră a tuturor, și rugînd pe Dumnezeu, să scutească și să păzească și de aci încolo pe preainălțatul nostru împărat și să-'l țină nevătămat și întreg pînă la cele mai adînci bătărnețe!“ —

Episcopul *Saguna* a trimis din acest incident și o adresă de felicitare monarhului, ținută în terminii următori:

— »*Maiestate ces. reg. apostolică!* Al nostru preaindurate doamne și împărate! Faîma cea mai tristă și cutreeritoare despre infama întreprindere comisă în 18 ale acesteia asupra vieții scumpe a M. Tale ces. reg. apostolice a deșteptat în inima mea sentimentul celei mai profunde dureri, căci într'adevăr, inima fiecărui patriot loial trebuie să se umplă de cel mai sincer doliu cînd cugetă, că încă tot se mai poate afla cineva, care se poarte în cugetul seu niște scopuri atît de afurite în privința persoanei sfințite a M. Tale, înalt căreia avem de a mulțumi glorioasa regenerare a întregii noastre patrii întrunite, și înalt care, pentru binele și fericirea noastră ați primit pe umerii cei frageți sarcina grea de regent.

Dar' totodată zădărnicearea acestei fapte criminale a deșteptat în internul meu convingerea, că prevedința dumnezească priveghează peste unsul seu și amorțește mîna celor-ce n'au Dumnezeu!

Cutez totodată a enunța la picioarele sfințitului tron firma asigurare, că știrea despre afurisita faptă a stîrnit pretutindenea, prin urmare și la creștinii din diecesa încredințată mie. cea mai profundă compătimire pentru M. Ta ces. reg. apostolică, și contribuie foarte mult spre a consolida și mai tare legăturile credinței și ale alipirei care îi leagă de preainalta casă domnitoare, și peste puțin clerul și poporul încredințat archiepiscopiei mele, urmînd glasul meu îndreptat

cătră dinșii, vor alerga la biserică, pentru-ca împreună cu mine să mulțumească prin rugăciuni ferbinți atotputernicului pentru scăparea preaiubitului monarch și să cheme ajutorul ceresc peste M. Ta ces. reg. apostolică și pentru viitor.

Îndură-te Maiestate a primi preagrațios aceste preaumilite sentimente ale mele, și ale clerului meu diecesan, care în cea mai profundă venerațiune rămân, al M. Tale ces. reg. apostolice preacredincios și preaumilit supus, *Sibiū*, în 22/10 Februarie 1853. *Andrieu baron de Șaguna* m. p., episcop în Ardeal⁴.

Adrese de felicitare s'au trimis și din alte părți locuite de Români. Așa din Munții-Apuseni, de unde a mers în 2 Martie o deputațiune condusă de protopopul Roșiei, *Simeon Balint*, la comisarul de cerc din Abrud, pentru-ca se esprime nespusa durere și mâhnirea simțită de toți Români din incidentul sceleratului atentat sêvîrșit asupra persoanei M. Sale, și totodată nemărginita bucurie pentru norocoasa scăpare a monarchului din mâna ucigașului. Cu această ocasiune delegațiunea a înmanat comisarului și adresa următoare, scrisă românește și nemțește, cu rugarea să fie înaintată monarchului:

— *Maiestate ces. reg. apostolică!* Cu profundă și dureroasă părere de rău a auzit națiunea română din Transilvania trista știre, că o mână scelerată în 18 Februarie a. c. a cutezat a să atinge de sfințita persoană a M. Voastre ces. reg. apostolice, cu cuget ucigător.

Națiunea română, care atât dela fericirii predecesori, cât și dela M. Voastră însuși a primit atâtea semne de bunăvoință și de înaltă grație împărătească, pururea neclintită în a sa credință nu are cuvinte de ajuns, prin cari să arete a sa indignațiune pentru cutezarea unei atât de scelerate fapte, dar' nici semne de bucurie și de evlavie, prin cari să desfășure cele mai adânci simțiri ale inimii sale pentru scăparea scumpei vieți a M. Voastre din pericolul ce o amenința, și să poată mulțumi din destul proniei dumnezești, care a paralisat mâna ucigașului.

Națiunea română, ridicată prin preaînalta îndurare a M. Voastre ces. reg. apostolice din pulberea în care căzuse prin viscocele timpurilor trecuți, nu va lipsi în ziua de pericol a să aduna pe lângă tronul M. Voastre, ca să-l apere cu braț tare asupra tuturor vrășmașilor din lăuntru și din afară, și să conlucre la ținerea și consolidarea păcii și pentru bunăstarea tuturor popoarelor austriace.

Aceasta națiune să socotește prea fericită a putè și ea aduce preaiubitului ei împèrat acele felicitări, cari din toate părțile monarchiei

să aştern neîncetat la picioarele M. Voastre Binevoiţi M. Voastră ces. reg. apostolică preagraţioasă a primi încredinţarea despre eterna şi neclintita credinţă a naţiunii române“. —

S'a manifestat însă dorinţa din mai multe părţi, ca Românii să comunice monarhului şi cu graiu viu sentimentele de cari au fost stăpâniţi din incidentul celor întâmplăte, şi astfel *Şaguna* s'a pus în fruntea unei deputaţiuni cu care împreună a plecat la Viena. În 25 Martie vechiu, ziua Bunei-Vestiri, a avut fericirea de a fi primită în audienţă delegaţiunea română, compusă din preoţi şi mireni, în numele căreia, — ca reprezentantă a întregului popor român din Ardeal, — episcopul *Şaguna* a predat monarhului următoarea adresă omagială:

»*Maiestatea Voastră ces. reg. apostolică!*
Preaîndurate doamne şi împărate!

Simţemintele de spaimă şi de groază ce au apucat inimile tuturor credincioşilor supuşi M. Voastre la faima unei, în analele marei noastre patrii neauzite rea fapte, — au făcut loc la nemărginita bucurie, când ajunse în tot locul ştirea despre reînsănătoşarea iubitelui monarh.

Pretutindenea s'ş deşteaptă acum la credincioşii supuşi puternicul dor de a alerga la punctul inimei monarhiei şi a depune din motivul acestui fericitor eveniment gratulaţiunile sale înaintea treptelor sfinţitului tron. Tocmai această bucurie ne-a cuprins şi mişcat şi pe noi. cei-ce ne aflăm la cele mai îndepărtate graniţe ale monarhiei, şi ne-a făcut să alergăm la preainalta curte, ca să ne facem şi noi părtaşi acelei înalte fericiri de a depune cu genunchii plecaţi ale noastre preaumilite gratulaţiuni şi plinele de devotaţiune omagii la picioarele M. Voastre.

Înduraţi-vă M. Voastră a primi preagraţios reînviata din genunchi atestaţiune despre a noastră neînviolabilă credinţă şi alipire, precum şi despre aceea, că aducându-ne aminte de învăţătura marelui apostol (cătră Coloseni 3. 15) *ca cereri, rugăciuni şi mulţumiri să se facă pentru împăratul*, — nu vom înceta nici-odată a striga cătră Dumnezeu, ca el să lungească zilele M. Voastre. cari sunt pentru noi așa de scumpe, până la adânci bătrâneţe omeneşti, şi încredinţându-ne preainaltei favoare şi graţiei împărateşti, rămânem în cea mai adâncă devoţiune, ai M. Voastre ces. reg. apostolice, *Viena*, 6 Aprilie (25 Martie) 1853. (Urmează subscrierile)“.

Monarhul a răspuns, că să bucură a putè primi felicitările locuitorilor dela marginile cele mai îndepărtate ale monarhiei, şi

că s'a răzimat pe credința și alipirea Românilor ardeleni totdeauna cu confidență și așteaptă și pe viitor statornicte dela ei.

Monarchul s'a întreținut apoi cu membrii deputațiunei, cari 'i-au fost presentați pe rînd din partea episcopului Șaguna, și în urmă s'a adresat de nou cătră întreaga delegațiune, rugându-o să stăruiască acasă, ca în popor să fie susținută credința și alipirea cătră tron.

Delegațiunea română a făcut apoi visită archiducelui *Francisc Carol*, tatăl monarchului, primită fiind cu multă afabilitate. Alteța Sa imperială nu înceta să laude loialitatea, credința și purtarea corectă a poporului român, în zilele turburărilor politice. A mulțumit în mod special episcopului Șaguna, conducătorul Românilor, arătând toate meritele acestui providențial bărbat, câștigate pentru tron, dinastie, și pentru însuși poporul seu.

Bună primire a avut deputațiunea română și la ministrii, pe cari asemenea 'i-a cercetat, și terminând cu visetele s'a reîntors acasă.

Înainte de plecare, episcopul Șaguna a înaintat ministrului de interne o rugare, ca să esopereze dela M. Sa concesiunea să fie numită »*Fundațiunea Francisc Iosefiană*« acea fundațiune, pe care vrea să o întemeeze în diecesa sa, întru amintirea norocoasei scăpări a M. Sale din gura morții, cu menițiunea, ca din ea să fie ajutorați studenți săraci și diligenți, — la ce monarchul prin rezoluțiunea din 12 Aprilie n. 'și-a dat cu plăcere consentimentul și preaînalta încuviințare.

După primirea încuviințării, episcopul Șaguna a adresat în chestia fundațiunii proiectate următorul circular :

„Firea noastră cea omenească așa e întocmită, încât iubirea și prețuirea filor celor buni cătră părinții lor atunci să arată mai tare, când acestora le amenință vr'o nenorocire sau însași perdere a vieții.

Această legătură duhovnicească să afla și între stăpânitor și supușii lui cei credincioși.

Despre aceasta ne încredințară întemplerile săptemânilor trecute. Abia să lăți fama despre primejdia în care s'a aflat vieța prea înduratului nostru monarch, Francisc Iosif I., și îndată de fior și de groază să umplură inimile tuturor credincioaselor popoare din marea monarchie austriacă.

Pretutindenea cea dintâia urmare a simțirilor acestora a fost, că supușii cei credincioși cu grămada alergică la casa Domnului, ca să înalțe rugăciuni din inimă cătră Dumnezeu, pentru scăparea și însănătoșarea preaiubitului nostru monarch.

Ear' apoi sosind îmbucurătoarea știre despre reînsănătoșarea M. Sale împăratului, o mare de bucurie se revărsa prin inimile tuturor popoarelor și de nou alergară evlavioșii supuși la biserică, să deie mulțumită atotputernicului părinte, pentru-că de nou, așa zicând, ni-a dăruit pe preagrațiosul nostru împărat. Aceste sentimente, iubiților mei, au străbătut și în inimile noastre, cari nimica nu iubim. nu prețuim și nu ciustim în lumea aceasta mai mult decât pe cavalerescul nostru împărat *Francisc Iosif I.*

Însă bucuria aceasta a popoarelor credincioase, pentru scăparea M. Sale, precum și mulțămirea către Dumnezeu pentru îndurarea cu care a umbrit sub aripile sale pe preaînduratul nostru împărat, nu s'a mărginit numai pe lângă expresiuni loiale și omagiale și pe lângă rugăciuni de mulțumită în biserici, ci ele își arătară bucuria aceasta a lor și prin înființarea de institute și de fundații, cari ca niște monumente de aducere aminte se slujescă totdeauna următorilor ca îndemn de credință și de alipire către preaînaltul tron al strălucitei case domnitoare. Și așa astăzi nu este țeară nici popor în toată marea noastră patrie, unde din privința întemplerilor din săptămânile trecute se nu se fi făcut fundațiuni, sau spre cinstea și mărirea lui Dumnezeu, sau spre ajutorarea săracilor, sau spre alt scop creștinesc.

Dorul acesta de a vecinici întemplerile din săptămânile trecute, când lucrarea proriei dumnezeiești și simțemintele de credință și de alipire s'au dovedit așa de învederat, s'au stărnit și în peptul nostru, și aflându-ne zilele acestea în capitala împărăției cu deputațiunea diecesană, unde am avut înalta norocire de a depune preaumilitele urări și preasupusul omagiu din partea voastră a tuturor la picioarele M. Sale preaînduratului nostru împărat *Francisc Iosif I.*, cu obștească înfelegere am așternut augustului monarch o rugare, ca să se îndure a ne îngădui prea grațios, ca în chip de mulțumită către atotputernicul Dumnezeu pentru scăparea lui din primejdia vieții și pentru restaurnicirea scumpei sănătăți a lui să înființăm o fundațiune pentru ajutorarea școlarilor celor buni, strădalnici și săraci. Și pentru-ca această fundațiune să fie totodată un monument de aducere aminte la întemplerile acestea, când credința și alipirea către tron s'a arătat atât de strălucit, și așa să fie un îndemn pentru următorii noștri, ca și dinșii să se silească a păstra nepătată credința către augusta casă domnitoare, așa am adaos încă rugarea, ca să se îndure M. Sa a da voe, ca această fundațiune să poarte numirea cea strălucită de: »*fundațiunea Francisc-Iosefiană*«.

Cu bucurie vă înștiințez așadar', că M. Sa prin preagrațioasa hotărîre din 12 Aprilie n. s'a îndurat a încuviința aceasta a noastră preasupusă rugare, în toată a ei estindere.

Acum dar' iubiților s'e ne apucăm a da vieață acestei fundațiuni, cu atât mai cu mare rîvnă, cu cât ea poartă cel mai strălucit nume și are cel mai sfânt scop. Înaintarea în cultură a națiunii noastre, pe lângă înzestrarea cea cuvîncioasă a preoțimei și a dascălilor, trebuie s'e fie cea mai de căpetenie nisuință a noastră, căci numai prin cultură ne putem face vrednici de pozițiunea, în rînd cu celelalte popoare din marea patrie, în care ne-a așezat nemărginita bunătate și dreptate a cavalerescului nostru împărat *Francisc Iosif I.*, și eată fundațiunea, de a cărei înființare ne apucăm cu ajutorul lui Dumnezeu, are de scop înaintarea în cultură a tinerilor nostri și prin ei a întregului nostru popor .

Cui nu-'i sângerează inima când vede, cum unii tineri dăruieți cu cele mai frumoase talente și plini de rîvnă cătră învățături, din cari ar put'e s'e se aleagă niște supuși vrednici ai împăratului, niște stîlpi și luminători ai neamului și niște fii străluciți ai bisericeii, din lipsa mijloacelor celor trebuincioase sînt siliți a lăsa școala și a-'și îngropa talentele și a petrece vieața la coarnele plugului. Adevărat, că înalta stăpânire, care s'e îngrijește pentru creșterea și cultivarea tuturor popoarelor din monarchie, a înființat asemenea fundațiuni, însă acestea nu sînt deajuns pentru lipsel'e tuturor, și așa datorია popoarelor este de a împlini acest neajuns. Și într'adevăr, vedem, că toate popoarele din întreaga monarchie fac asemenea fundațiuni, și așa fie-ne fapta lor și nouă pildă de urmare.

Drept-aceea, nimenea dintre voi iubiților fii întru Christos s'e nu s'e tragă înderēt, ci fiecare s'e contribue la această fundațiune, care poartă un nume atât de strălucit și are un scop așa de folositor și sfânt.

Din această fundațiune s'e va da ajutor la ori-ce tînr bun, fie părinții lui plugari, fie meșteri, fie neguțatori, fie militari, fie amploiați. Spre care s'fîrșit fiecare paroch s'e facă un protocol de o mărime potrivită numărului parochienilor sei, și dimpreună cu curatorii bisericești s'e facă colectă, puindu-se în protocol numele fiecărui dăruitor, precum și dania, fie aceea cât de mică.

Unde bisericile au lăzi cu bani, acolo s'e se înțeleagă preoții cu curatorii și titorii bisericești ca s'e se contribue și din lada bisericeii după puțință pe seama fundațiunii acesteia.

Protocoloalele acestea, luându-se mai întâiu o copie de pe ele, care să se păstreze în arhivul bisericeii spre pomenire, zic, protocoloalele acestea, subscrise de parochul local și de curatori, să se predea dimpreună cu sumele adunate cel mult până la sărbătoarea sfinților apostoli Petru și Pavel părintelui protopop atîrnător. care apoi dimpreună cu un conspect despre rezultatul colectei în tractul seu, fără întârziere să le aștearnă încoace. Numele dăruitorilor, precum și sumele dăruite, să vor publica. Urmează acum încă, să așezăm chipul după care să se administreze și să se întrebuințeze acea fundațiune, spre care sfîrșit nu lipsesc a mă pune în conțelegere cu consistorul nostru, cu părinții protopopi, și cu mai mulți bărbați aleși și înțelepți ai noștri, spre formarea unor norme (pravile), după cari să se administreze și întrebuințeze zisa fundațiune.

Prin urmare, hotărîrea soborului din anul 1850, prin care s'a așezat o epitropie pentru îngrijirea și administrarea averii eparchiale, va fi luată de temei la așezarea normelor pentru administrarea fundațiunii.

Încă odată poftindu-vă să contribuiți la întemeerea acestei fundațiuni care să fie comoara înaintării în cultură a tinerimei noastre, și în nădejdea că veți urma glasului arhierelui vostru, care spre acest scop sfânt dăruiește *una mie fiorini arginți*, vă împărtășesc arhierescă binecuvîntare și rîmân, al vostru de binevoitor arhieru,

Sibiū, în Dumineca Paștilor, *Andreiu* m. p.“ —

Cumcă circularul a avut rezultatul cel mai strălucit, dovedește starea de astăzi a fundațiunii archidiececane din Sibiū, numită »*Francisc-Iosefiană*«.

*

Un alt eveniment vrednic de notat al anului acestuia e deschiderea gimnasiului româu din *Brașov*. După-ce ridicarea acestui gimnasiu să încuviințase prin rescriptul împărătesc din 27 Iunie 1850, ministerul de culte și învățămînt public, luând act despre raportul ce 'i-s'a făcut, a aplacidat deschiderea gimnasiului cu începerea anului școlar 1853/54, a întărit de director și profesori interimali pe propușii : *Gavril Muntean*, *Iosif Barac*, *Vasile Oroian*, *David Almășan*, precum și pe catichetul *Ioan Petric*. și a pus în vedere și acordarea *publicității* pe seama acestui gimnasiu, dacă vor fi asigurate mijloacele necesare pentru neîntrerupta funcționare a noului institut cultural român, și să vor împlini unele cereri ale guvernului, anume, angajarea încă a unui profesor, care să fie al șaselea, și prezentarea unui plan

de învățământ, cu împărțirea orelor și cu specificarea materiei de învățătură ce va fi predată în fiecare clasă.

Pentru a le pune toate la cale bună, așa ca deschiderea gimnasiului să se poată face la timp fără nici o pedecă, episcopul *Saguna* a mers la Brașov, unde după-ce a ținut ședințe cu eforia și cu corpul profesoral, a oficiat și un serviciu divin în biserică, cetind o rugăciune specială pentru fericirea și bunăstarea tuturor acelor care au contribuit la fundarea gimnasiului și a frumosului și mărețului seu edificiu, cu lucrul, cu bani și cu sfatul. A făcut parastas pentru binefăcătorii răposați, și în urmă a rostit o cuvântare, legând în ea de inima directorului și a profesorilor soartea și viitorul noului gimnasiu, ear' publicului present adresându-î următoarele cuvinte: „Iubiților mei fii, am știut că o să aveți bucurie mare de darul împărătesc, de aceea am venit să mă bucur și eu împreună cu voi, — primiți-mă și pe mine la ospéțul bucuriei voastre“.

*

Încă un eveniment, tot din anul acesta. Coroana ungară și toate insigniile de încoronare pe cari *Kossuth* le îngropase în pământ când a eșit din țeară pentru a merge în Turcia, au fost aflate la *Orșova*, și au fost duse la *Buda*, cu solemnitate mare, în urma ordinului telegrafic al domnitorului.

Pe vaporul »*Albrecht*« au fost așezate scumpele clenodii, și duse dela *Orșova* la *Buda*, und au sosit în 16 Septemvrie n. În calea vaporului »*Albrecht*« au eșit pe alt vapor: primatele Ungariei, cu toți episcopii catolici, consilierii intimi ai monarhului, magnații mai de frunte, și archiducele *Albrecht*, care avea să primească clenodiile aflate, după-ce o comisiune specială va fi constatat identitatea lor.

Când a trecut archiducele *Albrecht* de pe vaporul seu în vaporul cu coroana, musica militară a început să întoneze imnul împărătesc, trupele de pe mal au dat onorurile prescrise, steagul a fost plecat, ear' de pe dealul fortăreței *Buda* au început să fie descărcate tunurile.

S'a constatat identitatea coroanei ungare și a tuturor celorlalte insignii de încoronare, și după rostirea unei scurte rugăciuni din partea primatului pentru această fericită întemplantare, insigniile au fost transportate în biserică curții din *Buda*, unde au stat trei zile espuse spre privire publică, după aceea au fost duse la *Viena*, pentru a fi arătate monarhului, aduse fiind dela *Viena* earăși îndărăt la *Buda*, unde s'au așezat apoi la locul lor, cu ceremonia cuvenită,

1854.

Evenimentul anului a fost căsătoria împăratului *Francisc Iosif I.* cu ducesa *Elisabeta, Amalia, Eugenia* de *Bavaria*, întemplată la Viena, în 12 *Aprilie n.*

Ziua aceasta de mare însemnătate pentru popoarele monarhiei a fost sërbată din partea Românilor cu atât mai cu mare solemnitate, fiindcă ea căzuse din întemplare pe ziua a doua a sfințelor Paști.

Din incidentul acesta, episcopul Andreiu baron de *Şaguna* a adresat clerului și poporului seu următorul circular:

„O zi însemnată sërbează astăzi sfânta noastră biserică și toți fiii ei. Paștile domnului, prasniciul prasnicielor și sərbătoarea sərbătorilor. Astăzi s'a făcut mântuire a toată lumea, că *Christos* a înviat, popoare luminați-vă!

Așa cântă sfânta biserică astăzi și vestește tuturor: » *Bucurați-vă!* Și într'adevăr, iubiților, mare este astăzi bucuria și mângăerea tuturor acelora, cari cu ajutorul lui Dumnezeu au petrecut zilele sfântului post după rînduiala sfintei maicei noastre biserici. O, câtă bucurie, câtă mângăere simțesc astăzi inimile și sufletele acelora! Dar' ce are în sine sfânta și luminata zi de astăzi, pentru care atâta se ne bucurăm și se ne veselim, pentru care sərbătoarea aceasta este sərbătoarea sərbătorilor și prasniciul prasnicielor? Această întrebare se poate naște în inima fiecăruia.

Astăzi s'a făcut mântuirea a toată lumea, că *Christos* a înviat, cu moartea pe moarte a călcat și cu învierea sa ni-a deschis nouë ușile raiului. Pricina cea dintâiu așadară a mărimii și însemnătății zilei de astăzi este mântuirea neamului creștinesc celui prin Adam căzut.

Astăzi însă, iubiților, astăzi, cu prilejul Paștilor din est-an mai avem încă și altă pricină, foarte însemnată, care înalță mărimea zilei acesteia luminate și care trebuie să mărească îndoit și întreit bucuria și veselia în inimile noastre.

La mulți știu că este în cea mai vie aducere aminte sfințita persoană a preainălțatului și preaînduratului nostru împărat *Francisc Iosif I.* din călătoria cu care s'a preaîndurat a ne îmbucura și pe noi în anul 1852, când a cercetat întreaga țeară a Ardealului. Mulți au avut rara bucurie a-l vedé de aproape, toți însă îl vedem în toate zilele cu ochii sufletului nostru, în rescumpărarea noastră și a sfintei noastre biserici din jugul robiei, în drepturile de cari ne bucurăm astăzi deopotrivă cu toate celelalte neamuri, numai și

singur din preapărinteasca milă a preainălțatului nostru împărat *Francisc Iosif I.*, și în legile cele drepte și mântuitoare, cari nu mai fac deosebire între neam și neam.

Preainaltul și preainduratul nostru împărat *Francisc Iosif I.*, până acum june, mâne va sërba sèrbătoarea cea mare și veselitoare în vieață pentru toți, sèrbătoarea pe care o a binecuvântat Dumnezeu în raiu între Adam și Eva, sèrbătoarea, care a binecuvântat-o Christos în Cana-Galileii.

Mâne adecă, iubiților creștini, preabunul și preainduratul nostru împărat înaintea altarului lui Dumnezeu va primi taina sfintei căsătorii cu preastrălucita princesă de Bavaria, *Elisabeta*.

Oare nu înalță aceasta din destul mărimea și însemnătatea zilei și sèrbătorii Paștilor de astăzi? Oare nu este aceasta pricină din destul, ca să ne bucurăm și să ne veselim în ziua Paștilor de astăzi, pentru-că acestea sînt Paștile pe cari le-a făcut Dumnezeu ca să ne bucurăm și veselim într'însele?

Deci, pètruns fiind de însemnătatea zilei de mâne, această însemnătate vi-o vestesc de astăzi și părintește vă poftesc pe toți, ca totdeauna, dar' mâne mai cu seamă, adunându-vè în casa Domnului, cu genunchele plecat și cu inima înfrîntă și smerită să mulțumiți atotputernicului Dumnezeu pentru preabogata sa milă cu care v'a învrednicit a ajunge, de o parte sèrbătoarea aceasta a preamăritei învieri a domnului nostru Isus Christos și lucrarea mântuirii neamului omenesc, ear' de altă parte, că în preainaltul seu sfat a hotărît, ca tocmai în această zi a sèrbătorii sfintelor Paști să se întemple, și noi cu toți să vedem, logodirea și cununia preainaltului nostru împărat. Și earăși să vă rugați și să cereți dela părintele luminilor și isvorul tuturor darurilor, ca din preainaltul seu lăcaș, ca și în Cana-Galileii, să reverse darul seu cel dumnezeesc și să trimită binecuvîntarea sa și peste nunta preainălțatului nostru împărat *Francisc Iosif I.*, cu preainalta sa aleasă *Elisabeta*, spre mărimea numelui seu celui sfânt și spre fericirea tuturor neamurilor, sub părințeasca stăpânire a puternicului seu sceptru împreunate.

Deosebit poftesc și îndatorez întreaga preoțime parochială, ca mâne, a doua zi de Paști, la sfânta liturgie, în toate ecteniile, la proscomidie, la sfintele daruri și la rugăciunea amvonului: „Cel-ce binecuvîntezi pe cei-ce bine te cuvîntează“ ș. a. unde să pomenește numele preainălțatului nostru împărat *Francisc Iosif I.* să se pună și *preainălțata noastră împărăteasă Elisabeta*».

Iubiților mei în Christos fii! Vedeți și vă convingeți, că din două pricini sêrbăm în uest-an la sfintele Paști o sêrbătoare mare, îndoit și întreit mai mare ca de alte-ori. Însê aceasta numai atunci o vom face, dacâ vom sêrba așa, precum ne poruncește sfânta noastră lege și sfânta maica noastră biserică, și adecâ, în tresvie, în curăție, și în fapte de milostenie.

Creștinii cei de demult, precum ne învață istoria bisericească, asemenea sêrbători le deosebiau prin milostenie și întemeierea unor așezămături făcătoare de bine pentru lipsiți și săraci, și pentru înaintarea binelui de obște, care este milostenia cea mai mare și cea mai bine primită la Dumnezeu. Nu întârziu așadar' iubiților mei fii în Christos, părintește și archierește a vă pofti și a vă îmbărbăta, ca și voi să urmați cu toți pildei acesteia creștinești și cu privilegiul acestei îndoite sêrbători. Știți iubiților, că din preainalta voe împêrâtească am deschis o colectă pe seama copiilor săraci, cari umblă la școală, care colectă din darurile de obște s'a suit astăzi până la 9,125 fl. 38¹/₂ cr. Frumoasă sumă, dacâ privim la ea și la sărăcia noastră din care s'a adunat. Însê, iubiților! Mică este suma aceasta, dacâ o asemănăm cu mulțimea tinerilor nostri săraci, cari umblă la învățaturi și cu mulțimea lipselor noastre.

Vê poftesc așadar' iubiților în Christos, ca și aceia, cari ați dat și până acum la această fundație ce poartă numele preainălțatului nostru împêrat *Francisc Iosif I.* și aceia, cari din ori-ce pricină nu ați dat nimica, să aduceți o jertfă, fiecare după putința sa, la această fundație, pentru însemnătatea și pentru sfințenia măritei acestei zile, ca sêrbarea și bucuria zilei să fie cu adevêrat creștinească. Cine nu poate mai mult, să nu se îndoiască batâr a da *un creițar*, că și acela va fi bine primit înaintea lui Dumnezeu, întocmai ca denariul vêduvei din evanghelie. Cine însê poate mai mult, socotit îi va fi darul înaintea tatălui ceresc după mărimea lui și-'și va lua rêsplata.

Spre scopul acesta așadar' poftesc pe preoții eparchiali și pe ctitorii și curatorii bisericești, ca mâne, a doua zi de Paști, pe lângă discul bisericei șê se umble în toate bisericile și cu un al doilea disc, pe seama fundației *Francisc-Iosefiene*. Ear' pe voi, fiii mei în Christos, cu glasul acela cu care ziua-noaptea rog pe tatăl ceresc pentru fericirea sufletelor voastre și a familiilor voastre, pentru bunăstarea și pentru tot binele vostru, vê poftesc din adâncul inimii, ca nime să nu se scumpească cu inima și să nu-'și tragă denariul îndêrêt.

Pe preoți fi însărcinez mai departe, ca pe toți aceia, cari vor jertfi 10 cr. și mai în sus, să-i însemne deosebit și însemnările dimpreună cu banii adunați să se aștearnă părinților protopopi, fără cea mai mică întârziere, cari apoi din parte-le numai decât le vor înainta încoace, spre publicare.

Preoțimea, care și până acum nu s'a tras înderēt dela această colectă, nădăjduesc în Domnul, că și cu privilegiul acesta va merge înaintea poporenilor cu pildă bună.

În sfârșit, vă vestesc iubiților, că eu cu ajutorul lui Dumnezeu încă voi lua parte la sərbătoarea cununiei Maiestății Sale preafinălțatului nostru împărat, și spre scopul acesta mă duc la Viena, ca înaintea picioarelor Maiestăților Lor, a împăratului și a împărătesei, să descoper credința și supunerea voastră, precum și urările pentru fericita și îndelunga vieață și împărățire a Maiestăților Lor.

Poftind tuturor din adevărată inimă ajungerea și petrecerea acestor sfinte sərbători întru mulți fericțiți ani și împărtășindu-vă tuturor binecuvântarea mea arhierască, rămân al tuturor de tot binele voitor arhieru, *Sibiu*, 25 Martie v. 1854. *Andrei* m. p.⁴

În scopul sərbării potrivite a acestei zile însemnate a adresat circular călduros preoțimii și poporului și episcopul gr.-cat. român din Ardeal, *Alexandru Sterca-Șuluțiu*, care în preajma actului de căsătorie a Monarchului a fost decorat cu crucea de comandor al ordinului Leopoldin, ear' după cununie, prin rescript datat din 15 Maiu n. ridicat la rangul de Archiepiscop și Metropolit, conferându-i-se totodată și demnitatea de *consilier intim* al Monarchului.

Actul cununiei a decurs cu o pompă și strălucire rară. Toate popoarele monarchiei au fost reprezentate prin delegațiuni, cari au emulat în a-și manifesta iubirea și alipirea cătră Domnitor și casa domnitoare. Delegațiunile au fost primite pe rînd în audiență. Deputațiunea Românilor, condusă de *Saguna*, a fost primită în 28 Aprilie n. într'un mod extrem de afabil.

Sensațiune mare a provocat deputațiunea Maghiarilor, compusă din 180 de persoane, recrutate din aristocrația maghiară. Conducătorul ei a fost archiducele *Albrecht*, pe atunci guvernatorul Ungariei. La primire împăratul purta uniformă de husar, ear' împărăteasa *costum național maghiar*. La vorbirile archiducelui *Albrecht* și a primatelui catolic din Ungaria, monarchul a răspuns foarte favorabil pentru Unguri, prezentându-le pe împărăteasa ca pe: »*fitoarea voastră regină*«, ceea-ce a provocat furtună de aplause și sgomotoase »*éljen*«-uri.

1855.

Ordinațiunea ministrului de culte și instrucțiune publică dela Viena, dată la 1 Ianuarie, regulează în anul acesta raporturile limbilor la gimnasiile din Ungaria, Transilvania și Voevodina.

În înțelesul acestei ordonanțe, limba germană e introdusă pretutindenea ca studiu obligat în toate clasele. Acolo unde limba germană nu e limbă maternă a elevilor, în momentul în care elevii au ajuns la cunoștința limbei germane în măsura ca să o poată pricepe fără greutate, au să li-se propună unele studii în limba germană, ca să le învețe din originalul nemțesc. Limba maternă a elevilor trebuie însă întrebuințată în tot cazul până vor pute ajunge prin ea elevii la cunoașterea desăvârșită a limbei germane.

Ordinațiunea aceasta se bazează pe un rescript împărătesc din 16 Decembrie 1854, în care se decretează următoarele:

1. Limba germană va fi la toate gimnasiile studiu absolut obligat în toate clasele.

2. Acolo unde limba germană nu e limbă maternă a elevilor, îndată-ce școlarii au învățat-o de o înțeleg fără greutate, se vor propune în gimnasiile unele studii în limba germană, după cărți școlastice scrise în nemțește. Cunoștința de lipsă spre acest scop se va procura pe seama elevilor la toată întemplerarea de aici înainte în gimnasiul inferior, chiar și în locurile unde învățătura limbei germane a fost până acum neîngrijită, pentru-ca în ori-ce cas în prima clasă a gimnasiului superior să se poată propune nemțește unele studii, ale căror număr se va înmulți apoi din an în an, astfel, ca în clasele de sus limba de propunere să fie în precumpănire cea germană, ear' elevii să o poată folosi cu deplină îndemănare la obiecte mai grele de studii. E însă de dorit, ca încă în gimnasiul inferior să se facă începutul cu limba germană ca limbă de propunere, ceea-ce nu poate forma nici o pedecă acolo unde școlarii au învățat ceva nemțește în școalele elementare, sau unde au privilegiu să învețe această limbă din conversația zilnică.

3. Pe lângă limba germană, acolo unde altă limbă e limba maternă a majorității școlarilor, va forma și această limbă, împreună cu literatura ei, obiect de studiu *absolut obligat, pentru toți școlarii, în toate clasele.*

4. Pentru această limbă și cea germană se vor destina pe săptămână *cinci ore*, la a căror împărțire să va avea în vedere, deoparte esercițiul necesar pentru a le învăța cu temei pe amândouă,

ear' de altă parte gradul de dezvoltare a literaturii fiecăreia dintre ele, pentru cultură peste tot.

5. Limba maternă a *majorității școlarii rămâne limba de propunere* la toată întâmplarea, până atunci, până când numai cu ajutorul ei se poate mijloci înțelegerea perfectă. Și poate rămâne și mai departe limbă de propunere, întrucât se poate împăca cu prescrierile cuprinse sub 2.

6. Mai multe decât două limbi vii nu vor pute fi nici-odată limbile de propunere în gimnasilor. A treia limbă vie pentru școlarii cari n'au nici o cunoștință despre ea nu poate fi obiect de studiu decât numai în clasa primă a gimnasiului superior.

7. Specialitățile limbilor obligate (punct 1 și 3), formează obiect neapărat de lipsă al trecerii examenelor de înaintare în clase și de maturitate, și nici un elev nu va fi declarat matur, dacă nu posedă ambele limbi în așa măsură, încât să le poată vorbi și scrie după regulile gramaticale și sintactice.

8. La învățarea limbilor peste tot, mai ales unde două limbi vii sânt obiect de studiu obligat, se va aplica, întrucât e cu puțință, metoda comparativă, ear' paralelismul nu se va face numai cu aceste limbi între sine, ci și cu cele clasice, spre care scop, în timpul cel mai scurt posibil, se va propune, sau latina, sau greca, pe temeiul unei gramatici germane.

9. Ministeriul de culte și învățământ își rezervă dreptul de a determina cum se se aplice principiile acestea la fie-care gimnasiu în parte, ținând cont de raporturile actuale.

10. Caracterul de gimnasilor publice și dreptul de a da testimonii egale în putere cu ale institutelor de stat nu se va concede și nu se va lăsa nici unui gimnasiu, care nu se va organiza în conformitate cu principiile de sus, sau nu va rămâne în aceasta organizare.

11. În viitor nu va mai fi numit învățător la gimnasiu acela, care nu va proba în mod legitim, că e în stare a se servi de limbile de propunere introduse la gimnasiul unde vrea să fie învățător, și care prin urmare nu va avea din limba și literatura germană cel puțin cunoștința ce se cere pentru specialitățile ce 'și-le-a ales.

Așa stăteam cu chestia limbii în școale, sub absolutism !

*

Metropolitul Blajului a dat un circular, cu menițiunea de a fi citit în ziua de Rosale în toate bisericile aparținătoare diecesei sale. Interesantul circular avea următorul cuprins:

„Preaonoraților în Christos frați, vicari, protopopi și vice-protopopi, și tuturor fiilor nostri sufletești parochi, și tuturor credincioșilor de legea greco-catolică. Dar vouă dela D-zeu, ear' dela noi părintească binecuvântare!

Unasută patruzeci-și-doi de ani sînt de cînd metropolia Românilor din Transilvania, împreună cu metropolitul *Atanasie*, la anul 1713, prin nepărtinitoarele timpuri a fost îngropată în Alba-Iulia.

Părinții nostri, și mai vîrtos neuitatul episcop român gr.-cat. *Ioane Inocențiu Clain* s'a nevoit cu tot zelul a o învia din morți. dar' fără doritul rezultat. Împlinirea acestui dor ferbinte a fost păstrată pentru timpurile și pe seama generațiunei noastre.

M. Sa gloriosul monarch *Francisc Iosif I.* este restauratorul metropoliei și regeneratorul națiunei noastre. Ca un al doilea *Traian* care ne-a străplântat aici ne-a dat mijloace, ca earăși să înflorim în iubita noastră patrie, și asemenea și prea fericitul și cu mare demnitate șezătoriul pe cel dintăiu scaun apostolesc al sf. Petru, patriarhul Romei, *Piu IX.* pe care și pravila noastră la pagina 408 îl onorează: „Preafericitul și preasfântul și întocmai ângerilor întru Christos părintele părinților și stăpânul a toate adevăratele apostolicești biserici“. Metropolia Românilor din Alba-Iulia, prin înduratul rescript împărătesc din 12 Decemvrie 1850, este aplacidată și data. Prin sfântul scaun apostolesc al Romei canonisată, și prin bulla din IX. cal. Dec. 1853, întărită. Ear' metropolitul ei, eu, nevrednicul, nu după vrednicțiile mele, ci după neurmatele sfaturi dumnezești sînt numit, preconisat și întărit de metropolit.

M. Sa c. r. și apostolică prin acest act măreț onorează națiunea și clerul nostru în fața lunei întregi. Dorește înflorirea ei, lățirea și întărirea sfintei uniri cu apostolescul scaun al Romei, care în toată privința ne este adevărata noastră mamă trupească și sufletească, pentru-că: *os din oasele ei, și sânge din sângele ei sîntem* .

Mântuitorul nostru I. Christos încă s'a rugat pentru unirea tuturor, zicînd la Ioan XVII. 11: Părinte sfinte, păzește-ți pe ei s. c. l. *ca să fie una, precum noi sîntem*“. Preasfinții părinți ai bisericei noastre cei catolice-orientale. S. Atanasiu, Ciril, Vasilie cel Mare, Ioan Gură-de-aur, și Grigorie Grăitorul-de-D-zeu, și toți ceialalți, nimic n'au avut mai de preț decăt legătura sfintei uniri cu ântăia apostolească biserică a Romei, întru care au viețuit și au murit.

Cunoaște deci, iubită națiune și iubit cler, voea lui D-zeu și a înălțatului nostru împărat și urmează ei!

Nu lipsește acum alta decât să vedeți numele metropolitului vostru subscris la ordinațiunile ce vi-se vor trimite de aici, și ca să mă prezentez înaintea iubitelui meu cler prin o instalațiune sărbătorească. Când se va întâmpla aceasta, — ceea-ce încă nu e departe, — voi da mai târziu clerului spre știre. Acum cu această ocasiune numai atât voesc a face cunoscut, că eu titlul de metropolit al Albei-Iulie îl voi folosi și-l voi subscrie la numele meu mai întâiu în ziua de Rosale, sau în sărbătoarea venirii spiritului sfânt asupra apostolilor, care în est-an va căde pe 27/15 Maiu.

Însă, fiind-că restaurarea metropoliei noastre face o epocă nouă pentru națiunea noastră și fiind-că ea este un dar mare al lui D-zeu, al augustului nostru împărat și al preafericitului patriarh al Romei, aflu de cuviință, ca mai nainte de a lua titlul și funcțiunea de metropolit să aducem sacrificiu de mulțumită atotputernicului D-zeu, și să vörșăm rugăminți ferbinți la sfântul altar pentru îndelunga viață a restauratorilor metropoliei noastre. Deci prin aceasta părintește vă ordonăm, ca în ziua de Rosale anul curg., când mântuitorul nostru I. Christos a trimis sfântul seu spirit peste apostoli și învățăcei, pe cari 'i-a chemat pe toți întru o *unire*: luând pe sf. disc părțile deschilinite pentru fiecare să aduceți sacrificiu de mulțumire atotputernicului și înduratăului Dumnezeu pentru cei-ce prin sfaturile lor au ridicat metropolia Albei-Iulie, după 142 de ani, și anume:

1. Pentru fericita și îndelungata viață a augustului nostru împărat *Francisc Iosif I.* și a întregii case domnitoare, precum și pentru preafericitul și sfântul patriarh al nostru, *Piu IX.*

2. Pentru bunăstarea sfintei catolice și apostolice biserici, și pentru întreaga națiune română, ca sfântul spirit să o lumineze pe ea, ca să se unească sub un cap bisericesc și așa să sporească întru toată buna fericire sufletească și lumească.

3. Pentru *mine*, care nu după ale mele merite, ci după adâncile sfaturi dumnezești sânt chemat la această sfântă și înaltă diregătorie metropolitană, ca prin mine să înceapă națiunea și clerul român o epocă nouă, și ca să-mi dea Dumnezeu puteri trupești și sufletești și să-mi îndrepte cugetele și voea mea, ca nimica să nu voesc sau să fac ce nu e spre mărirea lui Dumnezeu, spre binele sfintei a lui Dumnezeu biserici, spre binele patriei, *națiunii* și al clerului nostru.

Ca însă aceasta să se poată sërba cu atât mai cu mare pietate și frecvență, fiecare preot va face cunoscut poporului în biserică cu una sau cu două săptămâni mai nainte, ca fiecare să poată lua parte la

aceasta laudă și mulțumire ce este a să da lui Dumnezeu pentru atâta facere de bine asupra noastră. Care lucru încredințându-l pietății și zelului fiecăruia, *Blaj*, 9/21 Aprilie 1855, rămân al d-voastre părinte: *Alexandru m. p.* —

Instalarea metropolitului *Șuluțiu* s'a făcut la 16 28 Oct. 1855, prin cardinalul *Mihail Viale-Prela*, nunțiu la Viena, ca delegat al pontificelui roman, *Piu IX.*

Spre acest scop nunțul a plecat în 21 Octomvrie dela Viena, prin Seghedin, Timișoara, Lugoj, Caransebeș, la Blaj. În Timișoara a fost întâmpinat de episcopul *Erdélyi* dela Oradea-mare și episcopii nou numiți, *Dobra* al Lugoșului și *Alexi* al Gherlei, precum și de canonicii din Oradea-mare *Selagian* și *Vancea*. În Lugoj îi veniseră întru întâmpinare și canonicii din Blaj, *Basilii Rațiu* și *Stefan Boer*, ca trimiși ai metropolitului *Șuluțiu*. Drumul l-a făcut nunțul prin Caransebeș, Hațeg, Alba-Iulia la Blaj, unde a sosit în 15/27 la 3 ore după amiază.

Primirea a fost pretutindena frumoasă și impunătoare, vrednică de rangul unui reprezentant al pontificelui roman. La Blaj însă și-a ajuns culmea.

Până la Murăș a eșit în calea nunțului o deputație civilă, ear' la puntea Târnavei l-a așteptat altă delegație din cler. La întrarea în Blaj întâmpinarea i-a făcut-o apoi metropolitul, cu întregul cler adunat în Blaj. Cardinalul s'a dat jos din trăsură și a mers în procesiune până la biserică. Clopotele sunau la toate bisericile, ear' vîzduhul se legăna de frumoasele și armonioasele cântări ale corului seminarial.

În ușa bisericii catedrale metropolitul a bineventat apoi pe ilustrul oaspe într'o scurtă cuvîntare la care nunțul a răspuns earăși pe scurt și frumos. Întrînd în biserică, nunțul a ingenunchiat în fața altarului, ear' corul a întonat »*Împărate ceresc*«. După terminarea rugăciunii, nunțul s'a așezat în tronul arhieresc și corul a început să cânte »*Mărire întru cei de sus* . În urmă înaltul oaspe a fost dus cu procesiune la reședința arhieriscopicească.

În ziua următoare, 16 Octomvrie, s'a sîvîrșit actul de instalare a metropolitului și totodată actul de sfințire a noilor episcopi, *Dobra* și *Alexi*.

Era prezent locțiitorul Transilvaniei, principele *Schwartzenberg*, consiliarul de curte contele *Amadei*, episcopul catolic *Hainald*, episcopul *Angelo Parsi* din București, și alții. Clerul gr.-catolic era reprezentat prin 350 persoane, din toate părțile țării.

Nunțiul a fost adus la biserică cu procesiune. Întrând în biserică a ocupat tronul episcopesc și a rostit o vorbire, în limba latină, asupra solemnității zilei, ear' secretarul seu a cetit decretul de instalare a metropolitului și bulla despre restaurarea metropoliei. După toate acestea nunțiul a declarat cu glas tare și sonor și cu cea mai impunătoare solemnitate, că diecesa Făgărașului e ridicată la rang de metropolie, arhiepiscopul va purta titlul de arhiepiscop al Albei-Iulie, și că biserica catedrală din Blaj e acum *metropolitană* și capitulul — *metropolitan*.

Ântâiu a răspuns arhiepiscopul *Șuluțiu*, după el canonicul *Const. Alutan*, ear' în urmă episcopul *Erdélyi* dela Oradea-mare.

Nunțiul a intrat acum în altar și a predat metropolitului paliul arhiepiscopesc, și apoi s'a început liturgia și sfințirea celor doi noi episcopi.

La 3 ore a fost masă mare în reședința metropolitană, pentru 120 persoane, ear' în seminar pentru 380. Seara orașul a fost iluminat. Un bal frumos a încheiat șirul festivităților. În ziua următoare nunțiul a plecat acasă, petrecut fiind până la Cluj de metropolitul *Șuluțiu*.

1856.

Bucurie nespusă a cuprins inimile bune românești când s'a răspândit știrea, că ministrul de interne și instrucțiune publică a dat drept de publicitate gimnasiului gr.-or. român din *Brașov*.

Rescriptul guvernului a fost adresat episcopului *Șaguna*, care a ținut, ca acest act de mare importanță pentru întreg neamul românesc, îndeosebi însă pentru fiii dreptcredincioasei biserici orientale române, să fie adus la cunoștința celor în prima linie interesați, Brașovenilor, într'un mod vrednic de însemnătatea ce o avea.

Ca autoritate supremă a școalelor din eparchia sa, a adresat deci ordin la 18 Februarie 1856 către direcțiunea gimnasială și întregul corp profesoral dela gimnasiul român din Brașov, făcându-le tuturor de datorință să efectuească publicarea într'una din Duminecile următoare, astfel: directorul gimnasial, *Gavril Muntean*, să țină în biserica dela sfântul Nicolae, ear' la celelalte biserici românești din Brașov ceialalți profesori, câte o vorbire acomodată, făcând în ea istoricul înființării gimnasiului și scoțând la iveală cu deosebire egala îndreptățire a bisericii gr.-or. române cu celelalte biserici din patrie, egala îndreptățire cetățenească a Românilor, precum și preaînalta grație a monarhului, dela care au venit toate acestea.

Amăsurat acestui ordin, publicarea rescriptului s'a făcut în Dumineca a doua din postul mare, ear' vorbirea rostită cu această ocaziune din partea directorului *Gavril Muntean* a fost de o frumuseță rară și era în întregul ei cuprins următoarea:

»*Fraților!*

Cu binecuvântare arhierescă vin ca din acest loc, de unde sînteți deprinși a auzi cuvîntul lui Dumnezeu numai prin rostul fețelor sfințite, să vă descoper următoarele.

Luați aminte!

Precum între popoarele ce locuiesc în această țeară, noi, Români, sîntem cei mai vechi, tocmai așa religia și biserica noastră drept-credincioasă răsăriteană este cea mai antică. Nu e nici o urmă în istorie, această carte a trecutului, că Români s'ar fi ținut vre-odată de altă religiune. Cu atît mai multe semne avem, că afară de Români, și alte popoare locuitoare în această țeară au fost oare-cînd de legea noastră răsăriteană.

Dumnezeu însă în sfaturile sale cele nepătrunse de mintea muritoriului, poate ca să cercce tăria credinței noastre, a lăsat de au venit peste biserica noastră și peste noi, fiii ei, în cursul veacurilor, mari și grele bătăi. Mai înainte boerii neamului nostru, — pentru-că și noi Români ardeleni am avut boeri, nemeși, — iubind mai mult lumea aceasta decît bunurile cele cerești, au trecut la alte biserici, cari le făgăduia și le da bunuri pămîntești. Poporul, care ori-cum, a fost și va fi mai conservativ, adecă mai lipit de datinile sale cele vechi, nu s'a dus după frunțașii sei, ci a rămas credincios bisericii părinților și a strămoșilor sei.

Boerii, după-ce s'au desbinat de popor prin credință, după-ce îndeșert s'au încercat a-'l trage la sine, începură a se îngrădi de cătră dînsul ca de cătră un neam de alt sânge, neștiind pe atunci nici cei mai inteligenți a distinge între lege și națiune, și anumă, *cu pravile, pe cât de așeritoare pentru dînsii și biserica lor, pe atît de apăsătoare pentru popor și biserica sa cea veche*, pentru biserica română.

Cu cît numărul boerilor români trecuți la alte confesiuni era mai mic decît al poporului rămas statornic întru credința părintească, cu atît și legile și măsurile priincioase pentru aceia, păgubitoare pentru acestia, trebuiau să se înmulțească. De aici *Aprobatele* și *Compiletele*, legi decît cari istoria nu cunoaște altele mai barbare, de aici străplîntarea de săminții de altă credință, grămădite de scutițe

în mijlocul nostru, de aici legătura între cele trei nații și patru confesiuni, ș. a.

Cumpănind aceasta stare a lucrurilor, nu ne vom mai mira, că domnul *Negru*, sau chinezul țării românești, a putut să părăsească pământul Făgărașului, locul nașterii sale, mormintele strămoșilor sei, pentru-ca să-și scape între munții Câmpului-Lung și ai Argeșului ceea-ce avea mai scump, *crediința moștenită dela părinți*. Că domnul *Dragoș* făcù asemenea, părăsându-și Maramureșul și trecând în Moldova.

Și așa numerositatea fiilor bisericei noastre, în loc să fie, cum s'ar fi și putut în alte împrejurări, izvor de binecuvântare pentru noi, a stătut numai cauză la cele mai aspre prigoniri.

Perzând biserica pe boeri, pe unii prin trecerea la altă credință, pe alții prin eșirea din țeară, apărarea așezămintelor, a drepturilor ei, a rămas pe lângă episcopi, protopopi și popi. Ferice de aceia dintre ei, cari au luptat luptă bună până în sfârșit, pentru-că cununa cea cerească încinge fruntea lor!

În adevăr, mulți s'au luptat cu tărie deamă de eroii cei mai mari ai creștinătății. Astfel fù părintele *Sava II.* metropolitul Bălgradului din Ardeal. După zisa sfintei scripturi: *»bate-voiu pe păstoriu și să va risipă turma*, inimicii bisericei noastre, după-ce 'l-au scos din scaun, după-ce 'l-au desbrăcat de ornamente metropoliticești în public, îl aruncară în fundul temniței, de unde îl scoteau în toate Vinerile pentru-ca să-l bată în tîrg. Aceasta o făceau cu gând, ca să plece pe păstoriu și turnă la cădere dela credința răsăriteană. Dar' în deșert. Metropolitul *Sava*, ca un soldat viteaz al lui Christos, a rămas statornic până în sfârșit. Credința sa cătră biserica părinților sei a pecetluit-o cu sângele seu, a murit moartea martirilor, în *Vinful-de-jos*.

E dreaptă dorința, ca istoria acestui martir al bisericei răsăritene din Ardeal să străbată odată până la biserica cea mare, pentru-ca numele lui să se scrie în cartea mărturisitorilor.

Nemijlociții sei urmași nu s'au putut înălța până la atâta tărie de credință, ci frânți sub isbirile tot mai crescînde ale goanei, în speranța, că vor găsi adăpost și scutire airea, au părăsit credința cea veche și s'au unit cu Roma în dogme. Fapta aceasta unii o fericesc ca pe o binecuvântare, alții o plâng ca desbinare și ca izvor de nenorociri. Ori-cum va fi, destul că sbuciumătura aceasta fu mai tare simțită de biserica noastră decât de celelalte.

Astfel lipsită de fireștii apărători și sfâșiată, biserica noastră își perdù, unul după altul, toate drepturile, toate scutințele, toate așezămintele câte a avut și trebuia să le aibă dela început, ca biserica primară în aceste țeri, și din biserică doamnă ajunsă la stare de servă.

Că biserica noastră a avut metropolie în Bělgrad, cu jurisdicțiune ce trecea peste otarele Ardealului, că a fost înzestrată cu bunuri datorite de fiii sei spre susținerea vazei sale și a slujitorilor altarului, mănăstiri, tipografii, ș. c. l. și că din aceste averi nu mai are decât pomenirea lor, — aceasta astăzi e o taină istorică cunoscută de toți.

Pentru-ce episcopia și bisericile noastre sînt sărace? Pentru-ce popii nostri sînt mînați a trăi din mila credincioșilor? Pentru-ce n'avem școale și institute de creștere cum au alte popoare din această țeară? Nu cumva noi sîntem mai puțin iubitori de învătătură? Nu cumva simțămîntul de evlavie, de dănni religioase, la creștinii nostri e mai rece decât la popoarele conlocuitoare de alte confesiuni?

Ba; una din însușirile frumoase ale caracterului român este religiositatea și pietatea lui. N'avem decât să aruncăm ochii peste munți, și vom vedé țerile locuite de Români a fi acoperite de atâtea monumente ale acestei însușiri. Sărăcia bisericei noastre de aici căutând, o aflăm în goanele ce au trecut peste noi în cursul timpurilor. Cât s'a cărmuit această țeară de regii ungurești, de voevozii pămînteni, erau unite toate elementele în contra bisericei noastre. Se ne mai mirăm că au doborît-o la pămînt și 'i-au pus genunchii pe pept? Numai decînd această țeară a trecut sub sceptrul augustei case habsburgice a început să mai răsufle biserica și poporul nostru.

Deși alte întocmiri, dictate de o politică prevăzătoare, de iubirea adîncă de oameni a nemuritoriului împărat Iosif II., s'au desfîințat, îndată după moartea sa prematură decretul de toleranță a fost mai tare decât voia omenească.

Ce este acest decret de toleranță? Să ascultăm.

Rarul împărat, care se părea că trăește numai pentru fericirea popoarelor sale, pentru-ca să vadă cu ochii sei păsurile lor, pentru-ca să audă cu urechile sale durerile lor, a călătorit prin toate țerile împărăției sale celei întinse. A auzit gemetul cel înecat al bisericei și al poporului nostru din această țeară. În adîncă sa înțelepciune și iubire de oameni urmează să-'și fi zis: „Religia care învață pe om să iubească pe Dumnezeu mai pe sus de toate și pe aproapele ca însuși pe sine, să dea Chesariului cele ce sînt ale Chesariului și să se supună stăpînirii ce poartă sabie: *merită să fie sprijinită din*

partea statului, ear' nu prigoniță . De aceea a dat carte prin care orînduște, ca nici pe noi nimenea să nu ne mai supere în practisarea religiei noastre, ci să ne lase să ne închinăm lui Dumnezeu cum am apucat dela moși dela strămoși.

Acesta e decretul de toleranță!

Aceia pe cari îi doare atât de mult de mântuirea sufletelor noastre, și cari în credința lor, că noi umblăm pe cale rătăcită, sînt ncobosiți a ne abate dela calea pe care umblăm, decînd ne numim creștini: să ne dovedească, că noi nu dăm Chesariului cele ce sînt ale Chesariului, că nu ne-am vîrsat sîngele pentru tron și patrie ca ori-care, că nu iubim pe aproapele și că n'am primit în sînul nostru pe străini cu frăție creștinească, — dacă acestia ni-au răsplătit mai tîrziu frăția cu frăție, este altă întrebare, — și atunci vom admira înțelepciunea și iubirea de oameni a lor mai mult decît pe a filosofului și a filantropului împărat!

În urma acestui decret de toleranță, a acestei voințe împărătești, biserica și poporul nostru a răsufiat puțin, dar' cătușele în cari eram bătuți prin legile acestei țeri nu s'au sfărmat de tot.

Acum, ce e drept, puteam să ne închinăm lui Dumnezeu după legea noastră, nesupărați, puteam să zidim biserici cu clopote și toace, prin sate și suburbii. neîmpedecați, — nu însă și prin lăuntrul cetăților și orașelor. Școalele împărătești se deschiseră copiilor nostri, nu însă și cele ale tuturor confesiunilor din țeară. Junii nostri, trecuți prin școale, erau primiți în dirigătoriile împărătești, nu însă și în cele publice ale țerii. Condițiunea sine qua non, sub care se primeau în acestea era, ca aspiranții nostri să se lapede de credința părintească, ce se poreclea *suferită*, și să treacă la vre-una din cele patru privilegiate.

Scăparea mai deplină a bisericii și a poporului nostru a păstrat-o Dumnezeu pentru alți timpi.

Dacă mai nainte numai cu vre-o zece ani, pe atunci adecă pe cînd un popor sumet cugeta întru inima sa ca să aducă înapoi peste această țeară și peste noi și biserica noastră toiagul seu cel de fer, pe atunci adecă, pe cînd pericolul de a se scoate, nu numai de prin școalele populare, ci chiar și de prin biserici și de prin cărțile bisericesti limba în care dela maicele noastre învățăm a ne închina lui Dumnezeu și a ne supune împăratului, spre a vîri jargonul lor, era la prag, s'ar fi sculat neștine din mijlocul nostru și ne-ar fi zis: „Ean' ascultați, voi, mult cereașilor români răsăriteni! Ce vă impu-

ținați cu inima? Să știți că în anul mânt. 1856 voi o să aveți la locul cel mai frumos din tot Brașovul un gimnasiu, în care nu numai religia voastră, pe care o iubiți atât de mult, ci și științele să vor învăța în limba voastră ce nu o iubiți mai puțin!“ Ce 'i-am fi răspuns noi oare acestui optimist?

Clătinând cu capetele noastre 'i-am fi răspuns: „Da, o credem, bunul meu, când Tîmpa se va muta în Groavăn!“ Atât de grea, ba cu neputință ni-s'ar fi părut înființarea unei idei atât de îndrăsneată în atari circumstări!

Tîmpa, fraților, nu s'a mutat, ea stă unde a stat de când a pus-o Dumnezeu. Românul creștin însă, când trece prin Groavăn și privește la marea zidire, în care e înființat gimnasiul de legea sa, mărește pe Dumnezeul părinților sei, convins, că cel-ce are credință cât e grăuntele de muștar, poate muta munții.

Să vă spun acum în ce chip grăuntele de muștar a crescut arbore mare? În ce chip cuvîntul, conceput într'un ceas bun, s'a intrupat în acest gimnasiu? Vă voi spune pe scurt.

Era anul 1844, când câțiva bătrâni venerabili din ambele reprezentanții, cu protopopul locului în frunte, înțelepții prin cercare, îngrijiți, ear' nu deserați de viitorul bisericeii și al poporului nostru, se aflau strînși în casa de adunare dela sfântul Nicolae.

— „Biserica și poporul nostru au suferit multe în cursul timpilor, — zis-a unul dintr'înșii, — e minune că mai sîntem. Această minune sîntem datori numai tăriei de fer cu care ne-am ținut de credința părintească. Trăim, — mai zise el, — în timpuri grele. Să ridică asupra noastră o furtună mai amenințătoare decît totdeauna. Dar' trecutul poate și trebuie să ne servească de îndreptar în viitor. Dacă e adevărat, că limba e isvorul vieții unui popor, apoi legea noastră, cărțile bisericeii noastre, sînt scrise toate în limba noastră, cultul dumnezeesc întreg se ține în limba poporului nostru, încât turma înțelege glasul păstorului.

Așa noi cerînd dela Tatăl nostru care e în ceruri pânea de toate zilele, nu venim în ispită să cerem *piatră*. Un dar neprețuit acesta în biserica noastră, pe care nu-'l mai are nici una din semințiile cari se închină ca noi. Deci ținîndu-ne tare de biserica noastră și apărîndu-o, ne ținem și apărăm totodată și limba noastră. Trebuințele bisericeii și ale poporului nostru sînt leghion, încât nu știi de unde să începi. Ci se începem de unde au început toate confesiunile, — *dela școală*. Din câte confesiuni sînt în această țeară, numai noi,

Românii ortodoxi răsăriteni, n'avem nici o unică școală mai înaltă decât cele populare. Avem de felul acesta în Brașov, una la capelă în cetate, alta aici la sfântul Nicolae, ci puterile desbinate nici-odată nu pot efectui cât cele împreunate. Reprezentanțiile acestor două biserici sê-și împreune deci mijloacele și sê întemeem aici în Brașov o școală mai înaltă, *un gimnasiu*, unde, pe lângă alte învățături propuse în limba în care e scrisă religia, copiii nostri sê crească întărindu-se în credința moștenită dela părinți, ceea-ce sê le fie ânger apărător în tot cursul vieții lor⁴. —

Urmarea nemijlocită a acestui sfat cu căldură îmbrățișat de toți fû, că curênd s'a cumpărat un loc, pe sub mână, adevărat, că așa cerea înțelepciunea, însê cu scop hotărît de a se clădi pe el școale.

Furtuna ce amenința existența bisericeii și a poporului nostru s'a spart în 1848—49, dar' a trecut peste capetele noastre fără a ne clăti în credință. »*Sê stăm!*« am zis. Și întreg poporul nostru, cu inteligența, cu popii, cu protopopii, cu capul seu bisericesc în frunte, am stat lângă cauza cea legitimă și dreaptă a împăratului și împăratul a triumfat. *Ângeri cei răsvrățiți, cari întru mândria lor cugetau sê-și înalțe scaunele mai presus de al celui puternic, cu smerirea celorlalte cete, surpatu-s'au și au căzut cu sunet*«.

Îndată după înseninarea Incurilor, la 26 Septemvrie 1850, împreunatele reprezentanții așternură la ces. reg. ministeriu de culte și instrucție o petițiune, în care cer sê li-se dee voe spre a deschide în Brașov un gimnasiu cu 4 clase și 6 profesori, întru toate întocmit după normele cuprinse în proiectul ministeriului despre organizarea gimnasiilor din Austria, legându-se că vor plăti pe profesori în curs de *zece ani*. Dar' până a veni rezoluțiunea, onor. eforie, în nimerita sa prevedere, pe de o parte sê grăbi a deschide la 1850/1 prima clasă gimnasială, la 1851/2 a doua clasă gimnasială, la 1852/3 a treia clasă gimnasială, cu câte un profesor, și fiind acum școlari pentru tuspătru clasele, pe la finea acestui an mai denumi încă doi, și așa îi fu cu puțință, ca la cererea mai înaltă sê poată, prin hârtia sa din 20 Iulie 1853, recomanda la ces. reg. ministeriu de culte și instrucțiune pe cinci profesori, și sê-i aștearnă planul de prelegere, întocmit după sistema de specialități, -- ear' pe de alta, pentru-ca sê scape școala de plătirea chiriei și de strămutări supărăcioase, a se apuca de clădirea școalelor.

În 17 Septemvrie 1852, în ziua de *Sfânta Sofie*, Escelența Sa episcopul nostru *Andrieu baron de Șaguna*, cum știți, puse peatra

de temelie, cu solemnitate mare. Această zi e hotărîită să fie în veci zi de sîrbătoare a gimnasiului, cînd prin ținerea de sfîntă liturgie și de cuvîntări se se pomenească numele întemeetorilor și ai binefăcătorilor gimnasiului, precum și al împăratului în zilele căruia s'a înființat.

În 11 Septemvrie 1853 Escelența Sa episcopul aduce în persoană decretul datat din 27 August nrul 6733/786—1853 al ces. reg. minister de culte și instrucțiune, prin care înalt același vestește on. eforii, că dă voe a se deschide formal gimnasiu mic român răsăritean în Brașov, că întărește pe cei cinci indivizi recomandați, pe unul în calitate de director și pe ceialalți în calitate de profesori, și în sfîrșit promite gimnasiului și dreptul de publicitate, după-ce se va denumi și al 6-lea profesor, neapărat trebuincios.

În 10 Ianuarie 1854 onor. eforie așternu spre întărire la ces. reg. minister de culte și instrucțiune și pe acest profesor. Într'aceea clădirea școalelor înainta mereu, încât la 1854 Septemvrie 1 se putură înloca în catul de jos, nu numai 4 clase gimnasiale, ci și cele 3 normale.

Direcția gimnasială stăruî a se cumpăra mijloacele de învățatură, cerute de organismul de acum al învățăturilor gimnasiale. Profesorii gimnasiului încă făcură cât le-a stat în putință spre a răspunde la așteptarea mai înaltă și cea comună. În cursul anului școl. 1854/5 gimnasiul nostru avu fericirea să fie cercetat mai întăiu, la 30 Iunie, chiar sub cursul esamenelor, de cătră dl baron de *Lebzelter*, președintele guvernial, însoțit de dl consilier de *Grüner*, prefectul districtului Brașov, apoi la 27 August de cătră dl de *Schuller*, atunci secretar de locotenență, ear' acuma consilier de școale, *ex offio*, și pe la 10 Decemvrie de cătră însuși Escelența Sa episcopul și inspectorul general al școalelor noastre. Aceste persoane mari s'au arătat mulțumite de starea în care au aflat gimnasiul d-voastre.

Afară de publicitate nimica nu mai lipsea gimnasiului.

Vedeți d-voastră acum în ce chip a crescut grăuntele de muștar arbore, în ce chip un cuget bun, deocamdată părut cu neputință, întreprins în unire cu credința, s'a adus la împlinire!

Aceasta să ne fie de învățatură. Mai puțin de 6 ani au fost de ajuns pentru Românii din Brașov, ca ei să întemeeze o școală, care cu loc, cu clădire, cu plățirea profesorilor, să taie până acuma peste o sută mii florini. Numai temerea, că vă voiu călca de-aproape smerenia, că vă voiu osteni răbdarea și nu-'mi va ajunge timpul spre

a vă descoperi adevăratul prilej ce m'a scos în mijlocul d-voastre, mă ține de nu numesc unul câte unul pe întemeetorii și pe toți binefăcătorii cari au contribuit, cu dani, cu sfatul, cu lucrul la înființarea gimnasiului.

Așa e, cunosc smerenia cea creștinească a creștinilor noștri, cari *nu vor să știe stânga lor de ce dă dreapta lor*. Cu toate acestea, lumina nu se cade să stee sub obroc, ci în sfeșnic, ca să lumineze la toți. Faptele întemeetoriilor acestui gimnasiu nu trebuie să stee ascunse în protocolul de dani al școlii. Faptele acestea fac onoare bisericii și poporului nostru, ele trebuie să lumineze departe, trebuie să se vestească în tot locul, ca să fie icoană de urmare la creștinii noștri, pentru-ca să se mărească Dumnezeuul părinților noștri.

Deci, pe lângă aceea, că numele întemeetoriilor și ai binefăcătorilor gimnasiului stă scris în carte poleită de dani, pe lângă aceea, că portretele lor, în lipsa acestora numele lor, cu slove de aur vor împodobi sala gimnasiului, — daniile lor se vor publica anume și cu cifre într'o cărtică curând tipărită, căreia 'i-se va da lățirea cea mai estinsă ce se poate. Până atunci vă zic numai, că Românii noștri brașoveni, cu înființarea acestui gimnasiu au căpătat drept la recunoștința bisericii și a poporului nostru întreg.

Fraților! Cred că nu e nimeni între d-voastră, care în viață se nu fi făcut vre-o faptă bună. Așa e, că atunci d-voastră ați simțit în inimile d-voastră o mângăere, o bucurie, o fericire ce nu se poate descrie, ci numai simți? Această bucurie sângeroasă a faptei bune trebuie să o simtă astăzi și întemeetorii gimnasiului. Ci pentru-ca bucuria lor să fie deplină, eată viu să le vestesc veste bună, să le spun, că și cea din urmă dorință ce o mai aveau spre a-'și vedea ostenele încununute cu succes, încă li-s'a împlinit. Vreau să zic, că în urma bunelor informațiuni ce vor fi mers la locurile mai înalte despre starea gimnasiului acestuia, ces. reg. ministeriu de culte și instrucțiune conform promisiunii făcute în decretul seu de deschidere a gimnasiului, prin decret datat din 28 Ianuarie nrul 852 a. c. *dă gimnasiului nostru dreptul de publicitate*, dreptul, ca atestatele ce le primesc școlarii cari umblă la carte în acest gimnasiu *să aibă valoare de stat*, să aibă adică aceeași putere, tărie, trecere, ce o au și atestatele gimnasiilor de stat sau împărătești.

Acest câștig nu e mic, cum poate să se pară nepricepuților. Cu aceasta înaltul guvern împărătesc pune gimnasiul nostru într'o categorie, într'un rang cu gimnasiile de stat, și cu ale celorlalte

confesiuni. Ba ce e mai de însemnat, prin căpătarea acestui drept și prin achiziția de curând, ca lângă ces. reg. guvern al țerii să aibă și școalele noastre, cum au celelalte confesiuni, un consilier școlastic de legea răsăriteană, biserica noastră ipso facto să scoate din starea ei de suferită și să ridice la treaptă egală cu celelalte confesiuni din această țeară de coroană. Fiii ei întră în toate drepturile de sudiți, de cetățeni austriaci, ca ori-care alt fiu al acestei patrii mari.

Cătră acestea, cuvântul împărătesc rostit în patenta din 31 Dec. 1851, anume, că: „Noi declarăm pe față, că voea noastră este să susținem și să apărăm dreptul fiecărei biserici și societăți religioase, recunoscută de legi (austriace), de a-și practica în adunări publice religiunea sa, de a-și administra singură de sine-și trebile sale, de a stăpâni și de a se folosi de așezămintele, de fundațiile, fondurile sale, menite pentru scopuri bisericesti, școlastice și filantropice“, — s'a prefăcut acum pentru noi în adevăr. În țeara împăratului de astăzi nu mai sânt două feluri de pravile, una pentru mari și bogăți, și alta pentru mici și săraci; una pentru scutiți și alta pentru suferiți; cuprinzătoare pentru unii numai drepturi și foloase, pentru alții numai datorii și sarcini, ci aceeași pravilă ce apără onoarea, averea și persoana veri-cărui sudit austriac, ne apără și pe noi. Scurt, cu aceasta cea din urmă cătușă ce ne mai ținea legată biserica și poporul — s'a sdrobotit.

Dovadă luminată, că noi sântem vrednici de această soarte este, că clerul și poporul nostru, prin stăruința eminentului seu cap bisericesc, în câțiva ani de scăpare au ajuns să aibă, afară de acest gimnasiu, în Sibiiu o casă în preț de 28 mii fl. pentru institutul pedagogic-teologic, două grădini, o tipografie cu capital însemnat, o fundație de peste 15 mii fl. din a cărei dobândă anuală se ajută astăzi 11 studenți români săraci însă buni, între cari doi sânt din Brașov, ba unul din sînul d-voastre.

La acestea se mai adăogăm faptul, că din sînul bisericii noastre sânt astăzi bărbați până în cele mai înalte direcțorii ale țerii. Apoi se stăm, se ne strămutăm puțin cu mintea până la starea în care se afla biserica și poporul nostru în timpii când această țeară se cărmuia de regii ungurești, de voevozii pământeni, când și biserica și poporul nostru erau lucruri numai suferite, și se o alăturăm la starea la care am ajuns de când sântem sub augusta casă habsburgică, și ușor ne vom încredința, că starea de astăzi a bisericii noastre și a poporului

e atât de departe de starea de odinioară, cât poate să fie îndepărtată condiția liberului din împărăția dreptății de cea a sclavului din împărăția strâmbătății.

Da, știu fraților, că unii dintre d-voastră, superați de greutatea timpului, — ceea-ce de altmintrelea își are isvorul în împrejurări din afară, ar dori întoarcerea timpilor trecuți. Ci unii ca aceia aducă-și aminte, că și fiii lui Israil, după-ce însuflatul de Dumnezeu Moise 'i-a scos din mâna lui Faraon și din robia Egiptului, ca să-și povățuească în pământul făgăduinței, în care curgea lapte și miere, la întâia greutate ce au întâmpinat în drumul lor au început să cârtească și să dorească a se întoarce la aiul Egiptului.

Ci acest chip de a se gândi e al puțin credincioșilor. Noi să mulțumim mai întâiu proniei nevăzute a lui Dumnezeu, care deși ne-a certat biserica și poporul, însă până în sfârșit nu ne-a lăsat. Să mulțumim împăraților Austriei, mai ales nemuritorului Iosif II. și cavalerescului împărat de acum, *Francisc Iosif I.*, cari au fost o pronie văzută pentru biserica și poporul nostru, acela pregătind, acesta săvârșind scăparea noastră de sub jugul legilor vechi ale acestei țări. Să mulțumim Escelenței Sale preasfințitului nostru episcop, care cu braț tare apără interesele bisericei noastre. Să mulțumim în fine binefăcătorilor cari ne-au făcut școale, pentru copii, nepoți și strănepoți. Să dăm lui Dumnezeu cele-ce sînt ale lui Dumnezeu și Chesariului ale Chesariului. Să ținem și în viitor, cum am ținut în trecut, tare la biserica părinților nostri, căci atunci ne vom păstra și limba și vii vom fi. Așa să fie!“ —

*

Răsboiul oriental, care se deslănțuise în anii premergători și-și alesese de arenă și pământul celor două principate române, *Moldova* și *Muntenia*, a aflat încheere în anul acesta prin tratatul de pace legat la *Paris*. Îmbucurătorul eveniment a fost primit pretutindenea în Europa ca începutul unei ere de pace solidă și durabilă, dat fiind, că cele mai puternice state europene 'și-au dat consentimentul la aceasta. Reprezentanții marilor puteri europene, întruniți la *Paris*, au scris tratatul de pace în *18/30 Martie 1856*, după niște debateri amănunțite, cari au durat mai multe zile. Reprezentate erau la acest congres următoarele mari puteri europene: *Francia, Austria, Anglia, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia*.

După subscrierea tratatului de pace, 101 salve de tunuri, ediție separată a monitorului oficial, și numeroase afișe lipite la toate colțurile

de strade au anunțat publicului din Paris înveselitorul eveniment, care imediat a fost telegrafat în toate țările interesate.

Ajungând vestea și la noi în țeară, locotenența, în urma avisului primit dela monarhul, a dat ordin, ca din acest incident să se facă rugăciuni de mulțumire în toate bisericile din monarchie, fiind-că și monarchia noastră era interesată în mod *activ* la luptele din Orient. Episcopul *Saguna*, primind ordinul, a stabilit ca zi de generală sărbare ziua de *6 Maiu v.*, adică Dumineca slăbănogului, și a arătat clerului și poporului importanța evenimentului într'un circular călduros, în care a scos la iveală meritele împăratului nostru întru legarea mult doritei păci, de ale cărei roade se vor bucura acum toți cetățenii. Circularul dat era următorul:

„Când vă vestesc vouă după preainalta poruncă împărătească că pacea s'a încheiat, atunci totodată aflu de lipsă să vă spun:

1. Că înălțatul nostru împărat *Francisc Iosif* a fost dela începutul escatului războiu între împărații străini totdeauna și necurmat pentru împăcarea pricinei și pentru îndepărtarea războiului, și eată, înălțatul nostru împărat a biruit cu înțelepciunea sa, căci a mijlocit împăcarea celor învrăjbiți.

Ce gândiți, iubiților, ce urmează din stăruințele împăratului nostru în treaba războiului celui străin? Într'adevăr, nu urmează alta decât aceea, că stăruința *M. Sale* a fost dreaptă, și așa a adus după sine pace, căci zice prorocul *Isaia*, cap 32, st. 17, că „lucrarea dreptății este pace și roada ei este odihnă și siguranță în veac“.

2. Ați auzit ce zice prorocul cel mare *Isaia*, că: „fapta dreptății este pace, și roada ei este odihnă și siguranță“. Cu mult mai mult vă iubesc, iubiților fii sufletești, decum aș pute tăinui de voi boldul inimei mele. Pentru aceea înalț glasul meu archipăstoresc și vă sfătuesc, ca darul acesta mare al păcii să-l întrebuițați spre mărirea lui Dumnezeu, spre bucuria și spre mângăerea preaînduratului nostru împărat, spre înflorirea patriei noastre și spre binele vostru.

Așa este, iubiților, așa să vă purtați. Însă ca aceste bunătăți ale păcii din lăuntru și ale acelei din afară să le puteți gusta, de lipsă este o purtare cu frica lui Dumnezeu, cu împlinirea poruncilor bisericesti și cetățene, și o purtare pentru agoniseală și cruțare. Știu eu, că voi sânteți muncitori, dar' totuși trebuie să vă aduc aminte strădania și cruțarea, căci mulți sînt dintre voi, cari muncesc, dar' rău muncesc, și alții sînt cari muncesc, dar' nu caută rodul muncii lor și îl cheltuesc și îl prăpădesc fără socoteală spre paguba lor și a casnicilor lor.

Deci, ca să ne folosim de toate bunătățile stării noastre în care astăzi ne aflăm din mila lui Dumnezeu și din părinteasca îngrijire a înălțatului nostru împărat, vă dau acest sfat archipăstoresc, ca să fiți muncitori și cruțători. Aceia, cari dintre voi sunt gazde mai avute, să-și dea fiii la învățătură, la neguțători, la meșteșuguri, dar' în de obște să dea tot insul copiii sei la școală spre creștere și învățătură. Știți, că precum v'am spus mai de multe-ori, școalele și meșteșugurile acum le putem învăța, oăci prin mila înălțatului nostru împărat ni s'a deschis calea către ele. Folosiți-vă deci de această milă împărătească! Să-'mi credeți, iubiților, că bine veți face dacă mă veți asculta, pentru-că dacă voi nu vă veți strădui a vă folosi de bunătățile pe cari vi-le dă mila și îngrijirea împărătească, atunci voi veți fi vina sărăciei și a neajunsurilor voastre.

Pentru-ca să puteți pricepe aceasta a mea scurtă învățătură, cercetați biserica și slujba dumnezeiască și rînduiți, ca cuvântările mele, pe cari le-am întocmit și tipărit în anul trecut pentru voi, să vi-se cetească în toate duminicile și sârbătorile, și am nădejde în Dumnezeu, că toți aceia să vor zidi de ele, cari să vor purta după sfatul archipăstoriului lor, și că numai acești creștini buni vor gusta bunătățile învățaturii creștinești și cele ale păcii, pe cari ni le-a mijlocit preainălțatul nostru împărat, pe înalt carele să-'l țină Dumnezeu spre mulți ani, amin! —

Altă întemplantare mai însemnată nu s'a ivit în anul acesta.

1857.

O însemnată întorsătură a dat lucrurilor politice în Ungaria visita pe care a făcut-o împăratul *Francisc Iosif I.* capitalei ungare, pentru-că splendida primire ce 'i-s'a făcut din partea Maghiarilor a dat ansă domnitorului să tragă vëlul peste toate greșelele și crimele din trecut, și să decreteze *amnestie generală* pentru toți întemnițații și urmăriții politici din monarchie.

Primirea făcută părechei domnitoare la Budapesta a fost într'a-devăr măreață. S'au făcut din vreme mari pregătiri și s'au adus mari jertfe, pentru-ca prin semne vëzute să-'și manifesteze națiunea maghiară sentimentele de iubire față de casa domnitoare, pe care numai cu opt ani mai înainte o *detronase*.

Porți de triumf erau ridicate pretutindenea, piramide înalte zurgăvite decorau stradele, împreună cu statuetele diferite și cu steagurile cele multe cari fâlăiau în aer.

În 4 Maiu 1857 dimineața, la orele 6, câteva salve de tunuri anunțau locuitorilor capitalei maghiare, că domnitorul a intrat în țeară. La orele 8 două corăbii au plecat din portul Pestei pentru a duce spre întimpinarea plăcuților oaspeți deputația comitatului *Pest-Pilis* și un număr mare de magnați, nobili și cetățeni maghiari, acompaniați de mai multe muzici naționale. Ear' la 4 ore d. a. alte salve de tunuri au dat de știre capitalei, că M. M. Lor s'ă află în apropierea capitalei. Lume multă era adunată pe malurile Dunării și pe stradele pe cari aveau să treacă suveranii pentru a ajunge la palat.

Corabia care aducea pe M. M. Lor s'a oprit în portul de cătră Pesta, în fața redutei. M. M. L. L. au fost întimpinate la mal din partea arhiducelui *Albrecht*, guvernatorul Ungariei, din partea arhiducilor *Wilhelm*, *Leopold* și *Ernest*, apoi a dignitarilor curții împărătești, a primatului Ungariei, și din partea mulțimei care îi aclama cu frenesie. M. M. Lor au fost conduse în pavilionul frumos decorat de pe malul Dunării, unde primariul capitalei a rostit cuvinte de binevenire la adresa iubiților oaspeți. A răspuns împăratul, emoționat, mulțumind pentru frumoasa primire și asigurând pe toți cetățenii capitalei despre bunăvoința sa.

Împăratul purta haine de mareșal campestru, ear' împărăteasa *costum național maghiar*, bogat împodobit, și avea diademă scumpă pe cap. Cortegiul s'a pus în mișcare, tot în trăsuri cu câte patru și șase cai. Împăratul a mers călare, ear' împărăteasa în trăsură deschisă, trasă de opt cai albi. Toți magnații erau îmbrăcați în costume bogate naționale, asemenea și soțiile lor.

În Buda M. M. Lor au fost binevențați de nou din partea magistratului de acolo, ear' M. Sa împăratul a răspuns și aci pe scurt, că se simte fericit că îi s'a făcut o primire atât de frumoasă.

Ajungând toate trásurile la palatul regal din Buda, M. M. Lor s'au retras pe un moment în departamentele lor, ear' dignitarii țării s'au adunat în șala de recepțiune. Peste jumătate de oră s'au prezentat și M. M. Lor în sală, unde primatele Ungariei a salutat pe iubiții Suverani în numele țării. A urmat o mică slujbă dumnezeiască în capela curții, la care au luat parte și Suveranii, și entuziasmul a făcut apoi loc liniștei de care Suveranii aveau mare trebuință pentru a s'ă restaura de strapațele călătoriei obositoare.

În ziua următoare, 5 Maiu, s'a ținut recepțiune la curte. Ântâiu s'a prezentat nobilimea maghiară, apoi generalitatea și corpul ofițeresc,

în urmă prelații bisericești și celelalte dicasterii. Toate delegațiunile au fost prezentate M. Sale prin archiducele *Albrecht*, ear' împărătesei prin contele *Zichy*, camerar imperial.

Împărăteasa a ținut cerc în fința de față a peste 70 de dame maghiare din aristocrația înaltă. La 5 ore a urmat prânzul de curte la care au fost invitate notabilitățile maghiare.

În cealaltă zi, 6 Maiu, a fost mare revistă militară, ear' seara reprezentațiune de gală în teatrul național, unde s'a dat opera »*Elisabeta*. Impăratul s'a prezentat în uniformă de husar, ear' împărăteasa în *costumul național maghiar*.

Încântat de entuziasmul manifestat din partea Maghiarilor în cursul tuturor zilelor petrecute în Budapesta, monarhul s'a văzut îndemnat a da în 8 Maiu un rescript împărătesc, care avea să deschidă încuetoarele temnițelor tuturor acelor Maghiari, cari în urma tristelor evenimente din trecut zăceau aruncați în ele, și avea să deschidă granițele și pe seama acelora cari pribegeau prin străinătate.

Rescriptul, adresat ministrului de justiție, baron *Krauss*, era de următorul cuprins:

„Iubite baron de *Krauss*! Pentru a arunca vëlul uitării asupra rătăcirilor unui trecut trist, și cu deosebire asupra intrigilor și machinațiunilor secrete, cari dela anul 1848 încoace s'au arătat în deosebitele părți ale împărăției mele în potriua ordinii statului, *iert, din grație*, tuturor acelor supuși ai mei din statul civil, cari s'au țin de celelalte țeri ale împărăției mele și nu de regatul lombardo-venețian, și cari pentru crima de lesă Maiestate, de rescoală, revoltă (§§-ii 58 până la 61 și 68 până la 75 ai codului penal), sânt osândiți și s'au aflat în lăuntruțl țerii încă în prinsoare, — mai departea pedeapsă privitoare la crimele acestea.

Totodată ordonez, ca pentru crime de acestea, cari s'au săvârșit înainte de ziua de astăzi, dacă cei învinuiți nu au scăpat prin fugă de cercetarea judecătoriei criminale, și nici acum nu s'au aflat fugiți, — să înceteze toate prigonirile judecătoriei criminale, în sfârșit, ca să înceteze toate investigațiunile începute pentru vre-una din aceste crime.

Acest act de grație se se estindă și asupra acelor indivizi din pomenita categorie, la cari pe lângă una din numitele crime s'au mai adaogă încă una sau mai multe din următoarele crime sau transgresiuni, precum: a vătămării persoanei Maiestății; a vătămării membrilor din casa împărătească; a turburării ordinii publice (§§-ii 63—66) și transgresiunea revoltei, însemnată în §-ul 300 al codului penal, sau

ajutorul dat pentru săvârșirea uneia dintre pomenitele fapte criminale (§§-ii 212—215; 217—219 și 307).

În urma acestora, toate preînsemnatele persoane, dacă s'au aflat în prinoare, sau în urma osândirii, sau în urma investigației, *s'au eliberate fără amânare.*

În privința acelor persoane însă, cari pe lângă cele pomenite au mai săvârșit încă și alte fapte criminale, au să urmeze ușurări de pedeapsă corăspunzătoare, în privința cărora vei primi dela mine îndrumările de lipsă.

D-ța ai de a face dispozițiile necesare, ca acest act de grație să se publice fără amânare tuturor celor împărțeșiți, și să se pună în lucrare. *Buda*, în 8 Maiu 1857. *Francisc Iosif* m. p.⁴

Ocasiunea aceasta binevenită au folosit-o Maghiarii și pentru punerea la cale de acte politice. Astfel au prezentat monarhului mai multe petițiuni în cari cereau drepturi naționale pe seama »națiunii» maghiare. Dintre toate petițiunile acestea, pe cari le-a inspirat, cum se vede, unul și același conducător al Maghiarilor de pe vremile acelea, de mai mare importanță era a nobilimii maghiare, în care se ziceau următoarele:

— „Subsemnații își exprimă convingerea, că viitorul Ungariei e legat de casa habsburgică și dela ea își așteaptă fericirea. Dar' și siguranța cea mai bună pentru casa împărătească, precum învața istoria, să aflată în loialitatea și eroismul nației ungurești. Dacă este ca pe viitor, cerând lipsa, nația să facă aceleași servicii pe cari le-a făcut odinioară, atunci trebuie să *'i-se dee drepturi mai mari decum sânt acelea de astăzi.* Ea trebuie să primească *ca națiune*, mai mare valoare⁴.

Petițiunea aceasta a fost subscrisă de principele *Batthyányi*, de numeroși arhiepiscopi și episcopi, și peste 200 de magnați.

O altă petițiune a fost înaintată monarhului din partea primatului. În ea se cerea introducerea limbii maghiare, ca limbă de propunere, la universitatea din Pesta.

De mare însemnătate e și al doilea rescript împărătesc, dat din Buda, la 23 Maiu, și adresat guvernatorului Ungariei, arhiducelui *Albrecht*, cu privire la averile confiscate dela rebelii din anul 1848. Era de următorul cuprins:

— „Iubite unchiule, arhiduce *Albrecht!* În legătură cu iertarea dată prin ordinațiunea mea din 12 Iulie 1856 mai multor persoane în privința confiscării de avere, în urma răsculărilor din Ungaria și

Ardeal din 1848 și 1849, am aflat de bine a hotărî după-cum urmează :

1. Averea confiscată în înțelesul legilor de războiu și aflătoare acum în stăpânirea statului, *din grație* se va da îndărăt în starea în care se va afla pe vremea predării, precum și roadele și rentele de pe aceea neprimite până atunci, în urmă despăgubirea asigurată celorlalți posesori de pământ pentru urbarialitățile slobozite, cu aceea, ca se se plătească rentele cari se cuvin după patenta slobozită în privința aceasta după capitalul de despăgubire, începând din ziua acestei ordinațiuni, în o estindere mai mare a ordinațiunii mele din 12 Iulie 1856, — următoarelor persoane :

a) Tuturor acelor indivizi, cari, în urma răsculării sus pomenite pentru tradarea de Maiestate și alte crime, nepomenite în scrisoarea mea din 8 Maiu 1857, după legile marțiale au fost osândiți și se află în lăuntruul monarhiei în prinsoare. Tuturor indivizilor militari, aflători earăși în prinsoare în lăuntruul statului, precum și

b) Tuturor acelora, cari nu mai sînt în prinsoare și se află în monarhie, căroră însă nu li-s'a iertat confiscarea averii. De altmîntrelea e voința mea, ca veniturile după bunurile confiscate, întrate până acum în erariul statului, se se întrebuițeze spre binele țerii și al locuitorilor.

2. Hotărîesc, ca persoanelor de categoria aceasta, căroră în timpul revoluției li-s'au dat înainte bani din casa statului și despre banii primiți și-au dat socotelile numai în parte sau după împrejurări nici-decum, încă se li-se ierte darea socotelilor. El dar' de a se mijloci, de-oparte ca sumele anticipate se se înmanueze, de altă parte se se facă dispoziție, ca averea a cărei confiscare s'a iertat și pentru a cărei estradare anticipațiile nesocotite nu mai formează nici o pedecă, se se dee îndărăt, competenților.

3. Grația aceasta se estinde și asupra maselor cari se află sub pertractare judecătorească de *conkurs*, în privința căroră apărarea prin procuraturile finanțiale are să înceteze.

Restituirea aceasta din grație a acelor *mase concursuale* are să urmeze fără nici o dare de socoteală pentru timpul acela dela primire din partea dirigătorilor administrative, precum și fără nici o garanție din partea statului și pe lângă susținerea datorințelor primite din partea administrației publice, în privința maselor acestora, sub timpul posesiei lor. Pentru-ca de o parte, posesorii astorfel de pretensiuni cari nu s'au lichidat pe cale administrativă, ci s'au îndreptat pe

calea legii, să fie scutiți de nouă spese procesuale, și de altă parte, că hotărârile aduse în privința aceasta să nu se pericliteze și să nu se subtragă dela cursul prescriș al instanțelor, hotărăesc, ca procesele acelea, cu astfel de pretensii pentru masele confiscate ear' acuma iertate, cari s'au și început, în urma ordinațiunii mele din 20 Martie 1851 și 23 Martie 1853, la supremele tribunale de țeară din Pesta și Sibiu, să se continue mai departe dacă partidele nu se învoesc ca procesul lor să se iee la direcțoriile ordinare.

4. În privința persoanelor osândite după legile de războiu, cari încă se află afară din monarhie, comisarii și consulatele mele au primit instrucție *de a primi suplici dela acelea, în privința reîn-torcerei*, precum și în privința grațierii și iertării de confiscare a averilor lor.

Dreptul de a hotări în privința suplicelor acestora mi-'l reservez mie, încât adecă hotărârile din actul acesta de grație să vor pute estinde și asupra suplicanților acelora

Ministrii mei de interne, de finanțe și de justiție încă primesc însărcinarea de a face cele de lipsă amăsurat ordinațiunii acesteia. *Buda*, în 23 Maiu 1857. *Francisc Iosif* m. p.⁴

*

În anul acesta, 1857, a fost descoperită din partea avocatului român din Pesta, *Emanuil Gozșdu*, fundațiunea fericitului *Atanasie Bala*, înființată înainte de aceea cu vre-o 40 de ani, în scopul ca o parte din ea să fie întrebuințată pentru ajutorarea *Românilor greco-răsăriteni*.

Fundațiunea există și astăzi, deși redusă la o sumă cam de vre-o 26 mii de coroane, și e administrată din partea consistorului diecesan gr.-ort. român din Arad, ear' istoricul nașterii și descoperirii acestei fundațiuni 'l-a făcut *Partenie Cosma*, pe atunci jurist în Pesta, în numărul din 9 Octomvrie 1857 al *Telegrafului Român*. după-cum urmează:

„Domnul *Emanuil Gozșdu*, aducându-'și aminte că la colegiul reformat din Dobrițin se aflase o fundațiune înființată prin răposatul *At. Bala*, provacă pe dl *Iacob Sárváry* profesor acolo să-'l încunoștiințeze despre starea fundației lui *At. Bala*, și că mai au parte Români din ea?

Dl *Sárváry* la asta răspunde dlui *E. Gozșdu* prin o epistolă în care zice, că dela 1846 nici un Român nu s'a mai arătat pentru stipendiu, trimițând deodată și un extract din testamentul fundatorului

At. Bala, cu o notă a executorului testamental, — ambele în limba nemțescă scrise, — care pe românește sună așa:

„Estract din testamentul răposatului *At. Bala*, făcut în Pesta, în 1 Decemvrie 1814.

Eu testez și rîduiesc precum urmează: După moartea mea sumele de bani din acele două procese dobândite, și anume în contra lui *Naum Dadani* și *Naum Moșea*, și respective în contra dlui baron *Mihail Horváth*, nepoții și asociații sei, — după detragerea speselor judiciare și după detragerea remunerațiilor de 10 procente, promise domnilor advocați apărători, Carol de *Keresztes* și Francisc de *Moravtinsky*, pentru ostăneala lor, să vor depune pe ipotece asigurate, pe interese anuale, sau din acele bunuri să va cumpăra un bun ce va da venituri.

Aceste interese anuale să vor folosi așa, că se vor împărți în patru părți, din cari o parte capătă colegiul reformat din Dobrițin, o parte colegiul reformat din Sárospatak, a treia parte gimnasiul evangelic din Pojon, — — — — —

Ambe colegii reformate și gimnasiul evangelic, pe rudeniile mele sau *coreligionarii mei*, cari vin acolo să studieze, din amicitie cătră mine au nu numai să-și primească bucuros și să-și ajute, dacă au lipsă, ci pe aceia să-și îndrepte și să-și susțină, ca să-și poată ajunge scopul. În aceste colegii, precum și în gimnasiu, profesorul care propune limba greacă capătă un adaos de 100 fl. pe an din procentele anuale“.

Aceasta e traducerea din cuvânt în cuvânt a estractului trimis de dl *Sárváry*, din care se vede, cumcă testatorul își împarte venitele în patru părți, și când e la numărarea părților dl *Sárváry* ne arată numai trei, suplinind a patra parte cu o comă și câteva pauze. Acest defect în testamentul original nici-decum nu-’l putem cerca, ci numai în peana dlui *Sárváry*. Cumcă din ce îndemn a făcut d-lui aceasta, nu să știe. Destul că dl *E. Gozdu*, nefiind îndestulit cu în ăst-mod arătata stare a lucrului, a pășit mai departe în cercarea lui, și a devenit la acea cunoștință, cumcă a patra parte s’ar afla depusă aci în Pesta, la »*Deputatio scholarum gr. r. n. u. nationalis*«.

Să vedem acum nota executorului testamental.

Ea sună așa:

Escelența Sa dl *Emeric Péchy*, executorul acestui testament, în capătul raportului seu dat despre esecutarea testamentului scrie următoarele:

Între scrisorile răposatului (*Atanasiu Bala*), ce erau adaogate cătră testament, s'a aflat sub titula aceasta: *Spre încunoștiințarea epitropilor, amicilor și binevoitorilor mei* și nota aceasta:

„Eu numai școalelor protestantice ascriu aceea ce am ajuns. Neputând simțământul meu cel din lăuntru într'alt mod a-l mulțumi, ce 'mi-a rămas am poftit prin testamentul acesta a-l împărtăși cu ele. Sînt născut în anul 1744 în Macedonia; în cetatea *Moscopole*. După-ce am finit învățătura la universitățile din Germania și Olandia, am călătorit țările Anglia, Italia, Francia. Pe urmă am intrat în serviciul împărătesc rusesc și în decursul a 22 de ani am servit la mai multe ambasade. Sub resbelul turcesc am fost la secretariatul expedițiunii dela Marea-mediterană și Archipelag. Cu capătul resbelului, la congresul de pace ce s'a ținut în Moldavia și România, am avut direcțtoria secretariatului. Sănătatea mea neputând însă suferi clima cea rece a Petersburgului, am fost silit a-'mi cere demisia ce 'mi-am și câștigat-o, cu ținerea lefei întregi, până la moarte“.

Esecutorul testamental, arătând nota aceasta, își închee raportul așa:

— „N'am putut trece cu vederea a nu împărtăși aceasta cu legatarii, de oare-ce binefacerea aceea ce a făcut fericitul testator cu școalele noastre pe noi deosebi ne obligă spre ținerea aceluia în memorie recunoscătoare“. —

Până aci ținū nota.

Câtățimea fondului întreg încă până acuma chiar nu e cunoscută. Atăta însă din răspunsul președintelui deput. naț. școalei gr. n. u. de aici (Pesta), dat dlui *Gozsdu* la întrebarea, că suma aici depusă cât ar face, se știe, cumcă una din patru părți la susatinsa deputațiune depusă trece peste 100 mii floreni. Acum dacă a patra parte trece peste 100 mii floreni, întregul fond firește e mai mare de 400 mii floreni.

Câți bărbați vrednici ar fi putut crește un așa grandios capital, în decurs de 40 ani, Românilor, dacă ar fi fost în mânilor lor! Și câtă înapoiare suferim astăzi prin aceea, că a fost în mânilor străinilor, în mânilor acelorora, cari atunci s'ar bucura, când Românii în veci ar rămâne acoperiți cu vëlul întunecimii, cari atunci rid în pumni, când Românul numai cu ochii cuprinși de ceața neștiinței se uită cătră ei, cum se mândresc și cum se înalță ei, ajutorați prin sudoarea lui!

Precum dar' cunoaștem noi paguba și înapoierea cea mare ce o suferim prin aceea, că nu ne-a fost în posesiune această fundațiune până acum, de o parte, așa de altă parte trebuie să recunoaștem și

sincera și din adâncul inimii curgătoarea mulțumită cu care suntem datori aceleia, care din letargicul somn al pericuinii ne-a reînviat-o și adus la viață, ne-a dat-o în posesiune, adevăratului avocat *Emanuil Gozdu* !” —

Am ținut să ating și această chestiune, parte pentru a da ansă românilor să înșire cu unul mai mult la meritele naționale ale marelui nostru mecenat *Emanuil Gozdu*, parte pentru a da celor de astăzi o probă de stil de pe acelea vremuri.

Ce să atinge de fundatiune înșasi, ea a fost în cea mai mare parte a ei *defraudată* prin doi dintre chivernisitorii însărcinați să o manipuleze, cari, în momentul în care s’au văzut demascați, s’au *sinucis*.

1858.

Nimic vrednic de înregistrat din întâmplările anului acestuia, cu privire la viața noastră publică. Găsim însă cu privire la viața politică-națională a fraților de peste munți, și anume, legarea convențiunii la Paris, în 19 August, din partea reprezentanților puterilor mari eu opene, referitor la definitivă organizare a principatelor dunărene, Muntenia și Moldova.

Puterile cari au legat convențiunea erau următoarele: Franția, Britania, Sardinia, Austria, Prusia, Rusia și Turcia. Ear’ convențiunea e pe scurt următoarea: Muntenia și Moldova, constituite în viitor într’un singur principat, sub numirea de *Principatele-unite*, rămân sub suzeranitatea Sultanului, bucurându-se, sub garanția colectivă a puterilor înșirate, de toate privilegiile și imunitățile avute. Prin urmare, *Principatele-unite* se vor administra singure, fără intervenția Porții otomane, prin domnitorii lor și prin adunările lor electivă.

Convențiunea conține apoi dispoziții amănunțite cu privire la alegerea domnitorilor, la compunerea corpurilor legiuitoare, la aducerea, promulgarea și executarea legilor, cu un cuvânt, la tot ce în state independente trebuie să conțină înșasi constituția țării.

Convențiunea, aprobată în mod special din partea Porții otomane, a fost publicată în mod solemn, atât la *București*, cât și la *Iasi*, în fața de față a unui trimis al Sultanului. Imediat după publicare *căimăcămia* ’și-a dat demisiunea, ear’ în locul ei a fost numită câte o comisiune provisorie, cu însărcinarea să facă pașii de lipsă pentru alegerea corpurilor legiuitoare, cari vor avea să facă alegerea domnitorilor. Comisiunea provisorie din *București*, luând în mână conducerea țării, a adresat populațiunii următorul manifest :

— *Fraților compatrioți!*

Maiestatea Sa Sultanul, augustul nostru suzeran, îndeplinind art. 49 al convenției ce s'a încheiat la 19 August de cătră reprezentanții înaltelor puteri cari au iscălit tratatul Parisului, prin împărătesc *hatiserif*. constituind *căimăcămia*, în asemănare astă-dată cu instituțiunile țării, ne-a încredințat nouă cârma oblăduirii vremelnice, până la alegerea domnului.

Pătrunși dar' de importanța și serioasa misiune la care sțutem chemați, și având în vedere lupta și neîncrederea ce dela o vreme încoace bântue toate partidele, ne socotim datori deodată cu primirea acestei grele și delicate sarcini să punem în vederea obștei principurile noastre și profesia de credință ce ne va sluji de temelie la îndeplinirea datoriilor puse asupra-ne, în tot cursul guvernării noastre interinale.

Restrînși într'un cerc de neutralitate, și având în toate lucrările noastre cea mai de căpetenie preocupăție, *imparțialitatca*, ne vom sili a chema pe fiecare la împlinirea datoriilor sale cu bunăcredință și dreptate, vom priveghea a să respecta dreptul fiecăruia și a nu se îngădui fraudul și reaua credință, vom stăruî cu dinadinsul în cercul atribuțiilor noastre a stîrpi abusul și a păstra liniștea și ordinea legală.

Răspunzători înaintea puterilor ce au binevoit a ne chizășul drepturile și imunitățile, înaintea compatrioților nostri, a posterității, și chiar a conștienței noastre, nu ne vom sfi a isbi, cu toată asprimea, ori-ce duh de turburare prin mijloacele legale ce ne sînt date, a demasca intriga fără distincție de partide, și a sdrobi răul până în rădăcină cu ori-ce preț, și cu acest chip ținta noastră fiind binele obștesc, credem că vom merita aprobația și dragostea compatrioților nostri și ne vom putē felicita, că ne-am îndeplinit mandatul cu toată loialitatea ce s'ar putē cere dela noi.

Fraților compatrioți! Convenția dela 19 August, deschizend principatelor noastre surori o nouă eră de activitate, le înfățișează o ocașie favorabilă a putē dovedi Europei măsura patrioticelor sentimente de cari sîntem înzestrați.

Peste puțin chemați fiind, potrivit cu întocmirile cuprinse în anexul al 2-lea al convenției, a vă alege mandatarî ce au să alcătuească viitoarea obștească adunare și a căreia cea dintăiu lucrare va fi a alege pe Domnul țării, — de un duh de moderație și de o liberă conștientă, cu care veți ști a vă îndeplini această înaltă misie, atîrnă tot viitorul țării. Facem dar' apel la patrioticele sentimente ce

caracterizează pe Români și vă rugăm a privi cu maturitate poziția în care ne aflăm, căci cea de acum conduită a noastră va hotărî soarta patriei noastre. Este neapărat trebuință, ca în îndeplinirea tuturor actelor ce aveți să faceți, în privința alegerii mandatarilor d-voastre, să presideze abnegația și desinteresarea, liniștea cea mai strictă și moderația, căci ori-ce patimă, ori-ce egoism sau discordie, ori-ce duh de personalitate, *ne va pune pe calea perirei*, va compromite pentru totdeauna noua organizație a țării, ce suntem datori bunei voințe a înalțelor puteri.

Uniți-vă dar' într'un gând la acest mare interes obștesc și siliți-vă din toată virtutea a vă alege în obșteasca adunare mandatarî demni de misia ce le încredințați, căci de alegerea ce veți face atîrnă toată chezașuirea legilor ce ne asigurază drepturile și imunitățile noastre. Convinși că într'un asemenea moment solemn, când Europa își are ațintită băgarea de seamă asupra noastră, Românii vor ști a da dovadă de moderația și respectul cătră legi, ce-'i caracterizează, — împlinim a noastră datorie a chema totodată și cea mai cu dinadinsul băgare de seamă a tuturor funcționarilor publici, civili și militari, ca fiecare în cercul atribuțiunilor sale, avînd de temeiu linia de conduită pe care căimăcămia declară că are a merge, să se ferească de ori-ce înfrîurire sau abatere în potriiva dreptului ce are a esercia fiecare, a priveghia să se păzească liniștea și buna orînduială, a nu scăpa din vedere măsurile ce le sînt încredințate spre a se stîrpi din vreme ori-ce duh de turburare, a-și îndeplini cu credință și activitate funcțiile posturilor ce le sînt încredințate, stăruind cu dinadinsul a se stîrpi ori-ce fel de abus, căci numai cu acest chip vor pute merita lauda și mulțumirea guvernului, ear' cei abătuți vor cădă sub toată asprimea și osânda legilor.

Pe această cale deci urmînd cu toții, fraților compatrioți, suntem încredințați că vom căștiga simpatia neamurilor și cerescul împărat va îmbogăți și acum iubita noastră țeară cu ale sale binecuvîntări. »*Em. Băleanu* m. p. *Ioan Manu* m. p. *Ioan Al. Filipescu* m. p. Pentru secretarul statului: *N. Lahovari* m. p.⁴

Aceeași comisiune a adresat și miliției țării următorul manifest:
„Ostașilor! Datoria cea mai sfîntă a unei oștiri a fost totdeauna aceea de a asigura liniștea publică, apărînd instituțiunile patriei sale.

Înaltele puteri, în părinteasca lor îndurare pentru patria noastră, au vrut a-'i asigura un viitor mai senin, punînd prin convenția dela 19 August basele viitoare ei organizații.

Guvernul de astăzi, ca unul ce este chemat a ține cărna statului, în împrejurări atât de grele, ca unul ce simte toată răspunderea ce are înaintea patriei și a Europei întregi, cunoaște că devisa urmează a-’i fi nepărtinirea și dreptatea, dar’ că e dator tot într’o vreme a menține buna orânduială, în esecutarea ordinii ce rezultă din convenție, în contra ori-căruia ar cerca să o calce.

Ostașilor! Guvernul plin de încredere în virtuțile militare și patriotismul vostru nu se îndoiește, că veți ști a vă îndeplini datoriile cu cea mai exactă disciplină și cu bărbăție, ca să fiți totdeauna spriginul și cea mai mare fală a patriei voastre. *București*, 18 Octomvrie 1858. *Em. Băleanu* m. p. *Ioan Manu* m. p. *Ioan Alexandru Filipescu* m. p.⁴

Comisiunea interimală din *Moldova* asemenea a adresat populațiunii un frumos manifest, din care reproduc părțile următoare:

— „Comisiunea interimală are o îndoită misie de împlinit, a menține ordinea, legalitatea și a introduce țeara pe calea desvîlirii noii sale constituțiuni. Nepărtinirea și echitatea trebuie să presideze în toate lucrările sale!

Postul este de devotament și de o întreagă abnegare.

Subscriși, primind această grea sarcină, se adresează la înțelepciunea și iubirea de patrie a Românilor și le cer concursul lor. Fiecare este dator a se pătrunde de gravitatea momentului de față. Să atinge de tot ce are cineva mai scump pe lume, de vatra părinților sei, de viitorul copiilor, de țeara noastră!

Funcționarii de toate ramurile administrației sînt chemați a-’și împlini datoria lor.

Păzirea legilor, nepărtinirea, dreptatea, să-’i povățuească în toate lucrările.

O emulație de merit, de zel, de onestitate și de subordonație să fie devisa tuturor acelor, cari servesc patriei.

Răsplata lor va fi mare, căci în ziua în care adunarea țării va fi întrunită, comisiunea interimală depunând mandatul său și dându-’și seamă de lucrările sale, va zice înaintea aleșilor țării: Eată funcționarii cu cari am lucrat la împlinirea misiei ce ne-a fost încredințată, tot meritul este al lor, căci noi le-am arătat numai dorinți și ei au lucrat spre binele patriei.

Pe atâta însă răspunderea va fi mare pentru toți aceia, cari se vor abate din datoriile lor. Nici un fel de considerație nu va pute preschimba hotărîrea legii. Căimăcămia o va aplica pentru toți deopotrivă.

Sentinele devotate la postul lor, membrii comisiunii interimale se făgăduesc înaintea lui Dumnezeu, a țării și a Europei a-și împlini cu nestrămutare datoriile ce-i privesc.

Dela concursul dar' al luminilor, al bunelor cugetări, al compatrioților atîrnă, ca să ne așternem calea cătră mîntuire.

Soartea țării stă în înțelepciunea lor.

După art. 47 din convențiune, toate legile țării își au deplina lor lucrare până la noua reorganizare. *Iași*, 21 Octomvrie 1858. *C. Catargiu* m. p. *B. Sturdza* m. p. *A. Panu* m. p.“

Din Moldova mai avem să înregistrăm, că la 26 Octomvrie 1858 secretarul de stat *Vasile Alexandri*, cu încuviințarea căimăcămiei a restatornicit *legea presei* de sub principele *Ghica*, din 12 Maiu 1856, și prin aceasta a pus bazele renașterii jurnalisticiei române.

Propunerea făcută în privința aceasta căimăcămiei, din partea consiliului administrativ, suna astfel:

— „Domnul secretar al statului, supunînd consiliului administrativ cererile ce 'i-s'au adresat de domnul doctor *Costache Virnav* pentru publicarea unui jurnal politic, științific, literar, industrial, comercial și agricol, sub titlul de »*Tîmpul*« și de domnii *I. Codrescu* și *Vasile Alexandrescu*, de a li-se primi cauția cerută de art. 41 din legea presei, spre a pute reîncepe publicarea jurnalului »*Zimbrul*« sub numele de »*Zimbrul și Vulturul*«, a făcut totodată observația:

I. Că presa fiind organul cel mai activ pentru răspîndirea luminilor în țeară, *libertatea ei este neapărat trebuitoare*, mai cu seamă în timpul de față, când alegătorii deputaților viitoarei adunări sînt nevoiți a discuta asupra intereselor țării și a se lămuri asupra drepturilor redobândite de principate, prin actul convenției de Paris.

II. Că principatele intrînd în antica lor autonomie, din minutul promulgării convenției Moldova intră totodată în esercițiul tuturor dispozițiilor legale ce erau în vigoare sub ocârmuirea fostului domn *Grigore Ghica*. Libertatea presei ce a fost arbitrar suspendată sub căimăcămiile trecute are deci tot dreptul de a cere, ca să fie din nou proclamată în țeară.

Prin urmare, consiliul avînd în privire considerațiile espuse mai sus și cunoscînd de o sfîntă datorie pentru guvern de a încuraja organele de luminare ale nației noastre, întinzînd presei o mînă liberală, a primit în unanimitate propunerea d-sale d-lui secretar de stat, pentru care cu onoare referează onoratei căimăcămii spre încuviințare«.

Astfel s'au pus bazele în Moldova și în Muntenia unei acțiuni binechibzuite, care a dat drept rezultat evenimentele din anul următor.

1859.

Anul s'a început cu deschiderea institutului pedagogic național român din *Năsăud*, întâmplată la 2 Ianuarie.

Înființarea acestui focalar de cultură națională s'a întâmplat între următoarele împrejurări: La repețitele rugări adresate tronului din partea bărbaților devotați cauzei române de prin acele părți, monarhul s'a îndurat a încuviința, ca un venit de 2630 fl. din fondurile grănițorești ale fostului regiment mărginaș din *Năsăud* să se folosească în fiecare an pentru susținerea unui institut pedagogic românesc în *Năsăud*, în care să-și primească educația cuvenită deocamdată doisprezece tineri, ear' mai târziu, după-cum se va desvolta și largi institutul, mai mulți, până la numărul de patruzeci.

Deschiderea institutului s'a făcut cu mare solemnitate. S'a cetit întâiu doxologia în biserică, pontificând doi comisari și reprezentanți ai ordinariatului din *Gherla*, s'au cetit apoi decretul și ordinațiunile referitoare la înființarea noului institut, care imediat s'a predat corpului profesoral, pentru a-și începe activitatea. În fruntea institutului a fost pus un director, ear' pe lângă el un profesor, un catechet și un învățător de rital răsăritean pentru *tipic*.

Evenimentul cel mare pentru întreg neamul românesc a fost însă în anul acesta alegerea lui *Cuza* de domn, atât al *Moldovei*, cât și al *Munteniei*, prin ce s'a făcut începutul unirei principatelor române. Actul de mare însemnătate a decurs între următoarele împrejurări:

În *Moldova* alegerea Domnitorului s'a făcut la 5 Ianuarie v. 1859. Membrii adunării naționale erau divisați în partide. Cei mai mulți, așa numiții progresiști, erau pentru alegerea lui *C. Negri*, un bărbat cu largi vederi, desinteresat și devotat din toată inima binelui public. Avea sorți de isbândă și *Vasile Alexandri*, bardul națiunii române, dar' își trecuse voturile în favoarea lui *Negri* pe care-l stima foarte mult. Același lucru 'l-au făcut și *Teșcan* și *Lascar Rosetti*, alți doi candidați. Șansele de a fi ales le avea deci *C. Negri*. Treizeci-și-doi de deputați s'au întrunit în preseara alegerii în conferență particulară, pentru a lua hotărîre finală asupra alegerii lui *Negri*. Unii dificultară și respinseră în conferență candidatura lui *Negri*, sub cuvânt, că *nu vor vota pentru unul care vrea im-*

proprietărea țăranilor. Atunci se sculă *M. Cogălnicean* și zise : „dacă e pe așa, nici eu nu-'mi dau votul pentru cei-ce a doua zi m'ar trimite la ocnă, căci să știți, eu încă am fost și sînt *pentru îmbunătățirea sorții țăranului* . După lungi și înfocate desbateri deputații ajunseră în fine la înțelegere perfectă, proclamând de candidat pe unul care nici nu era luat în combinație, pe colonelul *Alexandru Cuza*, om foarte onest, inteligent, cu totul desinteresat, dar' indiferent și nepronunțat în cele politice. La orele 2 după mezul nopții s'a terminat conferența, cu rezultatul acesta.

Ziua alegerii era o zi de Duminecă. Adunarea s'a deschis prin cetirea repășirii dela candidatură a lui *M. Cogălnicean*, care asemenea era luat în combinație, și lucrul acesta a făcut mare senzație. Au urmat rînd pe rînd alții, cari toți s'au lăpădat de candidatură.

Candidatura lui *Grig. Sturza*, care nu 'și-a retras-o, a fost combătută în mod energic și violent. S'a cetit apoi o petiție a poporului din Moldova, care în anul premergător se constituise în adunare consultativă, și s'a primit în unanimitate.

Se urcă acum *Cogălnicean* la tribună și ține un discurs patriotic, acoperit de prelungite aplause. *Cogălnicean* cetește regulamentul camerei, instrucțiunile referitoare la alegerea de domnitor, pledează pentru votul pe față, ca răspuns celor-ce-l voeau în secret, și cu acestea s'a terminat ședința. Alegerea domnitorului a rămas pe ziua următoare.

Luni, în ziua alegerii, camera era îndesată. Prezenți erau deputați, dame, oameni din popor, consulii puterilor străine, — afară de al Austriei.

Cogălnicean rostește un nou discurs, îndemnând deputații să fie *uniți în cugete și simțiri*, și în urmă să supuseră jurământului toți deputații, unul câte unul. Cu cuvintele pe buze: »*jur și D-zeu să-'mi fie ajutor*» pășiră toți la urnă. Ântâiu *V. Alexandri*, (după alfabet) care strigă din toate puterile: »*Votez și subscriu pentru colonelul Alexandru Cuza* . Astfel votară și ceilalți toți, așa că *Alexandru Cuza* a întrunit *totalitatea voturilor*.

Metropolitul țării imploră binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra alesului și subscribe actul de alegere. Camera proclamă de ales domn al Moldovei pe colonelul *Alexandru Cuza*, care imediat urcă tribuna, pune jurământul și primește actul adunării electorale și binecuvîntarea din mîna Metropolitului.

Cogălnicean pășește acum în fața noului domnitor și-'i ține un discurs de felicitare, cu așa entusiasm și cu atîta foc, încât toți ochii

au început să lăcrimeze, chiar și a doi diplomați străini: *Place și Termen*. Numai noul domnitor stătea nemișcat, ca o statuie. Camera a isbucnit în »*trăească Cogălnicean și trăească Domnitorul*, și între aceste sgomotoase strigări de »*să trăească Domnitorul* trecu în sala tronului pentru a primi felicitările.

O sută și una salve de tunuri vestiră poporațiunii din *Iași*, că domnitorul Moldovei este ales. Noul principe trecu acum oștirea în revistă, ear' deputații se duseră la *Panu, Sturdza și Cogălnicean*, să-și felicite pentru înțelepciunea cu care au știut aduce treaba acolo, ca țeara să nu aibă decât numai un candidat la tron și încă pe cel mai bun dintre toți.

Eată acum vorbirea lui *Cogălnicean*, rostită colonelului *Alexandru Ioan Cuza*, după alegerea sa de domn al Moldovei.

— »*Măria Ta!*

După o sută cincizeci-și-patru de ani de dureri, de umiliri și degradare națională, Moldova a intrat de nou în vechiul ei drept, consfințit prin capitulațiile sale, dreptul de a-și alege pe capul seu, pe Domnul.

Prin înălțarea *Ta* pe tronul lui *Stefan-cel-Mare* s'a înălțat *însași naționalitatea română*. Alegându-te pe *Tine* de cap al seu, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia *Ta*, a voit să-și răsplătească sângele strămoșilor *Tăi*, vărsat pentru libertățile publice. Alegându-Te pe *Tine* Domn în țeara noastră, am voit să arătăm lumii, că întreaga țeară dorește: *om nou la legi nouă!*

Măria Ta! *Mare* și frumoasă îți este misiunea. Constituția din 7 August însemnează o epocă nouă, și *Măria Ta* ești chemat să o deschizi! Fii deci omul epocii! Fă ca legea să înlocuească arbitrajul. Fă ca legea să fie tare, ear' Tu *Măria Ta*, ca domn, fi bun, blând, bun mai ales pentru aceia, pentru cari cei mai mulți domni din trecut au fost nepăsători sau răi!

Nu uita, că cincizeci de deputați numai te-am ales domn, dar' ai să stăpânești peste două milioane de oameni. Fă dar' ca domnia *Ta* să fie domnie *de pace și de dreptate*. Împacă patimile și urele dintre noi. Introdù de nou în mijlocul nostru strămoșeasca frăție.

Fi simplu *Măria Ta*, fi Domn cetățean. Urechea *Ta* să fie deschisă pururea pentru adevăr și închisă totdeauna pentru minciună și lingușire.

Porți un frumos și scump nume, numele lui *Alexandru cel bun*. Să trăești dar' mulți ani ca și dînsul, și să faci, o Doamne, ca prin

dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre, prin sentimentele tale patriotice, să putem de nou ajunge acele timpuri glorioase ale nației noastre, când Alexandru cel bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanț, că »*România nu are alt ocrotitor decât pe Dumnezeu și sabia sa*«.

Să trăești Măria Ta!⁴

Între împrejurări tot asemenea înălțătoare de inimi s'a făcut alegerea de domn și în Muntenia, trei săptămâni în urmă.

Alegerea s'a făcut și aici cu unanimitate de voturi și a provocat mare entuziasm și însuflețire.

Camera, convocată la București în scopul să aleagă pe domnitorul țării, să deschisese la 22 *Ianuarie*, și atât în ziua deschiderii, cât și în ziua următoare, luptele au fost înverșunate între partide, pe tema alegerii. Fiecare partid își avea interesele sale și candidatul seu.

În ședința dela 24 *Ianuarie* s'a cerut imediat după cetirea apelului nominal, ca adunarea să țină ședință secretă. Cererea s'a admis și adunarea, cu presidentul ei și cu părinții episcopi, s'au retras în altă sală unde s'a constituit în ședință secretă. Aci a cerut cuvântul *D. B. Boerescu* și a rostit următorul discurs patriotic:

— „Pentru-ce sîntem împărțiți în două câmpuri? Pentru-ce ne numim *noi* și *voi*? Sau nu sîntem toți Români? Sau nu avem toți aceeași patrie? Sau nu sîntem toți fii dela aceeași mamă? De ce să zicem tot *noi* și *voi*, și să nu zicem: *noi Românii*? Nu avem toți aceeași iubire, nu avem aceleași sentimente pentru mama noastră comună? Care este cauza divisiunii noastre, care este mărul de discordie dintre noi?

Acest măr de discordie să nu-'l ascundem.

El este *Domnia*!

Cine va fi domnul? Fiecare are convingerile sale, fiecare își are simpatiile sale personale, fiecare crede, că țeara va fi mai fericită dacă se va alege domn cutare sau cutare.

Dar' discordia există, căci nu toți cugetă așa. Din discordia asta se naște discreditul camerei, discreditul nostru. Nimeni nu mai are încredere în noi. Anarchia nu e departe, dar' inimicul e la porțile noastre. Cum să respingem anarchia? Cum să oprim intrarea străinilor?

Făcînd să peară discordia, făcînd să peară puntea care ne desparte!

Noi declarăm, că nu avem nici un candidat. D-voastră aveți unul? Să poate. Însă nici unul dintre noi nu a venit cu hotărîrea să facă să fie ales candidatul seu cu ori-ce preț. Toți sîntem Români, și nime nu voește rēul țerii sale. Nime nu voește ca candidatul seu să ajungă la tron pe urme de sânge sau sprijinit de străini. Ar fi o ofensă pentru țeară presupunerea, că ea a putut trimite la cameră asemenea oameni.

Este posibil să ne unim *toți* asupra aceluiași candidat? Eu cred că nu. Am zis că fiecare își are credința sa. Dar' *a ne uni asupra unui principiu, este posibil?* Da, asupra unui principiu ne putem uni. Mai cu seamă, când acest principiu este cel mai mare: *principiul naționalității noastre.*

Să ne unim dar' toți asupra principiului, asupra acestui mare principiu, care are să reînvie naționalitatea noastră. Să ne dăm mîna ca frații, căci n'avem să trăim decît câțiva ani, — dar' copiii și strănepoții nostri să ne moștenească un viitor glorios, creat de noi.

A ne uni asupra principiului este a ne uni și asupra persoanei ce represintă acest principiu, ear' persoana este: *Alexandru I. Ioan Cuza*, domnul Moldovei!

Să ne unim ca frați asupra acestui nume, și posteritatea ne va binecuvînta, țeara ne va întinde mînile și conștiența noastră va fi curată și împăcată, că ne-am împlinit cu religiozitate o datorie sfântă". —

Efectul acestei vorbiri a fost covîrșitor. Lacrămi curgeau din ochii tuturor deputaților. S'a sculat Dr. *Arsachi*, om luminat, cu largi esperiențe, să arete cum esemplul nu ar fi unic, fiindcă *Svedia* și *Norvegia* încă au un singur rege, deși legile acestor țeri sînt diferite, — dar' abia a putut vorbi de emoțiune. S'a sculat și prințul *Dimitrie Ghica*, și cu lacrămi în ochi zicea: „Aceasta a fost ideea mea, fraților, în criticul moment de ieri, când poporul și oștirea s'au affau la distanță atît de mică, încât sânge de frați era aproape să se verse.“

Întreaga adunare plîngea și striga ca dintr'un glas: »*Prințul Cuza! Jurăm că vom susține pe prințul Cuza.*

Și acum a urmat un moment înălțător de inimă. Metropolitul țerei s'a apropiat de icoana sfintei treimi, și cu mînile încruciate spre rugăciune și cu lacrămi în ochi a rostit următoarele cuvinte inspirate de puterea divină:

— »Doamne, Dumnezeuul părinților noștri! Aruncă privirea ta asupra inimilor noastre și nu slăbi curajul fiilor tăi. Unește-i pe toți într'o cugetare și într'o simțire, și fă ca inimile tuturor să aibă aceeași bătae pentru țeara lor. Prințul Cuza este unsul tău, Doamne, unsul tău între noi. Jurăm că pe dînsul îl vom susține!«

Toți membrii adunării ridicară mâinile și strigară ca un singur om: »Jurăm! Jurăm!« Și mandatarii națiunii române, până aci inimici, se îmbrățișară ca frați adeverați.

Sedința secretă se închide și deputații trec în sala de desbateri, strigând mereu: »trăească domnul nostru Alexandru Ioan Cuza«.

Camera se împărți imediat în patru secțiuni pentru a verifica mandatele. Alegerile s'au aflat în regulă, ear' deputații au fost verificați, — afară de câțiva cari n'au întrunit majoritatea absolută.

S'a constituit apoi biroul, alegându-se doi vicepreșidenți, patru secretari, doi suplenți și trei chestori. Vicepreșidenți au fost aleși *Barbu Catargiu* și *C. Cantacuzino*.

Const. Cantacuzino propune, ca alegerea de domn să se facă fără amînare, ear' în lista candidaților să fie trecut și domnul Moldovei, *Alexandru Ioan Cuza*.

Propunerea se primește cu unanimitate.

Metropolitul țării luă acum, cu crucea în mână, jurământul obicînit dela toți deputații. Să chemară apoi de nou, pe rînd, toți deputații, în ordine alfabetică, și fiecare sărută crucea și evangelia, puse jurământ nou, și primi buletinul ca să scrie pe el numele candidatului seu.

Secretarii numără buletinele și constată, că s'au dat peste tot 64. Le desfac și cetesc cu glas tare. Resultatul: toate 64 voturi s'au dat pentru domnul Moldovei, *Alexandru Ioan Cuza*.

La 7 ore seara Metropolitul țării proclamă pe *Alexandru Ioan Cuza* ales domn al țării românești, în fața reprezentanților puterilor străine. Resultaul alegerii s'a comunicat imediat poporului din curtea metropoliei, unde se adunase în număr de peste treizeci de mii.

Musicele întonară imnul, clopotele bisericelor începură să sune cu toată puterea, ear' poporul făcea să se sgdue vîzduhul de repețitele: »trăească domnul nostru Cuza«.

Astfel s'a săvîrșit în ziua de 24 Ianuarie v. 1859 cel mai mare și mai național act în vieța Românilor. Ziua aceasta va rămîne

pentru totdeauna cea mai mare în istoria poporului român, ca una în care înțelepții națiunii au știut să pună la o parte toate interesele particulare și să țină în vedere numai interesele mari naționale ale țării lor.

În ziua de 24 Ianuarie 1859 s'au pus bazele României de astăzi, ale statului român independent, stimat și lăudat de întreagă Europa.

*

Turburările continue din provinciile italiene, ales din *Sardinia*, au făcut necesară intrarea trupelor împărătești în Italia, pentru a restabili pacea. În scopul acesta s'au dat mai multe manifeste, și anume :

I. — » *Cătră popoarele mele !*

Am demandat credincioasei și vitejei mele armate să pună odată capăt dușmănilor statului vecin *Sardinia*, cari nu mai înceată de câteva șiruri de ani, ear' în timpul din urmă au ajuns la cel mai înalt punct de nesuferință.

Aceste dușmăni erau făcute în contra drepturilor coroanei mele nedisputabile și în contra existenței sfinte a imperiului meu, încredințat mie dela Dumnezeu.

Am împlinit prin aceasta o datorință de regent într'adevăr grea, dar' neîncunjurat de lipsă.

Cu conștiență liniștită pot să înalț ochii cătră Atotputernicul Dumnezeu, și să mă supun judecății lui celei drepte.

Cu inimă măgăeată supun hotărîrea mea judecății nepărtinitoare a lumii de acum și a lumii viitoare. Despre consentimentul credincioaselor mele popoare sînt sigur.

Înainte cu vre-o zece ani, tot acest dușman, călcând toate drepturile popoarelor și neobservând nici o lege belică, a intrat fără cauză, cu putere armată, pe teritorul regatului lombardo-venețian, voină a-l lua pentru sine. După luptă glorioasă a fost sdrobotit de două-ori de cătră oastea mea și inimicul a căzut în mâna învingătorului. Eu m'am arătat marimimos și 'i-am întins mâna de împăcare.

Nu 'i-am luat nici o palmă de pămînt din țeara lui. Nu am atacat nici un drept ce compete coroanei *Sardiniei* în cercul familiei popoarelor europene. Nu am cerut nici o garanță în contra repetirii acestor evenimente, pentru-că am cugetat, că garanță e mâna de împăcare pe care 'i-am întins-o cu sinceritate și pe care el a acceptat-o.

Am sacrificat păcei sângele pe care l-a vărsat oastea mea pentru onoarea și dreptul Austriei.

Răspunsul la crucea aceasta, fără păreche în istorie, a fost continuarea neîncetatei dușmăni și agitația ce creștea din an în an și era înarmată cu toate mijloacele de perfidie, îndreptate în contra păcei și a binelui din regatul meu lombardo-venețian.

Știindu-mi bine datorința de a păstra bunul neprețuit al păcei pe seama popoarelor mele și a Europei, am pășit cu răbdare și în contra acestor dușmăni.

Această răbdare n'am pierdut-o nici atunci, când am fost silit în timpul din urmă să iau măsurile de lipsă pentru asigurarea în contra agitațiunii celei peste măsură ce se face la marginile țării mele italiene și în lăuntru ei, și aceste măsuri se foloseau de nou pentru a mări pășirile dușmănoase.

Luând în dreaptă socotință binevoitoarea mijlocire a puterilor mari amice pentru susținerea păcei, m'am învoit să iau parte la congresul celor cinci puteri mari.

Cele patru puncte ale guvernului regesc din Marea-Britanie, cari erau propuse de basă pentru desbaterile congresului și au fost comunicate guvernului meu, le-am primit în condițiuni, cari puteau fi acomodate spre a promova pacea adevărată, sinceră și durabilă.

Fiind convins, că din partea guvernului meu nu s'a făcut nici cel mai mic pas prin care s'ar pute conturba pacea, am propus totdeodată și dorința, ca înainte de toate să se desarmeze puterea care e cauza turburărilor și a pericolului de a strica pacea.

La stăruințele puterilor amice m'am învoit în urmă și la aceea, să se facă desarmare generală.

Mijlocirea aceasta s'a sdrobot de neputința de a pute accepta condițiunile de cari își legase Sardinia învoirea sa.

Astfel a mai rămas un singur pas pentru susținerea păcei. Eu am făcut propunere de-adreptul guvernului regesc al Sardiniei, să pună armata pe picior de pace și să concedieze pe voluntari.

Sardinia n'a corăspuns acestei dorințe. Prin aceasta a sosit epoca în care să se realizeze dreptul numai prin deciderea armelor.

Am dat ordin armatei mele să între în Sardinia !

Cunosc însemnătatea acestui pas, și dacă am simțit vre-odată că-mi sânt grele grijile unui regent, le simțesc acum. Războiul e vițiul omenirei. Eu vėd și mă doare inima când cuget, că la mai multe mii din credincioșii mei sudiți le este amenințată viața și

averea. Simțesc adânc, ce probă dureroasă e războiul pentru imperiul meu, acum când înaintează pe drumul unei dezvoltări interne regulate, pentru care are lipsă de pace îndelungată.

Însă inima unui monarch trebuie să tacă când e vorba de onoare și datorință.

La marginea imperiului stă dușmanul înarmat, în legătură cu partida revoluției generale și cu planul deschis de a ocupa pentru sine posesiunea Austriei în Italia.

Întru ajutorul acestui dușman își pune în mișcare trupele domnitorul Franciei, care sub pretexte bagatele s'a amestecat în trebile peninsulei italiene, cari regulate sînt după drepturile internaționale, și câteva trupe ale acestui domnitor din Franca au și trecut peste frontierele Sardiniei.

Au mai trecut timpuri critice peste coroana ce am moștenit-o fără maculă dela strămoșii mei !

Glorioasa istorie a patriei noastre e martoră, că providența, atunci când umbrele unei răsturnări ce amenință cele mai înalte bunuri ale omenirii amenința a se estinde peste o parte a lumii, — de multe-ori a folosit sabia Austriei, ca să alunge cu ascuțitul ei umbrele.

Ne aflăm earăși în ajunul unor vremi, în cari răsturnarea tuturor lucrurilor existente nu se mai întreprinde numai de către secte, ci voește să se răspândească în lume din partea tronurilor.

Dacă sînt silit să pun mîna pe sabie, e o sfințenie ca să apăr onoarea și dreptul cel bun al Austriei, precum și drepturile tuturor popoarelor și ale statelor și bunurile cele mai sfinte ale omenirii.

La voi apelez, popoarele mele cari prin credința voastră cătră străbuna casă domnitoare ați fost de model pentru popoarele de pe fața pămîntului. La voi apelez, ca cu înăscuta voastră credință, alipire și promptitudine de jertfire să-'mi stați în ajutor în această războire. Ear' fiilor vostri, pe cari 'i-am chemat în rîndurile armatei mele, trimit salutarea mea de arme, și cu superbie puteți privi la ei, căci în mînile lor se înalță în onoare vulturul Austriei.

Lupta noastră e dreaptă. O începem cu curaj și cu încredere. Sperăm că în lupta aceasta nu vom fi singuri.

Pămîntul pe care ne batem e udat și cu sângele fraților Germani, atunci când a ajuns să fie un propugnă al lor, pe care-'l țin până în ziua de astăzi. Acolo 'și-au început jocul inimizii astuți ai Germaniei, când voiau să-'i nimicească puterea internă.

Simțirea unui astfel de pericol străbate și acum prin statele Germaniei, dela colibă până la tron, dela o margine până la cealaltă.

Vorbesc ca principe în confederația germană, dacă vă atrag atențiunea asupra pericolului universal și dacă vă aduc aminte de glorioasele zile în cari Europa are să mulțumească entuziasmului general scutirea sa.

Cu Dumnezeu pentru patrie!

Dat în capitala și reședința mea *Viena*, în 28 Aprilie 1859.
Francisc Iosif m. p.⁴

Tot din acest incident a fost adresat armatei de sub comanda generalului de artilerie *Gyulai* următorul înalt ordin:

II. — „După ostenele deșerte de a păstra pacea pentru imperiul meu, — fără a pune sub întrebare demnitatea acestuia, — mă aflu silit să recurg la arme.

Cu confidență concred bunul drept al Austriei mânilor celor mai bune și probate, mânilor bravei mele armate.

Credința și virtutea ei, disciplina esemplară, dreptatea lucrului pentru care să luptă și un trecut plin de glorie, îmi garantează succesul.

Soldați ai armatei mele! La voi e rîndul acum a lega victoria de pe întinatele stindarde ale Austriei. Pășiți în luptă cu Dumnezeu și cu încrederea împăratului vostru. *Francisc Iosif* m. p.⁴

Un alt ordin a fost adresat armatei, în terminii următori:

III. — „Luând astăzi suprema comandă nemijlocită asupra armatei mele în contra inamicului, vreau a continua în fruntea bravelor mele trupe lupta pe care Austria a fost silită a o primi, pentru onoarea și bunul seu drept.

Ostașilor! Aderența voastră cătră mine, bravura dovedită atât de strălucit îmi garantează, că sub comanda mea veți secera aceleași rezultate pe cari le așteaptă țeara dela noi.

Verona, 18 Iunie 1859. *Francisc Iosif* m. p.⁴

Norocul n'a favorizat trupelor împărătești, și astfel s'a impus legarea păcii. Faptul acesta a fost adus la cunoștința trupelor prin următorul:

IV. *Ordin preainalt de zi.*

— „Răzimat pe bunul meu drept am pășit în luptă pentru sfințenia tractatelor, contând pe însuflețirea popoarelor mele, pe bravura armatei mele și pe aliații naturali ai Austriei. Pe toate popoarele mele le-am aflat gata spre ori-ce jertfă. Luptele sângeroase

au arătat lumii de nou inimositatea nobilă și desprețuirea morții din partea bravei mele armate, care luptându-se în număr mai mic, după-ce mii de ofițeri și soldați 'și-au sigilat cu moarte credința datoriei lor, — nefrintă în putere și curagiu așteaptă continuarea războiului.

Fără aliați fiind, mă plec împrejurărilor nefavoritoare *politice*, față cu cari înainte de toate mi s'impune datorința a nu pretinde îndeșert sângele soldaților mei, precum nici jertfele popoarelor mele.

Încheiu *pacea*, basându-o pe linia *Mincio*. Din toată inima mulțumesc armatei mele. Ea a dovedit de nou cât de necondiționat pot conta pe ea în luptele viitoare. *Francisc Iosif* m. p.^u

Popoarelor din monarhie încă a fost adresat un manifest. Era următoriiul:

V. »*Cătră popoarele mele!*

Deșărtându-se măsura concesiunilor ce se puteau face și împăca cu demnitatea coroanei, cum și cu onoarea și binele țerei, și nimicindu-se toate încercările unei înțelegeri în calea păcii, — nu rămâne altă alegere, ci aceea ce nu se poate încunjura devine îndatorire.

Datorința aceasta m'a pus în lipsa cea amară să provoc popoarele mele la jertfe nouă și grele spre a pute păși pe câmpul luptei pentru apărarea celor mai sfinte bunuri ce le au.

Credincioasele mele popoare preîntîmpinără provocarea mea, și adunându-se cu inimă în jurul tronului aduseră jertfe de tot soiul, cerute de împrejurări, cu o promptitudine, care merită a mea mulțumitoare recunoștință, și care mai înalță, posibil fiind, a mea aplecare internă spre dîsele, însuflându-'mi încredințarea, că cauza dreaptă, pentru a cărei apărare bravele mele armate au mers cu însuflețire la luptă, va deveni totodată și învingătoare.

Durere însă, că urmarea nu a corespuns așteptărilor nutrite în de comun și ursita armelor nu ne-a zimbit nouă.

Brava armată austriacă a dovedit și de astă-dată cu atâta strălucire recercatul seu curagiu eroic și neasămănată ei perseveranță, încât a câștigat admirația comună, chiar și din partea dușmanului, așa, că îmi servește de dreaptă mândrie a fi comandant suprem peste o astfel de armată, și patria armatei are să-'i mulțumească, pentru-că a apărât cu atâta tărie onoarea steagurilor austriace, păstrându-o cu atâta curățenie.

Tot așa fără îndoială evidentă e și fapta, că contrarii nostri pe lângă cele mai încordate silințe și pe lângă întrebuițarea prea-

număroaselor lor izvoare de ajutor, pregătite încă de timpuriu pentru lovirea precegetată, chiar și cu prețul de jertfe înfricoșate, nu au fost în stare să câștige o învingere hotărâtoare, ci numai foloase, în vreme ce armata Austriei, neclintită în tărie și curagiu, se afla într'o stare, pe care păstrându-o, îi stătea în putință de a smulge poate earăși dela dușman foloasele câștigate.

Însă a năzui după aceasta s'ar fi cerut nouă jertfe, și de bună seamă nu mai puțin sângeroase decum au fost acelea cari se făcură până acum, și cari umplură inima mea de profundă întristare.

În astfel de împrejurări datorința mea de regent îmi demandă earăși să iau în conștiințioasă privire îmbierile de pace ce mi-se făceau.

Opintirea, care ar fi fost cerută de continuarea războiului, ar fi trebuit să fie atât de mare, încât eram silit a pretinde dela credincioasele țări de coroană ale monarhiei alte prestațiuni, în avere și în sânge, cu mult mai precumpănitoare decât fuseseră cele de până atunci. Și cu toate acestea, rezultatul ar fi rămas îndoelnic, după-ce m'am înșelat atât de amar în întemeiatele mele speranțe, cumcă în lupta aceasta, întreprinsă nu numai pentru bunul drept al Austriei, nu voi rămâne numai singur.

Pe lângă toată călduroasa împărtășire ce, recunosc cu mulțumită că a aflat dreapta noastră cauză în partea cea mare a Germaniei, atât la guverne cât și la popoare, confederații nostri cei mai vechi și cei mai naturali n'au voit să recunoască ce mare însemnătate poartă cu sine marea întrebare a zilei.

În urmarea aceasta Austria ar fi trebuit să preîntimpine izolată evenimentele ce erau să vină, a căror serioșitate putea să crească pe fiecare zi.

Drept aceea, eșind onoarea Austriei neatinsă din luptele acestui războiu, prin eroicele silințe ale bravei sale armate, m'am determinat, cedând raporturilor politice, a aduce o jertfă restaurării de pace și a aproba preliminarile ce s'au compus pentru prepararea încheerii ei, convingându-ne, cumcă prin o coințelegere cu împăratul Francilor de-adreptul, cu înlăturarea a ori-cărui amestec de persoane de a treia mână, la toată întâmplarea erau să se câștige condițiuni mai puțin nefavoritoare decât cari, întrând în desbatere cele trei puteri mari, cari nu luaseră parte la luptă, ar fi fost a să aștepta dela unirea între ele cu privire la proiectele de mijlocire, susținute de gravitatea morală a conștegerii lor.

Durere însă, că nu s'a putut încunjura ca să nu se desmembreze partea cea mai mare a Lombardiei de către totalitatea statului împărătesc.

Din contră, inimei mele trebuie să-i cadă bine văzând binecuvântările de pace, asigurate pentru iubitele mele popoare, și acestea pentru mine au îndoită valoare, pentru-că-mi vor acorda comoditatea cerută de a da toată atențiunea și diligența mea fără turburare spre energica deslegare a problemei ce mi-s'a propus, de a întemeia cu durabilitate buna stare internă și puterea în afară a Austriei, prin corespunzătoare desfășurare a bogatelor ei puteri spirituale și materiale, precum și prin îndreptări în legislațiune și administrație, la timpul cuvenit.

Precum au stătut cu credință lângă mine popoarele mele în zilele acestea de serioase cercări și jertfiri, așa să-mi ajute și acum prin a lor prevenire plină de încredere a înainta lucrurile de pace, susținând prin aceasta realizarea binevoitoarelor mele cugetări.

Bravei mele armate 'i-am comunicat într'un ordin special de comandă recunoștința și mulțumirea mea, ca al ei comandant suprem.

Astăzi reînoesc exprimarea acestor sentimente, când vorbind către popoarele mele mulțumesc filor lor, cari pentru Dumnezeu, pentru împărat și pentru patrie s'au dus la luptă, și le mulțumesc pentru curajul lor eroic pe care 'l-au dovedit, — ear' despre neuitații mei consoți de arme, cari, durere, nu s'au mai reîntors din această luptă, îmi aduc aminte cu durere sufletească. *Laxenburg*, 15 Iulie 1859. (L. S.) *Francisc Iosif* m. p. —

*

Desastrul de pe câmpul de luptă din Italia a adus cu sine o schimbare în guvernul țării, care a fost totodată o schimbare în sistemul de guvernare.

În 22 August 1859 au adus adecă foile din Viena știrea, că M. Sa a numit pe contele *Rechberg* ministru-președinte, lăsându-i în grije și resortul afacerilor esterne ce-l avea până aci. Baronul *Bach* a fost dispensat dela conducerea ministerului de interne, numit fiind reprezentant extraordinar al curții la Roma. Ministru de interne a fost numit contele *Goluchowski*, ear' ministru de poliție baronul *Hübner*.

Guvernul nou a fost bine primit în țeara întreagă. Să aștepta mult bine dela el. Schimbarea aceasta de guvern a provocat și o mare senzație, pentru-că a fost primul cas, că guvernul s'a schimbat

în mod radical. Până aci, zece ani de-arîndul, s'ă făceau numai schimbări particulare de persoane, dar' de astă-dată s'a făcut schimbare de *direcție politică*. Explicarea e ușoară, dacă ne cugetăm la faptul, că un guvern absolutistic nu represintă ideile și programul seu, ci ideile și programul coroanei. Guvernul *Rechberg* a venit însă la putere cu un program propriu, fie că programul a fost *inițiat*, sau numai *aprobat* din partea coroanei. Trebuie să mai adaogăm, că tot cu această ocasiune ministerul de război a trecut în mâinile arhiducelui *Sigismund*, șef suprem al armatei austriace, căruia 'i-s'a dat de locuitor generalul de divizie, cavalier de *Staininger*.

Programul noului guvern era următorul:

1. Îmbunătățirea stărei financiare și o controlă mai străbătătoare a aceleiași în toate ramurile administrative, civile și militare.

2. Recunoașterea *autonomiei și a liberei exercieri a religiei* pentru coreligionarii acatolici, un lucru ferbinte și cu tot dreptul dorit din partea milioanelor de concetățeni, mai virtos dela publicarea concordatului încoace, din care s'a văzut, că catolicii au câștigat libertăți mai mari decât s'au dat celorlalte confesiuni religioase. Dar' acum bucurându-se toți de o egalitate deplină a drepturilor religioase, nu vor mai avea cauză să se pismuească unii pe alții. Restaurarea autonomiei va face deci mare plăcere mai ales *protestanților*, cari își primesc vechiul lor drept istoric.

3. Regularea raporturilor Evreilor ca cetățeni, conform împrejurărilor din fiecare provincă de care s'au ținut.

4. Legea comunală, — a cărei înființare încă să așteaptă cu dor, — să se pună în aplicare cu colaborarea bărbaților încredințați (deputați) din toate clasele societății, și earăși după trebuințele fiecărei țeri. O mulțime de chestii ale poporului, cari apucaseră a să da pe mâinile oficialatelor împărătești, să vor reîntoarce earăși la direcțiile comunale, și încă pe cât se poate, — *autonome*.

„Acestea sînt însă numai *unele* puncte din programul guvernului, — scria *Wiener Tagblatt*, — căci sînt multe reformele pe cari voește guvernul să le introducă, cum e de es. *deschiderea unor fel de camere, pe basa unui statut, regularea tiparului, și altele.*“ —

Despre ministrul de culte se vorbea, că are intențiunea să spijinească literatura și cultivarea *limbilor în fiecare țeară*.

În curînd a urmat o ordonanță a ministrului de culte, prin care desființează dispoziția, ca limba de propunere să fie în gimnasia exclusiv cea germană. A fost primită cu mare bucurie și vie plăcere

în toate părțile monarhiei. În aceasta se vedea manifestată dorința guvernului de a se da ocasiune, ca fiecare limbă și literatură să progreseze pe linii mari, în spiritul dreptului egalității.

Noul guvern *Rechberg* a adus la viață nouă atâtău *presa* din imperiul austriac. Până aci presa austriacă putea să scrie despre toate chestiile din lume, numai despre cele interne nu. Așa întocmise lucrurile vestitul sistem al lui *Bach*. Măsurile luate de noul guvern, ca presei să-și se dea mai mare libertate, a produs o însuflețire enormă în presă. Dela 23 August 1859 ziarele nu mai erau supuse censurei polițiale, ca sub *Bach*.

Cu privire la reformele ce guvernul *Rechberg* avea să le introducă în monarhie, *Wanderer*, ziar cu trecere pe atunci, scria următoarele:

— „După zece ani de încercări de reformare, stăm tot acolo unde am stat înainte cu zece ani, căci din experimentele făcute nici unul n'a succes, cu privire la țările monarhiei. Planuri foarte minunate în teorie, când a fost să se aplice la diferite țări și națiuni, s'au dovedit a fi un fel de haină croită pentru *un* anume corp, pe care voiești ca se o îmbrace multe corpuri, diferite. Cu toate acestea, cei zece ani sânt plini de învățătură. Acum bărbații din fruntea afacerilor pot cunoaște, că în cele mai multe dintre chestiile țărilor și ale națiunilor *au fost informați foarte rău*, că țările și națiunile din monarhia austriacă nu se pot organiza *după teoriile*, ci numai cu făclia în mână, luată din experiență și din istoria fie-cărei țări și a fie-cărei naționalități. Că egalitatea de drepturi a *națiunilor*, a *confesiunilor* și a *persoanelor*, nu poate să stee numai pe hârtie, ci trebuie considerată de pilastru pe care are să se clădească întregul.

Acestea nu sânt principii nouă, pentru-că în teorie au fost recunoscute și până acuma.

Dar' vorba e, să se pună în lucrare, să se scoată din condica legilor în viața practică, să se dea dovezi, că într'adevăr îți zace la inimă, ca cuvântul să se facă trup. Pe calea aceasta să va restaura încrederea fericitoare între guvern și guvernați, care va înlesni de minune lucrările anevoioase ale guvernului. Încrederea însă să câștigă pe calea cea mai scurtă, dacă întru toate *vei asculta și pe cei interesați*, în toate chestiile, pentru-că numai ei pot să știe unde-și strînge și unde-și doare, ei își cunosc păsurile și nevoile, prin urmare ei și le pot împărtăși mai clar și mai adevărat. *Lăsați-i pe toți să*

poată vorbi, și atunci urmările fericitoare vă vor mângăia și vă vor pune în mirare».

*

Ca un act de mare însemnătate, sevârșit de guvernul *Rechberg*, trebuie privită patenta împărătească din 1 Septembrie 1859, prin care li s'ă dă bisericilor protestante, adecă celei reformate-calvine și celei elvetice-luterane din Ungaria, Croația și Slavonia, Voivodina, Banatul-timișan și granița militară, — *autonomie bisericească*. Prin patenta aceasta împărătească s'ă sancționează și s'ă aduc la viață toate drepturile protestanților din țerile de sub coroana sfântului Ștefan, precisate în articolul de lege XXIV. din 1791 și III. din 1846.

Evangelicii și reformații au ajuns prin aceasta la limanul dorințelor lor, căci suveranul, față de biserica lor nu 'și-a rezervat alt drept decât dreptul supremei inspecțiuni, care 'i-se compete din natura suveranității și după conceptul tuturor legislatorilor din lume.

Românii au luat cu vie bucurie act despre acest favor acordat protestanților, pentru-că credeau că în scurt timp li-se va da și lor o asemenea autonomie.

Imediat după publicarea acestei patente, presa a început să vorbească și despre autonomia bisericii gr.-ort. (pentru Românii și Sêrbii din Ardeal, Banat, Ungaria, Slavonia, Bucovina), și anume, în mod foarte favorabil. *Pester Lloyd* era bine informat în cauză, și publica date esacte statistice despre numărul credincioșilor acestei biserici. Natural, că mișcarea era mare și printre Români, în sinul cărora creștea dorința de a ajunge și ei la fericirea de care au fost împărtășiți protestanții, cu atât mai vîrtos, că diferență e numai în dogme, adecă în ritul bisericesc și în simbolul credinței, ear' în administrația bisericească, așa cum corespunde ea vechilor așezăminte bisericești, stau foarte aproape una de alta aceste două biserici, fiind-că protestanții au reformat biserica lor în înțelesul bisericii vechi, pe base constituționale și sinodale.

Românii aveau deci mari speranțe, că vor fi surprinși și ei cu o asemenea patentă împărătească, — dar' pentru ei coroana 'și-a rezervat determinarea pentru mai târziu.

Chiar și numai din cele înșirate s'ă vede, că sub guvernul *Rechberg* s'ă începuse o nouă viață publică pe toate terenele. Presa, cu toate-că zece ani a fost ținută în lanț, avea o ținută admirabilă. S'ă ferea a face responsabile *persoanele* pentru relele din trecut, ci le

atribuia — *împrejurărilor*. Pe lângă presa periodică, care dădea guvernului tot ajutorul posibil, apăreau acum din când în când și broșuri politice, de cuprins foarte important. Astfel a fost broșurica: »*Pacea dela Vilafranca și monarchia austriacă*« în care se cuprindea următorul program pentru satisfacerea dorințelor tuturor popoarelor din Austria:

1. Libertate perfectă de presă, pentru-că această libertate este semnul, că guvernul are încredere în sentimentele sănătoase ale popoarelor. Presa, condusă înțelepțește, descopere o grămadă de lipsuri, neajunsuri și rătăcirii, dar' totodată deșteaptă patriotismul și devotamentul și justifică politica statului în ochii străinătății. Pe când din contră, frica de poliție, ca să nu poți scrie nimic, strică statului în loc să-i folosească.

2. Egalitatea tuturor confesiunilor religioase.

3. Dreptul de a studia liber ori-unde.

4. Publicitate în procedura penală, astfel, ca tribunalele să nu fie jenate întru nimic.

5. Statute constituționale cu diete sau parlamente cu deputați aleși de proprietarii de pământ, de cetățenii cu stare mijlocie, sau de burghezi și de industriași. Numai astfel se pot satisface dreptele cereri ale *naționalităților*. Legea fundamentală are să fie *unitatea politică*, ear' nu *contopirea naționalităților într'o singură naționalitate*. Existența naționalităților să fie *tocmai recunoscută prin lege*, ear' dezvoltarea lor să fie ajutorată din partea statului, ca să-și cultiveze *limba națională*. Prin aceasta unitatea politică a statului câștigă, nu perde. — — —

Din partea ministrului de interne *Goluchowski* (conte) s'a dat circular către guvernatorii tuturor țărilor din monarchie, în care li-se cerea *respectarea naționalităților, a datinelor și morăvurilor lor*, rapoarte adevărate și fidele despre *dorințele publice*. purtare onestă dar' bărbătească din partea funcționarilor față de popor, rezolvarea grabnică a afacerilor, câștigarea încrederii poporului, delăturarea funcționarilor lipsiți de tact și nedestoinici ori nepopulari, și *constringerea funcționarilor publici să învețe limba naționalităților din jurul lor*. (Circularul e datat din 25 August 1859.)

Presa a primit cu bucurie circularul, ca un nou semn, că după provisoriatul sterp de zece ani, acum se vor pune bazele unei organizații interne stabile și corespunzătoare intereselor tuturor claselor popoarelor din monarchie.

Schimbarea făcută în sistemul de guvernare a încurajat de nou pe Maghiari și 'i-a făcut să înceapă pe la finea anului o acțiune energetică și intensivă în presa din străinătate, făcând în ea propagandă pentru dobândirea de *drepturi naționale*, astfel, ca limba lor să fie limba diplomatică și limba oficială în viața publică a Ungariei autonome.

Și așa au trecut peste noi și cei zece ani de absolutism, o epocă din care multe am învățat, și multe au învățat și Maghiarii, dar' durere, ei prea iute le-au uitat toate.

La finea acestei epoci, în numărul din urmă al »*Gazelei Transilvaniei*« de pe anul 1859, înțeleptul *Barițiu* făcea asupra situației următorul bilanț:

— „Cu ce ne-am ales noi, Români? . . . Am făcut un pas înainte spre îmbunătățirea cea adevărată ear' nu numai închipuită a sorții noastre? Făcutu-ne-am peste tot mai buni sau mai răi? Ne iubim sau ne urim mai mult ca mai nainte? În ce măsură ne mai românisărăm sau ne corcirăm? Câștigat-am ori perdut-am din stima și devotamentul către limba noastră națională rămasă moștenire de ani două mii? Ajuns-am oare a fi mai înțelepți, pentru-ca să ne știm înălța mai presus de ori-ce prejudeții și să putem alege între oamenii de bun cuget și între scamatorii credulității noastre, cari strigă mereu: doamne, doamne?

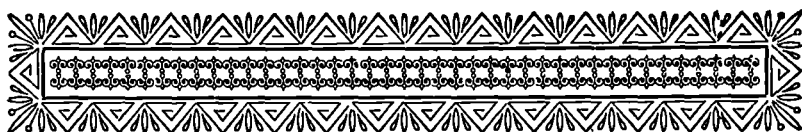
În cele din urmă, nu cumva încă nici cu începutul anului 1860 să nu știm, că *fără școală*, fără îmbunătățirea stării noastre materiale nici-odată nu vom pute sta alături cu popoare înaintate, și că *solidaritatea morală, tăria de caracter național și nobilitatea sentimentului are să fie baza existenței noastre*? ? ? —

Cuvinte înțelepte, cari în mare măsură se potrivește și astăzi la adresa noastră!

Dar' să încheiem epoca aceasta, pentru a trece (în volumul următor) la descrierea unei epoci mai înveselitoare, plină de nou de acțiune națională și de fapte înălțătoare de inimi.

REGISTRUL

documentelor mai însemnate, publicate în volumul prim al »*Cărții de Aur*«, cu indicarea izvoarelor de unde sunt împrumutate.

- Pag. 9. Diploma principelui din Ardeal, *Rákóczy György*, prin care numește metropolit al Românilor pe *Stefan Simoniu*. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, Brașov, anul 1851, numărul 18.)
- Pag. 16. Diploma metropolitului *Stefan Simoniu* despre săvârșirea actului de hirotonire asupra lui *Partenie*, episcopul din Muncaci. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 19.)
- Pag. 16. Diploma principelui din Ardeal, *Rákóczy György II.*, prin care *Sava Brancovici* vine numit metropolit al Românilor. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 19.)
- Pag. 22. Diploma *leopoldină*. (Din „Chestiunea română în Transilvania și Ungaria“, de *Eugen Brote*. București, 1895, Anexe, pag. 24.)
- Pag. 35. Concluzul sinodului bisericesc, ținut în 21 Martie 1697, referitor la acceptarea unirei bisericeii române cu cea catolică. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 20.)
- Pag. 37. Manifestul cardinalului *Kolonics*, dat în chestia *unirii*, în 2 Iunie 1698. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 21.)
- Pag. 39. Diploma împăratului Leopold I., dată în chestia *unirii*, la 16 Februarie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 22.)

- Pag. 41. Regulamentul guvernului din Transilvania, dat cu privire la *unirea* Românilor, în 26 Septembrie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 22.)
- Pag. 43. Protestul metropolitului *Atanasie*, datat din 30 Septembrie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 22.)
- Pag. 43. Decretul împăratului Leopold I. în chestia *unirii*, datat din 12 Decembrie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 22.)
- Pag. 45. Actul sinodului mare despre acceptarea *unirii*, compus în 5 Septembrie 1700. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 23.)
- Pag. 46. Regulamentul disciplinar votat din partea sinodului în 14 Septembrie 1700. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 23.)
- Pag. 49. Diploma împăratului Leopold I. despre întărirea și decorarea lui *Atanasie*, ca »*episcop al națiunii române*«. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 24.)
- Pag. 50. A doua diplomă leopoldină, datată din 14 Martie 1701. (Din opul »Părți alese din istoria Transilvaniei« de *George Barițiu*, Sibiu, 1889, volumul I, pag. 216—218.)
- Pag. 52. Ursoriul împăratului Leopold I., adresat guvernului în 13 Februarie 1702 în chestia publicării rezoluțiilor date în favorul Românilor. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, numărul 24.)
- Pag. 89. Ordinul consiliului de războiu al curții dela Viena, adresat comandai generale militare din Timișoara la 14 Aprilie 1773. (Copie din arhiva curții dela Viena, despărțământul »*Consiliul de războiu*«, numărul 108 și 491, anul 1773.)
- Pag. 90. Alt ordin al consiliului de războiu, datat din 2 Aprilie 1774. (Copie din arhiva curții dela Viena, despărțământul »*Consiliul de războiu*«, numărul 407, anul 1774.)
- Pag. 91. Plânsoarea clerului și a națiunii ilirice, datată din 27 Ianuarie 1778. (Copie de pe originalul din arhiva curții dela Viena, despărțământul »*Consiliul de războiu*«, numărul 688, anul 1778.)

- Pag. 114. *Supplex libellus Valachorum*. (Traducere din broșura latină, apărută în Cluj 1791, cu tiparul lui Martin Hochmeister.)
- Pag. 132. Rescriptul împăratului Leopold II., datat din 15 Maiu 1791, cu care trimite dietei din Transilvania suplica Românilor. (Din opul „Die politische Reformbewegung in Siebenbürgen“ de *Dr. Ferd. Ziglauer*.)
- Pag. 133. Rezoluțiunea dietei din Transilvania dată suplicei Românilor. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. János Benedek*, vol. II., pag. 268—274.)
- Pag. 140. Petițiunea Românilor din părțile Aradului, înaintată domnitorului la 1814 în chestia numirii unui episcop român pe seama lor. (Din cartea „Metropolia Românilor ortodoxi din Ungaria și Transilvania“ de *Dr. Ilarion Pușcariu*, colecțiunea actelor, pag. 3.)
- Pag. 150. Rugămintea episcopilor *Moga* și *Leményi*, așternută dietei din Transilvania la anul 1842. (Copie de pe textul ciril, tipărit în broșură la anul 1842.)
- Pag. 165. Petițiune adresată Monarhului în anul 1846, în chestia episcopiei neunite a Ardealului. (Din ziarul „Gazeta Transilvaniei“, anul 1863, numărul 49.)
- Pag. 187. Adresa dietei din Pojon, propusă de Kossuth și votată în ședința din 3 Martie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, Sibiu, anul 1848, numărul 22.)
- Pag. 213. Apelul comitetului maghiar din Pesta, adresat Croaților în 31 Martie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848, numărul 31.)
- Pag. 214. Răspunsul Croaților (contraproclamațiune), dat în 12 Aprilie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“ anul 1848, numărul 39.)
- Pag. 232. Protestul Românilor din Bihor în contra convocării congresului național sârbesc la Neoplanta. (Din ziarul „Budapesti Hirlap“, anul 1848, numărul din 9 Maiu.)
- Pag. 232. Proclamația patriarhului sârbesc din Carloveș, intitulată „*Cătră nația românească dela nația sârbească*“, și datată din 5/17 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popa*, pag. 142—145.)
- Pag. 236. Protestul Românilor în contra ridicării metropolitului din Carloveș la rang de patriarh. (Din ziarul „Budapesti Hirlap“, anul 1848, numărul din 27 Maiu.)

- Pag. 253. Proclamațiunea lui *Aron Pumnul* în chestia întrunirii Românilor pe Dumineca Tomii 1848 în Blaj. (Din opul „A román nemzetiségi törekvésék története“ de *Dr. Fancsó Benedek*, volumul II., pag. 439—440.)
- Pag. 257. Proclamațiunea lui *Simeon Bărnuțiu* adresată poporului român în 25 Martie 1848. (Din opul „A román nemzetiségi törekvésék története“ de *Dr. Fancsó Benedek*, volumul II., pag. 446—447.)
- Pag. 268. Circulariul consistorului din Sibiu în chestia adunării naționale din 3/15 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nic. Popea*, pag. 52.)
- Pag. 269. Circulariul episcopului Leményi în chestia adunării naționale din 3/15 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 53.)
- Pag. 275. Vorbirea lui *Simeon Bărnuțiu*, rostită în catedrala din Blaj în 2/14 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 83—130.)
- Pag. 334. Actele adunării naționale din Blaj, ținută la 3/15 Maiu (1848) și zilele următoare. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 56—64.)
- Pag. 339. Proclamațiunea comitetului permanent național, ales de către adunarea din Blaj. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 64—65.)
- Pag. 340. Proclamațiunea episcopului *Șaguna*, dată în 4/16 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 79.)
- Pag. 341. Circulariul episcopului Leményi, datat din 14 Iunie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popea*, pagina 77—79.)
- Pag. 343. Înștiințare despre hotărârile luate în adunarea Românilor, ținută la 9/21 Maiu 1848 în Pesta. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile.)
- Pag. 344. Petițiunea neamului românesc din Ungaria și Banat către guvernul țării. (Din „Cronica anului 1848“, Sibiu, 1898, de *Dr. E. Dăianu*, pag. 59—61.)
- Pag. 347. Convocarea lui *Eutimiu Murgu* la adunarea națională din Lugoj, datată din 17 Iunie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu cirile.)

- Pag. 350. Raport către guvernul țării despre ținerea adunării naționale din Lugoș. (Din ziarul „Amicul Poporului“, Pesta, anul 1848.)
- Pag. 365. Petițiunea națiunii române, prezentată Monarchului în 30 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popca*, pagina 132—136.)
- Pag. 369. A doua petițiune a națiunii române, prezentată Monarchului în 18 Iunie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *Nicolae Popca*, pagina 136—139.)
- Pag. 372. Manifestul împăratului Ferdinand către grănițerii români. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile și aflătoare în posesiunea mea.)
- Pag. 373. Proclamațiunea ministrului de interne, adresată poporațiunii din Ardeal în 14 Iunie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile și aflătoare în posesiunea mea.)
- Pag. 375. Proclamațiunea ministrului-president *Batyányi*, adresată Românilor în 28 Iunie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile și aflătoare în posesiunea mea.)
- Pag. 379. Vorbirea palatinului *Stefan*, cu care a deschis în 5 Iulie 1848 dieta din Pesta, din însărcinarea Monarchului. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848, numărul 71.)
- Pag. 381. Adresa-răspuns, votată din partea dietei din Pesta și înaintată Monarchului. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848.)
- Pag. 385—392. Actul guvernului, prin care avisează pe *Șaguna*, că se învoește să fie chemați și alți Români pentru a face parte din comisiunea *unionistă*. — Răspunsul lui *Șaguna*. — Recercarea guvernului, să-’i numească *Șaguna* indivizi *de buze române* cari ar pute face parte din comisiune. — Actul guvernului prin care cei propuși de *Șaguna*, în conțelegere cu episcopul *Leményi*, sânt invitați de guvern se facă parte din comisiunea *unionistă*. — Raportul episcopilor *Șaguna* și *Leményi* către guvern, despre avisarea celor invitați. — *Șaguna* se plânge către guvern, că presidentul comisiunii nu vrea să primească în comisiune și pe membrii români numiți din partea guvernului. — Guvernul avisează pe *Șaguna*, că membrii comisiunii primesc diurne și spese de călă-

- torie. — Conclusul comisiunei în chestia uniunei. — Al doilea conclus (modificator) luat din partea comisiunei în chestia uniunii. — Votul separat al lui *Şaguna*. (Toate actele aci înşirate se află în *original* în posesiunea mea.)
- Pag. 393. Proiect de lege pentru asigurarea drepturilor cetăţeneşti pe seama naţiunei române. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, volumul II., pagina 561—563.)
- Pag. 405. Rescript împăratesc, adresat banului din Croaţia, *Iellasich*, în 4 Septemvrie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848, numărul 98.)
- Pag. 407. Manifestul banului *Iellasich*, adresat poporaţiunei croate. (Din opul „Părţi alese“ etc. etc. de *G. Bariţiu*, volumul II., pag. 230—233.)
- Pag. 410. Proclamaţiunea banului *Iellasich*, adresată armatei din Ungaria. (Din opul „Părţi alese“ etc. etc. de *G. Bariţiu*, vol. II., pag. 233—234.)
- Pag. 416. Petiţiunea adunării naţionale din *Orlat*, ținută în 10 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 167—170.)
- Pag. 421. Protocolul adunării naţionale din *Năsăud*, ținută în 13 și 14 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 170—173.)
- Pag. 426. Protocolul adunării naţionale din *Blaj*, ținută în 25 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 174—176.)
- Pag. 429. Proclamaţiunea comandantului militar *Puchner*, dată din 9 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 177—178.)
- Pag. 431. Manifest împăratesc, adresat popoarelor din Ungaria în 22 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 179—183.)
- Pag. 435. Manifest împăratesc, adresat în 25 Septemvrie 1848 popoarelor din Ungaria. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 183—184.)
- Pag. 436. Manifest împăratesc, adresat armatei în 25 Sept. 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 184—185.)
- Pag. 437. Rescript împăratesc, adresat dietei ungare în 3 Oct. 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 185—187.)

- Pag. 441. Apel adresat Românilor din partea lui Kossuth, în 10 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 187—190.)
- Pag. 444. Declarația garnisoanei din cetatea Timișoarei. (Din cartea „Geschichte des Banats“ de *Lenhard Bohm*, pag. 367—368.)
- Pag. 447. Scrisoarea comisarului guvernial, baronul Vay Miklós, către Șaguna, datată din 12 Octomvrie 1848. (Originalul se află în posesiunea mea.)
- Pag. 448. Răspunsul dat baronului Vay din partea lui Șaguna. (Originalul se află în posesiunea mea.)
- Pag. 451. Proclamațiunea comitetului român de pacificațiune, adresată Românilor la 8/20 Octomvrie 1848. (Din opul „Părți alese“ etc. etc. de *George Barițiu*, vol. II., pag. 306—308.)
- Pag. 454. Proclamațiunea comitetului român de pacificațiune, adresată în 8/20 Oct. 1848 națiunei maghiare și Sécuilor. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 190—198.)
- Pag. 457. Proclamația comandantului militar din Ardeal, *Fuchner*, dată la 6/18 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 193—195.)
- Pag. 460. Circularul lui *Șaguna*, adresat eparchioților sei în 7/19 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 196—197.)
- Pag. 461. Circularul episcopului *Leményi*, dat în 9/21 Oct. 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 197—201.)
- Pag. 465. Circularul comitetului națiunei române, dat în 20 Octomvrie n. 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 203—208.)
- Pag. 470. Actul prin care episcopul *Leményi* vine suspendat din postul avut. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 208.)
- Pag. 473. Proclamațiunea banului *Iellasich* către națiunea croată, datată din 27 Octomvrie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848.)
- Pag. 474. Manifestul împăratesc din 16 Octomvrie 1848. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)
- Pag. 476. Manifestul împăratesc din 19 Octomvrie 1848. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)
- Pag. 477. Manifestul împăratesc din 20 Octomvrie 1848. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)

- Pag. 481. Manifestul împăramesc din 7 Noemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 210—211.)
- Pag. 483. Proclamațiunea comitetului român de pacificațiune, dată la 9/21 Octomvrie 1848. (Din „Părți alese“ etc. etc. de *G. Barițiu*, vol. II., pag. 770.)
- Pag. 484. Proclamațiunea generalului *Puchner*, dată în 26 Octomvrie 1848. (Din „Părți alese“ etc. etc. de *G. Barițiu*, vol. II., pag. 771.)
- Pag. 485. Proclamațiunea generalului *Puchner*, dată în 30 Noemvrie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu cirile și aflătoare în posesiunea mea.)
- Pag. 486. Proclamațiunea principelui *Windischgrätz*, comandantul suprem al armatei, dată în 13 Noemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 211—212.)
- Pag. 489. Manifestul împăratului Ferdinand, prin care anunță la 2 Decemvrie 1848 că a abzis de tron. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 214—216.)
- Pag. 491. Manifestul împăratului Francisc Iosif I., prin care anunță la 2 Decemvrie 1848 suirea sa pe tron. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 216—218.)
- Pag. 493. Manifestul împăratului Francisc Iosif I., adresat populațiunii din Ungaria. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)
- Pag. 495. Circulariul episcopului *Șaguna*, prin care comunică la 4/16 Decemvrie 1848 credincioșilor sei suirea pe tron a noului domnitor. (Copie de pe o foaie volantă, aflătoare în posesiunea mea.)
- Pag. 497. Petițiunea comitetului român de pacificațiune, în chestia desființării guvernului din Cluj. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1849, numărul 2.)
- Pag. 502. Vorbirea lui *Șaguna*, rostită în adunarea națională română din 28 Decemvrie 1848. (Din „memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 219—227.)
- Pag. 510. Protocolul adunării naționale române din 28 Decemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 229—233.)
- Pag. 516. Alocuțiunea episcopului *Șaguna*, rostită în fața Monarhului la 6 Februarie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 243—246.)

- Pag. 519. Petițiunea Românilor înaintată Monarchului la 25 Februarie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 247—250.)
- Pag. 523. Constituția imperiului austriac, octroată la 4 Martie 1849. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1849, num. 10 și 11.)
- Pag. 535. Memorandul delegațiunei române, adresat guvernului la 5 Martie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 258—264.)
- Pag. 541. Plânsoarea națiunei române, înaintată Monarchului la 12 Martie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 264—266.)
- Pag. 543. Memorandul Românilor, adresat guvernului la 23 Martie 1849 în chestia fundului regiu. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 267—268.)
- Pag. 544. Protestul delegațiunei române în chestia Voevodinei sêrbești. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 287—288.)
- Pag. 545. Ursoriul episcopului Șaguna în chestia resolvirei petițiunilor române. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 311.)
- Pag. 546. Adresa trimisă la 28 Aprilie 1849 generalului *Iellasic* din partea delegațiunii române. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 312—314.)
- Pag. 549. Proclamația comisariului guvernial *Csányi*, adresată Românilor. (Din opul „A román nemzetiségi története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, vol. II., pag. 719—720.)
- Pag. 554. Proclamația conventului din Dobrițin referitoare la de-tronarea casei domnitoare. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 288—303.)
- Pag. 573. Scrisoarea lui Kossuth către deputatul Ioan Dragoș. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 307—311.)
- Pag. 577. Scrisoarea lui Kossuth către Hatvani Imre. (Din opul „Părți alese“ etc. etc. de *G. Barișiu*, vol. II., pag. 786.)
- Pag. 579. Scrisoarea lui *Bulean* către majorul Csuták. (Din „Amintiri din pribegie“ de *Ion Ghica*, București, 1889, pag. 325—328.)
- Pag. 582. Petițiunea națiunilor unite, înaintată guvernului la 26 Aprilie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 315—324.)

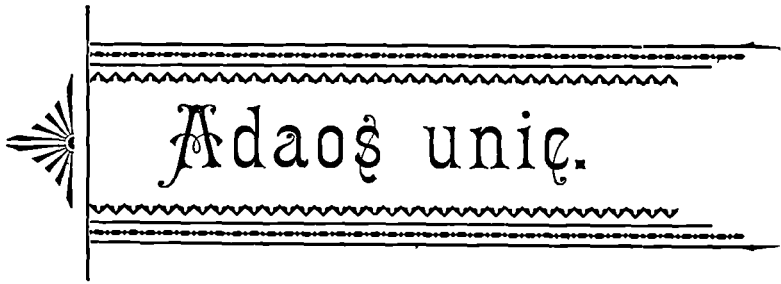
- Pag. 592. Ursoriul națiunii române înaintat Monarchului la 26 Iunie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 331—334.)
- Pag. 596. Petițiunea Românilor în chestia celor arestați în Principatele-române. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 325—327.)
- Pag. 599. Al doilea ursoriu al Românilor prezentat Monarchului la 18 Aprilie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 334—341.)
- Pag. 606. Răspunsul guvernului dat lui Șaguna la 18 Iulie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 341—343.)
- Pag. 607. Replica Românilor, datată din 30 Iulie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 343—347.)
- Pag. 613. Proiectul emigranților români în chestia asigurării drepturilor pe seama națiunii române. (Din „Amintiri din pribegie“ de *Ion Ghica*, pag. 293—295.)
- Pag. 614. Proiect de pacificațiune, legat la 14 Iulie 1849 între emigranții români și guvernul maghiar. (Din „Amintiri din pribegie“ de *Ion Ghica*, pag. 372—375.)
- Pag. 619. Legea despre drepturile naționalităților, votată în 21 Iulie 1849 în Seghedin. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, vol. II., pag. 765—766.)
- Pag. 622. Petițiunea delegațiunii române în chestia ridicării lui *Patrichie Popescu* la rang de episcop al Vêrșetului. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 355—357.)
- Pag. 623. Petițiunea delegațiunii române în chestia despărțirii hierarhice. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 385—389.)
- Pag. 628. Petițiunea delegațiunii române în chestia înființării unei academii de drept române. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 380—383.)
- Pag. 631. Petițiunea Românilor din părțile Aradului, înaintată la 15 Noemvrie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 389—391.)
- Pag. 636. Petițiunea Românilor din Banat, înaintată la 26 Noemvrie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pagina 391—392.)
- Pag. 641. Rugarea episcopului *Erdélyi*, dată în Ianuarie 1850. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popoa*, pag. 393—400.)

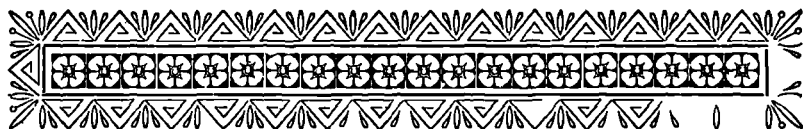
- Pag. 649. Reprezentațiunea delegației române, adresată guvernului în 10 Ianuarie 1850. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popa*, pag. 400—408.)
- Pag. 658. Memorandul lui *Șaguna*, înaintat guvernului la începutul anului 1850. (Din „Metropolia Românilor“ de *Dr. Ilarion Pușcariu*, colecțiunea actelor, pag. 46—55.)
- Pag. 679. Petițiunea Românilor, înaintată guvernului la 12 Aprilie 1850, în chestia trimerterii unui comisar în Transilvania. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, nr. 29.)
- Pag. 680. Petițiunea sinodului din Sibiiu, înaintată Monarchului la 10 Aprilie 1850. (Din „Metropolia Românilor“ de *Dr. Il. Pușcariu*, colecțiunea actelor, pag. 65—68.)
- Pag. 683. Petițiunea delegației române în chestia stipendiilor. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, anul 1851, nr. 30.)
- Pag. 690. Vorbirea episcopului *Șaguna*, rostită în fața ministrului de culte, în 21 Decemvrie 1850. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“.)
- Pag. 693. Petițiunea delegației române, înaintată Monarchului în 31 Decemvrie 1850. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“.)
- Pag. 697. Rugarea grănițerilor din Năsăud, înaintată Monarchului la 13 Martie 1851. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“.)
- Pag. 706. Legământul Brașovenilor în chestia înființării gimnasiului român. (Din „Foaia pentru minte, inimă și literatură“.)
- Pag. 711. Patentele împărătești referitoare la desființarea constituției din 4 Martie 1849. (Din „Gazeta Transilvaniei“ 1852, nr. 1 și „Foaia pentru minte, inimă și literatură“ anul 1852, nr. 1.)
- Pag. 729. Adresa lui *Șaguna*, înaintată Monarchului din incidentul neisbutirii atentatului lui Libényi. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, numărul 14.)
- Pag. 730. Adresa Românilor din Munții-Apuseni, compusă din același incident. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, nr. 19.)
- Pag. 731. Adresă de omagiu, compusă în numele întregului popor român și predată Monarchului la 25 Martie v. 1853. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, numărul 26.)
- Pag. 732. Circulariul lui *Șaguna* în chestia fundației Francisc Iosif. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, nr. 32.)

- Pag. 737. Circulariul lui Șaguna, dat din incidentul căsătoriei Monarchului. (Din „Telegraful Român“, anul 1854, nr. 29.)
- Pag. 743. Circulariul metropolitului Șulufiu, dat din incidentul instalării sale. (Din „Vechia Metropolie“ de N. Popca, pagina 167—169.)
- Pag. 747. Vorbirea directorului de gimnasiu din Brașov, *Gavril Muntean*, în care vestește, că gimnasiul a primit drept de publicitate. (Din „Telegraful Român“, anul 1856, nr. 23—25.)
- Pag. 760. Rescript împăărătesc despre grațierea prizonierilor politici maghiari. (Din „Telegraful Român“, anul 1857, numărul 36.)
- Pag. 761. Rescript împăărătesc în chestia averilor confiscate dela revoluționarii maghiari. (Din „Telegraful Român“, anul 1857, numărul 41.)
- Pag. 767. Mauifestul comisiunei provisorie din București, prin care anunță că a luat conducerea țării românești. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1858, numărul 67.)
- Pag. 768. Manifestul aceleiași comisiuni, adresat armatei din țeara românească. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1858, nr. 67.)
- Pag. 769. Manifestul comisiunei interimale din Moldova. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1858, numărul 69.)
- Pag. 773. Vorbirea lui *M. Cogălnicean*, rostită în fața colonelului *Cuzu*, după alegerea acestuia de domn al Moldovei. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numărul 4.)
- Pag. 774. Vorbirea lui *Boerescu*, ținută în adunarea națională din București, la 24 Ianuarie 1859. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numărul 4.)
- Pag. 777. Manifest împăărătesc din 28 Aprilie 1859, referitor la intrarea trupelor austriace în Italia. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numărul 17.)
- Pag. 780. Înalt ordin de zi despre încheierea păcii cu Italia. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numărul 32.)
- Pag. 781. Manifest împăărătesc, adresat popoarelor Austriei în 15 Iulie 1859. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numărul 34.)

Celelalte acte și documente, neînșirate aici, sunt scoase asemenea din ziarele și revistele, române și străine, din zilele în cari au fost compuse.

ACTUL DE ACUSARE

în procesul de presă intentat volumului prim al *Cărții de Aur*.^(*)

—*—

Dela procurorul reg. din Cluj. Numerul 8399 1902 k. ũ.

Împreuna cu actele referitoare la cercetarea purtata în contra lui *Teodor V. Pacașian*, banuit a fi comis agitație, și cu considerare la decisiul din 23 luna curenta, numărul 8529, al senatului de acuzare dela tribunalul regesc din Cluj, prin care se decreteaza încheiata cercetarea, înainteaz urmatorii:

act de acuzare:

Ridic acusa în contra lui *Teodor V. Pacașian*, aflator pe picior liber, nascut în Ususeu, comitatul Timiș, de 50 ani, de lege gr.-ort., redactor, fara avere, cu educație corespunzetoare poziției sale, nepedepsit, pentru *delict de agitație* prevezut în codul penal paragraful 172 punct 1 și 2, și pentru *delict de agitație* prevezut în paragraful 173, sevârșite în modul precisat în paragraful 171, fiindca sub numele seu, ca autor, a aparut în Sibiu, în tipografia societății pe acții *Tipografia*, în anul acesta, opul *Cartea de Aur, sau luptele politice naționale ale Românilor de sub coroana ungara* volumul I., în care se cuprind urmatoarele pă-sage și espresiuni:

1. În capitolul »*Introducere*«, pe *pagina 5*, vorbind autorul despre existența dintru început a Românilor aici, scrie așa:

când din partea Maghiarilor, Sașilor și Secuilor s'a legat faimoasa *uniune a celor trei națiuni* în scopul de a nimici pe Români și de a le rapî drepturile avute.

Nu ne-au putut nimici . . . . .
. . . . . Drepturile inse rapite ne-au fost, rind pe rind.

2. În capitolul »*Biserica română sub principii calvini*«, pe *pagina 9*, se spune:

Principele Rákóczy I., pe atunci domnitor al Ardealului, cu drept aproape dictatoric în biserica româna, vezând energia șefului

^(*) Publicat în ziarele: »*Tribuna*« (Sibiu), »*Ga eta Transilvaniei*« Brașov), »*Telegraful Român*« (Sibiu) și »*Drapelul*« (Lugoj), anul 1902.

bisericeii române a cautat să-l delătura iute din post, ceea-ce 'i-a și succes, cu observarea tuturor formelor, pentru-ca unii slabi de ânger din sinul bisericeii române i-au dat mâna de ajutor, și satisfacând dorinței esprimate din partea acestui contrar al bisericeii lor, au depus din scaun pe propriul lor metropolit.

Acest act rușinator s'a întemplat la 1643, când din ordinul principelui Rákóczy I. s'a întrunit în Alba-Iulia un sinod general bisericesc, în scopul ca se judece pe metropolitul *Ilie Joreste*. Sinodul 'l-a aflat *vinovat* și 'l-a depus din metropolie, 'l-a lipsit chiar și de popie, și pentru a-l pute da prada cu desevirșire dorului de resbunare, 'l-a predat pedepsirei judecatoriei civile.«

3. În același capitol, pe *pagina 19 și 20* :

Sinodul, amenințat de Calvini și terorizat fara margini, a declarat *vinovat* pe metropolitul *Sava*, 'l-a destituit din demnitatea avuta, și 'l-a dat pe mâna principelui *Apafi*, care 'l-a aruncat în temnița, în castelul seu din *Blaj*, unde a fost tratat în modul cel mai neuman, suferind batai și batjocuri din partea oamenilor lui Apafi.

Încercarea facuta din partea domnitorului țerii românești, *Șerban Cantacuzino*, de a scăpa pe metropolitul *Sava* din mânilor tiranului principe *Apafi*, a remas fara succes, și metropolitul-martir a trebuit să suferă mai departe chinuri și torturi, pentru-ca din *Blaj* a fost dus la *Vinț*, unde a fost desbrăcat de hainele archierești, în semn de despopire, și a fost aruncat de nou în temnița, din care se scotea în toate Vinerile pentru a fi batut cu ciomege, până ce în cele din urma a murit moarte de martir al bisericeii sale, al credinței românești.«

.....
»Principele *Apafi* s'a infuriat și a ordonat, ca metropolitul să fie batut cu ciomege.

După *Sava Brancovici* au urmat în scaunul metropolitan din Alba-Iulia, pe rînd și în scurte intervaluri: *Iosif*, mort la 1682, *Ioasaf*, decedat la 1684, *Sava III*, mort la 1687, *Varlaam*, mort la 1693, urmându-și acestuia în scaun *Teofil*, ales în 18 Septemvrie 1693. Schimbarea a fost deci atât de repentina în anii acestia, încât poate da ansa la banuiala, că mulți dintre metropoliții români numiți nu vor fi murit de moarte naturală.

Între acestea a murit și tiranul principe din Ardeal, *Apafi*, la 13 Aprilie 1690«.....

4. În capitolul »*Activitatea dietei maghiare*,« la *pagina 219*, după comunicarea sancționatelor treizeci-și-unul de articole de lege, caracterisându-le, autorul scrie :

»Nimeni nu va pute descoperi în ele nici umbra principiului *egalității* și *frățietății*, nici chiar principiul perfecte *libertăți*, ci din toate reiese asigurarea supremației rasei maghiare asupra celorlalte popoare conlocuitoare în patria comuna.

Nici nu se putea aștepta altceva dela o dieta compusă exclusiv din reprezentanții poporului maghiar.

Drepturi naționale s'au dat deci numai Maghiarilor, pentru-că toate acestea legi au fost aduse fara concursul popoarelor nemaghiare din Ungaria . . . .

5. În capitolul »*Mișcarea Slovacilor*«, autorul reproducând pe *pagina 222 și 223* din broșura lui *M. M. Hodzsa*, tipărită în 1848 la Praga, sub titlul »*Der Slovak*«, scrie despre *Samuil Hrobon*, care a avut rol în congregația din 23 Martie 1848 a comitatului Liptau, astfel pe *pag. 224* :

. . . Poporul începù se tremure și se strige, se ridice pumnii și sê amenințe pe servitorii maghiarismului, de origine slovească, vrednici de compatimire. »*Afara cu blastamații de Maghiari; nu ne trebuie aici Maghiari.* . . . .

Influența cea mare ce o avea *Hodzsa* asupra poporului slovac a facut, ca spiritele se se liniștească și congregația comitatului *Liptau* a putut fi închisa fara de altcum inevitabila versare de sânge. Pentru-ca poporul își facuse deja planul *sê deschida toate ferestrele dela sala comitatului și pe toți Maghiarii sê-'i arunce afara pe fereastră.*

. . . »Ministrul-president *Batyányi* a dat un dorgatoriu strașnic fiscului regesc din *Liptau* pentru-ca a tolerat astfel de mișcari *mai bine xis escese* panslaviste, și 'l-a îndrumat, ca pe viitor se le suprima și se le impedece. *Kossuth* erași (de altcum Slovac și el de origine) și-a versat necazul asupra conaționalilor sei din *Liptau* într'o vorbire rostita în dieta, în care spunea, ca pe toți cei-ce vor cuteza se mai pașească în public cu astfel de petițiuni, îi va trimite la *temnița*. Singurul recept pentru liniștirea spiritelor agitate, cunoscut din partea Ungurilor! . . .

6. În același capitol, la *pagina 229*, comunicând punctul 14 din petiția Slovacilor, compusă în 10 Maiu 1848 în Liptau, spune autorul :

» . . . Dar' puterea de stat 'i-a luat de nou la goana pe Slovaci. Unii dintre fruntași au fost espulsați, alții întemnițați, și anume, pentru punctul 11 din petiție, în care ziceau Maghiarii că se cuprind idei *comuniste*. Celor acușați li s'a denegat chiar și aperiarea și au fost condamnați ca pe cale statariala, ear' petiția, care circula printre Slovaci ca se o provada cu subscrierea lor, a fost confiscata și rupta în bucați, și mișcarea Slovacilor a fost sufocata prin amenințari cu *temnița* grea și cu tragere în — *furci*.

7. În capitolul intitulat »*Simeon Bărnuțiu*«, autorul dă pe *pagina 257, 258 și 259* proclamația acestuia, ale cărei părți incriminate sânt următoarele :

. . . Ungaria învita Ardealul la uniune . . . .
Și Românul ce face? Dela aceasta îi depinde viața sau moartea!
. . . . .

Ascultați voi, stranepoții Romanilor, ce trebuie să răspundeți Ungurului și Sasului! Răspundeți: *Nu ne unim până nu e ridicată națiunea româna la acel rang politic, din care au desbrăcat-o națiunile: maghiara, sasa și secuiasca!* . . . . .

Au scos-o din toate oficiile înalte regnicolare, și dacă totuși a voit se aibă intrare, s'a cerut *renunțarea la naționalitate și religione.*

Dar' e aici ziua *învierii!*

Se mergem se delaturam peatra de pe mormânt!

Se deslegam lanțurile cari de o mie de ani țin legată națiunea româna. . . . .

Preoți! Dacă sunteți parinți adeverați ai poporului, nu lasați să-și fie nimicit dreptul. . . . .

Nu ve uniți, pentru numele Domnului. . . . .

Nu vom fi sclavii Ungurilor și ai Sașilor! . . . . .

Afurisit să fie pentru todeauna Românul, care cuteaza să lege uniuime!« . . . . .

Cu privire la vorbirea aceasta face următoarele aprecieri:

» . . . în fine s'a aflat punctul de unde trebuie pornita mișcarea națională a poporului român, și s'au aflat bazele pe cari poate să fie pusa politica viitoare a Românilor.

Independență națională pe seama Românilor, și apoi vorbim despre uniuime, mai înainte nu! Acesta era punctul de mănecare, aceasta era baza politicii românești.

Bărnuțiu a aflat-o, — a lui e gloria. Și obștea românească a acceptat-o, — pentru-ca din sentimentul public al obștei românești a fost ea scoasă!« . . . . .

8. În capitolul intitulat *»Vorbirea lui Bărnuțiu«*, autorul scrie astfel înainte de vorbire și în firul comunicării ei:

„ . . . Și a vorbit ca un ânger, ca un sfânt, pentru-ca glasul Domnului și glasul geniului națiunii române vorbea din el.

În mijlocul unei tăceri ca în mormânt și-a spus Bărnuțiu vederile despre *naționalitatea română*, despre *drepturile limbii române*, înșirând rind pe rind toate faptele Ungurilor sevărșite în contra Românilor, pe cari 'i-au aflat totdeauna buni numai pentru a-și exploata și a-și folosi de scară pentru a se înalța . . . . .

Oare lungi de-a-rîndul a vorbit *Bărnuțiu* și mulțimea din biserică n'a oboșit ascultându-l. Și dacă Bărnuțiu o zi întreaga ar fi vorbit, cei din biserică ar fi stat pironiți la locurile lor și 'l-ar fi ascultat. Pentru-ca balsam vindecator erau cuvintele sale și miere dulce era glasul seu« . . . . .

În urmă vin părțile incriminate din vorbirea lui Bărnuțiu:

»Frați Români! Cine se nu se închine înaintea înalțimei ome-
nești, când se uita în aceasta adunare mareața, care face se salte
de bucurie înima fie-carui Român bun și insuflă respect și spaima
celora ce nu vor libertatea oamenilor, ci uresc pe Români? Cine va
mai pute zice, ca Românul nu dorește o stare mai fericita, ca pe
el nu-l mișca nici versul cel dulce de libertate, nici chiar sentența
de moarte, care 'i se prepara în adunarile ungurești?

Ce cugetați, fraților . . . . .
. . . . . o ginte întreaga se nu presimța pericolul
ce 'i-se amenința, un popor întreg se stee nemișcat ca piatra, când
ii bate oara fericirii și se taca ca un surd și mut, când i se trage
campana de moarte? . . . . .
. . . . . Inima Românilor a batut totdeauna pentru liber-
tate, și eata, îi vedem și acum cu multa bucurie cum s'au deșteptat,
și cu ce uniune minunata s'au legat, ca nu vor mai suferi, ca se-'i
calce în picioare alte națiuni; ei se adunara cu cuget de a-'și re-
vindica drepturile cari le usurpa Ungurii, Secuiei și Sașii de sute
de ani, ...
. . . . . Ungurii vor prin uniune se stearga deocamdata privilegiile
Ardealului și împreuna cu privilegiile se stângă toate popoarele ne-
ungurești, ...
. . . . . O, de v'ar face cuvântul meu ca așa se simțiți
cei 944 de ani ai umilirii Românilor cum simte servul o zi de
domnesc, în care a lucrat de dimineața pâna seara flamând, ars de
sete și batut! O, de v'ați înfiora de aceasta leșinare lunga a națiunii
noastre, ca și când ar fi cazut numai eri la riul Capușului domnul
nostru *Gelu!* Atunci eu sper, ca la lumina istoriei și a libertații va
peri și naluca uniunii, cum pere negura dinaintea soarelui, acea
naluca, ce ne amenința moarte naționala dupa o leșinare îndelungata.
. . . . .
. . . . . Ține minte . . . . .
. . . . . cum au legat Ungurii cu Români alianța de pace prin
jurământ, pe care Ungurii l-au calcat de mulți secolii. . . . .
. . . . . Senatul și poporul
român n'a uitat, ca numai dela venirea Ungurilor se trag toate relele
ce le sufer Ardelenii de 1000 de ani, ...
. . . . . ține minte, ca Ungurii și
atunci fauriau catene pentru Români, când acestia își varsau sân-
gele pe șesurile Moldovei și ale României în luptele cu Turcii, cei
mai neîmpacați dușmani ai națiunii ungurești. Și acum eara urzesc
plan nou ca se-'i cucereasca! . . . . .
. . . . . ne arata istoria, ca Ungurii nu erau atât de selbatici când
venira asupra pământului Românilor, cum s'au facut dupa aceea,
mai târziu, caci ei, putem zice, suut mai barbari astazi decât înainte
cu o mie de ani! . . . . .
. . . . . la anul 1437 poporul nu mai putea suferi bat-
jocurile mai marilor ungurești, alearga drept aceea la arme, ca se

stoarca cu puterea respectul cu care îi erau datorii domnii pamântești
. . . . . mai marii ungurești . . . . . facura sfat
între sine, ca se stârpeasca pe popor, nu cauzele reului. . . . .
. . . . . Durerile lor noi
numai atunci le-am putè cunoaște, când s'ar scula Românii din
morminte cu lacramile pe fața, cari le-au stors uniunea celor trei
națiuni dela anul 1437 pâna acuma. Ajunge, ca uniunea aceasta
n'a fost decât o conspirație în contra poporului, care face și ac-
ceptează legi și instituțiuni inimice libertații lui, și privegheaza cu
ochi neadormiți, ca se nu 'i-se mai vada catenele servitutei!

Înca nu se nascuse *Verböcxî* pe lume și uniunea celor trei
națiuni înfloria. Nobilii cei mari, dimpreuna cu Secuții și cu Sașii,
jureau mai în tot anul, ca nu vor suferi nici-odata ca poporul se
ajunga la drepturi egale în țeara. Dupa-ce vezù lumina zilei acest
advocat al tiraniei, care n'ar trebui se iese nici-odata din iad, —
cele trei națiuni indata îl cuprinsera cu brațele deschise și sarutara
legile lui ca evangelia dreptății pe pamânt; și poporul se îmbracă
în jale, caci tripartitul pentru popor nu e evangalie de bucurie, ci
ângerul morții celei mai rușinoase în jugul aristocraților.

Decretul tripartit, — așa se chiama cartea legilor scrisă de
Stefan Verböcxî, — despre o parte nimicește personalitatea poporului,
facându-l serv domnilor pentru totdeauna, eara despre alta parte
îi rapește mijlocirea de a-'și câștiga cele de lipsa spre traiul vieții.
(Decr. Trip. p. III. tit. 30, §. 7) și așa îi stoarce toate puterile, ca
se nu se mai poata scoate din servitute. . . . .

. . . . . Pe popor îl desbraca de
drepturile omenești și îi ia toata puterea de a se apera în contra
cruzimii domnești. . . . .
Poporul drept aceea e condamnat prin lege, ca sau se suferè ori-ce
nedreptate 'i-ar face domnii, sau se-'și resbune asupra lor tiranește,
când poate. . . . .

. . . . . Prin legi de acestea și-au ridicat Ungurii constituțiunea
lor cea faimoasa, paladiul privilegiilor lor, pe ruinele libertații po-
porului. . . . .

. . . . . Nu se afla nici o instituțiune rea în dreptul
Romanilor și în legile barbarilor, care se nu o fi luat Ungurii în
constituțiunea lor; ordinațiunile și decretule regilor ungurești sânt
documentele barbariei celei mai de jos. Constituțiunea ungureasca
cea egoista și inimica libertații poporului nimicește industria și co-
merciul, stânge artele și științele; școalele cari stetera pâna acum
în tot ținutul coroanei ungurești, n'au fost decât cuiburi de neștiința
și de despotism aristocratic în care s'au crescut impilatori de popor.
Sub aceasta constituțiune s'a stins pe încet și religiunea cea creștina
a caritații frațești; ba dacă compara cine-va legile cele rapitoare de
proprietatea poporului, daca compara servitutea, care înca stă, cu
purtarea Ungurilor când au venit ca barbari în acest pamânt: afla
ca religiunea creștineasca n'au adaus nimica la îmblânzirea selba-

taciei aristocratice; din contra, ei indata ce se facura creștini, înce-
pura a-i supune la servitute și pe Ungurii lor, cari fiind păgâni,
erau liberi. . . . Cine nu știe,
ca curțile episcopilor catolici sânt locuri privilegiate de tortura, dar'
cine ar cuteza se zica, ca unele purtari ca acestea ale lor ar fi lu-
cruri nelegiuite, când sânt întemeiate toate bine pe constituțiune, pe
tripartit, pe us de secolii, pe privilegiu, pe diplome regești și împaratești ?

. . . . ca să știe toți cum se fac legiuite
și faradelegile cele mari când sânt aperate de legi; cum dreptul
unguresc calca în picioare o mulțime de ginți, cum le desbraca de
demnitatea omeneasca, cum le rapește toate mijloacele de cultură și
de apărare, cum da toate bunatașile și onorurile țerii aristocrațiilor,
ear' pe popor îl încarca cu greutatea și-l da legat în mâinile aristo-
crațiilor, ca pe o vita.

Șe ne întorcem acum dela aceste legi și instituțiuni de jale
pentru popor și de rușine sempiterna pentru aristocrația ungureasca,
se ne întorcem catra acel mormânt, ce se numește *Approbata* și
Compilata, în care zace națiunea noastră din Ardeal. . . .

. . . . Ungurii nu sânt
mulțamesc numai cu aceea, ca lipsesc de libertate pe națiunea ro-
mâna, ci înca o și calumniaza, zicând chiar prin organul legislativ
ca e o națiune de jos; . . .

. . . . legea sânt apuca de bate pe toata națiunea în
genere, ca fiind vulnerata toata, se nu rămâna sanatos nici un membru;

. . . . Daca se mai afla
vre-o raza de lumina în preoțimea Românilor și printr'ensa în na-
țiune pâna la finitul secolului al 17-lea, aceea au de a o mulțami
Românii furcilor, cari le mai da de lucru Ungurilor, de nu-și puteau
esecuta după inima lor legile cele în contra Românilor . . .

. . . . principii
reformați îl faceau și pe arhiepiscopul Românilor să boteze căței
în loc de prunci, și daca nu voia, îl bateau cu toiege și cu vina
de bou, cum au facut cu arhiepiscopul *Sava!* . . .

. . . . Cine va puté zice, că uniunea a muiat inima Ungurilor, ca se
voiasca binele națiunei noastre și să-i dee înderet drepturile rapite?

. . . . Se juram fraților, și ca frați de un sânge se ieșim la lupta
în contra aceluia dușman al naționalității noastre, care *vine catră noi*
cu flamura de uniune nouă dela Țeara-Ungureasca! . . .

. . . . pâna acum
numai urmele tiraniei ungurești sânt tiparite pe pamântul Românilor,
ca și pe fețelê lor . . .

. . . . afară de o mâna
de Sași și Unguri mestecați printre Români, Ardealul e proprietatea
adeverată a națiunii române, care o a câștigat cu buna dreptate

înainte cu vre-o mie șapte sute de ani, și de atunci pâna astăzi o ține, o apera și o cultiveaza cu multa sudoare și osteneala. Deci eu zic, că nici un Român nu poate fi cu nepasare, când este întrebarea: al cui se fie pământul acesta, care pâna acum a fost al Românilor? Nu ne este tot una și nu ne poate fi tot atât, ori să fie al Românilor, ori al Ungurilor, și apoi Românii ear' se fie numai tolerați în pământul lor. Prin urmare, înțelesul cel adevărat al întrebării acesteia, se fie uniune sau se nu fie? este, se ne dam pământul nostru Ungurilor, sau se nu-l dam? Se nă vindem țeara Ungurilor, sau se nu o vindem? Se fim și de aci înainte numai lipiturile altor națiuni, sau se fim liberi? Ce va răspunde adunarea la aceste întrebări? Ce va răspunde tot poporul român când va fi de față?

. . . . . sub masca libertății și a frației cu care ni-se înfațișează uniunea, ea nu acopere pentru noi libertate, nici frație, ci numai servitute și o fiara selbatica, care mânânca națiuni. . . .
. . . . . Lumina adevărată e aceea dela care oprește statul pe toți cei-ce nu știu ungurește? Eu zic ca aceea nu e libertate, nici dreptate, ci este o calamitate mare pe acele popoare nefericite, cari au cazut în aceasta groapa întunecoasa, ce poartă nume de stat. . . . .
. . . . . Apoi dieta cea noua, au nu va fi aceea dieta țerii și a națiunii ungurești, legifera, persecutatoare și stângatoare de națiuni? . . . . .
. . . . . Ungurii și Sașii, de când locuiesc împreuna cu Românii, numai într'aceea se sbat, cum se le iee locurile și cum se-i țina în paupertate și în întunec . . . . .
. . . . . îndeșert vorbesc de independența județelor, pentru-ca fie-care județ va judeca dupa placerea și în folosul aceluia ce 'l-a așezat, temându-se ca se nu-l restoarne. În-deșert se zice, ca judecatoriului se cade a fi mai presus de toate respectele de confesiune, de naționalitate, de naștere și alte asemenea; îndeșert, pentru-ca aceasta lege morala nu garanteaza dreptate . . . . .
. . . . . Românilui la județele ungurești și sasești . . . . .
. . . . . Românii numai atunci vor ști cum le-a curs legea pe la județe, când vor vedè pe esecutori ca le iau ereditatea și îi duc la furci.

Acum judecați, cum va putè fi egal Românul cu Ungurul înaintea legii în asemenea împrejurari, când Românul numai cu gura Ungurului va putea vorbi cu judecatorii, și acestia vor judeca toți dupa placerea ministrului dreptății ungurești, acestei dreptăți de cabinet, care îi ucide de 944 de ani pe Români? . . . . .

Dar' daca se va face Ardealul țeara ungureasca prin uniune, atunci libertatea Românilor nu va sta doara nici un an, și earași va cadè în servitute! . . . . .
. . . . . Ungurii îi vor lua cu reul, ca se-i unguriasca prin școala, biserica și prin toate mijloacele cele mai egoistice, cari îi pot

veni în minte unui guvern teroristic și tiranos. Românii nu vor asculta, le vor sta în contra, și așa îi vor lipsi de libertate, ...

Garda națională, paladiul libertății popoarelor celor culte, pentru Românii încorporați la Țeara-Ungurească va fi numai instrument de asuprire, de stoarcere și de ucidere în mâna comandanților ungurești. Pe Românii din un sat îi vor ridica asupra altui sat român, care nu va voi a se unguri. La urma îi vor face se jure, ca vor apera constituțiunea ungurească și vor pazi cu sancțiune legile ungurești, cari sânt făcute și se vor mai face pentru sfîngerea națiunii române.

. . . . . Câți oratori și poeți cu renume ar fi creat școalele Blajului, dacă ar fi învățat tinerimea noastră a perora, nu numai *pro Millone* și *pro domo sua*, ci și pentru națiunea noastră! Nu numai latinește, contra rapirilor lui *Verres* și a conjuratului *Catilina*, ci și românește, asupra tiraniei sub care gem Românii!

. . . . . Cum se va aprinde de iubirea libertății, când se va naște serv altei națiuni? Școalele ungurești vor smulge din piepturile tinerilor națiunii noastre și iubirea pe care o plantara în ele mamele române!

. . . . . Inse despotismul nu-'și impune limba sa, pentru-ca doar' n'ar fi culte cel-lalte limbi pentru scopul public, ... ci el vrea, ca națiunile se-'și uite cu încetul și de numele libertății, ca apoi la urma se se sfînga dintr'ênsele și sentimentul de libertate. Pentru aceasta oprește națiunea despotica pe celelalte, ca se nu-'și ridice școale naționale, ...

. . . . . vrea se rămâna oarbe și surde la toate măsurile egoismului ei, ...

. . . . . cere unitate de limba, ...

. . . . . ci o cere, precum am zis, numai comoditatea despotismului și cugetul lui cel nelegiuit de a rapl libertatea națiunilor, ca se domneasca peste ele. . . . .

. . . . . uniunea cu Ungaria . . . . .

. . . . . va se rapeasca dela Români și libertatea cea mai de pe urma. . . . .

Pentru Unguri e viața, moarte pentru Români! Pentru Unguri libertate nemarginită, pentru Români servitute eternă! . . . . .

. . . . . Doara se încrede cine-va în cultura de astăzi a Românilor, ca se va înfrunța cu toate atentatele ungurești? . . . . .

. . . . . posteritatea româna se va mira de nesimțirea noastră și ne va blastema în morminte, caci am ascultat cu nepasare sentința de moarte a gîntei noastre și n'am recurs chiar la cele mai din urma mijloace pentru aperiarea numelui român, nu ne-am ridicat toți pentru unul și unul pentru toți, ca se departam dela strănepoți această infamie nemeritată . . . . .

. . . . . sê consideram bine, ...

. . . . . cum au petrecut parinții și strabunii noștri sub domnia

ungureasca, cum n'au vrut Ungurii să respecteze drepturile Românilor nici odata, cum s'au adoperat din contra totdeauna ai turbura între sine cu tot felul de uniuni înșelatoare, cu tot felul de promisiuni mincinoase, ... îndulcesc veninul uniunii, ca se-l faca placut la beut; . . . . . națiunea româna scutura jugul constituțiunii ungurești care deoparte îi nimicea naționalitatea, de alta parte călca în picioare libertatea poporului.

. . . . .
. . . . . se mai aruncăm înca odată o cautatură peste zilele națiunii noastre, de când jelește sub domnirea ungureasca . . . .
. . . . . este lucru trist și dureros, cum 'i-au batjocorit Ungurii pe Români cu legile, ... cum 'i-au privilegiat asupra națiunii noastre și pe Sași, și pe Sârbi, și pe toți, ca se-'și poata versa veninul asupra Românilor și acolo, unde nu le ajung dinții cei răutacioși; cum 'i-au oprit dela școale, ca să rămâna orbi; dela diregetorii, ca să n'aiba aperiatori; pe cari nu 'i-au putut strica cu uniuni politice, 'i-au încâlcit cu uniuni religioare; și acum, când se anunța libertatea la toata lumea, ei ne anunța stângerea de tot! . . . . . închipuiți-vă înca odata, ca aceasta miie de ani a tiraniei ungurești e numai o zi în vieța cea dureroasa a națiunii noastre. Închipuiți-vă, ca dimineața ne-au bagat în jug, toată ziua ne-au mânat, și acum, când veni seara ca să repausam, numai pentru aceea ne iau jugul de pe umeri, ca să ne omoara! . . . . .
. . . . . se nu ne ducem la masa libertații ungurești, caci bucatele ei toate sânt înveninate.« . . . . .

9. În capitolul intitulat „*Trei adunări românești*“, protocolul despre adunarea ținută în Blaj, în 25 Septemvrie 1848, comunicat pe *pagina 426*, astfel se începe:

Impins de terorismul unguresc și de stoarcerile, jafurile, arestarile, batjocurile, violențele, prigonirile și uciderile cari au urmat din acel terorism nepomenit în aceasta țeara, curse poporul român din toate parțile Transilvaniei la Blaj«, ...

10. În capitolul intitulat „*Acțiunea lui Kossuth*“, după numirea lui *Récsei Adám* de ministru-president, se comunică proclamațiunea adresată Românilor în 10 Octomvrie 1848 din partea comitetului pentru apărarea țerii, provăzută cu subscrierile lui Kossuth Lajos și conte Eszterházy Mihály senior, cu privire la care autorul scrie acestea la *pagina 444*:

» . . . De altcum întregul apel al lui Kossuth catra Români n'a avut alt scop decât deschiderea drumului pe seama Maghiarilor ca se omoare pe Români unde numai pot, — lucru ce s'a și întemplat.

Pe acest teren s'a învêrtit acțiunea lui Kossuth!«

11. În capitolul intitulat „*Comitetul român de pacificare*“ tratându-se cum generalul *Schulter* și fruntașii Românilor ținând conferință au dat la o parte comitetul central ales în Blaj la 15 Maiu 1848 și au instituit alt comitet român în Sibiiu, se spune, că acesta 'și-a început activitatea cu doue proclamațiuni, una adresată Românilor, alta națiunei magiare și sēcuiască. Proclamațiunea adresată Românilor, începută pe pagina 451 și terminată pe *pagina 454*, conține următoarele:

» . . . Fraților Români! Știți bine și voi, și istoria înca arata invederat, câte rele au suferit Români de la domni ungurești, și câte sufer până în ziua de astazi, așa încât putem zice, ca în tot decursul timpului, de când locuesc Români împreuna cu Ungurii, vieța lor n'a fost alta, fara numai o vale de lacrimi, o stare mai rea decât moartea și decât iadul însuși mai nefericita.

Români de atunci și pâna în ziua de astazi n'au avut zi bună, n'au avut dreptate, nici mila înaintea domnilor ungurești.

Români au purtat toate greutatea țerii pentru domni lor; cu mâni lor 'i-au hranit și 'i-au îngrășat cu sudoarea lor; ei au fost zidul de apărare în contra Turcilor și ai altor vrasmași, și totuși pentru atâtă credința catra patrie și catra domni lor, ei în loc de dragoste împrumutata n'au dobândit decât ura domnilor lor, și în loc de recunoștința, batjocura; caci chiar legile ungurești, cari ar trebui să apere pe toți locuitorii țerii deopotriva, acelea îi osândesc pe Români,

. . . . . cei-ce se gârbovisera mai nainte sub greutatea jugului unguresc; ei au început a se deștepta pe încetul din somnul cel de moarte, în care 'i înfundase tirania ungureasca. . . . . Ungurii . . . . .

. . . . . chiar și libertatea care o au dobândit în est-an prin stergerea jobagiei celei rușinatoare de umanitate li-o au înveninat cu uciderile și jafurile cele neomeneste, cari au început a le face îndata dupa-ce s'a sters jobagia . . . . .

. . . . . vreau se fie numai ei singuri domni și de aici înainte, ca să chinuasca pe Români în veci, cum 'i-au chinuit pâna acum;

. . . . . Ce e mai mult . . . . . calca în picioare poruncile îperatești, au omorât pe însuși chipul împăratului, feldmarșal-locțiitorul comite *Lamberg*, ...

. . . . . au adus țeara la primejdie de perire prin nelegiuirile cele înfioratoare care le-au facut și le fac în toate zilele. . . . .

. . . . . toata națiunea româna este în primejdie . . . . .
. . . . . legea noastră cea sfânta e batjocorita de păgâni.

La arme dara fraților, la arme! . . . . . să nu mai fim streini în țeara noastră, cum am fost sub tirania ungureasca,

. . . . .

. . . . Alergați drept aceea la arme, Români tineri! pentru-ca se ve luptați odata și pentru neamul vostru, caci pentru streinii cei nemulțamitori v'ăți luptat destul.

Auzit-ați, fraților! cum au ucis la Români toata vara o ceata de Unguri turbați, cum 'i-au chinuit și cum 'i-au spânzurat acum de curënd pe acei Români nevinovați, cari v'au voit binele vostru și n'au voit reul nimenui!

. . . . Pesta omoara pe chipul imperatului, Clujul și Oșorheiul spânzura oameni nevinovați și calcara în tina sfânta cuminecatura.

La arme dar fraților, la arme!« . . . . .

12. Sub același titlu se publică proclamația aceluiași comitet, datată din 20 Octomvrie 1848, către națiunea maghiară și sēcuiască, a comandantului suprem militar Puchner din Sibiiu, datată din 18 Octomvrie 1848, în Sibiiu, către municipiile din Ardeal, cum și circularul episcopului gr.-ort. Șaguna, datat în Sibiiu la 18 Octomvrie 1848, și a episcopului gr.-cat. Ioan Leményi, datat din Cluj, 21 Octomvrie 1848, adresate protopopilor confesiunilor proprii, și față cu acesta din urmă, autorul publică proclamația dată din partea comitetului român cu datul Sibiiu, 20 Octomvrie 1848, cuprinzënd aceasta din urmă, în textul ei, pe *paginile 465—469*, următoarele :

»veți fi înțeles pâna acuma fraților, că ocârmuirea țerii Ardealului a luat-o asupra sa înaltul general-comando, ...
. . . . pentru ca se scape țara de uciderile, jafurile și pagânătățile cele mai neazuite, cari le fac comisarii și oamenii lui Kossuth, spre rușinea națiunei ungurești înaintea a toata lumea culturala. . . . .
. . . . . cei-ce asculta de comisarii facțiunii lui Kossuth, aceia toți sânt necredincioși și calcatori de juramënt. . . . .
. . . . . Insuși Wesselényi cel vestit a fugit din Pesta de frica lui Kossuth, ca să nu-l spânzure, cum a spânzurat pe comitele Zichy, ...
. . . . . s'au facut între amenințari de moarte și uniunea cea teroristica, ...

Ungurii din contra, toata vara au adus esecuțiuni pe Români, 'i-au ucis la Mihălți, la Luna, 'i-au jafuit, 'i au batut pâna la moarte, la Michesasa, la Armeni, pe Câmpie și pe airea.

. . . . . pustiirea satelor și a orașelor, omorurile cele barbare, spintecarea copiilor, prostituirea femeilor și demoralisarea locuitorilor țerii, cari le fac Ungurii și Sēcuii, ...
. . . . . uități-vē atunci la furcile puse pe dealuri și pe la drumuri!
Aduceți-vē aminte numai de jafurile și omorurile din acest an, ca

să vă încredințați și să vedeți cu ochii vostri monumentele frației ungurești.

Frați Români! Inca odata, să nu credeți minciunilor lui Kossuth, Vay și Leményi, și fiți convinși, ca anul 1848 este cel mai de pe urma al tiraniei ungurești și cel dintâiu al învierii națiunilor asuprite,

13. În capitolul intitulat „*Proclamația lui Csányi*”, cu privire la faptuirile numitului comisar guvernial autorul face pe *pagina 549* observarea :

Guvernul maghiar introdusese pretutindenea în țara *statarul*, numise pe un cutare *Csanyi* comisar al guvernului, cu drepturi nelimitate, pentru Ungaria și Ardeal.

Csányi și-a făcut bine datoria. A tăiat și spânzurat pe cine și-a cazut în mâni . . . . .

14. În capitolul intitulat „*Scrisoarea lui Butean*” autorul publică pe *pagina 579* executarea prefectului Butean făcută de oamenii lui Hatvani în 23 Maiu 1849, respective scrisoarea lui Butean, care cuprinde următoarele părți incriminate :

. . . ce bine ar fi daca v’ăți gândi, v’ăți da socoteala și v’ăți silî să câștigați dragostea Românilor! Pentru-ca zău, de aceasta aveți lipsa, ear’ nu de a omori oameni neînarmați, de-a împușca femeii și prunci, de a aprinde sate, a saraci poporul și a preface țara întreaga în cimiterii!

. . . . . daca nu veți înceta cu faptele acestea tirane, cari se cuvin numai popoarelor barbare și sălbaticе . . . . .

. . . . . o astfel de apăsare s’a ajuns numai sub jugul sălbaticilor Mongoli, Tataři și Turci . . . . .

. . . . . voi spurcați bisericile și multe cele-ce se țin de slujba dumnezeasca și bisericeasca, de ceremonii, le-ați pradat și le-ați nimicit.

Pe cei-ce să întorc la voi fi primiți astfel, ca fi despoiați de toate averile, pe popor îl faceți cerșitor, pribegitor în lume, ca prin aceasta apasându-l și moralicește să-l puteți întrebuița drept instrument . . . . .

Libertatea voastra sânt furcile . . . . .

Capitolul acesta autorul îl încheie cu următoarele cuvinte :

»Și acest luceafăr al nostru a trebuit să se stinga în mânilor celor-ce făceau parte tocmai din neamul pe care el voea să-l lumineze și să-l aduca la breazda buna!»

15. În capitolul intitulat „*Repriviri*” autorul scrie următoarele pe *pagina 671* despre motivele primirii reci ce

'i s'a făcut lui Treboniu A. Laurian, agent trimis la Viena din partea comitetului român :

»Maghiarii conservativi, cari aveau încă trecere la curte și aveau și legături cu curtea, ponegriseră atât de mult națiunea română, și intrigaseră atât de mult în contra ei, pâna li-s'au prins vorbele. De aci nedumerirea și răceala Vienii.

Ca exemplu vom cita faptul, ca se facuse o petițiune, care a fost prezentata guvernului dela Viena din partea Maghiarilor, în copie (firește falsificata), petițiune data ca în numele națiunii române, în care se cerea pentru viitor pe seama Românilor „scutire de dare“ și alte imposibilități inventate. Au trebuit să urmeze multe schimbări de vorbe între guvern și unii dintre fruntașii poporului român, până a putut fi convins guvernul, ca întreaga chestie să se bazează pe mistificare, falsificare, pe intrigele Maghiarilor.

Multe din calumniile aduse poporului român din patria aceasta și isvorite din politica egoistă a Maghiarilor și a Sașilor au fost spulberate din partea delegațiunii române, dar' vor fi rămas multe și nerăsturnate, pentru-că nu pe toate le vor fi cunoscut Românii.

16. În capitolul provăzut cu titlul „1853“ în firul descrierii atentatului comis de Libényi în 18 Februarie 1853 asupra Maiestății Sale, autorul spune pe *pagina 728* acestea :

» . . . Fericita scapare a monarhului din gura morții sigure, pe care i-o jurase *Libényi*, fantastul aderent al lui *Kossuth*, . . .
. . . . . etc. etc.

Pentru a judeca în cauză e competent tribunalul regesc din Cluj, ca judecătorie cu jurați.

Motivare.

Cartea numită la aparență vrea să fie considerată ca op istoric, dar' în realitate, sub masca aceasta adunând unele părți singuratice ale istoriei și ale legilor, și citându-le numai în parte și incorect, grupează în mod mestesugit isvoare false, și în mod tendențios vrea să presinte ungurimea astfel în fața românilor, ca și cum aceea ar fi în prima linie dușmană neîmpăcată a fraților de naționalitate română din patrie.

Sub mantaua scrierii de istorie cartea espune astfel istoria românilor, că atunci când Maghiarii au ocupat părțile ardelenice ale țării, au aflat pe Români aici, ca vechi locuitori; nu 'i-au cucerit, ci lăsându-'i în drepturile avute li-au jurat frățietate, ba chiar și la creștinism au fost trecuți Maghiarii prin Români.

Ca basă fundamentală pentru dezvoltarea mai departe a opului, respective pentru continuitatea sa, servește afirmarea, că Maghiarii au ținut până la o vreme jurământul, dar' mai târziu au pus pe Români în jug, 'i-au despoiat de pământ și de toată averea, de drepturi

și de libertăți, în contra jurământului; 'i-au chinuit secolii dearîndul, au căutat să-'i țină în sclăvie și în întunerecul neștiinței, și chiar și astăzi să nisuesc să-'i nimicească.

Începînd dela șirele de întroducere ale opului, până la fine, se nisuesște prin curs de idei ca cel indicat mai sus și prin citațiuni, cărora le dă culoare bătătoare la ochi, se îmbracă în haina adevărului istoric aserțiunile sale.

Toate acestea autorul tinde să le dovedească, nu numai prin date istorice, foarte adese-ori adaptate cursului seu de idei și scopului seu, și prin citațiuni, făcute în același chip, ci tot atât de des amestecă în ele propria sa judecată subiectivă, propriile cugete și păreri, ca critică ce necondiționat voește să se valideze, cum și advertisemente și instrucții ce tind să deie directivă ideilor și atitudinii politice și sociale a maghiarimei.

Prin publicarea discursurilor cari au format basa ivirii și voinței de validitate a nisuințelor și aspirațiunilor naționaliste române, născute și ajunse la desvoltare în 1848, în legătură cu nisuințele maghiare de independență, și rostite în firul acelor nisuințe, atribuind respectivilor oratori cuvinte ce se refer la stări atunci încă neesistente, presintă instituțiuni de drept atunci încă neesistente, ca independența judecătorilor și a justiției de acum, ca obiecte de aspră critică în discursurile citate de el și prezentate ca rostite în 1848.

Toate acestea trec marginile istoriografiei chiesmate să scoată la iveală adevărul în întreaga lui ființă, și

avînd în vedere cursul de idei al opului;

avînd în vedere această prelegere ținută în ton desfrănat de patimaș;

avînd în vedere usarea unilaterală și deplin prejudițioasă a datelor istorice, și că astfel făcînd us de ele, voește să presinte ca stînd în serviciul tiranismului maghiar și voind să oprime libertatea tuturor altor popoare legi votate de constituția țerii și sancționate, cum și pe autoritățile legale ale statului ungar ca pe unele, cari față cu românimea din aceasta fără sunt volnice și tirane;

avînd apoi în vedere, că opul pe unele din figurile istorice vererate de națiunea maghiară și conducătoare și dătătoare de directivă a istoriei sale le descrie și le caracterizează nisuințele și rezultatele obținute prin activitatea lor în așa chip, ca românimea să-'și facă despre ele ideia tocmai contrară;

avînd în vedere în sfîrșit, că opul a fost publicat în limba română și cu scop de a fi răspîndit între româtime:

În urmarea tuturor acestora se poate lua ca statorit, că adevărul scop al opului e. ca neînțelegerea, care în 1848 așa triste contraste a creat în aceasta patrie între maghiarime și româtime, nici acum, după jumătate de veac și după deplina schimbare a referințelor să nu înceteze definitiv, ci încă și mai mult să fie ațîțată în sufletul românimei,

Cartea redactată cu tendența și în modul indicat, și prezentată ca op istoric, e necondiționat acomodată se trezască peste tot, dar' deosebi în inima românilor din patrie cea mai crudă ură față cu maghiarimea, și după-ce prin aceasta tendență a sa conține și răspundește directă provocare la nesupunere față cu legile, față cu ordinațiunile, decisiunile și hotărârile date de autorități în legala lor sferă de competență, și fiind-că atacă uniunea Ardealului cu patria-mamă, decretată prin lege sancționată, și agitând provoacă la reyoltă contra ei, și fiind-că în toate citațiunile și descrierile sale citate mai sus autorul intercalează și păreriile sale subiective, cum și fiind-că în legătură cu discursurile și scrisorile și alte date din 1848, cele mai pătimase contra maghiarimei și uniunii, apte a provoca cea mai mare agitare, și se poate zice, cari voesc quasi să aprindă mișcările române din 1848, prin observările proprii făcute la acelea în modul cel mai întunecos, tendențios, mai pe sus de ori-ce îndoiala chiar și însuși autorul voeste să conlucre, pentru-ca să agite și să așite la infernală ură pe cetățenii de naționalitate română ai patriei contra națiunii maghiare de stat formătoare, — având în vedere, că conținutul cărții caracterizat în cele de mai sus, și îndreptat întru atingerea scopurilor arătate în cele de mai sus, constituie faptul delictului ce lovește în punct 1 și 2 al §-ului 172 din codul penal, mai departe în §-ul 173, și că acelea au fost comise pe calea presei, — având în vedere, ca autor al cărții e indicat *Teodor V. Pacașian*, care a luat răspunderea pentru cele ce ea conține: în urmarea tuturor acestora, incriminatul, conform actului de acuzare, cu drept cuvânt poate fi acuzat.

Cluj, 25 August 1902.

Dr. Csipkés m. p.,
procuror reg.

